

חדושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ה הל"א פשיעמוד נכרי ונאנס את ישראל לעבור על אחת מפל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג וכו' בד"א בשאר מצות חוץ מע"ז וג"ע ושפ"ד אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבור עכ"ל, והוא בסוגיא דסנהדרין דף ע"ד א"ר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נמנו ונגמרו בעלית בית נתנה בלוד פל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע ושפ"ד וכו', ע"ז כר"א דתניא ר"א אומר ואהבת את ד' אלק' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך וכו', ג"ע ושפ"ד פדרבי דתניא רבי אומר פי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכו' ומקיש נערה המאנרסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאנרסה תהרג ואל תעבור, ורוצח גופי' מנלן סברא הוא וכו' מי ימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהאי גברא סומק טפי.

ושם בסוגיא עוד לא אמרו אלא בצניעה אבל בפרהסיא אפילו מצנה קלה יהרג ואל יעבור וכו', והא אסתר פרהסיא הנאי, אומר אביי אסתר קרקע עולם היתה, רבא אומר הנאת עצמן שאני.

ובתוס' שם הקשו דתיפוק לי' דאסתר בכלל עריות הנאי וכמבואר במגילה דט"ז פאשר אבדתי מבית אבא כף אבדתי ממה, ותירצו דאי משום עריות כו"ע ס"ל דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מיסתיבא למסור עצמה משום עריות, דהא מרוצח קא ילפינו לה, ורוצח גופי' פי מיסתיב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרוג בידיים, אבל היכא דלא עביד מעשה פגון שמשליכין אותו על התינוק ונתמעף מסתברא שאינו חייב למסור עצמו, דמצי אומר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דלמא דמא דידי סומק טפי פיון דלא עביד מעשה.

והרמב"ם דסתם ולא הזכיר פלל הך דקרקע עולם משמע דחולק ע"ז וס"ל דבכל גונוי יהרג ואל יעבור בג"ע, וכבר נחלקו הראשונים בזה וכמבואר בבעל המאור ובמלחמות שם. עיי"ש דס"ל דאסתר לא הנאי עריות פלל, דהך סוגיא ס"ל דהיתה פנויה, או דביאת נכרי לא חשיבא בכלל עריות וכשיטת ר"ת בתוס' שם.

וע"כ זהו שסתם הרמב"ם דבעריות מיהא בכל גונוי תהרג ואל תעבור. אלא דצ"ע דהרי התוס' הוכיחו מרוצח דהיכא דהני שב ואל תעשה אינו מחויב למסור עצמו ולמה פסק דבכל גונוי תהרג ואל תעבור.

וי"ל דכיון דברציחה גופא הא דחלוק שב ואל תעשה ממעשה בידיים הלא אין זה משום חומר דמעשה בידיים, ורק דכיון דשני הנפשות שקולות הן ע"כ צריף להיות שב ואל תעשה, ודינו כשני רציחות שאין דוחות זא"ז דינו בשב ואל תעשה, וע"כ לא שייף זאת בעריות דנימא דפקוח נפשו שקול בעריות, וכיון דילפינו מרוצח בעיקר הדין דאינו נדחה בפני פקו"נ ממילא הדר דינא דשב ואל תעשה ומעשה בידיים שוין ובכל גונוי תהרג ואל תעבור.

וי"ל.

עוד, דהנה צ"ע בדברי התוס', דמאי ענין נערה המאורסה למי שמשליכין אותו על התינוק ונתמעה, דהתם איהו לא הוי רוצח כלל ולא עבר על שפ"ד, דהא לא הוי רק פאבן ועין ביד הרוצח שמשליך אותו, דמי שמשליך אותו הוא הרוצח, ולחכי לא חייב למסור את עצמו, משא"כ בנערה המאורסה אף דלא קעבדה מעשה, מ"מ הרי היא עוברת על ג"ע, ולחכי שפיר הדין נותן דתהרג ואל תעבור.

ונראה דכוננת התוס' פה היא, דכיון דרוצח הוא מסבא דמאי חזית דדמא דידה וכו', א"כ הא גם אם הנה משפחין דיהא בנה דין רוצח ורק דלא לייעבד מעשה ג"כ לא הנה חייב למסור עצמו דמצי אומר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא קעביד מעשה, וא"כ ה"ה בנערה המאורסה דילמא מרוצח אף דעוברת על ג"ע כיון דלא קעבדה מעשה אין בה הך דינא דתהרג ואל תעבור.

אלא דברוצח גופא צ"ע בנה, דבאמת יש לפרש מאי דקאמר הגמ' הך סבא דמאי חזית דדמא דידה סומק טפי דילמא דמא דחברא סומק טפי בתרי גונוי או דנימא דכיון דשקולין הם שניהם ע"כ ממילא הוי דינא דצריף להיות בשב ואל תעשה ועל מעשה בידיים יתרג ואל יעבור, או דנימא דכיון דשקולין הן ממילא אינה נדחית בפני פקו"נ, ואין חילוק בין שב ואל תעשה למעשה בידיים דלעולם אין בה דין דחיה, וממילא דהוי דינא דתהרג ואל יעבור בכל גונוי, וגם ברציחה גופה אם הי' שוא"ת בגוונא דיש בה דין רציחה ג"כ אמרינן כיון דשקולים הם ואין חבירו נדחה מפני פקוח נפשו ממילא יתרג ואל יעבור כיון דלא חלה דין דחיה בהרציחה.

ונראה דכן הוא בפירוש השני שכתבנו מהא דאיתא בב"מ דף ס"ב שנים שהיו מהלכין בדרה ובנד אחד מהן קיתון של מים וכו' עד שקא ר"ע ולימד נחי אחיה עמה חיייה קודמין לחיי אחיה הרי דאע"ג דהתם הוי בשוא"ת, ועוד יותר דלא הוי התם דין רציחה כלל ורק משום דין הצלה, ומ"מ צריכין לקרא דוחי אחיה עמה דחיייה קודמין, וש"מ דדווקא בהצלה דאיכא קרא דוחי אחיה עמה דחיייה קודמין, אבל ברציחה דליכא קרא בכל ענין יתרג ואל יעבור אף בשוא"ת ובלא עביד מעשה, אם אף יש בו דין רציחה, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דבעריות תהרג ואל תעבור בכל גונוי אף בקרקע עולם, כיון דגם ברציחה הדין כן דאינה נדחית בפני פקו"נ בכל גונוי, וה"ה לעריות דילפינן מינה דאין בה דין דחיה כלל לעולם, וע"כ בכל גונוי תהרג ואל תעבור אף בקרקע עולם ובשב ואל תעשה וכמש"כ, הלכות תפלה פ"ד הל"א ה' דברים מעבדין את התפלה אע"פ שהגיע זמנה וכו' וכוננת הלב וכו' כיצד כל תפלה שאינה בכוננה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוננה חוזר ומתפלל בכוננה מצא דעתו משונבשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו עכ"ל.

מסתימת לשון הרמב"ם מבואר דדין כוננה הוא על כל התפלה שכל התפלה הכוננה מעבדת בה, וקשה ממה שפסק הרמב"ם בפ"י שם ז"ל מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוננה.

ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריף, דמבואר להדיא דהכוננה אינה מעבדת רק בברכה ראשונה, וצ"ע ונראה לומר דתרי גונוי כוננות יש בתפלה, האחת כוננה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוננה, ושנית שייכונן שהוא עומד בתפלה לפני ד'.

כמבואר בדבריו פ"ד שם ז"ל ומה היא הפוננה שיפנה את לבו מכל המושבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ונראה דכוננה זו אינה מדין פוננה רק שהוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, וקרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה.

וע"כ מעפכת פוננה זו בכל התפלה. דבמקום שהי' מתעסק דינו פלא התפלל כלל.

וכאלו דלג מלות אלה. וקלא ודאי דלעגנו עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעפבין.

ורק היכא שמכונן ומפיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסוים רק בתפלה לבד, הוספת דין פוננה. בזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות דף ל"ד המתפלל צריך שיכונן לבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכונן את לבו בכלם יכונן באחת מהן.

אר"ח אר"ס משום חד דבי רבי באבות. וקאמת דגם בדין פוננה תרי דינים יש בזה, חדא דין פוננה שמכונן לעשות המצוה והוי מדין פוננה של כל המצוות דקי"ל מצוות צריכות פוננה.

ובזה אין חילוק בין ברכה ראשונה לשאר התפלה. פינון דהוא דין הנוהג בכל המצוות.

וכשאר המצוות דכל המצוה פולה צריכה פוננה ולא מהני פוננת מקצתה ה"נ בתפלה דכוננת פולה צריכה פוננה. וזהו שפסק פן הרמב"ם דהא דבעינו שידע שהוא עומד בתפלה מעכב בכל התפלה פולה.

והיינו מתרי טעמי. חדא משום דבלא"ה הוי מתעסק.

ועוד משום דין מצוות צריכות פוננה. דתרווייהו מעפבי בכל התפלה.

כמו בכל המצוות. ורק בכוננת פירוש הדברים דהוא דין מסוים רק בתפלה בזה הוא דקי"ל דלא מעפבא רק בברכה ראשונה דאבות וכמבואר בהסוגיא דברכות דף ל"ד, והנה בפ"ד גבי פוננת שידע שהוא מתפלל כתב הרמב"ם ז"ל פוננת הלב פיצד כל תפלה שאינה בכוננה אינה תפלה ואם התפלל בלא פוננה חוזר ומתפלל בכוננה מצא דעתו משונבשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו, ובפ"י שם לא כתב הרמב"ם רק חד גוננא מי שהתפלל ולא פינון לבו יחזור ויתפלל בכוננה.

ואינה תרי בבי שימוד דעתו אם יכול לכונן וכן הא דבלא פינון הוי, פלא התפלל השמיט. ונראה דדעת הרמב"ם דשני מחלקות הן בתפלה.

זאת הפוננה שהוא מכונן ומפיר שהוא עומד בתפלה דזה הוי משום דין מתעסק ומשום דין מצוות צריכות פוננה דזה הדין והעיקוב הלא נוהג בכל התורה ובכל המצוות לחוד. וכוננת פירוש המלות לחוד.

ותרי גונוי חיובי המה בתפלה. מחויב הוא לכונן שהוא עומד בתפלה משום דלא שניא תפלה משאר המצוות.

ומחויב הוא בכוננת פירוש הדברים משום חובת פוננה המסוים רק בתפלה. ושני החיובים אין מעפבין זא"ז.

אָלאַ דִּיּוּצאַ מְנָה מְמִילָא. דָּאָם הוּא מְתַעֲסַק אױ חֶסֶר לױ דִּין פֿרֻנְגה שֶׁל כָּל הַמְצוֹת א"כ הָרִי בְּטֵל עֵיקַר הַמְצוּנָה, וּמְמִילָא דִּהְרִי הוּא כְּלֵא הַתְּפִלָּל, וְאָם אִינוּ יָכוֹל לְכַנּוֹן אֶל יִתְפַּלֵּל פִּינּוּ דָּאִין זֶה תְּפִלָּה כָּלֵל, אָכֵן בְּחֹבֶת פֿרֻנְגה שֶׁל פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים פִּינּוּ דִּהְוִיָּא מְסוּיָמֶת רַק בְּתְּפִלָּה ע"כ אָמְרִינּוּ דאע"ג דָּאִינוּ יָכוֹל לְקַיָּמָה מ"מ שְׁפִיר חֲזִילָא עֲלֵי חֹבֶת, תְּפִלָּה שְׁיַעֲשֶׂה אױתָּה כָּל הַמְצוֹת וְאִית בָּהּ דִּין תְּפִלָּה.

וְאָם שְׂיִיכֵל לְהִיּוֹת פֿון גַּם בְּלֵא טַעְמָא. אָבֵל יֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד, לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּחֹבֶת הַתְּפִלָּה וּמְצוֹתָה הָרִי מִד"ת, וְנֶאֱפִילוּ לְהַחֲלִיקִים עַל הַרְמַב"ם הִינּוּ רַק בְּחִיּוּבָה אָבֵל קִיּוּמָה וְעִנְיָנָה הָרִי לְכו"ע מִד"ת, וְא"כ מְתַעֲסַק דִּהְרִי דִּין דְּאִוְרִיָּתָא בְּכַה"ת פְּנִיָּה דְּמְתַעֲסַק אִינוּ פְּלוּם מִד"ת, וְכֵן הָא דְּמְצוֹת צְרִיכוֹת פֿרֻנְגה דְּנוֹהֵג בְּכָל מְצוֹת הַתּוֹרָה, הָרִי ג"כ דִּין עֵיפּוּב שְׁלױ מִד"ת וְאִינָה תְּפִלָּה מִד"ת, ע"כ לֹא יִתְפַּלֵּל, מִשָּׂא"כ דִּין פֿרֻנְגה שֶׁל פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים הַמְסוּיָם רַק בְּתְּפִלָּה הָרִי גַם בְּתְּפִלָּה עֲצָמָה אִינוּ רַק מִתְק"ח, וְא"כ שְׁפִיר נוֹכַל לֹמַר פִּינּוּ דְּמִדְּאִוְרִיָּתָא מִיָּהָא הָרִי תְּפִלָּה ע"כ יִתְפַּלֵּל גַּם בְּלֵא יָכוֹל לְכַנּוֹן זֹאת.

וְאִי אִם יָכוֹל לְכַנּוֹן רַק שְׁהַתְּפַלֵּל בְּלֵא פֿרֻנְגה יִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל מִשׁוּם הֵךְ פֿרֻנְגה שְׁחִיּוּבָה מְדַבְּרִיָּהֶם, וְע"כ לֹא הִבִּיא הַרְמַב"ם רַק שְׁיִחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל וְלֹא יוֹתֵר וְכַש"נ. פ"י ה"ו מִי שְׁהִי עוֹמֵד בְּתְּפִלָּה וְנִזְכָּר שְׁכָבֵר הַתְּפַלֵּל פּוֹסֵק דְּנֶאֱפִילוּ בְּאַמְצַע בְּרַכָּה וְאָם הִיָּתָה תְּפִלַּת עֲרִבִית אִינוּ פּוֹסֵק שְׁלֵא הַתְּפַלֵּל אױתָּה מִתְחַלָּה אָלֵא עַל דַּעַת שְׂאִינָה חוּבָה עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל אִין כָּאֵן נִחַת רוּחַ עכ"ל.

עֵינּוּ בְּכ"מ שְׁפִי הַהַשְׁגָּה מִשׁוּם דַּס"ל דְּגַם תְּפִלַּת עֲרִבִית קַבְלוּהָ בְּחוּבָה וְדִינוּ שְׁפּוֹסֵק בְּאַמְצַע הַבְּרַכָּה. וְלְדַעַת הַרְמַב"ם צ"ל דִּהָא דְּחוּבָה וְנִדְבָה לֹא מְצַטְרְפִי הוּא מִשׁוּם דִּהּוּ חֲלוּקִין בְּעֲצָם הַחֲפָצָא שֶׁל תְּפִלָּה, דְּזוּ תְּפִלַּת חוּבָה וְזוּ תְּפִלַּת נְדָבָה.

וְעֲרִבִית דִּין רְשׁוּת וְנִדְבָה עֲלֵהּ, וְהָא דְּקַבְעוּהָ לְחוּבָה פִּירוּשׁוֹ שְׁקַבְעוּ חוּבָה עַל עֲצָמָן לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת רְשׁוּת וְנִדְבָה, אָבֵל הַתְּפִלָּה בְּעֲצָמוּתָהּ נִדְבָה וְרְשׁוּת הִיא, פִּינּוּ דְּבַעֲיָקַר תְּקַנְתָּ וְחוּבַת תְּפִלָּה אִינָה רַק רְשׁוּת וְנִדְבָה.

וְע"כ שְׁפִיר פֿוֹסֵק הַרְמַב"ם דְּעֲרִבִית הוֹאִיל וְהִיא בְּעֲצָמוּתָהּ רְשׁוּת וְנִדְבָה מְצַטְרְפֶת עִם תְּפִלַּת נְדָבָה דְּחַד מִינָא נִינְהוּ, וְשְׂאִרֵי תְּפִלוֹת דִּהְוִינּוּ חוּבָה בְּעֵיקַר מִילְתִּיָּהוּ הָנוּנּוּ תְּרִי מִינֵי וְלֹא מְצַטְרְפִי עִם נְדָבָה.

וְהִנֵּה בְּרִי"ף בְּדִין תְּפִלַּת עֲרִבִית רְשׁוּת סִיָּים ז"ל מִיָּהוּ הַנ"מ הִיכָא דְּלֵא צְלִי לִי כָּלֵל אָבֵל הִיכָא דְּצְלִי לִי לְתְּפִלַּת עֲרִבִית כְּבָר שְׁנוּנֵי עֲלֵי לְחוּבָה וְכו' וְנֶאֱפִילוּ לְמ"ד רְשׁוּת חוּבָה הוּא דְּלִיתָא אָבֵל מְצוּנָה אִיתָא וְהָאִידְנָא נְהוּג עֲלֵמָא לְשׁוּנֵי כְּחוּבָה, וְהַרְמַב"ם בְּפ"א שָׁם פְּתַב ז"ל וְאִין תְּפִלַּת עֲרִבִית חוּבָה כְּתְּפִלַּת שְׁחֲרִית וּמִנְחָה וְאֵעִפ"כ נְהָגוּ וְכו' לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת עֲרִבִית וְקַבְלוּהָ עֲלֵיהֶם כְּתְּפִלַּת חוּבָה.

וְנִרְאֶה דִּהַשְׁמִיט הָא דְּכַתֵּב הָרִי"ף דְּמִשְׁהַתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל שְׁנוּנֵי חוּבָה דִּהְרִי דִּין בְּעֲצָמוּתָהּ שֶׁל הַתְּפִלָּה דְּמִשְׁהַתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל נַעֲשִׂית חוּבָה מֵאֵלֵי, דְּלִפ"ז הַתְּפִלָּה בְּעֲצָמָה שְׁנִיָּא הִיא מִתְּפִלַּת נְדָבָה, וְהַרְמַב"ם דְּסוּבֵר דְּתְּפִלַּת עֲרִבִית בְּעֲצָמוּתָהּ הָרִי חַד מִינָא עִם תְּפִלַּת נְדָבָה ע"כ הַשְׁמִיט וְסִיָּים רַק הָא דְּקַבְעוּהָ כְּחוּבָה ר"ל דְּנִהְגוּ לְהַתְּפַלֵּל הַתְּפִלַּת נְדָבָה וְכַש"נ.

ועיין עוד בפ"ג מהל' תפלה שכתב הרמב"ם ז"ל תפלת הערב אע"פ שאינה חובה המתפלל אותה זמנה מתחלת הלילה עד שייעלה עמוד השחר וכו' המתפלל תפלה קודם זמנה לא יצא יד"ח וחוזר ומתפלל אותה בזמנה וכו' ויש לו להתפלל: תפלת ערבית של שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה וכו' לפי שתפלת ערבית רשות.

הרי להדיא דדעת הרמב"ם דתפלת ערבית דין רשות ודין נדבה עלה גם בפעוה שמתפלל אותה. והיינו פטעמ' דמצטרפת עם תפלת רשות ונדבה, וחד מינא גינהו.

והראב"ד שם השיג וכתב שאין ראוי לעשות כן אלא לצורך פעוה, והיינו דדעת הרי"ף דלא הויא חד מינא עם נדבה ובפעוה התפלה חוזרת להיות חובה מאלי' וכמש"נ. אוכלם אשר יראה בדעת הראב"ד.

דהנה בברכות דף כ"א אר"י אמר שמואל הי' עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה וכו' ואר"י א"ש התפלל ונכנס לבה"כ ומצא ציבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יתפלל ואם לאו אל יתפלל וצריכא דאי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא.

וכתב הרי"ף דהא דר"י אמר שמואל לא פליגא אדר' יוחנן דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו דההיא ג"כ ביכול לחדש קמייירי ואי לא אל יתפלל. ואפילו באמצע ברכה פוסק, אכן ברש"י בשם בה"ג פסק דהלקה כר"י בספק התפלל וכו' אמר שמואל בנדאי התפלל.

ומבואר בדעתם דר"י אמר שמואל ור"י פליגי. וברמב"ם פ"א מהל' תפלה פסק וז"ל תפלות אלו אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם וכו' וכל אותן התפלות שמוסיף כמו מקריב נדבות לפיכך צריף לחדש דבר, הרי להדיא בדעת הרמב"ם דהא דצריף שישחדש דבר הוא משום דהוי תפלת נדבה, וזהו להדיא דדעת הרי"ף דר"י דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו לא פליג אדר"י אמר שמואל דצריף שישחדש בה דבר דאדרבה הואיל והיא נדבה ע"כ צריף שישחדש בה דבר.

והראב"ד שם חולק וכתב ז"ל אעפ"י שלא ישחדש עכ"ל, והיינו משום דס"ל דדעת רש"י והבה"ג דר"י דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו פליג אדשמואל. ופוסק כר"י דא"צ חידוש דבר בנדבה.

והנה במימרא שני' דשמואל דבעמד דהתפלל ונזכר שפבר התפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה עיין ברי"ף שפי' דשמואל תרי דינים תני בתפלת נדבה, חדא דאם אינו יכול לחדש דבר פוסק.

ושנית דגם ביכול לחדש אם התחיל בתורת חובה אינה מצטרפת לנדבה ופוסק באמצע ברכה, אכן לדעת הראב"ד י"ל דבאמת לימא פלל דינא דאם התחיל בתורת חובה אינה יכולה להיות שוב נדבה.

דאין בהתחלה שע"ד חובה שום גריעותא פלל לענין דין נדבה. וגם התפלה שע"ד חובה אם רק אינה חובה חוזרת להיות נדבה.

והא דקאמר שמואל פוסק אפילו באמצע ברכה הוא זה גופא הדין הראשון דשמואל דאם אינו יכול לחדש דבר אל יתפלל ומשו"ה הוא דפוסק. או דאיירי גם הכא באינו יכול לחדש דבר.

או דאפילו בכול לחדש מ"מ פיון דההתחלה היתה שלא בתורת נדבה וחידיוש דבר א"כ הוי בכלל אינו יכול לחדש דבר דלשמואל אינו יכול להתפלל בכה"ג תפלת נדבה. אבל שום הוספת דין מתמת אתחלוותא דחובה לא נאמר בזה פלל.

ונראה דזהו ביאור ההשגה שפתב אין פאן נחת רוח. והיינו דהראב"ד פליג על עיקר הדין של הרמב"ם דאם נזכר שפבר התפלל פוסק.

ומשום דלדעת הראב"ד כ"ז הוא לדעת שמואל דסובר דבעינן שיחדש דבר אבל אנו קי"ל כר"י דיכול להתפלל תפלת נדבה גם בלא חידיוש דבר וממילא דגם בהתחיל בתורת חובה גומר ודין תפלת נדבה עלה.

ולפ"ז קיימא ההשגה אתחלת דברי הרמב"ם דאם נזכר שפבר התפלל פוסק בתפלת חובה. ע"ז הוא שהשיג דגם בתפלת חובה אם נזכר שפבר התפלל גומרה בתורת נדבה וכטעמי' לעיל בפ"א דיכול להתפלל תפלת נדבה גם בלא חידיוש.

וכמש"נ דלדעת הראב"ד גם ההתחלה שע"ד חובה מצטרפת להחשב תפלת נדבה ותליא רק בדין חידיוש דבר. הלכות תפילין פ"א הי"א גויל של ספר תורה וקלף של תפילין או של ס"ת צריף לעבד אותן לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין וכו' ומזוזה אינה צריכה העבדה לשמה עכ"ל.

והוא בירושלמי פ"ג דיומא עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה ורשב"ג אוסר. ובס"ת מבואר בגיטין דנ"ד דצריכה עיבוד לשמה.

אלא דצ"ע מ"ש סאת ממזוזה. וע"כ צ"ל דהירושלמי ותלמודין פליגי והרמב"ם דפסק כפתי הסוגיות צ"ע.

והנה בסנהדרין דמ"ז איתמר האורג בגד למת אבני אמר אסור ורבא אמר מותר אבני אמר אסור הזמנה מילתא היא ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא מ"ט דאבני אמר שם שם מעגלה ערופה וכו', ורבא מ"ט לא גמר מעגלה ערופה אמר לך משמשין ממשמשין גמר לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה וכו' ת"ש אמר לאנפן עשה לי תיק של ספר נרתיק של תפילין עד שלא נשתמש בהן קודש מותר להשתמש בהן חול נשתמש בהן קודש אסור להשתמש בהן חול.

תנאי היא דתניא ציפן זהב או שטלה עליהן עור של בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה פשרות אע"פ שלא עבדן לשמן רשב"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדו לשמן.

ופסק הרמב"ם בפ"ג מהל' תפילין הט"ו דעור הפתים אינו צריף עיבוד לשמן. והיינו משום דאנו קי"ל פרבא דהזמנה לאו מילתא היא.

אלא דצ"ע דמ"ש דברצועות פסק שם דצריכות עיבוד לשמן. ונהרי גם שם הזמנה לאו מילתא היא.

האומנם דבדברי הרמב"ם מבואר טעמא דמילתא שכתב ז"ל ועור הרצועה צריף עיבוד לשמה אבל העור שמחפין בו אינו צריף עיבוד כלל אפילו עשהו מצה פשר עכ"ל. הרי דמפרש להדיא דהא דעור הפתים א"צ עיבוד לשמה הוא משום דגם בלא עיבדו כלל פשר, משא"כ ברצועות דצריכות עיבוד ע"כ צריכות גם לשמה.

אלא דלפי"ז צ"ע מה דתלי לה הגמ' בדין הזמנה מילתא היא. כיון דהכא טעמא אחרתא הוא משום דא"צ עיבוד כלל.

ובעיקר דינו של הרמב"ם שפסק דעור הרצועות צריף עיבוד לשמן אע"ג דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא. הנה זה מבואר מדברי הראשונים שנתלקו בזה.

דהנה התוס' בסנהדרין שם הקשו מהא דאיתא בגיטין דף נ"ד דספר תורה שעבד הגוילין שלא לשמן פסולה ולפי הסוגיא דהכא הא צריכה להיות פשרה משום דהזמנה לאו מילתא היא.

ועיין בתוס' שם שכתבו מפתח זה בשם הר"ת לפרש הסוגיא להיפוך דאם הזמנה לאו מילתא היא צריף עיבוד לשמן יעו"ש בדבריהם. ובעהמ"א ונהרמב"ן במלקחיות בפ"ק דסופה כתבו לחלק דגוילין שאני משום דהניין עצם הקדושה.

וכמבואר בתחילת הסוגיא דסנהדרין שם דעגלה ערופה שאני משום דהיא גופה קדושה וה"נ דכונתה, ואשר לפ"ז מתפרשא הסוגיא בתרי גוונני. או דנימא דחלוק באמת דין עיבוד הגויל דחשיב עצם הקדושה ובעי לשמה לכו"ע.

מדין עיבוד עור הפתים והרצועות דלא חשיבי רק תשמישי קדושה, וע"כ א"צ עיבוד לשמן משום דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא. וכדעת בעהמ"א שם.

או דאפילו אם נימא דעור הפתים חשיב ג"כ עצם הקדושה. מ"מ תתישב הסוגיא שפיר.

דהרי הא דמחלקינן בין עצם הקדושה לתשמישי קדושה הוא רק אליבא דרבא דאמר עגלה ערופה שאני דהיא גופה קדושה, אבל לאבני דיליף דהזמנה מילתא מעגלה ערופה. בע"כ דלא מחלק בין תשמישי קדושה לעצם הקדושה.

וע"כ הסוגיא דסנהדרין דקיימא אליבא דאבני שפיר מפרש לפלוגתא דרשב"ג ורבנן בדין הזמנה מילתא. משא"כ לדין דקי"ל כרבא דעצם הקדושה שאני, א"כ ממילא דפלוגתא דרשב"ג ורבנן לא שייכא כלל לדין הזמנה מילתא היא, ורק דפליגי בעיקר הדיו דלשמה.

והסוגיא דעור הגויל צריף עיבוד לשמה מוכחת דהלכה כרשב"ג. אבל אין זה נוגע לדין הזמנה.

אלא דלשיטת הבעהמ"א דמחלק בין עור הפתים שהוא תשמישי קדושה לגויל שהוא עצם הקדושה קשה דכ"ז הוא לענין דין קדושת כתב בזה הוא דחשיבי הפתים רק תשמישי קדושה כיון דבהו עצמן ליכא כתבא.

אבל אפתי הו עצמן עצם הקדושה משום דין קדושת תפילין דבזה קדושתו מצד עצמן באה והפרשיות עם הפתים והרצועות יחדו הו הו עצם התפילין, ואכולהו יחדו חייילא

קדושת תפילין, וא"כ הרי שוב הדרא הקדושה לזכרה מ"ש עור הבתים דעיבוד לשמה
דידהו תלי בדין הזמנה מילתא מדין עיבוד הגויל דבעי ודאי לשמה.

כיון דגם עור הבתים הוי עצם הקדושה בדין קדושת תפילין. ולשיטת הבעהמ"א צ"ל
דאע"ג דעור הבתים הוי עצם הקדושה.

אבל מ"מ קדושתו מפת הפרשיות קאמריא, וע"כ לענין עיבוד לשמן שפיר תלי בדין
הזמנה מילתא היא. אבל אפתי צ"ע מהסוגיא דמנחות דף ל"ד דאיתא שם א"ר יוסי ומודה
לי ר' יהודה ברבי שאם אין לו תפילין של יד ויש לו שתי תפילין של ראש שטולה עור
על אחת מהן ומניחה וכו' והא שלח ר"ח משמין דר"י תפילה של יד עושין אותה של
ראש ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה
קלה.

ל"ק הא בעתיקתא הא בחדתת ולמ"ד הזמנה מילתא היא דאתניעליהו מעיקרא, וברי
הא ודאי דלענין דין קדושת כתב קדושתה באה תיכף בשעת כתיבה ואין חילוק בין סדמא
לעתיקתא, ומדמותר בסדמא לשנות משל ראש לשל יד ש"מ דבדין קדושת כתב של
הפרשיות של ראש ושל יד קדושתו שונה, והא דשל ראש קדושתו חמורה הוא רק מדין
קדושת תפילין, ובע"כ דהו עצם הקדושה וקדושתו מעצמן מהכתב והבתים ביחד, דברי
התוספת קדושה דשל ראש הוא רק מקדושת התפילין בעצמן ולא ע"י קדושת הכתב
שכפרשיות, וא"כ אפתי צע"ק מ"ש עור הבתים מעור הגויל כיון דתרנוייהו הו עצם
הקדושה וקדושתו מעצמן.

ולפירוש השני שכתבנו דהא דתלי לה הגמ' לפלוגתא דרשב"ג ורבנן בדין הזמנה מילתא
היא הוא רק לאפיי, אבל לרבא הויה פלוגתיהו בעיקר עשית תפילין אם צריף לשמן
ואין זה שייך כלל לדין הזמנה מילתא היא, קשה מהא דאיתא במנחות דף מ"ב אר"י
אמר רב וכו' עשאן וכו' מן הסיסין פשרה, פי אמריתה קמי' דשמואל אמר אף מן הסיסין
פסולה בעינן טוי' לשמה, כתנאי ציפן וכו' עור בהמה טהורה פשרות ואע"פ שלא עיבדן
לשמן רשב"ג אמר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדם לשמן, ואם נימא
דפלוגתיהו דרשב"ג ורבנן הוא בעיקר עשית תפילין אם יש בהו דין לשמה.

א"כ הרי קשה מאי שיאטי' דתפילין וציצית להדדי. אלא ודאי דעיקר הפלוגתא הוי אם
הזמנה מילתא היא ובזה שפיר ציצית ותפילין חד דינא להו.

ונראה דמשו"ה הוא שהוסיף הרמב"ם טעמא בעיבוד עור הבתים דכשרין אף שלא לשמן
דהוא משום דא"צ עיבוד כלל, ומשום דבאמת שיטתו כשיטת הבעהמ"א דכל דהו עצם
הקדושה הזמנה מילתא היא ובעינן לשמה, וגם ס"ל דגם עור הבתים והרצועות הוויין
עצם הקדושה מדין קדושת תפילין והזמנה בהו מילתא היא לכו"ע, ופלוגתא דרשב"ג
ורבנן מפרש הרמב"ם דהו משום דהו דעצם הקדושה שאני וכלה קדושתה ע"י הזמנה
הו דווקא בהזמנה הצריכה מדינא לעצם התפילין והו עפ"י דין ממעשה התפילין,
בהזמנה פי האי הו דינא שמועלת לחול בהו דין עצם הקדושה, וממילא דצריכה
לשמן, אבל הזמנה שאינה צריכה מדינא לעצם התפילין, א"כ ממילא דאין בה משום

עצם הקדושה כולל, והדר דינה ככל דין הזמנה דעלמא דתליא בפלוגתא דהזמנה מילתא היא דפליגי בה רשב"ג ורבנן.

ונמצא דטעמא דהרמב"ם וטעמא דגמ' פרנונייהו חד טעמא הוא, דכיון דא"צ עיבוד כולל משום הכי הוא דתליא בדין הזמנה מילתא היא אם לא. וניחא השתא הא דבגויל צריף עיבוד לשמה לכו"ע, דהתם הרי העיבוד מעכב ע"כ חגיל בו דין דעצם הקדושה דהזמנה מילתא היא וצריף לשמה לכו"ע.

ונהו גם טעמא דהרמב"ם דגם הרצועות צריכות עיבוד לשמן, משום דס"ל דגם הרצועות הונין עצם הקדושה בדין קדושת תפילין, והעיבוד מעכב בהו, ע"כ ממילא דצריכין לשמה.

אלא דצ"ע על דברינו מהסוגיא דמנחות דף ל"ד שהבאנו למעלה דהו דיןא אם בחדתתא מותר לשנות משל ראש לשל יד הוא תלוי בפלוגתא דהזמנה מילתא היא. הרי להדיא דלמ"ד הזמנה לאו מילתא היא גם בתפילין לא מהניא הזמנה.

ומוכרח מזה אחת משתי אלה, או דגם בעצם הקדושה הוא תלוי בפלוגתא דהזמנה מילתא היא וכדעת התוס', או דתפילין מצד עצמן לא הונין עצם הקדושה כולל וכדעת בעהמ"א, אבל הא נדאי דגם הזמנה דתפילין תלוי בדין הזמנה מילתא היא וכמבואר בהסוגיא דמנחות, ונסתר כל מש"כ בדעת הרמב"ם.

אכן נראה דחלוק דין הזמנה למ"ד הזמנה מילתא היא מהו דיןא דעצם הקדושה, דבהו דהזמנה מילתא היא יסוד דינו תלוי רק בשם הזמנה בלבד, וכך הזמנה שהיא חל על ידה קדושה למ"ד הזמנה מילתא היא.

משא"כ אם באמת הזמנה לאו מילתא היא ורק דמדין עצם הקדושה קאתינן עליה. וא"כ אין יסוד דינו תלוי רק בשם הזמנה, כי אם דינש לו דינים במה חל דין עצם הקדושה, וא"כ אין ללמוד שארי הזמנות מדין עיבוד, ונהי דבעיבוד מוכרח מהא דצריף לשמה כמבואר בהסוגיא דגיטין ובע"כ דחל בו דין עצם הקדושה.

מ"מ כ"ז הוא בעיבוד. אבל בשארי הזמנות הנרא לדינא דהזמנה לאו מילתא היא, ונהו הסוגיא דמנחות, ומשום דבאמת הא דצריף עיבוד לשמן היינו לשם תפילין סתמא, וא"כ הא נמצא דהזמנה המיוחדת בשל ראש הוא רק משארי הזמנות, וע"כ אין חילוק בזה בין עצם הקדושה לתשמישי קדושה, ובכל גונו דינו תלוי בדין הזמנה מילתא היא.

אבל הרמב"ם דאיירי בדין הזמנה דעיבוד בזה שפיר מסלק בין היכא דחל בה דין עצם הקדושה אם לא, ומנושב היטב דעת הרמב"ם פדעת בעהמ"א וכמש"כ. והנה התוס' והרמב"ן הרי חולקים על הבעהמ"א וס"ל דגויל נעור הבתים שוין והזמנה לאו מילתא בהו, והסוגיא דסנהדרין דשאני עגלה ערופה דהיא גופה קדושה כתב הרמב"ן דשאני עגלה ערופה דקדושתה מעצמותה, משא"כ בגויל אף דהוא עצם הקדושה אבל קדושתו מחמת כתב היא, וע"כ שוה בדינו לתשמישי קדושה דהזמנה לאו מילתא היא.

ונראה עוד, דשאני עגלה ערופה דע"י ההזמנה בירידתה לנחל איתן חל בה כל דין עגלה ערופה ונגמר בה שם עגלה ערופה בשלימות, משא"כ בסת"מ דעדיין בשעת העיבוד

אינו תפילין ואינו ס"ת, ובאנו רק לדון שיחול בה קדושה ע"י ההזמנה, וע"כ לית בה רק דין הזמנה ותליא בפלוגתא דהזמנה מילתא היא, ולשיטה זו שוב קשה מ"ש גויל דצריף עיבוד לשמה מעור הבתים דדין עיבוד לשמה דידהו תלי בדין הזמנה מילתא היא.

אכן נראה, דבאמת הא הזמנה לאו מילתא היא הוא לענין לחול בי דינים בהחפץ ע"י ההזמנה, אם באיסורי הנאה כמו אורג פגד למת, אם בדיני קדושה פגון עור של ספרים תפילין ומזוזות, שאנו באין למידן בהו אם חל בהו האיסור והקדושה אם לא, זהו עיקר הדין דהזמנה, דאם מילתא היא חל בה האיסור והקדושה ע"י הזמנה, ואם לאו מילתא היא לא חל בה ולא מידי, אבל לענין דין לשמה נהי דהזמנה לאו מילתא היא ולא חנייל בהו עוד קדושת תפילין בשעת העיבוד.

ומצד עצמה עצם מעשה ההזמנה אינה צריכה לשמה. אבל מ"מ הרי עיקר קדושת תפילין צריף שיהא מעשי לשמה.

וכל עשיותי שנעשו שלא לשמה הוא חסרון בעצם דין קדושת תפילין, וממילא דאפילו אם נימא דהזמנה לאו מילתא היא מ"מ צריכין שיהיו עשיותי לשמה משום עצם דין קדושת תפילין.

אלא דכ"ז הוא היכא דצריכין עיבוד מדינא אז שפיר שינוי לומר דאח"כ פשחל בהו דין ס"ת ותפילין ממילא דצריכין הן אז להעיבוד לשמה פנין דהוא ממעשה הס"ת ותפילין, משא"כ בעור הבתים לדעת הרמב"ם דגם בלא עיבדן כלל פשרים.

א"כ הרי לא איכפת לן כלל מצד חסרון לשמה שבהעיבוד דלא גרע נעבד שלא לשמה מהיכא דחסר העיבוד לגמרי דכשרין ג"כ, ורק דאם הזמנה מילתא היא אז חנייל בה דין לשמה משום מעשה ההזמנה בעצמה.

ואשר ע"כ הא דמפרש הגמ' לפלוגתא דרשב"ג ורבנן בדין אם הזמנה מילתא היא והא דכתב הרמב"ם דלהכי א"צ עיבוד לשמה משום דעור הבתים א"צ עיבוד כלל חד מילתא הוא, דהואיל שעור הבתים א"צ עיבוד כלל ע"כ ממילא אין פאן חסרון עשי לשמה בעצם דין קדושת תפילין, וכל החסרון הוא רק במעשה ההזמנה, וזה תלי בדין הזמנה מילתא היא או לא, משא"כ בגויל של ס"ת וקלף של הפרשיות פנין דהעיבוד מעכב בהו א"כ ממילא דצריף שיהא לשמו לכו"ע משום עצם דין קדושת הספרים והתפילין דדינן שעשיותיהו יהיו לשמן.

ונהו שפסק הרמב"ם בגויל וקלף של ספרים ותפילין וכן בעור של רצועות דצריכין עיבוד לשמן משום דכל הני העיבוד מעכב בהו ואין דינן תלוי בדין הזמנה מילתא היא פי אם דלכו"ע בעינן בהו לשמן, משא"כ בעור הבתים דא"צ עיבוד כלל ודינן תלוי בדין הזמנה מילתא היא ע"כ פסק הרמב"ם דא"צ עיבוד לשמן וכרבא דהזמנה לאו מילתא היא.

ומתישבים דברי הרמב"ם גם לפי שיטת התוס' והרמב"ן דלא מחלקי בין תשמישין לעצם הקדושה וכש"נ. ולפ"ז מיושבים היטב דברי הרמב"ם שפסק דמזוזה א"צ עיבוד לשמה, דהנה הו דינא דעיבוד הא אין זה דין בסת"מ לחוד, פי אם בכל מקום דבעינן ספר בעינן עיבוד, דספר היינו מעובד, וכמבואר בהג"מ פ"א מהל' תפילין, והביא זאת מהו דפרשת

סוטה צריכה עיבוד והרי בירושלמי סוטה פ"ב מבואר דמגילת סוטה אין בה משום קדושה משום דניתנה למחיקה וכדאיתא התם דאינה מטמאה את הידים, הרי להדיא דכל דכתיב בי' ספר היינו מעובד ואפילו במקום דלית בי' משום קדושה כלל.

ולפ"ז צ"ע בסת"מ דבעינן עיבוד. וכדאיתא ברמב"ם פ"א הי"ד דגם מזוזה שכתבה על עור שאינו מעובד פסולה] אם הוא דין של סת"מ מדין קדושתו, או משום דלא גרע מפל פתיכה וספר שפתורה דבעינן בהו עיבוד, וה"נ סת"מ דכנותה, אבל דין מסונים בסת"מ ליכא שיהיו צריכין עיבוד.

והנה בפשיטות נראה הדבר מבואר מהא דאיתא בשבת דף ע"ט הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום פשר דוכסוסטוס במקום שער, ואם שינה בזה ובזה פסול, ובירושלמי פ"א דמגילה ס"ת על הגויל במקום שער, וקאי זאת על ההלכה למשה מסיני המונפרת מקודם וכמבואר ברמב"ם פ"א מהל' תפילין יעו"ש, הרי להדיא דהוא דין מסונים בסת"מ מהל"מ, דאי משום דין ספר שבכ"מ הרי ליכא שום חילוקא בין גויל וקלף ודוכסוסטוס ובין מקום שער או מקום פשר דבכל גווי ספר מיקרי, והקא הא תניא דאם שינה בזה ובזה פסול, אלא ודאי ש"מ דהוא דין מסונים בסת"מ בלבד.

אכן אפתי צ"ע, דהנה במנחות דף ל"ד ת"ר וכתבתם יכול יכתבנה על האבנים נאמר פאן פתיכה ונאמר להלן פתיכה מה להלן על הספר אף פאן על הספר, או כלף לדרף זו נאמר פאן פתיכה ונאמר להלן פתיכה מה להלן על האבנים אף פאן על האבנים וכו' דנין פתיכה הנוהגת לדורות מפתיה הנוהגת לדורות וכו', וביאור הסוגיא, דאע"ג דאיכא הלכה בסת"מ דבעינן דוקא גויל וקלף ודוכסוסטוס ובלא"ה מיפסלא, מ"מ על האבנים שפיר הוה מתקשרא מגז"ש דכתיבה פתיכה, אם לא משום טעמא דדנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות דנמצא דילפינן מהג"ש דבעינן דוקא ספר.

אכן אפתי צ"ע בעיקר הגז"ש למאי אתיא, פיון דלפי הפסקנא נשאר דין סת"מ כפי ההלכה דוקא בגויל וקלף ודוכסוסטוס שפנה נכלל גם דין ספר, וא"כ אפתי עיקר הגז"ש מיישרא. והנראה מוכרח מזה, דבההלכה שנאמרה בגויל וקלף ודוכסוסטוס לא נכלל דין עיבוד, ואי משום ההלכה הנה גם עור מצה ודפתרא פשר בהו, וע"ז באה הגז"ש במזוזה דבעינן דוקא ספר, ור"ל שיהא דוקא מעובד, אלא דלאחר שנאמרה הגז"ש הרי הנה מצינו למילף דיקתבנה על האבנים וע"ז הוא דקאמר דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות ובעינן דוקא ספר.

ולפ"ז שוב צ"ע בדין עיבוד של סת"מ אם הוא דין מסונים בסת"מ, או מדין ספר של כה"ת פולה, דמההלכה הרי ליכא שום הוכחה ע"ז פיון דלא נכלל בה דין עיבוד, ותרי דיני נינהו דההלכה נאמרה על עצם העור של גויל וקלף ודוכסוסטוס ומקום שער ומקום פשר, ודין העיבוד הוא במזוזה רק מגז"ש דכתיבה פתיכה דבעינן דוקא ספר, ובזה הרי לא מצינו אם הוא דין מסונים בסת"מ אם לא.

ונראה דבס"ת דכתיב בי' וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר א"כ ודאי דדין עיבוד שלו יש בו גם מדין קדושת ס"ת, דכיון דכתיב ספר בגופי' א"כ גם זה דבעינו בי' ספר הוא ג"כ מדין ס"ת.

אכן במזוזה צ"ע, דהנה ביה נאמר פאן פתיבה ונאמר להלן פתיבה מה להלן על הספר אף פאן על הספר, פירושו התוס' במנחות שם דהג"ש הוא מפתיבה דפרשת סוטה, אשר לפ"ז צ"ע אם נימא דכיון דילפינו לה מסוטה א"כ הוי דין עיבוד ודין ספר שלה כמו גפי סוטה דאין ביה משום קדושה, או דנימא דהא דנלמד בגז"ש מקרא דוכתבתם היינו כמאן דכתיב ביה ספר להדיא והדר דין ספר שלה משום דין מזוזה וקדושת מזוזה.

אף לפ"ד הרמב"ם נראה הדברים מן כרחים מתוך דברי הירושלמי יומא שהבאנו דפליגי רשב"ג ורבנן בעור מזוזה אם צריכה עיבוד לשמה, ולפ"ד הרמב"ם שהוסיף בפלוגתא דעור הבתים דטעמא דחכמים דא"צ עיבוד לשמן הוא משום דעור הבתים א"צ עיבוד כלל, הרי קשה דהרי רבנן מקשרי גם במזוזה ואע"ג דשם ודאי דצריכה עיבוד והעיבוד מעבב ביה.

ובע"כ צ"ל דהדין עיבוד של מזוזה כיון דילפינו לי' מפתיבת פרשת סוטה אינו מדין פתיבת מזוזה ורק כדין ספר דפרשת סוטה דאין ביה משום קדושה, וע"כ לענן דינא דלשמה דדינו תלוי רק בדין קדושה דינה שנה כמו שא"צ עיבוד כלל, וזהו דפליגי ביה רשב"ג ורבנן כמו דפליגי גפי עור הבתים, כיון דשניהו שוין בדין עיבוד לענן דינא דלשמה וכש"נ.

אשר לפ"ז הרי מיושב היטב דעת הרמב"ם שמחלק בין מזוזה לספרים ותפילין, ומשום דלשיטת הרמב"ם דחכמים לא פליגי להכשיר בעיבדן שלא לשמן כי אם בדבר שא"צ עיבוד כלל, א"כ ממילא דרק במזוזה דהעיבוד הוא רק משום דין ספר אבל אין בו משום קדושה, בזה הוא דלא בעי לשמה, משא"כ בס"ת דכתיב ספר בגופי', וכן תפילין דלא פתיב בהו פתיבה כלל הרי בע"כ דדין עיבודן נלמד מס"ת, והעיבוד שלהן יש בו משום קדושה, א"כ הלא צריף לשמה לכו"ע, והירושלמי והסוגיא דגיטין דף נ"ד לא פליגי, וזהו שפסקו פן הרמב"ם והנה בתוס' במנחות שם עוד פירושא דהגז"ש דכתיבה פתיבה שבמזוזה הוא מפתיבה האמורה בס"ת, ופירוש זה יותר מסתבר דהרי מזוזה הוי חד ענינא עם ס"ת, דאית בהו קדושה, ופירוש זה עולה לדעת הראשונים דס"ל דגם בכתיבה נחלקו רשב"ג ורבנן, ולפ"ז מזוזה וספרים ותפילין שוין בדיניהו, ונפיר מתפרש דהגז"ש דכתיבה פתיבה הוא מס"ת.

אכן לדעת הרמב"ם הרי נתבאר דמדפליגי רשב"ג ורבנן בעור מזוזה אם צריכה עיבוד לשמה ש"מ דבמזוזה אין בדין עיבודה משום קדושה, שמשו"ה מתחשבא לענן לשמה כמו דבר שא"צ עיבוד כלל, ובע"כ דהגז"ש דכתיבה פתיבה היא מפרשת סוטה.

ועיין בתשובת הרמב"ם שהובאה בכ"מ שם הטעם דבמזוזה א"ל עיבוד לשמה וז"ל מפני שלא נשמע במזוזה עיבוד לשמה וכו' והיא דלא איתמר לא איתמר, וא"ת מ"ש ס"ת ותפילין צריכין עיבוד לשמן, לפי שעצמו של ס"ת ועצמן של תפילין הן המצנה וכו'.

ועצמה של מזונה אינה המצנה ולא תחשב מצנה אלא מפני שהבית חייב וכו' ע"כ, ולכאורה אינו מוכן דהרי הדין לשמן של סת"מ הוא מחמת עצם דין וקדושת חפצא שע"י הכתב שבהו הוא, ואין זה שיהיה כלל לדין חובת וקיום המצנה שבהו, וא"כ מאי שייכות הוא דין מצנתו לענין הדין של לשמה, ומאי נ"מ אם הוא חובת הגוף או חובת בית, פיון דעכ"פ קדושתו חדא היא והפיתוב בזה פתוב בזה, אכן לענין מאי דאירינן בהגז"ש דכתיבה פתיבה דנוכל למילפה או מפתיבת פרשת סוטה או מפתיבת ס"ת בזה שפיר שיהיה הו פירכא לענין עיקר הילפותא דיותר שנה מזונה לפרשת סוטה דתרונייהו אינו חובת הגוף משא"כ ס"ת דהיא חובת הגוף, וכמו דאמרינן התם דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות וה"נ דכונתה.

וממילא פיון דהדין ספר ילפינו לי' מפרשת סוטה ע"כ לא בעינו לשמה בעיבודה וכש"נ. פ"א הט"ו הכותב ס"ת או תפילין או מזונה ובשעת פתיבה לא היתה לו פנונה וכתב אנפרה מן האנפרות שבהו שלא לשמן פסולין עכ"ל, מבואר בדברי הרמב"ם דרק אנפרות אם לא כתבן לשמן הוא דפסולין הס"ת והתפילין והמזונה, אבל דין פתיבת סת"מ עצמו פשר גם בלא פנונה דהרי תרי מילי נפרדים ניהו.

דכוננת אנפרות הוא לשם קדושת השם וכמבואר בגיטין דף כ' ולא פנונת קדושת סת"מ] וכן לקמן בפ"י פשחשב כל הדברים שס"ת נפסלת בהו חשב שם רק שכתב האנפרות בלא פנונה, ולא הזכיר שם דגם ביהר הפתיבה אם לא כתבה לשם ס"ת דפסולה, והיינו משום דהרמב"ם סובר דבדין קדושת סת"מ פשר גם בלא פנונת פתיבה לשמה, ורק בדין קדושת אנפרות הוא דבעינו שייכתבם לשם קדושתו.

וקשה מהא דאיתא בגיטין דף מ"ה דפריה שם על הא דתניא ומעשה בנכרי אחד בצידו שהי' כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד לשמן בעי פתיבה לשמן לא בעי וכו', ומסיק שם דבאמת לרשב"ג דבעי עיבוד לשמן גם פתיבה לשמן הוא לעיכוכא, ולפ"ז צ"ע על הרמב"ם שפסק בפ"א שם הי"א דגויל של ס"ת וקלף של תפילין אם עיבדו שלא לשמן פסולין.

וכן פסק בפ"י שם, וא"כ הרי כש"כ דבעינו פתיבה לשמן וכמבואר בהסוגיא דגיטין וצ"ע. והנה בעיקר החילוק שבין פתיבה לעיבוד לדעת הרמב"ם, נראה דהוא משום דהרמב"ם ס"ל דכתיבה פיון שבהו הוא דנגמר וחל כל דין ושם סת"מ, דפרשה הכתובה היא היא עצם הסת"מ.

ומשו"ה לא בעינו בה פנונת לשמה, פיון דמעשה הפתיבה היא בעצמותה עצם מעשה הסת"מ ע"כ חגיל בה קדושת סת"מ ממילא וסתמא לשמן קאי משא"כ בעיבוד דאפתי לא נעשו סת"מ ורק מעשה הכשר בלבד הוא דהוי, וע"כ בעינו בו פנונת לשמה.

פיון דבלא"ה אין בהמעשה שום חלות קדושה כלל. אשר לפ"ז מתישבא היטב הסוגיא דגיטין גם לדעת הרמב"ם דנראה דהא דמעשה נכרי לא הוי בכלל לשמה, אין זה רק משום חסרון מחשבתו.

פי אם דהנכרי מופקע מעיקר דין עצמית לשמה, וכך הוא דינו דאין במעשיו כל עיקר החלות של לשמה, ומשום דכל שאינו בקדושת ישראל אינו בכלל עצמית קדושה ולשמה

ש'ל סת"מ אָש'ר ל'פ"ז ז'הו דְפָרִיף ה'גמ' וְלְרִשְׁבָּ"ג עֵיבוּד לְשִׁמּוֹן בְּעֵי פְתִיבָה לְשִׁמּוֹן לָא בְּעֵי, דְבַנְכְרֵי דְהִלְשְׁמָה פְקַע בִּי מְדִינָא א"כ הָרִי פְקַע מִינְיָן גַּם הָד דִּינָא דְסַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי פִינּוֹ דְגַם עֵיקַר מַעֲשָׂיו לִית בְּהוּ חִלּוּת דִּין דְלְשִׁמְהָ, וּמִמִּילָא דְכְתִיבָה וְעֵיבוּד שׁוּיָן בִּי, וְאֲדַרְבָּה פְתִיבָה עוּד בְּעֵי יוֹתֵר לְשִׁמְהָ.

פִינּוֹ דְהוּא עֵיקַר הַסַּת"מ, אָבֵל אַה"נ דְבִישְׂרָאֵל שְפִיר י"ל דְכְתִיבָה עֲדִיף דְסַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי. וְהַרְמַב"ם דְפָסַק דְכְתִיבַת נְכָרֵי בַסַּת"מ פְּסוּלָה מְקָרָא דְיוֹקְשֵׁרְתָם וְכַתְבָּתָם.

וְכָל פְתִיבַת סַת"מ אֵינָה רַק בִּישְׂרָאֵל, ע"כ מִמִּילָא דְבְכַתְיבָה אֲמַרִינּוּ דְסַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי, וּמְשׁו"ה הוּא שְהִשְׁמִיט בְכְתִיבָה כָּל הַדִּין לְשִׁמּוֹן שְל סַת"מ, וְלֹא הִבִּיא רַק הַלְשִׁמּוֹן שְל אֲזַפְרוֹת שְהוּא דִין בַּפ"ע וְלֹא אֲמַרִינּוּ בִי סַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי, וְעֵינּוּ בְתוּס' שְהִקְשׁוּ דְמֵאֵי פְרִיף מַעֲיָבוּד לְכְתִיבָה וְדִילְמָא שְאֵינִי פְתִיבָה דְסַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי וְנִשְׁאַרּוּ בַצ"ע וּבַע"כ כַּמְש"כ דְנְכָרֵי שְאֵינִי דְלִית בִּי גַם הַדִּין שְל סַתְמָא לְשִׁמּוֹן קָאִי.

אַלָּא דְקִשְׁוֵה מְהָא דְכַתְבַּת הַרְמַב"ם בַּפ"א מֵהַל' תְּפִילִין הִי"א ז"ל גְּוִיל שְל ס"ת וְקִלְפֵי שְל תְּפִילִין וְכו' וְאִם עֵבְדָן שְלֹא לְשִׁמּוֹן פְּסוּלִין לְפִיכָף אִם עֵבְדָן הַנְּכָרֵי פְּסוּלִין אַע"פ שְאֲמַרְנוּ לוֹ לְנְכָרֵי לְעַבְד עוֹר זֶה לְשִׁם הַסֶּפֶר אוֹ לְשִׁם הַתְּפִילִין פְּסוּלִין שְהַנְּכָרֵי עַל דַּעַת עֲצָמוּ הוּא עוֹשֶׂה לֹא עַל דַּעַת הַשׁוֹכֵר אוֹתוֹ עַכ"ל, הָרִי דְתִלִי לְפָסוּל הַנְּכָרֵי בְטַעֲמָא דְעוֹשֶׂה עַל דַּעַת עֲצָמוּ הָא לֹא הִי הַעֵיבוּד כְּשֵׁר, וּמִבְּאָר מְזִה לְהַדְיָא דְאִין מַעֲשֶׂה נְכָרֵי מוֹפְקַע מִדִּין תּוֹרַת לְשִׁמְהָ שְל סַת"מ, אָכֵן נִרְאָה דְהָא דְכַתְבַּת הַרְמַב"ם שְהַנְּכָרֵי ע"ד עֲצָמוּ הוּא עוֹשֶׂה.

אִין פִּירוּשׁוֹ דְמְשׁו"ה חֵינְשִׁינּוּ שְמָא לֹא נִתְפַּנֵּין כָּלֵל לְשִׁם הַסַּת"מ, וְרַק דְדִינָא נִקְטַת הַכָּא, דְהָא וְדֵאֵי דְנְכָרֵי פִינּוֹ דְאִינוּ בְתוֹרַת סַת"מ, א"כ מִמִּילָא דְמוֹפְקַע הוּא גַם מִדִּין לְשִׁמְהָ שְלָהֶם, וּמִחֲשַׁבְתּוֹ לְשִׁמּוֹן אֵינָה מוֹעֵלַת כָּלֵל, אַלָּא דְאִם הִי חָל הַדִּין בְּמַעֲשָׂיו שְהוּן נַעֲשִׂין עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל, א"כ אַז הִי מִיִּחְשָׁב זֹאת עֵיבוּד לְשִׁמּוֹן.

וְלֹא שְיִיף הָא דְעֲצָם מַעֲשָׂיו מוֹפְקַעִין מִדִּין חִלּוּת לְשִׁמְהָ, פִינּוֹ דְהַעֵיבוּד הוּא רַק הַכְּשֵׁר בְּעֵלְמָא, וְע"כ שְפִיר אִם הִי חָל בְּמַעֲשָׂיו הָד דִּינָא שְנַעֲשִׂין עַל דַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל הִי סְגִי לְהַדִּין לְשִׁמְהָ שְל עֵיבוּד וְהָא דְנְכָרֵי עוֹשֶׂה ע"ד עֲצָמוּ זֶהוּ גּוֹפָא יְסוּד הַדִּין מַה דְמַעֲשָׂיו מוֹפְקַעִין מִדִּין תּוֹרַת לְשִׁמְהָ.

וּמִנְשִׁיב הֵיטֵב דַּעַת הַרְמַב"ם וְכַמְש"כ וְכִבְרַת הַעֲרַנִי פֶה דִּינִי הַגְרַש"ז שִׁי בְהַסְגָּא דְגִיטִין דָּף כ"ג דְנְכָרֵי פְּסוּל לְכַתְּנֹב אֵת הַגֵּט מִשׁוּם דְנְכָרֵי אֲדַעְתָּא דְנַפְשִׁי קַעְבִּיד, דְאִין זֶה רַק מִשׁוּם אֲנוּמְדָנָא דְלֹא נִתְפַּנּוּן לְשִׁמְהָ כִּי אִם דְהוּא פְּסוּל מְדִינָא, וְהִבִּיא לְזֶה מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בַּפ"ג מֵהַל' גִּירוּשִׁין הַט"ו שְפָסַק דִּישְׂרָאֵל מְחַלֵּל שְבָתוֹת בְּפִרְהֶסְיָא ג"כ דִּינוּ כְּנְכָרֵי בְזֵה, וְאִם נִימָא דְהוּא רַק אֲנוּמְדָנָא בְלָבַד מֵאֵי שְיִיכוֹת הוּא בְזֵה הַדִּין דְמוּמָר לְחַלֵּל שְבַת בְּפִרְהֶסְיָא דִינוּ כְּנְכָרֵי לְכָל דְבָרִיו, א"ו דְהַפְּסוּל דְנְכָרֵי הוּא מְדִינָא.

וְהֵינּוּ כַּמְש"כ דְהָא דְנְכָרֵי אֲדַעְתָּא דְנַפְשִׁי קַעְבִּיד הוּא דִינָא דְלֹא חֵייל בִּי דִין צִוּוּי הַבְּעֵלִים, וְשִׁם בְּגִירוּשִׁין הַדְּבָר פְּשׁוּט, דְבִלָּא צִוּוּי הַבְּעֵל הָא לֹא הָוִי לְשִׁמְהָ, אַלָּא דְגַם הָכָא ג"כ נְכוֹן כַּמְש"כ דְבִלָּא חִלּוּת דִּין שְל צִוּוּי יִשְׂרָאֵל לִית בְּמַעֲשָׂיו דִּין תּוֹרַת לְשִׁמְהָ שְל סַת"מ וְכַמְש"כ.

ויסוד דְּבַר זֶה נִלְמַד הוּא מֵהַסּוּגָיָא דְּגִיטִין דְּף מ"ה דס"ת שְׁפָתָבוּ נְכָרֵי תַנְיָא אִידָּהּ קוּרִין בו. וּמוּקִי לָהּ שֵׁם בְּסוּגָיָא כַּמ"ד דְּלֹא בְּעֵינֵי פְתִיבָה לְשָׁמֵן.

וְקָשָׁה דְּבִאזְפָּרוֹת הָא וְדֹאֵי דְּבְעֵינֵי לְשָׁמֵן לְכוּ"ע וְכִדְאִיתָא בְּגִיטִין דְּף כ' וְדָף נ"ד וְלֹא מְצִינֵי בְּזֶה שׁוּם פְּלוּגְתָּא כְּלָל וּא"כ אִידָּהּ פֶּשֶׁר הַס"ת שְׁפָתָבוּ נְכָרֵי וְקוּרִין בוּ וְהָא חֲסֵר הַלְשָׁמֵן שֶׁל אֲזַפְרוֹת.

וְהַנְרָאָה לֹא מְרָאָה בְּזֶה. דְּהֵנָּה שֵׁם בְּסוּגָיָא עוּד א"ר נַחְמָן נְקִיטִינֵי ס"ת שְׁפָתָבוּ מִיֵּן יִשְׂרָאֵל כְּתָבוּ נְכָרֵי יִגְנוּ וְעֵינֵי בְּרַמְב"ם בַּפ"ו מִיִּסוּדֵי הַתּוֹרָה שְׁפָתָבּוּ הַטַּעַם דִּישְׂרָאֵל לְפִי שְׂאִינֵי מֵאֲמִין וְכוּתָב הָאֲזַפְרוֹת שְׁלֹא לְשָׁמֵן.

וְקָשָׁה לְפַמְש"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּנְכָרֵי אִינֵי בְּרַ לְשָׁמָה וְכָל מַעֲשָׂיו הֵן מְנַפְקֵין מִתּוֹרַת לְשָׁמָה, א"כ אֲמַאי בְּכַתְּבוּ נְכָרֵי יִגְנוּ וְהָא לֹא חָלָה עַל הָאֲזַפְרוֹת תּוֹרַת לְשָׁמֵן וְהָיִי כְּמוֹ שְׁפָתָבוּ מִיֵּן, וְהַפְּשׁוּט בְּזֶה הוּא.

דְּדִין לְשָׁמָה שֶׁל סת"מ וְדִין לְשָׁמָה שֶׁל אֲזַפְרוֹת חֲלוּקִין הֵן בְּזֶה דו"ל הַרְמַב"ם שֵׁם אָבֵל אֶפִּיקוּרוֹס יִשְׂרָאֵל שְׁפָתָבּוּ ס"ת שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הָאֲזַפְרוֹת שְׁבוּ מִפְּנֵי שְׂאִינֵי מֵאֲמִין בְּקַדְוֶשֶׁת הַשֵּׁם וְלֹא כְּתָבוּ לְשָׁמוֹ אֲלֵא שֶׁהוּא מַעֲלָה בְּדַעַתוֹ שְׁזֶה כְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים וְהוֹאִיל וְדַעַתוֹ כֵּן לֹא נִתְקַדַּשׁ הַשֵּׁם עַכ"ל.

הָרִי דְּלַעֲנֵן דִּין קְדוּשַׁת אֲזַפְרוֹת אִין זֶה דִּין כְּפִינָה שֶׁל לְשָׁמוֹ שֶׁהוּא בְּאֵמַת דְּבַר נוֹסָף עַל מַעֲשֵׂה הַפְּתִיבָה. כִּי אִם דְּהוּא זֶה בְּמַעֲשֵׂה הַפְּתִיבָה עֲצָמָה אִם נִכְתְּבָה בְּתוֹרַת שֵׁם אִם לֹא וְכָל שֶׁהוּא נִכְתָּב בְּתוֹרַת שֵׁם חָל בִּי קְדוּשַׁת שֵׁם וְאִית בִּי הִלָּאוּ דְּלֹא תַעֲשׂוּן וְגו'.

וְכַמְש"כ הַרְמַב"ם דְּהַפְּקַעַת קְדוּשַׁת שֵׁם בְּכַתְּבוּ מִיֵּן הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲלָה בְּדַעַתוֹ שְׁזֶה כְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים, וּר"ל דְּלֹא נִכְתָּב בְּתוֹרַת שֵׁם כְּלָל, אָבֵל לֹא דִּישׁ בוּ דִּין נוֹסָף שֶׁל כְּפִינָה לְשָׁמוֹ, אֲשֶׁר לַפ"ז הָרִי נִיחָא הָא דְּכַתְּבוּ נְכָרֵי יִגְנוּ.

דְּנֵהִי דְּמַעֲשָׂיו מְנַפְקֵין מִדִּין חֲלוּת לְשָׁמָה, אָבֵל מ"מ כְּפִתִּיבְתוּ הִיְתָה בְּתוֹרַת קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְזֶה מַעֲצָם דִּין מַעֲשֵׂה הַפְּתִיבָה שְׂאִין חֲלוּקֵי בְּזֶה בִּין כְּתָבוּ נְכָרֵי לְכַתְּבוּ יִשְׂרָאֵל, וְקֹאֵי בְּלֹאוּ דְּלֹא תַעֲשׂוּן וְגו' וְיִגְנוּ.

מִשָּׂא"כ לְעַנְיֵן הַדִּין לְשָׁמָה שֶׁל סת"מ דְּהוּא זֶה דִּין נוֹסָף שֶׁל כְּפִינָה לְשָׁמָה נוֹסָף עַל מַעֲשֵׂה הַפְּתִיבָה, בְּזֶה הוּא דְּאֲמַרִּינֵי דְּנְכָרֵי שְׂאִין בוּ קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל מְנַפְקַע מְזֶה וְאִין בְּמַעֲשָׂיו תּוֹרַת לְשָׁמָה כְּלָל, אֲשֶׁר לַפ"ז הָרִי מְבֹאֵר הֵיטֵב הָא דְּתַנִּי דס"ת שְׁפָתָבוּ נְכָרֵי קוּרִין בוּ דְּמַפְרֵשׁ לָהּ הַסּוּגָיָא מִשׁוּם דְּלֹא בְּעֵינֵי פְתִיבָה לְשָׁמֵן.

וְלֹא קָשָׁה מְהֵא דְּבִאזְפָּרוֹת בְּעֵינֵי וְדֹאֵי לְשָׁמֵן לְכוּ"ע. מִשׁוּם דְּבִאֵמַת אִיִּירֵי כְּשִׂישְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וּמִלְמַד אוֹתוֹ שְׂיִכְתְּבוּ לְשָׁמֵן.

אֲלֵא דְּכִינֵן דְּנְכָרֵי עַל דַּעַת עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֵׂה וּמְחַשְׁבָּתוֹ לְשָׁמֵן הוּא כְּפִינָה עֲצָמוֹ וְלֹא עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל, א"כ הָא מְפִילָא דְּלַעֲנֵן קְדוּשַׁת סת"מ מַעֲשָׂיו מְנַפְקֵין מִתּוֹרַת לְשָׁמָה וּבַע"כ דְּלֹא אִיתְּכִשְׂרָא פְתִיבְתוֹ אִם לֹא דְּלֹא בְּעֵינֵי פְתִיבָה לְשָׁמֵן, מִשָּׂא"כ לְעַנְיֵן הַדִּין לְשָׁמֵן הַמְּיֻחָד בְּאֲזַפְרוֹת דְּמִהֲנִיָּא בְּזֶה גַם כְּפִינָה נְכָרֵי ע"כ שֶׁפִּיר מִתְּכַשְׂרָא פְתִיבְתוֹ ע"י הָאֲחֵרִים הַמְּלַמְּדִין אוֹתוֹ שְׂיִכְתְּבוּ לְשָׁמֵן הָאֲוִמָּנִים דְּנִרְאָה דְּכָל מִשָּׂא"כ בְּדִין כְּפִינָה הָאֲזַפְרוֹת הוּא רַק

לענן הלאו דלא תעשון וגו' ומשום דכיון דנכתב בידיעה וכוונה שהיא השם חיילא בי קדושת אפרה וקאי בלאו דלא תעשון וגו', אבל מ"מ י"ל דלענן דין הכשר פתיבתו צריף פנונת לשמו, ומשום דלא סגי בחלות קדושת השם שבו.

פי אם דבעינו שיהיו כל עשיותיו לשמו, וממילא דלענן הכשרא דסת"מ בעינו דוקא שכל האפרות יהיו פתובין לשם קדושת האפרה, אשר לפ"ז אפתי צ"ע סוגית הגמ' בס"ת שכתבו נכרי דקורין בו משום דלא בעינו פתיבה לשמן והא אפתי מיחסרא הלשמן של קדושת האפרות דמעפב בסת"מ, שבזה הנכרי פסול כיון דאין במעשיו דין תורת לשמה, אכן נראה דעיקר דין זה במחלוקת שנוי.

והסוגיא מתישבת לדברי הכל. דהנה הטור ביו"ד סי' רע"ד פתב וז"ל צריף שיאמר הסופר פשייתחיל לכתוב ספר זה אני כותב לשם קדושת ס"ת וכו' ואם לא עשה פן פסול.

ובסי' רע"ו פתב וז"ל אע"פ שאומר בתחילת הספר שכתבו לשם קדושת ס"ת בכל פעם שכותב שם צריף לחשוב שכותב לשם קדושת השם עכ"ל, וכבר הקשו דמ"ש פנונת קדושת אפרות דסגי במחשבה לחוד מדין פנונת פתיבת כל הס"ת דצריף דוקא שיאמר ולא סגי במחשבה בלבד, עיי"ש בב"י ובט"ז, ולפי דברינו נראה דה"ט דהטור, דשאני דין לשמן של סת"מ דהוא דין פנונה ומחשבה נוספה של לשמן, וע"כ בעינו בזה דיבור כדילפינו לה מפיגול, משא"כ לענן דין פנונה המיוחדת בכתובת אפרות וקדושתו דהוא רק שיקתבם בתורת השם.

ושיהיו מעשיו ודיעתו מכוננים שכותב את השם. ונמצא דהוא זה רק פנונת וידעת מעשה הפתיבה בלבד שהוא זה פתיבת השם, ולא חלות דין נוסף של פנונה וע"כ סגי בזה במחשבה לחוד, הרי להדיא בדעת הטור דגם לענן הכשר פתיבת האפרות יסוד דין פנונתם הוא רק שיקתבם בתורת השם, אכן בסמ"ג וספר התרומה פתוב בכתובת האפרות דצריף שיאמר בפיו דוקא, וש"מ דס"ל דלענן פתיבת השם צריף פנונה לשמו נוסף על מעשה הפתיבה ומשו"ה הוא דבעינו שיאמר בפיו, והנה לדעת הטור הרי הסוגיא ניקח בפשיטות, כמש"כ דלענן פתיבת האפרות פשרה פתיבת נכרי באחרים עומדים ע"ג, וכמש"כ הטעם דאין בזה דין פנונת לשמן, אלא דנראה דגם לדעת הסמ"ג וסה"ת ג"כ ניקח הסוגיא כמש"כ.

דלא מיהא דשני דינים נפרדים הם באפרות, חדא דין פתיבתו בתורת שם שיהו עצם מעשה האפרות שבזה חיילא עלייהו דין אפרות וקדושת השם, ושנית חלות דין הפנונה דלשמן שהוא דין הכשר פתיבתו, וע"כ נראה דנהי דעיקר דין פתיבתו בתורת שם זהו לכו"ע וכמו שהבאנו מהסוגיא דגיטין דליפא שום פלוגתא בזה, אכן כ"ז הוא לענן הפנונה דבעינו שיקתבנו בתורת השם דהוא דין בפ"ע בחלות דין קדושת אפרות הנאמר על מעשה פתיבתו אשר בלא זה אין בוקדושת השם ואינו בכלל אפרה, ואין זה שנייה כלל לדין לשמה, משא"כ הדין השני שבאפרות שהוא דין לשמה בהכשר פתיבתו שפיר י"ל דהוא שנה בדינו לדין לשמה של שאר כל הפתיבה של סת"מ, ולמ"ד דלא בעינו פתיבה לשמן בסת"מ פקע גם הך דינא דלשמן של אפרות, אשר ע"כ ממילא ניקח הא דכשר בכתבו נכרי משום טעמא דלא בעינו פתיבה לשמן, דזה מועיל לענן דין לשמן האמור בון בכתובת סת"מ ובין בכתובת אפרות, ולענן פנונת פתיבת האפרות שהוא

מעצם מעשה הפתיחה הרי מתקשרא בכתיבת נכרי באחרים עומדין ע"ג שיראו שפוחב לשמו ומתישבא היטב הסוגיא לכו"ע וכש"נ.

אכן הרי כ"ז הוא אם נימא דהא דנכרי לאו בר לשמה הוא מדינא, וע"כ שפיר נוכל לחלק בין דין לשמן של סת"מ ובין דין פנונת אנפרות, אבל אם נימא דכל החסרון לשמה שפנכרי הוא רק משום דאדעתא דנפשי' קעביד ולא נתפונן כלל לשמה, והפל תלוי בתר מחשבתו, א"כ הרי אין לחלק בין פנונה לכנונה, וכנונת לשמן וכנונת פתיבת האנפרות שניהן שווין בזה, והדרא קוישיא לדוכתה על הא דתני דס"ת שפתבו נכרי קורין בו דמפרש לה בסוגיא שם משום דלא בעינו פתיבה לשמן והא חסר פנונת אנפרות שזה מעפב לכו"ע, אלא ודאי כמש"כ דכתיבת נכרי מןפקעת מדינא מתורת לשמה, והא דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד הוא ג"כ מדינא דלא חל בי' דין ציווי הבעלים, ושפיר חלוק בזה דין פנונת לשמה מדין פנונת קדושת אנפרות, ונמצא דכל דברינו מוכרחים ומבוארים מתוך הסוגיא, ומינשב היטב דעת הרמב"ם כמש"כ.

הלכות מילה פ"א ה"י פ"ש שמילת הפנים דוחה את השבת כף מילת העבדים שהם נימולים לשמנה דוחה את השבת אם חל שמיני שלהם בשבת חוץ מליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה שאע"פ שנימול לשמנה אינו דוחה את השבת עכ"ל ובהשגות ז"ל לא ידעתי מהו זה ההפך ואולי מפני שהיא מסופק אם הלכה כר' חמא דמפליג בטבילה ולענן מידחי שבת לחומרא ולא דחי עכ"ל, והוא משום דבשבת דף קל"ה איתא אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמנה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמנה שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו וכו' איני והאיתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות ר"ה ורחב"ר ח"א מחללין עליו את השבת וח"א אין מחללין ע"כ לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לח' ודאי מהלינן לי' הא ביהא תליא, ר"ל דחילול שבת בשמיני תליא וע"כ הא ביהא תליא וזהו שהשיג הראב"ד דכיון דנימול לשמנה א"כ אמאי אינו דוחה את השבת.

אלא דשם בסוגיא פתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה וכו' לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לח' ר' חמא אומר ילדה ואם"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא הטבילה ואם"כ ילדה זהו יליד בית הנימול לח' ות"ק לא שני לי' בין הטבילה ואם"כ ילדה בין ילדה ואם"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' וזהו שפנים הראב"ד די"ל דהרמב"ם מספקא לי' אם הלכה כר' חמא או כרבנן ופסק בשניהם לחומרא דנימול לשמנה ואינו דוחה את השבת אבל אה"נ דשמנה ודחית שבת זב"ז תליין, והן י"ל בדעת הרמב"ם, דס"ל דאע"ג דבעיקר הדין מילה שמיני ודחית שבת תלויין זב"ז, וכל שנימול לשמנה דוחה שבת, מ"מ ה"כא בליד בית שלא טבלה אמו עד אחר לידתה לא דחי שבת, ומשום דבאמת הרי הולד עד שלא טבל הרי הוא נכרי ואינו שייך לדין מילה כלל, וכל דין חובת מילה שיש לרבו עליו הוא בצירוף מה דיטבול אם"כ ויחול בי' גרות דעבדות, אבל אם לא יטבול אם"כ אז נמצא דמילתו לא הוי מילה כלל, וא"כ הרי שפיר לא דחיא שבת, כיון דאפתי לא הוגמר עוד חלות הדין מילה שבו, ונהי דדין שמיני בו משום דין עבדות העומדת לחול עלי', אבל אין זה מועיל לענן דחית שבת, דלענן דחית שבת בעינו שיהא בו חלות דין מילה בשעת מילתו,

והסוגיא דשבת הא איירי בישראל ובזוה ודאי שמיני ודחית שבת הא בקא תליין, משא"כ ביליד בית זה שהוא עדיין בגיותו, בזוה שפיר סובר הרמב"ם דלעולם אינו דוחה את השבת וכמש"כ.

ובאמת דצ"ע דעת הראב"ד שסובר דלרבנן דיליד בית שלא טבלה אמו נימול לשמנה הרי מילתו דוחה שבת ואיך יוכל להיות כן פיון דאפתי נכרי הוא ולא הוגמר עוד חלות שם מילה בו.

ונראה דהראב"ד ס"ל כדעת הרמב"ם דהא דקי"ל לעולם אינו גר עד שימול ויטבול ה"ה דמהניא גם טבילה ואח"כ מילה, וע"כ זהו שהשיג דאיך סתם הרמב"ם דיליד בית שלא טבלה אמו לעולם אין מילתו דוחה את השבת והא משפחינו גוונא דדחי שבת והוא בטבולוהו מקודם דבמילתו נגמר כל גרותו ונחלות שם מילה שבו, ובזוה הוא דס"ל להראב"ד דכיון דנימול לשמנה דחי גם שבת.

אשר לפ"ז י"ל דהרמב"ם ס"ל כדעת התוס' ביבמות דף מ"ז דבגרות בעינן דוקא מילה ואח"כ טבילה, וא"כ הרי לעולם אינו נגמר חלות שם מילה בו כי אם בטבילה שאחריה, ולהכי הוא שסתם דלעולם אין מילתו דוחה שבת.

ונראה עוד, דאפילו היכא דבמילתו נשלמת גרותו, ג"כ י"ל דדעת הרמב"ם היא דלא דחי שבת, ומשום דהא דמילה דוחה שבת הוא מחמת דין מילה שפגופו, משא"כ בזוה דעדיין הוא נכרי וחובת מילה שבו הוא מחמת הרב שמחוייב למול ילוד ביתו ומקנת כספו, אבל העבד בעצמו הרי אפתי לית בי' דין וחובת מילה פיון שהוא נכרי, ובהא לא מצינו דדחי שבת, ואע"ג דבמילתו יהא נשלם גרותו ודין מילה פאחת, אבל מ"מ הרי היא ככל מילה של גרות דלא דחי שבת.

ובזוה הוא דפליגי הרמב"ם והראב"ד, דדעת הראב"ד היא דכל שחל עליו חובת שמיני דחי שבת גם במילה של גרות, ודעת הרמב"ם דלא דחי שבת כ"א היכא שחלה חובת מילה בגופו מקודם ולא במילה של גרות דאפתי נכרי הוא.

אכן דעת הרמב"ם אפתי צ"ע דפסק לקמן בה"א דגם יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות אע"ג דנימול לשמנה מ"מ לא דחי שבת ובזוה הא ודאי קשה פיון דנימול לשמנה אמאי לא דחי שבת, ונהרי בסוגיא דשבת מבואר דהא בקא תליא.

ונראה דגם השגת הראב"ד היא על יוצא דופן אבל ביליד בית שלא טבלה אמו גם לדעת הראב"ד לא דחי שבת, ופלוגתא דר' חמא ורבנן שהביא הראב"ד הוא משום דמבואר בסוגיא שם דר"ח ורבנן פליגי גם ביוצא דופן, וזהו שהשיג על הרמב"ם ונהנראה לומר כדעת הרמב"ם, דהנה שם בסוגיא אהא דא"ר אסי דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמנה, א"ל אפיי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמנה, א"ל ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ויש לפרש בזוה ב' פירושים, או דאפיי מוכיח מדורות הראשונים דש"מ דאין מילת שמיני תלוי בטומאת לידה ולא דרשינן הסמוכין דנטמאה שבעת ימים וגו' וביום השמיני ימול, או דבאמת גם אפיי לא פליג אהך סמוכין, וכך שאינה בכלל וטמאה וגו' אינו בכלל וביום השמיני ימול, והא דפריך דורות הראשונים יוכיחו, הוא משום דאזנת מילה בשמיני הרי נאמרה ונשנית, נאמרה לאברהם, ונשנית

למשה בקרא דאשה פי תזריע וגו', ואזקרת אברהם לכל נאמרה גם לבני קטורה, משא"כ
אזקרת משה נאמרה רק לישראל לבד, ודין שמנה נאמר בשניהם וכדכתיב בקרא וכן
שמנת ימים ימול וגו', וכן גם בני קטורה מילתן בשמיני אשר ע"כ זהו דפריה אבני דורות
הראשונים יוכיחו, ר"ל דנהי דמשום הך אזקרה דוביום השמיני וגו' שנאמרה לישראל
בלבד נתמעט כל היכא שאין אמו טמאה לידה, אבל אפתי ינהוג בו דין שמיני הנאמר
לאברהם, דשם אע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול דוקא לשמנה, וע"ז משני ניתנה תורה
ונתחדשה הלכה, דבישראל מיהא ליפא דין שמיני כ"א בשאמו טמאה לידה.

אשר לפ"ז נראה, דזהו ביאור הסוגיא דפריה שם איני והאיתמר יוצא דופן ומי שיש לו
שתי ערלות, ר"ה ורחב"ר, ח"א מחללין עליו את השבת, וח"א אין מחללין, ע"כ לא
פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לח' ודאי מהלינן לי, אשר לכאורה צ"ע דאיך
נוכל לחלק בין דחית שבת לדין שמיני והא תרנוניהו מחד קרא דוביום השמיני נפקי
ושניהם חד טעמא להו אם דרשינן סמוכין לקראי דוטמאה שבועת ימים וגו' וביום השמיני
וגו' או לא, א"כ מה"ת נחלק ביניהם.

אכן לפי המבואר הרי ניחא, דנראה דהא דמילה בשמיני דוחה שבת הוא דוקא באזקרת
שמיני שבקרא דוביום השמיני ימול שנאמרה רק לישראל, משא"כ בדין מילה בשמיני
שנאמרה לאברהם בקרא דופן שמנת ימים וגו' הדין לא דחיא שבת, ובני קטורה יוכיחו
דאיפלו באזקרה זו ואין מילתן דוחה את השבת, וזהו דקאמר הגמ' דעד כאן ל"פ אלא
לחלל עליו את השבת, ומשום דדרשינן דכל שאינו בכלל וטמאה אינו בכלל וביום
השמיני וגו', ולית בי' אזקרת שמיני האמור לישראל, אבל מ"מ לח' ודאי מהלינן לי,
משום אזקרת שמיני שנאמרה לאברהם, ומשום דלא גרע מבני קטורה, וש"מ דלא
אמרינן ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, וע"ז הוא דמשני דהא בהא תליא, וכטעמא דרב
אסי דנתחדשה הלכה דכל שאין אמו טמאה לידה פקע מיני' דין שמיני לגמרי, וע"ז הוא
דמייתי פתנאי דפליגי רבנן ור' חמא באין אמו טמאה לידה אם נוהג בו דין שמיני האמור
לאברהם אם לא.

ולפ"ז הרי מיושב היטב דעת הרמב"ם שפסק ביוצא דופן וביליד בית שלא טבלה אמו
שנימולין לשמנה ואינן דוחין את השבת, משום דפוסק פאביי דלא אמרינן ניתנה תורה
ונתחדשה הלכה, והדרשא דכל שאינה בכלל וטמאה אינו בכלל וביום השמיני ימול, הוא
רק לאפקועי מיני' דין שמיני האמור לישראל, אבל אה"נ דנוהג בי' דין שמיני מקרא
דובן שמנת ימים וגו' שנאמר לאברהם, וע"כ לא דחי שבת, וכש"נ דדחית שבת תלוי רק
באזקרת שמיני שנאמרה לישראל בקרא דוביום השמיני וגו'.

ודעת הראב"ד בפירוש הראשון שכתבנו דהא דורות הראשונים יוכיחו ר"ל דמנה מוכח
דלא דרשינן פלל להך סמוכין דוטמאה וגו' וביום השמיני ימול וגו', אבל אה"נ דלא
מחלקינן פלל בין אזקרת שמיני שנאמרה לאברהם לאזקרת שמיני שנשנית למשה,
ותרנוניהו חד דינא להו, וע"כ ס"ל דלעולם דין שמיני ודחית שבת הא בהא תליא
ובהסוגיא דשבת שהבאנו וכש"נ.

הלכות שבת פ"י הי"ז ז"ל המפיס שחין בשבת פדי להרחיב פי המפה פדרך שהרופאים
עושין שהן מתפוננין ברפואה להרחיב פי המפה ה"ז חייב וכו' ואם הפיסה להוציא ממנה

הליקה שבה ה"ז מותר עכ"ל, ובהכ"ה ז"ל רמשים המזיקין פגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן וכו' מותר לצוד אותן בשבת והוא שיתפונן להנצל מנשיכתן כיצד הוא עושה כופה פלי עליהן או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו עכ"ל, ובמ"מ שם הקשה מהא דאיתא בשבת דף ק"ז ע"ב איכא דמתני לה אהא המפס מןרסא בשבת אמלעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לכה פטור מאן תנא א"ר יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עלי' ואיכא דמתני לה אהא הציד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אר"י אמר רב ר"ש היא דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עלי', וא"כ הרמב"ם דפסק בפ"א שם דמלאכה שא"צ לגופה חייב עלי' א"כ איך פסק בהנהך תרתי דמפס מןרסא וציידת נחש דמותר פשאינו מתפונן לעשות לה פה או לצוד עיי"ש בדברי המ"מ.

והנה בשבת דף ג' קאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר נאלו הן צידת צבי וציידת נחש ומפס מןרסא, וכבר הקשו שם התוס' בשם בה"ג דהרי שמואל בעצמו פוסק בדף מ"ב שם דמלאכה שא"צ לגופה חייב עלי' ואיך שרי להו למפס מןרסא וציידת נחש משום צערא פינו דהוי מלאכה גמורה מד"ת.

והנראה לומר בזה, דהנה באמת במפס מןרסא דהיתרה הוא פשאינו מתפונן לעשות לה פה רק להוציא ממנה ליקה, וכדתנו פן להדיא במתני' דאם לעשות לה פה חייב ורק אם פוננתו הוא להוציא ממנה הליקה בלבד אז הוא דשרי, וא"כ הא נמצא דהוי באמת דבר שאינו מתפונן דפטור בשבת לכו"ע, ואע"ג דהוי פסיק ריש', אכן הרי דעת הערוך היא דפסיק ריש' דלא ניקח לי' מותר, הובא בתוס' שבת דף ק"ג ועוד בכמה דוכתי, וכו' בהך דציידת נחש לפי המבואר בדברי הרמב"ם שכתב וז"ל מותר לצוד אותן בשבת והוא שיתפונן להנצל מנשיכתן עכ"ל, וא"כ הא נמצא דאינו מתפונן כלל לצוד רק להציל עצמו בלבד, וא"כ הא הוי דבר שאינו מתפונן בפסיק ריש' דלא ניקח לי' דפטור בשבת לכו"ע לדעת הערוך.

אלא דלפ"ז צ"ע הסוגיא דתלי להו בדין מלאכה שא"צ לגופה והא הוי דבר שאינו מתפונן, דבשבת מותר מה"ת לכו"ע, וצ"ע. והנה בכריתות דף כ' ת"ר החותה גחלים בשבת חייב חטאת רשב"א אומר משום ר"א בר' צדוק חייב שמים מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות וכו' רב אשי אמר פגון שנתפונן לכבות והובערו מאליהן ות"ק סבר לה כר"ש דאמר דבר שאינו מתפונן פטור ור"א בר' צדוק סבר לה כר"י דאמר דבר שאינו מתפונן חייב, ובתוס' שם הקשו דהרי הא דדבר שאינו מתפונן אסור בשבת הוא רק מדרבנן ואיך קאמר הכא דחייב שמים, ותירצו דאיירי בגוונא דהוי פסיק ריש', נאי משום דבר שאינו מתפונן באמת הי' חייב הכא משום מבעיר לכו"ע דהא מודה ר"ש בפסיק ריש' דחייב, אלא דכיון דא"צ להבערה א"כ הא הוי מלאכה שא"צ לגופה ותליא בפלוגתא דר"ש ור"י במלאכה שאצל"ג אם חייבין עלי' אם לא, ולפ"ז הא נמצא דלאו דוקא נקט הכא הגמ' לשון דבר שאינו מתפונן ופירושו הוא באמת מלאכה שאצל"ג.

אכן יעו"ש ברמב"ם בפ"ז משגגות הי"ב נשפסק בהך דהחותה גחלים בשבת דרק אם נתפונן לכבות ולהבעיר הוא דחייב שמים, הא אם הובערו מאליהן אינו חייב אלא אחת,

ואע"ג דהרמב"ם הרי פסק דמלאכה שאצל"ג חייבין עלי, וש"מ דמפרש להסוגיא כפשטה דתליא בפלוגתא דדבר שאינו מתפנין, וכיין דקי"ל דדבר שאין מתפנין מותר משו"ה הוא דפסק הרמב"ם דאינו חייב שמים רק אם נתפנין לכבות ולהבעיר, ולפ"ז הדרא קושית התוס' לדנקתה.

ונראה לומר, דהנה הא דדבר שאינו מתפנין אינו אסור רק מדרבנן גבי שבת לכו"ע, כמבואר בתוס' יומא דף ל"ד ועוד בכמה דוכתי, הא הוי הטעם בזה משום דגבי שבת פתיב מלאכת מחשבת וכשאינו מתפנין לא הוי מלאכת מחשבת, אבל עיקר הפלוגתא דדבר שאינו מתפנין בכה"ת פולה אי מותר או אסור הוא זה באמת בעיקר הד"ת, ומאן דאסר דבר שאינו מתפנין ס"ל דאסור מה"ת, וכמבואר להדיא בשבת דף קל"ג גבי קציצת בהרת דלמ"ד דבר שאינו מתפנין אסור אסור מד"ת, וכדמוקי לי' להקרא פן עיי"ש בהסוגיא, אלא דגבי שבת איסורו הוא רק מדרבנן מטעמא אחריןא משום דלא הוי מלאכת מחשבת, ושני דינים הם, דין דבר שאינו מתפנין של כה"ת, ודין מלאכת מחשבת דשבת.

והו נראה דהנה שני דינים חלוקין הו ביסוד דינם מהדדי, דבדין דבר שאינו מתפנין העיקר תלוי בכוננתו ורצונו, ואפילו אם יודע בנדאי שיעשה הדבר והוא עושה את הדבר בדעת, מ"מ תלוי בכוננתו אם מתפנין לזה אם לא, וכמבואר להדיא בפסחים דף כ"ה איתמר הנאה הבאה לאדם בעל פרחו אבני אמר מותרת ורבא אמר אסורה וכו' כי פליגי דלא אפשר וקא מיפנין ואלויבא דר"ש דאזיל בתר פוננה כו"ע לא פליגי דאסור, הרי דאע"ג שידוע בנדאי שמגיע לו ההנאה מ"מ אם מתפנין אסור ואם אינו מתפנין שרי, ועיין בתוס' שם שפתבו דאיירי היכא דלא הוי פסיק ריש', אכן הר"ן בפ' גיד הנשה חולק ע"ז וס"ל דאיסור הנאה שאני וקשוב דבר שאינו מתפנין גם בפסיק ריש', וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ד ממאכלות אסורות הי"ב שפסק בסתמא דהנאה הבאה לו לאדם בע"כ ולא קא מיפנין שרי, ומדסתם הדברים ש"מ דגם בפסיק ריש' מותר, אכן אע"ג דאיסור הנאה שאני מ"מ מדתלי לה הגמ' בפלוגתא דר"י ור"ש דדבר שאינו מתפנין ש"מ מיהא דהדין דדבר שאינו מתפנין בניחותא דידן' וכוננתו תליא מילתא, וכדחזינן דאע"ג דבאה לו ההנאה ודאי מ"מ פל שאינו מכנין להנאה הוי בכלל דבר שאינו מתפנין, משא"כ בדין מלאכת מחשבת אין יסוד דינו תלוי פלל בכוננה ורצון, כי אם בדעת שעושה את המלאכה, וזהו יסוד הך דינא דמלאכת מחשבת שיעשה את המלאכה בדעת ומחשבה, וכדמצינו בכריתות דף י"ט דמתעסק בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ובב"ק דף כ"ו היתה אכן מונחת לו בחיקו ועמד ונפלה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ובכל הני לא נעשית המלאכה בדעתו פלל, והיינו משום דזהו עיקר הפירוש דמלאכת מחשבת שהמלאכה תהא נעשית במחשבה ודעת, וא"כ ה"נ היכא דאינו מתפנין דלא חשיבא מלאכת מחשבת ג"כ עיקר דינו הוא משום דלא נעשית המלאכה בדעתו פלל, אבל לא דכוננתו בעינו שייכנין לזה.

ולפ"ז נראה בפסיק ריש' דמבואר בגמ' דמודה בזה ר"ש דחייב, דדעת הערוף בזה דהיינו דווקא בניחא לי', חלוק בזה דין מלאכת מחשבת מדין דבר שאינו מתפנין, דבדין דבר שאינו מתפנין של כה"ת פולה, דעיקר דינו הוא שיהא רצונו וכוננתו לזה, שם הוא

דְּתִלּוּי בְּנִיחָא לִי, וְאֵלֵּא"ה נְהִי דְהוּי פְּסִיק רִישׁוֹ וְהָאִסּוּר יַעֲשֶׂה בְּבִירוֹר, אָבֵל מ"מ פֶּל דְּלָא נִיחָא לִי מִתְּפִינָן מִיָּהָא לָא הוּי, וְהוּי בְּכֻלָּל דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן דְּמוֹתָר, אָבֵל בְּדִין מְלָאכְתָּ מַחְשְׁבַת דְּלֵא בְּעֵינָן פֶּלֶל רְצוֹנָו וְכּוֹנְנָתוֹ, אֵלֵּא שְׂתַעֲשֶׂה הַמְּלָאכָה בְּדַעְתּוֹ וּמַחְשְׁבָתוֹ, א"כ אֵין דִּינוּ תִּלּוּי פֶּלֶל בְּנִיחָא לִי, כִּי אִם דְּכָל דְהוּי פְּסִיק רִישׁוֹ וְהַמְּלָאכָה יְדוּעָה לֹו שְׂמוֹכְרַחַת לְהַעֲשׂוֹת מִקְרִי נַעֲשִׂית הַמְּלָאכָה בְּדַעְתּוֹ וְהוּיָא בְּכֻלָּל מְלָאכְתָּ מַחְשְׁבַת.

וּלפ"ז נִמְצָא, דְּדָבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן בְּפְּסִיק רִישׁוֹ דְּלָא נִיחָא לִי לְדַעַת הָעָרוּף גַּם שַׁבַּת דִּינָה כְּמוֹ כַּה"ת פְּלוּקָה, וְלר"י דס"ל דְּדָבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן אִסּוּר מִד"ת בַּכַּה"ת פְּלוּקָה גַּם בְּשַׁבַּת אִסּוּר וְחִיבִין עָלָיו, פִּינּוּ דְהָרִי הִיא בְּכֻלָּל מְלָאכְתָּ מַחְשְׁבַת, וְרַק דִּין דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן בִּי.

וּמַעֲתָה מְתִישְׁבָּא הֵיטֵב הַסּוּגְיָא דְכָרִיתוֹת בְּנִתְפִינָן לְכַבּוֹת וְהוֹבְעָרוּ מְאַלְיָהוֹן דְּאִיתָא שָׁם דְּלר"י דְּאָמַר דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן אִסּוּר חִיּוּבֵי מְחִיב, וְלֹא קָשָׁה תּוּ מַה דְּבַשְׁבַּת דְּבָר שְׂאִין מִתְּפִינָן גַּם לר"י אֵינוּ אִסּוּר אֵלֵּא מְדַרְבָּנּוּ, דְּהָכָא שְׂאִינִי פִּינּוּ דְהוּי פְּסִיק רִישׁוֹ א"כ שְׁפִיר הוּי בְּכֻלָּל מְלָאכְתָּ מַחְשְׁבַת וְאֵע"ג דְּלָא נִיחָא לִי, וְרַק דִּין דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן שֶׁל כַּה"ת דְּתִלּוּי בְּנִיחוּתָא דִּידְנִי וּמַחְשְׁבָתוֹ וְכּוֹנְנָתוֹ, לְזַה הוּא דְמַהֲנִיחָהּ דְּלָא נִיחָא לִי שְׂיָהָא בְּכֻלָּל דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן, וְזֵהוּ דְתִלִּי לָהּ הַגַּמ' בְּפִלּוּגְתָּא דר' יְהוּדָה ור' שְׁמַעוֹן, דְּלר"י דְּאָמַר דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן אִסּוּר גַּם חִיּוּבֵי מְחִיב, וְרַק לר"ש הוּא דְמִיפְטָר, וּמִינְשֵׁב נְמִי דַעַת הַרְמַב"ם שְׁפִסֵּק בְּנִתְפִינָן לְכַבּוֹת וְהוֹבְעָרוּ מְאַלְיָהוֹן דְּפִטּוֹר וְאֵע"ג דְּבַמְּלָאכָה שֶׁא"צ לְגוּפָהּ חִיּוּבֵי מְחִיב, פִּינּוּ דְהָכָא לָאוּ מְלָאכָה שֶׁאֵצ"ל הִיא, וְרַק דְהוּי דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן וְכַהֲסוּגְיָא דְכָרִיתוֹת, וּבְדָבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן הָא קו"ל כר"ש דְּשָׂרִי וְכַמְבּוֹנָר בְּשַׁבַּת דָּף צ"ה, וְכ"ש דְּמִיפְטָר.

וּלפ"ז הָרִי מִינְשֵׁב הֵיטֵב הָא דְמַתִּיר שְׁמוּאֵל מִפִּיס מוֹרְסָא וְצִידַת נָחַשׁ, וְכַמֶּש"כ לְמַעֲלָה מִשּׁוּם דְּהוּי בְּכֻלָּל דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן פֶּלֶל, דְּהַפְּסִיק רִישׁוֹ שְׁבִיזָה הָא הוּי לָא נִיחָא לִי, וְשְׁמוּאֵל לְטַעֲמִי דס"ל בְּזַבְּחִים דָּף צ"א דְּדָבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן גַּם בַּכַּה"ת פְּלוּקָה מוֹתָר, וְגַם בְּפְּסִיק רִישׁוֹ דְּלָא נִיחָא לִי, וְכַמְבּוֹנָר בְּעָרוּף בְּבִירוֹר הַסּוּגְיָא דְזַבְּחִים שָׁם, וְהָא דְתִלִּי לָהּ הַסּוּגְיָא דְשַׁבַּת דָּף ק"ז בְּדִין מְלָאכָה שֶׁא"צ לְגוּפָהּ, הִינּוּ מִשּׁוּם דְּהָתָם הָרִי רַב הוּא דְקָאֵמַר לָהּ דס"ל בְּשַׁבַּת דָּף מ"ב דְּדָבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן אִסּוּר, וּמִמִּילָא בְּפְּסִיק רִישׁוֹ דְּלָא נִיחָא לִי אִיפָּא גַּם חִיּוּבָא גַּם בְּשַׁבַּת וְכַמְבּוֹנָר בְּהַסּוּגְיָא דְכָרִיתוֹת שְׁהַבְּאֵנוּ, וְלֹא מִיפְטָר רַק מִטַּעֲמָא דְהוּי מְלָאכָה שֶׁאֵצ"ל, וְהַרְמַב"ם דְּדַעְתּוֹ פְּדַעַת הָעָרוּף דפ"ר דְּלָא נִיחָא לִי הוּי בְּכֻלָּל דְּבָר שְׂאִינוּ מִתְּפִינָן דְּקו"ל דְּמוֹתָר בַּכַּה"ת פְּלוּקָה, וְכַדְמוּכַח פֶּן מְדַבְּרִיו בִּפ"ז מִשְׁגָּגוֹת שְׁהַבְּאֵנוּ, ע"כ שְׁפִיר פְּסִיק פְּשְׁמוּאֵל דְּמִפִּיס מוֹרְסָא וְצִידַת נָחַשׁ מוֹתָרִין לְכַתְּחִילָה.

פִּי"ד ה"א וְאִיזוּ רְשׁוּת הִיחִיד וְכו' וְכֵן מְקוּם מוֹקֵף ד' מְחִיצוֹת גְּבוּהָן י' וּבִינֵיהֶן ד' עַל ד' וְכו' עכ"ל, בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם הָאֵלוּ מְבוֹאֵר דְּבַעֲיָנָן ד' עַל ד' מְלַבֵּד עוֹבֵי הַמְּחִיצוֹת וְכַדְכַתְּבַּ בְּלִשׁוֹנוֹ וּבִינֵיהֶן ד' עַל ד' דְּמְבוֹאֵר בְּזֵה שְׁאוֹתָן הַד' טְפָחִים צְרִיכִין לְהִיּוֹת בֵּין הַמְּחִיצוֹת, וְהוּא מְהָא דְאִיתָא בְּשַׁבַּת דָּף ח' אָמַר אַבְיִי זְרַק פְּנוּרְתָּ לְרַה"ר גְּבוּהָהּ י' וְאִינָה רְחֵבָה שְׂשָׂה חִיבֵי רְחֵבָה שְׂשָׂה פְטוֹר, וְהִינּוּ מִשּׁוּם דְּבַרְחֵבָה שְׂשָׂה הַפְּנוּרְתָּ עֲצָמָה חֲשׂוּבָה רַה"י, וְהָא דְשִׁיעוּרָה ו' הוּא מִשּׁוּם דְּהַפְּנוּרְתָּ הִיא עֲגוּלָה וְצְרִיכִינוּ שְׂיָהָא בָּהּ רִיבּוּעַ שֶׁל ד' עַל ד'.

ועיין ברש"י שם דלהחשבון שיהא ביה ריבוע של ד' על ד' לא צריכינן בעיגולה רק
חמשה טפחים וג' חומשים אלא דאב"י לא דק בתרי חומשים להחמיר להפרישו מאוסר
שבת ומחייב לי' מדרבנן ואה"נ דקרפן לא מייתי.

ובתוס' שם הביאו פ"ה הר"ח דהנה ו' טפחים דוקא הוא ומשום דדנפני הפונרת יש בהו ב'
חומשין וצריכינן שיהא אור ד' בתוך הפונרת, וכ"ה ברי"ף שם, וזהו ממש פדברי
הרמב"ם דלא מצטרפי עובי המחיצות להד' טפחים.

אכן בתוס' שם הקשו ע"ז ונ"ל ואין נראה פ"ה הר"ח דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי
לחלל הבור לארבעה משום דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש פדאמר בפ' חלון (עירובין
דע"ח.) גבי מלאו פולו ביתדות עכ"ל.

ונראה לומר, דנ"מ דאם יש בתוכו רוחב ד' על גובה י' איהו גופי' רה"י מעצמו בתוכו
וכתליו, משא"כ אם אין בו רוחב ד' רק עם הכתלים ביחד, א"כ הרי הוא בעצמו אינו
רה"י פ"ן דאין שם מקום ד' ולא מחיצות של ד', ועי"ז דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש
חוזר דינו להיות רק כמו תל שגובה י' ורחב ד' דאמרינן ב"י גוד אסיק מחיצתא פי היכי
דלהוי על גביו רה"י, ונמצא דהפונרת עצמה חשובה רק פגורמת מקום שיהא ע"ג רה"י.

ולפ"ז הרי מיןשב היטב שיטת הר"ח ונהרי"ף, דבאמת גם הר"ח ונהרי"ף ס"ל דעובי
הכתלים מצטרפין להיות ע"ג רה"י, ורק דהכא דאמרינן לענן פטור זריקתה ברה"ר,
דהטעם דמקפטר הוא כמש"כ רש"י דאינו חייב רק על זריקת שארי דברים ולא על
זריקת רשויות, או כמש"כ התוס' דכינן דהפונרת חשובה רה"י א"כ הוי מקום עקירתה
והנחתה רה"י, א"כ הרי לא שייך זאת אלא היכא שיש בתוכה רוחב ד' על גובה י', דאז
הויא איהי גופה רה"י, ונחשיבא זריקת רשויות, וגם הוי מקום עקירתה והנחתה רה"י
פינן דאיהי גופה הויא רה"י, משא"כ היכא שהכתלים מצטרפין לרוחב ד', דהרה"י הוא
למעלה ממנה ע"י ההילכתא דגוד אסיק מחיצתא, אבל איהי גופה מיהא לא הויא רה"י,
א"כ הלא אין בזריקתה דין זריקת רשות, וגם מקומה דהוא מקום עקירתה והנחתה הא
ג"כ לא הוי רה"י, וא"כ שפיר חייבין על זריקתה ברה"ר, ולא איכפת לן מה דע"ג הוי
רה"י, דבזה אינה חשובה רק פגורמת מקום לרה"י ובזה ליכא פטורא על זריקתה, דכל
שהיא עצמה אינה חשובה רה"י יש בה דין הוצאה וחיובין עליה, וע"כ זהו שיטת הר"ח
והרי"ף דבעינן תוכה ד', משום דבלא"ה נהי דדין רה"י ע"ג מ"מ חייבין על זריקתה,
וניחא נמי דברי הרמב"ם שכתב דבעינן שיהא ביניהם של המחיצות ד' על ד', פינן דאמרי
לענן שגם תוכו יחשב רה"י גמור, וזהו דוקא פשיש ביניהן ד' על ד', אבל היכא דעובי
המחיצות משלימות אין ביניהן רה"י פינן דאין שם מקום ד', וכמבואר בהד' דפונרת
דלענן איהי גופה ותוכה אין עובי הכתלים משלימות.

ועיין ברש"י א שם שהקשה מהא דאיתא בפ' הזורק אמר אב"י בור ברה"ר עמוקה עשרה
ורחבה שמונה וזרק מחצלת לתוכה חייב חלקה במחצלת פטור דהנחת מחצלת וסילוק
מחיצה בהדי הדדי קא אתו, ואם איתא דעובי הכתלים מצטרפין מאי סילוק מחיצה איכא
הכא אפתי רה"י היא.

ולפי דברינו דתוכה באמת לא הוי רה"י פנין דאין בו מקום ארבעה, א"כ הא נמצא דהמתחצלת עצמה במקום הנחתה באמת אינה ברה"י, וא"כ שפיר איפא סילוק מחיצה ופטור. ועיין באבן העזר סי' שמ"ה שהביא מהתוס' עירובין דף ע"ח דמבואר שם דהא דבור וחוץ ליתו מצטרפין לארבעה הוא רק לענין ע"ג אבל בתוכו לא הוי רה"י, וכתב דלקחי הוא שהצריך הרמב"ם שיהא ביניהן ד' טפחים כדי לחייב גם על תוכו, והיינו כמש"כ.

אכן עדיין צ"ע דעת הר"ח והרי"ף והרמב"ם, דמאחר דע"ג מיהא הניא רה"י א"כ ממילא דגם תוכו צריך להחשב רה"י מדינא דחורי רה"י כרה"י, וא"כ הרי גם אם הי' בו ארבעה עם המחיצות ביחד ג"כ צריך להיות פטור על זריקתו פדין זורק רה"י פנין דגם תוכו דין רה"י בי', ושוב קשה דעת הר"ח והרי"ף שפי' דבעינן שיהא תוכו ד' מלבד ענבי המחיצות.

והניחא לפירש"י דהפטור הוא משום דאין חייבין על זריקת רשויות, א"כ פנין דאין בתוכה ד' א"כ הא איהי בפ"ע לית בה שם רשות, ורק דדין רה"י בה משום דינא דחורי רה"י כרה"י, אבל מ"מ שם רשות לית בה, ושפיר חייבין על זריקתה, אבל לפי התוס' שיהא גם פי' הרי"ף שם דהפטור הוא משום דמקום עקירתה והנחתה הוי רה"י, א"כ הרי צ"ע דהרי גם חורי רה"י דינם כרה"י וצריך להיות פטור על זריקתה וצ"ע.

ובאמת שזה קשה גם על דברי התוס' בעירובין שכתבו דתוכו דין מקום פטור בי' והא הוי חורי רה"י, וצ"ל דהתוס' בעירובין ס"ל דגם חורי רה"י צריך שיהא רחבן ד', אבל לדעת הרבה פוסקים דס"ל דבחורי רה"י לא בעינן שיעור ארבעה וגם בפחות מד' דין רה"י בהו הא צ"ע דעת הר"ח והרי"ף אמאי אין ענבי הדפנות מצטרפין פנין דגם תוכה הוי רה"י.

והנראה לומר, דהנה צ"ע עיקר הך דינא דכוננת אפילו ברחבה ששה אמאי פטור, והלא מ"מ מקום המחיצות והשולים עצמן פנין דהן אטומין ולית בהו אור ד' וא"כ הא נמצא דכל הרה"י הוא רק בתוכה, אבל מ"מ מקום המחיצות והשולים עצמן לא הוי רה"י, וכמבואר בשבת דף ז' דבית שאין תוכו י' וקריו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכנולו בתוכו אין מטלטלין אלא בד' אמות, הרי דאע"ג דע"ג הוי רה"י מ"מ תוכו למטה לא הוי רה"י.

וא"כ ה"ה ה"ה ה"ה דתוף הפוננת הוי רה"י מ"מ מקום המחיצות והשולים עצמן דלית בהו אור ארבעה אין בהן דין רה"י, וקשה הא דמקפטר על זריקתה משום דהוי כזורק מרה"י לרה"י והא מקום המחיצות והשולים עצמן שעליהן הוא החיוב הוצאה הא לא הוי מקומן רה"י כלל, והניחא לשיטת רש"י דהפטור הוא משום דליכא חיוב הוצאה רק בזריקת חפץ ולא בזריקת רשויות א"כ שפיר מועיל הא דתוכו הוי רה"י למיחשבין לזריקת רשויות, אבל לדעת התוס' והרי"ף שם וכ"ה גם דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' שבת דהפטור הוא משום דמקום עקירתה והנחתה רה"י הא קשה דהרי מקום המחיצות והשולים לא הוי רה"י ואמאי מקפטר על זריקתה וצ"ע.

אכן נראה עפ"י מ דאיתא לקמן דף צ"ט א"ר מישא בעי ר' יוחנן פותל בר"ה גבוה י' ואינו רחב ד' ומקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו מהו מי אמרינו פניו דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא פניו דעשאו רה"י פמאן דמלי דמיא אמר עולא ק"ו ללאתרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ, הרי דבכל מחיצות רה"י פשם שחשובין מחיצות על תוכו כמו"כ יש בהן דין מחיצות גם על עצמן.

ולפ"ז נראה דאע"ג דמקום המחיצות עצמן הרי לית בהו אור ד', מ"מ הוא זה רק חסרון מקום, אבל דין מחיצות לא פקע מיניהו גם על מקומן, וזהו המבואר בסוגיא זו דכל דחשיבי מחיצות על תוכן חגיל בהו דין מחיצות גם על עצמן מכח הך ק"ו דלאתרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש.

אשר ע"כ י"ל דלענין זריקת עצמו שפיר דינו פתוכו של רה"י להחשב פזורק מרה"י לרה"י דפטור פניו דאית בי' חלות דין מקף מחיצות. ואפילו אם נימא דדין רה"י לית בי' פניו דלית בי' מקום פלל, מ"מ הא מיהא אהניא לי' מה דחשובין מחיצות גם על עצמן והניין בכלל תוף המחיצות של רה"י דשוב הרי הן מופקעין מכלל דין רה"ר ולית בהו שוב חיוב הוצאה.

אשר ע"כ שפיר מקפטר בי'ש בתוכו רחב ד' על ד' פדין זורק מרה"י לרה"י פניו דהרי הוא פנלו בתוף המחיצות של רה"י. אכן כ"ז הוא בכונרת שתוכה ד' על ד', דאית בהו דין מחיצות, ועושין מחיצות לתוכן במקומן, וע"כ שפיר אית בהו הך דינא דלעצמן לא כ"ש, והניין המחיצות עצמן פתוכו של הרה"י, משא"כ היכא שאין בתוכו ד' כי אם בצירוף עובי הדפנות, דדין רה"י שבו הוא פדין תל דאמרינו בי' גוד אסיק מחיצתא, אבל המחיצות עצמן במקומן אינן עושין מחיצה פלל, דהא אין בתוכו ד' ולאו בר מחיצה הוא, וממילא דבמקומן לית בהו דין מחיצה פלל לא על עצמן ולא על אחרים, א"כ בזה שפיר חייב על זריקתה, דנהי דע"ג שפיר דיינינו בהו הך דינא דלאתרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, ומועיל שיהא ע"ג רה"י, אבל כ"ז הוא למעלה, דשם הוא כל דין מחיצות שלתון ושם הוא דעושין רה"י, אבל למטה פנגד תוף הכונרת דאין שם מקום ד' ואינן עושין שם מחיצה פלל, א"כ ממילא דאין שם עליהן דין מחיצות פלל גם על עצמן.

ולפי"ז הרי ניחא גם הא שהקשינו דארף דאין בתוכם מקום ד' מ"מ הא הני תוכה רה"י משום דינא דחורי רה"י כרה"י, ולפי"ז הרי ניחא, דכיון דאין בתוכה ארבעה א"כ הרי הא מיהא דהדפנות לית בהו דין מחיצה פלל על תוכה, וכל דין רה"י של תוכה הוא רק משום דינא דחורי רה"י כרה"י, וא"כ ממילא דלא שייך זאת רק על תוכה דהוא פתוח להרה"י שע"ג והני בכלל חורי רה"י, אבל מקום הדפנות והשולים שהם סתומים אינן בכלל חורי רה"י פלל, וכיון דדין מחיצות לית בהו במקומן א"כ ממילא דלא הנינו רה"י, ולפי"ז שפיר חייב על זריקתה, מכיון דהדפנות והשולים עצמן שעליהן הוא החיוב הוצאה הני מקומן רה"ר, א"כ הרי ממילא דמקום הדפנות הני רה"ר, ושפיר יש פאן חיוב הוצאה, וניחא דעת הר"ח והרי"ף כמש"כ.

ולדעת התוס' דהדפנות עצמן מצטרפי גם לענין לפטור על זריקת הכונרת עצמה צ"ל או דס"ל דגם בתל שגבוה עשרה ורחב ד' ג"כ דיינינו בי' הך דינא דלאתרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש, וממילא דגם תל דינו פמקף מחיצות, או דס"ל דכל קרקע רה"י הרי

הוא מופקע ע"י הרה"י שע"ג מכלל רה"ר, וממילא דהדר דינא לפטור על זריקתה כזורק מרה"י לרה"י וכש"נ.

אכן דעת הרמב"ם אפתי צ"ע, דהרי הרמב"ם איגרי לעגין עיקר דין רה"י לעגין שיתחייב המוציא מתוכו או המכניס לתוכו מרה"ר, ובזה הוא דפסק דאין בו דין רה"י פי אם בשיש ביניהן של המחיצות ד' על ד', וע"ד הא שוב קשה דגם ביש בו ארבעה עם המחיצות ביחד ג"כ צריף להיות ע"ג רשות היחיד משום טעמא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש, וממילא דתוכו ג"כ הני רה"י משום דינא דחורי רה"י כרה"י, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה בירושלמי פ' הזורק אמר ר' יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה ובלבד שיהא העומד רפה על החלל, וקשה מהא דבסוגיא דעירובין דף ע"ח מבואר טעמא דבור וחוץ ליתו מצטרפין לארבעה משום דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש ולא משום טעמא דעומד מרובה על החלל וצ"ע.

ואשר יראה לומר בזה, דהא דבעינן ברה"י שיהא לו קרקע ד' הוא מתרי טעמי, חדא משום דבעינן מקום הראוי לתשמיש ובלא קרקע אין זה מקום תשמיש, ועוד נראה דגם בלא הו' טעמא דמקום תשמיש עוד הני זה מעיקר דין ושם רה"י דבעינן דוקא קרקע למטה, ומשום דיסוד הדין של מקום ד' האמור ברה"י שנהו עיקרו של רה"י פל יסוד חלות דינו הוא רק עם קרקע.

ולפ"ז הרי מיושבים היטב דברי הירושלמי והש"ס דילן ולא קשיין אהדדי, דנראה דהא דקאמר הגמ' דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש לא שייך זאת אלא לעגין הדין מה דבעינן ראוי לתשמיש, ע"ז שפיר שייך לומר דהרי הוא ראוי לתשמיש ע"ז דמנח מידי, אבל לעגין הדין מה דבעינן עצם קרקע ד' ברה"י הרי לא שייך פלל ע"ז הא דחזי למינח עלי' מידי, דמאי מהניא לן מה דחזי להיות בו קרקע, כיון דכמות שהיא עתה אין בו קרקע ד'.

אשר ע"כ זהו דקאמר הירושלמי דבעינן שיהא העומד רפה על החלל, ר"ל דע"ז שפיר חשוב יש לו קרקע, וכמו דמהניא עומד מרובה על הפרוץ לכל מיני כמו כן מהניא זאת גם לעגין הדין קרקע ד' דבעינן ברה"י שישב מקום ד' ע"י העומד המרובה שבו, ונהו דברי הירושלמי.

אלא דכ"ז לעגין עיקר שיעורא דקרקע ד' האמור ברה"י, בזה שפיר מועיל דין עומד מרובה ורובו ככולו, משא"כ לעגין דין מקום תשמיש הרי לא שייך פלל בזה טעמא דרובא, כמבואר בעירובין דע"ח שם אפני ורבא דאמרי תרנוייהו אע"פ שאין גבוה שלשה מ"ט לא משתמש לי, הרי דאע"ג דפחות משלשה פארעא סמיכתא דמאי והיית גופי' כקרקע העמוד מתחשב, מ"מ כיון דלא משתמש לי, לא מצטרף להשלמת ארבעה, א"כ גם הלא נהי דגם החלל מתחשב כקרקע ע"י העומד המרובה שבו, אבל אפתי הרי לא משתמש לי, ונהו דפריף הגמ' בעירובין שם על הא דבור וחוץ ליתו מצטרפין לארבעה והא לא קא משתמש לי, ומשני דמנח מידי ומשתמש, וכש"נ דלעגין דין מקום תשמיש שפיר מהני מה דחזי להשתמש ע"ז דמנח מידי.

ונמצא דתרונייהו צריכו, הא דעומד מרובה בעינן משום עיקר שיעורא דקרקע ד', וקא דחזי למינח עלי' מידי בעינן משום דין מקום תשמיש, ומינשבים היטב הירושלמי והסוגיא דעירובין וכמש"נ.

אכן אפתי צ"ע, דהנה ו"ל הסוגיא בעירובין שם אמר רב הונא עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהו מיצעטו א"ר אדא בר אהבה ובגבוה שלשה אפני ורבא דאמרי תרונייהו אע"פ שאין גבוה שלשה מ"ט לא משתמש לי' רב אשי אמר אפילו שגבוה שלשה מ"ט אפטר דתלני' בי' מידי א"ל ר"א בר' דרבא לרב אשי מלאו פולו ביתדות מהו א"ל וכו' ה"נ דמנח מידי ומשתמש, וברי התם לא שינוי פלל טעמא דעומד מרובה על החלל דלא שינוי זאת רק על חלל ולא בשיש פאן יתד הממעט, ומ"מ הרי חזינו דנעשה רה"י ע"י ה' טעמא דמנח מידי ומשתמש, הרי להדיא דה' טעמא לחוד ג"כ מועיל להחשב רה"י, וש"מ דלא בעינן פלל עצם קרקע ד', וכל דין קרקע ד' האמור ברה"י הוא רק משום מקום הראוי לתשמיש, וא"כ אפתי קשה דברי הירושלמי דמצריף שיהא עומד מרובה על החלל, דזה לא שינוי רק לעצם דין קרקע ארבעה ולא לדין מקום תשמיש.

ונראה לומר, דהא דמהני גבי עמוד טעמא דמנח מידי ומשתמש אין זה משום דלא בעינן פלל קרקע ארבעה ברה"י, כי אם דטעמא הוא משום דדין קרקע ד' באמת לא צריכין פלל שיהא במקום אחד, אלא דמצטרף לזה גם משני מקומות, דכל שבין שניהם יש קרקע ד' הרי הן חשובין רה"י, וע"כ גם הקא מצטרפי מקום העמוד שלמטה ומקום היתדות שלמעלה לדין קרקע ד', ורק דכל האיבעיא הניא משום דמקום היתדות הא לא חזי לתשמיש ונמצא דמקום היתדות חסר לגמרי, וע"ז שפיר מהני הא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש.

ולפ"ז הרי ניחא דברי הירושלמי, דנראה דהא דשני מקומות מצטרפין להשלים שיעורא דקרקע ד', הוא דוקא בששני המקומות דין רה"י בהו, אבל כל שבמקומו אינו רה"י אין קרקעו מצטרף להשלים שיעורא דארבעה.

אשר לפ"ז בבור וחוץ ליתו היכא דמצטרפין לארבעה, דתוף הבור הרי אין בו לא מחיצות ארבעה ולא אויר ארבעה, ואין המחיצות עצויות למקום ארבעה פלל, וחסר כל עיקר דין מחיצות, וא"כ הרי הא נדאי דתוף הבור עצמו לא הני רה"י ולא מהניא לי' צירוף המקומות פנין דחסר שם מחיצות, וע"כ ממילא דגם למעלה על החוליא ג"כ חסר עיקר שיעורא דקרקע ארבעה, ולא נוכל לצרף תוף הבור להשלים שיעורו, דכל שאינו רה"י הלא לא מצטרף להשלים שיעורא, ולהכי בעינן דוקא גם לענין למעלה שיהא עומד מרובה על החלל, דזהו המועיל לעיקר דין שיעורא דקרקע ד', משא"כ בעמוד שמלאו ביתדות, דיש שם מחיצות ארבעה בין למטה ובין למעלה, דמחיצות העמוד דאמרינן בהו גוד אסיק מחיצתא הא הניין מחיצות גם על היתד, וכינן דגם שני מקומות מצטרפין לשיעורא דארבעה נעשה כולו רה"י בין למעלה ובין למטה, ע"כ ממילא דעיקר שיעורא דקרקע ארבעה לא חסר שם פלל, דהרי שני המקומות מצטרפין, ורק דבעינן ארבעה של מקום תשמיש, ובזה הוא דמועיל טעמא דמנח מידי ומשתמש.

ולפי המבואר נראה, דאפילו אם נימא דכל הדין דקרקע ארבעה דבעינו ברה"י הוא משום טעמא דבעינו מקום תשמיש, ג"כ ניחא הך דירושלמי, ומשום דהך דינא דמקום תשמיש הוי מעיקר דין רה"י, ואית בי' גם דין שיעורין של מקום ארבעה האמור ברה"י, א"כ ממילא דלא מהניא בי' טעמא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש, דמ"מ סוף סוף השתא מיהא לית בי' המקום תשמיש בכל הארבעה וחסר שיעורא דרה"י בי', ורק בצירוף הך דינא דעומד מרובה על החלל דמועיל שיהא חשוב פולו עומד הוא דמצטרף לזה גם הך טעמא דחזי למינח עלי' מידי דמיקרי פולו ראוי להשתמש, ובשניהו יחד הוא דנשלם המקום ד' של תשמיש, והכי מוכחת הסוגיא דעירובין שהבאנו דנעץ בו יתד מיעוטו וקאמר ע"ז ר"א בר אבהו ובגבועה שלשה, והיינו משום דבפחות משלשה אמרינו בי' לבוד והיתד משלים לארבעה משום דהיתד וקרקע העמוד חד הוא, ואע"ג דהיתד לא חזי לתשמיש, והרי לא מהניא טעמא דלבוד רק לעיקר שיעורא ולא לתשמיש בפועל, וסבירא לי' לר"א בר אבהו דסגי בזה הואיל ויש מיהא שיעורא דארבעה, וא"כ ממילא די"ל דגם לפי"מ דמטיק הגמ' טעמא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש הוא רק היכא דלא חסר שיעורא, וכגון ביתד דלפי מאי דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש ממילא איכא גם שיעורא דארבעה, וכמש"נ דמקום ד' מצטרף גם משני מקומות, בזה הוא דמהני טעמא דחזי למינח עלי' מידי, משא"כ בבור וחוץ ליתו, פינו דאין בתוכו רה"י, ונמצא דחסר עיקר שיעורא דמקום ארבעה, בזה לא מהני טעמא דחזי למינח עלי' מידי, פינו דהשתא מיהא חסר עיקר שיעורא דארבעה דמקום תשמיש, [ואין לומר דבהך דיתד המיעוט הוא על עיקר המקום דהיתד הא ממעט המקום דאין בו גם אור ארבעה וע"ז הוא דצריכינו שיהא פחות מג' כי היכא דליחשב חד מקום, אבל אה"נ דמדין מקום תשמיש שהיא קרקע ארבעה לא איירי הכא כלל.

ז"א דא"כ מה מהניא ע"ז הא דחזי למיתלא בי' מידי פינו דעיקר המקום מיהא חסר פאן, אלא ודאי דהמיעוט הכא הוא על הדין דמקום תשמיש, וא"כ הרי מבואר להדיא דגם על הך דינא דמקום תשמיש הוא דאמרינו לבוד, ומשום דאית בקרקע של מקום תשמיש דין שיעורין של ארבעה], ולהכי הוא דקאמר הירושלמי דבעינו שיהא עומד מרובה על החלל דמועיל זאת שיהא חשוב פולו עומד, וממילא דמועיל טעמא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש.

ונראה דהכי מוכרח מסוגיית הגמ' בשבת דף צ"ט ע"ב שהבאנו למעלה, דאיתא שם א"ר מישא בעי ר' יוחנן פותל ברה"ר גבועה י' ואינו רחב ד' ומקף לכרמלית ועשא רה"י הזורק ונח ע"ג מהו מי אמרינו פינו דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא פינו דעשא רה"י כמאן דמלי דמא אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ איתמר גמי אמר ר"ח בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן פותל ברה"ר גבועה י' ואינו רחב ד' ומקף לכרמלית ועשא רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ, הרי דהוי תרי לישני אליבא דר"י, דר' מישא נקט לה בלשון איבעי' דר' יוחנן ור' יצחק נקט לה בלשון מימרא דר"י, וקשה דהרי ר"י בעצמו הוא דאמר דבור וחוץ ליתו מצטרפין לארבעה להחשב ע"ג החוליא רה"י משום דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש, ולא מצינו בזה שום איבעי' לשום לישנא, ואיך אמרינו הכא לחד לישנא אליבין דר' יוחנן דהויא איבעיא, והרי גם הכא חזי למינח עלי' מידי ולהשתמש.

אלא נדאי כמש"כ דהא דבור וחקולגיתו מצטרפין לארבעה היינו רק בצירוף הך טעמא דעומד מרובה על החלל, אבל הך טעמא דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש לחוד לא מהני להחשב רה"י, ולהכי הךא בכותל דליכא עומד מרובה צריכינן דוקא לטעמא דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ, ובגוה הוא דאיבעי לי' לר' יוחנן אם אמרינן הך ק"ו אם לא.

והמבואר מזה דאין עובי המחיצות מצטרפין עם תוכן לאשוויי ר"ה, ורק בפשיש השיעור ארבעה בתוכן לבד, אז הוא דמצטרף התוף להשלים שיעור ארבעה גם על המחיצות אשר ע"כ הן ניחא דעת הרמב"ם שפסק דבעינן שיהא ביניהן של המחיצות ארבעה, כיון דבאין ביניהן מקום ארבעה הן לא הוי רה"י לא בתוכו ולא ע"ג וכמש"נ.

ולפ"ז ניחא נמי דעת הר"ח והרי"ף בהך דזרק פגורת בפשיטות, דנימא דסבירא להו פדעת הרמב"ם דכשאין בחלל הפגורת שהוא תוף המחיצות ד' על ד' לא הוי רה"י גם ע"ג, וע"כ ממילא דחייב על זריקתה.

והנה בשפת דף ק"א א"ר הונא הני ביציאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה אבל יש בפחות משלשה ארבעה לית לן בה ואי מלינהו קני ואןרבי לית לן בה, מתקיף לה ר"נ ולימא גוד אחית מחיצתא וכו', ובפירוש"י שם דביציאתא דמישן היינו ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד פחדו של ספין, וע"כ אין מטלטלין בתוכן משום דלאו רה"י גינהו שאין ברחבן ארבעה מלמטה לפיכך אין מחיצותיהם מחיצות, ולא אמרן אלא בשקצר שלהן גבוה שלש שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה ג' מקרקעיתו ואפילו יש ברחבו י' גובה לא משתרי דכיון דמתחונות לאו מחיצות גינהו הו"ל תלויה, וזהו דפריף ר"נ דלימא גוד אחית מכנגד מדת רחבן העליון ולמטה פאילו הן יורדות עד הקרקע מבחוץ ולא הניא שוב תלויה עיי"ש, הרי מבואר מזה להדיא דלא בעינן פלל קרקע ד' ברה"י, דאם נימא דבלא קרקע ד' אינו חשוב רה"י פלל, א"כ מאי פריף הגמ' דלימא גוד אחית מחיצתא, ומאי מהניא הךא גוד אחית, ונהלא מ"מ בתוף הספינה הן ליכא קרקע ד', והגוד אחית הן אינו מועיל רק לענין שהמחיצות לא יהא בהן דין מחיצה תלויה, דדיינינן להו פאילו הן עומדות בקרקע הים שלמטה, אבל מ"מ הרי קרקע שלמטה לא מצטרף לשיעורא דקרקע ד' לענין תוף הספינה, כיון דקרקעית הספינה מפסקת ביניהם, וא"כ הרי צ"ע דהא חסר קרקע ד' בתוף הספינה, [ולא שיף גם לומר דהשיפוע עצמו חשוב קרקע ד', דמצרפינן לי' לשיעורא דקרקע ד' מכל השיפוע ביחד, ומטעמא דשני מקומות ג"כ מצטרפי לקרקע ד', ז"א דכיון דתוף השיפוע הן לא הוי רה"י כיון דאין שם מחיצות ארבעה וא"כ ממילא דלא משלים דין קרקע ד' גם לענין ע"ג, כיון דאינו חשוב רה"י במקומו] ומאי פריף הגמ' דלימא גוד אחית והן אף דאמרינן גוד אחית ג"כ אין בתוף הספינה דין רה"י, אלא נדאי דלא בעינן פלל ברה"י קרקע ד', ורק מקום ד' לחוד צריכינן, וכל דין קרקע ד' דבעינן ברה"י הוא רק בכדי שיהא מקום תשמיש, ובגוה מהני מה דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש, וע"כ שפיר מהני הךא גוד אחית דלא תהוי מחיצה תלויה, וממילא דתוף הספינה למעלה במקום שיש ארבעה הוי רה"י, כיון דיש שם מקום ד', וקרקע ד' הן לא צריכינן פלל.

והנה התוס' שם הביאו פי' הר"ח דמפרש דהני ביציאתא דמישן איירי פשדפנות הספינה שוין ויש ביניהן רחב ארבעה בין למעלה ובין למטה ורק שרקע הספינה עשוין פרוץ בין נסר לנסר, וכדפריה ר"נ ולימא גוד אחית מחיצתא, ר"ל שיהיו הנסרים נחשבים כמחונפרין יחד, ולפ"ז הא נמצא דלפי מה דאמרין גוד אחית הא איכא קרקע ד'.

ולפ"ז י"ל דרש"י ור"ח לטעמייהו אזלי בהה דנרק פונרת, דלדעת רש"י הרי מוכח מהה דביציאתא דמישן דהש"ס שלנו סבירא לי' דשיעורא דרה"י הוא רק מקום ד', אבל קרקע ד' הוא רק משום דינא דמקום תשמיש, ופליג אירושלמי דמצריה שיהא עומד מרובה על החלל, ומשום דלפי"מ דמסקינן דחזי למינח עלי' מידי ולהשתמש ליכא כלל לדין קרקע ד', וע"כ זהו שפי' בהה דנרק פונרת דהשיעור ארבעה הוא ביחד עם דנפני הפונרת, ומשום דגם עובי הדפנות מצטרפין לארבעה משום טעמא דמינח מידי ומשתמש, אכן לפי הר"ח בהה דביציאתא דמישן דליכא הוכחה כלל מהש"ס שלנו דלא בעינן קרקע ד', וממילא דקי"ל פהירושלמי דמצריה דוקא שיהא עומד מרובה על החלל שבוה הרי מבואר דבעינן עצם קרקע ד' וכמש"כ למעלה, וע"כ זהו שפי' בהה דכונרת דהשיעור ארבעה הוא מלבד עובי הדפנות ומשום דעובי הדפנות לא מצטרפי דחסר שיעורא דקרקע ד' וכמש"נ.

פי"ד ה"ט עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ה"ז רה"י, נעץ בגובהו יתד כל שהיא אפילו אינה גבוהה שלשה הואיל וראוי לתלות ביה ולהשתמש בו ה"ז ממעטו ונעשה פרמלית ואין מודדין לו אלא מן הימד ולמעלה, ואפילו מלאהו פולו יתדות ה"ז ממעט גובהו שגרי תולין באותן הימדות ומשתמשים בהם עכ"ל, ובהשגות ז"ל השמועה בשנעץ על ראש העמוד והוא מפרש מן הצד וכו' עכ"ל, וביאור הדברים, דהנה בעירובין דף ע"ח א"ר הונא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ונעץ בו יתד כל שהיא מיצעטו וכו', ופירשו כל הראשונים דקאי שנעץ הימד למעלה ע"ג העמוד וממעט את השיעור מקום ד' של רה"י ומשום דהימד לא חזי לתשמיש ולא מצטרף לשיעורא דמקום ד', ונהו דעת הרמב"ד, אכן הרמב"ם מפרש שנעץ הימד מן הצד, והמיעוט הוא על השיעור מחיצת עשרה של העמוד, דאין מודדין אלא מן הימד ולמעלה, ובאמת שנה תמוה דמאי איכפת לו בדין מחיצות אם יש בו יתד באמצע ואמאי לא מצטרפת גם המחיצה שפחת הימד להשלים שיעור מחיצת עשרה, ואין לומר דבעינן שיהא מחיצת עשרה למעלה מן הרה"ר, והימד דינו כרה"ר פינן דהני באויר רה"ר ובני רה"ר משתמשין בו, מלבד מה דעצם הסבא בנה קשה, דבדין רה"י צריכין אנו לדון על העמוד בפ"ע אם יש לו מחיצות אם לא, ומאחר דהעמוד עצמו יש לו מחיצות עשרה א"כ למה לא יחשב רה"י, עוד קשה מתל המתלקט עשרה מתוך ארבע דמבואר בשבת דף ק' דהוי ר"ה, ונהרי בתל פשיטא דהשלישה טפחים התחתונים הסמוכים לרה"ר הניין רה"ר ממש פינן דהם חז מקום עם הרה"ר, ומ"מ מצטרפי ג"כ להשלים שיעור מחיצת עשרה לאשוויי להתל רה"י, ומ"ש הכא בעמוד דבעינן שיהא עשרה למעלה מן הימד, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה תחילת דברי הרמב"ם שם ז"ל גג הסמוך לרה"ר בתוך עשרה טפחים הואיל ורבים מכתפין עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סולם קבוע להתירו עכ"ל, ומקור הדבר הוא בעירובין דף פ"ד דא"ר נחמן אמר שמואל גג הסמוך לרה"ר צריף

סוּלָם קבוע להתיירו סוּלָם קבוע אין סוּלָם עֲרָאֵי לָא מ"ט לָאוּ מְשוּם דְכִינּוּן דְבִתּוּף עֲשָׂרָה דְהֶדְדִי קְיִימֵי אֶסְרוּן אֶהְדְדִי, וְהִנֵּה פְּכָר הַקְּשׁוּ הֶרְאִשׁוּנִים שְׁם דְמֵאֲחַר דְהִגָּג אִינוּ גְבוּהַ עֲשָׂרָה א"כ הָא הו"ל פְּרָמְלִית וּמֵאִי מוּעִיל סוּלָם קבוע להתיירו, וְגַם דְבִסְנִיגָא שְׁם הָרִי מְבִנְיָא דְרַק פְּשָׁרְבִים מְכַתְּפִים עֲלִיו הוּא דְצָרִיף סוּלָם קבוע להתיירו הָא לָא"ה מְוֹתָר, וְקִשָּׁה דְכִינּוּן דָּאִין הִגָּג גְבוּהַ עֲשָׂרָה א"כ הָא הו"ל פְּרָמְלִית וְלַעוּלָם אֶסוּר, וִיעוּ"ש בְּדַבְרֵיהֶם שְׁתִּירְצוּ דְאִירֵי שְׁהִגָּג גְבוּהַ עֲשָׂרָה לְצַד הַקְּצָר וְרַק מְצַד רַה"ר אִינוּ גְבוּהַ עֲשָׂרָה וּע"כ שְׁפִיר הָוֵי רַה"י פִּינּוּן דִּישׁ לוֹ שְׁלֵשׁ מְחִיצוֹת, אֲכַן זֶה לָא יִתְכַן לְדַעַת הֶרְמַב"ם שְׁפִסְק בְּפִי"ד וּבְפִי"ז שְׁם דְרַה"י לָא הָוֵי אֶלָּא בְּד' מְחִיצוֹת וּבְשְׁלֵשׁ הָוֵי פְּרָמְלִית מִד"ת, וְא"כ הָא נִמְצָא דַע"כ"פ הָוֵי רַק פְּרָמְלִית פִּינּוּן שְׁהָרוּחַ הֶרְבִּיעֵי שְׁלֻצַד רַה"ר אִינוּ גְבוּהַ י', וִיעוּ"ש עוֹד בְּדַבְרֵי הֶרְאִשׁוּנִים שְׁפִתְבוּ דְאִירֵי שְׁאִינוּ פְּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ לְצַד רַה"ר וּכְגוֹן שִׁישׁ לוֹ מְחִיצוֹת עֲשָׂרָה מִן הַצְּדִים וְרַק שְׁבָאֲמַצַּע הוּא פְּרוּץ לְרַה"ר בְּפַחוֹת מַעֲשָׂר אַמּוֹת, אֶלָּא דַלְפ"ז הָוֵי הַבִּיאוּר דְזֶה שְׁרַבִּים מְכַתְּפִין עֲלִיו מְבַטְלִין מִינֵי תוֹרַת דִּיּוּרִין וְהָוֵי דִּינוֹ פְּקַרְפָּף וְאֶסוּר לְטַלְטַל מִמְּנֹו לְחֻצָר, וּבְדַבְרֵי הֶרְמַב"ם הָרִי מְבִנְיָא דְכִגָּג עֲצָמוֹ אֶסוּר לְטַלְטַל.

וְהִנֵּה נִרְאָה מְוֹכַח בְּדַעַת הֶרְמַב"ם, דְהִנֵּה בְּאֵמַת הָרִי לָא אִירִינּוּ הֶכָא כָּלֵל מִדִּינֵי מְחִיצוֹת וְרַה"י, כִּי אִם מִדִּינֵי רְשׁוּיּוֹת שְׁאוּסְרִין זַע"ז, וְכַמְבִּינְיָא לְהֶדְדִי אֶהְדְדִי אֶסְרוּן מִינֵה לְדִין גְּזוּנֵי טְרָאוֹת דָּאִם קְיִימֵי בְּתוּף עֲשָׂרָה דְהֶדְדִי אֶהְדְדִי, וְכַן מוֹכִיחַ מִינֵה הֶתֶם דָּאֲדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דְרַף אֹוִיר, וְגַם כָּל הַדִּין דְסוּלָם מִתִּירוֹ אִינוּ שְׁיָיָה כָּלֵל לְעֵצָם דִּין רַה"י בְּהַחֲפָצָא, וְרַק לְעֵנֵן הַדִּין דְרְשׁוּיּוֹת אוֹסְרוֹת זַע"ז דְתִלוּי בְּתַשְׁמִישְׁתָּא, בְּזֶה הוּא דְמוּעִיל הַסּוּלָם שְׁהִגָּג שְׁיָיָה בְּתַשְׁמִישְׁתִּי לְהַחֲצָר וְלֹא לְרַה"ר, וּע"כ אִין הֶרַה"ר אוֹסֵר עֲלִיו, וּמְשׁוּם דְזֶהוּ יִסוּד הַדִּין שְׁלַג הַסְּמוּף לְרַה"ר דְכָל שְׁסָמוּף לְרַה"ר בְּתוּף עֲשָׂרָה הֶרַה"ר אוֹסְרוֹ בְּטַלְטוּל.

וְהִנֵּה בְּדִין רְשׁוּיּוֹת שְׁאוּסְרִין זַע"ז הָרִי תִנּוּן שְׁם בְּדָף פ"ג וְאִיזוֹ הִיא סְמוּכָה כָּל שְׁאִינָה רְחוּקָה אַרְבַּעַה טְפָחִים, הָרִי כָּלֵל שְׁסָמוּכוֹת זַע"ז בְּתוּף אַרְבַּעַה חַד רְשׁוּתָא הוּא וְאוֹסֵר עַל בְּנֵי חֻצָר, אֲשֶׁר ע"כ י"ל דְהָךְ דְגַג הַסְּמוּף לְרַה"ר פִּירוּשׁוֹ הוּא שְׁסָמוּף בְּתוּף אַרְבַּעַה, אֲבָל כְּוִתְלֵי הַבַּיִת בְּמִקוּמָן בְּאֵמַת גְבוּהֵין עֲשָׂרָה, וְרַק שְׁבִתּוּף ד' הֶרַה"ר גְבוּהַ וְסָמוּף לְהִגָּג בְּתוּף עֲשָׂרָה, וּע"כ אִי מְשׁוּם דִּין מְחִיצוֹת וְרַה"י בְּאֵמַת הָוֵי רַה"י גְּמוּר פִּינּוּן דְהֶמְחִיצוֹת בְּמִקוּמָן גְבוּהוֹת עֲשָׂרָה, וְרַק דְכִינּוּן דְסָמוּף מִיָּהָא לְרַה"ר בְּפַחוֹת מַעֲשָׂרָה בְּתוּף ד' טְפָחִים ע"כ שְׁפִיר הֶרַה"ר אוֹסֵר עֲלִיו, דְבְּדִין אוֹסֵר רְשׁוּיּוֹת כָּל שְׁסָמוּכוֹת זַע"ז מִיָּהָא בְּתוּף אַרְבַּעַה דְהָוֵי חַדָּא רְשׁוּתָא ע"כ שְׁפִיר אוֹסְרוֹת זַע"ז.

אֲשֶׁר לִפ"ז נִרְאָה לּוֹמֵר בְּדַעַת הֶרְמַב"ם, דַּס"ל דְכָל הָךְ דִּינָא דְעֵמוּד שְׁנַעֲץ בּוֹ יִתַּד מִיַּעֲטוֹ, לָא נֶאֱמַר כָּלֵל לְעֵנֵן עֵצָם דִּין שְׁל רַה"י בְּהַחֲפָצָא, דִּיִּסוּד דִּינוֹ תִלוּי רַק בְּמְחִיצוֹת עֲשָׂרָה שְׁל הֶרַה"י בְּעֵצָמוֹ, וּבְזֶה נִדְאִי אִין הִתַּד מוּעִיל כְּלוּם לְמַעַט שְׁיַעוּר עֲשָׂרָה שְׁל מְחִיצָה, וְגַם לָא אִיכְפַת לָן בְּזֶה מִיַּדִּי מַה דְהִתַּד הָוֵי רַה"ר, דַּמ"מ פִּינּוּן דְהַעֲמוּד עֲצָמוֹ יֵשׁ לוֹ מְחִיצוֹת עֲשָׂרָה שְׁפִיר הָוֵי רַה"י גְּמוּר, וְכַדְהַבְּאִנוּ זֹאת מְפֹרֶשׁ מִהָךְ דְתַל הַמְּתַלְקַט עֲשָׂרָה מִתּוּף אַרְבַּע, וְכָל יִסוּד הַדִּין דְעֵמוּד שְׁנַעֲץ בּוֹ יִתַּד מִיַּעֲטוֹ נֶאֱמַר לְעֵנֵן הַדִּין וְאִיִּסוּר טַלְטוּל שְׁל גַג הַסְּמוּף לְרַה"ר דְהוּא זֶה אִיִּסוּר טַלְטוּל בַּפ"ע וְיִסוּד דִּינוֹ הוּא מְשׁוּם דְהֶרַה"ר אוֹסֵר

עליו, ואין זה נוגע כלל לדין רה"י שבו בעצמו בהתפצא, ובזה העיקר תלוי רק אם הוא סמוך לרה"ר בתוך עשרה אם לא, וע"ז הוא דנאמר הדין, דאם נעץ בו יתד דהיתד הוי רה"ר פניו שפני רה"ר משתמשין בו, א"כ ממילא דגם ע"ג העמוד נהי דהוי רה"י גמור מ"מ יש בו מיקא איסור טלטול זה של גג הסמוך לרה"ר, דהיתד שהוא רה"ר הסמוך לו בתוך עשרה אוסר עליו, וכמו שנתבאר זאת גם בכה דגג הסמוך לרה"ר דאע"ג דהגג עצמו יש לו מחיצות עשרה מ"מ אם אף הרה"ר סמוך לו בתוך עשרה אוסר עליו, וע"כ גם בכה דעמוד דכונתה, ונהכי משמע לשון הרמב"ם שקבע הך דינא דיתד אחר הדין דגג הסמוך לרה"ר, ונהיינו משום דתרונייהו חד דינא נינהו, ולפ"ז ניחא מהך דתל המתלקט עשרה מתוך ארבע, דהתם הרי ע"ג התל שהוא רה"י רחוק הרבה מהרה"ר ואין הרה"ר סמוך לו בתוך ארבעה טפחים, וע"כ אין הרה"ר אוסר עליו, פט"ז הט"ז כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה אבל אם הי' פרוץ פעומד ה"ז מותרת ובלבד שלא יהי' באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות אבל עשר אמות ה"ז פתח אם הי' לפרצה זו צורת פתח אעפ"י שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת את המחיצה והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד עכ"ל, וכן פסק בפ"ד מהל' סנפה הי"ב ונ"ל סנפה שיש לה פתחים רבים ויש בכתלי' חלונות הרבה ה"ז פשרה ואעפ"י שפרוץ מרובה על העומד ובלבד שלא יהא שם פתח יתר על עשר אבל אם הי' שם פתח יותר על עשר אעפ"י שיש לה צורת פתח צריך שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד עכ"ל, ועיין במ"מ שהקשה דהרי בעירובין דף י"א מבואר דהא דצוה"פ אם מועיל בפרוץ מרובה על העומד תלוי בדינא דצוה"פ אם מועיל ליתר מעשר, ואם מועיל ליתר מעשר מועיל גם לפרוץ מרובה על העומד, וא"כ הרמב"ם דפסק הכא דצוה"פ מועיל ליותר מעשר א"כ איך פסק דלא מהניא בפרוץ מרובה על העומד, ובאמת שעצם דברי הרמב"ם קשה במה שפסק גם גבי סנפה דאין מועיל צוה"פ לפרוץ מרובה על העומד וקשה דהרי גבי סנפה פסק הרמב"ם דגם פרוץ מרובה על העומד כשר, וא"כ הלא העיקר תלוי רק אם צוה"פ מועיל ליתר מעשר, וכיון דמועיל ליתר מעשר א"כ דין פתח עלי' הלא לא איכפת לנו כלל במה שפרוץ מרובה על העומד, וקשה הא דפסק הרמב"ם גם גבי סנפה דאינו מועיל צוה"פ בפרוץ מרובה על העומד.

והנה קשה לרב דאמר דאין צוה"פ מועיל ליתר מעשר, וכן אינו מועיל לפרוץ מרובה על העומד כמבואר בסוגיא שם, א"כ ההילכתא דצוה"פ למה נאמרה, פניו דעד עשר גם פתחא בעלמא בלא צוה"פ ג"כ אין בה דין פרצה ואינה אוסרת הטלטול, וביתר מעשר או בפרוץ מרובה הא גם צוה"פ לא מהניא, ונהרי גם צוה"פ יסוד דינה הוא מדין פתח, וכמו שפסק הרמב"ם בפט"ז מהל' שבת דצוה"פ שעשאא מן הצד לא עשה פלום משום דפתחא בקרו זוית לא עבדי אינשי, ונהרי זה דפתחא בקרו זוית לא עבדי אינשי אינו מבטל את עצם צורת הפתח, ורק דבמקום דדינו תלוי בדין פתח הוא דהוי דינא דהואיל ופתחא בקרו זוית לא עבדי אינשי ע"כ לא חלה בו שם פתח, ובע"כ דגם צוה"פ יסוד דינה תלוי בדין פתח.

וא"כ הרי צ"ע דכיון דגם בלא צוה"פ כל פחות מעשר דין פתח בה ולא דין פרצה א"כ צוה"פ למאי אהניא ואמאי אתיא ההילכתא דצוה"פ וצ"ע. ונהפשוט בזה הוא, דשני ענינים גפרדים הו בעיקרו, דפתחים בעלמא אע"ג דדין פתח עלה ופקע מינה שם פרצה

וכמבואר בעירובין דף ו' עיי"ש, וכ"ה מבואר להדיא במשנתנו דף ט"ו מפני שהיא כפסת, אבל מ"מ אינה בכלל סתימה או מחיצה העשויה להתיר, ועיקר דין מחיצה והרה"י נעשה רק ע"י יתר המחיצה העומדת, ושם פתח מועיל רק להפקיע מינה שם פרצה האוסרת, וכדתנן ב"ב ט"ו שם ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהו פרצות יתרות על הבגן כל פרצה שהוא כי אמות מותרת מפני שהיא כפסת יתר מפאן אסור, והיינו משום דתרי מילי גינהו, דין עומד מרובה על הפרוץ המועיל להחשב מחיצה ולאשוויי רה"י, וחסות שם פתח המועיל להפקיע מינה שם פרצה האוסרת, משא"כ צוה"פ אף אם יסוד דינה הוא מדין פסת, מ"מ פולה דין מחיצה בה, וזהו עיקר ההלכה של צוה"פ דבקנה מפאן וקנה מפאן וקנה ע"ג העומד והפתח שבתוכו יחדיו חשוב מחיצה.

ולא זו בלבד מה שחלוקין הן בדין מחיצה דזו שם פתח בה וזו שם מחיצה בה, אלא דגם בעיקר השם פתח שבהן ג"כ חלוקין הן צוה"פ ופרצה פחות מעשר, דבפרצה פחותה מעשר כל עיקר חלות שם פתח שבה יסוד דינו הוא מפח דין מחיצה שבצדדיו, דבזה שיש מחיצה בכל צד וחייל פאן דין מחיצות בזה הוא נעשה דין הפרצה שהיא חשובה פסת, וחסות שם מחיצה שיש פאן הוא דמשוי לה להחשב פסת, משא"כ צוה"פ אינה תלויה כלל במחיצות שבצדדיו, כי אם דנאמרה בה ההלכה דהצוה"פ עצמה כמו שהיא בצורתה שם פתח בה.

והכי מתבאר מיסוד ההלכה שנאמרה במחיצות שיהא עומד מרובה על הפרוץ או עומד כפרוץ כמבואר בעירובין דף ט"ו דהכי אגמרי' רחמנא למשה לא תפרוץ רובה או גדור רובה, דקשה ע"ז דהרי בפסי ביראות מכשרינן גם כפרוץ מרובה על העומד, ואמרינן בעירובין דף כ' דהזורק לבין הפסין חייב, הרי להדיא דגם כפרוץ מרובה על העומד הוי מחיצה מדאורייתא, וכבר הקשו זאת התוס' ר"פ עושין פסין, ותירצו דשאני פסי ביראות דהואיל גיש אמה מפאן ואמה מפאן חשוב פסת, וביאור הדבר הוא כמש"כ, ומשום דאע"ג דהוי דין במחיצה שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד מ"מ כ"ז הוא אם שם פרצה בה, אבל מפנין דקו"ל דכל פרצה חשובה כפסת א"כ לא איכפת לן כלל בהפרוץ, וע"כ זהו דחלוק בין היכא דאיכא שיעור מחיצה מן הצדדיו אם לא, דבליכא שיעור מחיצה מן הצדדיו דאז לא הוי פתח כלל וכש"נ, ע"כ ע"ז הוא דנאמר הדין דבעינן עומד מרובה על הפרוץ או פרוץ פעומד, וזהו ההלכה דלא תפרוץ רובה או גדור רובה, משא"כ בפסי ביראות גיש בכל צד שיעור מחיצה גיש על הפרצה שם פסת, ע"כ לא איכפת לנו כלל במה שהפרוץ מרובה פינן דשם פסת בי, וזהו להדיא כמש"כ דחסות שם פתח שבפרצה הוא רק מפח חלות דין מחיצה דאיתא במחיצות שבצדדיו.

האומנם דגם בלאו הך טעמא דלא מיקחשב פתח רק באיכא חלות דין מחיצה ג"כ מתישב היטב החלוק של התוס', וכמש"כ למעלה דדין פתח לא מהניא רק להפקיע דין פרצה האוסרת, אבל לא לאשוויי מחיצה, ומשום דרק דין פתח הוא דאית בי' ולא דין סתימה ומחיצה, וא"כ הרי ממילא דלא מהניא הך דינא דפסת רק באיכא שיעור מחיצה מן הצדדיו דנמצא גיש פאן דין מחיצה מהעומד שבצדדיו ובאנו לדון רק מחמת דין פרצה האוסרת וע"ז הוא דמועיל דין פתח שלא יאסור מדין פרצה, משא"כ בליכא שיעור

מחיצה מן הצדדים אז לא מהגיא כלל מה דהפריז נחשב פפתח פינון דסוף סוף אין פאן מחיצות, וילהשלים דין מחיצות לא שייך הך דינא דפתח פינון דאין בו דין סתימה ומחיצה וכמש"כ, וניקא היטב תירוץ התוס'.

אבל נראה דכולהו איכללו בזה, וכל זמן דליכא מחיצות כשיעור ליכא לא מחיצות ולא שם פתח, ובדאיכא מחיצות מן הצדדים שפיר נעשית רה"י ע"י המחיצות שבצדדים, ולית פאן דין פרוץ מרובה על העומד פינון דבמקום מחיצות הפרוץ נחשב פפתח, וילעגנו לאשוויי מחיצות בעינו דוקא עומד מרובה על הפרוץ, ושם פתח אינו מועיל לזה כלל דאין פסח עושה מחיצות, וגם דבלא מחיצות לית פאן שם פתח כלל.

ובאמת שהוא פן סוגיא ערוכה בסוכה דף ד' דאיתא שם שהי' ר' יעקב אומר דיומדי סוכה טפח וחכ"א שתיים פהלקתן ושלישית אפילו טפח, ונהרי בסוכה דף ז' תניא ויתרה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה, דפרוץ מרובה על העומד ג"כ פשר בה, ומ"מ הא תניא דבעינו דוקא שיעור מחיצה בדיומדי סוכה, אלא ודאי דהפרצות והפתחים לא מצטרפי כלל לדניי מחיצות ואינו מועילין להקשר סוכה, והינו כמש"כ דהדין פתח שבפרצות לא מהני רק להפקיע מינה שם פרצה האוסרת אבל לא לאשוויי מחיצה, משא"כ בצוה"פ דהיא עצמה דין מחיצה בה וגם דדין פתחה לא תלי במחיצות שבצדדים, וזהו ההלכה של צוה"פ דהיא עצמה כמו שהיא בצורתה העומד והפתח יחדיו הוי מחיצה.

והכי מתבאר בהסוגיא דסוכה דף ז' דאיתא שם א"ר יהודה סוכה העשויה פמבוי כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה ר' סימון ואיתימא ריב"ל אמר עושה לו פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן פלבוד דמי, ומסקינו התם דצריכה נמי צורת הפתח, והתם ליכא חילוקא בין אם יתר הפילוש הוא יותר מעשר או פחות ולעולם בעינו צוה"פ, והינו משום דבעינו השלמת מחיצה על כל הפילוש, וע"כ לא מהני ע"ז דין פתח, פי אם צוה"פ שדינה הוא דין מחיצה.

ועכ"פ הא מיהא ודאי דצוה"פ היא עצמה מחשבת מחיצה, וא"כ צ"ע דברי הרמב"ם מה שהצריך בצוה"פ שיהא גם עומד מרובה על הפרוץ ולמה לנו זה והלא הצוה"פ עצמה הויה מחיצה גמורה מד"ת. ונראה דדעת הרמב"ם היא, דאע"ג דצוה"פ דין מחיצה בה ומועלת להפסיק ולהתיר בכלאים, מ"מ אינה משלמת שיעור מחיצה, והיכא דבעינו עצם המחיצות לא מהני צוה"פ, ונהרי לעגנו סוכה הוא זה מפורש בהסוגיא דצריכה נמי צוה"פ וקשה דא"כ למה לנו פס ד' המשלים דין מחיצה מתורת לבוד ותיפוק לן דצוה"פ בעצמה דין מחיצה בה, וכן בסוכה העשויה פמין גאם דעושה פס טפח ומשהו ומעמידו בפחות משלשה פי הכי דתהוי מחיצה ארבעה וצריכה נמי צוה"פ ג"כ קשה דל"ל מחיצות ד' והלא צורת הפתח בעצמה נחשבת מחיצה, אלא ודאי חזינו מזה דצוה"פ אינה מועלת רק להחשב פולו מוקף מחיצה, וממילא דמועיל בסוכה העשויה פמבוי לצרף את הדופן השלישי להשנים, וכן בסוכה העשויה פמין גאם מועיל שתהא הסוכה מוקפת פולה שלש מחיצות, אבל לעגנו עצם שיעור מחיצה האמור בסוכה שתיים פהלקתן ושלישית טפח, דההילכתא בזה הוא דבעינו מחיצות עצמן, בזה לא מהגיא צוה"פ, ושני בזה דין צוה"פ מדיו לבוד ודין עומד מרובה על הפרוץ, דלבוד ועומד מרובה על הפרוץ הו עצמן מחיצה

ממש, משא"כ צוה"פ אע"ג דדין מחיצה ביה מ"מ אינה מצטרפת להשלים שיעור המחיצות, וע"כ ס"ל להרמב"ם דהוא הדין גם ברה"י דשבת בעינן דוקא עצם המחיצות לאשוויי רה"י, וממילא דאין צורת הפתח מועיל לזה, ולחכי הוא שהתנה בין בשבת ובין בסופה דבעינן דוקא עומד מרובה על הפרוץ ושהו עצם דין של מחיצה המועיל בין בשבת ובין בסופה.

ועיין בעירובין דף י"א מעשה באחד שנעץ ארבע קונדיסין בארבע פינות השדה ומתח זמורה על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענן פלאים, ולפ"ד הרמב"ם צ"ל דחלוק דין פלאים מדין שבת וסופה, דבכלאים לא בעינן רק הפסק מחיצה ולא המחיצה עצמה, וע"כ שפיר מועיל גם צוה"פ כיון דדין מחיצה ביה, משא"כ לענן שבת וסופה בעינן עצם המחיצות עצמן ובה לא מהני צוה"פ, וכמו שהבאנו מהך דצריכה נמי צוה"פ דהצוה"פ יש ביה דין מחיצה ומ"מ אינה עולה לו להשתים וטפח דשלישית, וא"כ ה"נ ה"א דכונתה.

והנה שם פסוגיא דף י"א ואר"ל פדרך שהתירו לו לענן פלאים כף התירו לו לענן שבת ור' יוחנן אמר לענן פלאים התירו לו לענן שבת לא התירו לו וכו' ובמאי אילימא בעשר בהא לימא ר"י בשבת לא אלא לאו ביה מיעוץ, ולפמש"נ בדעת הרמב"ם דצוה"פ בלא מחיצות לא מהני לאשוויי רה"י וגם מד"ת לא הני רה"י א"כ ה"א קשה מאי פריך הסוגיא בהא לימא ר"י בשבת לא והא פשיטא דלא פיון דלא הני רה"י, אלא די"ל דהסוגיא קיימא ברוח רביעית דגם לחי מהניא שם א"כ כש"כ צוה"פ, אכן קשה מהא דאיתא בעירובין דף ו' כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר עושה צוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן, וקשה דאיך מהני צוה"פ והא אפתי מחוסר מחיצה הדרושה לרה"י לדעת הרמב"ם שהבאנו דצוה"פ אינה עולה למחיצות דרה"י, והניחא לשיטת רש"י לקמן דף י"ב דבשתי מחיצות ולחי נעשה רה"י א"כ ה"א נמצא דעצם המחיצות הדרושות לרה"י אינן אלא שתיים ומחיצה שלשית מד"ת בלחי בעלמא סגי א"כ כש"כ צוה"פ דדינה פסתום כולו, ושפיר מועיל צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, אכן לדעת הרמב"ם בעצמו שפסק בפ"ז מהל' שבת דלחי חשוב כמחיצה רק ברוח רביעית ובעינן שלש מחיצות גמורות לדין רה"י, א"כ ה"א קשה דאיך מהני צוה"פ במבוי המפולש פיון דנתבאר דלדין עצם המחיצה של רה"י לא מהני צוה"פ.

אכן נראה דכיון דצוה"פ הרי דין מחיצה ביה וכדחזינו דמועילה לענן פלאים ובכמה דברים לענן סופה, וא"כ המוקף ביה חשוב פסתום ומוקף, ורק דאינה עולה למחיצות עצמן, א"כ הרי דינה חלוק, דנהי דאינו נעשה רה"י ע"י צוה"פ ומשום דחסר הדין מחיצות עצמן דבעינן אשוויי רה"י, אבל מ"מ דין רה"ר פקע מיני, ומותר לטלטל בתוכו, דלדעת הרמב"ם אין היתר טלטול תלוי בדין רה"י, ומבוי שניתר ע"י קורה יוכיח, שהזורק לתוכו פטור לדעת הרמב"ם דמד"ת אינו רה"י, ומ"מ מותר לטלטל בתוכו, וה"נ בצוה"פ דכונת' אע"ג דאינו מועיל לאשוויי רה"י מ"מ מועיל לענן היתר הטלטול.

ובהו יבואר היטב הסוגיא בעירובין דף ו' דמבואות המפולשין לרה"ר עושה להן צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, ורה"ר עצמה לא מיערבא רק בדלתות, ופסק פן הרמב"ם

בפ"ז מהל' שבת, ואע"ג דנראה דלדעת הרמב"ם גם מבואות המפולשין לרה"ר מצטרפי בהדי רה"ר להיות רה"ר מד"ת, וכמש"כ בפ"ד שם בקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאינה רה"ר הואיל ומקפת שלש מחיצות, דמשמע מינה דבמפולש מיהא מצטרפא לרה"ר להיות רה"ר, וא"כ מ"ש מבואות המפולשין לרה"ר מרה"ר עצמה דלא מצטרפא רק בקלות, אכן לפי המבואר הרי ניחא, דמבואות המפולשין לרה"ר פיון דכל דין רה"ר שבהן הוא בהדי צירופן לרה"ר, א"כ מועיל צוה"פ להפסיק שלא יצטרפו לרה"ר, משא"כ ברה"ר עצמה, דכל דין ביטול רה"ר שלא הוא רק ע"י דין מחיצות של רה"י, ע"כ לא מהניא ע"ז צוה"פ, פיון שאינה מועלת להשלים דין מחיצות עצמן.

ודברי הרמב"ם מוכיחין כמש"כ ואדרבה בזה עוד יתישבו דבריו, דהנה בפ"ז שם פתב ונ"ל היאך מתירין מבוי הסתום עושה לו ברוח רביעית לחי אחד או עושה עליו קורה ודיו וכו' שדין תורה בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית ולפיכך די לה בלחי או קורה עכ"ל, אשר לכאורה צ"ע, דהרי הך טעמא דבג' מחיצות מותר לטלטל מד"ת לא צריכין רק לענגן קורה דלא הוי מחיצה, ואין פאן רק ג' מחיצות בלבד, וע"כ צריכין טעמא דבג' מחיצות מותר לטלטל מד"ת, אבל בלחי תיפוק לו דלחי הוי מחיצה גמורה, ויש פאן ד' מחיצות, והוי רה"י גמור מדאורייתא, וכמו שפסק בפ"ז שם דמבוי שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב, משום דלחי הוי מחיצה גמורה ונעשה בו ד' מחיצות, ולמה כלל הרמב"ם גם לחי בהך טעמא דבג' מחיצות מותר לטלטל מד"ת, אכן לפי דברינו הרי ניחא, דהרי גם מבוי מפולש שהכשירו בצוה"פ נותר בלחי, ושם ה"א לא הוי רה"י כלל, וכמש"כ דצוה"פ אינה משלמת לדין מחיצה של רה"י, וכל היתרו בלחי הוא רק משום דפקע מינה דין רה"ר ע"י הצוה"פ, ונכלל בדין מבוי שניתר בלחי וקורה לדעת הרמב"ם אף אם אין דין רה"י בי', וזהו שפתב טעמא דמד"ת מותר לטלטל אף אם אינו רה"י.

ועכ"פ חזינו מזה מבואר דלדעת הרמב"ם צוה"פ אינה עולה במקום מחיצה לאשוויי רה"י מד"ת, אשר ע"כ הלא מבואר היטב טעמו של הרמב"ם שהצריח דנקא עומד מרובה על הפרוץ גם בצוה"פ פיון דהצוה"פ אינה עושה רה"י וכש"נ.

והו דברי הרמב"ם אפתי צ"ע, דאמנם פן דדעת הרמב"ם דצוה"פ אינו עולה במקום מחיצה לאשוויי רה"י, אבל הרמב"ם ה"א איירי בכל גונוי גם באיכא מחיצות בצדדין דהוי רה"י גמור מד"ת והזורק לתוכו חייב פדין פסי ביראות ואין שם חסרון מחיצות ולמה לא מהני צוה"פ, ונהרי המורם מדברי הרמב"ם הוא דלענגן יתר מעשר מהניא צוה"פ, וכן לענגן פרוץ מרובה על העומד ג"כ מהניא צוה"פ, ורק בשניהם יחד יתר מעשר ופרוץ מרובה בזה הוא דלא מהניא צוה"פ, וזה קשה איזה טעם יש בדבר, פיון דבעיקר הדין הלא צוה"פ מהניא בין לענגן דין פרוץ מרובה ובין לענגן דין יתר מעשר, ומאי איכפת לן אם שניהם ביחד יתר מעשר ופרוץ מרובה, וגם דבסופה הרי לא איכפת לן כלל מה דפרוץ מרובה ואמאי לא מהניא שם ביתר מעשר בפרוץ מרובה וצ"ע.

אכן נראה, דלפי המבואר הרי תרי גונוי פתחא גינהו, ולא ראי זה כראי זה, דעד עשר דין פתח שלו תלוי בחלות דין מחיצות שבצדדין, וא"כ המחיצות הוא דמשווי לי' פתחא, וצוה"פ דין מחיצה שלא הוא מעצמה, ולפי"ז גם בצוה"פ עצמה דינה חלוק, דעד עשר

יש ביה גם תועלת מחיצות העומד שמשווה לה לפתח, ומעשר ואילך אין המחיצות שבצדדין מצטרפות לה כלל, וכל דין פתח שילה הוא רק מדין צוה"פ, אשר ע"כ זהו טעמו של הרמב"ם שבשניהם יחד יותר מעשר ופרוץ מרובה לא מהניא צוה"פ, דנהי דצוה"פ יש ביה דין מחיצה ומיחשב הפל פסתום ומבטל כל דין פרצה בין בפרוץ מרובה על העומד ובין בפרצה יותר מעשר, אבל הלא אינה משלמת דין מחיצה הדרוש לענין רה"י, וממילא דאע"ג דלית פאן פרצה אבל מ"מ גם מחיצה אין פאן, וחסר בו דין רה"י והיתר טלטול, ולחכי הוא שהצריף הרמב"ם אחת משתי אלה, או שיהא העומד מרובה על הפרוץ דחניל על כולי' דין מחיצה ממש, או שתהא הפרצה פחותה מעשר דאז מועיל צירוף המחיצות שבצדדין, ואית בהו דין מחיצות המועילין לדין רה"י, אבל ביותר מעשר וגם פרוץ מרובה דאין המחיצות מועילות למקום הפרוץ, וכל דין מחיצה שילה הוא מפתח ההילכתא דצוה"פ, בזה ס"ל להרמב"ם דאין צוה"פ מועלת להשלים דין מחיצה, וממילא דאע"ג דפרצה אין פאן מ"מ מחיצה המתרת ג"כ אין פאן ואין פאן דבר המתיר וכש"נ, ולפ"ז הרי ניתא הא דהצריף הרמב"ם גם בסופה עומד מרובה, דאע"ג דפרוץ מרובה על העומד פשר בסופה, אבל מ"מ פרצה יותר מעשר אוסרת גם בסופה, ומשום דלא שאני סופה משבת רק בדין פרצה האוסרת אבל לא בעיקר דין מחיצה המתרת, א"כ ממילא דפרוץ מרובה על העומד יחד עם פרצה יותר מעשר דחשוב כחסרון מחיצה המתרת סופה שנה לשבת.

ולפ"ז הרי לא קשה מהסוגיא דעירובין דמבואר שם דהו דיןא דצוה"פ במקום פרוץ מרובה על העומד תלוי בדין צוה"פ יתר מעשר, דלפי המבואר הרי כל טעמו וסבתו של הרמב"ם הוא רק בפרוץ מרובה על העומד ויותר מעשר ביחד, דאז ליכא מחיצה כלל, אבל בחד מינייהו הרי גם לדעת הרמב"ם צוה"פ מועיל בין לפרוץ מרובה ובין ליותר מעשר וכש"נ.

פי"ז הי"ב והי"ג בפל עושין לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ואפילו באיסורי הנאה ע"ז עצמה או אשרה שעשה אותה לחי פשר שהלחי עוביו כל שהוא גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים רחבו ועביו כל שהוא, בפל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרוחב הקורה שיעור וכל השיעורין אסורין מן האשרה וכן רוחב הקורה אין פחות מטפח ועביה פל שהוא עכ"ל, ובהשגות על הך דלחי פתב ז"ל אם עביו פל שהוא גבהו מיהת צריף שיעור שיהא גבהו י' וכו' עכ"ל, וביאור הדברים דבכל מה דצריף שיעור פסול בשל אשרה משום דכתומי מיקמת שיעור' וע"כ פסק הרמב"ם דלחי דלית לי' שיעורא גם בשל אשרה פשר משא"כ בקורה דאית לה שיעורא איף שתהי' ע"כ פסולה בשל אשרה משום דכתומי מיקמת שיעורה, וע"ז הוא שהשיג הראב"ד דנהי דליכא בלחי שיעורא לרחבו אבל מ"מ הרי בעינן שיהא גבוה י' וא"כ הא איכא שיעור לגובהו וכיון דכתומי מיקמת שיעור' א"כ הא צריף להיות פסול וצ"ע.

והנה בין בדברי הרמב"ם ובין בדברי הראב"ד הרי מבואר דהו הילכתא דכתומי מיקמת שיעור' לא נכלל בזה דעצם הדבר חשוב כמי שאינו, דא"כ הרי לא הי' מועיל הא דלחי שיעורו במשהו, כיון דגם המשהו כתומי מיקמת, א"כ הרי גם משהו אין פאן, אלא ודאי דיסוד הדין הוא דהשיעור מיקמת ובטל מינ' שיעור', אבל עצם הדבר אית' בעינ' ולא

בטל, ולפ"ז בלחי זה דמיכתת שיעורין, מ"מ אם באנו לדון על המקום נמצא דכל הגובה עשירה שבו יש לו במקומו מחיצת לחי, פינו דאיתן בעיני, ורק דהלחי בעצמו אין בו שיעורא דעשירה טפחים, דע"ז הא מועיל הא דכתותי מיכתת דלית בי' שיעורא, אשר ע"כ נראה דדעת הרמב"ם היא בכל מחיצות רה"י דבעינו שיהא גובהו עשירה עיקר השיעור אינו בעצם המחיצות, כי אם בהמקום, דבעינו שגובה עשירה שבו יהא מוקף מחיצות, ואם מצאנו גובה עשירה שמוקף מחיצות בכל העשירה שבו, לא איכפת לנו כלל בעצם המחיצות אם הן מחזיקות עשירה אם לא, וע"כ גם הכא בלחי של אשרה נהי דכתותי מיכתת שיעורין, אבל הרי זה לא מהניא רק דעצם הלחי לית בי' שיעורא, אבל בהמקום הרי עכ"פ כל הגובה עשירה חשוב מוקף מקצת מחיצה רביעית דמועיל זאת בדיני מחיצה, וע"כ לפ"מ שפסק הרמב"ם דלחי משום מחיצה, ע"כ שפיר הוי לחי גמור, ונהו שמשלק הרמב"ם בין לחי לקורה, דבקורה דהשיעור טפח הוא בעצם הקורה וע"כ שפיר שייך בזה הך דינא דכתותי מיכתת שיעורין, משא"כ בלחי דעצם הלחי אין לו שיעור כלל, ודשיעור הוא רק בהמקום, ע"כ לא שייך בזה הא דכתותי מיכתת שיעורין וכשר גם בשל אשרה וכש"נ הלכות עירובין פ"ו הט"ז אמר פ"ר זה היום חול ולמחר קדש ועירוב ביה ה"ז עירוב שבין השמשות עדנין לא נתקדשה ודאי וראוי היתה מבעוד יום, אבל אם אמר היום קדש ולמחר חול אין מערבין ביה שאינה ראוי עד שתחשוף עכ"ל, והוא בעירובין דף ל"ו בפ"א מינן רבא מר"נ פ"ר זו היום חול ולמחר קדש ואמר עירבו לי בזה מהו א"ל עירובו עירוב, היום קדש ולמחר חול ואמר עירבו לי בזה מהו א"ל אין עירובו עירוב מ"ש וכו' היום חול ולמחר קדש מספיקא לא נחתא לי קדושה היום קדש ולמחר חול מספיקא לא פקעה לי קדושתן מינן, ונהו דברי הרמב"ם, אלא דצ"ע הא דכתב הרמב"ם שבין השמשות עדנין לא נתקדשה ודאי וראוי היתה מבעוד יום, דמשמע מזה דטעמא דמספיקא לא נחתא לי קדושה הוא כי היכי דתהוי סעודה הראוי מבעוד יום, ונלא בהיום חול ולמחר קדש הא עיקר החסרון הוא משום שהיא הקדש בתחילת היום ואנן קי"ל דתחלת היום קונה וע"ז הוא דצריכין לטעמא דמספיקא לא נחתא לה קדושה, וצ"ע הא דשינה הרמב"ם וכתב לטעמא דמספיקא לא נחתא לה קדושה לענין הדין דסעודה הראוי מבעוד יום, וצ"ע.

והנה בעיקר הך טעמא דמספיקא לא נחתא לי קדושה, צ"ע מהא דאיתא בפסוקא שם לגין טבול יום שמלאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר ה"ז תרומת מעשר לכשתחשוף דבריו קיימין ואם אמר עירבו לי בזה לא אמר פלום אמר רבא זאת אומרת סוף היום קונה עירוב דאי ס"ד תחילת היום קונה עירוב וכו' אמאי לא אמר פלום, אר"פ אפילו תימא תחילת היום קונה עירוב בעינו סעודה הראוי מבעוד יום וליכא, הרי דמבואר בזה דהא דבה"ש קונה עירוב אין זה מדין ודאי, ורק דהוא משום דלענין עירוב סמכין אספיקא, וכדחזינו דתלוי באם תחלת היום קונה עירוב או סוף היום קונה עירוב, הרי דרק אותה הרגע שהיא תחלת היום או סוף היום היא שקונה, וכל הביה"ש הוא רק משום ספיקא, ומשום דלענין עירוב סמכין אספיקא, וא"כ קשה בהך דהיום חול ולמחר קדש דעירובו עירוב משום דמספיקא לא נחתא לי קדושה, והא לפ"מ דקי"ל דתחלת היום קונה עירוב הא נמצא דאין כאן ספיקא כלל בהעירוב, ורק דממ"נ אין עירובו

עירוב, פּינּוּ דאָמַר דלמקח קדש א"כ הא נדאי דבתחלת היום אימתי שיהי' פּכָר יְהא קדוש, וקשה דאיך עירובו עירוב.

והפשוט בזה, דהא דקאמר הגמ' דמספיקא לא נחמא לי' קדושה אין הפירוש משום דמספיקא מוקמינן לי' אחזקת חולין פי אם דהוא דין בפ"ע בהקדש בתורת נדאי דמספיקא לא נחמא לי' קדושה, דכל שתלה הקדשו בזמן לילה לא הקדישו אלא בזמן לילה הודאי, ונהרי הוא ביה"ש נדאי חולין משום הך טעמא, וע"כ עירובו עירוב פּינּוּ דבשעת קניתו הרי הוא חולין נדאי, וקא שפכת הרמב"ם שבה"ש עדיין לא נתקדשה נדאי, ג"כ פּירושו דהא דלא נתקדשה הוא בתורת נדאי, והוא זה המבואר בפּסוּגיא דמספיקא לא נחמא לה קדושה.

והנה בשפת דף ל"ד ואיזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין וכו' ד"ר יהודה ר' נחמ' אומר פּדי שילף אדם משתשקע החמה חצי מיל ר' יוסי אומר בין השמשות פּהרף עין זה נכנס וזה יוצא וא"א לעמוד עליו וכו', והנה הא נדאי דהדין ביה"ש של פּהרף עין זה נכנס וזה יוצא הוא אליבא דכו"ע, אלא דלר"י ור"נ דס"ל ספק השני של ביה"ש אם הוא יום או הוא לילה ובכל הזמן הוא ספק, לא ידעינן אימתי הוא שעת הפּהרף עין שזה נכנס וזה יוצא, ולר' יוסי הני הך ביה"ש פּתר דשלימ ביה"ש דר' יהודה וכמבואר בפּסוּגיא דשפת שם, ולפ"ז צ"ע בהא דמספיקא לא נחמא לי' קדושה, אם הוא זה רק על אותו הפּהרף עין שזה נכנס וזה יוצא עלי' הוא דאמרינן דלא נחמא לי' קדושה, אבל הך ספיקא של כל ביה"ש דר' יהודה ור"נ נידון פּכל ספיקא דעלמא דהני הקדש ספק, או דעל כל הביה"ש פּולו' הוא דנאמר דמספיקא לא נחמא לי' קדושה.

ונראה זה מבואר מהא דלא הוזכר ברמב"ם בה' ערכין הך דינא שפסק ביה"ש לא נחמא לי' קדושה והוא חולין נדאי, ש"מ מזה דספיקא דכל בה"ש פּולו' נידון פּשארי ספקי דעלמא דהוא ספק הקדש, וקא דמספיקא לא נחמא לי' קדושה לא נאמר רק על הבה"ש של פּהרף עין שזה נכנס וזה יוצא, ולפ"ז נמצא דבעיקר ההקדש הני פּל הביה"ש הקדש ספק, ולא איכפת לנו שוב מה דלא נחמא לי' קדושה פּהרף עין דזה נכנס וזה יוצא, פּינּוּ דעכ"פ הוא הקדש ספק משום הספק השני של ביה"ש שפּמא הוא נדאי יום או נדאי לילה, וליכא מזה נ"מ לדינא רק לענן עירוב דקניית עירובו תלוי בהך פּהרף עין, וליהכי הוא דכתבו הרמב"ם הך והשמיטו בה' ערכין.

ולפ"ז הא ניחא הא דכתב הרמב"ם שביה"ש עדיין לא נתקדשה נדאי ונהרי היא סעודה הראוי' מבעוד יום, וכבר הקשינו דטעמא דביה"ש לא נתקדשה נדאי הרי צריכינן לענן שתהא חולין נדאי בתחלת היום וכדקי"ל דתחלת היום קונה, אכן לפי המבואר נימא דתּרתי נקט הרמב"ם, דהך דביה"ש לא נתקדשה נדאי הוא באמת טעמא על עיקר הדין קניית עירוב שהוא בתחלת היום והוא זה בשל הקדש וע"ז נקט טעמא דביה"ש לא נתקדשה נדאי וא"כ הוא חולין נדאי ושפיר מערבין בו, וקא דסיים אט"פ ונהרי היא סעודה הראוי' מבעוד יום, דינא קתני, דלהרמב"ם קשית' נהי דאותו הזמן של הפּהרף עין הרי הוא נדאי חולין ויכולין לקנות בו, אבל מ"מ פּינּוּ דהפּכר הוא בספק הקדש פּל הזמן של ביה"ש משום הספק השני של ביה"ש אם הוא נדאי יום או נדאי לילה, א"כ אפתי חסר בי' דין סעודה הראוי' מבעוד יום פּינּוּ דאסור משום ספיקא, וכמבואר בפּסוּגיא

שם דגם אם אסור משום ספיקא, ג"כ לא תשיבא סעודה הראויה מבעוד יום, וזהו שסיים הרמב"ם ונהרי היא סעודה הראויה מבעוד יום, ר"ל דבכה"ג תשיבא גם סעודה הראויה מבעוד יום, כיון דהא איכא ממ"נ דהזמן של סוף היום אימתי שהוא הוא אז חולין ודאי ומותר באכילה א"כ ממילא דתשיבא גם סעודה הראויה מבעוד יום בכה"ג.

הלכות יום טוב פ"ו הי"א שני ימים טובים שחלו להיות בתמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יו"ט, שכח ולא הניח מניחו בראשון ומתנה וכו', פיוצא בו היולפניו שתי כלפלות של טבל ביום ראשון אומר וכו', ובהי"ד שם ז"ל כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו ב"ד של א"י מקדשין על פי הראי' והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק וכו' אבל היום שבני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי וכו' ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הפל מערב יו"ט בלבד עכ"ל, וקשה מהא דאיתא בביצה דף ד' שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, ומפורש שם בגמ' טעמא דרב משום דיו"ט שני משום ספיקא הוא וע"כ הביצה מותרת דממ"נ חד מינייהו חול הוא, ועיין ברמב"ם בפ"א מהל' יו"ט שפסק להדיא פ"ב דנולדה בזה מותרת בזה, וזה סותר למה שפסק הכא דעתה אין מועיל תנאי משום דהשתא יו"ט שני לאו משום ספיקא הוא אלא משום מנהג והויין שני הימים בנדאי יו"ט, וא"כ הרי צריך להיות נולדה בזה אסורה בזה כדין נולדה ביו"ט שאסורה בשבת הסמוכה לה כיון דשני הימים הויין יו"ט ונדאי, וכבר הקשה זאת הלח"מ שם.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"נ דעיקר דין שני ימים טובים של גליות לא עשאום שנייהגו שניהם כאחת בתורת נדאי, ורק שניהגו שניהם בתורת ספיקא, ואע"ג דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינם רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא פ"ה היתה ומנהג אבותינו בדינו, אכן הרי כ"ז לא שייך אלא על דין יו"ט שני של גליות, עלי' הוא דאמרינן דדינו רק כספיקא, משא"כ יו"ט הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא ונדעינן בנדאי דזהו זמנו של יו"ט והוא היו"ט של תורה, א"כ הרי נדאי דהרי הוא יו"ט בתורת נדאי ואין בו שום ספק דין ספיקא כלל, ופשוט, וא"כ הא נמצא דדין יו"ט של גליות עכשיו דינו חלוק, דאם באנו לדנו ליו"ט הראשון בפ"ע בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב נדאי יו"ט, אבל אם באנו לדנו להצטרף עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענן צירופו עם השני הרי הוא רק כספק, ולפ"ז שפיר חלוק דין התנאה מדין נולדה בזה מותרת בזה.

דבדין נולד האיסור נעשה רק משני הימים ביחד, דהלא כן הוא עיקר איסורא דנולד, מה דנולד ביו"ט אסור ביו"ט, ומפ"ח שניהם יחד דוקא הוא דקאתי איסורא, וכשאנו באין לדון לאסור מה שנולד ביום הראשון ליום השני, רק מפ"ח דין יו"ט של שניהם כאחת הוא שאנו באין לאסרו, וצריכין אנו לצרפינהו לשני הימים ביחד למיחשבניהו תרנוייהו יחד נדאי יו"ט לאשוויי איסורא דנולד מזה לזה, וע"כ כיון דבזה פל חד כספיקא חשוב ע"כ נולדה בזה מותרת בזה, משא"כ לענן התנאה, אע"ג דאם חד מינייהו חול הוא א"כ ממ"נ מותר לאפות ולבשל מיום השני לשבת, או משום העירובי תבשילין או משום

דְּהַרֵי הַשְּׁנֵי חוֹל הוּא, וְכֵן מִמִּנְיָן יוּכַל לְהַרִים תְּרוּמָה מִן הַטָּבֵל, אֲבָל הָרִי בְּאֵמֶת שְׁנֵי דֵינִים נִפְרָדִים הֵם, וְכָל חֵד דִּינֵינֵינוּ לִי בִּפְ"ע עַל כָּל יוֹם בִּפְ"ע וְאִין פֶּאן דִּין הַנְּעֻשָׁה מִשְׁנֵי הַיָּמִים בְּיַחַד, וְרַק דְּכָף אֵיתְרָמִי מִקְלָתָא שְׁתַּלְוִינֵי שְׁנֵיהֶם זב"ז, אֲבָל מִפִּינֵן דְּבַעֲיָקֵר דֵּינָם הָנֵינֵן שְׁנֵי דֵינִים נִפְרָדִים שְׁחַל עַל כָּל יוֹם בִּפְ"ע, ע"כ שׁוּב הָדַר דֵּינָא דְהָרָאשׁוֹן הוּא וְדָאֵי יו"ט וְאִין בּוּ לֹא עִירוּב וְלֹא קְרִיאַת שֵׁם שֶׁל תְּרוּמָה בְּשׁוּם גְּוֹנוּנָא, וְלֹא מְהַנִּי ע"ז הַתְּנָאָה פִּינֵן דְהָרָאשׁוֹן אֵינּוּ מְצַטְרַף מִמִּילָא דֵהִיּו"ט שְׁנֵי הוּא בְּדִין תַּקְנָתוֹ דֵהוּא יו"ט לְכָל דְּבָר.

וְהִנֵּה כ"ז לֹא יִתְכּוֹן, אֲלֵא אִם נִימָא דְגַם דַּעַת הָרַמְבַּ"ם דְּגַם עֵתָהּ יו"ט שְׁנֵי הוּא רַק מְשׁוּם סְפִיקָא, וְהָא דְלֹא מְהַנִּיא הַתְּנָאָה הוּא רַק מְשׁוּם דֵּין וְדָאֵי שֶׁל יו"ט הָרָאשׁוֹן, אֲבָל הָרִי י"ל דַּעַת הָרַמְבַּ"ם הִיא דְגַם מְשׁוּם יו"ט שְׁנֵי בְּעֻצְמוֹ ג"כ לֹא מְהַנִּיא הַתְּנָאָה, וְאֵע"ג דַּתְּקַנְתּוֹ הוּא מְשׁוּם סְפִיקָא, וְכַדְקָאֵמֵר הַגַּמ' דְּמִנְהַג אֲבוּתֵינוּ בְּיַדֵּינוּ וּמְשׁוּם גְּזִירָה שְׁמָא יַחֲזוֹר הַדְּבָר לְקַלְקוּלוֹ דכ"ז הוּא מְשׁוּם סְפִיקָא, אֲבָל מ"מ פִּינֵן דְהַשְׁתָּא מִיָּהָא לֵיתָא סְפִיקָא וְרַק דִּין שְׁיִנְהֵגוּ בְּמִנְהַג סְפֵק, א"כ מִמִּילָא דְלִית בִּי הַתְּנָאָה דְלִיתָא עַל מַה דְלִיחֻוּל הַתְּנָאָה כָּלָל, וְכָל חֲלוֹת הַתְּנָאָה הוּא רַק עַל מְקוּם שְׁיֵשׁ סְפֵק בְּאֵמֶת, וְגַם דְּכָל שְׁדִינוּ הוּא בְּתוֹרַת וְדָאֵי שְׁיִנְהֵגוּ בִּי מְשׁוּם סְפִיקָא מִמִּילָא דְהָרִי פְּנֹדָאֵי דְלֹא שְׁיִיכָא בִּי הַתְּנָאָה, וּלפ"ז גַּם מְשׁוּם דֵּין יו"ט שְׁנֵי בְּעֻצְמוֹ לֹא מְהַנִּיא הַתְּנָאָה לַדַּעַת הָרַמְבַּ"ם, וְלֹא צְרִיכֵינוּ כָּלָל לַדִּין וְדָאֵי שֶׁל רֵאשׁוֹן, וְא"כ אִפְתִּי צ"ע קֶצֶת דְּאֵמַאי נוֹלְדָה בְּרֵאשׁוֹן מִתְּרַת בְּשְׁנֵי, פִּינֵן דְגַם הַשְּׁנֵי וְדָאֵי דֵהוּא יו"ט שְׁנֵי שֶׁל סְפִיקָא דְאֶסוּר בִּי הַכְּנָה, אֲכֹן עֵינֵן בְּרֵאב"ד שֵׁם שְׁפַתְבּ וְנ"ל לֹא רֵאִינוּ הַגְּאֹנִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׁחַלְקוּ בְּדָבָר זֶה וְכו' וְאִם יֹאמֵר בְּשְׁנֵי אִם אֶתְמוּל קֹדֶשׁ וְהַיּוֹם חוֹל אִין בְּדָבְרֵי שֶׁל אֶתְמוּל כְּלוּם וְהַיּוֹם תְּהִי זֹו תְּרוּמָה עַל זֹו כ"ש שְׁיִכּוּל לֹאמֵר מֵאֶתְמוּל, וּבמ"מ עוֹד שֵׁם שְׁהַמְעֻשָׂה אֵינּוּ נִגְמֵר אֲלֵא בְּשְׁנֵי וְדִיבּוּרוֹ בְּרֵאשׁוֹן לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם עכ"ל הָרַבְּ"ד, הָרִי דְמִבְּאָר מֵתוּף דְבָרֵי הָרַבְּ"ד דְמִפְרָשׁ דַּעַת הָרַמְבַּ"ם דֵּהָא דְלֹא מְהַנִּיא הַתְּנָאָה הוּא מְשׁוּם דֵּין יו"ט הָרֵאשׁוֹן וּמִן־שֵׁב הֵיטֵב דְבָרֵינוּ כַּמֶּש"כ.

אֲכֹן נִרְאֶה דְדְבָרֵינוּ בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם מִתְּלִישְׁבִּים בְּכָל גְּוֹנֵי, וּמְשׁוּם דְנִרְאֶה דֵאֵע"ג דֵּהָא דְמִנְהַג אֲבוּתֵינוּ בְּיַדֵּינוּ אֵינּוּ מוֹעִיל לְאֶשׁוּוֵי סְפִיקָא, וְאֶמְרִינוּ דְדִין נִהִיגְתוּ פְּדַמְעִיקְרָא בְּתוֹרַת סְפֵק יֵשׁ בּוּ גַם צַד דֵּין וְדָאֵי, אֲבָל אִפְתִּי מ"מ אֲזַלִּינוּ בְּתַר עִיקֵר תַּקְנָתוֹ דֵּהָא מִיָּהָא דְלֹא חָלָה דִּין יו"ט עַל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, וְכָל אֶחָד נִיגְדוֹן בְּדִין יו"ט וְדָאֵי בִּפְ"ע וְאֶמְרִינוּ עַל כָּל אֶחָד בְּשַׁעֲתוֹ שֶׁהוּא הִיּו"ט, אֲבָל לֹא שְׁיִהִיו שְׁנֵי יָמִים שֶׁל יו"ט, וּלפ"ז שְׁפִיר חֲלוּק דִּין הַתְּנָאָה מִדִּין הַכְּנָה כַּמֶּש"כ דְּבִהַכְּנָה דְאֶסוּרוֹ הוּא מִשְׁנֵי הַיָּמִים בְּיַחַד דְּמַה שְׁנוֹלְדָה בִּיּו"ט אֶסוּר בִּיּו"ט וּבִשְׁפַת שְׁלֹאֲחֵרִיו ע"כ לֹא שְׁיִיף זֹאת בְּשְׁנֵי יו"ט שֶׁל גְּלִיּוֹת דָּאִין בְּהֵם דִּין יו"ט עַל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, מִשָּׂא"כ בְּדִין הַתְּנָאָה דִּינֵינוּ עַל כָּל יוֹם בִּפְ"ע בְּזֶה הוּא דְפָסֵק הָרַמְבַּ"ם דְלֹא שְׁיִיף הַתְּנָאָה פִּינֵן דִּידְעֵינוּ בְּקַבִּיעוּתָא דִּינְחָא וְלִית דִּין סְפֵק בִּהִיּו"ט שֶׁל גְּלִיּוֹת וְכַש"נ.

הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה פ"א ה"ב אֵינּוּ לוֹקָה מְשׁוּם לֹא יִרְאֶה וְלֹא יִמְצָא אֲלֵא אִם כֵּן קָנָה חֲמֵץ בְּפֶסַח אוֹ חֲמֵץ פְּדֵי שְׁיַעֲשֶׂה בּוּ מַעֲשֶׂה, אֲבָל אִם הִי לוֹ חֲמֵץ קִנְדָם הַפֶּסַח וּבָא הַפֶּסַח וְלֹא בִיעֵרוּ אֲלֵא הִנִּיחוּ בְּרִשׁוּתוֹ אֵע"פ שְׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן אֵינּוּ לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שְׁלֹא עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה עכ"ל, וְכַבֵּר הַקָּשׁוּ דָּאִיף לוֹקָה כָּלָל עַל לְאוּיִן דְלֹא יִרְאֶה וְלֹא יִמְצָא, וְהָרִי

בפסחים דף צ"ה מבואר להדיא דלאו יראה ולא ימצא הויין לאו הנימק לעשה דתשבייתו וקשה על הרמב"ם שפסק דבקהוה חמץ בפסח דהוי מעשה לוקה, וצ"ע.

ונראה בזה, דהנה הגרע"א הקשה על הטור שכתב דלר' יהודה דחמץ מצותו בשריפה אפרו מותר פדין כל הנשרפין דאפרו מותר, ולרבנן דהשבתו בכל דבר אפרו אסור פדין הנקברין, והקשה ע"ז הגרע"א דלפ"מ שכתבו התוס' דהא דנשרפין אפרו מותר ונקברין אפרו אסור הוא משום דנשרפין איפא מצוה בשריפתו וע"כ הוי נעשית מצותו, משא"כ נקברין דליפא שום מצוה בקבורתו ורק משום תקלה ולא הוי נעשית מצותו, וא"כ בחמץ דגם אם השבתו בכל דבר הלא איפא מצוה דתשבייתו א"כ הא צריף להיות לכו"ע אפרו מותר.

ונראה דלא דמי המצוה של תשבייתו דהשבתו בכ"ד למצות שריפה, דמצות תשבייתו בשארי השבתות הוי עיקר המצוה שלא יהא להבעלים חמץ, משא"כ אם מצותו בשריפה הוי מצוה שחנייל בהתפצא של החמץ דחלה בו דין שריפה, ולענין היתר דנעשית מצותו בעינו דוקא שיהא נעשית מצותו בהתפצא אז נותר החפץ, ולא פשהבעלים קיימו מצוה דרמיא עליהו יהא נותר בזה התפצא, וע"כ שפיר מחלק הטור בין השבתו בכ"ד ובין שריפה, דאם השבתו בכ"ד רק הבעלים קיימו מצוה שאין להם חמץ.

וע"כ לא הותר האפר, משא"כ אם מצותו בשריפה דנעשה המצוה בהתפצא והוי נעשית מצותו ע"כ הותר האפר. ולפ"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם דלוקין על לאו דלא יראה ולא ימצא, דהטעם דלא חשוב לאו הנימק לעשה צ"ל דהוא משום דס"ל דהך תשבייתו עיקרו הוא איסור עשה שלא יהא לו חמץ והוי כמו כל דברים האסורין בעשה ול"ת דלא הוי ניתק לעשה, וא"כ לא שייף זאת אלא אם נימא דהשבתו בכ"ד, וכש"נ דלמ"ד השבתו בכ"ד עיקר הקרא דתשבייתו הוא שלא יהא להם חמץ, משא"כ אם נימא דמצותו בשריפה א"כ הוי מצוה הנעשית בגוף החפץ, ואז פשיטא דהוי ניתק לעשה כמו שריפת נותר וכדומה.

ואפילו אם נימא דגם לדידן נכלל בהך דתשבייתו איסורא שלא יהא להם חמץ, אבל חיוב השריפה שפחמץ הא פשיטא דהוי מצות עשה כשארי דברים הטעונין שריפה, וכיון דגם זה נכלל בהקרא א"כ פשיטא דמיקחשב עי"ז ניתק לעשה.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם, דסוגיית הגמ' בפסחים דף צ"ה שהבאנו הא קיימא אליפא דר' יהודה וכמבואר בפסוקא שם, ולר"י דס"ל דמצותו בשריפה פשיטא דהוי ניתק לעשה, משא"כ הרמב"ם דפסק בפ"ג מהל' חמץ ומצה דהשבתו בכ"ד, וא"כ ליפא בהך דתשבייתו רק איסור עשה לחוד שלא יהא להם חמץ, ע"כ שפיר פסק דלא הוי ניתק לעשה ולוקין עלי' וכש"נ.

פ"ו הל"ה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו עכ"ל, ובהשגות ז"ל נ"ל והוא שיש בה דגן פזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו עכ"ל, וכן בפ"ו מהל' בפורים הי"א כתב הרמב"ם ז"ל המערב קמח חטים וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל א"א נראה מן הירושלמי דבעינו שיהא בה דגן כשיעור פרש"ג דהכי פסיק הלכה פנותי'

מיהו לא בעינן רוב דגן עכ"ל, ביאור הדברים, דהנה בפ"ג דחלה תנו העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, ובירושלמי שם מתניתא דלא פריש"ג דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת עד שיהא בה דגן פשיעור, ריב"א בשם רשב"ל הלכה פריש"ג, וזהו שהשיג הרמב"ד על הרמב"ם שפסק בסתמא דאם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וכן לענין מצה דאדם יוצא בה ידי חובתו ולא הזכיר דבעינן דגן פשיעור כפסק הירושלמי, ועיין במ"מ בה' חמץ ומצה שם שהוכיח מהא דנקט הרמב"ם דוקא הנה תרי מיני חטים ואורז ש"מ דטעמא הוא משום דהאורז נגרר אחר החטים וכמבואר הך טעמא להדיא בירושלמי פ"ק דחלה, ומועיל הך דינא דגרירה גם לענין השלמת שיעורא, ומשום"ה הוא דסובר הרמב"ם דלא בעינן דגן פשיעור לא לענין חלה ולא לענין מצה.

והנה ביסוד הך דינא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דתנו דאם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, דמבואר בזבחים דע"ח שהוא משום דטעם פעיקר דאורייתא, ובירושלמי פ"ק דחלה מבואר דהוא משום דין גרירה דהאורז נגרר אחר החטים, וכבר עמד בזה בהלכות חלה להרמב"ן דלמה לנו לתרתי טעמי.

ואשר יראה לומר בזה, דהנה בהא דבעינן במצה וחלה דוקא שיהא מחמשת המינים הבאין לידי חימוץ, וכמבואר הך טעמא בפסחים דל"ה ובמנחות ד"ע, הרי אין זה דין מינים לחוד דבעינן דוקא מאותן המינים ולא ממין אחר, כי אם דנכלל בזה גם הך דינא דכל שיהא מחמשת המינים אית בי' דין לחם ושם לחם בהתפצא, וכל שאינו מחמשת המינים אין בהתפצא דין ושם לחם האמור בחלה ומצה.

ולפ"ז נראה דלכדי הוא דצריכינן לשני הטעמים, דנראה דהגזה"כ דטעם פעיקר נהי דדיני' הוא דחשוב פעיקר לכל מילי, ומועיל גם לזה שהוא בדיני' שהוא מחמשת המינים וממין הבא לידי חימוץ ושיוצאין בו י"ח מצה ושהוא ממין הטובל לחלה, אבל כ"ז הוא רק פעיקר דיני', אבל בזה דחשוב לחם בזה לא מצאנו מאין למילפי' שיועיל הדין של טעם פעיקר בחלות שם לחם, דהוא זה דין בפ"ע התלוי רק פעיקרו ולא בטעמו, ואע"ג דדין חמשת המינים ודין לחם, תרנוייהו חד דינא הויין, דכל שהוא מחמשת המינים ממילא אית בי' דין לחם, אבל מ"מ שני שמות הם, ודין לחם הוא חלות שם בפ"ע, וכל שהוא בתערובות מין אחר דאיתנו עלי' מגזה"כ דטעם פעיקר לא חיייל בו שם לחם, פיון דהגזה"כ של טכע"ק אינו מועיל לזה השם, אשר לזה הוא דבאה ההלכה דגרירה, דהניא דין מסויים בדין לאם, שהאורז נגרר אחר החטים לדין לחם, וממילא חל בהטכע"ק שבו דין לחם, ונמצא דתרנוייהו צריכו, יסוד הדין שהוא מחמשת המינים ע"י הגזה"כ של טעם פעיקר, וההלכה דגרירה למיחל עלי' שם לחם דצריכינן בחלה ומצה.

ונראה דלכדי מתבאר מהסוגיא דמנחות דכ"ג ע"ב דאיתא שם ת"ש תבלה בקצח בשןמשמין ובכל מיני תבלין פשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתןבלת, קס"ד דאפיש לה תבלין טפי ממצה בשלמא למ"ד בתר בטל אזלינן בטל הוי כמבטל דלכדי מיעפשא הו"ל כתבלין אלא למ"ד בתר מבטל אזלינן תבלין מי קא הוה מצה, הב"ע דלא אפיש לה תבלין דרובה מצה היא ולא בטלה, ועיין בתוס' שם שהקשו דהרי גם אם חשוב מין בשאינו מינו מ"מ הרי אינו מתבטל משום דינא דטכע"ק וכדתנו דהעושה עיסה מן החטים

ומן האנרז דאם יש בזה טעם דגן אדם יוצא בזה ידי חובת מצה, אכן לפי המבואר הרי ניחא, דנראה דלא דמי דין מין במינו לא בטל מהו דינא דטעם פּעיקר, דהוּ דמין במינו לא בטל יסוד הדין הוא דלא חל על עצם התפצא עיקר דין בטול כלל, וע"כ ממילא דהדבר חשוב איתני בעיניו כמו שהוא בכל דיניו כיון דפקע מעיקרו דין בטול, וע"כ ממילא דמהניא זאת גם לענין שיהא חשוב לחם, דאותו המקצת דגן שבתוכו חשוב גם לחם, כיון דלא מתבטל כלל ובדיני קאי, משא"כ הוּ דינא דטעם פּעיקר, עיקרו לא נאמר על הפקעת דין בטול מגוף הדבר שנתערב, ואף דהוי זאת גזה"כ בפ"ע של חלות דין ואיסור דטעם פּעיקר, והוא המחודש שעצם הדבר ג"כ אינו מתבטל ע"י חלות הדין של טעם פּעיקר, וא"כ ממילא דדין בטולו מתחלק, דלמאי דלא מהניא הדין של טכע"ק הדר דינא דהרי הוא בבטולו, וע"כ שפיר אמרינו דמאחר דלענין למיחל עלי' שם לחם לא מהניא הדין דטכע"ק א"כ ממילא דהרי הוא לענין זה בבטולו ואין בו דין לחם, והא דתנו דהעושה עיסה מן החטים ומן האנרז דחייבת בחלה ויוצא בזה י"ח מצה ביש בזה טעם דגן, היינו רק משום דהתם הא איירינו בחטים ואנרז דיש בהן דין גרידה, וע"כ מועיל זאת לאחולי בי' דין לחם, אבל הכא דאיירינו בתבילה בתבלין דלית בזה דין גרידה משו"ה הוא דאצטרף הגמ' דוקא לטעמא דמב"מ לא בטיל או לרובה דגן כיון דמשום טעמא דטכע"ק אין בזה דין לחם וכש"נ.

והנה בזה דתבילה בתבלין פשרה נחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד דדעת הרמב"ם בפ"ה מה' חמץ ומצה ובפ"ב מה' מעשה הקרבנות פדעת רש"י במנחות שם דקימא דתביל התבלין פּעיקר מעשה העיסה ומ"מ תניא דכשרה, והראב"ד בה' מעשה הקרבנות שם השיג ע"ז וז"ל א"א נראה לי במצה האפויה נשנית שמונתר לאכול שירי' בתבלין ואין חוששין לבטול טעם מצה אבל למנחת הסלת ללוש את שיריה בתבלין אסור משום חמיוץ עכ"ל, וכן כתב בפ"ו מה' חמץ ומצה ה"ו בהשגתו שם, ולפ"ז לפ"ד הראב"ד שפּרש דתבילה לאחר אפיה, א"כ לא שייך כלל מש"כ דלהכי צריכינן לטעמא דמין במינו לא בטל משום דאפתי חסר בזה דין לחם, כיון דכבר היא לחם א"כ הא הוי טכע"ק של לחם, ופשיטא דדין לחם בזה גם בתערוכתה בשאר מינים.

אלא דלדעת הראב"ד הלא בלא"ה ניחא קונשית התוס', דהא עיקר הדין ששנוי פאן לדעת הראב"ד הוא, דאע"ג דהתבלין מבטלין את הטעם מצה ואין בזה עוד טעם דגן מ"מ כשרה משום דמצה היא וכדקי"ל דבלע מצה יצא ולא בעינו טעם מצה, וכמבואר פן להדיא בדברי הראב"ד שהבאנו, ולפ"ז הא ליכא הכא טעם פּעיקר, ובע"כ צריכינן הכא לטעמא דבטר בטל אנלינו כי היכי דליחשב פמין במינו ולא ליחול בי' דין בטול, וכל קונשית התוס' היא רק לשיטת רש"י והרמב"ם דאיירי בתבילה בעודה עיסה, וקמ"ל דמוותר לתבילה בתבלין, אבל אה"נ דיש בזה טעם מצה, וע"ז הוא שהקשו התוס' דא"כ הא שפיר מצה היא משום דינא דטכע"ק דאורייתא, ובזה מיושב שפיר כמש"כ, דכיון דבעינו למיחל עלה שם לחם, ע"כ אין מועיל בזה דינא דטכע"ק, אם לא משום דינא דמב"מ לא בטל, וכמש"נ ואין לומר דלדעת רש"י והרמב"ם דמפרשי להו דתבילה בקצח ותבלין דהוא בעודה עיסה קודם אפיה א"כ נימא ג"כ דאיירי בשאין בזה טעם דגן, דז"א, מהא דאיתא בירושלמי דחלה שם א"ר הילא בין פרבניו דהכא בין פרבניו דהתם אמרין עד שיהא רובה דגן וטעמא דגן רב הוּנא אמר טעמא דגן אע"פ שאין רובה דגן, מתניתא

פליגא על רב הונא עירב בה שאר המינים עד שיהא בה רובה דגון וטעמה דגון, פתר לה במינים אחרים, וקשה מהא דאיתא בירושלמי פ"ב ופ"ג דפסחים יוצאין במצה מתובלת אע"פ שאין בה טעם דגון והוא שיהא רובה דגון, הרי להדיא דברובה דגון לא בעינו פלל טעמה דגון, ואיך אמרינו הקא דבמינים אחרים בעינו רובה דגון וטעמה דגון.

אכן נראה דבזה חלוק בין היכא דכבר חנייל עלה דין לחם ובין היכא דלא נעשית עדיין לחם, ומשום דהנה עיקר הדין מה דמבואר בירושלמי דבמינים אחרים בעינו גם טעמה דגון ולא סגי ברובה דגון לחוד, הא נראה דהוא משום דלמחל עלה דין לחם בעינו דוקא טעם לחם ובלא"ה אינה נעשית לחם, וא"כ ממילא הרי לא שיהי זה רק היכא דלא נעשית עדיין לחם, וצריכין דוקא שיחול עליה עתה דין לחם, ובזה הוא דהוי דינא דבאין בה טעם לחם לא חנייל עלה דין לחם, משא"כ היכא דכבר חל עלה דין לחם, א"כ לא איכפת לנו מה דתבלין גורמין שלא יהא בה טעם לחם, פיון דכבר היא לחם, ובעיקר דין מצה הרי קי"ל דבלע מצה יצא ולא בעינו פלל טעם מצה, וע"כ כל דיש פאן רובה דגון דלא נתבטל שפיר יוצאין בו י"ח מצה, וניחא דברי הירושלמי, דהו דבעי טעמה דגון איירי דתבלין קודם שנעשית לחם, וע"כ בעינו גם טעמה דגון, והו דלא בעי טעמה דגון איירי לאחר אפיה וכש"נ.

ולפ"ז דוקא לדעת הרמב"ד דמוקי להו דתבלין בתבלין לאחר אפיה שפיר מצי איירי גם באין בה טעם דגון, אכל לפ"ד הרמב"ם ורש"י דאיירי קודם שנעשית לחם א"כ אם אין בה טעם לחם לא חנייל עלה שם לחם פלל, ובע"כ דאיירי ביש בה פדי גו"ט, ומדמבואר בסוגיא דאינה חשובה מצה כי אם משום דינא דמב"מ לא בטיל ש"מ דטכע"ק לא מהניא לאשוויי לחם כ"א בצירוף ההלקה דגרירה וכמש"כ.

ובירושלמי פ"ג דחלה שם ז"ל א"ר הילא בין פרבנין דהקא בין פרבנין דהתם אמרין עד שיהא רובה דגון וטעמה דגון, רב הונא אמר טעמה דגון אעפ"י שאין רובה דגון מתניתא פליגא על רב הונא עירב בה שאר המינים עד שיהא בה רובה דגון וטעמה דגון, פתר לה במינים אחרים, הרי להדיא דלרב הונא דאמר טעמה דגון אעפ"י שאין רובה דגון דנדאי ס"ל טכע"ק ד"ת, ומ"מ ס"ל דבשארי מינים אינו יוצא י"ח מצה ואינה חייבת בחלה כי אם ברובה דגון, וזה להדיא דאף אם טכע"ק דאורייתא מ"מ לא מהניא זאת לחלה ומצה, ובע"כ כמש"כ משום דלא חשוב לחם, ודוקא באורז הוא דמהניא משום טעמא דגרירה, וכן לקמן שם פליגי אמוראי אליבא דר' יוחנן אם בעינו רובה דגון אם לא, וקשה דר"י הא ס"ל בע"ז דף ס"ז ובירושלמי ערלה פ"ב הל"ה ובירושלמי נזיר פ"ו הל"א דטעמו וממשו לוקין עליו בכזית בכדי אכילת פסח הרי דטכע"ק דאורייתא, וא"כ ל"ל לרובה דגון, אלא נדאי כמש"כ דטכע"ק לא מהני לאשוויי לחם, אם לא משום גרירה, וזהו דפליגי אמוראי אליבא דר"י אם אית לי גרירה אם לא, דלמ"ד דבעי רובה דגון היינו משום דלית לי גרירה.

ולפי מש"נ הרי הו טעמא דגרירה קאי גם לרשב"ג ומשום דבלא"ה פקע דין לחם גם מהדגון עצמו שבתערוכות, וכדמוכח פן מהסוגיא דמנחות והירושלמי שהבאנו דבתבלין במינים אחרים צריכין דוקא לטעמא דמין במינו לא בטיל או דבעינו דוקא לרובה דגון, והרי התם פשיטא דאין התבלין מצטרפין להשלמת שיעורא ואיירינו רק לענין הדגון

שבו, ומ"מ לא מהניא טכע"ק לענגן להקשב מצה משום דחסר טעמא דגרייה לאשוויי לקם.

ולפ"ז הרי צ"ע דברי המ"מ במה דתלי לה לפלוגת הרמב"ם והראב"ד בהה דין דינא דגרייה, והא פבר הבאנו דטעמא דגרייה הוא לכו"ע גם לרשב"ג, ופלוגת רשב"ג ורבנו הוא ענגן בפ"ע אם הוה דגרייה מועיל גם לענגן שיצטרף האורז לשיעורא אם לא.

וע"כ נראה דגם דעת המ"מ כמש"כ דעיקר הדין דגרייה הוא לכו"ע, ופלוגת הרמב"ם והראב"ד היא אם הלכה כחכמים או כרשב"ג, אלא דהרי עיקר טעמא דחכמים דהאורזו מצטרף לשיעורא בע"כ הוא משום דינא דגרייה, דהרי בכל טכע"ק דעלמא הרי פסק הרמב"ם בפט"ו מה' מאכלות אסורות דאין מין השני מצטרף לו, וכדפסק שם דבאיסורין אינו לוקה אא"כ אכל פזית מהאיסור עצמו לבד, ובע"כ דהא דהכא מצטרף האורז להשלמת שיעורא הוא רק משום דינא דגרייה, וע"כ זהו שהביא זאת המ"מ כיון דזהו יסוד הטעם מה דהאורז מצטרף.

ולפי המבואר י"ל, דבאמת גם דעת הרמב"ם פדעת הראב"ד דבעינו דוקא דגן פשיעור, והא דכתב בסתמא דאם יש בה טעם דגן יוצאין בה י"ח מצה, היינו משום דהכא איירי הרמב"ם רק בעיקר הדין לקם דלא בטיל ע"י תערובתו עם האורז, וזה באמת תלוי רק ביש בה טעם דגן לחוד, דבהכי חגיל בה שם לקם, וממילא דנקלל אח"כ בדין כל טכע"ק דעלמא דפסק הרמב"ם דבעינו שיעורא מגורף הדבר שנתערב בעצמו ואין מין השני מצטרף לו, וה"נ הכא דכונתה.

ובאמת דלחכמים דפליגי על רשב"ג וס"ל דלא בעינו דגן פשיעור, ומשום דגם האורז מצטרף להשלמת השיעור, צ"ע אם הוא זה רק בחלה, אבל במצה מודים לרשב"ג דאין האורז משלים לשיעור, או דפליגי גם במצה, והחילוק ביניהם פשוט, די"ל דגם בחלה דהאורז משלים לשיעור, מ"מ אינו מועיל השלמת שיעורו רק שהדגן שבו יהא בו שם עיסה ויתחייב בחלה ויהיה בו דין טבל של חלה, אבל האורז עצמו י"ל דהוא בפטורו ואין בו דין טבל ואינו חייב בחלה, [ולא תקשי דאיה מצטרף האורז להשלים לשיעור כיון דהוא בעצמו פטור, דה"נ אשכחן בירושלמי פ"ד דחלה חצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב פנסמין נוטל מן הפנסמין לפי מה שהו, ומצטרפין החטים והשעורים לחייב את הפנסמין אף שהו בעצמן פטורין], ולפ"ז הרי לא שייך זאת רק בחלה, דיש דין שיעור עיסה בהחפצא, ובגיש בו השיעור מתחייב כל מקצת בפ"ע בחלה, ע"כ שפיר שייך בו הוה דינא דהאורז משלים לשיעורא אע"ג דהוא בעצמו אינו מתחייב בזה, משא"כ לגבי מצה אם אף האורז עצמו לא חגיל בי' דין חמשת המינים ממילא אינו יוצא בו י"ח מצה, וכמו דאין האורז עצמו נעשה טבול לחלה כמו"כ אינו יוצא בו י"ח מצה ג"כ, ודין גרייה שבו אינו מועיל רק שיחול דין לקם על הדגן בעצמו, אבל לא שיצטרף האורז להשלים שיעורא שיהיו יוצאין בו י"ח מצה.

ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומצה דאין לוקין על תערובות חמץ אא"כ יש בהחמץ שבתערובות פזית בכא"פ, ולא חלק בין תערובות של חטים ואורז לשארי תערובות, ואם נימא דגרייה דאורז מועיל לענגן כל דין חמשת המינים ולענגן בא לידי חמוץ, א"כ הו"ל לחלק דבתערובות חטים ואורז לא בעינו פזית בכדי אכילת

פָּרָס וְחַיִּיב עַל פְּזִיזַת מִהַתְעַרְבוּת לְבַד, וְכֹדֵין מִצָּה פֶּן הִיא צָרִיף לְהִיּוֹת גַּם לְעֵנִין חַיּוּבָא דְחִמּוּץ פִּינּוּ דְמִתְרַוּוּיָהּוּ חַד דִּינָא לְהוּ, אֲלָא וְדָאִי דָאִי ע"י גְּרִירָה אִינוּ בָּא לִידֵי חִמּוּץ וְאִינוּ מִחֲמַשַּׁת הַמִּינִים, וְהַהִלְכָתָא דְגְרִירָה הוּא רַק לְעֵנִין הַדִּין לְחָם, וְלִהְיֵי גַבֵּי חִמּוּץ דְתַלּוּי רַק בְּחִמּוּץ וּבְחֲמַשַּׁת הַמִּינִים לֹא שִׁינָף כָּלֵל הֵף דְגְרִירָה, וְאִנְרוּ וּשְׁאַרֵי מִינִים שְׁוִין גַּבֵּי.

וּלפ"ז הָרִי מִמִּילָא מְבֹנָאָר, דְּהָא דס"ל לְרַבְּנָן דְּהָאֲנָרוּ מְצַטְרַף לְהַשְׁלִים שְׁיַעוּרָא, הוּא דוֹקָא רַק לְחַיִּיב הַדְּגוּן שְׂבֹו בְּחֻלָּה, אֲבָל לֹא שְׁיַתְחַיִּיב הָאֲנָרוּ עֲצָמוּ בְּחֻלָּה, וְלֹא שְׁיַשְׁלִים הַשְׁיַעוּר פְּזִיזַת בְּמִצָּה, דְּכִינּוּן דְּלֹא מְהַנְיָא הַגְּרִירָה לְעֵנִין דִּין חֲמַשַּׁת הַמִּינִים וְכָא לִידֵי חִמּוּץ, א"כ הָרִי מִמִּילָא דָאִין בְּגוּף הָאֲנָרוּ דִּין לְחָם, דָאִין לְחָם פִּי אִם מִחֲמַשַּׁת הַמִּינִים, וּבַע"כ דְּהָא דְּמְצַטְרַף לְהַשְׁלִים שְׁיַעוּרָא הוּא רַק לְעֵנִין שְׁהַדְּגוּ יַחֲשֵׁב עֵיסָה וְלֹא לְגַבֵּי הָאֲנָרוּ עֲצָמוּ.

וְנִרְאָה דְּהִכִּי מִשְׁמַע לְשׁוֹן הַרָאָב"ד שְׁפָתָב בַּה' חִמּוּץ וּמִצָּה ז"ל וְהוּא שְׁיַהֵא בָּהּ דְּגוּן פְּזִיזַת בְּכַדִּי אֲכִילַת פָּרָס וְיֵאכְלָנוּ, וְלֹא הַזְכִּיר מְפֻלְגָּתָא דְרַשְׁבִּי"ג וְרַבְּנָן כְּמוֹ שְׁהַזְכִּיר גַּבֵּי חֻלָּה, מִשׁוּם דס"ל דְּלַגְבֵּי מִצָּה לֹא פְּלִיגֵי רַבְּנָן כָּלֵל עַל רַשְׁבִּי"ג, וְלִכּוֹ"ע אִין הָאֲנָרוּ מְצַטְרַף לְהַשְׁלִים שְׁיַעוּרָא דְּמִצָּה.

וּלפִּמְש"נ י"ל דְּגַם דַּעַת הַרְמַב"ם פֶּן, וְלֹא בָּא הֶכָא בַּה' חו"מ רַק לְהוֹרוֹת עֵינָר הַדִּין דִּישׁ בְּהַדְּגוּן דִּין לְחָם, שְׁנֵה תַלּוּי בְּחַטִּים וְאֲנָרוּ וְטַעַם דְּגוּן, אֲבָל לְעֵנִין שְׁיַעוּרָא דְּכֹזִיזַת סְמָף עַל מַה שְׁפָסַק בַּה' מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת בְּכָל טַכְע"ק דְּבַעֲיָנָן פְּזִיזַת מְהַאֲסוּר עֲצָמוּ, וְה"ה הֶכָא גַבֵּי מִצָּה בְּעֵינֵין פְּזִיזַת בְּכָא"פ מִהַדְּגוּן עֲצָמוּ, וְכַש"נ.

וְהֵנָּה מִדְּבַרֵי הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת שְׁהַבְּאֵנוּ, שְׁפָתָבוּ דְּלפ"מ דְּתַנּוּ דְּהַעוֹשֶׂה עֵיסָה מִן הַחַטִּים וּמִן הָאֲנָרוּ דָאִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דְּגוּן אֲדָם יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוּבָתוֹ בְּפִסְחָא, א"כ ה"ה בְּתַבְלִין ג"כ מְהַנְיָ טַעַם דְּגוּן לְצִאתָ בָּהּ י"ח מִצָּה, וְאֵע"ג דְּבְתַבְלִין לִיכָא גְרִירָה, א"כ הָא ש"מ דְּכָל טַעְמָא דְּגְרִירָה הוּא רַק לְעֵנִין צִירוּף הָאֲנָרוּ, אֲבָל לְעֵנִין לְצִאתָ בְּהַדְּגוּן בְּעֲצָמוּ שְׁבַהֲתַעְרוּבוֹת י"ח מִצָּה סְגִי בְּדִינָא דְּטַכְע"ק לְחוּד, וְזֵהוּ לְהַדְּיָא הַיְפוּף מִש"כ דְּטַעְמָא דְּגְרִירָה הוּא גַּם לְעֵנִין הַדְּגוּן בְּעֲצָמוּ.

אֲכֹן י"ל דְּהַתּוֹס' אֲזֻלֵי הֶכָא בְּשִׁיטַת הַר"ת בְּפִסְחִים דָּף ל"ו בְּהָא דְּאֲמַרִּינּוּ שְׁם לְחָם עוֹנֵי פָּרַט לְחֻלוּט, וְעֵינֵין בְּתוֹס' שְׁם שְׁהַקְּשׁוּ מְהָא דְּאֲמַרִּינּוּ בִּיבְמוֹת דָּף מ' דָּאֵע"ג דְּחֻלְטִין מְעִינָרָא פִּינּוּ דְּהַדְּר אֲפִינֵי בְּתַנּוּר לְחָם עוֹנֵי קְרִינָא בִּי, וְתַנְרָצוּ ע"ז וְז"ל וְאוֹמַר ר"ת דְּהַתּוֹס גְּמִי מִיָּרִי בְּבִלְיָתוֹ רַכָּה דְּקוֹדֵם אֲפִי לָאו לְחָם הוּא כָּלֵל וְאַחַר אֲפִינֵי הוּא דְּחַשִּׁיב לְחָם וְחַשִּׁיב גְּמִי לְחָם עוֹנֵי פִּינּוּ שְׁבִלְיָתוֹ רַכָּה עכ"ל, הָרִי דְּשִׁיטַת הַר"ת דְּבְבִלְיָתוֹ עֲבָה מְשַׁעַת עֵיסָה הוּא דָאִית בִּי דִּין לְחָם, וְכֹן עֵינֵין בְּרָא"ש שְׁם דְּלְשִׁיטַת ר"ת גַּם לְעֵנִין חֻלָּה וּבְרַפְתָּ הַמוֹצֵיא דִּין לְחָם בִּי מְשַׁעַה שְׁנַעְשֶׂה עֵיסָה.

וּלפ"ז גַּם לְעֵנִין עִירוּב שְׁאַרֵי מִינִים הַכָּל תַּלּוּי בְּתַר גְּמַר עֵיסָה, דָּאֵע"ג דְּהָף דִּינָא דְּטַעַם פְּעִינָר לְחוּד לֹא מְהַנְיָא לְמִיחַל עֲלֵי שְׁם לְחָם, מ"מ כ"ז הוּא אִם נִתְעַרַב קוֹדֵם שְׁנַגְמַר מְעַשֶׂה הָעֵיסָה, דְּעֵדֵינּוּ אִין בּוּ דִּין לְחָם, וְצָרִיכִינוּ שְׁיַחוּל עֲלֵיו עוֹד דִּין לְחָם בְּתַעְרוּבָתוֹ, וּבְזֵה שְׁפִיר אֲמַרִּינּוּ דְּלֹא מְהַנְיָא לְזֵה הָף דְּטַכְע"ק, מִשָּׂא"כ הִיכָא שְׁנַתְעַרַב לְאַחַר שְׁנַגְמַר מְעַשֶׂה הָעֵיסָה דְּכָבַר הוּא לְחָם לְשִׁיטַת הַר"ת, א"כ הָרִי יֵשׁ כָּאֵן טַעַם פְּעִינָר שָׁל לְחָם,

וע"כ לא פקע מינן דין לחם גם בתערובתו בשארי מינים, וכמש"כ למעלה בשיטת הרמב"ד, וזהו שפיתבו התוס' דא"כ גם בהך דתבילה בתבלין דאיירי בתבילה לאחר שנעשית עיסה ג"כ מועיל להחשב מצה ע"י הך דינא דטכע"ק פיון דכבר היא לחם, משא"כ בהעושה עיסה מן החטים ומן האורז, דאיירי בשניה התערובות עוד מתחלה קודם שנעשית עיסה, בזה צריכין דוקא לטעמא דגרירה גם לענין הדגן בעצמו, ומשום דבלא"ה לא הוי לחם, ודוקא שם הוא דבעינן אורז דוקא.

והנה שיטת הר"ת דטכע"ק ד"ת ולוקין עליו על כל פזית, והוכיח פן מהא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה י"ח בפסח, אלמא דכיון דיש בה טעם דגן אזלינן בטר טעמא, ואם אכל פזית מן העיסה יוצא ידי מצה פאילו היתה פולה של חטים, הובא ברא"ש פ' גה"ג, ולפ"ז הא מבואר בדעת ר"ת דהך דגרירה לאו לענין צירוף נאמרה, דהרי הר"ת הוכיח מזה דבכל טכע"ק ההיתר מצטרף ואף דלא שייך שם גרירה, וא"כ ממילא מסתבר לפרושי דברי התוס' כמש"כ פי היכי דתיקום בשיטת ר"ת וכש"נ.

פ"ו הל"ה עיסת הפלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצא בה ידי חובתו, אין הרועים אוכלין ממנה אין יוצאין בה שאין זו משומרת לשם מצה עכ"ל, והוא במשנה חלה פ"א עיסת הפלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה ומערבין בה ומשתתפין בה ומברכין עלי' ומזמנין עלי' ונעשית ביו"ט ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, אם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביו"ט ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, ונהו שפסק פן הרמב"ם הך לענין מצה, וכן פסק גם בפ"ו מהל' בפורים לענין חלה, וכמתניתין.

אלא דצ"ע הא דכתב הרמב"ם הך לגבי מצה טעמא לפי שאינה משומרת לשם מצה, ונהרי מהא דפטורה גם מן החלה מבואר דכל לאכילת פלבים אין בה שם לחם כלל, וכן הא דאין מברכין עלי' ואין מזמנין עליה ואין מערבין בה ואין משתתפין בה כולהו משום לתא דלחם ניהו, וא"כ הלא האי טעמא גופי' מועיל גם לענין הא דאינו יוצא בה ידי חובתו בפסח, דהרי גם מצה יסוד דינה תלוי בלחם, ולמה הוצרך הרמב"ם לטעמא דאינה משומרת, וצ"ע.

והנה הר"ש שם הביא דרשת הספרי זוטא עריסותיכם שלכם חייבת ושל פלב אינה חייבת, וא"כ י"ל דגם בזמן שאין הרועים אוכלין ממנה לא פקע מינה שם לחם, והא דפטורה מן החלה הוא רק משום גזה"כ דעריסותיכם דבעינן שתהא עומדת לאכילת אדם, ומהא דאין מברכין ואין מזמנין ואין מערבין ואין משתתפין אין להוכיח כלל, פיון דהוין מילי דרבנן, וע"כ בעינן בהו דוקא מיוחד למאכל אדם, ואלא"ה לא חשוב אנוכל כלל.

והכי מוכרח מהא דאין משתתפין בה, ונהרי גבי שיתוף לא בעינן כלל לחם, ורק דכל שיהא אנוכל משתתפין בו, ובע"כ דהוא זה משום דשיתוף דרבנן וע"כ לא חשיב לענין זה אנוכל כלל, ולהכי באמת בעינן גבי חלה טעמא אחריןא מקרא דעריסותיכם פרט לעיסת פלבים, משום דמד"ת לא פקע מינה שם לחם.

אֲשֶׁר לִפְנֵי הָרִי גִיחָא הָא דְהוֹסִיף הֶרְמֵב"ם גְּבִי מַצָּה טַעֲמָא דְאִינְה מְשֻׁנְמֶרֶת לְשֵׁם מַצָּה, כִּינּוּן דְבִאֲמַת הוּא חֲשׂוּב לְחֵם גָּמוּר, וְהַגְזָה"כ דְגְבִי חֲלָה דְבַעֲיִנּוּ שְׂיַעֲשִׂהוּ לְאֲכִילַת אָדָם לֹא מַצִּינוּ גְבִי מַצָּה, וּמְשׁו"ה הוּא דְהֶנְצֶרֶף הֶרְמֵב"ם גְּבִי מַצָּה לְטַעֲמָא דְאִינְה מְשֻׁנְמֶרֶת לְשֵׁם מַצָּה.

אֲכַן עֲדִינּוּ צ"ע, דְמִלְבַד דְנִרְאָה דְהַגְזָה"כ דְעַרְסוּתִיכֶם דְבַעֲיִנּוּ עוֹמֵד לְאֲכִילַת אָדָם הוּא תְנַאי בְּדִין לְחֵם, דְלֹא מִיִּקְרִי לְחֵם עַד שְׂיַחֲשָׁב עֲלֵי לְאֲכִילַת אָדָם, הִנֵּה אִף אִם גִּימָא דְאִין זֶה שְׂיִיף לְדִין לְחֵם, כִּי אִם דְהוּי גְזָה"כ בִּפ"ע בְּחֲלָה, דְאִינְה חֲיִיבַת בְּחֲלָה עַד שְׂיַחֲשָׁב עֲלֵיהָ לְאֲכִילַת אָדָם, ג"כ קָשָׁה דְבָרֵי הֶרְמֵב"ם מְהָא דְאִיתָא בְּפִסְחִים דָּף ל"ז עֵיסָה שְׁל מַע"ש לְדְבָרֵי ר"מ פְּטוּרָה מִן חֲלָה וְכו' מִצְוֹת שְׁל מַע"ש לְדְבָרֵי ר"מ אִין אָדָם יוֹצֵא בְּהָ י"ח בְּפִסְחָא, וּמְפָרֵשׁ שְׁם בְּסוּגִיָּא דְהוּא מְשׁוּם דְאֲתִיָּאלְחֵם לְחֵם כְּתִיב הֲכֹא לְחֵם עוֹנֵי וְכְתִיב הִתֵּם וְהִי' בְּאֲקֻלְכֶם מִלְחָם הָאֶרֶץ מֵה לְהֵלֵן מְשַׁלְכֶם אִף כָּאֵן מְשַׁלְכֶם, הָרִי דְמַצָּה יִלְפֹּא מִחֲלָה לְכָל דְבָר, וְא"כ ה"נ גִּילְיָף מַצָּה מִחֲלָה גַם לְעִנּוּן הָף דִּינָא דְבַעֲיִנּוּ שְׂיִהֵא מוֹכֵן לְאֲכִילַת אָדָם, וְאִפְתִּי קָשָׁה לְמָה הֶנְצֶרֶף הֶרְמֵב"ם לְהוֹסִיף טַעֲמָא דְאִינְה מְשֻׁנְמֶרֶת, כִּינּוּן דְבִלֹא"ה אִין אָדָם יוֹצֵא בְּהָ י"ח מְשׁוּם דְבַעֲיִנּוּ עוֹמֵד לְאֲכִילַת אָדָם בְּחֲלָה, וְצ"ע.

וְנִרְאָה לְזִמְרָה בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם, דְהִנֵּה בְעֵיקָר הַפִּירוּשׁ דְעֵיסַת הַפְּלָבִים, יַעו"ש בִּירוּשְׁלָמִי פ"א דְחֲלָה אִיזְהוּ עֵיסַת הַפְּלָבִים רִשְׁב"ל אָמַר כָּל שְׂעִירָב בְּהָ מְוָרְסָן וְכו', ר"י אָמַר כָּל שְׂעִירָב בְּהָ מְוָרְסָן וְכו' ר' בָּא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל ר"א בְּשֵׁם ר"ח רַנְבָּא אֶפְיִלוּ עֲשָׂאָה קְלוּסְקִין, וְהַתְּנִינּוּ אִם אִין הָרוּעִים אוֹכְלִין מְמַנָּה, תִּיפְתֵר שְׂעִירָב מְשַׁעָה רַאשׁוֹנָה שְׁלֹא יֵאָכְלוּ הָרוּעִים מְמַנָּה ע"כ, וְהִינּוּ דְפְלִיגֵי בְּפִירוּשָׁא דְמַתְנִי דְעֵיסַת הַפְּלָבִים בְּזִמְנָא שְׁאִין הָרוּעִים אוֹכְלִין מְמַנָּה, דְרִשְׁב"ל וְר"י סְבָרֵי דְהִינּוּ שְׂעִירָב מְשַׁעָה עֲשׂוּיָא בְּאִוְכְּוֹן שְׂהִיָא רַק לְאֲכִילַת פְּלָבִים, וְר' בָּא סוֹבֵר דְאִף עֵיסָה כְּרַאוי אִם אִף עֲשָׂאָה מִתְחַלָּה עַל דַּעַת כְּהָ שְׁלֹא יֵאָכְלוּ מְמַנָּה רַק פְּלָבִים הָרִי הִיא בְּכָל עֵיסַת הַפְּלָבִים הַמְבֹאֲרָת בְּמַשְׁנָה, וְהִנֵּה בְּרַמְב"ם בִּפ"ו מְה' בְּכּוּרִים ה"ח ז"ל הָעוֹשֶׂה עֵיסָה לְהַאֲכִיל הַפֶּת שְׁלָה לְבַהֲמָה אוֹ לְחִיָּה פְּטוּרָה, עֵיסַת הַפְּלָבִים בְּזִמְנָא שְׁהָרוּעִים אוֹכְלִים מְמַנָּה חֲיִיבַת בְּחֲלָה ע"כ"ל, וְעִינּוּ בְּכ"מ שְׁם שְׂדִקְדָק דְהֶרְמֵב"ם פֶּסֶק כ"ר בָּא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל דִּירוּשְׁלָמִי, דְאִף עֵיסָה גְמוּרָה כָּל שְׂעִירָב ע"ד שְׁלֹא יֵאָכְלוּ מְמַנָּה רַק פְּלָבִים פְּטוּרָה, הָרִי דְכָל יְסוּד הַדִּין שְׁל עֵיסַת הַפְּלָבִים וְהַפְּקַעַת דִּין חִיּוּב חֲלָה שְׁלָה הוּא רַק מְשׁוּם מִחֲשָׁבְתוֹ שְׂחֲשָׁב עֲלֵיהָ שְׁלֹא לְהַאֲכִילָה לְאָדָם, וְאֶפְיִלוּ לְאִינְוֹ אֲמוּרָאֵי דְאֶמְרֵי דְכָל שְׁאִין הָרוּעִים אוֹכְלִין מְמַנָּה הִינּוּ שְׂעִירָב בְּהָ מְוָרְסָן אוֹ שְׂעִירָבָה פְּלַמוּדִין, הוּי ג"כ עֵיקָר הַהַפְּקַעָה מְשׁוּם שְׂחֲשָׁב עֲלֵיהָ שְׁלֹא לְהַאֲכִיל לְאָדָם, וְרַק דַּס"ל דְבַעֲיִנּוּ מַעֲשִׂיָה מוֹכִיחִין עֲלֵיהָ, דְהָא בְּאֲמַת אִף אִם עֵירָב בְּהָ מְוָרְסָן וְעֲשָׂאָה פְּלַמוּדִים ג"כ חֲזִיָא לְאֲכִילַת אָדָם, וְכַדְתַּנּוּ דְמִטְמָאָה טְוִמְאָת אוֹכְלִין.

אֲשֶׁר לִפְנֵי צ"ע בְּחֻזָר וְחֲשָׁב עֲלֵי לְמַאֲכַל אָדָם, אִם גִּימָא דְבְּזָה נְשַׁלֵּם דִּין לְחֵם שְׁבָה וְחֻזְרַת לְהִיּוֹת חֲיִיבַת בְּחֲלָה, וְנִכְלָל זֹאת בְּהָא דְתַנּוּ בְּזִמְנָא שְׁהָרוּעִים אוֹכְלִים מְמַנָּה חֲיִיבַת בְּחֲלָה וְאָדָם יוֹצֵא בְּהָ י"ח בְּפִסְחָא, אוֹ דְכָבֵר הִיא נִפְקַעַת לְעוֹלָם מִדִּין לְחֵם שְׁבָה.

וְנִרְאָה דְדַעַת הֶרְמֵב"ם הִיא, דְכָל שְׂחֻזָר וְחֲשָׁב עֲלֵיהָ אַח"כ לְהַאֲכִילָה לְאָדָם חֻזְרָה לְהִיּוֹת בְּהָ דִין לְחֵם, וְגַם פְּקַע מִינְהָ הַגְּרִיעוּתָא מֵה שְׂאִינְה עוֹמֵד לְאֲכִילַת אָדָם, כִּינּוּן דְעַכְשָׁיו מִיָּהָ קִיָּמָא לְאֲכִילַת אָדָם, וְהוּיָא לְחֵם גְּמוּר, וְגַם מְפָרֵשׁ לְהַמְשִׁנָּה דְבְּזִמְנָא שְׁאִין הָרוּעִים

אוכלין ממנה פטורה מן החלה ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח, דהוא זה לעולם, ולא מהניא מה שחשב אח"כ לאכילת אדם, ובחלה הטעם פשוט, דהכל הולך בטר שעת חיובה וכדתנן הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואח"כ פדאפה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה, וה"נ דכונתה פניו דבשעת גלגול עיסה אינה עומדת לאכילת אדם ולא חייל בה שם לחם, ממילא הרי היא פטורה לעולם, אבל במצה הא קשה למה אין יוצאין בה י"ח מצה בחזר ונחשב עליה לאכילת אדם, ולהכי הוא שהוסיף הרמב"ם טעמא דאינה משומרת לשם מצה, ור"ל דכיון דבשעת עשיית העיסה אינה משומרת לשם מצה, ע"כ ממילא אין יוצאין בה י"ח מצה לעולם.

אכן יש לדקדק עוד בדברי הרמב"ם, במש"כ הטעם לפי שאינה משומרת לשם מצה, וא"כ הא נמצא דהא דפטורה מן החלה והא דאין אדם יוצא בה י"ח בפסח, שני דינים נפרדים ושני טעמים חלוקים הם, ואילו בפיה"מ כתב דהא דאינו יוצא בה י"ח הוא משום דכל שאינו חייב בחלה אינו יוצא בה י"ח, וצ"ע.

והנראה לומר בזה, דהנה בעיקר הדין דמשומרת לשם מצה תרי דיני יש בזה, חדא עצם מעשה השימור שצריך לשמרה מחימוץ, שזהו עיקר מצות שימור, ועוד יש בה דין בהחפצא שיחול בה שם משומרת לשם מצה, וכדאיתא בפסחים דף ל"ח יכול יצא יד"ח בחלות תודה ורקיקי נזיר ת"ל ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשום נבח, הרי דאף דיש כאן מעשה שימור גמור שיוכל להועיל גם לענין מצה, אבל מ"מ פניו דמשתמרת לשם דבר אחר אינה בכלל משומרת לשם מצה, ובע"כ דהוי דין בהחפצא שיחול בה שם משומרת לשם מצה, וע"כ כל שנעשה לשם דבר אחר לא חלה בה שם דמשומרת לשם מצה.

ולפ"ז נראה דגם בעיסת הפלבים דכונתה, אם באנו לדון משום עצם מעשה השימור באמת לית בזה שום גריעותא במה שנעשית ע"ד אכילת פלבים, דמ"מ כל שנשמרת פראוי מחימוץ שפיר הי' חשוב זה השימור גמור והיתה בכלל משומרת, ואף דכיון דהוי דינא דכל לאכילת פלבים לית בה שם מצה, ע"כ משום זה הוא דחזר דינא דכל שנעשית לשם אכילת פלבים לא מועיל בה השימור שהי' בה אז למיחל בה בהחפצא שם משומרת לשם מצה, ומועיל זאת לפסלה לעולם אף פשחל בה אח"כ שם מצה ע"י מחשבתו לאכילה, פניו דשם משומרת לשם מצה שצריך לחול בה בשעת עשי' לית בה.

ולפ"ז הא נמצא דהא דעיסת הפלבים בזמן שאין הרועים אוכלים ממנה הויא אינה משתמרת לשם מצה, יסודה הוא מפני שבשעת עשייתה לא חלה עלי' שם מצה, והו' שגורם לה שלא יחול עלי' גם דין שימור של מצה, וא"כ הא נמצא דשני הטעמים צריכין להדדי, דטעמא דמצה איתקש לחלה הוא לעיקר פסולה הפוסלה בין מדין מצה ובין מדין שימור, וטעמא דאינה משומרת לשם מצה הוא לפסלה לעולם ולא יועיל מה שחזר ונחשב אח"כ לאכילת אדם, ומתאימים דבריו בפיה"מ עם דבריו בה' חמץ ומצה, פניו דמתרנונייהו צריכין להדדי, וכש"נ.

הלכות סופה פ"ד הי"א נעץ ארבעה קונדיסין על ארבע זויות הגג וסיכף על גבן הואיל והסיכוף על שפת הגג כשר ורואין את המחיצות המתחונות פאלו הן עולות למעלה על שפת הסיכוף עכ"ל, ובהשגות ז"ל זה אינו מחזור דאפילו לר"נ קאי בתיקו ולחומר א

עכ"ל, והוא בסופה דף ד' ע"ב ת"ר נעץ ארבעה קונדיסין וסיקף ע"ג ר' יעקב מכשיר וחקמים פוסלין, א"ר הונא מחלוקת על שפת הגג דר"י סבר אמרינן גוד אסיק מחיצתא ורבנן סברי לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא וכו' ור"נ אמר באמצע הגג מחלוקת איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג ד"ה פשרה או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו, וזהו שהשיג הרמב"ד דהרי אפילו לר"נ דמפרש פלוגתייהו באמצע הגג אבל אפתי הרי היא איבעיא דלא אפשריטא אם פליגי גם בעל שפת הגג וחקמים דקי"ל פנותייהו פוסלין גם על שפת הגג אם לא, וא"כ הא הו"ל ספיקא דאורייתא דלחומרא, ועיין במ"מ שהביא דיש מן הגאונים שאינם גורסים להך איבעיא, ולדידהו לר"נ דמסקינן פנותי' רק באמצע הגג פליגי, אבל על שפת הגג לכו"ע פשרה משום דאמרינן גוד אסיק, והכי הוא פסק הרמב"ם.

והנה לעיל בסוגיא שם היתה גבוהה למעלה מעשרים ובה ביה עמוד גבוה עשרה ויש בו הכשר סופה סבר אבני למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות הנזירות וליפא, ופסק פן הרמב"ם לקמן בהי"ד ונ"ל שם, בנה ביה עמוד ויש בו הכשר סופה פסולה שאין אלו מחיצות הנזירות ונמצא ע"ג העמוד סוף פשר בלא דפנות עכ"ל, הרי דגוד אסיק לא מהני בסופה, משום דבעינן ביה מחיצות הנזירות, דהיינו מחיצות ממש, וא"כ הא קשה מ"ש גבי גג דפסק הרמב"ם דמהני גו"א בסופה, וצ"ל דגג שאני מעמוד, וכאשר פן כתבו התוס' שם, אלא דהתוס' הרי הוכיחו זאת מהא דאיבעיא לן דדילמא על שפת הגג דכו"ע פשרה, וע"ז הוא שהקשו דהא בעינן מחיצות הנזירות, וע"כ תירצו דעמוד שאני מבית, משא"כ לדעת הרמב"ם דלא גרס להאיבעיא כלל, וא"כ הרי לא אפשר בלל בגמ' דלר"נ אליבא דרבנן מהני גו"א בסופה, דמזה דקאמר ר"נ דבאמצע הגג מחלוקת הרי אפתי לא מוכחא מילתא איך הדין על שפת הגג, פינן דבאמצע הגג הא הוי זאת פלוגתא בפ"ע בדין אם נידונין משום דיומד ואין זה שייך כלל לדין על שפת הגג, וא"כ הרי אפתי ליכא הוכחה לעיקר דינו של הרמב"ם דעל שפת הגג פשרה, ושוב קשה מהך דעמוד דמבואר דלא מהני כלל גו"א לענין סופה משום דבעינן מחיצות הנזירות, ומ"ש הקא דמהני גו"א לענין הכשר סופה, וצ"ע.

והנה בשפת דף צ"ט בעי מיני' רב מרדכי מרבא עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' ונרק ונח על גביו מהו מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא פינן דממקום פטור קאתיא לא, ועיין בתוס' שהקשו דתיפשוטו מהא דתניא לעיל בדרה"ה דהמוציא מחנות לפלטיא דרף סטיו חייב, הרי דלא איכפת לנו מה דממקום פטור קאתיא, והרשב"א תירץ ע"ז בשם הרמב"ן דכל היכא דנח באויר של מקום חייב ממש לא מיבעיא לן דחייב פי קמיבעיא לן בשנח בעמוד העומד בר"ה שאוירו הוא אויר של רה"ר והוי מקום פטור דכי אמרינן דרה"י עולה עד לרקיע ה"מ רה"י גמורה במחיצות פגון חצר אבל עמוד לא עכ"ל, וקשה דברי הרמב"ן מהסוגיא דסופה שהבאנו דסבר אבני למימר גבי עמוד גו"א מחיצתא, הרי להדיא דגם בעמוד אמרינן גו"א, ואיתא לדין מחיצות ע"ג העמוד, וא"כ הרי ממילא דגם דין רה"י דעמוד צריף להיות עולה עד לרקיע, פינן דע"י הדין דגו"א יש לנו מחיצות עד לרקיע, ואפילו רבא לא קאמר רק דלא מהניא זאת גבי סופה משום דבעינן מחיצות הנזירות, ולא מהניא כלל גו"א בסופה, אבל הא מהא הרי מבואר מתוך הסוגיא דאמרינן בעמוד גו"א מחיצתא, וא"כ הרי ודאי דדין

רה"י שלו הוא עד לרקיע, ואיך קאמר הרמב"ן דבעמוד לא אמרינן רה"י עולה עד לרקיע, וצ"ע.

והנראה מוכרח לדעת הרמב"ן, דמפרש דהא דקאמר רבא בעינן מחיצות הנפרות וליכא, לאו דהוי זאת דין בסנפה שתהא דוקא במחיצות הנפרות, כי אם דהוי דין בההילכתא דגוד אסיק, דלא אמרינן גו"א רק במחיצות הנפרות, ולא בעמוד שאין המחיצות שלו נפרות במקומם, כיון דהוא אטום כולו, ולא רק בסנפה לבד הוא דנאמר זאת, כי אם בכל מקום דאמרינן גו"א מחיצתא הוי דינא הכי דהוי רק במחיצות הנפרות.

ולפ"ז נמצא דבסוגיא זו מבואר דינו של הרמב"ן דבעמוד לא אמרינן גו"א מחיצתא, כיון דהוינן מחיצות שאינן נפרות, וממילא דלית בי' גם הך דינא דרה"י עולה עד לרקיע, כיון דאין שם מחיצות למעלה.

והכי מנדקדק לשון הרמב"ם שכתב בהך דעמוד ו"ל שאין אלו מחיצות הנפרות ונמצא ע"ג העמוד סך פשר בלא דפנות עכ"ל, והיינו כמש"כ דכיון דהמחיצות עצמן של העמוד לא הוינן מחיצות הנפרות ע"כ ממילא דע"ג העמוד חסר מחיצות לגמרי, כיון דלא אמרינן בהו גו"א, וזהו שכתב דנמצא ע"ג העמוד סך פשר בלא דפנות, ר"ל דשם הוי חסרון דפנות לגמרי ולא דהפסול ע"ג הוא משום דלא הוינן מחיצות הנפרות, דבהכשירא דסנפה באמת לא בעינן כלל מחיצות הנפרות, ורק משום דע"ג העמוד הא חסר מחיצות לגמרי.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם שפסק דבנעץ ארבעה קונדיסין על שפת הגג וסיכף ע"ג פשר, דלכמש"נ הרי מהך דעמוד מוכח דגו"א מועיל גם להכשירא דסנפה, ופסולא דעמוד הוא רק משום דלא אמרינן בי' גו"א פלל, וא"כ בגג דמינכרי מחיצות במקומן ואמרינן בהו גו"א וכמבואר בעירובין דף פ"ט, ממילא דהוי דינו דכשר לסכף ע"ג וכפסק הרמב"ם וכש"נ.

אכן באמת קשה לומר כן דהרמב"ם יסבור בדעת הרמב"ן דבתל ליכא הך דינא דרה"י עולה עד לרקיע דהרי הרמב"ם בפ"ד מה' שבת כתב בסתמא דתל הוי רה"י וכללו שם עם כל רה"י, ומשמע דתל שנה בדינו לרה"י לכל מילי אף לענין זה דעולה עד לרקיע, וגם דהרמב"ם סיים שם אח"כ הך דינא דרה"י עולה עד לרקיע, ומשמע דעל כל רה"י קאי אף על דין רה"י דתל, וא"כ הרי לדעת הרמב"ם בע"כ מוכרח דגם בתל אמרינן גו"א, וממילא דלא נוכל לפרש אליבין' הסוגיא דעמוד כמש"כ, והדרא השגת הראב"ד לדוכתה.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דרה"י עולה עד לרקיע אין זה משום דינא דגו"א, כי אם דהוי דין בפ"ע דהמחיצות המתחבנות שיש בהן עשרה גזירות את המקום עד לרקיע ומשוי לי' לכולי רה"י, וזהו פללא במחיצות דכל שיש בהן שיעורא דעשרה גזירות את המקום עד לרקיע, אשר ע"כ שפיר הוי תל רה"י עד לרקיע ואע"ג דלא אמרינן בי' גו"א מחיצתא, משום דהמחיצות החיצונות של התל הסוכבות אותו הם גזירות את המקום עד לרקיע ועושין אותו רה"י.

אֵלָא דְבִזְזָה חֲלוּק סוּפָה מְשַׁבֵּת, דְּבִסְנֵפָה לֹא מְהַנְיָא כָּלָל הָא דְהַמְחִיצוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת גּוֹדְרוֹת אֵת הַמָּקוֹם עַד לְרַקִיעַ, כִּי אִם דְּבַעֲיִנָּן דְּפָנוֹת מִמַּשׁ בְּמִקּוּמָה, וְצָרִיכִינָּן לְזַה דְּוָקֵא לְהַהִילְכָתָא דְּגו"א, דְּחֻשְׁבִּינָּן לְהוּ לְעֵצָם הַמְחִיצוֹת כְּאֵלוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה, אֲבָל בל"ז דְּחֻשְׁבִּינָּן לְעֵצָם הַמְחִיצוֹת כְּאֵלוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה, כִּי אִם דְּהַמְחִיצוֹת שְׁלֵמָטָה גּוֹדְרוֹת אֵת הַמָּקוֹם שְׁלֵמָעְלָה, זֶה לֹא מְהַנְיָא רַק לְדִין רַה"י וְלֹא לְדִין דְּפָנוֹת דְּסוּפָה.

וְהִי מְוַכְרַח, דְּהָרִי בְּהִלְכוֹת שַׁבַּת לֹא הוֹנָפֵר כָּלָל בְּרַמְבַּ"ם הֵךְ דִּינָא דְּגו"א מְחִיצָתָא, וְרַק בְּסוּפָה הוּא שְׁפָתָב לְהֵךְ טַעְמָא דְּגו"א מְחִיצָתָא, אֲבָל וְדַאי ש"מ דְּלַעֲנִין דִּין רַה"י דְּשַׁבַּת לֹא צָרִיכִינָּן כָּלָל לְטַעְמָא דְּגו"א, וְרַק בְּסוּפָה הוּא דְּצָרִיכִינָּן לְהֵךְ דִּינָא.

וְכֹן נִרְאֵה מְוַכְרַח מְהֵא דְּקִי"ל בְּשַׁבַּת דָּף ק' דְּתַל הַמְתַּלְקֵט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע וְזָרַק וְנָח עַל גַּבִּי חֲיִיב, וְהָרִי הָכָא הַמְחִיצָה עֲשָׂרָה הִיא מְתַלְקֵט מְכַל הָרוֹחַב בִּיחַד מְכַל מְקוֹם וּמְקוֹם מְקַצֵּת גְּבוּהָ שְׁבוּ, וּמִשׁוּם דְּכֵן הוּא דִּינָא דְּרַה"י דְּמַצְרִפִּינָּן מְחִיצָה מְהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת בִּיחַד, וְכִמוּ בֵּית שְׁאִין תּוֹכוֹ י' וְחֻקֵּק בּוֹ לְהַשְׁלִימוֹ לְעֲשָׂרָה דְּמַצְטָרְפִי שְׁנֵי הַמְחִיצוֹת לְאַשְׁוּוּי"י רַה"י וְכַמְבּוּאָר בְּשַׁבַּת דָּף ז', וְה"נ דְּכֹנּוֹתָה מַצְרִפִּינָּן גְּבוּהָ הַמְחִיצָה שְׁכָל הָרוֹחַב ד' יחַד לְהַשְׁלִים לְעֲשָׂרָה, אֲבָל הָרִי כ"ז לֹא שְׁיִיף רַק לְעֵנִין עֵצָם הַמְחִיצוֹת, אֲבָל לְעֵנִין הַדִּין דְּגו"א הָרִי מְאַחַר דְּכָל מְקוֹם בַּפ"ע לִית בִּי מְחִיצַת עֲשָׂרָה, מִמִּילָא דְּלִית בִּי גו"א, וּמְדַהֲנִי רַה"י ש"מ דְּגַם בְּלֹא גו"א וְרַק מְעַצֵּם הַמְחִיצוֹת בְּעֵצָמָן ג"כ נַעֲשֶׂה ע"ג רַה"י, וּבַע"כ כַּמֶּש"כ דְּלַעֲנִין רַה"י דְּשַׁבַּת הַמְחִיצוֹת שְׁלֵמָטָה גּוֹדְרוֹת גַּם לְמַעְלָה לְאַשְׁוּוּי"י רַה"י, גַּם בְּלֹא טַעְמָא דְּגו"א.

אֲשֶׁר לַפ"ז שְׁפִיר נוֹכַל לֹמַר כַּמֶּש"כ, דְּהַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ הֵךְ סוּגִיָּא דְּעַמּוּד דְּבַעֲיִנָּן מְחִיצוֹת הַנִּיכְרוֹת דְּקָאֵי לְעֵנִין גו"א, וּמ"מ נִיחָא הָא דַּס"ל גַּבִּי תַל רַה"י עוֹלָה עַד לְרַקִיעַ, דְּהֵתָם ה"ט מִשׁוּם דְּהַמְחִיצוֹת עֵצָמָן שְׁלֵמָטָה גּוֹדְרוֹת אֵת הַמָּקוֹם עַד לְרַקִיעַ, וְלֹא צָרִיכִינָּן כָּלָל הָכָא לְדִין גו"א, וְרַק בְּסוּפָה דְּצָרִיכִינָּן לְדִין גו"א הוּא דְּפָסוּל גַּבִּי עַמּוּד מִשׁוּם דְּבַעֲיִנָּן מְחִיצוֹת הַנִּיכְרוֹת, וּמִינְשָׁב הֵיטֵב דַּעַת הַרְמַב"ם בְּהֵךְ דְּגַם וְכַש"נ.

פ"ה הִי"ט וְה"כ סָכָה שְׁהִיּוּ בּוֹ חֲלוֹנוֹת שְׁהָאוּר נִרְאֵה מְהֵן וְכו' וְאִם הִי סָכָה רַב עַל הָאוּר כְּשֶׁרָה וְכו' בַּד"א בְּשֵׁלָא הִי בְּמִקּוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלֵשָׁה טְפָחִים וְכו' הִי רֹב הַסָּכָה צִלְתּוֹ מְרוּבָה מִחֲמַתּוֹ וּמִיַּעוּטוֹ חֲמַתּוֹ מְרוּבָה מְצִלְתּוֹ וְכו' כְּשֶׁרָה עַכ"ל, וְהוּא בְּסוּפָה דָּף י"ט תְּנָא פְּסָל הַיּוֹצֵא מִן הַסָּכָה נִידוֹן פְּסוּפָה, מֵאִי פְּסָל הַיּוֹצֵא מִן הַסָּכָה וְכו' ר' אוֹשְׁעַנִי אָמַר לֹא נִצְרָכָה אֵלָא לְסָכָה פְּסוּל פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה בְּסוּפָה קְטַנָּה וְכו' מִתְקִיף לַה ר"ה לֹא יָהֵא אֵלָא אֲוִיר וְאֲוִיר פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה טְפָחִים בְּסוּפָה קְטַנָּה מִפְּסִיל א"ל ר"א זֶה מְצַטְרֵף וַיִּשְׁנִים תַּחְתּוּי וְזֶה מְצַטְרֵף וַאֲיִן יִשְׁנִים תַּחְתּוּי, וּפִירֵשׁ"י דְּבִאֲוִיר אִין יִשְׁנִים תַּחְתּוּי וּבְסָכָה פְּסוּל יִשְׁנִים תַּחְתּוּי, וְהַתּוֹס' פִּירֵשׁוּ לְהִיפּוּף, וּכְבָר נִחְלָקוּ עוֹד רַאשׁוֹנִים בְּזֵה, אֲמַנָּם הָא וְדַאי דְּחַד מִיַּנְיָהוּ הֵנִי דִּינוֹ דַּאע"ג דְּמַצְטָרְף לְהַכְשֵׁר סוּפָה מ"מ אִין יִשְׁנִים תַּחְתּוּי, וּלַפ"ז קָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שְׁהַשְׁמִיט זֹאת, וּפְסַק בְּסִתְמָא דְּאֲוִיר פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה וּסָכָה פְּסוּל פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה אִין פּוֹסְלִין בְּסוּפָה, דְּסִתְמָן כְּפִירוּשׁוֹן דִּישְׁנִים תַּחְתּוּי, שְׁהוּא זֶה נִגְדַּד הַסּוּגִיָּא הַזֹּאת, וְצ"ע.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה צ"ע בקא דאור שלשה פוסל בסנפה ולא פחות, אם הוא זה מדין לבוד, או דהוא דין מסננים בפ"ע מהילכתא גמירא דשלשה חולק מקום בפ"ע ופוסל בסנפה.

ובאמת דהוא זה סנגיא מפנרשת בסנפה דף י"ח דפליגי ר"א ורבינא באור באמצע סנפה ח"א יש לבוד באמצע וח"א אין לבוד באמצע, הרי להדיא דבאמת אור פוסל במשהו ורק משום דינא דלבוד הוא דאינו פוסל עד שלשה, אכן קשה ע"ז מדברי הגמ' שהבאנו דקאמר על סכך פסול פחות משלשה לא יתא אלא אור ואור פחות משלשה מי פסול, ואם נימא דכל השיעור דשלשה הוא רק מדין לבוד א"כ הא בסכך פסול לא שייך דין לבוד והי' לו לפסול גם בפחות משלשה, ומאי מדמה הגמ' סכך פסול לאור, אלא נדאי דהא דאור שלשה פוסל בסנפה הוא מדין שיעורין והילכתא גמירי לה דכל שהוא שלשה חשוב מקום בפ"ע לפסול את הסנפה ופחות מזה אינו פוסל, וע"כ סכך פסול ואור שוין בזה, וא"כ הרי באמצע ומן הצד שנה, וקשה מה דתלי לה הגמ' בדין לבוד אכן באמת דתרנווייהו צריכין, ואה"נ דאור שלשה הוא מדין שיעורין דכל שלשה חשוב מקום בפ"ע לפסול את הסנפה, ויסוד הלכה זו נאמרה על הא דצלתה מרובה מחמתה דמבואר בדר"י ט"ט שם לא נצרכה אלא לסנפה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה מחמתה מרובה מצלתה מהו דתימא תיפסל בהך פורתא קמ"ל, וברמב"ם פ"ה מסנפה ה"כ ו"ל הנה רוב הסיוף צלתו מרובה מחמתו ומיעוטו חמתו מרובה מצלתו הואיל וצילת הפל מרובה מחמת הפל פשרה עכ"ל, הרי דדין צלתה מרובה מחמתה נאמרה על פל הסנפה ביחד, ומכשרינן גם המקומות שחמתן מרובה מצלתן משום צירופן עם יתר מקום הסנפה, והואיל שביין הפל צלתה מרובה מתקשרא בהכי, וע"ז באה ההלכה דאור שלשה חשוב מקום בפ"ע ואינו מצטרף עם יתר הסנפה, ואף אם יתא צלתה מרובה מחמתה ע"י צירוף יתר הסנפה מ"מ מקומו אינו מצטרף ואינו בכלל סנפה ומפסיק ופוסל.

וטעמא דלבוד הוא מדינא אחרנינא, ומשום דין דפנות האמור בסנפה שפתיים פהלקתן ושלישית טפה, ואם האור מפסיק ביניהם הרי נמצא דאין הסככות והדפנות מצטרפין להדדי, ונמצא דכל חלק בפ"ע חסר לו דין דפנות, ורק משום דינא דלבוד הוא דמצטרפי הסככות והדפנות להדדי, ונהו דפליגי אם יש לבוד באמצע, דאם אין לבוד באמצע נהי דהאור הוא פחות משלשה ודינו כצלתו מרובה מחמתו ואין כאן חסרון סכך, אבל מ"מ חסר לו דפנות שמצד השני פינן דאין כאן דין לבוד שנהו עיקר המצטרף הדפנות להסנפה.

ולפ"ז מתישבים היטב דברי הרמב"ם, דנראה דאע"ג דבעיקר הכשרא דסנפה אין אחד מועיל לחבירו, ואין לבוד מועיל למיחל על אורא הפשרא דסכך, וכן אין הא דאור מצטרף להעומד מועיל להחשב סכך סמוך לדפנות, אבל לענין הך דינא דישינים תחתיו אין שני דינים צריכין להדדי, וכל חד נידון בפ"ע, דנראה דיסוד הדין דאין ישינים תחתיו הוא משום דאינו חשוב תוכו של סנפה, דבזה הדין מתחלק, דהרי הוא בכלל הסנפה לענין השלמת שיעורא ולא לצאת בו בעצמו ידי חובת סנפה, אשר בזה אין תרנווייהו צריכין להדדי, והדין לבוד וכן ההילכתא דאור מצטרף להעומד שני דינים נפרדים הם, ועל כ"א בפ"ע אנו דנין אם הוא מועיל להחשב תוכו של סנפה אם לא.

אֲשֶׁר לִפְיֵי הַרִי נִיחָא הֵיטֵב דַּעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּהֵנָּה פְּרָכַת הַגַּמ' שָׁם הֲלֵא הִיא, דְּלָמָּה לָּנוּ לְדִינָא דְּפָסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה דִּינֵוּ פְּסוּפָה וְתִפְוּק לִן דְּמִתְכַּשֵּׁר מְטַעְמָא דְּלֵא יְהֵא אֱלָא אֲוִיר, וְע"ז הוּא דְּמִשְׁנֵי הַגַּמ' דְּאִי מְשׁוּם טַעְמָא דְּלֵא יְהֵא אֱלָא אֲוִיר לֵא הִיוּ יְשָׁנִים תַּחְתָּיו וְרַק מְשׁוּם טַעְמָא דְּפָסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה נִידוֹן פְּסוּפָה מְשׁו"ה הוּא דִּישְׁנִים תַּחְתָּיו, וְעַכ"פּ לִפִּי הָאֵמֶת דְּפָסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה נִידוֹן פְּסוּפָה סְכָּה פְּסוּל יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, וְכֵן לַעֲנִן אֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה הַרִי הֵא דְּמִדְּמֵי הַסְּנֵפָה סְכָּה פְּסוּל לְאֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה כ"ז הוּא רַק לַעֲנִן הַדִּין שִׁיעוּרִין שְׁנַאֲמַר בְּאֲוִיר דְּפְחוֹת מְשַׁלְשָׁה מְצַטְרַף לִתְרַ הַסְּנֵפָה לְדִין צְלִתָּה מְרוּבָה מִחֲמַתָּה וּבְזָה שְׁיִיף לְדַמּוֹת סְכָּה פְּסוּל לְאֲוִיר דְּפְשִׁיטָא דְּלֵא חֲמִיר שִׁיעוּרִין מְאֲוִיר דְּפְחוֹת מְשַׁלְשָׁה אִינוּ פּוֹסֵל, אֲבָל לַעֲנִן הַדִּין לְבוּד הַרִי פְּשִׁיטָא דְּסְכָּה פְּסוּל וְאֲוִיר חֲלוּקִין הֵן, וְרַק בְּאֲוִיר אִיכָּא לְבוּד אֲבָל בְּסְכָּה פְּסוּל לֵא שְׁיִיף כָּלֵל דִּין לְבוּד, וְכָל פְּרָכַת הַגַּמ' הִיא רַק דְּלִיתְכַּשֵּׁר מִפְּחַ הַהֲלָכָה דְּפְחוֹת מְשַׁלְשָׁה אִינוּ פּוֹסֵל, דְּהַרִי הֵא דְּצָרִיכִינוּ לְטַעְמָא דְּלְבוּד הַרִי נִתְבָּאָר דְּהוּא רַק בְּכַדִּי שְׁיִחְשֵׁב דְּפְנוֹת מְגִיעוֹת לְסְכָּה, וְזָה לֵא שְׁיִיף רַק בְּאֲוִיר, אֲבָל בְּסְכָּה פְּסוּל הַסְּכָּה פְּסוּל עֲצָמוּ מוֹעִיל לְזָה שְׁיִחְשֵׁב דְּפְנוֹת מְגִיעוֹת לְסְכָּה, אֲבָל הֵא עַכ"פּ דְּדִינָא דְּלְבוּד לֵא שְׁיִיף כָּלֵל בְּסְכָּה פְּסוּל, וְא"כּ הַרִי לֵא מְצִינוּ בְּסוּגִינֵן רַק דְּהֵהִילְכְתָּא דְּאֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה מְצַטְרַף לֵא מְהַנִּיא לְאֲשׁוּוֹי תוֹכוֹ שֶׁל סְנֵפָה, אֲבָל לַעֲנִן דִּין לְבוּד אִי מְהַנִּיא לְאֲשׁוּוֹי תוֹכוֹ שֶׁל סְנֵפָה זֶה לֵא נִתְבָּאָר כָּלֵל בְּהַסְּנֵפָה, וְשִׁפִּיר י"ל דְּלְבוּד מוֹעִיל גַּם לְאֲשׁוּוֹי תוֹכוֹ שֶׁל סְנֵפָה וַיְשָׁנִים תַּחְתָּיו, וְזָהוּ שֶׁהַשְּׂמִיט הָרַמְבַּ"ם לְהַדִּין דִּינָא דְּאִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, מְשׁוּם דְּבִאֲמַת בֵּין בְּאֲוִיר וּבֵין בְּסְכָּה פְּסוּל יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, בְּאֲוִיר מְשׁוּם טַעְמָא דְּלְבוּד, וּבְסְכָּה פְּסוּל מְשׁוּם טַעְמָא דְּפָסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה נִידוֹן פְּסוּפָה, וְהַסְּנֵפָה דְּאִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו לֵא קִיַּיְמָא רַק לַעֲנִן סְכָּה פְּסוּל אִם בְּאִינוּ לְהַכְשִׁירוּ מְטַעְמָא דְּלֵא יְהֵא אֱלָא אֲוִיר בְּלֵא דִּינָא דְּפָסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה נִידוֹן פְּסוּפָה, אֲבָל לְהֲלָכָה דְּקִי"ל פְּסֵל הַיּוֹצֵא מִן הַסְּנֵפָה נִידוֹן פְּסוּפָה לַעוֹלָם יְשָׁנִים תַּחְתָּיו בֵּין בְּסְכָּה פְּסוּל וּבֵין בְּאֲוִיר וְכַש"נ.

אוּלָּם מַה דְּקָשָׁה עַל שִׁיטַת הָרַמְבַּ"ם הוּא מִהִירוּשְׁלָמִי דְּבְרָכוֹת פ"ז דְּאִיתָּא הֵתָּם פִּי דְּתַנְיִן תַּמָּן הִרְחִיק אֶת הַסְּכָּה מִן הַדְּפְנוֹת שְׁלִשָּׁה טְפָחִים פְּסוּלָה הֵא פְּחוֹת מִכָּאן כְּשֶׁרָה מַהוּ לִישָׁן תַּחְתָּיו הִתִּיב ר' יִצְחָק בֶּן אֱלִישׁוּב הַרִי טִיט הַנְּרוֹק מְשָׁלִים בְּמִקְנָה וְאִין מְטַבִּילִין בּוֹ אִף הֵכָּא מְשָׁלִים בְּסוּפָה וְאִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, וּכְבָר כְּתָבוּ הַרְאִשׁוֹנִים שְׁבִזָּה הַרִי מְבוֹאָר לְהַדִּין דְּאֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה אִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, וְהַקְּשׁוּ מִזָּה עַל הַנֶּה רַבְּנוֹאֲתָא דְּס"ל דְּבְסְכָּה פְּסוּל אִין יְשָׁנִים וּבְאֲוִיר יְשָׁנִים, אֱלָא דְּלַפְמִש"כּ דִּישׁ דִּין אֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה גַּם בְּלֵא טַעְמָא דְּלְבוּד א"כּ הַרִי נִיחָא דַּעַת הַנֶּה רַבְּנוֹתָא, דִּי"ל דְּמִפְּרָשִׁי לְהִירוּשְׁלָמִי דְּקָאִי עַל אֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה הִיכָּא דְּלִיכָּא טַעְמָא דְּלְבוּד דְּשָׁם וְדִאִי אִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו הוּמָיָא דְּסְכָּה פְּסוּל וְכַמְבּוֹאָר בְּסוּגִינֵן דְּלֵא עֲדִיף אֲוִיר מְסְכָּה פְּסוּל, וּמִשְׁפָּחִינוּ אֲוִיר בְּלֵא לְבוּד שְׁתָּהָה הַסְּנֵפָה כְּשֶׁרָה בּוֹ כְּגוֹן שְׁהָאֲוִיר הוּא סְמוּךְ לְסְכָּה פְּסוּל, דְּלַעֲנִן דִּין דְּפְנוֹת הַרִי מוֹעִיל גַּם הַלְבוּד הַבָּא מִפְּחַ סְכָּה פְּסוּל, וּמִמִּילָא דְּהַסְּנֵפָה כְּשֶׁרָה דְּכָל שְׁאִין כָּאן חֲסֵרוֹן דְּפְנוֹת הַרִי אִין אֲוִיר פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה פּוֹסֵל, וְרַק דְּלַעֲנִן לִישָׁן תַּחְתָּיו פִּקַּע טַעְמָא דְּלְבוּד בֵּינוּ דְּבָא מִפְּחַ סְכָּה פְּסוּל וְדִינוּ בְּסְכָּה פְּסוּל דְּאִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, דְּלַדַּעַת הַנֶּה רַבְּנוֹתָא, הַרִי רַק טַעְמָא דְּלְבוּד הוּא דְּמַהֲנֵי לַעֲנִן לִישָׁן תַּחְתָּיו, אֲבָל בְּלֵא"ה אֲוִיר וּסְכָּה פְּסוּל שְׁנֵיהֶם דִּינֵן שְׁוָה דְּמְצַטְרַף וְאִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, וְנִיחָא הֵיטֵב דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי בֵּינוּ דְּבִאֲמַת בֵּין אֲוִיר וּבֵין סְכָּה פְּסוּל אִין יְשָׁנִים תַּחְתָּיו, אֲכֵן לַדַּעַת הָרַמְבַּ"ם דְּס"ל דְּבִאֲמַת גַּם סְכָּה פְּסוּל יְשָׁנִים

תחתיו משום דפסל היוצא מן הסנפה נידון פסנפה, א"כ הרי ממילא דגם לבוד הבא מסכף פסול ג"כ ישנים תחתיו, כיון דבאמת בין אור ובין סכף פסול שניהם שוין לישן תחתיהם, ולפ"ז הא קשה מהא דאיתא בירושלמי דאור אין ישנים תחתיו וצ"ע.

ונראה דהרמב"ם מפרש דהנה לישני דנאמרו בפסל היוצא מן הסנפה פליגי, ולמאן דמוקי לה בדפנות או בחמתה מרובה מצלתה לא נאמר כלל דין פסל היוצא מן הסנפה על סכף פסול, וממילא דבין סכף פסול ובין אור הסמוך לו אין ישנים תחתיו, ורק למאן דמוקים לה בסכף פסול הוא דהוי דינא דישנים תחתיו, ומפרש דהירושלמי הוא ג"כ פהנה אוקימתי קמיינתא דבסכף פסול לא נאמר הדין דפסל היוצא מן הסנפה דינו פסנפה, וממילא דמצינו בין אור ובין סכף פסול דמצטרף ואין ישנים תחתיו, ובגונא דהלבוד יוצא מן הסכף פסול, ואנו קי"ל פאוקימתא בתריינתא דסכף פסול הוא ג"כ בכלל פסל היוצא מן הסנפה, וממילא דלעולם כל שמצטרף והסנפה פשרה מצטרף וישנים ג"כ תחתיו, ולהכי הוא שסתם הרמב"ם הדברים ופסק בסתמא דהסנפה פשרה, כיון דלדין כל שהסנפה פשרה ישנים תחתיו אולם אפתי צ"ע, דלפמש"נ לא הוזכר כלל בסוגין דין אור במקום לבוד אם ישנים תחתיו או לא, וא"כ למה לנו לאוקמי להירושלמי דאירי באור שהלבוד שלו בא מפת סכף פסול, ואמאי לא נתפוש דברי הירושלמי בפשוטן דאור אין ישנים תחתיו ואין דין לבוד מועיל לזה, ובאמת שמה הוכיחו הבעהמ"א והרא"ש והר"ן להכריע כפירש"י דבאור הוא דאין ישנים תחתיו, ולא כפי הר"ח והתוס' שפירשו להיפך, והיינו משום דכל דליכא הוכחה מתלמודין ממילא דברי הירושלמי מכריעין דנקט בסתמא דאור אין ישנים תחתיו.

ועיין ברי"ף שהשמיט כל הך סוגיא, דממילא מבוואר דדעתו פדעת הרמב"ם דבין באור ובין בסכף פסול ישנים תחתיו, וכ"ז צ"ע מפשטות דברי הירושלמי דאור אין ישנים תחתיו.

ונראה דכל הנה רבנותא הוכיחו זאת מהא דאיתא שם מאי פסל היוצא מן הסנפה וכו' רבב"ח אר"י לא נצרכה אלא לסנפה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה מהו דתימא תיפסל בהך פורתא קמ"ל, ונהרי כל הך דינא דפסל היוצא מן הסנפה נידון פסנפה נאמר לענין לישן תחתיו, וכדהבאנו מהסוגיא דזה מצטרף וישנים תחתיו, ובע"כ דגם הכא הך מיעוטה דחמתה מרובה מצלתה ישנים תחתיו, וממילא דגם אור ישנים תחתיו, דחמתה מרובה מצלתה ואור שניהו דינו שנה.

אלא דלהנה רבנותא דס"ל דאור אין ישנים תחתיו לא תקשי מהכא, דבאמת הא הך דפסל היוצא מן הסנפה קאי על הסכף, ולהך לישנא דאירי שמיעוטה חמתה מרובה מצלתה קאי ג"כ על הסכף המועט שבמיעוטה, דמהו דתימא דליבטיל מחמת חמתה המרובה עליו, קמ"ל דהרי הוא פסנפה, ומצטרף בהדי יתר הסכף, והואיל ובין כולם הרי היא צלתה מרובה מחמתה פשרה.

אשר לפ"ז הרי ניחא הא דפסל היוצא מן הסנפה דאירי בחמתה מרובה מצלתה ומ"מ נידון פסנפה לישן תחתיו, ואע"ג דבאור אין ישנים תחתיו, כיון דקאי על הסכף שבו, וא"כ הרי גם הא דישנים תחתיו קאי ג"כ על הסכף שבו, ומצטרף עם יתר הסנפה להשלים שיעור דראשו ורובו דבעינו שיהא בתוך הסנפה, וא"כ אין זה שניהו כלל לדין

אז, דבאמת הרי מועיל הא דבין הכל צלמה מרובה מחמתה להחשב פולה צלמה מרובה מחמתה, וכדחזינו דמצטרף להשלים שיעור סופה, וע"כ ממילא דגם בהה מיעוטא דחמתה מרובה מצלמה הסכה והאזיר שבו מתחלקים, דרק באזיר הוא דאין ישנים תחתיו, אבל הסכה שבו שפיר ישנים תחתיו, כיון דהרי הוא בהכשר סופה.

ובזה הרמב"ם והר"ף והר"ח והתוס' חולקין, וס"ל דאע"ג דהסכה שבו מצטרף להשלים שיעור צלמה שיהא מרובה מחמתה, אבל מ"מ כיון שמקומו חמתה מרובה מצלמה אין בו דין הכשר סופה, ודינו שנה לאזיר דהכשרו הוא רק מחמת יתר הסופה, וע"כ ממילא דהא דהרי הוא כסופה וישנים תחתיו הוא הדין גבי אזיר דדין שניהם שנה בזה, ונמצא דמבואר בזה דאזיר במקום שאינו פוסל בסופה ישנים תחתיו, וממילא דמנכרחין לפרש דברי הרושלמי כמש"כ דאזירי בלבד היוצא מסכה פסול.

ולפ"ז נחא היטב דעת הרמב"ם והר"ף שפסקו דבין באזיר ובין בסכה פסול ישנים תחתיו, וכש"נ מתוך הסוגיא דפסל היוצא מן הסופה דנאמרו בה שני אוקימתות חדא לחמתה מרובה מצלמה שהיא כאזיר וחדא לסכה פסול ובשניהם נאמר שהרי הוא כסופה גם לענין שישנים תחתיו וכש"נ.

פ"ה הכ"א הי' הסיפוף מדובלל והוא הסיפוף שיהי' מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר ובלבד שלא יהא בין העולה והיורד שלשה טפחים ואם הי' ברוחב זה העולה טפח או יתר אע"פ שהוא גבוה יתר משלשה טפחים רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והוא שיהי' מכונן כנגד שפת היורד עכ"ל, ובכ"מ שם הביא דעת הראשונים דסברי דבעינן דוקא שיהי' הסכה העליון מכונן כאזיר התחתון אבל אם הי' הסכה שלמעלה רחב יותר מאזיר שלמטה שוב לא אמרינן בזה חבוט רמי, ועיי"ש בכ"מ שפתיב דנראה דהכי הוא דעת הרמב"ם ולפיכך כתב שיהי' חובטן כנגד שפת היורד עיי"ש.

וקשה ע"ז מהא דאיתא באהלות פי"ד שני זיזין זה ע"ג זה ויש בהן פותח טפח וכו' הי' העליון עודף על התחתון פו"ט טומאה תחתיהן או ביניהן תחתיהן וביניהן טמא וכו' הי' העליון עודף על התחתון פחות מטפח טומאה תחתיהן תחתיהן וביניהן טמא ביניהן או תחת המותר ר' אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא ר' יהושע אומר ביניהן ותחת המותר טמא ותחתיהן טהור, ופלוגמת ר"א ור"י היא כפלוגתתן למעלה בטומאה תחת הזיז דתנן שם טומאה תחתיו ר"א מטמא את הבית ור"י מטהר, וה"נ הכא דכונתה, כיון דהזיז שני אהלים והעליון העודף הוי זיז לגבי התחתון, וע"כ ר"א שאמר מה שבבית טמא ס"ל הכא ג"כ דתחתיהן טמא, ור"י דס"ל התם דהבית טהור ס"ל גם הכא דתחתיהן טהור, אולם ברישא בהי' העליון עודף על התחתון טפח לא פליגי ר"א ור"י ולכו"ע תחתיהן טמא, והזינו משום דדוקא גבי פחות מטפח דאין בו דין.

הבאת טומאה, וכל טומאתו הוא רק טומאת זיזין דרבנן, הוא דס"ל לר"י דהבית טהור, משא"כ ברישא דהי' עליון עודף על התחתון טפח, דלא צריכין כלל לטעמא דזיזין, ורק דיש כאן אהל של הבאת טומאה דאורייתא, א"כ הדבר פשוט דהטומאה יוצאת מאהל לאהל דרך פו"ט וגם תחתיהן טמא, והרי הא דטומאה יוצאת מאהל לאהל הוא מדינא דחבוט רמי, דלא שאני זיזין מקורות, ובע"כ דגם בהא דעליון עודף על התחתון הוא ג"כ מדינא דחבוט רמי דחשובין אהל אחד, וא"כ הרי להדיא דגם היכא שהעליון עודף על

ביניהן שלמטה ג"כ אמרינו חבוט רמי, וקשה על הנה רבנותא דס"ל דלא אמרינו חבוט רמי רק פשהעליון מכנון פנגד הבינים של התחונות, וכן בארובה דקי"ל דהיכא דאיפא ארובה בין בית לעלי' אהל העלי' מצטרף לאהל הבית להביא טומאה בבית, דהוא זה מדינא דחבוט רמי כמו גבי קורות, א"כ הא קשה דהא תקרת הבית רחבה הרבה יותר מהארובה ואיך אמרינו בזה חבוט רמי [*] ועיין בדברינו על דברי הרמב"ם בפט"ז מטו"מ גבי ארובה שם נתבאר דאיפא בזה פלוגתא הראשונים אם גבי ארובה צריכינו לההילכתא דחבוט רמי או לא], ולהדיא תניא בתוספתא (הובאה בר"ש פי"ב דאהלות גבי קורות הבית והעלי', היו עשויות שתי וערב טומאה תחת אחת מהן תחת פולן טמא, הרי להדיא דגם פשהקורות העליונות עוודפות מאויר שבין התחונות ג"כ אמרינו חבוט רמי, וקשה על הנה ראשונים דסברי דבעינו שיהא העליון מכנון פאויר** (הדברים האלה לא באו עוד בדפוס)** התחונות ואם לאו לא אמרינו בזה חבוט רמי וצ"ע.

והנה בכ"מ עוד שם וז"ל ואפשר שרבנו בא למעט ג"כ היכא שיש ברוחב הקנה העולה טפח או יותר ובין התחונות יש יותר מרוחב הקנה העולה, דלא אמרינו חבוט רמי אלא פשיבא הקנה העליון ליכנס בין התחונות בצמצום עכ"ל, והרי אין לפרש דכוננת הכ"מ היא שלא ישאר אח"כ אויר שלשה, דזה הרי לא הוצרך הרמב"ם להשמיענו, דפשיטא דלא עדיפא מפל סופה דאויר שלשה פוסל, אלא ודאי דכוננת הכ"מ היא דהכא בחבוט רמי שאני דבעינו שלא ישאר אויר כלל אף פחות משלשה, ובע"כ דהוא זה מדיני חבוט רמי, דבפחות מאויר התחונות לא חלה בי' הדין של חבוט רמי, ומשום דכך הוא מעיקר ההילכתא דלא אמרינו חבוט רמי אלא פשהעליון מכנון בצמצום פנגד האויר שלמטה לא פחות ולא יותר, וא"כ נמצא דעכ"פ נכלל בדברי הרמב"ם גם זה שלא יהא יותר מאויר התחונות, פינן דעיקר הדין הוא דליפא חבוט רמי אלא פשהם מכוננות, וכשהעליון פחות או יותר מאויר התחונות פרנוייהו חז מילתא גינהו וחסד דינא להו דלא אמרינו ככה"ג חבוט רמי, וקשה מפל הנה מקומות שהבאנו.

והנראה לומר בדעת הנה ראשונים, דס"ל דבאמת לא צריכינו כלל לענין הבאת טומאה לההילכתא דחבוט רמי, ומשום דדוקא גבי סופה דצריכינו לצרפינהו להספך והדפנות ביחד, כי היכי שיחשב הסופך ע"ג דפנות, וע"כ צריכינו בזה דוקא לההילכתא דחבוט רמי, משא"כ לענין דין הבאת טומאה, לא צריכינו כלל לצרפינהו לגוף האהלים בהדדי, דבאמת לא בעינו כלל בהבאת טומאה שיהא גוף האהל חשוב חז אהל, וגם אם הם חשובין שני אהלים ג"כ הטומאה מתפשטת מאהל לחברו, דכל שיש האהלה ע"ג מביא את הטומאה, וע"כ ממילא דלא בעינו בהבאת טומאה כלל לההילכתא דחבוט רמי, וגם בלא חבוט רמי מ"מ מפנין דכ"א בפ"ע שם אהל בי' ויש פאן מיהא האהלה בכל המקום ע"כ שפיר יש פאן הבאת טומאה בכל המקום, והא דמביאה הגמ' מהך דקורות לדין חבוט רמי, הרי דבקורות צריכינו לההילכתא דחבוט רמי, היינו דוקא באין בכל קורה בפ"ע פותח טפח, דכל קורה בפ"ע לית בה שם אהל כלל ואין בה דין הבאת טומאה, וצריכינו דוקא לצרפן להקורות יחד כי היכי דתיחול בהו דין אהל ובהבאת טומאה, ולענין שיחול עליהן דין אהל ובהבאת טומאה בעינו דוקא שיהיו אהל אחד, וע"כ צריכינו דוקא לההילכתא דחבוט רמי, וביש בהן פו"ט באמת לא צריכינו כלל לדינא דחבוט רמי.

ולא תקשי דא"כ איך מצינו לההילכתא דחבונט רמי גפי טומאה, פיון דבייש ביהו פו"ט לא צריכינן פלל לההילכתא דחבונט רמי ובפחות מטפח הא לא אמרינן חבונט רמי, ובע"כ מוכרח דגם היכא דכ"א בפ"ע שם אהל בי' ויש בו דין הבאת טומאה, מ"מ אין הטומאה עוברת מאהל לאהל, משום דבעינן דוקא אהל אחד להבאת טומאה, וצריכינן לזה לההילכתא דחבונט רמי שיהיו חשויבין אהל אחד.

אכן י"ל דמצינו שפיר לההילכתא דחבונט רמי פגון היכא דבהתחנות ליכא טפח ורק בהעליון הוא דאיכא טפח. דהתחנות בפ"ע לא הוי אהל פלל, ואמרינן בזה חבונט רמי לצרפינהו יחד למשנתי' להתחנות אהל, פיון דבהעליון מיהא איכא טפח.

ולפ"ז הרי מיושב היטב מה דביזיון וארנבה וקורות מביאין טומאה ואף דעודף מאויר התחנות, לשיטת הראשונים דבעודף מאויר התחנות לא אמרינן חבונט רמי, דכיון דאיירי בייש ביהו פו"ט, ונמצא דכ"א בפ"ע יש עליו דין אהל ודין הבאת טומאה, ולא צריכינן בי' פלל לההילכתא דחבונט רמי וע"כ טמא בכל גונוי ואף דעודף מאויר התחנות, פיון דצירופו לא הוי מדינא דחבונט רמי, ורק גפי סנפה דצירופו הוא מההילכתא דחבונט רמי וע"כ בעינן ג"כ שלא יהא עודף מאויר התחנות לשיטת הראשונים שהזכרנו אלא דלפ"ז, משנתינו גפי זיון דתנו הי' עליון עודף על התחנות פחות מטפח ביניהן ותחת המותר טמא ותחתיהן טהור, קשה פיון דתחת המותר טמא א"כ הרי דין אהל בי' להביא את הטומאה, ומשום דמצטרף עם יתר האהל שלמעלה דאית בי' שיעורא דטפח על טפח, וא"כ אם נימא דשני אהלים הסמוכין זל"ז מביאין את הטומאה מזל"ז, א"כ גם הכא אמאי תחת התחנות טהור, והא הניין שני אהלים הסמוכין זל"ז, אלא נדאי דבעינן דוקא שיהיו חד אהל, וצירופא דשני אהלים הוא רק ע"י ההילכתא דחבונט רמי דמועיל לעשותן חדא האהלה, ולענין חבונט רמי שפיר אין המותר מצטרף, פיון דלית בי' טפח על טפח, ולא מהניא לן פלל מה דיש בו דין אהל ע"י צירופו עם יתר האהל שלמעלה, דחבונט רמי לא אמרינן רק בטפח, דהוא כל שיעורא דאהל ביחד, אבל המותר לחוד דלית בי' טפח לית בי' חבונט רמי, וע"כ התחנות טהור.

האומנם די"ל דבאמת המותר אין בו שום דין הבאת טומאה פלל, ומשום דלית בי' טפח על טפח, ואינו מצטרף פלל עם יתר האהל, והא דתחת המותר טמא הוא משום דכנגד הטומאה מיהא הא בוקעת למעלה ושם מתפשטת בכל האהל פיון דיש שם טע"ט, וממילא שוב מטמאה כנגדה תחת כל המותר דכנגד הטומאה לא בעינן טפח, אבל אה"נ דדין הבאת טומאה ליכא תחת המותר, וא"כ ניחא הא דתחת התחנות טהור אע"ג דהניין שני אהלים הסמוכין זל"ז, וגם נוכל לומר דשני אהלים הסמוכין זל"ז הטומאה עוברת מאהל לאהל, ומשום דהכא שאני דעצם הטומאה אינה תחת אהל המביא ואין פאן הבאת טומאה פלל.

אכן נראה דתחת המותר באמת הוי אהל גמור, אף שאין בו שיעור טע"ט, מ"מ שפיר מצטרף עם יתר האהל משום דין שיפועי אהלים, דכל פחות מטפח מצטרף עם האהל טפח ביחד להחשב אהל גמור לחוץ בפני הטומאה ולהביא את הטומאה, וא"כ הרי תחת המותר בנדאי דין אהל בי' ויש בו דין הבאת טומאה, ומדתנו דתחת התחנות טהור ש"מ

דאין שני אהלים מביאין טומאה מזל"ז כי אם כשנעשו אהל אחד ע"י ההילכתא דחבנט רמי, ומשו"ה הוא דתחת התחתון טהור פינו דלית בהמותר טע"ט ואין בו חבוס רמי.

וכן זה שפתבנו דההילכתא דחבנט רמי הוא במקום שאין בהתחתון טפח, ג"כ אינו, וכסוגית הגמ' בסופה דף כ"ב היתה אחת למעלה ואחת למטה רואין העליונה פאילו היא למטה ואת התחתונה פאילו היא למעלה, דש"מ דבעינן גם בתחתונה טפח שתוכל להיות פאילו היא עולה למעלה, ומשום דההילכתא דחבנט רמי מאהל לאהל נאמרה, וגם דממילא דלא מצינו כלל דהחבוס רמי יועיל לאשוויי אהל, ועיקר הלכה זו לא נאמרה רק לצרף את האהלים ולעשותן אהל אחד, וממילא הרי מבואר דכל ההילכתא דחבנט רמי לא נאמרה רק מאהל לאהל לעשותן חדא האהלה, ומשום דבלא"ה לא מצטרפי יחד לא לענין סופה ולא לענין הבאת טומאה, ואע"ג דבאמת לפ"מ דשני רב פהנא הא דרואין את התחתונה פאילו היא למעלה לא איירי כלל בדין חבוס רמי כי אם בהדין רואין שבקורה וכמבואר ג"כ הכי בעירובין דף י"ד, אבל לפי דברי רב אשי דמפרש טעמא דקורות דהוא משום חבוס רמי הרי עכ"פ מוכרח דההילכתא דחבנט רמי מאהל לאהל נאמרה, ובזה ליפא מאן דפליג עלי, ועיין בפיה"מ להרמב"ם באהלות פי"ב שכתב גבי קורות דרואין את התחתונות פאילו הן למעלה ואת העליונות פאילו הן למטה, והיינו פהסוגיא דסופה שהבאנו, ומשום דזה לכו"ע דההילכתא דחבנט רמי על שניהן העליונות והתחתונות ביחד נאמרה.

ועכ"פ הא מבואר מזה דכל הבאת טומאה שבשני אהלים הוא רק משום דינא דחבנט רמי, ובע"כ מוכרח דגם הך דזיזין דהי' עליון עודף על התחתון טפח, וכן הך דארובה דמצטרף אהל העל' לאהל הבית להבאת טומאה, וכן הא דתניא גביקורות הוי עשויות שתי וערב טומאה תחת אחת מהן תחת פולן טמא כולהו משום דינא דחבנט רמי גינהו, וש"מ דגם בעליון עודף על התחתון ג"כ אמרינן חבוס רמי, וקשה דברי הרמב"ם שפסק דבעינן שיהי' מכון פנגד שפת היורד.

וע"כ הנראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה בסופה דף י"ח אמר אב"י אויר שלשה וכו' ומיעטו וכו' בסופה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין לא הוי מיעוט, וה"מ מן הצד אבל באמצע פליגי בה ר"א ורבינא ח"א יש לבוד באמצע וח"א אין לבוד באמצע, הרי דמבואר בסוגיא דהא דאויר פחות משלשה אינו פוסל הוא משום טעמא דלבוד, אבל בלא"ה גם אויר משהו פוסל, וכמו באמצע למ"ד אין לבוד באמצע דלא מהניא מיעטו בקנים, אשר ע"כ זהו שכתב הקא הרמב"ם בסופה המדובלת שיהי' העליון מכון פנגד שפת התחתון, ר"ל שלא יהי' פחות מאויר התחתון, ומשום דס"ל דבמדובלת גם אויר משהו פוסל, ולא מתקשרא כי אם במכון נגד שפת התחתון שלא ישאר שם אויר כלל.

וטעמו של הרמב"ם בזה הוא, משום דס"ל דאע"ג דההילכתא דחבנט רמי מועיל למיחשב' פאלו הוא למטה ומצטרף העליון עם התחתון ועם הדפנות, אבל לענין לבוד אין זה מועיל כלל, וכל שהעליון רחוק מן התחתון שלשה טפחים בין שהמרחק הוא ברוחב בין שהוא בגובה פקע מינ' דין לבוד, וממילא דהדר דינו דגם אויר משהו פוסל כמו באמצע למ"ד אין לבוד באמצע, וזהו שפסק הרמב"ם דבעינן שיהי' מכון ממש פנגד שפת התחתון וכש"נ.

ונראה דכן הוא מוכרח בדעת הרמב"ם כמש"כ, והוא מהא דפסק לעיל בפ"ד ו"ל ה"ו הדפנות דבוקות לארץ ולא הי' מגיעות לספק אם היו גבוהות עשרה טפחים אע"פ שהן רחוקות מן הגג כמה אמות פשרה ובלבד שיהיו הדפנות מכוונות תחת שפת הגג עכ"ל, ושם הרי בנדאי קשה למה לנו מכוונות, והרי אף אם נימא דמשום חבוט רמי בעינן דוקא מכוונות, אבל הרי שם לא צריכינן כלל להחילקתא דחבונט רמי, והכשר הסופה שם הא הוי משום ההילכתא דגוד אסיק מחיצתא דהמחיצות עולות עד סוף העליון, ועדיפא מינה פסק הרמב"ם דאפילו בסופה ע"ג שפת הגג ג"כ הויא סופה פשרה משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, וכש"כ פאן שהמחיצות ניפרות, וא"כ ל"ל מכוונות, אלא נדאי דכוונות הרמב"ם היא שלא יהא בהן גם אור פחות משלשה, ומשום דבלא"ה אין הדפנות מצטרפות לסופה, פינן דהספק רחוק ג' ויותר מהדפנות דפקע מינה דין לבוד, וא"כ הרי ממילא דהוא הביאור עצמו גם גבי סופה המדובלת, דר"ל שלא יהי' שם גם אור משהו, דתרנוייהו חד דינא וחד טעמא להו, דכל שהסככות עצמן רחוקות זמ"ז או מהדפנות שלשה ויותר בגבהן, פקע מהן דין לבוד, וגם אור משהו פוסל בהן, וכש"נ.

אלא דקשה ע"ז מהא דאיתא בעירובין דף ט' רב אשי אמר וכו' פגון שפעץ שתי יתדות עקמומות על שני פותלי מבוי שאין בגובהן ג' ואין בעקמומיתן ג' מהו דתימא או לבוד אמרינן או חבונט אמרינן לבוד וחבונט לא אמרינן קמ"ל, ועיין ברשפ"א שם שהקשה דל"ל הכא לדינא דחבונט רמי והא פינן דאין בגובהן ובעקמומיתן ג' א"כ תתקשר מדין לבוד לחוד ותירץ דאירי שיש בהאלכסון שבין קורה לפותל המבוי שלשה, והא דאין בעקמומיתן ג' פירושו בנטיתן לרוחב המבוי, אבל בהאלכסון באמת יש ג', ואין פאן דין לבוד, וע"כ צריכינן דוקא לטעמא דחבונט רמי, ולפ"ז הרי מבואר להדיא הכא דאף דיש בין הקורה לפותל המבוי מרחק שלשה, מ"מ פל שע"י החבונט רמי יהיו תוף ג' שוב אמרינן ע"ז לבוד, ומשום דאמרינן חבונט וליבוד ביחד, ולפ"ז גם בסופה המדובלת אין אור פחות משלשה פוסל, ונסתר מש"כ בדעת הרמב"ם, והמכוונות שהצריח אפתי צ"ע.

אלא דבאמת יש לפרש הא דקאמר הגמ' אין בגובהן ג' ואין בעקמומיתן ג', דר"ל דגם באלכסון ליפא ג', פי אם דהקורה היא בתוף שלשה לפותלי המבוי, והא דצריכינן להחילקתא דחבונט רמי ולא סגי בטעמא דלבוד לחוד הוא משום דלבוד לא מהניא רק למיחשבניהו כמחוקר, אבל מ"מ הקורה נחשבת כמקומה ואינה ע"ג מבוי, ולענין הכשירא דמבוי קורה ע"ג מבוי בעינן, שלזה אין הלבוד מועיל כלל, אם לא משום ההילכתא דחבונט רמי דעיקרה נאמר דמחתינן לה למטה, ורק בזה הוא דנחשבת קורה ע"ג מבוי.

אשר אם נימא פן שוב הדרין לכלליו, דאין לבוד רק היכא שעצם הקורה היא בתוף ג' לפתלים, ואין חבונט רמי מועיל כלל למיחל בי' דין לבוד, והא דקאמר מהו דתימא או לבוד אמרינן או חבונט אמרינן לבוד וחבונט לא אמרינן, היינו משום דהכא צריכינן לתרנוייהו, חבונט לענין גובהה שהיא מעל המבוי, ולבוד לענין רחבה שאינה מגעת לפתלים, אבל אין הלבוד נוגע להחבונט, פי אם דכל אחד חל בפ"ע.

ובהכי מתישבת היטב הסוגיא, דהנה התוס' שם הקשו בהא דקאמר הגמ' אין בגובהן ג' מהא דאיתא בסופה דף כ"ב דכי יש ברחבו טפח אמרינן חבונט רמי אפילו ביתר מג',

ותירצו דהקא שאני דבעינן קורה ע"ג מבוי וביתר מג' לא הוי הקיפר, ובקאור דברייהם, משום דבאמת זה קשה לומר דהדין של חבוט רמי אינו מועיל לאשוויי קורה ע"ג מבוי, דהרי אדרבה זהו עיקר ההילכתא דחבוט רמי דחשבינן לה פאילו היא למטה, וע"כ זהו שהוסיפו התוס' טעמא דהקיפר, ור"ל דאע"ג דמדינא הא הוי שפיר קורה ע"ג מבוי משום ההילכתא דחבוט רמי אבל מ"מ הקיפרא דקורה ליפא רק בתוה שלשה, אכן לפמש"כ הרי מתישבת הסוגיא היטב, דבאמת אה"נ דאי משום ריחוק הגובה בלחוד לא הנה איכפת לן גם אם היתה גבוהה הרבה פנין דאמרינן חבוט רמי ונחשיב קורה ע"ג מבוי, אבל הקא שאני דיש פאן גם החסרון שפרוסב, דהקורה אינה מגעת לצדדי המבוי, שלזה הרי לא שייך פלל ההילכתא דחבוט רמי, וכל הפשרה צריף להיות רק מדין לבוד לחוד, דנימא לבוד מהקורה לפנותל המבוי, וע"כ צריכינן דוקא שעצם הקורה תהא סמוכה להפנותל בתוה ג', וכש"נ דלמיחל דין לבוד לא מהניא לזה ההילכתא דחבוט רמי וצריכינן שיהו סמוכות זל"ז ממש בתוה ג'.

והתוס' בע"כ דקיימי בשיטת הרשב"א דאירי שיש באלקסון ג', ובע"כ דאמרינן לבוד גם ע"י חבוט רמי, וע"כ זהו שהקשו דגם ביש בגובהו ג' ג"כ ליתכשר. אכן נראה דבדעת הרמב"ם מוכרח כמש"כ, והוא מהא דהשמיט פל הך אוקימתא דרב אשי, וילדעת התוס' והרשב"א דאירי שיש באלקסון שבין קורה לכותל שלשה ואין פאן דין לבוד רק עי"ז דאמרינן מתחילה חבוט רמי, א"כ הא הוי זאת חידוש דין דאמרינן לבוד גם ע"י חבוט רמי, ואף שהקורה עצמה רחוקה יותר מג' מהפנותל, וא"כ למה השמיט זאת הרמב"ם, אלא ודאי דהרמב"ם מפרש כמש"כ, דאירי שאין בין קורה לכותל שלשה, ולבוד והחבוט רמי הם שני ענינים נפרדים, דהלבוד הוא לענין החסרון שבין קורה לפנותל, והחבוט רמי הוא לענין מה שגבוהה מהמבוי ואינה ע"ג חלל המבוי, אבל אה"נ דהא שפיהא הקורה תוה שלשה לפנותל ע"י החבוט רמי אינו מועיל פלל לענין לבוד, כי אם דבעינן שפיהא הקורה עצמה תוה שלשה לפנותל, וע"כ שפיר השמיט הרמב"ם להאוקימתא דרב אשי, דכינן דפסק דאמרינן לבוד בתוה ג' ואמרינן חבוט רמי שתחשב פאלו יורדת למטה א"כ ממילא איפלל בזה גם אוקימתא דרב אשי דאמרינן חבוט רמי ולבוד ביחד פנין דכל אחד חל בפ"ע.

ולפ"ז מיושב היטב דעת הרמב"ם כמש"כ, דהא דהצריף שיהא שפת העליון מכונן פנגד שפת התחתון הוא למעוטי גם אור פחות מג', ומשום דכינן דגבוהות יותר מג' ופקע מינה תורת לבוד א"כ פוסל בה גם אור משהו, וכמו שהבאנו מהסוגיא דאין לבוד באמצע דלא מתפטר אור פחות מג' בסופה רק ע"י לבוד, וכש"נ.

פ"ו הט"ו עצי סופה אסורין פל שמנת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סוף אין ניאומין מהם לדבר אחר פל שמנת הימים וכו' עכ"ל, וקרא"ש בפ"ק דסופה פתב וז"ל והאי דאסירי עצי סופה היינו דוקא הסוף אבל עצי הדפנות משרי שרו דכל מאי דדרשינן מחג הסופות היינו דוקא בסוף פדלקמן גבי פסולת גורן ויקב ודלא פהרמב"ם ז"ל שכתב עצי סופה אסורין פל שבעת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סוף וכו' עכ"ל.

ונראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דנהי דאם באנו לדון על הסופה עצמה ודאי דהסוף הוא דמיקשב עיקר הסופה, וכדאיתא בסופה דף ז' עיי"ש דפליגי בזה ר' יאשי' ורבנן אם

דפנות איפללו בהדי סכך אם לא, ולדידן קי"ל דפנות לאו סכך נינהו, וגם חמתה מרובה מחמת דפנות פשרה, משום דלא חנייל בהו דין סוכה, ורק הסכך לבד הוא דחלה עליו ונתקנים בי' דין סוכה, אכן כ"ז הוא רק בהדינים הנוגעים לפסולא והפשרא דסוכה, דהם בגוף התפצא של הסוכה, והוא זה נוגע רק בסכך ולא בדפנות, פינו דהדפנות אינם בכלל סוכה, משא"כ בזה דעצי סוכה נאסרין, דילפינו לה מקרא דחג הסוכות, ס"ל להרמב"ם, דאין זה תלוי בעצם הסוכה, ושיהי' גזה"כ דסוכה אסור ליהנות ממנה, כי אם דדין זה נאמר על מצות סוכה, דכל דמיקיימא בי' מצות סוכה אסור ליהנות ממנו, ודין מצוה שבה הוא שאסור ליהנות ממנה, וע"כ פינו דילפינו גם לדפנות מקרא דבסוכות, ובלא דפנות לא מתכשרא, א"כ ממילא דגם דפנות איפללו במצות הסוכה, ואע"ג דאינהו לאו שמה דסוכה בהו, אבל מ"מ כף הוא מצותה, דלשם סוכה שעל הסוכה בעינו גם דפנות, ולהכי הוא שפסק הרמב"ם דגם עצי דפנות הסוכה נאסרין.

הלכות אישות פ"ב ה"ט הבת שילדה אחר י"ב שנה אע"פ שלא הביאה סימן וכו' ה"ז גדולה בנים ה"ה פסימנין עכ"ל, והנה דברי הרמב"ם האלו מבוארין ביבמות דף י"ב דתני רב ביבי קמי' דר"נ ג' נשים משמשות במוף קטנה וכו' שמה תתעבר ושמא תמות וכו' מדקאמר שמה תתעבר ושמא תמות מפלל דאיפא קטנה דמיעברה ולא מתה א"כ מצינו חמותו ממאנת וכו' א"ר ספרא בנים ה"ה פסימנין ורב זביד אומר אין בנים בלא סימנין, ופסק הרמב"ם כר"ס דבנים ה"ה פסימנין.

אלא דבפירושא דבנים ה"ה פסימנין פתבו התוס' שם דהינו משעת עיבור יעו"ש בפוגיא, ובדברי הרמב"ם הרי מבואר דסובר דהא דבנים ה"ה פסימנין הוא משעת לידה, וכמש"כ הבת שילדה וכו', ועיין במ"מ שם.

והנה הנמוקי יוסף הוכיח פדעת התוס' מהא דאיתא בכתובות דף ל"ט דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר, יש בגר בקבר ודבנה הוי, או אין בגר בקבר ודאב' הוי, ומי מעברא והתני רב ביבי קמי' דר"נ ג' נשים משמשות במוף וכו', וכ"ת דאיבעברא פשהיא נערה והולידה פשהיא נערה ובשמה ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים, ואם נימא דלידת בנים ה"ה פסימנין אבל איבעבורי מיעברה גם פשהיא קטנה ואתיא לכלל לידה לכשתגדל, א"כ מאי קושיא אימא איבעברה פשהיא קטנה והולידה פשהיא נערה, וקשה על הרמב"ם שפסק דבנים ה"ה פסימנין רק משעת לידה, והא בפוגיא דכתובות מבואר להדיא דבנים ה"ה פסימנין משעת עיבור, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה הא דבנים ה"ה פסימנין הרי זהו דוקא פשילדה בן קיימא ונשארת היא חי' ועוברת חי', אבל בלא"ה אין בנים פסימנים, וכמבואר בפוגיא דיבמות די"ב שם תוף הזמן הזה היא מתה ועברה מת לאחר הזמן הזה היא חי' ועברה חי', אשר ע"כ יש להסתפק בדעת הרמב"ם דסובר דגדלותה מתחיל משעת לידה, אם הטעם הוא משום דס"ל דעיבור בנים אינם בכלל סימנים פלל, או דנימא דבאמת גם הרמב"ם ס"ל דעיבור בנים הוא ג"כ בכלל הדי דבנים ה"ה פסימנים, ורק דכיון דצריכינו שתהא היא ועוברת חיים, וזה נשלם רק בשעת לידה, ע"כ לא נעשית גדולה כי אם בלידה, ומשום דס"ל דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע להעשות גדולה למפרע, ומשום דנראה דיסוד המחלוקת של הרמב"ם ויתר הראשונים בזה הוא, דלדעת פל הנה ראשונים יוכל להיות

שנתעברה בבני קנימא ונעשית אז גדולה וראוי לילד, ושוב הרי היא גדולה אף אם אח"כ נתהנה שמתה האם עם העובר יחדיו, וממילא דלא שייך בזה כלל דין איגלאי מילתא למפרע, כיון דנעשית אז בשעת העיבור גדולה בשעתה, והא דבעינו היא חי ועברה חי הוא רק לברר גדלותה לפנינו, משא"כ לדעת הרמב"ם הניא ההלכה דאם לא נולדו בני קנימא אח"כ אין זה בכלל סימנים כלל, ואף אם הא דמתה היא והעובר נולד אח"כ מאיזו סבה שתהי, מ"מ כיון דלא הי' מיתה לידת בני קנימא אין זה בכלל סימנים, ומשום דדעת הרמב"ם היא דכיון דההלכה נאמרה בנים ה"ה פסימניו ע"כ בעינו דוקא בנים, וכל זמן שלא נולדו אח"כ בני קנימא אין זה בכלל בנים, וע"כ אין זה סימנים, ואע"ג דבשעת העיבור ראויין היו להולד בני קנימא מ"מ לא הויין בכלל בנים כי אם דוקא בשנולדו אח"כ בני קנימא, אשר ע"כ שפיר שייך זאת לדין איגלאי מילתא למפרע, וכיון דס"ל דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע בדין סימניו להעשות גדולה למפרע ע"כ ממילא דאינה גדולה רק משעת לידה ואילך.

ולפ"ז אם נימא פן פאנפן השני שפכתנו יאה ניחא דעת הרמב"ם מהסוגיא דכתובות, דכיון דגם עיבור ראוי להחשב סימנים, ורק משום דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע ע"כ לא נעשית גדולה רק משעת לידה, א"כ כ"ז הוא לענין למפרע, אבל לענין להבא הרי הלידה מעידה שהיו לה סימני גדלות עוד משעת עיבור, ואריכה אז להיות גדולה, וכי עברו על סימני גם הששה חדשים של נערות והגיעה לבגרות, א"כ שפיר הניא הלידה סימני גדלות דנערות וסימני בגרות פאחת, וממילא דהניא בוגרת.

ויש להסביר עוד, דנימא דלענין חשבון הששה חדשים לא בעינו גדלות ממש, ורק כל שראוי להיות גדולה בסימני מתחילין מיד הששה חדשים שלה, וע"כ הכא דהלידה משלמת שתהא חשובה גדולה בסימני משעת עיבור, ורק משום דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע הוא דאינה נעשית גדולה רק משעת לידה, א"כ הא מיהא דהששה חדשים מתחילין מיהא מיד משעת עיבורה דהוא שעה שראוי להיות גדולה, וממילא דבשעת לידה שפכר עברו עליה הששה חדשים שמשעת עיבורה, נעשית אז נערה ובוגרת פאחת.

אשר ע"כ שפיר קאמר הגמ' דלא מצינו בגר בקבר משום הך טעמא דבנים ה"ה פסימנים דנהי דעד לידתה הרי היא עדיין קטנה, אבל מ"מ לאחר לידתה כבר באו סימני גדלות דנערות וסימני בגרות ביחד, וכבר היא בוגרת משעת לידתה.

ולפמש"נ צ"ע, אם הא דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע הוא על כל דין הבאת סימנים של הבנים, וגם הדין סימנים שיש בבנים ג"כ אינו מתחיל רק משעת לידה, ומטעמא דלא אמרינו איגלאי מילתא למפרע, או דנימא דכ"ז לא שייך אלא לענין עצם הגדלות שבה ע"י הסימנים שתעשה גדולה, ע"ז הוא דלא אמרינו אגמ"ל, ואינה נעשית גדולה רק משעת לידה, שאז הוא דנגמר דין הבאת סימני, אבל לענין דין הבאת סימנים עצמן שפיר אמרינו איגלאי מילתא למפרע, ויש בה דין בנים ה"ה פסימנים גם משעת עיבור.

אשר אם נימא פן הרי יתישב דעת הרמב"ם מהסוגיא דכתובות בפשיטות, משום דנימא דהששה חדשים תלויין רק בדין סימנים ולא בעצם הגדלות, ומאימתי שיש בה סימני גדלות מתחילין להחשב הששה חדשים של בגרות, וא"כ כיון דגם לדעת הרמב"ם ע"י הלידה שלבסוף נשלם הדין סימנים של העיבור, ואיגלאי מילתא למפרע דהביאה סימנים

משעת עיבור נרק דעל עצם הגדלות הוא דלא אמרינן אגמ"ל, וגדלותה מתחיל משעת לידה, אבל הא מיהא איגלאי מילתא למפרע דהי' הבאת סימנים ממש בשעת עיבור, ע"כ ממילא דחשבון הששה חדשים דתלוי רק בהבאת סימנים לחוד הוא מתחיל משעת עיבורה, דאז הוא הבאת סימני, ונשפיר קאמר הגמ' דלא מצינו בגר בקבר משום דבנים ה"ה פסימנים, פיון דבשעה שילדה איגלאי מילתא למפרע דהביאה סימנים עוד בשעת עיבורה וכבר עברו הששה חדשים ונהרי היא בוגרת בלידתה, ובאמת שלפ"ז י"ל דהא דאינה נעשית גדולה אינו תלוי כלל בדין איגלאי מילתא למפרע, כי אם נשפך הוא מעיקר דינם, דכיון דהלידה משלמת את שם בנים פסימנים שיהיו סימנים, א"כ ממילא פה הוא דינם שמשעת עיבור הם סימנים להעשות גדולה בשעת לידה, ומאחר דחשבון ששה חדשים דבגרות תליא רק בדין סימנים לבד, א"כ ממילא דכל שילדה בני קיימא איגלאי מילתא למפרע נשפך הותחלו הששה חדשים מזמן עיבורה, וכבר שלמו בימי עיבורה, ובלידתה היא נעשית נערה ובוגרת פאחת, ונשפיר ניקח דברי הגמ' דלא משפכת לה לידה בעודה נערה.

ומירוץ זה נראה יותר מרנוח, דבאמת הסוגיא דכתובות אפתי צ"ע, לפי המבואר בדברי הרמב"ם שם דרק אם ילדה אחר י"ב שנה הוא נעשית גדולה, אבל בתוך י"ב שנה אינה נעשית גדולה אף בלידה, וא"כ הא שוב קשה דהא מצינו להאיבעיא דבגר בקבר פשנתעברה תוך י"ב שנה דאפתי קטנה היא ותיכף פשנעשית בת י"ב ילדה, ואין כאן ששה חדשים בשעת לידה, דאפתי נערה היא ולא בוגרת.

וצ"ל דגם לדעת הרמב"ם הא דאינה נעשית גדולה בתוך י"ב שנה הוא משום דלדין גדלות צריכין גם שנים, אבל אה"נ דדין סימנים לא פקע מהבנים אף בתוך י"ב שנה, ונחשיבי גם אז סימנים גמורים של גדלות, ורק דאפתי קטנה היא משום חסרון שנים, וא"כ כ"ז הוא לענין עצם הגדלות דאית בה דין שנים, אבל לענין חשבון הששה חדשים דנתבאר דלא תליא בגדלות כי אם בהבאת סימנים, וא"כ נימא דלא איכפת לן כלל בשנים, וכיון דגם תוך י"ב שנה הויין הבנים סימנים גמורים של גדלות, שפיר מתחיל אז הששה חדשים שלה ועולין לחשבון להעשות בוגרת אף אם עדיין קטנה היא בשנותיה, ולפ"ז שפיר מתישבא הסוגיא דכתובות דלא מצינו בגר בקבר, משום שפיר נשלמו הששה חדשים בעת עיבורה ולעולם היא בוגרת בשעת לידה וכש"נ.

ועכ"פ הא מבואר מזה דדין חשבון ששה חדשים אינו תלוי בגדלות כ"א בהבאת סימנים גדלות, א"כ הא אין אנו צריכין למש"כ למעלה דהששה חדשים מתחילין משעה שראוי' להיות גדולה, ומשום דהא דלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע אינו מועיל לענין חשבון הששה חדשים, פיון דניחא בפשיטות, וכמש"כ דכיון דהדין סימנים של בנים חגיל בשעת עיבורה, ע"כ ממילא מתחילין אז הששה חדשים דתלויין רק בדין הבאת סימנים של גדלות, ולא בעצם דין גדלות, וכש"נ.

והנה ביבמות דף פ' איתמר אכל חלב מכן י"ב שנה ויום אחד עד בן י"ח שנה ויום אחד ונולדו בו סימני סריס וכו' רב אמר נעשה סריס למפרע, ושמואל אמר קטן הי' באותה שעה, וי"ל דפליגי דרב סובר דנעשה גדול מעצמו במה שהוא סריס ואינו בר הבאת ש"ש ובשנים לבד הוא נעשה גדול, וע"כ ס"ל דנעשה גדול למפרע פיון דהשתא

כְּשֶׁנִּזְכָּרוּ בוֹ סִימְנֵי סָרִיס אֵינְתָּבֵר מִקְלָתָא דְלֹא הִי' אִזּוּ בֵּר הִבָּאת ש"ש, וְשִׁמוּאֵל סוֹבֵר דְּבַעֲיָנוּ דְּנֹקָא סִימְנֵי סָרִיס לְגַדְלוֹת, וְע"כ לֹא נַעֲשֶׂה גְדוֹל רַק מִשְׁעָה שְׁנוּלְדוּ בוֹ סִימְנֵי סָרִיס וְגַם, יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּתַרְנוּנְיָהּוּ ס"ל דְּבַעֲיָנוּ דְּנֹקָא סִימְנֵי סָרִיס לְגַדְלוֹת, וְתַרְנוּנְיָהּוּ ס"ל דְּהַסִּימְנֵי רְאוּיָן לַעֲשׂוֹתוֹ גְדוֹל לְמַפְרַע אֲלֵא דְפְלִיגֵי אִם אֲמַרִינוּ אִיגְלֵאֵי מִקְלָתָא לְמַפְרַע אִם לֹא, וְנִרְאֶה דְזֶה מְבֹאֵר בְּסוּגְיָא שְׁם דְּפָרִיף הַגַּמ' לְרַב אֵילוֹנִית לר"מ יְהֵא לְהָ קִנְס פִּינוֹן דְּנַעֲשִׂית נַעֲרָה לְמַפְרַע, וְעֵינָן בְּתוֹס' שְׁם שְׁעָמְדוּ דְמַאי פָּרִיף הַגַּמ' דְּנֹקָא לְרַב הִלָּא אָף לְשִׁמוּאֵל קִשְׁה פנ"ל וּמַאי שְׁנֵי לָן בְּזֶה אִם נַעֲשִׂית גְדוֹלָה לְמַפְרַע אוּ מִפָּאן וְלִהָבָא הִלָּא עַכ"פ מִשְׁפַּחַת לְהָ נַעֲרוֹת בְּאֵילוֹנִית, יַעו"ש בְּדַבְרֵיהֶם שְׁתִּירְצוּ דְדִין נַעֲרוֹת אֵינוּ אֲלֵא בְּשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַסְמוּכִים לְשִׁתִּים עֲשָׂרָה וְלֹא כְּשֶׁהִקְטָנוּת נְמִשָּׁף לֹא ח"ו, אֲכַן קִשְׁה לְדַעַת הַרְמַב"ם בַּפ"ב מֵה' אִישׁוֹת ה"ג דְּבָכָל גְּוֹנֵי שְׁשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים שְׁלֹאֲחַר קְטָנוּת הִיא נַעֲרָה וַא"כ הָא קִשְׁה אֵלֵיב' קִנְשִׁית הַתוֹס'.

אֲלֵא בַע"כ נִרְאֶה דְהָא דְשִׁמוּאֵל ס"ל דְּלֹא נַעֲשֶׂה גְדוֹל לְמַפְרַע הוּא מִשׁוּם דַּס"ל דְּלֹא אֲמַרִינוּ אִיגְלֵאֵי מִקְלָתָא לְמַפְרַע, וַא"כ הֵדֵר דִּינָא דְהֵינָנוּ רַק לַעֲנִין לְמַפְרַע, אֲבָל לַעֲנִין מִפָּאן וְלִהָבָא הַסִּימְנֵי סָרִיס מְעִידִין גַּם זֶה שְׁהִיָּתָה צְרִיכָה לְהִיֹּת גְדוֹלָה לְמַפְרַע וּכְבָר נִשְׁלַמוּ בָּהּ הַשְׁשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים שְׁל נַעֲרוֹת, וְע"כ הִיא חֲשׁוּבָה בּוֹגְרַת מִיָּד וְאִין פָּאן שְׁעַת נַעֲרוֹת פְּלָל, וְע"כ לֹא פָּרִיף הַגַּמ' רַק לְרַב דַּס"ל דְּבַאֲמַת נַעֲשִׂית גְדוֹלָה לְמַפְרַע וְלֹא עָבְרוּ עֲלֵי עוֹד הַשְׁשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים שְׁלָה וַיֵּשׁ לְהָ יְמֵי נַעֲרוֹת, דְּלְשִׁמוּאֵל הָא שְׁפִיר חֲשׁוּבָה בּוֹגְרַת מִיָּד וַכַּש"ו.

עַכ"פ חֲזִינוּ דְבְּמִקוֹם דְּלֹא אֲמַרִינוּ אַגַּמ"ל לַעֲשׂוֹתָהּ גְדוֹלָה מ"מ פִּינוֹן שְׁרַאוּי' לְהִיֹּת גְדוֹלָה עוֹלִין לְהָ אֵלוּ הֵימִים גַּם בְּקְטָנוּתָהּ לְחֻשְׁבוֹן הַשְׁשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים שְׁבִין נַעֲרוֹת לְבַגְרוֹת וְנַעֲשִׂית אַח"כ גְדוֹלָה וּבּוֹגְרַת פְּאַחַת, וְזֶהוּ לְהִדְיָא כַּמֶּש"כ לְדַעַת הַרְמַב"ם דִּימֵי עֵיבּוּרָה עוֹלִין לְחֻשְׁבוֹן הַשְׁשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים אָף דְּאֵינָה נַעֲשִׂית גְדוֹלָה כ"א בְּשַׁעַת לִידָה, וּמִהֵנִי זֹאת שְׁתַּחוּל עֲלֵי בְּשַׁעַת לִידָה גְדוֹלוֹת וּבַגְרוֹת פְּאַחַת, וּמִיָּנְשָׁבַת הֵיטֵב הַסּוּגְיָא דְכְּתוּבוֹת לְדַעַת הַרְמַב"ם וַכַּמֶּש"כ.

וְנִרְאֶה דְדַבְרֵינוּ אֵלוּ שְׁפַתְבְּנוּ בְּדַעַת הַרְמַב"ם מְתִישְׁבִים גַּם לְרַב דְּאָמַר נַעֲשֶׂה סָרִיס לְמַפְרַע, וּמִשׁוּם דְּהָרִי הָא דְאִין בְּגַדְלוֹת דְּסָרִיס דִּין אִיגְלֵאֵי מִקְלָתָא לְמַפְרַע הוּא רַק אִם דִּין גְדוֹלוֹתוֹ תְּלוּי בְּהִבָּאת סִימְנֵי סָרִיס, וּבְהַסִּימְנֵי הָאֵלוּ הוּא דְנַעֲשֶׂה גְדוֹל, וְאִזּוּ שְׁפִיר שְׁיָיָף לֹמַר דְּאִם אֲמַרִינוּ אַגַּמ"ל מוֹעִילִין הַסִּימְנֵי לַעֲשׂוֹתוֹ גְדוֹל לְמַפְרַע, וְאִם לֹא אֲמַרִינוּ אַגַּמ"ל אֵינָן מוֹעִילִין לַעֲשׂוֹתוֹ גְדוֹל רַק מִשְׁעַת הִבָּאת סִימְנֵי וְאֵילָף, מִשָּׂא"כ אִם נִימָא דְלֹא בַעֲיָנוּ פְּלָל הִבָּאת סִימְנֵי סָרִיס, וְדִין הַסָּרִיס הוּא דְבְּשָׁנִים לְחוּד הוּא דְנַעֲשֶׂה גְדוֹל, א"כ הָרִי בְּשַׁעַתוֹ ג"כ כְּבָר נַעֲשֶׂה גְדוֹל בְּשַׁעַת שְׁהַגִיעַ לְכָלֵל שְׁנוֹתָיו, פִּינוֹן דְּנִתְבָּרַר שְׁהִי סָרִיס, וְרַק דְּלֹא יִדְעָנוּ מִגְדוֹלָתוֹ, וַא"כ פְּשִׁטָא דְנַעֲשֶׂה סָרִיס לְמַפְרַע אָף אִם לֹא אֲמַרִינוּ אַגַּמ"ל, וַא"כ הָרִי י"ל דְּרַב דְּאָמַר דְנַעֲשֶׂה סָרִיס לְמַפְרַע הוּא מִשׁוּם דַּס"ל דְּגַדְלוֹתוֹ הִיא בְּשָׁנִים לְבַד, וְע"כ לֹא שְׁיָיָף זֹאת פְּלָל לְדִין אַגַּמ"ל, אֲבָל אַה"ו דְּהִיכָא דְצָרִיכִינוּ לְדִין סִימְנֵי לֹא אֲמַרִינוּ אַגַּמ"ל כְּשִׁמוּאֵל, וַכַּמֶּש"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם.

וְעוֹד דְנִרְאֶה, דְּלֹא דְמֵי דִין גְדוֹלוֹת הִבָּאָה ע"י שְׁתֵי שְׁעָרוֹת אוּ ע"י בְּנִים, לְדִין גְדוֹלוֹת הִבָּאָה ע"י סִימְנֵי סָרִיס, דְּאָף דְּבַעֲיָנוּ עַכ"פ סִימְנֵי סָרִיס לְהַעֲשׂוֹת גְדוֹל, מ"מ אִין בְּהַסִּימְנֵי סָרִיס

דין סימני גדלות העושים אותו לגדול, ורק דין סימני סריס הוא דאית ביה, וממילא הוא דנשא עי"ז בדין סריס וגדלותו, אבל לא דהויין סימני גדלות המחשיבין אותו לגדול, וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות הי"ד ו"ל אבל הבן שחתכו או נתקו או מיצכו גידו או ביצו וכו' הוא הנקרא סריס אדם וכשיהי' בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין זה מביא סימנים לעולם עכ"ל, הרי להדיא דעיקר דין סימני סריס שנעשה גדול הוי רק דין סימני סריס ולא דין סימני גדלות העושים אותו לגדול, דהכא בסריס אדם הרי לא שייך כלל לומר שהוא סימן גדלות פניו דהוא בידי אדם, וע"כ גם סריס חמה כשנולדו בו סימני סריס דינו כן.

והכי נראה ממה שפסק הרמב"ם בפ"ב מה' אישות שם הכ"ט ו"ל וטומטום ואנדרוגינוס שהיו בן שנים עשרה שנה ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים עכ"ל, ולחז פירושא הוי ביאורו דנעשים גדולים אף בלא סימנים, יעו"ש בדברי הראב"ד והמ"מ, ונהרי שם ג"כ ליפא סימנים של גדלות, דסימני אנדרוגינוס ה"ה משעת לידה ואינם שייכים לגדלות, אלא ודאי דכיון שאינו ראוי לסימנים ע"כ מועיל לו זאת להעשות גדול ממילא גם בלא סימנים, וה"נ בסריס חמה דכונתי, בזה שהחזוק לסריס הוא דנעשה גדול, משא"כ דין בנים ה"ה כסימנים הא הוי זאת דינא דסימני גדלות העושים אותה לגדולה.

ולפ"ז נראה דגם לרב דס"ל דאמרינן אגמ"ל, היינו דנקא התם דעיקר דין הסימנים הוא שהם סימני סריס והגדלות ממילא באה, אבל לא שיש בעיקרם דין סימני גדלות, ואז הוא דס"ל דאמרינן אגמ"ל, משא"כ בבנים ה"ה כסימנים דהוי דין סימן גדלות, פיון דבעצם הסימנין היא דנעשה גדולה אז לכו"ע לא אמרינן אגמ"ל, ועוד דכיון דלדעת הרמב"ם הרי גם אם נתעברה בבני קיימא ואח"כ נשתנה ומת הולד ג"כ אינו בכלל סימנים, ומשום דהכל תלוי דנקא בלידת בני קיימא, א"כ בכה"ג לא אמרינן כלל אגמ"ל, ולא דמי לסריס דאיגלאי מילתא דבשעתו ה' סריס חמה, ומינשב היטב דעת הרמב"ם לכו"ע, וכש"נ.

והנה הרשב"א והמ"מ חלוקין בדעת הרמב"ם בהא שכתב הבת שילדה אחר י"ב שנה וכו', דהרשב"א פ'י דהוא משום דקודם שנת י"ב אינה מתעברת בני קיימא כלל, והוכיח זאת מהא דאיתא בסוגיא דיבמות שם דאי לאו דבנים ה"ה כסימנים היא מתה ועוברת מת, וזהו להדיא דאינה מתעברת בני קיימא כ"א בשני גדלותה.

ולפ"ז כל דברינו בדעת הרמב"ם ומה שהקשינו מהסוגיא דכתובות דהא משפחת לה בגר בקבר היכא דנתעברה קודם י"ב וילדה לאחר י"ב, הרי זה לא יתכן לדעת הרשב"א דקודם שנת י"ב אינה מתעברת בני קיימא כלל, ומינשב מתה הסוגיא דכתובות כמש"כ אכן המ"מ פ'י דדעת הרמב"ם היא דשפיר יכולה לילד בני קיימא אף בתוך הזמן הזה וקודם שנת י"ב, אלא דאינה נעשית גדולה על ידם פיון דעדיין היא קטנה בשנותי, והא דתנו דאין אתה יכול לומר בחמותו שמיאנה, היינו משום דכל שילדה שוב אינה ממאנת אף שהיא קטנה, וילדעת המ"מ הסוגיא דכתובות צ"ע דהא משפחת לה בגר בקבר היכא דילדה קודם שנת י"ב דעדיין קטנה היא, ואחר שנת י"ב נתגדלה בהבאת שתי שערות דהרי היא נערה ומתה קודם בגרות דהבגר הוא בקבר וצ"ע.

אֵלָא דַּיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּיַלְדָּה בְּנֵי קַיִמָּא קוּדָם י"ב שָׁנָה וְנַעֲשִׂית אַח"כּ בַּת י"ב שָׁנָה, אִם
נִימָא דְבָטֵל מֵהַבְּנִים כָּל דִּין תּוֹרַת סִימָנִים כִּינּוּן דְּהוּי בְּשָׁנֵי קְטַנוּתָהּ, וְכַשְׁהִיא בַּת י"ב
צָרִיכָה סִימָנִים אַחֲרִים לְגַדְלוּתָהּ, אוּ דְנִימָא דְדִין סִימָנִים לְעוֹלָם לֹא פִקַּע מֵהַבְּנִים, וְרַק
דַּעֲדִינּוּן קְטַנָּה הִיא מְשׁוּם חֶסְרוֹן שָׁנִים, אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעָה לְכָלֵל שְׁנוּתֵיהּ וְנַעֲשִׂית בַּת י"ב הָרִי
הִיא גְדוּלָּה ע"י הַבְּנִים שְׁמַקְוֶדָם מְשׁוּם דִּינָא דְבְּנִים ה"ה כְּסִימָנִים.

אֲשֶׁר אִם נִימָא כּוּן הָא נִמְצָא דְגַם בְּיַלְדָּה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה מ"מ חֲשַׁבּוֹן הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים
מִתְחִילִין עוֹד מַשְׁעַת עֵיבוּרָה, כִּינּוּן דְּלְעוֹלָם הַיְיָנּוּן הַבְּנִים סִימָנִים גְּמוּרִים שְׁל גְדוּלוֹת,
וְחֲשַׁבּוֹן הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים הָא תְּלוּי רַק בְּסִימָנֵי גְדוּלוֹת, וְלֹא בְּשָׁנֵי גְדוּלוֹת, וְכַש"נ לְמַעְלָה
בְּדַבְּרֵינוּ.

אֲשֶׁר לִפ"ז מִתְיַשְׁבֵּת הֵיטֵב הַסּוּגֵיָא דְכְּתוּבּוֹת גַּם לְדַעַת הַמ"מ, דְּנִרְאָה דַּאֲע"ג דְּאִיבְעֵי בַגְמ'
אִם יֵשׁ בְּגָר בְּקָבֵר אִם לֹא, מ"מ הָא וְדַאי דַּאִין גְּדוּלוֹת בְּקָבֵר, וּמְשׁוּם דְּדִין גְּדוּלוֹת הָרִי
תְּלוּי בְּסִימָנֵי דְלֹא שְׁיִיף זֹאת בְּמַתָּה, וְאִף בְּגוּוֹנָא שְׁהִבִּיאָה סִימָנֵי מִקּוּדָם, כְּגוֹן שְׁיַלְדָּה
בְּקְטַנוּתָהּ, וְאִין חֶסֶר לְגַדְלוּתָהּ רַק שָׁנִים לְבַד, אֲבָל מ"מ הָרִי גְדוּלוּתָהּ אַח"כּ הוּא ע"י
חֲלוֹת דִּין סִימָנֵי שְׁבָה אַז, וּבְמַתָּה פִּקַּע מְגוּפָה גַם עֲצָם דִּין חֲלוֹת שְׁל סִימָנֵי, וּמִמִּילָא
דַּאִינָה נַעֲשִׂית גְדוּלָּה לְאַחַר מִיתָה, וְאִין גְּדוּלוֹת בְּקָבֵר.

וְגַם דְּנִרְאָה דְבָלְאוּ הִף טַעֲמָא דְסִימָנֵי ג"כ לֹא דְמֵי עֲצָם שֵׁם בְּגֵרוֹת לְשֵׁם גְּדוּלוֹת, דַּעֲיָקָר
דִּין בְּגֵרוֹת הוּא דְפִקַּע יְמֵי נַעֲרוֹת וּבְגֵרוֹת מִמִּילָא קִאֲתִי, וְכַדְחִינּוּן דְּבִאִיְלוּנִית מְקַטְנוּתָהּ
יִצְתָה לְבָרָה, וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּבִאִיְלוּנִית לִיכָּא יְמֵי נַעֲרוֹת וּמִמִּילָא דְהִיא בּוּגְרַת, וְע"כ שְׁפִיר
אִיבְעֵי לָן אִם יֵשׁ בְּגָר בְּקָבֵר כִּינּוּן דְּהוּי מִיְלִתָּא דְמִמִּילָא, מִשָּׂא"כּ בְּגַדְלוֹת שְׁצָרִיף לְהַתְחַדֵּשׁ
בְּגוּפָה שֵׁם גְּדוּלוֹת, א"כ לֹא שְׁיִיף זֹאת לְאַחַר מִיתָה דְפִקַּע מְגוּפָה כָּל דִּין חֲלוֹת שֵׁם שְׁל
גְּדוּלוֹת, וְנִדְאִי דַּאִין גְּדוּלוֹת בְּקָבֵר.

וּלִפ"ז הָרִי מִיְנֻשָׁב הֵיטֵב הַסּוּגֵיָא דְכְּתוּבּוֹת דְלֹא מְצִינוּ בְּגָר בְּקָבֵר, גַּם לְדַעַת הַמ"מ, וּמְשׁוּם
דְּגַם בְּיַלְדָּה בְּקְטַנוּתָהּ קוּדָם שְׁהִיָּתָה בַּת י"ב שָׁנָה, מ"מ כְּשֶׁהִגִּיעָה אַח"כּ לְכָלֵל שְׁנוּתֵיהּ
וְנַעֲשִׂית בַּת י"ב שָׁנָה, כִּינּוּן דְּנַעֲשִׂית גְדוּלָּה ע"י הַבְּנִים שְׁמַקְוֶדָם, א"כ מִמִּילָא דַּאֲתַחֲלוּ
הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים עוֹד מַשְׁעַת עֵיבוּר הַבְּנִים שְׁהֵם סִימָנֵי גְדוּלוֹת, וְכַשְׁיַלְדָּה וְנַעֲשִׂית אַח"כּ בַּת
י"ב הָא כְּבָר נִשְׁלְמוּ הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים וְנַעֲשִׂית גְדוּלָּה וּבּוּגְרַת כְּאַחַת עוֹד בְּחַיֵּיהּ, וְזֵה לֹא
מְצִינוּ לְאוּקְמֵי בְּמַתָּה קוּדָם שְׁנַעֲשִׂית בַּת י"ב שָׁנָה, דְּהָא אִין גְּדוּלוֹת בְּקָבֵר, וְאִם אִין גְּדוּלוֹת
אִין בְּגֵרוֹת.

אֵלָא דַּכ"ז הוּא אִם נִימָא דְגַם בְּיַלְדָּה קוּדָם י"ב שָׁנָה מוֹעִילִין הַבְּנִים שְׁמַקְוֶדָם לְעִשׂוּתָהּ
גְדוּלָּה כְּשֶׁתְּבֹא לְכָלֵל שְׁנוּתֵיהּ, דַּאֲז לְעוֹלָם הַיְיָנּוּן הַבְּנִים כְּסִימָנִים, וּמִיְנֻשָׁבֵת הֵיטֵב הַסּוּגֵיָא
כַּמְש"כּ, מִשָּׂא"כּ אִם נִימָא דְכַשְׁיַלְדָּה קוּדָם י"ב פִּקַּע מֵהַבְּנִים דִּין סִימָנֵים לְגַמְרֵי, וְכַשְׁתָּהּ
בַּת י"ב צָרִיכָה סִימָנִים אַחֲרִים לְגַדְלוּתָהּ, א"כ אַפְתִּי צ"ע הַסּוּגֵיָא דְכְּתוּבּוֹת דְּהָא מְצִינוּ בְּגָר
בְּקָבֵר כְּשְׁיַלְדָּה בְּקְטַנוּתָהּ וְכַשְׁנַעֲשִׂית בַּת י"ב נִתְגַּדְלָה ע"י שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וּמַתָּה דַּאֲפְתִי
נַעֲרָה הִיא וְשְׁפִיר מְצִינוּ הַאִיבְעֵיָא אִם יֵשׁ בְּגָר בְּקָבֵר אִם לֹא, וְצ"ע.

אֵלָא דְמִלְשׁוֹן הַרְמָב"ם אִין הֶכְרַח בְּזָה, דַּאֲע"ג דְּכַתְּבֵי הַבַּת שְׁיַלְדָּה אַחַר י"ב שָׁנָה, הַיְיָנּוּ
מְשׁוּם דַּעֲיָקָר דִּין הַסִּימָנֵי הוּא לְאַחַר שְׁבָאָה לְכָלֵל שְׁנוּתֵיהּ, וְגַם בְּיַלְדָּה לְפָנֵי י"ב גְּדוּלוּתָהּ

הוא משום דהסימנים חוזרין וחקלין אח"כ כשנעשית בת י"ב, וע"כ נקט הרמב"ם מילתא כפשוטה.

ובאמת שמעצם הסוגיא מוכרח פו, דהא תנו דאי אתה יכול לומר בתמותו שמיאנה פיון שפבר ילדה, הרי דלא משפחת כלל לידה בעודה בת מיאון ואף קודם י"ב, ומה שתירץ ע"ז המ"מ דכל שילדה שוב אינה ממאנת אף שהיא קטנה, הלא צ"ע ע"ז דבגמ' הרי מבואר להדיא דהא דאי אתה מוצא תמותו ממאנת הוא משום דבנים ה"ה פסימנין, וע"כ צ"ל דזהו גופא טעמא דהמ"מ דמשילדה שוב אינה יכולה למאן משום דבנים ה"ה פסימנים, ומפרש המ"מ דסימני גדלות לחוד מועילין שלא תוכל למאן אף שעדיין קטנה היא, ועכ"פ הא מיהא דהבנים הם סימני גדלות לעולם, ואף דילדה בעודה בקטנותה, ומינשב היטב דעת הרמב"ם עם הסוגיא דכתובות כמש"כ.

אולם קשה לפ"ד המ"מ, דא"כ הא נמצא נלמד מתוך המשנה דאי אתה יכול לומר בתמותו שמיאנה דכל שילדה שוב אינה ממאנת ואף שהיא קטנה, וא"כ למה השמיט הרמב"ם להו דינא ולא כתבו בפ"א מהל' גירושין גבי דיני מיאון, ופסק שם בסתמא דממאנת עד שתהא נערה, ולפ"ד המ"מ הי' לו להזכיר שם דבילדה גם קטנה אינה ממאנת, פיון דהוא זה דין המפורש במשנתנו וצ"ע.

וגם צ"ע מהסוגיא דנדריים דף ל"ה דפריף הגמ' קטנה בת לידה היא, הרי להדיא דלא מצינו לידה בקטנה, [ואע"ג די"ל דהסוגיא דנדריים הא קיימא אליבא דר' יוחנן, ואיהו הא ס"ל בנדה דף מ"ה דתוף הזמן פלאחר הזמן, וע"כ שפיר לא מצינו לדידי' לידה בקטנות, דכל שילדה אף בתוף שנת י"ב ג"כ הרי היא גדולה, וקודם שנת י"ב הרי אינה מתעברת כלל אליבא דכו"ע, אבל לדידן דקי"ל דתוף הזמן פלפני הזמן ולא מהניא סימנים בתוף השנת י"ב לאשוויי גדולה, שפיר מצינו שתלד בקטנותה בתוף השנת י"ב, וניחא היטב דברי המ"מ, אכן זה נראה דחוק].

אשר מכ"ז הרי נראה מוכרח בדעת הרמב"ם דקודם שהיא בת י"ב א"א כלל שתלד בני קיימא, וזהו שכתב הבת שילדה אחר י"ב שנה וכו', אלא דלענין עיבור שפיר נוכל לומר פדעת המ"מ דמשפחת לה גם בעודה פחותה מבת י"ב, וכפשוטו לשון הרמב"ם דרק הלידה היתה לאחר י"ב שנה, ולענין הוכחת הרשב"א מדברי הגמ' ביבמות שם דאי לאו דבנים ה"ה פסימנים היא מתה ועוברת מת, הא י"ל דכיון דבנים ה"ה פסימנים ונעשה בה מעשה גדלות ע"כ היא חי' ועוברת חי, ולא נאמר הו דהיא מתה ועוברת מת רק היכא דאינה גדולה כלל, משא"כ היכא דהיא גדולה פסימני, ורק משום ההלכה דחסרון שנים הוא דדינה פקטנה, זה אינו מעכב העיבור של בני קיימא, ושפיר מתישבין דברי הרמב"ם כפשוטן דרק הלידה היתה לאחר י"ב אבל העיבור הי' קודם י"ב, וכש"נ.

והנה ברמב"ם פ"ט מהל' אישות הי"ד ז"ל בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל הממאנת אין לה בת ולא בן ולא שאלו עלי' אלא על עצמה וכו' עכ"ל, ובמ"מ שם ובפ"ב ביאר דהרמב"ם לטעמין דס"ל דהא דבנים ה"ה פסימנים הוא רק משעת לידה ובעודה מעוברת שפיר יכולה למאן, והראב"ד ס"ל פדעת יתר הראשונים דבנים ה"ה פסימנים משעת עיבור וזהו שהשיג דממאנת אין לה בת, אלא דצ"ע דלמה לא השיג זאת.

הָרֶאָב"ד בפ"ב שם, דָּשָׁם הוּא עֵינְר הַדְּ דִּינָא בְּרַמְב"ם דה"ה פְּסִימְנִים רַק מְשַׁעַת לִינְדָה, וְלָמָּה הִשְׁיֵג רַק הֶכָא בפי"ט, וצ"ל מִשּׁוּם דְּהֵתָם בפי"ב אֶפְתִּי לָא בְּרִירָא מִלְתָּא בְּדַעַת הָרַמְב"ם דְּאִינְה גְדוּלָה רַק מְשַׁעַת לִינְדָה, דִּי"ל דְּהָא דְכָתַב הֵבֵת שְׁיִלְדָה הוּא מִשּׁוּם דְּבַעַת לִינְדָה הוּא דְמִתְבָּרַר לְמַפְרַע שְׁהִי עֵיבּוּר שְׁל בְּנֵי קִינְמָא, אֲבָל הֶכָא בפי"ט דְּמַפְרָשׁ לְהֶדְיָא בְּדַבְרֵי הָרַמְב"ם דִּישׁ בֵּת לְמַמְאָנַת ע"כ זְהוּ שְׁהִשְׁיֵג דְּבָנִים ה"ה פְּסִימְנִים מְשַׁעַת עֵיבּוּר וְלֹא מְצִינּוּ בֵּת לְמַמְאָנַת.

אֲכֹן מַה שְׁנִרְאָה לֹוֹמֵר עוֹד בְּזָה, דְּבָאָמַת גַּם הָרֶאָב"ד ס"ל פְּהֶרַמְב"ם דְּהָא דְּבָנִים ה"ה פְּסִימְנִים הוּא רַק מְשַׁעַת לִינְדָה, וְהִשְׁגָּתוֹ הִיא מִטַּעַם אַחַר, וְהוּא, דְּהֵנָּה בִּיסוּד הַדִּין דְּמִיָּאוֹן, הָרִי תָנּוּ בִּיבְמוֹת דָּף ק"ח הִמְמָאָנַת בְּאִישׁ הוּא מוֹתֵר בְּקִרְוּבוֹתֵי וְהִיא מוֹתֵרַת בְּקִרְוּבֵי, וְהִטַּעַם בְּזָה מְבֹאָר בְּרַמְב"ם בפי"א מֵהַל' גִּירוּשִׁין הַט"ז שְׁפַתְב ז"ל הִמְמָאָנַת אִינְה מְגֹרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ וְדִינָה עִם בְּעֵלָה שְׁמִיָּאָנָה בּוּ דְּיִנְה עִם מִי שְׁלֹא קִדְשָׁה מְעוּלָם הִיא מוֹתֵרַת בְּקִרְוּבֵי וְהוּא מוֹתֵר בְּקִרְוּבוֹתֵי וכו', הָרִי דְּדִין הַמִּיָּאוֹן הוּא שְׁמַפְקִיעַ הַנְּיָשׁוּאִין לְמַפְרַע, וּמ"מ הָרִי אֲמָרִינּוּ בִּיבְמוֹת שְׁם דְּקִטְנָה שְׁנִיָּשׁוּאָת בְּעֵלָה זְכָאִי בְּמַצִּיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂי יָדֵי וּבִהְפֵרַת נְדָרֵי, וְגַם לְאַחַר הַמִּיָּאוֹן ג"כ אֵין חוֹזְרִין כָּל הַנֶּה דִּינִים לְמַפְרַע, וּבִיָּאוֹר הַדְּבָר נִרְאָה, דְּנִדְאֵי דִין הַמִּיָּאוֹן הוּא הַפְּקָעָה עַל עֵינְר הַקִּדְוִשִׁין לְמַפְרַע, אֲלֹא דמ"מ לָא מְהַנְיָא הַפְּקָעַת הַמִּיָּאוֹן לְעַנְגָּן שְׁנִיָּמָא דְּגַם בְּשַׁעֲתוֹן קוֹדֵם הַמִּיָּאוֹן לָא הָיוּ הַקִּדְוִשִׁין חָלִין וְקִינְמִין בָּהּ אֲז, כִּי אִם רַק דְּלְאַחַר הַמִּיָּאוֹן דִּינִינּוּ לָהּ מְכָאֹן וּלְהַבָּא כְּאִילוּ לָא נִתְקַדְשָׁה מְעוּלָם, וּע"ז הוּא דְּמְהַנְיָא הַפְּקָעַת הַמִּיָּאוֹן, וּע"כ לְעַנְגָּן אִיסוּר קִרְוּבִים, שְׁפִיר אֲמָרִינּוּ דְּכִינּוּ דְּהִשְׁתָּא ע"י הַמִּיָּאוֹן הַנְּפָקְעוּ הַקִּדְוִשִׁין לְמַפְרַע, ע"כ שְׁפִיר הִיא מוֹתֵרַת בְּקִרְוּבֵי וְהוּא מוֹתֵר בְּקִרְוּבוֹתֵי, כִּינּוּ דְּדִינִינּוּ לָהּ הִשְׁתָּא כְּאִילוּ לָא נִתְקַדְשָׁה מְעוּלָם, מִשָּׂא"כ לְעַנְגָּן זְכוּתוֹ בְּמַצִּיאָתָהּ וּמַעֲשֵׂי יָדֵי וְהִפֵּרַת נְדָרֵי שְׁקוֹדֵם הַמִּיָּאוֹן, בְּזָה אֲמָרִינּוּ דְּמַאֲחַר דְּהַנְּיָשׁוּאִין בְּשַׁעֲתוֹן הָיוּ חָלִים וְקִינְמִים אֲז, ע"כ שְׁפִיר זְכָה בְּהוֹן בְּשַׁעֲתוֹן וְלֹא מְהַנְיָא ע"ז כָּלֵל הַפְּקָעַת הַמִּיָּאוֹן, וּכש"נ דְּלְעַנְגָּן דִּין הַנְּיָשׁוּאִין בְּשַׁעֲתוֹן לָא מְהַנְיָא הַפְּקָעַת הַמִּיָּאוֹן לְמַפְרַע.

אֲשֶׁר לִפ"ז נִרְאָה בְּבֵת הַמְּמָאָנַת דְּפֶסֶק הָרַמְב"ם דִּישׁ לָהּ מְזוּנוֹת, מ"מ הַדִּין בְּזָה חָלוּק, דכ"ז הוּא דוֹקָא אִם זְכִיָּתָהּ בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת הוּא חֲזִיל קוֹדֵם שְׁמִיָּאָנָה בְּעוֹד שְׁהַנְּיָשׁוּאִין קִינְמִין אֲז הוּא דִּישׁ לָהּ מְזוּנוֹת, אֲבָל אִם כָּל זְכִיָּתָהּ שְׁל הֵבֵת בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת צָרִיךְ לְחוּל רַק אַח"כ לְאַחַר שְׁפָכֵר מִיָּאָנָה, אֲז אֲמָרִינּוּ דְּכִינּוּ דְּהַמִּיָּאוֹן מְפָקִיעַ אֶת הַנְּיָשׁוּאִין לְמַפְרַע, וּמְשַׁעַת הַמִּיָּאוֹן דִּינִינּוּ לָהּ כְּאִילוּ לָא נִתְקַדְשָׁה מְעוּלָם, א"כ מְמִילָא דְּלֹא תוּכַל עוֹד לְזַכּוֹת גַּם בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת.

אֲשֶׁר ע"כ זְהוּ בִּיָּאוֹר הִשְׁגַּת הָרֶאָב"ד, דְּהָרֶאָב"ד ס"ל דְּזְכִיָּת הֵבֵת בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת חֲזִילָא רַק לְאַחַר שְׁנוּלְדָה הֵבֵת, אֲבָל בְּעוֹדָה עוֹבֵר אִינְה שְׁיִיכָה עוֹד לְזַכּוֹת זָה, וּלִפ"ז הָא נְמַצָּא דְּהָד דִּינָא דְּמַמְאָנַת יֵשׁ לָהּ מְזוּנוֹת לָא יִתְכֹּן אֲלֹא בְּשְׁנוּלְדָה קוֹדֵם מִיָּאוֹן דְּאֶפְתִּי הַנְּיָשׁוּאִין קִינְמִין אֲז בְּשַׁעֲה שְׁנוּלְדָה, אֲבָל אִם מִיָּאָנָה קוֹדֵם שְׁיִלְדָה, דְּבְמִיָּאוֹנָה כְּבָר פָּקְעוּ הַנְּיָשׁוּאִין לְמַפְרַע, וְנְמַצָּא דְּבְשַׁעֲה שְׁנוּלְדָה שְׁאֲז הוּא שְׁעַת זְכִיָּתָהּ בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת כְּבָר דִּינָה אֲז כְּאִילוּ לָא הָיוּ נִיָּשׁוּאִין מְעוּלָם, וְשׁוּב לָא תוּכַל לְזַכּוֹת בְּתַנְאֵי הַמְּזוּנוֹת וּכש"נ, וּמְמִילָא דְּאִין לָהּ מְזוּנוֹת, וּא"כ כָּל דִּינוֹ שְׁל הָרַמְב"ם דְּמַמְאָנַת יֵשׁ לָהּ מְזוּנוֹת ע"כ הוּא דוֹקָא כְּשְׁנוּלְדָה הֵבֵת קוֹדֵם מִיָּאוֹן, וְזְהוּ שְׁהִשְׁיֵג הָרֶאָב"ד שְׁהַמְמָאָנַת אֵין לָהּ בֵּת וְלֹא בּוּ, דְּכִינּוּ

דאזירינגן בנולדה קונדס מיאון, וא"כ הא נדאי דאינה ממאנת פיון דבנים ה"ה פסימנים לכה"פ משעת לידה.

פ"ב הט"ז שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכ"מ שיעורן כדי לכוף ראשן לעיקרון ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרון דניו בהן להחמיר בכ"ט לפיכך בבן ובבת נחשוב אותם גדולים להחמיר הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג ונחשוב אותם קטנים להחמיר הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרון עכ"ל, והוא בנדה דף נ"ב דתנן שם שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכ"מ כדי לכוף ראשן לעיקרון דברי ר"י ר"א אומר כדי לקרוץ בצפון.

ר"ע אומר כדי שיהיו ניטלות בזוג ובגמ' שם אמר ר"ח אמר מר עוקבא הלכה פדברי פולן להחמיר, ע"כ הסוגיא. ומפרש הרמב"ם דכדי לכוף ראשן לעיקרון הוא שיעורא רבא דכולהו וכדי נטילת הזוג הוא שיעורא זוטא דכולהו, וכינו דהלכה פדברי פולן להחמיר ע"כ זהו שפסק דמן שיעור הקטן דכולהו עד הגדול שפכולן לעולם דינו להחמיר, ויש בו חומרי קטן וחומרי גדול.

אבל צ"ע למה השמיט הרמב"ם שיעור האמצעי דכדי לקרוץ בצפון, והלא הגמ' קאמר הלכה פדברי פולן להחמיר וצריך לפסוק גם שיעור אמצעי להחמיר בי, ונ"מ לענין דיני ממ"נ, וקשה למה השמיטו הרמב"ם, וכבר עמד ע"ז בתויו"ט שם.

ובפ"א מהל' פרה פסק הרמב"ם ז"ל היו בה שתי שערות לבנות או שחורות וכו' פסולה היו בה שתי שערות עיקרון מאדים וראשן משחיר עיקרון משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר וגוזז במספרים את ראשן המשחיר וכו' וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שפל שצרה שאינה ניטלת בזוג הרי היא פאילו אינה לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג ה"ז פשרה עכ"ל, וכבר הקשה הכ"מ למה פסק הרמב"ם להקל כדי נטילת הזוג, והרי במשנה תנן דש"ש שבפרה כדי לכוף ראשן לעיקרון, והלכה פדברי פולן להחמיר, וצ"ע.

ונראה לומר, דדעת הרמב"ם דהא דהלכה פדברי פולן להחמיר הוא דוקא היכא דהדין של שיעור שער הוא בגופו, וע"ז אמרינו דדיינינו בי' להחמיר דמשהגיע לשיעורא דנטילת הזוג דיינינו בי' דין שער וכן דיינינו להחמיר שלא יהא חשוב שער אם אין בו כדי לכוף ראשו לעיקרון, משא"כ ה"א בפרה דדין שיעורא דאנדם שבשערות אינו שייך פלל לגופן של השערות.

דלא נאמר הלכה דדין שער שבפיקר מבטל פסולא דשחרות או לבנות שבראשן, ולא בעינו פלל שיהא חלות שם שער בעיקרון המאדים, כי אם דשיעור של הדין שער שיש בעיקרון האדום בזה הוא דדינו שהו עיקרון מאדים, אשר ע"כ ס"ל להרמב"ם דלא שייך ה"א פלל הא דהלכה פדברי פולן להחמיר, ורק פיון שיש מיהא שיעור ודין המועיל לשם שער ממילא הויין השערות עיקרון מאדים דאינו פוסלין, ואע"ג דדיינינו להו שבפיקרון האדום לבד לית בהן חלות שם שערות מ"מ לא נצטרף ראשן המשחיר למיחל בהו שם שער שחור דזה שיש בהן דין שיעור של שער בשום מקום זהו גופי' מועיל שהו בכלל עיקרון מאדים ולא פסלי, וזהו שפסק הרמב"ם שיעורא דנטילת הזוג גם להקל וכמ"נ,

אָלא דְּכָל זֶה הוּא לְפִי פֶסֶק הַהֲלָכָה דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר, דְּנִמְצָא דְשִׁלְשׁ שְׁיַעוּרִין נֶאֱמָרוּ בְּדִין שְׁעָרוֹת, וְנֵאמַר דְּאֵלוּ הַשְּׁלִשָּׁה שְׁיַעוּרִין הֵן לְהַחְמִיר לְחִלּוֹת שֵׁם שְׁעָר, וְע"כ אֲמַרְיָנוּ דְּכֵינּוּן דִּהַשְּׁיַעוּרָא זֻוּטָא הָרִי יֵשׁ בּוֹ ג"כ דִּין וְהֲלָכָה שֶׁל שְׁיַעוּר שְׁעָר ע"כ מִמִּילָא מוֹעִיל לְדוּן עַל יָדוֹ דִּין עֵינְקָרוֹ מְאָדִים, מִשָּׂא"כ לְהַתְּנָאִים דְּאִיפְלָגִי בְּמִשְׁנֵתָנוּ וּלכ"א.

לִיכָא רַק חֵד שְׁיַעוּרָא וְהַשְּׁיַעוּר וְהַהֲלָכָה שְׁיֵשׁ בְּדִין שְׁעָר עִם חִלּוֹת שֵׁם שְׁעָר חֵד מִקְלָתָא הוּא, א"כ עֵינְקָרוֹ מְאָדִים וְשְׁיַעוּר דִּין שֶׁל שְׁעָר חֵד מִקְלָתָא וְחֵד דִּינָא הוּא, וְע"כ חֲשָׁבָה הַמְּשָׁנָה גַם ש"ש שֶׁל פְּרָה לְשְׁיַעוּרָא רַבָּא דְּכָדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ וּכש"נ.

אָלא דְּכָל דְּבְרֵינוּ הוּא אִם גִּימָא דְּהָא דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת וּדְאִי, וּבְעֵינְקָר הַהֲלָכָה נֶאֱמַר דְּשִׁלְשָׁה שְׁיַעוּרִין יֵשׁ בְּשְׁעָרוֹת, אַזְ שְׁפִיר י"ל כִּמְש"כ, אָבֵל אִם גִּימָא דְּהָא דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא מְסַפִּיקָא דִּהִילְכֵתָא פְּמָאן, א"כ לֹא שְׁיִיךְ פְּלִל מַה שְׁכַתְּבֵנוּ, כֵּינּוּן דְּבִאָמַת לִיכָא רַק חֵד שְׁיַעוּרָא וְדִין שְׁיַעוּר שְׁעָר הָנִי חֵד מִקְלָתָא עִם דִּין חִלּוֹת שֵׁם שְׁעָר, א"כ שׁוֹב הָדָר קָשָׁה עַל הַרְמַב"ם לְמַה לֹא פֶסֶק לְהַחְמִיר בְּפְרָה בְּעֵינְקָרוֹ מְאָדִים שְׁיַהֲא שְׁיַעוּר הָאֻדָם כְּדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ כֵּינּוּן דְּבִפְחוֹת מְזָה אִין בּוֹ שׁוֹם דִּין שְׁעָר בְּשׁוֹם מְקוֹם.

אִכּוֹ נִרְאֵה דְּבִאָמַת דַּעַת הַרְמַב"ם מְבוֹנָאָר כֵּן לְהִדְיָא דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת וּדְאִי, וְכִמוֹ שְׁפֶסֶק בִּפ"ח מֵהַל' טְוִמָּאָת צָרַעַת הַל"ה וְהַל"ו וְ"ל שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַצְּהֻנוֹבוֹת וְכו' סִימָן טְוִמָּאָה וְכו' וְהוּא שְׁיַהֲיוּ גִיטְלוֹת בְּזוּג כְּמוֹ שְׁבִיִּאֲרָנוּ בְּשְׁעָר הַלְבוּן, הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר הַמְּצִיל בְּנִתְקִין אִין פְּחוֹת מִב' שְׁעָרוֹת וְאִינּוּן מְצִילוֹת עַד שְׁיַהֲיוּ אֲוֶרְכּוֹן כְּדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ עכ"ל, הָרִי דְּפֶסֶק דְּשְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת הַמְּצִילוֹת מִשְׁעָר צְהֻבָּה שֶׁהוּא כְּדִי גִטְלִית הַזּוּג צְרִיף לְהִיּוֹת אֲוֶרְכּוֹן כְּדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ, וְקָשָׁה דִּהְרִי בְּגִטְלִית הַזּוּג סְגִי מְטַעַם מִמ"נ אִם הַשְּׁעָר הַצְּהֻבָּה שְׁיַעוּרוֹ בְּגִטְלִית הַזּוּג א"כ הָרִי גַם הַשְּׁעָר שְׁחוֹר ג"כ דִּין שְׁעָר בִּי וּמְצִיל, וּמִדְּחַלְקוֹן הַרְמַב"ם ש"מ דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת וּדְאִי, וְשְׁנֵי הַשְּׁיַעוּרִין נֶאֱמָרוּ בַּהֲלַמ"ם דְּשְׁעָרוֹת, וּבְכוּלְהוּ דִּינֵינוּן לְהַחְמִיר ג"כ בְּתוֹרַת וּדְאִי, וְע"כ לִיכָא מִמ"נ, דְּשְׁיַעוּר הַשְּׁעָר טְמֵא הוּא כְּדִי גִטְלִית הַזּוּג, וְשְׁיַעוּר שְׁעָר הַמְּצִיל דִּינוֹ כְּדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ, וּלְפִי"ז דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת וּדְאִי וּמְעִיקָר הַהֲלָכָה לְמִשְׁנָה מְסִינִי, א"כ מִיּוֹשֵׁב הֵיטֵב דַּעַת הַרְמַב"ם שְׁפֶסֶק בְּשְׁתֵּי שְׁעָרוֹת דְּפְרָה בְּעֵינְקָרוֹ מְאָדִים דְּשְׁיַעוּרוֹן כְּדִי גִטְלִית הַזּוּג גַם לְהַקֵּל כֵּינּוּן דַּעכ"פ יֵשׁ כָּאֵן שְׁיַעוּר וּדְאִי שֶׁל אֻדָם ע"כ הָוִינּוּן בְּכֻלָּל עֵינְקָרוֹ מְאָדִים וְלֹא פְּסֻלִי בְּפְרָה וּכְמִש"נ.

הַאֲוֶרְכּוֹן דְּבְדֻבְרֵי הַרְמַב"ם בִּפ"ב מְאִישׁוֹת שְׁהַבָּאנוּ, דְּשֵׁם יְסוּד הַדִּין דְּשְׁעָרוֹת לְכַה"ת כְּוֹלָה, מְבוֹנָאָר דְּהָא דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת סְפֵק, וְכִמוֹ שְׁפֶסֶק שֵׁם דְּמִכְּדִי גִטְלִית הַזּוּג עַד שְׁיַכּוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ דְּנִין בְּהוֹן דִּין קְטָן וְגִדּוֹל לְהַחְמִיר, וְהוּא מְסַפִּיקָא, דֹּא"א שְׁיַהֲיוּ קְטָן וְגִדּוֹל יַחַד בְּנֻדְאִי, וְא"כ הָרִי לְהִדְיָא דַּעַת הַרְמַב"ם דְּהָא דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר הוּא בְּתוֹרַת סְפֵק, הַיְפוּף מַה שְׁמִוּוֹרְחָ בְּמִקְוֹמוֹת שְׁהַבָּאנוּ דִּהְלָכָה פְּדֻבְרֵי פְּוֹלָן לְהַחְמִיר בְּתוֹרַת וּדְאִי וְזֶה צ"ע.

אִכּוֹ בְּאָמַת צ"ע בְּמִש"פ הַרְמַב"ם בְּשְׁעָר לְבוֹן דְּשְׁיַעוּרוֹ כְּדִי גִטְלִית הַזּוּג, וְקָשָׁה דִּהְרִי אִיכָא גְוִוְנָא דְּצְרִיף לְהִיּוֹת שְׁיַעוּרוֹ כְּדִי לְכוּף רֵאשִׁין לְעֵינְקָרוֹ, וְהוּא הִיכָא דְּקָדָם שְׁעָר לְבוֹן לְבַהֲרַת דְּטָהוֹר, וְא"כ אִם כְּדִי גִטְלִית הַזּוּג קָדָם לְבַהֲרַת וְאִח"כ נִוְלָדָה הַבְּהֲרַת וְאִח"כ נִתְגַּדֵּל

השער עד פדי לכוף ראשו לעיקרו, דלפי ההלכה פדברי פולן להחמיר הי' לנו לומר בזה דשיעורו פדי לכוף ראשו לעיקרו ודין בהרת קודם לשער לבן בו וטמא, וקשה למה פסק הרמב"ם בסתמא דשיעורן פדי נטילת הזוג ולא הזכיר פלל שיעורא דלכוף ראשן לעיקרון, דמבאר מזה דלא משגיחין פלל בשיעורא רבא, ולעולם שיעורן בכדי נטילת הזוג אף להקל, ומ"ש מבן ובת דאזלינן להחמיר בשני השיעורים ומ"ש הקא דאזלינן רק בטר שיעורא זוטא אף להקל.

ונאשר נראה ההבדל בזה, דגבי שער לבן דינו מבאר וחומריתו מבוארת, דהא דחשבינו השער לבן של פדי נטילת הזוג לשער זהו חומרא, דממילא דין נגע וטומאתו בו, ונהלא הא דנחשבנו לבהרת קודם כ"ז שלא הגיע לשיעורא דלכוף ראשו לעיקרו הוא חומרא דאתי מפח קולא, דע"י שלא נחשוב השיעור זוטא של נטילת הזוג לשער עי"ז יהי אח"כ בהרת קודם לשער לבן, וכיון דבעיקרו חלה ההלכה דכדברי פולן להחמיר וחייל עלי דין שער ממילא הוי דינא דמועיל גם להקל, וע"כ אזלינן לעולם בטר נטילת הזוג, משא"כ בקטנות וגדלות עצם דין חומרו וקולו ליפא, דבין קטנות ובין גדלות יש בו חומר וקל, וכיון דקטן וגדול יחד א"א להיות, וחומר וקל אין בו, א"כ בע"כ דין ספק בו והולכין בו להחמיר בשני השיעורים, ולפי"ז הרי להדיא דהא דהלכה פדברי פולן להחמיר הוא בתורת נדאי מדמועיל גם להקל בהיצא מתוף חומרותיו, דאם נימא דההלכה בכולן להחמיר הוא מספיקא א"כ גם חומרו היצא מתוף קולו ג"כ דינו להחמיר פדין פל ספק של תורה, אלא נדאי מבואר מתוף דברי הרמב"ם דלהחמיר דהקא הוא בתורת נדאי דבעיקר ההלכה נאמר דשלא שיעורין יש פדין שער ולהחמיר בכולהו בתורת נדאי, וכש"נ.

והנה אם נימא דהא דהלכה פדברי פולן להחמיר הוא מטעם ספיקא אבל באמת ליפא רק חד שיעורא, א"כ פשיטא דההלכה דלהחמיר הוא על פל ספקות פיון דמכילהו איפא נ"מ לדינא, וליפא שום טעם באיזה להחמיר יותר, ובנדאי דמחמירין פכולהו ספיקי, אבל אם נימא דהא דההלכה פדברי פולן להחמיר הוא בתורת נדאי, ובעיקר ההלכה דשיעורין של שערות נאמר דשיעור זוטא הוא שיעור למיחל עלי שם שער, ושיעורא רבא הוא ג"כ שיעור שער למימר דזוטא מינא לא הוי שער, והלכה דשניהם הוי שיעורן נדאי ואזלינן בהו להחמיר בתורת נדאי, א"כ הרי פיון דהגמ' קאמר דההלכה היא דבכולן להחמיר הרי פשיטא דהביאור דבכולן הוא על רבא דכולהו וזוטא דכולהו, וממילא דלא נאמר רק על אלו שני השיעורין לבד, אבל הסימן האמצעי בנדאי לא הוזכר בההלכה, דלא יתכן אחרי שפבר יש בו דין שער נדאי עוד משיעורא זוטא, וגם יש בו הלכה דלא הוי שער כ"ז שלא הגיע לשיעורא רבא, ואיך יכול להיות בההלכה השיעור האמצעי, דשני פעמים שם שער לא יוכל להיות בנדאי, ובע"כ דלא הוזכר בההלכה רק שיעור דזוטא מכולהו שהוא פדי נטילת הזוג ושיעורא רבא דכולהו שהוא פדי לכוף ראשן לעיקרון ולא יותר, ושיעורא דכדי לקרוץ בצירוף לא קי"ל, וזהו שהשמיטו הרמב"ם, דלפי המסקנא דשני השיעורין הויין בתורת נדאי וגם להחמיר דידהו הוי ג"כ בתורת נדאי ממילא לא קי"ל פהו שיעורא מציעתא דכדי לקרוץ בצירוף וליתא להו שיעורא פלל, ומינשב היטב דברי הרמב"ם דפ"ב מאישות וכש"נ.

ונכדברינו הוא בחת"ס חלק או"ח סי' קנ"ד יסוד הדברים בדעת הרמב"ם דהוי בתורת ונדאי אבל יש הרבה שינויים בפניאור הדברים. פ"ג הי"ח ואם קדש בשטר אינו כותבו אלא מדעת האב או מדעת השליח עכ"ל, ועיין במ"מ שהביא בשם הרמב"ן ז"ל ונחלק עליו הרמב"ן ז"ל לדין השליח ואמר שאינו כותבו אלא מדעתה כדקי"ל גבי גט דאפי' אומר אמרו גט פסול או בטל וה"נ מהתם גמרנו מה התם דעת מקנה בעינן ולא שלוחו אף הקא דעת מקנה בעינן ולא שלוחה ואפי' באומרת אמרו עכ"ל, ועיין בקדושין דף ט' דמבוארשם להדיא דדעת האשה דבעינן בשטר קדושין הוא משום דילפינן לה מדעת הבעל שבגט, וא"כ צריך ביאור לדעת הרמב"ם דמ"ש דהתם גבי בעל דלא מהני דעת השליח ולא אומר אמרו, ומ"ש הקא גבי אשה דמהני, וכמו שהקשה הרמב"ן.

ונראה לומר, דהנה עיקר הך דינא דמילי לא מימסרי לשליח לא הוי דין דשייך רק בגט, דהרי גם בשטר מתנה מבואר בגיטין דף כ"ט דמילי לא מימסרו לשליח, ועיין ברמב"ם בפ"ד מהל' זכי' ומתנה שפסק דגם אומר אמרו פסול בשטר מתנה, הרי דעיקר הך דינא דמילי לא מימסרי לשליח הוא בכל דבר דצריך דעת בעלים.

ואע"ג דחלוק גט משטר מתנה בדין מילי לא מימסרו לשליח, דבגט הרי מבואר בגיטין דף ס"ו דבעינן שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו, ואף אומר אמרו לא מהני משום דמילי לא מימסרו לשליח, וכן מבואר בגיטין דף ע"ב דבעינן שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו, ומפרש שם בגמ' דישמעו לאפוקי מ"ד מודה ר"י באומר אמרו, הרי חזינו דגם בכתיבה נאמר הך דינא דמילי לא מימסרו לשליח, ובשטר מתנה פשוט דהוא רק בחתימה ולא בכתיבה, וכמבואר בגיטין דף ג' דלר"מ דלא בעי כתיבה לשמה גם מצאו באשפה פשר, ונהרי כתיבה שלו הוי כמו שאר שטרי קנין ומ"מ קאמר הגמ' דמצאו באשפה פשר, ובע"כ דהא דמבואר בגיטין דף כ"ט דגם בשטר מתנה מילי לא מימסרו לשליח בע"כ דקאי רק אחתימה ולא אכתיבה, [ועיין שם ברמב"ם בפ"ד מהל' זכי' ומתנה שפסק ז"ל וכן אם אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר מתנה ותנוהו לפלוני אינו יכולין לומר לסופר לכתוב אלא הם עצמם כותבים כמו בגט עכ"ל, הרי דמשמע מלשון הרמב"ם דגם בכתיבה פסול, אכן נראה פשוט דלא משום דין מילי לא מימסרו לשליח אלא משום דהוי תנאי דהם דוקא ככתבו וכמבואר בפסוקי דגטין דס"ו דמלבד הך דינא דמילי לא מימסרו לשליח יש בכתיבו גם דין תנאי שהם בעצמן יכתבו], היינו משום דהכתיבה בשאר שטרות אין בה שום דין שטר, ולא חל עלה דין מעשה בעלים, ורק החתימה דהוי עיקר שטרא, ובזה הוא דבעינן דעת בעלים, משא"כ בגט דבעינן כתיבה לשמה ממילא חיייל עלה דין מעשה בעלים, וכל היכא דבעינן מעשה בעלים אמרינן בזה מילי לא מימסרו לשליח, אבל אה"נ דעיקר הך דינא דמילי לא מימסרו לשליח לא הוי דין מסויים בגט רק דהוי דין בכל דבר דצריך מעשה בעלים ודעת בעלים, וכ"ז פשוט מהסוגיא שהבאנו.

והנה בקדושין דף ט' אפליגי אמוראי בשטר קדושין שכתבו לשמה ושללא מדעתה ומפרש שם בגמ' דפליגי דמר סבר מקשינן הוי' ליציאה מה יציאה לשמה ושללא מדעתה אף הוי' נמי לשמה ושללא מדעתה ומ"ס מה הוי' בעינן דעת מקנה אף יציאה בעינן דעת מקנה ופריך שם הגמ' מהא דתנן אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הרי

דְּבַעֲיֵנוּ גַם דַּעְתָּהּ, וְלִכְאוּרָהּ צ"ע דַּהֲרֵי שָׁם לֹא אֵינֶרִי מִתְנִיתִין בְּדִין לְשִׁמָּה, רַק מְדִין שְׁטָרוֹת, דַּהֲרֵי שָׁם תָּנִן גַּם שְׁטָרֵי קִנְיָן וְנִשְׁוֹאִין דָּאִין כּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֵא מִדַּעַת בְּעָלִים, וְשְׁטָרֵי קִנְיָן וְנִשְׁוֹאִין בּוֹדָאֵי דְאֵינֶרִי בְּחִתִּימָה וְלֹא בְּכַתִּיבָה, וְא"כ גַּם שְׁטָרֵי אֵירוֹסִין דְּכּוֹנְתִינְהוּ מִשּׁוּם דִּין שְׁטָרוֹת וּבְחִתִּימָה דְּנֹקָא, וְא"כ צ"ע מַאי מֵייתֵי הַגַּמ' זֹאת לְהַפְּלוּגְתָּא דְּכַתְּבוּ לְשִׁמָּה וְשִׁלָּא מִדַּעְתָּה דְּאֵינֶרִי בְּכַתִּיבָה וּמִשּׁוּם דִּין לְשִׁמָּה.

וְאֲשֶׁר נִרְאָה מְנוֹכַח מְזָה, דְּבְּכָל שְׁטָרוֹת לֹא בְּעֵינֵן דַּעַת הַמְּתַחֲזֵיב רַק דַּעַת מִי שְׁעוֹשָׂה אֵת הַשְּׁטָר, וּבְכָל שְׁטָרוֹת הַמְּקַנָּה הוּא שְׁעוֹשָׂה אֵת הַשְּׁטָר, וּמִשּׁוּ"ה תְּלוּי בְּדַעְתּוֹ, וְע"כ בְּשְׁטָר קִידוּשִׁין פִּינּוֹן דְּקִי"ל דְּבַעַל כּוֹתְבוֹ וְהוּא הַעוֹשֶׂה אֵת הַשְּׁטָר, וְא"כ אֵי מִשּׁוּם דִּין שְׁטָרוֹת לֹא בְּעֵינֵן רַק דַּעְתּוֹ לְחֹד, וְהָא דְּבַעֲיֵנוּ דַּעְתָּהּ הוּא רַק מִשּׁוּם דִּין לְשִׁמָּה, וְזֵהוּ דְּפָרִיז הַגַּמ' מְהָא דְּתַנּוּ אִין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵירוֹסִין וְנִשְׁוֹאִין אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנִינְהֶם אִמ"ד דְּכַתְּבוּ לְשִׁמָּה וְשִׁלָּא מִדַּעְתָּהּ כְּשֶׁר, מִשּׁוּם דְּהָא דְּבַעֲיֵנוּ דַּעַת שְׁנִינְהֶם בְּשְׁטָרֵי אֵירוֹסִין הוּא רַק מִשּׁוּם דִּין לְשִׁמָּה, וּכְמַש"נ.

וּלפ"ז נִרְאָה דְּאֶפִּילוּ לְמ"ד דְּבַעֲיֵנוּ דַּעַת שְׁנִינְהֶם, מִשּׁוּם דִּין דְּלְשִׁמָּה, מ"מ תְּלוּקִין הֵם בְּדִינְהֶם, דְּהָא מִיָּהָא דְּאֶשְׁוִי הַשְּׁטָר לְשִׁמָּה הַבַּעַל הוּא שְׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ, וּמִדַּעְתּוֹ הוּא דַּעְשָׂה הַשְּׁטָר לְשִׁמָּה, וּכְמוֹ שְׁבַעֲיָקָר הַדִּין שְׁטָר הַכָּל נַעֲשֶׂה ע"י דַּעַת הַבַּעַל כְּמוֹ"כ חִלּוֹת הַדִּין לְשִׁמָּה בְּהַשְּׁטָר הוּא ג"כ רַק ע"י הַבַּעַל, וְדַעַת הָאִשָּׁה נְהִי דְּמַעֲכַב בְּדִין לְשִׁמָּה דְּבִלָּא דַּעְתָּהּ לֹא הָוִי לְשִׁמָּה וּבְעֵינֵן גַּם דַּעְתָּהּ בְּלְשִׁמָּה, מ"מ לֹא הִיא הַעוֹשֶׂה אֵת הַשְּׁטָר לְשִׁמָּה, וּמִדַּעְתָּהּ הָרִי י"ל בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דַּס"ל דְּהָא דְּמִילֵי לֹא מִיְמַסְרֵן לְשִׁלִּיחַ וְלֹא חֲנִייל דִּין צִיּוּי בְּעָלִים ע"י שְׁלִיחַ, הוּא רַק בְּבַעַל דְּהוּא הַעוֹשֶׂה אֵת הַשְּׁטָר, וְהוּא הַעוֹשֶׂה אֵת הַשְּׁטָר לְשִׁמָּה, וּבְעֵינֵן מַעֲשִׂיו בְּהַשְּׁטָר, וְלִזָּה הוּא דְּלֹא מְהַנִּי שְׁלִיחוֹת בְּמִילֵי, מִשָּׂא"כ לְגַבֵּי הָאִשָּׁה דְּלֹא בְּעֵינֵן מַעֲשִׂי פְּלָל, וְרַק דַּעְתָּהּ בְּלַבָּד, בְּזָה לֹא מְצִינּוּ דְּלֹא תְּהַנִּי שְׁלִיחוֹת, וְע"כ זֵהוּ שְׁפָסַק דְּמְהַנִּי גַם דַּעַת הַשְּׁלִיחַ, וּכְש"נ.

פ"ו ה"ד אָבֵל אִם אָמַר לָהּ הָרִי אֵת מְקוֹדְשָׁתָּ לִי בְּדִינָר זֶה וְנָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ וְהַשְּׁלִים הַתְּנָאֵי וְאָמַר אִם תְּתַנִּי לִי מֵאֵתִים זֹו תְּהִי מְקוֹדְשָׁתָּ לִי וְאִם לֹא תְּתַנִּי לִי לֹא תְּהִי מְקוֹדְשָׁתָּ הָרִי הַתְּנָאֵי בְּטַל מְפָנִי שְׁהַקְדִּים הַמַּעֲשָׂה וְנָתַן בְּיָדָהּ וְאִם"כ הַתְּנָה וְכו' עכ"ל, וּבְהַשְּׁגוֹת ז"ל אֶפִּילוּ אָמַר הַכָּל קוֹדֵם הַמַּעֲשָׂה וְכו' הָרִי הַתְּנָאֵי בְּטַל מִשּׁוּם דְּלֹא דְּמִי לְתַנָּאֵי ב"ג וּב"ר שְׂאֵמְרוּ אִם יַעֲבְרוּ דְּהִינּוּ תְּנָאֵי וְנִדְרָא וְנִתְתַּם דְּהִינּוּ מַעֲשָׂה וְזֵה לֹא אָמַר כֵּן אֲלֵא אָמַר הָרִי אֵת מְקוֹדְשָׁתָּ דְּהִינּוּ מַעֲשָׂה וְנִדְרָא אִם תְּתַנִּי דְּהִינּוּ הַתְּנָאֵי עכ"ל, וְהַשְּׁגָה מְבֹאֲרַת דְּכִינּוּ דְּהָא דְּבַעֲיֵנוּ תְּנָאֵי קוֹדֵם לְמַעֲשָׂה הָא יִלְפִינּוּ מִדְּהַקְדִּים אִם יַעֲבְרוּ לוֹנְתַתְּמָם א"כ הָא קָאֵי זֹאת עַל הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשָׂה וְלֹא עַל עֲצָם הַמַּעֲשָׂה בְּפוֹעַל, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שְׁפִירְשָׁה עַל גּוּף הַמַּעֲשָׂה.

וְנִרְאָה לוֹמַר לְדַעַת הַרְמַב"ם, דְּבַתְּנָאֵי ב"ג וּב"ר פִּינּוֹן דְּהִיָּה עַפ"י הַדְּבֹור, מְמִילָא דַּע"י הַדְּבֹור שְׁל וְנִתְתַּם נְגַמְר זְכִיתָם בְּעֶבֶר הַיְרֵדוֹ, וְא"כ הָוִי זֹאת גַּם מַעֲשָׂה בְּפוֹעַל, וְע"כ הָא שְׁפִיר נֹכַח לְמִילָף מְהָא דְּהַקְדָּם אִם יַעֲבְרוּ לוֹנְתַתְּמָם דְּבַעֲיֵנוּ תְּנָאֵי קוֹדֵם לְעֲצָם הַמַּעֲשָׂה, פִּינּוֹן דְּבַקְרָא זֵה שְׁל אִם יַעֲבְרוּ וְנִתְתַּם נְכָלָל בִּי גַם עֲצָם הַמַּעֲשָׂה שְׁל זְכִיתָ ב"ג וּב"ר בְּחִלְקָם.

ואע"ג דדעת הרמב"ם היא בפ"ו שם הי"ז דבתנאי דמעכשיו לא בעינו משפטי התנאים, וא"כ הרי בע"כ דבשעת הדבור של ונתתם לא זכו עוד בחלקם, דאל"כ הא הוי תנאי דמעכשיו. אכן נראה עפ"י מ שפתב הרמב"ם בפ"ט מה' גירושין ו"ל ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרין עד שיתקנים התנאי עכ"ל.

הרי דזהו עיקר יסוד הדין של תנאים שגומר המעשה בקנינו ואף שהתנאי מעכבו מלהגמר, א"כ גם הקא בהדבור של ונתתם כבר נגמר קנינם וזכיתם בעבר הירדן פיון דהיה עפ"י הדבור, ורק פיון שנגמר בו התנאי של אם יעברו בזה הוא דהדר הדין שהתנאי יעפב גמר זכיתם עד שיעברו ויקיימו התנאי, אבל הא מיהא דגמר זכיתם לאחר קיום התנאי הכל נעשה ע"י הדבור של ונתתם, וע"כ הוי זאת מעשה בפועל, ושפיר ילפינו מינה דבעינו תנאי קודם לעצם המעשה, וכמו שהוקדם אם יעברו לונתתם, ונהרי גם בכל מקום דבעינו תנאי קודם למעשה בפועל הוא ג"כ היכא שהמעשה נגמרת ע"י קיום התנאי ומ"מ בעינו שהתנאי יוקדם למעשה זו, וכמבואר ברמב"ם פ"ו הי"ז שם, וע"כ שפיר ילפינו זאת מתנאי דב"ג וב"ר, וכמש"נ.

והנראה פשוט, דבאמת גם הראב"ד ס"ל פן דע"י הדבור של ונתתם כבר נגמר המעשה ג"כ כמש"כ, דזה פשוט פן, אלא דהשגתו היא מטעם אחר, והוא, דהנה נראה דבכל תנאים בעינו שיתנה גם המעשה, אפילו במקום שלעצם המעשה לא בעינו דיבור כלל, פגון היכא דמהניא נתן לה בשתיקה, וכמבואר בקידושין דף ו' דאיכא גוונא דמהניא אף אם נתן לה בשתיקה, וכן גבי גירושין הרי הרבה פוסקים ס"ל דאם נתן לה בשתיקה ג"כ מגורשת, מ"מ הדבר פשוט דכשמגרשה על תנאי בעינו שיתנה המעשה ג"כ, ובעינו שיאמר לה אם תעשי פן תהיי מגורשת, ולא מהניא שיאמר לה אם תעשי פן לחוד, ויתן לה הגט בלא הזכרת המעשה כלל.

והדין פשוט פן, דהרי בעינו גם הן קודם ללאו, ועיקרו של הן הא הוי הזכרת חלות המעשה, הרי להדיא דבעינו התנאות המעשה. ולפ"ז הרי בע"כ בתנאי ב"ג וב"ר הך דיבורא דונתתם היו בו שני דברים, התנאות המעשה, ומעשה בפועל, דאם אף לא היה נכלל בזה התנאות המעשה הרי לא היה בו דין תנאי כלל, וע"כ סובר הראב"ד, דהתנאות המעשה שהיא מעיקר עשיית התנאי, עלי' הוא דאמרין דבעינו דומיא דב"ג וב"ר שיהא התנאי קודמו, משא"כ עצם המעשה דאין זה מגוף התנאי, ע"כ לא שנייה בזה לומר דניבעי דומיא דב"ג וב"ר שיהא התנאי קודם לעצם המעשה, ובזה הוא שחולק הרמב"ם בסברא וס"ל דהמעשה בפועל עדיף יותר מהתנאות המעשה, וע"כ מסתבר דהך דינא דתנאי קודם למעשה קאי על עצם המעשה ולא על התנאות המעשה.

והנה מצינו תרי גוונני בדיני התנאים דילפינו מתנאי ב"ג וב"ר, חדא בדיני סדר עשיית התנאי, דהתנאי יהא בסדר התנאות דומיא דב"ג וב"ר, וילפינו מזה דבעינו כפול והן קודם ללאו ובלא"ה לא הוי תנאי כלל, והב' בחלות התנאי דיש דברים שאין התנאי חל עליהן כלל אף שנעשה בכל הלכות תנאי, והוא דבר שא"א לקיימו ע"י שליח דהוי דינא בחלות התנאי דעל מעשה כזו לא חיייל תנאה.

אשר לפ"ז צ"ע לדעת הרמב"ם דמפרש להו דדינא דתנאי קודם למעשה דר"ל לעצם המעשה בפועל, אם הוא דין בחלות התנאי דאמרינו דכיון דכבר נעשה המעשה ע"כ לא חיל בו דין תנאי עוד, או דהוי דין בסדר ההתנאה דצריף שיהא קודם למעשה.

ולפ"ז הרי נוכל לומר בפשיטות, דזהו דעת הרמב"ם דמפרש דקאי על מעשה בפועל, דס"ל דהוי דין בעצם חלות התנאי דכל שנעשה המעשה לא חיל בו עוד תנאי, וע"כ שריף זאת רק על עצם המעשה שפבר נעשית, משא"כ בהתנאת המעשה הרי עוד לא נעשה דבר, ושריף חיל ב' תנאי.

אכן ז"א, דהנה הר"ן בפ"ג דקידושין הקשה על הרמב"ם מהא דאיתא בגיטין דף ע"ה דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע דמבואר שם בסוגיא דאם פתב לא יהא גט אם לא מתי הוי מעשה קודם לתנאי, ונהרי התם לא הוי מעשה בפועל כ"א התנאת המעשה, הרי דבעינו תנאי קודם להתנאת המעשה, וקשה על הרמב"ם שפסק דלא בעינו תנאי קודם רק להמעשה בפועל ולא להתנאת המעשה.

ולדעת הרמב"ם נראה לומר, דבאמת כל התנאת המעשה שאומר שיהיו הקידושין והגט קיימין או יבטלו זהו גופא חשוב מעשה בפועל ג"כ, דהא אהניא דיבורי' אם לקיים הקידושין או לבטלו, וא"כ הרי גם לדעת הרמב"ם דסובר דכל עיקר הו דינא דתנאי קודם למעשה הוא רק להמעשה בפועל ולא להתנאת המעשה, מ"מ בעינו שיקדים התנאי גם להתנאת המעשה ג"כ, ומשום דהתנאת המעשה יש בה גם דין מעשה בפועל, וניחא הו דאתקין שמואל לדעת הרמב"ם כמו לדעת כל הפוסקים, כיון דלעולם בעינו שיקדים התנאי להתנאת המעשה ג"כ.

אלא דנראה, דנהי דהתנאת המעשה יש בה גם דין מעשה, מ"מ לענין הדין של תנאי קודם למעשה הדין תלוי, דאם נימא דהא דבעינו תנאי קודם למעשה בפועל לדעת הרמב"ם הוא דין בחלות התנאי, משום דכן הוא הדין דכל תנאי שלאחר מעשה לא מהניא, א"כ התנאת המעשה נהי דיש עלה גם דין מעשה, מ"מ מקרי עוד קודם המעשה, כל זמן שלא עשה מעשה הגירושין והקידושין, וצריף להיות התנאי קיים.

אלא נראה מוכרח מכאן, דגם לדעת הרמב"ם הא דבעינו תנאי קודם למעשה הוא סדר בעיקר ההתנאה ומעשה התנאי, וע"כ שפיר חשוב גם התנאת המעשה כמעשה, דלענין סדר עשית התנאי שפיר נוכל לומר דכל שיש בו דין מעשה צריף שיהא התנאי קודמו, ואף שלא נגמר עוד המעשה.

ולפ"ז הרי בע"כ מוכרח בדעת הרמב"ם דגם בדין סדר התנאי ילפינו מתנאי ב"ג וב"ר על המעשה בפועל ולא על התנאת המעשה, ובנה הוא שחולק הראב"ד, וכש"נ. והנה ברמב"ם פ"ט מה' גירושין ה"כ פסק דהא דאתקין שמואל בגיטא דשכ"מ קאי בין שנכתב התנאי כן בהגט עצמו ובין שהתנה כן בע"פ, וקשה לפ"ד הרמב"ם דהא דבעינו תנאי קודם למעשה הוא להמעשה בפועל, א"כ מאי נ"מ בין היכא שנכתב התנאי קודם למעשה או היכא שנכתב המעשה קודם לתנאי, אבל הרי מ"מ התנאי והמעשה בפועל נעשין ובאין כאחת בשעת מסירת הגט, ונהרי שם בסוגיא דאתקין שמואל מבואר דבעינו דוקא

שִׁיחָה נִזְכָּר הַתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, וְלִדְעַת הַרְמַב"ם הָא קָאֵי פֶּן גַּם עַל הַפְּתִיבָה, וְקָשָׁה דְהִיכָא דְהַתְּנָאי הוּא בְּפִתְבַּת בְּהַגֵּט עֲצָמוּ א"כ הָא לְעוֹלָם הַנִּיּוֹן תְּנָאי וּמַעֲשֵׂה כְּאַחַת.

וְאִין לֹאמַר דְהַתְּנָאי הָוֵי עַל עֲצָם הַשְּׁטָר אִם יוֹעִיל לְגִירוּשֵׁין אִם לֹא, וְנַעֲשֶׂה זֹאת בְּשַׁעַת פְּתִיבָה עֲצָמָה, וְשִׁפִּיר חֲלוּק בֵּין תְּנָאי פְּתוּב קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה אוֹ מַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתְּנָאי, פִּינּוֹן דְהַמַּעֲשֵׂה הוּא פְּתִיבַת הַגֵּט, א"כ בְּכַתְבַּת הַמַּעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתְּנָאי הָוֵי הַמַּעֲשֵׂה בְּפוּעֵל קוֹדֵם, וְאִם פְּתַב הַתְּנָאי קוֹדֵם הָוֵי הַתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעֵל, ז"א, דְהָרִי דְעַת הַרְמַב"ם הִיא בְּפ"ח מַה' גִּירוּשֵׁין ה"ד דְּכָל תְּנָאי הַגֵּט צָרִיכִין לְהִיּוֹת אַחַר פְּתִיבַת הַתְּנָרְף, וְאִם אָף הִי' קוֹדֵם פְּתִיבַת הַתְּנָרְף הָוֵי סִפְק גִּירוּשֵׁין, וְא"כ הָא נִמְצָא דָּאֵם אָף הָוֵי הַתְּנָאי עַל הַגֵּט גּוֹפְקִי' אִם יִהְיֶה בּוֹ דִּין שְׁטָר אִם לֹא, לְעוֹלָם הָוֵי מַעֲשֵׂה קוֹדֵם לְתְּנָאי, פִּינּוֹן דְהַגֵּט כְּבָר נַעֲשֵׂה בְּכַתְיבַת הַתְּנָרְף, וְצ"ע.

וּבְאַמַּת שְׁנָה צ"ע גַּם לְאִידָף פּוֹסְקִים דַּס"ל דְתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה קָאֵי עַל הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה, אֲבָל הָרִי עַכ"פּ בְּעִינּוֹן שְׁהַתְּנָאֵת הַתְּנָאי יִהְיֶה קוֹדֵם לְהַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה, וְהִכָּא הָרִי הַכֹּל נַעֲשֵׂה בְּשַׁעַת נְתִיבַת הַגֵּט וְלִיכָא פְּאֵן שׁוּם דְּבָר שְׁהוּא קוֹדֵם, וְאִע"ג דִּי"ל דְגַם בְּב"א שְׁפִיר דְּמִי, אֲבָל אַכְתִּי צ"ע דַּא"כ הָרִי גַּם בְּשִׁפְתוּב הַמַּעֲשֵׂה תְּחִלָּה בְּהַגֵּט ג"כ יִהְיֶה שְׁפִיר דְּמִי פִּינּוֹן דְעַל כֹּל הָאוּפְנִים הַנִּיּוֹן בְּב"א הַתְּנָאי וְהַמַּעֲשֵׂה, וְאִיזָה חֲלוּק יֵשׁ בֵּין אִם פְּתוּב הַתְּנָאי תְּחִלָּה לְהַמַּעֲשֵׂה תְּחִלָּה, וְצ"ע.

אֲלֵא בַע"כ נִרְאָה מְבֹנָר מְזָה, דְהָא דְבְּעִינּוֹן תְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה לְאוּ בְּהַקְדָּמָה תְּלִיָּא מִיְלְתָא אִיזָה דְּבָר שְׁנַעֲשֵׂה קוֹדֵם, אִם הַתְּנָאי אִם הַמַּעֲשֵׂה, דְהָרִי הִכָּא בְּגֵט לִיכָא כָּלִל שׁוּם דְּבָר שְׁהוּא קוֹדֵם, אֲלֵא דְצָרִיף לְהִיּוֹת פֶּן בְּצוּרַת הַתְּנָאי וּפִירוּשׁוֹ, שְׁיִיחָה בְּפִירוּשׁ הַתְּנָאֵתוֹ הַתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, וְע"כ אִינּוֹ תְּלוּי זֹאת כָּלִל בְּהַזְמַן אִיזָה הוּא קוֹדֵם, וְגַם פְּשֵׁהֶם בְּשַׁעַת אַחַת ג"כ מִיחָא הַתְּנָאי בְּצוּרַתוֹ וּפִירוּשׁוֹ הָוֵי הַתְּנָאי תְּחִלָּה לְהַמַּעֲשֵׂה, וְע"כ שְׁפִיר תְּלוּי בְּמָה שְׁפְתוּב בְּהַגֵּט תְּחִלָּה עַל צוּרַת הַתְּנָאי אִיף שְׁהוּא.

אֲלֵא דַכ"ז הוּא רַק לְהַנְדָּה פּוֹסְקִים דְהָא דְתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה קָאֵי עַל הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה, דְהַכֹּל הוּא מַעֲצָם מַעֲשֵׂה הַתְּנָאי, אֲבָל לְדְעַת הַרְמַב"ם דְתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה קָאֵי רַק עַל מַעֲשֵׂה בְּפוּעֵל, דְאִין הַמַּעֲשֵׂה שְׁיִיף כָּלִל לְעֲצָם הַתְּנָאי, וְהַנִּיּוֹן שְׁנֵי דְבָרִים בְּפ"ע, וְאִין זֶה שְׁיִיף כָּלִל לְצוּרַת הַתְּנָאי וּפִירוּשׁוֹ, וְבַע"כ דְּבְּהַקְדָּמָה תְּלִיָּא מִיְלְתָא דְבְּעִינּוֹן שְׁהַתְּנָאי יִקְדָּם לְהַמַּעֲשֵׂה, וְא"כ הָרִי קָשָׁה פְּנ"ל, דְּבְּכַתְבַּת הַתְּנָאי בְּהַגֵּט הָרִי הַכֹּל נַעֲשֵׂה בְּב"א, וְאִיזָה חֲלוּק יֵשׁ בֵּין שְׁנַכְתְּבַת הַמַּעֲשֵׂה קוֹדֵם אוֹ הַתְּנָאי קוֹדֵם.

וְע"כ נִרְאָה דְגַם לְדְעַת הַרְמַב"ם דַּס"ל דְהָא דִּינָא דְתְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה קָאֵי עַל מַעֲשֵׂה בְּפוּעֵל, מ"מ עֵיקַר הַדִּין לֹא נִצְאָר עַל גּוּף הַמַּעֲשֵׂה שְׁנַעֲשֵׂה, פִּי אִם עַל עֲשִׂית הַמַּעֲשֵׂה שְׁגוּמַר בְּדַעְתּוֹ, שְׁבִזָּה הוּא דְחִינְיָל עֵיקַר דִּין הַתְּנָאי שְׁעַל מְנַת פֶּן הוּא עוֹשֶׂה זֶה הַמַּעֲשֵׂה, וְס"ל לְהַרְמַב"ם דְגַם זֶהוּ בְּכֹלִל עֵיקַר הַתְּנָאי וְשְׁיִיף בּוֹ דִּין צוּרַת הַתְּנָאי שְׁיִיחָה הַתְּנָאי קוֹדֵמוֹ, וּמִשׁוּם דַּס"ל לְהַרְמַב"ם דְּכָל עֵיקַר הָא מִיְלְתָא שְׁל הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה הוּא דִּין עֲשִׂית הַמַּעֲשֵׂה מַה שְׁגוּמַר בְּדִיבּוּרוֹ, וְזֶהוּ דְהָוֵי בְּכֹלִל גּוּף הַתְּנָאי, מִשָּׂא"כ אִם יִצְוִיר שְׁתָּהָא הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה שְׁלֵא יִהְיֶה דִּין מַעֲשֵׂה אִין זֶה בְּכֹלִל דִּין הַתְּנָאֵת הַמַּעֲשֵׂה שְׁל תְּנָאִים, וְע"כ הוּא דַּס"ל לְהַרְמַב"ם דְּכָל שְׁנַעֲשֵׂה הַמַּעֲשֵׂה בְּפוּעֵל שׁוּב אִין זֶה חֲשׁוּב תְּנָאי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה, פִּינּוֹן שְׁכְּבָר נִגְמַר עֲשִׂית הַמַּעֲשֵׂה א"כ מִמִּילָא דְהַתְּנָאֵה שֶׁאִח"כ חֲשׁוּבָה כְּהַתְּנָאֵה

שְׂאִין בַּה דִּין מַעֲשֵׂה, וְאִין פְּאן תְּנַאי קוּדֵם לַעֲשִׂית הַמַּעֲשֵׂה, וּמִיּוֹשֵׁב דַּעַת הֶרְמֵב"ם בְּהָא דִּילִיף מִתְּנַאי דב"ג וב"ר עַל מַעֲשֵׂה בְּפוּעֵל שְׂיֵהָא תְּנַאי קוּדְמוּ, וְגַם הָא דְצָרִיף תְּנַאי קוּדֵם לַמַּעֲשֵׂה הִיכָא שְׂנַכְתַּב תְּנַאי בְּהַגֵּט, מִשּׁוּם דְּחִלוּת הַמַּעֲשֵׂה שַׁע"י גָּמַר דַּעַתוּ זֶהוּ ג"כ מַעֲצָם מַעֲשֵׂה תְּנַאי, וְע"כ שְׂיִיף דִּין צוּרַת תְּנַאי גַם בְּכַתוּב בְּהַגֵּט עֲצָמוּ, וְשְׂיִיף גַם לַמִּלְפִּי מִתְּנַאי ב"ג וב"ר פִּינּוֹן דֵּהוּא מַעֲצָם מַעֲשֵׂה תְּנַאי, וְכַש"נ.

פ"ז הט"ז הָאוּמֵר לְחִבְרֵי אִם יִלְדָה אִשְׁתָּה נִקְבָה הָרִי הִיא מְקוּדָשָׁת לִי בְּזָה לֹא אָמַר פְּלוּם, וְאִם הִיָּתָה אִשְׁתָּה חִבְרֵי מְעוּבָרַת וְהוּפֵר הָעוּבָר ה"ז מְקוּדָשָׁת וְכו' עכ"ל, וְהֶרְאָב"ד פָּתַב ע"ז וְנ"ל לְפִי הַהֲלָכָה לֹא נֶאֱמַר הוּפֵר הָעוּבָרָה מְקוּדָשָׁת אֲלֵא לְדַעַת רַאב"י דְּאָמַר אָדָם מִקְנֵה דְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוּלָם וְלִית הַלְכָתָא פְּנוּתִי עכ"ל, וּפְלוּגְתַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְאָב"ד הִיא עַפ"י"מ דְּאִיתָא בְּקִדּוּשֵׁין דַּס"ב דְּתַנְיָא יֵתֵר עַל פֶּן אָמַר רַאב"י אֲפִילוּ אָמַר פִּירוּת עֲרוּגָה זֶה תְּלוּשֵׁין יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פִּירוּת עֲרוּגָה זֶה מְחֻבָּרַת פִּירוּת עֲרוּגָה זֶה מְחֻבָּרַת יִהְיוּ תְּרוּמָה עַל פִּירוּת עֲרוּגָה זֶה תְּלוּשֵׁין לְכַשְׂיִבְיָאוּ שְׂלִישׁ וְיִתְלָשׁוּ וְהִבְיָאוּ שְׂלִישׁ וְנִתְלָשׁוּ דְבָרֵי קִיָּמִין, אָמַר רַבָּה לֹא אָמַר רַאב"י אֲלֵא בְּשַׁחַת אֲבָל בְּאַגַּם לֹא, ר"י אָמַר אֲפִילוּ בְּאַגַּם וְכו' כְּמָאן אֲזֵלָא הָא דְתַנּוּ הָאוּמֵר לְחִבְרֵי אִם יִלְדָה אִשְׁתָּה נִקְבָה מְקוּדָשָׁת לִי לֹא אָמַר פְּלוּם, וְאִר"ח ל"ש אֲלֵא שְׂאִין אִשְׁתּוּ מְעוּבָרַת אֲבָל אִשְׁתּוּ מְעוּבָרַת דְבָרֵי קִיָּמִין כְּמָאן אִי כְּרַבָּה כְּשֶׁהוּפֵר עוּבָרָה אִי כַר"י אַע"פ שְׂלֵא הוּפֵר עוּבָרָה, הָרִי דְמִדְמָה הַגַּמ' הוּפֵר עוּבָרָה לְשַׁחַת, וְא"כ הָרִי הָא דְמְקוּדָשָׁת הוּא רַק לַרַאב"י דְּסוּבֵר דְּאָדָם מִקְנֵה דְבָר שְׂלֵב"ל, אֲבָל לְדִידֵן דְּקִי"ל אִין אָדָם מִקְנֵה דְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוּלָם וְגַם בְּשַׁחַת אִם קָרָא שֵׁם וְאָמַר שְׂיֵהָא תְּרוּמָה לְכַשְׂיִבְיָאוּ שְׂלִישׁ וְיִתְלָשׁוּ לֹא אָמַר פְּלוּם, וְכַמוֹ שְׂפַסְק פֶּן הֶרְמֵב"ם בְּפ"ה מַה' תְּרוּמוֹת ה"ט, א"כ מְמִילָא גַם בְּהוּפֵר עוּבָרָה אִינָה מְקוּדָשָׁת, וְזֶהוּ דַּעַת הֶרְאָב"ד.

וְלַדַּעַת הֶרְמֵב"ם צ"ל דֵּהָא דְמִיָּתִי הַגַּמ' מֵהָד דִּינָא דְהוּפֵר עוּבָרָה לְהָד דְתוּרֵם עַל הַשַּׁחַת, הִיָּינוּ מִשּׁוּם דְּבָלָאוּ הוּפֵר עוּבָרָה לֹא הָוִי גַם דּוּמְיָא דְשַׁחַת, אֲבָל אַה"נ דְּבְהוּפֵר עוּבָרָה לֹא חֲשׁוּב כָּלֵל לֹא בָּא לְעוּלָם, וּמַעֲשֵׂיו קִיָּמִין גַם לְדִידֵן דְּקִי"ל אִין אָדָם מִקְנֵה דְבָר שְׂלֵב"ל, [עֵינִין בְּתוֹס' שֵׁם ד"ה וְאָמַר וְלַדַּעַת הֶרְמֵב"ם מִתְּנִשְׁבָּא קוּשְׁיָתָם שֵׁם.

וְהִנֵּה בְנִי פ"ק דִּיבְמוֹת וּבמ"מ פ"ב דְּאִישׁוֹת הַקָּשׁוּ עַל הֶרְמֵב"ם מֵהָא דְאִיתָא בִּיבְמוֹת דִּי"ב דְּלֶהֱכִי לֹא: מְצִינוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת מִשּׁוּם דְּבָנִים ה"ה פְּסִימְנִים, וְדַעַת הֶרְמֵב"ם שֵׁם כַּפ"ב מֵהַל' אִישׁוֹת דְּהִיָּינוּ לִידַת הַבָּנִים אֲבָל כָּל זְמַן עֵיבוּרָה קוּדֵם שְׂיִלְדָה עֲדִינּוּ הִיא קַטְנָה, וְא"כ לְפִי"מ דְּפַסְק הִכָּא דְּבְהוּפֵר עוּבָרָה ה"ה מְקוּדָשָׁת הָא מְצִינוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת בְּהוּפֵר עוּבָרָה דְּהַבַּת מְקוּדָשָׁת וְהָאָם עֲדִינּוּ קַטְנָה וּבַת מִיָּאוֹן הִיא, וְנִשְׂאָרוּ בְּקוּשְׁיָא.

אֲכַן בְּר"ן פ' הָאוּמֵר מְבוּאָר דֵּהָא דְפַסְק הֶרְמֵב"ם דְּבְהוּפֵר עוּבָרָה מְקוּדָשָׁת הִיָּינוּ בְּאוּמֵר שְׂיִחְוּלוּ הַקִּדּוּשֵׁין לְאַחַר שְׂתַלְד, אֲבָל בְּעוּדָה עוּבָר אִין קִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בַּה, וְלְפִי"ז הָרִי לֹא מְצִינוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת פִּינּוֹן דְּהַקִּדּוּשֵׁין חֲלִין לְאַחַר שְׂתַלְד דָּאָז הִיא גְדוּלָה וְלֹא בַת מִיָּאוֹן הִיא.

וְלַדַּעַת הַנ"י וְהַמ"מ הָרִי מְבוּאָר דַּס"ל דְּבְהוּפֵר עוּבָרָה הַקִּדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין מִיָּד, וְטַעֲמָם נִרְאָה דַּלְאָה הָא הָוִי דְבָר שְׂלֵב"ל, דְּאֲפִילוּ אִם נִימָא דְּבְהוּפֵר עוּבָרָה חֲשׁוּב בָּא לְעוּלָם, אֲבָל מ"מ פִּינּוֹן שְׂאִין קִדּוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּעוּבָר מְמִילָא זֶה שְׂמִקְדָּשָׁה לְאַחַר שְׂתַלְד הָוִי בְּכָלֵל

דָּבָר שֶׁלֹּב"ל, וּא"כ מִמ"נ דַּעַת הַרְמַב"ם צ"ע, דְּכִינּוּן דְּבִהִיּוּתָהּ עֲוֹבֵר אֵין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, וְכַדְמוּכַח מֵהֵד דְּלֹא מְצִינּוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת, א"כ מִמִּילָא דְגַם בְּמִקְדָּשָׁה לְאַחַר שְׁתַּלְדָּה הָיִי דְּבָר שֶׁלֹּב"ל, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שְׁפָסַק דְּבִהִיּוּתָהּ עֲוֹבֵרָה ה"ה מְקוֹדְשֵׁת.

וְאַשֶׁר נִרְאָה לֹאמֵר בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דְּבִאֲמַת כָּל שְׁהוּפֵר עֲוֹבֵרָה הַקִּידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּהַעֲוֵר וּמִתְקַדְשֵׁת מִיָּד, וְאִינוּ צָרִיף לֹאמֵר לְכַשְׁתַּלְדָּה, כִּי אִם דְּהַקִּידוּשֵׁין תּוֹפְסִין וְנִגְמְרִין מִיָּד, אֲלֵא דְעֲוֹבֵר כִּינּוּן דְּלֹא חָשׁוּב אִשָּׁה ע"כ חֲלוּק דִּינוּ, דֹּא ע"ג דְּנִתְקַדְשָׁה וְקִידוּשֵׁי כָּבֵר נִגְמְרוּ מ"מ אֵין בְּהַעֲוֵר דִּין מִתְקַדְשֵׁת וְאִישׁוּת, וְרַק דְּכִינּוּן דְּהַקִּידוּשֵׁין כָּבֵר חֲלוּ עֲלֵי א"כ כְּשִׁתְּנִלְדָּה הָרִי יֵשׁ בָּהּ הָאִישׁוּת שְׁמַכְבָּר, וְע"כ אֵין זֶה שְׁיָיִף לְדָבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, דְּלֹא נֶאֱמַר דִּין דְּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם אֲלֵא הֵיכָא דְמַעֲשָׂה הַקִּידוּשֵׁין צָרִיף לִהְיוֹת לְאַחַר זְמַן, אֲבָל בְּמִתְקַדְשֵׁת מִיָּד שְׁפִיר הָיִי דְּבָר שְׁבָא לְעוֹלָם.

וְאֵין לֹאמֵר דְּמִשׁוּם זֶה גּוֹפָא דְּלֹא הָיִי אִשָּׁה וְאֵין בָּהּ דִּין מִתְקַדְשֵׁת מִשׁוּם זֶה גּוֹפָא לֹא יִהְיִי הַקִּידוּשֵׁין קִינִימִין וְלֹא יִהְיִי תּוֹפְסִין בָּהּ הַקִּידוּשֵׁין, דְּזֶה לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא הֵיכָא דְמִדִּינָא אֵין תּוֹפְסִין בָּהּ קִידוּשֵׁין כְּמוֹ עֲרִיּוֹת וְגוֹי' וְשִׁפְחָה, וְאִז לִית בָּהּ מַחֲמַת זֶה גַּם דִּין תְּפִיסַת קִידוּשֵׁין, מִשָּׂא"כ בְּעוֹבֵר דֹּאֵין חֲסָרוֹן בְּהַתְּפִיסַת קִידוּשֵׁין וְרַק דְּדִינָהּ הוּא דְגַם בְּעַת שְׁהִיא מְקוֹדְשֵׁת מ"מ אֵינָה בְּכֻלָּל אִשָּׁה, ע"כ שְׁפִיר אֲמַרִינּוּ דְּזֶה אֵינוּ מְגַרַע כְּלָל דִּין תְּפִיסַת קִידוּשֵׁין שְׁבָה, וְע"כ תּוֹפְסִין בָּהּ קִידוּשֵׁין וְהָרִי הִיא מִתְקַדְשֵׁת, וְאִמְתִּי שְׁתֵּהָא חֲזִי שְׁיֵהָא בָּהּ דִּין אִישׁוּת, יִהָא בָּהּ הָאִישׁוּת קִינִימַת מִמִּילָא, כִּינּוּן דְּהָרִי הִיא מְקוֹדְשֵׁת וְעוֹמְדַת.

וּלְפִי"ז הָרִי מִינְשֵׁב מַה דְּלֹא מְצִינּוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת, וְאֵע"ג דְּהַעֲוֹבֵר כָּבֵר נִתְקַדְשָׁה, אֲבָל מ"מ כִּינּוּן דְּגוּף הַעֲוֹבֵר אֵין בּוֹ דִּין מִתְקַדְשֵׁת שׁוּב עוֹד אֵין בְּאִמָּה דִּין עֲרוּנָה, דְּמַחֲמַת הַקִּידוּשֵׁין בְּלַחֲוִדִּיּוּתָהּ אֵינָה נַעֲשִׂית עֲרוּנָה, וְכָל זְמַן שְׁאֵינָה בְּכֻלָּל אִשָּׁה שְׁיֵהָא בְּגוּפָהּ דִּין מְקוֹדְשֵׁת וְדִין אִישׁוּת עוֹד אֵינָה עוֹשָׂה עֲרִיּוֹת, וְא"כ הַעֲרוּנָה שְׁלַ חֲמוּתָהּ הוּא רַק כְּשִׁילְדָּה וְאִז שׁוּב הִיא גְדוּלָּה וְאֵינָה עוֹד בַּת מִיָּאוּן.

וְאִם נִימָא דְּזֶה דְּחוּק לֹאמֵר שְׁלֵא יִהָא בָּהּ דִּין מִתְקַדְשֵׁת, וְהַקִּידוּשֵׁין יִהְיִי נִגְמְרִין בָּהּ, אֲבָל זֹאת הָרִי בְּנֻדָּאֵי נֹכַח לֹאמֵר דִּישׁ בָּהּ דִּין מִתְקַדְשֵׁת וּמ"מ דִּין אִישׁוּת אֵין בָּהּ, וּמִשׁוּם דְּעֲדִינּוּ אֵינָה אִשָּׁה שְׁיָחוּל עֲלֵי דִין אִישׁוּת, וְרַק כְּשִׁנְוִלְדָּה הוּא דִּישׁ בָּהּ הָאִישׁוּת מִמִּילָא, וְיִתְיָשֵׁב ג"כ דַּעַת הַרְמַב"ם, דְּנִימָא דְּאָף אִם יֵשׁ בָּהּ דִּין מְקוֹדְשֵׁת, מ"מ כָּל שְׂאֵין בָּהּ דִּין אִישׁוּת אֵינָה עוֹשָׂה עֲרִיּוֹת, דְּעֵיקַר דִּין עֲרִיּוֹת רַק בְּאִישׁוּת תְּלִיָא, דַּע"י אִישׁוּת דִּילָהּ חַל דִּין עֲרוּנָה עַל הַקְּרוּבוֹת וְהַקְּרוּבִים, וְא"כ אֵע"ג דְּהַעֲוֹבֵר מִתְקַדְשֵׁת מ"מ עֲרִיּוֹת אֵינָה עוֹשָׂה רַק כְּשִׁתְּנִלְדָּה, וְלִהְכִי לֹא מְצִינּוּ חֲמוּתוֹ מְמַאֲנַת, וְכַמִּש"נ.

וְהִנֵּה הַרְאָב"ד הָרִי חוּלַק וּס"ל דֹּאֵין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּעוֹבֵר מִשׁוּם דְּהָיִי דְּבִשְׁלֹב"ל, וְחוּלַק עַל הַרְמַב"ם וּס"ל דְּעוֹבֵר אֵינוּ בֵּר מַעֲשָׂה קִידוּשֵׁין כְּלָל, אֲכֹן נִרְאָה דְּאָף לְפִי דַּעַת הַרְמַב"ם לְפִי"מ שְׁפַתְבְּנוּ, הָרִי מ"מ אִם לֹא הִי בָּא לְכֻלָּל אִישׁוּת, דְּמִמִּילָא לֹא הָוּוּ תְּפִשֵׁי בָּהּ קִידוּשֵׁין, דֹּאֵין קִידוּשֵׁין בְּלֵא אִישׁוּת, וְאָף מִשׁוּם דְּחָשׁוּב בֵּר אִישׁוּת, הוּאִיל דְּלְכַשְׁתַּלְדָּה הָרִי יִהָא בָּהּ אִישׁוּת, וְזֶה מוֹעִיל דְּמִשׁוּ"ה גְּמַרִי בָּהּ קִידוּשֵׁין גַּם בְּעוֹדָה עֲוֹבֵר, וְזֶה לֹא שְׁיָיִף לֹאמֵר דִּיהָא חָשׁוּב דְּשִׁלֹּב"ל מִשׁוּם זֶה דְּהָאִישׁוּת יִהָא בָּהּ לְאַחַר שְׁתַּלְדָּה דְּנֻקָא, מִשׁוּם דְּזֶה יִהָיִי מִמִּילָא הָאִישׁוּת ע"י הַקִּידוּשֵׁין דְּהַשְׁתָּא, וְאֵין צָרִיף לְחוּל בָּהּ שׁוּם דְּבָר חֲדָשׁ וְלֹא שׁוּם גְּמַר דְּבָר בְּהַקִּידוּשֵׁין, כִּינּוּן דְּהַקִּידוּשֵׁין כָּבֵר נִגְמְרוּ מִהַשְׁתָּא.

אכן נראה דכל זה הוא אם נימא דעצם העובר משוקר עובר אינו חשוב דבר שלב"ל, וע"כ שפיר מועיל מה דיהא ביה דין אישות לאחר שתולד למיחשבה בת קידושין גם מהשתא, משא"כ אם נאמר דכל שמחוסרת לידה חשיבא דשלב"ל, א"כ אינו מועיל כלל מה שהיא בת אישות לאחר שתולד, ולפי"ז י"ל דבאמת גם לפי דעת הראב"ד הי' צריך להיות הדין דבעובר צריך להיות תופסין הקידושין גם כשהוא עובר, רק דכיון דעובר חשוב דבר שלב"ל א"כ ממילא לא חשוב עתה בר אישות כלל ולהכי ממילא לא תפסי בה גם קידושין, ורק דאם אדם מקנה דבר שלב"ל אז הרי גם אם אינה בת קידושין כלל ג"כ יכול לקדשה עתה לקשתלד, ולהכי תלי לה הראב"ד בדין אדם מקנה דבר שלב"ל, וכמש"נ.

פט"ז הכ"ה היא אומרת בתולה נשאתי ועיקר פתובתי מאתים והוא או יורשיו אומרים בעולה נשאה ואין לה אלא מאה וכו' הר"ז נוטלת מנה, ואם היא הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה עכ"ל, ובהשגות ז"ל שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שעבוד קרקעות היא עכ"ל, והמ"מ כתב ע"ז וז"ל ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה הפתובה מן המטלטלין חזרה פתובה שאינה כפירת שעבוד קרקעות בלבד עכ"ל, וביאור הדברים, דהשגת הראב"ד היא מהא דאיתא בכתובות דף פ"ז דאין נשבעין על הפתובה מפני שהיא כפירת שע"ק, וזהו שהשיג על הרמב"ם שכתב דנשבעין שבועת התורה על הפתובה, וע"ז תירץ המ"מ דזהו דוקא בימי הגמ' דאז הי' הדין דאין פתובה נגבית מן המטלטלין ע"כ הניא שעבוד קרקעות, משא"כ לאחר תקנת הגאונים דגובה גם מן המטלטלין ע"כ לא חשיבא שע"ק. וקשה דהרי בב"מ דף ד' ע"ב איתא דגם בשטרי חוב אמרינן דאין נשבעין על שעבוד קרקעות, והרי בשארי שט"ח גם בימי הגמ' היו נגבין גם מן המטלטלין ומ"מ חשיבי שע"ק, וא"כ הדרה השגת הראב"ד לזכותה דלמה פסק הרמב"ם בכתובה דנשבעין עלי' שבועת התורה והרי אף אם גובה מן המטלטלין ג"כ מ"מ הוי שע"ק כמו שארי שטרי חוב, וכבר הקשה זאת בלח"מ שם.

ועוד קשה על המ"מ, דהרי הגמ' דכתובות הא איירי בגרושה ומינן' דידן', דאלא"ה הא לא צריכין לפוגמת ולע"א, אלא ודאי דאיירי בגרושה, וא"כ הרי תלוי זאת בשני הגירסות דלעיל בהל"ה שכתב הרמב"ם ז"ל וכן התקינו שלא תגבה האלמנה פתובתה אלא מן הקרקע, ועיין במ"מ שם שכתב דשני גירסות הם בהרמב"ם, דגירסת הרשב"א היא דאף גרושה אינה גובה פתובתה אלא מן הקרקע, וא"כ הא תירוצו של המ"מ לא שייך אלא להגירסא דגם גרושה קודם תקנת הגאונים אינה גובה פתובתה אלא מן הקרקע, אבל להך גירסא דגרושה גובה פתובתה גם מן המטלטלין, אף קודם תקנת הגאונים, ומ"מ הא קאמר הגמ' דהוי כפירת שע"ק, הרי דאף דגובה ממטלטלין ג"כ מ"מ חשוב שע"ק וצ"ע, וכבר מבואר כ"ז בלח"מ שם.

וכן בפ"ד מה' טו"נ ה"ד כתב הרמב"ם הטעם דהודאת שטר לא מחייב שבועה משום דהוי ממון שאינו יכול לכפור בו, ולא הנזכיר כלל הטעם משום דהוי הודאת שע"ק, ומשמע דס"ל להרמב"ם דבאמת לא הוי שע"ק, ובכפירת שטר באמת ס"ל להרמב"ם דחייב שבועה, וכן מבואר להדיא ברמב"ם פכ"ב מה' עדות ה"ב שפסק שם דמי שהוציא

שְׁנֵי שְׁטָרוֹת וְעֵדֵי הַשְּׁטָרוֹת הָיוּ שְׁתֵּי פְתוֹת הַמְּכַחֲשׁוֹת זא"ז בְּעֵדוּת אַחֶרֶת דְּצָרִיף לְשֵׁלֶם שְׁטָר אֶחָד וְעַל הַשְּׁטָר הַשְּׁנִי צָרִיף לִישָׁבֵעַ מִשׁוֹם הַעֲדָאת עֵדִים, הָרִי לְהִדְיָא דס"ל לְהַרְמַב"ם דְּעַל פְּפִירַת שְׁטָר בְּאַמַּת חֲזִיב שְׁבוּעָה, וְהָא דְפָטוֹר בְּהוֹדָאת שְׁטָר הָרִי מִשׁוֹם דְּהָרִי מְמוֹן שְׁאִינוּ יָכוֹל לְכַפֹּר בּוֹ, וְע"כ לֹא שְׁיִיף זֹאת רַק לְדִין מוֹדָה בְּמִקְצַת וְלֹא לְדִין הַעֲדָאת עֵדִים, [וְיָמָה דְּלֹא שְׁיִיף הֵתָם הַדִּין דְּהַעֲדָאת עֵדִים יְבוֹאָר בַּמִּקְצָא], וְקִשְׁיָה דְּהָרִי בַב"מ מְבוֹאָר לְהִדְיָא דְשְׁטָר הָרִי שֶׁע"ק וְאִין נִשְׁפָּעִין לֹא עַל פְּפִירַתוֹ וְלֹא עַל הוֹדָאתוֹ, וצ"ע.

וְהִנֵּה קִשְׁיָה לִי בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם גּוֹפִי' שְׁפָסַק בַּפ"ח מֵהַל' שְׁבוּעוֹת הִיא ג' וְז"ל וְכֵן מִי שְׁהִיתָה עָלָיו מְלוֹה בְּשְׁטָר וְכָפַר בָּהּ וְנִשְׁבַּע פָּטוֹר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן שְׁהָרִי בְּשְׁטָר נִשְׁתַּעֲבַד הַקְּרָקַע וְנִמְצָא זֶה כְּכּוֹפֵר בְּקָרְקַע עַכ"ל, הָרִי לְהִדְיָא דְהַרְמַב"ם ס"ל דְּשְׁטָר חָשׁוּב שֶׁע"ק לְעֲנִין קָרְבַּן שְׁבוּעָה וְלָמָּה ס"ל הָכָא דְלַעֲנִין שְׁבוּעָה לֹא הָרִי שֶׁע"ק, וְאִם אָמְנָם כִּי דַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּבַכְפִּירַת שְׁטָר פָּטוֹר מִקָּר"ש מְבוֹאָרִים לְהִדְיָא בְּשְׁבוּעוֹת דַּל"ז, אֲבָל עֲדִינן קִשְׁיָה מ"ש קָר"ש מִשְׁבוּעָה דְּהָרִי בְּשִׁנְיָהֶם אִימְעוּט קָרְקַעוֹת, וּמ"ש דְּלַעֲנִין קָר"ש חָשׁוּב שְׁטָר שֶׁעֲבוֹד קָרְקַע וְלַעֲנִין שְׁבוּעָה פָּסַק הַרְמַב"ם דְּלֹא הָרִי שֶׁע"ק וְנִשְׁפָּעִין עָלָיו וְנִרְאָה לֹאמֹר, דְּבַאמַּת הָרִי בְּשְׁטָר אִיכָּא שְׁעֲבוֹד קָרְקַע וְשְׁעֲבוֹד מְטַלְטְלִין, דְּהָרִי יָכוֹל לְגַבּוֹת אֶת חוּבוֹ בֵּין מִקְרָקַע וּבֵין מְטַלְטְלִין וְצ"ע אִיף יֵהִי דִּינוֹ אִם כְּקָרְקַע אוֹ כְּמְטַלְטְלִין, וְנִרְאָה דְּכִינן דְּהָרִי הוּא בְּשְׁעֲבוֹד חוּב דְּהִיכָּא דְנִפְטָר מֵהַקְּרָקַעוֹת לֹא נִתְבַּטַּל חוּבוֹ וְחֲזִיב לְשֵׁלֶם מִן הַמְּטַלְטְלִין, וְכֵן אִם נִפְטָר מֵהַמְּטַלְטְלִין לֹא בָטַל הַחֲזִיב וְחָל הַחֲזִיב עַל הַקְּרָקַע, עַל כֵּן שְׁפִיר חָלוּק דִּין קָרְבַּן שְׁבוּעָה מִדִּין חֲזִיב שְׁבוּעָה, דְּבַקָּרְבַּן שְׁבוּעָה הָרִי הַחֲזִיב עַל פְּפִירַת הַחוּב וּגְזַלְתּוּ, וְכִינן דְּבִלָּא כְּפִירַת הַקְּרָקַעוֹת לֹא נִשְׁלַם פָּטוֹר הַחוּב, וְנִמְצָא דְכְּפִירַת וּגְזַלְתּוּ הַחוּב נִשְׁלַם מִשְׁנִיָּהֶם בְּיַחַד, וְכְּפִירַת הַמְּטַלְטְלִין בְּלֹא הַקְּרָקַעוֹת הָרִי רַק כְּפִירַת שְׁעֲבוֹד וְלֹא עֲצָם הַחוּב, וְכְּפִירַת עֲצָם הַחוּב הוּא רַק מִקְרָקַע וּמְטַלְטְלִין בְּיַחַד, וְע"כ שְׁפִיר פָּטוֹר מִקָּרְבַּן שְׁבוּעָה, מִשָּׂא"כ לְעֲנִין חֲזִיב שְׁבוּעָה, שְׁאֵנוּ בָּאִין לְדוֹן אִם הוּא חֲזִיב אוֹ פָּטוֹר, וְא"כ הָרִי לְהִקְפֹּד, דְּכִינן דְּבַמָּה שְׁנִפְטָר מֵהַקְּרָקַעוֹת לֹא נִפְטָר מֵהַמְּטַלְטְלִין, וְא"כ אַע"ג דָּאִין נִשְׁפָּעִין עַל הַקְּרָקַעוֹת וְנִפְטָר מִשְׁבוּעָה מְעַצָּם חֲזִיבוֹ עַל הַקְּרָקַע, אֲבָל הָרִי ג"כ חָל חֲזִיבוֹ עַל הַמְּטַלְטְלִין לְבַד, וְיֵשׁ בְּזֶה דִּי לְחֲזִיבוֹ שְׁבוּעָה, כִּינן דְּחָל הַחוּב עַל הַמְּטַלְטְלִין גַּם בְּלֹא קָרְקַע, וְעֲדִיפָּא מִינֵי' מְצָאנוּ דְּאִף אִם הִיא מוֹדָה לֹא חוּבוֹ וְאִף שְׁכּוֹפֵר לוֹ שְׁאֵלוֹ הַמְּטַלְטְלִין אִינן מְשׁוֹנְעֵבְדִין לוֹ אִם אִף יֵשׁ נ"מ מְזָה לְעֲנִין מְמוֹנָא ג"כ דִּינוֹ לִישָׁבֵעַ, וְכַש"כ הָכָא שְׁחִיבוֹ חָל גַּם עַל מְטַלְטְלִין לְחוּד בְּלֹא קָרְקַעוֹת שְׁחֲזִיב לִישָׁבֵעַ, וְעִינן בְּרַמַּב"ם בַּפ"י מִשְׁבוּעוֹת הִיא וְהִיא בְּשֵׁם ז"ל הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁפִּיעָה ע"א שְׁיַעֲיֵד לָהּ בְּמִיתַת בַּעְלָהּ וְכָפַר חֲזִיב בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת שְׁאֵלוֹ הַעֲיֵד הִיתָה נִשְׂאָת וְנוֹטְלַת כְּתוּבָתָהּ בַּד"א כְּשֶׁהָיָה לָהּ לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָהּ מִן הַמְּטַלְטְלִין אֲבָל אִם אִין לָהּ לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָהּ אֵלָּא מִן הַקְּרָקַע ה"ז פָּטוֹר מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, הָרִי מְבוֹאָר לְהִדְיָא דְהִיכָּא דִּישׁ לָהּ לְגַבּוֹת בֵּין מִקְרָקַע וּבֵין מְטַלְטְלִין דִּינוֹ כְּמוֹ כְּפִירַת עֵדוּת שֶׁל מְטַלְטְלִין, וְקִשְׁיָה דַּמ"ש קָרְבַּן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת מִקָּרְבַּן שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן דְּפָסַק דְּכּוֹפֵר בְּמְלוֹה שְׁבַשְׁטָר פָּטוֹר מִשְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, וְאֵע"ג דְּגַם שֵׁם יֵשׁ לוֹ לְגַבּוֹת גַּם מְטַלְטְלִין, אֵלָּא וְדֹאֵי דְשָׁאֵנִי שְׁבוּעַת הָעֵדוּת דְּלֹא בְּעִינן שְׁתָּהָא כְּפִירַת עֵדוּתָן עַל עֲצָם הַחוּב, כִּי אִם גַּם בְּשִׁנְיָה עֵדוּתָם אִם אֵלוֹ הַמְּטַלְטְלִין מְשׁוֹנְעֵבְדִים לְהַחוּב אוֹ לֹא אוֹ שְׁהִיָּה בְּעֵדוּתָן רַק אִיזָה נ"מ לְעֲנִין מְמוֹן מְטַלְטְלִין וְכָפְרוּ עֵדוּתָם זֹאת ג"כ חֲזִיבִים

משום שבועת העדות, וע"כ שפיר חייבים גם על מלנה שבשטר בכפרו עדותם פיון דיכול לגבות ממטלטלין ויש נ"מ בזה, וה"נ לענין חיוב שבועה דכונתי, וכמש"נ.

אלא דקשה לפ"ז הסוגיא דב"מ דמשני הגמ' דלקחי אין נשבעין על שטר שכתוב בו סלעים דינרים סתמא ומלנה אומר חמש ולנה אומר שלש משום דהוי כפירת שעבוד קרקעות, והא לפ"מ שנתבאר הרי כל הודאת חוב שבשטר צריכה להיות פהודאת מטלטלין פיון דעיקר החוב הוא מטלטלין.

ונראה לומר, דהנה מבואר בסוגיא שם דלמ"ד הילך פטור כל הודאת שטר פטור ג"כ משום דהוי הילך, וטעמא דהילך מבואר בסוגיא שם משום דהוי כופר בפל, הרי דהודאת שטר חשוב כפרוע ותשלומין לענין מודה במקצת ולענין ליפטר משבועה, ורבי חייא דפליג שם וס"ל דגם הילך חייב, היינו משום דס"ל דגם היכא שעושה אותו כפרוע ג"כ הוי מודה במקצת, וכדחזינו דמחייב גם בהילך דהרי שלך לפניה דפשיטא דהוי פרוע, אבל הא מיהא מודה דבהילך חל דין פרוע ודין תשלומין.

ולפ"ז נראה דהא דמתקנין לשנים החיוב קרקע והחיוב מטלטלין, הוא רק היכא דחשוב עוד מחייב ועומד בהודאתו, אבל היכא דבהודאתו חשוב פרוע ותשלומין בקרקע אז פשיטא דדינו כהודאת קרקע, ואע"ג דמודה גם במטלטלין מ"מ הפרוע והתשלומין שחל על השעבוד קרקעות משוי לי' להודאת שע"ק.

ולפ"ז נראה לומר, דהתם הא מבואר בהסוגיא דהודאת שטר הוי הילך בהשע"ק שבו, אלא דהסוגיא קיימא שם למ"ד הילך חייב, וע"כ זהו דקאמר הגמ' פיון דעכ"פ הילך מיהא הויא וחשוב כפרוע ותשלומין בקרקע, א"כ ממילא הוי שע"ק ופטור לכו"ע גם למ"ד הילך חייב משום דאין נשבעין על שע"ק, אבל אה"נ דבגוונא דלא הוי הילך ולא הוי פרוע ותשלומין בקרקע אז אמרינן פיון דחיובו הוא גם על מטלטלין ואית בי' גם הודאת מטלטלין שפיר הוי מודה במקצת ומחייבו שבועה.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם, מה שפסק גבי הודאה במקצת בכתובה דחייב שבועה מד"ת, דנראה דהא דשטר הוי הילך הוי דין מסויים רק בשטרות, דאית בהו הקנאת שעבוד, אבל כל מעשה ב"ד אף דגובה גם משועבדים מ"מ לא חשוב הילך, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ד מה' טוען ונטען ה"ד ז"ל אין מודה במקצת חייב שבועה עד שיודה בדבר שאפשר לו לכפור בו פיצד מי שטען חברו ואמר מאה דינרים יש לי אצלך חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר אין לה בנדי אלא חמשים שבשטר אין זה מודה במקצת שהשטר לא תועיל בו כפירתו והרי כל נכסיו משועבדים בו ואפילו כפר בו הנה חייב לשלם עכ"ל, והלא בסוגיא דב"מ דף ד' מבואר דהפטור הוא משום הילך, וא"כ בע"כ דהא דכתב הרמב"ם טעמא שהשטר לא תועיל בו כפירתו וכל נכסיו משועבדים בו, זהו גופא פלגא דהילך, וא"כ לא שייך זאת אלא בשטר, דשעבודו בידו, וראית ועדות החוב ג"כ בידו, אז הוא דהוי הילך, משא"כ במעשה ב"ד, נהי דגובה משועבדים ואינו יכול לטעון גם פרוע, אבל מ"מ בעיקר החוב אין בידו יותר משארי מלנה ע"פ, וע"כ לא הוי הילך.

וכן מוכח מדברי הרמב"ם אלה, שהרי בממון שאינו יכול לכפור פסק דאין נשבעין מד"ת, והכא בכתובה הרי פסק דהוי מודב"מ ונשבעין מד"ת, אלא ודאי דהכא לא חשוב הילך, פינו דליפא שטר, וכן גם הראב"ד לא השיג עליו בזה רק מהא דחשוב שע"ק, ולא השיג דהא הוי הילך כמו שט"ח ופטור משבועה, הרי דבהא גם הראב"ד מודה דבכתובה שהיא רק מעשה ב"ד ולא שטר לא חשוב הילך.

אשר ע"כ הרי מיושב היטב דברי הרמב"ם שבפט"ז מה' אישות שהבאנו דעל פפירת והודאת כתובה נשבעין עלי' ולא מיפטר משום דהוי שע"ק, דכיון דכתובה לא חשיבא הילך ע"כ ממילא דלא חשיבא גם שע"ק, פינו דאית פאן גם הודאת וכפירת מטלטלין וכש"נ, וע"כ שפיר חשוב מודה במקצת במטלטלין ונשבעין עליו וכש"נ.

וניחא נמי לפ"ז הא דפסק הרמב"ם גבי שני שטרות שהיו שתי פתי עדים המכחישות זא"ז דנשבע משום העדאת עדים ולא מיפטר משום דהוי הודאת שע"ק, פינו דבע"כ הרי דעת הרמב"ם דלא חשיבא פאן הילך, דאלא"ה הא לא היה פאן שבועה, וצ"ל דהינו משום דהרמב"ם ס"ל דכל הך דינא דשטר הוי הילך לא נאמר רק לענין הודאת פיו בזה הוא דחשוב הילך ומבטל שלא יהא בו דין הודאה במקצת, אבל בהעדאת עדים לעולם אית ביה דין הודאה במקצת, ואין בשטר דין הילך אם אף אינו מחזיר את ההודאה בשעת הודאתו, או דנימא דהרמב"ם סובר פהגירסא בב"מ דף ד' דהא דשטר הוי הילך הוא דוקא בשקמודה בו, אבל בלא"ה אין שטר חשוב הילך, ועכ"פ הא מיהא בדעת הרמב"ם דכל דאין בו הודאת עצמו שוב אין בשטר דין הילך ויש בו שבועת מב"מ, וממילא דלית ביה משום שע"ק ותייב בשבועת התורה, פינו דדעת הרמב"ם דכל שטר חשוב גם כפירת והודאת מטלטלין וכש"נ, וזה ג"כ טעמו דהשמיט כל הך דינא דשע"ק לענין שבועה, פינו דלא משפחין הך דינא רק בהילך דמיפטר שם גם בלא"ה משבועה.

והנה פכר הקשו הראשונים דאף משפחין שבועת מב"מ ל"מ"ד שעבודא דאורייתא והא הוי שע"ק, ולפמש"נ הרי כל בע"פ פינו דלא הוי הילך ממילא אין בו גם דין שע"ק ושפיר חייב בשבועתו, וכש"נ.

ולפ"ז הרי ניחא הסוגיא דכתובות דאין נשבעין על על הכתובה משום דהוי שע"ק, גם לדעת הרמב"ם, דלפמש"נ הרי עיקר טעמא דהרמב"ם מה דלא חשיבא שע"ק, הא הוי משום דכיון דאית ביה שעבוד קרקע ושעבוד מטלטלין א"כ אכל חדא בפ"ע חנייל חיובא ושעבודא גם בלא חיובא דאינך, בין על הקרקע ובין על המטלטלין, וגם עיקר ועצם החוב תרמי ביה, דלגבי חיובו ושעבודו שעל הקרקע חשוב שע"ק, ולגבי שעבוד המטלטלין חשוב מטלטלין, וכמבואר פן ברמב"ם פ"י מה' שבועות לענין שבועת העדות שהבאנו למעלה, וע"כ לא אהניא לי' מה דאיתא הכא גם כפירת שע"ק להפטר מחיוב שבועה שלו משום דאין נשבעין על הקרקעות, פינו דבפטורא דקרקעות עדיין אין בזה הפקעת החוב, והדר רמיא כולא שעבודא על המטלטלין, א"כ שפיר איתא הכא לחיוב שבועה, פינו דיש פאן גם הפקעת חיוב של מטלטלין לחוד בלא קרקעות, ויש בזה די לחיוב שבועה, וא"כ כ"ז הוא בנשבע ונפטר דהשבועה היא להפקיע את החוב, משא"כ הסוגיא דכתובות דאירי בנשבע ונוטל שהיא באה בשבועתה לזכות על ידה בחיוב כתובתה, וא"כ הא הוי להיפוך, דכיון דאקרקעות לחוד חנייל חיובא ושעבודא גם בלא

חיובא דמטלטלין, וא"כ הא מאחר דכשפאנו דנין על הסרקעות לחוד הא הוי דינא דאין נשפיעין על הסרקעות ונאמנת גם בלא שבועה, ע"כ שוב מהניא הכא מה דחגיל חיובא ונשפודא על הסרקעות לחוד דהיא זוכה בחיוב פתנפתה גם בלא השבועה משום השע"ק של הפתנפה, ושוב לימא הכא לחיוב שבועה, פל שחוב פתנפתה קינים, וכש"נ.

הלכות גירושין פ"ו ה"ט וקטנה אינה עושה שלים לקבלה אעפ"י שחצרה קונה לה גיטה כגדולה מפני ששלים קבלה צריף עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה עכ"ל, ובהשגות חולק על טעם זה ומסיים ז"ל אלא אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת נמצא שהשלים והשולח צריכין להיות בני דעת עכ"ל, ובפ"ב מה שלוחין ושותפין כתב הרמב"ם ז"ל אבל מי שאינם בני דעת והם חשו"ק אינן נעשין שלוחין ולא עושים שלים אחד הקטן ואחד הקטנה עכ"ל, הרי דכן היא גם דעת הרמב"ם בעצמו ג"כ, וכמבואר פן בכמה דוכתין בש"ס, וצ"ע א"כ למה הוצרך בכאן להוסיף עוד טעם לפי שאין מעידין על הקטן, וצ"ע.

והנה ביבמות דקי"ח ע"ב איבעיא המזפה גט לאשתו במקום יבם מהו פיון דסניא לי זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו, א"ד פיון דזימנין דרחמא לי חובה הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו, ושוב שם המזפה גט לאשתו במקום קטטה מהו פיון דאית לה קטטה בהדי' זכות הוא לה א"ד גיחא דגופא עדיף לה וכו', הרי דבמקום זכות יכול לזכות גט לאשתו גם שלא בפני, ורק דהאיבעיא היא אם הוא זכות או חוב, ובמקום יבם נשאר בספיקא דהוי ספק זכות.

וצ"ע מה דינו בקטנה כה"ג, דהרי קי"ל דזכין לקטן בכ"מ, ומשום דכיון דאמרין זכין לאדם שלא בפניו א"כ הא קטן וגדול שווין ונעשין שלים עבורו שלא מדעתו, ולדעת הרבה מהראשונים הוא מד"ת אף לקטן, וא"כ בגט כה"ג צ"ע מה דינו בקטנה, פיון דאמרין זכין לקטן ונעשין שלים עבורו מד"ת, א"כ יכולין לקבל גם גט זה דהוי זכות לה עבורה, או דמ"מ לא מהניא בקטנה, וצ"ע.

ונראה דמשו"ה הוסיף הרמב"ם הך טעמא דאין מעידין על הקטן, דהרי משום הך טעמא דבעינו בני דעת הרי היתה יכולה לקבל גט ע"י שלים במקום שהגט הוא זכות לה, אבל משום הך טעמא דאין מעידין על הקטן אינו מועיל מה דהוי זכות לה, פיון דמ"מ עדים מיהא בעינו, דשליחות גט צריף עדים, ואין מעידין על הקטן, וע"כ לא מהניא אף במקום שזכות הוא לה.

והלא גם סוים דברי הרמב"ם שסיים אעפ"י שחצרה קונה לה גיטה כגדולה צ"ע דהרי להדיא מבואר בב"מ דף י' דחצר דגט הוא משום יד, וא"כ הרי צריף להיות מועיל גם בקטנה פיון דהוי משום יד, משא"כ לענין שלים הרי אין שליחות לקטן, ולפ"ז הרי גיחא, דהרי שם בדרף י"א מבואר דבגט לא מהניא באינה עומדת בצדו משום דאין חבין לאדם אלא בפניו, ולפ"ז במקום זכות מועיל חצר בגט אף באינה עומדת בצדו, ובזה השמיענו הרמב"ם דבקטנה במקום זכות שאני חצר משארי שלוחים, דבחצר לא בעינו עדים, וע"כ אמרין זכין לאדם שלא בפניו ויכול לזכות גם לקטנה ע"י חצרה שלא מדעתה, משא"כ בשארי שלוחים פיון דצריף עדים ואין מעידין על הקטן, ע"כ אינו יכול לזכות לקטנה את גיטה אף במקום שזכות הוא לה.

והראב"ד דסגי לי' בהך טעמא דאין שליחות לקטן, הוא משום דחולק על עיקר הך טעמא דאין מעידין על הקטן, וכמש"כ בראשית ההשגה דהך טעמא לא ס"ל, וע"כ ליכא טעמא אחרניא רק דאין שליחות לקטן, וכמו בכל התורה פולה פו הכא.

ובפ"ג מהל' אישות הט"ו פתב הרמב"ם ז"ל כל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו בפני עדים אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אי"צ לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אינם צריכים עדים כמו שליח הגט וכו' עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל אין הנדון דומה לרא' דלעגנו שליח הגט גטו מוכיח עליו וכו' אבל בקידושין דאפילו שניהם מודים אינו פלוג כפי מודו השליח והשולח נמי לאו פלוג הוא עכ"ל, ר"ל דס"ל דבלא עדים השליחות לא מהניא פלל כמו עצם הקידושין דאינם פלוג בלא עדים, ועל הוכחת הרמב"ם משליח הגט דא"צ עדים, תירץ ע"ז הראב"ד דהתם שאני שהגט מוכיח שעשאו שליח וע"כ הוי כמו שליח שעשאו בעדים, והרי פו תנו בגיטין דף כ"ג אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח, הרי להדיא דהא דהגט תח"י הוי הוכחה גמורה שהבעל עשאו שליח ע"ז, ובדס"ד שם איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן ר"ה אומר בעל נאמן ור"ח אומר שליח נאמן, וכבר נחלקו הראשונים שם אם קאי על שליח לקבלה או על שליח להולכה, וקי"ל כר"ח דשליש נאמן, וא"כ להנהיג ראשונים דמפרשים דקאי על שליח להולכה הרי מבואר דזה שהגט יוצא מתח"י הוי הוכחה גמורה שהבעל עשאו שליח להולכה ונאמן בזה אף במקום שהבעל מכחישו, וכן הוכיחו הראשונים מיסוד הך דינא דבפני נכתב ובפ"ג דתקינו רבנו פ"י היכי דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין בי, ואם נימא דבעל יכול לומר לפקדון נתתיו א"כ הא יכול אפתי לערער ולומר לפקדון נתתיו לה, ומה מועיל הבפני נכתב ובפ"ג, אלא ודאי דשליח נאמן לומר שליח אני מהבעל הואיל והגט מסייעו, אלא פ"י היכי דלא לייתי בעל ולימא מזוניף הוא להכי תקנו לומר בפ"ג ובפ"ג, אשר ע"כ הרי נראה דבזה גם הרמב"ם מודה דהגט מוכיח שהוא שליח ולגירושין נמסר הגט לו, וא"כ צ"ע איך מביא הרמב"ם משליח הגט דשליח להולכה אי"צ עדים והא הכא הגט מוכיח.

וא"ל משום דבעינן דוקא עדים ולא שארי הוכחות, דהרי גם בגוף הגירושין והקידושין הא מהני שארי הוכחות, וכמו דמהני ע"ח בלא ע"מ לדעת הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין, וגם גט שהוא רק בכת"י ג"כ מהני גם בלא מסרו בעדים, והיינו משום דהגט מוכיח, וא"כ הרי גם בשליח הגט מוכיח, וקשה על הרמב"ם שהביא משליח הגט לענין עדים פ"ג דהכא הרי הגט מוכיח ופשיטא דאי"צ עדים וצ"ע.

ואשר נראה פשוט בזה, דהרמב"ם ס"ל דנהי דהכתב מוכיח שהבעל עשאו שליח, אבל אין זה אלא הוכחה בעלמא, ולא מהניא זאת אלא לברורי מילתא שהאמת פו הוא שהוא שליח לגירושין, וכל זה לא מהניא אלא אם נימא דשליח שעשאו בינו לבין עצמו ג"כ השליחות קיימת ואז מהניא הוכחת הכתב לברר שהוא שליח לגירושין, אבל אם נימא דשליחות של גירושין דינה כגירושין עצמן דבלא עדים השליחות בטלה ובעינן העדים לקיומי מילתא דשליחות, אז בעינן דוקא עדים או דבר שיש בו נאמנות מד"ת, ולא הוכחה בעלמא, ואינו דומה לגט שמסרו ליד האשה בלא ע"מ דמהניא לדעת הרמב"ם

בפ"א מה' גירושין, דהתם השטר גופי' מעיד ע"ז שבא ליד האשה, דעיקרו של שטר הוא שהבעל נותנו לה ומגרשה, וע"כ שפיר מקרי ראית שטר דמהניא מד"ת, משא"כ לענין השליחות אין בהשטר מאומה מזה, ולא הוי רק הוכחה בעלמא, וזה אינו מועיל רק לברורי מילתא ולא לקיומי מילתא.

דוגמת זה מצאנו גבי ערפאות דמהניא בשטרי ראי' מדינא משום דחזקה ערפאות לא מרעי נפשניהו, ומ"מ לענין שטרי מתנה אמרינן דהויין חספא בעלמא, ולא אמרינן דכיון דאיפא חזקה ממילא הא השטר מוכיח שהאמת כמו שפיתוב בו, ויהא נעשה בזה שטר, אלא נדאי דכיון דמדינא אין בו נאמנות בשטר כזה ורק משום חזקה, הויא רק הוכחה שהאמת כן, ולא מהניא זה לאשווי' שטרא], וע"כ זהו גופא שהביא הרמב"ם, דמדמהניא הך הוכחה שהשטר תח"י לענין שליחות הגט, ש"מ דלא בעינן עדים בשליחות רק לברורי מילתא, ושפיר הוי הוכחה גמורה מה שהשטר תח"י, אבל אם הנה בעינן עדים בשליחות הגט ושליחות קידושין לקיומי מילתא, היינו צריכין דוקא דבר שיש בו עדות או נאמנות המוכיח על שליחותו, אבל זה שהשטר תח"י דאין בזה שום דין נאמנות רק הוכחה, זה לא הי' מועיל לקיומי מילתא, אלא נדאי דשליח שעשאו בינו לבין עצמו פשר ואין חסר פאן דבר לקיומי מילתא דשליחות, ורק דבעינן לברורי מילתא, וע"כ מועיל ההוכחה שהשטר תח"י דמוכיח היטב שהוא שליח שעשאו הבעל לגירושין ובגיטין דף ל"ג ע"ב ת"ש אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה, והא שנים דכי כולכם דמו ופליגי אמר ר"א אי בעדי כתיבה ה"נ הב"ע בעדי הולכה, ה"נ מסתברא דקתני סיפא אמר לזה בפ"ע ולזה בפ"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה אא"ב בעדי הולכה שפיר אלא א"א בעדי כתיבה מי מצטרפי האמר מר אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם פאחד דילמא כריב"ק ס"ל, הרי דמוקי לה הגמ' באמר להם כתבו ותנו גט לאשתי זה שלא בפניזה, ולריב"ק דמהניא עדות מיוחדת הרי אלו יכתבו ויתנו, וקשה לדעת הראב"ד דשליח להולכה צריף עדים ובלא עדים גוף השליחות בטלה, וא"כ הרי ה"ה בציווי הבעל להסופר לכתוב ולהעדים לחתום דג"כ צריף עדים לקיומי מילתא דהשליחות, וא"כ איף מהניא הכא הך דריב"ק והא אפתי פל שליחות בפ"ע היתה בטלה בשעת מינוי, ולא מהניא הך דריב"ק אלא היכא דלא איברו סהדי אלא לשקרי, ע"כ שפיר מועיל העדות המיוחדת לברורי מילתא, אבל מאחר דהמינוי של כל אחד בטל מה מועיל צרופן אח"כ.

אכן נראה פשוט, דהרי הא דבעינן עדים על השליחות והציווי אין זה מדיני עצם השליחות, דעצם השליחות הרי לא שני משליחות דעלמא, ורק דכיון דבלא השליחות והציווי על הכתיבה והחתמה הגט בטל וע"כ בעינן עדים ככל מעשה הגירושין דצריף עדים דוקא.

ולפ"ז באומר להם חתמו, דכל עד החתום הרי אין בו רק דין ע"א בעצם הגירושין, ע"כ סגי עדותו בעצמו על מינויו, דכל דמועיל לעצם הגירושין סגי בהכי, וכן מועיל זאת גם לעצם כתיבת הגט, כיון דכל אחד רק דין ע"א בזה, ובשעת כתיבה הנוגע להגירושין הלא יצורפו ותהי' עדות שלמה בצורף הגירושין, וע"כ סגי בהכי, כיון דעכ"פ יש עדות פראוי על כל מעשה הגירושין.

ולפ"ז נראה, דאפילו לדעת הראב"ד דס"ל דשליחות הגט צריך עדים לקיומי מילתא ולא רק לברורי מילתא, ובלא עדים הגט בטל, מ"מ כ"ז הוא רק למעשה הגירושין, ולא לעצם מעשה השליחות, ואם תהי' עדות המועלת בגוף הגירושין לקיומי מילתא ולעצם השליחות בעצמה לא תועיל רק לברורי מילתא תהא השליחות קיימת, וכמו הקא בסוגין דמהניא עדות מיוחדת בשליחות משום דנצטרפו יחד לעדות הגירושין, וא"כ הא הניא עדות שליחות ומינוי זו בעצם המינוי והשליחות רק לברורי מילתא בלבד ולא לקיומי מילתא, פיון דהווי מיוחדין בשעת המינוי, ומ"מ מועיל זאת הואיל ונצטרפו לעצם הגירושין גם לקיומי מילתא.

ולפ"ז הרי מבואר היטב סברת הראב"ד במה שכתב דשליח בלא עדים אינו מועיל והא דשליח הגט פשר בלא עדים הוא משום דהגט מוכיח, וכבר פתבנו ע"ז דההמב"ם סובר דזה שהגט מוכיח אינו מועיל לקיומי מילתא משום דהוי רק הוכחה בעלמא ולא ראי' מאיזה נאמנות מדינא, ומעתה יבואר היטב גם סברת הראב"ד, דכל זה הוא רק לענין עצם מעשה השליחות, אבל לענין שידע שפא הגט מיד הבעל ליד האשה כדיון, בזה הוי השטר ראי' גמורה מדין שטרות, וע"כ פיון דכל עיקר דבעינו עדים לקיומי מילתא הוא רק משום הגירושין, אבל עצם השליחות הרי נתבאר דקיימת לדעת הראב"ד אף בלא עדים, ולא בעינו הראי' לקיומי מילתא, רק שיהא ראי' שהגט בא ליד האשה כדיון, ולזה שפיר מועיל הוכחת השטר מדינא, וע"כ שפיר מהניא זה שמוכיח שהוא שליח, דעי"ז הוא ראית שטר שפא הגט ליד האשה כדיון, וכזה סגי לעדות השליחות, ועוד יותר דעי"ז שמוכח שהוא שליח נתברר דאיהו גופי' הוא הבעל ושלוחו של אדם פמותו וממילא איפא ראית שטר שפא הגט ליד האשה כדיון, וע"כ שפיר מועיל בכה"ג הוכחה לכו, פיון דעי"ז ההוכחה נתברר ונעשה ראית שטר שפא הגט ליד האשה מיד הבעל כדיון, וכיון דעל כל הנוגע לגוף הגירושין איפא ראית שטר המועיל מד"ת, שוב לא איכפת לן מה דעל עצם מעשה השליחות ליפא רק הוכחה בעלמא, פיון דעצם מעשה השליחות אין צריך מצד עצמו עדות כלל, אבל אם לא היתה הוכחה זו אז הרי ממילא הי' חסר עדות במקצת מעשה הגירושין עצמה, וממילא דלא הוי גירושין כלל, ולא הי' מהני השליחות, פיון דאין פאן עדות שלמה שתספיק על כל מעשה הגירושין, [האומנם דהסוגיא דגיטין אפתי צ"ע בשליחות הנתינה דאין שם גם עדות מיוחדת רק ע"א בלבד, דבין אם שניהם הם שלוחי הנתינה, או דכל אחד מהן הוא שליח הנתינה, אבל על כל שליחות בפ"ע הרי ליפא רק ע"א, וא"כ הא נמצא דאין פאן רק שליחות בע"א, וגם אח"כ בעת הגירושין ליפא צירוף על עדות השליחות, פיון דשליחות כל אחד הוא מעשה בפ"ע, ובע"כ דצ"ל לדעת הראב"ד דכל אחד מינהו בפני שנים, וא"כ הרי אין פאן הוכחה על כל מה שכתבנו דעצם מעשה השליחות בעצמה א"צ עדים, פיון דהקא איירי דמינה אותם בפני עדים.

אכן גוף הסברא נראית נכונה בדעת הראב"ד וכמש"כ, ועוד די"ל דכיון דהשטר פשר א"כ הא נמצא דאע"ג דמעשה שליחות הנתינה ומנוי השליחות היתה בלא עדים אבל השליחות בעצמה הרי יש עמה ראית השטר, ונמצא דעשאן שלוחים על דבר שיש בו ראית שטר על עצם הגירושין והשליחות, וי"ל דמהני גם בכה"ג לדעת הראב"ד, ואה"נ דאיירי בלא מינה אותם בפני עדים אחרים, ודבר זה צ"ע], ומיושב היטב דעת הראב"ד וכמש"נ.

ולפ"ז נראה דבשליח לקבלה דשם נדאי העדים הם לקיומי מילתא, ובלא"ה לא מועיל השליחות כלל, וכמבואר בדברי הרמב"ם שהבאנו, וכדתנן בגיטין דס"ג האשה שאמרה התקבל לי גטי צריכה שתי פיתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה וכו', אבל אפתי י"ל בזה דתלוי בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד שהבאנו, דהרי גם בשליח לקבלה צריך העדים הוא רק משום דבלא"ה מיחסר עדות על מקצת ענין מהגירושין, וא"כ לדעת הראב"ד הוא כמו שליח להולכה, וכמו דבשליח להולכה מסלק דהיכא דאיכא עדים לקיומי מילתא בזה שהגט בא מיד הבעל להאשה פדין סגי בהכי אף אם לא הויא עדות על עצם מעשה השליחות, א"כ גם בשליח לקבלה סגי בכה"ג פנין דגם בשליחות לקבלה עיקר העדות היא רק על הגירושין, ולדעת הרמב"ם דסובר דאם אף הנה אמרינו דשליח להולכה צריך עדים לקיומי מילתא לא הנה מהניא הוכחת הגט, דאע"ג שמעיד שהגט בא ליד האשה פדין מ"מ פנין דעל עצם מעשה השליחות ליכא רק בקרור דברים ולא ראי' המהניית לקיומי מילתא ע"כ לא הי' מהני ראית הגט אם אף בעיני עדים לקיומי מילתא, ומשום דכיון דהקיום הוא ע"י מעשה השליחות ע"כ צריכה להיות העדות המקיימת הדבר ג"כ במעשה השליחות, ואשר ע"כ הוכיח הרמב"ם מהא דמהניא ראית הגט דש"מ דשליח להולכה א"צ עדים כלל לקיומי מילתא ולא איברו בי' סהדי אלא לשקרי, וא"כ בשליח לקבלה דהעדות שבו הויא לקיומי מילתא ובלא"ה אינה מגורשת כלל צריך להיות העדות גם על עצם מעשה השליחות של קבלה.

ולפי"ז הרי מוכן היטב פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בטעמא דאין מעידין על הקטן, דהנה הא פשיטא דבכל מקום מעידין גם על הקטן, וראי' לזה מדבעי הגמ' לומר בסנהדרין דס"ח דבן סורר ומורה נהרג גם כשהוא קטן וקשה דהא אין מעידין על הקטן, ואע"ג דשם באמת בלא"ה קשה דאיך יקבלו עדות על הקטן וזה קי"ל דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד וילפינו לה מקרא דוהועד בבבב"ק דף קי"ד, וגם הרי קי"ל דאם אין יכולין לקבל העדות בפניו מיפטר בזה וכדאייתא בסנהדרין דע"ט, וקטן כשלא בפניו דמיא, וצ"ל דשם שאני דכיון דבעיני לחייבו גם כשהוא קטן א"כ אין זה משום דחייב מיתה, וכמבואר בסוגיא שם דטעמא דבעיני לחייבו הוא משום דכיון דעל שם סופו הוא נהרג א"כ גם קטן נחייבי, ור"ל דמשו"ה הוי דינא בעלמא שצריך להורגו, ולא חיובא שמתחייב הוא במיתה, וע"כ שפיר מקבלין עדות גם כשהוא קטן דבכה"ג גם קטן כפפניו דמי, וא"כ ה"ה לענין עדות אם היא אשת איש אם לא ג"כ פשיטא דמקבלין גם על הקטנה.

ובע"כ דצ"ל דהא דכתב הרמב"ם דכיון דאין מעידין על הקטן בטלה השליחות הוא רק משום דהכא העדים הם המקיימין את השליחות, וע"כ מהניא הטעם דאין מעידין על הקטן לענין זה דלא מקיימא מילתא בדבר שצריך עדים, וכן הרי פשיטא דאפילו היכא דהעדים הם לקיומי מילתא ג"כ מהניא עדות על הקטן, וראי' לזה מהגירושין עצמן, דיכול לגרש אשתו הקטנה, ואע"ג דהמגרש בלא עדים לא הוי גירושין כלל, וצ"ל דשאני גירושין פנין דמתגרשת בע"כ ולא הוי מעשה דינדה כלל, ורק בשליחות דהעדים הם לקיומי מילתא של מעשה דינדה בזה הוא דאין מעידין על הקטנה.

ולפ"ז לפי דעת הרמב"ד דעצם מעשה השליחות קיים בלא עדים ואף בשליחות לקבלה, ומשום דלא שאני משליחות דעלמא, והא דלא מהניא שליחות בלא עדים הוא משום דממילא אין פאן עדות גמורה על עצם מעשה הגירושין, ולפ"ז הא נמצא דעל עצם מעשה השליחות חשובין העדים רק עדי ברור, ורק דבמעשה הגירושין הם עדי קיום שמקיימין את הגירושין שיהיו קיימין, ועיקר הגירושין הא גם בשליחות לקבלה הם בע"כ, דבכה"ג הרי מעידין גם על הקטן, וע"כ זהו שחולק הרמב"ד על טעמו של הרמב"ם משום דלדעת הרמב"ד לא מצינו כלל בשליחות שיהיו עדי קיום על מעשה דינא, משא"כ הרמב"ם לטעמיה דס"ל דהעדים הם המקיימין גם עצם מעשה השליחות של קבלה, וא"כ הא בעינן עדים לקיומי מעשה קטנה, וע"כ שייך שפיר הו דאין מעידין על הקטן, והשליחות בטלה.

ולפי המבואר הרי ליפא הוכחה דהרמב"ד חולק על עצם הו דינא דאין מעידין על הקטן שפכת הרמב"ם, משום די"ל דהקא שאני דמתגרשת בע"כ, וכמש"נ. פ"ח הי"ג הרי זה גיטף ע"מ שתנשא לפלוני וכו' ולאחר לא תנשא שאינו גט אלא בקיום התנאי וכו' נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני בטל הגט ותצא והנלד ממזר וצריכה גט משני עכ"ל, והוא בגיטין דף פ"ד ת"ר הרי זה גיטף ע"מ שתנשא לפלוני הרי זו לא תנשא ואם נישאת לא תצא מאי קאמר אמר ר"נ הכי קאמר הרי זו לא תנשא לו וכו' א"ל רבא לו הוא דלא תנשא אבל לאחר תנשא והא בעינא קיימי לתנאה וכי תימא וכו' בדידה קיימא לאיגרושי, אלא אמר רבא ה"ז לא תנשא לא לו ולא לאחר וכו', ואם נישאת לו לא תצא וכו' לאחר תצא, ודעת הרבה מהראשונים דכיון דהטעם דתצא הוא משום דלאו בדידה קיימא לאיגרושי א"כ הא מיהא דהיכא דקיימה התנאי לאחר גירושין נתקיים הגט למפרע, אכן הרמב"ם מפרש דכיון דעשתה דבר שאין בינדה לקיים התנאי זהו גופי חשוב ביטול התנאי והגט, ונתבטל הגט לגמרי, ואינו מועיל עוד קיום התנאי.

ומקור הדבר נראה, משום דקשה בסוגיא דקאמר דתצא משום דלאו בדידה קיימא לאיגרושי, ותיפוק לן דגם להתקדש לאותו פלוני הרי ג"כ אין בינדה, ועוד קשה להנהיג פוסקים דס"ל דבתנאי דמעכשיו מותרת לינשא מיז קודם קיום התנאי, וכן פסק הרמב"ם, איך מותר הבעל לכונסה הא אין בינדה לקיים התנאי, וכמו דאמרינן ה"א דאין בינדה לאיגרושי ואינו נאמן לה בעל, ה"נ איך נאמנת היא לבעלה, ואיך מותר לכונסה, אלא ודאי דהא דקאמר הגמ' דלאו בדידה קיימא לאיגרושי אין הפירוש שאין הבעל נאמן לה וחוששין שמה לא יגרשנה, אלא דהפירוש הוא שעשתה מעשה שאין בינדה לקיים תנאה, וזה מקרי בטול התנאי, וכיון שכן שכל הטעם הוא משום שנה מקרי בטול התנאי, זהו דוקא בדידה, שהתנאת התנאי הי' עמה, ובדידה לבטל ולקיים את התנאי, על פן מקרי אצלה בטול התנאי, משא"כ בבעל דלאו בדידה תליא מילתא, ועל פן לא שייך כלל בטול מה שאין בינדה לקיימו, כיון דאינו שייך כלל להתנאי, ולאו בדידה תליא מילתא, ואין פאן לדון רק משום חששא שמה לא תקיים, וזה לא חיישינן, דמוקמינן אותה אחזקת פשוות, שבוודאי תקיים תנאה שלא יהא איסור אשת איש, ועל פן מותר הבעל לכונסה, וגם הא דאין בינדה לאיגרושי לאותו פלוני ג"כ לא איכפת לן, דהרי התנאת התנאי הוא פן, והיא לא עשתה שום מעשה שתגרום בזה שלא יהא בינדה לקיימו.

וע"כ לא איכפת לן זה. והנה פסק הרמב"ם דהנלד ממזר וצריכה גט משני, אשר לכאורה הם סותרים זה"ז, דכיון דהנלד ממזר ונדאי א"כ הרי הגט בטל, וקשה אמאי צריכה גט משני, ועיין במ"מ שכתב דהא דצריכה גט משני הוא מדרבנן וכדעת הרמב"ם בפ"י שם דא"א שנישאת צריכה גט מדבריהם.

אכן נראה, לפי המבואר דטעמו של הרמב"ם דהגט בטל הוא משום שמפרש דהא דקאמר הגמ' לאו בדידה קיימא לאיגרושי, פירושו הוא דכיון דעבדה מעשה ששוב אין בידה לקיים תנאה, זהו גופי' חשוב בטול התנאי והגט, א"כ הרי צריכה גט משני ממ"נ, דאם נפטרנה בלא גט א"כ הרי נמצא דנישואי שני לאו נישואין הן, וא"כ עוד לא עברה על תנאה, וכיון דלא עברה על תנאה ממילא תפסי בה קידושין וצריכה גט, ואע"ג דאם תפסי בה קידושין הרי ממילא עברה על תנאה וחזרת להיות אשת ראשון, אבל הרי עכ"פ הדבר חוזר כה, אם נימא שעברה על תנאה ולא צריכה גט חוזרים הנישואין להיות בטלים והגט חוזר להיות קיים, וחוזר להיות תפסי בה קידושין, וע"כ אינה נפטרת בלא גט מד"ת.

אלא דצ"ע לפי"ז דאמאי הוי הנלד ממזר ונדאי, אכן גם זה ניחא, דהרי לראשון המנותה שנתנשא לו לא תוכל להנשא לו בתורת קיום התנאי בשום אופן, ממ"נ, אם גט הראשון גט ולא עברה על תנאה א"כ הא נמצא דחיילי קידושי שני וגרמו שלא תוכל להנשא לו בלא גט מהשני וממילא דהתנאי בטל, ואם נישואי שני בטלים הא זה הוא משום דהגט בטל א"כ ממילא ג"כ לא שייך קיום תנאי לראשון המנותה, כיון דהגט גופי' בטל וממילא ליתא לתנאה, ולפ"ז הא נמצא, דאחרי שפבר הוחל הדין של הממ"נ דאינה נפטרת מהשני בלא גט, ממילא נמצא דהתנאי נתבטל בנדאי אינה יכולה לקיימו עוד בשום אופן, ואע"ג דהממ"נ חוזר, כיון דעוד לא חלו קידושי השני א"כ עוד לא עברה על התנאי, אכן הרי לקיים התנאי הא מיהא דבנדאי אינה יכולה לקיימו, וכל שאין בידה לקיימו זהו גופא מקרי עברה על תנאה, וע"כ הנלד ממזר ונדאי, וכמש"נ.

ועיין ברמב"ם סוף פ"ח מה' גירושין שכתב ז"ל מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר וכו' ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה צריכה גט משני שהרי אין קידושין תופסין בה אבל אם נשאת ולא נתקיים התנאי ובטל הגט צריכה גט משני כמו שביארנו עכ"ל, ואם נימא דכוננתו היא על מה שפסק בע"מ שתנשאי לפלוני שצריכה גט, א"כ הא מבואר בדברי הרמב"ם דגם בע"מ שתנשאי לפלוני הגט הוא מדבריהם, וכמו שמדמה לה לבטול התנאי דפשיטא דהגט הוא מדבריהם.

וא"כ הרי מבואר להדיא דלא כמש"כ, אלא די"ל דהך כמו שביארנו שכתב הרמב"ם כוננתו למש"כ בפ"י מה' גירושין שם דכל מי שנישאת בגט בטל הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהם, אבל בע"מ שתנשאי לפלוני י"ל דצריכה גט מד"ת, וכמש"כ.

פי"ב ה"ג בא הבעל וערער אם אמר לא נתינו לה אלא נפל ממני ומצאה אותו אינו נאמן שהרי הודה שכתבו לה ונהרי הוא יוצא מתחת ידה, אבל אם אמר הבעל על תנאי הי' פקדון הי' מעולם לא כתבתיו מזונך הוא יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שביארנו,

ואם לא נתקנים אינה מגורשת וכו' עכ"ל, ובפ"ד מה' מלנה ולנה ה"ה פתב הרמב"ם ז"ל הוציא עליו שט"ח שאינו יכול לקיימו ואמר הלנה אמת שאני פתבתי שטר זה אבל פרעתי או אמנה הוא או פתבתי ללות ועדין לא לוייתי וכל פיוצא בזה הואיל ואם רצה אמר לא היו דברים מעולם ונהרי מפיו נתקנים ה"ז נאמן וישבע היסת ויפטר עכ"ל.

וצ"ע דמ"ש דבה' מלנה ולנה פתב סתמא דבטען שפתב ללות ולא לנה נאמן ובה' גירושין חילק דבטען שנפל ממנו ומצאה אותו אינו נאמן, ומ"ש שגט משארי שטרות וצ"ע, וכבר עמדו בזה המפרשים.

ונראה לומר, דהנה התוס' בכתובות די"ח ע"ב הקשו על הא דתנן העדים שאמרו פתב ידיו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' אם אין כתי"י יוצא ממק"א הרי אלו נאמנין, והא לקמן דף י"ט ע"ב תניא שנים התומין על השטר ובאו שנים אחרים ואמרו אנוסין היו הניין תרי ותרי, הרי דחשוב עדות גמורה בשטר שאינן אנוסין, ואיך מהניא הא דאין כתי"י יוצא ממקום אחר דליהמנו והא הוי מיגו במקום עדים, ותירצו ז"ל וי"ל פיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא תשיב קיום כלל מה שאומרים פתב ידיו הוא זה פיון דאינהו גופייהו אמרי תכ"ד קטנים או אנוסים היינו, וביאור הדברים, דהכא לאו מדין מגו אתינן עלה, ורק דקיומם לא מהני פיון דאמרי דאין זה שטר כלל ורק מעשה פתיבה בעלמא, וממילא לא שייך הכא מה דהוי נגד עדים, דמ"מ עדותן אינה מתקיימת רק כמו שהם אומרים ונאמירתו הא הויא דאין זה שטר כלל.

ויש להסתפק באומר פתבתי ללות ולא לוייתי מהו דינו, אם נימא דדוקא באנוסים וקטנים דלפי דבריהם עצם השטר בטל בזה הוא דאמרינו דהוי מחוסר קיום פיון דאמרי דאין זה שטר כלל, אבל בכתבתי ללות ולא לוייתי דמודה דעצם השטר קיים דהרי עדיין הוא שטר גמור ללות בו, וא"כ הרי גם לפי דבריו אין פאן חסרון קיום כלל, ורק דמדין מגו אתינן עלה שיהא נאמן לומר לא לוייתי, או דנימא דכיון דכ"ז שלא לנה ולא מסרו למלנה א"כ אפתי לא נגמר עדות שבשטר ואין פאן עדות של הלואה, א"כ שוב אמרינו דכיון דלפי דבריו אין פאן עדות כלל, על פן שוב לא צריכינו לדין מיגו כלל, ודין מחוסר קיום בי', דהקיום אין בו ממש פיון דקאמר דאפתי ליפא עדות של הלואה כלל בשטר זה, וצ"ע.

ונראה דלפי המבואר בסוגיא דף י"ט שם דהעדים שאמרו אמנה היו דברינו אם כתי"י יוצא ממקום אחר אין נאמנין, ובאין כתי"י יוצא ממק"א נאמנין, הרי מבואר דגם בכה"ג דיינינן בי' דין חסרון קיום, דכיון דבכתי"י יוצא ממק"א אין נאמנים א"כ הרי בע"כ דהעדויות שבשטר מעידה דאינו אמנה, וממילא דלא מהניא מיגו לזה דהא הוי נגד העדות שבשטר, ובע"כ דנאמנותן באין כתי"י יוצא ממקום אחר הוא מדין חסרון קיום, ונהרי באמנה הרי עצם השטר מיהא פשר הוא ללות בו, ובע"כ דגם בכה"ג שעצם השטר פשר הוא מ"מ כל שאומרים עליו שאין בו עדות הלואה עדיין אין זה קיום, ונאמנים העדים מדין חסרון קיום, וה"ה בלנה המקיימן ג"כ נאמן מדין חסרון קיום, וא"צ להסתיע מדין מגו כלל.

וכן נראה מוכרח מהא דתנאי היו דברינו דנאמנים באין כתי"י יוצא ממקום אחר, לדעת הסוברים דבכתי"י יוצא ממק"א אין נאמנים, דג"כ מוכרח בע"כ דמדין חסרון קיום אתינן

עלה, והתם הא ג"כ השטר עדיין פשר הוא ללות בו, דהרי בגוף השטר לא נכתב בו שום תנאי, וגם דבידו למחול לו את התנאי, ובע"כ דגם היכא דעצם השטר פשר הוא מ"מ פל שיש בו חסרון עדות של מסירה והלואה דהוא חסרון גמר העדות שפשטר דיינינו בי דין חסרון קיום דמהימן גם בלא דין מיגו.

אלא דצ"ע מהא דמבואר שם בכתובות די"ט ע"ב אר"נ העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים, ולדעת הרבה ראשונים קאי זאת גם באין כת"י יוצא ממק"א, ואע"ג דבאמרו אנוסים היינו הרי מבואר להדיא במתני' שם דנאמניו באין כת"י יוצא ממק"א, ובע"כ משום דבאמרים אמנה היו דברינו פיון שהשטר מיהא פשר אין בזה משום חסרון קיום, וא"כ הרי מבואר מזה להדיא דלא פדברינו, דכל שמעידין על השטר שנעשה פהלקתו שוב אין בו משום חסרון קיום.

אכן נראה, דהתם טעמא משום דנהי דאיכא בהגדתו דין חסרון קיום, מ"מ מאחר דעכ"פ הא מעידין שהשטר פשר, א"כ שוב הדר דינא דהשטר מכחיש ומבטל להגדת עדותו שאומרים אמנה הי', וממילא דלא מהניא גם טעמא דחסרון קיום פיון דמוכחש זאת מעדות שפשטר, וכמבואר פו להדיא בב"ב דף מ"א דטעמא דאין נאמניו משום דלא אתי ע"פ ומרע לי' לשטרך, והיינו כמש"כ משום דעדותו הניא דבר המתכחש מתוך העדות שפשטר, אבל אה"נ דבעיקר הגדת עדותו של העדים שאומרים אמנה היו דברינו אית בה דין חסרון קיום, פל שמעידין שלא נגמר עדיין מעשה השטר, אלא דלא מהניא משום הכחשת השטר, וא"כ פל זה הוא באמנה ותנאי דהעדים אומרים דבעשייתו נמסר להמלנה שלא בחוב, וע"כ שפיר השטר מכחישו, משא"כ בכתבתי ללות ולא לוייתי דליכא ע"ז שום הכחשה מהשטר, דהרי קי"ל פותבין שטר ללוה, א"כ שוב מועיל הדין של חסרון קיום דנאמן ע"ז, משום דלפי הגדתו עוד ליכא עדות של חיוב בהשטר ונשפיר נאמן גם בלא מיגו וגם לר"נ, ומכש"כ דאנן קי"ל פמר בר"א דאי לאו טעמא דאין אדם משים עצמו רשע נאמן גם להכחיש את השטר, וכדמוכח פו מהא דפסק הרמב"ם בפ"ד מה' מלוה ולוה בה"ה שם שהבאנו דהלוה עצמו נאמן לומר אמנה הי', אף דזה מכחיש להשטר, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ג מה' עדות דאמנה הניא עדות שקר, ומ"מ נאמן הלוה, ומדמהימן הלוה גם בהכחשת השטר, ש"מ ודאי דאין זה מדין מיגו ורק מדין חסרון קיום, ומשום דכיון דלפי הגדתו עוד לא נשלמה העדות שפשטר ואין פאן עדות של חיוב ע"כ ה"ה בכלל חסרון קיום, וכש"נ.

ומעתה מיושב היטב דברי הרמב"ם שהבאנו שפסק גבי. גט דאם טען ממני נפל ומצאה אותו אינו נאמן וגבי שטרי הלואה פסק דמהימן, ולפי"ז הרי גיחא, דהרי טעמו של הרמב"ם שפסק גבי גט דאינו נאמן הוא משום דס"ל דחשוב מילתא דלא שכיחא פל פד דאף מיגו לא מהניא בזה, אכן כ"ז הוא רק מיגו, אבל היכא דאין כת"י יוצא ממק"א אז פשיטא דמהימן, משום דלא הוי קיום פלל, וכמו דמהניא גם נגד עדים ושטר, ומכש"כ בלא שכיחא, וע"כ שפיר פסק הרמב"ם גבי הלואה דמהימן באין כת"י יוצא ממק"א, משום דלא הוי קיום פלל, אלא דכ"ז הרי לא שייך אלא היכא דצריך קיום, משא"כ בגט אשה הרי פסק הרמב"ם בפ"ז מה' גירושין ובפ"ד שם דגט אשה א"צ קיום פלל, אלא דהבעל יכול לטעון מזונייה, וא"כ היכא דהודיה דנכתב פהלקתו שוב לא שייך לומר דחסר

קיום, פיון דא"צ קיום, ומה שיוכל לטעון מןיניף הוא רק מיגו, וכיון דהוי מילתא דלא שכיחא דלא מהניא מיגו שפיר פסק הרמב"ם דאינו נאמן.

פי"ב הכ"א אשה אומרת מת וכו' נאח"פ בא עד פשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא עכ"ל, ובמ"מ שם הביא דעת הרמב"ן והרשב"א שחולקין ע"ז וס"ל דגם בקא עד פשר לבסוף ג"כ אמרינן על עדות האשה שמקודם דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים ואין דבריו של עד פשר שבא לבסוף פלום, והוכיחו זאת מהא דאיתא בירושלמי גידל בר בנימן בשם רב בכל מקום שהכשירו עדות אשה האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש, וכן הוא בתלמודין בכתובות דף כ"ג גבי שבויה אני וכתבתי טהורה ואמר לה ע"א את נתברתה טמאה וכתבתי משתריא אפומא דידה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מה' איסורי ביאה עיי"ש, הרי להדיא דכל מקום דאשה נאמנת הרי היא נאמנת בעדותה גם לגבי עד פשר, וא"כ הרימילא דבבאה האשה מתחלה אמרינן על עדות האשה דכ"מ שהאמינה תורה ע"א הרי הוא פשנים גם לגבי הכשר שאין דבריו אח"כ פלום, ועיין במ"מ שם שתיירץ לדעת הרמב"ם דזה תלוי בשני הלשונות ביבמות דף פ"ח, דללישנא קמא אמרינן שם ועשו שתי נשים באיש אחד פשני אנשים באיש אחד, ולישנא בתרא איתא שם אבל שתי נשים באיש אחד פפלגא ופלגא דמי, הרי להדיא דללישנא קמא שנה עדות האיש לעדות האשה, ולישנא בתרא עדיף עדות האיש מעדות האשה, ולפ"ז י"ל דדעת הרמב"ם היא דהירושלמי אחי פלישנא קמא דעדות האיש והאשה שוין הן בנאמנותן ועל פן האשה מכחשת את האיש, משא"כ לדין דקי"ל כל"ב דמאה נשים פעד אחד דמיין, ועדות האיש אלים מעדות האשה, ע"כ אין האשה מכחשת את האיש, וגם בבאה האשה תחלה ג"כ אלים עדות האיש להכחיש, וזהו שפסק הרמב"ם דבאשה אומרת מת וע"א אומר לא מת תצא אף בבאו בזאח"ז, והו' דשבויה דאשה מכחשת את האיש היינו משום דבשבויה הקילו, וכדחזינן דגם בבאו בב"א האשה והע"א ג"כ מותרת לכהן עפ"י עדות האשה, ובע"כ דבשבויה הקילו, עכ"ד המ"מ.

והנה צ"ע דברי המ"מ שכתב בפשיטות דללישנא בתרא דמאה נשים וע"א פפלגא ופלגא דמיין א"כ ש"מ דעד פשר אלים עדותו ונאמן יותר מאשה, ונהרי חזינן דע"א הוא פפלגא ופלגא בין לגבי מאה נשים ובין לגבי תרי, ואע"ג דמאה נשים עדיפי מתרי, וא"כ הרי י"ל דהוא הדין לגבי אשה אחת הוי רק פפלגא ופלגא כמו לגבי תרי, דהרי הא דשתי נשים עדיפי מחדא הוא רק מדין רוב דעות כמו עדיפותא דמאה מתרי, וכיון דחזינן דהרי הוא פפלגא ופלגא גם לגבי תרי ואע"ג דהוא שנה למאה דעדיפי מתרי, ויסוד הטעם בזה הוא משום דהרי בעד הכשר ליכא רוב דעות, דהוא רק יחיד ולא שנים, וע"כ שנה הוא לשתיים כמו למאה, וא"כ הרי הוא הדין דשנה גם לחדא להיות פפלגא ופלגא, וממילא דאין לנו הרכח דעדות הכשר אלים טפי מעדות האשה, ולא מצינו חולק על הירושלמי דמבואר שם להדיא דעדות האיש ועדות האשה שוין הם, והאשה מכחשת את האיש.

וגם מה שכתב המ"מ טעמא דבשבויה הקילו ג"כ צ"ע, דאם נימא דעדות האיש אלים ונאמן יותר מהאשה, וא"כ הא נתבטלה עדות האשה שאומרת טהורה היא, ואיך סמכינן עלה להתיירה, ונהרי היא ככל שבויה דעלמא דאסורה בלא ראיה להיתר, ומהא דמכשרינן

בב"א ליפא הוכחה, דהרי הא דבאו בב"א אינו גורם רק לאשוויל' ספיקא, ובזה שפיר אזלינו להקל פדיו ספק דרבנן, וצ"ע.

וצ"ל לדעת המ"מ דס"ל דהא דע"א פשר ונשים רבות כפלקא ופלקא דמיין, היינו משום דעדיפותא דעד פשר כעדיפותא דרוב דעות, וע"כ אף דבנשים עצמן תלתא עדיפי מתרי, אבל מ"מ לגבי העד הפשר כולהו שוין, דבכל גונוי הא איפא רוב דעות, וליפא שום נ"מ בכמות הרוב כמה שהיא, ולא איכפת לנו במנין הדעות כמה שהם, דעכ"פ איפא העדיפותא דרוב דעות למיחשב כפלקא נגד העדיפותא דעד פשר, אבל עכ"פ מאשה אחת הוא עדיף העד הפשר פיון דליפא רוב לסייע לעדות הנשים, ואפתי צ"ע מהו דשבויה וכמש"כ ובעיקר הו דיןא דע"א לגבי נשים או פסולים הוי כפלקא ופלקא בין לגבי מאה בין לגבי תרי, ואע"ג דאינהו גופייהו לא שוו בנאמנותן, דמאה מהימני טפי מתרי, נראה עפ"מ שפסק הרמב"ם בפכ"א מה' עדות דע"א בסוטה שהוזם משלם פתנפתה משום כאשר זמם, הרי להדיא דנאמנות הע"א בסוטה דין תורת עדות ב', ולא דין נאמנות בעלמא, דהרי הא פשיטא דחויבא דהזמה ליפא רק בעדות ולא בשארי נאמנות, וכן נראה מבואר מהא דאיתא בשבועות דף ל"ב דעד מיתה ועד טומאה שפכרו עדותן חייבין בקרבן שבועת העדות, ודין שבועת העדות הרי ג"כ ודאי דליפא רק בעדות ולא בשארי נאמנות, ובע"כ דהעד הכשר נאמן בסוטה ובמיתה גם בתורת עדות, ושאיני מפסולין דנאמנותן בעדות מיתה וטומאה הוא רק מדין נאמנות בעלמא, אבל דין תורת עדות לית בהו, משא"כ עד פשר אית ב' דין תורת עדות ג"כ בנאמנותו.

ולפ"ז נראה דזהו עיקר הטעם מה דע"א פשר ופסולים רבים כפלקא ופלקא דמיין, משום דכל אלימותא דתרי ומאה מחזא בעדות נשים ופסולין הא הוי משום דין רוב דעות, ומשום דיןא דאחרי רבים להטות, דאזלינו בתר רובא בכ"מ, וע"כ בעד פשר פיון דדין עדות עליו, ע"כ ממילא דשנה הוא בין לחזא אשה ופסול ודין לנשים ופסולין רבים, דלגבי' לא מהני הרוב דעות של הפסולין, וכדקי"ל גבי עדות דתרי כמאה ויילפינו זאת במכות דף ה' מקרא דעל פי שנים עדים או שלשה עדים וגו', ומזה נלמד דעל דין נאמנות של תורת עדות לא שייך כלל הו דיןא דרובא, והא דשנים עדיפי מחזא אף בעדות מיתה וטומאה ועגלה ערופה דנאמן בהו גם ע"א, הוא משום דין עדות, דנאמר בה הגזה"כ דעל פי שנים עדים יקום דבר, ואין עדות גמורה בכ"מ אלא עדות של שנים, אבל אין זה שייך לדין רובא, ולפ"ז גם בע"א פשר במקום שנאמן ג"כ לא שייך ב' דין רובא, פיון דדין עדות ב', וגם חד הוי כמאה אם אף אין בהמאה דין עדות של שנים.

והגע עצמה עד אחד ועדות מיוחדת המכחישים זה את זה, לרבנן דס"ל בסנהדרין דף ל' דעדות מיוחדת אינה מצטרפת, הרי ודאי דהם חשובין כפלקא ופלקא בהכחשתם, והרי זה לא שייך אלא אם נימא דלהכחיש ע"א בעיני דוקא דין עדות של שנים, ובזה הוא דשייך הו דיןא דעדות מיוחדת אינה מצטרפת, דלענין שיחול בעדותם דין עדות של שנים צריכינו דוקא שיהיו עדות אחת, אבל אם נימא דגם דין רובא מהני להכחיש ע"א, א"כ הרי גם אם לא מצטרפי מ"מ הרי רובא מיתה הויין, דגם אם אינו חד עדות מ"מ הרי כל: אחד בפני עצמו דין ע"א ב' א"כ הרי יש לנו רוב של עדות לגבי הע"א המכחישו, ועיין בסנהדרין שם דרבנן ילפי לה מקרא דנהו עד ומקרא דאם לא יגיד

דעדות מיוחסות אינה מצטרפת, וכל זה לא שייך רק לענין למיחשבינהו עדות של שנים, ולא לדין רובא, אלא ודאי דגם לגבי ע"א לא מהני רובא להכחישו כל שאין בהרוב דעות דין עדות של שנים, ומשום דלא אזלינן בדין עדות בתר רובא, ועדות מיוחסות פיון דלית בה דין עדות של שנים אינה שקולה רק כע"א, וא"כ מכש"כ רוב דעות של נשים ופסולים דלא מהני לגבי ע"א, פיון דלית בהו דין שנים עדים, ורק דין רובא הוא דאית בהו, וזה לא שייך לגבי עד פשר הנאמן בתורת עדות, וממילא דלעולם הוי כפלקא בין לגבי חדא אשה ובין לגבי תרי ובין לגבי מאה.

ונהו דפליגי התרי לישני, דלישנא קמא ס"ל דכיון דיסוד הו דינא דע"א נאמן בסוטה ומיתה ועגלה ערופה הוא משום דין נאמנות, וכדחזינו דגם נשים מהימני, ע"כ ממילא דהולכין בי' אחר רוב דעות, והלישנא בתרא ס"ל דכיון דמ"מ איהו מיהא עד פשר הוא, וחיילא בנאמנותו תורת עדות, ע"כ ממילא לית בי' דין רובא, ולעולם הוי העד פשר כפלקא ופלקא לגבי רוב דעות.

ולפ"ז צ"ע דברי המ"מ שכתב בפשיטות דללישנא בתרא דע"א ופסולין רבים כפלקא ופלקא א"כ ממילא דנאמן יותר מאשה אחת, והא לפמש"נ דטעמא דהויין כפלקא ופלקא הוא משום דלא אזלינן בעדות בתר רובא, א"כ הא נמצא דלאו משום אלימותא דעד פשר הוא דהוי כפלקא ופלקא לגבי הרוב דעות של נשים, ורק משום דכן הוא גזה"כ של עדות דלא מהני כנגדה רובא, אבל אה"נ דגם לגבי אשה אחת יוכל להיות כפלקא ופלקא, וממילא דלא מצאנו מי שחולק על הירושלמי דאשה מכחשת את האישי, וצ"ע.

אלא דבעיקר הו מילתא שהחלטנו, דמהו דתרי כמאה נלמד דכל שהו במקום עדים לא מהני רובא, יש לדקדק, דבאמת לא נאמר כלל בזה דבמקום עדים לא נהיג רובא, ורק דהעדוהו עצמה לא חייל בה דין רובא, דנימא דבהלכות עדות יהא דינא דהכל הולך אחר הרוב, ושהרוב דעות יהא עדיף בהלכות עדות מהמיעוט, ע"ז הוא דבא הגזה"כ דתרי כמאה דבעצם דין עדותו שקולין הם, וחשיבא הכחשה של עדות שקולה, ואין הרוב מעדיף את העדות יותר, אבל לא מצינו שיהא נאמר דבמקום עדות ליכא דין רובא כלל.

והכי נראה מוכח מדברי הרמב"ם פי"ח מהל' עדות הל"ג ו"ל וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזה"כ הוא, אפילו היו העדים הראשונים מאה וכאו שנים והזימום ואמרו להם אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם שהשנים כמאה ומאה כשנים, וכן בשתי פתי עדים המכחישות זא"ז אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתייהן עכ"ל, והוא במתני' דמכות דף ה', אלא דשם לא הוזכר רק דשנים מזימין את השלשה, והרמב"ם הוא שהוסיף דגם זה דתרי כמאה בהכחשה נלמד הוא מהנמה, ומשום דתרונייהו חד דינא הוא, ונהרי בהנמה הא פשיטא דלא שייך כלל למיזן דין רובא, פיון דהוא זה גזה"כ להאמין את האחרונים, ואין עדים הראשונים המזימין מועילין כלל להכחיש את האחרונים שבאו להזימם, דכל שדין הנמה בה הוי גזה"כ דהאחרונים נאמנים, וא"כ הרי צ"ע דאייך שייך למילף מינה לגבי הכחשה דלא אזלינן בתר רובא, וצ"ל דבאמת מהו קרא דעל פי שנים עדים וגו' תרתי ילפינו מיני', חדא דשנים מזימין את השלשה, ועוד

דלא אַזלינן בַּהַכְחָשָׁה בְּתַר רַבָּא, אֲכַן מַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם מְשַׁמַּע דַּהֲזַמָּה וְהַכְחָשָׁה חַד דִּינָא
נִינְהוּ בְּזַה, וְצ"ע.

וְנִרְאֶה מְוכַרְח מְזַה, דִּיסוּד הֵךְ דְּרִשָּׁא דְלַהֲקִישׁ שְׁלִישָׁה לְשָׁנִים עֵיקְרָהּ לֹא נֶאֱמַר לְעֵנָן דִּין
רַבָּא, וְרַק בְּעֵצָם הַלְכוֹת עֲדוּת, דְּשָׁנִים וְיִתְרַ מְשָׁנִים שְׁוִין בְּנֶאֱמָנוּת עֲדוּתוֹ, וְאִין עֲדוּת
הַמְרַבִּין אֲלִימּוּתָא הַמוּעֵטִין, וּמְמִילָא נְכַלל בְּזַה דְּרַבָּא לֹא מְהַנִּי לְגַבִּי עֲדוּת, פִּינּוּ
דְּשָׁנִיהֶם שְׁקוּלִים, וְע"כ שְׁפִיר יִלְפִינּוּ הַכְחָשָׁה מְהַזְמָה, דְּבַעֲיָקֵר דִּין עֲדוּת וְאֲלִימּוּתֵיהוּ
שְׁפִיר יֵשׁ לְדוּנָם זַמ"ז, וְזַה דְּשָׁנִים מְזַמִּין אֶת הַשְּׁלִישָׁה הוּא רַק מְשׁוּם טַעְמָא דְּשָׁנִיהֶם
שְׁקוּלִים בְּדִין עֲדוּתוֹ.

אֲשֶׁר לַפ"ז הָרִי מְוכַרְח לְהַדְיָא כַּמְש"כ, דְּהָא דְתַרִּי בְּמֵאָה, וְרוּב לֹא מְהַנִּי בְּמִקּוּם עֲדוּת,
הוּא רַק דְּבַהֲלְכוֹת עֲדוּת לִיכָּא אֲלִימּוּתָא דְּרַבָּא, וְכַעֲיָקֵר הַדְּרִשָּׁא דְלַהֲקִישׁ שְׁלִישָׁה לְשָׁנִים
דְּאִיִּירִי רַק בְּדִין עֲדוּת, אֲבָל מ"מ זֶה לֹא מְצָאנוּ דְּכָל פְּנֵגְד עֲדוּת לֹא יִנְהַג כְּלָל דִּין רַבָּא,
וּא"כ הָרִי כָּל זֶה לֹא שְׁיָיֵךְ אֲלָא אִם בְּאִנּוּ לְדוּן דִּין הַהַכְחָשָׁה בְּהַלְכוֹת עֲדוּת, אֲבָל לֹא
דְּבַטִּיל מִינָהּ דִּין רַבָּא לְגַמְרִי, וּלַפ"ז בְּעֲדוּת מְיוֹסְדָת לְרַבָּנּוּ דְלֹא מְצָטְרְפִי שְׁפִיר הָוִיין
כְּפַלְגָא וּפְלַגָא לְגַבִּי ע"א, מְשׁוּם דְּהֵתָם הָא אִיִּירִינּוּ בְּמִקּוּם דְּצָרִיף עֲדוּת דְּוָקָא, וְדַעוּת
בְּעֵלְמָא אִם אִין דִּין עֲדוּת עֲלִיהֶן אִינָם מוּעֵלִים כְּלָל שָׁם, וְע"כ גַּם רוּב שְׁל הַכְּשָׁרִים
הַמְיוֹסְדִים, פִּינּוּ דְּבַהֲלְכוֹת עֲדוּת לֹא אַזְלִינּוּ בְּתַר רַבָּא, וְאִין בְּהָרוּב שׁוּם אֲלִימּוּתָא
מְהַמְיָעוּט שְׁפַנְגָדוּ, וְלֹא חָשׁוּב רַק רוּב דַּעוּת לְבַד, וְעַל כֵּן אִינוּ מוּעֵל כְּלָל שָׁם, וְכִינּוּ
דְּבַהֲלְכוֹת עֲדוּת דִּין ע"א בְּהוּ מְמִילָא הָוִיין כְּפַלְגָא וּפְלַגָא לְגַבִּי הַע"א, מְשֵׁא"כ הֵכָא בַּע"א
וּמֵאָה נְשִׁים, פִּינּוּ דְּחֻזִּינּוּ דְּהוּיִין מִיָּהָא כְּפַלְגָא וּפְלַגָא, הָרִי דַּאֲע"ג דְּנְשִׁים לִית בְּהוּ דִּין
עֲדוּת כְּלָל מ"מ הָרִי הֵן כְּפַלְגָא וּפְלַגָא לְגַבִּי הַע"א, וּבַע"כ דְּהֵכָא שְׁאִי דְּגַם נֶאֱמָנוּת שְׁאִין
בְּהוּ דִּין עֲדוּת ג"כ מוּעֵלָה לְהַכְחִישׁ אֶת הַעֵד וּלְאֲשׁוּוּיִי סְפִיקָא, וְנֶאֱמָנוּת וְעֲדוּת שְׁוִין הֵכָא,
וּא"כ גַּם הָרוּב דַּעוּת שְׁפִיר יוּכַל לְהוּעֵל לְהַכְחִישׁ אֶת הַע"א לְגַמְרִי, פִּינּוּ דְּלֹאוּ מְדִין
הַכְחָשָׁה דַּעוּת אֲתִיבָנָא עֲלֵהּ רַק מְדִין רוּב דַּעוּת שְׁל נֶאֱמָנוּת בְּעֵלְמָא.

וּלַפ"ז י"ל דְּזַהוּ דַּעַת הַמ"מ שְׁמַפְרִשׁ דְּהָא דַּע"א כְּשֶׁר וּפְסוּלִין רַבִּים כְּפַלְגָא וּפְלַגָא דְּמִיִּין
הוּא מְשׁוּם אֲלִימּוּתָא דַּעַד כְּשֶׁר, מְשׁוּם דַּס"ל דְּבַלֵּא"ה הִנְהוּ מוּעֵל רוּב נְגַד הַע"א לְבַטְלוּ,
פִּינּוּ דְּמוּעֵל הֵכָא נֶאֱמָנוּת בְּלֹא דִין עֲדוּת, וְכַש"נ.

אוּלָּם נִרְאֶה, דַּאֲע"ג דִּיסוּד הֵךְ דִּינָא הוּא דְּבַהֲלְכוֹת עֲדוּת לֹא אַזְלִינּוּ בְּתַר רַבָּא, אֲבָל מ"מ
מְמִילָא נְכַלל בְּזַה דְּבְמִקּוּם עֲדוּת לֹא שְׁיָיֵךְ רַבָּא, וְכָל גְּוֹנֵי רַבָּא בְּטַל בְּעֲדוּת, וְעַל כֵּן גַּם
בְּמִקּוּם דְּמוּעֵל נֶאֱמָנוּת, מ"מ הַעֵד כְּשֶׁר פִּינּוּ דְּבַהֲלְכוֹת עֲדוּת בִּי לֹא מְהַנִּי רַבָּא כְּנֵגְדוּ,
וּתַרִּי לִישְׁנֵי דְּפְלִיגִי אִם רוּב דַּעוּת מוּעֵל כְּנֵגְד עַד כְּשֶׁר, הוּא מְשׁוּם דְּפְלִיגִי אִם יֵשׁ בְּזַה
בְּעַד הַכְּשֶׁר דִּין עֲדוּת לְעֵנָן זֶה שְׁלֹא יָהָא מוּעֵל רוּב דַּעוּת כְּנֵגְדוּ אוּ דְּדִין נֶאֱמָנוּת בַּהַע"א
הַכְּשֶׁר לְגַבִּי זֶה, וּמְמִילָא דְּמוּעֵל כְּנֵגְדוּ הָרוּב דַּעוּת, אֲבָל הָא מִיָּהָא דְּלַה"ב הָא דַּע"א
וּמֵאָה נְשִׁים כְּפַלְגָא וּפְלַגָא דְּמִיִּין הוּא רַק מְשׁוּם דְּלֹא מְהַנִּי כְּנֵגְדוּ הָרוּב דַּעוּת שְׁל הַפְּסוּלִין,
אֲבָל לֹא מְשׁוּם אֲלִימּוּתָא וְיִתְרוֹן נֶאֱמָנוּת הוּא דְּהוּיִי זַאת, וּא"כ אֲפַתִּי צ"ע דְּבַרִּי הַמ"מ בְּזַה
שְׁתַּלְּה דִּין זֶה דַּאֲשֶׁה מְכַחֶשֶׁת אֶת הָאִישׁ בְּהַנְּהוּ תַרִּי לִישְׁנֵי דְּמֵאָה נְשִׁים וְע"א אִם הָוִיין
כְּפַלְגָא וּפְלַגָא אִם לֹא, וְהָרִי לַפְּמַש"נ דְּטַעְמָא הוּא מְשׁוּם דְּלֹא נְהִיג רַבָּא בְּעֲדוּת, א"כ

מאה נשים ואשה אחת ג"כ שוין, וממילא דלעולם הניין הכשר והפסולין כפולגא ופולגא בין לגבי חדא ובין לגבי רוב, ודברי הירושלמי אתיין גם כל"ב, וצ"ע.

ובאמת דברמב"ם אינו מבואר כלל אלימותא דעד פשר מאשה רק לענין זה שהע"א אינו מתקחש ומתבטל ע"י עדות האשה שמקנדם, ומשום דכמו שאינו מתקחש ומתבטל ע"י רוב דעות, כמו כן אינו מתבטל בפני הך דינא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים שע"י פסולים, אבל אה"נ דגם לגבי אשה אחת ובב"א ג"כ הוי כפולגא ופולגא, ומשום דאע"ג דדין עדות שבו מועיל לו לענין שלא יבטלו דבריו מחמת הפסולין, אפילו פשהו מרובין, אבל מ"מ לענין לבטל דברי הפסולין ג"כ לית בי' אלימותא, ולעולם הוי כפולגא ופולגא בין לגבי חד ובין לגבי מרובים, בין בב"א ובין בזאח"ז.

ויש להוסיף עוד בזה, דהנה יעו"ש ברמב"ם פ"ט מהל' רוצח שפסק דאשה אומרת ראיתי את ההורג ואשה אחרת מכחשת אותה ואומרת לא ראית הוי עורפין, בין שפאו שתייהו כאחת בין שפאו זאח"ז, ובכשרים פסק הרמב"ם דאם פאו זאח"ז אין עורפין, משום דאמרינן על עדות הראשון שראה את ההורג הך דינא דה"ה פשנים ואין דבריו של השני פלוס, הרי להדיא דבפסולין ליתא כלל להך דינא דה"ה פשנים, וקשה על מה שפסק הקא דרק בע"א פשר המכחיש את האשה לא תנשא, דמשמעו דאם אשה אחרת מכחשת אותה תנשא, ואמאי הא בפסולין לא אמרינן כלל דה"ה פשנים, ובע"כ צ"ל דהקא בעדות מיטה שאני, דזה שאומר מת בעלה נאמנותו אלימא יותר, או משום חזקה דאשה דייקא ומינסבא, או משום דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי, ועל כן גם בעדות נשים אין האשה שפאה אח"כ ואומרת לא מת מועילה להכחיש את האשה שאמרה מתחלה מת, וכיון שכן דכל העדיפותא של של האשה שפאה מתחלה ואמרה מת הוא מצד אלימותה של עצם עדותה, על כן שפיר סובר הרמב"ם דזה לא מהני רק לגבי פסולין שפמותה, משא"כ לגבי עד פשר כמו דלא מהניא לגבי האלימותא דרוב דעות של פסולין, כמו כן לא מהניא לגבי גם הך אלימותא שיש בעדות הפסול, ולעולם אין עדותו מתבכשת ומתבטלת, וזהו שפסק דלא תנשא.

ולפ"ז י"ל דזהו ביאור פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן הקא, דהרמב"ן ס"ל דגם בפסולין איפא הך דינא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים, וע"כ ס"ל דכשפאה האשה מתחלה ואמרה מת אין הע"א שפא אח"כ ואמר לא מת מועיל להכחיש, ומשום דכל שיש בו הך דינא דה"ה פשנים שוב מועיל זאת גם בפני עד פשר, דאין דבריו של אחד במקום שנים, והרמב"ם דס"ל דהך דינא דה"ה פשנים ליתא בפסולין, ואין בהאשה שפאה מתחלה ואמרה מת בעלה דינא דה"ה פשנים, ורק משום אלימותא דהעדו של מת בעלה הוא דאתינן עלה להכחיש ולבטל דברי העד פשר שפא אח"כ, וכל שהוא משום אלימותא דהעדו שפיר ס"ל להרמב"ם דאלימותא דפסולין לגבי עד פשר ליכא, ולעולם הויין העד פשר והאשה כפולגא ופולגא בין פאו בב"א בין פאו בזאח"ז, וע"כ שפיר פסק דלא תנשא ואם נשאת תצא.

ולפ"ז הא ניחא דעת הרמב"ם מהירושלמי דאשה מכחשת את האיש, פניו דנתבאר דכל האלימותא דעד פשר הוא רק לענין זה שהוא אינו מתקחש ומתבטל מחמת הפסולין, אבל לענין שיהא הוא מכחיש ומבטל לעדות הפסולין בזה אין בהעד הכשר שום

אלימותא פלל, וילעולם דינו כפו"פ בין לגבי אשה אחת ובין לגבי מאה נשים, בין בב"א ובין בזאח"ז, וע"כ שפיר קאמר הירושלמי דאשה מכחשת את האישי, פנין דשניהן שוין, וכאשר פן פסק הרמב"ם בדין שבוני' דאשה מכחשת את האישי עיי"ש, והא דהשמיטו הקא הוא ג"כ משום שפסמך על מה שפסק זאת בדין שבוני', ומשום דשבוני' ושאר עדיות שוין בדין עדות שלקו, ומינושב היטב דעת הרמב"ם וכש"נ.

הלכות יבום וחליצה פ"ד הט"ז וכן אם חלצה בפני יחיד ואפילו בינו לבינה ובלילה ה"ז חליצה פסולה עכ"ל, עיין שם בלח"מ שהקשה מהסוגיא ביבמות דף ק"ה ע"ב על הא דתנן ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני רבי עקיבא והקשיר, ובגמ' שם בינו לבינה מי ידענא אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואין אותו מבחוץ, וא"כ הרי קשה על הרמב"ם שכתב הך דינא בסתמא ולא הזכיר דאיירי בעדים רואין אותו מבחוץ וכאוקימתת הגמ', ותירץ דהא דבעינן שיהיו עדים רואים אותו היינו דוקא אליבא דר"ע דמקשיר, משא"כ להרמב"ם דס"ל דפסול להכי לא הביא הך דעדים רואין אותו, דאפילו בלא עדים מהימני לפסולה על האחין.

ואפתי צ"ע, לפי מה שכתב הנ"י דחליצה בלא עדים לא הניא חליצה, א"כ הא אינה פוסלת אותה גם על האחין, והרמב"ם הרי פסק דפוסלה אפילו בלא עדים, וצ"ע: וכבר עמדו המפרשים בזה, ואולי י"ל דס"ל דאף דמדאורייתא לא הניא חליצה פלל, בכ"ז אחמרו עלה דתפסל על האחין, וכדאשכחן הכי בכמה דוכתי דאף דמדאורייתא לא הניא חליצה פלל מ"מ אחמרו רבנן גביה דתהוי חליצה פסולה, וה"נ דכונתה.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דלא בעינן מדאורייתא עדים פלל גבי חליצה, וכדמשמע פן פשטות הסוגיא דיבמות דפריה בינו לבינה מי ידענא, דמשמע דהחליצה באמת היא חליצה כשרה ורק דאנן לא ידעינן, ונתעם בזה נראה, דהוא משום דמצינו תרי גווני עדיות בדבר שבפירושה, דבזנות הרי קי"ל דלא איברו סהדי אלא לשקרי וכמבואר בכתובות דף ט' דבאמת נאסרת גם בלא עדים, ובגיטין וקידושין ע"י העדים הוא שמקימתא מילתא, וכדקי"ל דהמקדש והמגרש בלא עדים לא הוי קידושין וגירושין, והחילוק שביניהם הא הוי, דבזנות דהאיסור בא ממילא על פן לא איברו סהדי אלא לשקרי, משא"כ בגיטין וקידושין דהבעל הוא שעושה עצם הגירושין והקידושין והאיסור וההיתר ע"כ צריכין עדים לקיומי מילתא.

ולפ"ז צ"ע בחליצה, פנין דחזינן דפליגי תנאי ביבמות דף ק"ה ע"ב בקטנה שחלצה אם חליצתה חליצה אם לא, ובחרש וחרשת מבואר בגמ' דף ק"ד שם דלכו"ע הניא חליצתן חליצה אם לא משום טעמא דלאו בני קריאה נינהו, וקשה דתיפוק לן דבלא"ה חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו, וחליצה צריכה דעת פמבואר בסוגיא דיבמות דף ק"ו דחלוץ לה ובכף אתה כונסה לא הניא חליצה ולא פלום, וכבר הקשו זאת בתוס' בדף ק"ד שם, ותירצו דאיירי בשב"ד עומדים ע"ג ומורים להם לעשות חליצה כתקנה, דהכי אמרינן ג"כ בגיטין דף כ"ב דחרש שוטה וקטן שכתבו גט וגדול עומד ע"ג דכשר וחשוב לשמה, וצ"ע דמ"ש מגירושין וקידושין עצמן דלא מהני בהו גדול עומד ע"ג, וכדתנן ביבמות ר"פ חרש דכנסה כשהוא פקח ונתחרש לא יוציא עולמית, וכן לגבי קידושין, דאיתא בגיטין דף פ"ה בעא מיני' רבא מר"נ חוץ מקדושי קטן מהו מי אמרינן השתא

מיהא לאו בר הוי' הוא או דלמא אתי לכלל הוי', הרי להדיא דבעודו קטן מיהת לאו בר הוניה הוא כלל, ולא מהניא מה שאחרים עומדים ע"ג, ומ"ש חליצה ולשמה דמהניא בהו אחרים עומדים ע"ג.

ונראה מוכרח מזה, דחלוק דין גירושין וקידושין מדין חליצה ולשמה, דבגו"ק צריך דעת בעלים על עצם הגירושין והקידושין, ומשום דעיקר הקידושין וגירושין נעשה ע"י הבעלים, והם האוסרים והם המתירים, ועל פן צריך דעתם, ולא מהניא מה שאחרים מלמדין אותן, כיון דהם בעצמן לאו בני דעה נינהו, משא"כ בחליצה ולשמה, אין בהם דין דעת בעלים, ורק פנונה הוא דבעינן על עצם מעשה החליצה, והפטור ממילא בא מד"ת, וזהו שהביאו התוס' דהיכא דא"צ רק פנונה לחוד מהני מה שאחרים מורים אותם, וכמו דמהני לאשוויי לשמה, ושם ג"כ לא בעינן רק פנונה לחוד.

ולפ"ז י"ל, דכיון דבחליצה לא בעינן פנונת בעלים רק על עצם מעשה החליצה, אבל דעת בעלים לא בעינן בהו, ומשום דהפטור בא ממילא ולא שהיבם פוטר, וא"כ הרי שנה לזנות דלא איברו סהדי אלא לשקרי, ולא לקיומי מלתא, ובאמת גם חליצה בלא עדים הויא חליצה, ועל פן שפיר פסק הרמב"ם דחליצה בינו לבינה הויא חליצה פסולה, כיון דדין עדים לא מעכב בחליצה, ורק משום חסרון ב"ד דבעינן גבי חליצה, דמשום זה הויא חליצה פסולה ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מה' גירושין הל"ט דלכן אין הקטנה עושה שליח לקבלה משום דשליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה, ולפ"ז הא קשה דאמאי מכשרי רבנן חליצה בקטן, ובחרש לכו"ע אי לא משום טעמא דלאו בר קריאה הוא, והא כיון דחליצה בעיני עדים הא אין מעידין על הקטן, אלא ודאי כמש"כ דדעת הרמב"ם היא דחליצה לא בעיני עדים רק לברורי מילתא ולא לקיומי מילתא, ובזה שפיר מעידין גם על הקטן, ועל פן שפיר צריכין לטעמא דלאו בר קריאה הוא.

והנ"י דס"ל דבעינן עדים בחליצה גם לקיומי מילתא, צ"ל דס"ל פהראב"ד דמעידין גם על הקטן, ועל פן לענין דין עדות שילו לא איכפת לן כלל מה שהוא חרש וקטן, כיון דמעידין גם על הקטן וחרש, ומשו"ה צריכין לטעמא דחרש לאו בר קריאה הוא, וכש"נ.

והנה גבי יעוד תניא בקידושין דף י"ט ע"ב פיצד מצנות יעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת וכו', והנינו משום דבלא עדים לא הוי קידושין כלל, וככל קידושין דעלמא, וקשה דהא לעיל אמרינן דאין יעוד אלא מדעת דינדה, משום דמעוות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, או משום דכתיב יעדה דהנינו מדעתה, ונהרי אמה העבריה היא קטנה, דבסימני גדלות הרי היא יוצאת כפר לחירות, וקשה לפ"ד הרמב"ם דאין מעידין על הקטן לקיומי מילתא, א"כ איך מהנו הקא העדים כיון דהיא קטנה.

והפשוט בזה, דביעוד עצם הקידושין נעשה ע"י האב, ואע"ג דדרשין מאשר לו יעדה דבעינן דוקא מדעתה, הוא דהוי גזה"כ דבלא דעתה לא הוי יעוד ומעשה הקידושין כלל, ולא כמו בשארי קידושין דעיקר הקידושין תלוי בדעתה, ובדעתה הוא דנעשו הקידושין, וכדחזינו דלמ"ד מעוות הראשונות לקידושין ניתנו אם הלכה ונתקדשה לאחר קודם יעוד הא תניא בקידושין דף י"ט ע"ב דאם רצה ליעד מיעד ובטלו קידושי האחרון פריש שם בגמ' הטעם משום דדמי לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו, וקשה דהרי אפתי לא נעשית

אשת איש למפרע, ואמאי לא תפסי בה קידושין, ואין זה דומה למעכשיו דנעשית א"א למפרע, אלא ודאי דהא מיקא דביעוד שוב אין הקידושין גומרין אלא מדעת האדון לחוד, ועל פן למ"ד מעות הראשונות לקידושין ניתנו דנעשה מעשה הקידושין לענגן זה שאין היעוד תלוי שוב בדעתה, על פן מהניא זאת גם לענגן זה שאינה יכולה לקבל עוד קידושין מאחר, לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה, ונדמיה זאת למעכשיו בחדא מילתא, דלענגן זה שאין הקידושין תלויין עוד אלא בדעת האדון מהני היעוד שאח"כ למפרע, והוי פתנאי דמעכשיו דדינה לענגן זה פמקודשת למפרע, ואפילו למ"ד מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, ולדידך' הא אינו חוזר ומיעד אם נתקדשה לאחר, אבל מ"מ הרי זהו מיקא משום דכיון דלאו לקידושין ניתנו א"כ הרי אין פאן עוד מעשה קידושין כלל, ועל פן תפסי בה קידושי שני, אבל הא מיקא דלענגן קידושי היעוד הקידושין תלויים ונגמרים רק בדעת האדון, ודעתה לא בעינן רק למעשה הקידושין, אבל עיקר דעת המתקדשת פבר נעשה ע"י האב בפשעת מכירה, וכדילפינן מינה דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך, דגם שם לא מהניא דעתה רק למעשה הקידושין, ועיקר הקידושין הם מדעת האב, וה"נ ביעוד דכנותה.

והכי מוכח, דהלא הא דדרשינן מאשר לו יעדה דבעינן דעתה, הא לא בעינן רק דעתה ולא דעת האב, ואף דקטנה היא והיא ברשות אבי, אלא ודאי דעיקר הקידושין תלוי רק בדעת האדון, ודעתה לא בעינן רק למעשה הקידושין, או דהוי גזה"כ ביעוד דבעינן דעתה, וע"כ פקע מינה זכות אבי, ודעת אבי פבר הנה בפשעת מכירה.

ולפ"ז הרי מיןשב היטב דעת הרמב"ם דאין מעידין על הקטן, דלא תקשי עליו מהך דמהנו עדים ביעוד אף שהיא קטנה, אכן לפמש"נ הרי י"ל, דהא דבעינן עדים לקיומי מילתא היינו רק היכא שמתקנים הדבר מדעתו, וכמו גו"ק שפדעתו עושה הקדושין והגירושין והשילוח, וכן הוא הקא הא דבעינן עדים הוא משום האדון שפדעתו תליא מילתא אם לקדשה אם לא, ועל פן בעינן עדים לקיום מעשיו, משא"כ משום דינדה, דבאמת לא בדעתה הדבר תלוי שתהיה מקודשת, אלא דבעינן דעתה ומחשבתה משום דבלא"ה ליכא למעשה היעוד והקידושין וכש"נ, בזה לא בעינן עדים כלל לקיומי מילתא, ונמצא דאין פאן עדות על הקטנה לקיומי מילתא, ואף דיסוד היעוד הא הוי דהיא נעשית אשתו, והוי עיקר העדות עליה, אבל לא באו לקיים רק מעשיו של האדון, וע"כ שפיר מהניא עדותו וכמו בגירושין של קטנה.

ולפ"ז ה"ה בחליצה דנתבאר דלא בעינן לא דעת החולץ ולא דעת החולצת, ורק דבעינן מחשבתו למעשה החליצה שלהו, וממילא דנפטרה היבמה, א"כ דומה למעשה הקטנה בהיעוד, דנתבאר דכיון דלא בעינן דעתה ממש, ע"כ לא צריכין עדים לקיומי מילתא, והרי גם התם בלא מעשה הקטנה ודעתה ליתא ליעוד וקידושין כלל, ומ"מ מעשיו קיימין בלא עדים, וה"נ בחליצה, פיון דלא בעינן דעת, רק מחשבה היא דבעינן, והפטור ממילא בא, על פן מעשיהם קיימים גם בלא עדים, ושפיר קי"ל דחליצה בלא עדים הויא חליצה, ולא צריכין עדים רק לברורי מילתא, והיינו כמש"כ בדעת הרמב"ם, וכסוגית הגמ' דפריה בינו לבינה מי ידענא, דהיינו רק לברורי מילתא, וכש"נ.

אֵלָא דְבַעְיָקָר הָד טַעְמָא שְׁפַתְכֵּנוּ, דְּהָא דְבַעְיָנוּ עֵדִים בְּיַעוּד לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא הוּא רַק מְשׁוּם לְתָא דְאָדוּן, אֲבָל לֹא מְשׁוּם לְתָא דִּינְדָּה, וּמְשׁוּם דְכִיּוּן דְלֹא בְעֵינָן דַּעְתָּה וְהַקְנָאתָה, ע"כ לֹא בְעֵינָן גַּם עֵדִים לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא מְשׁוּם דִּינְדָּה, זֶה אֵינּוּ מְוַכְרַח, דִּי"ל דְכָל שְׂדִין קִידוּשִׁין בִּי וְיֵשׁ בּוּ דִין קִנְיָן, וְכֵן כָּל דִּין פְּטוּר, צְרִיף עֵדִים לְקִיּוּמָא דְמִילְתָּא, וְלֹא תִקְשִׁי הָא דְמַהֲנָא עֲדוּתָן אֲפִי שְׁהִיא קִטְנָה, וְלִדְעַת הַרְמַב"ם הָא אֵין מְעִידִין עַל הַקְטָן, דִּי"ל דְלִזְהָ הוּא דְמַהֲנָא הָא דְלֹא בְעֵינָן דַּעְתָּה וְהַקְנָאתָה דְמִשׁוּ"ה מְעִידִין גַּם עַל הַקְטָן, וּמְשׁוּם דְהָד דִּינָא דְאֵין מְעִידִין עַל הַקְטָן הוּא רַק הִיכָא דְבַעְיָנוּ דַּעְתּוּ, אֲבָל אַה"נ דְּהָא דְבַעְיָנוּ עֵדִים לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא הוּא גַּם מְשׁוּם לְתָא דִּינְדָּה, וְכֵן גַּבֵּי גִירוּשִׁין דְמְעִידִין גַּם עַל הַקְטְנָה, דְּהוּא ג"כ מְשׁוּם דְמַתְגַּרְשֵׁת בַּע"כ, י"ל ג"כ דְמ"מ הָא דְבַעְיָנוּ עֵדִים לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא הוּא גַּם מְשׁוּם לְתָא דִּינְדָּה, אֲבָל לֹא מְשׁוּם לְתָא דְבַעַל לְחוּד, וְצ"ע בְּזוּה.

אֵלָא דָּאִם נִימָא כֵּן הָרִי מְמִילָא נְסַתֵּר הוֹכַחְתָּנוּ דְחִלְצָה א"צ עֵדִים מְהָא דְאִיכָא מ"ד דְחִלְצַת חֲרַשׁ וְקִטָּן כְּשֶׁרָה וְאֵע"ג דְאֵין מְעִידִין עַל הַקְטָן, וּמַעְתָּה הָרִי שׁ דְכִיּוּן דְלֹא בְעֵינָן רַק כְּפוֹנֵת חִלְצָה וְלֹא דַעַת, ע"כ מוֹעִיל זֹאת לְעַנְיָן זֶה דְמְעִידִין עַל הַקְטָן, אֲבָל אַה"נ דְמ"מ בְּעֵינָן עֵדִים לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא.

אֲכֹן מ"מ לֹא דְמִיָּא חִלְצָה לִיעוּד, מְשׁוּם דְבִיעוּד הָוִי מַעֲשֵׂה קִנְיָן, מִשָּׂא"כ בְּחִלְצָה דְהַפְטוּר מְמִילָא בָּא, וְעַל כֵּן שְׁפִיר י"ל דְבְּחִלְצָה לֹא בְעֵינָן עֵדִים לְקִיּוּמֵי מִילְתָּא רַק לְבְרוּרֵי לְחוּד, וּמְדִלָּא הַנּוֹכַח בְּרַמְב"ם כָּל הָד דִּינָא דְעֵדִים בְּחִלְצָה, ש"מ הִכִּי דְקִיּוּם חִלְצָה לֹא בְעֵי עֵדִים, וְכֵן מְדִלָּא הַנּוֹכַח עֵדִים בְּיַבּוּם, וְאֵע"ג דְאִית בִּי גַם מַעֲשֵׂה קִנְיָן, ש"מ דְגַם בְּקִנְיָן מ"מ כָּל שְׁלֵא בְעֵינָן דַּעְתָּם נְתַקְיָים הַדְבָר גַּם בְּלֹא עֵדִים, וְלֹא צְרִיכִינוּ בִּי סִהָדִי רַק לְבְרוּרֵי בְלַבַּד, וּמִיָּנְשָׁבִים הֵיטֵב דְבְרֵינוּ בְּדַעַת הַרְמַב"ם, וְכַש"נ.

פ"ו הִי"ט אִשָּׁה שְׁנִיתָה תַּחַת בַּעֲלָה בְרַצוֹן וּבְעֵדִים וּמַת קוֹדֵם שְׁיִגְרָשְׁנָה וְנִפְלָה לְפָנֵי יָבָם הָרִי הִיא פְטוּרָה מִן חִלְצָה וּמִן הִיבּוּם וְכֵן צְרָתָה כְּאִילוּ הִיתָה עֲרוּנָה עַל הִיבָם מִפְּנֵי שְׁטוּמָאָה כְּתוּבָה בְּהַ פְּעֻרִיּוֹת שְׁנִימָא וְהִיא נְטֻמָּאָה, אֲבָל סוּטָה שְׁמַת בַּעֲלָה קוֹדֵם שְׁיִשְׁקֻנָּה מִי הַמְרִים אוֹ שְׁאִינָה בֵּת שְׁתִּיָּה אֵלָא בֵּת גִּירוּשִׁין ה"ז חוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבָמַת, וְאִם הִיתָה לָּהּ צְרָה הָרִי צְרָתָה מוֹתֶרֶת וְחוֹלְצַת אוֹ מְתִיבָמַת עכ"ל, וְהִנֵּה דְבָרֵי הַרְמַב"ם תְּמוּהִים, מַה שְׁפָסַק דְבְּסוּטָה סָפַק צְרָתָה חוֹלְצַת אוֹ מְתִיבָמַת, דְּמֵאַחַר דְּבִנְדָּאֵי זִינְתָה הִיא חֲשׂוּבָה עֲרוּנָה וּפּוֹטֶרֶת צְרָתָה, א"כ בְּסָפַק זִינְתָה הָא הוּיָא צְרָתָה כְּדִין סָפַק צְרַת עֲרוּנָה דְחוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבָמַת, וְצַע"ג.

וְהִנֵּה בִיבְמוֹת דָּף י"א אַר"י אָמַר רַב צְרַת סוּטָה אֲסוּרָה טוּמְאָה כְּתִיב בָּהּ כְּפַעֲרִיּוֹת וְכו', וְעֵינָן בְּתוֹס' שָׁם שְׁהִבִּיאוּ סוּגִית הַגַּמ' בְּסוּטָה דָּף ה' דְּפָרִיף שָׁם הַגַּמ' עַל סוּטָה שְׁנִסְתְּרָה דְתַנּוּ דְחוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבָמַת וְתִתְיָבֵם יְבוּמֵי, וְהַקְשׁוּ דְמֵאַחַר דְּבִנְדָּאֵי זִינְתָה חֲשׂוּבָה כְּפַעֲרִיּוֹת א"כ בְּסָפַק זִינְתָה הִנֵּה לָּהּ לְהַחֲשֵׁב כְּסָפַק עֲרוּנָה וּמֵאֵי פָרִיף הַגַּמ' דְתִתְיָבֵם יְבוּמֵי עֵי"ש.

וְהִנֵּה שָׁם בְּסוּגִיָּא עוּד, מְתִיב רַב אִשִּׁי נְכַנְסָה עִמּוֹ לְסַתֵּר וְשִׁהֲתָה עִמּוֹ כְּדִי טוּמְאָה אֲסוּרָה לְבֵיתָה וְאֲסוּרָה לְאֲכוּל בְּתַרוּמָה, וְאִם מַת חוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבָמַת, אָמַר לָּהּ רַב אֲמִינָא לָּהּ אֲנָא סוּטָה וְנָדָאֵי וְאֲמַרְתָּ לִי אֵת סוּטָה סָפַק, וּמ"ש סוּטָה וְנָדָאֵי מְשׁוּם דְכְּתִיב בָּהּ טוּמְאָה סוּטָה סָפַק נְמִי טוּמְאָה כְּתִיבָה בָּהּ דְתַנְיָא וְכו' אֵלָא מָה אֲנִי מְקַיָּים אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִנְטֻמְאָה לְרַבּוֹת סוּטָה שְׁנִסְתְּרָה מֵאֵי נְסִתְרָה נְבַעֲלָה וְכו' ע"כ הַסּוּגִיָּא, וְכִבְרַת הַקְשׁוֹ הִרְאִשׁוּנִים ע"ז

דהרי קי"ל בסוטה דכ"ח דעשה בה הפתוב ספק פנדאי, וא"כ תהני זאת גם לפוטרה מחליצה פדין ודאי זינתה עיי"ש בדבריהם.

ונראה לומר, דבאמת כל זנות דא"א וספקי זנות הרי אין בה הך דינא דספק פנדאי, וכמבואר בכתובות דף ט' בסוגיא דפתח פתוח מצאתי דספק ספיקא מועיל בה להתיירה, וכו' הרי מבואר בתוס' שם דמועיל חזקה, מה שאין מועיל זאת במקום שעשה הספק פנדאי, ובע"כ דרק בקינוי הוא דהוי גזה"כ דסתירה אוסרתה וספיקה פנדאה, וא"כ י"ל דבהך דינא דטומאה פתיב בה פעריות אין קינוי מועיל לזה, וכל דאיסורו משום קינוי נהי דחשבינו לה לנדאי זינתה, אבל מפנין דהוא מגזה"כ דקינוי ע"כ אין בה משום טומאה פעריות, וא"כ הרי ניחא הא דחולצת ולא מתבבמת ודינה פספיקא, דכיון דצריכינו למידיינה לעננו זה ככל ספקי זנות, ודלינו מינה איסורא דקינוי, א"כ ממילא דלא הניא רק ספיקא ואין ספקה פנדאי, ועל כן חולצת ולא מתבבמת.

ונראה דכן הוא מבואר בסוגיא שם, דפריה מ"ש סוטה ודאי דכתיב בה טומאה סוטה ספק נמי טומאה פתיבה בה, ר"ל דבאיסורה שע"י קינוי הא כתיב בה ונטמאה, ומשני מאי נסתרה נבעלה, ר"ל וע"כ לא נאמר טומאה רק על עיקר הזנות ולא על האיסור שבה ע"י קינוי, ואם נימא דחייל דין קינוי גם לגבי יבם א"כ אין נ"מ כלל בזה סוף סוף אפתי דין טומאה בה, אלא ודאי דלפי המסקנא כל שהיא משום קינוי אין בה משום טומאה פתיב בה פעריות, ולעננו טומאה דפעריות דיינינו לה כמו בלא קינוי, ועל כן לא הניא רק ספיקא, וניחא הא דחולצת ולא מתבבמת.

ולפ"ז נראה דמתישבא גם הסוגיא דסוטה, דפריה הגמ' ותתיבם יבומי, ולא חייש גם לספיקא שפא זינתה, דהרי באמת איתא בקידושין דפ"א דמלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד, וא"כ הרי חזינו דבאמת כל סתירה אין בה גם משום ספק זנות, ובע"כ דהגזה"כ של קינוי הוא בתרתי, בין לשוני' ספיקא, ובין לעשות ספקה פנדאה, אבל בלא"ה הרי היא בחזקתה ואין פאן שום ספיקא דזנות כלל, וממילא דהדר דינא, דלעננו טומאה פתיב בה פעריות לעננו חליצה ויבום, דלא מועיל בזה הדין קינוי, ודיינינו לה כמו בלא קינוי, א"כ הניא בכלל הך דינא דאין אוסרין על היחוד, דלא הניא גם ספיקא.

וענין בסוטה דף כ"ה דפליגי ר"א ורבנא אי מהניא מחילה גם לאחר סתירה להתיירה לבעלה, ונהרי מחילה אינה מפקיעה את הקינוי רק מפאן ולהבא ומ"מ ניתרת, הרי להדיא דעיקר איסורה הוא רק ע"י הקינוי, וכשפקע הקינוי ניתרת, וא"כ מכש"כ דלמה דלא מהני קינוי לכתחלה דהיא בהיתרה ודאי, וע"כ זהו דפריה הגמ' דתתיבם יבומי, פנין דלעננו טומאה פעריות לא מהני קינוי, א"כ ממילא דהרי היא בהיתרה ודאי, ואין פאן ספק ערוה, ונהרי היא ראוייה גם ליבום, וכש"נ.

והנה בתוס' בסוטה דף ה' שם הקשו על הא דדרשינו שם בסוטה שנסתרה שאינה מתבבמת משום דכתיב לאיש אחר ולא ליבם, דהא האי קרא בסוטה ודאי ע"י עדים פתיב דילפינו דבר דבר ממון בסוף גיטין עיי"ש, ולפמש"נ י"ל, דשאני הך איסורא דלאיש אחר ולא ליבם דמועיל בי' דין קינוי, וע"כ שפיר אמרינו פנין דזינתה אסורה ליבם, א"כ ה"ה בקינא לה ונסתרה דמיחשבא לזינתה אסורה ג"כ ליבם משום דין קינוי, משא"כ

בהה דטונמאה פתיב בה פעריות דלא מועיל בנה דין קינוי, ע"כ ליתא רק בזינתה ודאי, ולא בקינא לה ונסתרה, וכש"נ.

ויש להוסיף עוד טעם בנה, דשאני הה דינא דטונמאה פתיב בה פעריות דהוא דין מסונים ביבום שתהא חשוכה כערנה, דמלבד דין האיסור שבה עוד יש בה דין נוסף מסונים לענין יבום שתהא חשוכה כערנה, וכדחזינו דמועיל זאת גם לענין פטורא דחליצה וגם לענין לפטור צרותיה, ועל פן אין זה שייך לענינא דקינוי, משא"כ הה איסורא דלאיש אחר ולא ליבם, כל עיקרו הוא מאיסורא דזנות, דכשם שאיסורה לבעל פה איסורה ליבם, וכדחזינו דדרשינו לאיסורא דיבם בק"ו מאיסורא דבעל, וכדאיתא בסוטה שם במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש, ונראה עוד מזה, דאיסורה לגבי בעל זהו גופא האוסרה ליבם, וע"כ שפיר מועיל הקינוי גם לגבי היבם, ומשו"ה איסורה להתיבם וחולצת ולא מתיבמת.

ובהכי מתישבא הא דאיתא בירושלמי פ"א דסוטה הל"ב תני רבי אומר שלש טמאות אמורות בפרישה וכו' אחת לבעל ואחת לבועל ואחת ליבם אמר ר' יוסי בי ר' בון מתני' אמרה פן ואם מת חולצת ולא מתיבמת, ובגמ' הרי מבואר דילפינו זאת מקרא דלאיש אחר ולא ליבם, אכן לפ"ד הרי ניתא, דהה קרא דונטמאה דכתיב בפרישת קינוי אתי לאורווי על הה דינא דלאיש אחר ולא ליבם דקאי על ודאי זינתה וכדהבאנו מהתוס', ואתי הקרא דונטמאה ללמד דעל הה איסורא דליבם מהני דין קינוי, וממילא דגם סוטה שנסתרה נכללת בהאי קרא דלאיש אחר ולא ליבם ואינה מתיבמת.

ועכ"פ נתבאר דהא דמשני הגמ' דסוטה ספק אין בה טונמאה הבאיור הוא דאף ספק טונמאה אין בה לענין יבום, והא דחולצת ולא מתיבמת הוא משום הקרא דנהיתה לאיש אחר דדרשינו ולא ליבם, וכמבואר בהסוגיא דסוטה שהבאנו, ולפ"ז הרי מיושב היטב פסק הרמב"ם דצרת סוטה מתיבמת ג"כ, פינו דטונמאה לית בה, והה דלאיש אחר הרי הוי דוגמת מחזיר גרושתו וחיבי לאוין ועשין דצרותיהן מתיבמות, וע"כ גם בסוטה דינא הכי דצרתה מתיבמת.

והנה בפ"א מה' איסורי ביאה הכ"ב פסק הרמב"ם ז"ל המקנא לאשתו ונסתרה וכו' עד אחד והעיד שנטמאה והיה בעלה פהו וכו' עליה אח"כ הרי זה לוקה עליה משום זונה עכ"ל, והראב"ד חולק שם ע"ז וס"ל דלוקה משום טונמאה ולא משום זונה, ולדעת הרמב"ם צ"ל דהא דאינו לוקה משום טונמאה הוא משום דאין ע"א נאמן בדבר שבערנה, והא דהכא נאמן הוא משום דין קינוי, וע"כ אינו לוקה, כמו שפסק בפ"א מהל' גירושין דכל שנאסרה משום קינוי אין בה רק מלקות מד"ס, הרי להדיא דהרמב"ם מחלקו לתרתי, דבנאסרה משום זנות ודאי לוקה, ובנאסרה משום קינוי אף דחשבינו לה לנדאי זינתה ע"י הע"א שמעיד שנטמאה אין בה מלקות, והיינו משום דחשוב ודאי רק מדין קינוי ולא ודאי זינתה, וא"כ בנדאי נכון מה שכתבנו דלענין טונמאה פעריות לגבי יבום דלא מהני קינוי דיינינו לה כמו בלא קינוי, ואין אוסרין על היחוד, וכמש"כ, פינו דבאמת הוינו תרי גוויי איסורים.

אלא דנראה דאפילו לדעת הראב"ד שם דלוקה משום טונמאה ג"כ נכון כמש"כ, דכל זה לענין איסורה לבעלה דמהני קינוי אז שפיר מועיל הע"א גם למלקות, פינו דדינה

דחשוכה ודאי נטמאה, משא"כ לעגנן טומאה דכעריזות האמור לעגנן יבום דלא מהני בזה קינאי כלל, ע"כ שפיר דיינינן לה כמו בלא קינאי, וכדחזינן דס"ל דאינו לוקה משום זונה, והיננו משום דס"ל דלאיסורה משום זונה לא מהני בזה הקינאי שיהא ע"א נאמן בזה, וא"כ ה"ה הקא לעגנן יבום י"ל ג"כ דכנותה דלא מהני ע"ז קינאי כלל, ודיינינן לה כמו בלא קינאי, ומינשב היטב דעת הרמב"ם וכמש"כ.

הלכות נערה בתולה פ"א הט"ו בא עלי' ומתה ה"ז פטור מן הקנס שצאמר ונתן האישי וגו' לאבי הנערה לא לאבי המתה, והוא שתמות קודם שתעמוד בדין עכ"ל, והוא מימרא דאבני בכתובות דף ל"ח עיי"ש, אלא דקשה בהא דכתב הרמב"ם דדין זה אינו רק בקנס מהא דאיתא שם בסוגיא מילתא דפשיטא לי' לאבני מיבעיא לי' לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או אין בגר בקבר ודאבלי הוי, ומי מעברה וכו' אלא הכי קמיבעיא לי' יש בגר בקבר ופקע אב או דלמא אין בגר בקבר ולא פקע אב, מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו, הרי דמבואר בסוגיא דהך דרשא דלאבי הנערה ולא לאבי מתה הוא דמיתה עושה בגרות דהוי דין הפקעה מרשות אב לכל מילי, ולמה פסק הרמב"ם דלא מיפטר רק מקנס, ונהרי בהא דתנן לקמן בר"פ נערה שנתפתתה לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה הרי הו' שלא ה' פסק הרמב"ם דגם בנשתה ופגמה לעצמה, ומ"ש הכא דכתב הך דינא רק בקנס, וצ"ע.

ונראה דדעת הרמב"ם היא, דהך דלאבי הנערה ולא לאבי מתה אין זה דין ביטול זכות אב, כי אם דהוי גזה"כ לפטור מקנס, ואה"נ דהיא ברשות אבי', ורק דבמתה הנערה מיפטר הבועל, ועל כן לא שייך למילף בנשת ופגם מינה, דדוקא לעגנן הפקעה מרשות אב הוא דהוי דינא דלמי שנה גיטו, ומשום דאיתקוש בנשת ופגם לקנס, וגם דבאמת כל שבח נעורים חד דינא להו לעגנן זכית האב, ובגרות ונשואין פשם שמוציאין אותה מרשות האב לעגנן קנס כמו כן לעגנן בנשת ופגם ג"כ, משא"כ הכא בהך דלאבי הנערה ולא לאבי מתה דהוי דין פטור, בזה לא איתקוש כלל בנשת ופגם לקנס, וכיון דהגזה"כ הוא לעגנן קנס ממילא דלא מיפטר רק מקנס, אבל לעגנן בנשת ופגם הרי הוא בחיובו.

והכי מתבאר מתוך הסוגיא, דאמר אבני בא עלי' ומתה פטור וכו', ואם נימא דהוא זה דין הפקעה, והגזה"כ הוא דמיתת הנערה מפקיעה מרשות אבי', וא"כ הא אין זה מועיל רק שתפקע זכות אבי' ויחול חיובא לה בעצמה, וכדתנן לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה הרי הו' של עצמה, ומדמיפטר לגמרי ש"מ דאין זה מדין הפקעה ורק דהוי גזה"כ לפטור מקנס, ומשו"ה הוא דמיפטר לגמרי, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דהוא זה רק בקנס ולא בבנשת ופגם, דבזה לא איתקשו בנשת ופגם כלל לקנס, וכש"כ.

עוד י"ל בדעת הרמב"ם, דבאמת הך דינא דלאבי הנערה ולא לאבי מתה אין זה דין פטור של קנס, כי אם דהוי דין ביטול זכות האב, ואי דקשה דא"כ אמאי מיפטר לגמרי והא צריף להיות חוזר חיוב הקנס להבת עצמה וכדתנן לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה הרי הו' של עצמה, י"ל בזה, דשאני דין ביטול זה מדין בגרות, דדין בגרות יסודו הוא הפקעה מרשות אב, משא"כ במתה הנערה לא הופקעה מרשותו כלל, ורק דכף הוא

גזה"כ דבמטה אין להאב דין זכית ממון של שבח נעורים שבה, אף דעדיין היא ברשותו, אבל אין דין זכית ממון במטה.

אשר לפ"ז נחא ג"כ הא דפקע חיוב קנס לגמרי הכא, משום דבאמת הרי בשעת ביאה שהיא שעת עיקר חיובא הלא היתה ברשות אבי' והוא דזכה בהקנס ובנושת ופגם שבה, ורק בבגרות ונישואין שמפקיעין מרשות אב הוא דהוי דינא דכל הני זכיות של אב גם שלמפרע חוזרין להבת, וא"כ כל זה היכא שיוצאת מרשות אבי', משא"כ במטה הבת דאפתי היא ברשות אבי' ורק דאין במטה דין זכית ממון בזה אזלינן רק בטר שעת חיובא, וכל שבשעת חיובא זכה בהו האב אין להבת בזה פלוג, וכשבטל זכית האב מיפטר הבועל לגמרי ואין החיוב חוזר לבת פניו דלאו דינדה ניגהו.

אכן גם לפ"ז נחא דעת הרמב"ם שפסק דהפטור הוא רק מקנס ולא מבנושת ופגם, דדוקא קנס דמחוסר גמ"ד הוא דמהניא הא דמטה הבת להפקיע חיובו, משא"כ בבנושת ופגם דלא מיחסר גמ"ד ונגמר חיובם תיקף בשעת ביאה, א"כ לא איכפת לן פלל מה שמטה הבת פניו דכבר נגמר חיובם וזכה בהו האב, ולא דמי לבגרות ונישואין דהכל שלה גם בנושת ופגם, ולא אמרינן כבר זכה בהו האב, דשאני דין הפקעה מרשות אב שמועיל גם על שבח נעורי' שלמפרע להחזירם לרשות הבת, ועל פן שפיר מועיל זאת גם בבנושת ופגם, משא"כ במטה דלא מהניא על שלמפרע, וכדחזינו דאין חיובו חוזר להבת, ורק דמיפטר מפאן ולהבא משום דנתבטל זכית ממון של האב, א"כ כ"ז הוא רק בקנס דלא נגמר זכית האב עדיין ומשו"ה הוא דמתפקע החיוב במטה הבת, משא"כ בבנושת ופגם דכבר נגמר זכית האב בעצם הממון, ואינו צריך עוד לדין זכות האב שבבת, ע"כ ממילא אין עוד דבר הפוסט, ושפיר חייב בבנושת ופגם, וכפסק הרמב"ם.

אלא דלפ"ז הרי תקשי עוד יותר הסוגיא, דאיהו שייך לומר מילתא דפשיטא לי' לאפיי מיבעיא לי' לרבא, והא הניין שני דינים נפרדים, דמילתא דאפיי הוא דין פטורא או דין ביטול זכית ממון של האב, ושאינו שייך רק בקנס, ואיבעיא דרבא הוא בדין הפקעה ויצאה מרשות אב, וששייך גם בבנושת ופגם, ועוד צ"ע למה השמיט הרמב"ם הך איבעיא אי מיתה עושה בגרות או לא.

פניו דלפי"ד הרמב"ם אינו פטור במטה רק מקנס ואפתי נ"מ בזה לענין בנושת ופגם וצ"ע. ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה בהו דינא דלאבי הנערה ולא לאבי מטה צ"ע אם הפטור הזה נאמר בין לגבי אבי' ובין לגבי עצמה, וגם ביתומה נערה שאינה ברשות אבי' ג"כ דינא הכי דבא עלי' ומטה פטור, או דנימא דפטור זה לא נאמר רק לגבי זכות אבי' ולא לגבי זכות הבת עצמה, ורק בקנס של אבי' הוא דמיפטר, ולא היכא שהקנס הוא של עצמה.

והנה אם נימא פאופן השני שכתבנו דהוא דין ביטול זכית אב, א"כ הא פשיטא דכל הדין הוא רק היכא שהקנס הוא של אב, ולא היכא שהקנס של עצמה, פניו דכל עיקר הפטור של אבי מטה הוא רק ביטול זכית ממון של האב, אלא דגם לפי אופן הראשון דהגזה"כ של לאבי הנערה הוא דין פטור, ג"כ י"ל דכ"ז הוא רק לגבי האב, וכדרשת הכתוב דלאבי הנערה, ולפ"ז הא נמצא דאם אף מיתה עושה בגרות לא מציינו פלל להו פטורא דבא עלי' ומטה, דכיון דמיתה עושה בגרות והופקעה מרשות האב וחוזר החיוב להבת, א"כ

הרי ליכא פטורא דמיתה שפאמר רק לגבי האב, ובע"כ דמיתה אינה עושה בגרות ונהרי היא עדיין ברשות אב, ועל פן שפיר איתא הכא להק פטורא דולא לאבי מתה, ונהו דקאמר הגמ' מילתא דפשיטא לי' לאבני מביעאי לי' לרבא, ר"ל דלאבני הא פשיטא לי' דמיתה אין עושה בגרות ולרבא מביעאי לי', וניחא נמי הא דהשמיט הרמב"ם האביעאי אי מיתה עושה בגרות דנ"מ מזה לענין בנשת ופגם, דלפמש"כ הרי בהא דפסק הרמב"ם דבא עלי' ומתה פטור איפלל גם הא דאין מיתה עושה בגרות, ונהרי היא ברשות אב, וכש"כ דרק משום זה דהיא ברשות אב' הוא דחזיל בזה פטורא דמיתה, וכש"נ.

פ"ב הי"ג אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי ה"ז נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בנשת ופגם שנהרי הודה במקצת הטענה עכ"ל ובהשגות ז"ל אין פאן תובע שהתשלומין אינן שלה וכו' מנה לאבי בידה הוא ואם טען אביה אפשר שיהיה זה הדין וכו' עכ"ל, ובכ"מ הביא עוד גוססא בהשגת הראב"ד וז"ל אני אומר שהצער לעצמה פועל שאר חבלות דצער דגופה לא זכי לי' רחמנא הילקף אין פאן מודה מקצת דהנה ג' דברים דאביה ניהו מה שהודה לאביה הודה ומה שפפר לה פפר וכו' עכ"ל, והכ"מ פתב ע"ז וז"ל ואני אומר שאע"פ שהתשלומין אינן שלה מאחר שמה שזוכה בהן האב הוא על ידה שפיר מיקריא תובע עכ"ל, והנה בדין זה אם יסוד הדין דתביעה ומודה במקצת הוא דאזלינן בתר דבר המסויב, ועל פן פנין דזכות האב הוא מפח הבת להכי חזיל על תביעת הבת דין תביעה, או דנימא דאזלינן בתר החיוב של תשלומין, וחיוב התשלומין הלא הוא בעיקרו להאב, דהאב הוא זוכה בחיוב זה מעיקרו, לפי הפשוט זהו יסוד פלוגתת הרמב"ם ונהראב"ד, דהרמב"ם הרי סובר דהואיל שזכות האב הוא ע"י הבת ע"כ הוי מודה במקצת, ונהראב"ד הרי סובר דאין פאן דין תביעה ולא דין מודה במקצת הואיל והם בעלים מחולקים האב והבת, ומשום דאזלינן רק בתר חלות חובת התשלומין, ולא איכפת לנו בזה שבעיקר המסויב חזא הוא ושגם זכית האב הוא רק ע"י הבת.

דהנה בפ"ד מה' חובל ומזיק הי"ד פתב הרמב"ם ז"ל וכן החובל בבתו משום צער וריפוי ובנשת עכ"ל, וכתב ע"ז הראב"ד וז"ל דוקא בנשת דחבלות אבל בנשת דאונס ופיתוי אינו חייב דהא אי בעי מסר לה למנוול ומנפה שחין עכ"ל, ועיין במ"מ שהקשה ע"ז דבאונס ומפתה הרי בלא"ה פטור משום דקם לי' בדרבה מינ' וכדתנן בכתובות דף ל"ו הבא על בתו פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו, וע"כ הגיה בלשון הראב"ד דההשגה קאי על תחלת דברי הרמב"ם דאחרים שחבלו בה הוי הבנשת והצער לעצמה ולא להאב, ונהו שהגיה דבאונס ופיתוי גם הבנשת והצער הניין של האב.

ואפתי יש לדקדק דבבנשת וצער של אונס ומפתה הרי פפר מבואר ברמב"ם הלכות נערה בתולה דהרי הן של אב והא בהלכות חובל ומזיק איירי רק בדין שארי חבלות וא"כ הא שפיר נקט הרמב"ם בסתמא דהרי הן של הבת.

ואשר יראה לומר בדעת הראב"ד, דבאמת בהלכות נערה בתולה הא איירינן בבנשת וצער של ביאה דאית בה חיובא דאונס ומפתה, דה"ה של אב מגזה"כ דנתן לאבי הנערה, דאיתרבו שם גם שארי חיובים מלבד קנס, וכדדרשינן בכתובות דף מ' מקרא דתחת אשר ענה ומקרא דהשוכב עמה, אבל בנשת ופגם וצער של אונס ופיתוי בגוונא דלית

בהו חיובא דאונס ומפתה, דזה נכלל בתוך שארי חבלות, אפתי לא נתבאר אם הן של אב או של בת, ומצאנו דכונתה במשמש מת, דנראה דכמו דפטור בעריות ובחייבי לאוין ה"נ פטור מחיובא דאונס ומפתה, וה"נ מוכרח מהא דפריה הגמ' בכתובות דל"ב על הא דתנן אלו נערו שיש להן קנס הפא על הממזרת והא אין לוקה ומשלם, וכן שם דף ל"ה פרקא זו לרבה, ומסיק שם דע"כ כר"י ס"ל, ואם נימא דמשמש מת חייב בקנס א"כ הא מצינו לאוקמי במשמש מת דקנס איפא ומלקות ליפא, אלא ודאי דפטור גם מקנס, וא"כ צ"ע בבושת ופגם זה אם דינו בבושת ופגם של אונס ומפתה דהן של אב או דדינו כשארי חבלות דהן של הבת.

ונראה דאם נימא דזכית האב בהבושת ופגם הוא כמו זכיתו בקנס שהאב זוכה בזכות בתו שהתורה זכתה לו בתשלומי בתו, א"כ הוי זאת דין מסויים בחיובא דאונס ומפתה, וע"כ אינו זוכה רק בגוונא דחיובא דאונס ומפתה בי, אז הוא דהוי דינא דהבושת ופגם של האב, אבל במשמש מת דלית בי דינא דאונס ומפתה, וכדחזינו דפטור מקנס, והבושת ופגם שלו הוא פכל חבלות דעלמא, א"כ הדר דינא להיות כשארי חבלות דהבושת ופגם הן של הבת, משא"כ אם נימא דהטעם דבידו למסרה למגנול ומנפה שחין מועיל שיהא להאב זכות בהבת לענין בושת ופגם זה, וממילא דהחייב והתשלומין הם שלו, א"כ גם משמש מת פיון דמ"מ דין ביאה בזה, וכדחזינו דביאה זו פוסלתה מן התרומה, א"כ י"ל דהבושת ופגם שבזה הויין של האב, דכל שמחמת ביאה שנייה בי טעמא דאי בעי מסר לה למגנול ומנפה שחין, וכל שמחמת ביאה דהמעשה הוי בכלל אונס ומפתה ורק דחסר בי חיובא דאונס ומפתה, אבל מאחר דהזכות הוא של האב בעיקר המחייב, א"כ ממילא דדינו תלוי רק בעצם המעשה שדין אונס ומפתה בי ונהרי הוא של האב.

ולפ"ז נראה דזהו ביאור דברי הראב"ד שפכת דבושת ופגם של אונס ופיתוי אינו מתחייב האב לבתו, ולא תקשי עליו דהא הוי קם לי' בדרכה מינ' דפטור לגמרי, דהראב"ד איירי בגוונא דלית בי חייב מיתה וכגון במשמש מת, וחייב בושת ופגם שלו הוא מדין שארי חבלות, וזהו שחידש הראב"ד דמשום הך טעמא דאי בעי מסר לה למגנול ומנפה שחין ממילא דכל שבושת ופגם שלו הוא ע"י ביאה הרי הזכות לאביה אף שהוא חייב של חבלות וכש"נ.

והרמב"ם דהשמיט זאת, י"ל או משום דלא הונוכר זאת בגמ', או דנימא דהרמב"ם ס"ל דזכות האב בבושת ופגם הוא רק בהתשלומין ולא בעיקר המחייב, וכמבואר פן בדברי הרמב"ם פ"ב מה' נערה בתולה הי"ד ז"ל שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס הרי הן שלו שכל שבח נעורים לו עכ"ל, הרי דהשנה בושת ופגם לקנס וכללן בדין שבח נעורים שהוא על התשלומין, וממילא דזכות האב תלוי בחיובא דאונס ומפתה, ומשמש מת דפטור מקנס הרי הוא בכלל שאר חבלות דהבושת ופגם להבת.

ולפ"ז נראה דזהו פלוגתת הרמב"ם והראב"ד גם הכא בהלכות נערה בתולה שהבאנו, דהנה זה שפכת הכ"מ דהואיל שזכית האב הוא על ידה ע"כ הויא בת תביעה, כ"ז הוא אם זכיתו בהבושת ופגם הוא מדינא דשבח נעורים שזוכה הוא בזכות בתו וזכיתו הוא בהתשלומין ע"כ שפיר אמרינן דכיון שזכיתו הוא מפתה ע"כ שפיר מיקריא תובע, משא"כ אם נימא דהך דינא דאי בעי מסר לה וכו' גורם דהאב יש לו זכות בעיקר המחייב

מִיִּשְׁבֵי הַיָּמִין הַיָּמִינִי הַרְמַב"ם שֶׁפָּסַק דָּאם בָּא הַע"א לְאַחַר הַשְּׁקָאָה אֵינוֹ נֶאֱמָר, דְּכִינּוֹן דְּכָבֵר פִּקְעַ מִיְּנֵה בְּהַשְּׁקָאָתָהּ אִיסוּרָא דְקִינּוּי, וְלִית בָּהּ עוֹד דִּין סוּטָה וּסְפִיקָא דְזִינְתָה פְּלִל, וְרַק ע"י עֵדוּתוֹ הוּא שְׂבָא לְבַטֵּל הַהַשְּׁקָאָה וְלֹא חוֹלִי בָּהּ דִּין סוּטָה וְדִין זִינְתָה, עַל פֶּן שׁוּב אֵין הַע"א נֶאֱמָר בְּזֶה פְּדִין דְּבָר שְׂבָעֲרֹנָה שְׂבָא בְּמִקּוּם קִינּוּי וְכַש"נ.

וְנִיחָא הַשְּׁתָּא גַם קְוִשְׁתֵי הַמַּל"מ דְּאִמְרֵי לָא אֶמְרִינַן דְּגַם בְּהִי לָהּ ע"א בְּמַה"י אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, אַכֵּן לַפ"ז הָרִי נִיחָא. דְּכִינּוֹן דְּבָבָא לְאַחַר הַשְּׁקָאָה לָא מְהִימְנִין לִי פְּלִל בְּעֵדוּתוֹ, ע"כ אֵינוֹ נֶאֱמָר גַּם לְבַטֵּל הַהַשְּׁקָאָה.

וּלְפִי דְּבָרֵינוּ הָרִי י"ל, דְּגַם דַּעַת הַרְמַב"ם הִיא דְּנֶאֱמָנוּת הַע"א בְּטוּמְאָה הִיא עַל עֵיקַר הַמַּעֲשֶׂה, דְּנֶאֱמָר לְאַסְרָה בְּתוֹרַת וְדָא, וְהָא דְכָתַב הַרְמַב"ם לְעֵיל שְׁהָרִי נֶאֱסְרָה בְּקִינּוּי וְסִתְרָה, הִינּוּ מְשׁוּם דְּבִזְזָה הוּא דְתִלּוּי יְסוּד דִּין נֶאֱמָנוּתוֹ, מְשׁוּם שְׁנֶאֱסְרָה בְּקִינּוּי וְסִתְרָה, וְכַש"נ דְּהָא דַּע"א נֶאֱמָר בְּטוּמְאָה הוּא רַק בְּעַת שְׁאֲסוּרָה מְסִפִּיקָא דְקִינּוּי וְסִתְרָה, וְנִיחָא גַם הָא דְהוֹסִיף הַרְמַב"ם טַעְמָא דְהַשְּׁתִּי' שְׁתִּתְרָה נְמַנְעָה, דְּכִינּוֹן דִּיִּסוּד נֶאֱמָנוּתוֹ שְׁל הַע"א הוּא רַק בְּצִירוּף מַה דְּאֲסוּרָה הִיא מְחַמַּת הַקו"ס, א"כ מְמִילָא דְגַם לְאַחַר הַגְּדַת הַע"א אִם אֲדָּ הִנּוּ פִּקְעַ מִיְּנֵה אִיסוּרָא דְקו"ס הִנּוּ פִּקְעַ גַּם נֶאֱמָנוּת הַע"א, וְהִי חוֹזֵר דִּינוֹ כַּע"א בְּדָבָר שְׂבָעֲרֹנָה בְּלֹא קִינּוּי וְסִתְרָה דְאֵינוֹ נֶאֱמָר, וְלִהְיֵי הוּא דְהוֹסִיף טַעְמָא דְהַשְּׁקָאָה נְמַנְעָה ע"י הַע"א, וּמְמִילָא נִשְׂאָר בְּדִין נֶאֱמָנוּתוֹ שְׁזִינְתָה לְאַסְרָה, אַבְל אַה"נ דְּנֶאֱמָנוּת הַע"א הוּא עַל עֵצָם הַמַּעֲשֶׂה שְׁזִינְתָה, מַגְזָה"כ דְּנֶאֱמָר לְאַסְרָה בְּתוֹרַת וְדָא בְּמִקּוּם קו"ס.

אֲלֵא דַּמ"מ סְתִימַת לְשׁוֹן הַרְמַב"ם מוֹרָה דְדַעַתוֹ דְּכָל נֶאֱמָנוּת הַע"א הִיא רַק לְמַנּוּעַ אֵת הַהַשְּׁקָאָה. הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיָּאָה פ"א הַכ"ב הַמְקַבֵּל לְאַשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה וְבָא ע"א וְהָעִיד שְׁנִטְמְאָה וְהִי בְּעֵלָה כְּהֵן וְבָא עֲלֶיהָ אַח"כ ה"ז לּוֹקָה עֲלֶיהָ מְשׁוּם זִוְנָה.

אֵע"פ שֶׁעֵיקַר הָעֵדוּת בְּעַד אֶחָד כְּבָר הִוָּחֲזָקָה בּוֹ זִוְנָה עַכ"ל, וּבְהַשְּׁגוֹת ז"ל אֵינוֹ פֶּן דְּאֵינוֹ לּוֹקָה מְשׁוּם זִוְנָה אֲלֵא מְשׁוּם טוּמְאָה דְּכָל אֲוָנָס בַּע"א לָא קְרִינּוֹן בִּי זִוְנָה אֲלֵא מְשׁוּם טוּמְאָה וְכו' עַכ"ל. וּבְאַמַּת דְּמַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפִי"ח מַה"ל אִיסוּרֵי בִיָּאָה הִי"ב מְבֹנָאָר פְּדַעַת הָרֶאָב"ד שְׁכָתַב שֶׁם וְז"ל כָּל אִשָּׁה שְׁקִנְיָא לָהּ בְּעֵלָה וְנִסְתְּרָה וְלֹא שְׁתַּת מִי סוּטָה אֲסוּרָה לְפָהֵן מְפָנִי שְׁהִיא סִפְק זִוְנָה, בֵּין שְׂבָא רְצַת הִיא לְשִׁתּוֹת וְכו' בֵּין שְׁהִיָּתָה שֶׁם עֵדוּת שְׁמוֹנְעָה מְלִשְׁתּוֹת וְכו' הוֹאִיל וְלֹא שְׁתַּת מְפָל מְקוּם ה"ז אֲסוּרָה לְפָהֵנָה מְסִפְק עַכ"ל, הָרִי לְהִדְיָא דְגַם הִיכָא שְׂאִינָה שׁוֹתָה מְפָנִי עֵדוּת, דְּהִינּוּ שִׁישׁ עֵדוּת טוּמְאָה, ג"כ אִיסוּרָה לְכַהֲנָה הוּא רַק מְסִפִּיקָא, וְכַדִּין כָּל הַנְּשִׁים שְׂאִינּוֹ שׁוֹתוֹת.

אֲלֵא דַּצ"ע סְתִירַת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם, דְּהָרִי הָכָא פָּסַק לְהִדְיָא דְלוֹקָה עֲלֵי מְשׁוּם זִוְנָה, וְצ"ע. וְהַנְּרָאָה לּוֹמֵר, דְּבְאַמַּת גַּם דַּעַת הַרְמַב"ם פְּדַעַת הָרֶאָב"ד, דְּאֵין ע"א הַמַּעֲיֵד בְּטוּמְאָה מוֹעִיל לְעֵנִין זִוְנָה, וְהַטַּעַם בְּזֶה מְשׁוּם דְּהָרִי בַּכ"מ אֵין דְּבָר שְׂבָעֲרֹנָה פְּחוֹת מְשָׁנִים וְאֵינוֹ נֶאֱמָר לּוֹמֵר כָּל שְׁזִינְתָה וְנִטְמְאָה, וְרַק דְּכֵן הוּא גְזָה"כ דְּבְמִקּוּם קִינּוּי וְסִתְרָה ע"א נֶאֱמָר, וְא"כ כָּל זֶה הוּא לְעֵנִין אִיסוּר טוּמְאָה דְהוּא אִיסוּרָא שְׁל קִינּוּי וְסִתְרָה, מִשָּׂא"כ לְעֵנִין אִיסוּר זִוְנָה לָא מְהַנְיָא פְּלִל קו"ס, וְע"כ מְמִילָא דְלְעֵנִין זִוְנָה הִזְר דִּינָא דְאֵין דְּבָר שְׂבָעֲרֹנָה פְּחוֹת מְשָׁנִים וְאֵין ע"א נֶאֱמָר לּוֹמֵר שְׁזִינְתָה, וְהָא דְפָסַק הַרְמַב"ם הָכָא דְלוֹקָה מְשׁוּם זִוְנָה, הוּא מְשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאִסְרָא לִי מִיָּהָא מְשׁוּם אִיסוּר טוּמְאָה שַׁע"ז ע"א נֶאֱמָר, א"כ מְמִילָא דְכְּשָׂבָא עֲלֶיהָ נַעֲשִׂית זִוְנָה בְּבִיָּאָתוֹ זֹו גּוֹפָה, וְכִמוֹ שֶׁפָּסַק הַרְמַב"ם בְּפִי"ח שֶׁם דְּכָל

שנבצלה למי שאסורה להנשא לו נעשית זונה, וע"כ שפיר לוקה משום זונה על ביאה זו, כיון דנעשית בה זונה והויא ביאתו ביאה של זונה.

ולפ"ז הרי ניתא גם הא דפסק הרמב"ם דלוקה רק משום זונה ולא משום טומאה, ומשום דנראה דהרמב"ם ס"ל דגם לענין טומאה דמהני לזה דין קינוי וסתירה וע"א נאמן לומר שנטמאה, מ"מ פל זה הוא לענין דין טומאה של ונטמאה הנאמר בקינא לה ונסתרה ובה הוא דמהני דין קו"ס, אבל לא לענין שם טומאה הנאמר בזינתה ודאי, וכמו דלא מהניא דין קו"ס לענין דין זונה כמו"כ לא מהניא גם לענין שם טומאה שנאמר בנטמאה ודאי, רק לענין שם טומאה שנאמר בקו"ס עצמה.

ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מה' יבום וחליצה הי"ט דצרת סוטה שקנא לה ונסתרה מתניבמת, ובזינתה ודאי פסק דצרתה פטורה מן החליצה ומן היבום, ובע"כ דקו"ס לא מועיל רק לענין שם טומאה הנאמר בקו"ס, אבל לא על שם טומאה הנאמר בזינתה, ולית בה גם דין ספק זינתה וצרתה מתניבמת.

ולפ"ז נראה דס"ל להרמב"ם דגם דין נאמנותא דע"א הוא רק לענין הך איסורא דונטמאה הבא מפח דין קו"ס, משא"כ לענין דין הלואו של טומאה שנאמר בזינתה, כיון דהקו"ס לא מועיל לאשווי' ספיקא, ממילא דאין מועיל ע"ז גם נאמנותו של הע"א, אשר ע"כ שפיר ס"ל להרמב"ם דאינו לוקה רק משום זונה ולא משום טומאה, כיון דלענין הדין טומאה שנאמר בו הלואו אין ע"א נאמן בי, ומשום זונה היינו טעמא דלוקה כמש"כ משום דנעשית זונה בביאה זו גופה, דלא שאני איסור טומאה של קו"ס משארי איסורים דנעשית על ידם זונה לדעת הרמב"ם בפ"ח שם, משא"כ לענין טומאה דלא שייך זאת, והאיסור טומאה צריך לחול בה רק ע"ז שנאמין להע"א על עיקר המעשה שזינתה, בזה ס"ל להרמב"ם דליתא זאת בע"א וכש"נ, וע"כ אינו לוקה רק משום זונה ולא משום טומאה.

ולפי המבואר פל ע"א בקו"ס המעיד שנטמאה, לדעת הראב"ד דינו חלוק, דנאמן לענין הלואו של טומאה הנאמר בזינתה ודאי ולא לענין זונה, ולדעת הרמב"ם גם לענין הלואו של טומאה אינו נאמן וכל נאמנותו הוא רק לענין איסור טומאה של קינוי וסתירה.

והנה דברי הראב"ד שכתב וז"ל דכל אונס בע"א לא קרינו בי זונה אלא משום טומאה והכי איתא ביבמות בלישנא בתרא דרבה עכ"ל, לכאורה תמוהין ואין להם שום מובן, דמאי שייאטי' דדין אונס לע"א, ואם איכא פלוגתא ביבמות דף נ"ו באשת פהו שנאנסה אם בעלה לוקה עליה משום זונה או רק משום טומאה מאי שייכות הוא לדין ע"א לאחר קו"ס וצ"ע.

והנראה לומר בדעת הראב"ד, דהנה פבר הקשו הראשונים בסוגיא דיבמות דף נ"ו שם בלישנא בתרא דרבה דאשת פהו שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה, אבל משום זונה לא דבאונס לא קרינו בי זונה, והרי להדיא תנו בכתובות דף י"ד בתינוקות שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה דאם רוב פסולין אסורה לכהונה, הרי להדיא דגם באונס נעשית זונה, ועיי"ש בבעהמ"א שתיירץ דבכל העריות ונבעלה לפסול לה אה"נ דנעשית

זוּנָה אֶף בְּאוֹנֶס, אָבֵל בֵּא"א שְׂאֵנִי דְגֵלִי בְּהַ רַחֲמָנָא דְנִתְפְּשָׁה מְוֹתֶרֶת עֵי"ש בְּדִבְרֵי, וְלִכְאוּרָה צ"ע דְּמֵאֵי שְׂיֵאֲטִי' דְּאוֹנֶס דְּשָׂרֵי בְּטוֹמְאָה לְעֵגְנִי דִּין זוּנָה שְׂבָה, וְצ"ע.

וְהִנְרָאָה לוֹמֵר בְּזָה, דְּבִאֲמַת בְּכָל א"א שְׂוִינְתָה שְׂנַעֲשִׂית זוּנָה וּפְסוּלָה לְכַהֲנָה הוּא מְתָרֵי דִינֵי, חָדָא מְשׁוּם דְּלֵא גְרִיעָא א"א מְשֻׁאֲרֵי עֲרִיּוֹת וְכָל הֵנִי דְּאֶסוּרָה לְהַנְשֵׂא לוֹ דְּנַעֲשִׂית זוּנָה, וְעוֹד אִיכָא דִּין מְסוּנִים בֵּא"א מְדִין טוֹמְאָה שֶׁל א"א דְּחָל בְּהַ שֵׁם זוּנָה לְכַהֲנָה, וְזָה גִילְף מְהֵא דְּדִרְשִׁינוּ וְנִטְמָאָה וְנִטְמָאָה אָחַד לְבַעַל וְאָחַד לְבוּעֵל וְאָחַד לְתֵרוּמָה, הֲרֵי דְּאִיכָא דִּין טוֹמְאָה בְּזוֹנוֹת דֵּא"א לְפִסְלָה מִן הַפְּהוּנָה, א"כ מְמִילָא דְּנַעֲשִׂית גַּם זוּנָה וְאֶסוּרָה לְכַהֵן מְשׁוּם זוּנָה.

וּלְפִי"ז הֲרֵי י"ל דְּגַם לְעֵגְנִי דִּין אֹנֶס דִּינָה חֲלוּק, דְּאִם בְּאֵנוּ לְדוֹן בְּהַ דִּין זוּנָה מְשׁוּם דְּהֲרֵי הִיא כְּשֻׁאֲרֵי עֲרִיּוֹת דְּנִבְעֵלָה בְּעִילַת זְנוֹת בְּזָה בְּאֲמַת דִּינָה כְּשֻׁאֲרֵי עֲרִיּוֹת דְּנַעֲשִׂית זוּנָה אֶף בְּאוֹנֶס וְלֵא שְׂיֵיךְ ע"ז הֲדִין דְּנִתְפְּשָׁה מְוֹתֶרֶת כִּינּוּ דְּאִין זָה מְדִינֵי טוֹמְאָה דֵּא"א וְרַק מְדִין עֲרוּנָה וּבִיאַת אִסוּר שְׂבָה, מִשָּׂא"כ אִם בְּאֵנוּ לְדוֹן בְּהַ דִּין זוּנָה מִכַּח דִּין זְנוֹת דֵּא"א, א"כ הֲרֵי חֲלוּת דִּין זוּנָה שְׂבָה הוּא זָה מְדִינֵי הַטוֹמְאָה שְׂנַאֲמֵר בֵּא"א שְׂוִינְתָה, בְּזָה שְׂפִיר יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין אֹנֶס לְרִצּוֹן, וְאוֹנֶס דְּרַחֲמָנָא שְׂרִי' לְהַפְקִיעַ מִינָה דִּין טוֹמְאָה לִית בְּהַ גַּם דִּין זוּנָה הַבָּאָה מִחֲמַתָּה.

וּבְזָה יֵשׁ מְקוּם לוֹמֵר, דְּהֵא דְּרַב עֲמֶרֶם בִּיבְמוֹת דְּרַף נ"ו שֵׁם דְּאֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל שְׂנַאֲנָסָה אֶסוּרָה לְכַהֲנָה וְהֵא דְּאֶמֶר רַבָּה דְּבִאוֹנֶס לֵא הוּיָא זוּנָה לֵא פְּלִיגֵי אֶהְדְּדִי, דְּבִאֲמַת א"א שְׂנַאֲנָסָה ג"כ הוּיָא זוּנָה וּפְסוּלָה לְכַהֲנָה, וּמְשׁוּם דְּלֵא שְׂנַיָא א"א מְשֻׁאֲרֵי עֲרִיּוֹת וּפְסוּלִין שְׂנַעֲשִׂית זוּנָה עַל יָדָם, וְזָהוּ מִימְרָא דְּרַב עֲמֶרֶם דְּאֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל שְׂנַאֲנָסָה אֶסוּרָה לְכַהֲנָה וּמְשׁוּם זוּנָה כִּינּוּ דְּנִבְעֵלָה לְפִסּוּל לָהּ, וּמִימְרָא דְּרַבָּה דְּבִאוֹנֶס לֵא הוּיָא זוּנָה כִּינְיָמָא עַל דִּין זוּנָה הַנְּאָמֵר בֵּא"א בְּמְסוּנִים מְשׁוּם דִּין טוֹמְאָה שְׂבָה, בְּזָה הוּא דֵּס"ל דְּבִאוֹנֶס לֵא מְקִרְיָא זוּנָה, וְכִדְּלִפְיֵינוּ לָהּ מְקִרְיָא דְּוְהִיָּא לֵא נִתְפְּשָׁה הָא נִתְפְּשָׁה מְוֹתֶרֶת וְכַמְבֹּרָאָר בְּפִסּוּגֵיָא שֵׁם.

אֵלָא דְּבִאֲמַת הֲרֵי אִין מְקוּם לְכָל מִשָּׂא"כ, דְּאִיזוּ נ"מ יֵשׁ לָנוּ בְּזָה אִם דִּין זוּנָה הַבָּא מִכַּח טוֹמְאָה דֵּא"א אִיתִי' גַּם בְּאוֹנֶס אִם לֵא, כִּינּוּ דַּעֲכ"פ הִיא זוּנָה לְעוֹלָם מְשׁוּם דִּין נִבְעֵלָה לְפִסּוּל לָהּ וְכַש"נ. אָכֵן גְּרָאָה, דְּזָהוּ שְׂחִידֵשׁ הֲרָאָב"ד דְּהִנְדָּה תְּרֵי לִישְׁנֵי דְּרַבָּה כִּינְיָמֵי בְּמְקוּם קו"ס וע"א, וְס"ל לְהֲרָאָב"ד דַּע"א שְׂנַאֲמֵן בְּמְקוּם קו"ס נְאָמֵן לְכָל מְזִילֵי, בֵּין לְעֵגְנֵי אִסוּר טוֹמְאָה וּבֵין לְעֵגְנֵי אִסוּר זוּנָה, אֵלָא דַּכ"ז לְעֵגְנֵי דִּין זוּנָה הַבָּא מִכַּח דִּין טוֹמְאָה שֶׁל א"א, מִשָּׂא"כ אִם בְּאֵנוּ לְדוֹן בְּהַ דִּין זוּנָה מְשׁוּם דִּין בְּעִילַת זְנוֹת שֶׁל כָּל הָעֲרִיּוֹת, א"כ הוּא דְּבָר בַּפ"ע שְׂאֵינּוּ מְעַנְיָנָא דְּקו"ס כָּלֵל, כִּינּוּ דְּאִין זָה מְדִינֵי טוֹמְאָה שֶׁל א"א, וְשֵׁם אַחֵר הוּא דְּקִגְרִים לָהּ, דִּין נִבְעֵלָה בְּעִילַת זְנוֹת שֶׁל עֲרוּנָה, עַל כֵּן מְמִילָא דְּאִין מוֹעִיל לְזָה קו"ס כָּלֵל, וּמְמִילָא דְּאִין ע"א נְאָמֵן בְּזָה, וְהִסּוּגֵיָא דְּקִינְיָמָא בְּמְקוּם קו"ס וע"א הָא נְמַצָּא דְּאִין כָּאֵן כָּלֵל דִּין זוּנָה שֶׁל נִבְעֵלָה לְפִסּוּל לָהּ הָאֵמוּר בְּכָל הָעֲרִיּוֹת כִּינּוּ דְּאִין הַע"א נְאָמֵן בְּהַ, וְאִין בְּהַ רַק פְּסוּל זוּנָה הַבָּא מִכַּח טוֹמְאָה דֵּא"א דְּרַחֲמָנָא רַבִּינִי' שְׂבִמְקוּם קו"ס יְהֵא ע"א נְאָמֵן בְּהַ, וע"כ זָהוּ דְּקִאֶמֶר רַבָּה דְּכָל בְּאוֹנֶס לֵא הוּיָא זוּנָה, וּמְשׁוּם דְּכִינּוּ דִּיסוּד דִּין זוּנָה שְׂבָה בָּא מִכַּח דִּין טוֹמְאָה הָאֵמוּר בֵּא"א ע"כ לִיתִי' בְּאוֹנֶס דְּרַחֲמָנָא שְׂרִי' מְקִרְיָא דְּוְהִיָּא לֵא נִתְפְּשָׁה, וְזָהוּ שְׂכַתְבַּת הֲרָאָב"ד דְּכָל אֹנֶס בַּע"א לֵא קִרִינּוּ בִי זוּנָה, כִּינּוּ דְּכָל הַדְּ דִּינָא דְּבִאוֹנֶס לֵא מְקִרְיָא זוּנָה הוּא זָה רַק בְּזִינְתָה עַפ"י ע"א דְּפַקַּע מִינָה דִּין זוּנָה שֶׁל נִבְעֵלָה

לפסול לה, אבל בנבעלה עפ"י שני עדים כיון דהיא זונה מדין נבעלה לפסול לה א"כ ממילא דהויא זונה גם באונס.

ולפי המבואר הוא נמצינו למדין מהסוגיא דיבמות דע"א בקו"ס נאמן בין לענין לאו דטומאה ובין לענין לאו דזונה, וכמבואר בסוגיין דלכו"ע לוקה משום זונה ומשום טומאה, ורק באונס הוא דפליגי הנה תרי לישני אי הויא זונה אי לא, וסוגיא זו היא קיימא בקו"ס וע"א וכש"נ.

אשר ע"כ זהו שהשיג הראב"ד על הרמב"ם מסוגיא דיבמות דנאמר שם דע"א נאמן לענין טומאה לעולם ולענין זונה דוקא ברצון ולא באונס ולדעת הרמב"ם צ"ל דס"ל פשיטת יתר הראשונים דהסוגיא קיימא בזינתה בשני עדים, אבל אה"נ דע"א בקו"ס אינו נאמן רק לענין איסור עשה של קו"ס ולא לענין לאו דטומאה, וכש"נ.

פ"ד הי"ב ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לנסתה שמה תראה דם בשעת תשמיש שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם עכ"ל, עיין במ"מ שפכת דהקרא אסמכתא בעלמא ואיסור זה הוא מדבריהם וכמו שפסק בפ"ח דנסתות דרבנן.

והנה בשבועות דף י"ח קפריף הגמ' בשאין סמוך לנסתה אנוס הוא ומבואר שם בסוגיא דאינו חייב חטאת רק על סמוך לנסתה וכגון דקאמר יכולני לבעול, וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' שגגות הל"ו עיי"ש, וכבר הקשו דתרי נסתות דרבנן, וא"כ היא מדאורייתא אין חילוק כלל בין בשעת ונסתה לשלא בשעת ונסתה, וצ"ע.

אכן נראה מבואר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאמרינן דנסתות דרבנן אין פירושו דכל יסוד הדין של קביעות נסת הוא רק מדבריהם, ומדאורייתא לא חל דין קביעות נסת כלל, דהנה ברמב"ם פ"ו שם ה"ו ז"ל כל ימי האשה מיום שיקבע לה נסת עד שתמות או עד שיעקר הנסת ליום אחר תספור לעולם שבועה מתחלת יום הנסת ואחריהן אחד עשר ואחריהן שבועה ואחריהן אחד עשר וכו' שפ"ל ימיה של אשה כף הן שבועה ימי גדה וי"א ימי זיבה עכ"ל, והנה נסת שהזכיר הרמב"ם אין פירושו כמו שעת ונסתה המנוכר מתחלה ברמב"ם בה"ב שם, דהפירוש שם אלו הימים שהוקבעו להיות ימי גדה, אבל הכא ר"ל שעת ונסתה ממש שקבעה לראיתה, והוא זה מבואר מהא דפסק הרמב"ם בפ"ח שם ה"ט וי' בדין שינתה ונסתה וז"ל ואם נקבע לה נסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לנסתה וכו' כיצד חוששת לנסת אם ראתה דם בנסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק וכו', והיינו משום דחיישינן שמה הוא זה קביעות נסת, וממילא דמשתנה גבה חשבון ימי גדה וזיבה והויא ראי' זו ראי' של גדה, תרי להדיא דדין חשבון ימי גדה וזיבה תלוי בקביעות נסת, וכן משמע מדברי הרמב"ם בה"ג שם שהזכיר דין חשבון ימי גדה וזיבה גבי קביעות נסת, דש"מ שפ"ל חשבון וקביעות ימי גדה וזיבה תלוי בקביעות ונסתה, וכן הוא מבואר להדיא במ"מ שם, ותרי חשבון של ימי גדה וזיבה פשיטא דהוי דאורייתא, דהלא זהו עיקר יסוד הדין והחילוק שפ"נ גדה לזכה, ובע"כ דגם דין קביעות נסת הוא ג"כ מד"ת לכו"ע.

והא דאמרינן דנסתות דרבנן הוא רק לענין הטומאה, דזה דחיישינן דראתה בשעת ונסתה זה לא הוי רק מדרבנן, ומדאורייתא לא תלינן למימר שראתה, אבל אה"נ דאם ראתה מיקרי זה שראתה בשעת ונסתה גם מד"ת, דעצם החלות של קביעות נסת הוא מד"ת,

ונהרי דין ונסתות לשור המועד מדמינן לי, ובשור המועד ליכא שום דין שנהוש לנגיחה בזמן העדאתו, אלא דעיקר הדין הוא דאם נגח מיקרי נגיחה של העדאה, וא"כ ה"נ בנסתות דכונותה עיקר הדין מד"ת הוא רק דין קביעות וסת, שזו היא שעת וסתה.

ונה לכו"ע דאורייתא, והפלוגתא אי נסתות דאורייתא או דרבנן הוא רק אי חיישינן לראי' בשעת וסתה מדאורייתא או לא, אבל אה"נ דעיקר החלות דין של נסתות הוא דאורייתא, ונהו דנאמרה ההלכה דימי נדה וימי זיבה תלוין בנסת.

ולפי"ז הרי ניחא הסוגיא דשבועות דמחלקת בין בשעת וסתה לשלא בשעת וסתה לענין החיוב חטאת, גם אם נימא דנסתות דרבנן, וכיון דגם מד"ת חל דין קביעות וסת, שזוהיא שעת וסתה, א"כ ממילא דנה לחד מפקיע הדין אונס, ולא איכפת לן מה שמד"ת אינו צריך לחוש שתראה, דמ"מ לענין דין אונס, פיון שאם תראה מיקרי זה ראי' של שעת וסתה, וכל שרואה בזמן הראוי לה ממילא דאינה בכלל אונס, ורק שוגג הוא דחשוב פיון דסבר יכולני לבעול, ואתיא שפיר הגמ' גם למ"ד נסתות דרבנן, פיון דדין קרפן הלא תלוי באם היתה הראי' בזמנה אם לא, דנה שייך לעיקר דין קביעות וסת, דנה ד"ת לכו"ע, וכש"נ.

ומעתה הרי י"ל, דהדרשא דוהזרתם היא דרשא גמורה מד"ת, ואע"ג דנסתות דרבנן, דהרי עיקר הדין דוהזרתם הוא שצריך לפרוש במקום שיוכל לבוא לידי טומאה ונדה, וזו היא מצות ההזרה ופרישה, וא"כ פיון דעיקר קביעות הוסת הוא דאורייתא, נהי דבעבר וסתה קי"ל דנסתות דרבנן ולא חיישינן לראתה, אבל מ"מ בשעת וסתה עצמה הרי היא בכלל אפשר להיות רואה, וחייל ע"ז חובת הזרה ופרישה מד"ת, וכסתימת לשון הרמב"ם דהוא ד"ת.

פי"ג הי"א הלוקח עבד מן הנכרי וקדם העבד וטבל לשם בן חורין קנה עצמו עכ"ל, וכן פסק בפ"ח מה' עבדים הי"ט עיי"ש, וכבר הקשו ע"ז מהא דאיתא ביבמות דף מ"ה ע"ב אר"ח בר גוריא אמר רב הלוקח עבד מן הנכרי וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו ב"ח מ"ט נכרי גופא לא קני לי מאי דקני לי הוא דמקני לי לישראל וכיון דקדם וטבל לשם ב"ח אפקעי' לשעבודי' כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד וכו' אר"א ל"ש אלא בלוקח מן הנכרי אבל נכרי גופי' קני דכתיב וגם מבני התושבים וגו' מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים מהם וכו', הרי להדיא דנה דינא אם יכול העבד להקדים ולטבול לשם ב"ח הוא תלוי באם יש לו בו קנין הגוף אם לא, וא"כ לפ"מ דפסק הרמב"ם בפ"ט מה' עבדים ה"ה ז"ל נכרי שקנה נכרי לעבדות לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעשה ידיו אעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל עכ"ל, הרי דעת הרמב"ם דאף בלוקח מן הנכרי קני גופי', וא"כ איך פסק הכא דאם קדם העבד וטבל לשם ב"ח קנה עצמו ב"ח, והא מפיון דיש להרב בו קנין הגוף א"כ לא מהניא טבילתו לשם ב"ח וכמבואר בגמ', וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה בהא דקאמר הגמ' דבלוקח נכרי גופי' לא קנה עצמו ב"ח, ולא מהניא טבילתו שלשם חירות, משום דקני לי גופו וכדילפינן מקרא דמהם תקנו וגו' דאתם קונים, וקשה דהרי כל זמן שלא טבל הא כל קנינו הוא רק קנין ממונא בלבד, ומאי שייכות הוא למנוע דין גירות, וכי גירות בממונא תליא, ונהי דאם תהא חלה הגירות

וּנְפָקַע גַּם הַקְנָנָן מִמּוֹן שְׁלוֹ, הֲלֹא זֶהוּ רַק מִילְתָּא דְמַמְיָלָא, אֲבָל עֲצָם דִּין הַגְּיָרוֹת וּכְנִיּוּסָתוֹ לְקַדְוֶנְשֵׁת יִשְׂרָאֵל הָא לֹא שְׁיָיָהּ פְּלִל לְדִין מְמוֹנָנִי, וְא"כ מֵאֵי שְׁיָיָכוֹת הוּא הַקְנָנָן מִמּוֹן שְׁבוּ לְמַנוּעַ הַגְּיָרוֹת שְׁלֵא יוּכַל לְגַיֵּיר עֲצָמוֹ לְשֵׁם ב"ח, וּצ"ע.

וְאֲשֶׁר יִרְאֶה מְוַכְרַח בְּבִיאור הַסּוּגָיָא, דְּהָא דְקָאֵמַר הַגַּמ' דְּבַמְקוֹם דְּקַנְי גּוֹפְנִי לֹא קָנָה עֲצָמוֹ ב"ח, אִין פִּירוּשׁוֹ דְּבִטְלָה פֶּל מַעֲשֵׂה הַטְּבִילָה וְהַגְּיָרוֹת שְׁעֵשָׂה, וְהָרִי הוּא בְּנִכְרִיּוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִי, אֲלֵא דְעֵיקַר הַדִּין בְּזֶה הוּא, דְּכָל שְׂיֵשׁ לְהָאֲדוֹן בּוֹ קָנָן הַגּוֹף, וְהוּא זֶה קָנָן שְׁל עֲבָדוֹת, אַף דְּאִיסוּרָא דְעֲבָדוֹת עֲדִינָן לִית בִּי קוֹדֵם טְבִילָה, מִשּׁוּם דְּעֲדִינָן לָאו עֲבָד הוּא בְּקַדְוֶנְשֵׁת גּוֹפּוֹ, מ"מ פִּינָן דְּקַנְי מִיָּהָא גּוֹפְנִי לְדִין עֲבָדוֹת, אִית בִּי דִּינָא דְכְּשָׁטוּבָל וּמַגְיֵיר עֲצָמוֹ הֵינָא גְיָרוֹתוֹ גְיָרוֹת שְׁל עֲבָדוֹת, וְגַם בְּטָבֵל לְשֵׁם ב"ח, מ"מ פִּינָן דִּישׁ בּוֹ קָנָן הַגּוֹף שְׁל מְמוֹן הַגּוֹרֵם שְׁתַּחוּל עָלָיו גְיָרוֹת דְעֲבָדוֹת, ע"כ מַמְיָלָא דְטְבִילָתוֹ וְגְיָרוֹתוֹ לְשֵׁם ב"ח מִתַּחֲלָקָת, וְעוֹלָה רַק לְגְיָרוֹת דְעֲבָדוֹת בְּלַבַּד, וְאִין זֶה חֲסָרוֹן וְשִׁנּוּי בְּהַדִּין גְיָרוֹת, פִּינָן דְּבָאֵמַת הַגְּיָרוֹת דְחִירוֹת פּוֹלְלָת יוֹתֵר, וְשִׁפִּיר מְהֵינָא לְגְיָרוֹת דְעֲבָדוֹת, וְלֹא מִיבְעֵינָא לְרַשְׁבִּי"א דס"ל בִּיבְמוֹת דָּף מ"ז דְּכוּפָה וּמַטְבִּילָה לְשֵׁם שְׁפָחוֹת וְא"צ דְּעֵתָהּ וְקַבְלָת מַצּוֹת, וְכוּ בְּלוֹקֵחַ עֲבָד מִן הַנְּכָרִי ג"כ כּוּפָהּ וּמַטְבִּילוֹ וְא"צ לְקַבֵּל וְכֹדָאִיתָא בְּדָף מ"ח שָׁם, אֲלֵא אֲפִילוֹ לִפ"מ דְּקִי"ל פְּרַבְנָן דְּאֲחָד זֶה וְאֲחָד זֶה צְרִיף לְקַבֵּל, וְגַם טְבִילָת עֲבָדוֹת אִינְהָ אֲלֵא מִדְּעַת הָעֲבָד, מ"מ כ"ז הוּא בְּעֵיקַר הַדִּין גְיָרוֹת וְקַבְלָת מַצּוֹת, אֲבָל פֶּל שְׁנַתְּגַיֵּיר וְקַבֵּל הַמַּצּוֹת מִדְּעַת, דְּעֵיקַר גְיָרוֹתוֹ קִיַּיְמָת, מַמְיָלָא שׁוּב הָדַר דִּינוֹ דְחִינָל בִּי מַה שְׁרָאוֹי לְחוּל בִּי, וְכִינָן שְׂיֵשׁ בּוֹ דִּין מְמוֹן שְׁל עֲבָדוֹת מַמְיָלָא הֵינָא גְיָרוֹתוֹ גְיָרוֹת שְׁל עֲבָדוֹת, וְחִינָל בִּי דִּין אִיסוּרָא דְעֲבָד, וְזֶהוּ דְקָאֵמַר הַגַּמ' דְּהֵיכָא דְקַנְי לִי הָאֲדוֹן לְגּוֹפְנִי לֹא קָנָה עֲצָמוֹ ב"ח, דְּנִהֵי דְהַקְנָנָן מִמּוֹן עֲצָמוֹ לֹא מַעֲכָב מְלַחוּל בִּי דִּין גְיָרוֹת, אֲבָל הָרִי זֶהוּ גּוֹרֵם שְׁתַּחוּל עָלָיו דִּין גְיָרוֹת דְעֲבָדוֹת, וּמַמְיָלָא דְהוּא עֲבָד בְּאִיסוּרָא וּקַדְוֶנְשֵׁת גּוֹפּוֹ, וְלֹא בָּן חוּרִין.

וּיְסוּד לְדַבְרֵינוּ נִרְאֶה מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם עֲצָמוֹ שְׁכַתְב ז"ל נְכָרִי שְׁקָנָה נְכָרִי לְעֲבָדוֹת לֹא קָנָה גּוֹפּוֹ וְכו' אַעפ"כ אִם מְכָרוּ לְיִשְׂרָאֵל הָרִי גּוֹפּוֹ קְנוֹי לְיִשְׂרָאֵל, וּכְבָר הַקְּשָׁה הַכ"מ דְּהוּא זֶה סוּתֵר לְהַסּוּגָיָא דְבְּלוֹקֵחַ מִן הַנְּכָרִי לֹא קָנִי גּוֹפְנִי מִשּׁוּם דְּמֵאֵי דְקַנְי לִי הוּא דְמַקְנִי לִי לְיִשְׂרָאֵל, אֲכֹן לִפְמִש"נ נִרְאֶה, דְּלֵהַרְמַב"ם הַסּוּגָיָא קְשִׁיתִי, דְּאֲמַרִּינָן דְּבְּלוֹקֵחַ מִן הַנְּכָרִי אִם קָדֵם וְטָבֵל לְשֵׁם ב"ח קָנָה עֲצָמוֹ ב"ח מִשּׁוּם דְּנְכָרִי גּוֹפָא לֹא קָנִי לִי וְכו' וְכִינָן דְּקָדֵם וְטָבֵל לְשֵׁם ב"ח אֲפִקְעִי לְשַׁעֲבוּדִי פְּדָרְבָא דְּהַקְדָּשׁ חֲמִיז וְשִׁחְרוּר מִפְּקִיעִין מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד, וְקָשָׁה דְלָמָּה צְרִיכִינָן לְטַעֲמָא דְמַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד, וְתִפּוּק לָן דְּכִינָן דְּכָל דִּין עֵינְכוֹב גְיָרוֹת שְׁע"י קָנָן מְמוֹנָא הוּא רַק מִשּׁוּם דְּהַקְנָנָן גּוֹרֵם שְׁתַּחוּל עָלָי דִּין עֲבָדוֹת בְּטְבִילָתוֹ לְשֵׁם ב"ח, וְזוֹ הִיא שְׁמַעֲפָכְתוֹ שְׁלֵא יְחוּל בִּי גְיָרוֹת דְחִירוֹת, וְא"כ הָרִי לֹא שְׁיָיָהּ זֹאת רַק הֵיכָא דְקַנְי גּוֹפְנִי, דְּאִז שְׁיָיָהּ לּוֹמַר שְׁתַּחוּלָנִי יְגָרוֹם בִּי דִּינָא שְׁבַמְעֵשָׂה גְיָרוֹת הוּא נַעֲשֵׂה עֲבָד, אֲבָל בְּלוֹקֵחַ מִן הַנְּכָרִי פִּינָן דְּלֹא קָנִי גּוֹפְנִי, וְרַק קָנָן מַעֲשֵׂה יְדִיו הוּא דְאִית לִי בִי, וְא"כ הָרִי פְּשִׁיטָא דְבְּטְבִילָתוֹ לְשֵׁם ב"ח לֹא יְחוּל עָלָי דִּין עֲבָדוֹת מַמְיָלָא, וְא"כ מַמְיָלָא דְגְיָרוֹתוֹ לְשֵׁם ב"ח קִיַּיְמָת, פִּינָן דְּאִין פָּאן דִּין עֲבָדוֹת שְׁתַּעֲפָב, וְרַק דִּין מְמוֹן בְּעֵלְמָא, שְׁזֶה לֹא שְׁיָיָהּ פְּלִל לְעַכְב דִּין גְיָרוֹת, וְלָמָּה תְּלִי לָהּ הַגַּמ' בְּדִינָא דְמַפְקִיעַ מִיַּדִּי שְׁעֵבוּד, וּצ"ע.

וְע"כ הוֹכִיחַ מְזֶה הַרְמַב"ם דְּגַם בְּלוֹקֵחַ מִן הַנְּכָרִי פִּינָן שְׁבָא לִיז יִשְׂרָאֵל גּוֹפּוֹ קְנוֹי לְיִשְׂרָאֵל, וְא"כ רָאוֹי הִי שְׁבַטְבִּילָתוֹ וְגְיָרוֹתוֹ לְשֵׁם ב"ח יְחוּל בִּי מַמְיָלָא דִּין גְיָרוֹת

דעבדות, משום הקנן שפגופו שמועיל לחול ב' דין עבדות ממילא, והי' צריך להיות דינו שנעשה עבד בטבילתו לשם ב"ח, וע"ז הוא דמיתתי הגמ' ה' דינא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, דמשום זה הוא דמועיל זה שטובל ומגיייר עצמו לשם ב"ח להפקיע מינ' דין ממונ', וממילא דפקע מינ' חלות דין של עבדות הראוי' לחול ב' בפשת טבילה, וטבילתו לשם ב"ח קיימת להיות ב"ח.

ואשר נראה עוד בדעת הרמב"ם, דהא גופא דקני לי' להטבילו לשם עבדות משוי' לי' לקנן הגוף, דבאמת הא דדרשינן אתם קונים ולא הם קונים, הא עיקר הדרשא היא דאין לנקרי בחברו קנן עבדות שיששב עבד פנעני שלו, ורק קנן מעשה ידיו הוא דאית לי', משום דחשוב זה קנן ממונא לבד ולא קנן עבדות, והא דגם בקנן ממונ' לא קני לי' רק למעשה ידיו ולא לגופי' הרי לא מצינו ע"ז מעוטא, אלא נראה דזה ממילא נלמד, משום דבאמת גם נכרי חשוב אין גופו ממונ', ולא שייך גבי' קנן הגוף כלל, והא דיש לי' שראל בו קנן הגוף, הוא רק משום דינא דעבדות, ובנקרי דלית לי' קנן עבדות, ממילא דכל קנן ממונ' שלו לא הוי רק קנן מעשה ידיו בלבד, אשר על כן פשפא אח"כ לרשות הישראל פנין דקני לי' להטבילו לשם עבדות, א"כ ממילא הדר קנן ממונ' שלו לקנן הגוף, פנין דכל עיקר קנן הגוף תלויבדין עבדות, דאית' גם בישראל הלוקח מנכרי, וכדבאנו מהסוגיא דטבילתו עולה לשם עבדות, אי לאו משום דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד וכש"נ.

ועכ"פ הא מיהא להדיא כמש"כ, דכל עיקר מניעת חלות גירות דחירות הוא מחמת שחלה עליו גירות דעבדות, וכש"נ דכל עיקר טעמא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד המבאר בסוגיא הוא פי היכי דלא תיחול עלי' גירות דעבדות, שזהו המונעתו מגירות דחירות.

אלא דאפתי קשה מהא דאיתא בסוגיא מ"ט נכרי גופא לא קני לי' מאי דקני לי' הוא דמקני לי' לישראל והקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, דמבאר מזה דגם כשפא לרשות ישראל אין גופו קנוי, וכדתלי טעמא בחלות דין הפקעת שעבוד משום דלא קנאו לגופי', וכן מדאיתא שם א"ר אביא ל"ש אלא בלוקח מן הנכרי אבל נכרי גופי' קני, ר"ל וע"כ אין בו דין הפקעה ואין טבילתו לשם ב"ח קיימת, הרי להדיא דכל עיקר יסוד ה' דינא דמפקיע מידי שעבוד וטבילתו לשם ב"ח קיימת הוא רק משום טעמא דלא קנאו לגופי', וכדמחלקינן בין לוקח מן הנכרי ללוקח נכרי גופי', וקשה דעת הרמב"ם שפסק דגופו קנוי בכל גונוי.

אכן נראה דהא דישאל קונה נכרי לגופי' יכול להיות בתרי גונוי, או משום זה שפידו להטבילו לשם עבדות, וזהו דין קנן הגוף שלו, או משום דגם בקנן כספא לחוד הרי הוא פבר עבדו, ויש להישאל בו קנן הגוף דעבדות דממונא, ונ"מ בזה לענן חלות הדין של הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, דאי משום זכותא שפידו להטבילו לשם עבדות, א"כ הא כל קנן הגוף שלו יסודו על שם עבדות העתידה להיות בו, ועל זכותא דאית לי' לעשותו עבד, וע"כ שפיר חזיל ב' דינא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, פנין דאפתי לאו עבדו הוא, משא"כ אם נימא שפבר נשלם קנן עבדות דממונא ב', א"כ הרי הדין עבדות שבו הוא קנן ולא שעבוד, ולא שייך בו כלל דין

הפקעה של הקדש חמץ ושיחרור, וזהו דמחלק הגמ' דב'לוקח עבד מן הנכרי כיון דנכרי רק מאי דקני לי מקני א"כ אפתי אין לו בו קנין עבדות, ואע"ג דקנין הגוף ממילא חניל בע"כ, בזכותא דאית לי בי להטבילו לשם עבדות, אבל אפתי אינו רק פשעבודא, וקנין ממש דעבדות אפתי לית בי, משום דמאי דקני לי הוא דמקני, וכיון דקדם וטבל לשם ב"ח פקע שעבודא משום טעמא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, וחייל גירותו לשם חירות ולא לשם עבדות, משא"כ לוקח נכרי גופי' דכבר אית לי בי קנין ממש של עבדות דממונא, א"כ לא שייך בו הך דינא דמפקיע מידי שעבוד, וע"כ ממילא עולה גירותו לשם עבדות ולא לשם ב"ח, אבל אה"נ דקנין הגוף אית לי להישראל בו לעולם אף בלקחו מן הנכרי, וכמש"כ.

ולפי דברינו נראה, דהא דפריה רב אחאי אימא בכספא ובטבילה לא פליג רק על קנין עבדות שבו עכשיו, וס"ל דגם ב'לוקח נכרי גופי' לא חייילא בי לשם עבדות עד לאחר טבילה, אבל אה"נ דאית לי קנין הגוף מחמת זכותא שבידו להטבילו לשם עבדות, ורק דחייל בי דינא דהקדש מפקיע מידי שעבוד, וטבילתו לשם ב"ח קיימת.

ונראה דהכי מסתברא, מהא דאיתא בסוגיא שם גבי גיורת שטבילה וטבלו עבדי לאחרי דבסתמא טבילתן עולה לשם עבדות, ואם נימא דלית לה בהו רק קנין מעשה ידיו א"כ איך נעשין בסתמא עבדים, וכי קנין מעשה ידיו יועיל להיות עבדים, והתם הא הוי דינא פישראל הלוקח מן הנכרי וכמבואר בסוגיא שם, וגם דקשה מזה על רב אחאי דס"ל דלעולם לית לי רק קנין מעשה ידיו בלבד, וכן קשה מהא דאיתא שם דאמר רב אשי רמו לי ארוניסא בצוארי ארפו לי וצמצמו לי וכו' כי היכי דלא לקדים ולימא לשם ב"ח אני טובל, הרי דמטבילין אותו לשם עבדות בע"כ, ואי משום קנין מעשה ידיו איך יעשוהו בע"כ לעבד גמור, וא"ל דאיירי ב'לוקח נכרי גופי', דא"כ הרי אינו יכול להקדים ולומר לשם ב"ח אני טובל, וגם דתקשי לרב אחאי דס"ל דגם ב'לוקח נכרי גופי' אין לו רק קנין מעשה ידיו, אלא נדאי דלעולם יש לישראל בו קנין הגוף, ומשום זכותא דבידו להטבילו לשם עבדות, ופ'לוגתא דרב אחאי היא רק אם חנייל בי לשם עבדות מעכשיו, וילענין דינא דהפקעה מידי שעבוד.

ולפ"ז הרי מבואר מתוך הסוגיא, דישראל הלוקח עבד מן הנכרי קני גופו, ומ"מ יכול לטבול לשם ב"ח, משום טעמא דהקדש מפקיע מידי שעבוד, וזהו פפסק הרמב"ם, וכש"נ. והנה פסק הרמב"ם דישראל הלוקח עבד מן הנכרי קנה גופו בסתמא, ולא הנכיר דעכ"פ אין לו קנין עבדות דממונא מעכשיו, משום דנכרי רק מאי דקני לי מקני, משום דנראה דהרמב"ם פוסק כרב אחאי, וכמו שפסק בסתמא דקדם וטבל לשם ב"ח טבילתו קיימת, ולא חלק בין לוקח עבד מן הנכרי ל'לוקח נכרי גופי', וא"כ הא נמצא דלעולם לית בי קנין עבדות דממונא קודם טבילה, ואין לו רק הך זכותא דבידו להטבילו, שזה איתא גם ב'לוקח עבד מן הנכרי, ונמצא ד'לוקח עבד מן הנכרי שנה דינו ל'לוקח נכרי גופי', ושפיר סתם הדברים דכשפא ליד ישראל גופו קנוי כדיון כל עבד פגעני קודם טבילה, ומינושבים היטב דברי הרמב"ם, וכש"נ.

והנה הכ"מ כתב דהא דכתב הרמב"ם אעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל, ר"ל לאחר טבילה, דאז נדאי גופו קנוי, אבל אה"נ דקודם טבילה אינו קונה אותו אלא

למעשה ידיו, וכהסוגיא דיבמות דנכרי רק מאי דקני לי' הוא דמקני לי' לישראל, ולפ"ז
הא דכתב הרמב"ם דלוקח עבד מן הנכרי וקדם וטבל לשם ב"ח קנה עצמו ב"ח א"ש
בפשיטות, פהסוגיא דיבמות, פיון דגם דעת הרמב"ם היא דאינו קונהו אלא למעשה ידיו.

אלא דיש לדקדק קצת, דהנה צ"ע בנכרי הפא להתגייר לשם עבד פנעני שיהא עבדו של
פלוני אם מהניא אם לא, אם נימא דעבד פנעני לא יוכל להיות רק היכא שהדין ממון
שבו פבר קנוי להאדון, אבל היכא דלית לי' בי' קננין ממון מקודם לא יוכל לחול פלל
קננין עבדות ע"י הטבילה, וממילא דעצם גירותו וטבילתו לשם עבד אינה קנימת, דאין
גירות לתצאין, או דנימא דבזה עצמו שטבל וגייר עצמו לשם עבדו של פלוני בהכי גופא
קנילא בי' קנינא דעבדות לפלוני, ולא מיחסר שום קננין ע"ז, דבעצם הגירות ונחלות הדין
עבדות הוא דבא גם קנינו, וממילא הוא עבדו של פלוני בלא שום קננין.

ולפ"ז הרי צ"ע דברי הכ"מ במאי דמפרש דדברי הרמב"ם דגופו קנוי קנימי אלאחר
טבילה, דאם נימא דגם בלא שום קנינא דממון קנינא עבדות ע"י טבילה לשם
עבדות, א"כ מאי אעפ"כ וכו' דקאמר הרמב"ם דאע"פ שהנכרי לא קנהו אלא למעשה
ידיו מ"מ הישראל קונה אותו לגופו ע"י טבילה, פיון דגם בלא קננין ממון פלל ג"כ הוא
נעשה עבד בקנין הגוף לישראל ע"י טבילה וגירות לשם עבדות, ואין זה משום גרמא
דקנין מעשה ידיו פלל, ואם נימא דבלא קננין ממון מקודם אינו נעשה עבד בטבילה
וגירות, וכדמשמע פסוגיא דיבמות שם דפרקי רב אחאי אימא בכספא ובטבילה דמשמע
דבעינו תרנוניהו, ג"כ צ"ע דברי הרמב"ם, דכיון דמחמת עצם הטבילה והגירות לשם
עבדות לא חלה בי' קנינא דעבדות, וצריכינו דוקא שיהא קנוי בקנין ממוני מקודם, א"כ
איך נעשה באמת עבד ע"י טבילה, פיון שאין להאדון בו רק קנין מעשה ידיו, וחסר בו
קנין הגוף שהיא עיקר דין ממון דבעינו לחלות שם עבדות, ומאי שיאטי' דקנין מעשי
ידיו לאשוויי דין עבדות, אם לא שנימא דקנין מעשה ידיו שבו אלים ודיני' שיחול מינ'י'
קנין הגוף פל אימת דמשפח רנוחא, אשר לפ"ז צ"ע דלמה לא יחול מינ'י' קנין הגוף מיד
פשא לרשות ישראל אף קודם טבילה, פיון דישראל הרי קונה נכרי לגופי'.

אלא דלפמש"כ דהרמב"ם פוסק פרב אחאי, א"כ הא גם ישראל אין קונה את הנכרי
לגופי' פי אם בטבילה לבד, וא"כ מיןשב היטב דברי הכ"מ, אכן יעו"ש בכ"מ בתירוצא
קמא דהרמב"ם פוסק דלא פרב אחאי, וצ"ע פי"ג הי"ב פשישתחרר העבד צריף טבילה
אחרת בפני שלשה ביום, שבו תיגמר גרותו ויהי' פישראל, ואין צריף לקבל עליו מצות
וילהודיעו עיקרי הדת שפבר הודיעוהו פשטבל לשם עבדות עכ"ל, והוא פמסקנת הגמ'
ביבמות דמ"ח יעו"ש, אלא דהתוס' שם בדמ"ז ע"ב הקשו מהא דאימא פגטין דף מ'
פכותב לשפחתו שטר אירוסין ואמר לה צאי בו והתקדשי בו, דר"מ סבר יש בלשון הזה
לשון שיקרו ומשוחררת ומקודשת, ורפנו סברי אין בלשון הזה לשון שיקרו, ותיפוק
לו דהא אפתי לא תפסי בה קידושין פל זמן שלא טבלה, ותירצו דהתם מייירי פשטבלה
מקודם לשם טבילת שיקרו שאח"כ, ועיין בני"י ביבמות שם שכתב דכל עיקר הך
טבילה היא מדרבנו, וא"כ בלא"ה ניחא הא דתפסי בה קידושין, פיון דמד"ת אינה צריכה
טבילה פלל.

אָלא דצ"ע לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּהַטְבִּילָה הִיא מַד"ת, וּכְמַש"כ דְּהוּא גַּמְר הַגְּיֵרוֹת, וְאִין לֹאמֵר דְּהַגְּמֵר גְּיֵרוֹת הוּא מְדַבְּרֵיהֶם, דְּהַרִי פְתַב בְּהַלְכָה הַקּוֹדֶמֶת דְּהַטְבִּילָה הַרְאִשׁוֹנָה שְׁהִיתָה לְשֵׁם עֲבָדוֹת הִיא רַק מְקַצֵּת גְּרוֹת, וְא"כ ש"מ דְּהַגְּמֵר גְּיֵרוֹת הוּא מַד"ת, פִּינֹן דְּמִתְחַלָּה לֹא הִי רַק מְקַצֵּת גְּיֵרוֹת, וְכֹן הַרִי פְתַב דְּהַטְבִּילָה הִיא פְּשִׁישְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד, דְּמִשְׁמַעוּ הוּא דְּהַטְבִּילָה צְרִיכָה לְהִיֹּת דְּנֻקָּא לְאַחַר הַשְׁיָחָרוֹר וְלֹא קֹדָם הַשְׁיָחָרוֹר, וְגַם דְּנֻרְאָה דְּכִינֹן דְּלַדְעַת הַרְמַב"ם הַטְבִּילָה הִיא מַד"ת וְחִשּׁוּבָה מַעֲשֵׂה גְּיֵרוֹת, א"כ מִמִּילָא לֹא שְׁיִיף דְּהַטְבִּילָה יִקְדָּם לְהַשְׁיָחָרוֹר, דְּמֵאַחַר דְּבִשְׁעַת טְבִילָה הַרִי עוֹד לֹא חָלָה הַגְּיֵרוֹת פִּינֹן דְּהוּי עוֹד קֹדָם שְׁיָחָרוֹר, מִמִּילָא דְּלֹא שְׁיִיף שְׁתַּהֲנִי עַל לְאַחַר הַשְׁיָחָרוֹר דְּאִין גְּיֵרוֹת אָלָא בְּשַׁעֲתָהּ, וּבַע"כ דְּהַטְבִּילָה צְרִיכָה לְהִיֹּת דְּנֻקָּא לְאַחַר הַשְׁיָחָרוֹר, וְקֻשְׁיָה אֲלֵיבֵי' מַהֵף דְּצִאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ, דְּאִיף תְּפָסִי בְּהַ קִידוּשִׁין, וְהָא אַפְתִּי לֹא בֵּת קִידוּשִׁין הִיא כָּל זְמַן שְׁלֹא טְבִילָה, וְצ"ע.

אִם לֹא שְׁנִימָא דְּאִינְרִי בְּאוּמֵר לְהַ צִּאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ לְאַחַר טְבִילָה דְּר"מ הָא ס"ל אָדָם מְקַנָּה דְּבַר שְׁלֹא בְּאֵל עֵוֹלָם, וְגַם חֲכָמִים דְּהָכָא בַע"כ ס"ל הָכִי, דֹּאֲלֵא"ה הָא אִין זֶה שְׁטַר קִידוּשִׁין כָּלֵל, פִּינֹן שְׁנַכְתַּב בְּעוֹדָה שְׁפַחָה דְּאִינָה בֵּת קִידוּשִׁין, וְכִדְאִיתָא בִּיבְמוֹת דְּנ"ב דְּלֵאשָׁה בְּעֵלְמָא אִינּוּ גִט מְשׁוּם דְּאִינָה רְאוּנִי לְגִירוּשִׁין, וְה"נ בְּקִידוּשִׁין דְּכִנּוּתָהּ, אָלָא נְדָאִי דְּהָף דְּצִאִי בּוֹ וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ קִינִימָא אִם אָדָם מְקַנָּה דְּבַר שְׁלֵב"ל, [וְהָא דְּמוּבָא הָף דִּינָא בְּרַמְב"ם פ"ו מַה' עֲבָדִים וְאָף דְּאִנּוּ קו"ל אִין אָדָם מְקַנָּה דְּשְׁלֵב"ל, הִינּוּ מְשׁוּם דְּאִי מְשׁוּם טַעְמָא דְּשְׁלֵב"ל א"כ אַפְתִּי מִיָּהָא מְשׁוֹחֲרַרְתָּ הִיא, וְלִזְהָ הִבִּיא דְּאִין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה גַּם שְׁיָחָרוֹר], אָכֹן זֶה נֻרְאָה דְּחֻק, וְעוֹד דְּבִאֲמַת הַרִי מַהָא דְּדַרְשִׁינּוּ בְּגִיטִין דְּמ"ג ע"ב פִּי לֹא חֲנוּפְשָׁה הָא חֲנוּפְשָׁה יְמוּתוֹ, הַרִי מְבֹנָאָר לְהַדְּיָא דְּבַחֲפּוּשׁ תְּלִיא מִקְלָתָא, וְכָל שְׁחֲנוּפְשָׁה תְּפָסִי בְּהַ קִידוּשִׁין וְחִיבִין עֲלֵי' מְשׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, וְאֵע"פ שְׁלֹא טְבִילָה, אָלָא לְדַעַת הַתּוֹס' דְּטְבִילַת שְׁיָחָרוֹר הִיא קֹדָם הַשְׁיָחָרוֹר, א"כ הָא מִתּוֹקֵם קָרָא בְּחִיפּוּשׁ שְׁאַחַר טְבִילָה, אָבֵל לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּטְבִילַת מְשׁוֹחֲרַרִין הִיא לְאַחַר הַשְׁיָחָרוֹר, א"כ הַרִי מְבֹנָאָר לְהַדְּיָא מַהֵקְרָא דְּכִי לֹא חֲנוּפְשָׁה דְּכָל שְׁנַשְׁתַּחֲרַרְהָ הוּנָא בֵּת קִידוּשִׁין, וְקֻשְׁיָה דְּהָא אַפְתִּי מְחֻסְרַת טְבִילָה מַד"ת.

וְהַנֻּרְאָה לֹאמֵר בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דַּס"ל דְּנָהִי דִּיצִיאָתוּ מִעֲבָדוֹת לְקַדְנוּשַׁת יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה עוֹד טְבִילָה וְגִירוֹת, מ"מ יֵשׁ בְּזֶה דִּינִים חֲלוּקִים, דְּבִאֲמַת עֵיקַר דִּין עֲבָדוֹת צְרִיף לְהִיֹּת פְּקַע בְּשְׁיָחָרוֹר לְבַד גַּם לְעַנְיִן אִיסוּרִין וְקַדְנוּשַׁת גּוֹפּוֹ, וּבְשְׁיָחָרוֹר לְבַד צְרִיף לְהִיֹּת נְשָׂאָר בְּקַדְנוּשַׁת יִשְׂרָאֵל ע"י הַגְּיֵרוֹת שְׁמִתְחַלָּה שְׁהִיתָה בְּשַׁעַת טְבִילַתוֹ וְגִירוֹתוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת, אָלָא דְּאִמְרִינֹן דְּכִינֹן דְּהַגְּיֵרוֹת הִיתָה לְשֵׁם עֲבָדוֹת ע"כ בַע"כ צְרִיף עֲתָה גְּיֵרוֹת לְהַהוֹסְפָה שְׁיֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל עַל עֶבֶד, דְּלִזְהָ לֹא אֶהְיָא הַגְּיֵרוֹת שְׁמִקְוֹדָם, וְא"כ כ"ז הוּא בְּהַדִּינִים שְׁחָסַר בְּהַגְּיֵרוֹת דְּמַעֲיָקְרָא, מִשָּׂא"כ בְּהַנְּהָף דִּינִים דְּלִיתְנִיָּהוּ גַּם בְּנֻכְרִים, וְרַק דְּמְשׁוּם עֲבָדוֹת אֲתוּסְפוּ בִּי' הַנְּהָף דִּינִים, בְּזֶה אִין הַדְּבַר תְּלוּי כָּלֵל בְּגִירוֹת, פִּי אִם בְּשְׁיָחָרוֹר לְבַד, שְׁמוּעִיל לְהַפְקִיעַ מִינֵי' דִּין עֲבָדוֹת גַּם בְּקַדְנוּשַׁת גּוֹפּוֹ, בְּזֶה לְבַד פְּקַעוּ מִינֵי' כָּל הַנְּהָף דִּינֵי.

וּלְפִי"ז הַרִי נִיחָא הָא דְּמְשׁוֹחֲרַר קֹדָם טְבִילָה הוּי בַר קִידוּשִׁין, דְּהַרִי הָא דְּעֶבֶד וְשְׁפַחָה אִינּוּ בְּקִידוּשִׁין מְבֹנָאָר בְּקִידוּשִׁין דַּס"ח דְּהוּא מְקַרָּא דְּעַם הַדּוּמָה לְחַמּוֹר, וְהָף דְּעַם הַדּוּמָה לְחַמּוֹר הוּא דִּין מְסוּנִיִּים וּמִתְוֹסֵף בְּעֲבָדִים, מַה דְּלִיתָא גַּם בְּנֻכְרֵי, דְּהָא בְּזֶה נִכְלָל גַּם הָא

דעבד אין לוי חייס ונכרי יש לוי חייס וכמבואר בקידושין די"ז דנכרי יורש את אביו ד"ת, וכן מבואר להקדיא ביבמות דס"ב דהיו לוי בנים בגיותו יצא נדי פו"ר משום דיש לוי חייס, משא"כ בעבד דאין לוי חייס, וכינן דהוי דין מיתוסף מחמת עבדות, על פן ממילא אמרינן דלענין זה בשיתרו לביד חוזר דינו להיות פישראל, והוי בר קידושין אף קודם טבילה.

ואין לומר דאפתי לא? הא המשותר בר קידושין משום חסרון גירות, פנין דנכרי ג"כ אינו בר קידושין, דלזה אהני הא דילפינן לעבד בלה לה מאשה דלכשישתחרר אין בזה משום חסרון גירות, וכדחזינו דגם בעבד גופי' הא דלא תפסי בי' קידושין הוא רק משום טעמא דעם הדומה לחמור, אבל חסרון גירות אין פאן, ואין במשותר דין חסרון גירות אלא לגבי הנה דיינים היתרים על אשה, דבזה אמרינן פנין דליתנייהו בעבדים ממילא הוי דינו דביציאתו מעבדות לישראל צריף טבילה וגירות, ולא זולת, וכמש"נ.

ונראה דכן מבואר בלשון הרמב"ם שם שפתיב דהטבילה לשם עבדות הוי מקצת גרות, וקשה דבאמת הא הוי זה גירות שלמה, דעבד הא הוי ישראל, ומה דצריף טבילה כשנשתחרר הא זהו רק להפקעת עבדותו, ומשום דעבד הוי מינא בפ"ע מסויים בדיניו, ואיזה מקצת גירות בטבילת עבדות שלו, אלא נדאי כמש"כ דדעת הרמב"ם היא דלהפקעת עבדותו סגי בשיתרו לביד גם לכל הנוגע לאיסורין וקדושת גופו, וטעמא דצריף גירות כשנשתחרר הוא משום דלהוספת דיניו לא אהניא לי' הגירות דמעיקרא אף שהוא ישראל, ומשו"ה הוא דקוראו הרמב"ם מקצת גירות.

ולפ"ז הרי מבואר היטב דלכל הנה דיינים דאתוספו בי' משום דין עבדות סגי בשיתרו לביד, וא"כ כל שנשתחרר שוב פקע מיני' הך דינא דעם הדומה לחמור, ושפיר הוי בר קידושין אף בלא טבילה, ואע"ג שצריף טבילה מד"ת, וכמש"כ.

ונראה שפן הוא מוכרח כמש"כ דדיני עבדותו בשיתרו פקע מיני'. דאם נימא דגם לאחר השיתרו אפתי דין עבד עליו בפני עצמו לענין איסורא וקדושת גופו כל זמן שלא טבל והתגייר, א"כ כל עבד משותר קודם טבילה אמאי הוא אסור בשפחה, ונהרי מאחר דהוא באנפי נפשי' דין עבד עליו בקדושת גופו צריף להיות מותר בשפחה.

ואין לומר דבעינן לענין היתר שפחה שיהא עבד ממש, דהרי בקידושין דס"ט מבואר דממזר מותר בשפחה, ועיין בתוס' דף י"ג שפירשו הטעם בזה דהואיל דממזר בא מהנהך דלא תפסי בהו קידושין הוי ג"כ בכלל קדש דומיא דעבד ושפחה וע"כ מותר בהם, אבל הא מיהא חזינו דלא תליא זאת בהיותו עבד.

וברק במה דגופו דין קדש עלי' וכמו ממזר, וא"כ כש"כ דאף דלא הוי עוד עבד ממש אבל מאחר דהוא בעבד בקדושת גופו לענין איסורין, א"כ הא הוי קדש וצריף להיות מותר בשפחה כמו ממזר, ובכמה דוכתי משמע דאסור בשפחה מיז כשנשתחרר אף קודם טבילה וכן מוכח להקדיא מהא דסובר ר"מ בגטין די"א דשיתרו חשוב חובה לעבד ומבואר בדף י"ג שם טעמו משום שאוסרו בשפחה, ואם נימא דקודם טבילה מותר בשפחה א"כ אין פאן חובה כלל, אלא נדאי דאף קודם טבילה מיז כשנשתחרר אסור בשפחה, וקשה דצריף להיות דינו דהוי קדש ומותר בשפחה, פנין דאפתי דין עבד עליו לענין קדושת גופו קודם טבילה.

אכן לפמש"כ הרי ניחא, דהרי הוּ דִּינָא דְקַדְשָׁא הָא הוּי ג"כ דין מתוסף בעבדים, שפא מִפְּחַ עֲבָדוֹתוֹ, דְּהָא הוּ דִּינָא דְקַדְשָׁא וְהוּ דְלֹא תְּפָסִי בִּי קִידוּשֵׁינָא חַד מִיִּלְתָּא הוּינָא וְתַלְוּיִים זב"ז, [וכדחזינו דממזר חשוב ג"כ קדש משום דבא מהנה דלא תפסי בהו קידושין], וכיון דע"י השיחרור נעשה בר קידושין פקע מינה גם הא דחשוב קדש, וע"כ נאסר בשפחה.

ויסוד לדברינו אלה נראה ממסקנת הסוגיא ביבמות שם דעבד משוחרר צריף טבילה וא"צ קבלה, ואם הי' דין עבד על גופו בהפקעת קדושתו, והי' תלוי זה בגירות, הרי קשה דלמה א"צ קבלה פכל גירות דעלמא, כיון דגופו הוּי פִּעֻבָּד לְכָל הַלְכוּתוֹ, א"כ מ"ש עבד הָבָא לְהַתְּגַיֵּיר מִשְׁאָרֵי גִירוֹת דְּעַלְמָא דְצָרִיף קַבְּלָתוֹ וְדַעְתּוֹ, וגם דהרי אין בו דבר המחייבו להשלים גירותו, כיון דהוא בקדושת גופו עבד כדן האמור בתורה, ונהרי הוא מינא בפ"ע המסויים פו בדיניו, וא"כ הרי הי' צריף קבלה לגירותו, אלא ודאי כמש"כ דפקע מינה דין עבד בשיחרורו בכל קדושת גופו, ודינו חוזר שצריף להיות ישראל גמור, דהא ילפינו לי מקרא דלה לה מאשה, ויש חיוב בגופו שתחול עליו ממילא השלמת גירותו, ועל פו אע"ג דצריף טבילה דהוא עיקר מעשה השלמת הגירות, מ"מ קבלה א"צ, כיון דגופו מחוייב בכל דיני ישראל פאשה אשר בזה נכלל גם השלמת גירותו, ע"כ ממילא נעשה ישראל בהטבילה גם בלא קבלתו ודעתו, כיון דמחוייב ועומד הוא בזה, ומנהי דין ישראל שבו שא"צ עוד קבלה על השלמת גירותו, וכמש"נ.

האנמם דכדברי הרמב"ם פי"ג שם שהבאנו מבאר ז"ל וא"צ לקבל עליו מצות ולהודיעו עיקרי הדת שפבר הודיעוהו פשטבל לשם עבדות עכ"ל, הרי דתלי לה בטעמא דשפבר הודיעוהו, וכ"ה להדיא בר"ח ובר"י, וא"כ הרי משמע מזה דבעיקר דין גירותו באמת צריף קבלת מצות, ורק משום דהרי פבר הודיעוהו, וכן נראה ממה שפסק הרמב"ם דצריף שלשה לקבלו, משמע ג"כ דאין הגירות באה ממילא, דאם היתה הגירות ממילא חייילא א"כ לא היו צריכין גם למעשה ב"ד.

אכן נראה דבאמת גם בהו מקצת הי' צריף דין קבלת מצות פכל מעשה גירות דעלמא, וא"כ אע"ג דמועיל בו הוּ דִּינָא דְכָבֵר נְתַגְיֵיר דְהַגִּירוֹת חִיילָא בִּי בַע"כ, אָבָל מ"מ לֹא בְטִיִל מִיְנֵי דִין קַבְּלַת מְצוֹת שְׂיֵהָא פְּגִירוֹת דְּמִמִּילָא, וְרַק דְּדִינוֹ פְּקַבְּלָה בַע"כ, דְּאִינָה מוּעֵלַת זֹאת רַק לְגַבֵּי הַמְתַּגְיֵיר בְּלִבָּד דְּלֹא פְּעִינָא דַעְתּוֹ, אָבָל מ"מ דִּין ב"ד פְּעִינָא פְּכָל גִירוֹת דְּעַלְמָא, דְּלֹא שְׂנֵי בֵין גִירוֹת וְקַבְּלַת מְצוֹת שְׁבַע"כ מִשְׁאָרֵי גִירוֹת דְּעַלְמָא, דְּבַעֲיָנָא דִּיקָא ב"ד לְקַבְּלוֹ בְּהוֹסְפַת גִירוֹתוֹ שְׁתַּחוּל עָלָיו הַגִּירוֹת.

והכי מוכרח, דאם נימא דבאמת צריף קבלתו ודעתו ורק משום דהרי פבר הודיעוהו מתחלה פשטבל לשם עבדות, א"כ הא צ"ע דכ"ז שייף רק בעבד שנתגיייר מתחלה לשם עבדות, אָבָל בְּנִוֵּל פְּשֵׁהוּא עֵבֶד הָא לֹא הוּדִיעוּהוּ עוֹד מֵעוֹלָם, וא"כ הרי צריף להיות דינו דצריף קבלת מצות, וזה דחוק מאד, אלא ודאי מוכח כמש"כ דעיקר הדין הוּי דא"צ דעתו בזה, והוּי קבלה דבע"כ, ומשום דיש על גופו חיוב שיחול עליו השלמת גירותו בע"כ.

והא דכתב שפבר הודיעוהו פשטבל לשם עבדות, היינו דמחדש לן בזה דמשו"ה פְּעִינָא בְּהוּ קַבְּלָה שְׂהִיְתָה בְּעַת שְׁנַתְּגַיֵּיר לְשֵׁם עֲבָדוֹת שְׂיִידִיעוּהוּ גַם הֵנָּה מְצוֹת הַנּוֹהֲגוֹת רַק בְּכֹן חוּרִין, כִּינָא דְטַבִּילָה הָרֵאשׁוֹנָה מוּעֵלַת גַּם לְעַנְיָן הַגִּירוֹת שֶׁאֵח"כ שְׁתַּחוּל עָלָיו בַע"כ,

וכמש"נ וגם דבְעִיקָר הַדְּ דִּינָא דב"ד שֶׁל גְּרִיּוֹת אִם הוּא תְּלוּי בְּזוּה דְגַר צְרִיף לְקַבֵּל עָלָיו
עוֹל מִצּוֹת אִם לֹא כְּבָר נִחְלָקוּ בְּזוּה הֶרְאִשׁוּנִים וְכַמְבֹּאֵר בְּחִידוּשֵׁי הֶרְמֵב"ן וְהַרְשָׁב"א
בְּסוּגְיָא שְׁם יַעו"ש בְּדַבְרֵיהֶם].

וּלְדַעַת הַתּוֹס' דס"ל דְּקוֹדֵם טְבִילָה עוֹד לֹא תְּפָסִי בִּי קִידוּשִׁין, וּא"כ הָרִי חֲזִינָן דס"ל
דְּקוֹדֵם טְבִילָה עוֹד לֹא פָּקַע מִיַּגְוִי שׁוּם דִּין עֲבָדוֹת כָּלֵל, וּלְפִי"ז צ"ל לְדִידְהוּ דְּהָא דא"צ
קַבְּלָה הוּא דִּינָא בַּפ"ע בְּטְבִילַת עֶבֶד שְׁחֵלָה עָלָיו גְּרִיּוֹת בַּע"כ, וְכֵן הוּא מְוַכְרַח בְּלֹא ה"ה,
לְפִי שִׁיטְתָם דְּהַטְבִּילָה יְכוּלָה לְהִיּוֹת גַּם קוֹדֵם שִׁיחְרוּר בַּע"כ, וְאִז הֲלֵא הוּא עוֹד עֶבֶד
גָּמוּר, אֲלֵא וְדַאי ש"מ דְּשִׁאנֵי טְבִילַת גְּרִיּוֹת שֶׁל שִׁיחְרוּר מְשַׁאֲרֵי גְּרִיּוֹת בְּזוּה דְּלֵא בְּעִינָן
דַּעַתוֹ, וּא"כ ה"ה לְטְבִילָה שְׁאֲחַר שִׁיחְרוּר דְּלֵא בְּעִינָן דַּעַתוֹ.

וְכֵן הָא דְּאָסוּר בְּשִׁפְחָה מִיַּד כְּשֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר, צ"ל אֲלֵיבִינְהוּ עִפְי"מ דְּאִיתָא בְּגִטִּין דְּרַף מ' בְּתוֹס'
ד"ה אוֹתוֹ הָעֶבֶד דְּמְבֹאֵר שְׁם דַּעַת רַש"י דְּגַם בְּמַפְקִיר עֶבֶדוֹ דְּפָקַע מִיַּגְוִי רְשׁוּת רַבּוֹ אָסוּר
ג"כ בְּשִׁפְחָה, וְהֵתָם הָא לְכָל הַשִּׁיטוֹת לֹא פָּקַע מִיַּגְוִי עוֹד דִּין עֲבָדוֹתוֹ, וּמ"מ ס"ל לְרַש"י
דְּאָסוּר בְּשִׁפְחָה, וּבַע"כ דְּלֵהִיטֵר שִׁפְחָה בְּעִינָן עֶבֶד מְמַשׁ, וְאֵע"ג דְּהַתּוֹס' פְּלִיגֵי הֵתָם ע"ז,
הֵינּוּ מִשׁוּם דס"ל דְּכִינּוֹן דַּעוּד לֹא נִשְׁתַּחֲרַר ע"כ הָוִי עוֹד עֶבֶד מְמַשׁ, אֲבָל לְאַחַר
שִׁנְשׁוּתָחֲרַר דְּלֵא הָוִי עֶבֶד מְמַשׁ שְׁפִיר אָסוּר לְכו"ע.

אֲכֵן הֶרְמֵב"ם הָרִי פְּתַב דְּהָא דא"צ קַבְּלָה הוּא מִשׁוּם טַעְמָא דְּשִׁכְבָר הוֹדִיעֵוּהוּ, וּא"כ הָרִי
מְוַכְרַח דְּלֵא הָוִי גְּזוּה"כ בְּטְבִילָה זֹו שֶׁא"צ דַּעַתוֹ בְּזוּה, וּא"כ בַּע"כ מְוַכְרַח אֲלֵיבִינְהוּ כַּמְש"כ
דְּדִינֵי עֲבָדוֹתוֹ בְּשִׁיחְרוּר פָּקַע מִיַּגְוִי לְגַמְרֵי, וּמִשׁוּם הַדְּ טַעְמָא הוּא דְּלֵא בְּעִינָן דַּעַתוֹ בְּזוּה,
וְכַמְש"כ.

פְּט"ו ה"ט גַּר שֶׁנִּשְׁאָא בֵּת יִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָא גְּיֹוֹרֶת הַנֹּלָד יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר וְאָסוּר
בְּמַמְזֵרַת עַכ"ל, וְהַקְשָׁה עָלָיו הָר"ן בַּפ' עֲשָׂרָה יוֹחֲסִין וְנ"ל וְלֹא יִדַּעְתִּי מִיַּגְוִי לֹו דֵּאֵע"ג
דְּנִכְרֵי הַבָּא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל הַנֹּלָד יִשְׂרָאֵל גָּמוּר וְאָסוּר בְּמַמְזֵרַת הֵתָם הֵינּוּ טַעְמָא מִשׁוּם
שֶׁא"א לֹו לְהַתְיַחֵס אַחַר אָבִיו דְּלִמְשַׁפְּחוֹתָם לְבֵית אָבוֹתָם בְּיִשְׂרָאֵל הוּא דְּכַתִּיב אֲבָל זֶה
שֶׁאָבִיו יִשְׂרָאֵל גָּמוּר לְמָה לֹא יִתְיַחֵס אַחַר אָבִיו וִיהֵא נִידוֹן כְּגַר דְּמוֹתָר בְּמַמְזֵרַת וְהָרִי כָּאֵן
יֵשׁ קִידוּשִׁין וְאִין עֲבִירָה וְהַנֹּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר וְצ"ע עַכ"ל.

וּבְאֲמַת הִיא סוּגְיָא עֲרוּכָה בִּיבְמוֹת דְּרַף נ"ז ע"א בְּעָא מִיַּגְוִי ר"י מר"א פְּצוּעַ דְּכָא פֶּהָן
שֶׁנִּשְׁאָא בֵּת גָּרִים מְהוּ שִׁיאֲכִילְנָה בְּתַרוּמָה וְכו' כְּשִׁרְוֹת מִיתוּסְפָא בַּהּ וְאֲכָלָה אוֹ דִּילְמָא
קְדוּשָׁה מִיתוּסְפָא בַּהּ וְלֹא אֲכָלָה, ת"ש כִּי אֲתָא רַאב"ח מְדַרוּמָא אֲתָא וְאִיתִי מִתְנִיתָא
בִּידְנִי מִיַּגְוִי לְפָצוּעַ דְּכָא פֶּהָן שֶׁנִּשְׁאָא בֵּת גָּרִים שֶׁמְאָכִילָה בְּתַרוּמָה שֶׁנִּשְׁאָמַר וְכֵהָן כִּי יִקְנֶה
נֶפֶשׁ וְגו' יֵאָכֵל בּוֹ וְכו' וּש"מ כְּשִׁרְוֹת אִיתוּסְפָא בַּהּ וְאֲכָלָה ש"מ, וּפִירַש"י שְׁם בְּלִשׁוֹן
רַאשׁוֹן דְּקָאֵי עַל בֵּת גָּרִים שֶׁאֲמָה מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִסְקָנָא דְּכְשִׁרְוֹת אִיתוּסְפָא בַּהּ וְלֹאוּ קֵהָל
הִיא וּמִתְרַת לְפַצ"ד וְלֹא הָוִי מְשַׁתְּמֶרֶת לְבִיאָה פְּסוּלָה וְאוּכְלַת בְּתַרוּמָה, אֲכֵן בְּלִשׁוֹן
שְׁנֵי פִירַש"י שְׁם דְּהָא דְּכְשִׁרְוֹת אִיתוּסְפָא בַּהּ הֵינּוּ לְאִיקְרוּי' קֵהָל, אֲלֵא דְּהַגְמ' מוֹכִיחַ
דְּכִינּוֹן דְּהָא דְּאֲמָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁרְיָא לְכַהֲנָה הוּא מִשׁוּם דְּאִיתוּסְפָא בַּהּ כְּשִׁרְוֹת לְאִיקְרוּי'
קֵהָל ש"מ דְּבִלָּא אֲמָה מִיִּשְׂרָאֵל לָאוּ קֵהָל הִיא וּמִתְרַת לְפַצ"ד וּמְאָכִילָה בְּתַרוּמָה, הָרִי
לְהִדְיָא דְּלִלְשׁוֹן רַאשׁוֹן שֶׁל רַש"י הַסּוּגְיָא מְבֹאֵרֶת כְּדַעַת הָר"ן דְּבִאֲמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל לָאוּ קֵהָל

הוא, ויל'שון אחרון של רש"י הסוגיא מבוארת פדעת הרמב"ם דבאמו מישראל תשוב קהל ואסור בפסולי קהל.

ועל קושית הר"נ מהא דלמשפחותם לבית אבותם, ע"כ צ"ל דדין קהל יסוד דינו אינו דין משפחה, רק דהוא חלות דין בגופו מדין קדושת ישראל, וכך שהוא חלות דין על הגוף בלא דין משפחה מהני ע"ז גם צד האם, ולא נאמר ע"ז הדין דמשפחת אם אינה קרויה משפחה פינו דלא תליא במשפחה כלל, ועל פן שפיר הני קהל ע"י האם, וכמסקנת הגמ' דכשרות איתוספא בה, דהיינו לאיקרוי קהל.

ואע"ג דהסוגיא הא אלא שם אליבא דראב"י דס"ל דבת גרים לא תנשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל נאנו לא קי"ל פנותי' אלא כר' יוסי דלא מחלק בין אמה מישראל לבת גרים אלא בכל גונוי שריא וכמבואר בקידושין דף ע"ח וברמב"ם פי"ט מאיסורי ביאה הי"ב, אכן י"ל דלענין עיקר הדין של קהל בזה כו"ע כראב"י דכשרות איתוספא בה, וחלוק בין אמה מישראל לאין אמה מישראל, ויסוד פלוגתא ראב"י ור' יוסי היא אם דין הפשר כהונה מיתלא תלוי בדין קהל שבה אם לא, דראב"י ס"ל דלעולם לא מתכשרא לכהונה עד שיהא בה דין קהל, וע"כ ס"ל דאינה פשרה לכהונה עד שתהא אמה מישראל, ור"י ס"ל דכהונה וקהל לא שייכי להדדי וכשרה לכהונה אף שאינה בכלל קהל, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דבאמו מישראל מיקרי קהל, משום דמפרש פלישנא בתרא דרש"י, ונמצא דהוא זה כמסקנת הסוגיא דכשרות איתוספא בה.

ועיין ברמב"ם פ"ז מהל' תרומות הי"ג שפתיב ונ"ל פצוע דפא וכו' וכן אם נשא בת גרים ה"ז אוכלת עכ"ל, וכתב בסתמא בת גרים דהיינו בת גרים ממש, ונהו להדיא כל"ב של רש"י, ודיינו כמש"כ.

והנה בבכורות דף מ"ז אמר ראב"א לוי' שילדה בנה פטור מה' סלעים, דאי עבר ממאן וכו' אלא דאי עבר מישראל למשפחותם לבית אבותם פתיב, אר"פ דאי עבר מנכרי וכו' לוי פסול מיקרי עיי"ש, ולכאורה הרי מבואר מזה פהר"ן דכשאביו ישראל הולך אחר אביו משום למשפחותם לבית אבותם, ובשאביו נכרי להכי שדינו לי' בתר דידה משום דאינו מתניחס אחר האב, וא"כ בגר דהולך מתניחס אחריו הדין נותן דהולך יתניחס אחר אביו ויהא נידון כגר פקושית הר"ן.

אלא דבאמת צ"ע בהך סוגיא דקאמרה דאי עבר מנכרי לוי פסול מיקרי, והא מלמשפחותם לבית אבותם גמרינו דמשפחת אב קרוי' משפחה משפחת אם אינה קרוי' משפחה, וא"כ אמאי הוי בנה לוי הא משפחת אם אינה קרוי' משפחה, ונהי דהכא שאני דאין הולך מתניחס אחריו, אבל מ"מ חלות שם לוי' ג"כ ליתא פינו דמשפחת אם אינה קרוי' משפחה, ובשלמא בהא דנכרי ועבד הבא על בת ישראל דהולך ישראל, התם היינו טעמא, דלענין למהוי הבן ישראל א"צ יחוס משפחה כלל, וכך שאמו ישראלית הבן ישראל ממילא, ולזרעי' דאבנה רחמנא אפקרי'.

משא"כ למהוי הולך לוי דזה לא יוכל להיות רק אם האם משני' לי' לוי, וזה קשה הא משפחת אם אינה קרוי' משפחה. ולכאורה משמע מסוגיא זו, דעד פאן לא שמעינו מלמשפחותם לבית אבותם דמשפחת אם אינה קרוי' משפחה אלא היכא דאיכא משפחת

אָב, אָבֵל הֵיכָא דְלִיתָא לְמִשְׁפַּחַת אָב אִיתָא לְמִשְׁפַּחַת אַם, וְלֵהֲכִי בְדַאֲרֵי עֲבָרָה מְנַכְרֵי שְׁפִיר מְשׁוּנִי לִי לְבָרָא דְכַוְנָתָהּ.

אוּלָם בְּאַמְת שְׁמַעֲיָנָן לְהִיפּוּף בְּב"ב דְּרַף קִי"ד דְּאִיתָא שְׁם דְּר"י בְּר"ש סוּבְר ד"ת אִשָּׁה יוֹרְשַׁת אֵת בְּנָה דְכְתִיב מְטוֹת וְאִיתְקַשׁ מְטָה הָאָם לְמְטָה הָאָב מֵה מְטָה הָאָב יוֹרְשׁ אֵת בְּנוֹ אַף מְטָה הָאָם אִשָּׁה יוֹרְשַׁת אֵת בְּנָה וְאִיתִיבֵי ר"י וְכו' עֵי"ש, וּמְסִיק דָּאָם לֹא יִרְתָּהּ, וְעֵינָן שְׁם בְּתוּס' שְׁפִירְשׁוּ דְקָאֵי בְּגִיּוֹרְת דְלִיכָא מְשַׁפַּחַת אָב עֵי"ש, אֶלְמָא דְאַף דְלִיתָא לְמִשְׁפַּחַת אָב מ"מ מְשַׁפַּחַת אַם ג"כ לִיתָא, וְאַפִּילוּ רִיב"ש לֹא קֹאֲמַר אֶלְא מְשׁוּם דְדַרְרִישׁ קְרָא דְכְתִיב מְטוֹת וְאִיתְקַשׁ מְטָה הָאָם לְמְטָה הָאָב, אָבֵל בְּלֹא"ה לֹא, הֲרִי לְהִדְיָא דְמַמְעֻטִּין מְקָרָא דְלְמִשְׁפַּחוֹתָם לְבֵית אַבוֹתָם דְמִשְׁפַּחַת אַם לֹא הוּיָא מְשַׁפָּחָה אַף הֵיכָא דְלִיכָא מְשַׁפַּחַת אָב, וְקָשָׁה הֵכָא דְאַמְרִינוּ דְבְנָה לוי.

וְהִנְרָאָה מְוַכְרַח מְזָה, דְבַחְלוֹת שְׁם לוי תְּרֵי דִינֵי בָהּ, דְמַלְבַּד דִּין מְשַׁפַּחַת לוי, שְׁהוּא יְסוּד כָּל דִּינֵי לוי, לְהַכְשֵׁרוּ לְעִבּוּדַת הַלְוִיִּים וְלְכָל דִּין מִתְּנוּת לוי, אִיכָא עוּד חֲלוֹת דִּין לוי שְׁאִינוּ תְלוּי בְּמִשְׁפָּחָה, וּבְזָה דִינָם חֲלוּק, דְבְדִין מְשַׁפַּחַת לוי הִפְל הוּלָף אַחַר הָאָב, מְקָרָא דְלְמִשְׁפַּחוֹתָם לְבֵית אַבוֹתָם, מִשָּׂא"כ דִּין לוי שְׁאִינוּ תְלוּי בְּמִשְׁפָּחָה, בְּזָה מְהֵי גַם צַד אִמּוּ לְאַשׁוּוּיָי לוי, וְהָא דְלוּי מִיפְטָר מִחֻמְשׁ סְלָעִים שְׁל פְדִיוֹן דְמִבְּנוֹאָר בְּהַסְגִּיא דְבְכּוֹרוֹת דְבְנַכְרֵי שְׁבָא עַל הַלְוִי' ג"כ מִיפְטָר בְּזָה מְשׁוּם דְלוּי פְסוּל מִיְקָרִי, הוּא מְשׁוּם דְהַפְטוֹר שְׁל לְוִיִּים בְּפְדִיוֹן אִינוּ תְלוּי כָּלֵל בְּדִין לוי שְׁל מְשַׁפַּחַת לוי, פִּי אַם דְכָל צַד חֲלוֹת לוי שְׁלוּ מוֹעִיל לְפָנוּטְרוּ מִפְדִּיוֹן, וְעַל כֵּן מְהֵינָא לְזָה גַם חֲלוֹת לוי הִבָּא מִצַּד אִמּוּ פִּינוּ דְאִין זֶה נוֹגַע לְדִין מְשַׁפָּחָה כָּלֵל, וְהָא דְקֹאֲמַר שְׁם בְּסוּגִיא דְבְכּוֹרוֹת אִי דְאִיעְבַר מִיִּשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחוֹתָם לְבֵית אַבוֹתָם אָמַר רַחֲמֵנָא, הֵינּוּ הֵיכָא דְאַבּוּ יִשְׂרָאֵל וְאִמּוּ לוי פִּינוּ דְמְהֵינָא מְשַׁפַּחַת הָאָב לְמִיחַל עֲלֵי שְׁם מְשַׁפַּחַת יִשְׂרָאֵל, א"כ מִמִּילָא פִּקַּע מִינֵי דִין לוי לְגַמְרֵי, וְחֵיב גַם בְּפְדִיוֹן פִּינוּ שְׁאִינוּ לוי כָּלֵל, מִשָּׂא"כ בְּנַכְרֵי הִבָּא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל דְלִית בֵּי שׁוּם חֲלוֹת שְׁל שְׁם מְשַׁפָּחָה בְּעוֹלָם, אִז שְׁפִיר דִּינוּ חֲלוּק, דֹּאע"ג דְלִית בֵּי דִין מְשַׁפַּחַת לוי, אָבֵל מ"מ שְׁם לוי שְׁאִינוּ תְלוּי בְּמִשְׁפָּחָה לֹא פִקַּע מִינֵי, וּמִיפְטָר מִדִּין פְדִיוֹן שְׁל חֻמְשׁ סְלָעִים.

וְהִאֲוִינָם דְאַפְתִּי סְבָרָא זֹו טַעְמָא בְּעֵי, דְאִיף מוֹעִיל דִּין מְשַׁפַּחַת אָב לְהַפְקִיעַ מִינֵי דִין לוי הִרְאוּ לֹו מִצַּד אִמּוּ, וְכִי מְשׁוּם דְלְאַבּוּהָ מִיחֲסַר הַלְוִי' נִפְקַע הַלְוִי' שְׁל הַבֵּן. אָכֵן בְּאַמְת גִּיחָא, דְהֵנָּה לְכַאוּרָה קָשָׁה הָא דְאַמְרִינוּ בְּסוּגִיא דְבְכּוֹרוֹת דְרַף מ"ז שְׁם פְּהֵנַת שְׁיִלְדָה בְּנָה חֵיב בְּחֻמְשַׁת סְלָעִים מְשׁוּם דְכִינוּ דְאִיבְעֵלָה לְנַכְרֵי הוּיָא לָה זָרָה וּבְנָה לֹאוּ פְהֵן הוּא עֵי"ש בְּסוּגִיא, וְקָשָׁה דְנָהֵי דְנִפְקַע מִינָה דִין פְּהוּנָה מ"מ הָא אָמְרִינוּ בִּיבְמוֹת דְרַף פ"ו דְכֵהָנִים הוּוּ נְמִי לְוִיִּים וּא"כ לְהוּי בְּנָה לוי דְמִלְוִי' הֲרִי לֹא אִיפְקַעָה לָה בְּהָא דְאִיבְעֵלָה לְנַכְרֵי כְּדֹאֲמַר שְׁם לְעִיל דְלוּי' שְׁיִלְדָה פְטוֹר מֵה סְלָעִים וְקָשָׁה אִמְאֵי בֵּן הַפְּהֵנַת חֵיב בֵּה סְלָעִים, וְעֵינָן בְּתוּס' שְׁם שְׁכַתְבוּ וְז"ל וְאַפִּילוּ קְדוּשַׁת לוי פִּקַּעָה מִינָה וְגִרְעָה מְלוּי' וְכו' דֹּאע"ג דְמִיפְסִלָא בְּתְרוּמָה לֹא פִקַּעָה מִינָה קְדוּשַׁתָּה לְעַנְיָן חֻמְשׁ סְלָעִים, אָבֵל פְּהֵנַת דְקְדוּשַׁתָּה מְגוּפָה אֲתִיא כְּשִׁמְתַחֲלָלַת פִּקַּעָה קְדוּשַׁתָּה לְגַמְרֵי עכ"ל, אָכֵן תִּירוּצָם זֶה לֹא שְׁיִיף אֶלְא ע"ז שְׁמַצַּד קְדוּשַׁת פְּהוּנָה נְכָלֵל בָּהּ גַם קְדוּשַׁת לוי, וְע"ז הוּא שְׁכַתְבוּ דְכִינוּ דְקְדוּשַׁתָּה מְגוּפָה אֲתִיא ע"כ כְּשִׁמְתַחֲלָלַת פִּקַּעָה קְדוּשַׁתָּה לְגַמְרֵי, אָבֵל הֲרִי עֲדִינוּ צ"ע,

דַּהְרֵי בְּאֵמֶת כָּל פֶּהוּ הָוֵי גַם לִוֵי מְלֻבֵד קַדְוֶשֶׁת הַפְּהוֹנָה דְּאִית בֵּי, דַּהְרֵי הוּא מִמְשַׁפְּחָת לִוֵי.

אַלְא וְדַאי נִרְאָה מוֹכַח מְזָה, דְּאַף דְּכַהֲנִים אֵיִקְרוּ לִוֵּיִים, מ"מ דִּין הַפְּהוֹנָה מְבַטֵּל וּמְפַקִּיעַ דִּין לִוֵי מִיַּגְוִי, דְּכַהֲנִים לִוֵּיִים וַיִּשְׂרָאֵלִים שְׁלִשָּׁה שְׁמוֹת וּתְלַתָּא קַהְלֵי מְיֻחָדִים גִּינְהוּ, וְכָל מְשַׁפְּחַת פְּהוֹנָה אֵינְהָ בְּדִין מְשַׁפְּחַת לִוֵי, וְהָא דְּאִיתָּא בִּיבְמוֹת דְּרַף פ"ו דְּכַהֲנִים נְמִי אֵיִקְרוּ לִוֵּיִים, לָאוּ מְדִין מְשַׁפְּחַת לִוֵי הוּא דְּאַתְיִנּוּן עֲלֵהּ, פִּי אִם מְדִין פְּהוֹנָה שְׁפּוֹלְלַת בְּהָ גַם עֲנִינֵי לִוֵי, וְע"כ פְּשָׁאֵיבְעֵלְהָ לְנַכְרֵי דְּאֵיִפְסְלָה מִן הַפְּהוֹנָה, דְּבַנְהָ נְמִי לָאוּ פֶּהוּ הוּא, מִמִּילָא הוּא זֶר גְּמוּר דְּאִין בּוּ גַם דִּינֵי לִוֵי ג"כ וְחֵיב בְּחֻמְשׁ סְלָעִים.

וְכִינּוּן שְׁפֵן נֹאמֵר מְעַתָּה דְּגַם בְּיִשְׂרָאֵל הַדִּין כּוּ, דְּשֵׁם קַהֲלֵי דְּיִשְׂרָאֵל הוּא חִלּוֹת שֵׁם בַּפ"ע הַמְּפַקִּיעַ וְסוּמֵר דִּין פְּהוֹנָה וְלִוֵי, וְעַל כֵּן אַף אִם יִסוּד דִּינוּ הוּא חֶסְרוֹן פְּהוֹנָה וְלִוֵי, מ"מ חִלּוֹת שֵׁם קַהֲלֵי דְּיִשְׂרָאֵל שְׁבּוּ גּוֹרֵם שְׂיָהָא בּוּ דִין הַפְּקָעָה מִפְּהוֹנָה וְלִוֵי, וְשְׁפִיר אֶהְיָא מְשַׁפְּחַת אַב שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאַפְקוּעֵי מִיַּגְוִי דִּין פְּהוֹנָה וְלִוֵי לְגַמְרֵי הֶרְאוּנִי לוּ מְצַד אִמּוּ פִּינּוּ דְּשֵׁם קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל בֵּי, וְכַש"נ.

וּלפ"ז מְתִישְׁבָּא הֵיטֵב הַסּוּגְיָא דְּבְכּוֹרוֹת לְדַעַת הֶרְמַב"ם וְלִישְׁנָא בְּתֵרָא דְּרִש"י דְּגַר שְׁנָשָׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל הַגּוֹלֵד קַהֲלֵי, וְאַדְרָבָּה דְּהַסּוּגְיָא מוֹכַחַת וּמְתַבְּאַרְת פְּנוּתִיָּהוּ, דְּהָא וְדַאי דְּדִין קַהֲלֵי חֵיילָא מִמִּילָא ע"י הָאִם וְאִינוּ נּוֹגַע פְּלֵל לְדִין מְשַׁפְּחָה, וְכִדְחִינּוּ דְּצַד הָאִם מוֹעִיל לְמִיחַל עֲלֵי גַם דִּין לִוֵי, וּמִמִּילָא דְּהוּא הַדִּין גַם לְדִין קַהֲלֵי, וְרַק דִּישׁ לְדוֹן דְּכִינּוּ דְּהַגּוֹלֵד מְתַיַחַס אַחַר הָאֵב, א"כ יִפְקִיעַ חִלּוֹת מְשַׁפְּחַת הָאֵב אֶת הַדִּין קַהֲלֵי הֵבָא מִכַּח אִמּוּ, אֲבָל בְּזָה הַחִילּוּק מְבּוֹנָר, דְּדוֹנְקָא מְשַׁפְּחַת פְּהוֹנִים לִוֵּיִים וַיִּשְׂרָאֵלִים דְּכּוֹלְהוּ דִּין חִלּוֹת שֵׁם בְּהוּ, שֵׁם פְּהוֹנָה, שֵׁם לִוֵי, שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְשְׁמוֹת הַסּוּתְרִים זא"ז גִּינְהוּ, וְע"כ שְׂיָהָ בְּהוּ דִּין הַפְּקָעָה שְׁשֵׁם אֶחָד מְפַקִּיעַ אֶת חֲבִירוֹ, וּמִמִּילָא דְּאִית בְּהוּ דִּינָא דְּלִמְשַׁפְּחוּתֵם לְבֵית אַבּוּתֵם גַם לְעַנְיָן דִּין הַפְּקָעָה דְּהַפֵּל הוֹלְךָ אַחַר הָאֵב, מִשָּׂא"כ בְּחֶסְרוֹן קַהֲלֵי דְּגַרִים דְּאִין בְּזָה שׁוּם חִלּוֹת דִּין, וְאִין מְשַׁפְּחַת הָאֵב סוּמֵר פְּלֵל לְדִין קַהֲלֵי הֵבָא מִכַּח אִמּוּ, וְלֹא שְׂיָהָ הֵבָא דִּין הַפְּקָעָה פְּלֵל, וּמִמִּילָא דְּכָל שְׂאִמּוּ יִשְׂרָאֵלִית הָוֵי בְּכָלל קַהֲלֵי אַף דְּהַגּוֹלֵד מְתַיַחַס אַחַר הָאֵב.

וְהִנֵּה לְלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן שֶׁל רִש"י, אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַם דַּעַת הֶר"ן, דְּגַר שְׁנָשָׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל הַגּוֹלֵד אִינוּ בְּכָלל קַהֲלֵי, וְהֵינּוּ מַגְזָה"כ דְּלִמְשַׁפְּחוּתֵם לְבֵית אַבּוּתֵם, הֶרִי אִין לְפָרֵשׁ דְּהַטְעַם הוּא מְשׁוּם דַּס"ל דְּהַדִּין דְּקַהֲלֵי הוּא דִּין מְשַׁפְּחָה, וְעֵינְקֵר חִלּוֹת שֵׁם קַהֲלֵי צְרִיף דּוֹנְקָא מְשַׁפְּחַת אַב, דַּא"כ הָא לֹא הֵנּוּ מְהַנְיָא מְשַׁפְּחַת אִם בְּשׁוּם מְקוּם, וְקִשְׁיָה מְנַכְרֵי הֵבָא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל דְּהַגּוֹלֵד קַהֲלֵי לְכוּ"ע וְכַמְבּוֹנָר בְּר"ן שֵׁם, וְאִיף מְהַנְיָא מְשַׁפְּחַת אִם, וְהֶרִי לְהַדְיָא מְבּוֹנָר בְּהַסּוּגְיָא דְּבְכּוֹרוֹת דְּנַכְרֵי הֵבָא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל הַגּוֹלֵד לִוֵי, דְּמַכַּש"כ דְּהָוֵי בְּכָלל קַהֲלֵי, אֲלֵא וְדַאי דְּהָא לְכוּ"ע דְּדִין קַהֲלֵי חֵיילָא מִמִּילָא וְאִינוּ תְּלוּי בְּדִין מְשַׁפְּחָה וְגַם צַד הָאִם מְהַנְיָ לְאַשׁוּוּיֵי קַהֲלֵי, וְכַהֲסוּגְיָא דְּבְכּוֹרוֹת שְׁהַבְּאֵנוּ, וּבַע"כ צ"ל בְּטַעַמִּיָּהוּ דְּהוּא זֶה מְשׁוּם דְּהֵבָא מְתַיַחַס אַחַר אֲבִיו דְּלָאוּ קַהֲלֵי הוּא וּמְפַקִּיעַ מִיַּגְוִי הַדִּין קַהֲלֵי הֶרְאוּי לְחוּל עֲלִיו מִכַּח אִמּוּ, וְזֶה צ"ע אִיף שְׂיָהָ הֵבָא דִּין הַפְּקָעָה, פִּינּוּ דְּגַם בְּאֲבִיו הָא דְּלָא אֵיִקְרֵי קַהֲלֵי אִין בְּזָה שׁוּם חִלּוֹת דִּין, וְרַק חֶסְרוֹן קַדְוֶשֶׁת קַהֲלֵי בְּלֻבֵד הוּא דְּאִית בֵּי, וְאִין זֶה סוּמֵר פְּלֵל לְדִין קַהֲלֵי הֶרְאוּי לְחוּל עַל הַבֵּן מְחַמַּת אִמּוּ, וְצ"ע.

ונראה דדעת רש"י וקר"ן היא, דבההו דלמשפחותם לבית אבותם איפלל דינא שלא תועיל בי' צד אמו פלל, וע"כ נהי דעל עצם החלות של קהל לא שייכא הפקעה מצד אב, אבל מ"מ תייל מיקא הו דינא דמשפחת אב שלא תועיל לי' צד האם וממילא דלא נעשה קהל, ובזה שפיר מסלק קר"ן, דבנכרי הבא על בת ישראל דאינו מתיחס אחר האב ובטל דבר המפקיע צד האם מינו, אז שוב הדר דינא דהוי קהל ממילא ע"י אמו, פנין דעצם החלות של שם קהל אינו דין משפחה, משא"כ בגר שנשא בת ישראל דמועיל זה דמתיחס אחר אביו שלא יחול בי' צד האם פלל, ממילא לא תייל בי' גם דין קהל.

פי"ז ה"ב פל פהו שנשא אחת מהשלוש נשים אלו בין גדול בין הדיוט ובעל לוקה ואם בא עליה דרף זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה שנאמר לא יקחו עד שיקח ויבעול אבל כ"ג שבא על אלמנה לוקה אחת אע"פ שלא קדש שנאמר לא יחלל פניו שבעלה חללה ופסלה לכהונה, אבל זונה וחללה וגרושה הרי הן מחוללות ועומדות קודם בעילתו, ולפיכך לוקה כ"ג לבדו על בעילת אלמנה לבדה עכ"ל, ובהשגות ז"ל אין השכל מודה בזה שהרי למדו פהו הדיוט מכ"ג לחילול הנרע בגז"ש זונה זונה הלכך פי הדדי גינהו באיסוריהו וכו' מה שראה בגמ' כ"ג באלמנה לוקה שתיים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל והוא סבר דוקא כ"ג ולא היא אלא משום דלא מתני לי' בכהו הדיוט חלול דאשה בשלא גמר ביאתו קמיירי דליכא חלול זרע עכ"ל, והוא בסוגיא דקידושין דף ע"ח א"ר יהודה כ"ג באלמנה לוקה שתיים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל, ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו בשלא גמר ביאתו, וכן שם עוד בסוגיא אמר אב"י קידש לוקה בעל לוקה וכו' רבא אומר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה משום דכתיב לא יקח ולא יחלל מה טעם לא יקח משום לא יחלל וכו' ומודה רבא בכ"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שולוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא נהרי הוא חילל, והמבואר מתוך הסוגיא, דבביאה שע"י קידושין לקי תרתי, משום לא יקח ומשום לא יחלל, ובגמר ביאה לוקה שלישית משום חילול זרע, וביאה בלא קידושין לית בה משום לא יקח ולוקה רק משום ולא יחלל, אלא דהרמב"ם חידש דהא דלוקה גם בביאה בלא קידושין משום לא יחלל הוא דוקא באלמנה, אבל לא בגרושה זונה וחללה לפי שהן מחוללות ועומדות, ובדידהו ליכא רק מלקות של לא יקח, האמור רק על מעשה ביאה עצמה שהיתה בקידושין ג"כ, משא"כ בביאה בלא קידושין.

דהולא יחלל שבה אינה על מעשה ביאה בלבד, פי אם בצירוף מה שמחלל את האשה והנרע, בזה מהני טעמא דמחוללות ועומדות למקפטר בגרושה זונה וחללה שפסולות לכהונה בלא"ה, ולא מיחייב בזה רק באלמנה לבד שהיא פשרה לכהונה ואינה מחוללת, ובזה גם דעת הראב"ד פן, אלא שסובר דבגמר ביאה מיקא מיחייב בכולהו משום חילול זרע, דלא הוי מחולל ועומד, וזהו שהשיג על הרמב"ם שפסק דבגרושה זונה וחללה מקפטר לעולם, והא בגמר ביאתו ליכא טעמא דמחולל ועומד.

ובאמת שקשה עוד מהא דאיתא בסוגיא שם מתיב רבא אלמנה וגרושה לוקה משום שני שמות מאי לאו שני שמות ותו לא, לא שני שמות על זה ושני שמות על זה, הרי להדיא דגם בגרושה לוקה משום לא יחלל ולא מקפטר מטעמא דהיא מחוללת ועומדת, ולדעת

הָרֶמְבַּ"ד י"ל דְּהַמְשָׁנָה אֵינְרִי בְּגִמְרַי בִּיאָתוֹ דְּלִקֵי מְשׁוּם חִילּוּל זְרַע, אֲבָל לְדַעַת הָרֶמְבַּ"ם דְּמִפְטָר לְעוֹלָם הָרִי קִשָּׁה מְסוּגִינָן דְּמִבְּנֹאֵר דְּגַם בְּגִרוּשָׁה לֹקְהָ שְׁתִּימִים, וְצ"ע.

וְהִנֵּה בְּפִי"ט מֵהַל' אֵינְרִי בִּיאָה הַט"ו פֶּתַח הָרֶמְבַּ"ם ז"ל פְּהַנִּים לְוִיִּים וַיִּשְׂרָאֵלִים מִן־רִין לְבֹא זב"ז וְהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר, לְוִיִּים וַיִּשְׂרָאֵלִים וְחֻלְלִים מִן־רִין לְבֹא זב"ז וְהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר וַיִּתְּלָדוּ עַל מְשֻׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבוֹתָם בֵּית אָבִיו הִיא מְשֻׁפְּחָתוֹ וְאִין בֵּית אָמוֹ מְשֻׁפְּחָתוֹ עכ"ל, וְהִנֵּה הֵךְ בְּבֹא דְנִקְטָט גְּבִי חֻלְלוֹת דְּהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר תָּנִן לֵה בְּקִידוּשֵׁין דְּף ע"ז בַּת חֻלְל זָכָר פְּסוּלָה מִן־הַפְּהוּנָה לְעוֹלָם, יִשְׂרָאֵל שְׁנִשָּׂא חֻלְלָה בְּתוֹ פְּשָׁרָה לְפְהוּנָה, חֻלְל שְׁנִשָּׂא בַת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹ פְּסוּלָה לְפְהוּנָה, וְהִינֵנוּ מְשׁוּם דְּתִלוּי בְּזָכָר, וְשֵׁם בְּסוּגִינָא מְנַלֵּן אר"י מְשׁוּם ר"ש נֹאֲמַר כָּאֵן לֹא יִחַלֵּל זְרַעוֹ בְּעַמּוּיִו וְנֹאֲמַר לְהֵלֵן לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיִו מֵה לְהֵלֵן זְכָרִים וְלֹא נִקְבוֹת אִף כָּאֵן זְכָרִים וְלֹא נִקְבוֹת, הָרִי לְהֵדִיא דְּהָא דְּחֻלְל זָכָר פּוֹסֵל זְרַעוֹ וְחֻלְלָה נִקְבָּה לֹא פְּסוּלָה זְרַעָה הוּא מְקַרָא דְּבְעַמּוּיִו, וְקִשָּׁה עַל הָרֶמְבַּ"ם שְׁפָתַב טַעְמָא אַחְרִינָא מְשׁוּם לְמְשֻׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבוֹתָם, וְצ"ע.

וְאֲשֶׁר נִרְאָה מְבֹנָאֵר מִזֵּה בְּדַעַת הָרֶמְבַּ"ם, דְּבַהֲךָ דִּינָא דְּחֻלְל פּוֹסֵל זְרַעוֹ לְעוֹלָם אִיכָא תְּרִי דִּינִי, דְּהָא דְּדַרְשֵׁינָן וְלֹא יִחַלֵּל זְרַעוֹ מְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ מֵה הוּא בְּתוֹ פְּסוּלָה אִף בְּנֹו בְּתוֹ פְּסוּלָה, שְׁזָהוּ עֵינְרִי הַדְּרָשָׁא שְׁחַלֵּל פּוֹסֵל לְזְרַעוֹ, נִרְאָה דִּיסוּדוֹ הוּא פְּסוּל בִּיאָה שְׁהַחֻלְל מְחַלֵּל זְרַעוֹ בְּבִיאָתוֹ, וְכִמוֹ דְּדַרְשֵׁינָן בִּיבְמוֹת דְּף ס"ט מְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ מֵה הוּא פּוֹסֵל לְאִשָּׁה אִף זְרַעוֹ נְמִי פּוֹסֵל לְאִשָּׁה, וּבְאִשָּׁה הִלָּא וְדִיא דְּפּוֹסְלָה בְּבִיאָתוֹ פְּכַהֵן בְּפּוֹסְלָה לֹ, א"כ ה"נ לְעַנְיָן חִילּוּל דְּזַרְע דִּילְפִינָן ג"כ מֵהֵךְ דְּמְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ ג"כ הָרִי פְּסוּל בִּיאָה.

וּלפ"ז הָרִי לֹא שְׁיִיף הֵכָא כָּלֵל הֵךְ דִּינָא דְּלְמְשֻׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבוֹתָם, דְּהוּא רַק לְעַנְיָן דִּין מְשֻׁפְּחָה, וְלְעַנְיָן אִם נִימָא דְּהַגְּלָד מְתִיחַס אַחְרִיו בְּהַפְּסוּל שְׁלוֹ, מִשָּׂא"כ בְּסוּגִינָן דְּאֵינְרִין לְעַנְיָן פְּסוּל בִּיאָה, שְׁפּוֹסֵל לְזְרַעוֹ בְּבִיאָתוֹ, בְּזָה לֹא שְׁיִיף כָּלֵל הֵךְ דְּלְמְשֻׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבוֹתָם, פִּינָן דְּאֵינֵנוּ דִּין מְשֻׁפְּחָה, וּבַכַּה"ג שְׁפִיר יֵשׁ לְחוּל הַפְּסוּל גַּם מִצַּד הָאִם כְּמוֹ מִצַּד הָאֵב, דְּהָרִי גַּם בָּאִם יֵשׁ לֹמַר פְּסוּל בִּיאָה, אִם אִף תְּוֹכְלֵל בְּהִיקְשָׁא דְּמְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ, וְכִינָן דְּבִזְרַעוֹ הָרִי נִקְלָל גַּם נִקְבוֹת וְכִמְבֹּנָאֵר בְּקִידוּשֵׁין דְּף ע"ז שְׁם דְּזְרַעוֹ בֵּין זְכָרִים וּבֵין נִקְבוֹת בְּמִשְׁמַע, ע"כ זְהוּ דְּפָרִיף הַגַּמ' דֹּא"כ גַּם הָאִם הַחֻלְלָה תְּפֹסֵל לְזְרַעָה ע"י חִילּוּל דְּבִיאָה מִגַּזְה"כ דְּמְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ, וְע"ז מְשֻׁנֵי הַגַּמ' דִּילְפִינָן מְקַרָא דְּבְעַמּוּיִו דְּאִין הַנְּקִבוֹת פּוֹסְלוֹת בְּחֻלְלוֹת, רַק הַזְּכָרִים, אֲלֹא דכ"ז הוּא לְעַנְיָן הֵךְ דְּרָשָׁא דְּמְקִישׁ זְרַעוֹ לֹ וְלְעַנְיָן פְּסוּלָא שְׁפּוֹסֵל זְרַעוֹ בְּבִיאָתוֹ, אֲבָל מְלַבַּד זֵה צָרִיף לְהִיּוֹת חֻלְל פּוֹסֵל גַּם מְשׁוּם פְּסוּל מְשֻׁפְּחָה וְכִדְאִיתָא בְּקִידוּשֵׁין דְּף ס"ז דְּפָרִיף שְׁם הַגַּמ' וְהָרִי חֻלְל שְׁנִשָּׂא בַת יִשְׂרָאֵל דִּישׁ קִידוּשֵׁין וְאִין עֲבִירָה הַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר, ר"ל וֹא"כ לִיתְנִי' בְּהַדִּי הַנֵּךְ דְּהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר, וְהָרִי הָא דְּהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר לֹא שְׁיִיף רַק בְּדִין יְחוּס וּמְשֻׁפְּחָה, וֹא"כ מֵה שְׁיִיף הָא דְּחֻלְל פּוֹסֵל לְהֵךְ דִּינָא דְּהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר, אֲלֹא וְדִיא דְּזַרְע חֻלְל פְּסוּל גַּם מְשׁוּם דִּינָא דְּהַגְּלָד מְתִיחַס אַחְרִיו, וְכִמוֹ שְׁהוּא חֻלְל גַּם זְרַעוֹ חֻלְל, וּבְזָה הָרִי ג"כ רַק הַזְּכָר פּוֹסֵל וְלֹא הָאִם, וְזָהוּ הֵךְ דִּינָא דְּהַגְּלָד הוֹלֵף אַחַר הַזְּכָר הַמְּבֹנָאֵר בְּהַסְּוִינָא דְּקִידוּשֵׁין שְׁהַבְּאֵנוּ, וְע"ז הוּא דְּנִקְטָט הָרֶמְבַּ"ם טַעְמָא דְּלְמְשֻׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבוֹתָם מְשֻׁפְּחָת אָב קְרוּי' מְשֻׁפְּחָה וְלֹא מְשֻׁפְּחָת הָאִם.

ונמצא דהא דנקט הרמב"ם טעמא דלמשפחותם לבית אבותם והגמ' נקטה טעמא דבעמיו, שני דינים הם, דהגמ' מירי לענין פסול ביאה, שפוסל זרעו בביאתו, ובזה הוא דשייך טעמא דבעמיו, והרמב"ם איירי לענין פסול משפחה, שהנולד הולך אחר הזכר, ובזה הוי הטעם משום למשפחותם לבית אבותם.

עוד י"ל, דבאמת הא דילפינו מקרא דבעמיו דאין האם פוסלת לזרעה הוא גם על דין חללות שפא ע"י יחוס שהנולד מתניחס אחר אביו בהפסול שלו, וע"ז בא הך קרא דבעמיו לאשמענו דאין האם פוסלת לזרעה ואינו מתניחס אחריה בהפסול חללות שלה, והא דהוצרך הרמב"ם לטעמא דלמשפחותם לבית אבותם, הוא משום דביסוד הדין של חללות תרתי בי, דין משפחה של חללות, דחשיבא משפחת כהנים שנתחילו, וענינו הוא דין חילול והפקעה של פהונה, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ז מה' תרומות שהחלל פזר לכל דבר, וכ"ה ביבמות דף ע"ד ע"ב חללה לאו זרעו דאחרון היא, ושנית דין פגם ופסלות של חללות, הפוגם ואוסר את הבת מלהנשא לכהן, וכמו לר' דוסתאי דס"ל בקידושין דף ע"ז דבנות ישראל מקוה טהרה לחללין וחלל שושא בת ישראל בתו פשרה לכהונה, ומ"מ הרי נדאי דהבת אסורה לאכול בתרומה, וכן הבן הנולד אינו עובד ומותר בטומאה, והיינו משום דנתחילו מכהונתו, דלא עדיפי בדין פהונה מאביהו דנתחלה כהונתו, וכיון דאית בהאב דין הפקעת פהונה א"כ ממילא הרי ליפא מה למשוי' לברא פהו, וגם פשיטא דעבודתו פשרה בדיעבד בדין חלל שעבד, ובע"כ דדין משפחת חללות לא פקע מהנולד גם לר' דוסתאי, ואף דדין פסלות של חללות הוא דלית בהנולד ומותרת לכהן, וא"כ ה"נ לרבנו הא דולד חלל חלל תרתי בי, דין משפחה של חללות מכהונה, ודין פסלות של חללות.

וכן הוא פשוט דשני דינים חלוקין הו, דהרי דין משפחה של חלול והפקעת פהונה לא שייך רק במשפחת פהונה, משא"כ דין פסלות של חללות הא נוהג גם בזרים, וכדחזינו דכל הנבעלת באיסור פהונה משוי' לה חללה, ואף דהיא זרה ולא שייך בה כלל דין חלול של משפחת פהונה, אלא משום דהפסול חללות הוא דין בפ"ע שנוהג גם בזרים, וממילא דגם בזרעו של חלל הדין פסלות של חללות והדין חלול של משפחת פהונה שני דינים הם, ואע"ג דנבעלת שאני דאית בה חילול של איסורי ביאה, אבל מ"מ הא מיהא חזינו דבעיקר הדין חלל שני דינים חלוקים הם וכש"נ.

ולפ"ז הרי ניחא הא דנקט הרמב"ם טעמא דלמשפחותם לבית אבותם, אף אם נימא דהסוגיא דבעמיו קיימא לענין פסול חללות הבא מחמת משפחה, דמ"מ הא תרתי בי בדין חללות, והקרא דבעמיו קאי לענין הדין פסול של חללות דהוא חללות שם פסלות, והי' הדין נותן בי' דהולך אחר הפגום שבשניהם, ככל פסולי דעלמא דהלך אחר פסולו, וע"ז הוא דצריכינו לקרא דבעמיו דאין האם פוסלת, אבל הרמב"ם לא איירי הכא כלל מדין הפסול של חללות, כי אם לענין דין חילול של הפקעת פהונה, דבזה לא שייך כלל הדין דהלך אחר פסולו, כיון דאינו דין של פסול כי אם דין משפחה ככהונה לוי' וישראל דהולכין בזה אחר האב, וע"כ זהו שפולן הרמב"ם יחד מקרא דלמשפחותם לבית אבותם.

והנה בפיי"ח מהל' איסורי ביאה כתב הרמב"ם ו"ל מפי השמועה למדנו שהזונה האמורה בתורה וכו' או שנבעלה לחלל אע"פ שהיא מותרת להנשא לו וכו', מבואר בדברי דהנבעלת לחלל נעשית זונה, אכן התוס' בקידושין דף ס"ז והרשב"א שם חולקין ע"ז, וס"ל דהויא חללה ולא זונה, וכמש"כ שם דאי לאו דבחללות הנלד הולך אחר הזכר הי' נלד חלל חלל גם מצד האם הואיל ונפסלה בתחילת ביאה, והלא דין זה דמשפחת חללות ליטא בזונה פי אם בחללה, וע"כ דס"ל דהא דחלל פוסל בביאתו חללה הוא דמשוי לה ולא זונה, והאומנם דטעמו של הרמב"ם מבואר דהוא זה משום דאין חללות אלא מביאת איסור ונדקא איסור פהונה וכמבואר בקידושין דף ע"ז, משא"כ זונה דלא תליא פלל בביאת איסור פי אם בפגימה, וממילא דביאת חלל דהויא היתרא משוי לה רק זונה ולא חללה, וכמבואר פן בדברי הרמב"ם בפיי"ח שם, אבל אפתי דברי הרמב"ם צ"ע דהרי הו' פללא דאין חללה אלא מאיסורי פהונה הוא בין אאשה ובין על הזרע, וא"כ חלל דפוסל לזרעו שנעשים חללים בע"כ דמפקע מהו פללא, מגזה"כ דמקיש זרעו לו דאימקש ביאת חלל לביאת איסורי פהונה, וא"כ הוא הדין והוא הטעם גם להאשה שפעשה חללה, ולמה פסק הרמב"ם שהיא זונה.

ונראה מוכרח מכאן, דדעת הרמב"ם היא דהא דחלל פוסל לזרעו אינו משום פסול ביאה, ורק משום פסול משפחה, דהנלד מתניחס אחר האב, וממילא דלא אשכחינן פלל שביאת חלל תגרום חללות, דפסול זרעו הא לית בה דין פסלות פלל, ולא משום דפוסלן הויין חללים, פי אם דין יחוס משפחה הוא דאית בהו, דהויין חללים ממילא, וההיקש דמה הוא פוסל אף זרעו פוסל הוא רק בעיקר הדין דחלל פוסל בביאתו, אבל אה"נ דלא משוי רק זונה ולא חללה, ומשום דאין חללה אלא מאיסורי פהונה.

וממילא מוכן נמי דעת הרשב"א והתוס' דס"ל דהויא חללה ולא זונה, ואע"ג דאין חללות אלא מאיסורי פהונה, אלא דהרשב"א והתוס' ס"ל דהא דמקיש זרעו לו הוא שחלל פוסל לזרעו בביאתו, ומשום פסול ביאה הוא דנעשין זרעו חללים, ובע"כ דהגזה"כ הוא דביאת חלל אימקש לאיסורי פהונה בחללות שם חללות, וע"כ גם הנבעלת היא חללה ולא זונה.

אשר לפ"ז נסתר מש"כ בתירוץ הראשון לדעת הרמב"ם דהסוגיא דקידושין דילפינן מבעמיו דאין האם פוסלת קיימא לענין פסול ביאה, כיון דנתבאר דלדעת הרמב"ם ליפא בזרעו של חלל פלל פוסל חללות הבא מחמת ביאה, ובע"כ צ"ל כתירוץ השני שכתבנו דהסוגיא קיימא לענין פסול חללות של משפחה.

אלא דאין זה מוכרח כ"כ. ולפי המבואר דתרי דינים הם, פסלות של חללות, ומשפחת חללות, ניקח דעת הרמב"ם במה שפסק דבגרושה זונה וחללה אינו לוקה אף משום חילול זרע, דנראה דהלאו דנולא יחלל האמור בחילול זרע הוא רק על חילול של חללות דין פסלות דחללות, אבל חללות דין משפחת חללות בלא דין פסלות לא שייך להלאו, דהלא יסוד הלאו של ולא יחלל הא קאי גם על חילול דאשה, דהוא גם בזרה, דלא חללה רק בדין חילול של פסול ואיסור פהונה, וא"כ הוא הדין גם בחילול זרע הלאו דנולא יחלל הוא ג"כ מה שמחלל זרעו בפסול ואיסור פהונה, אבל החילול של הפקעת משפחת פהונה לית בי' אזהרת ולא יחלל, ואע"ג דכל יסוד הדין חילול של הפקעת משפחת פהונה הוא ג"כ מקרא דנולא יחלל, היינו משום דבעצם חללות החילול תרנוייהו חד מילתא וחד חללות

גינהו, חילול של פְּהוֹנָה הגורם הפקעת משפחת פְּהוֹנָה ופסלות ואיסור פְּהוֹנָה, אָבֵל מ"מ
אזְהָרַת וְלֹא יִחַלֵּל לֹא נֶאֱמָרָה רַק עַל הַפְּסָלוֹת וְאִיסוּר פְּהוֹנָה, וְלֹא עַל הַפְּקֻעַת מִשְׁפָּחָתוֹ,
וְהִינּוּטְעָמָא שֶׁל הֶרֶמְב"ם שֶׁהוֹסִיף עַל הַדְּרָשָׁא דְבַעֲמִי קָרָא דְלִמְשָׁפְחוֹתֶם לְבֵית אָבוֹתֶם
עַל דִּין חִילוּל שֶׁל הַפְּקֻעַת מִשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה שֶׁהוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר, מִשּׁוּם דְּמִקְרָא דְבַעֲמִי
לֹא יִלְפִינּוּ רַק לַעֲנִין דִּין פְּסָלוֹת שֶׁל חֲלָלוֹת, דְּאִיתִי' בְּאִזְהָרַת וְלֹא יִחַלֵּל, וְלֹא עַל דִּין חִילוּל
שֶׁל מִשְׁפָּחַת הַפְּקֻעַת פְּהוֹנָה דְּלִיתִי' בְּאִזְהָרַת וְלֹא יִחַלֵּל, וְהוּא בְּאֵמַת מִקְרָא דְלִמְשָׁפְחוֹתֶם
לְבֵית אָבוֹתֶם.

אֲשֶׁר לִפ"ז הָא נִמְצָא דְהִלְאֹו שֶׁל חִילוּל זָרַע הוּא לְעוֹלָם בְּמַחְוֶלָל וְעוֹמֵד, פִּינּוּ דְבִכָּל מְקוֹם
שֶׁחָל חִילוּל שֶׁל פְּסָלוֹת וְאִיסוּר פְּהוֹנָה דְּאִיתִי' בְּלֹא יִחַלֵּל חֲלָה נְמִי בְּהִזְרַע חִילוּל שֶׁל
הַפְּקֻעַת מִשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה דְּאִינוּ בְּאִזְהָרַת וְלֹא יִחַלֵּל, וְאִדְרָבָה גוֹרֵם לְהִיּוֹת מְחֻוֶּלָל וְעוֹמֵד,
וְשִׁחְלוֹת חִילוּל שֶׁל פְּסוּל פְּהוֹנָה יְהִי ג"כ בְּמַחְוֶלָל וְעוֹמֵד וְלֹא יִלְקָה עֲלֵי מִשּׁוּם לֹא יִחַלֵּל,
וְאֵע"ג דְּשְׁנֵי חִילוּלִים בְּאִין פְּאָחַת, מ"מ פִּינּוּ דְּאִית בִּי מִיָּהָ גַם חֲלוֹת שֶׁל חֲלָלוֹת דְּלֹא
שְׁיִיף לְהִלְאֹו, ע"כ שְׁפִיר י"ל דְּחֲלוֹת הִלְאֹו הָאֵמֹר עַל חֲלוּל שֶׁל פְּסָלוֹת פְּהוֹנָה דִּין מְחֻוֶּלָל
וְעוֹמֵד בִּי, וְנִמְצָא דְלֹא מְצִינוּ חִילוּל שְׁאִינוּ בְּמַחְוֶלָל וְעוֹמֵד רַק בְּאַלְמָנָה לִכ"ג וּבְחִילוּל
דִּינָה לְבַד, וְע"כ זֶהוּ שֶׁפְּסָק הֶרֶמְב"ם דְּלְעוֹלָם לֹא לְקִי עַל חִילוּל כִּי אִם בְּאַלְמָנָה לִכ"ג,
פִּינּוּ דְבִשְׁאָרָא לְעוֹלָם הוּי מְחֻוֶּלָל וְעוֹמֵד בֵּין בְּחִילוּל דְּאִשָּׁה וּבֵין בְּחִילוּל דְּזָרַע.

וּבְזָה הֶרֶמְב"ד חוֹלֵק וְס"ל דְּבְחִילוּל זָרַע לֹא שְׁיִיף בָּהּ כָּלֵל הֵךְ טַעָמָא דְּמַחְוֶלָל וְעוֹמֵד,
וְע"כ בְּגִמְר בִּיאָתוֹ לוֹקָה אֶפּוּלְהוּ וְהִנֵּה בְּהָא דְתַנּוּ בִּפ"ג דְּקִידוּשִׁין כָּל מְקוֹם שְׁיִשׁ קִידוּשִׁין
וְאִין עֲבִירָה הַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר וְכו' וְכָל מְקוֹם שְׁיִשׁ קִידוּשִׁין וְיִשׁ עֲבִירָה הַנִּלְד הוֹלֵךְ
אַחֵר הַפְּגוּם שְׁבִשְׁנֵיהֶם, פְּרִיף ע"ז בִּירוּשְׁלָמִי שֶׁם וְיִתְבַּיְנִי הֲרִי חָלֵל שְׁנֵשָׁא לְבַת יִשְׂרָאֵל
הֲרִי קִידוּשִׁין וְאִין עֲבִירָה הַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם שְׁבִשְׁנֵיהֶם, וְבַע"כ צ"ל דְּהִירוּשְׁלָמִי
פְּלִיג אֶתְלַמוּדִין, דְּבַתְלַמוּדִין הֲרִי מְבֹאָר בְּקִידוּשִׁין דָּף ס"ז דְּהָא דְּבַחֲלָל שְׁנֵשָׁא בַת יִשְׂרָאֵל
הַנִּלְד חָלֵל הוּא מִשּׁוּם דְּהַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר, וְהִירוּשְׁלָמִי סוֹבֵר דְּבַחֲלָלוֹת הַנִּלְד הוֹלֵךְ
אַחֵר הַפְּגוּם שְׁבִשְׁנֵיהֶם.

אֲכֹן אֶפְתִּי צ"ע, דְּהֲרִי לְהַדְּיָא תַנּוּ בְּקִידוּשִׁין דָּף ע"ז דְּבַת חָלֵל זָכָר פְּסוּלָה מִן הַפְּהוֹנָה
לְעוֹלָם וְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵשָׁא חָלָה בַתוֹ כְּשֶׁרָה לְפְהוֹנָה, הֲרִי לְהַדְּיָא בְּמִשְׁנַתְנוּ דְּבַחֲלָלוֹת הַנִּלְד
הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר, וְאִיף ס"ל לְהִירוּשְׁלָמִי דְּהַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם שְׁבִשְׁנֵיהֶם.

וְנִרְאָה לּוֹמֵר, דְּבְאֵמַת בְּהָא דְּכַתֵּב הֶרֶמְב"ם דְּבַחֲלָלוֹת הַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר מִקְרָא
דְּלִמְשָׁפְחוֹתֶם לְבֵית אָבוֹתֶם י"ל בְּתֵרִי גוֹוִנִי, אוּ דְעֻצָּם הַפְּסוּל שֶׁל חֲלָלוֹת מְוַפְקַע מְכָלֵל
דִּינָא דְלָהֶם הִלְךְ אַחֵר פְּסוּלוֹ, וְדִין שֶׁם חֲלָלוֹת הוּא כָּל דִּינֵי מִשְׁפָּחוֹת דְּהַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר
הַזְּכָר וּמִשְׁפָּחַת אָב, אוּ דְנִימָא דְבְאֵמַת גַּם בְּפְסוּל חֲלָלוֹת הִי נוֹהֵג הֵךְ דִּינָא דְלָהֶם הִלְךְ
אַחֵר פְּסוּלוֹ, פִּינּוּ דְהוּא זֶה שֶׁם פְּסָלוֹת, וְכָל שֶׁם פְּסָלוֹת הַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם שְׁבִשְׁנֵיהֶם,
וְהָא דְּבַחֲלָלוֹת הַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר הוּא מִשּׁוּם דְּחֲלָלוֹת הַבָּאָה מְחַמַּת מִשְׁפָּחָה אִינָה
נוֹהֵגַת רַק בְּמִשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה וּכְעִיקָר דִּינָה דְהוּא זֶה חִילוּל פְּהוֹנָה ע"כ אִינוּ שְׁיִיף רַק
בְּמִשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה, וְע"כ מִמִּילָא דְּהַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר, פִּינּוּ דְבַעֲמִי לְחֲלוֹת הַפְּסוּל שְׁיִהָא
גַּם מִמִּשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה, וְחָלֵל עֻצָּמוֹ שֶׁהַנִּלְד מְתִינַחֵס אַחֲרָיו הוּא ג"כ מִשּׁוּם דְּדִין מִשְׁפָּחַת
פְּהוֹנָה בִּי, וּמִמִּילָא דְּהַנִּלְד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר כְּדִין מִשְׁפָּחַת פְּהוֹנָה.

אשר לפ"ז נמצא דבכהן או חלל שנשא חללה, מלבד החללות דאית ב'י משום איסור כהונה ומשום משפחת אב, אית ב'י גם פסול חללות מחמת האם, דכיון דהנולד הוא ממשפחת כהונה א"כ ממילא נוהג ב'י ה' דינא דלקהם ה' אחר פסולן דהנולד הולך אחר הפגום שבשניהם, וזהו דקאמר הירושלמי דבחלל שנשא בת ישראל הנולד הולך אחר הפגום שבשניהם, ולא קשה עלי' ממתניתין דישאל שנשא חללה בתו פשרה לכהונה, דשאני ישראל שנשא חללה דאין להם משפחת כהונה מחלל שנשא פשרה דהוא זה משפחת כהונה, וכש"נ.

והסוגיא דקידושין דחלל שנשא בת ישראל הנולד הולך אחר הזכר נימא דאיירי לענין דין חללות הבא מחמת ביאה, דבזה ג"כ שייך דינא דהנולד ** (מפאן ואילך חסר בהכת"י המסודר לדפוס לישוב לפ"ז דברי הגמ' בקידושין).

בכ"ז הדפסנו הדברים כמו שהם, וישמע חכם ויוסף לקח. **) הולך אחר הפגום שבשניהם, וכדתנן דאלמנה לכ"ג גרושה ונחלוצה לכהן הדיוט הניין בכלל דינא דהנולד הולך אחר הפגום שבשניהם, ומשום דכל דהדין חללות שבו בא מפח הפסול בכהונה שיש באמו הוי בכלל פגום שבשניהם, וממילא דבישראל שנשא חללה וחלל שנשא פשרה דרק האב פוסל לזרעו בביאתו ולא האם ע"כ הוי בכלל דינא דהנולד הולך אחר הזכר, אבל אה"נ דתלמודין לא פליג על הירושלמי, משום דתרי גונוני נינהו, דתלמודין איירי בדין פסול חללות הבא מחמת ביאה, והירושלמי איירי בדין חללות הבאה מחמת משפחה.

ולפי"ז הרי מיושב היטב הא דפסק הרמב"ם דבגרושה זונה וחללה אינו חייב מלקות מלאו ונלא יחלל משום דהן מחוללות ועומדות, וכבר הבאנו ע"ז השגת הראב"ד דליקוי משום חילול זרע, דהרי נראה פשוט דהלאו של ולא יחלל זרעו אינו אלא כשזרעו מיפסל משום פסול ביאה, ועצם הביאה היא שפוסלתו, אבל היכא שמפסל מצד יחוס משפחה בודאי דלא שייך פלל ע"ז ה' לאו ונלא יחלל זרעו, וא"כ לפמ"ש"נ דבכל כהן שנשא חללה הנולד מיפסל גם מצד יחוס משפחה של חללות האם, וכן בשארי איסורי כהונה לפי"מ דקי"ל דהיא עצמה מתחלקת ונמצא דבשעה שהיא מתעברת כבר היא חללה מתחלת ביאה, א"כ ממילא דלעולם יש בהנולד גם פסול חללות מצד האם נוסף על הפסול חללות שיש בו מחמת ביאה, ולפי"ז הא נמצא דהלאו של ולא יחלל זרעו הוא לעולם במחוקל ועומד, כיון דלעולם כל אימת שחל בהנולד הפסול חללות של ביאה יש בהנולד גם דין חללות משפחה שמצד האם שנה אינו שייך פלל להלאו וכש"נ, א"כ ממילא דחללות הלאו של חילול זרע האמור רק על החילול של ביאה הוא במחוקל ועומד, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דאינו לוקה משום חילול זרע, משום דס"ל דגם לענין חילול זרע איכא ה' דינא דמחוקל ועומד, וע"כ אינו לוקה.

ובדעת הראב"ד כבר נתבאר דס"ל דעל חילול זרע לא שייך פלל טעמא דמחוקל ועומד, וע"כ ס"ל דבגמ' ביאתו לוקה בכל גונוני משום חילול זרע. * [הלכות מאכלות אסורות פ"א הט"ז מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיקן בודק בסימנין אלו שנתנו חכמים, כל עוף שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא מאלו המינין וטמא, ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד משלשה סימנין אלו ה"ז עוף טהור, ואלו הן אצבע יתירה או זפק והיא המוראה או

שהי' גרַקְבָנוּ נְקַלָּה בַיָּד, לְפִי שְׂאִין בְּכָל אֱלוֹ הַמִּינִין הָאֲסוּרִין מִיַּן שְׂאִינוּ דוֹרָס וְיֵשׁ בּוֹ אֶחָד מְשַׁלְּשָׁה סִמְנִין אֱלוֹ חוּץ מִפְּרָס וְעִזְנִי וְפָרָס וְעִזְנִי אֵינָן מְצוּיִין בִּישׁוּב וְכוּ', הִי הַקְּרָקְבוֹ נְקַלָּה בְּסִפִּין וְאֵינוּ נְקַלָּה בַיָּד וְאֵין בּוֹ סִמְנִין אַחַר אַע"פ שְׂאִינוּ דוֹרָס ה"ז סָפֵק עכ"ל.

וְהִנֵּה בְּחֻלְוֵי דָף ס"א תַּנִּי ר"ח עוֹף הַבָּא בְּסִמְנֵי אֶחָד טְהוֹר לְפִי שְׂאִין דּוֹמָה לְנֶשֶׁר וְכוּ', וְנִיגְמַר מִפְּרָס וְעִזְנִי, א"כ נֶשֶׁר דְּכַתְּבֵי רַחֲמָנָא ל"ל הַשְּׂתָא דְאִית לִי חַד לָא אֶכְלִינָן דְּלִית לִי כָּל מִבְּעֵינָא, אֶלָּא נֶשֶׁר דְּלִית לִי כָּל הוּא דְּלָא תִּיכּוֹל הָא דְאִית לִי חַד אֶכּוֹל, וְאֶלָּא טַעֲמָא דְּכַתְּבֵי רַחֲמָנָא נֶשֶׁר הָא לֹא הוּא לִי לְיִלְף מִפְּרָס וְעִזְנִי הוּא ל"ל פּו"ע שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד וְשְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין, גְּמִירֵי דְאִיכָּא בְּהָא לִיכָּא בְּהָא וְדְאִיכָּא בְּהָא לִיכָּא בְּהָא, מְכַדִּי עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה עוֹפוֹת טְמֵאִין הוּוּ אֵי אֶפְשָׁר דְּחַד דְאִיכָּא בְּהִנְיָה לִיכָּא בְּהִנְיָה וְהוּ"ל שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד, גְּמִירֵי עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה עוֹפוֹת טְמֵאִים הוּוּ וְאַרְבַּעַה סִמְנִין תְּלַתָּא הֶדְרֵי בְּכּוֹלְהוּ עֲשָׂרִים מִהֶן שְׁלִשָׁה וְשְׁלִשָׁה וְיִתְרֵי בְּעוֹרְב חַד בְּפָרָס וְחַד בְּעִזְנִי דְאִיתִי בְּהָא לִיתִי בְּהָא מַהוּ דְּתִימָא לִילְחֵינִי כְּתַב רַחֲמָנָא נֶשֶׁר, נֶשֶׁר דְּלִית לִי כָּל הוּא דְּלָא תִּיכּוֹל הָא אִיכָּא דְאִית לִי חַד אֶכּוֹל, ר"ל וְאִיתָא חַד סִמְנֵי טְהֵרָה דְאִיתִי בְּפָרָס אוֹ בְּעִזְנִי וְאוֹתוֹ הַסִּמְנֵי לִיתִי בְּכּוֹלְהוּ עוֹפוֹת טְמֵאִים וְשְׁפִיר הִנֵּה מְצִינָן לּוֹמַר מִיָּהּ דְּעוֹף הַבָּא בְּסִמְנֵי זֶה טְמֵא, וְע"ז בָּאָה הִילְפוּתָא מְנַשֵּׁר דְּעוֹף הַבָּא בְּכָל סִמְנֵי אֶחָד שְׁל טְהֵרָה טְהוֹר, זֶה הִיא גִּירְסַת הַגְּאוּנִים וְרַש"י וְרַגְמ"ה, וְלפ"ז לִיכָּא בְּכּוֹלְהוּ עוֹפוֹת טְמֵאִים בְּנֵי חַד סִמְנָא אֶלָּא פּו"ע.

וְהִנֵּה שֵׁם בְּסוּגְיָא אָמַר אֲמִימַר עוֹף הַבָּא בְּסִמְנֵי אֶחָד טְהוֹר וְהוּא דְּלָא דְרִיס וְכוּ' מֵאֵי אִיכָּא מְשׁוּם פּו"ע לִיתְנָהוּ בִישׁוּב, וּפִירַש"י דְּהָךְ דְּלָא דְרִיס הוּא מְלַבֵּד הַסִּמְנֵי אֶחָד, וְהַתּוֹס' הַקְּשׁוּ ע"ז דֹּא כִּיחֻשׁ שְׂמָא הוּא עוֹרְב שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי סִמְנֵי טְהֵרָה, וְעוֹד הַקְּשׁוּ דֹא כִּי ל"ל טַעֲמָא דְּפּו"ע לִיתְנָהוּ בִישׁוּב וְתפ"ל דְּהָא פּו"ע אֵין לְהֵם רַק חַד סִמְנֵי שְׁל טְהֵרָה וְעוֹף זֶה יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי סִמְנִין בְּהַדִּי הָךְ דְּלָא דְרִיס, וְע"כ פִּירְשׁוּ דְּהָא דְאֶמְרִינָן וְהוּא דְּלָא דְרִיס ר"ל דְּזֵהוּ גּוֹפָא הוּא הַסִּמְנֵי אֶחָד שְׁהַעוֹף טְהוֹר בּוֹ.

וְלִדְעַת רַש"י צ"ל דְּבְעוֹרְב לִיכָּא לְסַפּוּקֵי מְשׁוּם דְּעוֹרְב הָנִי דוֹרָס, וְהָא דְּחִיָּשִׁינָן לְפּו"ע מְשׁוּם דְּרַש"י פִּי דְּהָךְ דְּלָא דְרִיס ר"ל דְּלָא חִזִּינָן לִי דְּדְרִיס, וְא"כ אֶכְתִּי לֹא נִתְבַּרֵּר לָן אִם הוּא דוֹרָס אִם לֹא, וְשְׁפִיר יֵשׁ לְסַפּוּקוֹ בְּפּו"ע פִּינּוֹן שְׂיִוְכַל לְהִיֹּת שְׁהוּא דוֹרָס וְשְׁהוּא רַק בַּר חַד סִמְנָא, וְרַק מְשׁוּם דְּלָא שְׂכִיחֵי בִישׁוּב הוּא דְּמַחְזְקִינָן לִי בְּחֻזְקַת שְׂאִינוּ דוֹרָס וְטְהוֹר, וְעִינָן בְּמַהְרָשׁ"א.

וְלִשְׁיטַת הַתּוֹס' קָשָׁה דְּבְכָל חַד סִמְנֵי הִי לְבוֹ לְטְהַר פִּינּוֹן דְּפּו"ע לֹא שְׂכִיחֵי בִישׁוּב וְתוֹ לִיכָּא גְּבֻן טְמֵאִין שְׂיִהִיו בְּנֵי חַד סִמְנָא, וְצ"ל דְּרַק זֶה הַמִּין שְׂאִינוּ דוֹרָס הוּא דְּלָא שְׂכִיחַ בִישׁוּב אֲבָל הַשְּׁנֵי שְׂבִפּו"ע שְׂכִיחַ בִישׁוּב וְלִהְיֵי הוּא דְּלָא מְטַהְרִינָן רַק בְּדִלָּא דְרִיס, וְזֵה דְּחֻק.

אֲכַן הַרְמַב"י חוֹלֵק ע"ז וְלֹא גָרִיס עֲשָׂרִים מִהֶן שְׁלִשָׁה וְשְׁלִשָׁה, וְשִׁיטְתוֹ הִיא דְּכּוֹלְהוּ עֲשָׂרִים הִנֵּינָן בְּנֵי חַד סִמְנָא, וְרַק דְּכּוֹלְהוּ עוֹפוֹת טְמֵאִים דוֹרְסִין הֵן לְבַד מְפּו"ע דְּחַד מִיְנֵיהוּ הוּא דְּלָא דְרִיס, וְזֵהוּ דְּקָאֵמַר אֲמִימַר דְּעוֹף הַבָּא בְּסִמְנֵי זֶה שְׂאִינוּ דוֹרָס הוּא דְּטְהוֹר מְשׁוּם דְּפּו"ע לֹא שְׂכִיחֵי בִישׁוּב, מִשָּׂא"כ בְּשָׂאֲרֵי בְּנֵי חַד סִמְנָא הָרִי יוֹכַל לְהִיֹּת דְּהוּא מְשָׂאֲרֵי מִיְנֵים הַטְּמֵאִים דְּשְׂכִיחֵי בִישׁוּב וְע"כ לֹא מְטַהְרִינָן בְּהוּ, וְיִסוּד שִׁיטַת הַרְמַב"י הוּא

מֵהָא דַתְנָן דְּכָל שְׁיֵישׁ לֹו אֶצְבַּע יְתֵרָה וְנִפְק וְקוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף טְהוֹר, וְקָשָׁה דִּילְמָא הוּא דוֹרְס וְטָמְא, אֶלְא וְדַאי דַאִין בְּכָל הָעוֹפוֹת טָמְאִין רַק חַד סִימָן טְהוֹרָה אוּ שְׁנַיִם אֶבְל ג' לִית בְּהוּ וְע"כ כָּל שְׁיֵישׁ לֹו ג' סִימָנִין וְדַאי דְהוּא עוֹף טְהוֹר וְאִינוּ דוֹרְס.

וְהוּר"ת קִינִים גִּירְסַת רַש"י וְהַגְאֹוֹנִים דְּכֹוֹלְהוּ עֲשָׂרִים הָווּ בְּגֵי תִלְתָּא סִימָנֵי טְהוֹרָה, וְהָא דַתְנָן דְּכָל שְׁיֵישׁ לֹו אֶצְבַּע יְתֵרָה וְנִפְק וְקוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף טְהוֹר הוּא מְשׁוּם דְּבִכְלָל הַשְּׁלֵשָׁה סִימָנִים שֶׁל הָעֲשָׂרִים עוֹפוֹת טָמְאִים אִיכָא גַם הֵךְ סִימָן שְׁאִינוּ דוֹרְס וּמְמִילָא דְּכָל שְׁיֵישׁ לֹו הַג' סִימָנִים שְׁבַגּוּפוֹ שְׁבַמְשַׁנְתָּנוּ אִינוּ מֵהֶם וְהוּא טְהוֹר, אֶלְא דְּבַרְגַּמ"ה מְבֹאָר לְהִדְיָא דְּהַסִּימָן הַמֵּיֻחָד שְׁבַפּו"ע הוּא זֶה שְׁאִינוּ דוֹרְס וְחֹלֵק עַל ר"ת, וְכֵן בְּרַש"י בְּסוּגְיָין שָׁם אֵיתָא דְּלֹא נִתְבָּרַר הַתִּלְתָּא דְּהִדְרֵי בְּכֹוֹלְהוּ מַה הֵם, וּמְמִילָא דְּצ"ל דְּהָא דַתְנָן בְּמְשַׁנְתָּנוּ דְּבַג' סִימָנִין טְהוֹר קָאִי אַרְיֵשָׁא בְּאִינוּ דוֹרְס וּכְפִירַש"י שָׁם.

אֲכֹן בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם הָרִי מְבֹאָר דְּעוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד טְהוֹר וְנִקָּא עִם הַסִּימָן שְׁאִינוּ דוֹרְס בִּיחַד דְּהוּא זֶה שְׁנֵי סִימָנִין, וְכֵן מְבֹאָר בְּדַבְרֵי דְּעוֹף הַבָּא גַם בְּשְׁנֵי סִימָנִין טְהוֹר אִם אִינוּ דוֹרְס, וּכְמַש"כ גַּבֵּי קוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף בְּסִפִּין וְאִינוּ נִקְלָף בִּיד דְּדוֹקָא בְּאִין בּוֹ סִימָן אַחַר הָוִי סְפַק טָמְא, הָא יֵישׁ בּוֹ סִימָן אַחַר טְהוֹר, אַע"פ שְׁאִם זֶה מִיקְרֵי קוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף הָא נִמְצָא דְּזֶה יֵישׁ לֹו שְׁנֵי סִימָנִין וְאִינוּ דוֹרְס וּמ"מ הָרִי הוּא טְהוֹר, וְכֵן בְּאִינוּ דוֹרְס לְבַד הָרִי ג"כ מְבֹאָר בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּטָמְא, וּכְמַש"כ גַּבֵּי נִקְלָף בְּסִפִּין וְאִינוּ נִקְלָף בִּיד דְּאֵע"פ שְׁאִינוּ דוֹרְס ה"ז סְפַק, הָרִי דְּבַהֲךָ סִימָנָא דְּאִינוּ דוֹרְס לְבַד טָמְא, אֲשֶׁר מְכ"ז נִרְאָה דְּדַעַת הַרְמַב"ם הִיא דְּבַעֲיָנָן אִינוּ דוֹרְס וְעוֹד סִימָן טְהוֹרָה, וּכ"ז הוּא שְׁלֹא כְּכָל הַנְּהָ שִׁיטוֹת שְׁהַזְכָּרְנוּ, דְּלְכָל הַשִּׁיטוֹת הָא מִיָּהָא וְדַאי דְּבְּאִינוּ דוֹרְס לְבַד טְהוֹר, אִי מְשׁוּם טַעְמָא דְּהַרְמַב"י דְּמְפָרַשׁ טַעְמָא דְּאִמְיָר דְּהַסִּימָן שְׁאִינוּ דוֹרְס הוּא הַסִּימָן הַמֵּיֻחָד דְּלִיתָנִי בְּכָל הַטָּמְאִים רַק בְּפּו"ע לְבַד, אִי מְשׁוּם גִּירְסַת הַגְאֹוֹנִים דְּכָל הָעוֹפוֹת טָמְאִין הָוִינן בְּגֵי ג' סִימָנִין אוּ בְּגֵי שְׁנַיִם וְלִיתָא בְּטָמְאִים בְּגֵי חַד סִימָנָא כְּלָל רַק פּו"ע דְּלֹא שְׁכִיחֵי בִּישׁוּב, וְהַרְמַב"ם הָרִי פָּסַק דְּבְּאִינוּ דוֹרְס לְבַד טָמְא, וְצ"ע, וְגַם דְּלִשְׁיטַת הַר"ת הָרִי כָּל שְׁיֵישׁ לֹו שְׁנֵי סִימָנִים בְּגוּפוֹ וְאִינוּ דוֹרְס יוּכַל לְהִיּוֹת מְהַעֲשָׂרִים עוֹפוֹת טָמְאִין וְהַרְמַב"ם הָרִי פָּסַק דְּטְהוֹר, וְגַם דְּלִשְׁיטַת הַרְמַב"י וְהַר"ת הַתְּנָן בְּמְשַׁנְתָּנוּ דְּכָל שְׁיֵישׁ לֹו ג' סִימָנֵי טְהוֹרָה בְּגוּפוֹ טְהוֹר אַף בְּלֹא יְדַעֲיָנָן אִי דְּרִיס אִי לֹא וְהַרְמַב"ם הָרִי הַשְּׁמִיט זֹאת, שְׁמְבֹאָר מְזֵה דְּס"ל דְּאֵף בְּשִׁישׁ לֹו שְׁלֵשָׁה סִימָנִין שְׁבַגּוּפוֹ טָמְא כִּי אִם בְּיְדַעֲיָנָן בְּנִדְאִי דְּלֹא דְּרִיס, וְהַסּוּגְיָא כְּוֹלָה קָשָׁה לְדַעַת הַרְמַב"ם, דְּכִינּוּן דְּבִשְׁלֵשָׁה סִימָנִין שְׁבַגּוּפוֹ הָרִי הוּא טָמְא, וּבְחַד סִימָנָא מְהַנְּהָ שְׁלֵשָׁה אוּ בְּשְׁנֵי סִימָנִים הוּא ג"כ טָמְא, וּלְפּו"ע הָרִי לֹא חִיָּיִשִּׁין דְּלֹא שְׁכִיחֵי בִּישׁוּב, וּבַע"כ דְּהַרְמַב"ם מְפָרַשׁ דְּבַהֲנָךְ י"ט מֵינִים טָמְאִין אִיכָא בְּגֵי תִלְתָּא סִימָנֵי וּבְגֵי חַד סִימָנָא מְהַנְּהָ תִלְתָּא שְׁבַגּוּפוֹ, וְקָשָׁה לְפ"ז הָא דְּפָסַק הַרְמַב"ם דְּבִדְלֹא דְּרִיס לְחוּד ג"כ טָמְא, א"כ הָא נִמְצָא דְּכֹוֹלְהוּ ד' סִימָנִים אֵיתְנָהוּ בְּשַׁאֲרֵי עוֹפוֹת טָמְאִים גַּם מְלַבַּד פּו"ע, וּבְסוּגְיָין הָרִי מְבֹאָר דְּאִיכָא חַד סִימָנָא בְּפּו"ע מַה דְּלִיתָא בְּהַנְּהָ דְּאֵלֹא"ה הָא הָוִי שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבְּאִין כְּאָחַד, וְגַם דְּבְּסוּגְיָין הָרִי מְבֹאָר לְהִדְיָא דְּרַק תִּלְתָּא הִדְרֵי בְּכֹוֹלְהוּ.

אֲכֹן נִרְאָה דְּהֵנָּה בְּסוּגְיָא שָׁם וְלִילָף מְעוֹרַב מַה הֵתֵם תְּרֵי לֹא אַף כָּל תְּרֵי לֹא א"כ פּו"ע דְּכַתְּב רַחֲמָנָא ל"ל וּמְבֹאָר שָׁם בְּסוּגְיָא דְּזֶה מְהַנִּי רַק דְּלֹא לִילָף מְעוֹרַב אֶבְל מְפּו"ע שְׁפִיר לְפִינָן אִי לֹאוּ הַקְרָא דְּנָשֵׁר, הָרִי דְּפּו"ע וְעוֹרַב לֹא חֲשִׁיבֵי שְׁנֵי כְּתוּבִין רַק לְגַבֵּי עוֹרַב

שִׁישׁ לוֹ תְּרֵי סִמְנֵי אָבֶל לֹא לְגַבֵּי פו"ע דְּלִית לְהוּ רַק חַד סִמְנָא, וְא"כ פְּרָכְתּוּ הַגַּמ' דְּפו"ע לִיקְהוּ שְׁנֵי פְּתוּבֵין מְשַׁאֲרֵי עוֹפוֹת טְמֵאִים בַּע"כ הִיא מְהֵנָּה דְּהוּיָן בְּנֵי חַד סִמְנָא, אֲשֶׁר לַפ"ז הָרֵי י"ל דְּגַם הָא דְּמִשְׁנֵי הַגַּמ' דְּתִלְתָּא הֶדְרֵי בְּכוּלְהוּ וּבְפו"ע אִיפָּא חַד סִמְנָא מַה דְּלִיפָּא בְּהֵנִי קָאֵי ג"כ עַל בְּנֵי חַד סִמְנָא וּמִמִּילָא דְּלֹא הָוֵי שׁוּב שְׁנֵי פְּתוּבֵין, אָבֶל בְּהֵנָּה עוֹפוֹת טְמֵאִים דְּהוּיָן בְּנֵי תִלְתָּא סִמְנֵי שְׁפִיר יוּכַל לְהֵיוֹת גַּם הֵךְ שַׁבְּפו"ע ג"כ, וְשְׁפִיר תְּיִשְׁיֵנוּ לְכָל הַד' סִמְנֵין לְטְמֵאִים, זוּלַת בְּהַצְטֵרָף סִמְנֵין טְהֵרָה עִם לֹא דְרִיס בִּיחַד, שְׁנֵה אִינוּ רַק בְּפו"ע דְּלֹא שְׁכִיחֵי בִּישׁוּב.

אוּלַם הָא קִשְׁיָה לְדַעַת הַרְמַב"ם, דַּא"כ הָא נִמְצָא דְּעוּף הַבָּא בְּשְׁנֵי סִמְנֵין וְאִינוּ דוֹרַס הָרֵי הוּא טְהוֹר וְדַאי לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּלֹא מְצִינוּ דְּכוּוּתָא בְּכָל הָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִים, וְא"כ מְשַׁנְתִּינוּ דְּתַנּוּ דְּכָל שִׁישׁ לוֹ אֲצַבַּע יְתִירָה וְנִזְפָּק וְקוּרְקָבָנוּ נְקִלְף טְהוֹר, דְּלַדַּעַת הַרְמַב"ם פִּירוּשׁוֹ הוּא שְׁיִבְרַר לְזַה ג"ז שְׁאִינוּ דוֹרַס, קִשְׁיָה דַּא"כ ל"ל תִּלְתָּא בְּתִרֵי מִינֵיהּ סִגֵּי וְכַש"ג, וְצ"ע.

וְהִיּוֹתֵר קִשְׁיָה לְדַעַת הַרְמַב"ם הָא נִמְצָא דְּפו"ע יֵשׁ לְהֵם שְׁנֵי סִמְנֵי טְהֵרָה חַד בְּגוּפוֹ וְחַד דְּלֹא דְרִיס, וּבְכוּלָּא סוּגְיָא מְבוּאָר דְּפו"ע לִית לְהוּ רַק חַד סִמְנֵין טְהֵרָה, וְצ"ע וְהַנְרָאָה לְזוּמַר בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דַּס"ל דְּבַעֲיָקָר הַד"ת חֲלוּקָה הֵךְ סִמְנָא דְּאִינוּ דוֹרַס מְאִידָּהּ שְׁלִשְׁה סִמְנֵי טְהֵרָה שְׁבַגּוּפוֹ, דְּהָרֵי דִין סִמְנֵי עוֹפוֹת הָוֵי הֶלְכָה לְמִשְׁנֵי מְסִינֵי, וְהֵם חֲלוּת דִין שְׁל סִמְנֵי טְהֵרָה, וְנִלְפִינּוּ לְהוּ מְנַשֵּׁר בְּבִנְיָן אָב, וְהוּא זֶה דְּרִשָּׁא גְמוּרָה מַד"ת וְלֹא אֶסְמַכְתָּא, וְכַדְמוּכַח בְּכָל הַסּוּגְיָא דְּפָרִיף שְׁם דְּהוּי שְׁנֵי פְּתוּבֵין הַבָּאִין פְּאָחַד וְכֵן פְּרִיף שְׁם עוֹרַב דְּכַתְב רַחְמָנָא ל"ל, דַּש"מ מַכ"ז דְּהוּא זֶה דְּרִשָּׁא גְמוּרָה מַד"ת, וְאֵע"ג דְּפֶסֶק הַרְמַב"ם דָּאֵם הִי בְּקֵי בְּהֵן וּבְשִׁמוּתֵיהֶן כָּל עוּף שְׁאִינוּ מַהכ"ד עוֹפוֹת טְהוֹר וּמִתְרַבְּאֵי וְא"כ הָא נִמְצָא דְּכָל אִיסוּרָא דְּעוֹפוֹת טְמֵאִין הוּא רַק אֵלּוּ הַמִּינֵין בְּלַבַּד הַפְּתוּבֵין בְּתוֹרָה, וְלִיפָּא שׁוּם נ"מ בְּהַסִּמְנֵי טְהֵרָה, אָבֶל מ"מ כָּף הִיא הֶהֱלַכָה דְּאֵלּוּ הַסִּמְנֵי הֵן סִמְנֵי טְהֵרָה וְכַדְמוּכַח מִהַסּוּגְיָא שְׁבַבְּאֵנוּ, נְעוּד דְּבַאֲמַת כָּל הֵךְ דִּינָא דְּכָל עוּף שְׁאִינוּ מַהכ"ד מִינֵים טְהוֹר ג"כ יְסוּדוֹ הוּא מִדִּין סִמְנֵי, דְּהָרֵי מְסַקְנַת הַסּוּגְיָא שְׁם דִּילְפִינּוּ מִהַבְּנֵין אָב דְּעוּף הַבָּא בְּסִמְנֵין אָחַד טְהוֹר, וְאִין טְמֵא אֵלּא דוּמְיָא דְּנִשְׁר דְּלִית לִי שׁוּם סִמְנֵין טְהֵרָה, וְזֶה בְּאֲמַת לִיתָא בְּעוֹלָם זוּלַת הַמִּינֵים הָאֲמוּרִים בְּתוֹרָה, וּלְפ"ז הָרֵי וְדַאי דְּכָל הַבְּנֵין אָב וְדִין סִמְנֵי טְהֵרָה הֵם מַד"ת, בִּינוּ דְּרַק בְּזַה הוּא תְּלוּי כָּל דִּין עוֹפוֹת טְמֵאִים וְטְהוֹרִים.

אֲשֶׁר לַפ"ז נִרְאָה דְּהֵנָּה ד' סִמְנֵי תְּרֵי דִינֵי בְּהוּ, דְּהַשְׁלִשְׁה סִמְנֵי שְׁבַגּוּפוֹ אֲצַבַּע יְתִירָה וְנִזְפָּק וְקוּרְקָבָנוּ נְקִלְף יְסוּדָם חֲלוּת דִין סִמְנֵין טְהֵרָה, וְחֶסְרוֹן הֵנָּה סִמְנֵי הוּא דִין חֶסְרוֹן סִמְנֵי טְהֵרָה, וְסִמְנָא דְּדְרִיסָה הוּא אֲדַרְבָּה סִמְנֵין טְמֵאָה, וּבְאִינוּ דוֹרַס הוּא רַק חֶסְרוֹן דִין סִמְנֵין טְמֵאָה, אָבֶל דִין סִמְנֵין שְׁל טְהֵרָה לִית בְּזַה, וְזֶהוּ דְּתַנּוּ אָבֶל אֲמָרוּ חֲכָמִים כָּל עוּף הַדוֹרַס טְמֵא וְכָל שִׁישׁ לוֹ אֲצַבַּע יְתִירָה וְנִזְפָּק וְקוּרְקָבָנוּ נְקִלְף טְהוֹר, וְחֲלַקְתּוּן הַמְשַׁנָּה לְשִׁנֵּי, מְשׁוּם דְּכָף הוּא יְסוּד הֶהֱלַכָה שְׁבַבְּהוּ דְּדוֹרַס הָוֵי סִמְנֵין טְמֵאָה וְאִידָּהּ תִּלְתָּא הָוֵי סִמְנֵי טְהֵרָה, וְהָא דְּתַנּוּ ר"ח עוּף הַבָּא בְּסִמְנֵין אָחַד טְהוֹר, בִּינוּ דְּקָאֵי עַל סִמְנֵי טְהֵרָה בַּע"כ דְּקָאֵי רַק עַל הַשְׁלִשְׁה שְׁבַגּוּפוֹ, וְאִינוּ דוֹרַס לֹא אִיפְּלַל בְּזַה בִּינוּ דְּאִין בּוּ דִין סִמְנֵין טְהֵרָה כָּלֵל.

וּלְפ"ז הָרֵי מְיוֹשֵׁב הֵיטֵב הָא דְּפֶסֶק הַרְמַב"ם דְּפו"ע אִית בְּהוּ חַד סִמְנֵין שְׁבַגּוּפוֹ וְגַם אִינָם דוֹרַסִים, וְכַבֵּר הַקְּשִׁינוּ ע"ז דְּהָרֵי בְּכוּלָּא סוּגְיָא מְבוּאָר דְּפו"ע לִית בְּהוּ רַק סִמְנֵין אָחַד שְׁל

טְהָרָה, וּמַעֲתָה הָרִי גִיחָא, פִּינּוּ דְהָא דְאִינוּ דּוֹרְסֵי הָרִי לֹא שִׁינְיָהּ פְּלִל לְסִימְנֵי טְהָרָה, וְרַק חֶסְרוֹן סִימּוֹן טְוִמְאָה הוּא דְאִית בִּי, וְנִיחָא נִמְי הָא דְהִקְשִׁינוּ לָמָּה הִצְרִיכָה הַמְשָׁנָה דְוָקָא הִנֵּה תִלְתָּא, פִּינּוּ דְלִדְעַת הֶרְמֵב"ם אִיגְרִי בְּיַדְעִינּוּ בּוֹדָאֵי דְאִינוּ דּוֹרְסֵי, וְא"כ הָרִי בְּתָרֵי סִימְנֵי לְבַד ג"כ סְגִי, דְהָא אִינוּ דּוֹרְסֵי עִם שְׁנֵי סִימְנֵי טְהָרָה בְּיַחַד לִיתָא בְּכָל הָעוֹפּוֹת הַטְּמָאִים לְדַעַת הֶרְמֵב"ם, אֲבָל לְפִי הַמְבֹאֵר הָרִי מְשַׁנְתִּינוּ הִילְכְתָּא קְתָנֵי דְאֵלוּ הַשְּׁלִשָׁה סִימְנֵי הֵן הֵן סִימְנֵי טְהָרָה, וְגַם דְכִינּוּ דְתַנִּי ר"ח דְעוֹף הִבָּא בְּסִימּוֹן אֶחָד טְהוֹר א"כ הָרִי מְשַׁנְתִּינוּ אוֹ אוֹ קְתָנֵי דְכָל אֶחָד מֵהַשְּׁלִשָׁה סִימְנֵי אֵלוּ מוֹעִיל לְטְהָרָה, וּמִינְשָׁב הֵיטֵב דַּעַת הֶרְמֵב"ם, וְכַש"נ.

פ"ג הי"א אֶפְרוּחַ שְׁנוּלֵד מְבִיצַת טְרִיפָה מוֹתֵר שְׂאִין מִינוּ טְמָא עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל מָה רָאָה לְשִׁנּוֹת הַטְּעָמִים שְׁפִירְשׁוּ בּוֹ חֲכָמִים שְׁהֵם מְתוֹקְנִים יוֹתֵר מִכָּל מְבִיצַת טְרִיפָה אֵינָה מִמֵּין טְמָא וְאִסוּרָה וְהַטְּעָם שְׁפִירְשׁוּ בּוֹ לְאִימַת קָא גְבִיל לְכִי קָא מְסַרְחָא וְכִי מְסַרְחָא עֶפְרָא בְּעֵלְמָא הוּא עכ"ל, וְהַשְׁגָּתוֹ הִיא מְהֵא דְאִיתָא בְּתַמּוּרָה דְרַף ל"א דְלֵהֲכִי מוֹתֵר אֶפְרוּחַ שְׁנוּלֵד מְבִיצַת טְרִיפָה מְשׁוּם דְכִי גְבִיל עֶפְרָא בְּעֵלְמָא הוּא, וְקִשְׁשָׁה עַל הֶרְמֵב"ם שְׁפַתְב טְעָמָא שְׂאִין מִינוּ טְמָא, וְצ"ע.

וְהִנֵּה בְּחֻלִּין דְרַף נ"ח אָמַר אֲמִימֵר הִנֵּי בִיעֵי דְטְרִיפָה שְׁיַחֲלָא קָמָא אֲסִירָא מְכָאן וְאִילָד הו"ל זֶה נִזְה גּוֹרֵם וּמוֹתֵר, וּבְתוֹס' שָׁם ז"ל אַע"ג דְבְּסוּף פְּתוּבוֹת פְּסֻקִינּוּ כַר' יְהוּדָה בְּפִרְדוֹת דְמְסַפְקָא לִי בַּפ' אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ אֵי חוֹשְׁשִׁין לְזַרְע הָאֵב אוֹ לֹא וְכו' עכ"ל, וְקוֹשְׁיָתֵם יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּתָרֵי גּוֹנִי, אוֹ דְהִקְוִיָּא הִיא דְהָרִי אֶפְרָא אִם חוֹשְׁשִׁין לְזַרְע הָאֵב מ"מ לְהוֹי כְּזֶה נִזְה גּוֹרֵם דְמוֹתֵר, אוֹ דַר"ל דְאֵם אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזַרְע הָאֵב א"כ הָא לֹא הוֹי זו"ז גּוֹרֵם פְּלִל וְא"כ גַּם הִבָּא תְּהוֹי סְפִיקָא.

וְנִרְאָה לִזְמַר, דְבְּאֶמַת הַדְּ דִּינָא דִּינָא מְחַדָּשׁ לָן תְּרַתִּי, דְטְהוֹר הַשְּׁנוּלֵד מִן הַטְּמָאָה אִסוּרוֹ הוּא מְחַמַּת עֲצָמוֹ וְאֶהְנִי לִי הַדְּ דִּינָא דִּינָא מִן הַטְּמָא טְמָא שְׁיָהָא אִיהוּ מְצַד עֲצָמוֹ חֲנִייל בִּי אִסוּרָא דְאִמּוֹ, וּבְדִין אִמּוֹ קָאֵי, דְהָרִי הוּא כְּאִמּוֹ, וְעוֹד נִכְלָל בִּי דִין אִסוּר בַּפ"ע שֶׁל יוֹצֵא מִן הַטְּמָא, דְמְשׁוּם זֶה לְחוּד שְׁהוּא יוֹצֵא מִן הַטְּמָא חֲנִייל בִּי אִסוּרָא, וְאֶפְרָא דְאִינוּ קָאֵי בְּדִין אִמּוֹ וְלֹא חֲנִייל עֲלֵיו אִסוּר מְצַד עֲצָמוֹ, מ"מ אִסוּר הוּא מְאִיִסוּרָא דִּינָא מִן הַטְּמָא, וְאִסוּרוֹ אִינוּ מְחַמַּת עֲצָמוֹ כ"א מְשׁוּם שְׁיוֹצֵא מִן הַטְּמָא זֶהוּ אִסוּרוֹ.

וּמִתְבָּאֵר זֹאת מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם בַּפ"ג מֵה' מְאֻכְלוֹת אִסוּרוֹת הַל"ו שְׁכַתְב ז"ל אַעפ"י שְׁחֻלְב בְּהֵמָה טְמָאָה וּבִיּוֹצֵי עוֹף טְמָא אִסוּרִין מִן הַתּוֹרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן שְׁנֵאֲמַר מְבִשְׂרָם לֹא תֹאכְלוּ עַל הַבֶּשֶׂר הוּא לוֹקָה וְאִינוּ לוֹקָה עַל הַבִּיצָה וְעַל הַחֵלֶב וְהָרִי הָאוֹכֵל אוֹתוֹן כְּאוֹכֵל חֲצִי שְׂעִיֹר שְׁהוּא אִסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאִינוּ לוֹקָה עכ"ל, וְהָרִי בְּטְהוֹר הַשְּׁנוּלֵד מִן הַטְּמָאָה נִדָּאֵי דְלוֹקִין עֲלֵיו וְאֶע"ג דְתַרְנוּןִיָּהּ אִסוּרִיָּהּ מְשׁוּם יוֹצֵא מִן הַטְּמָא גִינְהוּ, אֲלֹא נִדָּאֵי כַּמֶּש"כ, דְטְהוֹר הַשְּׁנוּלֵד מִן הַטְּמָאָה אִסוּרוֹ הוּא מְחַמַּת עֲצָמוֹ, וְהָרִי הוּא נִכְלָל בְּאִסוּרָא דְטְמָאִים הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה, וּמִמִּילָא דִּישׁ בּוֹ גַּם מְלָקוֹת פְּכָל הַטְּמָאִים, מִשָּׂא"כ חֵלֶב וּבִיּוֹצֵי שֶׁל טְמָאִים אִסוּרִין אִינוּ מְחַמַּת עֲצָמוֹ פִּינּוּ דְאִינוּ מִין בְּשָׂר וְאֵין בְּהֵן אִסוּרָא דְטְמָאִים הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה, וְרַק דְאִסוּרִין הֵן מְאִיִסוּרָא דִּינָא מִן הַטְּמָא, וְע"כ אֵין בְּהֵם מְלָקוֹת, וּמְשׁוּם דַּאֲע"ג דְאִסוּר מֵה"ת מ"מ דִּין אִסוּר זֶה שֶׁל יוֹצֵא מִן הַטְּמָא כְּאִסוּרָא דְחֲצִי שְׂעִיֹר שְׂאִין בּוֹ רַק אִסוּרָא וְלֹא מְלָקוֹת, וְזֶהוּ שְׁכַתְב הֶרְמֵב"ם טְעָמָא מְשׁוּם שְׁנֵאֲמַר מְבִשְׂרָם עַל

הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה ועל החלב, ר"ל דהך קרא דמבשרם אחי לאורווי על איסורא דטמאים דאינו רק בבשר, ולא על ביצה וחלב, ולא חניל בהם איסורא דטמאים מצד עצמן, וא"כ ממילא דדין יוצא שלהו חניל רק לעננו זה שיהיו אסורין מאיסורא של יוצא מן הטמא, ובהך איסורא לית בי' מלקות פחצי שיעור.

ולפ"ז נראה דחלוק בזה נלד טמאה מולד טריפה, דהנה זה שפתבנו דבכל היכא דהוי מין בשר מהני לי' הך דיוצא מן הטמא טמא לעננו שיהא חניל בהנלד איסורא מצד עצמו, כ"ז לא שייך אלא בטמאים, דאיסורו במינו תלוי, ומעצמו הוא שפא לו איסורו, ע"כ שפיר שייך דבר זה גם בהנלד שהוא פאמו וחד איסורא להו, משא"כ בטריפה, שאיסורה דבר אחר גרם לה ואין איסורה פא לה מעצמה, א"כ ממילא לא שייך בזה שיהא גם הנלד פמוה שיהא גם הוא חשוב טריפה, ובע"כ דאיסורו של הנלד הוא רק מאיסורא דיוצא מן הטמא, שזה שהוא יוצא מן הטמא גורם לו איסורא, וע"כ שייך דבר זה גם בטריפה, כיון דיוצא הוא מן האסור ע"כ גם הנלד אסור.

ולפ"ז יתבאר היטב החלוק שבין הך דינא דחוששין לזרע האב ובין הדין דזו"ז גורם מותר, דהנה יסוד הפלוגתא אם חוששין לזרע האב איתא לקמן דע"ו לעננו ארבעה מילי, אם חניל בי' איסורא דאותו ואת בנו, ולעננו חלבו אם הוא אסור או מותר, ולעננו דמו אם טעון פסוי אם לא, ולעננו אם חייב במתנות פהונה, אשר בכל אלה לא שייך פלל הך דיוצא מן הטמא, דהוא רק על יוצא מן האסור, אבל לא על חייב מצוה פמתנות וכסוי, בזה לא שייך פלל דין יוצא, וכן לעננו חלב ג"כ לא שייך לומר דין יוצא, דאטו משום דאביו חלבו אסור יהיה דין יוצא גם על חלבו של הנלד, הרי החלב והבשר שוין הו דיוצאין הו מחלב האב והבשר דמבלבל זרעי' וכמבואר בפסוגיא דחולין דס"ט, ולא שייך בזה פלל דין יוצא מן האסור, וגם בדין אותו ואת בנו כיון דאינו מאיסורי מאכלות והנאות ואין בזה איסור חפצא שהחפץ מקרי דבר האסור ממילא לית בי' דין יוצא מן הטמא, אלא פשוט דהדין דחוששין לזרע האב הוא לעננו אם הוא חשוב מינא דאבנה אם בהמה אם חיה, וכן אם טמא אם טהור, וממילא אית בי' פל הנה דינים דאבנה מעצמו, שהוא בעצמו כאביו או חיה או בהמה או טהור או טמא.

ולפ"ז הרי ניתא הא דחוששין לזרע האב ולא שרינו לי' מטעמא דזו"ז גורם, דהא דזו"ז גורם מותר לא נאמר אלא היכא דלית בי' איסורא מעצמו, ואיסורו הוא רק מחמת שיוצא מן האסור והאיסור שייצא ממנו הוא דהוי גורם לאיסורו, בזה הוא דהוי הילכתא דזו"ז גורם מותר, משא"כ בהך דחוששין לזרע האב דחניל בי' דין איסורו מחמת עצמו, ואין פאן גורם, כ"א גופו של איסור עצמו הוא דאית בי' מחמת אבוהי', וע"כ שפיר נוהג בו דינא דאבוהי' אם לאיסור אם להיתר וכש"נ.

וכן ניתא נמי למ"ד דזה וזה גורם אסור דאמינו עלי' גם בטריפה מצד אביו אפילו למ"ד אין חוששין לזרע האב, משום דנהי דלא חשיב מינא דאבוהי' לעננו למיחל בי' דיני אביו מחמת עצמו משום דאין חוששין לזרע האב מ"מ איסורא דיוצא מן הטמא מ"מ אית בי', ושפיר חניל בי' הך דינא דזו"ז גורם.

ומעתה מיושבים היטב דברי הרמב"ם שכתב טעמא דמותר אפרוח שנולד מביצת טריפה משום דאין מינו טמא, ולא תקשי עלי' מהא דבתמורה אמרינו דטעמא הוא משום דכמה

דלא מסרח לא גביל וכי מסרח עפרא בעלמא הוא, דהרמב"ם סובר דהו טעמא דכי מסרח עפרא בעלמא הוא לא מהני רק אם באנו לדון איסורו מדין יוצא, ונהו עיקר איסורי משום שבא מן הטמא, ובזה הוא דמהניא הא דכינון דבשעתא דקא גביל עפרא בעלמא הוא ע"כ שוב לא הוי יוצא מן הטמא, אבל אם אמרינן דאיהו מצד עצמו חניל בי איסורא א"כ לא שינה כלל טעמא דגביל מעפרא דמ"מ שפיר חניל עלי' אח"כ איסורא מתמת עצמו, ונהו שהוסיף הרמב"ם הא דאין מינו טמא, ר"ל דמשו"ה לית בי' איסורא מתמת עצמו, וכל איסורו הוא רק משום יוצא מן הטמא, וע"ז מהני טעמא דקא גביל מעפרא, ונמצא דהנה תרי טעמים תרוננייהו צריכין להדדי, וכש"נ.

פ"ד ה"ג האוכל עוף טהור חי כל שהוא לוקה משום אוכל נבלה ואע"פ שאין בו פזית הואיל ואכלו פולו, ואם אכלו אחר שמת עד שיהי' בו פזית ואע"פ שאין בכלולו בשור פזית הואיל ויש בכלולו פזית חייב עליו משום נבלה עכ"ל, והנה דברי הרמב"ם תמוהין דמאי שיאטי' דעוף חי להתחייב עליו משום נבלה, וכבר עמד ע"ז הלח"מ שם.

והנראה לומר, דבאמת הרמב"ם מייירי הקא בגוונא דהוי נבלה מחיים, וקגון בנקובת הוושט ופסוקת הגרגרת דפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' שחיטה הי"ט דהיא נבלה מחיים עיי"ש, ולהכי הוא שפסק דלוקה משום נבלה, וכל עיקר מה דבא הקא להשמיענו הוא רק דין שיעורא, דהיקא דהוא חי עדיין דיש בו דין ברי', וכדקי"ל דשחט ביה שנים או רוב שנים הרי היא פסיה לכל דבריה, וא"כ הרי הוא חשוב עוד ברי', וע"כ לוקה גם בכ"ש ולא בעינן בו פזית, משא"כ באכלו אחר שמת דלא הוי עוד ברית נשמה ע"כ בעינן בו פזית, וזהו יסוד דברי הרמב"ם הקא לאורויי שיעורא דנבלה, אבל אה"נ דלאו בכל עוף טהור חי קאמר דלוקה משום נבלה כי אם בגוונא דהוי נבלה, דכל הפרק הקא איירי רק בדין חיובא דנבילה, ובדין מה מיקרי נבלה סומך על מה שפכת בהל' שחיטה דשם מבואר כל דיני נבלה וכמש"כ.

והנה לקמן בהי"ח פסק הרמב"ם דהאוכל מנבלה מן העצמות ומן הגידין ה"ז פטור ואינן מצטרפין עם הבשר לכזית. והקא הרי פסק דאפילו אם אכלה אחר שמתה לא בעינן פזית מן הבשר לבד כי אם שיהא בכללה פזית דהינו עם העצמות והגידין ביחד, ובע"כ צ"ל דהקא שאני דשלמה הניא ברי' ובברי' מצרפינו פולה לשיעורא אף הגידין והעצמות ג"כ, אשר לפ"ז הרי צ"ע למה בעינן פזית והלא בברי' חייבין עליה בכ"ש, וגם מ"ש אכלה בפי' לאכלה אחר שמתה פינו דבין כף ובין כף הניא ברי'.

וצ"ל דס"ל להרמב"ם לחלק דבסי' דהרי היא ברית נשמה לית ביה דין שיעורא לכל וחיוב עליה בכ"ש, משא"כ באכלה אחר שמתה דלא הניא ברית נשמה וכל דין ברי' שלה הוא רק משום דין איסורה דהוי כברייתה ע"כ בעינן ביה פזית משום דאכילה פתיב ביה, ורק דהעצמות והגידין מצטרפין להשלים שיעורא, וכמבואר פן בחולין דף ק"ב לענין אבר מן החי דהוי ג"כ ברי' דמ"מ שיעורו בכזית ורק דהעצמות והגידין מצטרפין, וס"ל להרמב"ם דהוא הדין בכל ברי' שהיא משום טעמא דאיסורו כברייתו דצריף בי' פזית משום טעמא דאכילה פתיב בי' ורק בברית נשמה הוא דשיעורו בכ"ש.

ועיין בחולין דף צ"ו דמבואר שם דגיד הנשה שאכלו פולו לוקה אע"פ שאין בו פזית משום דברי' הוא, הרי להדיא דגם בברי' דלא הניא ברית נשמה ג"כ לא בעינן שיעורא.

אכן הָתָם שְׁאֵנִי כְּמִבְּנֵי אֱלֹהִים בְּגַם דְּאֶכִּילָהּ דְּכִתִּיב בִּי אֲתִי לְאֹרְוֵי דְּאִי אִית בִּי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה זֵיתִים וְאָכַל חֵד כְּזֵית מִיְחִיב, וְהֵינְנוּ מְשֹׁם דְּבִקְרָא כְּתִיב לֹא יֵאָכְלוּ אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה דְּהוּא מְשִׁמַּע פְּלוֹ, וּמִמִּילָא דְּלִיפָא קְרָא דְּאֶכִּילָהּ לְהַצְרִיךְ כְּזֵית דְּוָקָא, מִשָּׂא"כ בְּנִבְלָה דְּלָזָה שְׁיִתְחַיֵּיב עַל כָּל כְּזֵית אֲרָף בְּלֹא אֶכִּילָהּ כְּזֵית לֹא צְרִיךְ קְרָא דְּגוּף הָאֲזִנְהָרָה דְּלֹא תֵּאָכְלוּ כָּל נִבְלָה מְשִׁמַּע בֵּין כְּזֵית בֵּין מְקַצָּתָהּ, וּבִע"כ דְּהָא דְּאֶכִּילָהּ כְּתִיב בָּהּ הוּא דְּאֲרָף בְּאֶכִּילָהּ כְּזֵית בְּעֵינֵי דְּוָקָא כְּזֵית, וְעֵינֵי בְּתוֹס' בְּחֻלְיֵינֵי שְׁם שְׁהַקְשׁוּ מְהָא דְּבִאֲבָר מִן הַחֵי בְּעֵינֵי דְּוָקָא כְּזֵית מְשֹׁם דְּאֶכִּילָהּ כְּתִיב בִּי, וְאִמָּאֵי לֹא נִימָא דְּהָא דְּכִתִּיב בִּי אֶכִּילָהּ הוּא לְחִיב בְּאָכַל כְּזֵית מִמְּנוּ אֲרָף בְּלֹא אֶכִּיל כָּל הָאֲבָר, וְתִירְצוּ דְּכֵינֵן דְּחֻלְקוּ פְּקַע מִיְנֵי אִיסוּר אֲבָר מִן הַחֵי וְכְּמִבְּנֵי בְּחֻלְיֵינֵי דְּרָף ק"ג, וְאִכְתִּי קָשָׁה לְדַעַת הֶרְמֵב"ם שְׁפִסְק בְּפ"ה מֵהַל' מְאָכְלוֹת אִיסוּרוֹת דְּאֲרָף עַל מְקַצָּת אֲבָר ג"כ חֵיבִין מְשֹׁם אֲבַמ"ה, וְא"כ הָא תִּשְׁאַר לְדִידֵי' קִנְשֵׁי תְּתוֹס', וּבִע"כ צ"ל כְּמִש"כ דְּהָתָם שְׁאֵנִי מְשֹׁם דְּלְחִיב עַל כְּזֵית שְׁל מְקַצָּת אֲבָר לֹא צְרִיךְ קְרָא דְּקָרָא סְתָמָא כְּתִיב לֹא תֵּאָכַל הַגֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר, וְא"כ ה"נ בְּנִבְלָה דְּכְנוּתָהּ].

וְעֵינֵי בְּמִפּוֹת דְּרָף י"ז דְּאִיתָא שְׁם דְּרַבְּנָן ס"ל בְּרִית נְשָׂמָה חֲשׂוּבָה חֲטָה לֹא חֲשׂוּבָה, וְהֵינְנוּ מְשֹׁם דְּלְעֵנֵן לְהִתְחַיֵּיב עָלֵינוּ בְּכָל שְׁהוּא בְּעֵינֵי דְּוָקָא בְּרִית נְשָׂמָה, וְכִש"נ. אֲלֵא דִּיסוּד הַדְּבָרִים דְּנִבְלָה חֲשִׁיבָא בְּרִי' צ"ע, מ"ש נִבְלָה מְשָׂאֵרִי אִיסוּרִין פְּגוּן חֲלָב וְטְרִיפָה וְעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרִם, וְכָבֵד הַקְשׁוּ כָּל הֶרְאִשׁוּנִים גַּם עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה וְאֲבָר מִן הַחֵי אִמָּאֵי חֲשִׁיבֵי בְּרִי' וּמ"ש מְשָׂאֵרִי אִיסוּרִין, וְהֵעֵלּוּ דְּתִלּוּי בְּהָא דְּכָל שְׂאֵם יִחְלַק אִין שְׁמוּ עָלֵינוּ פְּגוּן גִּיד הַנֶּשֶׁה דְּוָקָא כְּשִׁהוּא כְּבִרְיָתוֹ הוּא דְּמִקְרִי גִיד אֲבָל חֲתִיכַת גִּיד לֹא גִיד מִקְרִיָא וְכֵן אֲבָר מִן הַחֵי דְּחִתִּיכָה לֹא אֲבָר מִקְרִיָא וְע"כ חֲשִׁיבֵי בְּרִי', מִשָּׂא"כ מֵה דְּכְשִׁיחֻלְקָה ג"כ שְׁמוּ עָלֵינוּ אִין זֶה בְּכָלֵל בְּרִי' עֵי"ש בְּדְבָרֵיהֶם, אֲכֵן אִם נִימָא דְּנִבְלָה ג"כ חֲשִׁיבָא בְּרִי' כְּשִׁהוּא שְׁלֵמָה א"כ הָרִי צ"ע מ"ש נִבְלָה מְשָׂאֵרִי אִיסוּרִין דְּלֹא חֲשִׁיבֵי בְּרִי' וְהֵלֵא נִבְלָה ג"כ שְׂמָה עָלֵיהּ אֲרָף לְאַחַר שְׁתַּחֲלַק וְצ"ע.

וְהֵנָּה בְּרַמְב"ם בְּפ"ה מֵהַל' מְאָכְלוֹת אִיסוּרוֹת ו"ל חֲתוּךְ מִן הָאֲבָר בְּשָׂר כְּבִרְיָתוֹ וְגִידִין וְעֶצְמוֹת כְּזֵית וְאָכְלוּ לֹקְהָ אֲע"פ שְׂאִין בּוּ בְּשָׂר אֲלֵא כָּל שְׁהוּא, אֲבָל אִם הַפְּרִיד הָאֲבָר אַחַר שְׁתַּלְשׁוּ מִן הַחֵי וְהַפְּרִיד הַבָּשָׂר מִן הַגִּידִין וּמִן הָעֶצְמוֹת אִינוּ לֹקְהָ עַד שְׂיֵאָכַל כְּזֵית מִן הַבָּשָׂר לְבַדּוֹ וְאִין הָעֶצְמוֹת וְהַגִּידִין מְצַטְרְפִין בּוּ לְכְזֵית מֵאַחַר שְׁשֻׁנָה בְּרִיָתוֹ, חֻלְקוּ לְאֲבָר זֶה וְאָכְלוּ מְעַט מְעַט אִם יֵשׁ בְּמָה שְׂאָכַל כְּזֵית בְּשָׂר חֵיב וְאִם לֹא פְּטוּר עַכ"ל, וְהוּא מֵהַסְּוֵגִיא בְּחֻלְיֵינֵי דְּרָף ק"ג דְּאִיתָא שְׁם בְּעָא מִיְנֵי רִשְׁב"ל מְר"י חֻלְקוּ מִבְּחוּץ מֵהוּ א"ל פְּטוּר, וְכָל הֶרְאִשׁוּנִים פִּירְשׁוּ דְּהוּא מְשֹׁם דְּכֵינֵן דְּחֻלְקוּ פְּקַע שְׁם אֲבָר מִיְנֵי וּפְקַע אִיסוּרִי, וּמְשֹׁם דְּאִיסוּרָא דְּאֲבַמ"ה הוּא רַק בְּאֲבָר שְׁלֵם, וּבְזֵה הֶרְמֵב"ם חוֹלַק וְס"ל דְּבַעֲקִיר אִיסוּרָא דְּאֲבַמ"ה כֵּינֵן דְּבִשְׁעָה שְׁנִתְלַשׁ דִּין אֲבָר בִּי וְחֻלָּה בִּי אִיסוּרָא דְּאֲבַמ"ה א"כ שׁוֹב לֹא פְּקַע מִיְנֵי דִּין אֲבַמ"ה וְהָרִי הוּא בְּאִיסוּרוֹ לְעוֹלָם, וְהַסְּוֵגִיא דְּחֻלְקוּ פְּטוּר מְפָרֵשׁ לָהּ הֶרְמֵב"ם דְּקִימָא לְעֵנֵן דִּין גִּידִין וְעֶצְמוֹת דְּמְצַטְרְפִי בְּאֲבַמ"ה לְהַשְׁלִים לְכְזֵית, ע"ז הוּא דְּקִימָא הַסְּוֵגִיא לֹמַר דְּכ"ז הוּא רַק כְּשִׁהוּא כְּבִרְיָתוֹ כָּל הַכְּזֵית יַחַד הַבָּשָׂר וְהַגִּידִין וְהָעֶצְמוֹת יַחַדִּין מְחוּבְּרִין אִין הוּא דְּמְצַטְרְפִי הַגִּידִין וְהָעֶצְמוֹת לְהַשְׁלִים שְׁקִיעוּרָא, מִשָּׂא"כ בְּחֻלְקוּ וְהַפְּרִיד הַבָּשָׂר מֵהַגִּידִין וְהָעֶצְמוֹת אִין הַדֵּר דִּין אֲבַמ"ה לְהִיּוֹת שְׁוֵה לְשָׂאֵרִי אִיסוּרִין דְּאִין אִיסוּר רַק בְּשָׂר דְּהוּא עֲקִיר אִיסוּרוֹ וְלֹא גִידִין וְעֶצְמוֹת, וּבְעֵינֵי דְּוָקָא כְּזֵית בְּשָׂר וְאִין הַגִּידִין וְהָעֶצְמוֹת מְצַטְרְפִין לְשִׁיעוּרָא.

והנה בעיקר הדין גידין ועצמות מצטרפי לשיעורא באבמ"ה צ"ע, אם יסוד דין זה הוא דהבשר והגידין והעצמות יחד הם גוף האיסוראבמ"ה, וכדין הבשר פן גם דין הגידין והעצמות דהן בעצמן אית בהו איסורא דאבמ"ה היכא דהויין כברייתן עם הבשר ביחד, דכה אסרתו תורה להאבר, הבשר גידין ועצמות ביחד, ומשו"ה הוא דמצטרפי הגידין והעצמות לשיעורא, או דנימא דבאמת אבמ"ה שנה לשארי איסורין, דאיסורו נוהג רק בבשר, ודין גידין ועצמות באבמ"ה הוא רק דין צירוף להבשר, והוא דין בפ"ע דכל דהוי כברייתו ואיסורא חניל על ברייתו מצטרפי בי' גם גידין ועצמות לשיעורא, אבל לא דעצם איסורא דאבמ"ה אית' בגידין ועצמות.

ונראה דזה מבואר מהא דפסק הרמב"ם דאם חלקו להאבר לשנים ואין בכל חלק ממנו פזית אינו חייב עד שיהא בהבשר עצמו פזית משניהם בלא הגידין והעצמות, והיינו משום דהגידין והעצמות של האי חתיכה לא מצטרפי להבשר שבחתיכה השני' פיון דלא הויין יחד כברייתם, ואם נימא דהא גידין ועצמות מצטרפי הוא משום דגם הגידין והעצמות הם בכלל גוף האיסור של אבמ"ה, א"כ הא נמצא דכל דין כברייתו דצריכין לזה הוא כי היכי דתהוויין הגידין והעצמות בכלל האיסור, והוי זה דין בעצם החפצא דבעינו שיהיו עם בשר יחדיו כי היכי דליחול עלליהו שם אבר, וא"כ הא צ"ע דמאי איכפת לן במה דלא הויין הגידין והעצמות כברייתן עם הבשר שבמקצת אבר השני, והלא מ"מ כל מקצת אבר בפ"ע הוא כברייתו, ובדין הגידין והעצמות עצמן אם הן בכלל האיסור אם לא הרי צריכין אנו לדון על כל מקצת אבר בפ"ע אם הוא כברייתו ואם חניל על הגידין והעצמות שלו איסורא דאבמ"ה אם לא, ומאחר דכל מקצת אבר בפ"ע הוא כברייתו בבשר גידין ועצמות ביחד א"כ הא נמצא דחניל על הגידין והעצמות שלו איסורא דאבמ"ה, פיון דשם אבמ"ה בי' בכל מקצת אבר, וכדחזוין דאם יש בהחתיכה האחת פזית עם הגידין והעצמות ביחד חייבין עלי' משום אבמ"ה, וא"כ אמאי לא יצטרפו גם עם הבשר שבמקצת אבר השני, פיון דיש פאן פזית שלם של איסור, ואיך מחלקינן בדין איסורא דהגידין והעצמות עצמן דביש באותו מקצת אבר עצמו פזית חייבין גם משום איסורא דהגידין והעצמות ולענון להצטרף עם עוד מקצת אבר הדר דינא דהעצמות והגידין לאו בכלל איסורא דאבמ"ה נינהו.

אלא ודאי גידין ועצמות לאו בכלל גוף האיסור דאבמ"ה נינהו, ורק דהוא דין דכל שיהא כברייתו מצטרפי בי' גם גידין ועצמות לשיעורא, ובדין צירוף לשיעורא שפיר מחלקינן דלמאי דהוי כברייתו מצטרף ולמאי דאינו כברייתו לא מצטרף, וע"כ שפיר ס"ל להרמב"ם דבאין בכל חלק בפ"ע פזית וצריכין לצרף לשיעורא משתי החתיכות ביחד אמרינן דכיון דהגידין והעצמות לא הויין כברייתן עם הבשר שבחתיכה השני' ע"כ לא מצטרפי יחד וצריכין שיהא פזית מהבשר לבד.

ויסוד דברי הרמב"ם נראה דהוא מהסוגיא דחולין שם כי אתא רבין אמר חלקו מבחוזן פטור, מבפנים ר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור, ר"י אמר חייב הרי נהנה גרוננו בכזית, ור"ל אמר פטור אכילה במעיו בעינו וליכא, ואם נימא דבחלקו פקע איסור אבמ"ה מעצם החפצא, א"כ הרי גם בחלקו מבפנים פקע איסורי' ואמאי חייב, וגם דהרי הגמ' תלי לה בדין לשיעורא דכזית ובדין הנאת גרוננו או הנאת מעיו, ואם נימא דבחלקו פקע עיקר

איסוריא א"כ הא אין פאן דין חסרון פזית, וגם דאין זה שייך פלל לדין הנאת גרוננו ומעיו, פינו דעצם האיסור פקע, אלא ודאי דבעיקר התפצא לא פקע פלל איסור אבמ"ה, והבשר הוא באיסוריא, ורק דאנו דנין על הגידין והעצמות לענין דין צירופן להשלמת פזית, וזה שייך שפיר לטעמא דהנאת גרוננו או הנאת מעיו, ומשום דכיון דכבר בא האבר קודם שחלק למקום שמצטרף להשלים שיעורא דאכילה, וכמבואר בפסוגיא שם דשל בין החניכים מצטרף, ע"כ שוב חלה דין צירוף על העצמות ולא איכפת לן במה שחלקו, אבל אם נימא דהוי הפקעת איסורא, א"כ הרי נעשה היסור פשחלקו, ואז צריך להיות פטור גם בחלקו מבפנים, פינו דסוף כל סוף בשעת בליעתו ליפא איסורא.

ולפ"ז הרי מיושב היטב הא דפסק הרמב"ם לחלק בנבילה, דבאכלה פולה גם העצמות והגידין מצטרפין לכזית, משא"כ באכלה מקצתה דאין הגידין והעצמות מצטרפין, וכבר הקשינו ע"ז דמ"ש פולה ממקצתה, ולפמש"נ דדעת הרמב"ם היא, דהא דבאבמ"ה העצמות והגידין מצטרפין בו לכזית, אין זה משום דעצם העצמות והגידין חזיל בהו איסורא דאבמ"ה, כי אם דהוי דין צירוף, ומשום דכל שחלות איסוריא הוא דוקא כברייתו עם הגידין והעצמות יחד, ע"כ מצטרפי הגידין והעצמות גם לשיעורא, א"כ הרי י"ל דהוי דינא לא לבד באבמ"ה נאמר, כי אם בכל מקום דחלות איסוריא הוא דוקא כברייתו עם הגידין והעצמות ביחד, אז מצטרף פולו להשלים שיעורא, ולהכי הוא דפסק הרמב"ם דבאכלה פולה מצטרפין הגידין והעצמות להשלים שיעורא דכזית, דנראה דחלות דין נבלה הוא דוקא בהברי' פולה, אם בכל הבהמה אם בכל העוף, הא לא"ה לא הוי רק טריפה, ובשר מן החי יוכיח שפסק הרמב"ם בפ"ד שם דאין זה איסור בפ"ע, כ"א דהוי איסור טריפה ממש משום דאינה חיה, ומשו"ה פסק שם דחצי זית בשר מן החי וחצי זית נבלה מצטרפין משום דהויין חדא איסורא, ומ"מ הרי איסור נבלה לית בה ואע"ג דאינה חיה פלל, ובע"כ צ"ל דהוא משום דחלות שם נבלה צריך להיות דוקא בכל הברי' פולה, ובמקצתה לא הוי רק טריפה.

ולפ"ז הא שפיר ניחא הא דבאכלה פולה מצרפינו גם הגידין והעצמות לשיעורא, ובאכל רק מקצתה צריך דוקא פזית מהבשר לבד, ועצמות וגידין לא מצטרפי, דכיון דעיקר חלות איסורא דנבילה הוא כברייתא פשהיא שלמה, ע"כ שפיר יש בה דין צירוף גידין ועצמות כמו באבמ"ה, וכמש"כ דלאו מדין האיסור דאבמ"ה דשאני בזה משארי איסורין הוא דמצטרפי בי' גידין ועצמות, כי אם דהוא דין בכל מה דהוי כברייתו, וחלות איסורו הוא על זה שהוא כברייתו, הוי בי' דינא דהגידין והעצמות מצטרפין, וע"כ גם בנבלה מפנין דחלות דינה ואיסורה הוא דוקא פשהיא שלמה כברייתא, שפיר מצטרפי בה גם גידין ועצמות, משא"כ במקצתה דלא הוי שוב כברייתא כמו דבעינו לענין חלות איסורה, ע"כ בעינו דוקא פזית מהבשר לבד ואין הגידין והעצמות מצטרפין.

ומעתה באמת נימא גם לדעת הרמב"ם דנבילה לא הוי ברי' פינו דגם פשתחלק שמה עלי, ורק דלענין צירופא דגידין ועצמות לא צריכינו פלל לדין ברי', ורק דכל שחלות איסוריא הוא דוקא כמו שהוא בחיבור בשר גידין ועצמות, אית בי' דין צירופא דגידין ועצמות, כמו אבמ"ה לדעת הרמב"ם דס"ל דגם במקצת אבר כל שהבשר גידין ועצמות יחדיו מחוברין מצטרפי הגידין והעצמות לכזית, דנראה דגם שם לא הוי ברי' פינו דהוא

רק מקצת אבר, אלא ודאי דדין צירופן הוא לאו משום דין ברי, ורק דהוא דין בפ"ע התלוי בחלות איסורי, וא"כ הוא הדין בנבילה פן אע"ג דלא הו"א ברי מ"מ פל שיהא פחלות איסורה שיהא שלמה שפיר מצטרפי הגידין והעצמות, ורק בנחלקה דאז אינה פחלות איסורה אז הוא דבעינן פזית רק מהבשר לבד, ואין הגידין והעצמות מצטרפין ומינשב היטב דעת הרמב"ם, וכש"נ.

אלא דיסוד דברינו דלחלות איסורא דנבילה צריכינן דוקא שתהא פולה פברייתה, והבאנו זאת מהא דבשר מן החי חשיבא רק טריפה ולא נבילה, אינו מוכרח, די"ל דהא דבשר מן החי לא חשיבא נבילה הוא משום דדין נבילה במיתה תליא, ובשר מן החי נהי דפסק חיותה אבל מ"מ דין מטה לית בה, וע"כ חשיבא רק טריפה, וכאשר פן משמע טעם זה ומברי הרמב"ם עצמן שפתב שם ז"ל שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מטה וכו' דהוא טעם על מה דחשיבא טריפה ולא נבילה, וא"כ הרי י"ל דאה"נ דבעיקר חלות דין ואיסור נבילה פולה ומקצתה חדא גינהו, ורק דלא משפחת גוונא דמטה אלא בכולה.

אכן נראה דכל זאת הפרכא היא רק לענין זה שפכתנו דהגידין והעצמות מצטרפי אף בלא טעמא דברי, דבזה הלא דינו תלוי בעיקר איסורו אם הוא על הבשר והגידין והעצמות יחדיו אם לא, ובזה שפיר יש לחלק בין שם מיתה לדין איסורו, משא"כ אם נימא כמש"כ בראשית דברינו, דטעמו של הרמב"ם הוא משום דס"ל דנבילה חשיבא ברי, א"כ תתישב היטב דעת הרמב"ם, דנראה דשם נבילה ושם מיתה חדא מילתא היא, דשם מיתה זהו עיקר דין נבילה, וממילא דכמו דשם מיתה לא שייך רק בכולה ולא במקצתה, כמו כן עיקר שם נבילה הוא מדברים השייכים רק בכולה, וא"כ י"ל דבדין ברי לא איכפת לן כלל בדין איסורו אם הוא דוקא בכולו או גם במקצתו, כ"א דהעיקר תלוי רק בעיקר השם אם הוא מילתא דתליא בהברי פולה אם לא, וא"כ שפיר י"ל דכיון דשם נבילה הוא מהדברים דלא שייכי רק בברי שפיר חנייל בה דין ברי משום זה ושפיר מצטרפי בה גם גידין ועצמות לשיעורא והא דהקשינו לעיל דאיך חשיבא נבילה ברי מאחר דגם לאחר שתחלק שמה עליה, י"ל דס"ל להרמב"ם דהעיקר תלוי רק ביסוד חלות שמו ואיסורו, דכל שחלות שמו ואיסורו מתחלה הוא דוקא כשהוא פולו פברייתו אז שוב חנייל בי דין ברי, ולא איכפת לן במה דלא פקע שמו ממנו גם לאחר שישחלק, דמ"מ פיון דלחלות שמו בעינן דוקא פולו פברייתו א"כ הא נמצא דיסוד שמו תלוי פברייתו ע"כ שפיר חשוב ברי.

ואם נימא פאופן הראשון שפכתנו בדעת הרמב"ם דס"ל דגם עיקר איסורא דנבילה לא חנייל רק על שלמה, א"כ בודאי יתישב גם הך טעמא דברי, דזה דחלות איסורה הוא רק בשלמה בודאי יש להועיל להחשיבה עי"ז ברי.

ולפ"ז הרי מינשב היטב דעת הרמב"ם הא דפסק דבאכלה פולה הגידין והעצמות מצטרפין, משום דחשיבא ברי, ורק דבעינן בה פזית משום דאכילה פתיב בה, אשר בזה הלא עצמות זה וגידין מצטרפין, וכש"נ.

והנה דברי הרמב"ם תמוהין מהסוגיא דחולין דף ק"ב שם דאמר רב אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכ"ש, ומוקי לה שם בגמ' דהא דבחייה בכ"ש ר"ל במשהו בשר גידין ועצמות, הרי להדיא דבמיתתה בעינן

כּוּזַת מְלַבֵּד הַגִּידִין וְהַעֲצָמוֹת, וְהָרִי הֵכָא בְּאַכְלָהּ פְּנִלְהָ אִינְרִינוּ וְכִדְאָמְרִינוּ דְטַמְאָה גַּם בְּמִיתָתָהּ בְּכ"ש, וְהִינּוּ מְשֹׁם דְטַמְאָה הֵוְנָא בְּרִי' דְהוּא בְּאַכְלָהּ פְּנִלְהָ, הָרִי לְהִדְיָא דְבִנְבִלְהָ אַף בְּאַכְלָהּ פְּנִלְהָ אִין הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין מְצִטְרְפִין, וְכֵן שֵׁם בְּסוּגְיָא עוּד נְטִל צְפוּר שְׂאִין בּוּ כּוּזַת וְאַכְלוּ רַבִּי פּוּטֵר וְרַב"ש מְחַיֵּיב וְכו' תְּנַקָּה וְאַכְלָהּ דְבָרִי הַפֵּל בְּכּוּזַת, עַד פְּאֵן לֹא פְּלִיגִי אֱלָא דַּמ"ס בְּחִיָּה לְאַבְרַיִם עוּמְדָת וּמ"ס בְּחִיָּה לְאוּ לְאַבְרַיִם עוּמְדָת דְכוּ"ע מִיָּהָא לֹא בְּעֵינֵי כּוּזַת, אַר"נ בְּמַשְׁהוּ בְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת, וּמִי אִיפְּא מִיָּדִי דְבְּכֹלְנִי לִית בִּי כּוּזַת בְּשֵׁר וּבְחֵד אֲבָר אִית כּוּזַת בְּמַשְׁהוּ בְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת, אַר"ש אִין בְּקִלְנִיתָא, הָרִי לְהִדְיָא דְבִתְנַקָּה וְאַכְלָהּ בְּעֵינֵי כּוּזַת מְהַבְּשֵׁר לְבַד אַף שְׂאַכְלָהּ פְּנִלְהָ, וְנָהוּ לְהִדְיָא הִיפּוֹד דְבָרִי הָרַמְבַּ"ם דְּבְאַכְלָהּ פְּנִלְהָ מְצִטְרְפִי בְּהַ גִּידִין וְהַעֲצָמוֹת לְשִׁיעוּרָא אַף בְּאַכְלָהּ אַחַר שְׂמִתָּה לְחִיבֵי עֲלָה מְשֹׁם נְבִלְהָ, וְצ"ע.

וְהַנְרָאָה לֹמֵר לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּהֵנָּה הֵלֵא מְהָא דְחִלּוּק בְּחִיָּה מְבַמִּיתָתָהּ יֵשׁ לְיֹשֵׁב בְּפִשְׁטוּת, דְּבְחִיָּה דְאַיְסוּרָה מְשֹׁם אַבְמ"ה א"כ הֵלֵא הוּא מְתַחֲסֵיב בְּצִירוּפָא דְגִידִין וְעֲצָמוֹת גַּם אִם רַק אֲבָר אֶחָד הוּא כְּבָרִיָּתוֹ בְּחִיבּוֹר בְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת יְחִדּוֹ, מְשֵׁא"כ בְּמִיתָתָהּ הֵלֵא אִין הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין מְצִטְרְפִין כ"א פְּשֵׁהִיא פְּנִלְהָ בְּחִיבּוֹר בְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת יְחִדּוֹ, וַא"כ הָא מְצִינוּ לְאוּקְמִי מִקְלָתָא דְרַב דְּבְחִי' בְּכ"ש בְּמִיתָתָהּ בְּכּוּזַת דְקָאִי בְּגוּוּנָא דְרַק אֲבָר אֶחָד מִיָּנָה הוּא כְּבָרִיָּתוֹ בְּבְשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת יְחִדּוֹ, אֱלָא דְעַדִּין קָשָׁה מְהָא דְטַמְאָה בֵּין בְּחִי' בֵּין בְּמִיתָתָהּ בְּכ"ש דְהוּא מְטַעַם בְּרִי', וּבַע"כ דְּמִיָּרִי פְּשֵׁהִיא פְּנִלְהָ כְּבָרִיָּתָהּ, וּמ"מ בְּטַהוּרָה כַּה"ג בְּעֵינֵי בְּמִיתָתָהּ כּוּזַת.

וְאַשְׁרֵי נִרְאָה בַּע"כ לֹמֵר בְּזָנָה, דְּהֵנָּה לְפַמְש"נ הָרִי בְּאַמַּת חִלּוּק דִּין טְמֵאִים מִדִּין נְבִלְהָ, דְטַמְאָה חֲשִׁיבָא בְּרִי' וְחִיבִין עֲלָהּ בְּכ"ש מִדִּין בְּרִי' מְשֵׁא"כ בְּנְבִלְהָ דְלָאוּ בְּרִי' הִיא, וְכֹל דִּין צִירוּפָא גִידִין וְעֲצָמוֹת שְׂבָה הוּא מִדִּין בְּכ"ש דְּכָשֵׁהִיא פְּנִלְהָ כְּבָרִיָּתָהּ הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין מְצִטְרְפִי בְּהַ לְשִׁיעוּרָא, וּלְפ"ז נִרְאָה דְבְּאַמַּת לֹא תְלִיין בְּהַדְדִי, וְיֻכַּל לְהִיּוֹת גּוּוּנָא דְתַהָא נְחֻשְׁבַת בְּרִי' לְעַנְנֵי אִיְסוּרָא דְטַמְאִים, וּמ"מ לֹא יָהָא בְּהַ דִּין כְּבָרִיָּתָהּ לְעַנְנֵי צִירוּפָא דְגִידִין וְעֲצָמוֹת בְּנְבִלְהָ, וְהוּא, דְּבָדִין בְּרִי' הָרִי צְרִיכִינוּ רַק שְׂתַהָא צוּרַת הַבְּרִיָּה עֲלֵיהָ, וְאַף אִם מְחֻנְפְּרִין זל"ז בְּאִיזוֹ חִיבּוֹר שְׂיִהָיָה, כֹּל שְׂהָרִי הִיא בְּצוּרַתָהּ הָרִי הִיא בְּדִין בְּרִי' שְׂלָהּ, מְשֵׁא"כ לְעַנְנֵי דִין כְּבָרִיָּתוֹ בְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת, לֹא סָגִי בְּהָא דְצוּרַת בְּרִיָּתָהּ עֲלֵיהָ לְבַד, פִּי אִם דְּבְעֵינֵי לְזָה דִּין חִיבּוֹר, שְׂיִהָיו עַפ"י דִּין חֲשִׁיבִי מְחֻנְפְּרִין הַבְּשֵׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת יְחִדּוֹ בְּדִינֵי חִיבּוֹר, אִזּוּ הוּא דְאִית בְּהוּ דִּין כְּבָרִיָּתוֹ לְעַנְנֵי צִירוּפָא דְגִידִין וְעֲצָמוֹת, אֲבָל אִם יָהִיו מְחֻנְפְּרִין זל"ז בְּאִיזוֹ חִיבּוֹר דְלִית בִּי דִּין חִיבּוֹר מְדִינָא, אִזּוּ שׁוּב הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין לֹא מְצִטְרְפִי, וַא"כ הָא נִיחָא הַסּוּגְיָא דְחֻלְוִין גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּנָהִי דְהַסּוּגְיָא מְיִירִי בְּאַכְלָהּ פְּנִלְהָ וְכָשֵׁהִיא שְׂלָמָה שְׂפִנְלָה מְחֻנְפְּרַת דְאַל"ה הָא לֹא הֵוְנָא בְּרִי', אֲבָל מ"מ י"ל דְּאִינְרִי בְּכַה"ג דְאִין בְּהַ דִּין חִיבּוֹר, וּמְשׁו"ה פְּטוּר מְשֹׁם נְבִלְהָ, דְאִין הַעֲצָמוֹת שְׂבַמְקַצָּתָהּ מְצִטְרְפִין לְבְּשֵׁר שְׂבַמְקַצָּתָהּ הַשְּׁנִי, פִּינּוּ דְלִית בְּהוּ דִּין חִיבּוֹר, וְשְׂפִיר מְקִפְטֵר מְשֹׁם נְבִלְהָ גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, וּמ"מ בְּטַמְאָה חֲיִיבִין עֲלֵיהָ בְּכ"ש מְשֹׁם דְצוּרַת בְּרִיָּתָהּ עֲלֵיהָ, וְכַש"נ.

וְהֵנָּה כ"ז כְּתַבְנוּ לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, אֲבָל דַּעַת הָרַבָּה רַאשׁוֹנִים אֲשֶׁר כֵּן הִיא גַּם דַּעַת רַש"י וְתוֹס' בְּדָף ק"ב שֵׁם דְּבִנְבִלְהָ אִין הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין מְצִטְרְפִין אַף בְּאַכְלָהּ פְּנִלְהָ, וְנִרְאָה

די"ל דבאמת גם אינהו ס"ל בעיקר הדין כמש"כ לדעת הרמב"ם, דחלות דין נבלה לא שייך רק בברני שלמה, אלא דס"ל דמ"מ לא מהניא זאת לענין צירופא דגידין ועצמות, ולא דמי לאבמ"ה, דדעת התוס' הרי כבר הבאנו דס"ל דאסורא דאבמ"ה הוא רק בכל האבר פולו וכשחלקו פקע אסורי, וא"כ הא נמצא דכל עיקר אסורי הוא רק בהבשר גידין ועצמות יחדי, וממילא דלא שייך למילף נבלה מיני, ואפילו לדעת רש"י דס"ל דבדף ק"ג ע"ב שם דאבמ"ה שחלקו לא פקע אסורא מיני, וכל הך דינא דחלקו פטור הוא לענין צירופא דגידין ועצמות, מ"מ לא דמי לנבלה, דאבמ"ה נהי דאחרי שחייל בי דין אבמ"ה תו לא פקע מיני בחלוקתו, אבל מ"מ בעיקר דין אסורי הני דינא דהבשר גידין ועצמות דוקא פוליהו ביחד הם גוף אסורא דאבמ"ה, והבשר בלא צירוף הגידין והעצמות אין בו שם אבמ"ה, משא"כ בנבלה, הא דבעינן בה פוליהו הוא רק משום דבלא פוליהו לא חיייל בה דין נבלה, וחסר במה שיחול עלה דין נבלה, אבל מ"מ כשהיא פוליהו אז חיייל על כל מקצת בפ"ע אסורא דנבלה, והבשר בלא הגידין והעצמות הוא גוף אסורא דנבלה, וא"כ לא שייך זאת פלל לדין צירוף גידין ועצמות.

ובזה הוא שחולק הרמב"ם וס"ל דזה לחוד מה דחלות דין נבלה בעינן דוקא פוליהו, ג"כ מועיל שייצטרפו בה גידין ועצמות, אבל אה"נ די"ל דבעיקר הדין גם דעת רש"י והתוס' פהרמב"ם, דחלות דין נבלה הוא רק בכולה ולא במקצתה, וכש"נ.

פ"ט הל"ט נפל חלב לתוך קדרה של בשר טועמין החתיכה שנפל עליו החלב וכו' ואם יש בהחתיכה טעם חלב וכו' נאסרה אותה החתיכה ומשערין בכולה אם היה בכל שיש בקדרה וכו' כדי שתהי' חתיכה זו אחד מששים מן הפל החתיכה אסורה והשאר מותר עכ"ל, ובהשגות ז"ל אנו אומרים שלא שמענו פל החתיכה נעשית נבילה אלא לדעת רבי יהודה דמחמיר מין במינו אבל לרבנן לא, ולדברי הפל אם לא ניער פלל אין שאר החתיכות נאסרות וכו' ל"ל ניער את הקדרה והלא החתיכה קבלה טעם חלב ונעשית נבילה בלא ניעור הרי יוצאת מאותה חתיכה רותב לשאר חתיכות והוא רותב נבילה, אלא ש"מ דבעינן שייצא מן החלב האסור לחתיכות וכו' ואם יש באותו חלב כדי ליתן טעם בכל החתיכות אסורות לרבנן וכו' עכ"ל.

וצ"ע בדברי הראב"ד, דמאי שייכות הך דמין במינו הקא, הרי כ"ז לא שייך אלא אם נימא דהחתיכה נעשית נבילה וצריכה ששים לרבנן ואז אמרינן דלר"י לא בטלה פלל, אבל אם נימא דאין יתר הקדרה נאסרת אלא בנתינת טעם מהחלב אבל נתינת טעם מהבשר אינו אוסר פלל, וא"כ הרי ממילא לא שייך הקא גם הך דמין במינו לא בטל, כינון דאין אסורה רק מהחלב ולא מהבשר, וצ"ע.

ואין לומר דזה גופא אם אמרינן נעשית נבילה תלוי בדין מין במינו אי בטיל או לא, דזה מוכן דאין להם שייכות אהדדי, וע"כ דברי הראב"ד צ"ע. ונראה לומר, דהנה יסוד המחלוקת של הרמב"ם והראב"ד היא, בהא דמבואר בחולין דף ק"ח דאפשר לסוחטו אסור, דדעת הרמב"ם היא משום דמשנעשה בשר בחלב נאסר גוף הבשר וגוף החלב, ונעשוין עצמו של אסור, ואף אם יפרד אח"כ הבשר והחלב זה מזה ג"כ הן עצמן של אסור, ודעת הראב"ד היא דאין אסורין אלא פל זמן שהן ביחד בשר וחלב, אבל כשנתפרדו זמ"ז חוזרין להיתרון, ואע"ג דכשהן ביחד כ"א בפ"ע הוי עצם האסור, מ"מ

כְּשֶׁנִּתְפָּרְדוּ פְּקַע מִיִּיָּהוּ דִּין בְּשֵׁר בְּחֶלֶב וְחוֹזְרִין לְהִיתְרֹן, וְכַדְהוּכִיחַ זֶה הֶרְאָב"ד מְהָא דְבָלָא נִיעֵר אַח"כ הַקְדֵּרָה שְׁאָר הַחֲתִיכוֹת מְוֹתְרִין, וְהִיָּגוּ מְשׁוּם דְּבָלָא נִיעֵר אִין טַעַם הַחֶלֶב יוֹצֵא לְשְׁאָר הַחֲתִיכוֹת מְשׁוּם דְּאִין בְּלוּעַ יוֹצֵא בְּלֵא רֹטְב, הֵרִי דְבַעֲיֵנוּ דְּנוֹקָא טַעַם הַחֶלֶב לְאַסּוֹר הַחֲתִיכוֹת, אֲבָל מְטַעַם הַבְּשָׂר בְּעֶצְמוֹ מְוֹתֵר, דֵּאלֵא"ה אִף בְּלֵא נִיעֵר תְּאָסֵר מִיָּהּ הַקְדֵּרָה מְשׁוּם טַעַם הַבְּשָׂר בְּלֵבֵד שְׁיֹצֵא גַם בְּלֵא רֹטְב, אֲלֵא ש"מ דְּכִשְׁיִתְפָּרְדוּ הַבְּשָׂר מִהַחֶלֶב חוֹזְרִין לְהִיתְרֹן, וְאִין אֲסוּרִין מְשׁוּם בְּשָׂר בְּחֶלֶב אֲלֵא כ"ו שְׁהוּ בְּיַחַד הַבְּשָׂר וְהַחֶלֶב.

ולפ"ז לפ"ד הֶרְאָב"ד דְּבְשָׂר בְּחֶלֶב חוֹזֵר לְהִיתְרֹן, א"כ הָא דְאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אֲסוּר אִין זֶה מְשׁוּם דְּנַעֲשֵׂה נְבִילָה וְהוּי עֶצֶם הָאִסּוּר, דְּכִיֵּן דְּנִתְמַעֵט בְּלוּעַ הַחֶלֶב שְׁבוּ מְנַתִּינַת טַעַם הֵרִי ג"כ פְּקַע מִיָּגוּ שֵׁם בְּשָׂר בְּחֶלֶב, וְכַמְבּוֹאֵר בְּסוּגְיָא דְּחֻלְיוֹ דְּרַף ק"ח דְּכָל שְׁאִין בּוּ בְנו"ט לֵא הוּי דְרַף בִּישׁוּל, וְא"כ הֵרִי הוּא שְׁנָה מְמַשׁ לְנִתְפָּרֵד לְגַמְרִי הַבְּשָׂר מִהַחֶלֶב דְּצָרִיכִין לְהִיֹּת חוֹזְרִין לְהִיתְרֹן, וּבַע"כ צ"ל דְּהָא דְאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אֲסוּר הוּא דִּין בַּפ"ע דְּהוּאִיל וְכַבֵּר נְאֻסְרָה שׁוּב אִין אוֹתָהּ הַחֲתִיכָה נִתְרַת, וְזֶהוּ הַדִּין שֶׁל אֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ שְׁהוּא אֲסוּר.

וּמַעֲתָה יְבוֹאֵר כְּוֹנֵת הֶרְאָב"ד, דְּהִנֵּה חֲלוּק דִּין טַעַם כְּעִיקָר מִדִּין מִין בְּמִינוּ דְּלֵא בְטַל, דְּהָא דְמִין בְּמִינוּ לֵא בְטַל הוּי הַפְּקַעָה כְּעִיקָר דִּין בִּישׁוּל דְּלִיתָא בְּמִין בְּמִינוּ, וְהֵרִי הוּא כְּמוֹ שְׁהוּא בְּעִינֵי, מִשָּׂא"כ הַגְזָה"כ דְּטַעַם כְּעִיקָר אִין זֶה דִּין הַפְּקַעַת בִּישׁוּל, כ"א דְּהוּי חֲלוּת שֵׁם אִסּוּר, דֵּאֵע"ג דְּהוּא בְּתַעְרֻבְתּוֹ וְאִית בִּי דִּין בִּישׁוּל אֲבָל טַעַם כְּעִיקָר אֲסוּר הוּא, וְכַמְבּוֹאֵר בְּסוּגְיָא דְּפִסְחִים דְּלַעֲנִין לְמִילְרַף שְׁאָר אִסּוּרִים מְנַזִּיר צָרִיכִין לְדִין ק"ו אוּ בְנִין אַב, וְלֵא חֲשְׁבִינוּ לִי לְגִילּוּי מִילְתָּא בְּעֶלְמָא דְּלֵא בְטַל, אֲלֵא וְדָאִי דְּהוּא מְשׁוּם דְּהוּא זֶה דִּין חֲלוּת אִסּוּר שֶׁל טַעַם"ק.

וְהִי מִתְבָּאֵר מְהָא דְּצָרִיכִין לְקַרָּא דְּמִשְׁרַת דְּטַעַם כְּעִיקָר, וְאֵע"ג דְּכַבֵּר דְּרִשְׁיֵנוּ מְקַרָּא דְּהִטְמָאִים דְּצִירָן וְרֹטְבָן אֲסוּר דְּטַעַם"ק, אֲלֵא מְשׁוּם דְּהִתָּם אִיִּרִינָן כְּשֶׁהוּא בַּפ"ע, דְּטַעַם הִיִּצָּא מִן הָאִסּוּר אֲסוּר, וְהַקְרָא דְּמִשְׁרַת אֲתִי לְאִסּוּרָא דְּטַעַם"ק אִף שְׁהוּא בְּתַעְרֻבְתּוֹ וּבִישׁוּלוֹ.

ולפ"ז נִרְאֵה, דְּדַעַת הֶרְאָב"ד דְּבִאִסּוּרָא דְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ כִּיֵּן דְּבִאֲמַת הֵרִי פְּקַע עֶצֶם הָאִסּוּר מִיָּגוּ, וְרַק מְשׁוּם דְּכַבֵּר נְאֻסֵר אִינוּ חוֹזֵר לְהִיֹּת נִתְרֵר, א"כ לֵא שְׁיִיךְ זֹאת אֲלֵא עַל הַנְּאֻסֵר כְּשֶׁהוּא בַּפ"ע, מִשָּׂא"כ לַעֲנִין לְמִיָּדוֹן בִּי דִּין טַעַם"ק דְּהוּא גְזָה"כ שֶׁל אִסּוּר כְּשֶׁהוּא בְּתַעְרֻבְתּוֹ וּבִישׁוּלוֹ אִין בְּזָה כְּלָל דִּין אֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ, וְלֵא שְׁיִיךְ לֹמֵר בִּי דַּה"ה בְּאִסּוּרִי שְׁמִקְוָדָם, דְּכִיֵּן דַּה"ה בְּבִישׁוּלוֹ הֵרִי הוּא חֲשׁוּב כְּהִיתֵר לַעֲנִין תַּעְרֻבְתּוֹ, מִשָּׂא"כ בְּמִין בְּמִינוּ לְמ"ד דְּלֵא בְטַל דְּפַקַע מִיָּגוּ עִיקָר דִּין בִּישׁוּל, א"כ הֵרִי הוּא כְּמוֹ שְׁאִינוּ בְּתַעְרֻבְתּוֹ כְּלָל, וְע"כ שְׁפִיר הוּי בְּאִסּוּרוֹ שְׁכַבֵּר נְאֻסֵר וְנוֹהֵג בִּי אִסּוּרָא דְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ, וְכַש"נ.

וְע"כ זֶהוּ בִּיאוֹר דְּבִרֵי הֶרְאָב"ד, שְׁכַתְּב לְהוּכִיחַ מְהָא דְּאִין טַעַם הַבְּשָׂר בְּלֵא הַחֶלֶב אוֹסֵר תַּעְרֻבְתּוֹ דְּש"מ דְּלֵא אֲמַרִינָן חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִילָה לְעוֹלָם, אֲלֵא דְאִסּוּרוֹ הוּא רַק כָּל זְמַן שְׁהוּא בַּב"ח, וּלְפ"ז הָא נְמַצָּא דְּגַם בְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ כִּיֵּן דְּאִין בּוּ כְּדִי נְתִינַת טַעַם דְּלֵא הוּי דְרַף בִּישׁוּל ג"כ פְּקַע מִיָּגוּ דִּין חַנ"נ, וְאִסּוּרָא דְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ הוּא רַק מְשׁוּם שְׁכַבֵּר

נאסר, דשייך זאת רק לגבי נפשי' ולא לגבי תערוכתו, וע"כ ממילא דאינה אוסרת תערוכתה רק לר"י דמין במינו לא בטל, משא"כ לדין דקי"ל מין במינו בטל אין התערוכת נאסרת כלל, וכמש"כ דבכה"ג לא שייך איסורא דטכע"ק, וע"כ ממילא דיתר התערוכת כל שאין בה טעם חלב מותרת, וכש"נ.

ויסוד לדברי הראב"ד נראה דהוא מסוגיית הגמ' בחולין שם דתניא שם טפת חלב שנפלה על החתיכה כיון שנחנה טעם בחתיכה החתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה דר"י וחכ"א עד שתתן טעם ברוטב ובחתיכות ומוקים לה בגמ' דפליגי באפשר לסוחטו אם אסור אם לא, ופריה שם הגמ' ממאי דילמא אפשר לסוחטו ד"ה אסור והכא במין במינו קא מיפלגי, וקשה דהא נ"מ טובא דאם טעמא דחכמים הוא משום דאפשר לסוחטו מותר א"כ האי עד שתתן טעם פירושו שיתן החלב טעם בקדירה, ואם אפשר לסוחטו אסור ורק דמין במינו בטל א"כ האי עד שתתן טעם פירושו שתתן כל החתיכה טעם, וצ"ל דזהו גופא דפריה הגמ' דמאן לימא לן דהאי עד שתתן טעם אחלב קאי ובאפשר לסוחטו פליגי דילמא אחתיכה קאי ובמין במינו פליגי, וזה נראה דחוק, וגם בסוף הסוגיא דמסיק דפליגי באפשר לסוחטו קאמר שם הגמ' דבמין במינו רבנן כר"י ס"ל, וקשה גם זה דהרי בפרייתא לא הוזכר רק דרבנן ס"ל דאפשר לסוחטו מותר ומנלן דבמין במינו רבנן כר"י ס"ל.

אכן להראב"ד הרי ניחא, דאפילו אם נימא דאפשר לסוחטו אסור מ"מ הרי לך"ד מין במינו בטל אין הקדירה נאסרת אם לא שיהיה בה טעם חלב, וא"כ כולהו אוקימתי שוין דעד שתתן טעם בקדירה אחלב קאי, ובלא"ה שאר הקדירה מותרת מלבד אותה חתיכה עצמה שנשארת באיסורה, וניחא ג"כ הא דקאמר הגמ' דרבנן כר"י ס"ל במין במינו דלא בטל, דמדתלי היתר תערוכתו בדין אפשר לסוחטו מותר ש"מ דבלא"ה הנה התערוכות נאסר וזהו רק אם נימא דמין במינו לא בטל, וכמש"כ.

פ"י הט"ו יראה לי שאין דין נטט רבעי נוהג בחו"ל אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא פדיון כלל שלא אמרו אלא הערלה, וק"ו הדברים ומה סוריא שחייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם אינה חייבת בנטע רבעי וכו' חו"ל לא כש"כ שלא יהי נט"ר נוהג בה וכו' והזרו מקצת גאונים שפרם רבעי לבדו פודין אותו בחו"ל ואח"כ יהי מותר באכילה ואין לדבר זה עיקר עכ"ל ונהנאה בבאיור פלוגת הרמב"ם והגאונים, דהנה יש לפרש ההלכה דערלה נוהגת בחו"ל בתרי גונו, דהלא הא נדאי דערלת חו"ל וערלת א"י תרי מיילי גינהו ונחליקין בדיניהם, וכדחזינו דבעיקר ההלכה נאמר דערלת חו"ל נדאה אסור וספקה מותר, ובא"י בין נדאה ובין ספקה אסור, אלא דצ"ע אם היכא שנוהגת ערלה בחו"ל אז גם היא בכלל ערלה הכתובה בתורה, דעיקר ההלכה באה לגלויי אקרא, דאע"ג דכל מצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ אבל ערלה שאני ונוהגת בכ"מ, וא"כ גם ערלת חו"ל נכללה בקרא דערלה, או דנימא דהא נדאי דערלה האמורה בתורה אינה אלא בא"י וערלת חו"ל אינה נכללת בה, ורק דאסורה מהלכה, וכל עיקר איסורה הוא רק מהלמ"מ ולא מקרא.

ונ"מ לענין נטע רבעי, דאם ההלכה באה לגלות דגם ערלת חו"ל נכללת בפרשה, ממילא די"ל דגם נט"ר כן דאימתקש לערלה, משא"כ אם הוא איסור חדש מהלמ"מ, א"כ ממילא

דאין איסור רבעי שניך פלל לזה, דעל מה דנאמרה ההלכה נאמרה ועל מה דלא נאמרה לא נאמרה.

ונראה דדבר זה במחלוקת שנוי, דהנה הרמב"ם בהכ"א שם פסק דהאוכל פזית מערלת חו"ל מפין אותו מפת מרדות, ואם נימא דההלכה של ערלה באה לגלויי דערלת חו"ל נכללה באיסור ערלה שבקרא, א"כ הרי היא בלאו של תורה ולוקין עלי' מלקות מדאורייתא פערלת א"י, ומדפסק הרמב"ם דאין בה רק מפת מרדות ש"מ דערלת חו"ל עיקר איסורה הוא רק מהלכה, ואינה נכללת פלל באיסור ערלה האמור בתורה, וכן הוא להדיא בה"ט וי' שם וז"ל הערלה וכו' וכל האוכל מהן פזית לוקה מה"ת, בד"א פנוטע בא"י שנאמר פי תבאו אל הארץ וכו', הרי להדיא דהקרא דכי תבאו ממעט לערלת חו"ל שלא תוכלל באיסור ערלה האמור בפרשה.

אשר ע"כ זהו שפתב הרמב"ם דאין נט"ר בחו"ל שלא אמרו אלא הערלה, ר"ל דבהלכה הרי לא נאמרה רק ערלה, והיקשא הרי ג"כ ליפא פינון דחו"ל הרי לא נכללה בהפרשה פלל, וממילא דאין רבעי בחו"ל.

אכן יעו"ש בהלכות גדולות ושאלתות שכתבו וז"ל וכי היכי דנהגה ערלה בארץ הכי נהגה בחו"ל הילכתא גמירי לה וכו' אלא מאי וכי תבאו דכתיב גבי ערלה זמן ביאה עכ"ל, הרי להדיא דס"ל דמפי תבאו לא ממעטינו פלל חו"ל, וגם ערלת חו"ל נכללה בהפרשה ובדין ערלה האמורה בתורה, וע"כ זהו דס"ל דגם רבעי נוהג בחו"ל, פינון דרבעי הוקש לערלה.

והנה פתב עוד הרמב"ם וק"ו הדברים ומה סוריא שסייבת במעשרות ובשביעית מדבריהם אינה חייבת פנוטע רבעי כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני חו"ל לא כש"כ שלא יהא נטע רבעי נוהג בה, ואע"ג דבאמת איירינו הכא לענין חיובא דאורייתא וא"כ הרי לא שניך פלל לעשות ק"ו מחיובא דרבנו, אלא דעכ"פ היא היא, דפטורא דסוריא מנט"ר הוא משום דהניא בחו"ל, וא"כ הא מיהא להדיא דאין נט"ר בחו"ל, ומה שהביא הרמב"ם מסוריא הוא משום דזה מבואר בירושלמי פ"ז דפאה ופ"ה דמע"ש דאין נט"ר נוהג בסוריא, דזהו מקור הך דינא דאין נט"ר בחו"ל.

והנה ברמב"ם פ"א ממעשר שני הי"ד ז"ל מעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחו"ל פכחור בהמה לפיכך לא חייבו להפריש מע"ש בסוריא עכ"ל, ויסוד דבר זה הוא מהא דאיתא בתמורה דף כ"א ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחו"ל לארץ בזמן שבהמ"ק קנים ויקריבנו ת"ל ואכלת וגו' מעשר דגנה וגו' ובכורות פקדו וצאנך ממקום שאמה מעלה מעשר דגן אמה מעלה בכור וממקום שאי אמה מעלה מעשר דגן אי אמה מעלה בכור, והוסיף הרמב"ם דמאחר דלמדנו בכור ממע"ש דאינו בא מחו"ל שוב חוזר ונלמד מע"ש מבכור דאינו בא מחו"ל גם בלאו הך טעמא דמצות התלויות בארץ.

ובכחור דאינו בא מחו"ל אף דהוי ממצות הגוף שאינן תלויות בארץ, אשר על פן חלוק מע"ש משארי מעשרות בזה דאינו נוהג גם בסוריא. והנה בפ"א מה' בכורות פתב הרמב"ם ז"ל ואין מביאין בכורות מחו"ל לארץ וכו' אלא הרי הוא פחולין ונאכל במומו

עכ"ל, ולפי גירסא זו אין בכור חו"ל חלוק מבכור א"י רק לענין הקרבה, אבל עיקר דין בכור נוהג גם בחו"ל, וכמש"כ דלא יאכל אלא במומו, ולפ"ז גם מע"ש דנלמד מיני' הוא ג"כ רק לענין דין הבאת מקום, דמע"ש של חו"ל אינו בר הבאת מקום, אבל לא להפקיע כל דין מע"ש בחו"ל, ופטורא דמע"ש שפסוריא ובחו"ל הוא רק משום טעמא דכל מצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ, ולפ"ז הך ק"ו שביא הרמב"ם הקא מסוריא אין בו תוספת טעם לפטור חו"ל מנט"ר, וקביאו הרמב"ם רק להוכחה דאין נט"ר נוהג בחו"ל.

אכן בטור סי' ש"ו הביא דדעת הרמב"ם היא דבכור חו"ל אין בו דין בכור כלל ונהרי הוא פחולין לכל דבר, אשר לפ"ז גם מע"ש דנלמד מיני' הוא ג"כ להפקיע כל שם מע"ש מפירות חו"ל, וגם בלאו טעמא דמצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ ג"כ אין מע"ש נוהג בחו"ל, וה"ה רבעי דיליף ממע"ש, ושני פטורים חלוקים בדינם הם, דאי משום טעמא דמצות התלויות בארץ אינן נוהגות אלא בארץ הרי ליתא בחו"ל כל עיקר דין וחיוב של מעשר, והא דילפינן מבכור הוא דליכא חלות שם של מעשר בפירות חו"ל, לפ"ז זהו שהוסיף הרמב"ם בהק"ו עוד טעם שני דאין נט"ר בחו"ל, ואע"ג דערלה נוהגת בחו"ל לא ילפינן מינה לנט"ר, דלא הוקשו זל"ז אלא בעיקר חיובו, אבל חלוקין הן בעיקר שם ודינם, ומהא דחנייל שם ערלה בחו"ל אין ללמוד מינה לרבעי ושם קדש שלה שטעון הבאת מקום, שזה ילפינן מבכור דליתא בחו"ל, וכש"נ פי"ד ה"ו יראה לי שכל החיוב בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד וכו', ובהשגות ז"ל בענין טעמן שנה כדאמרין בעלמא ג' שמות והם מין אחד שלשה מינין והם שם אחד אסור ומצטרפין, ובירושלמי ניחא ג' שמות והן מין אחד, ג' מינין והם שם אחד (ר"ל בתמי' וכי גם בזו מצטרפין) אמר חזק' במיני מתיקה, אלמא אפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד בענין טעם אחד, והני שבועה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו עכ"ל.

והנה לכאורה ה"י נראה לומר בפשיטות, דהנה בע"ז דף ס"ו פריף הגמ' לרבא דס"ל לענין מין במינו דאזלינן בתר שמה מהא דתנן דמצטרפי דמוקי לה חזק' במיני מתיקה אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן כולי חד טעמא הוא, אלא אי אמרת בתר שמה אזלינן האי שמה לחוד והאי שמה לחוד, ומשני הא מני ר"מ היא דתניא ר"י אומר משום ר"מ מנין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זע"ז שצאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך ה"ה בבל תאכל, וכתב רש"י ז"ל הא מני ר"מ היא ואע"ג דלא שוו לא בשמה ולא בטעמא קאמר דמצטרפין ודחזק' ליתא, והתוס' שם חלקו ע"ז וכתבו דהך דר"מ דמשני הקא לא שייף אלא כשהו בעין, אבל כשהו באין לתבל פשיטא דבאין טעמן שנה לא מצטרפין פניו שנה בא למתק ונה בא לחזק.

והנה הרמב"ם לא הביא הך דחזק', ובע"כ דס"ל פשיטת רש"י דלרבא דמוקי לה כר"מ לא ס"ל כלל הך דחזק' ואף באין טעמן שנה מצטרפין, וע"כ שפיר פסק הקא דמצטרפי, דאע"ג דלא קי"ל כר"מ, מ"מ פניו דאזירינן הקא בחד איסורא דטבל, א"כ הא שנה ממש לדר"מ דאף בטעמים חלוקים מצטרפי, והראב"ד ס"ל פדעת התוס' דהך דחזק' אתי ככו"ע ואפילו לר"מ לא מצטרפי בטעמים חלוקים, וכדהוכיח פן מהירושלמי דקאי על

ג' מינין משם אחד דהוי ג"כ חד איסורא ומ"מ אין מצטרפין בטעמים חלוקים, וכמבואר בדבריו שהבאנו.

אלא דאפתי צ"ע בדברי הראב"ד, דאיך מוכיח מזה דטעמים חלוקים לא מצטרפי, והא י"ל דהא דלא מצטרפי גבי תבלין בטעמים חלוקים הוא משום דמיירי בתערובות, דאין טעמן נרגש, וע"כ בעינו שיהא טעמן שנה, וכמו שכתבו פו התוס', אבל בלא"ה הרי לא מצינו שהטעמים יחלקו בלאו אחד שלא יצטרפו זע"ז, וצ"ע.

ואע"ג דהא דתנן אסור ומצטרפין קיימא בין לענן צירוף למלקות ובין לענן לאסור תערובתו וכמבואר בר"ש שם, אבל הך דחזקתא הא שפיר נוכל לומר דקאי על דין התערובות לבד, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה האו"ה כתב [הובא בפמ"ג בפתחתו להלכות תערובות] ז"ל זית בפ"ר וזית חלב לחמשים ותשע של היתר אף דמצטרפין למלקות ונחשובין כמין אחד מ"מ הואיל ולא נאסרו מקודם לא נאסרו עכ"ל, ומבואר בתוה דבריו דדוקא בלא נאסרו מקודם הוא דאין נאסרין עתה, אבל אם היו אסורין מקודם כגון שבשולן יחד מקודם אז אסרין את הקדירה ובעינו ששים כנגד שני הזיתים ביחד, וקשה דנהי דנתבשלו יחד ונעשו חד איסורא, אבל מ"מ הרי פשיטא דטעם החלב והבשר אינו שנה, וא"כ כשנפלו לקדירה שיש בה כדי לבטל את הבשר לבד והחלב לבד, הרי אין בהקדירה לא טעם בשר ולא טעם חלב, וא"כ מהיכי תיתי נצטרף ששים נגד שניהם ביחד, והרי אנו קי"ל דבמין בשאינו מינו לא צריכין כלל לששים, רק שלא יהא נרגש הטעם, וכמבואר בחולין דף צ"ז אמור רבנן בטעמא מין בשאינו מינו אמור רבנן בששים מין במינו, וא"כ מאחר דטעמא ליכא למה נאסרו הקדירה, נאפילו אם נחשוב הבשר והחלב יחד כחד טעמא וחד איסורא וליכא ששים נגד האיסור, מ"מ מאחר דליכא טעמא הרי קי"ל במין בשא"מ דשרי.

אכן נראה פשוט, דהרי זה פשיטא אם נתערבו ששים ואחד מינים מפל מין בשנה יהא בהתערובות טעם מעורב מכולן, ולפ"ז בשני מינים חלוקין בטעמן שנפלו לתוה הקדירה ויש בה כדי לבטל כל אחד בפ"ע, נהי דטעם של כל אחד בפ"ע ליכא בקדירה, אבל טעם מעורב משניהם יחד פשיטא דאיכא בהקדירה, אלא דבעלמא לא ידעין אם טעם מעורב משניהם יכול לאסור, דדילמא בעינו שיהא טעם של כל אחד בפ"ע ניפר, אבל כ"ז הוא בשאר איסורין, משא"כ בבשר בחלב דעיקר איסורן הוא מה שנתערבו ונתנו טעם זב"ז, א"כ הרי פשיטא דהטעם המעורב מבב"ח יחד זהו גופו של איסור, וע"כ שפיר ס"ל להאו"ה דצריף ששים נגד שניהם ביחד, משום דבלא"ה הרי ניפר טעם המעורב של שניהם ביחד, ושהו עיקרו של איסורא דבב"ח.

והנה בשאר איסורין היכא דהוי חד איסורא וטעמים נפרדים ונפלו לתוה הקדירה דיש ג"כ טעם המעורב משניהם ביחד, צ"ע אם הטעם המעורב משניהם ביחד אוסר אם לא, דבב"ח שאני דעיקר איסורו הוא על הטעם המעורב מבשר וחלב יחד, משא"כ בשאר איסורין, או דנימא דמ"מ מאחר דשניהם יחד איסורא הניין שפיר אוסר גם הטעם המעורב משניהם.

ונראה דזה תלוי באם מצטרפין למלקות אם לא, דאם נימא דהיכא דהוי חד איסורא וטעמים תלוקים מצטרף למלקות, ושני הטעמים מצטרפין יחד למלקות, ממילא גם הטעם המעורב משניהם אוסר, והגע עצמה הרי שעירב חצי זית טבל מענבים וחצי זית טבל מחטים ביחד בלא תערובות היתר, הרי אם אף נימא דטעמים תלוקין מצטרפין למלקות הרי ודאי דהתערובות בעצמו יחשב מין טבל כזה כמו שהוא בתערובתו, וממילא דטעם המעורב מיני אסור ואוסר תערובתו, אכן אם נימא דטעמים תלוקים אין מצטרפין למלקות, הרי דהטעמים מחלקים שלא יצטרפו, א"כ הוא הדין לענין לאסור את הקדרה ג"כ לא מצטרפי, ולא משגיחין כלל בהך טעם המעורב כיון דשניהם יחד אין להם דין צירוף בהדדי, ואינו אוסרין את התערובת אלא א"כ יהא נרגש טעם של כל אחד בפ"ע.

ולפ"ז הרי שפיר הביא הראב"ד מהך דחזקני דמוקי לה במיני מתיקה דחד איסורא שטעמן חלוק לא מצטרפי, ולא תקשי שוב עליו מה שהבאנו מהתוס' דהתם שאני לפי שאין ניכר הטעם של כל תבלין, דלפמש"נ הרי נהי דאין ניכר טעם של כל אחד בפ"ע, אבל מ"מ טעם מעורב משניהם ביחד ניכר, ומדאינו אוסר הך טעם המעורב בע"כ דשני טעמים תלוקים לא מצטרפי, וכש"נ דהויין חד דינא, אם מצטרפין אז הטעם המעורב ג"כ אסור ואוסר, ואם אינו אסור ואינו אוסר בע"כ דלא מצטרפי.

וענין בתולין דף ק"ח דאיתא שם חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשולן זע"ז לוקה על אכילתו, הרי להדיא דחד איסורא וטעמים תלוקין מצטרפין למלקות, אכן לא תקשי מזה על הראב"ד, דהתם גבי ב"ח שאני דטעם המעורב בו זהו גופי איסורי.

וע"כ שפיר מצטרפי גם לדעת הראב"ד, משא"כ בשאר איסורין, וכמש"כ. ובאמת הי' נראה, דבעיקר הך דינא דשני טעמים אם מצטרפין למלקות, וכן אם מצטרפין לאסור תערובתו ע"י טעם המעורב שלהן, גם דעת רש"י והרמב"ם פהראב"ד דתלויין זב"ז וחד דינא להו, דהרי רש"י פתב להדיא דלרבא דמוקי לה כר"מ דכולהו חד איסורא הוא משום לא תאכל כל תועבה ליתא לדחזקני, הרי להדיא דטעם המעורב של חד איסורא אוסר, והיינו משום דרש"י ס"ל כדעת הרמב"ם דמצטרפין למלקות, וממילא דאוסר גם תערובתו משום טעם המעורב שלו, אם לא שנימא דלר"מ שאני, וכמבאר פן בלשון רש"י שם, וכן הרמב"ם דהשמיט הך דחזקני ג"כ בע"כ דס"ל דבחד איסורא אוסר גם טעם המעורב שבו, וממילא ליתא לדחזקני, אלא דמלשון הרמב"ם שפתב תחלה דתבלין של תרומה ושל פלאי הפרם מצטרפין ואח"כ פתב הך דתבלין ב' וג' שמות מצטרפין, א"כ ש"מ דקאי בכל גונוי בין בחד איסורא ובין בתרי איסורי, ובתרי איסורי הא ודאי קשה דלמה השמיט הך דחזקני, אלא ודאי דהרמב"ם מפירש דפרכת הירושלמי ניחא ג' שמות ממין אחד ג' מינין משם אחד לאו בדינא דטעם כעיקר איירי, אלא הוא כעין פרכת הגמ' שלנו בע"ז דפריף אליבא דרבא דאמר בתר שמה אזלינן האי שמה לחוד והאי שמה לחוד, דהיינו משום דאין שני מינים מצטרפין לענין דינא דמתבל, ה"נ זהו דפריף הירושלמי דהלא אין שני מינים מצטרפין לדינא דכל המתבל וכו', ומשני ע"ז הך דחזקני, ר"ל וע"כ תשובין כמין אחד, ומשום דס"ל כאביי דאזיל בתר טעמא, וע"כ לדידן דקי"ל כרבא דאזלינן בתר שמה ממילא ליתא לדחזקני, ולהכי הוא שהשמיטו הרמב"ם.

פט"ו הל"א דָּבָר אָסוּר שְׁנִתְעַרְב בְּדָבָר מְוֹתֵר מִיֵּן בְּשֵׁאיִנוּ מִיֵּנוּ בְּנוֹתֵן טַעַם וְכוּ' פִּיצַד חֵלֶב הַפְּלִיּוֹת שֶׁנֶּפֶל לְתוֹף הַגְּרִיסִין וְנִמּוּחַ הַכֹּל טוֹעֲמִין אֶת הַגְּרִיסִין וְכוּ' וְאִם נִמְצָא בְּהֵן טַעַם חֵלֶב וְהִי בְּהֵן מִמָּשׁוּ הָרִי אֵלּוּ אָסוּרִין מֵה"ת, נִמְצָא בְּהֵן טַעַמוּ וְלֹא הִי בְּהֵן מִמָּשׁוּ הָרִי אֵלּוּ אָסוּרִין מֵד"ס, פִּיצַד הוּא מִמָּשׁוּ פְּגוֹן שֶׁהִי מִן הַחֵלֶב כְּזוֹת שֶׁלֹּשׁ בִּיצִים מִן הַתְּעַרְוֶכֶת אִם אָכַל מִן הַגְּרִיסִין הָאֵלּוּ כְּשֶׁלֹּשׁ בִּיצִים הוּאִיל וְיֵשׁ בְּהֵן כְּזוֹת מִן הַחֵלֶב לֹוֶקָה שֶׁהָרִי טַעַם הָאָסוּר וּמִמָּשׁוּ קִיִּים, אָכַל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ בִּיצִים מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, וְכֵן אִם לֹא הִי בַתְּעַרְוֶכֶת כְּזוֹת שֶׁלֹּשׁ בִּיצִים אַע"פ שֶׁיֵּשׁ בְּהֵן טַעַם חֵלֶב וְאָכַל כָּל הַקְּדָרָה אֵינּוּ לֹוֶקָה אֶלָּא מִכַּת מְרָדוֹת עַכ"ל, וְכ"ה בַּפ"ה מֵה' נְזִירוֹת הַל"ה וְנ"ל וְכֵן אִם שָׁרָה פָּתוּ בֵּינָן וְהִי הַרְבִּיעִית יֵינּוּ בְּכַדִּי פָּרֶס מִן הַפֶּת וְאָכַל כְּדִי פָּרֶס שֶׁנִּמְצָא שְׁאֶכַל רְבִיעִית יֵינּוּ ה"ז לֹוֶקָה וְכוּ' וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה טַעַמוּ וּמִמָּשׁוּ כְּשֶׁאָר אֵיִסוּרֵי מְאָכְלוֹת וְכוּ' הִי בּוֹ טַעַם יֵינּוּ וְאֵין שָׁם רְבִיעִית בְּכַדִּי אֶכִּילַת פָּרֶס ה"ז אָסוּר מֵד"ס וְכוּ' וּמִכֵּין אוֹתוֹ אִם אָכַל מִכַּת מְרָדוֹת עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת שָׁם ז"ל בְּעַל הַלְכוֹת לֹא אָמַר כֵּן אֶלָּא אָסוּר מֵה"ת אָבַל אֵין לֹוֶקִין עָלָיו וּמִסְתַּבְּרָא כְּנוֹתִי וְכוּ' עַכ"ל, וְהֵנָּה כ"ז הוּא מֵהַסְּוֶגֶת דַּע"ז דָּף ס"ז א"ר אָבָהוּ א"ר יוֹחָנָן כָּל שֶׁטַעַמוּ וּמִמָּשׁוּ אָסוּר וְלֹוֶקִין עָלָיו וְזוֹהוּ כְּזוֹת בְּכַא"פ טַעַמוּ וְלֹא מִמָּשׁוּ אָסוּר וְאֵין לֹוֶקִין עָלָיו, וְעֵינָן בַּתּוֹסֵ' שָׁם שֶׁהִבִּיאוּ פ' רַבְּנּוּ אֶלְיָהוּ דְּכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּזוֹת בְּכַא"פ הוּא בְּכָלֵל טַעַמוּ וּמִמָּשׁוּ וְכָל שֶׁאֵין בּוֹ כְּזוֹת בְּכַא"פ הוּא בְּכָלֵל טַעַמוּ וְלֹא מִמָּשׁוּ, וְכ"ה גַּם דַּעַת הַרְמַב"ם וְהַרְאָב"ד הֵכָא, אֶלָּא דַּעַת הַרְמַב"ם הִיא דְּבַטְעָמוּ וְלֹא מִמָּשׁוּ דְּאֵין לֹוֶקִין עָלָיו הֵנּוּ גַּם עֵינָר אֵיִסוּרוֹ מֵד"ס, וְדַעַת הַרְאָב"ד הִיא דְּרַק מְלָקוֹת לִית בִּי אָבַל אֵיִסוּרָא אִית בִּי מֵד"ת, וְסִיִּים הַרְאָב"ד דְּהִכִּי מִסְתַּבְּרָא, מִשּׁוּם דְּהָא דְּכְזוֹת בְּכַא"פ אֵינּוּ שֶׁיִּהְיֶה רַק לַעֲנִין דִּין שֶׁעוֹרִין, אָבַל בְּעֵינָר הַדִּין דְּטַעַם כְּעֵינָר הַכֹּל שְׁוֵה, וְא"כ מִמִּילָא דְּגַם טַעַמוּ וְלֹא מִמָּשׁוּ הֵנּוּ בְּכָלֵל חֲצִי שֶׁיעוֹר דְּאָסוּר מֵד"ת.

וְהֵנָּה בַּפ"ד מֵה' מְאָכְלוֹת אָסוּרוֹת ה"י ז"ל כָּל הָאוֹנְכְלִין הָאָסוּרִין אֵינּוּ חֲזִיב עָלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּאֶכַל אוֹתָן דְּרַף הַנְּאָה חוּץ מִבְּשָׂר בְּחֵלֶב וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם וְכוּ' פִּיצַד הָרִי שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמַעוּ כְּשֶׁהוּא חֵם וְכוּ' אוֹ שֶׁעִירַב דְּבָרִים מְרִים וְכוּ' לְתוֹף קְדָרָה שֶׁל נְבִלָה וְאָכְלוּ כְּשֶׁהוּן מְרִין, אוֹ שְׁאֶכַל אֹנְכֵל הָאָסוּר אַחַר שֶׁהִסְרִיחַ וְהִבְאִישׁ וּבְטַל מְאֹנְכֵל אָדָם ה"ז פְּטוּר, וְאִם עִירַב דְּבָר מֵר בְּתוֹף קְדָרָה שֶׁל בְּשָׂר בְּחֵלֶב אוֹ בֵּינֵין פְּלָאֵי הַפָּרֶם וְאָכְלוּ חֲזִיב עַכ"ל, הָרִי דְּכַתֵּב הַרְמַב"ם בְּהַף דְּשֶׁלָּא כְּדָרָף אֶכִּילְתָּן גַּם אֵינּוּ רְאוּי לְגַר, וּמִתְבָּרַר כְּדָבָרֵי הַרְמַב"ם דְּבַבב"ח וְכֵלָה"כ דְּחֲזִיב בְּשֶׁלָּא כְּדָרָף אֶכִּילְתָּן חֲזִיב גַּם בְּאֵינּוּ רְאוּי לְגַר, וְאֵע"ג דְּתַרִּי דֵּינִים הֵם, דְּדִין אֵינּוּ רְאוּי לְגַר הֵנּוּ הִיתֵר בְּעֶצֶם הַחֲפָצָא, וְיִלְפִינָן לָהּ מְקַרָּא דְּנִבְלָה שְׁאֵינָהּ רְאוּי לְגַר אֵינָהּ קְרוּי' נְבִילָה, וְצ"ל דְּדַעַת הַרְמַב"ם הִיא דְּבְּאֵיִסוּרֵי הַנְּאָה לִיכָּא כָּל דִּין אֵינּוּ רְאוּי לְגַר, וְכָל הִיתֵר דִּין אֵינּוּ רְאוּי לְגַר הוּא רַק הִיכָּא דְּהֵנּוּ חֵלוֹת דִּין שֶׁל אֶכִּילָה לְבַד, וְגַם י"ל כְּדַעַת הַרְמַב"ם, דְּאֵף דְּהָא דֵּינָא דְּאֵינּוּ רְאוּי לְגַר הֵנּוּ הִיתֵר בְּגוֹף הַחֲפָצָא, מ"מ יְסוּד דֵּינּוּ הוּא דִּין הִיתֵר אֶכִּילָה, דְּאֵינּוּ אָסוּר בְּאֶכִּילָה, וּבַבב"ח וְכֵלָה"כ דְּחֲזִיב בְּשֶׁלָּא כְּדָרָף אֶכִּילְתָּן מִמִּילָא לֹא שֶׁיִּהְיֶה גְּבִיָּהוּ כָּל הַדִּין דְּאֵינּוּ רְאוּי לְגַר.

אֶלָּא דַּע"ע מְהָא דְּפֶסֶק הַרְמַב"ם בַּפְּט"ו שָׁם ה"ל דְּנו"ט לְפָגַם מְוֹתֵר גַּם בַּבב"ח וְכֵלָה"כ, וְהָרִי בַע"ז דָּף ס"ז מְבֹאָר דְּכָל הַף הִיתֵרָא דְּנו"ט לְפָגַם הוּא מִשּׁוּם דְּנְבִילָה שֶׁא"ר לְגַר אֵינָהּ קְרוּי' נְבִילָה, וּמֵאַחַר דְּס"ל לְהַרְמַב"ם דְּבַבב"ח וְכֵלָה"כ גַּם בֵּא"ר לְגַר אָסוּר א"כ הָרִי לֹא שֶׁיִּהְיֶה גַּם הַף דֵּינָא דְּנו"ט לְפָגַם מְוֹתֵר, וְצ"ע.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דאע"ג דעיקר האיסור של בב"ח וכלה"כ לא תלי בראוי לגר, מ"מ בהטעם פְּעִיקָר שְׁלֵהוּ בְּעֵינָיו שִׁיָּהָא רָאוּי לְגַר, ומשום דהוּ דִּינָא דְטַעַם פְּעִיקָר נְהִי דְנִכְלָל בְּזֵה דְלֹא בְּטַל, מ"מ אִין עִיקָר דִּינֵוּ בְּדִין בְּיִטּוּל, דְּבִאִיכָא טַעַמָא פְּקַע דִּין בְּיִטּוּל, פִּי אִם שְׁהוּא זֵה דִין מְחַוְדָּשׁ מְקַרָא דְמִשְׁרַת וְחִלּוֹת דִּין בַּפ"ע דְטַעַם פְּעִיקָר, ומפח זה החלות דין הוא דלא בטל ג"כ, וא"כ י"ל דהוּ דִּינָא דְטַעַם פְּעִיקָר יְסוּד דִּינֵוּ הוּא דִּין אֲזַהְרַת אַכִּילָה, וְלֹא נֶאֱמַר רַק בְּדִין אַכִּילָה וְלֹא זוּלַת, וּבְמָקוֹם דְּפַקַע מְהַחְפָּצָא דִּין נְאִיסוּר אַכִּילָה מְמִילָא לֹא שְׁיִיף בִּי שׁוּב גַּם הוּ דִּינָא דְטַכְע"ק.

אֲשֶׁר ע"כ נראה, דגם בבב"ח וכלה"כ נהי דבְּעַצְמָם אִיסוּרֵן לִיכָא בְּהוּ דִּין דְרָאוּי לְגַר ומשום דלא פתיב בהו אכילה, מ"מ הוּ דִּינָא דְטַעַם פְּעִיקָר, פִּינֵן שְׁהוּא דִּין מְחַוְדָּשׁ וְחִלּוֹת דִּין שְׁלֵ אֲזַהְרַת אַכִּילָה, וּכְתִיב בִּי אַכִּילָה בְּקַרָא דְנִכְלָל מִשְׁרַת עֲנִיבִים לֹא יֵאָכֵל, מְמִילָא דְאִינֵוּ נוֹהֵג רַק בְּרָאוּי לְגַר, וּבְאִינֵוּ רָאוּי לְגַר דְנֶאֱמַר גִּזְה"כ דְּפַקַע אִיסוּר אַכִּילָה מְמִילָא דְלֹא שְׁיִיף בִּי שׁוּב הוּ דִּינָא דְטַכְע"ק, וְע"כ זֵהוּ שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם דְּגַם בַּבְּב"ח וְכִלְה"כ נו"ט לְפָגַם מְוִתָּר, מְשׁוּם דְּהוּי בְּכָלֵל דִּין דְאִינֵוּ רָאוּי לְגַר וְלִיכָא גַבִּי חִלּוֹת הַדִּין שְׁלֵ טַכְע"ק, וממילא דְהַרִי הוּא בְּדִין בְּיִטּוּל, וְלִית בִּי אִיסוּרָא פְּלֵל.

וְנִרְאֵה דְכֵן הוּא מְוִכְרַח מִתּוּף הַסְּוִגְיָא כַּמִּש"כ, דְּהִנֵּה הָרַשְׁבָּ"א וְהָר"ן הִקְשׁוּ דְאִיף מְוִתָּר נו"ט לְפָגַם מְטַעַמָא דְבְּעֵינָיו רָאוּי לְגַר וְהִלָּא נו"ט לְפָגַם רָאוּי לְגַר הוּא אֵלָא שְׁפּוּגַם קִצָּת, וְחִירָצוּ (דְּתַעֲרֻבוֹת שְׁאֵנִי דְכָל שְׁהוּא לְפָגַם אִינֵוּ בְּכָלֵל נוֹתֵן טַעַם וְשָׂרִי, וְהַרִי זֵה לֹא שְׁיִיף אֵלָא אִם נִימָא דְעַל עַצְמָם חִלּוֹת דִּין טַעַם פְּעִיקָר הוּא דְבְּעֵינָיו רָאוּי לְגַר, וּבְזֵה שְׁפִיר אֶמְרִינֵן דְכָל שְׁהַטַּעַם פּוּגַם וְאִינֵוּ מְשַׁבִּיחַ הוּי בְּכָלֵל אִינֵוּ רָאוּי לְגַר, וְאִינֵוּ טַעַם פְּעִיקָר פְּלֵל, מִשָּׂא"כ אִם נִימָא דְהִיתָרָא דְאִינֵוּ רָאוּי לְגַר קִינְיָמָא עַל עַצְמָם הָאִיסוּר הַמְעוֹרָב, א"כ הַרִי פֵל שְׁרָאוּי הוּא לְאַכִּילָה אַכְתִּי הוּא בְּאִיסוּרִי וְלֹא פְקַע שְׁם אִיסוּר מִינֵי, וְהַרִי הוּא עֲדִינֵן בְּכָלֵל גְּבִילָה הָרָאוּי לְגַר, וְא"כ הַרִי מְמִילָא יְחוּל בִּי גַם שְׁם טַכְע"ק לְאַסוּר גַּם תַּעֲרוּבָתוּ, אֵלָא וְדִאי כַּמִּש"כ דְעַל חִלּוֹת הַדִּין שְׁלֵ טַכְע"ק הוּא דְדִינֵינֵן בִּי דִּין אִינֵוּ רָאוּי לְגַר, וּמִינֵשֵׁב הֵיטֵב פְּסַק הָרַמְבַּ"ם דְּגַם בַּבְּב"ח וְכִלְה"כ שְׁאִיסוּרֵן גַּם בְּאִינֵוּ רָאוּי לְגַר מ"מ נו"ט לְפָגַם שָׂרִי בְּהוּ, ומשום דְכָל שְׁאִינֵוּ רָאוּי לְגַר פְּקַע מִינֵי אִיסוּרָא דְטַכְע"ק וְהַתַּעֲרוּבָת בְּהִיתָרוּ.

וְנִרְאֵה עוֹד דְמִלְבַד דְאִיסוּרָא דוּכְע"ק הוּא אֲזַהְרַת אַכִּילָה וּמִיתְלָא תְּלִי בְּדִין אֲנֻכָל, אֵלָא דְגַם עַצְמָם חִלּוֹת שְׁם שְׁלֵ טַכְע"ק ג"כ מִיתְלָא תְּלִי בְּדִין אֲנֻכָל, וּבִלְא"ה לֹא הוּי טַעַם פְּעִיקָר פְּלֵל. וּמְבֹאָר זֵה מְהֵא דְפָסַק הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ד מֵהַל' חֲמִץ וּמִצָּה ה"ח ז"ל תַּעֲרוּבָת חֲמִץ עוֹבְרִין עֲלֵי מְשׁוּם בַל יִרְאֵה וּבַל יִמָּצָא פְּגוֹן הַפְּוִרִיָּס וְכוּתֵחַ הַבְּבִלִי וְשָׂרִי הַפְּדִי שְׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ מִן הַקֶּמַח וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלוּ מְדַבְּרִים הַנְּאָכְלִין, אֲבָל דְבַר שְׁיִישׁ בּוּ תַּעֲרוּבָת חֲמִץ וְאִינֵוּ רָאוּי לְאַכִּילָה ה"ז מְוִתָּר לְקִינְיָמוּ בַּפְּסַח, פִּיצָד עֲרִיבַת הַעֲבָדְנִין שְׁנָתֵן לְתוֹכָן קֶמַח וְעוֹרוֹת אֲפִילוּ נִתְּנוּ שְׁעָה אַחַת קוֹדֵם הַבִּיעוּר ה"ז מְוִתָּר לְקִינְיָמוּ, וְאִם לֹא נִתְּנוּ הַעוֹרוֹת וְנִתְּנוּ הַקֶּמַח קוֹדֵם שְׁלִשָּׁה יָמִים לְשַׁעַת הַבִּיעוּר מְוִתָּר לְקִינְיָמוּ שְׁהַרִי נְפִסָד וְהַבְּאִישׁ תּוּף שְׁלִשָּׁה יָמִים חֲיִיב לְבַעַר וְכו' הַפֶּת עַצְמָה שְׁעַפְשָׁה וְשִׁנְפִסְלָה מְלֵאכּוֹל הַפְּלֵב וּמְלוּגְמָא שְׁנִסְרָחָה א"צ לְבַעַר עַכ"ל, וְצ"ע מַה שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם מִתְחִלָּה בְּתַעֲרוּבָת חֲמִץ דְאִם אִינֵוּ רָאוּי לְאַכִּילָה ה"ז מְוִתָּר לְקִינְיָמוּ, וְתְּלִי דִּינָא דְבַל יִרְאֵה בְּשִׁיעוּרָא דְרָאוּי לְאַכִּילַת אָדָם, וּמ"ש מִפֶּת

עצמה שעפשה תלוי בראוי לאכילת פלב, וכמבואר בסוגיא דפסחים דף מ"ה ובדברי הרמב"ם שהבאנו, וצ"ע.

האומנם דבסוגיא דפסחים דף מ"ה שם תניא הפת שעפשה חייב לבער מפני שראוי לה לחמץ בה עיסות אחרות, ולדעת הרמב"ם הא קאי זאת בנפסלה מאכילת אדם, פיון דבנפסלה מאכילת פלב באמת אינו חייב לבער, וכמבואר כ"ז במ"מ בפ"א מהל' חו"מ שם, הרי דמעיקר הדין באמת גם בחמץ עצמו כל שאינו ראוי לאכילת אדם ליפא בי' משום בל יראה, ורק משום דראוי' לחמץ בה עיסות אחרות הוא שעוברין בב"י, וא"כ ניתא הך דתערובת חמץ, די"ל דהך דתערובת חמץ שהזכיר הרמב"ם אינו ראוי לחמץ בו עיסות אחרות, ולהכי הוא דקיימא אדינא דכל שאינו ראוי לאכילת אדם לית בי' משום ב"י וב"י.

אכן אפתי צ"ע, דמי לא משפחת לה גם תערובת חמץ שיהא ראוי לחמץ בו עיסות אחרות, והרמב"ם סתמא נקט דכל תערובת חמץ שאינו ראוי לאכילה מותר לקיימו בפסח. וגם אין לומר בדעת הרמב"ם, דהוא משום דהני תערובת חמץ נעשין אינן ראויין לאכילה עוד קודם שנתחמצו, וא"כ הוי גוקשה ע"י תערובת דאין עוברין עליו, וכמבואר ב"ר"ן ר"פ אלו עוברין, דמלבד דהרמב"ם נקט סתמא, דנכלל בזה גם תערובות חמץ כי האי שנתחמצו ואח"כ נסרחו, דהוא זה חמץ גמור ולא גוקשה, אלא דהרי עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח קודם ג' ימים דאינו עובר עליו הא פלל' הרמב"ם ג"כ בהנהגה תערובות חמץ דלא חזו לאכילת אדם, ושיעור חמוץ הא הוי פדי הילוף מיל, וא"כ הא הוי נתחמץ ואח"כ נסרח דהוא זה חמץ גמור ולא גוקשה, וקשה דאמאי אינו עובר עליו, ומ"ש מפת שעפשה דחייב לבער.

אלא ודאי דדעת הרמב"ם היא דחלוק תערובת חמץ מחמץ בעין, ובתערובות חמץ תלוי דין בל יראה ש'לו בראוי לאכילת אדם, ובחמץ בעיני' הוי שיעורו בראוי לאכילת פלב, והטעם בזה הוא, דהרי הא דתערובת חמץ ישנה בב"י הוא משום דינא דטעם פעיקר, וכל שאינו ראוי לאכילת אדם פקע מיני' דין טכע"ק, וע"כ אינו עובר עליו, ולא שייך ה"כ טעמא דראוי לחמץ בו עיסות אחרות, דכ"ז לא נאמר אלא לעגן עיקר שם אנוכל האמור לאזהרת ב"י, משא"כ לעגן דינא דטכע"ק לא מהניא פלל' הא דראוי לחמץ בו עיסות אחרות, דמ"מ כ"ז שאינו ראוי לאכילת אדם פקע מיני' דין טכע"ק, וממילא דאין פאן חמץ פלל' ואינו עובר עליו, משא"כ בחמץ בלא תערובת דאית' לחמץ בעיני', שפיר מהניא בי' טעמא דראוי לחמץ בו עיסות אחרות, וע"כ עובר עליו עד שיפסל מאכילת פלב.

והרי דין בל יראה אינו שייך פלל' לאזהרת אכילה של טכע"ק, ומ"מ צריכין בהטכע"ק שיהא ראוי לאכילת אדם, ומבואר מזה דמלבד דאזהרת טעם פעיקר היא אזהרת אכילה עוד גם עצם חלות הדין ושם של טכע"ק תלוי דנקא בראוי לאכילה, ובלא"ה אין זה טעם פעיקר פלל'.

והנה ברמב"ם בפ"ד מה' חו"מ שם ה"י ז"ל וכן הקולור והרטי' והאספלגית והתריא"ק שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה צורת חמץ וכו' בגדים שפסו אותן בחלב חטה וכן נזירות שדבקו אותן בחמץ וכל פיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין בהן

משום לא יראה ולא ימצא שאין צורת החמץ עומדת עכ"ל, וביאור הך מילתא דאין צורת החמץ עומדת נראה דכיון שנתכבסו מהן בגדים ונתדבקו מהן ניירות ונעשה מהחמץ מידי דלאו דמיכלא וכן יתר הדברים שחשב הרמב"ם דכולהו לאו מידי דמיכלא ניהו ע"כ מיקרי דאין צורת החמץ עומדת, וס"ל להרמב"ם דאף דבאמת החמץ ראוי לאכילה ולא נפסל מאכילת אדם, וכדחזינו דחשב בכללם תריא"ק, ובהי"ב שם מבואר להדיא דתריא"ק ראוי לאכילה, אלא שאינו מאכל כל אדם, מ"מ כיון שנעשה מהחמץ חפצא פי האי שאינו מידי דמיכלא שוב אינו בכלל אוקל לענוו בל יראה, כיון דאין צורת חמץ שלו קיימת.

אשר לפ"ז הרי יש מקום לומר, דלהכי הוא דס"ל להרמב"ם דתערובת חמץ שאינו ראוי לאכילה א"ע עליו בב"י וב"י, משום דס"ל דכל שהוא בתערובת שאינו ראוי לאכילה ממילא מיקרי אין צורת חמץ שלו קיימת, ותרי גונוי ניהו בדין נפסדה צורת חמץ, או דהוי מינא דלאו מידי דאוקלא כמו בגדים וניירות וכדומה, ואם הוא מידי דמיכלא אז אם נסרח מיהא ונפסל מאכילת אדם ג"כ שוה לזה דהתערובת חמץ שבתוכו מיקרי נפסדה צורת חמץ, כיון דכבר בטל מתורת אוקל, ול"ד לפת עצמה שעפשה, דהתם כיון שהיא קיימת בפני עצמה בלי שום תערובת, ע"כ לא שייך בה הך דינא דבטל צורת חמץ מינה ולהכי איתה בב"י עד שתפסל מאכילת פלב.

ולפ"ז הרי נסתרה הוכחתנו מדברי הרמב"ם דלדין טכע"ק בעינו ראוי לאכילה, כיון דהקא טעמא אחרינא הוא משום דלענוו ב"י צריכנו שתהא צורת החמץ עליו. אכן מלבד דאין זה מוכרח בדעת הרמב"ם, די"ל דלא שייך ביטול צורת חמץ ע"י תערובת דבר שאינו ראוי לאכילה משום סריחתו, כ"א היכא שהוא דבר שאינו מין אוקלא פלל כמו ניירות ובגדים ודוגמתם, אבל אוקל שנסרח כיון שהוא מיהא ממין אוקל שפיר מיקרי צורת החמץ עומדת, אלא דגם בל"ז שפיר יש הוכחה לדברינו, מהראב"ד דפליג שם על הרמב"ם בהך דינא דנפסדה צורת חמץ, וסובר שם דהפל תלוי רק בנפסל מאכילת פלב עיי"ש בדבריו, וגבי הך דתערובת חמץ לא השיג, ומשמע דס"ל גם הוא דכל תערובת חמץ שאינו ראוי לאכילת אדם ליכא עלה משום ב"י וב"י, וצ"ע דהא דין ב"י תלוי לדידן רק בנפסל מאכילת פלב, ובע"כ צ"ל כמש"כ דשאני תערובת דדין ב"י שילה הוא מדין טעם פעיקר ע"כ לא חל זאת כ"א בראוי לאכילה, וכש"נ.

ולפ"ז נראה, דה"ט דהרמב"ם שפסק דהיכא דאין בתערובת כזית בכא"פ איסורו אינו אלא מד"ס, ואע"ג דהוא זה מדין שיעורין, מ"מ אין זה שייך לדין חצי שיעור, דטכע"ק שאני דבעינו בי דין אכילה לעצם חלואת השם של טכע"ק, א"כ גם אם חסר בי שיעורא דאכילה ג"כ לא חלה בי עצם השם של טכע"ק, ול"ד לח"ש דכה"ת פולה, דשם איסור שעל החפץ ממילא הוא, והדין שיעורין הוא לענוו אזהרת אכילתו, משא"כ ה"כא דבלא דין אכילה אין זה טכע"ק פלל, א"כ ממילא דגם בחסרון שיעורין ג"כ לא חלה בי שפא טכע"ק, וכל חלואת שם טכע"ק שלו הוא רק מד"ס.

וענין בפ"ד מה' חו"מ דדעת המ"מ שם בדעת הרמב"ם דגם ב"י וב"י ליכא בתערובת חמץ כ"א בפשיש שם כזית בכא"פ, ואע"ג דגבי ב"י לא שייך פלל לדין צירוף של אכילת

פָּרַס, אֲלֵא מִשׁוּם דְּזֵה שְׁיִיךְ לְחִלּוֹת שֵׁם וְשֶׁל טַכְע"ק עַל עֵינֵיךְ הַחֲפָצָא, וְע"כ שְׁפִיר שְׁיִיךְ הֵךְ שְׁיַעוּרָא גַם לְגַבֵּי ב"י, וְזֵהוּ לְהִדְיָא כַּמֶּש"כ.

וְלִדְעַת הֶרְאָב"ד אַע"ג דְּנִתְבְּאָר דְּסוּבְר ג"כ דַּטְכְע"ק מִיִּתְלָא תְּלִי בְּדִין אֲנֹכֶל, מ"מ לֹא תִקְשִׁי אֵהָא דְּסוּבְר דַּטְכְע"ק שְׁאִין בּוּ פְּזִית בְּכַא"פ הֵוִי דְּאוּרְיִיתָא, מִשׁוּם דְּשִׂאנִי הֶכָא דְּהֵוִי אֲנֹכֶל גְּמוּר וְחִזִּי לְאַכִּילָה וְרַק דְּחֶסֶר בִּי שְׁיַעוּרָא דְּאַכִּילָה, וְע"כ סוּבְר הֶרְאָב"ד דְּאִין זֵה שְׁיִיךְ כְּלָל לְחִלּוֹת דִּין טַכְע"ק, וְשְׁפִיר הֵוִי מַד"ת, וּפְשׁוּט.

וְהִנֵּה כְּבָר הִבְאֵנוּ דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם שְׁפָתַב כִּי צַד הוּא מִמְּשׁוֹ שֶׁל אִיסוּר פְּגוֹן שֶׁהִי בַּתְעֲרוּבָת פְּזִית בְּכַא"פ וְהוּא אָכַל פְּדֵי פָּרַס מִן הַתְעֲרוּבָת שְׁנִמְצָא שְׁאָכַל פְּזִית מִן הָאִיסוּר הַמְעוֹרָב בַּהּ שֶׁהוּא זֶה טַעְמוֹ וּמִמְּשׁוֹ וְלוֹקִין עָלָיו מֵה"ת, וְאַח"כּ נִקְטַתְרֵי גְּוֹנֵי דְּאִין לוֹקִין עָלָיו אֲלֵא מִפְּת מִרְדּוֹת מִדְּבְרֵיהֶם, חֲדָא הִיכָא שְׁיַשׁ בַּתְעֲרוּבָת פְּזִית בְּכַא"פ וְרַק שְׁלֹא אָכַל כָּל הַפָּרַס שְׁנִמְצָא שְׁלֹא אָכַל פְּזִית אִיסוּר, וְעוֹד גְּוֹנָא אַחְרֵינָא פְּגוֹן שְׁעֲצָם הַתְעֲרוּבָת לֹא הִי בַּהּ פְּזִית בְּכַא"פ, וְהִנֵּה הִבְבָּא הַשְּׁלִישִׁית שְׁעֲצָם הַתְעֲרוּבָת לֹא הִי בַּהּ פְּזִית בְּכַא"פ פְּשׁוּט שֶׁהוּא זֶה טַעְמוֹ וְלֹא מִמְּשׁוֹ הַמְבֹאָר בְּסוּגְיָא שְׁאָסוּר וְאִין לוֹקִין עָלָיו, וְהוּא הַמְּוֹנָפֶר בְּרִישׁ דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם דְּאִיסוּרוֹ אִינוֹ אֲלֵא מַד"ס, אָכֹן הִבְבָּא הַשְּׁנִי שֶׁהַזְּפִיר הֶרְמֵב"ם בְּיַשׁ בַּהּ פְּזִית בְּכַא"פ וְרַק שְׁלֹא אָכַל כְּשִׁיעוּר פְּזִית מִן הָאִיסוּר הַמְעוֹרָב בַּהּ דְּאִין לוֹקִין עָלָיו צ"ע לְמָה הַזְּפִירָה פְּאֵן הֶרְמֵב"ם, דְּלְכַאוּרָה הֵרִי הוּא בְּכָלֵל טַעְמוֹ וּמִמְּשׁוֹ וְעֲצָם הַחֲפָצָא בְּאִיסוּרוֹ, וְכִדְחִזִּינוּ דְּמַצְטַרֵף לְעַנְיָן שְׁאֵם אָכְלוּ כְּפֹלוֹ לוֹקָה עָלָיו, וְכָל פְּטוּרוֹ מִמְּלָקוֹת הוּא רַק מִדִּין ח"ש שֶׁהוֹנָפֶר בְּפִי"ד מֵה' מַאכֵא"ס שֵׁם, וְלְמָה כְּפֹלָה הֶרְמֵב"ם גַּם הֶכָא שְׁאִין לָהּ שְׁיִיכוּת כְּלָל לְדִין טַכְע"ק.

אָכֹן לְפִי הַמְבֹאָר, הֵרִי כָּל הַחִילּוּק שְׁבִין טַעְמוֹ וּמִמְּשׁוֹ לְטַעְמוֹ וְלֹא מִמְּשׁוֹ, יְסוּד דִּינוֹ הוּא רַק מִשׁוּם דִּין חֶסְרוֹן שְׁיַעוּרָא דְּאַכִּילָה, וְאַע"ג דְּמִמִּילָא הֵוִי דִּינָא דְּעֲצָם הַתְעֲרוּבָת לֹא חָל בַּהּ אִיסוּרָא דַּטְכְע"ק כְּלָל, אָבַל אִין בְּזֵה דִין חִילּוּק בֵּין גּוֹתְנֵי טַעְמִים, כ"א דְּעֵינֵיךְ הִיִּתְרוֹ הוּא מִשׁוּם דְּבִפְחוֹת מְפָדֵי שְׁיַעוּרָא אָכִילָה לֹא חִיָּיל שְׁמָא דַּטְכְע"ק, וְלִפ"ז אִם הִיִּינוּ אוֹמְרִים דְּהִיִּתְרָא מְצַטְרֵף לְאִיסוּר אִזְ הִנֵּה הִזְר דִּינָא דְּגַם טַעְמוֹ וְלֹא מִמְּשׁוֹ דְּהִיִּינוּ שְׁאִין בּוּ פְּזִית בְּכַא"פ צְרִיךְ לְהִיִּת דִּינוֹ שְׁנֵה לְטַעְמוֹ וּמִמְּשׁוֹ דְּאִיסוּר מֵה"ת וְלוֹקִין עָלָיו, דְּכִינּוֹן שְׁיַשׁ בּוּ מִיָּהָא חִלּוֹת שֵׁם אָכִילָה וְשְׁיַעוּרוֹ, א"כ מִמִּילָא דְּחִיָּיל בִּי דִין טַכְע"ק לְהִיִּת אִיסוּר מֵה"ת וְגַם לְלָקוֹת עָלָיו וְהִכִּי נִרְאָה מְבֹאָר מֵהָא דְּפֶסֶק הֶרְמֵב"ם בְּפ"ו מֵה' חו"מ דְּהַעוֹשֶׂה עֵיפְסָה מִן הַחֲטִיִּים וּמִן הָאֲנָרְז אִם יֵשׁ בַּהּ טַעַם דְּגֵן אָדָם יוֹצֵא בַּהּ י"ח בְּפֶסֶח, וְעִי"ש בְּמ"מ דְּזֵה אֲפִילוֹ בְּשִׂאִין שֵׁם פְּזִית בְּכַא"פ, וְכ"ה לְהִדְיָא בְּרַמְבַּ"ן בְּהַלְכוֹת חֵלָה, וְקָשָׁה דְּהֵרִי בְּזִבְחִים דֶּרַךְ ע"ח מְבֹאָר דְּהָא דִּיוֹצֵאִין בַּהּ י"ח בְּפֶסֶח הוּא מִשׁוּם דְּנו"ט בְּרוּב דְּאוּרְיִיתָא, וְא"כ בְּאִין בּוּ פְּזִית בְּכַא"פ דְּדְעַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן שֶׁהוּבָא דְּעֵתוֹ בְּתַה"ב דְּלֹא הֵוִי ד"ת וְאִינוֹ אִיסוּר אֲלֵא מַד"ס, א"כ אִיךְ יוֹצֵאִין בּוּ י"ח בְּפֶסֶח אֲלֵא וְדַאי כַּמֶּש"כ, דְּכִינּוֹן דְּהָא דְּלֹא דְּאוּרְיִיתָא הוּא מִשׁוּם חֶסְרוֹן שְׁיַעוּרָא, וְע"כ בְּחֲטִיִּים וְאֲנָרְז דְּדְעַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן שֵׁם הוּא דְּהָאֲנָרְז ג"כ מְצַטְרֵף לְכִזְיִית, מִמִּילָא דְּלִית פְּאֵן חֶסְרוֹן שְׁיַעוּרָא, וְהִזְר דִּינָא דַּטְכְע"ק דְּאוּרְיִיתָא אַף דְּלִית בִּי פְּזִית בְּכַא"פ.

אֲשֶׁר לִפ"ז נִרְאָה, דְּהַבְבָּא הַשְּׁנִי שֶׁהַזְּפִיר הֶרְמֵב"ם דִּישׁ בּוּ פְּזִית בְּכַא"פ וְרַק שְׁלֹא אָכַל בְּכַדֵּי זִית מֵהָאִיסוּר הַמְעוֹרָב בּוּ דְּאִין לוֹקִין עָלָיו זֵהוּ הַדִּין הַמְבֹאָר בְּסוּגְיָא דְּפֶסֶחִים דֶּרַךְ

מ"ג דכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור, וממילא דהוי חצי שיעור דאין לוקין עליו, והבבא השלישית היא טעמו ולא ממשו המבואר בסוגיא דאין לוקין עליו, ופסקו הכא הרמב"ם ביחד פינו דתרונויהו הא ביהא תלינו, דהרי הא דטעמו ולא ממשו איסורו מד"ס ואין לוקין יסודו הוא מהך דינא דאין היתר מצטרף לאיסור, דמשו"ה הוא דליכא בה שיעור וחסלות שם אכילה של איסור, ומשו"ה הוא דלא תנייל בה דין טכע"ק, וכש"נ.

וכבר הבאנו לשון הרמב"ם מפ"ה דנזירות ושם לא הוזכר רק הבבא השלישית בלבד דהיינו שאין בתערוכת שיעור איסור בכא"פ, והיינו משום דשם בפרקין הוזכר שם קודם ברמב"ם דאין היתר מצטרף לאיסור ולהכי הוא שהשמיט שם הבבא שני' שהזכיר פאן, והיינו כמש"כ.

הלכות שחיטה פי"ב ה"ט היתה בת הצבי' הזאת נקבה וילדה בן ושחט את הנקבה בת הצבי' ואת בנה לוקה עכ"ל, בדברי הרמב"ם האלו מבואר דאע"ג דכל חיובו הוא משום שיה ואפילו מקצת שיה, וכמבואר בחולין דף ע"ט ע"ב, מ"מ לוקין עליו, דמאחר דנכלל בכלל הלאו דנשור או שיה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ע"כ לוקין עליו, וקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"א מהל' מאכלות אסורות הי"ג ז"ל פלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה וכו' חלבו אסור ואין לוקין עליו עכ"ל, והרי התם ג"כ איכא הך דינא דשור ואפילו מקצת שור, וכמבואר בחולין דף ע"ט שם דכמו דאמרינן שיה ואפילו מקצת שיה ה"נ אמרינן צבי ואפילו מקצת צבי, וא"כ ה"ה שור ואפילו מקצת שור, ואמאי פסק הרמב"ם דאין לוקין על חלבו, לילקי על הך דינא דמקצת שור כמו על הך דמקצת שיה, ולכאורה הוא תמוה והנראה לומר בזה.

דהנה הא דחלב בהמה אסור וחלב חיה מותר, הרי נראה דאין הדבר תלוי בגוף החלב עצמו אם דין בהמה בי' או דין חיה, אלא בכל הבהמה והחיה פולה הדבר תלוי, דחלב שור וכשב פתיב, והוי הגזה"כ דתלוי באם פולו הוא שור וכשב חלבו אסור ואם הוא חיה חלבו מותר, ולפ"ז י"ל דבכל פלאים הבא מבהמה וחיה לית בחלבו שום תערוכות של איסור והיתר כלל, דנהי דגוף החלב עצמו הרי הוא תערוכות של בהמה וחיה ביחד, אבל מפנין דאיסורא דחלב לא תלי כלל בדין בהמה שעל עצם החלב גופי', ורק דעל גוף הבהמה והחיה הוא דנאמר בהן דינא שחלבם אסור או מותר, ודין איסורא והיתרא דהחלב תלוי בעצם הבהמה והחיה פולה, א"כ ממילא דהחצי בהמה שבו גורם לאסור את כל החלב פולו אף אותו שפא מחלק החיה, והחצי חיה שבו גורם להתיר את כל החלב אף אותו שפא מחלק הבהמה.

והכי נראה מסתברא, דהרי יסוד הך דינא שחלב חיה מותר וחלב בהמה אסור, הלא הוא חלות שם חלב ואיסור חלב בהחפצא, וממילא דהחצי בהמה שבו גורם למיחל שם חלב דאיסורא על כל החלב פולו, והחצי חיה שבו גורם להפקעת שם חלב דאיסורא מכל החלב פולו, דכל חלות שם שבהחפצא תליא בכולה אם היא בהמה או חיה.

ולפ"ז הרי ניתא דעת הרמב"ם, דלענין איסורא דאותו ואת בנו הלא הפל תלוי בגוף דבר הנשחט אם הוא שור ושה או חיה, וכדכתיב בקרא ושור או שיה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, וע"כ פינו דגוף הפוי הרי הוא תערוכות של בהמה ונחיה ביחד וקי"ל דשה

ואפילו מקצת שיה ע"כ שפיר פסק דתיבין עליו משום אותו ואת בנו, משום זה המקצת שיה דאית בי, וסגי בזה המקצת שהוא שור ושה לחיובי עלי' משום או"ב, משא"כ גבי חלב דנתבאר דהחצי בהמה שבו גורם למיחל איסורא על כל החלב כולו, והחצי חיה שבו גורם להפקעת שם חלב דאיסורא מפל החלב כולו, ע"כ ממילא דאין בו רק איסורא ולא מלקות, פנין דאית בי בהחלב תרתי, איסורא מצד החצי בהמה, והיתרא מצד החצי חיה, א"כ אין בו לאו גמור שיתחייב עליו, ולא שנייה ע"ז כלל הא דשה ואפילו מקצת שיה, דבהה גזה"כ לא נאמר שיהא דין מקצת שיה ככולו שיה, כי אם דהגזה"כ הוא דאותו מקצת שיה דאית בי יש עלי' דין שיה, וא"כ אפתי אית בי גם צד חיל למיחל גם צד היתרא על כל החלב, וממילא דאין חייבין עליו פנין דאין פאן לאו גמור, וכש"נ.

והנה בחולין דף ע"ט שם פריה הגמ' והא דתנן כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו במאי עסקינן אי בתייש הבא על הצביל לשחוט וליכסי צבי ואפילו מקצת צבי, ובתוס' שם הקשו וז"ל הא גבי מתנות כי אמרינן שיה ואפילו מקצת שיה לא חשיב משום הכי כולו שיה להתחייב בכל המתנות א"כ הלא נמי לא חשיב פאלו הוא כולו דם צבי אלא חציו ובפ"ק דביצה אמרינן לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה וחי ועוף ונתערבו דמם זב"ז אסור לכסות ביו"ט.

ולפמש"נ בדעת הרמב"ם י"ל דהכא בכוי ליתא שום תערובת של דם פטור כלל, כי אם דכל הדם כולו הרי הוא חייב בכיסוי מחמת החצי חיל שבו, ומשום דיסוד דין חובת פיסוי תלוי רק בהדבר הנשחט, ועלי' הוא דנאמר דין חיל, דחיל הנשחט דמה טעון פיסוי, ובהמה הנשחט אין דמה טעון פיסוי, וכדכתיב בקרא אשר יצוד ציד חיל ועוף וגו', אבל בעצם הדם לא איכפת לן בי מידי אם הוא דם חיל או דם בהמה, אשר ע"כ שפיר אמרינן דאם אף צבי ואפילו מקצת צבי מועיל המקצת צבי שבו לחייב את הדם כולו בכיסוי, אף אותו שפא מחלק בהמה, ולא איכפת לן כלל מה דהוא דם בהמה, דמ"מ פנין דגוף הדבר הנשחט יש בו גם צד חיל, ע"כ ממילא דמתחייב כל הדם מחמתו בכיסוי, ואין זה דומה למתנות, דהתם תלוי בגוף המתנות אם הם חיל או בהמה, וע"כ אינו חייב רק במקצתו.

ועיין ברמב"ם פי"ד מהל' שחיטה ה"ד שפסק דכלאים הבא מבהמה וחי דמו חייב בכיסוי ואין מברכין עליו, ואם נימא דדעת הרמב"ם היא דחשוב תערובות דם חיוב בדם פטור, א"כ הא איכא פאן דם חיוב בודאי, ואמאי אינו מברך עליו, אלא ודאי כמש"כ דדין פיסוי בנשחט הוא דתלוי חיובו, וכל הדם יש בו צד חיוב משום צד חיה שבו, וצד פטור משום צד בהמה שלו, ולהכי הוא דפסק הרמב"ם דאין מברכין עליו, פנין דאין חיובו גמור, ואין המצוה שלמה, דהא אית בי גם צד פטורא, וכמו שפסק פן גם בדין נולד מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול דאין מברכין על הטפת דם ברית, ואע"ג דלדעת הרמב"ם שם חיובו הוא ודאי ולא מספק, אלא דכל שאין המצוה בשלימות אין מברכין עלי', וה"נ הלא גבי פיסוי דכונותה, ומ"מ לגבי יו"ט שפיר מכסין אותו גם ביו"ט פנין דחיובו בכל הדם הוא בתורת ודאי, וכש"נ.

הלכות שבועות פ"ח הי"ב וכן מי שהיתה עליו מלנה בשטר וכפר בה ונשבע פטור משבועת הפקדון שהרי בשטר נשתעבד הקרקע ונמצא זה ככופר בקרקע וכבר

בארנוש הכופר בקרקע פטור משבועת הפקדון עכ"ל, והוא בשבועות דף ל"ז ר' יוחנן אמר הכופר בממון שיש עליו עדים חייב בשטר פטור וכו' משום דהנה שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות ע"כ, והנה פבר הקשו הראשונים שם דא"כ גם במלנה ע"פ יחשב כפירת שע"ק ופטור דהא ר' יוחנן ס"ל שעבודא דאורייתא בב"ב דף קע"ה, ועיין בתוס' שתיקצו דאורייתא במחל לו השעבוד או שאין לו קרקע, אכן הרמב"ם הרי סתם הדבר ולא חילק בין מחל ללא מחל, וש"מ דס"ל דבכל גונוי בממון שיש עליו עדים חייב, וצ"ל דדעת הרמב"ם היא דהואיל והפקיעו חכמים השעבוד ומלנה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות ע"כ לא הויא תו שעבוד קרקעות, ומימרא דר' יוחנן מוכחת פן דנאמרה בסתמא דממון שיש עליו עדים חייב, ואפתי צע"ק דהרי בסוגיין לא נאמר מלנה שיש עלי' עדים כי אם ממון שיש עליו עדים דכנייל כולהו גונוי, ומצינו ממון שיש עליו עדים שגובה מנכסים משועבדין, כדאיתא בב"ב דף מ"א דהמוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים ושם הא הוי בנדאי שעבוד קרקעות פיון דגובה ממנושועבדים.

וסתימת הסוגיא ולשון הרמב"ם הרי משמע דלא מיפטור רק בכפירת שטר וצ"ע דמ"ש. ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת הרי בכל שעבודא תרתיה איפללו בי, שעבוד הנכסים מפל שיש לו בין קרקעות ובין מטלטלין, ושעבוד הגוף דהוא עצם החוב בחיוב גברא דרמי עלי' לשלם חובו, וזהו עיקר חיובו ועיקר שעבודא, ושעבוד הנכסים ממילא הוא דקאתי.

וכמבואר בב"ב דף קע"ד דשעבוד הנכסים לית בהו רק דין ערב, וכמבואר כ"ז ב"ר"ן פ' הפותח בשם ר"ת. אשר ע"כ לענין דינא דשעבוד קרקעות, נהי דשעבוד הנכסים הוי בכלל תביעת קרקע ומשום דאיפלל בזה גם השע"ק, אבל לענין עצם החוב ושעבוד הגוף ש'לו בזה לא שייך פלל דין שע"ק, וגם דין גבית החוב מהנכסים הרי הוא מתחלק, דאם באנו לדון מחמת דין שעבודא דאורייתא, דהנכסים בעצמן משועבדים לגבית החוב גם בלא דין גבי' של הלנה, וכדחזינו דגובה גם מן הלקוחות, בזה נדאי דין תביעת קרקע בי, פיון דהוי זכות ושעבודא דרמא על עצם הנכסים דאית בהו גם קרקעות, משא"כ אם נדון בדין גבי' שבנכסים הבא מחמת חיובא דלנה, שפחוייב לשלם מנכסיו, בזה לא איכפת לנו פלל אם הוא מקרקעי או מטלטלי, דמ"מ הכל הוא מחמת עיקר חובו שהרשות בידו לשלם מפל מה שירצה, ואין בו דין קרקע פלל, וא"כ לענין קרבן שבועה, נהי דכפירת שעבוד הנכסים הוי זאת כפירת קרקע, אבל הרי יש פאן גם כפירת עצם החוב וחיוב תשלומין ש'לו שזהו יסוד כפירתו דאין בה דין קרקע פלל, וע"ז שפיר מתחייב בקרבן שבועה, ורק בשטר הוא דחשוב כפירת שע"ק, משום דשטר יש בו דין הקנאת שעבוד, ע"כ זהו דמשוי לי' גם לעצם החוב שיהא בכלל שע"ק, וגם דהשטר מועיל דאינו נגמר כפירת וגזלת החוב כי אם בצירוף כפירת וגזלת השעבוד נכסים שבשטר, ולהכי הוא דיש בו דין כפירת קרקעות להפטר מקרבן שבועה.

ולפ"ז נמצא, דגם מד"ת דגובה מנכסים משועבדין גם בלא שטר, מ"מ אין בו דין קרקע ומתחייב בקרבן שבועה מחמת כפירת עצם החוב, וממילא דגם במוכר שדה בעדים חייב

בקר"ש, ורק בפטר לבד הוא דאית ב' דין כפירת שע"ק, ומינושב היטב סתימת לשון הסוגיא ולשון הרמב"ם, וכש"נ.

והנה בב"ק דף ק"ד איתא עדיין אני אומר איתי אינו משלם חומש על גזל אביו בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו, הוא ולא אביו אביו ולא הוא הוא ואביו מנין ת"ל אשר גזל ואשר עשק והוא לא גזל ולא עשק וכו' ופריד שם בגמ' וניחוייב בנו חומש אשבועה דידי', אמרי בשאין גזלה קנימת, אי בשאין גזלה קנימת אפילו קרן נמי לא משלם, לא צריכא דאיכא אחריות נכסים, וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי מלוה ע"פ היא ומלוה ע"פ אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות, אמרי בשעמד בדין, אי בשעמד בדין אפילו חומש נמי משלם, אר"ה ברי' דר"י לפי שאין משלמין חומש על כפירת שע"ק, וקשה לפי המסקנא דהפטור הוא בגנונא דהוי שע"ק א"כ ל"ל קרא דאשר גזל דאינו חייב על גזל אביו והא בלא"ה מופטר משום דהוי שע"ק, וצ"ל דהקרא דאשר גזל הוא אסמכתא בעלמא, ועיין בש"מ שהביא מהסוגיא דלעיל דף ס"ז דאיתא שם מה ת"ל אשר גזל אם פעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא פעי שלומי, האי אשר גזל מביעי למעוטי גזל אביו שאינו מוסיף חומש א"כ וכו', הרי להדיא דהויא דרשא גמורה ולא אסמכתא, וצ"ל דאצטריד קרא לנשבע אביו והודה הוא דבשעת הודאה לא איכפת לן אם הוא שע"ק או מטלטלין.

אכן ברמב"ם פ"ז מהל' גזלה ז"ל בד"א כשהי' חייב לשלם מחמת עצמו אבל אם הי' חייב לשלם מחמת אביו אינו משלם חומש כיצד פגון שגזל אביו או גנב או שהי' חייב לאחרים והבן יודע וכפר הבן ונשבע ואח"כ הודה משלם הקרן בלבד שצאמר אשר גזל על גזלו הוא מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו עכ"ל, הרי דפסק הרמב"ם דהויא דרשא גמורה ועיקר הדין הוא דהבן אינו מחוייב חומש בשבועתו על חוב וגזל אביו, ולפ"ז הדר קשה דתיפוק לן דפטור משום דהוי שע"ק.

אכן לפמש"נ הרי ניחא, דבשבועת הבן וכפירתו הלא תרתי איפללו בה, גזל הבן עצמו פנין דהנכסים הם תח"י, וגזלת האב, ודיניהם חלוק, דלענין גזל הבן עצמו הרי ליכא רק כפירת שעבוד הנכסים בלבד, דשעבוד הגוף הרי ליכא על הבן, ואין עליו שום חיוב כלל לסלק חוב אביו, ורק הנכסים המשועבדין מחמת חוב אביו הם תח"י בירושתו, דזה לא הוי רק כפירת שעבוד נכסים, וכינן דבנכסים שירש איכא גם קרקעות א"כ ממילא דדין כפירת שע"ק בהו דפטור מקרבן וחומש, משא"כ אם נבא לדון על כפירתו בשעבוד אביו, בזה שפיר איכא שעבוד הגוף ודין חובת תשלומין דאע"ג דמייית לא פקע שעבודא מיני', ויורש פרעא דאבנה הוא דחיייל טענתו וכפירתו גם על שעבוד הגוף של אביו, וגם דיכול לסלקו בכל מה שירצה, ושפיר הוי זאת כפירת חוב של ממון ולא כפירת קרקע, דצריד להיות חייב עלי' קרבן וחומש, ועל זה הוא דבא הגזה"כ דאשר גזל דעל גזל שלו מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו, דמשו"ה הוא דמפטר לגמרי מקרבן וחומש, ומינושבת היטב הסוגיא דב"ק, דלענין גזל הבן עצמו דאיירי בסוגיא שם שפיר קאמר הגמ' דהוי שע"ק פנין דאין שם רק כפירת שעבוד הנכסים, משא"כ לענין כפירת שעבוד אביו דאיכא גם שעבוד הגוף ודין מטלטלין בו, א"כ שפיר הי' מתחייב אי לאו

משום דינא דעל גזל שלו מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו, ואה"נ דהך דרשא דאשר גזל הויא דרשא גמורה מד"ת וכדעת הרמב"ם שהבאנו, וכש"נ.

ועכ"פ נמצאנו למדין מתוך הסוגיא, דאפילו במקום דאית לי קרקע וחייל עלי' שעבודא מד"ת, מ"מ כפירת עצם החוב ושעבוד הגוף שלו חשוב כפירת מטלטלין לענין דין קר"ש, וא"כ הא ניחא הסוגיא דשבועות דהכופר במקוון שיש עליו עדים חייב דאירי בכל גונוי ומשום כפירת שעבוד הגוף שבו, וכמש"כ בדעת הרמב"ם, וכש"נ.

והנה אמנם דלכאורה הסוגיא דגזל אביו אפתי צע"ק, די"ל דעל כפירת שעבוד הגוף של האב שמת לא שינה למיחייבי קר"ש, ואע"ג דשעבודא לא פקע מהאב, אבל מ"מ דין כפירת ממון לית בי' פינון דליתא להאב, וא"כ הא שוב צ"ע, קרא דאשר גזל דממעטינו מיני' גזל אביו ל"ל, דאי משום שעבוד הנכסים הא הדר דינו להיות חשוב שע"ק דבלא"ה פטור מקר"ש.

אכן נראה, דהרי באמת צ"ע גם בכל שעבוד נכסים אמאי חשוב שע"ק פינון דגם המטלטלין משועבדים מד"ת למיגבא מינייהו וא"כ הא איכא גם כפירת מטלטלין, וצ"ל דלענין שעבוד הנכסים המטלטלין והמקרקעי יחד חדא ניהו ולא מישלים דין כפירתו פי אם בכפירת כל הנכסים, ולהכי הוא דחשוב שע"ק פינון דגם כפירת השעבוד קרקע מצטרף להשלים כפירת שעבוד הנכסים, וא"כ כ"ז הוא לענין דין כפירת שעבוד הנכסים, משא"כ לענין כפירת שעבוד הגוף בזה לא מצטרפי המטלטלין והמקרקעות כולל יחדיו ובחדא סגי לזה שיחשב כפירת שעבוד הגוף לממון, וממילא כפירת שעבוד הגוף חשוב לעולם כפירת מטלטלין ע"י צירוף כפירת השעבוד נכסים של המטלטלין המצטרף לו וגורמו להחשב כפירת ממון, ולפ"ז לענין דין קר"ש שפיר מיחשב כפירת שעבוד הגוף של האב שמת לכפירת ממון, פינון דמועיל לענין שעבוד וגבית המטלטלין, ושפיר הי' מתחייב בקרבן וחומש, אם לא משום הגזה"כ דאשר גזל דעל גזל אביו אינו מוסיף חומש, דמשו"ה הוא דמיקטר, ומינושב היטב וכש"נ.

והנה בפט"ז מה' אישות הכ"ה פסק הרמב"ם ז"ל היא אומרת בתולה נשאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאה ואין לה אלא מאה וכו' ואם הי' הבעל קיים יש לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שע"ק היא עכ"ל, וברמב"ם פ"י מה' שבועות הל' י"א ז"ל האשה שהשביעה ע"א שיעיד לה במיתת בעלה וכפר חייב בשבועת העדות שאילו העיד היתה נשאת ונוטלת כתובתה, בד"א פשה' לה לגבות כתובתה מן המטלטלין, אבל אם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע ה"ז פטור משבועת העדות וכו' שהמשביע עדי קרקע פטורין עכ"ל, הרי להדיא דגם הרמב"ם ס"ל דאם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע חשיבא כקרקע ופטור משבועת העדות, וא"כ צ"ע מ"ש הקא לענין חייב שבועה דפסק בסתמא דנשבע שבועת התורה, ולא חילק בין אם הי' לה לגבות גם ממטלטלין אם לא, ומ"ש דין שבועת העדות מחייב שבועה.

וי"ל פשוט, לפי"מ שפסק הרמב"ם בפט"ז מה' אישות הל"ה ז"ל וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע עכ"ל, הרי דרק אלמנה אינה גובה כתובתה מן המטלטלין אבל גרושה גובה גם מן המטלטלין, וע"כ שפיר פסק הקא בסתמא דנשבע

שבועת התורה, פיון דאיירי הקא בשהפעל קנים, א"כ הא מדינא לעולם גובה פתובתה גם מן המטלטלין, משא"כ התם לעגנן שבועת העדות דאיירי בעדות מיתת הבעל דהיינו באלמנה, וא"כ הא מדינא אינה גובה פתובתה אלא מן הקרקע, ע"כ זהו שמפרש הרמב"ם להדיא תנאה שיהא לה לגבות גם מן המטלטלין, וכגון ששעבד לה אג"ק מטלטלין לכתובתה, או כגון שתפסה מטלטלין וכמבואר בסוגיא דשבועות דף ל"ב עיי"ש.

אכן אפתי צ"ע, לפ"מ שמביא המ"מ שם בשם הרשב"א שגורס בדברי הרמב"ם וכן התקינו שלא תגבה האשה פתובתה וכו', והוא כולל אף הגרושה שאינה גובה פתובתה אלא מן הקרקע, וא"כ הא צ"ע מ"ש.

הקא דפסק בסתמא דנשבוע שבועת התורה ומ"ש משבועת העדות. אכן לפמש"נ נראה דהיינו טעמא דנשבוע שבועת התורה, משום דכיון דאיירי ששהפעל קנים וא"כ הא איתא גם לעיקר החיוב ושבועת הגוף, וע"כ אע"ג דאיכא תק"ח שלא תגבה פתובתה אלא מן הקרקע והי' צריך להיות משום זה דינה ככפירת קרקע, אבל כ"ז הי' שייך אם היינו באין לדון משום שבועת הנכסים, דהוא מדין תביעת הנכסים עצמן המשועבדים, בזה הוא דהי' הדין דכיון דמשועבד לה רק קרקע א"כ הא עיקר תביעתה היא על הקרקע, משא"כ היכא דאנו באין לדון מדין תביעת עיקר החוב ממון ושבועת הגוף שלו, א"כ לזה לא שייך כלל מה דאינה נגבית אלא מן הקרקע, דמ"מ עצם החיוב של גברא לא שייך לדין קרקע, כי אם דהוא דין חיוב ממון, וכיון דיכול לשלם לה גם ממטלטלין אם ירצה ע"כ לא שייך זאת לדין כפירת שע"ק, ונפיר ס"ל להרמב"ם דחייב שבועת התורה על תביעה זו, וגם דעיין בהפלאה בה' פתובות סי' צ"ו שכתב דשבועת הגוף של גברא שמחוייב לפרוע חוב הפתובה באמת איתא גם במטלטלין, שמחוייב הוא עכ"פ לפרוע החוב מפל מה שיהי', וא"כ הא איכא כפירת שבועת הגוף של פתובה דחשוב כפירת מטלטלין ולא כפירת שע"ק, ונפיר מתחייב שבועת התורה על כפירה זו לדעת הרמב"ם, משא"כ בדין שבועת העדות, דאיירי באלמנה לעגנן לגבות פתובתה מן היורשים, דעיקר חיובא ושבועת הגוף הרי ליתא כלל אצל היורשים, ורק דין גבי בלבד שחל על הנכסים מדין שבועת נכסים, ע"כ נפיר מצרכינו שיהא לה לגבות פתובתה גם מן המטלטלין, דשבועת הנכסים הרי פיון דאין לה לגבות אלא מן הקרקע בלבד ודאי דהוי שע"ק דלית בי' חיובא דשבועת העדות.

והנה בשבועות דף ל"ב שם אמר אב"י וכו' הפל מודים בעד סוטה שחייב בעד טומאה דרחמנא הימני, ולקמן שם בסוגיא א"ר פפא הפל מודים בעד מיתה שהוא חייב וכו' ש"מ משביע עדי קרקע חייב, דילמא דתפישא מטלטלי, ועיין בתוס' שם שכתבו דהך ש"מ משביע עדי קרקע חייב קאי נמי אהפל מודים בעד סוטה, אכן עיין ברמב"ם שפסק להך דינא בעד סוטה בהל"ח ולא כתב שם שום חילוקא בין אם הי' לה לגבות גם ממטלטלין אם לא, והך דינא בעד מיתה כתב בהי"א ושם הוא שכתב הך בד"א וכו', וצ"ע טעמא בזה דהרי גם בעד טומאה שייך הך בד"א, אלא ודאי כמש"כ דבבעל עצמו לא חשיבא שע"ק, מחמת עצם חוב הפתובה ושבועת הגוף שלו, ולהכי הוא שפסק

בסתמא להך דעד סוטה דתייב בשבועת העדות פיון דבכל גונוי תייב מאחר דהבעל קיים, וכמש"כ.

הלכות נדרים פי"ג הכ"ב אמר לה קיים ומופר ליה בבת אחת ה"ז קיים עכ"ל, והיא איבעיא בנדרים דס"ט, ופשיט לה הגמ' מהא דרבה דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו, וא"כ הרי קשה על הרמב"ם שפסק דהקמה חזילה, והא משום הך טעמא דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו צריכה להיות גם ההקמה בטלה, דזהו יסוד הדין דאפילו בב"א אינו דשניהם בטלים, וכמבואר בקידושין דנ"א ועוד בכמה דוכתי, וכבר עמד בזה הר"ן בנדרים שם.

ונראה לומר, דהנה הרי הא דלא חזילה הפרה אחר הקמה הא הוי משום דזהו עצם הדין דהקמה שאינו יכול להפר אח"כ, אכן מה שאינו יכול לקיים אחר שהפר הא אין זה משום דעצם מעשה ההפרה עושה זאת שלא יוכל לקיים אח"כ, אלא משום דכיון שהפר בטל הנדר ושוב ליתא לנדרא שיקיימו.

ולפ"ז הא נמצא דהקמה בעצמה סותרת להפרה, אבל הפרה אינה סותרת כלל להקמה, אלא דהפרה גיזו לנדרא וממילא אין לו מה לקיים, ואם אף הנה מציינו שיהא הנדר קיים אחר הפרה אז שפיר הנה חזילה ההקמה.

והנה נראה פשוט, דלא שייך הך דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו, אלא היכא שמצד הדין אינו בזאח"ז, אבל היכא דזה שאינו בזאח"ז הוא רק משום דלא יצוייר שיהא בזאח"ז, בזה לא שייך כלל שלא יתא גם בב"א.

ולפ"ז ה"א בקיים ומופר ליכי פאחת, דהא דלא חזילה הקמה אחר הפרה הוא רק משום דחסר לנו הנדר שיקיימו, א"כ הא נמצא דלא שייך בזה כלל הך דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו לבטל ההקמה, פיון דאין זה מדינא מה שאינו בזאח"ז, ורק משום דלא יצוייר בה שתהא בזאח"ז, א"כ הא לא גרע מה דמציינו זאת בב"א מהיכא דהנה מציינו זאת בזאח"ז דהנה הדין ג"כ דההקמה חזילה, משא"כ בזה דהפרה אינה חלה לאחר הקמה, דזהו מדינא, דהקמה עושה זאת שלא יוכל להפר אח"כ, ע"כ שפיר שייך בזה הך דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו, וממילא דבב"א ההפרה לא חזילה וההקמה חזילה, ועוד דלכה"פ הרי הקמה גופה סותרת להפרה ובהפרה בעצמותה אינה סותרת להקמה רק אח"כ בבטול הנדר, וע"כ פיון דבעצם הדין ההקמה סותרת להפרה, ולא ההפרה להקמה, ע"כ ממילא דבעיקר החלות מדינא ההקמה חזילה וההפרה בטלה.

ולפ"ז זהו ביאור הסוגיא דנדרים דכיון דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו, א"כ ממילא דההפרה בטלה שאינה בזאח"ז, וההקמה שישנה בזאח"ז קיימת, וע"כ זהו שפסק פן הרמב"ם, וכש"נ. אלא דביסוד הך דינא דכל שאינו בזאח"ז אפילו בב"א אינו צ"ע, אם פירושו הוא דבעינן דוקא דבזאח"ז יחולו שניהם פאחת, ואלא"ה אמרינן דגם בב"א אינו, וזה הפלל דכיון דאינם יכולים להיות שניהם פאחת והויין שני דברים הסותרים זא"ז ע"כ כשעשאן בב"א שניהם בטלים, או דזה נאמר רק היכא שהאחד בחלותו מונע את השני מלחול, אז הוא דאיתא להך פלגא דאפילו בב"א אינו, ושניהם בטלים משום דכל אחד מונע חברו, אבל אם אין חלות האחד מונע את חלות השני, וכשבאין בזאח"ז

תנייל השני, לא איכפת לן מה דעצמן של הדברים סותרים הם זא"ז, אלא כל שפאו בב"א תנייל חד משניהן ויש בו חומר שניהם.

אשר ע"כ גם הכא לענין הקמה והפרה, הרי כל דברינו אינם אלא דהפרה אינה חשובה דבר המונעת את ההקמה מלחול, וגם פשחל ההפרה מ"מ יוכל עוד לחול גם הקמה כל שהגדר קנים, אבל מ"מ הרי עיקר מילתיהו של הקמה והפרה היא הניין שני דברים הסותרין ולא יוכלו להיות חלים פאחת, ואם נימא דבעינן דוקא שיהיו יכולים להתקיים תרונניהו פאחת, אבל כל שעצמן של הדברים סותרים זא"ז שוב דיינינן בזה הך דינא דכל שאינו וכו' דבב"א תרונניהו לא תניילי, וא"כ היא גם הכא בהקמה והפרה פינו דסותרות הן זא"ו א"כ היא שוב אית בהו הך דינא דגם בב"א אינו ושניהם בטלים גם ההקמה, פינו דההפרה סותרתה בעיקרה וחסותה.

ולפ"ז נראה דזהו דפליגי הרמב"ם והר"ן, דהרמב"ם סובר דלא מיקרי אינו בזאח"ז רק היכא דאחד מונע את חברו מלחול, וע"כ הכא פינו דאין ההפרה מונעת את ההקמה מלחול, ורק הקמה הוא דמונעת את ההפרה, ע"כ פסק דההקמה קיימת וההפרה בטלה, והר"ן ס"ל דאם אף סותרות זא"ז אף שאין האחד מונע את חברו מלחול, מ"מ פינו דשניהם אינם יכולין להיות פאחת שוב הוי בכלל כל שאינו בזא"ז, וע"כ גם הכא פינו דההקמה וההפרה סותרים מיהא זא"ז ממילא דשניהם בטלים, וכש"נ.

הלכות ערכין ותרמין פ"ו הט"ז המקדיש שקלו לבדק הבית ה"ז קדש, הקדיש בכורים לבדק הבית אינו קדש, אבל אם הקדישן הפהו אחר שפאו לידו הרי אלו קדש עכ"ל, והוא משנה בסוף שקלים המקדיש שקלים ובכורים ה"ז קדש, ר' שמעון אומר האומר בכורים קדש אינו קדש, ומפרש לה הרמב"ם דמייירי שהקדישם לבדק הבית, ופסק הרמב"ם כר"ש, והחילוק שבין שקלים לבכורים הוא משום דבכורים הניין ממון פהו וע"כ אינו יכול להקדישן, משא"כ שקלים דהם קדשי מזבח ע"כ דין בעלים עליו להקדישן לבה"ב, וכדין הקדש עילוי, וענין בתוספת יו"ט שהקשה ע"ז מהא דתנו בערכין דף כ"ח ופסק גם הרמב"ם פן דמתרים אדם את הבכור לשמים, והרי גם בכור הוי מתנות פהונה ומ"מ דין בעלים עליו להקדישו לבה"ב, ומ"ש בכורים דאינו יכול להקדישן, עיי"ש בדבריו.

ונראה לומר, דשאני בכור מבכורים, דבכור פינו דתליין רחמנא בנתינה, ע"כ כל זמן שלא נתן הרי הוא ברשות בעלים, ולא מיבעי למ"ד טובת הנאה ממון, א"כ הרי יש לבעלים גם דין ממון בי, אלא אפילו למ"ד טובת הנאה אינה ממון, מ"מ כ"ז שלא נתנו לפהו לא יצא מרשות בעלים, וכמבואר בתמורה דף ח' דבכור בבית בעלים עושה תמורה, והרי בתמורה היא קי"ל דמתפפר עושה תמורה, ובככור הרי הפפרה שלו היא למי שהוא בעליו, ובע"כ דכ"ז שהיא בבית ישראל בעליו מיקרי, ומשום דרחמנא תליין בנתינה ע"כ בעליו מיקרי עד שעת נתינה ועושה תמורה, וא"כ ה"נ לענין הקדש דכונתה דין בעלים בו גם להקדיש לבה"ב, משא"כ בבכורים דהם מדברים הנתינים לאנשי משמר, א"כ לית בהו דין נתינה ולא דין טובת הנאה, ואע"ג שפידו ליתנם לאינה משמר שירצה, אבל מ"מ דין נתינה לית בהו, והוי מתנות פהונה שאין לבעלים בהן טובת הנאה

כָּל דְּהוּי שֶׁל פְּהָיִים, וְע"כ אֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהַקְדִישׁן מִשׁוּם דָּאֵין אָדָם מִקְדִישׁ דְּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוּ.

אֵלָא דְלפ"ז צ"ע טַעמָא דת"ק דס"ל דְּהַקְדָּשׁ הַבְּעָלִים בְּבִיפּוּרִים קַיִים, וּלְפִי דְבַרְיֵנוּ הָרִי אֵין לְהַבְּעָלִים בְּבִיפּוּרִים שׁוּם זְכוּת כָּלָל. אַכֵּן נִרְאָה, דְּהַנָּה בְּחֻלָּה פ"ד וְאֵלוּ נִתְּנִין לְכָל פֶּהַן וְכו' וְהַבְּיפּוּרִים וְכו' ר' יְהוּדָה אוֹסֵר בְּבִיפּוּרִים, וְכ"ה בְּבִיפּוּרִים ספ"ג ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין נִתְּנִין אוֹתָן אֵלָא לְחֻבְר בְּטוֹבָה וְחכ"א נִתְּנִין אוֹתָן לְאַנְשֵׁי מְשָׁמֵר וְהוּן מְחַלְקִין בִּינֵיהוֹן כְּקֻדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ, וְטַעמָא דר' יְהוּדָה מִשׁוּם סָרְף טוֹמְאָה, וְנִרְאָה דְעֵיקָר הַפְּלוּגְתָּא הֵוִיאַ בְּדְאוּרֵינִי, דְלַחֲכָמִים דס"ל דְּהַבְּיפּוּרִים נִתְּנִין לְאַנְשֵׁי מְשָׁמֵר א"כ הָא אֵיפָא גִזְה"כ דְלָכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תְּהִי דָּאֵין חוֹלְקִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה וּמַכְש"כ דָּאֵין נִתְּנִין לְאַחַד, וְאַף דר"י ס"ל דְּבִיפּוּרִים לִית בְּהוּ זְכוּת מְשָׁמֵר וְיֵשׁ בְּהוּ טוֹבַת הַנָּאָה לְבְּעָלִים לִיתָנָם לְכָל פֶּהַן שְׂיִרְצָה, וְע"כ מוֹעִיל בְּהוּ גְזִירַת טוֹמְאָה דְנוֹתָנָם לְכֶהֱן חֻבְר.

וּלפ"ז נִרְאָה דת"ק דר"ש דְּסוּבְר דְּהַקְדָּשׁ חֲנִיל עַל בִּיפּוּרִים הוּא ר"י דס"ל דְּבִיפּוּרִים יֵשׁ בְּהוּ טוֹבַת הַנָּאָה לְבְּעָלִים, וְר"ש הוּא חֲכָמִים דְּהָכָא דְּבִיפּוּרִים נִתְּנִין לְאַנְשֵׁי מְשָׁמֵר, וְע"כ ס"ל הָכָא דָּאֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהַקְדִישׁוּן.

וְעכ"פ זֶה לְכוּ"ע דְּכָל שֶׁהוּא נִתְּנָן לְמִשְׁמְרוֹת פְּקַע זְכוּת בְּעָלִים מִינֵי וְאֵין יְכוּלִין לְהַקְדִישׁוּן, וְזֶהוּ שְׁפָסַק כֵּן הֶרְמֵב"ם, וּבְכוּר שְׂאֵנִי הוּאִיל וְאִית בִּי דִין נְתִינָה וְטוֹבַת הַנָּאָה לְבְּעָלִים וְע"כ יְכוּלִין לְהַקְדִישׁוּן וְכש"נ.

וְעַיִן בִּירוּשְׁלַמִי פ"ד דְּחֻלָּה דְּהַבְּכוּרוֹת וְהַבְּיפּוּרִים לְאַנְשֵׁי מְשָׁמֵר, שְׁזֶה הִיפּוּף דְּבַרְיֵנוּ, אַכֵּן עַיִן בְּרַמְב"ם בַּפ"א מֵה' בְּכוּרוֹת הַט"ו שְׁפָתָב ז"ל וְנִרְאָה לִי שֶׁהַבְּכוּר נִתְּנָן לְכָל פֶּהַן שְׂיִרְצָה, וְכוּ מְדוּקְדָק מִדְּבַרֵי הֶרְמֵב"ם בַּפ"א מֵה'ל בִּיפּוּרִים ה"י דְּבְכוּר לִית בִּי דִין מְשָׁמֵר, וּמִינְשָׁבִים הֵיטֵב דְּבַרְיֵנוּ בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם, וְכַמְש"כ.

הַלְכוּת תְּרוּמוֹת פ"א ה"י נִכְרֵי שְׁקֵנָה קַרְקַע בֵּא"י לֹא הַפְּקִיעָה מִן הַמְּצוֹת אֵלָא הָרִי הִיא בְּקִדּוּשְׁתָּהּ, לְפִיכֵף אִם חִזַּר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחְהּ מִמֶּנּוּ אֵינָה כְּכִיבוּשׁ יְחִיד אֵלָא מִפְּרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וּמִבֵּיא בִיפּוּרִים וְהַפֵּל מִן הַתּוֹרָה וְכו', וְיֵשׁ קִנְיָן לְנִכְרֵי בְּסוּרֵיָא לְהַפְּקִיעַ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת וְכו' עכ"ל, וּבַפ"ב מֵה' בִּיפּוּרִים הַט"ו פְּתַב הֶרְמֵב"ם ז"ל הַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ לְנִכְרֵי וְחִזַּר וּלְקַחְהּ מִמֶּנּוּ הָרִי זֶה מִבֵּיא מִמֶּנָּה בְּכוּרִים מִן הַתּוֹרָה לְפִי שְׂאֵינָה נִפְקַעַת מִן הַמְּצוֹת בְּקִנְיָן הַנִּכְרֵי עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת שָׁם ז"ל א"א א"ע"פ שְׁבַפְרוּ בְּרִשׁוֹת הַנִּכְרֵי עכ"ל, וְאִם נִכְרַשׁ הַהַשְׁגָּה דְּבֵא לְהוֹסִיף דְּאֵף הַפְּיֻרוֹת שְׁבַפְרוּ בְּרִשׁוֹת הַנִּכְרֵי חֲזִיבִין בְּבִיפּוּרִים א"כ הָרִי דַעַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְאָב"ד שְׁנָה, דְלִהְדֵּיא מְבֹאָר בְּרַמְב"ם בַּפ"א מֵה' תְּרוּמוֹת הִיא ז"ל פְּיֻרוֹת הַנִּכְרֵי שְׁגָדְלוּ בְּקַרְקַע שְׁקֵנָה בֵּא"י וְכו' וְאִם לְקַחְן יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׁנִתְּלִישׁוּ קוֹדֵם שְׁתַּגְמַר מְלֹאכְתָּן וּגְמָרוּ יִשְׂרָאֵל חֲזִיבִין בְּפֵל מֵה"ת עכ"ל, הָרִי לְהֵדֵיא דְגַם דַּעַת הֶרְמֵב"ם דְּאֵף הַפְּיֻרוֹת עֲצָמָן לֹא הִנְפְקִיעוּ מִן הַמְּצוֹת, וּמִשׁוּם דְּהָא דָּאֵין קִנְיָן לְנִכְרֵי בֵּא"י מוֹעִיל בֵּין לְעַנְיָן הַקַּרְקַע וּבֵין לְעַנְיָן הַפְּיֻרוֹת, וְתוֹרו"מ וּבְכוּרִים שְׁוִין וְכַמְבֹּאָר בְּגִיטִין דָּף מ"ז עיי"ש, וְא"כ אֵין זֶה הַשְׁגָּה רַק שְׁמוּסִיף הַדִּין דְּגַם הַפְּיֻרוֹת חֲזִיבִין.

אֵלָא דִּי"ל עוֹד בְּבִיאור הַהַשְׁגָּה, דְּהִיא עַל מֵה שְׁפָתָב הֶרְמֵב"ם לְפִי שְׂאֵינָה נִפְקַעַת מִן הַמְּצוֹת בְּקִנְיָן הַנִּכְרֵי, דְּמְבֹאָר בְּזֶה דָּאֵם אֵף הִיָּה הַדִּין דְּיֵשׁ קִנְיָן לְנִכְרֵי בֵּא"י עֲצָם הַקַּרְקַע

היתה נפקעת מקדושתה, אף לאחר שחזר ישראל ולקחה הימנו, וכאשר פן מבואר להדיא בדבריו בהל' תרומות שהבאנו, דהא דאינה חשובה ככבוש יחיד אח"כ פשחזר ישראל ולקחה ממנו הוא משום דאין קנן לנכרי בא"י, וע"ז הוא שהשיג דלענן הפקעת הקרקע גופה מן המצות שתהא ככבוש יחיד אין זה שייך כלל לענן קנן נכרי, ולא נאמר קנן נכרי אלא לענן תרו"מ דאיפא מיעוטא דדגנה ולא דגן נכרי, וכן לענן בכורים דאיפא מיעוטא דאדמתה ולא אדמת נכרי בב"ב דף פ"א, והדין בהו דשל נכרי פטור, וע"כ תלוי זאת בדין אם יש קנן לנכרי בא"י, דאם יש קנן מקרי של נכרי ופטורין מהנה מיעוטי, ואם אין קנן דינם פשל ישראל ותיבין בפל מה"ת, אבל לענן לאשווי להארץ חו"ל לא איכפת לן גם אם יש קנן, דאף אם היא של נכרי מ"מ היא א"י לכל דינן' פל שנתקדשה בקדושת הארץ.

ולפ"ז פליגי הרמב"ם והראב"ד בהא, דלדעת הרמב"ם גם זה שהארץ נשארת בקדושתה הוא ג"כ מטעמא דאין קנן לנכרי בא"י, ולדעת הראב"ד קדושת הארץ עצמה אינה נוגעת כלל לדין קנן נכרי, וכל הך דינא דאין קנן לנכרי בא"י צריכין רק לענן הפירות שגדלו ברשות הנכרי שיהיו תיבין בתרו"מ ובכורים.

והנה קשה לדעת הרמב"ם דהא דהארץ נשארת בקדושתה הוא משום דאין קנן לנכרי בא"י, מהא דאיתא בגיטין דף מ"ז דפריף הגמ' ל"מ ד אין קנן לנכרי בא"י מהא דתניא ישראל שלקח שדה מנכרי עד שלא הביאה שלישי וחזר ומכרה לו משהביאה שלישי חייבת במעשר שפכר נתחייבה ונתחייבה אין לא נתחייבה לא ושל"מ יש קנן לנכרי בא"י, הרי להדיא דאף ל"מ ד יש קנן לנכרי בא"י מ"מ פירות שגדלו ברשות ישראל בהשדה שלקח מן הנכרי חייבין בתרו"מ, ובע"כ דקדושת הארץ לא פקעה גם אם יש קנן לנכרי בא"י, וקשה על הרמב"ם דתלי להו זב"ז.

וכן קשה דאם נימא דאם יש קנן לנכרי בא"י חשיבא הקרקע עצמה חו"ל, וכשלקחה ישראל ממנו נשארת רק ככבוש יחיד, א"כ למה לנו לקראי דדגנה ואדמתה למעוטי של נכרי, פיון דבלא"ה פטורים דהא אינן נוגות אלא בארץ, אלא ודאי דעצם קדושת הארץ אינו שייך כלל לדין קנן נכרי, וע"כ צריכין קראי לפטור בשל נכרי, וקשה על הרמב"ם, וצ"ע.

וגם עיקר טעמו של הרמב"ם קשה להבין, דמאי שייכות הוא קנן נכרי לאשווי להקרקע חו"ל, והרי לא מציינו רק דשל נכרי פטור, אבל הא מהיכי תיתי לן דשל נכרי הני חו"ל, וכי יש קרא דשל נכרי הני חו"ל.

האומנם דהא נראה ודאי, דיסוד הך דינא דדגנה ולא דגן נכרי הוא מדין הפקעה שמפקיע את הקרקע ממצותה בתרו"מ, ואית בזה דין הפקעת קדושה, וכדחזינו מהא דתנן בדמאי פ"ו החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו ר"י אומר אף המקבל וכו' ומבואר בב"מ דף ק"א דהוא משום דאין קנן לנכרי בא"י, הרי דל"מ ד יש קנן לנכרי בא"י פטורין הפירות מתרו"מ, משום הקנן שיש להנכרי בהקרקע, אף דהפירות עצמן הן של ישראל, ואם נימא דהך דדגן נכרי הוא רק דין דשל נכרי פטור, א"כ הא צריף להיות תלוי רק בהפירות עצמן אם הם של נכרי או של ישראל, ומאי שייכות הוא הקרקע בזה, אלא ודאי דעיקר

הַ פְּטוּרָא דְדַגְנָא נְכָרִי הוּא מְדִין הַפְּקַעַת קַדְוָשָׁה שְׁחִיגִיל עַל הַשְּׂרָקַע, וְע"כ פֶּל שְׁהַשְּׂרָקַע הִיא שְׁל נְכָרִי מְוַפְקָעִים פְּירוּתִי' מְחִיבָא דִתְרוּ"מ.

וּלפ"ז הָרִי שְׁפִיר שְׁיִיף הַף דִּינָא דְקַנְנָא נְכָרִי לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׂרָקַע גַּם מִקַּדְוָשָׁתָה פְּוֹלָה וּלְאַשׁוּוּיִי' פַּחוּ"ל, פִּינָן דְיִשׁ דִּין הַפְּקַעַת קַדְוָשָׁה בְּקַנְנָו. אֲכַן מְדַצְרִיכִינוּ לְקַרְאֵי דְדַגְנָה וְאַדְמַתָּה לְמַעוּטֵי שְׁל נְכָרִי, חֲזִינוּ דְכָל הַף הַפְּקַעַת קַדְוָשָׁה הוּא רַק מְשׁוּם דִּינָא דְדַגְנָה וְלֹא דַגְנָא נְכָרִי וְאַדְמַתָּה וְלֹא אֲדַמַת נְכָרִי, דְהוּא זֶה דִּין הַמְּסוּנִיִּים בִּתְרוּ"מ וּבְכַפּוּרִים וְכַדוּמָה, אֲבָל לֹא דִין הַפְּקַעַת עֵינָר קַדְוָשָׁת אֲרַץ יִשְׂרָאֵל שְׁבָה, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שְׁפֹסֵק דְהָא דְהָאֲרַץ נְשִׂאֲרַת בְּקַדְוָשָׁתָה וְאִינָה חֲשׁוּבָה פְּכִיבוּשׁ יַחֲדֵי כְּשִׁחְזוּר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחָה מִמֶּנּוּ הוּא רַק מְשׁוּם דְאִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י, וְהָא הִיכָן מְצִינוּ דְשְׁל נְכָרִי הָוִי חוּ"ל, וְגַם דְקָשָׁה מִהַסְוִגְיָא דְגִיטִין שְׁהַבְּאֵנוּ, וְצ"ע.

וְנִרְאֶה לֹמֵר, דְהֵנָּה בְּסוּגְיָא דְגִיטִין דַּף מ"ז אָמַר רַבָּה אַע"פ שְׁאִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י לְהַפְקִיעַ מִיָּדִי מַעֲשֵׂר שְׁנָאֵמַר כִּי לִי הָאֲרַץ לִי קַדְוָשָׁת הָאֲרַץ אֲבָל יִשׁ קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י לְחַפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמַעְרוֹת, פִּי' דְרַבָּה סוֹבֵר דְהָא דְאִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י הוּא רַק לְעַנְנָא קַדְוָשָׁת הָאֲרַץ וְהַפְּקַעַת הַמַּצּוֹת, אֲבָל לְעַנְנָא מְמוּנָא יִשׁ קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י, וְר"א אֹמֵר אַע"פ שְׁיִשׁ קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י לְהַפְקִיעַ מִיָּד מַעֲשֵׂר שְׁנָאֵמַר דְגַנְיָה וְלֹא דַגְנָא נְכָרִי אֲבָל אִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י לְחַפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמַעְרוֹת וְכו', וְלְכַאֲרָה נִרְאֶה דְר"א סוֹבֵר לְהִפּוּף, דְלְעַנְנָא קַדְוָשָׁת הָאֲרַץ יִשׁ קַנְנָא לְנְכָרִי, וְלְעַנְנָא מְמוּנָא אִין קַנְנָא, אֲבָל קָשָׁה לֹמֵר כּו, שְׁיִיָּה קַנְנָא מְמוּן בִּא"י חֲמוּר מִהַפְּקַעַת קַדְוָשָׁתָה, אֲלֵא נִדְאִי נִרְאֶה דְכָה הִיא פְּלוּגְתָתָם, דְרַבָּה סוֹבֵר דְהַקְרָא דְכִי לִי הָאֲרַץ אֲתִי לְאוּרוּיִי לֹן דְאִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י לְהַפְקִיעַ קַדְוָשָׁתָה בֵּין לְעַנְנָא גּוּף הַשְּׂרָקַע וּבֵין לְעַנְנָא הַפְּיִרוֹת, וְלְעַנְנָא מְמוּנָא יִשׁ קַנְנָא לְנְכָרִי אַף לְעַנְנָא גּוּף הַשְּׂרָקַע כְּמוֹ לְחַפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת, וְר"א פְּלִיג וְסוֹבֵר דְלְעַנְנָא גּוּף הַשְּׂרָקַע אִין לְנְכָרִי בָּהּ קַנְנָא אַף לְעַנְנָא מְמוּנָא וְכְמוֹ לְחַפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת, וּמַכְש"כ לְעַנְנָא הַפְּקַעַת קַדְוָשָׁה מִגּוּף הַשְּׂרָקַע, וְלְעַנְנָא פְּיִרוֹת יִשׁ לְנְכָרִי בָּהּ קַנְנָא אֲפִילוּ לְהַפְקִיעַת קַדְוָשָׁתָה, וְע"כ שְׁפִיר מְמוּעֵט מְקַרָּא דְדַגְנָה, וּפְלוּגְתָת רַבָּה וְר"א הִיא בְּהָא, דְרַבָּה מְחַלֵּק בֵּין קַדְוָשָׁה לְמְמוּנָא, וְגוּף וּפְיִרוֹת שְׁוִין הֵן, וְר"א מְחַלֵּק בֵּין גּוּף לְפְיִרוֹת, וּקַדְוָשָׁה וּמְמוּנָא שְׁוִין הֵן.

וּלפ"ז הָרִי נִיחָא לְדַעַת הַרְמַב"ם הָא דְמְבַאֵר בְּהַסְוִגְיָא דְבְּלַקְחָה מִהַנְּכָרִי קוּדָם הַבָּאָת שְׁלִישׁ חֲזִיבַת בִּתְרוּ"מ אַף לְר"א דְס"ל יִשׁ קַנְנָא, וְלֹא אֲמַרִינוּ דְהָאֲרַץ עֲצָמָה הַנּוֹפְקָעָה מִקַּדְוָשָׁתָה ע"י קַנְנָא הַנְּכָרִי, דְכִינוּ דְאֲפִילוּ לְר"א אִין לְהַנְּכָרִי קַנְנָא גְמוּר וְחִלוּט הַמוּעִיל לְעַנְנָא גּוּף הַשְּׂרָקַע, וְכַדְחֲזִינוּ דְאִינוּ יְכוּל לְחַפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת, ע"כ מְמִילָא דְלֹא מוּעִיל קַנְנָא כִּי הִיא לְהַפְקִיעַת קַדְוָשָׁת הָאֲרַץ, דְלְהַפְקִיעַ עֵינָר הַשְּׂרָקַע מִקַּדְוָשָׁתָה הָרִי פְּשִׁטָּא דְבְּעִינוּ לְזֶה קַנְנָא גְמוּר הַמוּעִיל גַּם, לְעַנְנָא גּוּף הַשְּׂרָקַע, וְכִינוּ דְזֶה לִיתָא אַף לְר"א ע"כ מְמִילָא דְהָאֲרַץ נְשִׂאֲרַת בְּקַדְוָשָׁתָה, אֲבָל אַה"נ דְאִם אַף הִנָּה קַנְנָא הַנְּכָרִי בִּא"י קַנְנָא גְמוּר וְחִלוּט, הִנָּה מוּעִיל זֹאת גַּם לְהַפְקִיעַת אֶת הָאֲרַץ גַּם מַעֲיָר קַדְוָשָׁתָה, וּלְאַשׁוּוּיִי' פַּחוּ"ל, וְרַק דְקוּשְׁטָא דְמִילְתָא דְבְּזֶה לְכוּ"ע אִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י וְכַש"נ.

וּלְדִידוֹן דְקוּ"ל כְּרַבָּה דְגַם לְעַנְנָא הַפְּקַעַת הַפְּיִרוֹת ג"כ אִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י, וְחִד דִּינָא לְהוּ לְהַפְּיִרוֹת וְעַצָּם הָאֲרַץ, דְכָל לְעַנְנָא הַפְּקַעַת קַדְוָשָׁה אִין קַנְנָא לְנְכָרִי בִּא"י מְקַרָּא דְכִי לִי

הארץ, ע"כ זהו דכיילינהו הרמב"ם ביחד הפקעת עצם קדושת הארץ והפקעת הפירות מתרו"מ, ותלינהו בדינא דאין קנן לנכרי בא"י, פינן דנהו עיקר הטעם בשניהם, וכש"נ.

ומעתה הרי ניחא גם הא דצריכין לקראי דדגנה ואדמתה למעוטי של נכרי מתרו"מ, ותפוק לן דהא אינן נוהגות אלא בארץ, דכיון דלכו"ע לא מועיל הקנן נכרי להפקיע עיקר דין א"י מינה ולמיהשבה פחו"ל, ורק להפקיע מינה קדושתה לענן תרו"מ ובכורים וכדומה, ע"כ ממילא דהוי דין פטור בפ"ע, וגם דין הפקעת קדושה שיש בזה הוא ע"י הגזה"כ דשל נכרי פטור, וצרידקראי לזה.

ובעיקר טעמו של הרמב"ם דקנן נכרי מועיל לאשווי את הקרקע חו"ל, מה דלא מצינו זאת בשום מקום דשל נכרי הוי חו"ל, נראה דהוא משום, דהרי עיקר קדושת הארץ הא הויא ע"י ירושה וישיבה, וכדילפינן ביבמות דף פ"ב ובכרכין דף ל"ב מקרא דאשר ירשו אבותיה וירשתה דהיינו קדושה ראשונה ושני', והיינו משום דעיקר הקדושה נעשית ע"י זה שירשה ישראל, ואע"ג דהוה ירושה דקרא פירושה קידוש מה שמקדשים אותה שמהא"י, אבל מ"מ גם זה הקידוש הוא נעשה ע"י זה שהיא ירושת ישראל, ומשום דזהו עיקר דין א"י ומתנאי הקדושה שבה שדינה שהיא ירושת ישראל, וכדכתיב אשר ירשו אבותיה וירשתה, וע"כ ס"ל להרמב"ם שדין זה הוא דבר הנוהג בה לעולם, דלעולם בעינו שמהא בכלל ירושת ישראל, שזהו גם חלות קדושת א"י שבה.

אשר ע"כ ממילא דשייך דין קנן נכרי בא"י גם לענן הפקעת עצם קדושת הארץ למישויה פחו"ל, ומשום דהקנן נכרי מועיל להפקיע ממנה דין ירושת ישראל, שזה שייך גם לחלות קדושתה, ולהכי הוא שתלה למניעת הפקעת קדושתה בטעמא דאין קנן לנכרי בא"י, ומיושבים היטב דברי הרמב"ם, וכמש"כ.

ובדעת הראב"ד הרי כבר נתבאר דהשגתו היא משום דס"ל דדין קנן נכרי לא שייך כלל להפקיע עצם קדושת הארץ להחשב עי"ז ח"ל, ואם גם דתחלת הקדושה נצטרף לזה מה דהיא ירושת ישראל, אבל מ"מ אחרי שפבר נתקדשה שוב אין הדבר תלוי בזה, ונהרי היא קנימת בקדושתה אף פשהיא של הנכרי.

וגם די"ל דאע"ג דצריכין בה לעולם שמהא ירושת ישראל, אבל מ"מ אין זה שייך כלל לדין קנן נכרי שיקיע זאת, דלאו בקנן תליא מילתא, ורק דכל שהיא קדושה בקדושת ארץ ישראל ממילא הרי היא ירושת ישראל גם בעודה ברשות הנכרי.

אלא די"ל דהראב"ד לא פליג כלל על הרמב"ם, ולא בא רק להוסיף דגם על הפירות אין קנן, ויש לזקוק פן מהא דהשיג רק בהל' בכורים ולא בהל' תרומות, והיינו משום דשם בהל' בכורים לא הוזכר ברמב"ם מדין הפירות כלל.

וי"ל עוד בדעת הראב"ד, דהשגתו היא מטעם אחר, והוא, דנהי דדין קנן נכרי שייך גם להפקיע עצם קדושת הארץ ודין ירושת ישראל שבה, אבל לזה הרי בעינו דוקא קנן חלוט לצמיתות, וכיון דאיכא דין יובל וגזה"כ דוהארץ לא תמכר לצמיתות, א"כ ממילא אין להנכרי בה קנן של צמיתות, וממילא דלא משכחת לה כלל שקנן נכרי יפקיע קדושת הארץ, אף בלאו הוה טעמא דאין קנן לנכרי בא"י.

ואע"ג ד'יובל אפקעמא דמלכא היא בשעתה, ואם יבטלו היובלות תשאר ביד הקונה אותה לצמיתות, וא"כ הרי עצם הקנן של הנכרי בשעתו באמת הוי קנן חלוט, וממילא דכשיחול קנן הנכרי הרי יפקע עי"ז גם דין יובל מינה וגם עצם קדושת הארץ אם אף יש קנן לנכרי בא"י.

אולם בעיקר הו' מילתא דוהארץ לא תמכר לצמיתות צ"ע, אם הוא זה דין חזרת יובל, וזהו פירושא דלא תמכר לצמיתות ר"ל שפתחזר ביובל, או דנימא דהוא דין על עצם המכירה, דלא חייילא מכירת צמיתות המופקעת מיובל, ונהי דעיקר חזרתה ביובל אפקעמא דמלכא היא ודין יובל בשעתו הוא המחדש חזרתה לבעלים, אבל מ"מ הרי בשעת המכירה אית בה הו' דינא שפתחזר ביובל, וכדחזינו משדה אכונה דחשבון הדמים לפי שנות היובל, הרי להדיא דלעולם אית בה דין זה שפתחזר ביובל באפקעמא דמלכא, וע"כ זהו שפא להוסיף הקרא דוהארץ לא תמכר לצמיתות, דמלבד דין החזרה ביובל דאית בה השפא, איכא עוד דין על עצם המכירה דלא חיייל קנן של צמיתות המופקע מיובל.

ונראה דדבר זה מתבאר מהא דפסק הרמב"ם ברפ"א מהל' שמ"ט ויובל ז"ל ארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה נמכרת לצמיתות שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות, ואם מכר לצמיתות שניהם עוברין בלא תעשה, ואין מעשיהו מועילין אלא תחזור השדה לבעליה ביובל עכ"ל, ומדעוברים בל"ת על מעשה המכירה עצמה, א"כ ש"מ דגם עצם הדיו שאינה נמכרת לצמיתות ואין מעשיהו מועילין דאיפללה ג"כ בהו' קרא ג"כ דינה הכי שחייילא גם על עצם מעשה המכירה עצמה שאינה נמכרת לצמיתות והפקעת יובל.

אשר לפ"ז נראה, דנהי דאם הנה חל קנן נכרי של צמיתות ממילא דהנה מועיל זאת להפקיע גם עצם קדושת הארץ ודין יובל, אבל מ"מ מאחר דהקנן ומכירה של צמיתות נמנעת היא מעיקרה, א"כ ממילא דלא יוכל להיות פלל קנן נכרי להפקעת יובל, וזהו שהשיג הראב"ד דלהפקעת עצם קדושת הארץ לא צריכינו פלל לדיו אין קנן לנכרי, פינן דבלא"ה לית בה קנן צמיתות משום דין יובל, אשר זה אינו שייך פלל לדיו קנן נכרי וכש"נ, והפלוגתא אם יש קנן לנכרי בא"י היא רק לענן תרו"מ ובפורים דתלוי בדיו דגגה, ולא בעינו קנן חלוט של צמיתות, אבל לא לענן הפקעת קדושת הארץ דבעינו קנן צמיתות, וכש"נ.

ולפ"ז י"ל דהרמב"ם והראב"ד לטעמיהו אזלי, דהנה הרי קי"ל דבירושא שני' לא נהגו יובלות, ומבואר בערכין דף ל"ב משום דלא היו כל יושבי עלי, ונהנה בפ"א מהל' תרומות הכ"ו פסק הרמב"ם ז"ל התרומה בזמן הזה נאפילו במקום שהחזיקו עולי בבל נאפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדברייהם שאין לה תרומה של תורה אלא בא"י בלבד ובזמן שפל ישראל שם שנאמר פי תבאו ביאת פולכם פשהו בירושא ראשונה וכמו שהם עתידים לחזור בירושא שלישית לא פשהו בירושא שני' שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן מה"ת עכ"ל, ונהנה באמת בתרומה הרי לא פתיב פלל פי תבאו, וצ"ל עפי"מ שפתיב רש"י בכתובות דף כ"ה דתרו"מ מיתלא תליין במנין שנות השמיטה, וממילא דקרא דכי תבאו האמור בשמיטה ויובל קאי גם לענן תרו"מ.

ולפ"ז נראה דלעגנן שמיטה יובל ג"כ צריף ביאת פולקם, פיון דבהו פתיב עיקר הך קרא דכי תבאו דמינן' ילפינן ביאת פולקם לתרו"מ, ונמצא דבירוששה שני' דלא נהגו יובלות לדעת הרמב"ם הוא מתרי טעמי, חדא משום דלא היו כל יושבי עליה, ועוד משום דלא היתה ביאת פולקם.

והנה הראב"ד חולק שם על הרמב"ם וס"ל דא"צ ביאת פולקם רק בחלה לבד ולא בתרו"מ, וא"כ ממילא לדידן' גם שמיטה יובל א"צ ביאת פולקם, והא דלא נהגו יובלות בירוששה שני' הוא רק משום טעמא דבעינן כל יושבי עליה.

והרי חלוק הך דינא דביאת פולקם מהך דינא דכל דכל יושבי, דהך דכל יושבי אינו פטורא בעצם הקרקע שהיא מופקעת מדין יובל, ורק דהוי פטורא בקיום היובל, משא"כ הך דביאת פולקם הוא פטורא בעצם הקרקע, דהיא מופקעת מחיובא דשמיטה יובל.

ויסוד לזה, דהרי בדין ביאת פולקם הפל תלוי בטר שעת ביאה וירוששה, וכמבואר בדברי הרמב"ם שהבאנו, וכן בכתובות דף כ"ה דחלה בזה"ז דרבנן משום דכי אסקינהו עזרא לאו פולהו סלוק, מה שאין הדין פן בדין כל יושבי, הלא מבואר בערכין דף י"ב ודף ל"ב דמשגלו שבת ראובן ושבת גד נחצי שבת מנשה בטלו היובלות וכשחזרו חזרו היובלות, הרי דאין דינם תלוי בירוששה כלל, כי אם דתלוי בשעתו, דבעת כל יושבי עלי' נוהג היובל, ובשעה שאין כל יושבי עליה אינו נוהג היובל, אשר ע"כ הרי ממילא כמש"כ, דדין ביאת פולקם פיון דתלוי בירוששה הארץ ממילא דהוי חלות פטור בעצם הקרקע, משא"כ דין כל יושבי דאינו שייך כלל לירוששה הארץ, ע"כ אין זה שייך כלל לעצם הקרקע, ורק דהוי דין בפ"ע בניהוג היובל שלא ינהוג אלא בשעה שכל יושביה עליה.

אשר לפ"ז הרי מתבאר היטב פלוגמת הרמב"ם והראב"ד בדין קנן נכרי, דהנה זה שכתבנו בדעת הראב"ד, דלא יוכל להיות קנן נכרי להפקיע עצם קדושת הארץ, משום דכל זמן שהיא בקדושתה הרי אין בהקנן של צמיתות, הרי לכאורה יש להקשות ע"ז דהרי בירוששה שני' קדושת הארץ קיימת ושמיטה יובל לא נהגו בה, וממילא דיש פאן קנן של צמיתות, ושפיר הי' מועיל קנן הנכרי גם להפקיע עצם קדושת הארץ, אי לאו משום טעמא דאין קנן לנכרי בא"י, אלא דבאמת זה פשוט דהא דלא נהגו שמו"י בירוששה שני' אינו נוגע כלל להך דינא של והארץ לא תמכר לצמיתות, ומשום דדין כל יושבי אינו שייך רק לעצם ניהוג וקיום היובל, אבל מ"מ קנן של צמיתות לית בה, ונהרי היא בדינה דאימתי שיהיה היובל תחזור לבעליה, א"כ כ"ז הוא לשיטת הראב"ד דהא דלא נהגו יובלות הוא רק משום טעמא דכל יושביה, ועצם הארץ אינה מופקעת מדין שמו"י, וע"כ שפיר אית בה הך דינא דוהארץ לא תמכר לצמיתות, משא"כ לדעת הרמב"ם דבעינן ביאת פולקם בשמו"י, וא"כ הא נמצא דבירוששה שני' הופקעה גם עצם הארץ מדין שמו"י, וא"כ גם הך דינא דוהארץ לא תמכר לצמיתות אין בה, ונמצא דבירוששה שני' שפיר איכא קנן של צמיתות, וא"כ הרי הי' מועיל קנן נכרי להפקיע גם עצם הקרקע מקדושתה, ולהכי הוא דהוצרך לטעמא דאין קנן לנכרי בא"י, דאינה נפקעת מקדושתה אף בירוששה שני', ורק דהראב"ד לטעמין' דס"ל דלא בעינן ביאת פולקם, ונמצא דכל זמן שהארץ בקדושתה לית בה קנן חלוט, ע"כ זהו שהשיג על הרמב"ם

דלהפקעת עצם קדושת הארץ לא צריכינו לטעמא דאין קננו לנכרי בא"י, פינו דבלא"ה ליפא בא"י קננו חלוט של צמיתות, וממילא דליפא קננו המפקיע קדושת הארץ, וכש"נ.

ובעיקר הך דינא אם שייך קננו נכרי להפקיע מדין יובל, שפכר פתבנו דכינו דהיובל גורם שעצם המכירה והקננו לא יהא לצמיתות, ע"כ ממילא דליתא בזה קננו נכרי כלל, הנה נסתר זאת מהא דאיתא בירושלמי פ"ה דדמאי על הא דתנו מעשרין משל נכרי על של ישראל, מתניתין דר"מ דר"מ אמר אין קננו לנכרי בא"י וכו' ודא מסייעא לר"מ והארץ לא תמכר לצמיתות פי לי הארץ לחולטנית, א"ל כל גרמא אמרה דהיא מסייעא לר"ש לא תמכר הא אם נמכרה חלוטה היא, הרי להדיא דלמ"ד יש קננו לנכרי בא"י מועיל זאת גם להפקיע מידי יובל, וזהו להדיא דלא כמש"כ.

אכן באמת דיש לפרש דברי הירושלמי דכוננתו ג"כ כמש"כ, וזהו דקאמר לא תמכר הא אם נמכרה חלוטה היא, ר"ל דרק משום הדין דאינה נמכרת כלל לצמיתות, ונמצא דאין להנכרי קננו כלל בהנוגע לדין יובל, ומשו"ה הוא דאינה נפקעת מן היובל, אבל אה"נ דאם הנה לו קננו חלוט הנה מועיל להפקיע גם דין יובל, וא"כ ממילא דבתרו"מ דלא שייכי כלל לקננו של צמיתות, דמועיל בהו קננו הנכרי להפקיע חיוכו, וכבר שמעתי פי הירושלמי מידידי הרש"ז שי'.

ונראה דהכי מוכרח בבאור הירושלמי, דהרי פכר הבאנו מהסוגיא דגיטין דכל לענו גוף הקרקע פמו לחפור בה בורות לכו"ע אין קננו לנכרי בא"י, ומאחר דאין לו בה קננו לחפור בה בורות, א"כ מכש"כ דלא אלימא קנינו להפקיע דין יובל מינה שמשאר אצלו הקרקע לעולם, ומה גם דנראה דהא דאין לו קננו לחפור בה בורות שיחין ומעורות זהו גופי' משום דינא דיובל, דאם אף היתה השדה חלוטה לו לצמיתות, א"כ הי' ניתר ע"י זה גם בחפירת בורות שיחין ומעורות, אשר לפ"ז הא נמצא דבהסוגיא דגיטין מבואר דלכו"ע אין קננו לנכרי בא"י להפקיע מיובלות, ונצטרף לומר דהש"ס שלנו חולק על הירושלמי שהבאנו, אלא ודאי כמש"כ דגם דברי הירושלמי סובבים דאין קננו הנכרי מועיל להפקיע מיובל, ומינשבים היטב דברינו כמש"כ.

פ"א הי"א פירות הנכרי שגדלו בקרקע שקנה בא"י וכו' ואם לקחו ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתו ויגמרו ישראל חייבין בכל מה"ת ומפריש תרומה גדולה ונותנה לפהו ותרומת מעשר ומוכרה לפהו ומעשר ראשון הוא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולפהו בתרו"מ אני באתי מפח איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו פלום, ומפני מה אמרו לא יתן תרו"מ לפהו בתרו"מ לפי שנאמר בתרו"מ פי תקחו מאת בני ישראל את המעשר טבל שאטה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו תרו"מ ונותנה לפהו אבל טבל שאטה לוקח מן הנכרי אין אתה נותן לפהו התרו"מ וכו' עכ"ל, דין זה הוא בבכורות דף י"א דאיתא שם א"ר שמואל בר נתן אר"ח הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרו והן שלו וכו' דמרחינהו ישראל מרשות נכרי וכו' והן שלו דא"ל קאתינא מפח גברא דלא מצית אישתעי דינא בהדי', ולקמן שם דילמא פאן בתרו"מ פאן בתרו"מ וכו' דאריב"ל מנין ללוקח טבלים ממורחים מן הנכרי שהוא פטור מתרו"מ שנאמר וכו' פי תקחו מאת בני ישראל טבלים שאטה לוקח מבני"א אתה מפריש מהן תרו"מ ונותנה לפהו טבלים

שאתה לוקח מן הנכרי אי אתה מפריש מהן תרו"מ ונותנה לפהו ע"כ, והוא פדברי הרמב"ם.

אלא דלכאורה הי' נראה, דלפי מסקנת הסוגיא דחלוק תרו"ג מתרו"מ, ומשום דהפטור הוא מקרא דכי תקחו וגו', א"כ שוב ליתא כלל לטעמא דקאיתנא מפת גברא דלא מצית אישפעי דינא בהד'י, דאי משום טעמא דקאיתנא וכו' הי' לו להפטור גם מנתינת התרו"ג, וגם דל"ל כלל קרא דכי תקחו וגו' וקלא בלא"ה פטור הוא מטעמא דקאיתנא וכו', אכן בדברי הרמב"ם הרי מבואר דשני הטעמים אמת ולתרנוייהו צריכינן, וכמבואר בדברי, וצ"ע בטעמא דמילתא, ולמה לא סגי בטעמא דקאיתנא וכו' או בקרא דכי תקחו לבד, ועוד דלפ"מ שפסק הרמב"ם הו' דקאיתנא וכו' א"כ ה' שוב קשה דאמאי לא יפטור גם מנתינת התרו"ג, וצ"ע.

ונראה דדעת הרמב"ם היא, דאע"ג דילפינן מקרא דכי תקחו מאת בני ישראל דהניקח מן הנכרי לית ב' חובת נתינה, אבל מ"מ עיקר פטורו הוא מה דקאיתנא מפת נכרי הפטור דלא מצוי לאשפעי דינא בהד'י, והקרא דכי תקחו הוא בא לחדש דלא חל עלי' חיוב נתינה מחדש, ואינו חוזר ומתחייב בהיותו ברשות ישראל, אשר לפ"ז זהו דחלוק דין תרו"ג מדין מעש"ר ותרו"מ, דבתרו"ג אע"ג דפטור בהיותו ברשות נכרי מ"מ חוזר ומתחייב בהיותו ברשות ישראל, משא"כ במעשר ותרו"מ לא חל עלי' חיוב נתינה בהיותו ברשות ישראל, וכדילפינן מקרא דכי תקחו מאת בני, דדוקא טבליים הבאים מבנ"י, ולא טבליים הבאים מרשות נכרי, דלית בהו חובת נתינה, ומיושבים שפיר שני הטעמים ביחד, דעיקר דינם הוא דקאיתנא מפת הנכרי שהוא פטור ולא מצוי לאישפעי דינא בהד'י, ומ"מ שפיר חלוק תרו"ג מתרו"מ לענין חלות חובת נתינה מחדש, וכדילפינן לה מקרא דכי תקחו וגו', וכש"נ.

והנה בעיקר הדבר דנכרי עצמו לאו בר נתינה דתרומות ומעשרות הוא, צ"ע, אם הוא זה משום דנכרי לית'י במצות, ומשו"ה הוא דלית'י גם בהו חיובא דנתינה לכהו, או דגימא דהוי דין מסוים בדין נתינה, דבשל נכרי פקע חובת נתינה דתרו"מ.

ונראה דנ"מ לענין ישראל הבא מכו, דאם נימא דכל פטור הנכרי הוא רק משום דלאו בר מצות הוא, א"כ ממילא דכל פטורו שייך רק לגבי הנכרי בעצמו, אבל להישאל הבא מכו לא שייך זאת, והישאל שפיר מתחייב בזה, ולא שייך לומר דקאיתנא מפת פטור, פיון דגם בשעה שהם בעיקר פטורו בשעה שהם אצל נכרי ג"כ לא חלה עלייהו שום פטורא רק לגבי נכרי ולא לגבי ישראל, א"כ ממילא דישאל הבא מכו צריך להיות חייב בנתינתו, משא"כ אם נימא דנכרי איפא דין פטור והפקעה מסוימת מדין נתינה לפהו, א"כ ממילא דשייך לפטור עי"ז גם הישראל שבא מכו, מדין דקאיתנא מפת פטור, פיון דמקודם אצל הנכרי פקע כל דין נתינה לגמרי.

ונראה להוסיף עוד בזה, דאם נימא דהוי דין פטור מסוים והפקעה גבי נכרי מדין נתינהא"כ ממילא דעצם הפירות כל זמן שהו ביד הנכרי הרי הו מןפקעים מדין נתינה, וע"כ שפיר שייך זאת גם לגבי הישראל שלקחו הימנו דקאיתנא מפת הפקעה זו פיון דהוי חלות דין הפקעה על הפירות.

אֲשֶׁר ע"כ נִרְאָה, דְּהָא דִּילְפִינּוּ מִקְרָא דְּכִי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגו' דְּטַבְלִים שֶׁל נְכָרֵי אֵינּוּ בְּדִין גְּתִינָה, עֵיקַר הַדִּין לֹא נֶאֱמַר עַל יִשְׂרָאֵל הַלּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ, כ"א דְּעֵיקַר הַמִּיעוּט בְּזֵה עַל שֶׁל נְכָרֵי עֲצָמוֹ, וּבְשִׁעָה שֶׁהוּא שֶׁל הַנְּכָרֵי, דְּלִית בֵּי דִין גְּתִינָה, וְנִלְמַד מִזֵּה דִין פְּטוֹר וְהַפְקָעָה בְּשֶׁל נְכָרֵי מִדִּין גְּתִינָה, וְאִילּוּלֵי הֵךְ קָרָא הִי פְּטוֹרוֹ.

שֶׁל הַנְּכָרֵי רַק מְשׁוּם דְּלֹאוּ בְּרַ מְצוֹת הוּא, אֲבָל לֹא דִין הַפְקָעָה בְּשֶׁל נְכָרֵי, וּמִמִּילָא דְּהִישְׁרָאֵל שֶׁבָּא מִפְּחוּ שֶׁהוּא בְּרַ מְצוֹת הִי מִתְחַיֵּיב בְּזֵה וּכְש"ג, וְזֵהוּ דְּמִינִיתִי הַגַּמ' הֵךְ קָרָא דְּכִי תִקְחוּ וּגו' דְּיֵשׁ פְּטוֹר מִסְּוֵיָם וְהַפְקָעָה בְּשֶׁל נְכָרֵי, וְחִייל מִינֵי' הֵךְ דִּינָא דְּקִאָתִינָא וְכו' לִפְטוֹר גַּם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִפְּחוּ, וּבִתְרוּ"ג דְּלִיכָא הֵךְ מִיעוּטָא דְּכִי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי, מִמִּילָא דְּלִיכָא בְּהַ בְּנִתִינָתָה שׁוּם דִּין פְּטוֹר וְהַפְקָעָה בְּשֶׁל נְכָרֵי, רַק דְּהַנְּכָרֵי עֲצָמוֹ פְּטוֹר מְשׁוּם דְּלֹאוּ בְּרַ מְצוֹת הוּא, וְע"כ דְּהִישְׁרָאֵל שֶׁהוּא בְּרַ מְצוֹת שְׁפִיר מִתְחַיֵּיב בְּנִתִינָתָה.

וּלפ"ז נִמְצָא דְּגַם לְפִי הַמְּסַקְנָא דְּמִינִיתִי קָרָא דְּכִי תִקְחוּ, מ"מ הָא דְּהִישְׁרָאֵל הַבָּא מִפְּחוּ נְכָרֵי פְּטוֹר הוּא מִטְעָמָא דְּקִאָתִינָא וְכו', וּמִהַקְרָא יִלְפִינּוּ רַק דְּיֵשׁ פְּטוֹר גְּתִינָה בְּשֶׁל נְכָרֵי, וְחִייל עֲלֵי' הֵךְ דִּינָא דְּקִאָתִינָא וְכו', וְתַרְנוּנֵיהוּ חֲדָא מִילְתָּא נִינְהוּ, וְזֵהוּ שְׁפַסְק פֶּן הָרַמְבַּ"ם וּכְש"ג.

פ"א הַכ"ב פִּירוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּצְאוּ חוּצָה לְאֶרֶץ פְּטוֹרִין מִן הַחֲלָה וּמִן הַתְּרוּמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת וְכו', וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל וְלִי נִרְאָה שֶׁלֹּא נִחְלְקוּ ר"א וּר"ע בְּזֵה אֲלֵא בְּחִיּוּב תּוֹרָה וּבְפְטוֹר תּוֹרָה וְכו' אֲבָל מִדְּרַבָּנָן מִיָּהָא אַע"פ שֶׁיִּצְאוּ חו"ל וְנִמְרְחוּ שָׁם חִיבִין מִדְּרַבָּנָן מְשׁוּם דְּלֹא גְרִיעֵי מִפִּירוֹת שְׁנַעַר וּמְצָרִים וְעָמוֹן וּמוֹאָב וְעוֹד שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ רְאִינוּ פִירוֹת הָאֶרֶץ שֶׁנֶּאֱכָלִין בְּטַבְלָן עכ"ל, וְצ"ע בִּיאור דְּבָרֵי הַהַשְׁגָּה, דְּמֵאִי שֶׁיִּיכּוֹת הוּא פִירוֹת שְׁנַעַר דְּהוּא תִקְנַת חֲכָמִים לְהַכָּא שֶׁיִּצְאוּ לְחוּ"ל לְמִקְוֹמוֹת הַפְּטוֹרִים לְגַמְרֵי, וְאִם נֶאֱמַר דַּס"ל דְּפִירוֹת שְׁנַתְּגַדְלוּ בֵּא"י אִף כְּשֶׁיִּצְאוּ לְחוּ"ל לְמִקְוֹמוֹת הַפְּטוֹרִים מ"מ יֵשׁ לְחִיבָן יוֹתֵר מִפִּירוֹת חו"ל עֲצָמָן הַקְּרוּבִים, א"כ לָמָּה לֹא הִזְכִּיר גַּם סוּרְיָא, דַּמַּד"ת הִיא ג"כ חו"ל, וּפִירוֹת הָאֶרֶץ שְׁנַתְּגַדְלוּ בְּאֶרֶץ דְּקַדְוִישְׁתָּה ד"ת הִלָּא עַדִּיפֵי מִינְהָ, אֲלֵא וְדָאִי דְּזֵהוּ דִין בְּפ"ע דְּכְשֶׁיִּצְאוּ לְמִקְוֹם הַפְּטוֹר נִפְטָרִין מִגְּזֵה"כ דְּשִׁמָּה, וְאִין לְנוּ בְּשֶׁל דְּבִרְיָהֶם אֲלֵא מַה שֶׁתִּקְנוּ, א"כ גַּם בְּפִירוֹת שְׁנַעַר דְּכּוֹנְתָה.

וְנִרְאָה דְּבִקְאָמַת חֲלוּק פִּירוֹת שְׁנַעַר מִפִּירוֹת סוּרְיָא בְּעֵיקַר יְסוּד תִּקְנָתָן וְחִיּוּבָן בִּתְרוּ"מ, דְּבִסוּרְיָא הָנִי עֵיקַר הַתִּקְנָה שְׁתָּהָא בְּכָלֵל א"י וְתַתְּחִיב מִדְּבִרְיָהֶם בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת מִדִּין א"י, מִשָּׂא"כ בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וְיִתֵּר מִקְוֹמוֹת הַסְּמוּכִים, לֹא עֲשָׂאוּם כֵּא"י, וְאִין בְּתִקְנַת חִיּוּבָם בִּתְרוּ"מ שׁוּם דִּין א"י, כִּי אִם דְּעֵיקַר הַתִּקְנָה הִיָּתָה דַּע"פ שֶׁהֵן חו"ל וְהַפִּירוֹת הֵם פִּירוֹת חו"ל מ"מ יִהְיוּ חִיבִין בִּתְרוּ"מ, וְזֵהוּ עֵיקַר הַתִּקְנָה בְּמִקְוֹמוֹת אֵלוּ, שְׁגַם חו"ל יִתְחַיֵּיבוּ פִירוֹתֵי בִתְרוּ"מ מִדְּבִרְיָהֶם.

אֲשֶׁר ע"כ זֵהוּ יְסוּד הַהַשְׁגָּה, דְּהִרְאָב"ד ס"ל דְּהֵךְ פְּטוֹרָא דִּינְצָאוּ לְחוּ"ל וּלְמִקְוֹם הַפְּטוֹר לֹא שְׁיִיף אֲלֵא הִיכָא שֶׁהַפִּירוֹת חִיּוּבָן מְשׁוּם פִּירוֹת הָאֶרֶץ, אֲזִי הוּא דְּמוֹעִיל מַה דְּנִגְמְרוּ בְּחוּ"ל וּבְמִקְוֹם הַפְּטוֹר לְהַפְקִיעֵם מִחוּבָתָן, מִשָּׂא"כ חִיּוּבָא דְּחִייל גַּם בְּחוּ"ל וּפִירוֹתֵי לֹא שְׁיִיף בִּי פֶל חֲלוֹת דִּין פְּטוֹר וְהַפְקָעָה שְׁע"י מִיּוֹת חו"ל, וְגַם דְּלֹא שְׁיִיף בְּהוּ פֶלֶל הֵךְ דִּינָא דִּינְצָאוּ לְמִקְוֹמוֹת הַפְּטוֹרִים, פִּינּוּ דְּבַעְצָם חִיּוּב אִין הַמִּקְוֹם גּוֹרֵם חִיּוּבָא פֶלֶל, וְרַק דְּהוּי דִּינָא דְּמִמִּילָא שְׁחִיבִין פִּירוֹת אֵלוּ בִּתְרוּ"מ, וְהָרִי הֵן לְאַחַר יִצְאָה פְּקוּדָם יִצְאָה,

וממילא דפירות שנער ומצרים ועמון ומואב אם יצאו למקומות אחרים ונתמרחו שם
הרי הפירות חייבין בתרו"מ.

אשר ע"כ זהו שהשיג הראב"ד, דפירות א"י שייצאו לחו"ל נהי דאית בהו הגזה"כ דשמה
שלא יהיו חייבין אא"כ נגמר מירוחם בא"י, אכן כ"ז הוא לענין חיובא דפירות א"י,
אבל מ"מ הרי לא גריעי פירות א"י מפירות של מקומות הסמוכים שחייבין גם בלא דין
א"י, ולית בהו כל הגזה"כ דשמה, וע"כ ממילא דגם פירות א"י שייצאו לחו"ל חייבין
מיהא מדרבנן.

והנה בדעת הרמב"ם הרי מוכח דסובר דייצאו לחו"ל פטורין לגמרי, וגם מדבריהם לית
בהו חיובא, וכמו שפתיב דייצאו לסוריא חייבין מדבריהם, וייצאו לחו"ל נקט בסתמא
פטורין, א"כ ש"מ דאף חיובא מדבריהם לית בהו.

אכן לפמש"נ הרי י"ל, דהרמב"ם סובר ג"כ פדעת הראב"ד, ומשום דחיובא דא"י אף
במקום שהוא מדבריהם וחיובא דחו"ל תרי מיני ותרי שמי נינהו, דטבל חו"ל הרי אוכל
והולך ואח"כ מפריש, מה דלא שייך זאת בטבל א"י שייאכל הפירות בטבלו, וכן תרומת
חו"ל הרי מותר לטמאותה ומותר לטמאי מגע לאכלה בימי טומאתו ובטלה ברוב
וכמבואר כ"ז בבכורות דף כ"ז, וא"כ הרי י"ל דזהו שחלק הרמב"ם, דייצאו לסוריא
חייבין מדבריהם משום פירות א"י, משא"כ ייצאו לחו"ל נפטרו מדין פירות א"י לגמרי,
אבל אה"נ דמדין פירות חו"ל חייבין מדבריהם.

ויקצת יש לדקדק פן מהא דכתב הרמב"ם דאם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם, ולא הנפיר
דגם ייצאו לשנער ולשאר מקומות הסמוכים ג"כ חייבין מדבריהם, אלא ודאי דחיובא
דפירות חו"ל לא שייך כלל הך דינא דייצאו למקום הפטור, וכל הך דינא הוא רק בחיוב
תרו"מ הבא מדין א"י, וע"כ לא שייך הך מדבריהם שהנפיר הרמב"ם רק בסוריא דחיובה
מדין א"י ולא בהנה דחיובם מדין חו"ל.

אלא דבכ"מ וברדב"ז שם מבואר להדיא דלדעת הרמב"ם פירות א"י שייצאו לחו"ל
גריעי מפירות שנער ופטורים לגמרי, וצ"ל לפ"ז דגם פירות שנער שייצאו למקומות
הפטורים ג"כ הןפקעו מתרו"מ, וע"כ גם בפירות א"י דכונתייהו.

פ"א הכ"ב פירות ארץ ישראל שייצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה ומן התרומות ומן
המעשרות שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה, שמה אתם חייבין בחו"ל פטורין וכו',
וכן פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה, שמה אתם חייבין בין בפירות
הארץ ובין בפירות חו"ל, ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין
במעשרות מדבריהם עכ"ל, והוא משנה בחלה פ"ב מ"א גבי חלה, וכתב הרמב"ם הדין
גם גבי תרו"מ, והיינו או משום דילפינן תרו"מ מחלה, או משום דדרשינן בספרי תרימו
תרומה דכתיב גבי חלה דקאי על תרומה גדולה, וע"כ קאי הדין דשמה ג"כ על תרומה
גדולה, וילפינן מעשר מתרומה.

אלא דהכ"מ הקשה דכיון דמקרא דשמה ילפינן לפטור מתרו"מ בפירות א"י שייצאו
לחו"ל, א"כ הא חו"ל למילף גם לחיובא בפירות חו"ל שנכנסו לארץ, ולמה פתיב דחיובן

במעשר הוא רק מדבריהם, ומ"ש דבחיובא דפירות חו"ל שזכנסו לארץ חלק בין תרו"מ לחלה דבחלה חייב מד"ת ובתרו"מ אינו חייב אלא מדבריהם, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה הרי חלוק תרו"מ מחלה, דבתרו"מ בעינן שני דברים לחייבן בתרו"מ, חדא הבאת שלישי, והב' מירוח, וכדתנן בפ"ד דפאה הקדישן עד שלא נגמרו ונגמרו הגזבר ואח"כ פדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין, וכ"ה בפ"ג דחלה, ובירושלמי שם ולמה תנייה תרין זימנין וכו' אחת למירוח ואחת לשלישי, והיינו משום דלחייב בתרו"מ תרנוניהו בעינן הבאת שלישי ומירוח, וע"כ בהיו פטורין בשעת חדא מינייהו מיפטרי לעולם מטעמא דבשעת חובתן היו פטורין, וכן הוא מבואר מהא דדרשינן דגנה ולא דגן נכרי ודיגונה ולא דיגון נכרי, דהיינו הבאת שלישי ומירוח, דבתרנוניהו אם היו של נכרי מיפטרי מתרו"מ, וכמבואר פן להדיא בגיטין דף מ"ז דהפטור דדגן נכרי תלוי בהבאת שלישי, ומשום דבחיובא דתרו"מ תרתי בעינן הבאת שלישי ומירוח, משא"כ בחלה לית בה רק חד מילתא המסייבה בחלה דהיינו גילגול לרבנן וקרימת פני' בתנור לר"ע.

ולפ"ז הרי ניחא היטב דברי הרמב"ם, דהנה בירושלמי פ"ב דחלה מבואר דהו דינא דשמה תלוי בתר השעת חובה אם היו אז בא"י או בחו"ל, וכדאיחא שם דעל דעת' דר' עקיבא הפל הולך אחר הקרימה בתנור, וכ"ה בתוספתא שם, והיינו משום דר"ע סובר דהפל הולך אחר הקרימה בתנור לענין כל חיובי ופטורי דחלה, הרי להדיא דהו דינא דשמה תלוי רק בתר שעת חובתה, ולפ"ז שפיר מבואר ההבדל שבין חלה לתרו"מ בפירות חו"ל שזכנסו לארץ, דבאמת בעיקר הדין חלה ותרו"מ שנין הם דתנוניהו ילפינן להו מקרא דשמה דתלוי רק במקום היוותם בין לחיובא ובין לפטורא, אלא דמ"מ לא נוכל לחייב פירות חו"ל שזכנסו לארץ בתרו"מ מד"ת משום דהו קרא דשמה, דכיון דלחייבן בתרו"מ בעינן גם הבאת שלישי, וא"כ כל פירות חו"ל שזכנסו לארץ, נהי דבשעת חובה דמירוח הם בא"י וחייל בהו אז הדין דשמה שצריכין להתחייב בתרו"מ, אבל מ"מ אפתי הרי אין די בהמירוח לבד לחייבן, כי אם דצריכין גם להבאת שלישי המסייבן, ומאחר דגדלו בחו"ל א"כ הא נמצא דבשעת הבאת שלישי היו הפירות עצמן בחו"ל, והנה בהו אז הדין דשמה לפטורא ולא לחיובא, א"כ ממילא לית בהו חיובא דתרו"מ, והרי זה כמו שהיו הקדש או של נכרי בשעת הבאת שלישי, דהבאנו לעיל מהירושלמי דמיפטרי לעולם מתרו"מ משום דבשעת חובתן היו פטורין, וה"נ הכא שהיו בחו"ל בשעת הבאת שלישי דכנותייהו, וממילא דלא מצינו הדין דשמה בתרו"מ רק לפטורא משום השעת חובה דמירוח ולא לחיובא, משא"כ בחלה דכל השעת חובה שלה הוא רק גילגול או קרימה בתנור, וא"כ שפיר משפחת לה הדין דשמה גם לחיובא, פגון שבשעת גילגול היתה בא"י דלא הי' לה עוד שעת חובה בפטור, ומיושבים היטב דברי הרמב"ם, וכש"נ.

עוד נראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת לא דמי עיקר חיובא דתרו"מ לחיובא דחלה, דחלה עיקר חיובה הוא ע"י מעשה הגילגול, וכל דין חלה תלוי בשם עיסה וכדכתיב בקרא עריסותיכם, משא"כ בתרו"מ עיקר חיובם הוא בא רק מפח דין גידולם, וכדכתיב בקרא דגנה, ומעשה המירוח הוא רק דבר המעכב בחיובא דתרו"מ, דזה הני דין בפ"ע

דָּכַל שְׁלֵא נִגְמַר מְלֹאכְתּוֹ לִית בִּי עֲדִינן חִיּוּבָא דִתְרוּ"מ, וּמִירוּחַ גְּמַר מְלֹאכְתּוֹ הוּא, אָבֵל
לֹא דְעֵיקָר הַחִיּוּב נַעֲשֶׂה ע"י הַמִּירוּחַ, וְזִיתִים וְעִנְבִים יוֹכִיחוּ, דְכִשְׁחֻשְׁב עֲלֵיהֶן לַעֲשׂוֹת
מִהֶן יִזוּ וְשָׁמֵן אֵינֵן חִיּוּבִין בִּתְרוּ"מ עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתּוֹ, וְאִם חֻשְׁב עֲלֵיהֶן לְאַכְלֵן כְּמוֹ שֶׁהוּ
חִיּוּבִין בִּתְרוּ"מ מִיָּד מִשׁוּם דְּלֹא בְּנֵי גִוְרָן נִינְהוּ וְכַמְבֹּנָאָר בְּב"מ דְּפ"ח עֵי"ש, הָרִי
לְהִדְיָא דְגַמַר מְלֹאכְהָ הוּא רַק דְּבָר הַמְעַכָּב בְּחִיּוּבָא דִתְרוּ"מ, דְּכָל שְׁלֵא נִגְמַר מְלֹאכְתּוֹ
לִית בִּי חִיּוּבָא, אָבֵל לֹא דְמַעֲשֶׂה הַמִּירוּחַ הוּא עֵיקָר דִּין הַמְסַיֵּיב בִּתְרוּ"מ, וְכִדְחִזִּינן דְּהֵיכָא
דְּלֹא בְּנֵי גִוְרָן נִינְהוּ חִיּוּבִין בִּתְרוּ"מ מִיָּד.

אֲשֶׁר ע"כ זֶהוּ שְׁמַחֲלֵק הַרְמַב"ם, דְּדוֹקָא בְּחֵלָה דְּהַגִּידוּל אֵינּוּ שְׁיָיָה פְּלָל לְדִין חֵלָה, וְרַק
הַדִּין. עֵיפְסָה וּמַעֲשֶׂה הַגִּילְגוּל הוּא עֵיקָר דִּינָהּ, וְע"כ שְׁפִיר שְׁיָיָה בְּהַהוּ דְּהִדִּין דְּשָׁמָה גַם
לְחִיּוּבָא, דְּהַפְּל תְּלוּי בְּתַר מְקוּם שְׁהֵם בְּשַׁעַת גִּילְגוּל שֶׁהוּא מְקוּם שְׁנַעֲשִׂית עֵיפְסָה, מִשָּׂא"כ
בִּתְרוּ"מ דִּיטוּד דִּינָם הוּא הַגִּידוּל, א"כ הָא וְדָאֵי דִּדִּין גִּידוּלָם הַפְּל הוּלָה בְּתַר הַיְנִיקָה אִם
הִיא מֵא"י אוּ מַחוּ"ל, וְע"כ אַע"ג דְּהַקְרָא דְּשָׁמָה קָאֵי גַם עַל תְּרוּ"מ, דְּחִיּוּבָם תְּלוּי בְּמְקוּם
הַיּוֹתָם, אָבֵל מ"מ הָא דְּאֲזִלִּין בְּהוּ בְּתַר יְנִיקָה וְגִידוּל לֹא פִקַּע בְּהוּ, וּמִמִּילָא דְּהִדִּין דְּשָׁמָה
לֹא מוֹעִיל בִּתְרוּ"מ רַק לְפִטוּרָא וְלֹא לְחִיּוּבָא, וְזֶהוּ שְׁפָסַק פֶּן הַרְמַב"ם דְּרַק בְּחֵלָה הוּא
דְּמוֹעִיל הַדִּין דְּשָׁמָה גַם לְחִיּוּבָא, וְלֹא בִּתְרוּ"מ.

וּלפ"ז לֹא צְרִיכִין לְהָא שְׁפַתְבְּנוּ בְּתִירוּץ הָרֵאשׁוֹן, דְּלֵהֲכִי מִיפְטָרִי מִתְרוּ"מ מִשׁוּם דְּהִיוּ
בְּשַׁעַת הַבָּאָת שְׁלִישׁ בְּחוּ"ל, וְאַף לֹא לְטַעֲמָא דְּכָבֵר נְפִטְרוּ בְּשַׁעַת הַבָּאָת שְׁלִישׁ, אָלֵא
דְּבִלֵא"ה נִיחָא, דְּכָל שְׁיַנְיָקְתָן מַחוּ"ל שְׁפִיר פְּטוּרִין הֵן מִתְרוּ"מ, וּמִשׁוּם דְּשָׂאֲנֵי תְרוּ"מ
בְּעֵיקָר דִּינָם מַחֲלָה, דְּחִיּוּבָן בְּגִידוּלָן, שֶׁהוּא זֶה תְּלוּי רַק בִּיְנִיקָה, אִם מֵא"י אִם מַחוּ"ל,
וְכַש"נ.

וְהִנֵּה בְּגִיטִין דְּפ"ב נִקְבּוּ בְּאַרְץ וְנוֹפוֹ בְּחוּ"ל אֲפִי אָמַר בְּתַר נִקְבּוּ אֲזִלִּין רְבָא אָמַר
בְּתַר נוֹפוֹ אֲזִלִּין, בְּדֹאשְׁרוּשׁ כו"ע לֹא פְּלִיגֵי פִי פְּלִיגֵי בְּדֵלָא אֲשֶׁרוּשׁ וְכו' וְאֲפִתִי
בְּדֹאשְׁרוּשׁ לֹא פְּלִיגֵי וְהָא תִּנְיָא אֵילָן מְקַצְתוּ בְּאַרְץ וּמְקַצְתוּ בְּחוּ"ל טָבֵל וְחֻלִּין מְעוֹרְבִין
זב"ז וְכו' מֵאֵי לָאו מְקַצְתָּ נוֹפוֹ בְּאַרְץ וּמְקַצְתָּ נוֹפוֹ בְּחוּ"ל, לֹא מְקַצְתָּ שְׁרָשִׁין בְּאַרְץ וּמְקַצְתָּ
שְׁרָשִׁין בְּחוּ"ל, וְקָשָׁה לִפ"מ דְּפָסַק הַרְמַב"ם דְּגַם בִּתְרוּ"מ אֵיפָא הַדִּין דְּשָׁמָה לְפִטוּרָא,
א"כ פֶּל שְׁנוּפוֹ בְּחוּ"ל הוּ"ל לְהִיּוֹת פְּטוּר מֵה"ט, דְּנִהֵי דְּבְדִין גִּידוּלָם אֲזִלִּין בְּתַר הַשְׁרָשִׁין,
אָבֵל מ"מ הַפִּירוּת עֲצָמָן בְּשַׁעַת הַבָּאָת שְׁלִישׁ הֵם בְּחוּ"ל, א"כ הָא צְרִיכִין לְהִיּוֹת פְּטוּרִין
מִתְרוּ"מ לְעוֹלָם, פִּינּוֹן דְּבְשַׁעַת חוֹבְתָן שֶׁל הַבָּאָת שְׁלִישׁ הִיוּ פְּטוּרִין, וּמֵה גַם בְּאֵילָן דְּלֹא
בְּנֵי גִוְרָן נִינְהוּ וְאֵינָם בְּנֵי מִירוּחַ, וְכָל שַׁעַת חוֹבְתָן הוּא רַק הַבָּאָת שְׁלִישׁ, וְא"כ הָרִי בְּנֹדָאֵי
צְרִיכִין לְהִיּוֹת פְּטוּרִין מִשׁוּם דְּהִיוּ בְּחוּ"ל בְּשַׁעַת חוֹבְתָן, וְאִמָּאֵי אֲמַרִּין דְּבְדֹאשְׁרוּשׁ כו"ע
לֹא פְּלִיגֵי דְּבְתַר נִקְבּוּ אֲזִלִּין, וְכֵן אִמָּאֵי טָבֵל וְחֻלִּין מְעוֹרְבִין זב"ז וְהָא אוֹתָן שְׁנוּפוֹן בְּחוּ"ל
צְרִיכִין לְהִיּוֹת פְּטוּרִין בְּנֹדָאֵי מִתְרוּ"מ, וְדוּחַסַּק לּוֹמַר דְּכָל הַסְּוִגָּא קִיָּיֵמָא אֲלִיבָא דְּר"א
דְּאֲזִיל בְּתַר מְקוּם גִּידוּלָן בְּפ"ב דְּחֵלָה שָׁם, וְגַם דְּהָרִי הַרְמַב"ם בְּפ"א מֵה' תְּרוּמוֹת הַכ"ד
פְּתַב ז"ל אֵילָן שְׁעוֹמֵד בְּחוּ"ל וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְאַרְץ אוּ עוֹמֵד בְּאַרְץ וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְחוּ"ל הַפְּל
הוּלָה אַחַר הַעֵיקָר, הִיוּ מְקַצְתָּ שְׁרָשִׁין בְּאַרְץ וּמְקַצְתָּ חוּ"ל וְכו' הָרִי טָבֵל וְחֻלִּין מְעוֹרְבִין
זב"ז עכ"ל, הָרִי לְהִדְיָא גַם לְדַעַת הַרְמַב"ם פֶּל שְׁעֵיקָרוּ בְּאַרְץ חִיּוּב בִּתְרוּ"מ אַף אִם נוֹפוֹ

בחוו"ל, וקשה מ"ש מפירות א"י שיצאו לחו"ל דפטורין מתרו"מ, וקא קא ג"כ הם בחוו"ל בפשעת חובתן של הבאת שלישי, וצ"ע.

והנראה מןכרח מזה אחת משתי אלה, או דנימא דקא דאית גם בתרו"מ הדין דשמה לפטורא היכא שנגמר חיובן בחוו"ל, כ"ז הוא על דין מירוח דהוא מעשה בפ"ע המסויבת בתרו"מ, ודמי לדין גילגול דחלה, בזה הוא דשייך למילף תרו"מ מחלה דבעינן גם שיהא מקום היותן בא"י מקרא דשמה, משא"כ דין הבאת שלישי, שדינו הוא דין דממילא, אין לדמותו לדין גילגול דחלה, ואין למילפינהו זמ"ז, וממילא דבהבאת שלישי אינו נוהג כל הך דינא דשמה, וגם פטורא דשמה ג"כ לא שייך בי, ואין מקום היותן של הפירות שייך כלל בזה, פי אם דהכל תלוי בטר גידולן, וזהו דתלי לה הגמ' בטר מקום השרשין, דהוא מקום גידולן וניקתן.

או דנימא דאע"ג דפטורא דשמה נוהג גם בפשעת הבאת שלישי, וקוי דין בפ"ע דחובת תרו"מ אינה נוהגת אלא פשהפירות בארץ, אבל מ"מ לענין למיחל הך דינא דשמה על גוף החפצא של הפירות, בזה דינו חלוק, דבמירוח חגיל הך דינא על עצם מעשה המירוח שנעשה בחוו"ל, וקוי הפקעה בגוף הפירות, דמיפטר עי"ז לעולם, משא"כ בהבאת שלישי דלא חשוב הך דינא דשמה רק פטורא בשעתו אבל לא שיהא חגיל עי"ז דין הפקעה על עצם הפירות, וכלשונכנסין לא"י חוזרין ומתחייבין, ודין חו"ל שיהא בתורת הפקעה בעצם הפירות ועל עצם דין הבאת שלישי שלקו תלוי רק בניקתן, ולהכי הוא דמבואר בהסוגיא דגיטין דאזלינן בטר השרשים, כיון דלפוטרו לגמרי הכל הולך אחר היניקה.

ועכ"פ מבואר מתוך הסוגיא דגיטין, דהדין דשמה לא מהני בתרו"מ למיחל פטורא בשעת הבאת שלישי שלקו, ומכש"כ דלא חגיל ע"י גידולן ובהבאת שלישי שלקו חיובא דתרו"מ, וכ"ה מבואר בסוגיא שם גבי אילן דמקצתו שבארץ ג"כ קוי טבל וכולין מעורבין זב"ז, ואע"ג דאירי בפירות האילן דנגמר כל חיובן בעת גידולן בא"י, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דבתרו"מ נאמר זה רק לענין פטורא ולא לחיובא, וכמש"כ למעלה, דכיון דבגידולן אזלינן בטר מקום יניקה, ממילא אין המירוח לבד מועיל לחיובן, או משום טעמא דכבר נפטרו בפשעת הבאת שלישי, כמש"כ בתירוץ הראשון, או משום דאין המירוח עושה עיקר החיוב, ורק בחלה הוא דמועיל הגילגול לאשוויי חיובא וכש"נ.

ואף שזה שכתבנו בתירוץ הראשון דטעמא דהרמב"ם הוא משום שפירות בפשעת הבאת שלישי היו בחוו"ל, זה נסתר מהסוגיא דגיטין דמבואר שם דאף אם היו בפשעת גידולן בא"י מ"מ הכל הולך אחר השרשין וניקתן, וכש"נ.

והנה בעיקר הפטור דשמה, עיין בדברי הראב"ד שם דמתבאר מתוך דבריו דקא דביצאו לחו"ל פטורין הוא בנתמרחו בחוו"ל, ומשום דזהו הגזה"כ דשמה דאזלינן בטר גמר חיובם אם הוא בא"י או בחוו"ל, וכן מבואר בדברי הירושלמי שהבאנו דהדין דשמה בחלה תלוי בקרימה בתנור אליבא דר"ע, דהוא גמר חיובא דחלה, וצ"ע על מה שפסק הרמב"ם בסתמא דפירות א"י שיצאו לחו"ל פטורין מתרו"מ ומחלה, ולא הנפיר דהוא רק אם היו בחוו"ל בפשעת גמר חיובם, ועיין בפ"א מהל' תרומות ובפ"ב ופ"ג מהל' מעשר גבי פטורי דנקרי וקדוש דביאר הרמב"ם דהכל תלוי בטר מירוח וגילגול וקא סתם הדברים, וצ"ע.

ונראה דדעת הרמב"ם היא, דחלוק דין פטורא דהקדש ושל נכרי מדין פירות א"י שיצאו לחו"ל, דבהקדש ונכרי עיקר הפטור תלוי במירוח וגילגול, דבזה שנתמרחו או נתגלגלה ברשות נכרי והקדש הוא שנפטרו מתרו"מ ומחלה, ומשום דכיון דעיקר פטורם בדין דגנה ודין עריסותיכם תלוי, ע"כ ממילא דחלות דין זה הוא רק ע"י מירוח וגילגול, שע"ז הוא דחיל שם דגן ועיסה, ובהם תלוי דין דגנה ודין עריסותיכם, משא"כ הך דפירות א"י שיצאו לחו"ל דהוי פטור דממילא, דאין חובת מצות אלו נוהגת רק בא"י ולא בחו"ל, ע"כ נוהג הך פטורא לעולם, ואין יסוד דינו תלוי כלל לא בהבאת שליש ולא במירוח, אלא לעולם כל שהוא בחו"ל מ'פטר, ואע"ג דגם הכא הוי דינא דאם יצאו לחו"ל אחר מירוח או אחר גילגול אינם נפטרים, וכן אם יצאו לחו"ל קודם מירוח וגילגול ובשעת מירוח וגילגול חזרו לא"י חייבין בתרו"מ ובחלה, הרי דהכל תלוי במירוח וגילגול, היינו משום טעמא אחרניא, דכל שנגמר חיובם מקודם בא"י וכבר איטבלו הפירות לתרו"מ ונחלה שוב לא חיל בהו שום פטורא, ואינו מועיל בהו שוב יציאתן לחו"ל לפוטריהם, וכן בחזרו לא"י קודם מירוח הדר בהו דינא דנהי דבעודן בחו"ל פטורין הו מקרא דשמה מ"מ כשחזרו לא"י חוזר להיות בהו חיובא דתרו"מ ונחלה, דשפיר קרינן בהו אז שמה, ורק בנתמרחו בחו"ל דהיו פטורים בשעת גמר חיובם ע"כ ממילא נפטרו ע"ז לעולם כיון דבשעת חובתן היו פטורין, אבל לא דעיקר פטורן תלוי במירוח וגילגול.

ונ"מ בזה, דבנכרי והקדש גם בעודן ברשות הנכרי וההקדש אם קרא עליהן שם או שהפריש עליהן ממקום אחר קודם שנפטרו ע"י מירוח הפירשתו קיימת, כיון דאפתי לית בהו פטורא כלל, משא"כ בפירות א"י שיצאו לחו"ל, כל שהם בחו"ל חיל בהו פטורא דשמה, אף קודם מירוח, ואם קרא עליהן שם אין הפירשתו קיימת כלל, כיון דפטורים ועומדים.

ולפ"ז בהקדש ונכרי דעיקר חלות דינם הוא בהמירוח והגילגול, ע"כ זהו שביאר הרמב"ם זאת להדיא, כיון דזהו יסוד דין הנך פטורי, משא"כ בפירות א"י שיצאו לחו"ל, דעיקר פטור זה לעולם חיל, ע"כ לא הזכיר הרמב"ם הכא מירוח, וסתם הדברים כעיקר דינם.

אכן הרי כ"ז לא שייך רק לענין פירות א"י שיצאו לחו"ל, בזה הוא דאמרינן דפטורן ממילא חיל מקרא דשמה, משא"כ לענין פירות חו"ל שנכנסו לארץ, אע"ג דחיובן הוא ג"כ מקרא דשמה, מ"מ הרי חיובא בכדי לא חיל, ובענין דבר המסוייב, ובע"כ דדינן תלוי בגמר מלאכה, וכן הוא בירושלמי מה מקיים ר"ע טעמא דר"א לחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פני' מן החוט ולפנים חייבת מן החוט ולחוץ פטורה, הרי דנקט הך דקרימה בתנור לענין פירות חו"ל שיתחייבו בכניסתן לארץ, ולהכי הוא דכתב הרמב"ם ג"כ ה"כ, דלענין חיובם בתרו"מ הזכיר תנאה דנגמר חיובם בא"י, ולענין פטורא נקט סתמא, משום דלעולם מיפטרי, וכמש"כ.

אלא דלפמש"כ בהסוגיא דגיטין, דטעמא דאזלינן בתר השרשין ולא בתר נופו, הוא משום דעל דין הבאת שליש לא נאמר כל עיקר הך דינא דשמה, אף לפטורא, א"כ הרי

כָּל הַיּוֹם דִּינָא דְשָׁמָּה לֹא נֶאֱמַר רַק בְּנִתְמַרְחוּ בְּחוּ"ל, וְשׁוֹב קָשָׁה עַל הַרְמַב"ם לָמָּה נָקַט בְּסִתְמָא דְפִירוֹת א"י שְׂיָצְאוּ לְחוּ"ל פְּטוּרִין, וְלֹא הִזְכִּיר תַּנְאָה דְמִירוֹת.

וּבַע"כ נִרְאֶה מְוַכַּרְח מְפָאן פְּתִירוֹן הַשְּׁנִי שְׂפִתְבְּנוּ, דְּפִטוּרָא דְשָׁמָּה נוֹהֵג גַּם שְׁלֵא בְּשַׁעַת מִירוֹת, וְאִיךָ דְלִמְיָחַל עַל הַפִּירוֹת דִּין הַפְּקֻעָה שְׁלַעוּלָם זֶהוּ דְתַלּוּי בְּמִירוֹת שְׂבַחוּ"ל, וְלִהְיֵי הוּא שְׁלֵא הִזְכִּיר הַרְמַב"ם תַּנְאָה דְמִירוֹת, פִּינּוּ דְעֵיקַר הַפְּטוּר אִינוּ תַלּוּי בְּמִירוֹת.

אֲכַן אִין זֶה מְוַכַּרְח, דִּי"ל דְגַם לְדַעַת הַרְמַב"ם הַפְּטוּר דְשָׁמָּה הוּא רַק בְּשַׁעַת מִירוֹת, וְהָא דְנָקַט לָהּ בְּסִתְמָא הוּא מְשׁוּם דְהַרְמַב"ם לְשׁוֹן הַמְשָׁנָה נָקַט, וּבְנִכְרֵי וְהַקְדָּשׁ שְׁהוֹזְפֵר תַּנְאָה דְמִירוֹת וְהִבְאֵת שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנַתְנוּ ע"כ הִזְכִּירָם גַּם הַרְמַב"ם, מִשָּׂא"כ בְּיָצְאוּ לְחוּ"ל דְתַנּוּ לָהּ בְּמִתְנִי סִתְמָא, ע"כ סִתְמִינְהוּ גַם הַרְמַב"ם, מְלַבֵּד לְעַנְוֵן חַיּוּבָא שְׂמִוּוֹן פִּירוּשְׁלָמִי.

וְהִנֵּה בְּגִיטִין דְּרַף מ"ז פְּלִיגֵי רַבָּה וּר"א אִם יֵשׁ קִנְיָן לְנִכְרֵי בֵּא"י לְהַפְקִיעַ מִתְרוּ"מ אִם לֹא, וְלִהְיֵי מ"ד דִּישׁ קִנְיָן לְנִכְרֵי בֵּא"י פְּטוּרִין הַפִּירוֹת מִתְרוּ"מ אִם חִזּוּר יִשְׂרָאֵל וְלִקְחָה מִמְּנֵוּ מְשׁוּם דְכִתְיִב דְגָגָה וְלֹא דָגוּ נִכְרֵי, וְהִנֵּה הֵךְ דִּינָא דְדָגָה וְלֹא דָגוּ נִכְרֵי, אִיךָ דְהָנִי זֹאת גִּזְה"כ לְפִטוּר דָּגוּ נִכְרֵי מִתְרוּ"מ, אֲבָל מ"מ כ"ז לֹא שְׂיָיָךְ אֱלָא בְּדָבָר שְׂחִיבוּ תַלּוּי בְּקִדּוּשַׁת הָאֶרֶץ, וְכַמְבֹאֵר בְּתַשׁוּבוֹת הָרַא"ש פְּלָל ב', וְכֵן מְהֵא דְקָאֵמַר הַגַּמ' בְּגִיטִין דְּרַף מ"ז שְׁם דְהָךְ מ"ד דס"ל אִין קִנְיָן לְנִכְרֵי יְלִיף מְדַכְתִּיב פִּי לִי הָאֶרֶץ לִי קִדּוּשַׁת הָאֶרֶץ, הָרִי דְהָךְ דְקִנְיָן נִכְרֵי תַלְיָא בְּאִם יֵשׁ בּוֹ קִדּוּשַׁת הָאֶרֶץ, א"כ מְמִילָא דְזֶה לֹא שְׂיָיָךְ אֱלָא בְּדָבָרִים דְלִיתְנִינְיָהוּ בְּחוּ"ל, וְלֹא בְּדָבָרִים דְאִיתְנָהוּ גַם בְּחוּ"ל, וְא"כ הָרִי קָשָׁה דְבָכַל קִנְיָן נִכְרֵי לְמ"ד יֵשׁ קִנְיָן מ"מ כְּשֶׁלְקַחְתָּהּ יִשְׂרָאֵל מִמְּנֵוּ לְהָנִי פְּפִירוֹת חוּ"ל שְׂנַכְנְסוּ לְאֶרֶץ, וְלַעֲנִין חַיּוּבָא דְחִיּוּבִין גַּם פִּירוֹת חוּ"ל הָא לֹא מְהִנֵּי פְּלָל פְּטוּרָא דְקִנְיָן נִכְרֵי, וּבַע"כ מְשׁוּם דְהִבְאֵת שְׁלִישׁ שְׁהִי בְּרִשׁוֹת נִכְרֵי פּוֹטְרֵתָן מִתְרוּ"מ מְטַעְמָא דְבְּשַׁעַת חוֹבְתָן הָיוּ פְּטוּרִין.

אֱלָא דְעִדְדִין צ"ע, דְהָרִי הָא דְקִנְיָן נִכְרֵי מְפָקִיעַ מִהַפִּירוֹת דִּין תְּרוּ"מ הֵלֵא זֶהוּ רַק בְּעֵיקַר דִּין הַפִּירוֹת וּבְדִין גִּידוּלָם אִם יֵשׁ עַל הַפִּירוֹת דִּין פִּירוֹת א"י אִם לֹא, אֲבָל בְּזֶה שְׂחִיבוּן מְצַד הַיּוֹתָן בֵּא"י בְּזֶה הָרִי נִרְאֶה דְלֹא שְׂיָיָךְ פְּלָל דְקִנְיָן נִכְרֵי יִפְקִיעַ זֹאת, וְא"כ הָרִי אִפְתִּי צ"ע דְהָרִי הָא מִיָּהּ דְהַקְרָקַע יֵשׁ עֲלֵי דִין א"י, וְא"כ הָא הַפִּירוֹת בְּשַׁעַת הַבְּאֵת שְׁלִישׁ הָנִין בֵּא"י, וְא"כ לְהוּוּ פְּפִירוֹת חוּ"ל שְׂנַכְנְסוּ לְאֶרֶץ בְּשַׁעַת הַבְּאֵת שְׁלִישׁ, וְאִיךָ נִפְטְרוּ פְּלָל מִתְרוּ"מ.

וְע"כ מְוַכַּרְח מְזֶה כַּמֶּש"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דְהָא וְדִאי דְדִין הַבְּאֵת שְׁלִישׁ דְחִיבוּ תַלּוּי בְּגִידוּלוֹ עֵיקְרוֹ תַלּוּי בִּינִיקְתּוֹ אִם יוֹנֵק מֵא"י אוֹ מְחוּ"ל, וְע"כ שְׂפִיר שְׂיָיָךְ בִּי גַם הֵךְ דִּינָא דְקִנְיָן נִכְרֵי, וְזֶהוּ לְהַדְיָא כַּמֶּש"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם, וְכַש"נ.

פ"ח ה"ד בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׂאֵת לְכַהֵן וּמֵת וְהִנִּיחָהּ מְעוֹבְרַת לֹא יֵאָכְלוּ עֲבָדֶיהָ בְּתִירוּמָהּ בְּשִׁבְלֵי הָעוֹבֵר, שְׁהִילּוּד הוּא שְׂמֵאָכִיל שְׂאִינוּ יְלוּד אִינוּ מְאָכִיל, לְפִיכָךְ אִם הִי הָעוֹבֵר חָלָל אִינוּ פּוֹסֵל הָעֲבָדִים אֱלָא אוֹכְלִין בְּגִלְלֵי אֲחֵיו הַכְּשָׁרִים עַד שְׂיִנְלוּד זֶה הַחָלָל וְיֵאָסְרוּ הָעֲבָדִים מְלֶאכְלוּ עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל א"א מֵאִי לְפִיכָךְ וְאִם אִינוּ מְאָכִיל אִפ"ה פּוֹסֵל דְקִי"ל עוֹבֵר אִית לִי זְכִי וְאִפִּילוּ בְּמִתְנַת אָבִיו הוֹאִיל וְדַעַתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ וְכ"ש בִּירוּשָׁה הַבָּאָה מֵאֵלֵי הַקְּלָפָה הָעֲבָדִים אִינּוּ אוֹכְלִין מִפְּנֵי חֲלָקוֹ שֶׁל חָלָל עַכ"ל, וּבְאֵמַת דְגַם מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם עֲצָמוֹ נִרְאֶה דְסוּבֵר דְעוֹבֵר יֵשׁ לוֹ זְכִי בִירוּשָׁה, וְכַמֶּש"כ

דטעמא דאין העבדים אוכלין בשביל העובר הוא משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל, הרי דיש לו מיהא בהם זכי, אלא דקשה דברי הרמב"ם שכתב דלפיכך הואיל ואינו ילוד אינו מאכיל ע"כ אינו פוסל, דמאי שייכות הוא הך דינא דאינו ילוד אינו מאכיל לענגו שלא יפסול, ונהלא אדרבה הך דינא גופא דאינו מאכיל הוא טעם לפסול את העבדים מלאכול בתרומה, פינו דחלקו של עובר אין לו מי שיאכילנו, ואם נימא דעובר אין לו זכי ניקח עצם הדין דאינו מאכיל ואינו פוסל, פינו דאין לו זכי בהם כלל, אבל קשה הא דנקט הרמב"ם הטעם דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל, וא"כ דברי הרמב"ם ממ"נ צ"ע.

ובעיקר דברי הרמב"ם שחלק בין רישא לסיפא, דברישיא נקט דהעבדים אינו אוכלין משום דאינו ילוד אינו מאכיל, ובסיפא נקט דאפילו אם הי' העובר חלל העבדים אוכלין משום דעובר אינו פוסל, צריף ביאור מהו החילוק שבין רישא לסיפא, ואימתי אמרינו דאינו מאכיל ואימתי אמרינו דאינו פוסל.

ובפשיטות נראה מבואר בדברי הרמב"ם, דעיקר החילוק הוא, דברישיא מייירי דאין לו עוד בנים, וצריכינו דוקא שהעובר יאכילם, וע"ז הוא דהוי הדין דעובר אינו מאכיל, ובסיפא מייירי דיש לו עוד בנים, דהעבדים יכולין לאכול בשביל השאר, וע"ז הוא דהוי דינא דעובר אינו פוסל, וכמש"כ הרמב"ם בלשונו אינו פוסל העבדים אלא אוכלין בגלל אחיו הפשרים, הרי להדיא דהא דאינו פוסל את העבדים קיימא כשיש להעובר אחיו, וממילא דרישיא דאינו מאכיל קיימא כשאין להעובר אחיו שיאכלו בגללם.

אלא דצ"ע מ"ש בין בנים לשאר יורשין, וממ"נ, אם אמרינו דעובר יש לו זכי ומשו"ה אין העבדים אוכלין בשביל יתר היורשין משום דאין לשאר יורשין במקום הבן פלום, א"כ הרי גם במקום בנים אין להבנים פלום בחלקו של עובר, וא"כ אמאי אינו פוסל, פינו דחלקו של עובר אין לו מי שיאכילנו בתרומה, ואם נימא דעובר אין לו זכי, ונפיר ניקח הא דהעבדים אוכלין בגלל יתר האחין, משום דהם יורשים גם חלקו של עובר, א"כ גם באין לו בנים אמאי לא יאכלו העבדים בתרומה בשביל שאר היורשין, פינו דעובר אין לו זכי א"כ הרי יש דין ירושה לשאר היורשין, וצ"ע דברי הרמב"ם מ"ש בין רישא דאינו מאכיל לסיפא דאינו פוסל.

והנראה לומר, דדעת הרמב"ם היא, דדין עובר בירושא חלוק, דאע"ג דגם בירושא עובר אין לו זכי, מ"מ עיקר דין זה הוא בדין זכית ממון, דעובר לאו בר קנין וזכית ממון הוא, אבל בהלכות נחלות ודין ירושה ליכא שום דין דעובר לא יהא בר ירושה, ועובר וילוד שוין הו בעיקר הדין של ירושה, אלא דמנפקע הוא מדין זכית ממון, וע"כ אפתי אין לו בנכסי הירושה עד שינלד, ודינו מתחלק, דשם יורש לא פקע מינן, ולא בטל עיקר פח ירושתו שיש לו על הנכסים, וזכית ממון אין לו, כי אם שיורש את הנכסים שיהיו שלו לאחר שינלד.

אשר לפ"ז נראה, דזהו שמחלק הרמב"ם בין יש עוד בנים לשאר קרובים, דשאר קרובים הרי היכא דאיכא קרוב קודם לא הו יורשין כלל, וא"כ אף דהעובר אין לו זכי בהנכסים, אבל מ"מ פינו דדין יורש עלי' ודין ירושתו לא פקע, א"כ הרי איכא קרוב קודם ולא הו שאר הקרובים יורשין כלל, וממילא דחלות הדין ירושה זו היא רק להעובר לבד, ולא

ליתר הקרובים, משא"כ היכא דאיפא בנים אחרים, נראה דאף דהעובר הוא יורש, מ"מ הרי מדין ירושה יש לכל אחד זכות ירושה על כל הנכסים, אלא דכל אחד זוכה בהנכסים ומעפבים זא"ז שלא יזכה כל אחד בכל הנכסים, וע"כ בעובר דאין לו זכי' שפיר זכו היורשים האחרים לע"ע בכל הנכסים עד שיולד העובר.

ולפ"ז זהו שפסק הרמב"ם, דבאין להעובר אחיו, דנמצא דהעבדים שייכים להעובר, ושאר הקרובים אינן יורשין ואינן זוכין בהן כלל, ואכילתן בתרומה צריכה להיות דוקא מחמת העובר, בזה הוא דהוי דינא דאינו ילוד אינו מאכיל, וע"כ העבדים אינן אוכלין בתרומה, משא"כ בסיפא דיש עוד בנים, דנמצא דכיון דהעובר אין לו זכי' בחלק ירושתו א"כ ממילא זכו לע"ע יתר הבנים גם בחלקו, ע"כ זהו שפסק הרמב"ם דאף אם הי' העובר חלל אינו פוסל, והעבדים אוכלין בגלל אחיו הפשרים עד שיולד.

ואפילו אם נימא, דכ"ז שלא נולד העובר זכו לע"ע בהירושה יתר הקרובים, כיון דלית להעובר בה זכות ממון מ"מ כיון שנגמר פת ירושת העובר לזכות בכל הירושה לאחר שיולד, ולבטל ירושת יתר הקרובים וזכיותן, ע"כ שוב אינן מאכילין את העבדים, דזכות ירושה של העובר רכיב עליהו לבטל דין קנן כספו שלהן, משא"כ באיפא עוד אחיו, דזכות ירושה שלהן לא יפקע לעולם, ורק זכיותן היא שתופקע לאחר שיולד, עפ"י דין חלוקה שלהן, בזה הוי דינא דכ"ז שלא נולד העובר ונכסים קיימי בחזקתיהו חשוב זאת קנן כספו, ומועיל להאכיל את העבדים תרומה.

ולפ"ז ניחא דברי הרמב"ם שכתב דלפיכך הואיל ואינו ילוד אינו מאכיל ע"כ אינו פוסל ג"כ, וכבר הקשינו דמאי שייכות הוא הך דינא דאינו ילוד אינו מאכיל לענן שלא יפסול, והלא אדרבה יסוד דינו הוא דין פסול של אכילת תרומה, ועוד דאיהו שיהוה כלל דינא דאינו פוסל, והלא הפסול ממילא הוא, כיון דחלקו של עובר אין לו מי שיאכילנו, ואיזה חלות דין של פוסל צריכין הך דנימא עלי' הדין דעובר אינו פוסל.

אכן לפמש"נ ניחא, דנראה דהרמב"ם ס"ל, דאע"ג דעובר אין לו זכי' ולא זכה בחלק ירושתו עד שיולד, מ"מ לענן הדין של קנן כספו הנאמר לענן תרומה, הי' מועיל זה שיש מיהא להעובר בהם דין זכות ירושה שייזכה בהם לאחר שיולד, דבזה לחוד הי' חל בהם שם קנן כספו, והי' סגי בזה להאכיל ולפסול מן התרומה מדין קנן כספו, וכמבואר פן בדברי הרמב"ם שכתב דטעמא דעובר אינו מאכיל הוא משום דאינו ילוד אינו מאכיל, הרי להדיא דבלא"ה הי' מאכיל, ואע"ג דאין לו זכות ממון בהעבדים כלל, אלא ודאי דבזכות ירושה שבו נעשין העבדים קנן כספו, אשר ע"כ שפיר כתב הרמב"ם דהואיל ואינו ילוד אינו מאכיל ע"כ אין העובר פוסל, דבאמת הרי כיון דאין זכי' לעובר והעבדים הם לע"ע של יתר הבנים שזוכין לע"ע בחלקו וכש"נ, א"כ הא נמצא דגם על חלקו של עובר אין פאן חסרון מאכיל כלל, כיון דהעבדים כולם הם לע"ע קנן גמור של יתר הבנים, ויוכלו לאכול עי"ז בתרומה, וממילא דאין פאן חסרון מאכיל כלל, אלא דיש לדון הך, דכיון דיש בהן גם שם קנן כספו של העובר החלל, מחמת הדין ירושה שיש לו בהן, א"כ יחול בהן עי"ז דין הפוסל בתרומה מחמת חלות הדין קנן כספו של זר, וע"ז שפיר כתב דעובר אינו פוסל ותלי לה בדינא דאינו ילוד אינו מאכיל, ומשום דנראה דהרמב"ם ס"ל דהך דינא דאינו ילוד אינו מאכיל המבואר בגמ' לענן קנן כספו, יסוד

דינו אינו רק דין הפקעה של האכלת תרומה, דאינו ילוד לאו בר האכלה בתרומה הוא, כי אם דמנפקע גם מעצם דין קנן פספו, ואינו ילוד ליפא בי' פל חלות הדין של קנן פספו, ומשום דבאמת גם עצם חלות שם של קנן פספו הוא דין מסניי בתרומה, ואינו ילוד דהנפקע מכל דין האכלת תרומה הנפקע גם לענן זה שאין בו שום חלות שם של קנן פספו האמור בתרומה, וע"כ ממילא דהדין דמאכיל ודהדין דפוסל חד דינא להו בזה, פינן דתרונניהו תלוין בדין חלות שם של קנן פספו, ורק משום טעמא דבאינו ילוד פקע מהעבדים שם קנן פספו משו"ה הוא דאינו מאכיל פשהוא פשר ואינו פוסל פשהוא חלל, ומינשב היטב הא דתלאן הרמב"ם בהדדי וכש"נ.

אלא דעיקר הך מילתא שפכתנו בדעת הרמב"ם, דעובראיתני' בירושא וליתי' בזכות ממון, אפתי צריד בירור אם הוא זה דבר שיוכל להיות פלל, די"ל דלא שייכא זכות ירושה על הנכסים בלא זכות ממון, וא"כ אע"ג דמחמת עצם דין שם יורש הי' צריד להיות דעובר יהא בר ירושה, ושם יורש, בי', אבל מ"מ פינן דעכ"פ אין לו זכות ממון, א"כ ממילא דלא שייכא גבי חלות ירושה שעל הנכסים, ונסתר פל מש"כ בדעת הרמב"ם.

אכן נראה, דהנה ברמב"ם פ"א מהל' נחלות הי"ג ו"ל וכן אין הבן יורש את אמו בקבר פדי להנחיל לאחיו מאביו וכו' אבל אם מתה האם תחלה ואח"כ מת הבן אפילו הי' קטן בן יומו ולא פלו לו חדשיו הואיל ותיז אחר אמו שעה אחת ומת הי"ז נוחל את אמו ומנחיל הנחלה לירושיו ממשפחת אביו עכ"ל, והראב"ד שם חולק ע"ז ו"ל אינו בן אלא בכלו לו חדשיו עכ"ל, ויש לפרש השגה זו בשני אופנים, או דסובר דנפל אינו נוחל ואינו מנחיל, ומשום דלאו בכלל נפש הוא, ואינו בדין ירושה פלל, או דחולק רק על הא דנוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב, ואה"נ דגם לדעת הראב"ד אינו מנפקע מעיקר דין ירושה ואיתני' בדין ירושת משמוש, ורק דלענן להסב נחלה מיורשי האם לירושיו מן האב דבעינן לזה דתיקום הירושה ברשות הבן בעצמו, ע"ז הוא דחולק הראב"ד וס"ל דבנפל לא קיימא הירושה ברשותו, וממילא דהדר דינו דאינו יורש את האם להנחיל לאחיו מן האב, אכן נראה, דגם לדעת הרמב"ם דס"ל דנפל יורש, ובעת חיותו קיימא הירושה ברשותו, וכמש"כ ו"ל הואיל וחי' אחר אמו שעה אחת, ר"ל דעל פן נתקיימה הירושה ברשותו בעת חיותו, וגם הנפל חשוב פחי לזה, אבל מ"מ כ"ז הוא לענן דין ירושה, אבל לענן דין ממון ודאי דגם לדעת הרמב"ם נפל אינו בכלל נפש, והוא פמת לקל דבריו.

ואינו בר זכי' והני' של ממון, ומדקיימא הירושה ברשותו ומועלת להסב נחלה מיורשי האם לירושיו מן האב, ש"מ דהרמב"ם ס"ל דיש חלות דין של ירושת הנכסים גם בלא זכות ממון, וגם זה שפיר מועיל לענן הסבת נחלה, פינן דעכ"פ דין ירושה שבנכסים נתקיימה ברשותו בעת חיותו, ע"כ ממילא דכשמת אח"כ יורשיו מן האב מיני' דידי' קירשו, ולית פאן הסבת נחלה.

ולפי"ז ניקחא שפיר דעת הרמב"ם כמש"כ, דעובר איתני' בדין ירושת הנכסים, ואינו בדין זכות הממון, פינן דכבר מצאנו כזאת דאיתא לירושא אף במי שאינו בר הוי' וזכות נכסים, א"כ ה"נ בעובר דכונותי', ומיושבים היטב דברי הרמב"ם, וכמש"כ.

אָמַנְם אַע"ג דְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם מְיֻנְשָׁבִים הֵיטֵב בְּטַעֲמָם וּכש"נ, אָבֵל אַפְתִּי עֵינֶיךָ דֵּינוּ שֶׁל הַרְמַב"ם דְּחִלּוּק בֵּין בְּנִים לְשָׂאֲרֵי קְרוֹבִים קָשָׁה מֵהַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת דְּרַף ס"ז דְּתַנּוּן שֶׁם בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִיפְסַת לְכַהֵן וּמַת וְהַנִּיחָה מְעַנְבֶּרֶת לֹא יֵאָכְלוּ עֲבָדֶיהָ בְּתֵרוּמָה מִפְּנֵי חֵלְקוֹ שֶׁל עֹנֶבֶר שֶׁהָעֹנֶבֶר פּוֹסֵל וְאֵינוֹ מֵאָכִיל דְּבָרֵי ר' יוֹסִי וְכו' וּבְגַמ' שֶׁם א"ר יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל זֶה דְּבָרֵי ר"י אָבֵל חֵכ"א יֵשׁ לוֹ בְּנִים אוֹכְלִין מִשּׁוּם בְּנִים אֵין לוֹ בְּנִים אוֹכְלִין מִשּׁוּם אַחִין אֵין לוֹ אַחִין אוֹכְלִין מִשּׁוּם מְשַׁפְּחָה פְּנִלָּה, וְעוֹד שֶׁם ת"ר וְכו' הַנִּיחַ בְּנִים וְהַנִּיחָה מְעַנְבֶּרֶת וְכו' עֲבָדֵי צֵאֵן בְּרִזָּל לֹא יֵאָכְלוּ מִפְּנֵי חֵלְקוֹ שֶׁל עֹנֶבֶר שֶׁהָעֹנֶבֶר פּוֹסֵל וְאֵינוֹ מֵאָכִיל דְּבָרֵי ר' יוֹסִי וְכו', הָרִי לְהַדְיָא דִּלְר"י דַּס"ל עוֹבֵר יֵשׁ לוֹ זְכִי' גַם בְּהַנִּיחַ בְּנִים אֵין אוֹכְלִין מִשּׁוּם חֵלְקוֹ שֶׁל עֹנֶבֶר, וְלִרְבִּנּוּ דְּעֹנֶבֶר אֵין לוֹ זְכִי' אוֹכְלִין גַּם מִשּׁוּם מְשַׁפְּחָה פְּנִלָּה, וּבְנִים וּשְׂאֵר קְרוֹבִים שְׁוִין, דְּבַתְרֻנּוּיָהּוּ תִּלְיָא בְּהַדְיָא דֵּינָא אִם עוֹבֵר יֵשׁ לוֹ זְכִי' אִם לֹא, וְעוֹד שֶׁם רַשְׁבִּי אוֹמֵר זְכָרִים יֵאָכְלוּ פְּנִלְוֹן נְקֻבוֹת לֹא יֵאָכְלוּ שְׂמָא יִמְצָא עֹנֶבֶר זְכָר וְאֵין לְבָנוֹת בְּמָקוֹם הַבּוֹן פְּלוּם, מֵאֵי אִירָיָא שְׂמָא יִמְצָא עֹנֶבֶר זְכָר וְתִפּוּק לִי דְנִקְבָה נְמִי פְּסָלָה, חֲדָא וְעוֹד קָאֲמַר וְכו', זְכָרִים יֵאָכְלוּ וְהָאִיפָא עֹנֶבֶר קְסָבֵר אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִיעוּטָא, וּלְפ"ד הַרְמַב"ם דְּהָא דְּעוֹבֵר פּוֹסֵל הֵינּוּ דְּנֻקָא בְּבִין לְגַבֵּי שְׂאֵר יוֹרְשִׁין, א"כ הָא שְׁפִיר נִיחָא הָא דְנִקְבָה לֹא פְּסָלָה וְהָא דְזְכָרִים יֵאָכְלוּ, וּמֵאֵי פְּרִיָּהּ הַגַּמ', אֲלָא וְדָאֵי דְלִיפָא שׁוּם חֵילּוּקָא בֵּין בְּנִים לְשְׂאֵר יוֹרְשִׁין, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שֶׁחֵילְקָא בִּזְהָ.

אָכֵן נִרְאָה, דְּמִקּוּר דְּבָרֵי הַרְמַב"ם הוּא מֵהַסּוּגִיָּא דְּנִדְּהָ דְּרַף מ"ד עַל הָא דְּתַנּוּן שֶׁם דְּתִינוּחַ בֶּן יוֹם א' פּוֹסֵל מִן הַתְּרוּמָה וּפְרִיָּהּ הַגַּמ' מֵאֵי אִירָיָא בֶּן יוֹם א' אֲפִילוּ עֹנֶבֶר נְמִי אָמַר רַב שְׁשֵׁת הַב"ע בְּכַהֵן שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי נְשִׁים אַחַת גְּרוּשָׁה וְאַחַת שְׂאִינָה גְרוּשָׁה וְיֵשׁ לוֹ בְּנִים מִשְׂאִינָה גְרוּשָׁה וְיֵשׁ לוֹ בֶּן יוֹם א' מִן הַגְּרוּשָׁה דְּפּוֹסֵל בְּעֲבָדֵי אָבִיו מִלְּאָכּוֹל בְּתֵרוּמָה וְלֹאֲפּוֹקֵי מִדֶּר' יוֹסִי דְאָמַר עֹנֶבֶר נְמִי פּוֹסֵל קַמ"ל בֶּן יוֹם א' אֵין עוֹבֵר לֹא, וְקָשָׁה דְלָמָּה הַנּוֹצֵרָה רַב שְׁשֵׁת לְאוּקְמֵי דֵּיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי נְשִׁים אַחַת גְּרוּשָׁה וְאַחַת שְׂאִינָה גְרוּשָׁה וְיֵשׁ לוֹ בְּנִים מִשְׂאִינָה גְרוּשָׁה וְתִפּוּק לִי דְלִרְבִּנּוּ דְּעוֹבֵר אֵין לוֹ זְכִי' אוֹכְלִין גַּם מִשּׁוּם מְשַׁפְּחָה פְּנִלָּה וְכַמְבּוֹרָא בְּהַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת, וְהַתּוֹס' שֶׁם הוֹכִיחוּ מְזָה דְרַב שְׁשֵׁת סוּבֵר דְלִרְבִּנּוּ דֶּר' יוֹסִי נְמִי עוֹבֵר יֵשׁ לוֹ זְכִי', וְטַעֲמָא דְּעוֹבֵר אֵינוֹ פּוֹסֵל מִשּׁוּם סְמוּדָה מִיעוּטָא דְּמִפְּלִלוֹת לְמַחְצָה דְנִקְבּוֹת וְהו"ל זְכָרִים מִיעוּטָא וְלְמִיעוּטָא לֹא חֵיִשְׁבִּין, וְכַרְשֵׁב"י בִּיבְמוֹת שֶׁם, וְזֵהוּ דְּנֻקָא בִּישׁ לוֹ עוֹד בְּנִים מִשְׂאִינָה גְרוּשָׁה, אָכֵן יַעו"ש בַּפּה"מ לְהַרְמַב"ם שֶׁם שְׁכַתְבָּא לְאוּקְמִתָּא דְרַב שְׁשֵׁת, וְכַתֵּב דְּטַעֲמָא דְאֵינוֹ פּוֹסֵל מִשּׁוּם דְאֵין קִנְיָן לְעֹנֶבֶר, וְא"כ הָא קָשָׁה לְפִי"ז דְלָמָּה מוּקִי לָהּ דְּנֻקָא בִּישׁ לוֹ בְּנִים מִשְׂאִינָה גְרוּשָׁה וְתִפּוּק לִי דְאוֹכְלִין מִשּׁוּם מְשַׁפְּחָה פְּנִלָּה פִּינוּן דְּהָעֹנֶבֶר אֵין לוֹ זְכִי', וְע"כ מְוַכְרַח מְזָה דְרַב שְׁשֵׁת פְּלִיג עֲלֵי דְשְׂמוּאֵל בְּהָא דְקָאֲמַר אֵין לוֹ בְּנִים אוֹכְלִין מִשּׁוּם מְשַׁפְּחָה פְּנִלָּה, וְס"ל לְרַב שְׁשֵׁת דְּהָדִין דְּעוֹבֵר אֵין לוֹ זְכִי' לֹא מְהַנִּי רַק לְעַנְיָן שְׂלֵא יִפְסוּל בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ עוֹד בְּנִים, אָבֵל בְּמָקוֹם שְׂאֵר קְרוֹבִים פּוֹסֵל, וּמִשּׁוּ"ה מוּקִי לָהּ דְּנֻקָא בִּישׁ לוֹ בְּנִים מִשְׂאִינָה גְרוּשָׁה, דְּרַק בִּזְהָ הוּא דַּס"ל לְחַכְמֵים דְּמַהַנִּי טַעֲמָא דְּעוֹבֵר אֵין לוֹ זְכִי' שְׂלֵא יִפְסוּל.

וּבְטַעֲמָא דְּמִקְלָתָא הָרִי פְּכָר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה, מִשּׁוּם דְאֵע"ג דְאֵין זְכִי' לְעֹנֶבֶר מ"מ דִּין יוֹרְשׁ לֹא פָקַע מִנֵּי וְיֵשׁ לוֹ מִיָּהָא זְכוּת יְרוּשָׁה בְּהַנְּכָסִים, וְע"כ מְהַנִּי לְדַחוּת אֶת שְׂאֵר הַקְרוֹבִים מִדִּין יְרוּשָׁה.

ונראה דכן הוא מתבאר לדעת הרמב"ם מהסוגיא דב"ב דף קמ"ב דפריה שם לרב ששת דקאמר המזפה לעובר קנה מהא דתנו תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום א' אין עובר לא, ומשני הא א"ר ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב ודוקא בן יום א' אבל עובר לא מ"ט דהוא מניח ברישא, וכו' מר ברי דר"י משמין דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום א' אבל עובר לא מ"ט וילדו לו אמר רחמנא, ור"ל אבל באמת גם עובר נוחל ומנחיל, וקשה דאיך נוכל לומר בן בהמשנה, והלא רב ששת בעצמו מוקי למתני' דתינוק בן יום א' דאתיא פרבנו דר' יוסי דעובר אינו פוסל, ולפ"ד הרמב"ם שהבאנו הוי הטעם משום דעובר אין לו זכי, ואיך יתכן לומר בהמשנה דעובר נוחל ומנחיל, אלא ודאי כמש"כ בדעת הרמב"ם, דלרב ששת אליבא דתקמים דין עובר בירושא חלוק, דאין לו זכי וקנין בהנכסים, ויש לו בהם חלות דין ירושה, וע"כ באמת גם עובר נוחל ומנחיל ע"י חלות דין ירושה שלו, ורק דאינו פוסל במקום בנים, משום דאין לו קנין וזכות ממון בהנכסים, ומדנוחל ומנחיל א"כ ממילא דאיךדחו שאר קרובים מדין ירושה, והיינו פרב ששת דפליג אדשמואל ומוקי למתני' דעובר אינו פוסל דוקא במקום שיש בנים, אבל משום שאר המשפחה אין אוכלין, והכי הוא פסק הרמב"ם.

והנה יעו"ש בתוס' בנדה שם שכתבו דהא דעובר אינו ממעט בחלק בכורה קיימא אליבא דמ"ד המזפה לעובר קנה, וזה קשה דהא רבא בעצמו ס"ל בסוגיא דב"ב שם דעובר לא קני אפילו בירושא הבאה מאלי, וכן קשה על הא דאיתא בסוגיא שם דהילכתא ככל הני לישני דרבא.

ותיפוק לן דהא כבר איפסקא הילכתא דהמזפה לעובר לאקנה, וכבר הקשה זאת הר"י אבן מיגש, וכן קשה על הרמב"ם שפסק דהמזפה לעובר לא קנה בפכ"ב ממכירה ה"י עיי"ש, וגם בירושא הבאה מאלי פסק דאין לו זכי, וכמש"כ בפ"ב מזכיה ומתנה הי"ח וז"ל גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו ושמעו שעדיין לא מת או שיש לו בן או שאשתו מעוברת פולן סיבין להחזיר, החזירו פולן ואח"כ שמעו שמת ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת או מת בנו מקודם או הפילה אשתו פל המחזיק בשני' קנה ובראשונה לא קנה עכ"ל, וטעמא דלא קנה מבואר בב"ב דף קמ"ב דהוא משום דרפויי מרפיא בידיהו, ומשו"ה הוא שכתב הרמב"ם שמת בנו מקודם פי היכי דתיקום בגוונא שחזקתם הראשונה הי"ל להיות קיימת מדינא, ובהפילה אשתו הרי נקט הרמב"ם סתמא בלא תנאי דמקודם, והיינו משום דבכל גונוי חזקתם הראשונה היתה קיימת משום דאין זכי לעובר גם בירושא הבאה מאלי וכרבא, והיינו כמו שפסק הכא דעובר אינו פוסל, ולפ"ז הא קשה דלמה הביא הך פסקא דעובר אינו ממעט בחלק בכורה בפ"ב מנחלות ה"ה עיי"ש, אלא ודאי כמש"כ בדעת הרמב"ם, דאע"ג דגם בירושא הבאה מאליה עובר אין לו זכי, מ"מ דין ירושתו חלה בהנכסים, ושפיר הנה ממעט בחלק בכורה, אם לא משום טעמא דוילדו לו, והיינו כמש"כ.

ונראה דגם דעת הראב"ד פן לחלק בין חלות דין ירושתו לדין זכות ממון שלו, וכדחזינו דלא השיג על הרמב"ם רק מטעמא דאנן קי"ל דעובר יש לו זכי, הרי דאם הי' הדין דעובר אין לו זכי אף בירושא הי' ניתא דברי הרמב"ם אף בטעמא שכתב דאינו ילוד אינו מאכיל, אשר כ"ז לא יתכן רק אם נחלק בין חלות דין ירושתו לחלות דין זכיותו,

אָלאַ ונדאי דָגם דעט הָרָאָב"ד פֿדעט הָרַמְבַּ"ם בְּנֵה, וְרַק דס"ל דִּמְעִיקָר הדין עוֹבֵר יֵשׁ לוֹ
גַּם זְכִיתָ מְמוֹן בִּירֹנְשָׁה הַבָּאָה מֵאֵלֶיהָ, וְכִמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ כֵּן מֵהָא דְהַמְזִכָּה לְבִנּוֹ קִנְיָה, אֲשֶׁר זֶה
לֹא יִתְכַּן רַק אִם עוֹבֵר יֵשׁ לוֹ גַּם זְכִיתָ מְמוֹן, דְּבִלְאִי זְכִיתָ מְמוֹן הָרִי לִית פֶּאן מַעֲשֵׂה זְכִי
פֶּלֶל, וְלִהְיִי הוּא שְׁפוֹסֵק דְּעוֹבֵר פּוֹסֵל מִפְּנֵי חֵלְקוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ בְּהַעֲבָדִים.

וּבְדַעַת הָרַמְבַּ"ם נִרְאֶה שְׁפוֹבֵר דָּגם בְּמִתְנַת אָבִיו ג"כ עוֹבֵר אִין לוֹ זְכִי, וְהָא דְדַעַתוֹ שֶׁל
אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ מֵהֵנִי רַק שְׂיִזְכָּה בָּהֶם לְאַחַר שְׂיִוְלָד, וְכִמְש"כ הָרַמְבַּ"ם בִּפְכ"ב
מִמְכִּירָה ה"י ז"ל פֶּשֶׁם שְׂאִין אָדָם מִקְנֵה דְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם כִּף אִין אָדָם מִקְנֵה לְמִי
שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם וְאִפְּיֵלוֹ עוֹבֵר הָרִי הוּא כְּמִי שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם וְהַמְזִכָּה לְעוֹבֵר לֹא קִנְיָה וְאִם
הִי בְּנוֹ הוֹאִיל וְדַעַתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ קִנְיָה עַכ"ל, הָרִי דְהָרַמְבַּ"ם מֵיִרִי לְעַנְוֵן
הַחֲסָרוֹן דְּאִין אָדָם מִקְנֵה לְדְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם, דְּהֵינּוּ לְעַנְוֵן שְׂיִזְכָּה בָּהֶם לְאַחַר שְׂיִוְלָד,
וּע"ז הוּא דְנִקְט הדין דְּבִנּוֹ שְׂאִנִּי הוֹאִיל וְדַעַתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ, וּר"ל דְּעַל כֵּן
מִתְקַיְיַמַת זְכִיּוּתוֹ כְּשִׂוְלָד אִף שֶׁהוּא עֲתָה דְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם, אֲבָל אַה"נ דְּבַעֲזוֹדוֹ עוֹבֵר
לִית לִי זְכִי פֶּלֶל, וְאִין חֵילוּק בֵּין מִתְנָה לְמִתְנָה, וּע"כ ס"ל לְהָרַמְבַּ"ם דָּגם בִּירֹנְשָׁה עוֹבֵר
אִין לוֹ זְכִי, וּבְזֶה הוּא שְׁחוֹלֵק הָרָאָב"ד וּס"ל דְּהַטְעַם דְּדַעַתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ
הוּא דְמִשׁוּ"ה הָרִי בַר זְכִי בְּמִתְנָה זֶה גַּם בְּעוֹדוֹ עוֹבֵר, וּע"כ זֶהוּ שֶׁהֲשִׁיג דַּא"כ מַכְש"כ
בִּירֹנְשָׁה הַבָּאָה מֵאֵלֶיהָ יֵשׁ לוֹ זְכִי.

פּי"ג ה"ט לוג מִים שְׁנִפֵּל לְתַשְׁעִים וְתַשְׁעָה לְנִגְיוֹן יִין וְאַח"כ נִפֵּל לְתוֹף הַפֵּל לֹג יִין שֶׁל
תְּרוּמָה נִדְמַע הַפֵּל שְׂאִין הַמִּים מַעֲלָה אֶת הַיִּין עַכ"ל, וּבִפְט"ו שֶׁם הִי"ז ז"ל שְׁנֵי פּוֹסוֹת
שֶׁל יִין אֶחָד תְּרוּמָה וְאֶחָד חוֹלִין מְזַג כֹּל אֶחָד בְּמִים וְאַח"כ עֵינְרָבֵן רֹאִין אֶת יִין הַחוֹלִין
כְּאִילוֹ אִינוֹ וְכִאִילוֹ יִין הַתְּרוּמָה שְׁנִתְעָרַב בְּמִים שֶׁהָרִי אִינוֹ מִינּוֹ אִם רֹאִי אוֹתוֹ הַמִּים
לְבַטֵּל טַעַם יִין הַתְּרוּמָה הָרִי הַפֵּל מוֹתֵר לְזָרִים וְאִם לֹא אִסוּר שְׁפָכֵר בִּיאָרְנוֹ שְׂאִין הַמִּים
מַעֲלִין אֶת הַיִּין עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת בִּפּי"ג שֶׁם ז"ל שֶׁהָרִי דְבָר יָדוּעַ שֶׁהַמִּים מְבַטְּלִין אֶת הַיִּין
אִם אִין בּוֹ בְּנוֹ"ט אֲלֵא לְפִי שֶׁהַמִּים נִפְלוּ לְתוֹף הַיִּין וְאִין בָּהֶן כְּדִי לְבַטֵּל הַתְּרוּמָה בְּטַעַם
אַע"כ שְׂיֵשׁ שֶׁם מֵאָה חוֹלִין אִין מִצְטָרְפִין לְפִי שֶׁהוּ שְׁנֵי שְׂעִירוֹיִן שֶׁהַמִּים בִּיִין בְּנוֹ"ט וְיִין
בִּיִין שְׂעִירוֹ בְּמֵאָה וְכִיּוֹן שְׂאִין שְׂעִירוֹיִהוֹן שְׁוִין לְבִיטוֹל הַתְּרוּמָה אִין מִצְטָרְפִין וְכו' עַכ"ל.

מְקוֹר הדין הוּא בְּתוֹסֶפֶת תְּרוּמוֹת פ"ו לוג מִים שְׁנִפֵּל לְתוֹף תַּשְׁעִים וְתַשְׁעָה יִין וְאַח"כ
נִפֵּל לֹג שְׁמוֹן [עֵינִין בְּכ"מ שְׂצ"ל יִין] מַעֲלִין זַא"ז דְּבָרֵי ר' נִחְמִי' וְחַכ"א אִין מַעֲלִין זַא"ז,
וּפְסֵק הָרַמְבַּ"ם כְּחֻכְמֵם, וְהדין דְּשְׁנֵי פּוֹסוֹת הוּא בְּע"ז דָּף ע"ג ב' פּוֹסוֹת אֶחָד שֶׁל חוֹלִין
וְאֶחָד שֶׁל תְּרוּמָה וּמִזְגֵן וְעֵינְרָבֵן זב"ז רֹאִין אֶת הַהִיתֵר כְּאִילוֹ אִינוֹ וְהַשְׁאָר מִים רְבִין עָלָיו
וּמְבַטְּלִין אוֹתוֹ, וְזֶהוּ שְׁפֵסֵק הָרַמְבַּ"ם דְּצָרִיף שְׂיֵהָא בְּהַמִּים לְבַטֵּל טַעַם יִין הַתְּרוּמָה, וְאַע"ג
דְּבִצְרִיפוֹ הַמִּים וְהֵינּוּ אִיכָּא מֵאָה לְגַבֵּי יִין הַתְּרוּמָה מ"מ הָרִי לֹא מִצְטָרְפִי וְכַמְבֹּאֵר
בְּהַתּוֹסֶפֶת, אֲלֵא דְבְטַעְמָא דְמִילְתָּא דְלֹא מִצְטָרְפִי נִחְלְקוֹ הָרָאָב"ד וְהָרַמְבַּ"ם, דְּהָרָאָב"ד
ס"ל דְּהוּא מְשׁוּם דְּאִין שְׂעִירוֹיִהוֹן שְׁוִין דְּזֶה בְּנוֹ"ט וְזֶה בְּמֵאָה וּע"כ לֹא מִצְטָרְפִי בְּהַדְדֵי,
וְנִרְאֶה דְּהָרַמְבַּ"ם לְטַעְמֵי שְׁפֵסֵק בִּפְט"ו מִמֵּאכָא ס"ה וְה"ל דְּהִיכָּא דַּא"א לְמִיקָם
אַטְעָמָא גַּם בְּאִינוֹ מִינּוֹ אִיכָּא שְׂעִירוֹרָא דְמֵאָה בְּתְרוּמָה, וְהִיכָּא דִּישׁ בְּהַתְעָרוּכָת מִינּוֹ וְאִינוֹ
מִינּוֹ שֶׁל הִיתֵר דַּא"א לְמִיקָם אַטְעָמָא גַּם מִדִּין בִּיטוֹל דְּאִינוֹ מִינּוֹ דְתִלּוּי בְּטַעְמָא ג"כ
שְׂעִירוֹ בְּמֵאָה בְּתְרוּמָה, וְאַ"כ הָא הָרִי שְׂעִירוֹיִהוֹן שְׁוִין פִּינּוֹ דְּהִיכָּא בֵּין הִתְמִינּוֹ וּבֵין הַאִינוֹ

מינו שיעורם במאה, וע"כ הרמב"ם לטעמי' פתב טעמא משום שאין המים מעלה את היין, ובקאור טעם זה יש לפרשו בתרי גונוני, או דדין זה הוא משום דבדין שיעור מאה שפאמר בתערובת של מין במינו צריף להיות כל השיעור מהמינו לחוד ואין האינו מינו מצטרף לזה, או דהוא דין בפ"ע בשיעורא דמאה דבעינן שכל המאה יהא ממין אחד ואין שני מינים מצטרפין לזה, והכי נראה מבואר מהתוספתא דתנאי שם ברישא פלוגתא דר' נחמ' ורבנן בקמחין וסלתות אם מעלין זא"ז, ומשמע דחדא פלוגתא היא עם הך דינא דמים ויין אם מעלין זא"ז, וכן פסק הרמב"ם ג"כ בפ"ד שם דקמח וסלת אין מצטרפין להעלות את התרומה, וה"נ במים ויין דכנותה.

אלא דאפתי הסוגיא דע"ז צ"ע בין לדעת הרמב"ם ובין לדעת הראב"ד, דהרי הא מיהא דהא דאין המים והיין מצטרפין הוא רק לענין דין ביטול, אבל לענין הפקעת שם טעם פעיקר הלא מבואר ברמב"ם פט"ו ממאכלות אסורות הכ"ב דמינו ואינו מינו מצטרפין בזה ונ"ל מין במינו נדבר אחר שנתערבו כגון קדורה שהי' בה חלב אלי' וגריסין ונפל לתוכה חלב הפליות וכו' רואין את חלב האלי' ואת הגריסין כאילו הו' גוף אחד ומשערין חלב הפליות כגריסין, וכאלי' וכו' עכ"ל, והטעם בזה פשוט דכיון דהאיסור נתפשט בהמינו ושאינו מינו א"כ ממילא דלית בהאיסור כדי נתינת טעם ואין כאן הרגשת טעם האיסור ופקע כאן דין טעם פעיקר, וא"כ גם בתרומה נהי דחלוקה היא בדין ביטולה משאר איסורין, אבל לענין הפקעת שפא דטכע"ק הרי דינם שונה, והמינו ואינו מינו מצטרפין יחד להפקיע מינ' שם טכע"ק דהרי לא נרגש טעם התרומה, וקשה דלמה רואין את היין כאילו אינו ובעינן בהמים שיהא בו כדי לבטל טעם היין של תרומה ונהרי ברובא בלבד סגי, כיון דתרי דינים ניהו, דלענין הפקעת טעם הרי גם היין צריף להיות מצטרף להמים להפקיע מינ' שם טכע"ק, ולענין ביטול עצם האיסור באינו מינו הרי ברובא סגי וכדקי"ל דכל שנתערב בשאינו מינו וטעימני' וליכא טעמא בהאיסור מתבטל ברוב בין בתרומה ובין בשאר איסורים, ומ"ש ה"כא דבעינן במים לחוד שיהאבהן כדי לבטל כל הנתינת טעם של תרומה, וצ"ע.

וכן לענין יין נסוף מבואר ברמב"ם בפט"ז ממאכא"ם הל"א ו"ל בור של יין שפפל לתוכו קיתון של מים תחלה ואח"כ נפל לתוכו יין רואין את יין הקיתור כאילו אינו והמים שפפלו משערין בהן עם יין אם ראויין לבטל טעם אותו יין הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו עכ"ל, והוא בסוגיא דע"ז שם, וגם בזה קשה דליצטרף מיהא היין של הקיתור להפקעת דין טכע"ק, והאיסור עצמו יבטל ברוב של אינו מינו, ולמה צריכין דוקא שיהא בהמים לחוד כדי לבטל טעם היין, וצ"ע.

ואשר נראה מוכרח מזה, דאע"ג דהיין והמים דהיתרא מועילין לעשות שלא יהא נרגש טעם יין התרומה והיין"נ, מ"מ אפתי לא פקע בזה דין טעם פעיקר כי אם בצירוף דין ביטול, ומשום דבאמת אף בתערובת של מין בשאינו מינו ויש בתערובת ס' נגד האיסור דליכא הרגשת טעם פלל, מ"מ מפדי טעם מעורב עם טעם הקיתור ביחד לא נפיק, ולא בטל טעמו לגמרי, רק שהוא מעורב עם טעם הקיתור ביחד, והגע עצמך הרי שיערב ס"א מינים מטעמים נפרדים מפל מין בשונה הרי יהא בהתערובת טעם מעורב מכולן, א"כ גם בשפל הס' הוא ממין אחד וטעם אחד מ"מ יש בו טעם מעורב במקצת ולא בטל טעמו

לגמרי, וא"כ הרי י"ל דזה שלא חל על הטעם המעורב דין טכע"ק הוא מתורת ביטול, ומשום דכך הוא דינו דריבוי הטעמים המועילים שלא יורגש טעם האיסור במסויים מבטלין שלא יחול ב"י דין טכע"ק ולא נחוש לטעם המעורב שבו.

או דנימא דבאמת כל טעם מעורב לא חשיב טעמא פלל ופקע מינן' הך דינא דטכע"ק גם בלא דין ביטול, ורק דהכא שאני דהא איכא היתר שטעמו שנה לטעם האיסור, א"כ הא נמצא שגרגש טעמם בהתערובת, אלא דהוא בצירוף ההיתר, וא"כ הרי י"ל דכ"ז הוא מדין ביטול, דריבוי הטעמים העושים שלא יורגש טעם האיסור במסויים מבטלין לטעם האיסור שאף שגרגש בצירוף ההיתר לא נחוש לו.

אשר לפ"ז הרי שפיר ניחא הא דצריכינן ושיהא בהמים לחוד פדי לבטל טעם היין של תרומה או של י"ג, דכינן דדין הפקעת טכע"ק הוא זה מדין ביטול, א"כ ביי"ג הא קי"ל דמין במינו לא בטל, וע"כ אין היין מצטרף להפקעת דין טכע"ק, פיון דהוא מדין ביטול, וכן בתרומה ג"כ הדר דינא דהמים ויהיו אין מצטרפין, אי משום דאין המים מועילין להעלות את היין, אי משום דאין שיעוריהם שוין, וממילא דלא פקע מינה דין טכע"ק כי אם בשיש בהמים לחוד לבטל טעם היין, פיון דדין הפקעת טכע"ק הוא מדין ביטול, וכש"ג.

ועיין בפירש"י בחולין דף ק"ט ע"א שכתב דלר"י דמין במינו לא בטל כל שנתערב במינו ואינו מינו ביחד צריף ששים מהאינו מינו לבד ואין המינו מצטרף לזה, ואע"ג דהא דמין במינו לא בטל הוא דין מסויים דוקא בביטול לבד, אלא ודאי כמש"כ דגם הפקעת טכע"ק הוא ג"כ מדין ביטול, וע"כ אין המינו מצטרף.

והנה בשו"ע יו"ד סי' צ"ח סעיף ט' קדירה שיש בה . : נ"ט זיתים היתר ונפלו בה שני זיתים אחד של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו, וצ"ע דהרי אף אם איסורין מבטלין זא"ז הרי זהו רק לענין לפטור על אכילתו ממלקות, אבל לענין להעשות היתר הלא מפורש להדיא בטור ובב"י סוף סי' צ"ח שם דאין איסורין מבטלין זא"ז, ואיך מצטרפי הכא החלב והדם עם ההיתר לבטל כ"א את חבירו לעשותו היתר.

אכן הלא מקור הך דינא הוא בתשובות הרא"ש פלל כ', ושם מבואר להדיא דטעמא דהך דינא דכינן דחלב ודם אין טעמיהן שוין א"כ ממילא אין טעם כל אחד גרגש בתוך התערובת, וממילא שפיר מהני הרוב היתר לבטל, עיי"ש בדברי הרא"ש, ולפי דברינו דהפקעת טכע"ק היא מדין ביטול, וכל המצטרף להועיל שלא יורגש הטעם צריף שייחול ב"י דין ביטול, א"כ הא קשה איך מצטרפין הכא החלב והדם להפקעת טכע"ק, פיון דלענין לאשוויי היתרא הא חסר בהו דין ביטול מזע"ז, וצ"ע.

ונראה לומר, דהכא שאני, פיון דבאמת הרי איסורין מבטלין זא"ז, וכדחזינו דמבטלין זא"ז לענין מלקות, והא דלא משוי לי' היתר, היינו משום דלא מצינו בהו גוונא דביטול, אבל לא דפקע מינן' שם ביטול, והרי זהו יסוד החילוק שבין מלקות להיתר, דלמלקות בעינו שם הלאו במסויים, וע"כ כל איסור מבטל שם חבירו, משא"כ לענין היתרא פיון דעכ"פ כולהו איסורא נינהו, א"כ הרי ליכא שום צד ביטול לעשותו היתר.

ולפ"ז שפיר ניקח דברי הרא"ש שכתב דהואיל וחלב ודם שני טעמים נפרדים ניהו ע"כ ליכא ביהו דין טכע"ק, גם אם נימא דהוא זה מדין ביטול, ומשום דנהי דדין ביטול איסור ליכא פאן, אבל מ"מ הא איכא דין ביטול על חלות שם טכע"ק של דם ושל חלב, דכיון דאין טעם הדם והחלב מצטרפין יחד, א"כ כל טעם בפ"ע יש עליו דין ביטול המועיל לעשות שאין פאן טכע"ק לא של חלב ולא של דם, וכיון דפקע מינן דין טכע"ק ממילא גוף האיסור מתבטל ברוב היתר, ואדרבה מדברי הרא"ש שהביא שם בתוך דבריו מהא דקי"ל איסורין מבטלין זא"ז הרי מוכרח כמש"כ, דלכאורה צ"ע למה הביא פלל הך דאיסורין מבטלין זא"ז, ותיפוק לי דבלא"ה אין פאן טכע"ק, כיון דלא ניכר הטעם ואין הטעם נרגש בו, אלא נדאי כמש"כ, דגם הפקעת טכע"ק עי"ז שאינו נרגש ג"כ מדין ביטול הוא דקאמתינן עלה, וע"כ למ"ד אין איסורין מבטלין זא"ז דפקע מינניהו עיקר דין ביטול, א"כ ממילא דלית ביהו גם הדין ביטול של טכע"ק, וע"כ לא פקע מינניהו גם דין טכע"ק, וכמש"כ דגם הפקעת טכע"ק בזה שאינו נרגש היא ג"כ מדין ביטול, וממילא דאין איסורין מבטלין זא"ז בשום דבר, ואף דכיון דאיסורין מבטלין זא"ז וחקלה בהו תורת ביטול, אלא דלא שייך ביהו הביטול לאשוויי היתרא כיון דהו עצמן איסור, בזה שפיר אמרינן דמ"מ הביטול של טכע"ק מאחד לחברו איתן גם באיסורין להפקיע מינן דין טכע"ק, וממילא דעצם האיסור בטל ברוב.

ולפ"ז מינושבת היטב הסוגיא הא דבעינו בהמים כדי לבטל טעם היין כמש"כ, כיון דהתם הא דאין המים והיין מצטרפין הוא משום חסרון דין ביטול, א"כ ממילא דליכא ביהו גם דין ביטול של הפקעת דין טכע"ק, ולהכי בעינו דנקא שיהא בהמים עצמן כדי לבטל טעם היין, וכש"נ.

הלכות מעשר פ"כ ה"א אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמו אבל הגומרן למכרן פטור מה"ת וחייב מדבריהם שצאמר עשר תעשר וגו' ואכלת אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאכלה, וכן הלוקח פטור מה"ת שצאמר תבואת זרעה וחייב מדבריהם, בד"א בשלקחן אחר שנגמרה מלאכתן ביז מוכר אבל אם נגמרו ביז לוקח חייב לעשר מה"ת עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א אינו פן את תבואת זרעה ולא לוקח וקח וקח עשר תעשר משנמרח הוא ועל זה אמר תבואת זרעה ולא לוקח וקח הפקר פטור ואפילו נתמרח משזכה בו פטור מה"ת כדאמרינן בלקט שכחה ופאה שעשאון גורן בעיר שהם פטורים ש"מ בשדה חייבין מדרכן, ושמעמא דהשוכר את הפועלים נמי קשיא לי דוק ותשכח עכ"ל, וצריך ביאור דברי הראב"ד שכתב וקח עשר תעשר משנמרח הוא, וקח אדרבה אם הנה קאי הקרא על קודם מירות אז הנה יותר קשה על הרמב"ם, דהרי הנה מוכרח דפטורא דלקוח הוא גם על קודם מירות, וצ"ע.

ונראה לומר, דדעת הראב"ד היא, דליכא למימר דהנ"מבין קודם מירות לאסר מירות לשיטת הרמב"ם היא משום דלאסר מירות נופל עליו דין לקוח וחגיל עליו הפטור של לקוח ובלקחן קודם מירות אין בו דין לקוח, או דלא חגיל עליו הפטור דלקוח, ז"א דמ"ש, ואדרבה לאסר מירות הרי כבר חגיל עליו חיובא דמעשר ומ"מ לקוח פוטרו, ק"ו בקודם מירות דלא חגיל עליו חיובא דמעשר דפשיטא דמיפטר לקוח, וע"כ צ"ל בדעת הרמב"ם דהיינו טעמא משום דאמרינן דנהי דחל עליו פטור דלקוח בלקחן קודם מירות

מ"מ פְּשֻׁנְתֵמְרַח בְּרִשׁוֹתוֹ חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב בְּמַעֲשֵׂר וְחוֹזֵר לִהְיוֹת עָלָיו דִּין תְּבוּאֹת זְרָעָה וּמִיִּפְקַע בְּהַמְּיָרוֹם הַף פְּטוּרָא דְלִקוּם, וְכַלְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם שְׁפִתְב אָבֵל אִם נִגְמְרוּ בְּיַד לֹקֵחַ חַיִּיב לַעֲשׂוֹר מֵה"ת, דְּהֵינּוּ שְׁהַמְּיָרוֹם שְׁבִיב לֹקֵחַ חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב, מִשָּׂא"כ בְּלִקְחָן אַחַר מְיָרוֹם דְּנִשְׁאַרוּ בְּפְטוּרָא דְלִקוּם וּפְטוּרִין, וְע"ז פְּתַב הֶרְאָב"ד וְהֵלֵא עֲשׂוֹר תַּעֲשׂוֹר מִשְׁנֵמְרַח הוּא, דְּהָרִי קוֹנְדָם מְיָרוֹם עֲדִינּוּ אִינוּ מְחֻיָּב לַעֲשׂוֹר מִן הַתּוֹרָה, וּבִע"כ דְּאִיָּרִי בְּמִמְרָחִין, וְע"ז אָמַר תְּבוּאֹת זְרָעָה, ר"ל שְׂיֵהָא שְׁלוּ מַשְׁעַת זְרִיעָה, הָרִי דְהַמְּיָרוֹם שְׁבִיבְרִשׁוֹתוֹ אַחַר שְׁלִקְחָן אִינוּ חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב, וְאֲשֶׁר ע"כ זֶהוּ שְׁהִבִּיא הֶרְאָב"ד הָא דְהַקְרָא אִיָּרִי בְּמִמְרָחִין, פִּינּוּ דְבִאֲמַת קוֹנְדָם מְיָרוֹם הֵנָּה חֲזִיל גַּם לְדַעַת הֶרְמֵב"ם פְּטוּרָא דְלִקוּם, וְרַק דְסוֹבֵר דְהַמְּיָרוֹם חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב, וְא"כ הָא צְרִיךְ לְהִבִּיא מִהַקְרָא דְאִיָּרִי בְּמִמְרָחִין, דְש"מ מְזַה שְׂאִין הַמְּיָרוֹם חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב.

וְכֵן מוֹכִיחַ לְשׁוֹן הֶרְאָב"ד שְׁהִבִּיא מִהַפְקָר דְאִיָּנּוּ חוֹזְרִין וּמִתְחַיֵּיבִין ע"י מְיָרוֹם שֶׁאֵח"כ, דְש"מ דְּכָל שְׁנַפְטָרוּ שׁוֹב אִיָּנּוּ חוֹזְרִין וּמִתְחַיֵּיבִין ע"י מְיָרוֹם, וְהֵינּוּ כְּמִש"כ בְּכּוֹנְנַת הֶרְאָב"ד. וְלֹא תִקְשִׁי ע"ז, דֹּא"כ הָא נִמְצָא דְכָל לִקוּם קוֹנְדָם מְיָרוֹם מִיָּהָא מִיִּפְקַע מִתְרוּ"מ מַשְׁעַת לִקְיָחָה עַד שְׁעַת מְיָרוֹחוֹ, אֲשֶׁר זֶה לֹא הֵנְזַפֵּר בְּרֵמֵב"ם כְּלָל וְלֹא מַשְׁמַע פֶּן בְּדַבְרֵיו, אֲכֹן י"ל דְּדִין לִקוּם אִינוּ דִּין פְּטוּר וְהַפְקָעָה לְגַמְרֵי מִתְרוּ"מ, כִּי אִם דְּדִינוּ הוּא דְבִשְׁעָה שְׂיֵישׁ בּוֹ שֵׁם לִקוּם לִית בִּי חֲלוּת חַיּוּבָא דְמַעֲשֵׂר, וְכַדְחִינּוּ דְחוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב אַח"פ ע"י הַמְּיָרוֹם, דְש"מ דְּמַעֲיָקְרָא לֹא הִי בּוֹ דִּין פְּטוּר לְגַמְרֵי, וּלְפִי"ז קוֹנְדָם מְיָרוֹם דְּבִלֵּא"ה לִית בִּי חַיּוּבָא דְמַעֲשֵׂר וְעֲדִינּוּ אִינוּ טָבֵל כְּלָל, וְרַק דָּאִם קָרָא שֵׁם הוּא דְהַפְרָשְׁתּוֹ קִיָּיְמַת, אָבֵל חַיּוּב תְרוּ"מ עוֹד לִית בִּי, א"כ מִמִּילָא דְהֵדִין לִקוּם אִינוּ מוֹסִיף פְּטוּר כְּלָל קוֹנְדָם מְיָרוֹם, וְכָל פְּטוּרוֹ שֶׁל לִקוּם הוּא רַק לְעִנְיָן לְהַפְטֵר מִתְרוּ"מ לְאַחַר מְיָרוֹחוֹ, וְכִינּוּ דְהַמְּיָרוֹם חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב, מִמִּילָא דְלִיתָא לְדִין לִקוּם כִּי אִם בְּלִקְחָו אַחַר מְיָרוֹם, וּמִיָּשְׁבִים הֵיטֵב דְבִרְיָנוּ בְּדַבְרֵי הֶרְאָב"ד, וְכִש"נ.

וּבְהַכִּי מִתְיָשְׁבָא לְדַעַת הֶרְמֵב"ם קוֹנְשִׁית הֶרְאָב"ד מִהַפְקָר דְמַהֲנִי קוֹנְדָם מְיָרוֹם לְהַפְטֵר לְעוֹלָם, דְּשִׂאֲנֵי הַפְקָר דְהוּא דִּין פְּטוּר וְהַפְקָעָה, וְע"כ כָּל שְׁנַפְטָרוּ שׁוֹב אִינוּ חוֹזֵר וּמִתְחַיֵּיב, וְגַם דְּפְטוּרוֹ שְׂיֵיף גַּם קוֹנְדָם מְיָרוֹם, דְּגַם אִז הָא הֵנְיָן הַפְּיָרוֹת מִיָּהָא בְּנֵי תְרוּ"מ, שְׁנֵה חֲזִיל עֲלִיהֶן ע"י הַבָּאֵת שְׁלִישׁ, וְחֲזִיל ע"ז פְּטוּרָא וְהַפְקָעָה דְהַפְקָר דְלֹא לְהוּוּ בְּנֵי תְרוּ"מ כְּלָל, וְע"כ שְׁפִיר מִיִּפְטָרִי לְעוֹלָם פִּינּוּ דְהוּי פְּטוּר וְהַפְקָעָה שְׁחֲזִיל גַּם עַל חוֹבְתָן שְׁהִי ע"י הַבָּאֵת שְׁלִישׁ, דְלֹא שְׂיֵיף ע"ז שְׁהַמְּיָרוֹם יַחְזוֹר וּיִתְחַיֵּיב, מִשָּׂא"כ בְּפְטוּרָא דְלִקוּם דְאִינוּ דִּין הַפְקָעָה וְרַק חֲסָרוֹן חֲלוּת חַיּוּבָא בְּלִבְד, ע"כ לֹא חָל כְּלָל עַל חוֹבְתּוֹ שְׁבָא לוֹ ע"י הַבָּאֵת שְׁלִישׁ, וְכָל פְּטוּרוֹ הוּא עַל גְּמַר חַיּוּבּוֹ בְּלִבְד, וּמוֹעִיל בִּי שְׁפִיר הַמְּיָרוֹם לְחֻזְרוֹ וּלְהַתְחַיֵּיב, מִשׁוּם טַעְמָא דְכִינּוּ שְׁנַתְחַיֵּיב בְּרִשׁוֹתוֹ ע"י הַמְּיָרוֹם שֶׁאֵח"כ תְּבוּאֹת זְרָעָה קָרִינּוּ בִי, וְכַמְבֹאֵר בְּתוֹס' ב"מ דָּף פ"ח יְעו"ש, וְכִש"נ.

וּבְעַיָּקָר דִּין לִקוּם שְׁפִתְב הֶרְמֵב"ם דְּהַגּוֹמֵר פְּיָרוֹתֵיו ע"מ לְמַכְרָן פְּטוּר וְכֵן הַלּוֹקֵם פְּטוּר, אֲשֶׁר לְכֹאזְרָה הֵם שְׁנֵי דִינִים מְחֻלְקִים הַף דְּהַגּוֹמֵר פְּיָרוֹתֵיו ע"מ לְמַכְרָן וְדִין לִקוּם וּמִתְרִי קָרָאֵי נָפְקִי, וְצ"ע מֵה שְׁכָלְלוּ הֶרְמֵב"ם יַחַד בְּלִשׁוֹן וְכֵן, דְּמַשְׁמַעוּ הוּא שְׁהַמּוֹכֵר וְהַלּוֹקֵם שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין תְּרַנּוּיָהוּ חַד דִּינָא הֵנְיָן וְזֶה צ"ע טוֹבָא.

ואשר נראה מזה מוכרח, דהרמב"ם סובר דכל הך פטורא דלקוח הוא דוקא היכא שמהמכר גמר פירותיו ע"מ למכרו, וצריכינן לדין לקוח משום דבלא"ה הגומר פירותיו ע"מ למכרו פל שייגמור אח"כ בדעתו שיהיו הפירות לאכילה שוב חוזר גמר מירוחן לחייבו בתרו"מ, אבל מאחר דלקוח פטור ממילא לא מהניא שוב מחשבת אכילה של הלוקח לחייבו בתרו"מ.

אלא דאפתי צ"ע, פיון דע"כ דין לקוח הוא דין בפ"ע שפטור, א"כ למה הוצרך הרמב"ם להך גוונא שייגמור המוכר ע"מ למכרו דוקא. וי"ל דהנה בתוס' בב"מ דף פ"ח הקשה הריב"ם לשיטת הר"ת דפטורא דלקוח הוא בלקחון אחר מירוח, דאיה חנייל הך פטורא דלקוח אחרי שפבר נגמר חייבו במירוח, ולדעת ר"ת י"ל דאירי קודם ראית פני הבית דחשוב עוד לא נגמר חייבו, וכמבואר בתוס' שבת דף קכ"ז ע"ב דמעשר ראשון שיהקדימו קודם ראית פני הבית פטור מתרומה גדולה משום דחשוב עוד לא נגמר חייבו, וא"כ ה"נ דכונתה לענין פטורא דלקוח פל זמן שלא ראו פני הבית חשוב לא נגמר חייבו וחייל עליהו פטורא דלקוח, ולדעת הריב"ם צ"ל דס"ל פמו שכתבו התוס' בביצה דף י"ג דכל שנגמר מירוחן חשוב נגמר חייבו, אף בהקדים מעש"ר קודם ראית פני הבית, וע"כ ס"ל דה"ה ה"כא ג"כ פל שנתמרחו חשוב נגמר חייבו ולא חנייל עוד בהו פטורא דלקוח.

ולפ"ז צ"ע לדעת הרמב"ם דפסק בפ"ג מהל' תרומות לענין הך דינא דמעש"ר שיהקדימו בשבולים דהכל תלוי במירוח, וכל שנתמרחו חשוב נגמר חייבו, ומ"מ פסק דגם לאחר מירוח חנייל עליהו פטורא דלקוח, וצ"ל דהרמב"ם ס"ל דלאו פוליהו פטורי שוין בזה.

אכן נראה יותר, דבאמת גם דעת הרמב"ם פדעת הריב"ם דכל שנגמר חייבו במירוח שוב לא חנייל עליהו פטורא דלקוח, וא"כ הא נמצא דלא מצאנו פלל פטורא דלקוח לדעת הרמב"ם, דבלקחון קודם מירוח הרי המירוח שאח"כ חוזר ומחייבו, ובלקחון אחר מירוח הרי שוב לא מיפטרי מאחר שפבר נגמר חייבו, ובע"כ דדין לקוח הוא רק היכא שגמר הפירות ע"מ למכרו, דאפתי לא נגמר חייבו לתרו"מ פיון דהי' ע"מ למכרו, ומירוח אח"כ ברשות לוקח לחזור ולחייבו ג"כ ליכא דהרי פבר הו מוכרחין, ואז הוא דחנייל פטורא דלקוח.

ואשר ע"כ ניחא דעת הרמב"ם בהא דחנייל לפטור דלקוח בהדי גומר פירותיו ע"מ למכרו, משום דאפילו אם לקוח הוי פטור בפ"ע, מ"מ ליתא לפטור זה רק בגמרו ע"מ למכרו וכש"נ. ואין בזה דוסק לאוקמי פל הך פטורא דלקוח רק בגמרו ע"מ למכרו, דנראה דלכל השיטות מ"מ פל שראה פני הבית שוב לא מיפטרי בלקוח, דכיון דכבר הוא אסור משום טבל א"כ לא מצינו איסור שחוזר להיות היתר, ויסוד דין לקוח אינו רק בחיוב הפרשותו לענין לאקבועי בטבל, אבל לא אחרי שפבר הוקבע ונאסר, וא"כ הא קשה לפ"מ דאיתא בב"מ דף פ"ח ואבע"א פי קאמר ר' ינאי בגייתים וענבים דלאו בני גורן נינהו, וא"כ איה מצינו פלל לפטורא דלקוח בהנה דבני גורן, דקודם מירוח הא לא מהני לקוח לדעת הרמב"ם והר"ת, ולאחר מירוח הא גם פן לא מהני לקוח, פיון דכבר חל בהו איסור טבל, פיון דלא בעינו בהו ראית פני הבית, ואם נימא דהפטור דתבואת ורעה קאי רק על הנה דלאו בני גורן, זה נראה דחוק, ובע"כ צ"ל להך לישנא דהפטור

דלקות הוא בגומר פירותיו ע"מ למכרן דאפתי לא איטבלו הפירות, וא"כ שפיר נוכל לומר גם לדין פו, דאיירי בע"מ למכרן וכלשון הרמב"ם וכש"נ.

ועכ"פ נתבאר בדעת הרמב"ם דהפטור דלקות הוא רק קודם שנגמר חייבו של הפירות בתרו"מ, א"כ הרי בע"כ דהא דלא מיפטרי בלקחון קודם מירות הוא רק משום טעמא דהמירות שברשות לוקח חוזר ומחייבו, וע"כ שפיר הוצרך הרמב"ם לזה דעשר תעשר הוא משנמרח להורות דהמירות של לוקח אינו מועיל לחייבו, וכש"נ.

הלכות מעשר שני פ"א הי"ד מעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחו"ל ככחור בהמה לפיכך לא חייבו להפריש מע"ש בסוריא עכ"ל, וצ"ע דהרי אדברה בכור הוא דיליף ממע"ש דאינו בא מחו"ל, וכמבואר בתמורה דף כ"א, ולמה תלי הרמב"ם מע"ש בכור, וצ"ע.

ונראה דשני דינים הם, דאחרי דילפינו בכור ממע"ש דאינו בא מחו"ל, ונתחדש דין מסויים בכור חו"ל דאינו בר הבאה מחו"ל, שוב אימתקש גם מע"ש לככור דהמע"ש של חו"ל אינו בר הבאה, ונמצא דשני דינים הם במע"ש, חדא דאינו נוהג כלל מע"ש בחו"ל, דהרי הוא ממצות התלויות בארץ דאינו נוהגות אלא בארץ, ועוד דאפילו אם היינו מוצאין מע"ש של חו"ל הוי הדין דאינו בר הבאה מחו"ל כככור, ולא תקשי דאיהו שייך למילף על זה מע"ש מככור פינו דבאמת הרי ליכא מע"ש בחו"ל כלל ואיהו גילף מילתא דליתא דכונתי, אכן פינו דאימתקש מע"ש לככור בשאר דברים לענין הבאת מקום, וכמבואר בתמורה דף כ"א, א"כ ממילא נכלל בהתיקש גם הך דינא דהמע"ש בחו"ל אינו בר הבאה כלל.

ולפ"ז זהו שכתב הרמב"ם, דהרי איתא בירושלמי פ"ז דפאה דאין מע"ש בסוריא, וקשה. מ"ש מע"ש משאר מצות התלויות בארץ דחייבין בסוריא מדבריהם, ולזה כתב הרמב"ם הטעם, דהא דסוריא דינה כא"י מדבריהם הוא רק לענין מצות התלויות בארץ דאינו נוהגות אלא בארץ, ובזה הוא דעשו סוריא כא"י לחייבה מדבריהם, משא"כ לענין הך דינא דאינו בא מחו"ל, לא נשתנית סוריא, והרי היא חו"ל כד"ת, ומשו"ה הוא דנשתנה מע"ש משאר מצות התלויות בארץ דאינו נוהג בסוריא, פינו דאית ביה הך גזה"כ דאינו בא מחו"ל, דבזה הרי סוריא שונה לחו"ל, וכש"נ.

וענין ברמב"ם פ"ט ממע"ש הל"א שכתב וז"ל וכשם שאין מע"ש בסוריא פה אין נטע רבועי בסוריא עכ"ל, והוא מהירושלמי פ"ז דפאה דנטע רבועי אינו נוהג בסוריא משום דאימתקש למע"ש בגז"ש דקדוש קדוש, ולכאורה צ"ע דל"ל לגז"ש דקדוש קדוש, והלא נט"ר הוא ממצות התלויות בארץ כמו מע"ש, אכן לפי המבואר הרי ניחא, דכינון דכל הפטור של סוריא הוא רק משום התיקשא דככור דאינו בא מחו"ל דבזה סוריא דינה כחו"ל, והתיקש הרי נאמר רק במע"ש, וע"כ צריכינו להגז"ש דקדוש קדוש, וילפינו רבועי ממע"ש.

והנה בהשגות ז"ל אין הטעם הזה מספיק דר"ע הוא דס"ל הכי ולא אמר אלא ליקרב אבל ליקדש מיהא קדוש וכו' עכ"ל וצ"ע דברי הרמב"ם דהרי גם בדברי הרמב"ם מבואר דהתיקש מככור הוא רק לענין שאינו בר הבאת מקום ולא להפקיע דין מעשר ואיסורו,

ורק דזוהו טעמא על מה דלא גזרו בסורינא, וכמו שסיים בטעמא ונ"ל לפיכך לא חייבו להפריש מע"ש בסורינא עכ"ל, וא"כ מה זה שהשיג הרב"ד מהא דליקדש מיהא קדוש.

ואשר יראה לומר בזה, דדעת הרב"ד היא, דבאמת מניעת דין הקרבה שבכור ומניעת דין הבאת מקום שבמע"ש שני דינים שונים הם, ולא שינה כלל למילפניהו בהיקשא זמ"ז, דלענין הקרבה איפא דין פסלות וקשרות, משא"כ לענין דין הבאת מקום של מע"ש, וממילא דלא שינה למילף מהא דבכור חו"ל נפסל מהקרבה לענין דין הבאת מקום של מע"ש, דלא שינה ב"ד דין פסלות כלל, ואפילו אם נימא דהא דבכור חו"ל אינו קרב הוא לאו משום דין פסלות, כי אם דהוי גזה"כ של מניעת דין הקרבה, ג"כ י"ל דליפא למילף מינה דין הבאת מקום של מע"ש, ושונים הם זמ"ז, דלא חלה ע"ז מדת ההיקש כלל למילפניהו מהדדי, ומכש"כ פיון דבאמת הרי עיקר ההיקש לא יוכל לחול כלל על מע"ש של חו"ל, דהוי דבר שאינו דהלא אין מע"ש נוהג בחו"ל, ועיקר ההיקש הוא רק ללמוד בכור ממע"ש וכמבואר בסוגיא דתמורה דף כ"א, ורק דאנו באין לדון ולומר דמאחר דאייתקשו מיהא בכור ומע"ש להדדי, א"כ ממילא דכשם שאין בכור של חו"ל קרב פה אין במע"ש של חו"ל דין הבאת מקום, וכל פי האי גוונא ודאי הדין נוטה דכיון דהוינו שני דינים שונים אין זה שינה כלל להיקשא דבכור ומע"ש להדדי, ופשיטא דההבאת מקום מועיל לו פיון דהוא חלות היתרא הפא מאליו ולא יהא של חו"ל חמור משל א"י, ואין זה שינה כלל לענין הקרבה של בכור.

אכן אם הי' הדין בבכור חו"ל דאין בו דין בכור כלל, אז שפיר הוה שינה למילף מיני' גם למע"ש שלא יהא דין מע"ש נוהג בחו"ל, פיון דבזה הרי בכור ומע"ש אייתקשו להדדי. אשר ע"כ זהו שפכת הרב"ד דאפילו ר"ע לא קאמר אלא ליקרב אבל ליקדש מיהא קדוש, ר"ל דכיון דגם בחו"ל נוהג עיקר דין בכור, וכל דינו הוא רק דאינו קרב, א"כ ממילא דאין זה ענין כלל לדין הבאת מקום של מע"ש שהוא היתרא דממילא, וממילא דמע"ש של חו"ל צריף להיות בר הבאת מקום להיות נאכל בירושלים אם אף הי' נוהג מע"ש בחו"ל, וממילא דמע"ש דומה לשאר תרו"מ דנוהגות בסורינא.

והנה בפ"א מה' בכורות פסק הרמב"ם ז"ל מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחו"ל ואין מביאין בכורות מחו"ל וכו' אלא הרי הוא כחולין ויאכל במומו עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל טעות הוא זה ואפילו לר"ע דאית לי' האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו עכ"ל, ולכאורה צ"ע ביאור ההשגה, דהרי גם בדברי הרמב"ם מבואר להדיא דקדושת בכור יש בו וכמש"כ להדיא דיאכל במומו, הרי דבלא מום אינו ניתר באכילה, ועל מה זה באה ההשגה.

ונראה, דהנה ביסוד הדין דבכור אינו בא מחו"ל צ"ע, אם הוא זה דין בפ"ע של מניעת הקרבה, דבכור חו"ל אינו קרב, אבל בעצם דין קדושת בכור ליפא שום נפקותא בין בכור חו"ל לבכור א"י, או דנימא דהא דבכור חו"ל אינו קרב הוא זה בעצם קדושתו, דכל דין קדושת בכור שלו הוא רק לענין איסורי בכור ואיסורי קדש, אבל לענין דין הקרבה הרי הוא מופקע מעצם דין בכורה, וכל לענין הקרבה אמרינו דאין בכור נוהג בחו"ל.

ונראה דזה מבואר בדברי הרמב"ם שכתב דהרי הוא פתולין, ור"ל דלענן הקרבה הרי הוא פתולין ואין בו דין בכור כלל. אשר ע"כ זהו שהשיג הראב"ד במש"כ לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו, ר"ל דגם זה שאינו קרב הוא ג"כ גזה"כ של מניעת הקרבה, אבל לא משום חסרון קדושה, ולא משום חסרון חלות דין בכור.

אשר לפ"ז נחא שפיר דעת הרמב"ם דדין הבאת מקום של מע"ש נלמד מדין הקרבה דבכור שאינו בחו"ל, ואע"ג דהוינו שני ענינים שונים, פיון דלדעת הרמב"ם יסוד הדין של בכור חו"ל דאינו קרב אין זה דין מניעת הקרבה, כי אם דהוי דין הפקעת בכורה, דלענן הקרבה אין בו דין בכור כלל, א"כ שפיר ילפינו מיוני' גם למע"ש, דלענן הבאת מקום פקע מיוני' שם מעשר, דבזה הרי איתקשו בכור ומע"ש להדדי דאינו באין מחו"ל, וממילא דחסר לו כל הדין של הבאת מקום.

אכן כ"ז לדעת הרמב"ם דחסרון דין הקרבה שבבכור חו"ל הוא זה דין בעצם קדושתו, אבל הראב"ד לטעמיה דס"ל דבכור חו"ל הוא שנה בקדושתו לבכור א"י, וכל דינו הוא רק חלות דין בפ"ע של מניעת הקרבה, ע"כ זהו שהשיג דאין לדמות דין מניעת הקרבה לדיון הבאת מקום שהוא היתרא דממילא, וכש"נ.

והנה כ"ז לפי הגירסות שפרמב"ם שילפינו דבכור חוץ לארץ יאכל במומו, וא"כ הרי דעת הרמב"ם דכלאיסורי בכור איכא גם בבכור חו"ל ורק דאינו קרב, אכן בטור סי' ש"ו הביא דדעת הרמב"ם היא דבכור חו"ל אין בו דין בכור כלל אלא הרי הוא חולין לכל, וכן נראה מדברי הרמב"ן והרא"ש שהי' להם פן הגירסא בדברי הרמב"ם, ולפ"ז דברי הרמב"ם והראב"ד מתפרשים כפשוטן דהרמב"ם לטעמיה דבכור אינו בא מחו"ל ע"כ ילפינו מיוני' דגם מע"ש אינו בא מחו"ל, והראב"ד לטעמיה דבכור בא מחו"ל ורק דאינו קרב, ע"כ זהו שהשיג דלפ"ז אין ללמוד ממנה לפטור חו"ל ממע"ש.

אלא דלפי גירסתנו דהילפותא מבכור היא רק דאינו בר הבאת מקום, ולא להפקיע כל חיובו, וא"כ הא נמצא דהא דפטורה לגמרי היא תקנת חכמים מסוימת, דאע"ג דבכל מצות התלויות בארץ סוריא כא"י, מ"מ לא חייבנה במע"ש הואיל שאינו בר הבאה, וזהו שסיים הרמב"ם לפיכך לא חייבו להפריש מע"ש בסוריא, ר"ל הואיל שאינו בר הבאה משא"כ לפי גירסת הטור, הרי דהילפותא מבכור מועיל להפקיע כל חיובא דמע"ש, א"כ מש"כ הרמב"ם לפיכך לא חייבו ר"ל דהואיל דהפטור חו"ל שבו הוא מהיקשא דבכור לפיכך אין זה בכלל תקנת חכמים דסוריא כא"י, וכש"נ דלענן היקשא דבכור סוריא בחו"ל.

פ"ח ה"ז הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשמים ה"ז מפריש עליהן סלע בלבד שנגמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה והשכר למעשר, משך פירות בשתי סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש עליהן ממעות מע"ש אלא סלע אחת ומוסיף עליה סלע שני מן החולין ונותן למוכר, נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שעמדו בשמים מה שפדה פדה ונהדין ביניהם, נתן לו סלעים שתיים של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שחזרו להיות בסלע מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהם שהמע"ש פדייתו היא משיכתו עכ"ל, ובהשגות ז"ל אי אפשר וכו' שהרי

לא נתן לו פסוף ובמשיכתו הוא קונה פדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש, ועוד וכו' שהלוקח פירות של חולין להחליפם בפסוף מעשה מה עשה המעשה בכאן ונהלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפוטרופוס של מעשה הוא שיהא ידו פנד המעשה, והמשנה לא דברה בענין זה, אבל הוא במשנה משוה ממנו מעשה בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשמים משמע שהפירות הם המעשה וכו' עכ"ל, ופליגי הרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם מפרש להמשנה דמשוה הימנו פירות דר"ל שמשוה פירות חולין שיחולל הפסוף מע"ש עליהו, והראב"ד מפרש דאיברי במשוה פירות מע"ש עצמן, והשגת הראב"ד הרי מבוארת במש"כ הרמב"ם על משיכת הפירות הקרא דונתו הפסוף וקם לו, ונהלא משיכת הפירות קנין משיכה היא דהויא ולא קנין פסוף.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה יסוד דין קנין פסוף הוא מה שקונה את הדבר שפנגדו, ויסוד דין קנין משיכה הוא מה שקונה את גוף הדבר וממילא דנתחייב שפנגדו בתשלומיו, ונהרי גם שנה פסוף מהני לקנות את הדבר שפנגדו, וכדתנו להדיא בקידושין דף כ"ח פל הנעשה דמים באחר פיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו פיצד החליף שור בפרה וכו', ומבואר שם בפוגיא דהוא מדין קנין פסוף, הרי להדיא דגם שו"כ חשוב פסוף לעשות קנין פסוף לקנות את שפנגדו, וע"כ ס"ל להרמב"ם דבמשיכת פירות החולין חניל דין קנין פסוף לקנות את הפסוף מע"ש שפנגדו, וכו' הרי תנו להדיא בבכורות דף נ"א אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש שם בגמ' ולא הקדשות בכל אלו, וכ"ה בב"מ דף נ"ד דהקדש אינו מתחלל על הקרקע, הא כל מטלטלין ושו"כ מחללין הקדשות עליו, וכדדרשין בספרא בחוקותי פי"א אין לי אלא סלעים מנין לרבות כל דבר המיטלטל ת"ל ופדה, והיינו משום דשו"כ פכסוף לגבי החילול, וכן הוא גם בעיקר הקנין, דהרי בהקדשות הא מלבד דצריף להתחלל על הפסוף, הרי עיקר חילולו דין קנין פסוף בי' דהפסוף קונה את ההקדש להתחלל עליו, וכדתנו בקידושין דף כ"ח רשות הגבוה בפסוף דהיינו קנין פסוף, וכן בקידושין דף ה' מה לכסוף שפן פודין בו הקדש ומעשה שני דאיברי ג"כ לענין קנין פסוף, ובע"כ דכל שו"כ פכסוף בין לענין חילול ובין לענין קנין החילול, וע"כ ה"ה הקא נחשבין הפירות פכסוף לעשות הקנין והחילול של פסוף המע"ש.

ולא תקשי מהא דמבואר בב"מ בפ' הנהב דדין קנין פסוף תלוי באם חשוב פספא או פירי, ומשום דהכל לפי הנשום אם הוא בתורת פסוף או בתורת פירי, דכ"ז הוא רק בקנין הדיוט, דהתם הוא דהוי דינא דהכל לפי הנשום והטבעא הוא פספא, משא"כ בקנין הקדש ומע"ש, פיון דעיקר דין חילולו הוא, דבזה דחניל על החולין דין הקדש ומע"ש, בזה הוא שנעשה שיצא ההקדש לחולין, וזהו גופי' עצם הקנין ג"כ, ע"כ אמרינו דלעולם החולין הם דחשיבי פספא, שקונין את ההקדש ומחללין אותו, וגוף הדבר.

המקודש מיקרי פירי וגוף הדבר הנקנה, וע"כ זהו שהביא הרמב"ם הקרא דונתו הפסוף, פיון דדין קנין פסוף פאן לגבי החילול, מה דהפירות שהן שו"כ של חולין נעשין פסוף לקנין המע"ש וחילולו, וכש"נ.

ואפתי צ"ע דברי הרמב"ם, דהרי במתני' דמשוה הימנו פירות והוקרו הא תנו נותן סלע ומשתכר בסלע ומע"ש שלו, ופי' הרמב"ם בפה"מ שם דהפירוש דמשתכר בסלע הוא

מפני שמפריש שתי סלעים ממע"ש שיוצאין לחולין ולהמוכר אינו נותן רק סלע אחת והסלע השני הוא משתפר, ואיך פסק הרמב"ם דהשכר למעשר ואינו מפריש ממע"ש אלא סלע כיון דתנו דמפריש ממע"ש שתי סלעים.

ועוד דבמתני' הא תנו ולא הספיק לפדותו, הרי להדיא דהחילול והפדיון לא נעשה עוד במשיכת הפירות עד שעת נתינת הכסף, ובע"כ דבמשיכת הפירות אין בזה דין קנין כסף, ורק קנין משיכה הוא שיש בזה, שאינו קונה פנגדו את הכסף מע"ש, ורק דנתחייב שפנגדו בתשלומי כסף המע"ש, וע"כ לא נעשה עוד במשיכת הפירות מעשה החילול והפדיון, ומשו"ה הוא דמשתפר בסלע ויצאו שני סלעים של מע"ש לחולין כיון דאפתי לא נעשה עוד מעשה החילול, ולפמ"ש דיש במשיכת הפירות דין קנין כסף שקונה את שפנגדו, א"כ הא קנה במשיכת הפירות עצם הכסף של מע"ש, וצריך להיות נעשה במשיכת הפירות גם עצם מעשה החילול.

ונראה לומר, עפ"י דאיתא בקידושין דף נ"ד ע"ב ת"ש משו"ה הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתיים נותן סלע ומשתפר בסלע ומע"ש שלו, מני אילימא ר' מאיר אמאי משתפר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר"י ע"כ, ופירש"י דהקונשיא הויא דאם מע"ש ממון גבוה הוא א"כ אין המע"ש נקנה במשיכה כי אם בנתינת הכסף, וכ"ז הוא אם נפרש המשנה דמשו"ה הימנו מעשר שהפירות הם מע"ש וא"כ הוי זה רק קנין משיכה, אבל לדעת הרמב"ם דהמשיכה היא בפירות חולין, וגם דהרי הוא קנין כסף, א"כ הא קשה מאי פריה הגמ' מקרא דונתן הכסף, כיון דהכא באמת הוי קנין כסף, וכבר הקשה התו"ט מסוגיא זו על הרמב"ם.

ואשר יראה לומר לדעת הרמב"ם, דהנה בפדיון מע"ש הכא דהחילול נעשה ע"י המקח הרי איכא שני דברים, עצם מעשה החילול מה שמתחיל קדושת המע"ש שבהכסף על הפירות חולין, ועוד איכא בזה דין קנין בפ"ע לבד החילול, מה שקונה את הפירות מחברו, ולפ"ז נראה דנהי דלענין עצם החילול איכא גזה"כ דונתן הכסף דנתינת הכסף קונה, וגם דפירות הנישומין של חולין חשיבי כספא לגבי הכסף מע"ש, אבל לענין הקנין הדר דינו ככל קנין דעלמא של הדיוט, דנוקא משיכה היא דקונה ולא כסף, וגם דהפירות הנישומין חשובין פירי, ורק הקנין הוא דחשוב כספא.

ולפ"ז הכא במע"ש אם מועיל משיכת הפירות לענין קנינת הכסף מע"ש הדין תלוי, דאם מע"ש ממון גבוה הוא א"כ גם דין קנינו הוא בכלל הא דתנו רשות הגבוה בכסף דכסף קונה בי, וגם זה דהפירות הנישומין חשיבי כספא לגבי כסף המע"ש שיקו גם לענין דין קנינו וכדין פדיונו כן דין קנינו, כיון דהוא קנין של גבוה, משא"כ אם מע"ש הוי ממון הדיוט, א"כ אז נתחלק דין קנינו מדין פדיונו, דנהי דהפירות נחשבי כספא לגבי פדיון, אבל דין קנינו הוא ככל קנין הדיוט, דמעוה אינו קונות, וגם דפירות הנישומין לא הויין כספא פלל, ורק דמשיכתו היא קנין משיכה.

אשר ע"כ זהו ביאור הסוגיא, דהנה במתני' הא תנו דמשתפר בסלע, והיינו משום דנתחלק דין קנינו מדין פדיונו, וכיון דלענין הקנין הא הוי זאת קנין משיכה ולא קנין כסף, ולא נעשה עוד קנין בכסף המע"ש שפנגדו, א"כ ממילא דלא נעשה עוד מעשה החילול של מע"ש במשיכת הפירות, ורק ע"י נתינת הכסף שלאח"כ שנקנה בזה עצם

פְּסָף הַמַּע"ש בְּזֶה הוּא שְׁנַעְשָׂה מַעֲשֵׂה הַחִילּוּל, וְכִינֵן דְּהוּקְרוּ בִּינְתָיִם וְעַמְדוּ בְּשַׁעַת נְתִינַת
הַפְּסָף דְּהוּא וְשַׁעַת עֲשִׂית הַחִילּוּל בְּשַׁתִּימִים, ע"כ מְתַחֲלָל מֵהַפְּסָף מַע"ש שְׁתֵּי סְלָעִים, וְזֶהוּ
דְּתַנּוּ דְּהַשְׁכָּר לֹו וְלֹא לַמַּעֲשֶׂר, דְּלִהְמוּכָר אֵינּוּ נוֹתֵן רַק סְלָע אַחַת, דְּהַפְּיָרוֹת עֲצָמֵן הָרִי
פְּבָר קִנְיָא בְּסָלַע ע"י מְשִׁיכְתָם, וְא"כ כ"ז הוּא אִם מַע"ש מְמוֹן הַדְּיוּט, מַשְׂא"כ אִם מַע"ש
מ"ג דְּאִזְ הָרִי חֲשִׁיבָא מְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת קִנְיָן פְּסָף וּמוֹעִיל לְקִנּוֹת אֵת הַפְּסָף מַע"ש עַל יָדוֹ,
וְנִמְצָא דְּמְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת גּוֹמְרִין גַּם הַחִילּוּל שֶׁל הַמַּע"ש שְׁנַעְשָׂה ע"י קִנְיַת הַפְּסָף, וְא"כ
הָרִי מְמִילָא דְּהַשְׁכָּר לַמַּע"ש, פִּינּוּ דְּכָבֵר נַעֲשֵׂה הַחִילּוּל וְהַקִּנְיָן, וְזֶהוּ דְּקִאָמַר הַגַּמ' דְּלַר"מ
דַּמַּע"ש מ"ג הוּא וְהָי זֹאת קִנְיָן פְּסָף, אֲמַאי מְשַׁתְּפָר בְּסָלַע וְנִתְּן הַפְּסָף וְקָם לֹו אָמַר
רַחֲמָנָא, ר"ל וְהָכָא הָא הָי ג"כ קִנְיָן פְּסָף, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת הַשְׁכָּר לַמַּעֲשֶׂר, אֲלֵא וְדַאי דַּר"י
הִיא דַּמַּע"ש מְמוֹן הַדְּיוּט, וּמְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת הָיָא קִנְיָן מְשִׁיכָה, וְע"כ הַשְׁכָּר לַעֲצָמוֹ וְכַש"נ.

וּלפ"ז הָרִי מְיֻנְשָׁב הַיֵּטֵב הָא דְּפָסַק הַרְמַב"ם דְּהַשְׁכָּר לַמַּע"ש וְהָי קִנְיָן פְּסָף, וְדִלָּא
פְּמַשְׁנַתְּנוּ דְּתַנּוּ דְּהַשְׁכָּר לַעֲצָמוֹ, דְּהָא אָנּוּ קִי"ל דַּמַּע"ש מ"ג, וְע"כ שְׁפִיר קִי"ל דְּהַשְׁכָּר
לַמַּע"ש, וְכַדְהַבְּאֵנוּ מֵהַסְּוֵגִיא דְּקִדּוּשִׁין, וְכֹן לְשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׁמַבִּיא הַקְּרָא דְּנִתְּנוּ הַפְּסָף
מוֹכִיחַ דְּכֻנּוּן לְהַבִּיא הַסְּוֵגִיא דְּקִדּוּשִׁין, וְהֵינּוּ כַּמַּש"כ.

וְהִנֵּה צ"ע עוֹד בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם שָׁם, שְׁפָסַק דְּבַמְשַׁף הַפְּיָרוֹת בְּשַׁתִּי סְלָעִים וְהוּזְלוּ אֵינּוּ
מְפָרִישׁ מְמַעוֹת מַע"ש אֲלֵא סְלָע, וְלִדְעַת הַרְמַב"ם דְּמְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת חֲשִׁיבָא קִנְיָן פְּסָף
שְׁגוּמַר הַחִילּוּל שֶׁל פְּסָף הַמַּע"ש, א"כ מַאי מְהַנְיָא מַה שְׁהוּזְלוּ אַח"כ וְאֲמַאי אֵינּוּ מְפָרִישׁ
אֲלֵא סְלָע.

וְעוֹד צ"ע דְּבַרֵי הַרְמַב"ם שְׁמַחֲלַק בֵּין הוּקְרוּ לְהוּזְלוּ, וְהָרִי בְּמַתְנֵי מְבוֹאָר לְהַדְּיָא דְּהוּזְלוּ
וְהוּקְרוּ שְׁוִין הֵן בְּדִינּוֹ, דְּבַתְּרוּנוּיָהּ אֲזֵלִינּוּ רַק בְּתַר הַפְּרָשַׁת הַפְּסָף, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם
שְׁחִילְקַב בִּינְיָהּ.

וְעוֹד יוֹתֵר קָשָׁה מְהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ד דַּמַּע"ש וּפְסָק פֶּן הַרְמַב"ם בְּפ"ה מַמַּע"ש
וְנ"ל הַפּוֹדָה מַע"ש בְּיָתֵר עַל דְּמִיּוֹ לֹא נִתְּפָסָה הַתּוֹסֶפֶת לַמַּעֲשֶׂר, וְא"כ הָרִי אֵין לְחַלְקַב בֵּין
הוּקְרוּ לְהוּזְלוּ פִּינּוּ דְּסוֹף סוֹף לֹא הִתְּפָס רַק כְּפִי שְׁוִיוּ שֶׁל שַׁעַת פְּדִיוֹנוֹ, וּמַמ"נ אִם פְּדִיוֹנוֹ
הוּא בְּשַׁעַת מְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת א"כ גַּם בְּהוּזְלוֹ צָרִיךְ לְהַפְּרִישׁ שְׁתֵּי סְלָעִים, וְאִם נִימָא
דְּפְדִיוֹנוֹ הוּא בְּשַׁעַת הַפְּרָשַׁת הַפְּסָף א"כ בְּהוּקְרוּ אֵין הַמַּעֲשֶׂר תּוֹפֵס יוֹתֵר מְדָמִיּוֹ וְאֲמַאי
אֵינּוּ נוֹתֵן אֲלֵא סְלָע, וּבְפָה חֲלוּק הוּקְרוּ מְהוּזְלוּ, וצ"ע.

וְהַנְּרָאָה לֹוּמַר בְּזֶה, דְּהִנֵּה בְּאַמַּת צ"ע דְּבַרֵי הַרְמַב"ם שְׁכַתְּבָ דְּאִם מְשַׁף הַפְּיָרוֹת בְּסָלַע
וְהוּקְרוּ אֵינּוּ נוֹתֵן אֲלֵא סְלָע מְשׁוּם דְּקִנְיָה בְּמְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת מְדִין וְנִתְּן הַפְּסָף וְקָם לֹו, וְקָשָׁה
דְּהִלָּא אַפְתִּי לֹא הִנְבְּרַר בְּמַסְנֵיִם עַל אֵיזָה סְלָע שֶׁל מַע"ש הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַפְּדִיוֹן, וְא"כ
אֵיךְ יִנְבְּרַר אַח"כ בְּהַפְּרָשַׁת הַסְּלָע לְמַפְרַע שְׁנַעְשָׂה הַחִילּוּל בְּמְשִׁיכַת הַפְּיָרוֹת, וְהִלָּא זֶה
שְׁיִיךְ לְדִין בְּרִירָה, וְכַמְבוֹאָר בְּעִירוּבִין דָּף ל"ז דְּהָאוּמַר מַעֲשֶׂר וְכו' מְחֻלְל עַל הַסְּלָע
שְׁתַּמְעָלָה בְּיַדֵי תְלוּי בְּדִין בְּרִירָה, וְאָנּוּ הָרִי קִי"ל דְּבְדָאוּרִיָּתָא אֵין בְּרִירָה, [וְאֵע"ג
דְּהַרְמַב"ם בְּפ"ד דַּמַּע"ש הַט"ו פָּסַק גַּם שָׁם דְּמְחֻלְל, אָכֵן הָרִי שָׁם בְּעִירוּבִין דָּף ל"ז
אֵיפְלִגִי בְּזֶה תַּנְיָא וְהָכָא הָי סַתָּם מְשַׁנָּה בְּלֹא שׁוּם פְּלוּגְתָא כָּלָל], וצ"ע.

ונאשר יראה לומר בזה, דהנה בפדיון מע"ש איכא שני דברים, חדא עצם החילול מה שמתחלל קדושת המע"ש על החולין, ועוד יש בזה דין קנן פסר, דמעשה זו גופה של חילול יסוד חלות דינה הוא מדין קנן פסר, שהחולין נעשין פסר קנן לעשית מעשה זו של חילול, וע"י דין קנן פסר הוא דמיקיימא וחקלה מעשה זו של חילול, [ובהכי מתישבא קושית התוס' בב"ק דף ס"ח על הא דאמרנו התם דאין אדם יכול לחלל נטע רבעי שאינו ברשותו דמוכח מזה דדין פדיון מע"ש ונט"ר הוא דבר התלוי בבועלים ואין אדם יכול לחלל מע"ש ונט"ר של חבירו שלא מדעתו, ומ"ש מפטר חמור דיכול לפדות של חבירו אף שלא מדעתו וכדמוכח בבכורות דף י"א, עיי"ש בדברי התוס', ולפי דברינו ניחא, דבפט"ח פיון דאין השעה נתפס תחת הפט"ח א"כ אין בפדיונו שום מעשה קנן, ורק הפקעת איסורא בעלמא, וע"כ אין זה שייך לבועלים, משא"כ בפדיון מע"ש ונט"ר דדין חילול דין קנן פסר בי' ע"כ הוי ככל מעשה קנן דעלמא דצריד דוקא דעת בעלים]. ונמצא דנתינת הפסר של חולין תרתי בה, דין מעשה חילול, ודין מעשה קנן פסר לעשית החילול.

אשר לפ"ז ניחא היטב דברי הרמב"ם דמשיכת פירות החולין הויא פסר לענן דין חילול וקונה מדין פסר, ולא תקשי מהסוגיא דעירובין דכל שאינו מבנרר השתא בשעת חילול אינה סלע שנעשה בו החילול הוא תלוי בדין ברירה, דבאמת אה"נ גם לדעת הרמב"ם דחלות החילול הוא רק אח"כ בהפרשת הסלע של מע"ש, והא דמשיכת הפירות קונה מדין פסר הוא רק לענן דין מעשה הקנן, דבמשיכת הפירות נעשה ונגמר דין קנן פסר של החילול שיחול אח"כ בשעה שהסלע של מע"ש יופרש ויבנרר, והוי כמו קנן פסר על לאחר זמן דמבנרר בקידושין דף ס' דמהני, וה"נ הכא חזיל במשיכת הפירות דין קנן פסר של חילול, והשתא אין זה שייך עוד לברירה פיון דהפקעת קדושת המע"ש מהפסר יהי' לאחר זמן ברירתו, ורק מעשה הקנן פסר הוא שנעשה עכשיו דהוי כמו קנן לאח"ז דמהני.

אשר לפ"ז נראה, דלענן דין שומת שווייהן של הפירות אזלינן בהפסר והפירות חולין בכל חד בבת דידן, ולענן הפירות חולין אזלינן בדין וקרא וזולא בתר שעת קנייתם של הפירות, בשעה שנקנו על הדין חילול, ולענן הפסר מעשר אזלינן רק בתר שעת חילולו והפקעת קדושתו של הפסר מעשר.

אשר ע"כ שפיר מחלק הרמב"ם בין הוקרו להוזלו, דבהוקרו הרי אנו דנין לענן הדין דמע"ש אינו תופס יותר מפדי דמיו, וא"כ הלא עיקר הדין הוא על הפירות חולין אם יכולין הן להתפס בקדושת מע"ש של הסלע אם לא, וע"כ פיון דהפירות הרי פבר נקנו במשיכתם לעשית החילול של מע"ש בדמי סלע, ע"כ שפיר הותפסו הפירות פולן ונכנסו בדמי מע"ש של סלע, משא"כ בהוזלו דאירינן לענן חילול והפקעת קדושת המע"ש של הפסר בפחות מדמיו, ע"כ אזלינן רק בתר שעת הפרשת הפסר, שאז הוא שעת חילולו והפקעת קדושתו וכש"נ, וכיון דאז אין הפירות שוין אלא סלע ע"כ אין מתחלל ממעות מע"ש אלא סלע אחת.

והשתא לא תקשי מהא דבמתני' מבנרר דהוזלו והוקרו שוין הן בדינן, דלפמש"נ הרי הא דבהוקרו אינו נותן אלא סלע הוא משום שפבר נגמר הדין קנן פסר של החילול במשיכת

הפירות, ונקנו הפירות להיות נתפסין בדמי מע"ש של סלע, וע"כ אינו מפריש אלא סלע, וא"כ כ"ז הוא לפ"מ דקי"ל מע"ש ממון גבוה הוא, משא"כ המשנה דאיתא כר"י דמע"ש ממון הדיוט הוא וכדבבאנו מהסוגיא דקידושין, וא"כ הא נמצא דהכל נעשה רק אח"כ בהפרשת הפסח, ואז הוא דהוי מעשה הקנן פסח עם גמר החילול ביחד וכש"נ, וע"כ הכל תלוי רק בתיקון הפירות בשעת נתינת הפסח ואין חילוק בין הוקרו להזלו, ומינשב היטב דעת הרמב"ם וכמש"כ.

והנה בדברי הראב"ד שם עוד וז"ל ועוד שהלוקח פירות חולין להחליפן בפסח מעשה מה עשה המעשה בכאן והלא הפירות שנמשכו חולין הן אטו אפטרופוס של מעשה הוא שיהא ידו פנד המעשה וכו', וביאור דבריו הוא, דהראב"ד לטעמ' דס"ל דמשיכת הפירות חולין דין קנן משיכה הוא דאית בה ולא דין פסח, וא"כ הא נמצא דבמשיכת הפירות חולין עוד לא נעשה שום קנן בפסח המע"ש, דהרי משיכה אינה קונה את הדבר שפנגדו, ונמצא דכל הקנן הכא נעשה לע"ע רק בהפירות חולין לבד, שהלוקח קנה מהמוכר פירות חולין, וגם החיוב תשלומין שנעשה ע"י המשיכה הוא ג"כ רק בין המוכר והלוקח בלבד שהלוקח נתחייב לשלם לו מאיזה מעות שירצה, וזהו שהשיג הראב"ד דמה עשה המעשה בכאן, וזה טעם דממילא לא שייך הכא לא הדין דונתן הפסח וקם לו וגם לא הדין דלא יהא פח הדיוט חמור מכח הקדש פיון דהכא הוא קנן פשוט של הדיוט בלבד ואינו שייך כלל להמע"ש, אכן הרמב"ם לטעמ' דס"ל דמשיכת הפירות חולין דין קנן פסח בה, שקונה את שפנגדו, וא"כ הא נמצא דבמשיכת פירות החולין נקנה עצם הפסח של מע"ש, וע"כ שפיר הוי זאת קנן של מע"ש.

אלא דבאמת קשה עוד לדעת הרמב"ם, דנראה דאם מע"ש ממון גבוה מ"מ לא שייך על הקנן הך דינא דונתן הפסח וקם לו, דהקנן הוא מרשות הדיוט, ול"ד להקדש דשם עצם הקנן הוא מרשות הקדש, וע"כ שייך גם לענן הקנן הך דינא דונתן הפסח, משא"כ במע"ש דהקנן מה שזה לוקח מזה הוא זה מהדיוט להדיוט, א"כ לא שייך ב' הדין דונתן הפסח רק על קנן החילול דהוא קנן של גבוה, אבל לא על הקנן שבין המוכר והלוקח, ואע"ג דמע"ש מתחיל דרך מקח, מ"מ הרי המקח והחילול שני דברים נפרדים הם, והמקח הוא רק גורם שיהא כאן חילול, אבל עצם המקח אינו שייך כלל לדין המע"ש, וא"כ קשה איך שייך על המקח הך דינא דונתן הפסח וגו', ואולי גם זה נכלל בכוננת דברי הראב"ד שכתב דאין הבצלים אפטרופוס של מעשה שיהא ידו פנד המעשה, ור"ל דהמוכר והלוקח הן עצמן אין ידן פנד מעשה ונידוניו פדינן שהו הדיוט ואין פסח קונה.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דבמע"ש דמתחיל דרך מקח הוי הגזה"כ דהמקח גופי' הוי מעשה חילול, והוא זה דין מסניי'ם בפ"ע במע"ש, דהמקח בעצמו הוא חילולו של המע"ש, ויסוד דבר זה נלמד מהא דפסק הרמב"ם בפ"ז ממע"ש הי"ד וז"ל הלוקח מים ומלח וכו' לא קנה המעשה אעפ"י שייצאו המעות לחולין עכ"ל, והרי בדין חילול פשיטא דכל שלא נכנס החולין תחתיו בקדושה א"כ אין כאן חילול כלל, ובע"כ דהוא דין מסניי'ם במקח שמפקיע קדושת המע"ש לגמרי אף אם אין דבר אחר נכנס פנגדו ואף בלא מעשה חילול, וא"כ ה"ה נמי הא דמע"ש מתחיל דרך מקח הוא ג"כ דכונת הדעצם מעשה המקח הוא חילולו.

אשר לפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דהקרא דונתן הפסוק שינוי במע"ש גם על מעשה המקח, כיון דמעשה המקח בעצמו הוא ניהו מעשה חילולו והפקעת קדושת מעשר שבו, ונמצא דעצם מעשה המקח הוא מרשות גבוהה, דכסף קונה בי מקרא דונתן הפסוק.

ואין להקשות לפ"ז, דא"כ למה תלי לה הגמ' בקידושין בדין מע"ש ממון גבוה הוא או ממון הדיוט, והרי דין החילול לכו"ע הוא רק בפסוק גם אם מע"ש ממון הדיוט, וא"כ אם נימא דהא דהמקח דינו בפסוק הוא משום דהמקח עצמו דין חילול בי, א"כ גם אם מע"ש ממון הדיוט הוא ג"כ יתא דינו בפסוק, כיון דבדין החילול ליכא שום נפקותא בין אם מע"ש ממון גבוה או ממון הדיוט, אכן ז"א, דאע"ג דהמקח עצמו דין חילול בי ודינו מחמת זה בפסוק, אבל מ"מ מכיון דמע"ש ממון הדיוט וחלה בו מכירה גם בלא דין חילול, א"כ אפתי לא פקע גם דין הדיוט מינו, כיון דיש בו גם דין קנין הדיוט ככל קנין הדיוט דעלמא, וממילא דכסף אינו קונה בו, ואדרבה דנידון ככל מקח דעלמא, משום דעיקר מעשיו הוא מכירה, והחילול הוא חלות דין שבו, וע"כ ממילא דנידון פה הדיוט, משא"כ אם מע"ש ממון גבוה הוא דדינו דאינו ניתן ונקנה כלל, וכל דין מקח שבו הוא רק משום דהוא ניהו מעשה חילול, ומקח וחילול תרי גוונני חילול ניהו, א"כ שפיר הוי דינו פחילול דדינו בפסוק ומקרא דונתן הפסוק וגו' ונראה דכן הוא מתבאר מהא דפסק הרמב"ם בה"ח שם וז"ל נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שעמדו בשמים מה שפדה פדה וכו', וצ"ע דהרי בדין חילול החולין הם שעושים מעשה החילול, דבזה דהחולין נכנסין להתפס בקדושת מע"ש בזה הוא שנעשה שיצא המע"ש לחולין, ואיך נעשה הכא החילול בנתינת כסף המע"ש, אלא ודאי כמש"כ דשני דינים הם, דין חילול שע"י מעשה חילול, ודין חילול שע"י מקח, שהמקח עצמו הוא מעשה החילול, ובזה הן חלוקין בדינו, דדוקא בדין חילול שלא ע"י מקח הוא דבעינו שיהא קנין החילול ע"י כסף של חולין, משא"כ בחילול הכא ע"י מקח שפיר יוכל להיות קנין החילול גם ע"י המע"ש אם איך דין קנין כסף בי, ולהכי הוא דמהניא גם בנתן הפסוק של מע"ש, כיון דבחילול הכא ע"י מקח הרי יוכל להיות קנין החילול גם ע"י מע"ש.

ואין לומר דהכא הוי באמת חילולו אח"כ, דע"ז דנקנו הפירות חולין בעד הסלע של מע"ש חזרו הפירות להיות כסף לעשות מעשה החילול, דהנה באמת צ"ע על עיקר דין זה דנתן לו סלע של מעשר, איך יוכל להקנות כלל את הסלע של מע"ש, והלא מבואר ברמב"ם בפ"ז ממע"ש הי"ט דגם כסף מע"ש הוי בכלל ממון גבוהה, וא"כ ממילא דאינו ניתן ונקנה כלל, וכמבואר בקידושין דף נ"ד, ובע"כ צ"ל דהכא שאני דבנתינת הפסוק קבר הוא מתחלל על הפירות וקנינו וחילולו באין פאחת, אכן כ"ז הוא אם נימא דהחילול נעשה ע"י עצם המקח ע"כ שפיר שינוי לומר דמתנתו וחילולו באין פאחת, כיון דמעשה הנתינה זהו גופא מעשה החילול, אבל אם נימא דהחילול נעשה רק אח"כ ע"י פירות החולין, ונתינת הפסוק מע"ש הוא רק גורם שיהא אח"כ מעשה חילול, א"כ אפתי צ"ע איך יכול ליתן לו את הסלע של מע"ש והא הוי ממון גבוה שאינו ניתן ונקנה כלל, כיון דעצם נתינת הפסוק לא הויא מעשה חילול כלל, ובע"כ מוכרח דבדינו דבחילול שע"י מקח המקח עצמו הוא חילולו הלכות בפורים פ"ב הי"ג הקונה אילן בתוך שדה חבירו אינו מביא לפי שאין לו קרקע, שלשה יש לו קרקע, ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד

הרי הוא פמי שְקָנָה קַרְקַע עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת שֵׁם ז"ל לא פּי אֵלָא מְפַנֵּי שְׁבִסְתָּם קְנָה עִמָּהֶם קַרְקַע, וְאִם פִּירֵשׁ בְּלֹא קַרְקַע אֵינוֹ מְבִיא וְכוּ' עכ"ל.

וי"ל דְּדַעַת הֶרְמֵב"ם הִיא, דְּבִאֲמַת בְּקָנָה שְׁלִשָּׁה אֵילָנוֹת עֶצֶם הַקַּרְקַע אֵינָה קְנוּיָ' לֹו בְּגוּפָה, דְּגוּף הַקַּרְקַע לֹא בְטִיל לְגַבֵּי הָאֵילָנוֹת, וְרַק דְּזָכוֹת נְטִיעָה וְזְרִיעָה הוּא שְׂיִישׁ לֹו בְּהַקַּרְקַע לְעוֹלָם, וְזֶהוּ דְּבְטִיל אַגַּב הָאֵילָנוֹת שְׁמַכְר לֹו שְׂיִיהָ לֹו שְׂדֵה אֵילָן לְעוֹלָם, וְע"כּ זֶהוּ שְׁפַתְב הֶרְמֵב"ם וְאֵעִפ"י שְׂאִין לֹו אֵלָא אֵילָנוֹת בְּלִבָּד, ר"ל דְּהָרִי גוּף הַקַּרְקַע אֵינָה קְנוּיָ' לֹו, מ"מ שְׁפִיר מְבִיא בְּפוּרִים, וְהָרִי הוּא פְּמִי שְׂיִישׁ לֹו קַרְקַע, וּמִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דְּלַעֲנִין זָכוֹת נְטִיעָה וְזְרִיעָה הָרִי הַקַּרְקַע קְנוּיָ' לֹו לְעוֹלָם, ע"כּ שְׁפִיר הוּא בְּכָלֵל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִתְּתָ לִי, וּמְקַרֵּיא שְׁפִיר אֲדָמָתָּה, פִּינּוֹן שְׂיִישׁ לֹו הַקַּרְקַע לְאֵילָנוֹתֵי וּלְפִירוֹתֵי וְהָרִי הִיא לֹו שְׂדֵה אֵילָן לְעוֹלָם.

וְלֹא תִקְשִׁי דֹא"כּ דְּגַם בְּכַה"ג חֲשׁוּב קְנִינַת הַגּוּף, א"כּ גַּם בְּאֵילָן אֶחָד תִּחְשַׁב קְנִינַת פִּירוֹת, פִּינּוֹן שְׂיִישׁ לֹו מ"מ זָכוֹת שְׂדֵה אֵילָן לְשַׁעָה, וְהָרִי בְּקְנִינַת פִּירוֹת הָא מְבִנְיָר בְּב"ב דְּקל"ו דְּמְבִיא וְרַק דְּאֵינוֹ קוּרָא, וְאֵילוֹ בְּקָנָה אֵילָן אֶחָד הָא מְבִנְיָר בְּרֵמֵב"ם שֵׁם וְכ"ה בִּירוּשְׁלָמִי פ"א דְּבִיפּוּרִים דְּפִטוּר גַּם מִהֲבֵאָת בִּיפּוּרִים, דְּשִׂאֲנֵי הָד דְּקָנָה אֵילָן אֶחָד דְּגַם לְשַׁעָה אֵין לֹו בְּקַרְקַע זָכוֹת וְקְנִינַת פְּלָל, וְרַק הִינִיקָה בְּעֶצְמָהּ הוּא דְּאֵית לִי, וְע"כּ לֹא חֲשׁוּב גַּם קְנִינַת פִּירוֹת, מִשָּׂא"כּ בְּשְׁלֵשׁ אֵילָנוֹת דִּישׁ לֹו זָכוֹת נְטִיעָה וְזְרִיעָה, ע"כּ הוּי קְנִינַת בְּזָכוֹת זֶה בְּגוּף הַקַּרְקַע, וְאִם אָף יֵשׁ לֹו זֹאת לְעוֹלָם חֲשׁוּב גַּם קְנִינַת הַגּוּף וְחַיִּיב בְּבִיפּוּרִים.

וְעוֹד י"ל דְּבִקוּנָה אֵילָן אֶחָד אֵין לֹו קְנִינַת בְּקַרְקַע פְּלָל, וְאָף יְנִיקַת הַקַּרְקַע וּמְקוּם הָאֵילָן ג"כּ אֵינוֹ קְנוּיָ' לֹו, וְאָף שְׁהָאֵילָן הוּא שְׁמַכְר לֹו, וּבְזֶה הוּא קְנִינַת, וְרַק דְּמִמִּילָא מְחַוְּיָבִים הַבְּעָלִים לְתַת לֹו מְקוּם הָאֵילָן וְיְנִיקַתוֹ, פִּי הִיכִי דְּלִהְיִי לִי הָאֵילָן שְׁמַכְר לֹו, וְע"כּ אֵין זֶה קְנִינַת בְּקַרְקַע פְּלוּם, וְלֹא הוּי גַּם קְנִינַת פִּירוֹת, וְלִהְיִי מִיפְטָר גַּם מִהֲבֵאָה, פְּקוּנָה פִּירוֹת מִן הַשּׁוּק, מִשָּׂא"כּ בְּשְׁלֵשׁ אֵילָנוֹת דִּישׁ לֹו זָכוֹת לִישַׁע אַחֲרִים בְּמְקוּמָם, א"כּ הָרִי קְנִינַת הוּא בְּהַקַּרְקַע לְאֵילָנוֹתֵי וּלְפִירוֹתֵי, וְע"כּ שְׁפִיר הוּי כְּמוֹ שְׁקָנָה קַרְקַע אִם לְשַׁעָה אִם לְעוֹלָם פְּפִי קְנִינַת, וְכ"ה מְבִנְיָר בְּתוֹס' ב"ב דְּכ"ז וּבְחִז' הַרְשָׁפ' א לְגִיטִין דְּמ"ח לְחֶלֶק בֵּין קוּנָה אֵילָן אֶחָד לְקְנִינַת פִּירוֹת כְּמִש"כּ.

וְאֲשֶׁר ע"כּ לְעֲנִין בִּיפּוּרִים, כָּל שְׁקָנָה לְעוֹלָם לְנְטִיעָה וְזְרִיעָה הוּי זֹאת קְנִינַת הַגּוּף וְחֲשׁוּב אֲדָמָתָּה, וְאָף שְׁלֹא קְנָה גוּף הַקַּרְקַע, מ"מ פִּינּוֹן דְּלְגַבֵּי הַפִּירוֹת וְהָאֵילָנוֹת הוּי קְנִינַת בְּעֶצֶם הַקַּרְקַע לְעוֹלָם, שְׁפִיר הוּי פְּמִי שְׁקָנָה קַרְקַע וְחַיִּיב בְּבִיפּוּרִים מִד"ת, וּמִיּוֹשֵׁב הַיֵּטֵב כְּמִש"כּ בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם.

וּלפ"ז נִיחָא דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם גַּם לְפִמִּש"כּ הֶרְאָב"ד לְפָרֵשׁ דְּהָא דְּכָתַב אַעֲפ"י שְׁלֹא קְנָה קַרְקַע פִּירוֹשׁוֹ הוּא שְׁהֲתַנָּה שְׂאֵינוֹ מְקָנָה לֹו הַקַּרְקַע, וְהֶרְאָב"ד הַשִּׁיג ע"ז דְּבַכַּה"ג הָרִי פִטוּר הוּא מְבִיפּוּרִים כְּמוֹ אֵילָן אֶחָד, וּלְפִמִּש"כּ הָרִי נִיחָא, עֲפִי"מ דְּאֵיתָא בְּב"ב דל"ז מְכַר אֵילָנוֹת וְשִׁיר קַרְקַע לְפָנָיו פְּלִגְתָּא דר"ע וְרַבְּנָן, לר"ע דְּאָמַר מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר אֵית לִי לְרַבְּנָן לֵית לִי, וּפִירְשׁוֹ הַתוֹס' שֵׁם דְּקָאֵי בְּמַכְר שְׁלֵשׁ אֵילָנוֹת דִּישׁ לֹו קַרְקַע אִם שְׁיִיר בְּפִירוּשׁ אֵת הַקַּרְקַע דְּלר"ע אֵית לִי מְקוּם הָאֵילָנוֹת מ"מ לִישַׁע אַחֲרִים בְּמְקוּמָן, וּלְפִי"ז הָא נְמַצָּא, דְּלְדִין דְּקִי"ל כר"ע, אָף דְּשִׁיר בְּפִירוּשׁ אֵת הַקַּרְקַע, מ"מ מְקוּם הָאֵילָן וְהִינִיקָה בְּאֲמַת קְנוּיָ' לֹו לְעוֹלָם, וְא"כּ מְמִילָא הִדְר דִּינוֹ דְּחֲשׁוּב קְנִינַת הַגּוּף, פִּינּוֹן דִּישׁ לֹו

זכות בהקרקע באותו מקום האילן שיהא לו' שדה אילן במקומו ועל יניקתו הצריך להאילן, וע"כ שפיר מייחשב קנין הגוף גם בשנייר בפירוש את הקרקע, ומביא בפורים.

האומנם דברמב"ם משמע דמפרש להסוגיא באופן אחר, מדלא הביא בה' מכירה שם הך דינא דגם בשנייר קרקע יש לו ליטע אילנות במקומן מ"מ עיקר הדין י"ל דגם אליבין הוא פן דבשלשה יש לו ליטע אחרים במקומן אף בשנייר את הקרקע, ומשום דזכות האילנות מיהא מכר לו לעולם פנין שהם שלשה, וממילא דחשוב קנין הגוף ומביא בפורים, וכש"נ.

ולפי"ז מתיישבים היטב דברי הרמב"ם בכל גוונני, בין בסתמא ובין בשנייר את הקרקע בפירושו, דבכולהו לא קנה את גוף הקרקע, ורק דבסתמא יש לו קנין נטיעה וזריעה בכל קרקע הראוי להם, ובשנייר את הקרקע יש לו זכות נטיעה במקומם הראשון, ולענין בפורים בכל גוונני חשוב קנין הגוף והרי כמי שקנה קרקע וחיוב בביפורים, וכש"נ.

פ"ב הט"ו המוכר שדהו לנכרי וחזר ולקחה ממנו ה"ז מביא בפורים מה"ת שאינה נפקעת מן המצות בקנין הנכרי כמו שביארנו עכ"ל, ובהשגות ז"ל אע"פ שפירו ברשות הנכרי עכ"ל, ובכ"מ בשם מהר"י קורקוס שם ז"ל ונראה דרבינו לטעמין אזיל שהוא מפרש מה שאמרו אין קנין לנכרי בא"י להפקיע היינו אם חזר ישראל וקנה השדה כמש"כ בפ"א מה' תרומות ולכך כתב פאן וחו"ר ולקחה ממנו שסובר רבינו דמתניתין בהכי מייירי, ובשפירו ברשות הנכרי אפטר דדמי לפירות שנתמרחו ברשות הנכרי שאין ישראל הקונה חייב עכ"ל, וכוננתו הוא למש"כ הרמב"ם בפ"א מה' תרומות ה"י שם ז"ל נכרי שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה פכיבוש יחיד אלא מפריש תרו"מ ומביא בפורים והפל מה"ת פאילו לא נמכרה לנכרי מעולם עכ"ל, ומפרש הכ"מ דדעת הרמב"ם היא, דהא דאין קנין לנכרי בא"י, הוא רק להפקיע עצם הקרקע מקדושתה, אבל הפירות לכו"ע יש קנין לנכרי בא"י להפקיען מתרו"מ, וע"כ גם ה"א אינו חייבין בביפורים אלא הפירות שפכרו ברשות ישראל, ומש"כ אח"כ דבכרו ברשות נכרי דינם פנתמרחו ברשות נכרי הוא טעם שני, דלהכי בכרו ברשות נכרי פטורין מביפורים, משום דהוי פנתמרחו ברשות נכרי דפשיטא דפטור לכו"ע אף למ"ד אין קנין לנכרי בא"י וכמבואר בסוגיא שם, או דנימא דשני הטעמים אחד הוא דבאמת קשה על טעם הראשון שפכת דדעת הרמב"ם היא דהפירות עצמן שגדלו ברשות נכרי פטורין, ונלא בה"א שם מבואר להדיא דהפירות עצמן שגדלו ברשות נכרי ומרחן ישראל חייבין בתרו"מ מה"ת, וצ"ל דס"ל דדוקא שם חוזרין ומתחייבין ע"י מירוח, וכדמשמע פן בפ"ד מה' שו"י הכ"ט בכ"מ שם, ונהו שפייים דה"א דאין חסר עוד מירוח ע"כ דינם פנתמרחו ברשות נכרי דאין חוזרין ומתחייבין, וממילא דפטורין הן ע"י הקנין נכרי דחיייל על הפירות עצמן לדעת הרמב"ם.

והנה צ"ע בדברי הכ"מ, דהרי בסוגיא דגיטין דמ"ד מבואר להדיא, דכל הפלוגתא אם יש קנין לנכרי או אין קנין לנכרי, היא רק על הפירות, ובאותן שגדלו ברשות הנכרי אם נפטרו מתרו"מ ע"י קנין הנכרי או לא, וכדאיתא שם ת"ש ישראל שלקח שדה מנכרי עד שלא הביאה שליש וחו"ר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שפכר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא, וש"מ יש קנין לנכרי בא"י להפקיע מתרו"מ, הרי להדיא דגוף הקרקע אינה נפקעת מן המצות גם למ"ד יש קנין לנכרי בא"י, וכדתנו דבלקחה

קודם הבאת שליש חייבת בתרו"מ גם ל"ד יש קנן לנכרי בא"י, ורק הפירות שהביאו שליש ברשות הנכרי הוא שנקקעו מתרו"מ ל"ד יש קנן לנכרי בא"י, ול"ד אין קנן לנכרי בא"י גם הפירות לא הוקקעו מתרו"מ, וקשה על מש"כ הכ"מ דהפירות עצמן שגדלו ברשות הנכרי לכו"ע פטורין, וצ"ע.

וגם זה דנימא דחונרין ומתחייבין ע"י מירוס ישראל, צ"ע דלאחר שהוקקעו איך יחזרו ויתחייבו, וצ"ע. ונראה לומר בזה, דהנה הא מיהא נראה, דהדין קנן נכרי לא דחנייל רק על הפירות לבד, כי אם דחנייל על השקקע, אלא דזה מיהא דאין השקקע נפקעת מקדושתה, וכדהבאנו מהך דגיטין דהפטור דקנן נכרי תלוי בהבאת שליש, הרי דעצם השקקע אינה נפקעת מן המצות, רק דהדין קנן נכרי חנייל על השקקע, ואף דהפטור הוא על הפירות, ומשום דכן הוא הדין דקנן נכרי, דההפקעה שחייילא על השקקע מהניא שיופקעו הפירות מתרו"מ, וכדתנן בדמאי פ"ו החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו ר"א אף המקבלוכו, ומבואר בב"מ דף ק"א דזה דהפירות חייבין בתרו"מ הוא משום דאין קנן לנכרי בא"י, הרי דל"ד יש קנן לנכרי בא"י פטורין הפירות מתרו"מ אף דעצם הפירות הם של ישראל, והיינו משום דכיון דהשקקע היא של נכרי מפקעת את הפירות מתרו"מ, ע"י דין הפקעה שחייילא על השקקע מדין קנן נכרי, ולפי"ז נמצא דהך דינא דדגגה ולא דגן נכרי, לא רק פטורא בעלמא דדגן נכרי פטור, דא"כ הרי הי' צריף להיות תלוי רק בעצם הפירות אם הם של נכרי או של ישראל, ולא הי' שייף פלל להשקקע כיון דהוי דין רק בהפירות, אלא ודאי דהוי דין הפקעה, שהשקקע מפקיעה את הפירות מתרו"מ, וע"כ תלוי זאת בהשקקע אם היא של נכרי או של ישראל ולפי"ז הא שוב י"ל שפיר כהכ"מ דפטורא בעלמא על הפירות בעצמן לכו"ע איפא, וכל הפלוגתא דקנן נכרי היא רק על השקקע אם חנייל עלה דין הפקעה להפקיע את הפירות מתרו"מ, אלא דמ"מ שפיר מביאה הגמ' ל"ד יש קנן לנכרי בא"י מהא דתניא דאם היתה בינד הנכרי בשעת הבאת שליש דפטורים מתרו"מ, ואף דגם ל"ד אין קנן לנכרי בא"י פטורא בעלמא מיהא חנייל על הפירות, דנראה דהך דינא דתנן בפאה פ"ד דאם נפטרו בשעת חובתן שוב אינן חונרות ומתחייבות, חלוק בזה השעת חובתן של הבאת שליש מהשעת חובתן של מירוס, דבאמת הרי הפירות שהביאו שליש ולא נתמרחו הרי אינן חייבות עוד בתרו"מ, ורק דההבאת שליש מועיל לענן הכשר הפירות לתרו"מ, שאם קרא עליהן שם הקריאת שם שלהן קיימת, וע"כ נראה דבזה לא מהני פטורא בעלמא לענן שיופטרו הפירות לעולם מתרו"מ, כיון דפטורין הן ועומדין, ורק אם יחול אז על הפירות דין הפקעה, בזה הוא דמהניא ההבאת שליש לענן שיופקעו לעולם, משא"כ שעת מירוס כיון דאז הוא גמר חיובן, וזהו המסוייבן בתרו"מ, א"כ לא בעינן בזה רק שלא יחייבו המירוס, וממילא דפטורין הן ועומדין, וע"כ סגי בזה גם פטורא בעלמא.

ולפי"ז נראה, דזהו שמביאה הגמ' מהך דאם היו הפירות בשעת הבאת שליש בינד נכרי פטורין לעולם מתרו"מ ל"ד יש קנן לנכרי בא"י, דהרי באמת הפירות הם עתה ברשות ישראל, ורק דכיון דבשעת חובתן היינו בשעת הבאת שליש היו בינד נכרי, ע"כ ממילא פטורין הן לעולם מטעמא דבשעת חובתן היו פטורין, וזה אינו רק ל"ד יש קנן לנכרי בא"י, דיש פאן דין הפקעה על הפירות מתרו"מ, ע"כ שפיר מועיל מה דהיו ברשות נכרי בשעת הבאת שליש שיופקעו לעולם מתרו"מ, משא"כ ל"ד אין קנן לנכרי בא"י, דאין

כאן דין הפקעה, ורק פטוּרָא בעלמָא הוא שחייל על הפירות בעודן ברשות נכרי, וזה לא מועיל רק בשעת מירוח, שאז גמר חיובן של הפירות, אבל לא בשעת הבאת שלישי, וממילא דלא אכפת לן פלל במה שהיו ברשות נכרי בשעת הבאת שלישי, פיון דעתה הם ברשות ישראל, ושפיר מוכח כמ"ד יש קנין לנכרי בא"י, ומינן שבת היטב דעת הכ"מ וכמש"כ.

ונ"ל הרמב"ם בפ"א מה' תרומות הי"א פירות הנכרי שגדלו בקרקע שקנה בא"י אם נגמרה מלאכתו בידי נכרי ומרתן הנכרי פטורין מכלום שנאמר דגנה ולא דגן נכרי, ואם לקחון ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתו וגמרו ישראל חייבין בפל מה"ת, ולפי המבואר נראה דהיינו טעמא, דלפי"מ דקי"ל אין קנין לנכרי בא"י, א"כ נשאר הך דגנה רק לפטוּרָא בעלמָא, ולא לדין הפקעה, וע"כ אם הי' הקנין נכרי בשעת מירוח, דהוא עיקר שעת חובתו, אז מועיל גם פטוּרָא בעלמָא להפקיעם לעולם מתרו"מ, פיון דבשעת חובתו היו פטורין, משא"כ בקנין נכרי של שעת הבאת שלישי, לא חייל עליהו הך דינא דבשעת חובתו היו פטורין כי אם ע"י דין הפקעה, ולא בפטוּרָא בעלמָא, ועל פן נשארו בחיובן.

והכי משמע, דהרי הדין של מירוח נכרי דפוטר מבואר ברמב"ם בהי"ג שם, ושם אינו תלוי בקנין הנכרי, כי אם במעשה המירוח עצמו שעשה הנכרי, וכמש"כ שם ז"ל וכן הנכרי שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונון בידי נכרי אינו חייבין בתרו"מ אלא מדבריהם עכ"ל, והכא תלי לה בקנין נכרי שהי' בשעת מירוח, אלא ש"מ דהכא הוי פטורין משום קנין נכרי, ומשום דאע"ג דקי"ל דאין קנין לנכרי בא"י, מ"מ כ"ז הוא רק לענין דין הפקעה, אבל פטוּרָא מיהא הוי קנין הנכרי, וע"כ מועיל קנין הנכרי שבשעת מירוח לפוטרו, הואיל דבשעת חובתו היו פטורין ולפי"ז הרי מינן שבים היטב דברי הכ"מ וכתירוץ מהרי"ק דהפירות שבפירו ברשות הנכרי פטורין מבפירותם, דהרי בבפירותם הא נגמר חיובן בשעה שבפירו, וע"כ שפיר מועיל הקנין נכרי לפוטרו, וכמש"נ דהקנין נכרי פטוּרָא מיהא הוי, וכל שהוא בשעת גמר חיובו מועיל לפטור הפירות מתרו"מ, וה"ה לבפירותם, ומינן שבים היטב מש"כ הכ"מ דדמי לנתמרחו ברשות הנכרי, אשר לכאורה צ"ע מה ענין קנין נכרי למירוח נכרי, אכן לפי המבואר הרי מירוח נכרי הוי היכא שעשה הנכרי מעשה המירוח, אבל הך דנתמרחו ברשות נכרי הוא משום דין קנין נכרי דפוטר, וע"כ שפיר מייתי לה גם לענין בפירותם, וכמש"כ.

והנה בפ"א מהל' תרומות הי"ג כתב הרמב"ם ז"ל ישראל שמכר פירותיו לנכרי קודם שיבאו לעונת המעשרות וגמרו הנכרי פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אע"פ שגמרו הנכרי חייב בכל מדבריהם עכ"ל, ובהשגות ז"ל לא ידעתי זה הגמר מהו אם רוצה לומר גמר הבישול וגמר המירוח ומשום מירוח קאמר אפתי אמאי פטור לגמרי והא אמרינו לעיל דאין קנין לנכרי בארץ להפקיע מיד מעשר ויהא חייב מדבריהם ולא מיתוקמא מילתו אלא בסוריא עכ"ל, ביאור הדברים, דשיטת הרמב"ם היא הו"א, דאע"ג דמירוח נכרי חייב בתרו"מ מדבריהם משום גזירת בעלי פיסין, כדאיתא במנחות דף ס"ז, כ"ז במירוח לבד, משא"כ פשה"ל גם קנין נכרי אז הם פטורים לגמרי, וע"ז הוא שהשיג הראב"ד, דכינון דאנו קי"ל דאין קנין לנכרי בא"י

להפקיע מתרו"מ, א"כ הרי הקננן נכרי אינו מוסיף שום פטור, ואין פאן דבר הפוטר רק מירוש בלבד, דחייב מדבריהם.

אכן לפמש"נ בדעת הרמב"ם, דהא דאין קננן לנכרי בא"י להפקיע מתרו"מ, הוא רק למיחל עלי' דין הפקעה עולמית, אבל מ"מ כ"ז שהם ברשות הנכרי הרי הם פטורים מתרו"מ, א"כ הא ניחא דעת הרמב"ם, דס"ל דהא דגזרו משום בעלי פיסין היינו רק היכא שהיו בעת הבאת שלישי ביד ישראל, שהיה בהם הבאת שלישי בחובה, וחייל בהו חיובא בהבאת שלישי, אז הוא דגזרו שלא יועיל המירוח של נכרי לפוטרו, משא"כ היכא שהיו בעת הבאת שלישי ביד נכרי, שהיה בהן הבאת שלישי בפטור, ועוד לא נתחייבו מעולם, אז שוב לא גזרו בהו רבנן ונשארו בדינם כד"ת, דמועיל המירוח של נכרי להפקיעם לגמרי מתרו"מ.

והכי מתבאר מהא דפסק הרמב"ם בהל"כ שם ו"ל ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של נכרי אע"פ שמרחן הנכרי וחיובן מדבריהם עכ"ל, והא דחייבין מדבריהם הוא משום גזירת בעלי פיסין, כמבואר במנחות דף ס"ז, ואף דחלק הנכרי פטור, וכפי שיטת הרמב"ם לעיל דבקננן נכרי ומירוח נכרי פטורין לגמרי, וגם חיוב מדבריהם לית בהו, וחלק הישראל חייב פולו מד"ת, פיון דהמירוח היה ברשות ישראל, ואין קננן לנכרי בא"י להפקיע מתרו"מ, אלא דהא צ"ע דאמאי פסק הרמב"ם דאין ברייה, והא מאחר דמד"ת אינו מועיל קננן הנכרי פלל לפוטרו מתרו"מ.

ורק לענן גזירת בעלי פיסין לחוד הוא דמועיל הקננן נכרי להפקיעם מתרו"מ, א"כ הא נמצא דעיקר חלות דין ברייה הקא היא בפשל דבריהם, והרי קי"ל דבשלדבריהם יש ברייה. אלא ודאי כמש"כ, דהא דמועיל קננן נכרי להפקיע גזירת בעלי פיסין, הוא משום דבעודם ברשות הנכרי מועיל קנננו לפוטרו מתרו"מ מד"ת, וא"כ הא נמצא דעיקר הברייה הקא הו"א בפשל תורה, אם חל בהם לשעתם פטורא דנכרי אם לא, ולהכי הוא דפסק דטבל וחולין מעורבין זב"ז, פיון דעיקרו הוא בפשל תורה דקי"ל אין ברייה.

ונהו להדיא כמש"כ, דאפילו לפ"מ דקי"ל אין קננן לנכרי בא"י, מ"מ פל זמן שהפירות הם ברשות הנכרי, הרי הן פטורים מתרו"מ, וכש"נ. אכן אפתי זה שכתבנו דבכורים סגי בפטורא בעלמא, גם בלא חלות דין הפקעה, משום דהוי אז גמר חיובן, אינו מוכרח, די"ל דלא דמי למירוח, דבמירוח מעשה המירוח בשעתו הוא דבר המסתייב בתרו"מ, וע"כ סגי בזה בפטורא בעלמא, שמועיל שלא יחול בהן אז בשעתו חיובא דתרו"מ, וממילא דלית פאן מעשה מירוח המסתייב, משא"כ בבכורים לית בהו פלל מעשה המסתייבן בבכורים, וכל יסוד חיובא דבכורים הוא חיובא דממילא, ודין חובתן תלוי רק בגמר פרי, דכל שנתבכרו ונגמר פרי שלחן חייבים ממילא בבכורים, וא"כ הרי לא מהניא פלל מה דבשעת גמר חיובן פטורים הם, דמ"מ פל שאין בהן דין הפקעה שיופקעו עי"ז לעולם שוב חזרין ומתחייבין אח"כ, וכל שעתא שעת חובתן היא.

ונראה דכן היא גם דעת הרמב"ם, והא דנקוט טעמא לפי שאינה נפקעת מן המצות, אין זה משום דקאי על הקרקע, רק כמש"נ דגם לענן פטורא דפירות צריכין ג"כ לדיון

הפקעה שתיילא על הקרקע, וזהו שכתב שאינה נפקעת מן המצות, ר"ל וע"כ תיבין גם הפירות בביכורים ואפילו בפרו ברשות הנכרי.

וכן נראה ממה שפלל הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הל"י בהא דאין קננו לנכרי בא"י ביכורים בהדי תרו"מ, ומשמע דכולן שוין בדיניהן, וכמו דבתרו"מ תיבין הפירות שגדלו ברשות נכרי בתרו"מ, אם חזר ישראל ולקח הימנו הפירות, וכמבואר ברמב"ם בהי"א שם, כמו כן בביכורים נמי הדין פן, דגם הפירות גופניהו לא נפקעו מדין ביכורים בזה שגדלו ברשות הנכרי, ואם חזר ישראל ולקח הימנו תיבין בביכורים, ומשום דכיון דאין קננו לנכרי בא"י, ע"כ ממילא לית בהו דין הפקעה שיופקעו לעולם מביכורים, ורק פטורא לשעתו הוא דהוי, בעודן ברשות הנכרי, מדינא דקננו נכרי, ושנה בזה ביכורים לתרו"מ, אבל לא דין הפקעה לעולם וכמש"כ.

והכי מתבאר מסוגיא דגיטין דף מ"ז שם, דפריה הגמ' למ"ד אין קננו לנכרי בא"י מהא דתנו המוכר שדהו לנכרי לוקח ומביא ביכורים מפני תיקון העולם, מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא, ר"ל וש"מ יש קננו לנכרי בא"י, הרי להדיא דלמ"ד אין קננו לנכרי בא"י אינו מפקיעה גם מביכורים, והינו כמש"כ.

פ"ו הי"ט נחתום שעשה עיסה לעשותה שאור לחלקה תיבת בחלה שאם לא תמכר יעשה פת, אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה עכ"ל, ובהשגות ז"ל נראה מן הגמ' שאף האשה שעשתה עיסתה לחלק תיבת בחלה שאם תמלך לעשותה עיסה מהיא איתתא דאתת ושאלת לר' מונא בגין דאנא בעיא מעבד עיסתי אטרינא מהו וכו' א"ל אסור שאם תמלך לעשות עיסה וכו' עכ"ל, והנה הך דאטרינא מתפרשת בתרי גוונין, או דהיא ע"מ לעשותה סופגנין, או דהיא ע"מ לחלקה לעיסות פחותות מפשיעור, והשגת הראב"ד מתפרשת היטב לשני הפירושים, דהא עכ"פ חזינו דגזרינו שאם תמלך, וקשה על הרמב"ם שפסק דפטורה מן החלה.

והנה באמת הרי לכו"ע דחלוק נחתום מאשה, דנחתום דעתו מעיקרא על ב' הדברים, או לחלקה, או לעשותה פת, ותיבת עיסתו מדאורייתא בחלה, דהרי דעתו היתה לכתחלה גם לעשותה פת, משא"כ באשה דעתה מבותרת לכתחלה רק לחלקה, ופטורה מחלה מדאורייתא כ"ז שלא נמלכה, רק לאחר שנמלכה י"ל דתיבת בחלה, אולם קודם שנמלכה עדיין פטורה, אף השיג הראב"ד על הרמב"ם מ"ש מאטרינא דמבואר בירושלמי דגזרינו שאם תמלך, וא"כ הו"ל גם הכא למיגזר שאם תמלך ולתיבתה מדרבנן.

אכן נראה, עפי"מ שפסק הרמב"ם בפ"ז מהל' ביכורים שם ה"ט ז"ל אבל שני ישראלים שעשו כף וחזר כל אחד אחר שחלקו והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשיעור ה"ז פטורה שפבר היתה לה שעת חובה והו היו פטורין באותה שעה מפני שעשו אוה לחלק עכ"ל, ובהשגות ז"ל ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן או שצנפן בסל שהו תיבין וכו' עכ"ל, הרי דפליגי הרמב"ם והראב"ד באם עשה עיסה ע"מ לחלקה אם שייך בזה הך דבשעת חובתה היתה פטורה שתפטר לעולם אם לא, ולפ"ז הרי מבואר היטב פלוגמת הרמב"ם והראב"ד הכא, דלשיטת הרמב"ם דכל שבשעת חובתה הי' דעתו לחלקה ה"ז מיפטרא לעולם, א"כ ממילא הרי לא שייך הכא למיגזר פלל שאם תמלך לעשותה א"כ

כשיעור, דהרי גם אם תעשנה אח"כ כשיעור ג"כ תהיה פטורה מחלה, כיון דמתחלה הי' דעתה לחלקה א"כ הרי היא פטורה לעולם עי"ז מחלה, ולא דמי לאטריןא, דהתם היינו שחשבה לעשותה סופגנין, וא"כ אם תמלה לעשותה פת תחזור ותתחייב, וכדתנו דתחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת, וע"כ שפיר שייך למיגזר התם שפא תמלה.

אכן הראב"ד דס"ל, דאף דהי' דעתו מתחלה לחלקה, מ"מ לא חזיל בה עי"ז הך דינא דבשעת חובתה היתה פטורה, ומתחייבת אח"כ בחלה ביש בה אז כשיעור, וע"כ ס"ל גם הך דחייבת משום דגזרינו שפא תמלה לעשותה כשיעור דחייבת אז מד"ת בחלה, ודמי ממש לאטריןא דגזרינו שפא תמלה.

ובעיקר פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אם היכא שעשאה מתחילה ע"מ לחלקה שייך בזה הדין דבשעת חובתה היתה פטורה אם לא, נראה לומר בטעם פלוגתתו, דהנה צ"ע בעיקר הך דינא דעושה עיסה ע"מ לחלקה דפטורה מן החלה, אם יסוד דין זה הוא בדין עיסה, דמחשבת חלוקה משוי לה כחלקה מהשתא, וכל שדעתו לחלקה בטל מינה השתא צירופא דשיעור עיסה, ומשו"ה פטורה מן החלה, כיון דהיא כשתי עיסות נפרדות שכל אחת מהן פחותה משיעור, או דנימא דבאמת אין במחשבת חלוקה דין חלוקה כלל מהשתא, וכ"ז שלא נתחלקה עדיין הרי היא בצירופה ובדין שיעור עיסה שלה, ואף דהיא זה דין מסויים בחיובא דחלה, דזה שסופה להיות פחותה משיעור ולהיות פטורה מחיוב חלה בשעת אפי', שאז היא שעת חלות הדין לחם, והו גופא פותרתה השתא מחיוב חלה, ומשום דדין לחם הוא יסוד דין המסייב בחלה, וכדכתיב בקרא מלחם הארץ, וע"כ חיוב חלה שמשעת עיסה מיתלא תלוי בדין לחם העמיד להיות בה אח"כ, וע"כ כל שעומדת מעיקרא בשעת עיסה להיות פטורה מחיוב חלה בשעת חלות הדין לחם הוי זה דבר הפותרה מחיוב חלה, וכדתנו דעיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה, דהיינו שעשה את העיסה מתחלה ע"מ לעשותה סופגנין, ופטורה מן החלה משום דאינה עיסה העומדת להיות לחם, וזהו ג"כ הך דינא דעושה עיסה ע"מ לחלקה דפטורה משום זה שלא יאה בה שיעור חיוב דלחם.

ונראה דזהו פלוגתת הרמב"ם והראב"ד שהבאנו, דהראב"ד הרי הקשה דמה בין זה שעשה לחלק לעושה עיסתו קבין וכו', הרי דס"ל דגם מחשבת חלוקה משוי לה כחלוקה וע"כ אין זה שעת חובתה כלל וחוזרת ומתחייבת כשהשלימה לשיעורא, ובדעת הרמב"ם נראה דס"ל דמחשבת חלוקה לא משוי לה כחלוקה, והויא עיסה שלמה בשיעורה, ופטורא דע"מ לחלק היא רק פטור מחשבה, מה שחשב עליה שלא יאה בה שיעור חיוב בשעת לחם, וע"כ שפיר מיקריא השתא בעודה בשיעורה שעת חובתה דמיפטרא לעולם.

אלא דבאמת הרי לא נוכל לומר כן, דמחשבת חלוקה משוי דין חלוקה מהשתא, דהרי בירושלמי מבואר דהעושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה, הרי דאם עשה לחלקה לאחר אפי' חייבת, ואם נימא דכל שחשב עליה לחלקה חשיבא מהשתא כחלוקה, א"כ גם בחשב לחלקה לאחר אפי' ג"כ תפטור מחיוב חלה, כיון דהיא כחלוקה, ולית בה שיעורא דעיסה, ובזה דמחשבת חלוקה עושה חלוקה הרי לא שייך כלל לחלק בין אם מחשבתו היא על לאחר אפי' או על קודם אפי', אלא ודאי דאין במחשבת חלוקה דין חלוקה מהשתא כלל, ורק דהוא דין בחיוב חלה, דזה שסופה להיות מחולקת ופטורה מחיוב חלה

בְּשִׁעָה שֶׁתְּהֵא לְחֵם, זֶהוּ הַפּוֹטְרָה עֲכָשְׁיוֹ מִחַיּוּב חֵלָה, וְע"כ שֶׁפִּיר מְחַלְקִינּוּ, דַּכ"ז הוּא בְּחֹשֶׁב לְחֵלְקָה בְּצִק, אֲבָל בְּחֹשֶׁב לְחֵלְקָה לְאַחַר אִפִּי, שֶׁפֶּכֶר נִגְמַר חוֹבְתָהּ וְכָל דִּין לְחֵם שָׂבָה, ע"כ לֹא אֵיכָפֶת לָן עוֹד בְּמָה שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ אַח"כ, וְאֵין מִחֲשָׁבָה כְּזֹאת פּוֹטְרָה מִחַיּוּב חֵלָה.

וְעוֹד דְּמִדְּבָרֵי הָרֶאֱב"ד בְּעֶצְמוֹ שֶׁכָּתַב דְּהֵיכָא דְעָשָׂה ע"מ לְחֵלְקָה צָרִיף לְהַפְרִישׁ מִדְּרַבְּנָן, מִשּׁוּם גְּזֵרָה דְשִׁמְא תְּמַלֵּךְ, נִרְאֶה מְוַכְרַח מִזֶּה דְגַם קוֹדֵם שֶׁנִּמְלָכָה אִם קָרָא שֵׁם הַקְּרִיאַת שֵׁם חֲנִייל מִד"ת, דַּא"כ אֵיף מְחַיִּיבֵינוּ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה עֵתָה מִשּׁוּם גְּזֵרָה דְשִׁמְא תְּמַלֵּךְ לַעֲשׂוֹתָהּ כְּשִׁיעוֹר, וְהָרִי אִם תְּמַלֵּךְ וְתַעֲשֶׂנָּה אַח"כ כְּשִׁיעוֹר תִּתְחַיֵּיב אֲז בְּחֵלָה מִד"ת, וַא"כ הָרִי לֹא תִהְיֶי אֲז כָּל הַהַפְרָשָׁה שֶׁמִּקּוֹדֵם שֶׁהִיָּתָה רַק מִדְּרַבְּנָן, וּמֵאֵי מִהֲנִיָּא הַהַפְרָשָׁה עֵתָה לְהַחֲשֵׁשׂא דְשִׁמְא תְּמַלֵּךְ, כִּינּוּ דְסוּף סוּף אִם תְּמַלֵּךְ וְתַעֲשֶׂנָּה כְּשִׁיעוֹר תְּהֵא צָרִיכָה הַפְרָשָׁה אַחֲרָת, אֲלֵא וְדַאי דְגַם קוֹדֵם שֶׁנִּמְלָכָה הַקְּרִיאַת שֵׁם חֵל מִד"ת, וּמוֹעִילָה שְׂגַם אִם תַּעֲשֶׂנָּה אַח"כ כְּשִׁיעוֹר תְּהֵא נִפְטָרַת בְּהַפְרָשָׁה זוֹ, כִּינּוּ דְהֵינָא קְרִיאַת שֵׁם גָּמוֹר מִד"ת.

וְאִם נִימָא דְלִדְעַת הָרֶאֱב"ד מִחֲשָׁבַת חֵלְקָה מְשׁוּי לֵה כְּחֵלְקָה מִמֶּשׁ מִהַשְׁתָּא, א"כ אֵיף חֲנִיילָא בָּהּ הַפְרָשָׁה מִד"ת, וְהָרִי בְּעֵיפָה פְּחוּתָהּ מְכַשִּׁיעוֹר תִּנּוּ בְּחֵלָה פ"ד מ"ד דְלֵא חֲנִיילָא הַפְרָשָׁה כָּלל, אֲלֵא וְדַאי דַּאִין מִחֲשָׁבַת חֵלְקָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּחֵלְקָה, וְרַק דְּמִחֲשָׁבַתוֹ לְחֵלְקָה הוּא זֶה דְּבָר הַפּוֹטְרָה, וְע"כ לֹא מִהֲנִיָּא זֹאת רַק לְפִטְרָה מִחַיּוּבָהּ, אֲבָל לֹא שֶׁתְּהֵא מְוַפְקַעַת גַּם מִחֲלוֹת קְרִיאַת שֵׁם דְּחֵלָה.

אֲשֶׁר לִפ"ז צ"ע דְּבָרֵי הָרֶאֱב"ד שֶׁהַקְשָׁה מְעוֹשָׂה עֵיפָתוֹ קַבִּין, כִּינּוּ דְהֵכָא בְּעוֹשֶׂה ע"מ לְחֵלְקָה הֵיא עֵיפָה גְּמוּרָה כְּשִׁיעוֹר, וְרַק פְּטוּרָא בְּעֵלְמָא הוּא דְרַמִּי עֲלָה, וְשֶׁפִּיר צָרִיף לְהִיֹּת דִּינָא דְנִפְטָרַת לְעוֹלָם, מִטַּעֲמָא דְבִשְׁעַת חוֹבְתָהּ הֵיָתָה פְּטוּרָה.

וְע"כ נִרְאֶה מְוַכְרַח מִזֶּה, דְּגַם לִדְעַת הָרֶאֱב"ד ע"מ לְחֵלְקָה לֹא מִיחֲשָׁב כְּחֵלְקָה, וְכָל הַפְּטוּר שֶׁל עוֹשֶׂה עֵיפָה ע"מ לְחֵלְקָה הוּא כַּמֶּש"כ לִדְעַת הָרַמְבַּ"ם, מִשּׁוּם דְּכִינּוּ דְחֹשֶׁב עֲלֵיהּ שְׁלֵא יְהֵא בָּהּ כְּשִׁיעוֹר בְּשַׁעַת חֲלוֹת שֵׁם לְחֵם שֶׁהוּא עֵיפָר הַמְחַיֵּיב בְּחֵלָה ע"כ מִיפְטָרָא בְּהַכִּי.

וְהָא דְמִדְּמָה לֵה הָרֶאֱב"ד לְעוֹשֶׂה עֵיפָתוֹ קַבִּין, הוּא מִשּׁוּם דְּהָרֶאֱב"ד ס"ל, דִּיסוּד דִּין פְּטוּר זֶה שֶׁל ע"מ לְחֵלְקָה הוּא, דְּשִׁיעוֹר חֵלָה שֶׁכְּעֵיפָה בְּלֵא לְחֵם אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַתְחַיֵּיב בְּחֵלָה, וְנִמְצָא דְעֵיפָה זוֹ דִּינָה חֵלְקָה, דְּהַעֲפָה עֲצָמָה בְּגוּפָה הָרִי הֵיא עֵיפָה שֶׁלְמָה כְּשִׁיעוֹר, וְאֵיף דְּהַמְחַשְׁבַת חֵלְקָה גוֹרֵם לְחוּל בָּהּ פְּטוּרָא דְחֶסְרוֹן שִׁיעוֹר, אֲשֶׁר ע"כ שֶׁפִּיר חֵלְקָה דִּין הַחַיּוּב שֶׁל חֵלָה מִדִּין חֲלוֹת הַקְּרִיאַת שֵׁם שֶׁל חֵלָה, דְּלַעֲנֵן חֲלוֹת קְרִיאַת שֵׁם, כִּינּוּ דְדִינָה דְאֵינוֹ מוֹעִיל לֵה מִחֲשָׁבַת חֵלְקָה שֶׁאֵח"כ, ע"כ מִמִּילָא דְלִית בָּהּ לַעֲנֵן זֶה שׁוּם דִּין חֶסְרוֹן שִׁיעוֹר כָּלל, מִשָּׂא"כ לַעֲנֵן הַחַיּוּב שֶׁל חֵלָה, שֶׁמוֹעִיל לֵה הַמְחַשְׁבַת חֵלְקָה לְפִטְרָה, וְהַפְּטוּר שֶׁלָּה הוּא מִדִּין שִׁיעוֹרִין, א"כ מִמִּילָא הֵיא שׁוּה בְּזֶה לְחֶסְרוֹן שִׁיעוֹר מִמֶּשׁ, דְלֵא חֲשִׁיבָא שַׁעַת חוֹבְתָהּ כָּלל, וְחוֹזְרַת וּמִתְחַיֵּיבַת בְּהַשְׁלַמַת שִׁיעוֹרָה, כְּדִין עֵיפָה פְּחוּת מְכַשִּׁיעוֹר.

וְנִרְאֶה דְלִדְעַת הָרֶאֱב"ד, דְּגַם אִם נִימָא דְחֲשִׁיבָא שַׁעַת חוֹבְתָהּ ג"כ חוֹזְרַת וּמִתְחַיֵּיבַת בְּהַשְׁלַמַת לְשִׁיעוֹר, וּמִשּׁוּם דְלֵא נֶאֱמַר הֵף דִּינָא דְפְטוּר שֶׁל שַׁעַת חוֹבְתָהּ פּוֹטְרָה לְעוֹלָם, אֲלֵא בְּמִדֵּי דִישׁ בּוֹ דִּין פְּטוּר בְּהַחֲפָצָא, כְּמוֹ נְכָרִי וְהַקְדָּשׁ וְכְדוּמָה, מִשָּׂא"כ בְּחֶסְרוֹן שִׁיעוֹרִים, דְּעֶצֶם הַחֲפָצָא לִית בִּי שׁוּם צַד פְּטוּר, וְרַק חֶסְרוֹן שִׁיעוֹר בְּלַבַּד, בְּזֶה לֹא חֲנִייל

בה שום דין הפקעה מחובת חלה, כיון דגם בשעתה ובעת חסרון שיעורה לא הי' בה שום חלות שם של פטור, ושפיר חוזרת ומתחייבת בהשלמת שיעורה, וגם בעושה עיסתו קבין דחוזרת ומתחייבת בהשלמת שיעורה, דזה לכו"ע, וכדתנן בפ"ב דחלה, ג"כ הוא משני טעמים, חדא משום דלא הי' לה שעת חובה, ושנית משום דלא חל עלי' שם פטור, ולא נפטר כלה, דאין בחסרון שיעורים שום שם פטור.

ובהכי מתבארים דברי הראב"ד שכתב וז"ל ועוד דקי"ל אין דיוחוי אצל מצות ואחד זה ואחד זה כיון שהשלים עליו חייב עכ"ל, אשר לכאורה אינו מובן, מאי שייטי' הכא בחלה הדין דאין דיוחוי אצל מצות, והלא בחלה תנן דאם היתה פטורה בשעת חובתה פטורה עולמית, וצ"ע.

אכן לפ"ז הרי ניחא, דחלוק דין בשעת חובתה היתה פטורה מדין דיוחוי, דלדין בשעת חובתה היתה פטורה צריכין דוקא שיהיה בה אז דבר הפוטרה, ולא בחסרון שיעורה בעלמא, דלית בזה שום חלות דין של פטור, משא"כ בדין דיוחוי, כל שלא חל בה עכ"פ החיוב של חלה, יהי' מאיזה טעם שיהי', חל בה דין דיוחוי, אשר ע"כ זהו שהקשה הראב"ד מהא דאין דיוחוי אצל מצות, ר"ל דהדין דבשעת חובתה היתה פטורה בלא"ה לא שייך בפטורה דחסרון שיעור, כיון דלית בזה שום חלות דין של פטור והפקעה בעצם החפצא, וכל מה שיש לדון בזה הוא רק מטעם דיוחוי, וכיון דקי"ל אין דיוחוי אצל מצות ע"כ אחד זה ואחד זה כיון שהשלים עליו חייב.

ונמצא דדברי הראב"ד שתי השגות הם, חדא דמה בין זה לעושה עיסתו קבין, ר"ל דלא חשיבא שעת חובתה כלה, וכמבאר ברמב"ם שם דכל פחות מפשיעור ל"ח שעת חובה כלה לפטרה לעולם, ועוד דקי"ל אין דיוחוי אצל מצות, ר"ל דאף אם היתה חשובה שעת חובתה עכ"פ לית בזה רק דין דיוחוי בלבד, דקי"ל דאין דיוחוי אצל מצות, ולדעת הרמב"ם נראה, דס"ל דהפטור בעושה עיסה ע"מ לחלקה אין יסוד דינו מחמת מחשבתו שלא יהא בה שיעור בשעת לחם, דאי משום הא לא איכפת לן, דכיון דעכ"פ איכא שיעור חלה בעודה עיסה שהוא שעת טיבולה שפיר מועיל זאת להתחייב בחלה, ופטורא דע"מ לחלקה הוא משום, דאע"ג דשעת עיסתה גורמת לה להתחייב בחלה, אבל כיון דחשב עלי' שבשעת חלות דין לחם שבה תהא פטורה ממילא מיפטרא גם מהשתא, ולהכי הוא דאהני הא דעיקר חיוב חלה תלוי בשם לחם, דכל דחשב עלי' להיות נפטרת בעת לחם מיפטרא גם מהשתא, ונמצא דמחשבת לחלקה הוא רק גורם למיחל בה דין פטור ע"י מחשבת פטור של שעת לחם, אבל לא דחסר בה מהשתא דין שיעורין המחייב בחלה, אשר ע"כ שפיר מיקריא שעת חובתה ומחשבת פטור הפוטרה לעולם, כיון דבאמת חל בה עתה דין שיעור המחייב בחלה, ורק דנפטרה משום מחשבת פטור של שעת לחם, משא"כ הראב"ד ס"ל דעצם מחשבת חילוק שבשעת לחם מיקרי חסרון והפקעת חובת שיעור גם עתה, ומשום דשיעור חלה שבעיסה בלא לחם אינו מועיל להתחייב בחלה, וע"כ שפיר ס"ל דלא מיקריא שעת חובתה וגם לא מחשבת פטור, כיון דכל הפקעת חובתה גם עתה הוא מדין חסרון שיעור המחייב בחלה.

והנה תנו דעיסה שתחלתה סוףגנין וסופה עיסה חייבת בחלה, ועיי' ברמב"ם שפי' דהיינו שלשה תחלה ע"מ לאפותה בחמה והשלימה לעשותה מעשה פת, הרי דכשנפטרה מחמת

מחשבה של שעת לחם חוזרת ומתחייבת, משום דלא חשיבא שעת חובתה, אשר לכאורה צ"ע מ"ש מע"מ לחלקה לדעת הרמב"ם דנפטרת לעולם, אכן לפי המבואר נחא, דשאני התם דבלא שם לחם אין מעשה עיסה גורם שום צד חיוב של חלה, ונמצא דחסר בה מהשתא עיקר מעשה עיסה המתחייבה בחלה, וע"כ אין זה שעת חובתה, וחוזרת ומתחייבת בהשלימה לעשות מעשה פת, משא"כ בע"מ לחלקה דשם לחם לא פקע מינה, ושיעור של שעת עיסתה ראוי לחייבה בחלה, ורק דנפטרת משום מחשבת פטור של שעת לחם שבה, ע"כ שפיר מיקריא שעת חובתה ונפטרת לעולם.

פ"ח ה"ו וכן המקדיש עיסתו או המפקיר אותה קודם שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ואח"כ גלגלה, או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ה"ז חייבת בחלה, הקדישה קודם שנתגלגלה ונתגלגלה ביד ההקדש ואח"כ פדאה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה עכ"ל, והנה מהא דהזכיר הרמב"ם ברישא גם הפקר הרי מבואר דאם היתה הפקר בשעת גלגול פטורה, ורק בהפקר שלא בשעת גלגול הוא דחייבת בחלה, וכ"ה להדיא בשו"ע יו"ד סי' ש"ל שאם היתה הפקר בשעת גלגול פטורה מן החלה, וא"כ צ"ע מ"ש דבסיפא דבשעת חובתה היתה פטורה נקט הרמב"ם רק הקדש והשמיט דין הפקר, וקלא תרנוייהו חד דינא להו, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה עיקר דין זה דהפקר פטור מחלה לא נתבאר מהיכן ילוי, דהרי מקרא דעריסותיכם לא ממעטינן רק עיסת הקדש ועיסת נכרי, אבל עיסת הפקר לא מצינו שפאה ממועטת מקרא דעריסותיכם, וצ"ל דילפא בזה חלה מתרו"מ דהפקר פטור בהו מקרא דנבא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך, וה"נ לפינן חלה דיש בה ג"כ הך פטורא.

והו חלוקין בתרו"מ הקדש מהפקר ביסוד דין פטורם, דבדין הקדש העיקר תלוי בהקדש של שעת חובתו, דאם היו הקדש בשעת חובתו דהיינו שעת הבאת שליש ומירוח נפטרינן מתרו"מ, משא"כ בדין הפקר כל שחל בהפירות שם הפקר שעה אחת, לעולם אית בהו פטורא דהפקר, ואין דינו תלוי כלל בשעת חובה, וכדתנן בפ"ק דפאה לעולם הוא גותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח וכו' המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר, הרי דבהקדש בעינן דוקא שיהא המירוח ברשות הקדש וזהו הפותר מתרו"מ, משא"כ בהפקר לעולם כל שהיו הפקר שעה אחת הרי הו פטורין לעולם מתרו"מ, ובלבד שיהא קודם מירוח דלאחר מירוח פינון שפכר נגמר חיוב הפירות בתרו"מ שוב לא חיייל בהו שום פטורא, אבל עיקר פטורו לא תלי במירוח ושעת חובה.

ולפ"ז נראה, דגם בחלה פינון דפטור הפקר שבה נלמד מתרו"מ ומקרא דנבא הלוי וגו', א"כ הוא שונה בדינו לפטור הפקר של תרו"מ דאינו תלוי כלל בשעת חובה, וכל שחל בה שם הפקר שעה אחת הרי היא לעולם בפטור הפקר שבה.

אלא דבאמת הך דינא לא יוכל להתקיים כלל גבי חלה, דאם בהפקיר אותה קודם שנעשית עיסה, הרי אינה עוד מעניינא דדין חלה כלל, והרי היא כמו תבואה קודם הגידול, ואינה שייכה עוד לשום דין חיוב ופטור של חלה, ואם הפקיר אותה לאחר שנעשית עיסה דהיינו לאחר גלגול, הרי פכר נתחייבה בחלה, ושוב לא מיפטורא, והרי היא

כתבואה לאחר מירוס דתנו דאין ההפקר פוטר בה, ונמצא דלא משפחת לה פטורא דהפקר מחלה רק בהיתתה הפקר בשעת גלגול, דהוא שעת התחלת הדין עיסה, דאז הוא דהויא בת הכי של חלות דין פטור של חלה, והעיסה עוד לא נתחייבה מעולם בחלה.

ואז הוא דמשפחת לה שפיר גבה הדין פטור של הפקר. ולפ"ז נמצא דאע"ג דבחלה הפקר שנה להקדש דלא חניל פטורו פי אם בשעת גלגול, מ"מ חלוקין הו בעיקר דינו וטעמו, דבהקדש הוא זה מעיקר הדין דאין ההקדש פוטר רק בשעת חובתה, משא"כ בהפקר באמת הוי דינא דפוטר לעולם בין בשעת חובתה ובין שלא בשעת חובתה, משא"כ בהפקר באמת הוי דינא דפוטר לעולם בין בשעת חובתה ובין שלא בשעת חובתה, ורק דכיון דהפטור לא מצי לחול פי אם בשעה שראוי לנהוג בה דין חלה, ע"כ ממילא דחלות פטורו הוא רק בשעת גלגול, וכש"נ.

ולפ"ז מדויק היטב לשון הרמב"ם, דלפי המבואר הרי פטור הפקר של חלה, נהי דהוא רק בשעת גלגול, אבל אין זה משום דינא דשעת חובתה, אשר ע"כ בסיפא דהקדישה קודם גלגול ומשגלגלה פדאה פטורה השמיט הדין הפקר, דשם הא נקט עיקר הדין דבשעת חובתה היתה פטורה, ובזה הא נשתנה הפקר דהדין פטור שלו הוא גם שלא בשעת חובתה, משא"כ ברישא בפדאה קודם גלגול או הקדישה לאחר גלגול דחייבת שפיר פלל גם הפקר, כיון דעכ"פ הרי שנה מיהא הפקר להקדש בזה דכל פטורו הוא רק בשעת גלגול ובלא"ה חייבת.

אלא דצ"ע על דברינו, דהנה בפ"ג דחלה תנו אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל וכו', גלגלה וכו' האוכל ממנה חייב מיתה, כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה, ולכאורה מבואר מזה דמשעת נתינת המים הויא בכלל עיסה הראוי לדין חלה, וכדחזינו דחניל בה קריאת שם של חלה, ורק דלא נגמר חובתה רק בגלגול, והויא דוגמת תבואה שהביאה שליש ולא נתמרחה, דחל בה קריאת שם של תרו"מ, אלא דחייבא דתרו"מ אפתי לית בה, והינו משום דכבר נגמר בה שם תבואה הראוי לדין תרו"מ, וכל דין הפטור הוא רק לאשוויי חייבא, וא"כ ה"נ בחלה דכונתה, פל דין גלגול הוא רק לאשוויי חייבא דחלה, אבל דין עיסה הראוי לדין חלה פבר יש בה משעת נתינת המים, וזהו דתנו דמגבהת חלתה ולפ"ז גם לענין דין פטור הפקר, דנתבאר דאין עיקר חלות פטורו תלוי בהשעת חובה, ורק אם העיסה הויא בת הכי של חלות דין פטור של חלה, א"כ הלא צריח להיות דינו, דמשעת נתינת המים ואילח, דכבר הויא עיסה השניכה לדין חלה, א"כ ממילא דשניח בה גם חלות הדין פטור של הפקר, וצריכה היא גם להפטר לעולם עי"ז, וכמו דקי"ל גבי תרו"מ דמשעת הבאת שליש חניל בהתבואה פטורא דהפקר ונפטרת לעולם מתרו"מ, וא"כ ה"נ גבי חלה משעת נתינת המים, כיון דתרונייהו חד דינא להו, דהויין בכלל דין תרו"מ ושלח, ורק דמיסטר בהו חייבא.

ולפ"ז צ"ע דברי הרמב"ם שכתב דאם הפקיר עיסתו עד שלא גלגלה וזכה בה ואח"כ גלגלה חייבת, דמבואר מזה דהפל תלוי רק בגלגול, וגם אם הפקירה לאחר נתינת המים אם אף זכה בה קודם גלגול חייבת, וצ"ע דמ"ש מתבואה שלפני מירוס דהפקר פוטר בה.

ולכאורה מוכרח מדברי הרמב"ם אלה, דפטורא דהפקר מחלה אין זה כלל מקרא דנפא הלוי וגו' הנאמר בתרו"מ, אלא שהוא פטור מסוים לענין דין חלה מקרא דעריסותיכם, והוי פכל פטורי דחלה דאזלינו רק בפתר השעת חובה, וע"כ ממילא דתלוי רק בגלגול שהוא שעת חובה דחלה.

ואפילו אם נימא דהפטור מחלה יליף מתרו"מ, ג"כ יוכל להיות דפטורא דהפקר מחלה תלוי רק בשעת חובתה, עפי"מ דאיתא בירושלמי פ"ק דמעשרות א"ר אילא מה נן קיימין אם בשנתמרח הפרי ברשות ההבקר וברשות ההקדש אמרה תורה ראשית דגגה ולא של הבקר ראשית דגגה ולא של הקדש אלא פי נן קיימין בשעהבקר שיבלין וחזר וזכה בהן בהפקר פטור בהקדש חייב בהבקר פטור מן ההיא דאר"י בשם ר"י ובא הלוי פי אין לו חלק ונחלה עמה וכו' יצא הבקר שיצה וידו שוין בו, הרי דבתרו"מ גופא איפא תרי גונוי פטורי דהפקר, חזא דילפינו מקראדדגגה ולא של הפקר, דבזה הפקר שונה להקדש, דכל פטורו הוא רק בשעת חובתו, ועוד איפא בהפקר פטור נוסף מקרא דנפא הלוי וגו', דמיני' ילפינו דהפקר פוטר לעולם, גם אם הפקיר שבלים וחזר וזכה בהן, ולא תלי פכל בדין שעת חובתו, ולפ"ז הרי י"ל דהא דחלה ילפא מתרו"מ לענין הפטור של הפקר, הוא רק לענין הפטור דדגגה ולא דגוהפקר, אבל הפטור השני שיש בהפקר מקרא דנפא הלוי וגו', בזה לא ילפא פכל חלה מתרו"מ, וא"כ ממילא דהדר דינא דהפטור של הפקר שבחלה הוא רק בשעת חובתה, כיון דעיקרו הוא מקרא דדגגה, וניחא היטב הא דפסק הרמב"ם דהפקיר קודם שתתגלגל וחזר וזכה בה חייבת בחלה, ולא חלק בין קודם נתינת מים לאחר נתינת מים, כיון דשאני פטור הפקר שבחלה דהוי רק בשעת חובתה דהוא זה שעת גלגול.

אלא דלפ"ז שוב קשה סוף דברי הרמב"ם שפסק דהקדיש קודם גלגול ופדה לאחר גלגול פטורה, ולמה השמיט הפקר, כיון דגם הפקר דינו כן דאם היתה הפקר בשעת חובתה פטורה, וצ"ע.

אלא דנראה, דבאמת לא דמי פכל דין נתינת המים לדין הבאת שלישי, וחלוקין הן ביסוד דינם מהדדי, דאע"ג דבתרנונייהו הוי דינא דחל בהו קריאת שם דתרו"מ וחלה נחויבא לית בהו, מ"מ ביסוד ועיקר דינם שני ענינים נפרדים הם, דהבאת שלישי יסוד דינה הוא בדין חויבא דתרו"מ, וביאור דין זה הוא, דהנה בחויבא דתרו"מ בעינן שני דברים, דגגה, שזהו עצם המחוייב בתרו"מ, ודיגגה, דבלא מירוח לא מתחייבי, וע"ז הוא דנאמר דין הבאת שלישי, דבהכי הוא דחשוב דגגה, וזהו כל יסוד דינה של תבואה שהביאה שלישי, דנשלם בה הדין של דגגה האמור בחויבא דתרו"מ, וזהו ג"כ טעמא דחל בה קריאת שם דתרו"מ, משום דנשלם בה דין דגגה לענין החיוב, ונמצא דיסוד דינה של הבאת שלישי שמועיל שיחול הפרשה דתרו"מ הוא זה מדיני החיוב של תרו"מ, משא"כ בדין חלה כל דין חייב חלה תלוי רק בשם עיסה, וחלות שם עיסה תלוי רק בגלגול לבד, ונתינת המים אינה שייכה פכל לדין החיוב של חלה, ויסוד הדין דנתינת המים נראה דהוא זה דין הנאמר במסוים לענין דין הפרשה דחלה, דמשעת נתינת המים חל בה קריאת שם דחלה, אע"ג דלענין החיוב לא חיייל בה עוד מידי, ואין נתינת המים מועלת פכל לזה, מ"מ חל בה קריאת שם, וכדאיתא בירושלמי שם והובא ברמב"ם בפ"ח מבכורים שם דהא דכיון

הפוטר, ואפילו היכא דאית בְּחֵלֶק כ"א פְּשִׁיעוֹר וַיֵּשׁ דֵּי בְּכָל חֵלֶק לְבַד לְחַיְיבוּ מ"מ פֶּל דְּחַיִּיל שֵׁם שְׁוֹתְפוֹת מְפֹטֵר מִדִּין שְׁוֹתְפוֹת.

וְהָא דְּמַחְלֵק הֶרְמֵב"ם בֵּין חֵלָה לְרָאה"ג, דְּבַחְלָה מְצַטְרֵף שֶׁל שְׁנֵיהֶם לְשִׁיעוֹרָא, וּבְרָאה"ג בְּעֵינֵי דְּוִקָא שְׁיָהָא בְּחֵלֶק כ"א פְּשִׁיעוֹר, גְּרָאָה דְּהֵינֵנו מְשׁוּם דְּחִלּוּקָה חֵלָה מְרָאה"ג, דְּבַחְלָה עֵיקַר חַיּוּבָא וְשִׁיעוֹרָא הוּי רַק עַל גּוּף הַתְּפָצָא שֶׁל הַעֵיסָה, דְּכָל דְּהוּנָא עֵיסָה שְׁיָהָא כְּשִׁיעוֹר נְטֻבְלָת וּמִתְחַיֵּיבָת בְּחֵלָה, וְע"כ מְצַטְרֵפִי לְזָה גַם מְשַׁנֵּי בְּעֵלִים מְיֻחָדִים, פִּינֵן דְּיֵישׁ פָּאן מ"מ עֵיסָת שִׁיעוֹר הַנְּטֻבְלָת לְחֵלָה, מִשָּׂא"כ בְּרָאה"ג, אַחֲרֵי דְּיִלְפִינֵן מְקָרָא דְּאִינְהָ טוּבְלָת, הֵדֵר דִּינָא דְּאִין פָּאן חַיּוּבָא כָּלֵל עַל גּוּף הַתְּפָצָא שֶׁל הַגִּזְזוֹת, וְרַק עַל הַבְּעֵלִים הוּא דְּחַיִּיל חַיּוּבָא, וְכֵן צִירוּף שִׁיעוֹרָא דְּחַמְשָׁה צֵאן ג"כ לֹא הוּי בְּהַתְּפָצָא שֶׁל הַגִּזְזוֹת, וְכִדְחֻזִּינוּן דְּגַם בְּגוּזוֹ הַשְּׁנִי לְאַחַר מְכִירַת גִּזְזוֹת הָרָאשׁוֹנָה ג"כ פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם בַּהֲט"ו שֵׁם דְּחַיִּיב בְּרָאה"ג, וְאֵע"ג דְּלִיפָא גְבִי' כָּלֵל תְּפָצָא גִזְזוֹת שֶׁל חַמְשָׁה צֵאן פִּינֵן דְּמְכַר אַחַת קוֹדֵם גִּזְזוֹת חֲבֵרְתָהּ, וּמ"מ חֻזִּינוּן דְּחַיִּיב בְּרָאה"ג, וּבַע"כ ש"מ דְּעֵיקַר צִירוּף שִׁיעוֹרָא בְּעֵינֵינוּן רַק לְגְבִי הַבְּעֵלִים, דְּבְּגִזְזוֹת חַמְשָׁה צֵאן מִתְחַיֵּיב בְּרָאה"ג, וְע"כ מְצַטְרֵפִי גַם בְּזֹאח"ז, וּלְפִי"ז לֹא מְצַטְרֵפִי רַק בְּחַד בְּעֵלִים אֲבָל בְּתָרֵי בְּעֵלִים לֹא יוּכְלוּ לְהַצְטְרֵף כָּלֵל בְּשִׁיעוֹרָם, פִּינֵן דְּאִין פָּאן דִּין צִירוּף בְּהַתְּפָצָא שֶׁל הַגִּזְזוֹת כָּלֵל, וְגַם דְּכִינֵן דְּהַחַיּוּב חַיִּיל רַק עַל הַבְּעֵלִים א"כ מְאַחַר דְּכ"א בַּפ"ע לִיפָא גְבִי' שִׁיעוֹרָא שְׁוֹתְפוֹתֵינוּ, מְמִילָא לֹא שְׁיָיָהָ שְׁיָהָ אֲחַד מְסִיעַ לְחַבֵּירוֹ בְּחַיּוּבוֹ, וְלֹא מְצַטְרֵפִי יַחַד, וְזֵהוּ שֶׁפֶסֶק דְּבַעֲינֵנוּן שְׁיָהָ בְּחֵלֶק כ"א מְהֵן כְּשִׁיעוֹר, מְשׁוּם דְּבִלְא"ה חֶסֶר שִׁיעוֹרָא, אֲבָל אַה"נ דְּבַעֲיָקֵר הַדִּין דְּשְׁוֹתְפוֹת פּוֹסֵק כְּחֻכְמִים דְּשְׁוֹתְפוֹת לֹא מְפֹטֵרָא, וְכַמְש"כְּהִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיֻבֵל פ"ט ה"ו וְהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָת אֶת הַשְּׁבוּעָה וְכו' בַּד"א בְּשְׁבוּעַת הַדִּינֵינוּן וְכָל פִּיּוּצָא בְּהַ מְדַבְּרִים שְׁאֵם יוֹדָה בְּהֵן שְׁבִיעִית מְשַׁמְטָת אֲבָל שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְּׁוֹתְפוֹתֵינוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מְשַׁבְּעוֹת שְׁאֵם יוֹדָה בְּהֵן יִשְׁלַם ה"ז יִשְׁבַּע אַחַר הַשְּׁמִטָה עכ"ל, וּבְהַשְּׁגוֹת ז"ל כְּמִדְּוָמָה לִי דְּבָר זֶה הוּצִיא מִן הַירוּשְׁלָמִי בַּמַּס' שְׁבִיעִית הָאוֹנֵס וְהַמְּפָתָה וְהַמוּצִיא ש"ר וְכו' אָמַר ר"י בְּשֵׁם רַב דְּרַבִּי מְאִיר הִיא דְּאָמַר בְּמִלְוָה הַדְּבָר תְּלוּי וְכו' עכ"ל, וְהִנֵּה הֵךְ דִּינָא דְּהֶרְמֵב"ם הוּא תּוֹסְפָתָא עֲרוּכָה בְּשְׁבִיעִית פ"ח דְּבָר שְׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתוֹ מְשַׁמְטָתוֹ שְׁבוּעָתוֹ וְדָבָר שְׁאִין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָתוֹ אִין מְשַׁמְטָת שְׁבוּעָתוֹ, וְהוּבָאָה הַתּוֹסְפָתָא הַלְזוּ בִירוּשְׁלָמִי שְׁבוּעוֹת פ"ז, וְהֶרָאב"ד הוֹסִיף דְּזֵה דְּחַיּוּב שׁוֹמְרִין וְכְדוּמָה אִין שְׁבִיעִית מְשַׁמְטָתוֹ הוּא מִהַמְּשַׁנָּה שְׁבִיעִית פ"י מ"ב דְּהָאוֹנֵס וְהַמְּפָתָה וְהַמוּצִיא ש"ר וְכָל מַעֲשֵׂה ב"ד אִין מְשַׁמְטִין וְקָאֵמַר ע"ז בִירוּשְׁלָמִי דַר"מ הִיא דְּאָמַר בְּמִלְוָה הַדְּבָר תְּלוּי, וְא"כ צ"ע אִיזָה הַשְּׁגָה יֵשׁ פָּאן, אִם לֹא שְׁנִימָא דְּבָא לְהֶרָאוֹת מְקוֹר דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם, אֲשֶׁר לְזָה הִי צְרִיף לְצִינֵן גַם דְּבָרֵי הַתּוֹסְפָתָא ג"כ, וְצ"ע.

וְנִרְאָה לֹאֲמַר, דְּהִנֵּה הֶרְמֵב"ם שֵׁם בַּה"ח כְּתֹב ז"ל הַלְלוּהוּ וּתְבַעוּ וְכַפֵּר בּוֹ וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִטָה וְהוּא בְּכַפִּירוֹתוֹ וְהוּדָה אַחַר שְׁעֵבְרָה שְׁבִיעִית אוֹ שְׁבָאוּ עָלָיו עֲדִים אַחַר הַשְּׁבִיעִית אִין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָת, וְכַתֵּב ע"ז הֶרָאב"ד שְׁדִין זֶה אִינוּ אֱלָא כְּשִׁפְטָרוֹהוּ ב"ד בְּשְׁבוּעָתוֹ אֲבָל בִּלְא"ה מְשַׁמְט דַּל"כ קָשְׁיָא מִתְּנִיתִין דְּשְׁבוּעוֹת דְּתַנֵּן הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָת אֶת הַשְּׁבוּעָה וְהָרִי זֶה עוֹמֵד בְּכַפִּירוֹתוֹ, ר"ל חֻזִּינוּן מְזָה דַּעַפ"י שְׁעוֹמֵד בְּכַפִּירוֹתוֹ מ"מ פֶּל זְמַן שְׁחַיִּיב לִישְׁבַּע וַיֵּשׁ לְהַמְלִיחָה זְכוּת לְתוּבָעוֹ עֲדִינֵן מְשַׁמְטָת, וְקָשָׁה עַל הֶרְמֵב"ם שְׁפַתֵּם הַדְּבָרִים וְלֹא חֵלֶק בֵּין כְּפִירָה שְׁחַיִּיבִין עֲלֵי שְׁבוּעָה וּבֵין כְּפִירָה שְׁאִין חַיִּיבִין עֲלֵי שְׁבוּעָה.

גם בשבועת ממונא, אם נימא דאינה משמטת את עצם החוב, א"כ נמצא דהשמטת השבועה הוית רק שמטת שבועה לחדוד, בלא שום סרף שמטת ממון, ובשבועה לחדוד ס"ל להראב"ד דלא שייכא כלל שמטתה, דאין שמטתה אלא בעצם החיוב ממון בלבד, ועדיפא מינה מצאנו דגם ממון אינו משמט אלא א"כ זקפו במלנה, ושאר חובות פגון נזקין והקפת חנות אינו משמט, ואינה זקיפת מלנה שייך גבי שבועה דתשמט, ואשר ע"כ פירש הראב"ד, דהגזה"כ דשביעית משמטת את השבועה בא להשמיענו דבמקום שהלנה נתחייב שבועה אז גם עצם החוב נשמט, אע"פ שעמד בכפירת חובו, והא דכפרנית אינה משמטת היינו דוקא היכא דלא נתחייב שבועה, דאז אינו יכול לתובעו פלום, וע"כ לא חל עלי' שמטתה.

ואשר יראה לומר בשוב דעת הרמב"ם, דהנה בהה"ד דינא דשמטתה מצינו עשה דשמוט כל בעל משה ידו, ולא דלא יגוש, וצריך ביאור אם הה"ד דינא דשמטתה ליכא כ"א בשמטת עצם החוב שייכטל לגמרי, אבל אם עצם החוב לא שייך בדין שמטתה שייכטל אז אינו נוהג בו דין שמטתה כלל, או אולי אפשר פניו דאיכא לאו דלא יגוש א"כ אף אם עצם החוב איננו מתבטל מ"מ נוהג בו דין שמטתה לענין זה שאינו יכול לנוגשו, ואם אף יצויר דעל עצם: השמטת החוב לא יוכל לחול עליו דין שמטתה, ועל הנגישה תוכל לחול עלי' דין שמטתה, אפשר דיועיל הדין שמטתה לענין הה"ד נגישה שתבטל.

ונראה דזהו דעת הרמב"ם דהשמטתה מועלת לענין השבועה ולא לענין עצם החוב והבאנו על זה השגת הראב"ד דהרי שמטתה לא שייכא אלא על חיוב ממונא, וכינן דעצם החוב אינו משמט הרי קשה איה תחול השמטתה על השבועה לחדוד, ולפי"ז ניחא, דהרי השבועה היא אחת מנגישות של תביעת החוב, וא"כ שפיר אמרינו, נהי דעצם החוב אינו משמט, מ"מ לאו דלא יגוש איכא, ושפיר משמטת הה"ד נגישה דשבועה.

ובזה יבאר היטב לשון הרמב"ם שכתב הה"ד דינא דשביעית משמטת את השבועה וסיים הטעם משום שנאמר לא יגוש מפל מקום לא לשלם ולא להשבע, וקשה דאמאי שנה הרמב"ם ונהיבא הה"ד קרא דלא יגוש, ונהרי בשבועות דמ"ט ילפינו לה מקרא דדבר השמטתה דאפילו דבור משמטת, אכן לפי דברינו הריניחא, דאחרי דילפינו לה מקרא דדבר השמטתה דמשמטת את השבועה, אפתי צריך לדעת אינה דין שמטתה חל על השבועה בלא שמטת ממונא, ובע"כ דהיינו משום דחשיבא נגישה, ונכלל זאת בכלל לאו דלא יגוש, וע"כ שפיר הביא הרמב"ם הה"ד קרא דלא יגוש, פניו דכל עיקר שמטת השבועה היא אף מקרא דלא יגוש.

והאומנם דנראה דעל נגישה לבד לא חייב כלל דין שמטתה, וראי' לזה מכפרנית היכא דנתחייב שבועה לדעת הרמב"ם דהחוב אינו מתבטל ומותר לנוגשו ג"כ, הרי דלא חל על הנגישה דין שמטתה ולא אמרינו דע"י השבועה תשמטתנה כל הנגישות, וא"כ הרי קשה דאיה חלה שמטתה על השבועה לבד.

אכן נראה, דכל עיקר דין שמטתה לא שייך רק על חיובא שיש למלנה על הלנה, אבל נגישה הא לא הוית כלל חיובא, אכן שבועה דהוית נגישה שהיא חיובא על הלנה, ע"כ שפיר מועיל מה דהוית נגישה על החוב שיהא חל על השבועה הדין דלא יגוש, וגם דהרי עיקרה של שבועה הא הוית בצירוף החיוב תשלוטין שיש לו עליו, דהרי אינו מחוייב

כָּלֵל לִישָׁבַע וְרַק דָּאָם לֹא יִשָּׁבַע יְהִי חַיִּיב לְשַׁלֵּם, וְאֲשֶׁר ע"כ הָרִי ס"ל לְהֶרָאָב"ד דְּנִשְׁמַטְתָּ גַם הַחֹב, אָכֵן דַּעַת הֶרְמֵב"ם דִּהְחֹב אֵינּוּ נִשְׁמַט, אָבֵל הָא מִיְהָא מוֹעִיל זֹאת, דְּחִיָּיל עַל הַשְּׁבוּעָה דִּין נְגִישַׁת חוֹב, וְיֵשׁ בָּהּ הִלְאוּ דְלֹא יִגְוֹשׁ, וְאֵע"ג דְּלֹא שְׁיִיךְ בָּהּ דִּין זְקִיפַת מְלוּנָה, וְהֵינָא פְּשָׁאָר חַיִּיבֵי תוֹרָה, דְּאֵין בְּהֶם דִּין שְׁמִטָּה, אָבֵל מֵאַחַר דְּדִין שְׁמִטָּה שְׁלָה מְשׁוּם דְּהֵינָא נְגִישָׁה בְּעֵצָם הַחֹב, וְעֵצָם הַחֹב הָא יֵשׁ בּוֹ זְקִיפַת מְלוּנָה, מִמִּילָא נִשְׁמַטַּת שְׁבוּעָתוֹ ג"כ מְשׁוּם לֹא יִגְוֹשׁ, וְכַמְש"נ וְהִנֵּה בְּגִיטִין דְּף י"ח אֲנִס וְקִנְס וּפְיִתוּי וּכְתוּבַת אֲשֶׁה שְׁזַקְפִּין בְּמְלוּנָה מְשַׁמְטִין וְאֵם לֹא אֵינָם מְשַׁמְטִין מֵאִמְתִּי בְּזַקְפִּין בְּמְלוּנָה מִשְׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין, אֲשֶׁר לְפִי"ז הָא צ"ע הֵךְ דְּכָל שְׁאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטַת אֶת הַמָּמוֹן אֵינָה מְשַׁמְטַת אֶת הַשְּׁבוּעָה, דְּנִקְטָה הֶרְמֵב"ם עַל הַנֶּה מְמוֹנוֹת דְּאֵינָם מְשַׁמְטִין מְשׁוּם דְּחִסּוּר זְקִיפַת מְלוּנָה, וְהָרִי זֶה לֹא יִתְכַן אֱלָא בְּשִׁלָּא עֲמַד בְּדִין, אָבֵל כִּינּוּ דְּנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה א"כ הָא כְּבָר עֲמַד בְּדִין, וְשׁוֹב הֵינָא זְקִיפַת מְלוּנָה וּמְשַׁמְטַת אֶת הַמָּמוֹן, וְתִשְׁמַט גַם אֶת הַשְּׁבוּעָה.

וּצ"ל דְּהָא דְּהַעֲמֻדָה בְּדִין חֲשׁוּבָה זְקִיפַת מְלוּנָה הֵינּוּ הִיכָא שְׁנִתְחַיֵּיב אוֹ שְׁהוּדָה לֹו וְאֵז הוּא דְּהֵינָא זְקִיפַת מְלוּנָה, מִשָּׂא"כ הִיכָא דְּלֹא נִתְחַיֵּיב רַק שְׁבוּעָה, ע"כ עֲדִינּוּ לֹא נִזְקָר חַיִּיב הַמָּמוֹן בְּמְלוּנָה, וְשִׁפִּיר אֵינּוּ נִשְׁמַט.

וְהָרִי הָא דְּבַעֲיָנּוּ זְקִיפַת מְלוּנָה הוּא מְקָרָא דְּמִשָּׂה יָדוּ דְּלֹא הָנִי מִשָּׂה יָדוּ כ"א הִיכָא דְּנִזְקָפוּ בְּמְלוּנָה, וְכֵן הָא דְּכַפְרָנִית אֵינָה מְשַׁמְטַת הוּא ג"כ מְשׁוּם דְּכִינּוּ דְּאֵינּוּ יְכוּל לְתוּבְעוּ אֵינּוּ בְּכָלֵל מִשָּׂה יָדוּ, וְע"כ אֵינּוּ מְשַׁמְט, וְא"כ לְדַעַת הֶרָאָב"ד דְּס"ל דְּהִיכָא דְּנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה חֲשׁוּב מִשָּׂה יָדוּ גַם עֵצָם הַמְלוּנָה וְחַיִּיב הַתְּשׁוּלוּמִין, וְרָא' לָזֶה מִדְּמִשְׁמַט גַם עֵצָם הַחֹב הִיכָא דְּנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה, ע"כ הוּא הַדִּין לְעֵנִין זְקָפוּ בְּמְלוּנָה ג"כ מִהֵנָּא הָא דְּנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה שְׁיִהָא נִזְקָר גַם עֵצָם הַחֹב בְּמְלוּנָה.

וּלְפִי"ז זֶהוּ שְׁהִשִּׁיג הֶרָאָב"ד עַל הֶרְמֵב"ם שְׁפָתָב דְּבָכָל הָנִי שְׁאֵין שְׁבִיעִית מְשַׁמְטַת אֶת הַמָּמוֹן כְּגוֹן חַיִּיב שׁוּמְרִין וְכַדוּמָה אֵינָה מְשַׁמְטַת גַם אֶת הַשְּׁבוּעָה, וְע"ז הַקְּשָׁה דְּכִינּוּ דְּהַטְעַם דְּאֵינָה מְשַׁמְטַת אֶת הַמָּמוֹן הוּא מְשׁוּם דְּלֹא הָנִי זְקָפוּ בְּמְלוּנָה, וְא"כ כ"ז הוּא בְּלֹא נִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה בְּב"ד, אָבֵל בְּשְׁנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה בְּב"ד אֵז הָרִי גַם חַיִּיב הַמָּמוֹן נִזְקָר בְּמְלוּנָה, וְא"כ שׁוֹב הַדֵּר דִּינָא לְהִיּוֹת נִשְׁמַט בֵּין הַמָּמוֹן וּבֵין הַשְּׁבוּעָה.

וְהֶרְמֵב"ם לְטַעְמֵי אֲזִיל דְּס"ל דְּבָזָה שְׁנִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה עוֹד לֹא נְכָלֵל עֵצָם חַיִּיב הַמָּמוֹן בְּכָלֵל מִשָּׂה יָדוּ, וְא"כ הוּא הַדִּין לְעֵנִין זְקִיפַת מְלוּנָה ג"כ אֲמָרִינּוּ דְּלֹא הָנִי בְּכָלֵל מִשָּׂה יָדוּ וְלֹא נִזְקָר עוֹד הַמָּמוֹן בְּמְלוּנָה, וְע"כ שִׁפִּיר פְּסַק דְּהַשְּׁבוּעָה ג"כ אֵינָה נִשְׁמַטַּת, כִּינּוּ דְּכָל עֵיקָר שְׁמִיטַת הַשְּׁבוּעָה הוּא מְשׁוּם דְּהֵינָא נְגִישָׁה בְּהַחֹב, וְא"כ כִּינּוּ דְּלִיתָא לְשַׁמְטָה בְּהַחֹב מְשׁוּם דְּלֹא נִזְקָר בְּמְלוּנָה, ע"כ גַם הַשְּׁבוּעָה אֵינָה נִשְׁמַטַּת כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר, וְדוּק.

פ"י ה"ה אָבֵל כָּל הַגְּאוּנִים אֲמָרוּ שְׁמִסְנוֹרַת הִיא בִּידֵיהֶם שְׁנָה אִישׁ מִפִּי אִישׁ שְׁלֹא מְנוּ בְּאוֹתָן הַשְּׁבִיעִים שְׁנָה שְׁבִין חֲנוּרְבֵן בֵּית רֵאשׁוֹן וּבְנִין בֵּית שְׁנֵי אֱלָא שְׁמִטוֹת בְּלִבָּד בְּלֹא יוּבֵל, וְכֵן מִשְׁחָרַב בְּאַחַרְוֹנָה לֹא מְנוּ שְׁנַת הַתְּמִשִּׁים אֱלָא שְׁבַע שְׁבַע בְּלִבָּד מִתְחַלַּת שְׁנַת הַחֲנוּרְבֵן וְכֵן עוֹלָה בְּגִמְרָא וְכו' עכ"ל, וּבְהַשְּׁגוֹת ז"ל א"א הַגְּאוּנִים שְׁאֲמָרוּ שְׁאֵין מוֹנִין מִשְׁנַת הַחֲנוּרְבֵן אֱלָא שְׁבַע אוֹלֵי ג"כ קוֹדֵם הַחֲנוּרְבֵן כִּי יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּסִבִּירָא לְהוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר שְׁנַת תְּמִשִּׁים עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן וְכו' עכ"ל, וּבִיאוּר הַדְּבָרִים שֶׁל הַשְּׁגַת הֶרָאָב"ד הוּא, דְּבִאָמַת הָרִי מְבֹאָר בְּעֶרְכִין דְּף ל"ב דְּבִבֵּית שְׁנֵי נְהִגָה רַק שְׁבִיעִית וְלֹא

יובל מ"מ מנו יובלות לקדש שמִיטין, וכן פסק הרמב"ם בהל"ג שם, הרי דאע"ג דאין יובל נוהג, מ"מ חשבון השנים של שביעית היה מתחיל לאחר שנת החמשים, וע"כ מנו יובלות בכדי להתחיל אח"כ חשבון שנות השביעית, וא"כ מ"ש דלאחר חורבן לא מנו יובלות, הלא הדין של חשבון השנים לא נשתנה גם לאחר החורבן, וע"כ סובר הראב"ד דמה שאמרו הגאונים דלא מנו יובלות לאחר חורבן, הוא רק לר' יהודה, דלדידן גם בבית שני לא מנו יובלות, מאחר שעולה לכאן ולכאן, אבל הרמב"ם דפסק פרבון דבבית שני מנו יובלות לקדש שמִיטין, קשה מ"ש דלאחר חורבן לא מנו יובלות.

ואשר יראה לומר בזה, עפ"י מ שפסק הרמב"ם בהל"א שם ז"ל מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לה שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמשים, ושתי מצות אלו מסורין לב"ד הגדול בלבד עכ"ל, וא"כ י"ל דאין היובל נוהג אלא א"כ הןקבע ע"י ספירה וקידוש ב"ד, ואם לא הןקבע ע"י ספירה או שלא קדשוהו אינו יובל, וכן הוא בר"ה דף ח' ודף כ"ד וקדשתם את שנת החמשים שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חמשים, הרי דהוי קידוש גמור כמו קידוש ר"ח, וכמו דבקידוש ר"ח אם לא קדשוהו ב"ד לא הוי ר"ח כלל, כמו כן בקידוש שנת החמשים אם לא קדשוהו ב"ד אין דין יובל על השנה כלל.

והנה הא דמנו יובלות לקדש שמִיטין, הא הוי משום דכן הוא הדין דאע"ג דאין יובל נוהג מ"מ אינו עולה במנן השמיטין, וצריך למנות השמיטין אחר שיעבור שנת היובל. ולפ"ז נוכל לומר בדעת הגאונים לדעת הרמב"ם, דכ"ז הוא בזמן הבית שהיתה ספירת ב"ד וקדשו את היובלות, וחיילא בהו קביעותא דשנות יובל, אלא דלא היה היובל נוהג משום דלא היו כל יושביה עליה, והו דיןא דכל יושבי אינו מעכב אלא שלא ינהגו בה דיני יובל, כמו החזרת שדות וכדומה, אבל עצם השנה דין יובל עליה מד"ת, וע"כ הוי בה דינא שאינה עולה לחשבון השמיטין, וע"כ מנו יובלות לקדש שמִיטין, משא"כ לאחר החורבן, דחסר אז ספירה וקידוש ב"ד, עצם השנה לית בה דין יובל, דבלא קביעת הספירה והקידוש כל השנים אין נקבעים ועולין בחשבון היובל, ובטל כל מספר היובל, ושנה זו אין בה דין שנת החמשים ואינה שנת היובל כלל, וע"כ באמת הדין דעולה היא למנן השמיטין, ולא שיהי למנות יובלות לקדש שמִיטין פיון דמצד הדין השנה עולה במנן השביעית הכא, ושפיר פסק הרמב"ם לדעת הגאונים דלאחר החורבן אין מונין רק שמִיטין לבד וחשבון היובלות בטל.

ונראה דיסוד דברי הרמב"ם עפ"י הספרא פ' בהר ז"ל מנין עשה שביעית אע"פ שאין יובל ת"ל והיו לה שבע שבתות שנים, ומנין עשה יובל אע"פ שאין שביעית ת"ל תשע וארבעים שנה דברי ר"י וחכ"א שביעית נוהגת אע"פ שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא א"כ יש עמו שביעית, והנה הא דקאמר עשה יובל אע"פ שאין שביעית, היכן מצינו שהיובל יהיה נוהג והשביעית לא תהיה נוהגת, בע"כ רק באופן זה שבשנת השביעית לא היו כל יושביה עליה ובשנת היובל היו כל יושבי עליה, וא"כ ע"כ ס"ל לר"י וחקמים דהכא דבשביעית בעינן כל יושביה, כרבי בריש מו"ק דמקיש שביעית ליובל, וא"כ קשה רישא דספרא דאמר מנין עשה שביעית אע"פ שאין יובל, הרי בזמן שאין יובל הא אז אין גם שביעית, כדמוכח מסיפא דלענין כל יושביה שנה שביעית ליובל.

וע"כ צ"ל דהך דרשא עשה שביעית אע"פ שאין יובל איגרי היכא דחסר ספירת ב"ד בינתים, דאז הרי בטל החשבון של יובל, וכמו שהבאנו לעיל לשון הרמב"ם דמצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים, והיינו פדכתיב בקרא וספרת, והנה שנים דלית בהו ספירה אין עולין לחשבון שנות היובל, ומבטלין את החשבון שצריף לחזור ולספור מקדש שנות היובל, ונמצא דהנה שנים דלית בהו ספירה לית בהו יובל, פיון דלעולם לא יצורפו לשני היובל.

והנה כל הך דינא דנספרת וקדשתם לא קאי רק על יובל, דליובל הוא דבעינו ספירה וקידוש, אבל בשביעית לא הוזכר כלל ספירה גבה, דהספירה דכתיב בה היא רק משום יובל, אבל שביעית עצמה ממילא חייגלא גם בלא ספירה וקידוש, וע"ז קאי הספרא מנין עשה שביעית אע"פ שאין יובל, דהיינו אם לא ספרו ב"ד איזה שנים, ונמצא דאלו השנים ושביעית זו דלא ספרו בה אינם עולים לחשבון היובל, והוא שביעית בלא יובל, ובשביל שביעית הרי לא איכפת לן בהספירה, וע"ז בא הספרא ללמד דעשה שביעית אע"פ שאין יובל.

הרי נמצינו למדין מתוך הספרא, דספירה וקידוש ב"ד הם לעיכובא ביובל, ואם אין ספירה וקידוש ליכא יובל, ואין השנים עולין בחשבון היובל כלל, וגם נלמד מזה דבלא ספירה וקידוש ב"ד עצם השנה אינה בכלל שנת היובל כלל, וכדחזינו דגם ספירה שאינה כלל בשנת היובל עצמה כ"א בשנים הקודמות ג"כ מעכבת ביובל, וספירה הלא נדאי דכל עיקרה היא לקבוע את שנת החמשים שיהא דין שנת היובל עליה, ועיכוב הספירה בע"כ דהוא על קביעותא דיובל, וכיון דגם הקביעות בטלה א"כ נדאי דאינה בכלל שנת החמשים כלל, וכן מבואר מהספרא דבאין כל יושביה עליה מ"מ השנים עולין למנין היובל, ואם בשנת החמשים היו כל יושבי עליה היובל נוהג, וכדחזינו דלא איפלגו ר"י ורבנן אלא בלא היו כל יושבי בשנת השביעית עצמה, ומשום דחסרון שביעית הוא דמעכב ליובל, אבל אם באמצע השבוע לא היו כל יושבי שפיר השנים עולין למנין היובל.

אשר ע"כ זהו שחלקו הגאונים, דבאין כל יושבי עליה דמנין היובל נוהג ע"כ מנו יובלות לקדש שמטיו, פיון דדין שנת חמשים בה, ודינה דאינה עולה למנין השביעית, משא"כ בחסר ספירה וקידוש, דבטל כל המנין של יובל, ע"כ אין מנין רק שמטות, פיון דבטל כל מנינא דיובל, וכל בלא יובל לית בה דין שנת חמשים ואין לנו למנות רק שבע שבע בלבד וכש"נ.

והנה לפי"ז הא נמצא נלמד מתוך דברי הספרא אלו דעשה שביעית ואע"פ שאין יובל, דכמו דעיקר קביעת שנת השביעית לא בעי ספירה וקידוש, כמו"כ ניהוג דין שביעית הוא ג"כ נוהג אף בלא ספירה וקידוש, ולכאורה קשה מאחר דהספרא קאי הכא אליבא דרבי דשתי השמטות תלויות זב"ז, וכדהוכחנו למעלה מהך דעשה יובל ואע"פ שאין שביעית דהיינו שלא היו בשנת השביעית כל יושבי עליה, הרי דגם שביעית בעיני כל יושבי, והיינו כרבי דסובר דשביעית תלויה ביובל, וא"כ אמאי לא תליא שביעית ביובל גם בדין ספירה וקידוש.

אכן נראה דזה נדאי דלענן ספירה וקידוש אין שביעית תלויה ביובל, [ועיין בראשונים שהביאו דעת בעהמ"א דסובר באמת דבזמן דליכא קידוש ב"ד ליתא גם לשביעית משום הך דרבי, והראשונים חלקו עליו עיין בר"ן פ"ד דגיטין, והסברא לזה נראה, דדוקא לענן פל יושבי, דאם לא היו פל יושביה עליה הרי הם פטורין מדין יובל, בזה הוא דתליא שמקטה ביובל, דהיכא דפטורים מיובל פטורים גם משביעית, משא"כ היכא דחסר הקידוש וספירה הא אין בזה דין פטור מיובל, דהרי רחמנא אזהר וספרת וקדשתם אלא דאם לא ספרו ממילא אין פאן יובל, אכל לא דפטורים הם, וגם היכא שאין ב"ד פלל לספור ולקדש, ג"כ לא פטירי מיובל, ורק דאנוסים הם, ובכה"ג דאין נפטרים מהיובל לא מצאנו דתלי רחמנא שביעית ביובל, וע"כ שביעית נוהגת אפילו היכא דחסר הספירה וקידוש.

ונראה דהכי מוכרח מסיפא דספרא דעשה יובל אע"פ שאין שביעית, דהיינו כגון שלא היו בשנת השביעית פל יושבי עליה, וא"כ הרי מוכח מזה להדיא דגם היכא דבאמצע היובל לא היו פל יושבי, מ"מ פל שבשנת היובל בשעתו היו פל יושביה עליה, נוהג בי דין יובל, וקשה לפ"ז דאיך אמרינו דבזמן שאין פל יושביה עליה דליכא יובל ליתא גם לשביעית, והא אפתי יוכל להיות שבשנת היובל יהיו פל יושביה עליה וינהוג היובל ומה שאין עתה פל יושביה אין זה נוגע לדין יובל, אלא נדאי דהפירוש הוא דכיון דעתה הוא שעת פטור מיובל, ע"כ פטורים גם משמקטה.

ולפ"ז פיון דעיקר הדרשא, לא דתלוי בזה אם יתנה היובל נוהג בשעתו אם לא, אלא דהעיקר אם עתה בשעת שמקטה היא שעת פטור מיובל אם לא, ונמצא דאין השביעית תלויה בעצם הקיום של יובל, ורק בדין יובל היא דתליא שביעית, וע"כ שפיר נוכל לחלק כמש"כ, דדוקא באין פל יושביה עליה דפטורים הם מיובל ע"כ לא נהגה גם שמקטה, משא"כ היכא דחסר הספירה וקידוש, דאין בזה צד פטור מיובל, ורק דחסר עצם הקיום של יובל, ע"כ אין שמקטה תלויה בזה ביובל פלל, ואין זה נוגע להך דינא דרבי דשתי השמטות תלויות זב"ז, והספרא דקאמר עשה יובל אע"פ שאין שביעית ועשה שביעית אע"פ שאין יובל קאי על הא דכתיב וספרת לה שבע שבתות שנים וקדשתם את שנת החמשים אם דין שבע השבתות וקידוש דשנת החמשים הם מעפבים זא"ז אם לא, אכל אין זה נוגע לדינא דרבי דשתי שמטות.

והנה בערכין דף י"ב הנה שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיה אהדרינהו לא קחשיב להו, ועיין ברש"י שם דהמגן הראשון של יובל נתבטל אחר שגלו וכשהחזירו ירמיה התחילו למנות שנות היובל מחדש, וקשה לרבנן דרבי דס"ל דשביעית נוהגת אף באין פל יושביה עליה מד"ת, א"כ הא נמצא לדידהו דגם לאחר שגלו עשרת השבטים מ"מ חשבון השביעית הנה קיים מד"ת, וא"כ איך נתבטל לאחר שהחזירו ירמיה החשבון שמקודם שהנה קיים מה"ת לענן שביעית, וגם לרבי דס"ל דבזמן שאין פל יושביה עליה אין גם שביעית, מ"מ הרי איכא עוד פמה דברים שהם ד"ת התלויין במגן שנות השביעית, ונוהגין גם בזמן דליכא פל יושביה, וכגון תרומות: ומעשרות דתלויין בשנות השביעית, וכמבואר ברש"י פתובות דף כ"ה עיי"ש, ונהגו אז מד"ת, ואיך בטל לגבייהו אח"כ כשהחזירו ירמיה החשבון של שביעית שמקודם שהנה קיים מד"ת.

והנראה בזה, דכיון דכל עיקר מה שקובע למגן היובל היא הספירה, וע"כ פינון שהתחילו אח"כ לספור השנים של יובל מתחלה, ע"כ ספירה זו היא שמבטלה להחשבון שמקודם, וקבעתן להשנים שאח"כ בכלל מגן שנות היובל שמחדש, והיא שהפקיעה חשבון השביעית שמקודם, ותיילא בהו קביעותא דשנות יובל שאח"כ.

אכן הרי כ"ז לא שנייה אלא אם נימא דהספירה היא דין של עיפובא בעיקר קביעותא דיובל, וע"כ שפיר אמרינן דהשנים שלא ספרו לא עלו למגן היובל, ואח"כ פשהתחילו לספור נעשה קביעות חדשה, אבל אם נימא דכל עיקרה של ספירה היא רק למצוה, ולא היא שקובעת להמגן של יובל, וגם אינה מעפכת ביובל כלל, א"כ הרי ודאי דלא שנייה כלל שתבטל חשבון השביעית שמקודם.

אלא ודאי מוכרח כמש"כ דהספירה מעפכת ביובל, והיא עיקר קביעותה של מגן היובל, ולהכי הוא שהותחל מגן חדש ע"י הספירה, וזהו להדיא כמש"כ בדעת הגאונים לדעת הרמב"ם, דלאחר התורבן דלא היו ספירה וקידוש לא מגו רק שמקטין ולא יובלות, והמסורת שהזכירו הוא בעצם המעשה דאחר התורבן לא היו עוד ספירה וקידוש ב"ד, וממילא דלא מגו יובלות.

והו לכאורה יש לדחות ראיה זו ולומר דהא, דהנה שני לא קחשיב ובטל כל המגן, הוא משום דכיון דגלו ולא היו כל יושבי עלי ובטל מהן דין יובל מד"ת, ע"כ אין שנים אלו עולות למגן שני יובל, וכשחזרו ונתחייבו ביובל מדאורייתא הותחל מגן חדש, אבל אה"נ דמעשה הספירה והקידוש אין מעפבין ביובל, כ"א דהוי מצוה לספור ולקדש.

אכן לפ"ז הרי קשה, לאידך ברייתא לרבנן דר"י דשנת היובל אינה עולה למגן השמיטין, דתניא שם דשבעה עשר יובלות מגו ישראל, שבזה עולה גם הנה שני שגלו ולא היו כל יושביה, דמבאר מזה דגם באין כל יושביה ג"כ לא מיבטיל חשבון המגן של יובל, וכדהבאנו פן לעיל גם מהספרא, אלא ודאי דעיקר המגן חדש שהותחל הוא רק משום חסרון הספירה, וע"כ בזה הוא דפליגי הנה תרי ברייתות אם בשעשה שגלו היתה ספירת ב"ד אם לא.

ולהדיא מבואר פן בתוס' שם שהקשו הנה תרי ברייתות אהדדי, ותימצו דלר"י דס"ל דשנת היובל עולה למגן שביעית, וליכא נפקותא ממגן היובלות למגן השמיטין, ע"כ נתבטל מגן היובלות בשעשה שגלו, משא"כ לרבנן דשנת היובל אינה עולה למגן השביעית, והוצרכו למנות יובלות גם בשעשה שגלו כדי לקדש שמיטין בזמנם, על פן לא הופסק מגן היובלות, וכדבריהם מבואר להדיא בדרף ל"ג שם, אלא דאפתי צ"ע, דנהי דלר"י אין מגן היובל משנה את מגן השמיטין, אבל מ"מ במה הופסק מגיבו לשנות שנות השביעית אח"כ כשחזרו, אלא ודאי דכוננת התוס' כמש"כ, דהעיקר תלוי בספירת ב"ד, וע"כ לר"י דלא הוצרכו לספירת ב"ד ממילא נתבטל מגן היובלות משום חסרון ספירה, משא"כ לרבנן דמגו יובלות כדי לקדש שמיטין בזמנם, והיתה ספירת ב"ד גם בשעשה שגלו, ע"כ נתקיים המגן גם אח"כ כשחזרו, והוא כמש"כ דקביעות מגן היובל הוא ע"י ספירה וקידוש ב"ד, וכש"נ.

והנה הראב"ד הרי חולק וס"ל דגם לאחר התורפן ובוזה"ז מונין יובלות לקדש שמטיין, ומבואר מזה דס"ל דהספירה וקידוש אינו לעיכובא ביובל, או דנימא דגם הראב"ד ס"ל דספירה וקידוש מעכבין ביובל, ורק דס"ל דכל זה הוא לענן נהיגת דין היובל, אבל זה ששנת היובל אינה עולה למגן השמטיין, הוא דין בפ"ע בקביעות השנים, ואף אם אין השנה קדושה בקדושת יובל מ"מ אינה עולה למגן השביעית, וצ"ע בזה.

אכן נראה, דכ"ז לא שייך אלא אם נימא דספירה אינה מעכבת, וליכא דין שצריך קביעת השנים ביובל, כי אם דממילא שנת החמשים היא נקבעת להיות שנת היובל, וא"כ ממילא דעיכוב הקידוש ג"כ אינו בעיקר הקביעות דיובל, ורק מדין קידוש הוא דמעכב, וא"כ שפיר י"ל, דאע"ג דהקידוש מעכב, מ"מ כל שהוקבעה עפ"י חשבון להיות שנת היובל שוב אינה עולה במגן השביעית, אבל אם נימא דגם ספירה מעכבת, ואיכא דין קביעות השנים ביובל, דצריך ספירה לקובעה בשנת היובל, וא"כ הרי ממילא דבין עיכוב הקידוש ובין עיכוב הספירה תרוננייהו בעיקר קביעותא דיובל הניין, דבלא קידוש וספירה אין השנה נקבעת להיות שנת היובל כלל, וממילא דעולה היא גם במגן השביעית, כיון דלאו שנת היובל היא כלל.

אלא בע"כ נראה מוכרח בדעת הראב"ד, דס"ל דספירה אינה מעכבת כלל ביובל, וכל שעפ"י חשבון היא שנת החמשים הרי היא חשיבא שנת היובל מדינא, ומשו"ה ס"ל דאינה עולה לחשבון השביעית.

אלא דבזה יש להסתפק, אם ס"ל דגם קידוש שנת היובל אינו מעכב, ומשו"ה הוא דאינה עולה למגן השמטיין, או דס"ל, דאע"ג דקידוש מעכב ואינו נוהג יובל בלא קידוש, מ"מ אינו עולה למגן השמטיין, דכיון דקביעות השנים הוא דין בפ"ע קיים גם ממילא, ורק דחסר בי' דין קידוש, ע"כ אינו נוגע רק לקיום דיני יובל, אבל מ"מ שנת החמשים מיקרא ואינה עולה למגן השביעית.

וידעת הגאונים והכרעת הרמב"ם דלאחר חורפן אין מונין יובלות ועולין פולם למגן השמטות, יש לפרש ג"כ בתרי גוונני, או דס"ל דגם ספירה מעכבת, וממילא דאינה שנת החמשים כלל, או דנימא דס"ל דאע"ג דספירה אינה מעכבת, מ"מ כיון דקידוש ב"ד מיהא מעכב, ולא חנייל עלה דין קדושת יובל, ממילא היא עולה למגן השמטיין, ומשום דס"ל דזה דשנת היובל אינה עולה למגן השמטיין אינו דין בפ"ע, ורק דהכל תלוי בקדושת היובל, וכל שאינה קדושה בקדושת יובל עולה היא למגן השמטיין.

ואע"ג דספירה וקידוש תרוננייהו חד מילתא הוא, מ"מ אין בזה דוסק לחלק כמש"כ דקידוש מעכב וספירה אינה מעכבת, כיון דשני דינים חלוקים הם, ספירה נוגעת לדין קביעות השנים, וקידוש נוגע לקדושת היובל שחל על שנה זו, וכל אחד כפי דינו זה לעיכובא וזו למצנה.

ועוד י"ל, דהנה בר"ה דף ט' איפלגי תנאי בשילוח עבדים וקריאת דרור ותקיעת שופר איזו מהן מעכב ביובל, ומסקינן שם דחכמים אומרים דשלישתן מעכבות, ומפרש שם בגמ' דילפי לה מקרא דיובל היא לעיכובא, ומשום דס"ל מקרא נדרש לפניו ולפני פניו, וקאי ה' יובל היא לעיכובא בין על קריאת דרור שלפניו ובין על תקיעת שופר שלפניו.

פְּנִי, וְהִנֵּה הִף קָרָא דְּנִקְדָּשְׁתָּם פְּתִיב בֵּין קָרָא דְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר וּבֵין קָרָא דְּקִרְיַת דְּרוּר, וְכִינּוּן דְּקָאֵי הִף יוֹבֵל הִיא גַם עַל תַּקִּיעַת שׁוֹפֵר שְׁלֹפְנֵי פְּנִי, מִמִּילָא דְּקָאֵי גַם עַל וְנִקְדָּשְׁתָּם שְׁלֹפְנֵי, וּמִמִּילָא מְוַכְרַח דְּקִידוּשׁ ב"ד ג"כ מְעַכְבַּ בַּיּוֹבֵל.

אַלָּא דָּאָם נִימָא דְּעֵיכּוּבָא דְּקִידוּשׁ שְׁנַת הַיּוֹבֵל יִלְפִינּוּ מִקְרָא, א"כ הָא מְוַכְרַח מְהָא דְּכַתְבַּ הַרְמַב"ם פ"י מְשַׁמֵּיטָה וַיּוֹבֵל הַי"ג ו"ל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְעַכְבִּין בַּיּוֹבֵל תַּקִּיעָה וְשִׁילוּחַ עֲבָדִים וְהַחֲזַרְתַּ שְׁדוֹת, וְלֹא הַזְפִּיר כָּלֵל קִידוּשׁ ב"ד, א"כ ש"מ דְּטָפִי מְהֵנִי תִלְתָּא לָא יִלְפִינּוּ מִקְרָאֵי, וְאָם סְפִירָה וְקִידוּשׁ אוֹ קִידוּשׁ לְבַד מְעַכְבַּ הוּא רַק מִשּׁוּם דְּלֹא בְּעִינּוּ קָרָא לְזֵה, דְּדוּקָא בְּהֵנָּה ג' דְּמִדִּינָא צָרִיף לְנַהוּג יוֹבֵל וְהַיּוֹבֵל בְּקִדְוִישְׁתּוֹ וְרַק שְׁחַטָּאוֹ וְלֹא קִיִּימוּ חֲדָא מִצְנָה מְהֵנָּה תִלְתַּת אוֹ שִׁילוּחַ עֲבָדִים אוֹ תַקִּיעַת שׁוֹפֵר אוֹ קִרְיַת דְּרוּר א"כ מְהִיכִי תִימִי נִימָא דְּלֹא יִנְהַגּוּ בְּהָא שְׁאָר הַדְּבָרִים, וְע"כ שְׁפִיר מְצָרְכִינּוּ קָרָא לְעֵיכּוּבָא דָּאָם לֹא קִיִּימוּ חֲדָא מְהֵנָּה תִלְתַּת בְּטַל דִּין יוֹבֵל, מִשָּׂא"כ בְּסְפִירָה וְקִידוּשׁ ב"ד, דְּזֵהוּ עֵיקַר קְבִיעַת וְעִשִׂיתַּ הַיּוֹבֵל דְּצָרִיכִינּוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשָּׁנָה וּלְקַוְבְּעָה לְשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, בְּזֵה לֹא צָרִיכִינּוּ שׁוּם קָרָא לְעֵיכּוּבָא, וּמִמִּילָא דְּלִיכָא מְקוּם לְחַלְקַּב בֵּין סְפִירָה לְקִידוּשׁ, דְּהָרִי הַרְמַב"ם פְּנִיילִינְהוּ בְּהַדְדֵי לְסְפִירָה וְקִידוּשׁ וְלֹא חִלְקַב בֵּינְיָהֶם, וּמִמִּילָא דְּצ"ל אוֹ דְּשַׁנְיָהֶם מְעַכְבִּין אוֹ דְּשַׁנְיָהֶם אִין מְעַכְבִּין.

אַלָּא דְּצ"ע לְדַעַת הַרְאַב"ד מְהַסְוִינְא דְּעֵרְכִין שְׁהַבְּאֵנוּ דְּהֵנָּה שְׁנֵי דְּאֶגְלִינְהוּ סְנַחְרִיב לָא קְחַשְׁיב, דְּש"מ מְזֵה דְּבִלָּא קִידוּשׁ וְסְפִירָה לִיתָא לְמַנְיָנָא דַּיּוֹבֵל כָּלֵל, מְדַהֲוִתְחַל אַח"כ מִנִּין חֲדָשׁ. וּבְאַמַּת דְּגַם הַרְמַב"ם ס"ל שָׁם מְתַחֲלָה דְּגַם הָאִידִנָּא מוֹנִין יוֹבְלוֹת, וְרַק שְׂאֵח"כ כְּתַב שְׁקַבְּלַת הַגְּאוּנִים מְכַרְעַת דְּאִין מוֹנִין, וְצ"ע.

וְע"כ נִרְאָה, דְּדַעַת הַרְאַב"ד הִיא, דְּנָהִי דְּהַסְפִירָה וְקִידוּשׁ הֵם לְעֵיכּוּבָא בַּיּוֹבֵל, אָבֵל הָא דְּשַׁנַּת הַחֲמִשִּׁים אֵינָה עוֹלָה הוּא גַם הִיכָא דְּלִיכָא מַנְיָנָא דַּיּוֹבֵל כָּלֵל, דְּגַם בְּחַשְׁבּוֹן שְׁבִיעִית דְּמִמִּילָא הָוִי דִּינָא הִכִּי דְּשַׁנַּת הַחֲמִשִּׁים אֵינָה עוֹלָה לְמַנֵּן הַשְּׁמִיטִין, אָבֵל אַח"כ דְּמַנְיָנָא דַּיּוֹבְלוֹת הוּא רַק בְּסְפִירָה וְקִידוּשׁ, וְע"כ כְּשֶׁהַחֲזוּרוֹ כֵּל יִשְׂרָאֵל וְחִיגִיל עֲלִיָּהוּ דִּין יוֹבֵל וְחִיגִיל אַז דִּין סְפִירָה וְקִידוּשׁ נִתְבַטַּל הַחֲשְׁבּוֹן שְׁמִקְוֹדָם, אַף שְׁנָהֵג אַז מַד"ת, כִּינּוּ דַעַתָּה הִתְחַל בְּהוּ דִּין קְבִיעוּתָא דַּיּוֹבְלוֹת.

אוֹ דְּנִימָא דְּהַרְאַב"ד ס"ל דְּסְפִירָה וְקִידוּשׁ לֹא מְעַכְבִּי כָּלֵל, וְהָא דְּלֹא קְחַשְׁיב הֵנָּה שְׁנֵי דְּגָלוּ הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא הָיוּ כָּל יוֹשְׁבֵי עֲלֵיהָ, וְס"ל לְהַרְאַב"ד דְּגַם בְּזֵה דְּאִין כָּל יוֹשְׁבֵי עֲלֵי ג"כ הָוִי דִּינָא דְּאִין עוֹלִין בְּחַשְׁבּוֹן לְנִיְהוּג דִּין יוֹבֵל, וְע"כ כְּשֶׁהַחֲזוּרוֹ הִתְחַל הַמַּנֵּן מְחַדֵּשׁ בְּשִׁבִיל חַיּוּבָא דַּיּוֹבֵל, וְהָא דְּהַקְשִׁינוּ לְעִיל מְהַף בְּרִייתָא דְּשַׁבְּעָה עֲשָׂר יוֹבְלוֹת מְנו ג"כ נִיחָא, דְּהָרִי לְהַדְנָא מְבִנְיָא לְקַמּוּ בְּדָף ל"ב דְּבָאִין כָּל יוֹשְׁבֵי ג"כ מוֹנִין יוֹבְלוֹת לְקַדֵּשׁ שְׁמִיטִין, וְאַף דְּאַח"כ כְּשֶׁהַחֲזוּרוֹ וְחִלָּה חוֹבַת יוֹבֵל הִתְחַל מִנִּין חֲדָשׁ מְדִינָא מִשּׁוּם חַיּוּבָא דַּיּוֹבֵל.

אַכּוּן גַּם לִפ"ז הָא נִמְצָא, דְּהַרְאַב"ד ס"ל דְּהָא דְּשַׁנַּת הַחֲמִשִּׁים אֵינָה עוֹלָה לְמַנֵּן הַשְּׁבִיעִית, הוּא גַם הִיכָא דְּהַשְּׁנִים אֵינָם נְחַשְׁבִּים בְּמַנֵּן הַיּוֹבֵל כָּלֵל, וְכַדְחִזִּינוּ הִכָּא דְּגַם בָּאִין כָּל יוֹשְׁבֵי עֲלֵי הַנְּצָרְכוּ לְמַנֵּן חֲדָשׁ וְאֵינָם עוֹלִים לְדִין יוֹבֵל, וּמ"מ הָא מְבִנְיָא בְּסוּגִינּוּ דָּף ל"ב דְּמוֹנִין יוֹבְלוֹת לְקַדֵּשׁ שְׁמִיטִין, וְא"כ עכ"פ הָא מִיָּהָא דְּטַעְמוּ שֶׁל הַרְאַב"ד שְׁסוּבֵר דְּמוֹנִין יוֹבְלוֹת גַּם עֲתָה הוּא מִשּׁוּם דְּס"ל דְּגַם בְּלֹא מַנְיָנָא דַּיּוֹבְלוֹת ג"כ שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים אֵינָה עוֹלָה לְמַנֵּן הַשְּׁבִיעִית וּבְזֵה הוּא שְׁחוֹלְקִין הַגְּאוּנִים וְס"ל דְּכָל הִיכָא דְּאִין הַשְּׁנִים

עולים במגן לעגן יובלות אין זה יובל, ושנת חמשים עולה למגן השביעית, ומגן רק שמטין ולא יובלות, והא דמגו יובלות לקדש שמטין הוא משום דגם באין פל יושבי עליה ג"כ עולים למגןא דיובל, ובחסר קידוש וספירה דבטל עיקר הקביעות של שני יובל אין מגן שנת חמשים כ"א שבע שבע לבד, וכש"נ.

והנה ז"ל הראב"ד שם הגאונים שאמרו שאין מגן משנת החורבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החורבן כי יש מפרשים דס"ל כר"י וכו' כי אמרו אלו המפרשים לא יתכן לחשוב אחר החורבן וזכר לבגן חשבון אחר וכו', וקשה לדעת הראב"ד הלא תרומות ומעשרות בזה"ז מד"ת, וא"כ איך תלי זאת בזכר לחורבן, פיון שנוגע לחשבון של מעשר שני ומעשר עני שהם מד"ת, וגם בשביעית הארץ משמע דס"ל להראב"ד דהיא ד"ת, ואיך תלי כ"ז בזכר לבגן, אלא נדאי דס"ל דטעמא דהגאונים הוא משום חסרון ספירה וקידוש, וע"כ תלי לה בזכר לבגן, אע"ג דהוי ד"ת, פיון דהכא דייגנו לעגן אם יעשו ספירה וקידוש אם לא, ובזה שפיר תלוי מגן השנים גם בד"ת, וזהו להדיא כמש"כ בדעת הגאונים, אלא דלבסוף חלק עליהם וכבר נתבאר טעמו.

פי"ב הט"ז וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית בעת שיפנסו לארץ יתחילו למנות שמטין ויובלות ויקדשו פתי ערי חומה ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות וכו' עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א הא דלא כר' יוסי אלא במקומות שלא קידש עזרא עכ"ל, וההשגה מבוארת, דבאמת הרי קי"ל דקדושה שני קדושה לשעתי וקדושה לעתיד לבא, וא"כ הא נמצא דהפתי ערי חומה כבר מקודשים הם עוד מימות עזרא שקידש הארץ, ובע"כ דהא דלעתיד לבוא יקדשו פתי ערי חומה היינו במקומות שלא קידש עזרא, וקשה על הרמב"ם דמשמע מסתימת דבריו דלע"ל יקדשו כל בע"ח.

אלא די"ל דגם פוננת הרמב"ם היא על מקומות שיתנספו, ודברי הראב"ד הם הוספת ביאור ולא השגה. ולכאורה הנה נראה לומר בדעת הרמב"ם, עפי"מ דקי"ל דאין בע"ח נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, והנה הא מבואר בערכין דף ל"ב דבירושא שני' לא נהגו יובלות מד"ת, וא"כ הא נמצא דלא נהגו אז גם בע"ח, ולפ"ז הרי ניחא שפיר הא דלע"ל יקדשו בע"ח, פיון דבירושא שני' הי' חסר זאת לגמרי ע"כ שפיר צריף לקדשם ע"ז: לע"ל.

אלא דעדיין צ"ע, דהנה ביסוד הקידוש של בע"ח אינו מבואר פלל בגמ' האף הם מתקדשים, ועיין ברש"י בערכין דף ל"ב שכתב דהקידוש של בע"ח הוא בשתי תודות, ומבואר מזה דס"ל דבע"ח הם בדין קידוש בפ"ע מלבד קידוש הארץ, אכן מסתימת דברי הרמב"ם בפ"ב שם נראה דבע"ח אין להם פלל דין קידוש בפ"ע, ורק דע"י קידוש הארץ הם מתקדשים ממילא בקדושת בע"ח, דכן הוא הגזה"כ דהמקפות חומה בשעת קידוש הארץ יחול עליהן קדושת בע"ח, ואפילו לדעת רש"י דסובר דיש להן דין קידוש בפ"ע, מ"מ הלא הא נדאי דהקידוש שלהם צריף להיות יחד עם קידוש הארץ, וכמבואר בערכין דף ל"ב דאין סומכין אלא על חומה שהיתה בשעת קידוש הארץ, וא"כ אם נימא דכל בע"ח צריכין קידוש מחדש לעתיד לבא, הרי צ"ע דבמה יתקדשו אז אחרי דקדושה שני' קדושה לשעתי וקדושה לע"ל, וליתא אז לע"ל לקידוש הארץ פלל, א"כ איך יתקדשו הבע"ח אז.

אָלאַ ודאי מוֹכַרְח דְּלֵא בְּעֵינָן כָּלֵל קִידוּשׁ בַּע"ח לַע"ל, וּמִשּׁוּם דַּאֲע"ג דְּבִירְוּשָׁה שְׁנִי לֹא נִהְגּוּ יוֹבְלוֹת מִד"ת, מ"מ הֲלֵא זֶהוּ רַק מִשּׁוּם דְּלֵא הָיוּ כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה, דְּהוּי זֶה דִּין מְסֻנְיִים בְּנִהְיַת דִּין יוֹבֵל דְּצָרִיף דְּנֻקָּא שְׁיִהְיוּ כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה, אַבְל בְּעִיקַר קְדוּשַׁת הָאָרֶץ לַעֲנִן יוֹבֵל לֹא חֹסֵר בְּהַ וְלֹא מִיַּד בִּירְוּשָׁה שְׁנִי, וְכֵן מְבֹאֵר לְהַדְיָא בְּעָרְכִין דָּף ל"ב שֶׁם דְּמִשְׁגְּלוֹ שְׁבִט רְאוּבֵן וְשְׁבִט גָּד וְחֻצֵי שְׁבִט מְנַשֶּׁה בְּטֵלוֹ הַיּוֹבְלוֹת וְכִשְׁחֲזָרוּ חֲזָרוּ הַיּוֹבְלוֹת, הָרִי לְהַדְיָא דְּהָד דְּכָל יוֹשְׁבֵי אֵינּוּ תְלוּי כָּלֵל בְּשַׁעַת קִידוּשׁ הָאָרֶץ אִם הָיוּ אֲזַ כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה אִם לֹא, וְרַק דְּכָל יוֹבֵל בְּשַׁעַתוֹ הַדְּבָר תְלוּי, וְא"כ מִמִּילָא דַּלַּע"ל כִּינּוּן שְׁיִתְיָשְׁבוּ אֲזַ כָּל יוֹשְׁבֵי מִמִּילָא יַחְזֹר אֲזַ לְהִיּוֹת הַיּוֹבֵל נוֹהֵג, וְלֹא חֹסֵר תּוּ שׁוּם קִידוּשׁ, כִּינּוּן דְּעֵצָם קְדוּשַׁת הָאָרֶץ לַעֲנִן יוֹבֵל קְנִימַת גַּם בְּאִין כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה, וּמִמִּילָא דִּיַּחְזֹר אֲזַ לְנִהוּג גַּם דִּין בַּע"ח מִמִּילָא, וְא"כ הָרִי הַדְרָא הַקְּוֹשְׁיָא לְדוֹקְתָּה דְּאַמַּי פֶּסֶק הַרְמַב"ם בְּסִתְמָא דִּיקְדָּשׁוּ בַּע"ח לַע"ל, וְהֲלֵא כְּבָר מְקַדְּשִׁים הֵם עוֹד מִימּוֹת עֶזְרָא שְׁקִידָשׁ הָאָרֶץ.

וְהַנְרָאָה לוֹמֵר בְּזֶה, עֲפִי"מ שְׁפִסֶּק הַרְמַב"ם בַּפ"א מַה' תְּרוּמוֹת הַכ"ו ו"ל הַתְּרוּמָה בְּזִמְנָה זֶה, וְאַפְּלוֹ בְּמִקּוּם שְׁהַחְזִיקוּ עוֹלֵי בְּבָל וְאַפְּלוֹ בִּימֵי עֶזְרָא אֵינָה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶם שְׁאִין לָהּ תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה אֲלֵא בַּא"י בְּלִבְדּוֹ וּבְזִמְנָן שְׁכָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁם שְׁנֵאֲמַר כִּי תִבְאוּ בִּיאַת כְּנֹלְכֶם וְכו' עכ"ל, וְהִנֵּה הָרִי בְּאַמַּת בְּתְרוּמָה לֹא כְּתִיב כָּלֵל כִּי תִבְאוּ, וְצ"ל דִּילְפָּא מִכִּי תִבְאוּ הָאָמּוֹר בְּשִׁמְיֻטָּה וְיוֹבֵל, וּמִשּׁוּם דְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת תְלוּיִן בְּשִׁנּוֹת הַשְּׁמִיטָה, וְכַמְבֹּאֵר בְּרַש"י כְּתוּבוֹת דָּף כ"ה ע"י"ש, וּלְפִי"ז נִרְאֵה וְדַאי דְּשִׁמְיֻטָּה וְיוֹבֵל ג"כ צָרִיף בִּיאַת כְּנֹלְכֶם לְדַעַת הַרְמַב"ם, כְּמוֹ תְרוּמָה וּמַעֲשָׂר, כִּינּוּן דְּעֵלְיָהוּ הוּא דְּכְתִיב הֵךְ קָרָא דְּכִי תִבְאוּ דִּילְפִינּוּ מִיַּגְוִי דְּצָרִיף דְּנֻקָּא בִּיאַת כְּנֹלְכֶם.

וְהִנֵּה הֵךְ דִּינָא דְּבִיאַת כְּנֹלְכֶם לֹא דְּמִי לְהֵךְ דִּינָא דְּכָל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה דְּמְבֹאֵר בְּהַסְוִיָּא דְּעָרְכִין דָּף ל"ב שְׁהַבְּאֵנוּ לְמַעְלָה דְּתְלוּי רַק בְּשִׁנְתָּה הַיּוֹבֵל עֲצָמוּ בְּשַׁעַתוֹ אִם הָיוּ אֲזַ כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה אִם לֹא, אַבְל לֹא כֵן הֵךְ דִּינָא דְּבִיאַת כְּנֹלְכֶם, עִיקְרוֹ הוּא עַל שַׁעַת בִּיאַת וִירְוּשָׁה, דְּאֲזַ הוּא דְּצָרִיף שְׁיִהְיָא בִּיאַת כְּנֹלְכֶם, וְהָכִי מְבֹאֵר בְּכְתוּבוֹת דָּף כ"ה דְּקֶאֱמַר דְּלֵהָכִי חֲלָה בּוּזָה"ז דְּרַבְּנָן מִשּׁוּם דְּכִי אֶסְקִינָהוּ עֶזְרָא לָאוּ כּוּלְהוּ סְלוּק, וְלֹא קֶאֱמַר בְּפִשְׁיטוֹת מִשּׁוּם דְּעַתָּה אֵין עָלְיָה כָּל יִשְׂרָאֵל, הָרִי לְהַדְיָא דְּהַעֲיָקֵר תְלוּי רַק בְּשַׁעַת בִּיאַת וִירְוּשָׁה, וְכֵן מוֹכִיחַ לְשׁוֹן הַרְמַב"ם בַּפ"א מַה'ל' תְּרוּמוֹת שֶׁם שְׁכַתְּבּוּ ו"ל שְׁנֵאֲמַר כִּי תִבְאוּ בִּיאַת כְּנֹלְכֶם כְּשִׁהְיוּ בִּירְוּשָׁה רְאוּשׁוֹנָה וְכִמוֹ שֶׁהֵם עֲתִידִים לְחֲזֹר בִּירְוּשָׁה שְׁלִישִׁית לֹא כְּשִׁהְיוּ בִּירְוּשָׁה שְׁנִיָּה שְׁהִיְתָה בִּימֵי עֶזְרָא שְׁהִיְתָה בִּיאַת מְקַצְתָּן וּלְפִיכָּה לֹא חִיְיָבָה אוֹתָן מִן הַתּוֹרָה עכ"ל, הָרִי מְבֹאֵר בְּדְבָרָיו דְּתְלוּי רַק בְּבִיאַת כְּנֹלְכֶם שֶׁל שַׁעַת יְרוּשָׁה.

וְנִרְאֵה עוֹד מְזִה, דְּבְאַמַּת הֵךְ דִּינָא דְּבִיאַת כְּנֹלְכֶם הוּא זֶה דִּין שְׁחִיָּל בְּעִיקְרֵי הַיְרוּשָׁה וְהַקִּידוּשׁ, דְּרַק בִּירְוּשָׁה כִּי הָאֵי שְׁיֵשׁ בְּהַ בִּיאַת כְּנֹלְכֶם הוּא דְּמַתְּחִיבִים בְּתְרוּ"מ וּשְׁמִיטָה וְיוֹבֵל, וּבְחֹסֵר בִּיאַת כְּנֹלְכֶם מִיקְרִי עוֹד לֹא נִגְמַר עֲצָם הַיְרוּשָׁה וְהַקִּידוּשׁ לַעֲנִן חִיּוּבָא דְּתְרוּ"מ וּשְׁמוּ"י, וְהוּי זֶה חֲסָרוֹן בְּעֵצָם הָאָרֶץ דְּלִית בְּהַ עוֹד חִיּוּבָא דְּתְרוּ"מ וּשְׁמוּ"י.

וְנִמְצָא דְּבִירְוּשָׁה שְׁנִיָּה דְּלֵא נִהְגּוּ יוֹבְלוֹת הוּא מְתָרִי טַעְמִי, חֲדָא מִשּׁוּם דְּלֵא הָיוּ כָּל יוֹשְׁבֵי עָלְיָה, וְזֶה הָנוּי רַק חֲסָרוֹן בְּנִהְיַת וְקִיּוּם הַיּוֹבֵל, וְעוֹד מִשּׁוּם דְּלֵא הִיְתָה בִּיאַת כְּנֹלְכֶם, דְּזֶה הָנוּי חֲסָרוֹן בְּעֵצָם הָאָרֶץ בְּעִיקְרֵי דִין יְרוּשָׁתָהּ וְקְדוּשָׁתָהּ, דְּמִיַּחְסָר בְּהַ עוֹד חִיּוּבָא דִּיּוֹבְלוֹת.

ולפ"ז נראה, דמשום הך דינא דביאת פולקם, פינו דהני זאת חסרון בעיקר הירושא לענו בתרו"מ ושמו"י יהי אז גם גמר הירושא לענו זה, וא"כ י"ל שזה הגמר יהיה צריך גם כ"ד כמו עצם ירושת הארץ.

ולפ"ז מיושב היטב דברי הרמב"ם דלע"ל יקדשו פתי ערי חומה, אף אם נפרש דקאי גם על מקומות שקידש עזרא, דכינו דהדיו דביאת פולקם הוא שינו לעצם ירושת הארץ לענו שמו"י ותרומ"מ, וא"כ הא נמצא דירושת הארץ לענו שו"י ותרומ"מ נשלמת ע"י שני הירושות יחד דירושא שני אהניא לעצם קדושת הארץ, וירושא שלישית תהני להשלים קדושתה ודיו ירושא שלה בביאת כל ישראל שהוא זה ביאת פולקם האמור בתורה, וא"כ י"ל דה"ה לענו קידוש בע"ח, פינו דהם תלוין ביובל, ועצם דינה של קדושת בע"ח הוא ע"י קדושת הארץ, והוא זה מדברים התלוין בארץ, א"כ ממילא דנוהג בהם דין ביאת פולקם בעצם קדושתם כמו קדושת הארץ לענו יובל, ונשלמת קדושת הבע"ח ג"כ ע"י שתי הירושות יחד בקדושת הארץ המועילה ליובלות, אשר ע"כ שפיר מירי הרמב"ם גם במקומות שקדש עזרא בירושא שני, ומ"מ שפיר פסק דלע"ל יקדשו את הארץ ויתחייבו בתרו"מ ויתחילו למנות שו"י ויקדשו בע"ח, ואע"ג דבהלכה דלעיל מינה פסק שכבר עשו כן בימי עזרא שקדשה לע"ל, פינו דכל הני דקחשיב נעשה חייבו ע"י שתי הירושות ביחד, דמשניהם ביחד נשלמה ירושת הארץ וקדושתה בביאת פולקם, וכש"נ.

והנה הראב"ד בפ"א מה' תרומות שם חולק על הרמב"ם וס"ל דאין צריך ביאת פולקם אלא בחלה לבד ולא בתרו"מ, ולדידן הא נדאי דגם שו"י א"צ ביאת פולקם, ותלוין רק בקדושת הארץ לחוד, וא"כ הרי ממילא דהא דלא נהגו יובלות בירושא שני, הוא רק משום טעמא דכל יושביה לחוד, דאין זה שינוי פלל לעצם ירושת וקדושת הארץ, וקדושת הארץ נגמרה עוד בימי עזרא גם לענו תרו"מ וגם לענו שמו"י ובע"ח, וע"כ לטעמין שפיר השיג הקא וכתב דהא דיקדשו בע"ח לע"ל היינו דוקא במקומות שלא קידש עזרא, דבמקומות שקידש עזרא הרי כבר נגמר קדושת הבע"ח לגמרי, ולא חסר בהו תו שום קידוש פלל, פינו דקדושה שניה קדשה לשעמה וקדשה לע"ל, ולא שינוי עוד קידוש בע"ח פינו דכבר נגמרה קדושת הארץ, ומיושב היטב וכש"נ.

והנה בערכין דף ל"ב מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמו"י וכו' אף ביאתם בימי עזרא מנו שמו"י וכו' ומי מנו שמו"י השתא משגלו שבט ראובן ושבט גד ונחצי שבט מנשה בטלו יובלות עזרא דכתיב ב' כל הקהל כאחד ארבע ריבוא אלפים שלש מאות ושלשים הנה מני וכו' א"ר נחמן בר יצחק מנו יובלות לקדש שמטיין.

ויש להסתפק אם הא דמנו יובלות לקדש שמטיין הוא מד"ת או רק מדברייהם, ולכאורה לפ"מ דאיתא לרבנו דפליגי עלי דרבי בריש מו"ק וס"ל דשביעית נוהגת גם באין כל יושביה מד"ת, א"כ הרי יש מהמנין נ"מ לענו ד"ת, ובע"כ דזה המנין של יובלות לקדש שמטיין הוא מד"ת, ואפילו לרבי דס"ל דשביעית בעיא ג"כ כל יושביה מד"ת, מ"מ הרי יש נ"מ מזה לתרו"מ דתלוין בשנות השמיטה, שזהו סוד דינא דמעשר שני ומעשר

עני, ונוהגין לכו"ע גם בזמן דליכא כל יושביה עלי, וא"כ הא נהגו בירוששה שני' מד"ת, ובע"כ דהמגן הוא ד"ת.

ולפי מה שנתבאר, דהא דלא נהגו יובלות בירוששה שני' הוא מתרי טעמי, חדא משום דלא היו כל יושביה עליה, ועוד משום דלא היתה ביאת פולם, א"כ נראה דנהי דמשום הך דינא דכל יושביה הרי נדאי דאין זה שייך אלא לדין נהוג שנת היובל עצמו, אבל הך דינא דמגן השנים דהוא בשנים הקודמות א"כ ממילא דקיים גם באין כל יושביה עלי' מד"ת, מ"מ כל זה הוא בהך דינא דכל יושבי עלי, משא"כ משום הך דינא דביאת פולכם, דנתבאר דהוי זה דין בעצם הארץ לעגן עיקר חיובה בשמו"י, דבלא ביאת פולכם ליתא לכל עיקר מילתא דשמו"י כלל, א"כ נראה דממילא ליתא גם למגן השנים של יובל, דלעגן עיקר דין תליתן בארץ הרי פשיטא דנהיגת שנת היובל עצמו ודין מגן השנים תרנוניהו חד דינא הניין, דכולהו מדיני יובל ניהו, ומאחר דחסר בהארץ עיקר הך מילתא דשמו"י, א"כ פשיטא דליתא גם למגן השנים של יובל.

אלא דאי משום דינא דביאת פולכם א"כ הא הניין גם תרו"מ ושבועית דרבנן, וא"כ שוב לא איכפת לן גם אם הא דמנו יובלות לקדש שמטין הוא רק מדרבנן לחוד, פינו דאין מזה נ"מ לשום ד"ת.

אשר לפ"ז נמצא, דהא דמנו יובלות לקדש שמטין בבית שני, אם הנה זה מד"ת או מדבריהם, פליגי בזה הרמב"ם והראב"ד, דלדעת הראב"ד דבשמו"י ותרו"מ לא בעינן ביאת פולכם, ונהגו תרו"מ בירוששה שני' מד"ת, א"כ בע"כ דהא דמנו יובלות הוא ג"כ מד"ת, וכדחזינו דמשניין עי"ז חשבון המעשרות של מעשר שני ומעשר עני, וטעמא דהוי מד"ת הוא, מפני דנגמרה קדושת הארץ, ורק דחסר דינא דכל יושביה עלי, א"כ אין זה שייך רק לעגן קיום דיני יובל, אבל מ"מ לא נפקע שם יובל מהשנה, וחייל בה דינא דשנת החמשים, דאינה עולה למגן השבועית, משא"כ לדעת הרמב"ם דסובר דבעינן בשמו"י ביאת פולכם, ועדיין לא נשלמה דין ירושת הארץ לעגן שו"י, וא"כ ממילא דלית בה כל דין מנינא דיובלות כלל, וכדילפינן מקרא דמקיש ירושה שניה לירוששה ראשונה דהיא בחידוש כל הדברים האלו, דש"מ דבלא ירושה ליכא מנינא דשו"י כלל, והא דמנו יובלות לקדש שמטין בע"כ דהוא רק מדרבנן.

והנה לעיל בפ"ו פסק הרמב"ם פרבנן דשנת החמשים אינה עולה למגן השמטין, ומניין יובלות לקדש שמטין בין בבית שני ובין לאחר החורבן, ושוב כתב בשם הגאונים שסוברת בידם דלאחר החורבן אין מניין אלא שמטות בלבד, וכתב שעליהם יש לסמוך, והראב"ד חולק שם וס"ל דלעולם מניין יובלות לקדש שמטין, ולפי המבואר נראה דלטעמיהו אזלי, דהראב"ד דס"ל דקדושה שניה נגמרה קדושתה גם לעגן שמו"י, ומנינא דיובלות נהג מד"ת גם בירוששה שני', ע"כ ס"ל דלעולם מניין יובלות לקדש שמטין, פינו דקודם החורבן ואחר החורבן שוין הם בדין ירושת הארץ, והרמב"ם לטעמיהו דס"ל דבעינן ביאת פולכם, ומנינא דיובלות הוא רק מדבריהם, ע"כ שפיר י"ל מסברא דלאחר החורבן לא תקנו מנינא דיובלות.

ולפמש"נ נמצא, דהא דפסק הרמב"ם הך דבביאה שלישית יתחילו למנות שמו"י, מקרא דמקיש ביאה זו לביאה ראשונה, הוא להרמב"ם לטעמיהו דס"ל דהשלמת הירוששה

שני' היא בירושפה שלישית לענן מנגנא דשו"י, וע"כ הוי אז זמן ביאה וסתחלת מנגן של יובלות, אבל לדעת הרמב"ד דכבר נשלמה הביאה בירושפה שני', והמנגן קנים לעולם מד"ת, א"כ הרי צריף להיות קנים גם בירושפה שלישית המנגן שהותחל מביאה שני', וצ"ע למה לא השיג גם ע"ז שפתיב הרמב"ם דבביאה שלישית יתחילו למנות שמו"י.

אשר מזה נראה מוכרח, דהא פשיטא לכו"ע, דמד"ת דלאחר החורבן וישאל גולין מעל אדמתן אין המנגן מועיל ליובלות, והא דחולק הרמב"ד על הגאונים וס"ל דמונגין יובלות לעולם, היינו רק דהמנגן קנים לענן דינא דמונגין יובלות לקדש שמקטין, אבל לא לענן קיומא דיובלות, וע"כ לעתיד לבוא פשיחול דין קיום היובלות יתחילו למנותמחדש.

ולפ"ז הרי י"ל, דהגאונים דס"ל דלאחר החורבן אין מונגין יובלות פלל, הוא גם אם קדשה לע"ל, והמנגין קנים מד"ת, ורק דטעמא דידהו הוא משום דס"ל דהואיל ואין המנגן עולה ליובלות ע"כ אין מונגין אותו גם לקידוש שמקטין, ודלא כמש"כ דטעם הגאונים הוא משום דכל המנגן הוא רק מדבריהם.

אכן לדעת הרמב"ם שפיר י"ל כמש"כ, דבעיקר הד"ת ס"ל פהראב"ד דמונגין יובלות לקדש שמקטין גם היכא דאין המנגן עולה לקיומא דיובלות, וכמו שפסק פן מתחלה, והא דהסכים לדעת הגאונים הוא משום טעמא דחסר ביאת פולקם וכש"נ.

וגם די"ל, דהראב"ד ס"ל דכיון דיתוספו בביאה שלישית השלש ארצות של קיני קנזי וקדמוני ומקומות שלא קדש עזרא, ועי"ז ישפנה גם ירושת שאר הארץ בחילוק יושביה, ע"כ שפיר הוי אז דין ירושה מחדש, דחייילא גם לענן זה דיתחילו למנות שמו"י.

ועיין מש"כ לעיל די"ל דספירה וקידוש ב"ד מעפבין ביובל, אשר גם משום זה יצטרכו להתחיל למנות השו"י מחדש, וא"כ בלא"ה ניחא דעת הרמב"ד, וכש"נ שם. הלכות בית הבחירה פ"א ה"י ואם נעקרה אבן אע"פ שהיא עומדת במקומה הואיל ונתקלקלה פסולה ואסור לפהו העובד לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ עכ"ל, ובהשגות ז"ל עוד אמרו שאם נעקרה האבן ועמד הפהו ועבד במקומה בגומא [אין דרוף שירות בכף עכ"ל, ביאור הדברים, דהנה בנבחים דף כ"ד איבעיא נעקרה האבן ועמד במקומה מהו, מאי קמיבעיא לי' כי קדיש דוד רצפה עליונה קדיש או דילמא עד לארעית דתהומא קדיש, והו' טעמא אי קדיש עד ארעית תהומא או רצפה עליונה לבד הלא לא שניף רק אם ליתא לאבן ועמד הפהו בארץ שפחת הרצפה, משא"כ אם נפרש שהאבן עמדה במקומה והפהו עמד עלי', וא"כ עיקר האיבעיא הא הויא אם האבן חשיב רצפה או דנפסל, א"כ הא ליכא בזה שום נ"מ אם עד ארעית תהומא קדיש או רצפה העליונה לבד הוא דקדיש, ובע"כ צ"ל דהרמב"ם פתב הקא האיבעיא הראשונה דנידלדלה האבן ועמד עלי' מהו, וזהו שהוסף בהשגות דבגמ' שם עוד איבעיא בנעקרה האבן ועמד במקומה ר"ל שהפהו עמד במקום האבן מהו, וכן פירש"י פדעת הרמב"ד.

ודעת הרמב"ם צ"ע דהאיבעיא דנידלדלה האבן פבר הביאה בפ"ה מביאת מקדש, ובע"כ הקא היא האיבעיא דנעקרה האבן ועמד במקומה, והרמב"ם מפרש להו' ועמד במקומה שבוטגיא דקאי על האבן, ור"ל שהאבן עמדה במקומה, ומיבעיא אם האבן חשוב רצפה

או לא, וא"כ קשה דמאי שייכות הכא טעמא דרצפה עליונה קדיש או עד ארעית תהומא קדיש, וצ"ע.

ונראה לומר, דהרמב"ם מפרש להסוגיא, דזה ודאי דלא חיילא קדושת מקדש רק במקושר לארץ, ומשום דקדושת מקדש היא קדושת מקום, וכדכתיב המקום אשר יבחר, שאינו רק בארץ ולא במטולטל, וע"כ אם לא קדיש רק רצפה עליונה, א"כ ממילא דליתא לקדושת מקדש פי אם כשהרצפה מחוברת, דחגיל בה דין מקום, משא"כ אם נימא דעד ארעית תהומא קדיש, וא"כ הרי קדושת מקדש לא פקעה, ורק דבעינו שיחול בה דין רצפת הבית כי היכי דלא תהוי חציצה, בזה שפיר מועיל במה שהיא מסודרת בארץ אע"פ שאינה מחוברת, וזהו דתלי לה הגמ' לדין פשרות האבו בטעמא דעד ארעית תהומא קדיש, כיון דזה תלוי, דכיון דעד ארעית תהומא קדיש ואית בה קדושת מקדש, א"כ ממילא דמתכשרה האבו להיות רצפת עזרה אעפ"י שהיא תלושה, ולא חייצא.

והנה שם פריף הגמ' ותבעי לי' כל העזרה כולה, ומשני לעולם פשיטא לי' דעד ארעית תהומא קדיש ונהכי קמיבעיא לי' דרוף שירות בכף או אין דרוף שירות בכף, ר"ל ולהכי לא איבעי בכל העזרה, דאז ודאי דהוי דרוף שירות, כיון דכולה בשונה, ורק בניטלה אבו אתת הוא דקמיבעיא לי' אי הוי דרוף שירות או לא, ולפ"ז קשה לדעת הרמב"ם דאיירי בהחזרה האבו למקומה, והאיבעיא הויה אם תלוש חשוב רצפה, א"כ הרי אפתי כל העזרה ואבו אחת שוין, וצ"ע.

ונראה דהרמב"ם ס"ל, דאם נימא דרצפה עליונה לבד הוא דקדיש, א"כ בנעקרה האבו נפסלה כל העזרה, דכיון דאותו מקום שנעקרה האבו חסר בי' קדושת מקדש, א"כ ממילא חסר בה מדת המקדש, והכל בפתב נאמר במקדש, דכולו כמו שהוא נתקדש, וכן צריף להיות כולו בקדושתו, ואלא"ה מיפסיל.

וע"כ מפרש הרמב"ם, דהא דפריף הגמ' ותבעי לי' כל העזרה כולה, אין ביאורו בנעקרה כל העזרה, דזה ודאי דעקירת כל הרצפה ועקירת מקצתה באבו אחת הכל אחד, ודין אחד להם, ורק דפרכת הגמ' היא, דאם נימא דרק רצפה העליונה הוא דקדיש, א"כ בנעקרה אבו אחת, כיון דחסר שם קדושת מקדש, א"כ מיפסלא בזה כל העזרה, ואמאי לא מיפסיל רק מקום האבו לבד, וע"ז הוא דמסיק אלא דכו"ע דעד ארעית תהומא קדיש, והאיבעיא היא רק אם דרוף שירות בכף אם לא, דבזה שפיר לא מיפסיל רק מקום העקירה, ושאר העזרה בהכשרה קיימא, דבזה דחסר מקום לא הוי דרוף שירות לא מיפסלא יתר העזרה, ומיושבת הסוגיא שפיר גם לדעת הרמב"ם.

ונראה דדברינו מוכרחים, דהרי מסתימת לשון הרמב"ם דנעקרה האבו פסולה, הרי משמע דה"ה בנעקרה כל הרצפה, אשר הוא זה נגד הסוגיא דמחלקת בין כל העזרה לאבו אחת, ולמה לא חלק דבנעקרה רצפת כל העזרה כולה פשרה וכמבואר בסוגיא, וכן הראב"ד שהביא השמטת הדין דנעקרה האבו ועמד הפהו במקומה, והיינו משום דס"ל פדעת רש"י בפירושא דנעקרה האבו וכו', ומ"מ לא הביא הך דכל העזרה שאני, אלא ודאי דמפרשי כמש"כ, דפרכת הגמ' ותבעי לי' כל העזרה כולה, היינו דגם בנעקרה אבו אחת תפסל כל העזרה כולה, ולפ"מ דמסקינן דעד ארעית תהומא קדיש באמת לא

מיפסיל רק מקום האבן בלבד, והא ודאי דליכא שום חילוקא בין נעקרה אבן אחת לכל העזרה כולה, ולהכי הוא שסתמו הדברים.

והנה לפי פירוש"י דמפרש להך דנועמד במקומה, דר"ל ששהפך עמד במקום האבן, וגם מפרש דהא דקפריה הגמ' ותיבעי לי' כל העזרה כולה, ר"ל דתיבעי לי' בנעקרה כל רצפת העזרה, א"כ הלא מבואר דהא ודאי דגם בנעקרה אבן אחת לא מיפסילא כל שאר העזרה, אף אם נימא דלא קדיש רק רצפה עליונה, וכדחזינו דלא קמיבעיא לי' רק אם עמד במקומה, או גם בנעקרה כל הרצפה, אבל הא פשיטא דהיכא דלא נעקרה רק אבן אחת כל שאר העזרה בהכשרה, ולכאורה הלא מבואר מזה דעת רש"י, דאף בחסר קנושת חד מקום בעזרה לא מיפסילא יתר העזרה, ואע"ג דהכל בפתב וגו'.

אכן נראה לומר בדעת רש"י, דהנה בהא דקבעי למימר דלא קדיש רק רצפה עליונה, נראה דאין לפרש דכל עיקר חלות הקנושת עזרה היא רק על הרצפה העליונה בלבד, ואם חסרה הרצפה העליונה פקעה קנושת המקום לגמרי, ואין כאן קנושה כלל, דלפ"ז הרי יהא נמצא, דכשיחזירו את האבן למקומה יהא צריף אח"כ קידיש ב"ד מחדש, כיון דכבר פקעה קנושת המקום ה"א, וזה לא שמענו, אלא ודאי דהא פשיטא דכל שנתקדש בקנושת עזרה א"כ כל המקום עד התהום הרי הוא מקודש ועומד בקנושת עזרה, וגם כשחסרה הרצפה העליונה מ"מ עיקר קנושת המקום לא פקעה, והא דרצפה עליונה קדיש, הוא דין בקנושתה לענין הכשרה לדין עזרה, דכן הוא דין קנושת המקום שהרצפה העליונה שלו תשמש בדין עזרה, ובה תהא נגמרת קנושת עזרה בהכשרה לעבודה, אבל אה"נ דעיקר חלות הקנושת עזרה הוא על כל המקום עד התהום, ולפ"ז כשחסרה הרצפה העליונה נהי דחסר בה דין עזרה בהכשר עבודה, אבל מ"מ עיקר הקנושת מקום לא פקעה.

אשר ע"כ נראה, דמשו"ה הוא דס"ל לרש"י דגם בנעקרה אבן אחת שאר העזרה בהכשרה, אף אם לא קדיש רק רצפה עליונה בלבד, משום דכיון דלא פקעה עיקר קנושת עזרה מהמקום, ודין עזרה בו, א"כ שוב אין כאן חסרון מדת המקדש, ושפיר מתקשרא כל שאר העזרה לעבודה.

ובזה הרמב"ם חולק, וס"ל דמ"מ כל שיש בה חסרון קנושה לענין הכשרה לעזרה, שפיר חז"ל עלה דין הכל בפתב דכשנפסלה מקצתה נפסלה כולה. וכבר נתבאר דבזה גם הראב"ד ס"ל בהרמב"ם, וכמש"כ.

הלכות ביאת המקדש פ"א הט"ו יראה לי שכל פהו הפשר לעבודה אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי וכו' או פרוע ראש או קרוע בגדים וכו' אע"פ שלא עבד עבודה ה"ז לוקה וכו', ובהשגות ז"ל זה לא מצאתיו אלא כשהוא קרב למזבח שפך שנו בתו"כ בבאכם אל אנהל מועד וכו' מנין לעשות מזבח כאהל מועד ת"ל אתה ובניך אתה וגו' וכן יציאה כביאה מאתך מ"מ מזבח קאמר אבל לפנים מן המזבח מעלות דרבנן הם וכו', ובהט"ז שם פתב הרמב"ם ז"ל ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא פיצד פגון ששטה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם יציא לוקה וכו', ובהשגות שם ז"ל אם לדבריו אין צורך שישטה היין בין האולם למזבח ומה שאמרו בתו"כ מנין אף ביציאה לומר שאף אם שטה בחוץ ונכנס להיכל חייב וכו' עכ"ל.

והנה הרמב"ן בסה"מ מל"ת ע"ג חולק ג"כ על הרמב"ם, וסובר דכל הך דינא ואזקרה דשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים הוא רק על עבודה ולא על ביאה וכניסה, וגם בהיכל לית בהו שום איסורא על ביאה וכניסה, זולת האיסור של ביאה ריקנית שנוהג בכל אדם, אבל אזקרת שתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים ליתא על ביאה וכניסה, כי אם על עבודה לבד, ועיין ברמב"ם בפ"ו מה' ביאת המקדש שכתב גם בבע"מ פ"ו ו"ל כל פהן שיש בו מום וכו' לא יפנס למקדש מן המזבח ולפנים וכו' ואם עבר ונכנס לוקה אע"פ שלא עבד עכ"ל, וגם ע"ז נחלק הרמב"ן במצוה ס"ט שם וכתב דליפא איסור מיוחד בבע"מ על ביאה וכניסה אלא על עבודה בלבד, והא דתנו בפ"א דכלים דבין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בע"מ ופרועי ראש נכנסין לשם, לדעת הרמב"ן הוא זה מעלות דרבנן, אכן הראב"ד לא נחלק על בע"מ, וכנראה מזה דבע"מ גם דעת הראב"ד פהרמב"ם ללקות על הביאה וכניסה, כדחזינו דלא השיג רק בפ"א גבי שתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים, ובפ"ו גבי בע"מ ליתא שם שום השגה כלל, וצ"ע.

אלא דצ"ע בדעת הראב"ד גם בהנהך תלמי שתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים, אם דעתו בדעת הרמב"ן דליפא איסור כלל בכניסה וביאה, וכל אזקרתו לא נאמרה רק על עבודה, או דבאמת גם דעת הראב"ד שנה לדעת הרמב"ם, דרק חיוב מיתה הוא דנאמר על עבודה, אבל אזקרה איפא גם בביאה וכניסה, וכל ההשגה היא רק על מש"כ הרמב"ם דאזקרה זו נאמרה על המזבח ולפנים, בזה הוא חולק וס"ל דהא דדרשינו דעשה מזבח פאהל מועד זהו רק על עבודה, דמזבח היינו עבודה.

והכי משמע לשון הראב"ד שכתב שאף אם שמה בחוץ ונכנס להיכל חייב זה"ק רחמנא בזמן ביאה לא תהא שכרות בהיכל ובמזבח מיתה גמי איפא בשתויי יין, הרי דחלק דין המזבח מדין ההיכל דבמזבח איפא גם מיתה, והיינו משום דמזבח קיימא על שעת עבודה, דבזה איפא גם חיוב מיתה, ובהיכל שהזכיר קיימא על ביאה בלא עבודה, דלית בה חיוב מיתה רק אזקרה בלבד.

וכן הוא מוכח בהשגתו הראשונה שכתב ו"ל אבל לפנים מן המזבח מעלות דרבנן הם, דזהו להדיא דלא פליג רק על בין האולם ולמזבח, אבל בהיכל דחלוקת קדושתו הוא מד"ת, בזה ס"ל פהרמב"ם דיש אזקרה בשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים על ביאה וכניסה לבד, גם בלא עבודה.

ולפ"ז הא נמצא דבעיקר הדין שנה דעת הראב"ד לדעת הרמב"ם, דיש אזקרת ביאה וכניסה בשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים, והשגתו היא רק בזה דס"ל דבין האולם ולמזבח שנה לשאר כל העזרה, ומדשרי לשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים בכניסה לשאר כל העזרה, א"כ ש"מ דאיסור ביאתו הוא רק בהיכל מד"ת, ובין האולם ולמזבח אין איסור כניסתו רק מדבריהם, וממעלות דרבנן.

אשר לפ"ז צ"ע למה לא השיג הראב"ד גם בבע"מ, פיון דבין האולם ולמזבח שנה לשאר כל העזרה, א"כ הרי בע"כ דגם בע"מ אין איסור כניסתו שם רק ממעלות דרבנן, וצ"ל דסמך על מה שהשיג בפ"א גבי שתויי יין, פיון דתרנוייהו חד מקילתא הוינו, ונדא השגה היא ביסודיה, דבין האולם ולמזבח קדושתו מד"ת שנה לקדושת שאר כל העזרה, וצ"ע.

והנה טעמו של הרמב"ם שפסק דגם מן המזבח ולפנים הוי איסור פניסה דאורייתא ולוקין עליו, הוא משום דפסק פרב אחא בר אבהה דאמר ביומא דף מ"ד ש"מ מעלות דאורייתא והכי גמירי להו, ואע"ג דהרמב"ן בסה"מ שם פ"א דהה מעלות דאורייתא ר"ל מעלות קדושת המקומות, אבל איסור פניסתו לכו"ע מדבריהם, אבל הרמב"ם מפרש דהה מעלות דאורייתא קאי על איסור פניסתו לשם, ומשום דזהו גופא מעלת קדושתו דכל אלו אסורין ליפנס לשם פמתניתין דכלים, האנמנם דצ"ע דהרי בהיקשא דעשה מזבח פאהל מועד הא אתרבי איסור עבודה של שתויי יין וכל אידה בכל העזרה כולה, וא"כ מה"ת נחלק בדין איסור פניסתו בין המזבח ולפנים לשאר כל העזרה, וצ"ל דזהו דמסיים בגמ' שם והכי גמירי להו, ר"ל דמעלה זו של מן המזבח ולפנים היא הלמ"מ, בין על מעלות קדושתו ובין על איסור פניסתו, וזהו דכתב הרמב"ם דין זה דלוקה על מן המזבח ולפנים בלשון יראה לי, ואע"ג דלדעת הרמב"ם הוא זה מתני' דכלים והסוגיא דיומא דמעלות דאורייתא, אלא דהו"א דאיסורו הוא מהלכה דאין בזה מלקות, לזה כתב יראה לי דיש בה גם מלקות, ומשום דההלכה באה לכללה באזהרה האמורה בתורה גבי היכל והנה בעירובין דף ק"ה איתא מתוך שנאמר אף אל הפרוכת לא יבא יכול לא יהו פהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים ת"ל אף חלק, הרי להדיא דיש איסור בבע"מ על פניסה לחוד גם בלא עבודה, מדאצטריף קרא לשרויי היכא דבא לתמן, וממילא דה"ה גם לשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים דאיסורו ד"ת, דכולהו חד דינא להו, וחד מעלה הו במשנתנינו דכלים.

ולדעת הראב"ד צ"ל, דעיקר קרא דאף דבא לשרויי לתמן או להוציא את הטומאה קאי על היכל, דשם בנדאי איכא אזהרת פניסה לבע"מ מד"ת גם לדעת הראב"ד וכמש"כ, והא דהוזכר בגמ' בין האולם ולמזבח, הוא משום דמדבריהם מיהא איפלל גם בין האולם למזבח בהה אזהרה משום מעלות דרבנן וכש"נ.

אכן לדעת הרמב"ן דסובר דליכא איסור פניסה פלל בבע"מ והנה תלתא, וגם בהיכל ליכא בהו שום איסורא על הפניסה, וזילת איסורא דביאה ריקנית הנוהגת בכלל, א"כ הרי לכאורה צ"ע דל"ל מיעוטא דאף להתיר פניסת בע"מ לתמן, פיון דליכא איסור פניסה פלל בבע"מ.

אלא דהרמב"ן בעצמו עמד ע"ז, וכתב דהקרא דאף קאי על אזהרת ביאה ריקנית דאיתה בפל, וע"ז בא למעט דלתמן או להוציא את הטומאה שרי ואין בו משום ביאה ריקנית. וקשה לדעת הרמב"ן מהא דאיתא בעירובין שם איבעיא להו טמא ובע"מ איזו מהן נכנס רחב"א אמר רב טמא נכנס דהא אשתרי בעבודת צבור ר"א אמר בע"מ נכנס דהא אשתרי באכילת קדשים, והרי זה לא שייך אלא אם נימא דיש איסור ביאה נוסף על בע"מ כמו על טמא, אז שפיר שייך למיבעי איזו מהן נכנס, אם איסור טומאה חמיר אם איסור בע"מ חמיר, אבל לדעת הרמב"ן דבע"מ איסור ביאתו שנה לכל אדם, דהוא רק מאיסורא דביאה ריקנית לבד, א"כ הרי נדאי דהוא צריף להיות קודם לטמא שיש בו איסור נוסף של טומאה על הפניסה.

ועוד קשה לדעת הרמב"ן, דמנלן פלל היתרא דפניסה בטומאה לתמן, דמבע"מ הרי ליכא למילף פיון דבע"מ לית בי' שום איסורא פלל, וצ"ל דילפינו לה מהיתרא דביאה ריקנית,

אכן לכאורה ל"ד היתרא דביאה ריקנית להיתרא דטומאה, דבביאה ריקנית הא דלתמן מותר אין זה מדין דהותר איסורא דביאה ריקנית, אלא דאין זה בכלל איסור פלל, דעיקר איסורה הא הוי מה דהיא ריקנית, ומאחר דילפינו דלתמן מותר ליפנס ממילא דאינה בכלל דין ביאה ריקנית פלל, משא"כ בטומאה, דכל הך דינא דלתמן מותר הוא מדין היתר, דלתמן הותר איסור טומאה, אבל הלא גם לתמן הוא בכלל דין ביאה בטומאה, וא"כ הא צ"ע דאיך נוכל למילף מאיסורא דביאה ריקנית לאיסור טומאה, פיון דדיון זה דלתמן ולהוציא את הטומאה מותר הוא מעצם הדיון של ביאה ריקנית, דלתמן מותר ליפנס, מה דלא שייך זאת באיסור טומאה, דצריכין גבי' לדיון היתר, שזה שהיה לתמן יהא דבר המתיר על איסור טומאה, וצ"ע.

ונראה דמזה הוכיח הרמב"ם דיש איסור מסויים בבע"מ על פניסתו גם בלא עבודה, ומתני' דכלים מעלה דאורייתא היא, וממילא דה"ה לשתינוי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים, דכולהו פחדא חשיב להו, וחד דינא להו.

ולדעת הרמב"ן צ"ל דס"ל דגם לתמן ולהוציא את הטומאה הויא ג"כ בכלל ביאה ריקנית, פיון שאינה לצורך עבודה, והא דהפל נכנסין להיכל לתמן ולהוציא את הטומאה, היינו משום דזה חשוב דבר המתיר לאיסורא דביאה ריקנית, וכדילפינו לה מקרא דאף, אבל מ"מ שם ביאה ריקנית לא פקע מינה, וע"כ שפיר ילפינו מינה דגם איסור טומאה נדחה כל שהוא לתמן ולהוציא את הטומאה, דכמו דדבר זה מועיל להתיר איסורא דביאה ריקנית, כמו"כ מועיל זה להתיר איסורא דביאה בטומאה.

ובלא"ה מוכרח פו, מהא דכהנים קודמין ללוויים ולויים לישראלים, ואם נימא דכל לתמן ולהוציא את הטומאה לא חשיבא ביאה ריקנית פלל, א"כ פוליהו שוין ואין בזה דין הקדמה, פיון דגם לויים וישראלים כל איסור פניסתן להיכל הוא רק משום דין ביאה ריקנית, וזו הרי אינה ריקנית, ואינה בכלל איסור פלל, וא"כ הא צריכין להיות פוליהו שוין, אלא ודאי דזה שפא לתמן ולהוציא את הטומאה הוא רק דבר המתיר לאיסורא דביאה ריקנית, אבל שם ביאה ריקנית לא פקע מינה, וע"כ שפיר מקדמין כהנים ללוויים וישראלים, וכמו בכ"מ דשרינן הקל הקל תחלה.

ומה שהקשינו עוד לדעת הרמב"ן, מהא דאיפלגו בטמא ובע"מ איזו מהן קודם, ולדעת הרמב"ן דבע"מ ליפא שום איסורא אחרנינא זולת איסורא דביאה ריקנית, א"כ מהיכי תיתי יוקדם טמא לו, פיון דגם בטמא איפא הך איסורא דביאה ריקנית ועוד יש בו איסור ביאה דטומאה, נראה לומר לדעת הרמב"ן, דדיון זה הוא מהלקה, והכי גמירי להו באזהרת ביאה ריקנית, דבע"מ חמור איסור ביאתו מביאת תמים, ואע"ג דמתרנוייהו חד איסורא נינהו, מ"מ הכי גמירי מהלקה דביאת בע"מ חמורה יותר מביאת תמים.

והכי מוכרח מתוך הסוגיא דעירובין, דאיתא שם רב פהנא מסייע פהני דתני וכו', יעו"ש בפירוש"י שפי' דכהנים טמאים צדיפי מישראלים טהורים, ונהרי הא ודאי דכהנים לויים וישראלים ליפא שום איסורא בכניסתן זולת איסורא דביאה ריקנית, וכוליהו חד דינא להו, וא"כ איך שרינו ודחינו לאיסור ביאה בטומאה בשביל הקדמת פהנים ללוויים וישראלים.

דכולהו איסורין שנה בהו אזהרה דביאה ריקנית, אלא ודאי מוכח מזה, דגם באזהרת ביאה ריקנית הלכתא גמירי דכניסת לויים וישאראלים חמורה מפניסת פהגים, וחומר זה הוא שמועיל לדחות איסור טומאה, ולהקדים פניסת פהגים טמאים לכניסת לויים וישאראלים טהורים, וא"כ גם בבע"מ דכנותה, דחמירא איסור פניסתו מפניסת תמים באיסורא דביאה ריקנית, וע"כ חומר זה מועיל להקדים פניסת טמא לכניסתו, להו"מ ד"ד דס"ל דטמא קודם לבע"מ, אבל אה"נ דכל איסורא דכניסת בע"מ להיכל הוא רק מדין ביאה ריקנית לבד, ומגושבים היטב דברי הרמב"ן דכל הו"מ סוגיא קיימא רק על איסורא דביאה ריקנית.

אלא דבאמת דהחילוק שיש בדין ביאה ריקנית בין פהגים ללויים וישאראלים הא ילפינו ליה בעירובין שם מקרא דדה"י, וא"כ הא ידעינו הלכה זו מפי קבלה דביאת לויים וישאראלים חמורה מביאת פהגים, ולהכי הוא דפליגי שם אם חומר זה מועיל לדחות גם איסור ביאה דטומאה או לא, משא"כ בבע"מ לא מצינו שום ילפותא דביאה ריקנית דידק' תהא חמורה מביאה ריקנית של תמימין, וע"כ מפרש הרמב"ם דהפלוגתא אם בע"מ קודם או טמא קודם היא משום אזהרת ביאה המסויימת בבע"מ, ולא משום אזהרת ביאה ריקנית, דבזה תמימין ובע"מ שוין, ולדעת הרמב"ן ע"כ צ"ל דגם זה הלכתא גמירי לה, דחמירא דין ביאה ריקנית של בע"מ מביאת תמימין, וכש"נ.

והנה בתו"כ שמיני פ"א יין ושכר אל תשת וגו' נאמר פאן בבואכם ונאמר להלן בבואם אל אהל מועד מה בבואם אל אה"מ עשה את היציאה פביאה ואת המזבח פאהל מועד ואינו חייב אלא בשעת עבודה אף בבואכם אל אה"מ האמור פאן וכו', והובאו הדברים ברמב"ם שם, והרמב"ן מפרש דהא דאין חייבין עליו אלא בשעת עבודה ר"ל דכל איסורו הוא רק על עבודה, אלא דקשה לפי"ז מאי נ"מ איכא בין יציאה לביאה, פיון דאין איסורו תלוי רק בעבודה, אכן לדעת הרמב"ם דאיסורו תלוי בכניסה וביאה שפיר איצטריך לרבות גם יציאה דהיא בכלל ביאה, והנה פכר הבאנו דברי הרמב"ם שפכת ז"ל ודין הנכנס פכה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא פיצד פגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח וכו' ויצא לוקה עכ"ל, הרי דמפרש להו דרשא דספרא דעשה יציאה פביאה דר"ל דאף אם שתה בפנים ויצא ג"כ חייב, ונראה הפיאות בזה, משום דהנה פכל ביאות דעלמא הרי קי"ל דלא מיחשבא ביאה רק אם נכנס פדרה ביאה, וכמבואר פן פכמה דוכתי, והכא הרי ג"כ פתיב פבאכם, וא"כ הרי צריך להיות ג"כ חייבו רק על פדרה ביאה, והנה בשבועות דף י"ז איתא הנכנס לבית המנוגע דרה אחוריו נאפילו פולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב והבא אל הבית דרה ביאה אסרה תורה וכו' א"ה אפילו פולו גמי אמר רבא פולו לא גרע מפלים שבבית, ופירש"י מפלים שבבית שהיו בו מתחלתו ולא קרינא בהו והבא, הרי דשלא פדרה ביאה והיכא שהוא שם מתחלה תרונניהו שוין, דאינם פכלל ביאה, ואתמעטו פל היכא דכתיב שם לשון ביאה, וא"כ ממילא דגם בשתויי יין דכתיב שם לשון ביאה ג"כ צריך להיות פן, דאינו חייב רק על פדרה ביאה, ודוקא אם שתה בחוץ ונכנס, דיש פאן מעשה ביאה לפנים פשהוא שתוי, אבל אם שתה בפנים דאין פאן מעשה ביאה לפנים פשהוא שתוי, א"כ הו"א דפטור ולית ביה חויבא דשתויי יין, וזהו דילפינו דעשה יציאה פביאה דבכה"ג ג"כ כחייב.

ולפ"ז הרי נדאי דלא שניף זאת אלא אם נימא דחיובו הוא על ביאה, ושפיר שניף בזה הדין דינא דכדןרף ביאה, אבל לדעת הרמב"ן דאיסורו הוא איסור עבודה, אבל איסור ביאה ליפא פלל בשתויי זין, א"כ הא לא שניף גם הדין דינא דכדןרף ביאה, פינן דאין איסורו תלוי פלל בביאה רק בעבודה, וקשה למה לן ריבויא דיציאה כביאה.

וצ"ל דהרמב"ן מפרש להספרא כפירוש הראב"ד בהשגות, דהריבוי דיציאה כביאה הוא, דלא נימא דעיקר האיסור הוא מעשה השתף עצמה בשעת ביאה, וע"ז בא לרבות דגם בשתה בחוץ ונכנס חייב, משום דהאזנה היא דבשעת ביאה לא תהא שכרות, וזה שניף גם בעבודה, דבא להשמיענו דלא תהא איסורו בשתף בשעת עבודה, כ"א דבשעת עבודה לא תהא שכרות.

א"נ י"ל דהרמב"ן מפרש דזה גופא אמת לאשמענון בהדין דיציאה כביאה, דאין איסורו כביאה כ"א בעבודה, ומשו"ה הוא דהויא יציאה כביאה. פ"כ הל"ה פהו שניפא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כ"ג בין פהו הדיוט שניפאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו וכו' וכן זה שניפאמר בכ"ג ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד וכו' אם פן מפני מה נשנית אזהרה זו בכ"ג שפהו הדיוט וכו' אע"פ שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אוגן וכו' אבל כ"ג עובד פשהו אוגן וכו', ובהשגות ו"ל שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שניפאחו בניו ומה שניפאחו בתורת פהנים מנין לפהנים שבכל הדורות לפהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר שפירי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם עכ"ל, ועוד שם בהשגות על הא דכהן הדיוט אוגן אינו יוצא ו"ל וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא נדאי יוצא ומטמא בע"כ עכ"ל, וביאור הדברים שבהשגה שני', משום דס"ל להראב"ד דאזהרת ומן המקדש לא יצא אינו אלא בראוי לעבודה, וע"כ פהו הדיוט שאינו ראוי לעבודה פשהו אוגן מותר לו לצאת מן המקדש בשעת עבודה, וזהו שהשיג על הרמב"ם שפסק דכהן הדיוט אוגן ג"כ אסור לצאת בשעת העבודה.

אבל צ"ע, דלהראב"ד בעצמו דס"ל דאזהרה זו לא נאמרה אלא בכ"ג, א"כ הא לא משפחת אליפני החילוק שבין אוגן לשאר פהנים, דבכ"ג הא ליפא אגנינות דכ"ג הא עובד פשהו אוגן, ושאר פהנים הא מותרים לעולם לצאת, ואיך פתב הראב"ד הדין חילוקא, וצ"ל דכתב זאת לדעת הרמב"ם דס"ל דגם פהו הדיוט מןזהר שלא לצאת, וצע"ק בזה.

ונראה לומר בזה, דהנה קשה לפ"ד הראב"ד דליתא להדין אזהרה דיציאת מקדש אלא בכ"ג, א"כ למה לא חשבו זאת בין הנה דינים שבין כ"ג לכהן הדיוט בהוריות די"ב וביומא דע"ג דתניא שם דברים שבין כ"ג לכהן הדיוט אלו הן ומדוע לא חשיב ג"כ שכ"ג מןזהר על יציאה מן המקדש וכהן הדיוט אינו מןזהר ע"ז.

ונראה מוכרח מזה, דבאמת לדעת הראב"ד אינו תלוי פלל בכ"ג וכהן הדיוט, אלא העיקר תלוי אם נתרבה הוא בעצמו בריבוי של פהונה או לא, ואשר ע"כ בני אהרן שנתרבו אז ע"י משיחה ובגדים שפיר מןזהרים ע"ז, וכן גם כ"ג שבכל הדורות דנתרבה עתה בשעה שניפאשהו כ"ג לכמה דברים שבפנהונה ע"כ שפיר הוא מןזהר ע"ז, משא"כ פהו הדיוט דאין עליו שום ריבוי ומשיחה של פהונה ע"כ אינו מןזהר ע"ז.

ולפ"ז הרי ניחא מה דלא חשיב לה בפרייתא בהנהך דברים שביין כ"ג לכהן הדיוט, פיון דהקא אינו תלוי פלל בכהונה גדולה, ואף פריבוי או במשיחה אם נתרבה לכהונה או לא. ואע"ג דחשיב שם בפרייתא גם הנהך דינים דאייתנייהו גם במשוח מלחמה, אכן אינו דומה, דמשוח מלחמה דומה בכמה דברים לכ"ג וחייל על גופי' דין משוח, ודין תוספת פהונה עליו, וחייל בזה משאר פהנים, וע"כ דין פהונה גדולה היא שגורמת לו להנהך דינים, משא"כ ה"א בין הנהך פהנים שנגמשחו ובין הנהך פהנים שלא נמשחו שוין בגופן בכל דיני פהונה, ורק דדין יציאה מן המקדש אינו תלוי אלא אם נתרבו הם עצמם ונעשית מעשה הריבוי או המשיחה בהן, ואף אם יהיה פהן הדיוט בכל דיניו, מ"מ כל שנעשה בו הריבוי או המשיחה של פהונה שוב אית' באזנה דציאת מקדש, וע"כ ס"ל להראב"ד דמזנהרין הן על איסור יציאה, אבל בעצם דין פהונה שוין הם לכל פהנים, וע"כ לא חשיב לה בין הנהך חילוקי דכ"ג לכהן הדיוט.

ובאמת שפן מוכרח מדברי הראב"ד בעצמו שכתב דלהכי הוזהרו בני אהרן בשביל שנגמשחו, וקשה וכי נמשחו מאי הוי, וכי הוי כ"ג, ונהלא שמשו בד' בגדים, ואפילו בשעת מילואים מבואר בפרשה דשמשו בד' בגדים, ונהלא פתיב וזה הדבר אשר תעשה להם וגו' וקחשיב שם ארבעה בגדים, ופליגי ע"ז ביומא דף ה' פיצד הלבישם, ונהרי הך דינא הא לא היה רק בשעת מילואים, אבל לדורות כל פהן לובש א"ע בשעה שיעבוד, ובע"כ דקאי על שעת מילואים, ומ"מ קחשיב שם הקרא רק ארבעה בגדים, הרי להדיא דלא הוי כ"ג אף בשעת מילואים, וכן מבואר להדיא בזבחים דף ק"א דהוי אסורין לעבוד באותו היום משום אנינות, הרי להדיא דלא הוי כ"ג, דכ"ג הרי הוא עובד פשהוא אונן, וא"כ מה תירץ הראב"ד דבני אהרן שאני דנגמשחו, אלא נדאי פדברינו, דאין זה תלוי פלל בכ"ג, אלא העיקר תלוי אם נעשה בו מעשה הריבוי או המשיחה של פהונה, וע"כ זהו שכתב הראב"ד דבני אהרן שנגמשחו ונעשה בהן ריבוי פהונה שפיר מוזהרין ע"ז, משא"כ האידנא דליפא משיחה וריבוי פהונה אלא בכ"ג, ממילא ליתא להך אזנהרה דציאת מקדש רק בכ"ג לחוד.

ועכ"פ נתבאר דהך אזנהרה דציאה מן המקדש אינו תלוי בכ"ג, כ"א פכהן שנתרבה לכהונה, ולפ"ז הרי נראה פשוט דגם פהן משוח מלחמה מוזהר על יציאה מן המקדש, ואע"ג דבכמה דברים שנה לכהן הדיוט, אבל מ"מ הרי יש בו דברים שנה לכ"ג, פמבואר ביומא דע"ג דבחמשה דברים הוא שנה לכ"ג, וא"כ הא נמצא דנעשה בו ריבוי של פהונה, וממילא אף אם הוא פכהן הדיוט הרי ג"כ מוזהר הוא על יציאת מקדש.

ולפ"ז הרי מנשכים היטב דברי הראב"ד, דהנהך בהוריות די"ב דרשינן עליו למעוטי פהן משוח מלחמה דאינו עובד פשהוא אונן, ונהרי הך מעוטא דעליו הא קאי על כל הקרא דומן המקדש לא יצא, וא"כ הא נמצא דאזנהרה זו לא נאמרה רק בכ"ג ולא במשוח מלחמה, וזהו דקשה גם להראב"ד למה נכפלה אזנהרה זו בכ"ג, ונהלא גם משוח מלחמה מוזהר עליה, וע"ז משני הראב"ד דאזנהרה זו של יציאת מקדש לא נאמרה אלא פראוי לעבודה, וע"כ הך אזנהרה דומן המקדש לא יצא דאיירי פכהן אונן ע"כ אינה נוהגת רק בכ"ג דעובד גם פשהוא אונן, ולא במשוח מלחמה דבשעת אנינותו אינו ראוי לעבודה, ושפיר איתא להך דינא דראוי לעבודה גם לדעת הראב"ד במשוח מלחמה, וכמש"נ.

פ"ג הכ"א אַחַד טַמָא שְׁנַכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְכוּ' נִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְנִטְמָא שָׁם אַחַר שְׁנַכְנַס אֶפְיָלוּ טַיְמָא עֲצָמוּ שָׁם בְּמִזִּיד יְמַהֵר וַיִּבְהַל וַיֵּצֵא בְּדַרְדַּר קֶצֶרָה וְכוּ' וְאִם שָׁהָה וְכוּ' חֲזִיב פֶּרֶת וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מְבִיא קֶרֶבֶן וְכוּ' אֵינוֹ חֲזִיב אֲלָא א"כ שָׁהָה פְּשִׁיעוֹר וְכוּ' עכ"ל, וּבְשִׁבְעוֹת דָּף י"ז בְּעֵי רַב אֲשֵׁי טַיְמָא עֲצָמוּ בְּמִזִּיד מַהוּ בְּאִנּוּס גְּמִירִי שְׁהֵיָה בְּמִזִּיד לֹא גְמִירִי שְׁהֵיָה אוֹ דִלְמָא בְּפָנִים גְּמִירִי שְׁהֵיָה ל"ש בְּאִנּוּס וּל"ש בְּמִזִּיד, וְלֹא אֶפְשִׁיטָא הָאִיבְעֵיָא, וְע"כ פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם דְּמִסְפֵּק אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶבֶן, וְאֵע"ג דְּהִכָּא פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם בְּסִתְמָא דְּפִטוֹר וְלֹא הִזְכִּיר דְּהוּי סְפִיקָא, אֲכַן לְקַמְן בְּפִי"ד מַהֵל' שְׁגָוֹת מְבִנְיָא בְּרֵמְב"ם לְהִדְיָא דְּהִפְטוֹר הוּי מִסְפֵּק.

וְהִנֵּההִתּוּס' שָׁם הִקְשׁוּ מַהָּא דְּאִיתָא בְּנִזִּיר דָּף י"ז בְּעֵי רַבָּא נְזִיר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת מַהוּ בְּעֵי שְׁהֵיָה לְמַלְקוֹת אוֹ לֹא, ה"ד אִילִימָא דְּאִמְרֵי לִי לֹא תִנּוֹר ל"ל שְׁהֵיָה נְזִיר מ"ט לֹא בְּעֵי שְׁהֵיָה מְשׁוּם דְּקִמְתָּרִי בִי ה"נ קִמְתָּרִי בִי, הָרִי לְהִדְיָא דְּבְמִזִּיד לֹא בְּעֵי שְׁהֵיָה, וּמ"ש הִכָּא דְּהוּי סְפִיקָא, וְעֵי"ש בְּתוּס' שְׁתַּנְרָצוּ דְּאִיִּרִי שְׁהִתְרוּ בּוֹ אַחַר הִטְוִמְאָה וּבְזָה הוּא דְּהוּי סְפִיקָא, וְקִשָּׁה עַל הֶרְמֵב"ם שְׁפִסֵּק דְּאֵף לְעִנְיָן פֶּרֶת בְּעֵי שִׁיעוֹר שְׁהֵיָה, וְהִתָּם הָא לֹא מִיחְסָרָא הִתְרָאָה, וְצָרִיף לְהִתְחַיֵּב אֵף בְּלֹא שִׁיעוֹר שְׁהֵיָה וְכִהְסוּגְיָא דְּנִזִּיר, וְצ"ע.

וְעֵינָן בְּרֵמְב"ם בְּפ"ו מַהֵל' נְזִירוֹת הֵל"ח שְׁפִתְב וְז"ל מִי שְׁנָדַר וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת נְזִירוֹת חָלָה עָלָיו וְאֶפְיָלוּ שְׁהָה שָׁם כַּמָּה יָמִים אֵין עוֹלִין לוֹ וְלוֹקָה עַל שְׁהֵיָתוּ שָׁם וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִזִּיר שָׁם וְכוּ' עכ"ל, הָרִי דְּפִסֵּק גַּם גְּבִי נְזִיר דְּגַם בְּהִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִזִּיר צָרִיף שְׁהֵיָה, וּמִמִּילָא נִיחָא גַּם הִכָּא הָא דְּפִסֵּק דְּצָרִיף שְׁהֵיָה, אֲלָא דִלְפ"ז הָרִי תִקְשִׁי עַל הֶרְמֵב"ם גַּם בְּנִזִּיר דְּסוֹתֵר לְהִסְוִגְיָא דְּנִזִּיר שְׁהִבְאִנוּ דְּבִתְרוּ בִי שְׁלֹא יִזִּיר א"צ שְׁהֵיָה, וְעֵינָן בְּהִשְׁגוֹת שָׁם שְׁפִתְב וְז"ל וְאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִזִּיר א"צ שְׁהֵיָה עכ"ל, וְנִרְאָה דְּהֶרְמֵב"ם נִקְטַשְׁ שָׁם תְּרִי גּוֹנֵי שִׁילְקָה, חֲדָא דְּלוֹקָה עַל שְׁהֵיָתוּ שָׁם, וּמִיִּירִי בְּהִתְרוּ בּוֹ אַחַר שְׁקַבֵּל הִנְזִירוֹת, וְעוֹד דְּלוֹקָה בְּאִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא יִזִּיר שָׁם, וּמִיִּירִי בְּלֹא שִׁיעוֹר שְׁהֵיָה, וְהוּי מְמַשׁ כְּהִסְוִגְיָא דְּנִזִּיר, וְדַבְּרִי הֶרְאָב"ד מִתְפָּרְשִׁים שְׁאִינָם בְּתוֹרַת הַשְּׁגָה כִּי אִם שְׁפִי כֵן בְּדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם כִּמוֹ שְׁפִתְבּוּ.

אֲשֶׁר לִפ"ז הָא נִמְצָא מְבִנְיָא בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם דְּמַחְלֵק בֵּין נְזִיר לְבִיאַת מַקְדָּשׁ, דְּבְנִזִּיר לּוֹקָה מִיָּד וּבְבִיאַת מַקְדָּשׁ צָרִיף שְׁהֵיָה, וְצ"ע דְּמ"ש, כִּינּוֹן דְּהִיָּלְכְתָא דְּשְׁהֵיָה הָרִי נְאֻמְרָה עַל שְׁנֵיהֶם, וְא"כ הָרִי צָרִיכִין לְהִיּוֹת שְׁוִין בְּדִינֵיהֶם, וְצ"ע.

וְצ"ל לְדַעַת הֶרְמֵב"ם, דְּהָאִיבְעֵיָא בְּשִׁבְעוֹת הָא הוּיָא בְּאִנּוּס גְּמִירִי שְׁהֵיָה בְּמִזִּיד לֹא גְמִירִי שְׁהֵיָה אוֹ דִילְמָא בְּפָנִים גְּמִירִי שְׁהֵיָה ל"ש בְּאִנּוּס וּל"ש בְּמִזִּיד, וְא"כ הָרִי הָא פְּשִׁיטָא דְּהִיָּלְכְתָא דְּשְׁהֵיָה לֹא נְאֻמְרָה בְּכָל גּוֹנֵי, וְרַק אוֹ עַל פָּנִים לְבַד נְאֻמְרָה אוֹ עַל אִנּוּס נְאֻמְרָה, וְא"כ הָרִי הָא מִיָּהָ דְּבַחוּץ וּמִזִּיד בְּהִתְרָאָה פְּשִׁיטָא דְּלֹא נְאֻמְרָה הִיָּלְכְתָא דְּשְׁהֵיָה, וְכִסּוּגְיָתָה גַּמ' בְּנִזִּיר דְּבְנִזִּיר בְּאִתְרוּ בִי חֲזִיב מִיָּד, וְע"כ זֶהוּ שְׁפִסֵּק הֶרְמֵב"ם דְּבְמַקְדָּשׁ פִּטוֹר מִסְפִּיקָא אֵף בְּמִזִּיד, וְרַק בְּנִזִּיר בְּמִזִּיד הוּא דְּחִיב, וְכִש"נ דְּחִלּוֹק נְזִיר מְמַקְדָּשׁ.

וְהִנֵּה בְּשִׁבְעוֹת דָּף ט"ז ע"ב טוֹמְאָה בְּעִזְרָה מְנַלְן אַר"א פְּתוּב אַחַד אוֹמֵר אֵת מְשַׁכֵּן ד' טַמָא וְכְתוּב אַחַד אוֹמֵר כִּי אֵת מַקְדָּשׁ ד' טַמָא אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְטוֹמְאָה שְׁבַחוּץ תְּנַהוּ עִנְיָן לְטוֹמְאָה שְׁבַפָּנִים, הָרִי דְּנִטְמָא בַחוּץ וְנִטְמָא בְּפָנִים צָרִיכִין תְּרִי קֶרְאִי וְלֹא יִלְפִי מִהִדְדִי, וְנִרְאָה דְּהֵיָנוּ מְשׁוּם, דְּבִאֲמַת עִיקָר דִּין בִּיאָה הָאִמּוֹר בְּכ"מ יֵשׁ לְפָרְשׁוּ בְּתַרִי גּוֹנֵי, אוֹ

דפירושו הוא עצם מעשה הפניסה, או דזה שהוא שם ממילא ג"כ הוי בכלל ביאה, דהיותו שם מיקרי ביאה.

ונראה דדבר זה מבואר מהא דאמרינו בשבועות דף י"ז ע"ב הנכנס לבית המנוגע דרף אחריו ואפילו פולו חוץ מקוטמו טהור דכתיב והבא אל הבית דרף ביאה אסרה תורה וכו' א"ה פולו נמי אמר רבא רבא פולו לא גרע מפלים שבבית דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית, ר"ל מפלים שבבית שהם שם ממילא עוד מקודם שנטמא הבית דטמאים ושללא פדרף ביאה לא גרע מינייהו, הרי מבואר דהנה תרי גונוי ביאות תרנוייהו איתנוייהו בדין ביאה, ושני שמות ודינים מחולקים הם, וכמו שהם חלוקים בדין ביאת בית המנוגע, דכדרף ביאה דאיכא שם גם מעשה הפניסה חגיל עלי' דין ביאה בכניסת רובו, ושללא פדרף ביאה וכלים שבבית לא חגילא עלייהו טומאת ביאה כ"א בכניסת פולו, וגם מבואר דהו דינא אם בעינו מעשה פניסה אם לא הוי חד מילתא עם דינא דכדרף ביאה, ומשום דכל הדין של דרף ביאה עיקרו הוא על מעשה הפניסה והביאה, והיכא דלא בעינו מעשה הפניסה לא בעינו גם דרף ביאה, וכמבואר בדברי הגמ' שהבאנו דשללא פדרף ביאה לא גרע מפלים שבבית שהיו שם מקודם.

ולפ"ז לפי המבואר בשבועות דף י"ז ע"ב שם דטמא שנקנס דרף גגין להיכל פטור שנקמר ואל המקדש לא תבא דרף ביאה אסרה תורה, א"כ ש"מ מזה דעיקר ביאה האמורה בו חיובה הוא על עצם מעשה הפניסה, וע"כ ממילא דנטמא בפנים לא הוי בכלל אזהרה זו, דהרי חסר בו מעשה הפניסה, והוי פשלא פדרף ביאה.

ולהכי צריכינו לקרא מיוחד ע"ז לחיובו גם בפנים, ולאוריני דבטומאת מקדש איתנהו לתרי גונוי ביאות, ובשניהם חייב. ולפ"ז הרי מיושבת היטב סתירת דברי הרמב"ם, דלענון ביאת מקדש בטומאה פסק דטימא עצמו במזיד ספיקא הוי אם בעינו שיעור שהייה אם לא, ולענון נזיר פסק דאם התרו בו שלא יזיר חייב גם בלא שיעור שהייה, דנראה דדוקא בביאת מקדש דחלקינהו רחמנא לתרתי, נטמא בפנים ונטמא בחוץ, דבנטמא בחוץ חיובו הוא על עצם מעשה הביאה.

ובנטמא בפנים דליכא לעצם מעשה הביאה עיקר חיובו הוא רק משום שהייה ע"ז ששוהה שם בטומאה, וע"ז הוא דבאה ההלכתא דשהייה דבעינו גבי' שיעורא דכדי השתחוואה, משא"כ בנזיר, דמבואר בנזיר דף מ"ג דכל עיקר ביאה האמורה בו הוא בשנקנס לשם בשידה תיבה ומגדל, דהוי שלא פדרף ביאה, וכמבואר ברמב"ם פ"ג מה' ביאת מקדש דבמקדש כה"ג פטור דחשוב שלא פדרף ביאה, או באופן שנקנס לבית ושהה שם עד שמת המת, דחשיבא ג"כ פשלא פדרף ביאה, וכדהבאנו למעלה מהסוגיא דשבועות, הרי להדיא דכל עיקר דין ביאה האמורה בו הוא על היותו שם בטומאה לחוד, אף בלא עצם מעשה הביאה, א"כ ממילא לא שייך בי' גם דין שיעור שהייה, כיון דזהו עיקר דין ביאה שלו, ולא צריכינו לחיובו פלל לדין שהייה, ולהכי הוא שפסק הרמב"ם דחייב בכל גונוי אף בלא שהה.

אכן הרי מהסוגיות דנזיר ושבועות מבואר להדיא דלא כמש"כ, וכדהבאנו למעלה דהויא איבעיא אי גמירי שהייה בנזיר אם לא, ולפי דברינו הא נמצא דלעולם לא בעינו שהייה גבי נזיר, דחייב לעולם משום ביאה.

ואשר יראה לומר בזה, לפי המבואר בגזיר דף מ"ב דמחולל ועומד פשהוא בחיבורין להטומאה פטור גבי גזיר, וכבר הקשו התוס' בשבועות שם דהרי כל שהיני' הא הוי מחולל ועומד בחיבורין להטומאה דהרי נטמא מיד ומ"מ מתחייב, ותיקצו דאינו פטור מחולל ועומד אלא בשאין בידו לפרוש מטומאה הראשונה אבל הכא בשאיני' הרי בידו לפרוש ממנה, וע"כ אין בו דין מחולל ועומד, אכן קשה מהא דמבואר בגזיר דף מ"ג דלא משפחת לה ביאה בגזיר משום דכי עייל מקצתו איטמי וכי עייל רובו הוי מחולל ועומד, והתם הא בידו לפרוש ולצאת מאהל טומאה, ואפילו אם נימא דבשעת פניסת רובו הלא אין בידו לפרוש ולצאת מאהל של טומאה, אבל מ"מ פשעבר הזמן עד שהיה בידו לפרוש כולו מהטומאה ליתחייב אז משום ביאה, ונהוי כביאה אריכתא, וצ"ל דהתוס' מפרשים להסוגיא דקאי למ"ד דמחולל ועומד פטור אף פשאינו בחיבורין להטומאה, וע"כ לא מהני הך טעמא דהיה בידו לפרוש מהטומאה לחייבו פנין דגם לאחר הפרישה מיפטר משום מחולל ועומד, אכן קשה להרמב"ם שפסק בפ"ה מה' גזירות דאינו פטור מחולל ועומד כ"א בחיבורין להטומאה, ומ"מ פסק בפ"ה ה"ל דחייבא דגזיר על הביאה הוא בהנהך גונוי המבוארים בגמ' שטומאתו וביאתו באין פאחת, והיינו משום דבלא"ה הוי מחולל ועומד דפטור, וא"כ הרי לדידנ' צ"ע מפל שהיני' דהוי מחולל ועומד.

ובע"כ נראה מבואר מזה, דדעת הרמב"ם היא, דחלוק דין ביאה מדין טומאה במחולל ועומד, דכביאה פנין דאית בה דדין דשהיני' שמתחייב על שהייתו שם בטומאה, ומעשה הששהייה הויא מגופו של איסור, א"כ ממילא לא שייך בי' דין מחולל ועומד, פנין דזהו עיקר חיובו על ששוקה בטומאתו וחיוללו, וע"כ כל ששוקה פשיעור מתחייב אף במחולל ועומד, ורק בטומאה דלית בה דינא שיהא מתחייב על הששהיני', בה הוא דשייך דין מחולל ועומד בכל גונוי אף בשוקה פשיעור.

ונראה דכן הוא מוכרח מהא דפסק הרמב"ם בפ"ה מה' גזירות הי"ט ז"ל נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם ה"ז לוקה והוא שישוקה שם פדי השתחונה כמו טמא שנכנס למקדש עכ"ל, ולעיל בהי"ז פסק הרמב"ם ז"ל אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו נגע במת אחר אינו חייב אלא אחת אע"פ שהתרו בו על כל גגיעה ונגיעה שהרי מחולל ועומד עכ"ל, וכן בפ"ג מהל' אבל ה"ד שפסק ז"ל כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שיזע התרו בו אם קפץ ויצא פטור ואם ישב שם פדי השתחוני' כמו שביארנו בענין טומאת מקדש ה"ז לוקה וכו' היה נוגע ולא פירש או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים אע"פ שהתרו בו כמה פעמים אינו לוקה אלא אחת שהרי מחולל ועומד כ"ז שלא פירש עכ"ל, הרי דפסק דגבי טומאה אינו לוקה משום דהוי מחולל ועומד, דלא כמו שפסק גבי נכנס בשגגה דחייב.

ואע"ג דגם שם הוא מחולל ועומד, אלא ודאי מוכח מזה כמש"כ, דבשהייה חייב בכל גונוי אף במחולל ועומד ומשום דשהייתו זהו איסורי', ורק דהלואו דטומאה פקע מיני' פשהוא מחולל ועומד, פנין דלית בי' דין שהייה, וע"כ פטור גם אם שוקה פדי השתחואה, וכש"נ.

ואין להקשות על דברינו, דהרי ברמב"ם לא הוזכר כלל איסורא דביאה בכהן הדיוט, ורק בכהן גדול הוא דפסק דלוקה שמים, דמוכח מזה דדעת הרמב"ם היא דכהן הדיוט אינו מונהר על הביאה, וא"כ הא נסתרו דברינו.

אכן הרי שיעורא דשהי' פדי השתחואה נדאי דלא שינה זאת רק בלאו דביאה ולא בלאו דטומאה, ומדפסק דלוקה בשיעורא דכדי השתחואה גם בהדיוט, ש"מ דס"ל דגם פהו הדיוט מונהר על הביאה, וכדאיתא פן להדיא בתורת פהנים פ' אמור אין לי אלא כ"ג שהוא חייב בלא יבא וחיוב בלא יטמא מנין לכהן הדיוט שהוא בלא יבא ושהוא בלא יטמא ת"ל לא יטמא לא יטמא לגז"ש מה לא יטמא האמור בכ"ג חייב בלא יבא וחיוב בלא יטמא אף לא יטמא האמור בכהן הדיוט חייב בלא יבא וחיוב בלא יטמא, הרי להדיא דגם פהו הדיוט מונהר על הביאה, והא דפסק הרמב"ם דאינו לוקה שמים רק בכ"ג, היינו משום דמפרש דהנה תרתי טומאה וביאה תרונניהו איפללו בלאו דלא יטמא האמור בכהן הדיוט, וע"כ אין בו חילוק לאונו ומלקות, אבל הא נדאי דאיסורא דשהי' שפסק הרמב"ם בכהן הדיוט הוא משום ביאה דנכלל בה גם שהי', ומינושבים דברינו כמש"כ.

[עכ"פ נתבאר דהיכא דהוי מחולל ועומד אז חיובו הוא רק מדין שהי', ולפ"ז מינושבים היטב דברינו, דבאמת בנזיר לא צריכינן כלל לדין שהי', ולעולם חייב משום ביאה, פיון דאין בו דין מעשה ביאה, ומ"מ ניחא האיבעיא אם גמירי שהי' בנזיר אם לא, דנראה דמ"מ נוהג בי' דין שהי', אף דלא צריכינן לה, משום דזהו ממילא דכל דין ואיסור ביאה איפלל בה דין שהי' שהיא בכלל האיסור, ולפ"ז במחולל ועומד דמשום דין ביאה לחוד לית בה איסורא, מ"מ נוהג בה חיובא דשהי', וע"כ ע"ז היא האיבעיא אם בעינו בנזיר שיעור שהי' אם לא, פיון דחיובו משום שהי' הוא, משא"כ הסוגיא דנזיר דקיימא בהתרו בו שלא יזיר, דאז הרי ביאתו ונזירותו וחיוללו באין פאחת, ולא הוי מחולל ועומד, וממילא דחייב משום דין ביאה לחוד בלא דין שהי', ע"כ ממילא דלא צריכינן בי' גם לשיעורא דכדי השתחואה.

והכי מתבאר מדברי הרמב"ם עצמו, דבנכנס לשם בשידה תיבה ומגדל ובנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת פסק דחייב מיד, אף בלא שיעורא דכדי השתחואה, ובנכנס לאהל המת בשגגה פסק דבעינו שיעורא דכדי השתחואה, וצ"ע דמ"ש, אכן לדברינו א"ש, דבהנה תרתי גונוי פיון דלא הוי מחולל ועומד ע"כ ממילא דחייב גם בלא דין שהי', וממילא דלא צריכינן בי' גם לשיעורא דכדי השתחואה, משא"כ בנכנס לשם בשגגה דהוי מחולל ועומד, וצריכינן בי' לדין שהי', ע"כ ממילא צריכינן לשיעורא דכדי השתחואה, וכש"נ.

ועכ"פ נתבאר מדעת הרמב"ם, דבנזיר גופא מחלקינן דהיכא דצריכינן לדין שהי' בעינו גם שיעורא דכדי השתחואה, ולא מיחייב עלה לאלתר כ"א היכא דחיובו הוא משום ביאה בלא דין שהי', וע"כ בדין טומאת מקדש דבעינו שם דרף ביאה, וטומאתו בפנים הוא רק משום דין שהי', ע"כ שפיר פסק דלעולם לא מיחייב כ"א בשיעור פדי השתחואה, ומשום דהוי איבעיא דלא אפשריא, וכש"נ.

והנה עיקר הדין דמבואר בהסוגיא דאם נכנס למקדש בטומאה דרף גגין פטור צ"ע, לפ"מ דמריבין מקרא גם נטמא בפנים דחייב, א"כ הרי לא גרע שלא כדרף ביאה מנטמא

בפנים דחייב, ונהרי זה דמי ממש לבית המנוגע, דכל היכא דטמא פלים שפבית שהם שם ממילא עוד מקודם שנטמא הבית טמא גם הנכנס שלא פדרה ביאה, וא"כ ה"נ בביאת מקדש, פינו דגם נטמא בפנים חייב א"כ הרי צריה להיות חייב גם שלא פדרה ביאה.

וא"ל דנ"מ לענין שיעור שהיה, דבנטמא בפנים הרי צריה שיעור שהיה, משא"כ בנטמא בחוץ, ז"א דהרי זה הוי איבעיא דלא איפשיטא אם בעינו במזיד שיעור שהיה אם לא, ומיעוטא דשלא פדרה ביאה הרי קאי על הלואו דהינו במזיד.

וידידי הרש"ז תירץ דנ"מ לענין אם נכנס רק רובו, דמשום הך דינא דכלים שפפנים הרי בעינו דוקא שיפנס פולו, וכמו בבית המנוגע. ודבריו ברורים, דבאמת הא דמתלקינו שם בגמ' בין פדרה ביאה אם לא, דבפדרה ביאה סגי ברובו, ושלא פדרה ביאה צריכינו דוקא פולו, נראה דלאו דין מיוחד בבית המנוגע הוא דהוי זה, כי אם דהוי דין בכל ביאות האמורות בתורה, ובעצם דין ביאה, דכל שפדרה ביאה חשיבא ביאה בביאת רובו, ובשלא פדרה ביאה או שלא היתה שם מעשה ביאה לא חשיבא ביאה כי אם בכניסת פולו, וע"כ גם הכא בביאת מקדש נדאי דפדרה ביאה סגי ברובו, ובנטמא בפנים או שלא פדרה ביאה אינו חייב כ"א בשפולו בעורה.

והכי מוכח מדברי התוס' בגזיר דף מ"ג שפכתבו דבגזיר בנכנס דרה אחוריו לא מיחייב משום דהוי שלא פדרה ביאה, ולכאורה הוא תמוה דהרי להדיא מבואר בסוגיא שם דבנכנס בשיתה תבה ומגדל חייב.

ואף דהוי שלא פדרה ביאה, אלא דמפנין דהתוס' איירי שם בלא נכנס פולו, ע"כ ממילא דלא חשיבא ביאה פלל כל שהוא שלא פדרה ביאה, ואע"ג דבגזיר לא בעינו דרה ביאה, אבל מ"מ זהו דין בפ"ע דבשלא פדרה ביאה לא חשיבא כ"א בכניסת פולו.

והכי מתבאר מתוך דברי הגמ' בזבחים דף כ"ו בעא מיני ר' ירמיה מר' זירא הוא בפנים וציציתו בחוץ מהו, א"ל לאו אמרת ויהיאום לה' עד שתבא פולה לפנים ה"נ בבואם אל אהל מועד עד שיבא פולו לאהל מועד, ולכאורה הוא סותר להא דתניא בספרא פ' מצורע והבא אל הבית כשיפנס ראשו ורובו, הרי להדיא דכל היכא דכתיב ביאה ברובו סגי, ומ"ש הכא דילפינו מקרא דבבואם וגו' דבעינו דוקא פולו.

ולפמש"נ הרי ניחא, דשאני הך דינא דבעינו שיהא מקבל בפנים, דלא שייך בי פלל דין ביאה שע"י מעשה ביאה וכדרה ביאה, וכל עיקר דין ביאה שלו הוא רק זה שיהא שם באהל מועד, וא"כ ממילא דבכל גונו צריכינו בי דוקא שיבא פולו ולא סגי ברובו, וכמו בשלא פדרה ביאה, וכש"נ.

ולפי המבואר צ"ע בכל ביאה האמורה בתורה, היכא דחייבה הוא דוקא פדרה ביאה, אם נימא דהוא רק בביאת רובו, אבל בביאת פולו פינו דדין ביאה בה אף בשלא פדרה ביאה, ע"כ ממילא מיחייב עלה משום ביאה, או דנימא דגם בביאת פולו אע"ג דמיחשבא ביאה מ"מ מיחסר בה דין מעשה ביאה, וע"כ כל היכא דבעינו דרה ביאה דצריכינו בי גם עצם מעשה הביאה, ממילא נתמעט שלא פדרה ביאה אף בכניסת פולו, אם לא היכא דאיכא ריבויא לרבות אף שלא פדרה ביאה, דאז הוא דמתחלק ממילא, דפדרה ביאה סגי בכניסת רובו, ובשלא פדרה ביאה בעינו דוקא פולו, משום דלא חשיבא כ"א פלל אלא בכניסת

פּוֹלוֹ, אָבֵל אה"נ דְּבֵלָא רִיבּוּיָא מִיַּמְעֵטָא וְשֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה אַף בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ, וּמִשּׁוּם דְּמִיַּחְסָר עֲצָם מַעֲשֵׂה הַבִּיאָה.

וְהִנֵּה מִפְּשִׁטוֹת הַסְּוֵגִיָּא בְּשִׁבּוּעוֹת שְׁהִבְאֵנוּ דְּפָרְיָהּ אִי הָכִי אֶפְקִילוּ פּוֹלוֹ נְמִי וּמִשְׁנֵי פּוֹלוֹ לֹא גָרַע מְפָלִים שְׁבִיבִית דְּכִתִּיב וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית, נִרְאֶה מְדַמְיִיתִי הַקְּרָא דְּוֹלָא יִטְמָא וּגּו' ש"מ דְּצָרִיכִינֵן רִיבּוּיָא, וּבֵלֵא"ה גַּם בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ מ"מ פֶּל שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה אוּ פְּלִים שְׁבִיבִית שְׁהֵם שְׁם מְקוֹדָם הָיוּ טְהוֹרִין, וּמִשּׁוּם דְּמִיַּחְסָר מַעֲשֵׂה הַבִּיאָה.

וְהָכִי מִתְבָּאָר מִתּוֹךְ הַסְּוֵגִיָּא דְּנִבְחִים דָּף פ"ב דְּאִיתָא שְׁם אֱלָא אָמַר אַבְיֵי לֹא נִצְרָכָא אֱלָא לְדֵרָהּ מְשׁוּפָּשׁ א"ל רְבָא וְהָא הִבְאָה פְּתִיב בִּי, וְהָרִי שְׁם הָא אֲיִירִי בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ וּמ"מ מְמַעֲטִינֵן שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה, אֱלָא וְדָאִי ש"מ דְּכָל דְּלִיכָא רִיבּוּיָא מְמַעֲטִינֵן שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה אַף בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ.

אוּלָם נִרְאֶה דְּדִין זֶה בְּמַחְלֻקְתָּ שְׁנוּי, דְּהִנֵּה בְּמִנְחוֹת דָּף כ"ז ע"ב מְמַעֲטִינֵן מְקָרָא דְּאֵל פְּנֵי הַפְּפֹרְתָּ דְּבִנְכְּנֵס דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ אִין בּוּ חִיּוּבָא דְּבִיאָה רִיקְנִית, וְעֵינֵן בְּתוֹס' שְׁם שְׁהַקְּשׁוּ מִהָדָּ סוּגִיָּא דְּנִבְחִים שְׁהִבְאֵנוּ, דְּקִיָּמָא לְעֵגְנֵן הָדָּ דִּינָא דְּנִפְל חֲטָאָת אֲשֶׁר יוּבָא מִדְּמָה אֵל אֶהֱל מוֹעֵד וּגּו', דְּמַמְעֲטִינֵן דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ מִשּׁוּם דְּהָנִי שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה, וְא"כ ה"נ ל"ל קָרָא דְּאֵל פְּנֵי הַפְּפֹרְתָּ וְתִפּוּק לָן מְדַכְּתִיב וְאֵל יָבֵא דְּהִינֵנוּ דְּוֹקָא בְּכֵדְרָהּ בִּיאָה, וְתִירְצוּ ע"ז וְנ"ל וְיֵשׁ לְחֻלְקָא בֵּין הַבְּאָתָּ דָּם לְהַבְּאָתָּ גּוּף אָדָם עכ"ל, וְדְבָרֵיהֶם צ"ע דְּהָרִי בְּכָל מְקוֹם מְמַעֲטִינֵן גַּם בְּבִיאַת אָדָם שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה.

וְנִרְאֶה דְּעֵיקָר הַבִּיאָוֹר בְּזֵה הוּא, מִשּׁוּם דְּבִיאָתָּ אִי מִשּׁוּם טַעְמָא דְּכִתִּיב וְאֵל יָבֵא וּבְעֵינֵן פְּדֵרָהּ בִּיאָה א"כ הָרִי יִתְחַיִּיב בְּכּוֹלוֹ אַף בְּכֵדְרָהּ מְשׁוּפָּשׁ, דְּבְכּוֹלוֹ הָרִי חֲנִייל בִּי דִין בִּיאָה אַף בְּשֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה, וְהָא דְּמַמְעֲטִינֵן בְּהַבְּאָתָּ הָדָּם לְהִיכָל דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ מִשּׁוּם דְּהַבְּאָה פְּתִיב בִּי, הִינֵנוּ מִשּׁוּם דְּכָדָם לֹא שְׁיִיךְ פֶּלֶל לְמִידָן בִּי דִין בִּיאָה ע"ז שֵׁהוּא פּוֹלוֹ שְׁם, דְּאִין בּוּ פֶּלֶל דִין בִּיאָה דְּמַמְיִלָּא שַׁע"י עֲצָמוֹ, וְעֵיקָר דִּינוֹ הוּא דִין הַבְּאָה, וְזֵהוּ רַק ע"י מַעֲשֵׂה בִיאָה, וְעוֹד דְּהָרִי בְּפִרְפֶּסָה וּנְכֻסָּה מַעֲצָמָה לֹא מִיַּפְסֵל הָדָּם, כ"א בְּהַבְּאָתָּ אָדָם, וְכַמְבּוֹאָר בְּנִבְחִים דְּצ"ב, וְע"כ פֶּל שְׁאִין בּוּ דִין הַבְּאָה לֹא מִיַּחְשָׁב מַעֲשֵׂה אָדָם פֶּלֶל, וְהָנִי כְּנֻכְסֵי מֵאֲלִיוֹ דְּלֹא מִיַּפְסֵיל, וְע"כ שְׁפִיר אִימְעִיט שְׁם דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ דְּהוּא שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה בְּכָל גּוֹנוֹי אַף בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ, מִשָּׂא"כ הַסְּוֵגִיָּא דְּמִנְחוֹת דְּאֲיִירִי בְּבִיאַת אָדָם, דְּמַהֲנִיָּא בִּי כְּנִיסַת פּוֹלוֹ לְאֲחוּלֵי בִי דִין בִּיאָה אַף בְּשֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה, א"כ שְׁפִיר צָרִיכִינֵן לְקָרָא דְּאֵל פְּנֵי הַפְּפֹרְתָּ לְמַעוֹטֵי דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ שְׁיִיָּהּ פְּטוֹר גַּם בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ, דְּהוּא זֶה דִין בַּפ"ע דְּבְעֵינֵן בְּבִיאַתוֹ אֵל פְּנֵי הַפְּפֹרְתָּ, וּמַמְיִלָּא דְּפְטוֹר מִשּׁוּם הָדָּ טַעְמָא גַּם בְּנֻכְסֵי פּוֹלוֹ.

אֲשֶׁר לַפ"ז נְמַצִּינוּ לְמִדִּין מְדַבְּרֵי הַתּוֹס', דְּבְכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ חֲנִייל בִּי דִין בִּיאָה לְכָל מְיִלֵי, וְגַם הִיכָא דְּצָרִיכִינֵן לְמַעֲשֵׂה בִיאָה וּכְדֵרָהּ בִּיאָה, מ"מ בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ חֲנִייל בִּי דִין בִּיאָה בְּכָל גּוֹנוֹי אַף שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה.

אֲכּוּ לֹאִידָהּ שְׁיִנּוּיָא בְּתוֹס' שְׁם, דְּהָא דְּמַמְעֲטִינֵן דְּרָהּ מְשׁוּפָּשׁ מְקָרָא דְּאֵל פְּנֵי הַפְּפֹרְתָּ הוּא בְּגוֹנוֹנָא דְּהָנִי דְּרָהּ בִּיאָה, א"כ הָרִי מְבּוֹאָר מִזֵּה לְהַדְּיָא, דְּכָל שֵׁלָא פְּדֵרָהּ בִּיאָה מִיַּפְטָר בְּכָל גּוֹנוֹי אַף בְּכִנְיַסְתָּ פּוֹלוֹ, אִם לֹא הִיכָא דְּאִיכָא רִיבּוּיָא, וּמִשּׁוּם דָּא ע"ג דְּחֻשׁוֹב בָּא מ"מ מִיַּחְסָר מַעֲשֵׂה בִיאָה וּכְש"נ.

ולפ"ז זה נשפכתבנו למעלה לחלק בין נזיר לטומאת מקדש, לענין הדין דשהייה קדי השפתחוא תלוי ג"כ בזה, דאם נימא דבכניסת פולו אית בי דין ביאה גם בשלא פדרה ביאה, א"כ הא נמצא דגם בביאת מקדש בטומאה ג"כ דין ביאה בי בכניסת פולו, ונשנה לנזיר להתחייב מדין ביאה, ובע"כ דהא דאיבעיא לן אם גמירי שהיני' במזיד, הוא משום דכה היא ההילכתא דשיעור השפתחוא, גם אם דין ביאה בי, וממילא דקשה גם בנזיר אמאי מיחייב עלה לאלתר פקושית התוס', ובע"כ צ"ל דהא דצריה שהיני' במקדש הוא ג"כ בהתרו בו אח"כ וכמבואר בתוס' שם, משא"כ אם נימא דכל היכא דבעינן דרה ביאה אימעיט שלא פדרה ביאה גם בכניסת פולו, א"כ שפיר י"ל כמש"כ, דבנזיר דעיקר ביאתו האמורה בתורה היא בשלא פדרה ביאה, ע"כ: מיחייב עלה לאלתר בהתרו בו שלא יזיר משא"כ במקדש דבעינן בי דרה ביאה, ע"כ גם בנטמא בפנים אין זה עיקר ביאה האמורה בתורה, וי"ל דחייבו הוא משום שהייה נאית בי ההילכתא דשיעור השפתחוא, וזהו דאיבעיא בגמ' אי גמירי שהיני' גם במזיד אם לא וכש"נ.

וע"כ נראה דזהו פלוגת הרמב"ם והתוס' ה"א, דהתוס' ס"ל דבכניסת פולו לעולם חשוב ביאה, וע"כ השווה ה"א מקדש לנזיר, והרמב"ם ס"ל פאידה שיוניא דגם בכניסת פולו מופטר משום טעמא דשלא פדרה ביאה, וע"כ חילק ה"א דבנזיר מיחייב עלה לאלתר בהתרו בו שלא יזיר, ובמקדש צריה שיעורא דקדי השפתחוא גם בהתרו בו שלא יטמא, משום דהניא איבעיא דלא אפשר דמפטר מספיקא.

וענין בחידושי הר"י נ' מיגש שכתב גבי בית המנוגע דהא דטמא בנכנס פולו אף שלא פדרה ביאה אין זה מקרא דנהבא אל הבית כ"א מקרא דולא יטמא כל אשר בבית, וזהו להדיא כמש"כ לדעת הרמב"ם.

פ"ד ה"ו פהו שעבד ואח"כ נודע שהי' טמא וכו' ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה וכל הקרפנות שהקריב נרצו ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם ונרק הנרצה שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד עכ"ל, והוא בפסחים דף פ"א ע"ב אמר מר בר רב אשי ל"ש אלא שנודע לו לאחר זריקה דכי אינדריק דם שפיר אינדריק אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה מיתבי המוצא מת מושפב לרוחבו של דרה לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור וכל טמא וטהור להבא הוא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר מר בר"א לא תימא נודע לו לאחר זריקה הוא דמרצה אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה אלא אפילו נודע לו לפני זריקה מרצה, ופירש"י שם דקאי על טומאת בעלים שנשטמאו בטומאת התהום, והרמב"ם מפרש דקאי על טומאת פהו המקריב.

אכן קשה ע"ז מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מקרבן פסח הי"ב ז"ל מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואח"כ נודע לו שהי' טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני ודבר זה הלכה מפי הקבלה עכ"ל, ולעיל בהי"א שם ז"ל מי שעבר בדרה ומצא מת מושפב לרוחבה של דרה אם הי' המת טומאת התהום אע"פ שהוא טמא לתרומה ה"ז טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו ואע"פ שאפשר שנגע הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח וכו' עד שידע בודאי שנשטמא בו עכ"ל, הרי דפסק לענין טומאת בעלים, דרק בטומאת ספק הוא דעושה פסחו, אבל בטומאת נדאי לא מתכשר הפסח אלא בנודע לו לאחר עשייתו, דהוא לאחר זריקה, אבל בנודע לו קודם זריקה נדחה לפסח שני, וקשה מ"ש בעלים

מפהו, דבכהו אם זרק הורצה אף בנודע לו קודם זריקה, ובפעלים לא מתפשר אלא בנודע לו לאחר זריקה, והא תרנוניהו חד הילקתא גינהו דטומאת התהום טהור לגזיר ועושה פסח, וכמבואר בסוגיא דפסחים דף פ' ע"ב שם דטהרת טומאת התהום בזבחה גמירי ל"ש בכהו ול"ש בפעלים, וא"כ מ"ש פהו מפעלים, ולא עוד אלא דהיתרא דכהו בנודע לו לפני זריקה הא מיימי לה הגמ' מהמוצא מת מושפב לרחבה של דרף דטהור לעושה פסח, ושם האמירי בטומאת פעלים, וא"כ הרי להדיא דגם בטומאת פעלים טהור אף בנודע לו קודם זריקה, ואע"ג דהרמב"ם מוקים לה בטומאת ספק, אבל אפתי קשה איה מפסקינו ההילכתא למילף מינה לכהו אף בטומאת נדאי ולחלק בפעלים בין נדאי לספק, וצ"ע.

האנמם דדברי הרמב"ם הם דברי התוספתא פסחים פ"ו, הובאה ברש"י שם, אבל אמרו לו קבר התהום הי' עמך בבית שנקנסת בו או תחת אבן שישבת עלי' ונודע לו עד שלא עשה את פסחו צריך לעשות פסח שני, דבפשיטות נראה דקודם עשי' היינו קודם זריקה, וכי היכי דלא תקשי הסוגיא בפסחים דגם בנודע לו קודם זריקה הציץ מרצה בע"כ דחלוק טומאת התהום דכהו מטומאת התהום דפעלים, אבל יעו"ש בפירש"י שכתב דהא דנודע לו לפני זריקה מרצה היינו דוקא לאחר שחיטה והכל תלוי בשעת שחיטה, וממילא דכהו ופעלים שוין, והסוגיא דמיימי מהמוצא מת מושפב דאירי בטומאת פעלים מוכחת פדעת רש"י, וקשה על הרמב"ם שחלק בין פהו לפעלים.

ובעיקר טעמו של הרמב"ם שחלק בין פהו לפעלים, נראה לומר, דהנה קשה על הא דאמר מר בר רב אשי דאפילו נודע לו קודם זריקה מרצה, דמבואר מזה דטומאת התהום טהור בפסח אף לעשות פסחו לאחר שנודע טומאתו, וקשה מהא דתנו בגזיר דף ס"ג גזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת תהום אינו סותר אם עד שלא גלח בין כף ובין כף סותר, הרי להדיא דלא הותרה טומאת התהום בגזיר רק בלא נודעה טומאתו עד לאחר השלמת גזירותו, אבל בנודע לו קודם השלמת גזירותו סותר, ומשום דכל היתרא דטומאת התהום הוא רק בלא נודעה הטומאה, ומ"ש גבי פסח דהותרה טומאת התהום גם בנודעה טומאתו.

ועיין בתוס' שם שהקשו מהו מתני' על הא דמר בר רב אשי, ותירצו דמתני' דגזיר קיימא אליבא דר"א דאמר תגלחת מעכבא, וכדמחלק שם בין נודע לו עד שלא גלח או משגלח, אבל לרבנן דס"ל דהכל הולך אחר הבאת קרבנותיו, אה"נ דהכל אזיל בתר שחיטה, וכל לאחר שחיטה זורק את הדם בגזיר ועושה פסח אף בנודע לו קודם זריקה, וכמסקנת הסוגיא דמר בר"א בפסחים שם, אכן קשה ע"ז מהא דאיתא בירושלמי דגזיר שם א"ר יוחנן מאן תנא אם גלח ואם לא גלח ר"א ברם כרבנן עד שלא נזרק הדם עליו, הרי להדיא דבגזיר בעינו דוקא לא נודע עד לאחר זריקה.

והנראה מוכרח מזה, דתרי דיני איפללו בהלכה דטומאת התהום, חלות שם טומאת התהום דחלה על הטומאה, שיוצאת מפלל שאר טומאות מת ודין טומאת התהום עלה, ושנית היתרה של טומאת התהום, שהותרה בגזיר ועושה פסח, והא נדאי דגם בנודע לו שנטמא, מ"מ כל שלא נודע לו בשעת נגיעתו וטומאתו בהטומאה דין טומאת התהום עלה, ואין הידיעה מועלת למפרע להפקיע שם טומאת התהום שבה, ורק דהיתר של

טומאת התהום שטהור לנזיר ועושה פסח זהו רק בלא נודע, ומשום דכף היא עיקר ההלכה, דהיתר טומאת התהום וטהרתה תלוי רק בלא נודע.

אשר לפ"ז שפיר חלוק נזיר מעושה פסח, דאע"ג דעיקר היתרא דטומאת התהום הוא בלא נודע, אבל מ"מ מהני ע"ז ריצוי ציץ, וע"כ בפסח דהיתרו הוא ע"י ריצוי ציץ, וכדתנו בפסחים דף פ' שם נטמא טומאת התהום הציץ מרצה, ע"כ שפיר הותרה טומאת התהום שבו גם בנודע, משא"כ בנזיר דלא שייך בי' כלל דין ריצוי ציץ, דהרי סתירת הטומאה אינה על קרבנותיו רק על עצם נזירות טהרה שלו, דלא שייך ע"ז כלל ריצוי ציץ ע"כ אינה ניתרת רק בלא נודע, ומשום דהיתרא דטומאת התהום שלא ע"י ריצוי ציץ הוא רק בלא נודע, וזהו דקאמר הירושלמי דלרבנו תלמיא בנריקת הדם, פינו דבעינו שיהא לא נודע עד לאחר השלמת נזירותו, א"כ הלא הוא תלוי בנריקה דהיא גמר השלמת נזירותו.

ועיין ברמב"ם בפ"ו מנזירות שפסק כהירושלמי דבעינו לא נודע עד לאחר נריקה, ונהינו כש"נ דבנזיר נדאי דהכל תלוי בנריקה. אשר לפ"ז יתבאר היטב טעמו של הרמב"ם שחלק בדין טומאת התהום דפסח בין טומאת בעלים לטומאת פהו, וכבר הקשינו ע"ז דמ"ש פהו מבועלים, והא תרנונייהו בתדא הילכתא נאמרו, ומעתה מתבאר טעמו היטב, דהנה בפסח הבא בטומאת בעלים הלא צריכינו בי' להיתרא דטומאת התהום לענין תרי דיני, חדא על עצם הדין עשיית פסח דאינו קרב בטומאה וצריכינו בזה להיתרא דטומאת התהום, ושנית על דין אכילתו, דהרי אנו קי"ל דאכילת פסחים מעכבא, וכינו דהבעלים טמאים א"כ הא מיחסרא אכילה, וגם ע"ז מהניא ההילכתא דטומאת התהום, או שתותר אכילתו גם בטומאה, או דהקרבו יוכשר עם חסרון אכילתו, אשר לפ"ז כל קרבן פסח הבא בטומאת התהום, נהי דלענין הכשר עשייתו והקרבתו מהני ע"ז ריצוי ציץ, שיהו בי' היתרא דטומאת התהום אף בנודעה טומאתו, אבל אפתי אית בי' פסולא דחסרון הכשר אכילתו, דבזה לא שייך כלל דין ריצוי ציץ, וכל הכשרו הוא רק מההילכתא דטומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, דבזה בעינו נוקא לא נודעה טומאתו עד לאחר גמר עשייתו, משא"כ בטומאת פהו, דכל פסולו הוא רק משום עבודה בטומאה, דמהני בזה ריצוי ציץ, ע"כ שפיר חזייל בי' היתרא דטומאת התהום אף בנודעה טומאתו לפני נריקה.

ונהו שפחלק הרמב"ם, דהסוגיא דפסחים דמכשרת גם בנודע טומאתו לפני נריקה הוא רק בטומאת פהו דאית בה ריצוי ציץ, משא"כ בטומאת בעלים, פינו דקי"ל אכילת פסחים מעכבא, והיתרה הוא משום טומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, ע"כ ממילא דלא מתכשר פי אם בלא נודע טומאתו עד לאחר גמר עשייתו ונראה דגם בעצם דין הבאת הפסח ג"כ חלוק דין טומאת התהום דכהן מדין טומאת התהום דבעלים דבאמת תרי דיני איפללו בפסח הבא בטומאת בעלים, חדא בעיקר הכשר הקרבתו דאין פסח קרב בטומאה, ושנית חלות דין על הבעלים שטומאתו דוחה אותו לפסח שני.

ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ה מקרבן פסח ה"ב ז"ל מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב פרת וכו' אבל מי שהי' טמא או בדרה רחוקה ולא עשה את הראשון אע"פ שהזיד בשני אינו חייב פרת שפכר נפטר בפסח ראשון מן הפרת עכ"ל, ואי משום דינא דפסח אינו בא בטומאה, הרי זה אינו לגבי בעלים רק

כפשאר אונטן דעלמא שאינו יכול לעשות את פסחו, שאם הזיד ולא הקריב בשני חייב פרת, ומדפטר הרמב"ם בטמא בפסח ראשון אף בהזיד בשני, ש"מ דהגוי דין מסונים בפעלים שטומאתו דוחאתו לפסח שני ופטרמן מפסח ראשון.

ואפילו לדעת הראב"ד שם דפוסק דטמא ואונס שוין, נראה דכ"ז לענין חיובא דכרת, ומשום דס"ל דדין דחזית בפעלים ודין אונס שוין לענין דין פטורא דכרת של פסח, אבל מ"מ הא לכו"ע דבטומאת בפעלים בפסח חלה דין דחי' על הפעלים לפסח שני, מלבד דין הכשר הקרבתו שאינו בא בטומאה, ודרך רחוקה יוכיח, שאין בו שום צד פסלות בהכשר הקרבתו, וכל יסוד דינו הוא רק דין דחזית בפעלים למיחשבניהו לאינן ראויין לפסח, וה"נ טמא דכונסו, דתרונייהו חד דינא להו.

אשר לפ"ז נראה, דאע"ג דפסח הרי הוא בכלל כל הקרבנות שהציץ מרצה על דיני טומאה שבו, אבל כ"ז הוא לענין דין הקרבן והכשר הקרבתו בטומאה, משא"כ לענין הדיו דחזית בפעלים, שבטומאתו הו נדחיו ונפטרו מפסח, בזה לא שייך כלל דין ריצוי ציץ, דאין זה מדיני הקדשים, ואין זה נכלל בעון הקדשים האמור בריצוי ציץ.

וע"כ בטומאת התהום שבפסח בנדע לפני זריקה, נהי דמשום טעמא דאין פסח בא בטומאה הי' מועיל ריצוי ציץ להתיר טומאת התהום אף בנדע טומאתו, אבל מ"מ אינו בעשיית פסח משום דינא דדחזית בפעלים דלית בזה דינא דריצוי ציץ, וכל היתרו הוא רק משום היתרא דטומאת התהום בלבד, וממילא דההיתר הוא רק בלא נודע ולא בנדע, ושנה בזה פסח לגזיר, פינו דאין כאן ריצוי ציץ.

האומנם נראה דגם דין דחי' האמור בפסח בטומאת בפעלים יסוד דינו הוא דין חסרון הכשר הקרבתו בטומאה, וא"כ ממילא דכשיש ריצוי ציץ ולית בי' חסרון הכשר הקרבתו פקע מינ' גם דין דחזית בפעלים, וממילא דגם בנדע טומאתו לפני זריקה תהני בי' היתרא דטומאת התהום, פינו דיש כאן ריצוי ציץ המועיל להכשר הקרבתו.

אכן נראה, דכיון דהא נדאי דגם בריצוי ציץ הרי לא פקע מינ' חלות דין טומאה שיש בעשייתו, והקרבתו היא בטומאה, ורק מדין היתר וריצוי הוא דמתכשר, ע"כ ממילא דלענין דין דחזית בפעלים חוזר בי' דין פסול טומאה מתמת חלות שם טומאה שיש בהקרבתו, ונדחה מעשיית הפסח, אם לא משום היתרא דטומאת התהום האמור בפסח גם בלא ריצוי ציץ, דבעינן בזה דוקא לא נודע עד לאחר גמר עשייתו.

אשר ע"כ זהו דמחלק הרמב"ם בין פהו לבפעלים, דבכהן הרי כל עיקר דינו הוא משום פסול טומאה הפוסל בהקרבתו, וע"כ מועיל ריצוי ציץ בטומאת התהום להתיר אף בנדע קודם זריקה שאם זרק הורצה, משא"כ בטומאת בפעלים, דחלה דין דחזית בפעלים, דלא שייך בזה ריצוי ציץ, ע"כ לא הותרה בה טומאת התהום פי אם בלא נודע עד לאחר זריקה שהוא עיקר וגמר עשיית הפסח, וכעיקר היתרא דטומאת התהום בלא ריצוי ציץ דהוא רק בלא נודע.

אכן הסוגיא דפסחים דמוכיחה להו דמר בר"א מהברייתא דהמוצא מת מושכב, דמבואר מזה דטומאת בפעלים שנה לטומאת פהו, וגם בטומאת בפעלים הותרה טומאת התהום

לנזיר ועושה פסח אף לאחר שנודע עדיין קשה על הרמב"ם שפסק דבטומאת בעלים בעינו דוקא לא נודע עד לאחר זריקה.

ועוד קשה בהא דמחלק הרמב"ם במוצא מת מושפב בין טומאת נדאי לטומאת ספק, והיינו משום דמפרש להברייתא דהא דטעון או רכוב טמא היינו גם לנזיר ועושה פסח, ומשום דלא הותרה בהו טומאת התהום שנודעה טומאתו לפני זריקה רק בטומאת ספק ולא בטומאת נדאי, והרי בפסוגיא יליף מינה דגם בטומאת נדאי הותרה טומאת התהום בנזיר ועושה פסח אף בנודע לפני זריקה.

ובאמת דעיקר דינו של הרמב"ם שמחלק בין טומאת ספק לטומאת נדאי צ"ע דמ"ש, והרי לא מצינו הילכתא דספק טומאת התהום טהור, ולפי"ד הרמב"ם הא נמצא דתרי הילכתי ניהו בטומאת התהום, טומאת התהום נדאית שלא נודעה, שהוא דין טהרה על עצם הטומאה שלא יעכב בנזיר ועושה פסח, ושנית לטהר אף בנודע משום טעמא דספקו טהור, מה דבסוגיא לא מצינו רק הלכה אחת דטומאת התהום טהור לנזיר ועושה פסח, וצ"ע.

אלא דבזה י"ל, דבאמת הלא מהא דתנו בפסחים דף פ' נטמא טומאת התהום הציץ מרצה, הלא מבואר מזה דההלכה דטומאת התהום היא דין טהרה על הטומאה לענין נזיר ועושה פסח גם בטומאת נדאי, דאם כל ההלכה של טומאת התהום היא דספקה טהור, א"כ מאי ענין ריצוי ציץ הכא, ולא שייך ריצוי ציץ רק היכא דאיתא לטומאה, ומדמחלק בברייתא דהמוצא מת מושפב בין טומאת נדאי לטומאת ספק, א"כ מבואר מזה דהוא זה הלכה שני בטומאת התהום דספקה טהור, ובע"כ דתרי הלכות ניהו.

ונאשר נראה עוד יותר בזה הוא, דבאמת רק נדא הילכתא היא שנאמרה בטומאת התהום, דטומאת התהום שלא נודעה מותרת בנזיר ועושה פסח, והחילוק שבין ספק לנדאי הוא משום דכל ידיעת ספק אינה בכלל ידיעה, וע"כ כל שהטומאה ספק אפתי היא בכלל טומאת התהום שלא נודעה, וזהו דמצינא דבטעון או רכוב טמא ואין טומאת התהום נותרת בי, פיון דנטמא נדאי א"כ הניא טומאת התהום שנודעה טומאתו דלא הותרה בנזיר ועושה פסח, ולא משפחת לה היתרא דטומאת התהום בטומאה נדאית כי אם בלא נודע לו עד שעשה פסחו והשלים נזירותו, משא"כ במהלך ברגליו דהניא ספק טומאה, ואין פאן ידיעה נדאית של טומאה, והניא טומאת התהום שלא נודעה דטהור לנזיר ועושה פסח, וע"כ שוחט ועושה פסחו גם לכתחלה, ונמצא דספק טומאה נדאי טומאה באמת שוין ניהו בעיקר הדיו היתר של טומאת התהום, דתרונייהו היתרן תלוי רק בלא נודע, ורק דכל טומאת ספק מיחשבא לעולם בכלל לא נודע, פיון דידיעת ספק לא שמה ידיעה.

ונראה דהכי מתבאר ממתני' דנזיר דף ס"ג דתנו שם נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת תהום אינו סותר אם עד שלא גלח בין כף ובין כף סותר כיצד ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקטר טהור ליטהר מטומאת מת טמא שחזקת טמא וסזקת טהור טהור שרגלים לדבר, ובתוס' שם פירשו דכולא מתני' דינה פנדאי טומאה, משום דמערה הניא רה"י וספקה טמא, והו' דירד להקטר קיימא פשנודע לו אחר שגלח, וטהור פדין טומאת התהום שהותרה לנזיר, משא"כ בצף וירד ליטהר דאינה בכלל טומאת התהום המותרת בנזיר

ועושה פסח, וע"כ טמא, אכן הרמב"ם בפ"ו מגזירות ה"כ פתב וז"ל ירד להקר ה"ז טהור עד שיזע שנגע עכ"ל, הרי דמפרש לה דטהרתו הוא משום דהוי ספיקא, וכמש"כ דאם יזע שנגע טמא, ובע"כ דאיירי בנודע לו בתוך גזירותו, ומ"מ בספיקא טהור, והוא פשיטתו הקא גבי קרבן פסח דבטומאת התהום שנודעה חלוק ודאי מספק, אכן צ"ע דהרי הך דירד להקר קיימא לפרושי רישא דמתני' דאם טומאת תהום אינו סותר, וע"ז מפרש פיצד, ונקט הך דירד להקר, וברישא דמתני' הא לא נקט כלל הדין דספק טומאת התהום טהור, רק הדין דבטומאת התהום שלא נודעה אינו סותר, וא"כ למה נקטה מתני' הך דירד להקר טהור, דהוא דין אחר דספק טומאת התהום טהור, אלא ודאי כמש"כ דליפא כלל הילכתא בספק טומאת התהום שתהא טהור, פי אם דהיתרה הוא משום דהויא טומאת התהום שלא נודעה, ומשום דידיעת ספק הויא בכלל לא נודע, ונשפיר נקטה מתני' הך דינא דירד להקר טהור לפרושי מילתא דרישא דטומאת התהום שלא נודע מותרת בגזיר, כיון דספק טומאת התהום היא היא טומאת התהום שלא נודעה, דטהור לגזיר ועושה פסח.

ולפ"ז מיושבת היטב הסוגיא גם לדעת הרמב"ם, דבאמת חלוק דין טומאת התהום שהותר בהקרבה והיתרו תלוי בריצוי ציץ מדין טומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, מלבד מה שכתבנו, דבלא ריצוי ציץ בעינן דוקא לא נודעה הטומאה, ובריצוי ציץ הותרה טומאת התהום אף לאחר שנודעה הטומאה, אלא דגם בלא נודעה טומאתו לא הותרה טומאת התהום בהקרבה אלא ע"י ריצוי ציץ, או משום דכך הוא הגוה"כ של עון הקדשים שכל היתרו תלוי בריצוי ציץ, או דכן הוא מעיקר ההלכה של טומאת התהום דבהקרבה היתרה תלוי בריצוי ציץ, וכדתנן במתני' הגזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף נטמא טומאת התהום הציץ מרצה, והרי משנתנו קיימא בין בנודע ובין בלא נודע ומ"מ צריכין דוקא לריצוי ציץ, וקשה דמ"ש מעצם הגזירות דהותרה טומאת התהום אף בלא ריצוי ציץ, אלא ודאי דדין הקדשים שאני, והכשר הקרבנות שבטומאה הוא דוקא ע"י ריצוי ציץ.

אשר לפ"ז נמצא, דטומאת התהום של בעלים שבגזיר ועושה פסח תרתי ביה, עצם חלות הגזירות טהרה ומה שלא נסתרה ע"י טומאת התהום וכוהכשירא דגברא שמתחייב בפסח ראשון ואינו נדחה לפסח שני וכן מה דחשיב חזי לאכילת פסחים כ"ז הוא רק מדין היתרא שבטומאת התהום בלא ריצוי ציץ, ושנית הוא דין הכשר ההקרבה של הפסח וקרבות גזיר שהוא ע"י ריצוי ציץ.

ולפ"ז הרי י"ל דהא שנתבאר דידיעת ספק לא הויא ידיעה והוי בכלל לא נודע שהותר בטומאת התהום, כ"ז הוא רק בהיתרא דטומאת התהום עצמה שבאה בלי ריצוי ציץ, משא"כ בדין היתרא דטומאת התהום הבאה ע"י ריצוי ציץ גם ידיעת ספק חשוב נודע, ומשום דכל לגבי דינא דריצוי ציץ לא שניא ידיעת ספק מידיעת ודאי.

ויסוד לזה ממה שכתב הרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש שם וז"ל ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הנרצה שהציץ מרצה על טומאת התהום אעפ"י שהוא מזיד עכ"ל, והיינו פלישנא בתרא דמר בר"א דגם בנודע טומאת התהום זורק את הדם, אלא שקשה סיום דברי הרמב"ם שכתב שהציץ מרצה על המזיד, ותלה הדבר בדין שוגג

ומזיד, ובאמת שישוד דין זה בידיעה תלוא מילתא, וידיעת ספק תוכיח, דלא הויא בכלל ידיעה, ואע"ג דהוא מזיד, אלא דבאמת תרי דיני גינהו, דבטומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, דהיתרו בא מפח טומאת התהום עצמה, אז איפא דין מסויים של ידיעה שחלה על עצם הטומאה, דאין הטומאה ניתרת פשהיא ידועה, ואין זה נוגע פלל לדין מזיד ושוגג, משא"כ הנה תרי לישיני דמר בר"א, דקיימי על משנתנו דמייירי במקום שיש ריצוי ציץ, בזה ודאי, דאי משום עצם הטומאה מועיל ריצוי ציץ להתירה בנזיר ועושה פסח גם פשהטומאה ידועה, ועיקר הנה תרי לישיני הוא רק בדין ריצוי ציץ אם אית' פשנדוע הטומאה לבעלים או לפהו, ומשום דין מזיד ושוגג הוא דאיתנו עלה, וזהו שפייס הרמב"ם שהציץ מרצה גם על המזיד, דבזה הוא דאייירי הנה תרי לישיני דמר בר"א.

אשר לפ"ז גם ידיעת ספק מיחשבא ידיעה לחשבו מזיד, דבדין מזיד ליפא שום נ"מ בין אם הוא מזיד על הנדאי בין שהוא מזיד על הספק. ולפמ"נ הרי הא דמחלקת הברייתא, דלא הותרה טומאת התהום הידועה בנזיר ועושה פסח רק בספק טומאה, דהרי היא אפתי בכלל לא נודע, ולא בנדאי טומאה, כ"ז הוא רק לענין דין דיחוי בעלים והכשר אכילה שבפסח, וכן לענין דין חלות עצם הנזירות טהרה, שהיתרון תלוי בהלכה דטומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, דבזה בעינו שעצם הטומאה יחא ביה דין אינה ידועה, ובזה הוא ידיעת ספק לא שמה ידיעה, משא"כ בטומאת התהום שבא ע"י ריצוי ציץ, בזה לא איכפת לנו פלל בין ספק לנדאי, כיון דעיקר ההלכה היא שהציץ ירצה ביה אף פשנדועה הטומאה, וכל שהיתה טומאת התהום בשעה שנטמא, לעולם לא פקע מינה דין טומאת התהום, וניתרת ע"י ריצוי ציץ, והנה תרי לישיני דמר בר"א דפליגי אם הותרה טומאת התהום שע"י ריצוי ציץ גם בנדוע או דנקא בלא נודע, לא איירי פלל מדין נודע האמור בעצם הטומאה, כי אם דאייירי בדין ידיעת בעלים, ופליגי אם הציץ מרצה במזיד או לא.

אשר לפ"ז שפיר מיייתי הסוגיא מהו ברייתא דהותרה טומאת התהום גם בנדוע, וליפא לחלק פלל בין ספק לנדאי, דלענין מזיד גם ספק חשוב בכלל מזיד, ומדהותרה בידיעת ספק ש"מ דהציץ מרצה בטומאת התהום גם במזיד, וממילא דגם בנדאי הדין כן.

וזהו שמפרש הרמב"ם להנה תרי לישיני דמר בר"א, דקיימי דנקא אפהו, דכל פסולו הוא רק משום הקרבה בטומאה, ומועיל בי ריצוי ציץ להתירו, משא"כ בטומאת בעלים של נזיר ועושה פסח דצריכינו בהו גם להיתרא דטומאת התהום שבלא ריצוי ציץ, א"כ הרי בעינו שעצם הטומאה תחא אינה ידועה, שזה לא משפחת לה רק בידיעת ספק ולא בידיעת ודאי, וכהברייתא דמוצא מת מושפב, ומינשבת היטב דעת הרמב"ם וביאור הסוגיא, וכש"נ.

והנה לשיטת רש"י ותוס' דהו דהמוצא מת מושפב בדרה הויא טומאה ודאית, וע"ז קאי הסוגיא דטמא וטהור להבא הוא, דגם בנדועה טומאתו קודם זריקה זורק ועושה פסחו גם לכתחלה, ולפ"ז ודאי קשה מהו דתנו בנזיר דאם נודע לו עד שלא גילח בין כה ובין כה סותר, דבזה מבואר דבנדועה טומאתו פקע היתרא דטומאת התהום, וא"כ מ"ש גבי פסח דעושה פסחו גם בנדוע.

והנראה מוכרח מזה, דגם לדעת רש"י הא דטהור לפסח גם בנדוע הוא רק משום טעמא דריצוי ציץ, וזהו דחלוק נזיר מפסח, דבפסח דאיפא ריצוי ציץ, ע"כ חלה בו טהרת

טומאת התהום גם בנודעה טומאתו, משא"כ בנזיר דהסתירה היא על עצם הנזירות, דלא שייך בה כלל דין ריצוי ציץ.

ע"כ אין נזירותו עולה לו כי אם רק בלא נודע טומאתו עד לאחר גמר כל הנזירות ולפ"ז צ"ל לדעת רש"י, דגם לענן דין דחיית בעלים וגם לענן דין אכילת פסחים דמעפכא ג"כ מהני דין ריצוי ציץ, ומשום דכיון דהא דטמא אית בי' דין דחי' הוא משום חסרון הכשר הקרבתו, ודין דחייתו מיתלא תלי בדין הכשר קרבנו, אשר ע"כ אם אף מצינו גנונא דהפסח שלו פשר ומרצה ועולה לו אף שהוא ע"י ריצוי ציץ מ"מ מועיל זאת לאפקועי מינ' גם דין דחיית בעלים.

וסוגיא דזבחים דף כ"ב מסייע לזה, דאיתא שם טמא פסול אמרו זקני דרום ל"ש אלא טמא שרץ אבל טמא מת מתוך שמרצה בצבור מרצה נמי ביחיד א"ה טמא שרץ נמי לימי בק"ו וכו' קסברי זקני דרום מכפרין כמתכפרין מה מתכפרין טמא מת אין ט"ש לא אף מכפרין ט"מ אין ט"ש לא וכו' אמר עולא תקע להו ר"ל לדרומאי וכי איזה פח מרובה פח מכפרין או כח מתכפרין וכו' ומה במקום שנטמאו בעלים בשרץ משלחין קרבנותיהן כהן שנטמא בשרץ אינו מרצה מקום שנטמאו בעלים במת שאין משלחין קרבנותיהן כהן שנטמא במת אינו דין שאינו מרצה, קסברי זקני דרום ט"מ נמי משלח קרבנותיו, וברי כל הך פלוגתא של זקני דרום היא רק לענן הכשר הקרבן של ט"מ בפסח, וככהו פן בעלים, אבל דין דחיית בעלים הרי זה לא שייך כלל לפלוגתא דזקני דרום, וכל טעמיהו דזקני דרום הוא משום דציץ מרצה על ט"מ גם בטומאת הגוף, וא"כ אפתי קשה דאיף ט"מ משלח קרבנותיו, והא אית בי' דין דחיית בעלים שנידחין לפ"ש, דע"ז לא מהני ריצוי ציץ, אלא ודאי דדין דחיית בעלים מיתלא תלי וקאי בדין הכשר הקרבתו, וכל שמהני ריצוי ציץ להכשר הקרבתו ממילא פקע דין דחיית בעלים, וא"כ גם לטומאת התהום לדידן דכונתה, הואיל דמהני ריצוי ציץ להכשר הקרבתו גם בנודע, ממילא לית בה דין דחיית בעלים.

וכן הא דמהני ריצוי ציץ לענן דין עיכוב אכילתו ג"כ נראה דלהדיא מבואר פן בירושלמי פסחים פ"ז הל"ז, וז"ל הירושלמי, צבור שנטמא בספק התהום מהו שירצה עליו את הציץ ק"ו מה אם היחיד שהורעת כחו בטומאה ידועה ייפיתה כחו בספק קבר התהום צבור שייפיתה כחו בטומאה ידועה אינו דין שייפיתה כחו בספק קבר התהום קל שאת מיקיל ביחיד את מחמיר בצבור קל שאת מיקיל ביחיד שאם נתודע לו לפני זריקה יעשה כמי שנטמא לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפסח שני את מחמיר עליו בצבור שאם נתודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הכשר, וביאור הדברים, דהאיבעיא הו"א בפסח הבא בצבור בטומאת התהום אם הוא נאכל בנודעה טומאתו אס"פ אם לא, ומייתי לה בק"ו מטומאה ידועה, ודחי דדילמא שאני טומאת התהום הואיל דהותרה ביחיד ע"כ לא חזיל עלי' דין פסח הבא בטומאה בצבור, וממילא דאינו נאכל.

הרי להדיא מבואר בירושלמי, דבנודעה טומאתו הותר אכילתו הוא רק בצבור, ומשום דהוי פסח הבא בטומאה, ולא משום היתרא דטומאת התהום, ומ"מ הוא קרב גם ביחיד בלא היתר אכילה, ובע"כ דהציץ מרצה שלא יחול בי' דין עיכוב אכילה.

ובבאמת נשמזה קשה על הרמב"ם דס"ל דבטומאת התהום של בעלים שנודעה לפני זריקה טמא גם בפסח, ומשום דאכילת פסחים מעכבא, דלגבי זה לא שייך ריצוי ציץ, ונהרי להדיא מבואר הכא בירושלמי דגם בנודע לפני זריקה הפסח קרב בטומאה, ומשום דמהני ריצוי ציץ גם לענין דין עיכוב אכילתו.

אלא דבאמת הרי הירושלמי נקט ספק קבר התהום, וא"כ באמת הוא זה בכלל דין טומאת התהום שלא נודעה, וכש"נ דכל ידיעת ספק ל"ש ידיעה, והניא בכלל לא נודע לדעת הרמב"ם, ואע"ג דהירושלמי הא איירי בספק טומאה ברה"י דספקו טמא, מדאסורין באכילה ומדנהוי בכלל פסח הבא בטומאה דהותרה בי' טומאה, דהיינו רק בספק טומאה ברה"י, וכמבואר ברמב"ם בפ"ז מק"פ ה"ז יעו"ש, מ"מ כ"ז הוא לענין דין טומאה, אבל לענין דין ידיעה הרי היא בכלל לא נודע, כיון דעכ"פ הרי היא רק ידיעת ספק, וכדמקרח כן גם מהמשנה דנזיר שהבאנו דירד להקר טהור, דהוא זה במערה דהניא רה"י, ומ"מ הניא בכלל טומאת התהום שלא נודע, משום דהוי רק ידיעת ספק, ובע"כ דלענין דין ידיעה אינו מועיל הו' דספקו טמא, וה"נ הכא דכונתה.

אלא דזה צ"ע לדעת רש"י, דהרי הא דטהור להבא קאי גם אנזיר, וא"כ בע"כ דגם בנזיר לא סתרה טומאת התהום אף בנודעה טומאתו, וזהו נגד מה ששינינו דאם עד שלא גלח נודע לו בין כף ובין כף סותר וצ"ל לדעת רש"י, דהא דתניא טהור להבא הוא משום פסח, ואה"נ דבנזיר אין טומאת התהום עולה לו רק בלא נודע טומאתו עד לאחר גמר פל מעשה נזירותו.

אכן עיין בתוס' פסחים שם שהקשו זאת וז"ל וקשה לר"י דבפרק בתרא דנזיר תנו אם עד שלא גלח נודע לו אפילו טומאת התהום סותר ומוקי לה ר"י בגמ' כר"א דאמר תגלחת מעכבא וא"כ נודע לו לפני זריקה נמי כיון דמעכבא אמאי אינו סותר ותירץ ר"י דהכא כיון שנשחט יש לו להשלים ומרצה ציץ על טומאת התהום ואינו סותר כאילו לאחר זריקה נטמא ולא דמי לקודם גילוח, ודברי התוס' צ"ע טובא, דאיזה ריצוי ציץ שייך בנזיר ובמנין נזירותו.

ונראה עפ"י מ' דאיתא בנזיר דף ס"ג בעי רמב"ח נטמא בתוך מלאת ונודע לו לאחר מלאת מהו בתר ידיעה אזלינן וידיעה אחר מלאת היא או לא ולמאי למקסתר אמר רבא ת"ש אם עד שלא גלח בין כף ובין כף סותר ה"ד אי דאתידע לי' בתוך מלאת צריכא למימר אלא לאו לאחר מלאת ש"מ, וצדיק תיבועי לה פולו סותר או שבועה סותר למאן אקלימא לרבנן פשיטא דכולו סותר ואי לר"א כל אחר מלאת שבועה סותר אמר לה ה"מ כי נטמא אחר מלאת והאי לפני מלאת הוא א"ד שאני הכא דידיעה אחר מלאת היא, ומינה קתני בין כף ובין כף סותר ולא קמפלגי, יעו"ש בתוס' שפירשו דהאיבועיא איפשיטא דבתר ידיעה אזלינן ודינו כנטמא אחר מלאת, והנה יעו"ש לעיל בדרף מ"ז מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא ר"א אומר סותר את הפל וחכ"א יביא שאר קרבנותיו ויטהר, ובירושלמי שם כן היא מתני' יטהר ויביא שאר קרבנו, והיינו משום דכף היא הלכה בנזיר דאף במקום שאינו סותר נזירותו מ"מ הרי הוא סותר הבאת קרבנותיו שאינו מביאן רק בטרה, וכ"ה להדיא בסוגיין שם דהא דאמר ר"א פל טומאה שלאחר מלאת סותרת ז' היינו סתירת הבאת קרבנותיו אשר לפ"ז הרי שפיר שייך הכא ריצוי ציץ.

דכינן דאזלינן בְּתַר יְדִיעָה וְדִינוֹ בְּנִטְמָא אַחַר מְלֵאת, וְנִמְצָא דְאִין פְּאָן רַב סְתִירַת הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו וְלֹא סְתִירַת גְּזִירוֹת, וְלִעְנַן סְתִירַת הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו הָרִי שְׁפִיר מוֹעִיל רִיצוּי צִיץ לְהַכְשִׁירָן כְּכֹל קַרְבָּנוֹת הַבָּאִין בְּטוֹמְאָה.

אֲשֶׁר ע"כ זְהוּ שְׁמַחְלָקֵי הַתּוֹסֵ', דְדוֹקָא לר"א דס"ל תְּגַלְחַת מְעַכְבָּא הוּא דְאִמְרִינן דְבְּנוֹדַע לֹו קוֹדֵם תְּגַלְחַת סוֹתֵר, וּמִשּׁוּם דְבְּתְּגַלְחַת לֹא שְׁיִיף רִיצוּי צִיץ, מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן דְאִין מְעַכְבָּ רַב הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו, א"כ מִמִּילָא דְגַם בְּנוֹדַע לֹו קוֹדֵם הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו ג"כ אִינוּ סוֹתֵר, פִּינּוּ דְכָל הַסְתִּירָה הִיא רַב בְּהֶבְאָת הַקַּרְבָּנוֹת דְבִזְהָ שְׁפִיר מְהַנִּי רִיצוּי צִיץ, וְנִיחָא הָא דְטָהוֹר לְכַתְחֵלָה גַּם בְּנִזִיר, וְכַרְבָּנּוּ דְגַם בְּנִזִיר מְבִיא קַרְבָּנוֹתָיו בְּטוֹמְאָת הַתְּהוּם גַּם בְּנוֹדַע הַטוֹמְאָה, וְכַש"נ.

ולפ"ז יתִישֵׁב הֵיטֵב הָא דְקָשָׁה לְשִׁטַּת הַתּוֹסֵ' דְלְדִידוֹן דְקִי"ל תְּגַלְחַת לֹא מְעַכְבָּא וְהַפֵּל הוֹלֵף אַחַר הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו גַּם בְּנוֹדַע לֹו קוֹדֵם זְרִיקַת קַרְבָּנוֹתָיו גְּזִירוֹתוֹ עוֹלָה לֹו, וְהָרִי בִירוּשְׁלָמִי דְנִזִיר אֵיתָא לְהַדְיָא דְבְּנוֹדַע לֹו קוֹדֵם זְרִיקָה סוֹתֵר גְּזִירוֹתוֹ, וְכַדְאֵיתָא בִירוּשְׁלָמִי שָׁם ז"ל אר"י מֵאֵן תָּנָא אִם גִּלַּח וְאִם לֹא גִלַּח ר' אֱלִיעֶזֶר בְּרַם כְּרַבְּנִין עַד שְׁלֹא גִזְרַק הֵדֵם עָלָיו, וְשָׁזְהוּ לְהַדְיָא דְלֹא כַמִּש"כ הַתּוֹסֵ' דְגַם בְּנוֹדַע לְפָנֵי זְרִיקָה זוֹרַק אֵת הֵדֵם, דְהֵנָּה בְּנִזִיר דָּף ה' תָּנּוּן סְתָם גְּזִירוֹת ל' יוֹם מִנֵּה"מ אר"מ א"ק קְדוֹשׁ יְהִי יְהִי בְּגִימְטָרִיא תְּלַתִּין בֵּר פְּדָא אֲמַר כְּנִגְדָּא גְזִיר גְזִירוֹתָא בְּתוֹרָה ל' חֶסֶר אַחַת, וְשָׁם בְּסוֹגְיָין וּלר"מ קַשְׂיָא סִיפָא, ר"ל דְתָנּוּן אִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים יָצָא, קְסָבֵר מְקַצַּת הַיּוֹם כְּכֹלֹו, וְעוֹד שָׁם תָּנּוּן מִי שְׁאֲמַר הָרִינִי גְזִיר נְטִמָּא בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים סוֹתֵר אֵת הַפֵּל בְּשִׁלְמָא לר"מ גִּיחָא וְכו', וְעִי"ש בְּתוֹסֵ' שְׁפָתָבוּ דִאע"ג דלר"מ מְגַלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים מְשׁוּם דְמְקַצַּת הַיּוֹם כְּכֹלֹו מ"מ סוֹתֵר אֵת הַפֵּל מְשׁוּם דְכִי נְטִמָּא חָלָה בּוּ דִין סְתִירָה וּבְטֵל מְמַנּוּ גַּם דִּין מְקַצַּת הַיּוֹם שְׁל טָהָרָה.

אֲשֶׁר לִפ"ז נִמְצָא דְתָרִי גְוּוֹנֵי דִינֵי סְתִירָה בְּנִזִיר, דְכְּשֶׁהֲבִיא קַרְבָּנוֹתָיו בְּיוֹם שְׁלֹא אַחַר מְלֵאת שְׁהוּא יוֹם ל"א הוֹאִיל וְכִבֵּר שְׁלֵמָה גְזִירוֹתוֹ ע"כ שׁוֹב לִית בִּי סְתִירַת עֶצֶם הַגְּזִירוֹת כ"א סְתִירַת הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו, מִשָּׂא"כ בְּגִלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, אִזּוּ דִין סְתִירַת גְּזִירוֹתוֹ תְּלוּי בְּהֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו, דְקוֹדֵם הֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו הָרִי סוֹתֵר כָּל גְּזִירוֹתוֹ וְחָלָה בּוּ דִין סְתִירָה עַל עֶצֶם הַגְּזִירוֹת, וְאִם הֲבִיא קַרְבָּנוֹתָיו וְדֹאֵי דְלֹא שְׁיִיף בּוּ כָּלֵל שׁוֹב דִּין סְתִירָה פִּינּוּ דְכִבֵּר כְּלָתָה גְזִירוֹתוֹ עִם קַרְבָּנוֹתָיו וְהוֹתֵר בְּטוֹמְאָה, וְכֵן הִדִּין חֲלוּק בְּטוֹמְאָת הַתְּהוּם שְׁנוֹדַע לְפָנֵי זְרִיקָה, דְבְּיוֹם שְׁלֹא אַחַר מְלֵאת שְׁכָּל דִּין סְתִירָה שְׁלֹו הוּא רַב בְּהֶבְאָת קַרְבָּנוֹתָיו דְשְׁיִיף בְּהוּ רִיצוּי צִיץ ע"כ זוֹרַק אֵת הֵדֵם לְכַתְחֵלָה דְהַצִּיץ מְרַצָּה, מִשָּׂא"כ בְּיוֹם מְלֵאת דְהַסְתִּירָה חָלָה עַל עֶצֶם הַגְּזִירוֹת דְלֹא שְׁיִיכָה כָּלֵל לְדִין רִיצוּי צִיץ, א"כ מִמִּילָא דְבְּעִינָן דְּוָקָא לֹא נוֹדַע עַד לְאַחַר הַשְּׁלֵמַת הַגְּזִירוֹת וְהַקַּרְבָּנוֹת, וּבִלֵּא"ה סוֹתֵרַת כָּל הַגְּזִירוֹת.

אֲשֶׁר לִפ"ז מְתִישֵׁבַת הֵיטֵב הַסּוֹגְיָא דְפְסָחִים דְזוֹרַק אֵת הֵדֵם לְכַתְחֵלָה, עִם הִירוּשְׁלָמִי דְהַפֵּל הוֹלֵף אַחַר הַזְרִיקָה, דְהַסּוֹגְיָא דְפְסָחִים מְיִירִי בְּהִבִּיא קַרְבָּנוֹתָיו לְאַחַר מְלֵאת, דְאִזּוּ הַצִּיץ מְרַצָּה שְׁיִזְרַק הֵדֵם גַּם לְכַתְחֵלָה, וְהִירוּשְׁלָמִי מְיִירִי בְּהִבִּיא קַרְבָּנוֹתָיו בְּיוֹם מְלֵאת, דְבְּעִינָן דְּוָקָא שְׁיִהֵא לֹא נוֹדַע עַד לְאַחַר הַשְּׁלֵמַת הַגְּזִירוֹת וְהַקַּרְבָּנוֹת, וּבִזְהָ וְדֹאֵי דְהַפֵּל תְּלוּי בְּזְרִיקָה, דְהִיא עֵינֵקֵר הַקַּרְבָּן וְהַשְּׁלֵמַת הַגְּזִירוֹת.

והנה ברמב"ם בפ"ו מנזירות ו"ל נזיר שגלח תגלחת טהרה ואח"כ נודע לו שטמא הי' בתוך ימי נזרו אם בטומאה ידועה נטמא סתר הכל ומביא קרבנות טומאה וכו' ואם בטומאת התהום נטמא אינו סותר וכו' ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים נודע שהוא טמא בין בטומאה ידועה ובין בטומאת התהום סותר הכל עכ"ל, הרי דפסק דאזלינן בתר טומאה ולא בתר ידיעה, והסוגיא דנזיר דקפשיט מדקתני בין כה ובין כה סותר ולא קמפילגי, מפרש הרמב"ם דזהו מדקתני בין כה ובין כה דהיינו בין בטומאה ידועה ובין בטומאת התהום ולא קמפילגי ביניהו ש"מ דבתר טומאה אזלינן, וגם בטומאת התהום סותר הכל כמו בטומאה ידועה.

אשר לפ"ז הא נמצא, דליכא שום נ"מ בין נודע לו ביום הבאת קרבנותיו או ביום שלאחריו, כיון דבתר טומאה אזלינן א"כ הא לעולם איירינן בדין סתירת עצם הנזירות. ולפ"ז לפ"מ דתנן דאם עד שלא גלח נודע לו סותר, ואיתא בירושלמי דלרבנן עד שלא נזרק עליו הדם סותר, קאי דינא, דגם בנודע לו ביום רבים לאחר ששילמה נזירותו כל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים סותר הכל, ולפ"ז הא קשה הסוגיא דפסחים דתניא דלנזיר ועושה פסח טהור ומפרש שם בסוגיא דטהור להבא משמע, דש"מ דגם בנודע לו קודם זריקה זורק את הדם, והרי במשנתנו דנזיר מבואר דכל ידיעה דקודם תגלחת לר"א או קודם זריקה לרבנן סותר הכל, אלא בע"כ מוכח מזה דהוה דהמוצא מת מושכב לא הויא רק ספק טומאה וידיעת ספק לא הויא ידיעה, והוי בכלל לא נודע דטהור לנזיר ועושה פסח, וכשיטת הרמב"ם שהבאנו.

ועיין בפירש"י בנזיר שם שהביא הגירסא בברייתא דהמוצא מת מושכב דמסיימת אבל טעון או רכוב אף לנזיר ועושה פסח טמא, דמבואר מזה דבטומאה ודאית הידיעה סותרת, ובע"כ דהא דטהור במהלך ברגליו הוא משום דלא הויא רק ספק טומאה, והיא פשיטת הרמב"ם, ורש"י מחקה משום דס"ל דגם במהלך ברגליו הויא טומאה ודאית, ובע"כ דהוה דטעון או רכוב טמא קאי על משוּבֵר ומפורק ולענין תרומה, ולהכי לא גריס לה.

פ"ט ה"ז וכן הדלקת הנרות פשרה בזרים לפיכך אם הטיב הפהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן עכ"ל, ובהשגות ו"ל א"א הפליג פשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן פשרות עכ"ל, וביאור ההשגה נראה, דר"ל דנהי דהדלקה לאו עבודה היא ולא מיפסל בה זר, אבל מ"מ מצותה בכהן, וכדכתיב בקרא בהעלותה את הנרות וגו', וע"כ אסור לזר להדליק לכתחלה ורק דכיון דפסולא דזר ליתא גבה ע"כ אם הדליקן פשרות בדיעבד.

ואשר יראה לומר בזה, דבאמת גם הרמב"ם ס"ל כן דיסוד הוה מצוה דהדלקת הנרות היא דוקא בכהן לכתחלה, אכן כ"ז הוא במדליק בפנים משא"כ בהוציאן לחוץ, דעצם מעשה ההדלקה בשעתה לא הויא עוד מעשה המצוה כלל, דמצותה דוקא בהיכל, וכיון דרק אח"כ פשהיא עומדת דלוקה בהיכל במקומה אז הוא דהוי קיום מצותה ודיני', ע"כ ממילא דלא שייך מצות פהונה האמור בהדלקה רק פשמדליקה במקומה, אבל פשהוציאן לחוץ והדליקן בזה ס"ל להרמב"ם דמותר גם לזר להדליקן לכתחלה, כיון דאינה עוד בכלל הדלקת המנורה כלל.

אָמָנָם פֿון דאָס הָיָה הַדִּין דִּזְרוּת פֿסולָה בַּהַדְלָקַת הַגְּרוּת אַז לֹא הָיָה מִחְלָקִינוּן פֿלָל בֵּין הַדְלָקָן בִּפְנִים לַהַדְלָקָן בַּחוּץ, וּמִשׁוּם דָּאָס"כּ פֿשְׁתֵּיהּ בִּפְנִים חֹסֵר בְּהַכְשָׁרָה דִּין מַעֲשֵׂה פְהוּנָה הָאָמּוּר בָּהּ, אָבֵל מִכֵּיּוֹן דְּכָל דִּין פְּהוּנָה שְׂבֵה אֵינָה מְעַפְכֵת וְאֵינָה רַק לְמַצּוּה, ע"כּ שְׁפִיר ס"ל לְהַרְמַב"ם דכ"ז הוּא רַק בְּשַׁעֲתָהּ בְּעַת קִיּוּם מַצּוּתָהּ, וְלֹא בְּהַדְלָקָה בַּחוּץ.

אַלָּא דְבִאֲמַת צ"ע לכו"ע, אֲמַאי פֿשֵׁר בַּהַדְלָקָן זָר וּבַהַדְלָקָן בַּחוּץ, וְהָא מֵאַחַר דְּתַלְיָנָהוּ רַחֲמֵנָא בְּכַהֲנָה שְׁזָהוּ דְוָקָא בַּהַדְלָקָן בִּפְנִים, א"כּ מִמִּילָא דַּהַדְלָקַת הַמְּנוּרָה נֶאֱמָרָה דְוָקָא בִּפְנִים וְע"י פֿהוּ, וּמַה"ל לְאַכְשׁוּרָה בְּזָר וּבַחוּץ, וְאֵע"ג דְּבִסוּגֵיָא דִּיּוֹמָא מְבוֹאָר דַּהַדְלָקָה לֹא עֲבוּדָה הִיא, הֲלֹא כ"ז רַק לְעֵנָן חַיּוּב מֵימָה דִּזְרוּת, דְּנֶאֱמָרָה רַק בְּעֲבוּדָה, מִשָּׂא"כּ לְעֵנָן עֵיכּוּב הַכְשָׁרָה, כֵּיּוֹן דְּכַתִּיב בָּהּ פְּהוּנָה, א"כּ הָרִי לֹא מְצִינּוּ דְכְשָׁרָה בְּזָר.

וְהִנֵּה בְּרַמְב"ם פ"ג מֵהַל' תְּמִידִין וּמוֹסְפִין ה"י ז"ל דִּישׁוּן הַמְּנוּרָה וְהַטְּבַת הַגְּרוּת בַּפֿקֿר וּבֵין הָעֶרְבִים מַצּוּת עֲשֵׂה שְׁנֶאֱמַר יַעֲרוּךְ אֶתּוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו, וְהַדְלָקַת הַגְּרוּת דּוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת וְאֶת הַטּוֹמְאָה פְּקַרְבָּנוֹת שְׁקִבּוּע לָהֶם זְמַן שְׁנֶאֱמַר לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד וְכוּ' מַהוּ דִּישׁוּן הַמְּנוּרָה פֿל נֵר שְׂפָבָה מְסִיר הַפְּסִילָה וְכָל הַשְּׂמֹן שְׂבִנָּר וּמְקַנְחוּ וְנוֹתֵן בּוֹ פְּתִילָה אַחֲרַת וְשְׂמֹן אַחַר וְכוּ' וּמִדְּלִיק נֵר שְׂפָבָה, וְהַדְלָקַת הַגְּרוּת הִיא הַטְּבָתָם, וְנֵר שְׂמֶצְאוֹ שְׂלֵא כְּבָה מִתְקַנּוּ עַכ"ל, וְצ"ע דְּבָרֵי הַרְמַב"ם מַה שְׂפָתַב דַּהַדְלָקַת הַגְּרוּת הִיא הַטְּבָתָם, וְהָרִי לְהַדְיָא מְבוֹאָר בִּיּוֹמָא דָּף כ"ד דַּהַטְּבַת הַגְּרוּת עֲבוּדָה וְהַדְלָקָה לֹא עֲבוּדָה הִיא, וְכֵן הֲלֹא פֿסֵק גַּם הַרְמַב"ם בַּפ"ט מֵהַל' בִּיאַת מְקַדָּשׁ שֵׁם דַּהַטְּבַת הַגְּרוּת פֿסוּלָה בְּזָר וְהַדְלָקָה פֿשָׁרָה בְּזָר, הָרִי לְהַדְיָא מְבוֹאָר דַּהַדְלָקָה לֹא הַטְּבָה הִיא, וְצ"ע וְהַנְּרָאָה מְוַכְרַח בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דַּס"ל דְּכָל עֵיקָר הָיָה מִקְלָמָא דַּהַדְלָקַת הַגְּרוּת אֵין הַמַּצּוּה בְּעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַהַדְלָקָה כִּי אִם דְּעֵיקָר מַצּוּתָהּ הִיא שְׂיָהִיּוּ הַגְּרוּת דּוֹלְקִים תְּמִיד, וּבְזָה שְׂהַגְּרוּת דּוֹלְקִים הוּא דְהָיָה יְסוּד קִיּוּם מַצּוּה זֹה, וְעֵלָה הוּא דְקָאֲמַר ג"כּ הַרְמַב"ם דַּהַדְלָקַת הַגְּרוּת הִיא הַטְּבָתָהּ, ר"ל דְּכַבְּהָ שְׂהַגְּרוּת דּוֹלְקִים פְּהַלְכְתָּן בְּהַכִּי הוּא דְמִקְיָיֵמָא מַצּוּה זֹה דַּהַטְּבָהּ, מִשָּׂא"כּ עֶצֶם מַעֲשֵׂה הַהַדְלָקָה אֵינָה שְׂיָיְכָה לְעֵיקָר קִיּוּם מַצּוּה זֹה.

וְע"כּ לְעֵנָן דִּין עֲבוּדָה דִּינָן חֲלוּק, דַּהַדְיָשׁוּן וְנִתְיַנֵּת הַשְּׂמֹן דִּינָם הוּא דְעֶצֶם מַעֲשֵׂיהֶם הוּא שְׂיָיְיָ לְקִיּוּם מַצּוּה זֹה, ע"כּ הָרִי הֵן חֲשׁוּבִין עֲבוּדָה, מִשָּׂא"כּ הַדְלָקָה דְלֹא בְּעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַהַדְלָקָה הוּא שְׂמִיקְיָיֵמָא הַמַּצּוּה ע"כּ אֵינָה בְּכָלל עֲבוּדָה, דְּדִין עֲבוּדָה חֲלוּתָהּ רַק עַל עֶצֶם הַמַּעֲשֵׂה, וּבְמִקּוּם שְׂעֶצֶם הַמַּעֲשֵׂה הוּא הַכְשָׁר דִּין קִיּוּמָהּ, מִשָּׂא"כּ בַּהַדְלָקָה דְּמַעֲשֵׂה הַהַדְלָקָה אֵינּוּ מוֹסִיף פֿלָל בְּהַכְשָׁר דִּין קִיּוּמָהּ, ע"כּ לֹא עֲבוּדָה הִיא וְהַכִּי מִתְבָּאֵר גַּם מֵהַא דְּפִסֵּק הַרְמַב"ם דַּהַדְלָקַת הַגְּרוּת דּוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת וְאֶת הַטּוֹמְאָה פְּקַרְבָּנוֹת שְׁקִבּוּע לָהֶם זְמַן מִשׁוּם שְׁנֶאֱמַר בָּהּ תְּמִיד, דְּמְבוֹאָר מְזָה דַּהַדְלָקָה עֲצָמָה לֹא קְבוּע לָהּ זְמַן הִיא, דַּאלֵא"ה הָרִי לֹא הָיָה צָרִיכִינוּן לְקַרָא דְתְּמִיד לְאוּרוּיֵי שְׂדוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת וְאֶת הַטּוֹמְאָה, וְתִפּוּק לֵן דְּכָל דְּבָר שְׁקִבּוּע לּוֹ זְמַן דּוּחָה שְׂבֵת וְטוֹמְאָה, וְהָרִי פֿסֵק הַרְמַב"ם דְּמַצּוּה זֹה דְּדִישׁוּן הַמְּנוּרָה וְהַטְּבַת הַגְּרוּת הִיא בְּכָל פֿקֿר וּבֵין הָעֶרְבִים, וְא"כּ הָרִי קְבוּע לָהּ זְמַן, אֲלֵא וְדַאי כַּמִּשָּׂא"כּ דְּמַעֲשֵׂה הַהַדְלָקָה אֵינָה מְעַפְכֵת פֿלָל, וְעֵיקָר דִּינָם רַק שְׂיָהִיּוּ עוֹמְדִים דְּלוֹקִין בְּמִקּוּמָן, וּמִמִּילָא דֵּאִין זְמַן לְהַדְלָקָתָן, וְכַמְבוֹאָר פֿון גַּם בְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׂפָתַב וּמִדְּלִיק נֵר שְׂפָבָה וְכוּ' וְנֵר שְׂמֶצְאוֹ שְׂלֵא כְּבָה מִתְקַנּוּ, וְכָל זְמַן שֶׁל בְּקָר וּבֵין הָעֶרְבִים הוּא

רק להטבתה בנתינת השמן, וא"כ היא למצא דעצם מעשה ההדלקה אין זמנה קבוע, ולהכי הוא דהוצרך הרמב"ם לטעמא דלהעלות נר תמיד.

ולפ"ז הרי ניתקא הא דכשר בהדליקו זר ובחויז, דכיון דעצם מעשה ההדלקה אינה מעיקר קיום דינה והכשרה של הדלקת הנרות, ע"כ ממילא דלא שייך בה פסול זרות וחויז, ואפילו לדעת הראב"ד דלכתחלה מצוה בכהו, מ"מ פסולא ליפא בזר, פיון דאין מעשה ההדלקה מעיקר דינה, וכמו שנתבאר הלכות איסורי מזבח פ"ג ה"י המקדיש טומטום ואנדרוגיגנס וטריפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ז כמקדיש עצים ואבנים לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי הו חולין לכל דבר וימכרו ויביא בדמיהו כל קרבן שירצה ואינו כבעל מום שבעל מום יש במינו קרבן עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א מדקאמר ויביא בדמיהו כל קרבן שירצה ולא אמר שיעשה מהו כל מה שירצה אלמא בשאמר הרי אלו למזבח מייירי ולא בשאמר הרי אלו קרבן דאילו אמר הכי לא קדישי כלל וא"כ בעל מום נמי כה"ג הוי דתנו בתמורה אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר פלוג הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהו עולות עכ"ל, ולכאורה דברי הרמב"ם תמוהים עוד מהא דתנו במשנה חולין דף ק"ל ובכורות דף י"ד דמקדיש בעל מום אין חלה עליו שום קדושת הגוף, והרמב"ם בעצמו פסקה פו, ואיך כתב הכא שאינו כבעל מום, וצ"ל דהו בעל מום שהנפיר הרמב"ם פוונתו על מום עובר, דוגמת מה שסיים אח"כ בדבריו עיי"ש, אלא דצ"ע מה שיאטי' דבעל מום עובר הכא שהוא רק פסול לשעה והכא הוי פסול קבוע, וצ"ע.

ובאמת דדברי הרמב"ם הם סוגיא מפורשת בתמורה דף י"ז דהנה פסולים שניין מבע"מ שבע"מ יש במינו קרבן והנה אין במינו קרבן, אכן הרי הו טעמא לא צריכינו אלא לענון שלא לעשות תמורה, דחלוקין הו בזה מבע"מ.

אבל לענון דלא תחול בהו קדושת הגוף דזה הדין אית' גם בבע"מ לא צריכינו כלל להו טעמא, וקשה על הרמב"ם שכתבו גם לענון דלא חל בי' הקדש. ונראה לומר, דהנה בהא דאין קדושה חלה על בע"מ יש לומר שני טעמים, האחד משום שאינו ראוי למזבח, וע"כ לא חייילא קדושה עלי', ועוד י"ל טעם אחר, משום דהא קי"ל דכל קדשי הגוף נפדין ע"י מום, וא"כ היא נמצא דכשמקדישו הוי דבר שיש לו פדיה, וע"כ לא מיקריא קדושת הגוף, דיסוד קדושת הגוף הויא דבר שאין לו פדיה, והכא פיון דיש לו פדיה לא מיקריא קדושת הגוף.

ונראה להביא ראיה לזה, מהא דמבואר במשנה חולין ובכורות שהבאנו דבע"מ עובר חייילא קדושה עלי', ואם נימא דהטעם דאין קדושה חייילא על בע"מ הוא מצד פסולו שאינו ראוי למזבח, וא"כ הרי בע"מ עובר ג"כ פסול למזבח כמו בע"מ קבוע, וכמבואר בתמורה פ"ק, ואיך חייילא עלי' קדושה, ואי דנימא דחייילא עלי' קדושה משום שיהא ראוי לאחר שיעבור מומו, ז"א דמאחר דעתה לא חזי למיחל עלי' קדושה, א"כ מאי מהניא לן מה שיהא ראוי לאח"ז, וגם לאחר שיעבור מומו איך הוא קדוש ונהא הו"ל עתה דבר שלא בא לעולם דלא מהניא מה שמקדישו עתה, אלא ודאי דמצד עצם הפסול שפיר הנה חייילא קדושה עלי', אלא דהדין פדיה מפיקע להקדושת הגוף, וא"כ מקרי דבר שיכול להקדישו בקדושת הגוף, אלא דאיכא דין פדיה המונעתו, וכיון דלענון דין פדיה

הא מהני הך טעמא דיהא ראוי לאחר שיעבור מומו וע"כ אין לו פדיה, ומלבד דין פדיה
הא שפיר חיילא עלי קדושת הגוף, וע"כ שפיר קי"ל דבע"מ עובר חיילא עלי קדושת
הגוף.

ובזה יתבאר היטב סיום דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' איסורי מזבח הל"י שם שפתב ו"ל
אבל המקדיש רובע ונרבע וכו' ה"ז כמקדיש בע"מ עובר וירעו עד שיפול בהן מום קבוע
ויפדו עליו עכ"ל, ולכאורה צ"ע מה ענין הנה פסולים למום עובר, ונהרי הנה פסולים
אינו עוברין לעולם, אכן לפי דברינו הרי ניחא, דבאמת בעיקר הפסול הרי מום קבוע
ומום עובר שוין, וכדהבאנו מהך דריש תמורה, אלא דבזה חלוק מום עובר ממום קבוע
דמום עובר לית לי פדיה ובמום קבוע אית בי' פדיה, וא"כ שאר פסולים דלית בהו דין
פדיה, וכדקי"ל דאין פדיה אלא במום, א"כ שוין הם למום עובר, ר"ל דפסול ואין בו דין
פדיה.

ועכ"פ הא מיהא דמצד פסולא דמום שפיר חיילא עלי קדושת הגוף, אלא דהדין פדיה
שבו הוא שמונעתו מקדושת הגוף, ולפ"ז בהנה פסולים דטרופה וכדומה שאין בהם דין
פדיה, ממילא אם היו שוין למום הנה חיילא קדושה עליהו, ומדלא חלה קדושה עליהו
בע"כ דפסולן שאני מפסולא דמום, וזהו שפתב הרמב"ם ואינו כבע"מ מפני שאין במינו
קרפן, ר"ל וע"כ לא חלה קדושה עליהו מצד עצמותו דלא חזינו לקרפן, ואע"ג דאין
בני פדיה.

והנה חלוק טריפה מבע"מ, דבע"מ עיקר דינו הוא רק בחלות הקדושה דלא חיילא עלי
קדושת הגוף, משא"כ בטריפה וכדומה עיקר דינם אינו בחלות הקדושה, כ"א דעצם
הדבר חשיב לאו מידי דקרפן פלל, ואף דממילא דזה גורם שלא תחול בהו קדושת הגוף
פלל, וכמבואר בתמורה דף י"ז דטרופה לאחר הקדש אין ממירין בה, ובבע"מ כה"ג
ממירין בו, והינו משום דבע"מ עיקר החסרון הוא רק בחלות הקדושה, אבל לאחר
שפיר חיילא עלי קדושה, לית בי' שום דינים, ולא שאני משאר קדשים שנופסלו, וע"כ
ממירין בו, משא"כ בטריפה עיקר דינה הוי בעיקר דין קרפן, דאין בה דין קרפן פלל,
ובדין קרפן לא איכפת לן פלל אם פבר חיילא עלי קדושה אם לא, דמ"מ פינו דעצם
הדבר לאו מידי דקרפן הוא ע"כ גם עתה לית בי' דין קרפן, ואין ממירין בו.

ולפ"ז אף אם נימא דלא כמש"כ, אלא דהא דבע"מ לא חיילא עלי קדושה הוא מצד
פסולו, והא דבע"מ עובר שאני דחיילא עלי הקדש הוא משום שיהא חזי להקרבה
לאח"ז, מ"מ לא תקשי הא דכתב הרמב"ם טעמא שאינו כבע"מ, דהרי הא דבע"מ לא
חיילא עלי הקדש הא הוי זה דין מסויים בבע"מ, דשאני מפל הפסולים בהא, וכדחזינו
דרובע ונרבע וכדומה חיילא עליהו קדושה, ובע"כ דבע"מ דינו מסויים בזה דלא חיילא
עלי קדושה וא"כ הא שפיר הוצרך הרמב"ם בטריפה לומר שאינו כבע"מ שבע"מ יש
במינו קרפן, משום דאם אף גם טריפה וטומטום ואנדורגיגוס הנה במינו קרפן הא שפיר
הנה חיילא עליהו הקדש כמו רובע ונרבע וכדומה, דדין מניעת חלות הקדושה שבע"מ
הא ליכא גביהו, ואף משום טעמא דאין במינו קרפן הוא דלא חיילא עליהו קדושה,
וע"כ זהו שפתב פן הרמב"ם, וכש"נ.

פ"ה ה"ז הגונב או הגוזל והקריב הרי הקרפן פסול וכו' ואם נתייאשו הבועלים הקרפן פשר ואפילו הי' חטאת שהפנהים אוכלין את בשרה, ומפני תקנת המזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אעפ"י שנתיאשו הבועלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות וכן העולה עכ"ל, והוא בגיטין דף נ"ה דתנו שם ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח, ובסוגיא שם אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני ומ"ט אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהיו פהנים עצבין וכו', ור"י אמר ד"ת בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני ומ"ט אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות, והרמב"ם פוסק כר"י, וכמו שמבואר בדבריו דהא דנודעה אינה מכפרת הוא מפני תקנת המזבח שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות, אלא דקשה דהרמב"ם הרי פסק דיאוש כדי לא קני, וכמבואר בדבריו בפ"א מהל' גניבה הי"ב והט"ז, וא"כ הלא הא דאינה מכפרת בנודעה הוא מד"ת, ורק הא דמכפרת בלא נודעה הוא מפני התקנה, ואיך פסק הכא כר"י דהא דאינה מכפרת הוא מפני התקנה, וכבר עמדו המפרשים ע"ז, וצ"ע.

והנה בפ"ח ממעשה הקרבנות הי"ד פסק הרמב"ם ז"ל גנב והקדיש ואם"כ שחט בחוץ חייב, ומאימתי העמידוה ברשותו כדי לחייבו עליה פרת משעה שהקדישה והוא ששחטה אחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה עכ"ל.

והוא בסוגיא דגיטין שם מתיב רבא גנב והקדיש ואם"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי דו"ה ותני עלה בחוץ כה"ג ענוש פרת, ואי אמרת יאוש כדי לא קני פרת מאי עבידתיה, אר"ש וכו' פרת שע"י דבריהם באתה לו, אוקמוה רבנן ברשותי' פי היכי דליחייב עליה, אמר רבא הא ודאי קא מיבעיא לי פי אוקמוה רבנן ברשותי' משעת גניבה או משעת הקדושה, למאי נ"מ לגיזוטי' ונלדוטי' מאי, הדר אמר רבא מסתברא משעת הקדושה וכו', וזהו דברי הרמב"ם.

אולם הרי כל הך סוגיא היא רק לעולא דאינה מכפרת מד"ת, אבל למ"ד דמכפרת מד"ת הרי מדינא חייב פרת, פיון דהוא קרפן פשר מד"ת, וא"כ צ"ע למה פסק הרמב"ם דהפרת הוא משום שהעמידוה ברשותו דהיינו פרת שע"י דבריהו, פיון דפסק לעיל דהתקנה היא זה נודעה אינה מכפרת, דמבואר דמד"ת הרי היא מכפרת לעולם, וא"כ הא הוי הפרת מד"ת ולא משום טעמא דהעמידוה ברשותו, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה פסק הרמב"ם בסתמא דגנב והקדיש ואם"כ שחט בחוץ חייב פרת, ולא חלק בין נודעה ובין לא נודעה, דש"מ מזה דגם בנודעה שבפנים הקרפן פסול ואינו מכפר, מ"מ חייב על שחיטתו בחוץ, והיינו משום דהסוגיא מוכחת פו, דפריף לעולא דהכשרו הוא מפני התקנה אמאי ענוש פרת, וקשה דהרי הא ודאי דע"י התקנה נתכשר הקרפן מד"ת, דבלא"ה הרי לא הי' קרב, וגם דהא נכלל בזה קרבנות מחוסרי פרה דהקרפן מטהרו, ומותרין בכניסת מקדש, ובע"כ דמה"ת נתכפרו, וא"כ הא קשה איך ס"ד דלעולא לא יהא חייב פרת, פיון דהוא קרפן גמור מה"ת, ובע"כ מוכרח מזה, דגם בנודעה שהקרפן פסול בפנים חייב פרת על שחיטתו בחוץ, וזהו דפריף הגמ' לעולא דמה"ת הקרפן פסול א"כ איך חייבין על שחיטתו בחוץ, ואע"ג דבלא נודעה הרי היא מכפרת ובע"כ דהוי קרפן גמור מד"ת, אבל בנודעה דהקרפן בפסולו הרי חזר להיות

דינו פֿדין תּוֹרָה, וּלְעוֹלָא גַם פֿסולוֹ מה"ת, וְאַמַּי חֲיִיבִין עַל שְׁחִיטָתוֹ בַּחוּץ, וע"ז הוּא דְמַשְׁנֵי הַגַּמ' דְּגַם בְּנוֹדְעָה אִוְקְמוּהָ רַבְּנָן בְּרִשּׁוֹתוֹ פִּי הֵיכִי דְלִיחְיִיב עַלֵּה פֶרֶת, הָרִי דְחִיּוּבוֹ מִשּׁוּם שְׁחִיטָתוֹ חוּץ הוּא לְעוֹלָם, וְכַפֶּסֶק הַרְמַב"ם שְׁהַבְּאֵנוּ.

וְאַשֶׁר יִרְאֶה עוֹד בְּזֶה, דְּהָרִי עֵינְקָר הַדִּין דְּלֵא נִוְדְעָה מְכַפֶּרֶת וְנוֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת, יְסוּדוֹ תְּלוּי בְּשַׁעַת זְרִיקָה, שְׁהִיא שַׁעַת פְּפִרְתוֹ וְעֵינְקָר קִיּוּם הַקֶּרְבָּן, וְאִם הֵיטָה אֲזִי לֹא נִוְדְעָה הַקֶּרְבָּן פֶּשֶׁר וּמְכַפֶּר, וְאִם הֵיטָה אֲזִי נִוְדְעָה הַקֶּרְבָּן פֶּסוּל, אֲשֶׁר ע"כ כָּל עֵינְקָר חִלּוֹת הַתַּקְנָה דְּאוֹקְמוּהָ בְּרִשּׁוֹתוֹ תְּלוּי וְעוֹמְדָת עַל שַׁעַת זְרִיקָתוֹ בְּפָנִים, וּבְזְרִיקָת הַדָּם בְּפָנִים וְלֹא נִוְדְעָה הַגְּזֵלָה הוּא דְנִתְקַיְיָמָה הַתַּקְנָה לְמַפְרַע דְּאוֹקְמוּהָ רַבְּנָן בְּרִשּׁוֹתוֹ פִּי הֵיכִי דְלִהְיוּ הַקֶּרְבָּן פֶּשֶׁר וּמְכַפֶּר, מִשּׂא"כ בְּשַׁחְטוֹ בַּחוּץ, דְּלֵא הֵיטָה לוֹ זְרִיקָת פָּנִים, וְא"כ מִמִּילָא דְּפִקַּע מִיַּגְוִי פֶּל עֵינְקָר הָרִי דִּינָא דְּלֵא נִוְדְעָה, וְזֶהוּ דְּפִרְיָה הַגַּמ' לְעוֹלָא אַמַּי חֲיִיבִין עָלָיו בַּחוּץ, פִּינּוּ דְּבִאָמַת מַד"ת הַקֶּרְבָּן פֶּסוּל וְרַק מְפָנִי הַתַּקְנָה הוּא שְׁהוֹכָשֶׁר בְּלֵא נִוְדְעָה, וְא"כ בְּשַׁחְטוֹ בַּחוּץ דְּלֵא חָל בִּי הַקְּשִׁירָא דְּלֵא נִוְדְעָה הָרִי הוּא בְּפִסּוּלוֹ מַד"ת וְאֵינּוּ רְאוּי לְפִתּוּחַ אֶהָל מוֹעֵד, וְכִרְתַּת מַאי עֲבִידְתִּיל, וע"ז הוּא דְמַשְׁנֵי הַגַּמ' דְּלְעוֹלָם אִוְקְמוּהָ רַבְּנָן בְּרִשּׁוֹתוֹ בֵּין בְּנוֹדְעָה וּבֵין בְּלֵא נִוְדְעָה פִּי הֵיכִי דְלִיחְיִיב עַלֵּה פֶרֶת.

וְהַמְּבֹאָר מִזֶּה דְּבַחוּץ לֹא שְׁיִיף פֶּלֶל לְחַלֵּק בֵּין נִוְדְעָה לְלֵא נִוְדְעָה, וּלְעוֹלָם חֲיִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁחִיטָתוֹ חוּץ, וְכַפֶּסֶק הַרְמַב"ם שְׁהַבְּאֵנוּ. וּלפ"ז הָרִי נִיחָא הָא דְכַתְּבַת הַרְמַב"ם טַעְמָא דְּבִנוֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ מִזְבֵּחַ אוֹכַל גְּזֵלוֹת, דְּמַשְׁמַעוּ דֵּאלֵא"ה הֵיטָה מְכַפֶּרֶת, דְּמוּכַח מִזֶּה דַּמַּד"ת חֲטָאת הַגְּזוּלָה מְכַפֶּרֶת, וְהֵכָא גְּבִי חִיּוּב חוּץ פֶּתַח דְּהַעֲמִידוּהָ בְּרִשּׁוֹתוֹ פִּי הֵיכִי דְלִיחְיִיב עַלֵּה, דְּמַשְׁמַע דַּמַּד"ת אֵין הַקֶּרְבָּן פֶּשֶׁר, אֲבָל לְפִי הַמְּבֹאָר, הָרִי מִהָא דְחִיּוּב עַלֵּה מִשּׁוּם חוּץ גַּם בְּנוֹדְעָה, הָרִי חֲזִינּוּ דְּגַם לְעוֹלָא דַּמַּד"ת אֵינָה מְכַפֶּרֶת, מ"מ הָא דְּאוֹקְמוּהָ רַבְּנָן בְּרִשּׁוֹתוֹ שְׁיֵהָא הַקֶּרְבָּן פֶּשֶׁר הוּא בְּכָל גְּוֹנִי, וְא"כ מִמִּילָא דְּהָא דְּבִנוֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת צְרִיף טַעְמָא, וְאִי מִשּׁוּם טַעְמָא דִּיאִוּשׁ כְּדִי לֹא קִנִּי אֵינּוּ מְסַפִּיק, פִּינּוּ דַּעֲכ"פ רַבְּנָן אִוְקְמוּהָ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וּבַע"כ צְרִיכִינּוּ לְטַעְמָא דְּשְׁלֵא יֵאמְרוּ מִזְבֵּחַ אוֹכַל גְּזֵלוֹת, גַּם לְעוֹלָא דַּמַּד"ת אֵינָה מְכַפֶּרֶת, וְזֶהוּ שְׁהִבִּיא הַרְמַב"ם לְטַעְמָא דְּשְׁלֵא יֵאמְרוּ וְכו', פִּינּוּ דְּזֶה לְכו"ע, וְאֵה"נ דְּדַעַת הַרְמַב"ם הִיא דַּמַּד"ת אֵינָה מְכַפֶּרֶת מִשּׁוּם דִּיאִוּשׁ לֹא קִנִּי, וְכַדְהַבְּאֵנוּ מִהָרִי דַּפ"א מְגַנְבָה דְּדַעַת הַרְמַב"ם דִּיאִוּשׁ לֹא קִנִּי, וְזֶהוּ שְׁפִסֶּק הַרְמַב"ם גְּבִי חוּץ דְּחִיּוּבוֹ הוּא מִשּׁוּם דְּאוֹקְמוּהָ רַבְּנָן בְּרִשּׁוֹתוֹ, פִּינּוּ דְּבִאָמַת מַד"ת יֵאוּשׁ לֹא קִנִּי וְכַעֲוֹלָא, וְכַש"נ.

וְהִנֵּה בַּפ"ב מֵהַל' גְּזֵלָה ה"ח פֶּתַח הַרְמַב"ם ז"ל גְּנַב אוֹ גְּזַל וְהַקְּדִישׁ וְטַבַּח אַחַר שְׁנִיתִיאוּשׁוֹ הַבְּעָלִים הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַגְּזֵלָה מִשְׁעָה שְׁהַקְּדִישָׁה בְּלִבְד כְּדִי שְׁלֵא יֵהָא חוּטָא נְשַׁכֵּר וְכָל וּלְדוּתִי וְגִיזוּתִי מִשְׁעַת גְּנָבָה עַד שַׁעַת הַקְּדִישׁ שֶׁל בְּעָלִים עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוּת ז"ל קִטִּיר קֵא חֲזִינָא הֵכָא דְּהָא אִסְיִקְנָא דְּכָל שְׁבַח שְׁלֵא אַחַר יֵאוּשׁ אֶפְּלוּ שְׁעַל גַּב גְּזֵלָה הוּא שֶׁל גְּזֵלָה וְכו' וְאֵיכָא לְמִימַר פִּינּוּ דְּהַקְּדִישָׁה הַגְּנָב לִיכָא תַּקְּנָתָא וְכו' עַכ"ל, וְלְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל, דְּאֵיירִי בְּהַקְּדִישָׁה וְאַח"כ נִתִּיאִשׁוּ, דְּהַקְּדִישׁוֹ חֲזִייל, וְכַמוֹ שְׁפִסֶּק בַּפ"ה מֵה' גְּנָבָה ה"ג דְּמְכַרְהָ קוֹנְדָם יֵאוּשׁ ג"כ מְכִירָתוֹ קִיָּמַת לְאַחַר יֵאוּשׁ, וְגַם הַקְּדִישׁ דְּכּוֹנְתָהּ, וּלפ"ז גִּיזוּתִי וּנְלִדוּתִי שְׁמַשְׁעַת הַקְּדִישָׁה עַד שַׁעַת יֵאוּשׁ הַיּוֹיִן חוֹלִין, וּמִדִּין גְּזֵלָה ה"ה שֶׁל נְגִזָל, דְּהוּא זֶה שְׁבַח שְׁלִפְנֵי יֵאוּשׁ דַּה"ה שֶׁל בְּעָלִים, וְכַמְּבֹאָר בַּרְמַב"ם ז"ל פ"א מֵהַל' גְּנָבָה וּפ"ב מֵה' גְּזֵלָה יַעו"ש,

אֵלָא דְהָכָא פִּינּוּן שְׁהַקְדִּישָׁה הָרִי אִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ שְׁיֵהָא שְׁלוּ מִשְׁעַת הַקְדִּישָׁה כְּדִי שְׁיֵהָא הַקְרָבָן פֶּשֶׁר וּמְכַפֵּר בְּלֹא נֹדְעָה, וְשְׁיֵהָא חֵיב עָלָיו מִשׁוּם חוּץ לְעוֹלָם, וְלֹא יְהֵא בּוּ פְּסוּל גְּזוּל, וְכַמְבֹּאֵר בְּסוּגְיָא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ מִשְׁעַת הַקְדִּישָׁה, וְזֵהוּ שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם הָכָא כּוּ.

וְכַתֵּב דַּכ"ז בְּטֻבָּח, וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּדוֹקָא בְּטֻבָּח בְּחוּץ הוּא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ, וְאִז הוּא דְהִינּוּן הַגִּיזוּת וְוִלְדוּת שְׁלוּ מִשְׁעַת הַקְדִּישָׁה, מִשָּׂא"כ בְּלֹא טֻבָּח, דְּלִיתָא לְהָא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתֵי, א"כ מִמִּילָא דְגַם הַגִּיזוּת וְוִלְדוּת שְׁעֵד שְׁעַת יֵאוּשׁ ה"ה שְׁל בְּעָלִים.

אָבֵל עַכ"פ חֲזִינּוּ מְבֹאֵר מִדְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם, דְּדוֹקָא בְּשִׁטְבַּח בְּחוּץ הוּא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ, אָבֵל בְּלֹא זֵה לֹא אִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ, וְא"כ הָא נִסְתַּר זֵה שְׁפַתְבְּנוּ בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּטַעְמָא שְׁלֵא יְהֵא מְזַבַּח אֹכֵל גְּזוּלוֹת צְרִיכִינוּ לְכוּ"ע, וּמִשׁוּם דְּהָא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ הוּא לְעוֹלָם, וְהוֹכַחְנוּ זֹאת מֵהָא דְחֵיבִין עָלֵי מִשׁוּם חוּץ לְעוֹלָם אַף בְּנֹדְעָה, וְלִפִּי הַמְבֹאֵר הָרִי כָּל זֵה הוּא רַק בְּשִׁחְטָה בְּחוּץ, אָבֵל בְּלֹא"ה לִיכָּא כָּלֵל לְהָא תַּשְׁנֵימָא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ, וְא"כ שׁוּב צ"ע מַה שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם לְטַעְמָא דְשְׁלֵא יֵאמְרוּ וְכו' פִּינּוּ דְלַדַּעַת הָרַמְבַּ"ם מִד"ת אֵינָה מְכַפֶּרֶת, וְכִמוּ שְׁפָסַק דְיֵאוּשׁ לֹא קָנִי.

וּבְאֵמַת דְּבָהָא נִחְלְקוּ רִש"י וְתוֹס', דְּרִש"י פִּי בְהָא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ כ"ה דְּלִיחֵיב עָלָה מִשׁוּם ש"ח, דְּקָנַס הוּא דְקָנְסוּהוּ רַבְּנֵי לְגִזְלוֹן, וְא"כ הָלֹא זֵה לֹא שְׁיֵיךְ רַק בְּשִׁחְטָה בְּחוּץ, וּבַע"כ דְּהָא דְלֹא נֹדְעָה מְכַפֶּרֶת הִיא תַּשְׁנֵימָא בַּפ"ע וְאִין לְמַדִּין זַמ"ז, וְהַתוֹס' חוֹלְקִין שָׁם וְכַתְּבוּ דְהָא דְחֵיב עָלָה בְּחוּץ הוּא מִשׁוּם דְּכִינּוּ דְלֹא נֹדְעָה אִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ וּמְכַפֶּרֶת ע"כ מִמִּילָא מִיחֵיב הַשׁוֹחֲטָה בְּחוּץ, וְחֵדָא תַּשְׁנֵימָא הַיָּוָא, וְלַדַּעַת הַתוֹס' אִין שְׁחִיטָתָה בְּחוּץ גּוֹרְמַת כָּלֵל לְחֵלוֹת הַתַּשְׁנֵימָא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ, וְהָרַמְבַּ"ם שְׁפָסַק דְּרַק בְּטֻבָּח בְּחוּץ הוּא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ, בַּע"כ דַּס"ל כְּדַעַת רִש"י דְשְׁתֵּי תַּשְׁנֵימָא הֵן וְאִין לְמַדִּין זַמ"ז, וְהַשְׁחִיטָתָה חוּץ הִיא שְׁגוֹרְמַת לְהָא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ, וְא"כ שׁוּב קָשָׁה ל"ל לְטַעְמָא דְשְׁלֵא יֵאמְרוּ מְזַבַּח אֹכֵל גְּזוּלוֹת, פִּינּוּ דְהָא דְבְּנֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת הוּא מִד"ת, וְצ"ע.

אֲכֹן נִרְאֵה בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּבְאֵמַת כּוֹלָה חֵדָא תַּשְׁנֵימָא הִיא, בֵּין בְּהַקְרִיבָה בְּפָנִים וּבֵין בְּשִׁחְטָה בְּחוּץ, דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ מִשְׁעַת הַקְדִּישָׁה, וְרַק דְּמִשׁוּם הָא טַעְמָא דְשְׁלֵא יֵאמְרוּ מְזַבַּח אֹכֵל גְּזוּלוֹת דְּמִשׁוּ"ה הוּא שְׁתַּקְנוּ דְּבְּנֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת בְּזֵה הוּא דְאִשְׁתַּנֵּי דִינָא, וּמִשׁוּם דְּהָא דְנֹדְעָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת הוּא עִי"ז שְׁהַפְקִיעוּ חֲכָמִים לְהָא דְאִוְקְמוּהָ בְרִשׁוּתוֹ, וְקִינָא בְּפִסּוּל גְּזוּל, וְע"כ מִמִּילָא דְבְּלֹא שְׁחִיטָה בְּחוּץ שְׁעוּמְדַת לְהַתְּכַפֵּר בְּפָנִים דִּינָה תְּלוּי וְעוּמַד, דָּאִם יְהֵא נֹדַע אִז הָרִי תִּיקוּם בְּרִשׁוּת בְּעָלִים לְמַפְרַע, וּמִשׁוּ"ה הוּא שְׁפָסַק הָרַמְבַּ"ם דְּאִין גְּזוּלוֹת קוֹנָה בְּשִׁבְחָה רַק בְּשִׁחְטָה בְּחוּץ, דְּאִז הוּא דְהוֹחֲלָה תַּשְׁנֵימָא דְאִוְקְמוּהָ רַבְּנֵי בְרִשׁוּתוֹ, אָבֵל אַה"נ דְּכּוֹלָה חֵדָא תַּשְׁנֵימָא הִיא, וּמִיּוֹשְׁבִים הֵיטֵב דְּכַרְיֵנוּ בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם כַּמִּש"כ.

וְהִנֵּה הַתוֹס' שָׁם הַקְשׁוּ אִיךָ יֵשׁ פֶּחַ בְּיַד חֲכָמִים לְעַקּוֹר דְּבָר מַה"ת בְּקוּם וְעֲשֵׂה דַמַּה"ת א"צ לְהִבִּיא קְרָבָן אַחֵר, וְתִירְצוּ ע"ז דְּדוֹקָא נֹדְעָה קוֹדֵם זְרִיקָה אֵינָה מְכַפֶּרֶת אָבֵל לְאַחַר זְרִיקָה שְׁפָכַר נִתְּפַר א"צ לְהִבִּיא קְרָבָן אַחֵר עַכ"ד, וּבְאֵמַת דְּהוּא זֵה סוּגְיָא עֲרוּכָה בִּיבְמוֹת דָּרָף צ' ת"ש דָּם שְׁנַטְמָא וְזָרְקוּ בְּשׁוּגַג הַנִּרְצָה בְּמִזִּיד לֹא הַנִּרְצָה, וְהָא הָכָא דְּמִדְּאוּרִיִּיתָא אֲרַצְוֵי מְרַצָּה וְכו' וְאִמְרֵי רַבְּנֵי לֹא הַנִּרְצָה וְכו' אִרִּיב"ח מֵאִי לֹא הַנִּרְצָה דְּקִאֲמַר לְהַתִּיר

בְּשֵׁר בְּאֹכִילָה אֲבָל בְּעֵלִים נִתְכַפְּרוּ, הָרִי לְהִדְיָא דְפִסּוּלָא דְרַבְּנָן אִינוּ מוֹעִיל רַק שְׁלֵא לְהִתִּיר הַבְּשֵׁר בְּאֹכִילָה אֲבָל עֲצָם הַפְּפָרָה אִינְהּ מִתְעַכְבֶּת, וְקִשָּׁה מְאֹד הָא דְבְּנוּדְעָה אִינְהּ מְכַפְּרַת, דְּאִיָּהּ מוֹעִיל זֹאת פִּינָן דְּמַד"ת הַקְּרָבָן כְּשֵׁר וּמְרַצָּה, וּבַע"כ צ"ל פְּדַעַת הַתּוֹס' דְּהָא דְבְּנוּדְעָה אִינְהּ מְכַפְּרַת ר"ל שְׁאִין זֹרְקִין אֶת הַדָּם, אֲבָל אַה"נ דָּאָם זָרַק הַיּוֹרְצָה וּבְעֵלִים נִתְכַפְּרוּ, אֲכַן הֶרְמֵב"ם הָרִי פֶתַב בְּסִתְמָא שְׁמַפְנִי תַקְנַת הַמְּזַבֵּחַ אָמְרוּ שְׁהַחֲטָאֵת הַגְּזוּלָה שְׁנוּדְעָה לְרַבִּים אִינְהּ מְכַפְּרַת, דְּמִשְׁמַעוּ שְׁאִינְהּ מְכַפְּרַת כָּלֵל, וְא"כ הָא הִדְרָא אֵלֶיבְנִי קִוְשִׁית הַתּוֹס', אֲלֵא וְדַאי צ"ל דְּפִסּוּלוֹ הֵכָא הוּא מַד"ת, וְהִינְנוּ מִשּׁוּם דְּהַתְקַנְהּ הִיְתָה דְכָל שְׁנוּדְעָה לְרַבִּים אִינְהּ מְכַפְּרַת לְמַפְרַע דְּלֵא אִוְקְמוּהּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְחִייל עֲלָה פִסּוּל גְּזוּל מַד"ת, וְע"כ שְׁפִיר אִינְהּ מְכַפְּרַת כָּלֵל, וְנָהוּ לְהִדְיָא כַּמֶּש"כ.

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת פ"י ה"ב חֲתִיכָה שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים אוֹ שֶׁל פִּיגוּל אוֹ נוֹתֵר שְׁנִתְבַּשְׁלָה עִם חֲתִיכוֹת אֲחֵרוֹת אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמְנוֹתְרוֹת לְפָהֳגִים עַכ"ל, וְהוּא מִמַּתְנִי' פ"ב דְּעֶרְלָה מַט"ז דְּתַנּוּן שֶׁם חֲתִיכָה שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁל פִּיגוּל וְשֶׁל נוֹתֵר שְׁנִתְבַּשְׁלוֹ עִם הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת לְזָרִים וּמְנוֹתֵר לְפָהֳגִים, ר"ש מִתִּיר לְזָרִים וְלְפָהֳגִים, וּמְפָרֵשׁ הֶרְמֵב"ם דָּאוֹ אוֹ קִתְנִי, וּפְלִיגִי ר"ש וְחֲכָמִים אִם מְהֵנִי דִין בִּיטוּל בְּאִיסוּר קוּדֵשׁ שְׁאֲסוּר לְזָרִים אִם לֹא, וְקִשָּׁה דְהָרִי מַעֲיָקְרָא תַנּוּן הֵתָם שְׁאוּר שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרֶם שְׁנִפְלוּ לְתוֹךְ עֵיסָה לֹא בְּזָה כְּדִי לְחַמֵּץ וְלֹא בְּזָה כְּדִי לְחַמֵּץ וְנִצְטָרְפוּ וְחִמְצוּ אֲסוּר לְזָרִים וּמְנוֹתֵר לְפָהֳגִים ר"ש מִתִּיר לְזָרִים וְלְפָהֳגִים, תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרֶם וְכו' לֹא בְּאֵלוֹ כְּדִי לְתַבֵּל וְלֹא בְּאֵלוֹ כְּדִי לְתַבֵּל וְנִצְטָרְפוּ וְתַבְלוּ אֲסוּר לְזָרִים וּמְנוֹתֵר לְפָהֳגִים, וְר"ש מִתִּיר לְזָרִים וְלְפָהֳגִים ע"כ, הָרִי דְבַמְשֻׁנּוֹת אֵלוֹ אִיפְלִגוּ ר"ש וְרַבְּנָן בְּשִׁנֵּי אִיסוּרִין שְׁאִין בְּכָל אֶחָד כְּשִׁיעוֹר אִם מְצֻטְרְפִין יַחַד לְאֲסוּר אִם לֹא, וְכַמוֹ שְׁפִי' גַּם הֶרְמֵב"ם שֶׁם פֶּן, וְכֵן פִּסְק בַּפְּט"ז מֵה' מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת, וְלָמָּה חֲלַק הֵךְ מִתְּנִיתִין לְפָרִשָׁה בְּעֵנִין אַחַר דָּאוֹ אוֹ קִתְנִי, וְלֹא בְּהַפְּלוּגָתָא אִם שְׁנֵי אִיסוּרִים מְצֻטְרְפִין, וְכָלֵל הֵנָּה מְשֻׁנּוֹת, וְהָא גַבִּי הִדְדִי תַנּוּיִן, וְאִם פִּי בְּאֲמַת יֵשׁ לְדִיִּיק מְלִישְׁנָא דְּמִתְנִיתִין דְּאִיִּירִי בְּאִוְפֵן אַחַר, מְדַנְקִיט שֶׁם בְּרִישָׁא וְכֵן בְּאִידָךְ בְּבָא אִין בְּזָה כְּדִי וְכו' וְאִין בְּזָה כְּדִי וְכו' וְאִילוֹ הֵכָא בְּחֲתִיכָה שֶׁל ק"ק לֹא נִקְיֵט הָכִי, וְלֵהֲכִי י"ל דְּפִירְשָׁה הֶרְמֵב"ם בְּאִוְפֵן אַחַר, אֲבָל מ"מ הָא אִין בְּזָה הֶכְרַח לְפָרֵשׁ בְּעֵנִין אַחַר.

וְהִנֵּה בְּהָא דְּפְלִיגִי ת"ק וְר"ש בַּרפ"ב דְּעֶרְלָה שֶׁם דְּתַנּוּן הֶעֱרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם עוֹלִין בְּאֶחָד וּמְאֲתִים וּמְצֻטְרְפִין זֶה עִם זֶה וְכו' ר"ש אוֹמֵר אִינּוּן מְצֻטְרְפִין, מְבֹאָר בִּירוּשְׁלַמֵי שֶׁם דַּת"ק הוּא ר"מ דְּאָמַר דְּכָל אִיסוּרִין שְׁבַתּוּרָה מְצֻטְרְפִין לְלִקוֹת עֲלֵיהֶן בְּכַזִּיז מִשּׁוּם לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה, וְאִם נִימָא דְּזֵהוּ ג"כ טַעְמָא דַּת"ק בְּהֵךְ דְּשְׁאוּר וְתַבְלִין שְׁהַבְּאֵנוּ, א"כ הָא נִמְצָא דְּכָל גְּוֹנֵי אִין שְׁנֵי אִיסוּרִין מְצֻטְרְפִין לְאֲסוּר תַּעֲרֹבְתוּ, וְרַק דְּטַעְמָא דְּרַבְּנָן הוּא מִשּׁוּם דְּכֹלְהוּ חֲשׁוּבִין חַד אִיסוּרָא דְּלֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה, וְלִפ"ז לִפ"מ דְּקִי"ל דְּאִין שְׁנֵי אִיסוּרִין מְצֻטְרְפִין לְעֵנִין מְלִקוֹת וְכַמוֹ שְׁפִסְק הֶרְמֵב"ם בַּפ"ד וּבַפִּי"ד מֵה' מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת, וְא"כ צָרִיךְ לְהִיּוֹת הֵכָא הַלְכָה כַּר"ש דְּאִינּוּן מְצֻטְרְפִין גַּם לְאֲסוּר תַּעֲרֹבְתוּ, פִּינּוּ דְּלֹא קִי"ל כַּר"מ בְּהֵךְ דְּלֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה, אֲלֵא דְּבַרְמֵב"ם פִּט"ו מֵה' מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת הִי"ד פִּסְק לְהִדְיָא דְּעֶרְלָה וְכו' מְצֻטְרְפִין זַע"ז, וְכֵן בַּפְּט"ז שֶׁם פִּסְק ג"כ דְּשְׁאוּר וְתַבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כֹּלֵה"כ מְצֻטְרְפִין זַע"ז בֵּינָם שְׁנֵיהֶם כְּדִי לְחַמֵּץ וְלְתַבֵּל לְעֵנִין שְׁלֵא יִבְטְלוּ מִשּׁוּם דִּינָא דְּכָל הַמְּחַמֵּץ וּמִתַּבֵּל לֹא בְּטִיל, וּמְבֹאָר דַּס"ל דְּהֵנָּה שְׁתֵּי פְּלוּגָתוֹת אִינּוּן תְּלוּיוֹת כָּלֵל זַב"ז.

ואשר ע"כ נראה מוכרח מזה, דדוקא לענין צירוף כוונת משני איסורין ללקות עליו הוא דהוי דינא דאין שני איסורין מצטרפין, ומשום דכיון דלא אכל מפל איסור בפ"ע שיעורא פדי לחיבו, א"כ הא נמצא דצריכין דוקא שיחול פאן דין צירוף של שני איסורין יחד לאשוויי חיובא, ואין שני איסורין מצטרפין, אם לא לר"מ משום איסורא דל"ת פל תועבה דחשיבי פולהו בזה חד איסורא, אבל בלא"ה לא מצטרפין, משא"כ לענין צירוףא שלא יתבטלו לא צריכין בזה פלל לחלות דין צירוף של שני איסורין שיהיו מצורפין יחד, ואף דממילא הוא דכיון דאין פאן פדי לבטל את שתייהן א"כ ממילא אינו בטלים ובאיסורין הן עומדין, אבל לא דצריך לחול פאן דין צירוף שיהא חנייל איסורא מתרוננייהו, וע"כ אין זה נוגע פלל לפלוגתא דר"מ ונחכמים אם מצטרפין שני איסורין יחד משום הך לאו דלא תאכל פל תועבה, פיון דזה שלא יתבטלו אין זה נוגע פלל לדין צירוף איסורין ושפיר מצטרפי בזה גם לחכמים דר"מ, וע"כ שפיר פסק הרמב"ם פו, ומשום דאין הנהך שתי פלוגתות תלויות זב"ז, ולהכי הוא שפסק הרמב"ם כת"ק.

והנה ביסוד הך דינא דטעם פעיקר, צ"ע אם הוא זה דאמרין דע"י הטעם חשוב ניכר האיסור ולית בי' דין ביטול פלל, או דבאמת חנייל על האיסור דין ביטול, ורק דגם טעם האיסור יש בו דין איסור, וכדילפינו לה מקראי דוכל משרת וגיעולי נכרים, וכלשון הגמ' בפל דוכתי דטעם פעיקר.

ונראה דזה מבואר מהא דתנו בתלה פ"ג העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בתלה ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, ומבואר. בזבחים דף ע"ח דהוא משום דמין בשאינו מינו בטעמא, ואם נימא דבאמת יש על הדבר דין ביטול וחשיב נתבטל, אלא דאסור משום דינא דטכע"ק, א"כ הרי לא שייך זאת אלא באיסורין, דילפינו לה מקרא דמשרת וגיעולי נכרים, דאע"ג דעצמו של דבר נתבטל מ"מ יש בו איסור טעמו, אבל לענין לצאת בו י"ח מצה הרי פשיטא דכל שיש פעיקרו דין ביטול שוב אינו יוצא בו ידי מצה, דלא מצינו דבדינא דטכע"ק לחוד יתא סגי לצאת בו מצנתו, אלא ודאי דיסוד דינא דטכע"ק הוא דאמרין דכיון דניכר הטעם פקע דין ביטול גם פעיקרו, ולהכי שפיר יוצא בו י"ח מצה, פיון דיש פאן גם עיקרו ממש לכל מילי.

אלא דמהא דמבואר בפסוקים דמ"ד דילפינו מנזיר לכה"ת בק"ו, וכן מהא דאיתא שם דחולין מקדשים לא ילפינו, וכן מהא דאיתא בנזיר דל"ז דגם מנזיר לא ילפינו משום דחמיר איסורי' דאפילו חרצן אסור לי', ולא חשבינו לי' לגילוי מילתא בעלמא דחשוב ניכר האיסור, ובנדאי ש"מ דדינא דטכע"ק לא לענין ביטול נאמר, כ"א דהוי דין בפ"ע וגזה"כ ושלוחות דין דטכע"ק, וקשיין הנה סוגיין אהדדי.

אלא ודאי דהך דינא דטכע"ק, פעיקרו הוא דין מסניי' בפ"ע ושלוחות איסור של טכע"ק, וכדילפינו לה מקרא דמשרת דהוי לאו ואיסורא, ואף דדין איסור זה הוא זהו גופא דלא בטיל, ושפיר ניחא הא דמועיל הך דינא דטכע"ק גם לענין מצות לצאת בו י"ח מצה, פיון דהוא פעיקרו ממש, דהא פקע מינן' דין ביטול, וגם ניחא' הא' דלא חשוב גילוי מילתא, פיון דגם זה דלית בי' דין ביטול הוא ג"כ ע"י שלוחות הדין איסור של טכע"ק.

והכי מוכח מהא דקו"ל נו"ט לפגם מותר, ומבואר בע"ז דף ס"ז דהוא משום דדרשינו דנבילה שאינה ראויה לגר אין בה איסור נבילה, וה"ה לכל האיסורין, וכבר הקשו

הראשונים דהא נ"ט לפגם ראוי לגר הוא אלא שפוגם טעמו מאשר בתחלה, ותיקרו דכינון דאיסורו הוא משום טעמא, ע"כ אמרינו דבכלשבעיקר טעמו הוא פוגם הרי הוא פאינו ראוי לגר ולית בי' איסורא, וכ"ז לא שינה אלא אם נימא דהוי דין מסויים דטכע"ק, ואז האיסור תלוי בתר טעמא, משא"כ אם נימא דדין טכע"ק הוא דחשוב ניקר האיסור, א"כ הא יש פאן ממשו של איסור הנקר, וצריה להיות באיסורו כ"ז שהוא ראוי לאכילת אדם, ונהרי גם ע"י טעם פגום איכא היכרא והאיסור ניקר, אלא נדאי כמש"כ דהוי דין מסויים דטעם פעיקר, ועיקר איסורי' הוא משום טעמא, והא דלא בטיל הוא ממילא ע"י הדין של טכע"ק, וע"כ בנו"ט לפגם דלית בי' איסורא דטעמא, ממילא הדר גבי' דין ביטול ושרי.

ולפ"ז צ"ע, אם שני איסורין מצטרפין לאסור בנו"ט במין בשאינו מינו, דנהי דלענין ביטול שפיר מצטרפין, וכדתנן במחמץ ומתבל דאיסורין מצטרפין, אבל מאחר דדין ביטולם הלא מיתלא תלי באיסורא דטכע"ק, ובעיקר חלות האיסור דטכע"ק י"ל דליתא בשני איסורין, דכל לאשוויי איסורא וחסלות שם איסור דין צירוף בו, דהדר דינא דאין שני איסורין נפרדים מצטרפין, ולא דמי למחמץ ומתבל דתנן דשני איסורין מצטרפין זע"ז, דהתם עיקר דינם הוא זהו גופי' דאינם בטלים, ולענין שלא ליבטל שפיר מצטרפין גם שני איסורין נפרדים, דצירופן הוא ממילא וכש"נ, משא"כ לענין נ"ט דבענין למיחל עלי' איסורא דטכע"ק, דצריכינו דוקא לדין צירוף דאין שני איסורין מצטרפין.

אשר לפ"ז הרי מבואר היטב דעת הרמב"ם וטעמו, במה שפירש למתני' דחתיכה של קדשי קדשים ושל פגיוול דלא איירי בצירוף איסורים, דהרי הכא הוי איסורן משום דינא דטכע"ק דאין שני איסורין מצטרפין בזה, ובע"כ דפירושא דמתניתין הוא או של ק"ק או של פגיוול, וכמו שפירש הרמב"ם, וממילא דמיושב היטב דיוקא דמתניתין דלא תני אין בזה כדי ליתן טעם וכו', פיון דלא מיירי הכא פלל בדין צירוף איסורין, וכמש"נ והנה תנן ברפ"ב דערלה שם הערלה וכלאי הפךם עולין באחד ומאמיתם ומצטרפין זע"ז וכו', רש"א אינו מצטרפין, רא"א מצטרפין בנו"ט אבל לא לאסור, הרי להדיא דשני איסורין מצטרפין גם לענין נ"ט, ודלא כמש"כ דאין שני איסורין מצטרפין באיסורא דטכע"ק.

אכן עיין בר"ש שם דמפרש להך דר"א בתרי גונוי, או דמצטרפין לאסור תערובתן אבל לגוף האיסור ר"ל לענין מלקות לא מצטרפי, והפירוש השני הוא דמצטרפין לאסור תערובתן בנו"ט ולא לאסור לענין שיעורא דמאמיתם, ולפי פירוש השני דמחלק בין תערובות דנו"ט לתערובות דמאמיתם, הא הוי משום דחמיר איסורא דנו"ט דהוא מד"ת מאיסורא דמאמיתם דהוא מדרבנן, וא"כ הא י"ל, דבאמת ר"א ס"ל כר"מ בעיקר הדין דכל איסורין שבתורה מצטרפין זע"ז משום לא תאכל כל תועבה, וכת"ק דמתני' דהוא ג"כ כר"מ, וע"כ שפיר מצטרפין גם שני איסורין גם בדין טעכע"ק, פיון דהם חד איסורא משום הך דלא תאכל כל תועבה.

(ומ"מ אינו מצטרפין לאסור במאמיתם, אע"ג דהויין חד איסורא, הואיל דהוא מדבריהם אזלינו בתר עיקר איסורן דהויין שני איסורין נפרדים, או דנימא דהא דערלה וכלאי הפךם הם במאמיתם הוא רק על עצם דין ערלה ועצם דין כה"כ, ולא בהדין תועבה שלקהם,

ונמצא דשיעור זה דמאתים תלוי רק בשם ערלה ובשם כלה"כ, וע"כ הווינו כשני איסורין נפרדים ואינן מצטרפין.

[ואה"נ דלפ"מ דקי"ל דאין מצטרפין למלקות, דחשיבי תרי איסורין נפרדים, א"כ אין מצטרפין גם באיסורא דטכע"ק, ומינושבים היטב דברינו שכתבנו בדעת הרמב"ם כמש"כ. אולם לפי פי' הראשון שהזכיר הר"ש דהך דאבל לא לאסור ר"ל לענין מלקות, א"כ הא פליג ר"א אר"מ, וס"ל דאין שני איסורין מצטרפין למלקות, ולא ס"ל הך דל"ת כל תועבה, וא"כ מדמצטרפין בנו"ט ש"מ דלא חשיבא זאת דין צירוף, וגם שני איסורין נפרדים מצטרפין לאיסורא דטכע"ק, וזהו להדיא דלא כמש"כ בדעת הרמב"ם.

והנה בספ"ב שם תנו עוד בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים שנתבשלו עם בשר התאנה אסור לטמאים ומותר לטהורים, ובירושלמי על הך מתניתין רשב"ל אמר במחלוקת, [פי' דמוקי למתניתין דאיירי שהבשר קדשים קלים הוא טמא, ונמצא דגם לטהורים איכא איסורא על ב' החתיכות תדא משום איסור טומאה ונדא משום איסור זרות, וא"כ הא דתנו דמותר לטהורים הוא רק לר"ש דאין שני איסורים מצטרפין], ר"י אמר דברי הכל [פי' דלא מוקי למתני' בכה"ג, אלא בשניהם טהורין, וא"כ שפיר מותר לטהורין לכו"ע, פינן דגבייהו ליכא איסורא רק על הבשר קדשי קדשים לחוד משום זרות] וקשיא על דרשב"ל לא כן סברנו מימר כולהו לשון טומאה מצטרפין וכו' יצטרפו כולן לשון טומאה ולשון זרות, [פי' שיצטרפו יחד איסור טומאה ואיסור זרות משום דתרונויהו איסורי קדש גינהו ויהא אסור גם לטהורים גם לר"ש] סבר רשב"ל כהך דתני בר קפרא חתיכה של קדש ושל פיגול ושל נותר שנתבשלו עם החתיכות ר"ש מתיר וחקמים אוסרין, (פי' דמבואר בזה דאר דכולן הן איסורי קדש מ"מ אינן מצטרפין זע"ז), ולכאורה דברי הירושלמי תמוהין בקמה שהביא להא דתני בר קפרא, והא דברי בר קפרא הן דברי המשנה ומאי אלימא הך דבר קפרא להוכיח מינה יותר ממשנתנו בעצמה, ובע"כ מוכח כמו שפירש הרמב"ם, דהמשנה לא מיירי כלל בדין צירוף איסורין, ורק בדין הנותר והפיגול עצמן היאך דין ביטולם הוא, וא"כ הרי אין ראיה כלל ממשנתנו להך דינא שבירושלמי, פינן דבמשנתנו לא הוזכר ענין צירוף כלל, וע"כ מביא מהך דבר קפרא דאיירי לענין צירוף איסורים, וניחא היטב דברי הירושלמי.

ולא תקשי לפ"ז, דא"כ הא מבואר בדברי בר קפרא דלחקמים דפליגי אר"ש מצטרפין שני איסורין יחד גם להך דינא דטכע"ק, וכמבואר להדיא בדברי בר קפרא דגם בהא חקמים אוסרין, ואע"ג דקימא לענין צירוף איסורים בטכע"ק, ודלא כמש"כ דלהך דינא דטכע"ק אין שני איסורין מצטרפין, די"ל דחקמים דהכא קיימי בשיטת ר"מ דכל איסורין שבתורה מצטרפין זע"ז משום הך דל"ת כל תועבה, וע"כ שפיר מצטרפי לדידך שני איסורין גם בהך דינא דטכע"ק וכש"נ למעלה, אבל לפ"מ דקי"ל דאין מצטרפין למלקות דחשיבי תרי איסורים נפרדים ע"כ אין מצטרפין גם בהך דטכע"ק, וכש"נ.

פי"ג הי"ב סדר הבאת המנחה פיצד וכו' וקומץ שחלקו בשני פלים אינו קדוש וחזור ומקדש עכ"ל, ולעיל בפ"ד פתב ז"ל וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מקדי הנייה לא נתקדש הדם עכ"ל, ולא הזכיר שיחזור ויקדש, וי"ל דסמך על מה שכתב הכא בפ"ג שיחזור ויקדש, אכן מפשטות הלשון משמע דבדם לא מהני מה שיחזירם אח"כ לכלי

אָחד, ומשום דלמבילה שני' חשוב הכלי שרת הראשון פנשפה הדם דלית לי' תמנפתא, פנין דלא נתקדש הדם בו, וקשה מ"ש קומץ מדם, ונלא קומץ מדם יליף בין לענגו נשפה ובין לענגו שצריף למבילו פשיעור, וכמבואר פן במנחות דף ז' ודף כ"ו, ומ"ש דבקומץ מהניא חזרתו לכלי אָחד ובדם לא מהניא, וכבר עמד ע"ז המל"מ בפ"ג שם.

והנה יסוד הדין מה דנשפה פסול ולא מהניא מה שייחזר ויקבל אח"כ בכלי שרת מבואר בזבחים דף כ"ה דילפינו לה מקרא דולקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו וכינון דנשפה תו לא הויא הקבלה מהפר, וא"כ צ"ע במאי דילפינו מיני' למנחות דנשפה הקומץ פסול ונלא בקומץ ליפא מקום מסויים מאין שיקבלנו, וצ"ל דהא מיהא ילפינו שלא יהי' הקומץ במקום אחר קודם קבלה ורק שיקבל תיכף בפלי המקבלו והמקדשו, ואע"ג דבקומץ ליפא דינא מאיושתהא נעשית הקבלה, מ"מ הא מיהא ילפינו קומץ מדם שתהא תיכף אחר קמיצה קבלה ולא יהי' הקומץ במקום אחר בינתיים, וע"כ פשנתפור נפסל.

ולפ"ז נראה דשפיר חלוק קומץ מדם, דהרי הא מיהא דבידו של פהו הוא מקום הקשרו של קומץ להיות, פנין דבע"כ הוא שם משעת קמיצה, וא"כ י"ל דכ"ש דינו פידו של פהו ומשלים לידו של פהו, וכל שהוא בכ"ש הרי הוא כמו פידו של פהו, וע"כ אם קבל מקצת קומץ בכ"ש, נהי דעדיין ליפא מעשה קבלה, מ"מ נשפה לא הוי, פנין דחשוב הכ"ש פידו של פהו, דבזה לא בעינו שיעורא דקומץ שלם, משא"כ בדם, דאיפא דינא דדם מהפר יקבלנו, ובזה אין כ"ש משלים כלל שיהא חשוב מהפר, וא"כ הא צריכנו דוקא להקבלה הראשונה שנתקבלה בהכ"ש שתהא חשובה קבלה, ובזה הא פנין דהוי פחות מפשיעור לא תשיבא מעשה קבלה, וע"כ הוי נשפה ומיפסל.

גם י"ל, לפמ"ש"נ דבקומץ ליפא דינא בסדר הקבלה מאין שתהא נעשית, ועיקר הדין דנשפה בקומץ הוא רק שלא יהא הקומץ במקום אחר קודם קבלה, וא"כ י"ל דבקבל מקצת קומץ בכ"ש, דכ"ש הא הוי מקום הראוי לקבלה, וכשיוסיפו עליו החצי קומץ השני הלא תהי' אז קבלה על פל הקומץ, גם על החצי קומץ הראשון למפרע, וא"כ י"ל דגם עתה לא חשוב נשפה, ואע"ג דלא נתקדש הקומץ בו משום דהוי רק מקצת קומץ, מ"מ זהו רק חסרון שיעור, אבל נשפה לא הוי, פנין דהוי מקום הראוי לקבלה, ולא פסלינו רק היכא שהי' הקומץ במקום אחר שאינו ראוי לקבלה, אבל בכ"ש דהוי מקום הראוי לקבלה לא חשוב נשפה.

אכן כ"ז הוא רק בקומץ, דלית בי' דינא מאין שתהא נעשית הקבלה, ורק דין נשפה הוא דאית בי', משא"כ בדם, דאית בי' דינא דדם מהפר יקבלנו בסדר עבודת הקבלה שתהא דוקא מהפר ולא ממקום אחר, א"כ פנין דהרי הא מיהא דהקבלה נעשית בהכ"ש השני, ע"כ ממילא שוב לא הוי מהפר, וממילא דנפסל כנשפה.

ולפ"ז זהו שפסק הרמב"ם בקומץ שחלקו בשני פלים דחוזר ומקדש, והיינו משום דכל שהוא בכ"ש לא חשוב נשפה, ובדם פסק בסתמא דלא נתקדש הדם ולא הזכיר שייחזר ויקדש, והיינו משום דבדם הוי דינא דגם מכ"ש חשוב נשפה, משום דינא דדם מהפר יקבלנו, וכמש"כ.

פי"ח ה"י אָשֶׁם תְּלוּי וְחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק שֶׁהִקְרִיבוּ בַחֹץ פְּטוּר שֶׁהָרִי לֹא נִקְבַע הָאִסוּר עַכ"ל, וּבַהֲשִׁיגוֹת שֵׁם ז"ל א"א לֹא יִדְעֵתִי מֵאַיִן הוֹצִיא זֶה, וְאַנִּי מְצִאתִי בַתּוֹסֶפֶת דְּזִבְחִים חֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק וְהִקְרִיבָהּ בַחֹץ חֲזִיבִין עֲלֶיהָ אָשֶׁם תְּלוּי, אָשֶׁם תְּלוּי הַבָּא עַל הַסֶּפֶק וְהִקְרִיבוּ בַחֹץ חֲזִיב עָלָיו חֲטָאת, וּבַחֲזִי רֹאשִׁי אַעֲפ"י שֶׁנִּרְאִית זֶרֶה בְּעֵינַי הִיא מְתוּקָנָת, בַּחֲטָאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק אֵינָה רְאוּיָה לְמִזְבֵּחַ אֲלָא דְמָה אֲבָל בְּשָׂרָה לֹא שָׂאָם עֲלֶתָה נְמִי תִרְדּוּ הִילְכָהּ אָשֶׁם תְּלוּי הוּא דְמִיחֲזִיב שְׂמָא לֹא יִלְדָה אֲבָל אָשֶׁם תְּלוּי יֵשׁ מִמֶּנּוּ לְמִזְבֵּחַ דְּמוֹ וְאִימּוּרֵי וּבְשָׂרוֹ נֶאֱכַל כָּכֵל אָשֶׁמוֹת שֶׁבַתּוֹרָה הִילְכָהּ הָיִי כָּכֵל הַקְּרִבּוֹת הָרְאוּיִים בְּפָנִים וְאִם הִקְרִיב דְּמוֹ אוֹ אִימּוּרֵי בַחֹץ חֲזִיב חֲטָאת עַכ"ל.

והכ"מ פתב על דברי הראב"ד ז"ל ויש לתמוה עליו שכתב שלא ידע מאין הוציא זה דהא תניא בפ"ד דקריתות (דף י"ח.) השוחט אָשֶׁם תְּלוּי בַחֹץ ר"מ מְחִיב וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין, ופירש"י שם משום דלא אקבע איסורא וכו'.

והנה שלא תקשי על הראב"ד ז"ל מסוגיא זו כבר תירצו האחרונים דהראב"ד סובר כשיטת התוס' שם ד"ה וְחֲכָמִים דְּסוּגִיָּא זֶה אֲזָלָא לְשִׁיטַת ר"מ לְקַמְּן דס"ל אִם נוֹדַע סְפִיקוֹ יֵצֵא לְחֻלּוּן, אֲבָל לְדִידוֹ דְּפִסְקִינּוּ דַּאֲרָא אִם נוֹדַע לוֹ ה"ה בְּקִדּוּשְׁתּוֹ וְיִרְעָה עַד שִׁסְתָּאב אה"נ דָּאָם שְׁחֲטוּ בַחֹץ קִוְּדָם שֶׁנוֹדַע לוֹ חֲזִיב חֲטָאת, אוֹלָם מַה שֶׁתִּירֵץ הַכ"מ שֵׁם דַּעַת הַרְמְב"ם דס"ל דְּהַתּוֹסֶפֶת אֲתִיָּא כַר"מ דְּלֹא בְּעֵי קְבִיעוּתָא לְאִסוּרָא וְלֹא קִי"ל כְּנוֹתִי' אֲלָא כְּחֲכָמִים, זֶהוּ תְּמוּהָ מְאֹד, דְּהָרִי הַשְּׂגַת הַרְאָב"ד אֵינָה אֲלָא מֵהָאִי דִּינָא דְּאָשֶׁם תְּלוּי, דְּבַחֲטָאת הָעוֹף אה"נ דְּלִידוֹ דְּבְעֵינּוּ קְבִיעוּתָא לְאִסוּרָא פְּטוּר הַשּׁוֹחֲטָה בַחֹץ, אֲבָל בְּאָשֶׁם תְּלוּי כִּינּוּ דְּהַתּוֹרָה צוּתָה לְהִבִּיא קֶרְבָּן זֶה עַל סְפִיקוֹ הָרִי הוּא קֶרְבָּן וְדָאִי, וּמַה שִׁיאֲטִי' דְּקְבִיעוּתָא לְאִסוּרָא הֵכָא, וְהִדְרָא הַשְּׂגַת הַרְאָב"ד לְדוֹקְתָהּ, דְּבַתּוֹסֶפֶת הָא מְבִנְיָא דְּחֲזִיב חֲטָאת הַשּׁוֹחֲטוֹ בַחֹץ, וְהַטַּעַם בְּזֶה מִשּׁוּם דְּהַקְרִיב הוּא קֶרְבָּן וְדָאִי, וְאִסוּר שְׁחִיטָתוֹ בַחֹץ הוּא ג"כ וְדָאִי, וְע"כ חֲזִיב חֲטָאת הַשּׁוֹחֲטוֹ בַחֹץ, כְּמוֹ עַל כָּל חֲזִיבֵי פְרִיטוֹת בְּשִׁגְגָה, וְלֹא שִׁינְיָה הֵכָא הֵךְ דְּקְבִיעוּתָא לְאִסוּרָא כִּינּוּ דְּהָיִי קֶרְבָּן וְדָאִי וְאִסוּר וְדָאִי.

ובאמת דמזה מוכח דהסוגיא דמבנאר דרבנן פטרי משום דבעינן קביעותא לאיסורא הוא משום דאתיא כר"מ דלא אמרינן דגמר ומקדיש, וכדהבאנו מהתוס' שם, וקשה על הרמב"ם שפסק דפטור על שחיטתו בחוץ, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דגם הוא סובר דאָשֶׁם תְּלוּי הוּא קֶרְבָּן וְדָאִי, אֲלָא דס"ל דַּעֲפ"י שֶׁהוּא קֶרְבָּן וְדָאִי, מ"מ אִסוּר שְׁחִיטָתוֹ לֹא קָאִי בַּחֲטָאת, דְּהִנֵּה זֶה פְּשׁוּט דְּכָכֵל חֲטָאת בְּעֵינּוּ שְׁנֵי דְבָרִים לְחֲזִיבּוֹ וּלְקוּבְעוֹ בְּקֶרְבָּן, מַעֲשֵׂה הַחֲטָא בְּשִׁגְגָה, כְּגוֹן אֲכִילַת אִסוּר וְכְדוּמָה, דַּע"ז הוּא עֵינְקָר חִיּוּב קֶרְבָּן, עַל שְׁעֵבֵר עַל חֲזִיבֵי פְרִיטוֹת בְּשִׁגְגָה, וְעוֹד בְּעֵינּוּ שִׁיָּהָא לוֹ יְדִיעָה לְבַסּוּף, דְּהָיִי גִזְה"כ דְּבִלָּא יְדִיעָה לֹא מִיחֲזִיב בְּקֶרְבָּן, וְכ"ה בְּאָשֶׁם תְּלוּי אֵיכָא שְׁנֵי הַדְּבָרִים, זֶה שְׁעֵבֵר עַל סֶפֶק חֲזִיבֵי פְרִיטוֹת בְּשִׁגְגָה, דְּזֶהוּ עֵינְקָר חֲטָאת הַמְּחִיבּוֹ בְּאָשֶׁם תְּלוּי, וְגַם בְּעֵינּוּ יְדִיעָת סֶפֶק לְבַסּוּף, וְהָרִי יִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁבְּאֲמַת חֲטָאת וְיִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁבְּאֲמַת לֹא הָיָה כָּאֵן אִסוּר כָּלֵל בְּמַעֲשָׂיו וְלֹא חֲטָא כָּלֵל, אֲלָא דְּכָף הוּא גִזְה"כ דַּעַל סְפִיקוֹ קָאִי בְּאָשֶׁם תְּלוּי, אוֹלָם כִּינּוּ דְּעֵינְקָר חִיּוּבֵי שְׁחִיבֵי אֲש"ת הוּא מִשּׁוּם הַסֶּפֶק דְּשְׂמָא חֲטָא, א"כ נִמְצָא דָּאָם בְּאֲמַת חֲטָא אֲזִי אֵיכָא שְׂגַגַת הַמַּעֲשֵׂה בְּמַה שְׁעֵבֵר עַל חֲזִיבֵי פְרִיטוֹת בְּשִׁגְגָה, וְעַם הַיְדִיעָתָּה סֶפֶק אֲקִבַּע חִיּוּבוֹ בַּאֲש"ת, מִשָּׂא"כ אִם בְּאֲמַת לֹא

חטא, אז ספיקו אם עבר על חייבי פרייתו הוא העומד במקום שגגת המעשה ובמקום ידיעה לחיובו באש"ת, ומגוזה"כ דעל ספק חייבי פרייתו חייב אש"ת.

ונאשר ע"כ נראה, דאיכא נפקותא בקביעת הכשר הקרבן וחיובו, דאם באמת חטא, א"כ מעשה העבירה שלו דהיינו שגגת המעשה ותחלת הידיעה ספק בשעה שנודע לו כבר חיובו בקרבן אשם תלוי, והוכשר ליקרב, ומשום דכן הוא עיקר דינו ידיעת ספק מחייבו אש"ת, משא"כ אם באמת לא חטא, וכל חיובו והכשרו של הקרבן הוא משום ספיקו של חטא, וספיקו זה עומד במקום החטא והידיעה, א"כ נראה, דאע"ג דכבר נגמר חיובו והכשרו של קרבן מתחלת הידיעה, מ"מ בעינו מצורף לזה גם מה שהספק קיים ועומד בשעת הבאת הקרבן והקרבתו, דכיון דזהו עיקר חטאו המחייבו בהקרבן, א"כ ודאי דצריך להיות קיים גם בשעת הבאת הקרבן והקרבתו.

ולפ"ז נראה דאע"ג דאש"ת הוי קרבן ודאי, מ"מ לענין אם חייבין על שחיטתו בחוץ ספיקא הוי, דאם האמת הוא שחטא, א"כ הרי כבר נגמר הכשרו של קרבן זה משעת ידיעת ספק שהיה לו, ופשיטא דחייב על שחיטתו בחוץ, משא"כ אם באמת לא חטא, דנתבאר דהספק שבשעת הקרבתו וסליחתו הוא שגומר חיובו והכשרו, וא"כ היכא דנשחט בחוץ ולא נעשה עוד הקרבה וסליחה כלל, א"כ ממילא דלא נגמר עוד גם דין קרבן שלו, וחסר עוד הכשר הקרבתו, וע"כ ליכא עוד חיובא על שחיטתו בחוץ, וכיון דהוי ספק אם חטא אם לא, נמצא דהוי ספיקא אם חייבין על שחיטתו בחוץ אם לא, והוי ככל ספק חייבי פרייתו דחייבי באש"ת ולא בחטאת, וע"כ זהו דאפליגי ר"מ ורבנן, דר"מ סבר דלא בעינו איקבע איסורא, וע"כ חייבין על שחיטתו בחוץ אש"ת, משום דשמא חטא והוי כבר קרבן גמור, ורבנן ס"ל דבעינו איקבע איסורא, וע"כ ס"ל דפטור מאש"ת, משום ספיקא דשמא לא חטא, ואינו עוד קרבן גמור, וליכא חיובא על שחיטתו בחוץ.

ולפ"ז התוספתא ותלמודין לא פליגי, דבתוספתא הא תניא והקריבו, דהיינו הקטרת אימורים, דהיא לאסר זריקה, ובזה הרי תנו במתניתין דאם משנזרק הדם נודע לו שלא חטא הבשר יאכל, ובזה ודאי דחייב חטאת על הקטרתו בחוץ, דלא שאני משאר קרבנות, כיון דכבר הוכשר בכל גווני, משא"כ הסוגיא דכריתות, דקיימא בשחטו בחוץ, ובזה שפיר הוי ספיקא, ומשום דלא נגמר עוד הכשרו, ולא אכפת לן מה דהוי קרבן ודאי, כיון דמ"מ עוד לא נגמר הכשר הקרבתו, וכש"נ.

האומנם דאפתי יש לדקדק, דבתוספתא הא תניא דחטאת העוף שהקריבה בחוץ חייב אש"ת, וא"ת שהקריבו בחוץ חייב חטאת, והרי בחטאת העוף ליכא הקטרה כלל, ובע"כ דקיימא אזריקה, ודומיא דהכי תניא דבא"ת חייב חטאת, הרי דגם אזריקה חייב חטאת ואע"ג דעוד לא נגמר הכשרא דקרבן.

אכן הרי נחלקו בכריתות דף כ"ג במשנה שם, בנודע לו שלא חטא לפני זריקה, דחכמים סברי הדם ישפך, ור"י סבר דאם נתקבל הדם בפוס יזרק, וא"כ לר"י כבר נגמר הכשרו ליקרב מקבלה ואילך, ורק לרבנן דס"ל דהדם ישפך הוא דנגמר הכשרא דקרבן רק מזריקה ואילך, וא"כ נימא דהתוספתא אתיא כר"י, וע"כ חייב חטאת גם על זריקה בחוץ, ולרבנן באמת לא חייב על זריקה בחוץ, פי אם מזריקה ואילך.

ולפ"ז הרי מתיישב פסק הרמב"ם שפסק דהמקריב א"ת וחסאת העוף הבאה על הספק בחוץ פטור, דהרי ודאי דקאי על שחיטה וזריקה ולא על הקטרה, דבהקטרה הרי אף אם נודע לו שלא חטא הרי דינו ג"כ שיקרב וליפא הכא ספיקא קלל], ובשחיטה וזריקה הרי עוד לא נגמר הכשירא דקרפון וקביעותי להקרב, משום ספיקא דשמא לא חטא וכש"נ, וע"כ פטור מחטאת, וגם מאש"ת פטור משום דלא איקבע איסורא, וכמש"כ.

פי"ט הי"ג הזורק מקצת מתנות בחוץ חייב, המקבל דם חטאת בכוס אחד נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב על הנתינתו בחוץ ושהרי כולו ראוי ליקרב בפנים, ואם נתן ממנו בפנים וחזר ונתן בחוץ פטור מפני שהן שירים, אבל אם קבל בשני כוסות בין שנתן שניהן בחוץ או אחד בחוץ ואחד בפנים או אחד בפנים ואחד בחוץ ה"ז חייב עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א זה אינו כלום דאחד בפנים ואחד בחוץ בין למ"ד עושה את חבירו דחוי ובין למ"ד עושה אותו שירים שני לא חזי בפנים עכ"ל, ועיין בנבחים דק"א ע"ב דתנו שם חטאת שקבל דמה בכוס אחד נתן וכו' בפנים וחזר ונתן בחוץ חייב וכו' קבל דמה בשתי כוסות נתן וכו' אחד בפנים ואחד בחוץ פטור, ושם בסוגיא דרישא דכוס אחד רבי נחמיה היא דאמר שירי הדם שהקריב בחוץ חייב, וסיפא דבשתי כוסות פטור אתיא לת"ק דראב"ש דאמר כוס עושה את חבירו דחוי, הרי להדיא פדעת הראב"ד דבדחוי לכו"ע פטור על זריקתו בחוץ, וצ"ע דברי הרמב"ם.

והנראה לומר פדעת הרמב"ם, דהך נ"מ יש בין שירים ובין דחויין, דבשירים הא איפא דין שירים שחלה עליהן, והזריקה היא שעושה אותן לשירים, דהרי יש עליהן דין שפיקה ליסוד, מה שמתחלה לא היו ראויין ליסוד, ורק הזריקה היא שהכשירמן ליסוד, אכן בדחויין אין שום דין חל עליהן, אלא מפנין שנעשה כל דין הדם שבקרפון מבלעדו ממילא נעשין דחויין, אבל אין בהם שום חלות דין דנימא דהזריקה רמיה עליהו דין זה.

ונ"מ בזה, דהנה קי"ל בפ' בית שמאי דכל הנבחים שנתן מהם מתנה אחת כפר והשאר אינו אלא למצנה, ולפי"ז נראה דהיכא דנתן מתנה אחת נהי דעדיין רמיה עליהו מצנות זריקה משאר מתנות, מ"מ חז"ל על הדם שם שירים ג"כ, ואית בהו גם דין שפיקה ליסוד ג"כ, ומשום דכיון דשלמה זריקה המעפכת חז"ל לא עליהו שם שירים ג"כ, אכן כ"ז הוא בשירים דהוי חלות דין ושם על הדם, וע"כ שפיר חז"ל הך דינא גם קודם שנתן שאר המתנות, משא"כ בדין דחוי, דעיקר טעמא הוא משום דכבר שלמה עבודת הקרפון ונשאר בלא דבר ממילא נעשין דחויין, א"כ כל זמן שיש עדיין חובת זריקה עוד לא נדחו, ואין עליהן שום דין דחוי בשום צד.

והנה בנבחים דל"ח ע"ב שם אר"י שלש מתנות שבחטטאות וכו' והמעלה מהן בחוץ חייב, והיינו משום דעדיין ראויין הן לפנים, ולפמ"נ דבהדום הנשאר לאחר מתנה הראשונה חז"ל עליהו שני הדינים, דין שירים ודין זריקה, אפשר דמאחר דחז"ל על גוף הדם דין שירים, ואיפא עליהו חלות דין שפיקה ליסוד, ממילא אינו חייב על זריקתו בחוץ, דחלות שם שירים שבהדום זהו גופא מפקיע מהם חיוב חוץ, והא דקאמר הגמ' דהמתנות האחרונות הן בתחלתן וחייב על זריקתו בחוץ, הוא דוקא בשני כוסות או בדם שבצנאר דלית בהו דין שירים, ומעשה הזריקה לא חלה עליהן, ורק דין דחויין הוא דאית

בהו, במה דנדחין ממילא, בזה הוא דאמרין דכיון דיש עדיין עליהן חובת ודין מתנות האחרונות ע"כ חייב על זריקתן בחוץ.

ולפי"ז הרי מתישבים היטב דברי הרמב"ם, דהרמב"ם קאי על מה שהקדים מתחלה דהזרק מקצת מתנות בחוץ חייב, ובזה הוא דמחלק שפיר, דבשני פוסות דהניין דחויין, וע"כ פל זמן שלא נשלמו כל המתנות כולן עוד לא נדחו, וחיוב על זריקתן בחוץ, משא"כ בכוס אחד, דחייב על גוף הדם שם שירים ודין שפיקה ליסוד, ע"כ פטור על מתנות האחרונות בחוץ, וכש"נ.

ולפי"ז הרי לא קשה מהסוגיא דזבחים לדעת הרמב"ם, דשם הא מייירי בגמר כל המתנות בפנים, ופשיטא דפטור בשני פוסות, כיון דהניין דחויין ואין בהם עוד דין זריקה כלל. ועיין ברמב"ם פ"ב מה' פסוהמ"ק שפסק בסתמא דחייב על יתר המתנות בחוץ, ולא הזכיר לפטור בכוס אחד, ונראה דזהו משום דשם פסק עיקר הדין דמתנות האחרונות יש בהן דין זריקה להתחייב עליהן בחוץ, משא"כ ה"א דמייירי בדין הדם, בזה הוא שחילק דהדם שפכוס אחד פטור על זריקתו בחוץ, משום דין שירים שבו.

והנה בזבחים דל"ב תנן נתנו ע"ג הפכש וכו' אם יש דם הנפיש יחזור הפכש ויקבל, משום דפסול אינו עושה דחוי, וכן במעילה דף ה' מבואר דכל הפסולין חוץ מטמא שזרקו יחזור הפכש ויקבל דאין פסול עושה שירים, ובטמא גופי' אם אף נתנו גם במחשבת פסול או שלא במקומו, אף למ"ד דכמקומו דמי, מבואר בזבחים דכ"ו דאינו עושה שירים, וכ"ה ברמב"ם פ"ד מה' פסוהמ"ק ה"ב עיי"ש, ובזבחים דל"ד מבואר עוד דגם פוס פסול דינו כזריקת פסול ואינו עושה שירים, ועיין ברמב"ם פ"ד מה' פסוהמ"ק שם דמבואר דדחוי הוא דאינו עושה אכל דם שפכוס זה מיהא פסול, ובע"כ הוא משום דס"ל לחלק, דנהי דאינו עושה דחוי, אכל מ"מ עושה שירים, ולפי"ז הרי משפחין גוונא דבכוס אחד פטור בנתן בפנים וחוץ ונתן בחוץ ובשני פוסות חייב, והוא בזריקת פסולים, דדם שפכוס זה אידחי מזריקה, ופטורין על זריקתו בחוץ, ושפכוס השני חייבין עליו, כיון דאין בו דין שירים א"כ הרי הוא כדם שבצואר דייחזור הפכש ויקבלנו, וכן בכוס פסול, דג"כ דינו כמו זריקת פסולין, דהכוס השני הפכש אינו דחוי, ובכוס אחד גם הפכש נדחה משום שירים, ומשפחת בכוס אחד מקצתו פשר ומקצתו פסול, כגון שנתקבל בכוס אחד ואח"כ נתחלק בשני פוסות, ויצא האחד, דלענין דין שירים דינו פכוס אחד, כיון דנתקבל בכלי אחד, דהכל הולך אחר הקבלה והקדוש, ולפי"ז אולי יש לדחוק בדעת הרמב"ם דכוננתו עלהנה גוונא שהזכרנו, דהקרפן עוד יש בו דין זריקה, ורק דבכוס אחד מיהא מיפטר, משום דנדחה מזריקה כיון דהוי שירים, ודינו דישפף לאמה.

הלכות תמידין ומוספין פ"ג ה"ד פיצד סדר הקטרת הקטורת בכל יום וכו' ומי שזכה בקטורת נוטל פלי מלא קטורת גדוש וכסוי הי' לו ובזה הי' שמו ונותן הכסף בתוך פלי אחר וכף הי' שמו וכו' ואוחז הכף בידו עכ"ל, והוא זה במשנה תמיד פ"ה, והנה בפ"י הרא"ש שם הקשה דאיך מוליך את הכסף בתוך הכף והא איבעיא לן ביומא דף נ"ח בהניח מזרק בתוך מזרק אי חוצץ אי לא, ותיירץ דהא דאיכפת לן בהניח מזרק בתוך מזרק משום חציצה היינו רק בגוונא דלא מיחשבא לקיחה ע"י דבר אחר, וע"כ שפיר יש פאן דין חציצה, משא"כ ה"א גבי קטורת, הי' אוחז את הכף בגוונא דהי' מיחשב לגבי

הַבּוֹדָה לְקִיּוּחָהּ ע"י דְבַר אַחֵר, דְקו"ל דְשָׁמָּה לְקִיּוּחָהּ, וְע"כ אֵין פֶּאן דִּין חֲצִיצָה כָּלֵל, עֵיי"ש בְּדַבְרֵי הָרָא"ש.

וּבְאֵמַת שְׂבִיחָהּ דִּינָא אִם שִׁינָהּ הִךָ דְלְקִיּוּחָהּ ע"י דְבַר אַחֵר שָׁמָּה לְקִיּוּחָהּ לְעֵנִין הִךָ דִּינָא דְבַעֲיָנוּ שְׂלָא יְהֵא דְבַר חוּצָץ בֵּין יָדוֹ לְעִבּוּדָהּ, כְּבָר נִחְלְקוּ בְּזֵה הָרָאשׁוֹנִים בְּתוֹס' יוֹמָא דְרַף נ"ח וּבְזִבְחִים דְרַף כ"ד יַעו"ש, וּמְדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ם שְׁסַתֵּם הַדְּבָרִים וְכַתֵּב סְתָמָא דָּאִם הִי דְבַר חוּצָץ בֵּין יָדוֹ לְכָלִי שְׁרֵת דְפָסוּל, וְלֹא חֵלֵק בְּזֵה מְאוּמָה, מוּכַח דְדַעְתּוֹ כְּדַעַת הָרָאשׁוֹנִים דְלֹא מְהַנִּי הֵכָא הִךָ דִּינָא דְלְקִיּוּחָהּ ע"י ד"א שָׁמָּה לְקִיּוּחָהּ, וּבְכָל גְּוֹנֵי פָּסוּל, וּלפ"ז הָרִי קָשָׁה גְּוִשֵׁת הָרָא"ש, דְאִיָּהּ מוֹלִיָּה אֵת הַבּוֹדָה בְּתוֹדָה הַכֹּהֵן, וְהֵא הֵנִי חֲצִיצָה בֵּין יָדוֹ לְכָלִי שְׁרֵת, לְפִי הַאִיבַעֲיָא בְּהַנִּיחַ מְזַרְק בְּתוֹדָה מְזַרְק.

וַיַּעו"ש בְּדַבְרֵי הָרָא"ש שְׁמַיְרִץ עוֹד דְכִינּוּ דְצוֹרָךְ עִבּוּדָהּ הוּא לֹא הוּא חֲצִיצָה, וְזֵה צ"ע, דְכִינּוּ דְאִין זֵה צוֹרָךְ מְדִינָא הַכֹּהֵן שְׁרֵת הַשְּׁנִי, א"כ הֵא נִמְצָא דְלִית בִּי מְדִינָא שׁוּם דִּין צוֹרָךְ עִבּוּדָהּ כָּלֵל, וְלָמָּה לֹא יַחֲשַׁב חֲצִיצָה, וּצ"ע.

הַאֲנִימָם דְבְּאֵמַת לֹא מְצִינּוּ בְּשׁוּם דְנוֹכְתָא דְהוֹלְכַת קְטוֹרֶת חֲשׂוּבָה עִבּוּדָהּ, דַּאֲע"ג דְבִיּוֹמָא דְרַף מ"ח מִיְיָתִי הַגַּמ' לְעֵנִין הוֹלְכָה בְּשִׁמְאֵל מְהֵא דְתַנּוּ נָטַל אֵת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ וְאֵת הַכֹּהֵן בְּשִׁמְאֵלוֹ, הָרִי דְחֲשִׁיבָא עִבּוּדַת הוֹלְכָה, מ"מ י"ל דכ"ז הוּא דוֹקָא בְּקְטוֹרֶת דְלַפְנֵי וְלַפְנֵים, דְנִאֲמַר בְּהַ דִּין הַבְּאָה לַפְנִים, וְכַדְכַתִּיב בְּקִרְא וְהִבִּיא מִבֵּית לַפְּרִיזָה, וְע"כ הַבְּאָה חֲשׂוּבָה עִבּוּדַת הוֹלְכָה, מִשָּׂא"כ בְּקְטוֹרֶת דְהִיכָל, לֹא מְצִינּוּ כָּלֵל שְׂיֵהָא בְּהַ דִּין הוֹלְכָה, וְא"כ י"ל דְאִין הוֹלְכָה עִבּוּדָהּ כָּלֵל.

אִכּוּן מְדַבְרֵי הָרָא"ש הָרִי מְבִנְיָר דְגַם בְּקְטוֹרֶת דְהִיכָל הוּנָא הוֹלְכָה עִבּוּדָהּ, וְא"כ הָרִי קָשָׁה גְּוִשֵׁת הָרָא"ש דְאִיָּהּ נוֹתֵן אֵת הַבּוֹדָה בְּתוֹדָה הַכֹּהֵן וְהֵא הֵנִי חֲצִיצָה בֵּין יָדוֹ לְעִבּוּדָהּ דְפּוֹסְלַת לְפִי הַאִיבַעֲיָא בִּיּוֹמָא שְׂהַבְּאֵנוּ.

וְהַנְרָאָה לוֹמַר בְּזֵה, דְהַנְהָ יִסוּד הַדִּין דְחֲצִיצָה בֵּין יָדוֹ לְכָלִי פּוֹסְלַת, הֵלֵא הוּא מְשׁוּם דְבַעֲיָנוּ שְׂתֵהָא עִבּוּדָהּ בְּעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן, וְכִינּוּ דְחוּצָץ א"כ אֵין זֵה בְּעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן, אֲבָל בְּלֹא הִךָ דִּינָא דְבַעֲיָנוּ עִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן פְּשִׁיטָא דְלֹא שִׁינָהּ כָּלֵל עֵנִין חֲצִיצָה הֵכָא, דמ"מ הָרִי עֲשָׂה אֵת הָעִבּוּדָהּ וְאִיזָה חֲסָרוֹן יֵשׁ פֶּאן מִהַחֲצִיצָה, אֲלֵא דְעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן לִיתָא הֵכָא כִּינּוּ דִישׁ חֲצִיצָה בֵּין יָדוֹ לְעִבּוּדָהּ.

וְהוּן נְרָאָה דְכָל הִךָ דִּינָא דְבַעֲיָנוּ שְׂתֵהָא עִבּוּדָהּ בְּעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן הוּא רַק בְּמָקוֹם שְׂנִאֲמַר דִּין יְמִין, מִשָּׂא"כ בְּעִבּוּדָהּ שְׂכַשְׂרָה גַם בְּשִׁמְאֵל, א"כ לִיתָא גְּבַהּ לְכָל הַדִּין דְעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן כָּלֵל, וְכָל דִּינָהּ הוּא רַק שְׂהַכְּהֵן יַעֲשֶׂה אֵת מַעֲשֵׂה הָעִבּוּדָהּ, אֲבָל הִךָ דִּינָא שְׂהַעֲבּוּדָהּ תְּהֵא דוֹקָא בְּעִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן לִיתָא גְּבַהּ, וְרַק בְּמָקוֹם דְנִאֲמַר דִּין יְמִין שְׂם הוּא כָּל הִךָ דִּינָא דְבַעֲיָנוּ עִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן.

וְכֵן הוּא מְבִנְיָר לְהַדְיָא בְּמִנְחוֹת דְרַף כ"ו וְרַבֵּי יִצְחָק אָמַר כִּינּוּ שְׂקִמְצוֹ מְכָלִי שְׁרֵת מַעֲלָהּ וּמְקַטִּירוֹ אֲפִילוֹ בְּהַמְיָנוּ וְאֲפִילוֹ בְּמִקְיָדָה שְׂל חֲרָשׁ, וּמְשׁוּם דר' יִצְחָק ס"ל דְלֹא בְּעֵינֵי יְמִין וְע"כ כְּשִׂרָה בְּכָל דְבַר וְאֲפִילוֹ בְּהַמְיָנוּ, דְלֹא בְּעֵינֵי עִצְמוֹ שְׂל כְּהֵן, רַק שְׂהַכְּהֵן יַעֲשֶׂה אֵת מַעֲשֵׂה הַהוֹלְכָה וְהַהַקְטָרָה, וּמִמִּילָא דְלֹא שִׁינָהּ בְּזֵה עֵנִין חֲצִיצָה כָּלֵל, דַּעכ"פ הֵלֵא הוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַהוֹלְכָה אוֹ הַהַקְטָרָה, וְע"כ כְּשִׂרָה אֲפִילוֹ בְּהַמְיָנוּ וְהַנְהָ צ"ע בְּהוֹלְכַת

קטורת, אף אם נימא דחשיבא עבודת הולכה, אי בעיא ימין או לא, דהנה בקטורת דיוה"כ הלא תנו נטל את המחמה בימינו ואת הפך בשמאלו, וצ"ע אם הוא זה דין מסננים דוקא בקטורת דלפני ולפנים, דאתכשרא בה שמאל בהולכתה, אבל קטורת דהיכל דינה כמו כל עבודת הולכה דעלמא, דקי"ל דהולכה בשמאל פסולה, או דנימא דדין זה נאמר על שם קטורת, דאין בהולכתה דין ימין, וכולהו קטורת שוין בזה.

ונראה דזה מבואר להדיא מהא דתנו בתמיד פ"ו מי שזכה בקטורת וכו' נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו וכו' התחיל מרדדן ויוצא, וברי במנחות דף י"ג איפא מאן דס"ל דהולכה שלא ברגל שמה הולכה, ולפ"ז הא נמצא דבשעת הקטרתו בשעה שהי' מרדד יש פאן גם עבודת הולכה, ומדתנו במתני' דההקטרה היתה בחפניו מבואר להדיא דגם הולכת קטורת זו לא פסלה בה שמאל.

ולפ"ז הרי ניחא קושית הרא"ש דאיך נותן את הכסף בתוך הכף והאי חציצה, דכיון דאין בהולכה זו דין ימין, א"כ ממילא דפקע מינה כל עיקר הדין דעצמו של פהו. ולא איכפת לן גם בחציצה שבין ידו לעבודה, וכמבואר בהסוגיא דמנחות שהבאנו דכל דכשר בשמאל פשר בכל דבר ואפילו בהמנינו, ושפיר הי' מוליך את הכסף בתוך הכף, אף אם נימא דמזרק בתוך מזרק חוצץ, וכש"נ.

והנה במנחות דף כ"ה מתקיף לה רבי אילעא אימא עון שמאל שהותר מפללו ביוה"כ, ולפי מה שהבאנו מהמשנה דתמיד דבכל קטורת לא פסלה שמאל בהולכתה. א"כ לכאורה צ"ע הא דנקטה הגמ' דוקא ביוה"כ.

ובע"כ נראה מוכרח מזה, דקטורת דהיכל לא הויא הולכתה עבודה כלל, ואין הכשר שמאל דינה בכלל הותרה מפללה, ורק בקטורת דלפני ולפנים, דנאמרה בה הבאה, בה הוא דהויא הבאתה עבודה, והכשר שמאל דינה הוי בכלל הותר מפללו ולפ"ז הרי ניחא בפשיטות קושית הרא"ש מהו דהניח מזרק בתוך מזרק, דשאני הכא דלא בעינן הולכה כלל, ובהובאה מאליה ג"כ פשרה, וכמש"כ פן בראשית דברינו.

הלכות פסולי המוקדשין פ"ב הט"ז דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא פיפר אלא הוציאו ולא הנה ממנו בפנים פלום אם הכניסו בשוגג ה"ז פשר ומזה ממנו בחוץ שיהי לא פיפר בקודש ואם הכניסו במזיד פסול עכ"ל, מבואר בדברי הרמב"ם דהא דמתקנינן בין שוגג למזיד הוא רק בנכנס לכפר אבל בכיפר בין בשוגג בין במזיד פסול, וצ"ע דהרי כל הך דינא דבשוגג פשר הוא דברי ר' יהודה, ור"י הא סובר דבהבאה לכפר אם לא פיפר אינו פסול כלל.

כמבואר בזבחים דף פ"ג, וא"כ הרי מוכרח דבשוגג פשר אפילו בכיפר, וכן בזבחים דף ל"ו מבואר להדיא דדברי ר"י דבשוגג פשר במזיד פסול קאי בכיפר, וצ"ע דעת הרמב"ם שפסק דבכיפר אפילו בשוגג פסול, וצ"ע.

והנה נראה לומר, דבאמת גם הרמב"ם סובר דבשוגג פשר אפילו בכיפר, והא דכתב הרמב"ם שיהי לא פיפר וכו', לא דהוי טעמא על הא דכשר בשוגג, פי אם דקאי על מה דסמיה לי דמזה ממנו בחוץ, ע"ז הוא דקאמר הרמב"ם דהיינו דוקא בלא פיפר, אבל בכיפר הרי קי"ל לעיל בדף כ"ו דאם נתן את הנזתנין בחוץ בפנים נתכפרו בעלים, דשלא

במקומו כמקומו דמי, וא"כ הא נמצא דבזריקתו בפנים פבר נתקיימה עבודת זריקה, ושוב אינו חוזר ומזה ממנו בחוץ, ונ"מ בזה, דאם חוזר ומזה ממנו בחוץ א"כ הרי גם הכשר פשר, משא"כ בכיפר דנתקיימה בו זריקה בפנים, משום הך דינא דכמקומו דמי, א"כ הרי הכשר פסול, כמבואר בדרף כ"ו שם דאף דכמקומו דמי מ"מ הכשר פסול, ועיין בתוס' בדרף כ"ו שם שכתבו דהך דינא דכמקומו דמי ליתא בניתנין בחוץ שנתנו בפנים עיי"ש בדבריהם, אכן עיין ברמב"ם פ"ב מהל' פסוהמ"ק הל"י שכתב להדיא דגם בניתנין בחוץ שנתנו בפנים נתפסו בעלים, ושפיר נוכל לומר כמש"כ, אבל אה"נ דגם הרמב"ם ס"ל דבשוגג פשר אפילו בכיפר.

אלא דלשון הרמב"ם שכתב שהרי לא כיפר בקודש, משמע דקאי על הדין דלכפר בקודש האמור בקרא דנפול חטאת אשר יובא מדמה וגו', דאי משום הך דינא דכמקומו דמי הא אין הדבר תלוי בקודש כלל, א"ו דהוא זה טעמא על הא דכשר בשוגג, וא"כ הרי מבואר מזה להדיא דככיפר פסול אפילו בשוגג מפסולא דחטאת שהובא דמה לפנים, וזה צ"ע מהסוגיות שהבאנו.

ונראה לומר, דהנה הטעם של הך דינא דמחלקינו בין שוגג למזיד, נראה דהוא משום, דבאמת הבאה לחוד אינה פוסלת כלל, ורק בהכניסו ע"מ לכפר הוא דמפסולא, וכדכתיב בקרא אשר יובא וגו' לכפר בקודש, וכן הוא להדיא בזבחים דף פ"ב פל מיד דחשיב עלי' לפני ולפנים לא מפסול בהיכל, והיינו משום דעל היכל ליכא מחשבה לכפר, הרי להדיא דבעינו דוקא שההבאה תהא ע"מ לכפר בפנים, וע"כ אמרינו דכשהכניסו בשוגג לא מיקרא מחשבת פפרה, כיון דהויא מחשבה בטעות, והוי פנוכנס בלא מחשבת פפרה דלא מפסולא.

ולפ"ז נראה, דהא דפסק הרמב"ם דככיפר פסול גם בשוגג, טעמו הוא משום דסובר דהא דבשוגג בטלה מחשבתו היינו רק היכא דלא נתקיימה מחשבתו ולא כיפר ואין כאן רק מחשבת פפרה לבד, בזה: אמרינו דבשוגג בטלה מחשבתו, ואין כאן הובא לכפר, משא"כ היכא דבאמת כיפר, ונתקיימה מחשבתו שחשב לכפר גם בשוגג לא בטלה מחשבתו, ומצטרפים שניהם מה דחשב לכפר וכיפר לענין שיהא בכלל הובא לכפר, וזהו יסוד טעמו של הרמב"ם דככיפר פסול אפילו אם הביא בשוגג.

והנה בזבחים דף כ"ו תנו נתנו ע"ג הפכש וכו', ואת הניתנין בחוץ בפנים פסול ואין בו פרת, ובגמ' שם אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתפסו דשלא במקומו כמקומו דמי, והנה נראה דזה אינו רק בזריקת מזבח, וכדילפינו לה שם מקרא דואני נתתיו לכם על המזבח לכפר כיון שהגיע דם למזבח נתפסו בעלים, אבל בזריקת פרוכת ובין הבדים לא הוי כלל דינא דמקומו דמי אשר לפ"ז נראה דגם בכיפר איכא חילוקא, והוא, דהלא לענין הדין של הובא לכפר דפסול הא איפלל בין שכיפר על מזבח הפנימי ובין שכיפר על הפרוכת ובין הבדים, וכדדרשינו בזבחים דף פ"ב שם דאל הקודש זה היכל פנימה זו לפני ולפנים, וכל הני מיקרו לכפר לענין דינא דהובא לכפר, ומשום דבעינו בזה רק מעשה פפרה, אכן לענין זה דככיפר לא חזיל עלי' הך דינא דשוגג, נראה דדוקא במזבח דכיפר באמת ע"כ שוב לא שייך בי' דין שוגג, ומשום דאע"ג דהויא בטעות אבל עכ"פ הא כיפר באמת, משא"כ בפרוכת ובין הבדים, כיון דלא אתרבו שלא במקומו לכפר,

ואין שם פְּרָה בְּאֵמֶת כָּלֵל, רק מַעֲשֵׂה זְרִיקָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁחָשַׁב לְכַפֵּר, ע"כ שׁוֹב הַדָּר חָיִל בְּהוּ דִּין שׁוֹגֵג גַּם בְּכִיפָר, וְאִמְרִינוּ דְכִינוּ דְהִיָּה בְטָעוֹת שׁוֹב אֵין זֶה לְכַפֵּר.

ולפ"ז הרי מְיֻשָּׁבִים היטב דְּבָרֵי הַרְמַב"ם שֶׁפָּסַק דְּכִיפָר לֹא בְּעֵינֵי מְזִיד, וְלֹא תִקְשִׁי עָלָיו מִהָא דְּמִבְּוֹאָר בַּגְמ' הֵךְ דִּינָא דְּבִשׁוּגָג פֶּשֶׁר גַּם לִר"י, וְאֵע"ג דְּלִדְיָדָן הָא בַּע"כ אִינְרֵי בְּכִיפָר, דְּנִימָא דְּהָא דְּבְּעֵינֵי דְּוִקָא מְזִיד לְפָסוּל הֵינְנוּ רַק בְּזְרִיקוֹת שֶׁעַל הַפְּרוֹנְכָת וּבִין הַבָּדִים, דְּלִית בְּהוּ דִּינָא דְּכִמְקוֹמוֹ דְּמִי, וְאֵין פָּאן פְּרָה, וְע"כ שׁוֹב חָיִל בְּזֶה דִּין טָעוֹת לְבַטֵּל מַחְשַׁבְתּוֹ, וְהַרְמַב"ם דְּאִינְרֵי בְּסִתְמָא בְּכָל פְּרָוֹת שֶׁל פְּנִים, ע"כ הוֹסִיף טַעְמָא שֶׁהָרִי לֹא כִיפָר בְּקוֹדֶשׁ, מִשׁוּם מְזַבַּח דְּאִית בִּי דִּינָא דְּכִמְקוֹמוֹ דְּמִי וּמְכַפֵּר שְׁבֻזָּה פָּסוּל גַּם בְּשׁוֹגֵג, כִּינּוּ דְּנִתְקַיְימָה מַחְשַׁבְתּוֹ בְּזְרִיקָה הַמוֹעֵלֶת לְכַפֵּר, אִי לֹאוּ מִשׁוּם הֵךְ פָּסוּלָא דְּוִכָּל חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוֹבָא מְדַמָּה וְגו', דְּמַמְיָלָא לִית בִּי דִּין טָעוֹת, וְכַש"נ.

פ"ג הל"ח כָּל שֶׁפִּיֶּסוּלוֹ בְּקוֹדֶשׁ הַקֹּדֶשׁ מְקַבְּלוֹ וְכִשְׁם שָׂאֵם עֲעֵנוּ עָלוּ לֹא יָרַד כֶּף אִם יָרְדוּ לֹא יַעֲלוּ שְׁנֵי שֶׁהָרִי פָּסוּלִין הֵם וְאִם מְשַׁלָּה בְּהֵן הָאוּר אַע"פ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲלוּ שְׁנֵי וַיִּשְׁלִים הַקֹּטֶרֶת, קוֹמֵץ שְׁנִיתִּפְגֵּל וּמְקַצְתוֹ בְּאַרְץ וּמְקַצְתוֹ מְשַׁלָּה בּוֹ הָאוּר יַעֲלֶה כָּלוּ עַכ"ל, וְהוּא בְּזַבְחִים דָּף מ"ג אָמַר עוֹלָא קוֹמֵץ פִּיגוּל שֶׁהָעָלוּ עַל גְּבִי הַמְּזַבַּח פִּקַּע פִּיגוּלוֹ מִמְּנוֹ אִם אַחֲרִים מְבִיא לִידֵי פִיגוּל הוּא עֲצָמוֹ לֹא כ"ש, מֵאִי קָאָמַר ה"ק אִם אֵינוֹ מְתַקַּבֵּל הֵיאָף מְבִיא אַחֲרִים לִידֵי פִיגוּל, מֵאִי קָמ"ל וְכו' אֵלָא דָּאֵם עָלוּ לֹא יָרְדוּ תְּנִינָא הֵלֵן וְכו' אִם עָלוּ לֹא יָרְדוּ, וְאֵלָא דָּאֵם יָרְדוּ יַעֲלוּ הָא נְמִי תְּנִינָא כִּשְׁם שָׂאֵם עָלוּ לֹא יָרְדוּ כֶּף אִם יָרְדוּ לֹא יַעֲלוּ, לֹא צְרִיכָא שֶׁמְשַׁלָּה בְּהֵן הָאוּר, הָא נְמִי אַמְרָה עוֹלָא חֲדָא זִמְנָא דְּאָמַר עוֹלָא ל"ש אֵלָא שְׁלֹא מְשַׁלָּה בְּהֵן הָאוּר אֲבָל מְשַׁלָּה בְּהֵן הָאוּר יַעֲלוּ מְהוּ דְּתִימָא ה"מ אֲבָר דְּמַחְפֵּר אֲבָל קוֹמֵץ דְּמִיפְרֵת אֵימָא לֹא קָמ"ל, א"ר אַחֲרֵי הַלְכָף הָאִי קוֹמֵץ פִּיגוּל דְּפִלְגִי מַחֲיַת אַרְעָא וּפְלִגָּא אֶסְקִי אַמְעַרְכָּה וּמְשַׁלָּה בּוֹ הָאוּר מְסִיקָנָא לִי לְכוּלִי לְכַתְּחִלָּה ע"כ וְזֶהוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם.

אֲכַן קִשָּׁה מִהָא דְּאִיתָא בְּכָרִיתוֹת דָּף י"ד דְּתַנּוּ שָׁם יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת וְחִיבִין עָלֵי ד' חֲטָאוֹת וְאֲשָׁם אַחַד טָמֵא שְׂאֵכֵל חֵלֶב וְהִיָּה נוֹתֵר מִן הַפְּרוֹקֶדֶשִׁין בִּיּוֹה"כ, וּבַגְמ' שָׁם וְנִתְּנֵי ה' חֲטָאוֹת וְנוֹקְמָה פְּגוֹן דְּאֲכַל פְּזִיזֵי פִיגוּל, בְּחֲדָא בְּהִמָּה קְמִינְרֵי בְּשִׁתִּי בְּהַמּוֹת לֹא קְמִינְרֵי וְנוֹתֵר וּפִיגוּל בְּחֲדָא בְּהִמָּה לֹא מְשַׁכְּחַת לָהּ, אֵלְמָה לֹא מְשַׁכְּחַת לָהּ פְּגוֹן שֶׁהָעֵלָה אֲבָר פִּיגוּל לְגַבֵּי מְזַבַּח דְּפִקַּע פִּיגוּלִי מִינִי וְהִנֵּה לִי נוֹתֵר וְכַדְאָמַר עוֹלָא קוֹמֵץ פִּיגוּל שֶׁהָעֵלָה לְגַבֵּי מְזַבַּח פִּקַּע פִּיגוּלוֹ מִמְּנוֹ וְהו"ל נוֹתֵר בְּאַבְרָא אַחַד קְמִינְרֵי בְּשְׁנֵי אֲבָרִים לֹא קְמִינְרֵי וְנוֹתֵר וּפִיגוּל.

בְּחֲדָא אֲבָר לֹא מְשַׁכְּחַת לָהּ, הָרִי דְּהֵךְ דִּינָא דְּעוֹלָא לְתַרְתֵּי נְאָמַר, בֵּין לַעֲנִין שָׂאֵם יָרְדוּ יַעֲלוּ וּבֵין לַעֲנִין דְּלִית בִּי אִיסוּר פִּיגוּל בְּאֲכִילָתוֹ, וְתַרְנוּנֵיהוּ חֲדָא דִּינָא לָהּ, דְּכִינוּ דְּפִקַּע פִּיגוּלוֹ ע"כ לֹא מִיְחִיב עַל אֲכִילָתוֹ וְאִם יָרְדוּ יַעֲלוּ, וְהָרִי לְקַמֵּן בְּפִי"ח הַכ"א פָּסַק הַרְמַב"ם ז"ל וּפִיגוּל אוֹ נוֹתֵר אוֹ טָמֵא שֶׁהָעֵלֵן לְרֵאשׁ הַמְּזַבַּח מְשַׁמְשַׁלָּה הָאוּר בְּרוֹבֵן פִּקַּע אִיסוּרוֹ מְהוּ, הָרִי דְּלֹא פִקַּע אִיסוּרוֹ כ"א בְּמִשְׁחֵלֶת הָאוּר בְּרוֹבֵן, וּמ"ש הֵכָא דְּפָסַק בְּסִתְמָא דְּבִמְשִׁילָתָהּ הָאוּר לְבַד אִם יָרְדוּ יַעֲלוּ וְלֹא בְּעֵינֵי מְשִׁילָתָהּ הָאוּר בְּרוֹבֵן, וְצ"ע, וְכַבֵּר עֲמַד ע"ז הַמַּל"מ בְּפ"ג שָׁם.

ונאשר יראה לומר בזה, והנה לקמן דף פ"ה ע"ב איפליגי תרי לישני בגמ' בעצמות שמשלה בהן האור אם ירדו מה דינן אם יעלו אם לא, והנה בעצמות הרי פשיטא דליפא בהו שום פסול, ומ"מ אמרינן דאם ירדו יעלו, והתם הרי לא שנייה לומר פלל דפקע מהם דינא שאינן בכלל בשר הנקרב ומ"מ אמרינן דיעלו ובע"כ דזה הוי' דין בפ"ע דמשמשלה בהן האור נעשו לחמו של מזבח ודינן שיעלו ליקרב, ולפ"ז צריה ביאור בההו דינא דכל הפסולים שמשלה בהן האור אם ירדו יעלו, אם הטעם הוא משום דפקע פסולן מהן וע"כ יעלו אבל בלא"ה לא יעלו, או דנימא דאפילו אם לא פקע פסולן מהן ג"כ הוי' הדין דאם ירדו יעלו משום דנעשו לחמו של מזבח.

ובאמת שפשטות דברי הגמ' דאמרינן דאם משלה בהן האור אם ירדו יעלו בין על פל הפסולין ובין על עצמות מוכח להדיא דהטעם הוי' משום דנעשו לחמו של מזבח, דהרי הנה תרתי חד דינא הניין וחד טעמא להו, ובעצמות הרי לא שנייה טעמא דפקע פסולן מהו, ובע"כ דעיקר הטעם הוא משום דנעשו לחמו של מזבח, וכן גם בהנהו פסולים הא איפא ג"כ הו' פסולא דנשפף דמה אליבא דר"ש ופסולא דקבלו פסולין ונרקו את דמו, ובהנהו פסולין הרי ליפא שום פסולא בגופן ואיזה דין שיחול על האימורים, ורק דפסולן הוא משום דחסר בהו זריקה המכשרתן לכו, ובהו הרי פשיטא דע"י שמשלה בהן האור לא יחול עלייהו הו' דינא דהכשר זריקה, ומ"מ הוי' הדין דאם ירדו יעלו, ובע"כ דעיקר הטעם הוי' משום דנעשו לחמו של מזבח, וא"כ הרי לכאורה פשוט דהוא הדין והוא הטעם לכל הפסולין הא דאם משלה בהן האור יעלו הוא משום דנעשו לחמו של מזבח, וא"כ הרי קשה סוגית הגמ' שהבאנו דתלי לה להו דינא דאם ירדו יעלו בדינא דפקע פיגולו ממנו, וצ"ע.

אם לא שנימא דפסולא דפיגול שאני דבי' הוי' דינא דלא מהני לחמו של מזבח, וע"כ אם ירד לא יעלה אף שמשלה בו האור, אם לא משום דפקע פיגולו ממנו, אשר זה נראה דחוק טובא.

וע"כ נראה מוכרח, דבאמת כל שנעשה לחמו של מזבח לא איכפת לן אם פקע פיגולו אם לא, כ"א דבכל גוונא גם אם ירד יעלה, והא דתלי לה הגמ' הו' דאם ירדו יעלו בדין הפקעת פיגול, היינו בעיקר דינם לענן להעשות לחמו של מזבח, ומשום דהא דבמשילת האור נעשה לחמו של מזבח עיקרו בהרצאה תליא מילתא, דכל משילת האור שיש בה דין הקטרה והרצאה עושה לחמו של מזבח, ואלא"ה אינו נעשה לחמו של מזבח פלל, ולהכי הוא דהוי' דין הפקעת פיגול לענן איסור אכילה ודינא דאם ירדו יעלו חד מילתא וחד דינא, משום דתרנוייהו תליין בהדי, דאם הקטרה זו דין הקטרה והרצאה בה ממילא דפקע פיגולו לענן איסור אכילה וממילא ג"כ דנעשה לחמו של מזבח דאם ירד יעלה, ואם אין בה דין הרצאה לענן הפקעת פיגול ממילא דלא נעשה לחמו של מזבח פלל עוד י"ל, דגם עיקר דין הקטרה דנעשה לחמו של מזבח ג"כ לא תליא פלל בדין הפקעת פיגול, ומשום דלענן לחמו של מזבח אם אף עצם מעשה של משילת האור דין הקטרה בה סגי בזה למיחל עלי' דין לחמו של מזבח, ולענן להפקיע מידי פיגול בעינן דוקא הקטרה המרצה, וכעיקר הילפותא דעולא דאם אינו מתקבל היאך מביא אחרים לידי פיגול, דקאי על דין ההרצאה שבפיגול דכהרצאת כשר כף הרצאת פסול, והא דתלי לה

הגמ' לה' דינא דאם ירדו יעלו בדין הפקעת פיגול, הוא משום דה' דינא דקומץ פמאן דמחבר דמי לא נאמר רק בהקטרה הפרצית, ומשום דדין זה נאמר על הקטרה המיוחדת בקומץ שפרצה את כל הקרבן, ע"ז הוא דנאמרה הילקתא זו דקומץ פמאן דמחבר דמי, משא"כ בהקטרה שאינה מרצה, בזה קומץ שנה לשאר מוקטרין דלא הויין פמאן דמחבר, וע"כ זהו דתלי לה הגמ' לה' דאם ירדו יעלו בדין הפקעת פיגול, פיון דבאמת הא לא שיקף כלל בקומץ דין משילת האור, פיון דמיפרת ואין זה המוקטר מחובר להמותר, ורק משום דינא דקומץ פמאן דמחבר דמי הוא דחנייל בי' דין משילת האור בכולו, ולזה בעינו דוקא הקטרה המפקעת מידי פיגול, שיש בה דין הרצאה ומרצית בעיקר הקרבן.

וכדפריה הגמ' והא אמרה עולא חדא זימנא לאו אדין הפקעת פיגול הוא דפריה זאת, דהא התם הא איירינן בדין לחמו של מזבח דלא צריכינן בי' כלל לדין הפקעת פיגול, ואף דלפ"מ דמסיק הגמ' דכל דינא דעולא האמור בקומץ עיקרו נאמר לענון אם ירד יעלה, ע"ז הוא דפריה הגמ' דהא אמרה עולא חדא זימנא דמשמשלה בהו האור אם ירדו יעלו גם לכתחלה משום טעמא דנעשה לחמו של מזבח, וע"ז הוא דמשני דאי מהתם הנה אמינא דוקא אבר דמחבר אבל קומץ דמיפרת אימא לא קמ"ל, והוא כמו שפכתנו, דלענון הקטרה המועילה רק לאשוויי לחמו של מזבח אין הקומץ פמאן דמחבר, קמ"ל דפקע פיגולו והויא הקטרה הפרצית, וממילא דגם בקומץ יעלה לכתחלה, דשפיר חשיבא משילת האור, לאשוויי כולי' לחמו של מזבח.

ולפ"ז הרי מיושבת היטב דעת הרמב"ם שפסק דלענון אם ירדו יעלו סגי במשילת האור לבד ולענון הפקעת הפיגול לענון איסור אכילה בעינו דוקא שתמשול האור ברובו, פיון דשני דינים נפרדים הם, דה' דאם ירדו יעלו תלוי בדין לחמו של מזבח, ובזה סגי במשילת האור לבד, משא"כ לענון היתר אכילתו סובר הרמב"ם דהקטרת פולו הוא שפסקיעו מידי איסורו, וע"כ בעינו דוקא משלה האור ברובו, דרובו ככולו, והא דתלי לה הגמ' זב"ז הרי נתבאר דהוא רק לענון עיקר מעשה ההקטרה אם חשיבא הקטרה והרצאה או לא, אבל לאחר שנעשה בהו מעשה הקטרה נידון כל אחד בדינו, דלענון לחמו של מזבח סגי במשילת האור במקצתו, ולענון היתר אכילתו בעינו דוקא רובו שהוא ככולו, ואע"ג דלפ"ז הא נמצא דהדין דיעלו הוא פשהם עוד בפגולם לא איכפת לן בזה, וכש"נ דכל שנעשו לחמו של מזבח בכל גונו יעלו אף פשהם בפגולם.

והנה בתוס' שם הקשו על הא דקאמר הגמ' האי קומץ פיגול דפלגי' מחית אארעא ופלגא אסקי' אמערכה ומשלה בו האור מסיקנא לי' לכולי' לכתחלה משום דקומץ פמאן דמחבר דמי, והקשו ע"ז מהא דבפריתות אמרינן דבעינו דוקא שיהא רובא אמזבח וגם זה תלוי באם הלכו באברים אחר הרוב, וא"כ מאי מועיל הא דקומץ פמאן דמחבר דמי, אבל אפתי הא ליתא רובא אמזבח.

ולפמש"כ נראה לומר, דהא דמבואר בכריתות דצריכינן דוקא שיהא פולו או רובו על המזבח, הוא רק לענון הפקעת פיגולו לענון היתרו באכילה, דהיתרו הוא משום דקומץ פמאן דמחבר דרובו ככולו, ומשום דלא ניתר רק בהקטרת פולו, וא"כ הא בעינו שיהויל על פולו דין עצם מעשה ההקטרה ושיהא דינו פהוקטר פולו, וע"כ נדאי דלא חלה עלי' דין הקטרה פי אם פשהו על המזבח, משא"כ לענון דינא דאם ירד יעלה, דסגי במשלה האור

במקצתו אע"ג דלא הוקטר פולו, ולא צריכינן בי' רק חלות דין לחמו של מזבח הבא ע"י הקטרת מקצתו המחובר בי', ע"כ לא איכפת לן פלל אם הוא בראשו של מזבח או מנח אארעא, ורק דכל שעצם ההקטרה נעשית בראשו של מזבח ממילא חל על כל המחובר בי' דין לחמו של מזבח, ושפיר מהני טעמא דקומץ כמאן דמחבר דמי דינעלה אף דפלגי מחית אארעא.

פי"ג הל"ט והמהלך במקום שאינו צריך הרי זו הולכה והמחשבה פוסלת בה עכ"ל, ובהשגות ז"ל לא נהיר דסוגיין פולה כר"א דאמר לא שמה הולכה עכ"ל, ביאור הדברים, דבזבחים דף ט"ו קאמר שם הגמ' דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה, ופליגי שם אמוראי אם אפשר לתקוני או לא אפשר לתקוני, ומייתי הגמ' מהא דתנן לקמן בדף ל"ב נשפה מן הפלי על הרצפה ואספו פשר ומהא דתנן שם קבל הפשר ונתן לפסול יחזיר לפשר, הרי דאפשר לתקוני, ומשני הגמ' דמיירי כגון שנתן פלפי חוץ, הרי להדיא דכלפי חוץ לא חשיבא הולכה, ואיך פסק הרמב"ם דהויא הולכה.

ונראה לומר, דהנה הרי מסקינן התם דאפשר לתקוני היכא דעביד הולכה שלא ברגל, וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' פסוהמ"ק דקבל הפשר ונתן לפסול יחזיר לפשר, ופסק זאת בסתמא, ולא חלק בין אם נתן לצד חוץ או לצד פנים, והיינו משום דקי"ל דאפשר לתקוני, וכדמסיק הגמ' להך מ"ד דאי אפשר לתקוני בתויבתא, וגבי זר פסק הרמב"ם בפ"א שם הל' כ"ז דאי אפשר לתקוני, ובאמת שפן הוא מוכרח מהגמ' דלא מייתי על דין זר שום תויבתא מהנה משניות דמייתי מעיקרא על הולכה שלא ברגל, ובע"כ דחלוקין הם דזר יוכל להיות דא"א לתקוני, והולכה שלא ברגל אפשר לתקוני.

ובאמת שפן היא הסברא פשוטה, דהולכה ברגל בזר דהויא הולכה, א"כ הא נעשית עבודה בפסול, משא"כ הולכה שלא ברגל, פנין דלא שמה הולכה, א"כ הא עדיין לא נעשית שום עבודה פלל, אלא דגרם שתבטל ההולכה, פנין דהקריבו אצל המזבח, וע"כ שפיר מחלקינן, דהיכא דהוליה זר הרי נעשית עבודת ההולכה בפסולות, ונעשה בה דבר הפוסלה, וכדקי"ל דזר מחלל עבודה, וע"כ אי אפשר לתקוני, משא"כ בהולכה שלא ברגל, דלא חשיבא הולכה פלל, וא"כ הא לית בה עדיין שום דבר הפוסלה, אלא דגרם שלא יוכל לעשות בה עבודת הולכה, וע"כ מאחר שחזר והרחיקה, דהשתא תוכל להעשות בה עבודת ההולכה, שפיר מהני התיקון.

ובהדיא מבואר פן בירושלמי יומא פ' הוציאו לו הל"א דמייתי שם הך פלוגתא דהולכה בזר אם פסול או פשר, ומייתי מהא דתנן נשפה מן הפלי על הרצפה ומהא דנתן לשמאל דמהניא הא דמחזיר לימין דלא מיפסל בזה, ומשני דשניא הילוף בזר מהיכא דנעשה מאליו, ומסיים בה א"ר זעירא פשיטת יד לא עשו אותה כהילוף, הרי להדיא דזהו גופא דלא הויא הולכה פלל הוא הטעם דאינה נפסלת בזה, וממילא שפיר מחלקינן, דבהולכת זר דהוי דבר הפוסלה א"א לתקוני, משא"כ הולכה שלא ברגל דלא הויא הולכה וליכא בה דבר הפוסלה ע"כ אפשר לתקוני, וזהו להדיא כדברינו.

ולפ"ז הרי מיושבת היטב שיטת הרמב"ם דהולכה לצד חוץ חשיבא הולכה, ולא תקשי עלי' מהא דמשני הגמ' דאיירי שנתן פלפי חוץ, דהתם הא איירינן בהולכה שלא ברגל, דלא חשיבא הולכה פלל, ובע"כ צ"ל דמאן דס"ל דגם הולכה שלא ברגל א"א לתקוני

הוא משום דכיון דבא הדם למזבח נתבטלה עבודת הולכה, וכן מוכח מהא דמקשה שם הגמ' על מ"ד דהולכה שלא ברגל א"א לתקוני מהא דתנו נשפה מן הפלי על הרצפה ואספו כשר, וקשה דהתם הא בא הדם מאליו אל המזבח, ואין פאן מעשה עבודה כלל, אלא ודאי מוכח דמאן דס"ל הולכה שלא ברגל א"א לתקוני ס"ל דגם כשבא הדם מאליו אל המזבח ג"כ א"א לתקוני, וא"כ הרי לא שינה זאת רק בהולכו פלפי פנים, דנתקרב הדם אל המזבח, ומיעט בהולכתו, משא"כ בהולכו פלפי חוץ, דלא נתקרב הדם להמזבח, ואדרבה רחקו מהמזבח, ואין פאן ביטול עבודת הולכה, א"כ ממילא דליכא בזה שום חסרון כלל מההולכה שלא ברגל שעשה, וזהו דמשני הגמ' דאיירי שהחזיר הדם פלפי חוץ, משא"כ הרמב"ם דאיירי בהולכה ברגל, ולענון לפסול במחשבה, וא"כ הא הויא עבודת הולכה ממש, ובזה לא מחלקינן כלל בין לצד חוץ בין לצד פנים, סוף סוף דין מעשה הולכה בזה, והמחשבה פוסלת בזה, ושפיר פסק הרמב"ם דהולכה לצד חוץ חשיבא הולכה.

והנה בזבחים דף ל"ה ע"ב תנו שחטו ע"מ להניח את דמו או אימוריו למחר או להוציאן לחוץ רבי יהודה פוסל וחקמים מכשירין, ע"מ ליתנו וכו' ואת הניתינן בפנים בחוץ ואת הניתינן בחוץ בפנים וכו' כשר, ובגמ' שם פריה וליפלוג בניתינן בפנים שנתנו בחוץ והניתינן בחוץ שנתנו בפנים קסבר ר"י בעינו מקום שיהא משולש בדם בבשר ובאימורין, ומי אית לי' לר"י האי סברא והתניא ר"י אומר דבר רע ריבה פאן חטאת ששחטה בדרום וחתאת שנקנס דמה לפנים פסולה, ולית לי' לר"י שלישי והתנו אמר ר"י הכניס בשוגג כשר הא במזיד פסול וקי"ל בשפיפר השתא ומה התם עיילי עיילא אי פיפר אין אי לא פיפר לא הכא דחשיב חשוי לא כש"כ, ועיין שם בתוס' שתמהו דא"כ בטלה תורת פיגול, דזרק מקצת דם בחוץ או אוכל פזית בחוץ לא מיפסיל, ומחשב מחשבה פוסל, ה"נ נהי דמכניס בלא מכפר לא מיפסיל מחשב להכניס ולכפר פוסל, עיי"ש בדבריהם.

ואשר יראה לומר, דהנה בכל חטאת שהובא דמה לפנים הרי לא מיפסלא רק כשהבאה היתה ע"מ לכפר, וא"כ לפ"מ דאמרינן דהמהלה במקום שא"צ הויא הולכה והמחשבה פוסלת בזה, א"כ הא נמצא דגם הבאה זו של הדם להיכל דין הולכה בזה לפסול במחשבה, וע"כ זהו דפריה הגמ' דנהי דמצד פסולא דחטאת שהובא דמה לפנים בעינו דוקא פיפר, אבל מ"מ פיון דחשב מיהא בהבאתו מחשבה לכפר, א"כ יהא הזבח פסול מפסולא דמחשבה לר"י, אם נימא דס"ל דמחשבה להכניס דמה לפנים פוסלת, ובע"כ דבעינו שיהא מקום משולש בדם ובבשר ובאימורין, ולא הויא מחשבה הפוסלת כלל בכה"ג.

והא דקאמר ע"ז הגמ' השתא ומה התם עיילי עיילא הכא דחשיב חשוי לא כש"כ, היינו משום דהרי בפסולא דחטאת שהובא דמה לכפר בקדש הרי תרתי בעינו, שכיפר בקדש, וגם שתהא הבאה לכפר, ולפ"ז אם באנו לדון פסול מחשבה בזה שחשב על הה פסולא דהובא דמה לפנים הרי צריכינן שתהא במחשבתו תרתי, מחשבת כפרה, וגם מחשבת הבאה לכפר, ואף דעצם הפוסל הוא רק הכפרה, וההבאה נהי דצריכינן לה אבל לא זהו עיקר הפוסל, ומ"מ חייילא מחשבה גם ע"ז ההבאה לכפר, דבמחשבתו לכפר לחוד הא עדיין אין פאן מחשבת פסול, ואף בצירוף ההבאה לכפר, ובע"כ דגם זה חייילא במחשבתו

שְׁתֵּהָא הַפְּרָה בְּאִנְפֵּן הַפּוֹסֵל, דְּהֵינּוּ שְׁתֵּהָא מִתְחִלָּה הַבָּאָה, וְא"כ ק"ו הִיא דְּעֵינִי לֵי עֵינֵינָא, דְּלֹא חִסֵּר תּוּ מִחֻשְׁבָּה ע"ז הַהַבָּאָה לְכַפֵּר, וְרַק דְּבִמְחֻשְׁבָּתוֹ לְכַפֵּר יֵשׁ בָּהּ דֵּי לְפִסּוּל, א"כ ק"ו דְּצָרִיכָה לְהִיּוֹת פְּסָלָה בּוּ מִחֻשְׁבָּה, וּמִדְּחֻזִּין דְּבַהֲכֻנְסוּ ע"מ לְכַפֵּר בְּפָנִים לֹא חֵייל בִּי פְּסוּל מִחֻשְׁבָּה דַע"מ לְכַפֵּר בְּשַׁעַת הַהוֹלָכָה שָׁל מַעֲשֵׂה הַהַבָּאָה, א"כ ש"מ דְּבַעֲיָנָן מְקוּם מְשׁוּלָשׁ, וּמִיּוֹשְׁבַת הַיֵּטֵב הַסּוּגֵיָא וְכַמֵּש"כ.

וְהַתּוֹס' שְׁהַקְשׁוּ מִפְּל פִּיגוּל, וּמִיָּאָנּוּ בְּפִי שְׁפִתְבָּנּוּ. הוּא מִשׁוּם דַּס"ל פְּדַעַת הָרֵאָב"ד דְּכָל בְּמִקּוּם שֵׁא"צ לֹא הָיָא הוֹלָכָה אַף בְּמַהֲלָךְ בְּרַגְלֵי, וְכַאֲשֶׁר פִּן ס"ל לְרַש"י בְּסוּף פ"ק שָׁם דְּרַבְּנָן לֹא פְּלִיגֵי כָּלֵל עַלִּי דַר"א שָׁם, וְא"כ מִמֵּילָא דְּהַהֲכַנְסָה לְפָנִים אִין בָּהּ דִּין הוֹלָכָה כָּלֵל, וְלֹא נוֹכַל לְפָרֵשׁ כַּמֵּש"כ, אֲכַן לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם מִיּוֹשְׁבַת הַיֵּטֵב כַּמֵּש"כ.

פִּי"ד ה"כ אֲחַד מִן הַפְּסוּלִים לְעַבּוּדָה שְׁקִבֵּל הַדָּם אוֹ הוֹלִיף אוֹ זָרַק וְחָשַׁב בְּשַׁעַת הָעַבּוּדָה מִחֻשְׁבָּת מְקוּם אוֹ מִחֻשְׁבָּת הַזְּמַן לֹא פְּסֵל בְּמִחֻשְׁבָּתוֹ לְפִי שְׁאִינּוּ רְאוּי לְעַבּוּדָה, וְאוֹתוֹ הַדָּם שְׁקִבֵּל אוֹ שְׁזָרַק מִקְצָתוֹ יִשְׁפֹּף לְאַמָּה, וְאִם נִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ יִחְזוֹר הָרְאוּי לְעַבּוּדָה וּיִקְבֵּל בְּמִחֻשְׁבָּה גְּכוּנָה עַכ"ל.

וְצ"ע בְּמָה שְׁפָסַק דְּאוֹתוֹ הַדָּם שְׁזָרַק מִמְּנוּ מִקְצָתוֹ יִשְׁפֹּף לְאַמָּה, וְאִם נִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ יִחְזוֹר הַפְּשֵׁר וּיִקְבֵּל, דַּמֵּ"נ אִם הָיָא זָרִיקָה לְעֵנִין שְׂיֵהָא נַעֲשֵׂה הַדָּם הַנֶּפֶשׁ אִין שִׁירִים אוֹ דְּחוּי א"כ גַּם בְּנִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ אִמָּא יִחְזוֹר וּיִקְבֵּל, וְאִם לֹא הָיָא זָרִיקָה א"כ גַּם אוֹתוֹ הַדָּם שְׁבַכּוּס לְמָה אִינּוּ רְאוּי לְזָרִיקָה.

וּבְאַמַּת דְּסִיּוּם דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם דָּאִם נִשְׂאָר דָּם הַנֶּפֶשׁ יִחְזוֹר הַפְּשֵׁר וּיִקְבֵּל, הִיא גַּמ' מִפְּרֻשְׁתָּ בְּזִבְחִים דַּל"ד וּבְמַעֲלֵה דָף ה' דְּכָל הַפְּסוּלִין חוּץ מִטְּמֵא אִינּוּ עוֹשִׂין שִׁירִים, וְגַם בְּטֵמֵא אִם הַזָּרִיקָה הִיא גַּם בְּמִחֻשְׁבָּת פְּסוּל, אוֹ שְׂהִיָּתָה הַזָּרִיקָה גַּם שְׁלֵא בְּמִקּוּמוֹ הָא מְבֻנָּאָר בְּזִבְחִים דַּכ"ו דְּיִחְזוֹר הַפְּשֵׁר וּיִקְבֵּל, וְהֵינּוּ מִשׁוּם דְּלֹא חֻשְׁבָּא זָרִיקָה כָּלֵל, אֲבָל הָא מִיָּהָא צ"ע אִמָּא אוֹתוֹ הַדָּם שְׁזָרַק מִמְּנוּ מִקְצָת יִשְׁפֹּף לְאַמָּה, פִּינּוּ דְּלֹא חֻשְׁבָּא זָרִיקָה כָּלֵל, א"כ הָא זֶה הַדָּם עֲצָמוּ עוֹד רְאוּי לְזָרִיקָה.

וְהַנְּרָאָה לוֹמֵר בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם, דְּחֻלּוּק דִּין שִׁירִים מִדִּין דְּחוּי, דְּשִׁירִים עֵיקַר דִּינָם הוּא דְּהַזָּרִיקָה הִיא שְׁעוֹשָׂה אֶת הַדָּם הַנֶּפֶשׁ אִין שִׁירִים, וְחַל עַל הַחֻשְׁבָּא שָׁם שִׁירִים, וְכַדְּחֻזִּין דְּחֵייל עֲלֵיָּהּ דִּין שְׁפִיכַת יְסוּד, וְדְּחוּיִין עֵיקַר דִּינָם הוּא דְּכִינּוּ דְּנִתְקַיְיִם זָרִיקָה בְּהַקְרָבּוֹ וְאִין צְוּרָף בְּהֵן מִמֵּילָא נַעֲשִׂין דְּחוּיִין, וְלֹא חַל עֲלֵיהֶן שׁוּם דִּין, וְזֵהוּ טַעְמָא דְּדָם שְׁבַצְנָאָר דְּהוּי דְּחוּי, דְּחָשׁוּב לֹא נַעֲשֵׂה בּוּ זָרִיקָה, וְרַק דְּנַעֲשֵׂה דְּחוּי מִמֵּילָא מִשׁוּם דָּאִין בְּהַקְרָבּוֹ עוֹדְעַבּוּדָת זָרִיקָה.

אֲשֶׁר ע"כ אִם מְצִינּוּ גְּוֹנָא שְׁתֵּהָא זָרִיקָה בְּהַדָּם עֲצָמוּ, וְלֹא נִתְקַיְיִמָה זָרִיקָה בְּהַקְרָבּוֹ, וּבְגוּף הַקְרָבּוֹ תּוֹכֵל לְחוּל עוֹד זָרִיקָה, הַזֵּר דִּינָא דְּלַעֲנִין שִׁירִים דְּעֲצָם הַזָּרִיקָה עוֹשָׂה אוֹתָן שִׁירִים, דֵּי בְּמָה דְּאִיכָא זָרִיקָה בְּהַדָּם, דְּהַדָּם הַנֶּפֶשׁ הוּי שִׁירִי זָרִיקָה וְחֵייל עַלִּי שָׁם שִׁירִים, וּמִמֵּילָא דָּאִינּוּ רְאוּי לְזָרִיקָה מִפְּנֵי חִלּוֹת שָׁם שִׁירִים שְׁעֲלִיו, מִשָּׂא"כ בְּדָם שְׁבַצְנָאָר דָּאִין בּוּ זָרִיקָה הַעוֹשָׂה אוֹתוֹ שִׁירִים, וְרַק דְּהוּי דְּחוּי מִמֵּילָא מִשׁוּם דְּנִתְקַיְיִמָה הַזָּרִיקָה בְּהַקְרָבּוֹ, וְאִין צְוּרָף בְּהֵם, וְא"כ הִיא דְּלֹא נִתְקַיְיִמָה זָרִיקָה בְּגוּף הַקְרָבּוֹ, וְיּוֹכֵל לְחוּל בּוּ

עוד זריקה, ע"כ לא איכפת לן מה דנעשה זריקה בהדם, דמ"מ כל שהקרבו יש בו עוד דין זריקה, הרי הדם הנשאך ראוי הוא לזריקה ואין בו דין דחוי.

ועל כן סובר הרמב"ם דכן הוא הדין בכל הפסולין שזרקו ובטמא שזרק שלא במקומו או במחשבת פסול, דאע"ג דלא הוה זריקה בעצם הקרבו ואינה עושה דחוי, אבל מ"מ בהדם עצמו יש בו דין זריקה, וממילא דהדם הנשאך בכוס זה יש בו דין שירים, ולא חזי עוד לזריקה, ועל כן שפיר מחלק הרמב"ם, דדם הנשאך בכוס זה ישפף לאמה, ושפצואר בהמה יחזור הפשר ויקבלנו, וכש"נ.

ונראה דהכי הוא גם דוקיא דמתניתין דל"ב שם דתנו נתן את הניתנין למטה למעלן וכו' אם יש דם הנפש יחזור הפשר ויקבל, ש"מ דדם שפכוס זה מיהא לא חזי לזריקה, נהרי שם איירי בזרקוהו פסולים, הרי להדיא פדעת הרמב"ם דלגבי הדם שפכוס זה מהניא זריקת הפסולין לאשוויי שירים, וישפף לאמה, הואיל שנעשה ע"י פסולין לעבודה, והנה בר"פ המזבח מקדש תנו ר"י אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד וכו' ר"ג אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד וכו' אין בין דברי ר"ג לדברי ר"י אלא הדם והנסכים שרבו גמליאל אומר לא ירדו ור"י אומר ירדו, ועיין ברמב"ם פ"ג מה' פסוהמ"ק הי"ט שפסק דכ"ש מקדשין דם הפסול ליקרב לכחלה, והיינו כר"ג דגם בדם אם עלה לא ירד, ולפי"ז נראה דגם בזריקת פסולים אם עלתה לא תרד, וכמבואר בזבחים דף ס"ט דבמליקת זר אם עלתה לא תרד, ופסק ה"כ הרמב"ם בפ"ג מה' פסוהמ"ק שם, וה"נ בזריקה דכנותה.

וצ"ע מהא דפסק הרמב"ם בפ"ג מה' פסוהמ"ק ה"ז ו"ל או שקבלו הטמאים וזרקו את דמו הואיל וראויין בעבודת קרבן הבא בטומאה וכו' אעפ"י שכל אלו פסולים אם עלו לראש המזבח לא ירדו עכ"ל, הרי מבואר בלשון הרמב"ם דבכל הפסולים חוץ מטמא אם עלו ירדו.

אכן נראה פשוט דעל הדם בעצמו באמת חל דין אם עלה לא ירד גם בכל הפסולים, וכדהבאנו מהא דבמליקת זר אם עלתה לא תרד, ודברי הרמב"ם שבה"ז שם קאי לענין האומורין, דהרי קי"ל דבגשפף דמה אם עלתה תרד, וא"כ היכא דזרקו פסול, אף דעל הדם בעצמו חל דין לחמו של מזבח להחשב זריקה ולא ירד, מ"מ כ"ז הוא לענין הדם עצמו, משא"כ לענין הקרבו חשוב דלא נתקיימה בו זריקה כלל, וע"כ לענין האומורין הוי דינם כמו גשפף הדם דירדו, דדין גשפף תלוי אם הוי גשפף לענין הקרבו, ואם בהקרבו לא הוי זריקה לא איכפת לן מה דחל על הדם בעצמו דין לחמו של מזבח וקידוש מזבח, דמ"מ לגבי הקרבו הוי גשפף, וע"כ אם עלו האומורין ירדו, ורק בטמא דמקרי דנתקיימה זריקה בהקרבו, וכמו דחזינו דהדם הנשאך הוי דחוי, וע"כ הוי דינא דאם עלו האומורין לא ירדו, אבל הא מיהא דהדם בעצמו שזרק לא ירד בכל הפסולין.

ובהכי מתישבא קושית התוס' בזבחים דף ק"ח ו"ל וצריך לדקדק לר"י דאמר ביצא דמה אם עלה ירד הרי זורק מקצת דמים בחוץ דחייב אע"ג דאין קדש מקבלו, ולפי דברינו הרי ניחא, דהדם עצמו גם לר"י אם עלה לא ירד, ומשום דהוי פסול בקדש, ורק לענין האומורין הוא דסובר דכיון דיצא הדם ע"כ לא מועיל זריקתו להתיירן והוי פגשפף דמו דירדו, ומשום דאע"ג דהדם לא ירד, מ"מ אין זה זריקה רק בהדם בעצמו ולא בעיקר

הקרבן, וע"כ לא מהני הך דלא ירדו להקטר האימורין וכש"נ, ולפי"ז שפיר חייב על הזריקה בחוץ, כיון דהדם עצמו לא ירד בפנים והוי ראוי לפתח אה"מ.

ולפי המבואר נראה, דהיינו טעמא דכל הפסולין שזרקו דחשיבא זריקה על הדם בעצמו, משום דאית בהו דינא דאם עלה לא ירד, וע"כ חשוב זה הדם מיהא נזרק, וממילא דיתר הדם חגיל ב' דין שירים, ועל הקרבן הא נתבאר דלא מועיל הך דלא ירדו, וע"כ אינו עושין דחויין וכש"נ.

ועיין בזבחים דף ל"ד דאיבעיא כוס פסול מהו שיעשה שירים, ופירש"י דהיינו יצא דמה, ופשיט דכוס פסול דומה לזרקו פסול, הרי דכולהו פסולי שוין בזה, והיינו כמש"כ דיסוד הך דינא הוא משום עצמא דלא ירדו, וע"כ פולחון שוין בזה, וכש"נ.

פי"ח הי"ב אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה שנתמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, וה"ה לשאר הקרבנות שאם אכל כזית מלבנות המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בפלי לוקה עכ"ל.

והנה דין זה שעל לבונה לוקה באכלה בטומאה וגם זה שהלבונה מקבלת טומאה, ילפינו לה מקרא בפסחים דף כ"ד והבשר לרבות עצים ולבונה דאע"ג דלאו אוכלין ניהו מ"מ חייבין עליהו משום טומאת עצמן.

אלא דקשה למה השמיט הרמב"ם להך דעצים ולא נקט רק לבונה. ולכאורה י"ל, דהרי בחולין דל"ו יליף מינה הגמ' דה"ה לכל אוכלין דחבת הקדש מכשרתו לקבל טומאה אף בלא הכשר מים, וילפינו מינה דחבת הקדש דאורייתא, והרמב"ם הרי פסק בפ"י מה' טו"א הי"ז דמד"ת בעינן הכשר, ודחבת הקדש אינה מכשרת אלא מדבריהם, ויכסוגיית הגמ' בפסחים דל"ה דחבת הקדש אינה אלא מעלה, וכנהגו אמוראי דפליגי בחולין שם אר"ל, ולפ"ז הא נמצא לדעת הרמב"ם דהקרא דנהבשר לא בא רק לרבוויי בעיקר החיוב דחייבין גם בדברים שאינן נאכלים, אבל לענין קבלת טומאה חבת הקדש לאו דאורייתא, וע"כ זהו שהשמיט להך דעצים כיון דלאו בני קבולי טומאה ניהו, ולא משפחתינו בהו פלל טומאת עצמן שילקה עליהו.

אלא דא"א לומר כן, דהרי גם לבונה אינה בת קבולי טומאה, וכדאיתא בפסחים דף ל"ה דעצים ולבונה לאו בני אטמוי ניהו, וכ"ה להדיא ברמב"ם פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"ח ז"ל וכן העצים והלבונה אע"פ שאינן אוכלין הרי הן מתטמאין פאוקל לענין הקרבנות ויפסלו העצים והלבונה בטומאה זו למזבח ואין מקריבין אותן עכ"ל, הרי להדיא דגם לבונה אינה בת קבולי טומאה, ודחבת הקדש הויא דאורייתא גם לענין קבלת טומאה, ובע"כ דדוקא בבשר ומנחות, ורק לענין הכשר הוא דסובר הרמב"ם דלא מהניא חבת הקדש מד"ת, משא"כ בעצים ולבונה לענין לעשותן אוכלין בזה נדאי דמהניא חבת הקדש מד"ת גם לענין קבלת טומאה, ומשום דעיקר ריבויא דנהבשר עליהו קאי, וא"כ שוב קשה למה השמיט הרמב"ם להך דעצים.

ועיין בזבחים דף מ"ו דגם בזה איכא פלוגתא אם והבשר קאי לענין מלקות או לפוסלו לבד, אכן הפלוגתא הא הויא שם בתרנוייהו בין בעצים ובין בלבונה, ומאחר דפסק הרמב"ם דבלבונה לוקה גם בעצים לוקה, וקשה למה השמיט להך דעצים, וצ"ע.

ונרָאָה לומר, עפ"מ דאיתא בנבחים דל"ד אָמר אבני מחלוקת בטומאה הגוף אָכל
בטומאת בָּשָׂר ד"ה לוקה דָּאָמר קרא וְהַבָּשָׂר לרבות עצים וּלְבוֹנָה דְּלָאוּ בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ
וּפ"ה רבינהו קרא, וְרָבָא אָמר מחלוקת בטומאת הגוף אָכל בטומאת בָּשָׂר ד"ה אינו
לוקה מ"ט פִּינּוּ דְּלָא קְרִינָא בִּי וְטוּמְאָתוּ עֲלִיו וְנִכְרְתָה לָא קְרִינָא בִּי וְהַבָּשָׂר אָשֶׁר יִגַּע
בְּכָל טָמֵא לָא יֵאָכֵל, וּפְרִיף הגמ' וְהָאָמר מר וְהַבָּשָׂר לרבות עצים וּלְבוֹנָה, וּמְשַׁנֵּי הַב"ע
פְּגוֹן שְׂקָדְשׁוּ בְּכָלֵי דְנַעֲשָׂה כְּמִי שְׂקָרְבוּ כָּל מַתִּירָיו.

וְהִנֵּה קָשָׁה בְּבִיאוּר הַסּוּגִיָּא, דְּהָרִי הָא דְאִיפְלָגוּ הָכָא הֵינּוּ מְשׁוּם דְקִי"ל בְּמִנְחוֹת דָּף כ"ה
דָּאִין חִיבִין פֶּרֶת בְּטוּמְאָת הגוף פִּי אִם בְּנִיטָר לְטְהוּרִין, וְיִלְפִינּוּ לָהּ הֵתָם מְקָרָא דְכָל
טְהוּר יֵאָכֵל בָּשָׂר וְהַנֶּפֶשׁ אָשֶׁר תֹּאכֵל וְגו' וְטוּמְאָתוּ עֲלִיו וְגו', וְדָרְשִׁינּוּ מִזֶּה הַנִּיטָר
לְטְהוּרִים חִיבִים עֲלִיו מְשׁוּם טוּמְאָה, מִשָּׂא"כ לְפָנֵי זְרִיקָה דְאָסוּר גַּם לְטְהוּרִים אִין חִיבִין
עֲלִיו מְשׁוּם טוּמְאָה, וּפְלִיגֵי אַבְנֵי וְרָבָא אִם יִלְפִינּוּ בְּזֵה טוּמְאָת בָּשָׂר מְטוּמְאָת הגוף אִם
לָא, וְא"כ מֵאֵי מִיִּתֵי מִהָדָּ דְעַצִּים וּלְבוֹנָה דְּלָאוּ בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ וּמֵאֵי אַכְפַּת לָן בְּזֵה הָרִי
אַפְתֵי אִינּוּ מְחוּסְרִין הֵיטָר, וְא"כ הָא שְׁוִין לְבָשָׂר שְׁלֵאֲחַר זְרִיקָה.

וְכַפֵּי הַנֶּרְאָה מְפִירֵשׁ"י דְהַגְמ' מְדַמָּה הָא דָּאִין רָאוּי לְאֲכִילָה לְלֵא נִיטָר לְאֲכִילָה, וְתַרְנוּנֵיהוּ
שְׁוִין בְּזֵה. וְאַפְתֵי צ"ע דְמֵאֵי מְשַׁנֵּי הַגמ' הַב"ע פְּגוֹן שְׂקָדְשׁוּ בְּכָלֵי דְנַעֲשָׂה כְּמִי שְׂקָרְבוּ
מַתִּירָיו, וְהָא אַפְתֵי סוּף סוּף אִין רָאוּיִן לְאֲכִילָה, וְצ"ע.

וְהַנֶּרְאָה מְבוֹנָר בְּזֵה, דְבָאָמַת אֵי מְשׁוּם הָדָּ דִינָא דְנִהְבָּשָׂר כָּל טְהוּר יֵאָכֵל בָּשָׂר, דְבַעֲיָנּוּ
דְּנֻקָּא הַנִּיטָר לְטְהוּרִים, בְּאָמַת כָּל דְּלָאוּ בִּר אֲכִילָה הוּא אִין חִיבִין עֲלִיו מְשׁוּם טוּמְאָה,
וְרַק בְּנִקְרְבִין הוּא דְהָנִי דִינָא הָכִי דְחִיבִין גַּם עַל דְּבָרִים שְׂאִינּוּ נְאָכְלִים, מְשׁוּם דִינָא
דְאָשֶׁר יִקְרַב בְּרָאוּי לִיקְרַב, וְע"כ מְעַיקְרָא דְהָנִי ס"ד דְאִיירֵי בְּלֵא קְדָשׁוּ בְּכָלֵי שְׁרַת,
דְּלִיכָא לְחִיבִינְהוּ מְקָרָא דְאָשֶׁר יִקְרַב, א"כ שְׁפִיר פְּרִיף הַגמ' דְעַצִּים וּלְבוֹנָה לָאוּ בְּנֵי
אֲכִילָה נִינְהוּ, וְבַע"כ דְבְּטוּמְאָת עֲצָמָן חִיבִין עֲלִיהֶן אַף בְּלֵא חִזּוּ לְטְהוּרִין, וְע"ז מְשַׁנֵּי
הַגמ' דְהַב"ע פְּגוֹן שְׂקָדְשׁוּ בְּכָלֵי, ר"ל וְא"כ חִיבִין עֲלִיהֶן מְשׁוּם דִינָא דְאָשֶׁר יִקְרַב, וְע"כ
שׁוּב לִיכָּא לְמִילָף לְבָשָׂר לְפָנֵי זְרִיקָה מִינֵיהוּ.

אַלָּא דְהָא קָשָׁה, דְאִיף הָנָה ס"ד דְמִיירֵי קוּדָם שְׁנַתְקָדְשׁוּ בְּכָלֵי שְׁרַת, וְהָרִי לְהַדְיָא תָּנּוּ
בְּמַעֲלָה דָּף י' דְהַקוּמָץ וְהַלְבוּנָה וְהַקְטָרֶת מוּעֲלִין בְּהֶן מְשַׁהוּקְדָשׁוּ, קְדָשׁוּ בְּכָלֵי הַנִּקְשָׁרוּ
לְפִסְל בְּטָבוּל יוֹם וּבְמִחוּסָר כְּפוּרִים וּבְלִינָה וְחִיבִין עֲלִיו מְשׁוּם נוֹתָר וּמְשׁוּם טָמֵא, וְהוּא
מְשׁוּם דְקוּדָם שְׂקָדְשׁוּ בְּכָלֵי אִין בְּהֶן רַק קְדוּשַׁת דָּמִים וְלֵא קְדוּשַׁת הגוף, וְאִינָם בְּכָלֵל
וְהַבָּשָׂר דְקָרָא, וְלֵא חִייל בְּהוּ דִינָא דְפָסוּל טוּמְאָה דְקָדָשִׁים, וְגַם אִין בְּהֶם חִיוב טוּמְאָה,
וּלפ"ז הָרִי גַם בְּלָאוּ הָדָּ טַעְמָא דְנִיטָר לְטְהוּרִים ג"כ בַּע"כ דְקָרָא דוּהַבָּשָׂר הוּא רַק בְּעַצִּים
וּלְבוֹנָה שְׁנַתְקָדְשׁוּ בַכ"ש, וְאִיף הָנָה ס"ד לְאִוְקְמִינְהוּ קוּדָם שְׁנַתְקָדְשׁוּ בַכ"ש.

וְנִרְאָה לומר, עפ"מ דאיתא בסוטה דף י"ד סְדָר מְנַחוֹת פִּיצַד אָדָם מְבִיא מְנַחָה וְכו'
וְנוֹתְנָה לְתוֹף כ"ש וּמְקַדְשָׁה בַכ"ש וְכו' וְכֵהֶן מוּלִיכָה וְכו' וְקוּמָץ וְכו' וְנוֹתְנּוּ לְתוֹף כ"ש
וּמְקַדְשׁוּ בַכ"ש וּמְלַקְט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָה ע"ג, וּבַגְמ' שָׁם וְנוֹתְנּוּ לְתוֹף כ"ש וּמְקַדְשׁוּ
בַכ"ש ל"ל הָא קְדוּשָׁה חָדָא זְמַנָּא, מִיָּדִי דְהוּא אָדָם דָּם אַע"ג דְקָדָשְׁתִּי' סְכִין בְּצוּרָא
בְּהֶמָּה הַדָּר מְקַדְשׁ לִי בַכ"ש ה"נ ל"ש, הָרִי דְקוּמָץ וּלְבוֹנָה גַם לְאַחַר שְׁנַתְקָדְשׁוּ בַכ"ש
עִם יִתָר הַמְנַחָה צְרִיכִין כ"ש שְׁנֵי לְקְדוּשָׁי, וְעֵינּוּ בְּנִבְחִים דַּפ"ג רָאוּי לוֹ אִין שְׂאִין רָאוּי

לו לא למעוטי מאי, אר"פ למעוטי קמציין שלא קדשו בכלי, והתם בכ"ש שני איירי כמבואר בתוס' שם, הרי דקודם שנתקדשו בכ"ש השני לא חזו להקרבה, ואף אם עלו ירדו, ועיין ברמב"ם פט"ז מפסוהמ"ק הל"ז שכתב ו"ל ואינה פיגול עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה וכו' או בשעת נתינת שניהם בכלי, הרי דלבונה וקומץ שווין, ובשניהן קודם קידוש כ"ש השני עוד לא חזו להקרבה וגם אם עלו ירדו.

ולפ"ז הרי מתבאר היטב הסוגיא, דבאמת גם לפי הס"ד מייירי בלבונה לאחר שנתקדשה בכ"ש עם המנחה ביחד, דשפיר הויא קדושת הגוף ע"י כ"ש הראשון, ורק דכיון דכל זמן שלא נתקדשה בכ"ש השני עם הקומץ, הרי עדיין אינה ראויה לקרב, וע"כ אינה בכלל אשר יקרב, פיון דאפתי לא חזיא להקרבה, ולהכי הוא דמוכח הגמ' דמדחייבין עלה משום טומאת עצמן אע"ג דלאו בת אכילה היא, ש"מ דבטומאת עצמן לא בעינו ניתר לטהורים, וחיובין עליה גם בלא חזי לאכילה, וכדמשני הגמ' הב"ע פגון שקדשו בכלי, ר"ל בכ"ש השני.

וא"כ שוב מתקדשא להקרבה, וחיובין עלי' משום דינא דאשר יקרב, ככל הנקרבין דבאין לו מתירין חיובין עליו משקדש בכלי, וממילא דאין זה שינוי פלל לדין ניתר לטהורין, וכש"נ.

והנה אפתי יש לדקדק על דברינו, מהא דאיתא במנחות דט"ז בפלוגתא דר"מ ורבנן אם מפגלין בחצי מתיר או לא, ותניא שם בד"א בקמיצה ובמתן פלי ובהילוף אכל בא לו להקטרה נתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה ר"מ אומר פיגול וחיובין עליו פרת וחכמים אומרים אין בו פרת עד שיפגל בכל המתיר, ופירש"י שם משום דקמיצה ומתן פלי ליתנהו רק בקומץ ולא בלבונה, ולפ"ז הלבונה א"צ פלל כ"ש שני, וא"כ הרי לפירש"י לא יתכן מש"כ לפירש הסוגיא דזבחים דקאי על כ"ש השני, פיון דלבונה א"צ פלל כ"ש שני.

אכן נראה, דכל זה הוא לענין דינא דאין מפגלין בחצי מתיר, ובהו אמרינן דנתינת הקומץ לכ"ש השני חשיבא מתיר שלם, ומשום דעבודת קבלה שבקומץ בכ"ש השני מתקיימא רק בהקומץ לבד, ונתינת הלבונה בכ"ש השני אין בה דין קבלה, וע"כ שפיר חשיבא קבלת הקומץ למתיר שלם, אכל מ"מ גם לדעת רש"י צריך מיהא שתתקדש הלבונה גם בכ"ש השני, וכדבבאנו מהסוגיא דסוטה דילפינן לה שם מקרא דואת פל הלבונה אשר על המנחה, דהוי גזה"כ דגם הלבונה צריכה להתקדש בכ"ש השני יחד עם הקומץ, (דאין לומר דהוי דין בהקטרה דצריך שיעלה הקומץ עם הלבונה ביחד, דהרי להדיא מבואר במנחות די"ג בקומץ ולבונה דאי בעי האי מקטר ברישא ואי בעי האי מקטר ברישא, אלא ודאי דהוי גזה"כ בפ"ע דצריך שתתקדש הלבונה בכ"ש השני יחד עם הקומץ), וילענין הך דינא דאשר יקרב דבעינו חזי להקרבה לא איכפת לן אם הוא משום עבודת קבלה או גזה"כ בפ"ע, דמ"מ פל שחסר בגופה קדושת הכ"ש השני, עדיין אינה בכלל אשר יקרב, ומתפרשא היטב הסוגיא כמש"כ, גם לפי פירש"י, וכש"נ.

אָלא דקָשָׁה ע"ז, דְּהַתְיַנַּח בְּלִבּוֹנָה שְׁפִיר נוֹכַל לֹמַר כַּמֶּש"כ, אָבֵל הַגַּמ' הָא פְּרִיָּה שְׁם מַעֲצִים ג"כ, וְכַמְבֹּאֵר בְּסוּגִיא שְׁם דְּקָאֵמַר עֲצִים וּלְבֹנָה דְּלָאוּ בְּנֵי אֲכִילָה גִינְהוּ, וּבְעֲצִים הָרִי לִיפָא לֹא קְמִיצָה וְלֹא כ"ש שְׁנֵי, וּמֵאֵי פְּרִיָּה הַגַּמ' שְׁם מַעֲצִים.

וְהִנֵּה בְּמִבְיַא קְרָבֵן עֲצִים אִיפְלִגִי רַבִּי וְרַבְּנָן אִם הוּא קְרָבֵן וְטַעוֹן קְמִיצָה וְכָלִי שְׁרַת כְּשִׂאָר קְרָבֵן מִנְחָה, אוֹ דְּדִינָם כְּשִׂאָר עֲצִים שְׁהוֹלְכִין עַל הַמְּזַבֵּחַ, וּלפ"ז בְּקְרָבֵן עֲצִים אֵלִיבָא דְרַבִּי שְׁפִיר הִיטָה מְתִישְׁבַּת הַסּוּגִיא בְּעֲצִים כְּמוֹ בְּלִבּוֹנָה וְכַמֶּש"כ, אָלָא דְּקָשָׁה דְּמֵאֵן לִימָא לֵן דְּרַבִּי הִיא וְדְבְּקְרָבֵן עֲצִים אִיִּרִי דְּנִפְרִיָּה מִיִּנְיָ.

וְנִרְאָה דְּמִזָּה מְוַכְרַח, דְּבְּעֲצִים הַהוּלְכִים לֹאֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ לִיפָא כָּלִל לְהַדְּוֵה דְּוְהַבְּשָׂר, דְּהַדְּוֵה דִּינָא לֹא נֶאֱמַר אָלָא בְּקְרָבֵנוֹת וְלֹא בְּשִׂאָר קְדָשֵׁי הַגּוֹף. וּבִלְא"ה מְסַתְּפֵר כּוֹ, מְדַמְסְלִקִינָן בֵּין גִּיתָר לְטְהוּרִים וְגִיתָר לְמַצְוֹתָו אוֹ לֹא, וְכ"ז לֹא שְׁיִיף אָלָא בְּקְרָבֵנוֹת וְלֹא בְּשִׂאָר קְדָשֵׁי הַגּוֹף, דְּהָרִי לֹא גָרַע אִינוּ גִיתָר לְטְהוּרִים מְשִׂאָר קְדָשֵׁי הַגּוֹף, אָלָא וְדֵאֵי דְּבְּשִׂאָר קְדָשֵׁי הַגּוֹף לִיפָא לְהַדְּוֵה דִּינָא דְּוְהַבְּשָׂר, וְרַק בְּקְרָבֵנוֹת הוּא דְּאִיפָא, וְע"כ צְרִיכִינוּ גַם גִּיתָר לְטְהוּרִים.

וּלפ"ז נִמְצָא, דְּהָא דְּקָתְנֵי הֵכָא לְרַבּוֹת גַּם עֲצִים מְקַרָא דְּוְהַבְּשָׂר, לֹא יִתְכַן זֹאת אָלָא אֵלִיבָא דְרַבִּי, דְּדִין קְרָבֵן עַל עֲצִים לְכָל דְּבָר, וְע"כ שְׁפִיר מְקַשָּׁה הַגַּמ' מֵהָא דְּחִסְרָא עוֹד הַכ"ש שְׁנֵי, דְּעֲצִים שְׁהוּן אֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ בִּלְא"ה לִיפָא בְּהוּ הַדְּוֵה דִּינָא דְּוְהַבְּשָׂר, כִּינּוּ דְּוְהוּיָן רַק קְדָשֵׁי הַגּוֹף וְאֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ וְלֹא קְרָבֵן, וְע"כ דְּמִיִּרִי אֵלִיבָא דְרַבִּי וְאֵלִיבָא דְרַבִּי הָא טַעוֹנִין קְמִיצָה וְכ"ש שְׁנֵי, וְשְׁפִיר פְּרִיָּה הַגַּמ' דְּאִפְתִּי אִינוּ גִיתָרִין לְמַצְוֹתָו, וְכַמֶּש"כ.

עַכ"פּ נִתְבָּאָר מִתּוֹף הַסּוּגִיא, דְּהַדְּוֵה דִּינָא דְּוְהַבְּשָׂר לֹא נֶאֱמַר רַק עַל קְרָבֵנוֹת וְלֹא בְּעֲצִים שְׁהוּן לֹאֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ, וּלפ"ז הָרַמְבַּ"ם דְּפָסֵק דְּלֹא כְּרַבִּי, וְס"ל דְּלִיפָא קְרָבֵן עֲצִים שְׁטַעוֹן קְמִיצָה, כ"א דְּכוּלְהוּ לֹאֵשׁ הַמְּזַבֵּחַ קִיָּמִי, א"כ נִמְצָא דְּלֹא אֲתַרְבוּ כָּלִל עֲצִים בְּהַדְּוֵה דְּוְהַבְּשָׂר, וְרַק לְבֹנָה לְחֹדֵד הוּא דְּנִתְרַבָּה, וְע"כ הִבִּיא לְהַדְּוֵה דְּלִבּוֹנָה וְהַשְׁמִיט לְהַדְּוֵה דְּעֲצִים, וְכַמֶּש"כ.

פִּי"ח הַכ"ד וְכֵן הִלְבּוֹנָה וְהַקְטָרַת וְהַעֲצִים אִין חֲזִיבִין עֲלֵיהֶם כְּרַת לֹא מְשׁוּם פְּגוּל וְלֹא מְשׁוּם נוֹתֵר וְלֹא מְשׁוּם טְוִמָּאת הַגּוֹף עַכ"ל, וְבַהֲשָׁאוֹת ז"ל זֶה לְדַעַת ר"ש אָבֵל לְרַבְּנָן חֲזִיבִין עֲלֵיהֶם כְּרַת עַכ"ל, וְהוּא בְּזַבְּחִים דַּמ"ה ע"ב בְּמִשְׁנֵה שְׁם דְּבָרִים שְׂאִין חֲזִיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל חֲזִיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם נוֹתֵר וּמְשׁוּם טְוִמָּא, וְכו' ר"ש מְחִיב בְּדָבָר שְׁדַרְכוּ לְאַכּוֹל אָבֵל הַעֲצִים וְהִלְבּוֹנָה וְהַקְטָרַת אִין חֲזִיבִין עֲלֵיו מְשׁוּם טְוִמָּאָה, וּבַגְמ' דַּמ"ו ע"ב שְׁם אִיִּתְמַר ר"י וְר"ל ר"א וְרִיב"ח חַד מֵהָאֵי זִוְנָא וְחַד מֵהָאֵי זִוְנָא, חַד אָמַר מְחַלְוֹקַת בְּטוֹמָאָת בְּשָׂר אָבֵל בְּטוֹמָאָת הַגּוֹף ד"ה אִינוּ לֹוְקָה, וְחַד אָמַר כְּמַחְלוֹקַת בְּזוּ כְּפֵּה מְחַלְוֹקַת בְּזוּ מ"ט כִּינּוּ דְּקָרִינָא בִּי וְהַבְּשָׂר אָשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְוִמָּא קָרִינָן בִּי וְטוֹמָאָתוֹ עֲלֵיו, רַב טְבִיּוּמִי מְתַנֵּי הָכִי, רַב כְּהָנָא מְתַנֵּי הָכִי חַד מֵהָאֵי זִוְנָא וְחַד מֵהָאֵי זִוְנָא אִסִּיפָא, ח"א מְחַלְוֹקַת בְּטוֹמָאָת הַגּוֹף אָבֵל בְּטוֹמָאָת בְּשָׂר ד"ה לֹוְקָה, וְח"א כְּמַחְלוֹקַת בְּזוּ כְּפֵּה מְחַלְוֹקַת בְּזוּ אָמַר רַבָּא מְסַתְּפָא כַּמ"ד כְּמַחְלוֹקַת בְּזוּ כְּפֵּה מְחַלְוֹקַת בְּזוּ מ"ט כִּינּוּ דְּלֹא קָרִינָא בִּי וְטוֹמָאָתוֹ עֲלֵיו וְנִכְרְתָה לֹא קָרִינָן בִּי וְהַבְּשָׂר אָשֶׁר יִגַּע בְּכָל טְוִמָּא לֹא יֵאָכֵל, ע"כ הַסּוּגִיא, וְזֶהוּ שְׁהַשִּׁיג הָרַאב"ד דְּהו"ל לְמִיפְסֵק כְּרַבְּנָן דְּחֲזִיבִין גַּם בְּכַרְתַּת דְּטוֹמָאָת הַגּוֹף, וְלָמָּה פָּסֵק כַּר"ש דְּפוּטֵר.

ועיין בכ"מ שדקדק דמדכתב הרמב"ם אין חייבין עליהם משום טומאת הגוף משמע דמשום טומאת עצמן חייבין עליהם, והקשה דהו"ל למיפסק פרכא דזב"ז תלוי, ובאמת שפן מבואר להדיא בדברי הרמב"ם בפ"ח מה' פסוהמ"ק הי"ב שפכתב וז"ל שאם אכל כזית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בפלי לוקה, הרי להדיא דעל טומאת עצמן חייבין עליהם, וקשה קושית הכ"מ דהו"ל למיפסק פרכא.

ועיין בנבחים לעיל דף ל"ד דפליגי אביי ורבא בטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה דאינו לוקה ופליגי שם אביי ורבא דקאמר אביי דדוקא בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר לוקה אפילו לפני זריקה ורבא אמר דכיון דאין בו משום וטומאתו עליו אין חייבין עליו משום טומאת בשר דזב"ז תלוי, ופסק שם הרמב"ם בפ"ח מה' פסוהמ"ק הי"ב פרכא דזב"ז תלוי ומדפסור בטומאת הגוף פטור נמי מטומאת בשר, וקשה אמאי פסק הכא דלא פונית.

והנה שם בסוגיא בהא דאמר רבא מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת, לא נתבאר אם הוא רק ללישנא בתרא או דקאי על הנהך תרי לישני, אלא דהרי רב פהנא ורב טביומי תרנוניהו בתר רבא הניין, וכדאיתא בב"ק דמ"א דתרונוניהו אמרי שם משמני' דרבא, וא"כ מדלא הוזכר הכא מילתא דרבא רק בלישנא בתרא, ש"מ דל"ק דרב טביומי לא אמר רבא מסתברא דבין בזו ובין בזו מחלוקת, וקשה דמ"ש ל"ק מל"ב הרי בתרונוניהו שנייה מילתא דרבא דבין בזו ובין בזו מחלוקת, ומשום דטומאת הגוף וטומאת בשר תרונוניהו תלויין בהדדי, וצ"ע.

ונראה לומר: דהנה בהא דדריש רבא דכל שאינו בכלל וטומאתו עליו של טומאת הגוף אינו בכלל והבשר של טומאת בשר, יש להסתפק, אם הוא בגדר ילפותא, דהגזה"כ הני דשניהם שוין בדיניהם, ועל כן ילפי הנהך תרי דינים מהדדי, או דזהו גופי' דין בפ"ע דזב"ז תלוי, והני כמו דבר הגורם, דזה גופא שאין בו טומאת הגוף גורם שלא יהיו חייבין עליו משום טומאת בשר, ומשום דכן הוא הגזה"כ דכיון דפטור משום טומאת הגוף פטור נמי מטומאת בשר.

ונראה דזה מבואר בסוגיא דפסחים דף ע"ט ת"ר הרי שיהיו ישראל טמאין וכו' ואפילו ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים יעשו בטומאה שאין קרבן צבור חלוק, אר"ח ל"ש אלא שנטמא הספין בטמא מת וכו' דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד אבל נטמא הספין בטומאת שרץ דבשר הוא דמטמא לי' לגברא לא מטמא לי' טהורין עביד טמאין לא עביד מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו ואל יאכל בשר בטומאת הגוף שהיא בכרת וכו' ורבא אמר אפילו טמאים נמי עבדי מ"ט דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישראל והבשר כל טהור יאכל בשר כל היכא דלא קרינון בי' והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לא קרינון בי' והבשר כל טהור יאכל בשר, והתם הרי ליכא שום דבר שצריכין למילף מהדדי, וגם דשניהם שוין בדיניהם, דטומאת שניהם דחוי' בצבור ולא ביחיד, אלא דבטומאת בשר איכא צבור ובטומאת הגוף ליכא צבור, ומדקאמר רבא שם דבזמן דליכא טומאת בשר ליכא טומאת הגוף, ש"מ דאין זה מדין ילפותא, אלא דזהו גופי' הגורם, והא דאין בו טומאת בשר זהו גופי' המתיר לענין

טומאת הגוף, ועל פן הצבור של טומאת בשר מתיר שיעשו כלם בטומאה ושיאכל גם בטומאת הגוף.

ולפי"ז ה"ה ה"ה בכל שאין בהם משום טומאת הגוף אין בהם גם משום טומאת בשר, ג"כ ה"ה ה"ה, דהו גופי' שאין בהם משום טומאת הגוף גורם שלא יהא בהם גם משום טומאת בשר, דנראה דהסוגיא דפסחים דתליא לטומאת הגוף בטומאת בשר והסוגיא דה"ה דתליא לטומאת בשר בטומאת הגוף תרונ'יהו חד דינא הוא, דשניהם תלויין זב"ז טומאת הגוף וטומאת בשר, וממילא ה"ה דינא דכל שפטור מאחד זהו גופי' גורם שיהא פטור גם מהשני, וכדבבאנו מהסוגיא דפסחים, וכמש"נ.

והנה אם נימא דיש דין ילפותא בטומאת בשר וטומאת הגוף דילפי מהדדי, א"כ ה"ה שייך זאת בין להקל ובין להחמיר, וילפי מהדדי גם לענגן חיוב, משא"כ בזה דתלויים בהדדי, דאמרינו שזה שפטור מטומאת הגוף גורם שיהא פטור גם מטומאת בשר, וזה שפטור מטומאת בשר גורם שיהא פטור גם מטומאת הגוף, א"כ ה"ה לא שייך זאת רק לענגן פטורא ולא לענגן חיובא, וזה שחייב על טומאת הגוף לא יגרום חיוב לטומאת בשר, וכן חיובו על טומאת בשר לא יגרום חיוב לטומאת הגוף, דמקרא לא ילפינו רק שפוטרים זה את זה ולא להיפוך שחייבין זה"ז.

ולפי"ז צ"ל דהא דקאמר בל"ק וח"א כמתלוקת ב"ז פ"ה מתלוקת ב"ז, מ"ט פ"ה דקרינא ב"י והבשר אשר יגע בכל טמא קרינו ב"י וטומאתו עליו, ה"ה דילפי מהדדי גם לחיובא, ואף דה"ה דינא דתלויים זב"ז לא שייך לענגן חיובא, בע"כ מוכח מזה דאין זה פלל חד דינא עם ה"ה דרבא, כי אם דשני דברים הם, דה"ה דרבא הוא שתלויים זב"ז, וזה אינו שייך רק לענגן פטורא ולא לחיובא, וה"ה דל"ק הוא דילפי טומאת הגוף וטומאת בשר זמ"ז, וממילא דנה ה"ה בין לחיובא ובין לפטורא.

ולפי"ז ה"ה מנושב היטב ה"ה דקאמר רבא מסתברא בין ב"ז ובין ב"ז מתלוקת רק לל"ב ולא ללישנא קמא, דל"ק ה"ה פליגי לרבנן דמחייבי בטומאת בשר ומקרא דנהבשר לרבות עצים ולבונה, ורק דפליגי אם גילף לחייבם גם בטומאת הגוף, וא"כ לא שייך פלל התם ה"ה דרבא, דדינא דרבא הוא דטומאת הגוף וטומאת בשר תלויים זב"ז לגרום פטור פל אחד לחבירו, וה"ה פליגי אם טומאת הגוף וטומאת בשר ילפי מהדדי לחיובא, משא"כ לל"ב דפליגי אליבא דר"ש דפוטרי משום טומאת הגוף, אם פטור גם משום טומאת בשר או לא, בזה שפיר שייך ה"ה דרבא.

ולפי"ז ה"ה מנושב היטב ה"ה דפסק הרמב"ם דפטור משום טומאת הגוף בדברים שאינן נאכלים, ואע"ג דחייב בהם משום טומאת עצמן, דהרמב"ם פוסק כל"ק ורבנן וכמ"ד דפליגי בטומאת בשר אבל בטומאת הגוף פטור גם לרבנן, ואין זה שייך לה"ה דרבא, וכמש"נ.

אלא דקשה ללישנא קמא אליבא דרבנן למאן שפוטרי משום טומאת הגוף אמאי לא פטר גם משום טומאת בשר משום דרבא. אכן י"ל דבזה הוא דפליגי ה"ה תרי לישני דרב טביומי ורב כהנא אם אמרינו דנהבשר הוא רק לפסולא בעלמא אם לא, וע"כ לל"ק דס"ל דנהבשר קאי גם למלקות, בע"כ דחייב משום טומאת בשר מריבויא דקרא, ולא

תלגין בזה טנמאת הגוף וטנמאת בשר בהדדי גם לרבא משום דגלי קרא, וזהו דלא מייתי הך דרבא לל"ק.

גם י"ל דטעמא דפטור משום טנמאת הגוף לל"ק אליבא דרבנן, הוא משום דדברים שאין דרפן לאכול לית בהו דין איסור אכילה, וכמו שלא פדרה אכילתו דמפטור, ועל פן לא שניף ע"ז הך דרבא, דהא דתלגין טנמאת הגוף וטנמאת בשר בהדדי, הוא רק בעיקר הדין טנמאה, דהיכא דמפטור מטנמאת הגוף מיפטור נמי מטנמאת בשר והיכא דמפטור מטנמאת בשר מיפטור גם מטנמאת הגוף, משא"כ הכא דהפטור אינו מעיקר הדין טנמאה, ורק משום דלא חשיבא אכילה, בזה אינם תלויים כלל בהדדי, ובטנמאת בשר דרבינהו קרא מיחייב, ובטנמאת הגוף דליכא ריבויא פטור.

ואשר ע"כ בלישנא בתרא דקאי אליבא דר"ש, דפוטר בהו מעיקר הדין טנמאה, וכדאימא בספרא דטעמא דר"ש דפוטר הוא משום דלא הוו דומיא דשלמים, ע"כ קאמר בזה רבא דכל שאין בו משום טנמאת הגוף אין בו גם משום טנמאת בשר, משא"כ לל"ק דאיירי אליבא דרבנן, דלדידהו ליכא קרא לפטורא, וכל הפטור משום טנמאת הגוף הוא רק משום דלאו בני אכילה נינהו, ע"כ לא שניף בזה הך דרבא.

ועכ"פ דלל"ק דקיימא אליבא דרבנן טנמאת בשר וטנמאת הגוף אינם תלויים זב"ז גם לרבא, וע"כ זהו שפסק פן הרמב"ם דחייב משום טנמאת בשר, ואע"ג דפטור משום טנמאת הגוף, וכל"ק אליבא דרבנן, וכמש"נ.

ונראה דלהדיא מוכח פן מן הסוגיא דלל"ק כו"ע ס"ל פרבא, דהנה קשה סוגיית הגמ' בל"ק, להך מ"ד דמפרש דר"ש ורבנן פליגי רק בטנמאת עצמן אבל בטנמאת הגוף כו"ע מודים דפטור, וקשה דהרי מפורש במשנתנו דברים שאין חייבין עליהן משום פגול חייבין עליהם משום נותר ומשום טמא, והיינו על דברים שאין להן מתירין, והך טמא פשיטא דמיירי בטנמאת הגוף, וכמבואר בפרייתא שם דילפינו לה מקרא דאשר יקדישו, דמיירי בטנמאת הגוף, וגם דהרי הקרא אצטריף דלא גילף מפגול דכ"ז מיירי בטנמאת הגוף, וכדתנא להדיא שם טנמאה שהיא בעולה ויורד, ודרי עולה ויורד ליכא אלא בטנמאת הגוף, וכ"ז פשוט ומבואר בהסוגיא דהך טמא מיירי בטנמאת הגוף, וע"ז פליג ר"ש וקאמר דאין חייבין אלא בדברים הנאכלים, הרי להדיא מבואר במשנתנו דהפלוגתא היא בטנמאת הגוף, ואיך קאמר הגמ' דפליגי ר"ש ורבנן רק בטנמאת עצמן ולא בטנמאת הגוף, ובספרא פ' צו תנא גבי טנמאת הגוף ומנין הקומץ והלבונה והקטרת וכו' ת"ל אל הקדשים אשר יקדישו לרבות את כולם, ר' ישמעאל אומר מה שלמים מיוחדים שהם ראויים לאכילה אף כל שראויים לאכילה יצאו עצים ולבונה וקטרת שאינן ראויים לאכילה, ודרי הך פלוגתא דת"ק ור"י היא הפלוגתא של ר"ש ורבנן שבמשנה, הרי להדיא מבואר דהפלוגתא הוה בטנמאת הגוף, וקשה על הך מ"ד דקאמר דפליגי רק בטנמאת עצמן ולא בטנמאת הגוף.

אלא ודאי דלל"ק כו"ע ס"ל פרבא, וע"כ באמת עיקר הפלוגתא של ר"ש ורבנן היא איכא מיעוטא בטנמאת הגוף דבעינו דוקא קדשים הנאכלים אי לא, וע"ז קאמר הגמ' דלר"ש דאיכא מיעוטא דבטנמאת הגוף בעינו דוקא דברים הנאכלים, ופטור מעיקר הדין דטנמאת הגוף, על פן ממילא פטור גם על טנמאת עצמן, משום דרבא דזב"ז תלויין,

משא"כ לת"ק, דליכא מיעוטא לפוטרו מעיקר הדין דטנמאת הגוף, ורק דפטור משום דהווינן דברים שאינם נאכלים ולא חשיבא אכילה, ע"כ לא שייך בזה הך דרבא, ובטנמאת עצמן דרבי קרא דנהבשר חייב, ובטנמאת הגוף דליכא ריבויא פטור.

ולפי"ז זהו דקאמרה הסוגיא, דנהי דעיקר הפלוגתא של ר"ש ורבנן היא בטנמאת הגוף אם איכא מיעוטא לפטור בדברים שאינן נאכלים, מ"מ ליכא שום נ"מ בטנמאת הגוף עצמה, כיון דבלא"ה מיפטור משום דאין בהם דין אכילה, ורק דנ"מ בטנמאת בשר דרבנן קרא, וע"כ לרבנן חייב משום טנמאת בשר, ולר"ש מיפטור משום דרבא דכל שאין בו טנמאת הגוף אין בו גם טנמאת בשר.

ואין זה דוסק במשנתנו, דהרי לא הוזכר להדיא בדברי הת"ק לחייב בדברים שאינן נאכלים, ורק דנכללו בכלל דברים שאין חייבין עליהן משום פגול חייבין עליהם משום נותר וטמא, אשר בזה נכללו גם דברים הנאכלים, וא"כ שפיר י"ל דדברים שאינן נאכלים פטורין גם לת"ק, משום טעמא דלא חשיבא אכילה.

ומזה מוכח להדיא כמש"כ בתירוץ השני, דל"ק אליבא דרבנן פטורא דטנמאת הגוף הוא רק משום דאין בהם דין אכילה, ולא דהוי פטורא בעצם הדין דטנמאת הגוף, ומשום"ה הוא דלא שייך ע"ז הך דרבא, וסחייב משום טנמאת עצמן, וע"כ זהו שפסק פן הרמב"ם כל"ק ורבנן, וכמש"נ.

והנה בתוס' שם הקשו על הך דקאמר בל"ק דבטנמאת הגוף לכו"ע פטור, ונהרי להדיא מבואר בסוגיא שם. דשליש פרישות נאמרו בשלמים אחת לטנמאת דברים שאינן נאכלים, הרי להדיא דחייב גם משום טנמאת הגוף אליבא דרבנן, ותימצו בתוס' דאפילו למ"ד דמחלוקת בטנמאת בשר אבל בטנמאת הגוף ד"ה אינו לוקה היינו רק לענין מלקות אבל פרת פשיטא דאיכא לרבנן, ולפי"ז הרי נסתר מה שהוכחנו דמדלא הוזכר הך דרבא בל"ק ש"מ דשני דינים הם וזהו דרבא אינו מועיל לחיובא כ"א לפטורא, דהרי בדל"ד שם מבואר דהא דטנמאת הגוף וטנמאת בשר תלויין זב"ז היינו דתלוי פרת דטנמאת הגוף במלקות דטנמאת בשר, אבל מלקות דטנמאת הגוף אינו תלוי פלל בטנמאת בשר, וא"כ הרי לא שייך פלל הך דרבא לל"ק, דנימא דכיון דיש בו משום טנמאת בשר יש בו גם משום טנמאת הגוף, דהרי פל הפלוגתא היא רק לענין מלקות דטנמאת הגוף, אבל פרת הרי הבאנו מהתוס' דאיכא לכו"ע, ומלקות דטנמאת הגוף הרי לא תליא פלל בטנמאת בשר, ולא תקשי ג"כ לל"ק דקאמר דבטנמאת הגוף לכו"ע פטור, מהא דבמשנתנו מבואר דפליגי בטנמאת הגוף, ולפי"ז הרי ניחא, דבמשנתנו פליגי לענין פרת והכא קיימא לענין מלקות, וא"כ הרי מוכן השגת הרמב"ם על מה שפסק הרמב"ם כר"ש ולא רבנן, כיון דהא לכולהו לישני דכרת חייבין לרבנן גם על דברים שאינן נאכלים.

ולדעת הרמב"ם צ"ל, דר' אבהו דקאמר חד פרת לדברים שאינם נאכלים ס"ל כמ"ד בין בזו ובין בזו מחלוקת, וכדהוכיחו פן התוס' מהא דקאמר הגמ' דטעמא דמ"ד בין בזו ובין בזו מחלוקת דכיון דקרינא בי' והבשר אשר יגע בכל טמא קרינא בי' וטנמאתו עליו, ונהרי בהך קרא דטנמאתו עליו לא הוזכר רק פרת ולא מלקות, וקשה דלמה לן התיקשא ותיפוק לן דהא איכא פרת מיוחד על דברים שאינן נאכלים, אלא ודאי דגם בכרת פליגי, ומאן

דפוטרן פוטרן לגמרי בטומאת הגוף בין מפרת ובין ממלקות, וכרת ומלקות בטומאת הגוף לענין דברים שאינן נאכלים חד דינא להו, וע"כ זהו שמייתי הדין לתיב פרת וממילא דתיב גם מלקות, ולפי"ז הרי מתישב היטב דעת הרמב"ם דפסק פרבנו וכל"ק, וכש"נ.

הלכות עבודת יום הכפורים פ"ה הל"א כל עבודות שעובד בבגדי לכן בפנים בהיכל צריף לעשותן על הסדר שביארנו ואם הקדים בהן מעשה לחבירו לא עשה כלום עכ"ל, ובה"ד שם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת יחזור ויזה מדם השעיר פעם שני' לאחר דם הפר עכ"ל, והוא ביומא דף ס' ת"ר כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום א"ר יהודה אימתי בדברים הנעשין בבגדי לכן מבפנים אבל דברים הנעשין בבגדי לכן מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי ר' נחמני' אומר בד"א בדברים הנעשין בבגדי לכן בין מבפנים ובין מבחוץ אבל בדברים הנעשין בבגדי זהב מבחוץ מה שעשה עשוי, ועיין לעיל בדרך ל"ט דמבואר שם דלר"נ גם דברים הנעשין בבגדי לכן בעזרה סדרן מעכב, וכן מבואר גם הקא בסוגיא דהטעם דצורף פנים האמור בקטורת שחפנה קודם שחיתת הפר ובשעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר דמעפבין הוא רק לר"י, ומשום דלר"נ בלא"ה מעכב, כיון דנעשין בבגדי לכן, ואף דעשייתו היא בעזרה, והרמב"ם שפסק דדוקא עבודות שבהיכל סדרן מעכב, וגם הביא טעמא דצורף פנים, היינו משום דפסק כר"י דאינו מעכב רק בדברים הנעשין בבגדי לכן מבפנים, ומפרש דלר"י גם היכל בכלל פנים דכל האמור בהן מעכב, וזה דלא כפירש"י שפי' דפנים פירושו לפני ולפנים, והיכל בכלל חוץ הוא בזה.

ועיין בלח"מ שהביא מהא דאיתא בזבחים דף מ' על הא דתניא נעשה פאשר עשה וכו' שאם חיסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום, ופריף שם פשיטא חוקה פתיב' בי' וכו' לא נצרכא אלא לר"י דאמר וכו' דברים הנעשין בבגדי לכן בחוץ הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי אימא מדכסדרן לא מעכבי הזאות נמי לא מעכבי קמ"ל, הרי להדיא דלר"י היכל בכלל חוץ הוא וסדר הזאות לא מעכב, וקשה על הרמב"ם שפסק דהיכל בכלל פנים וסדר הזאות מעכב, וצ"ע.

ונראה דדעת הרמב"ם דהיכל גופי' דינו חלוק, והזאות שעל הפרוכת שהוא מן המזבח הפנימי ולפנים דינו כפנים דחוקה פתיב בהו וסדרן מעכב אף לר"י, והזאות המזבח עצמו דינו כחוץ דלר"י לא נאמר בהן חוקה ואין סדרן מעכב.

נדבר זה נלמד מהסוגיא דיומא דף מ' דאיתא שם ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אין מעכב את הפר במתנות שבפנים וכו' שעיר אין מעכב את הפר מאי ניהו אלימא דאי אקדים מתנות הפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים חוקה פתיב בהו וכו' לא דאקדים מתנות דפר במזבח מקמי מתנות דשעיר בהיכל ור"י הוא דאמר דברים הנעשין בבגדי לכן בחוץ לא מעכבי וכו', וקשה כיון דמוקמינו לה כר"י א"כ אמאי נדי הגמ' מאוקימתא קמייתא דאקדים מתנות דפר דהיכל מקמי מתנות דשעיר ולפני ולפנים, דשעיר אינו מעכב בזה את מתנות הפר בהיכל לפסלו, משום דהו דברים הנעשין בבגדי לכן בחוץ דלית בהו חוקה אליבא דר"י.

ועיין בפירש"י שם שתיגרץ דכיון דההקדמה היא למתנות דשעיר דלפני ולפנים ע"כ שפיר יש בהן צד פנים ומועיל זאת לפסול את המתנות שבהיכל אף דהם דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ.

אכן הרמב"ם הרי חולק בזה, וכמש"כ בהל' ב' שם ז"ל וכן שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום אע"פ שהשחיטה בעזרה הרי דמו נכנס לפנים עכ"ל, הרי להדיא דאע"ג דההקדמה היא למתן דמו של פר לפני ולפנים מ"מ חשיב לה הרמב"ם לדברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ, אי לאו משום טעמא דצורך פנים פנים דמי, והיינו משום דכיון דדיינינו לפסול את השעיר מחמת הקדם שחיתתו על פן אזלינו בתר שחיטת השעיר שהיא בעזרה דהוא זה מדברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ, וא"כ ה"נ הכא דאיתנו למיפסל הזאת הפך בהיכל ג"כ דינו דהוא מדברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ, וא"כ קשה הסוגיא דפריד חוקה פתיב בהו, והא פיון דמוקמינו לה כר"י א"כ הא אין פאן חוקה כלל, (ועיין בתוס' ישנים יומא דף מ' שם).

אכן לפי המבואר בדעת הרמב"ם דהיכל גופי' דינו חלוק, ומתנות שבפרונכת מתחשבים מדברים הנעשין בבגדי לבן בפנים, ומתנות שבמזבח הם בכלל דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ, א"כ מתישבת הסוגיא בפשטה, דמעיקרא דאוקמה דאקדים פר לשעיר במתנות שבהיכל, ר"ל על הפרונכת, שפיר פריד הגמ' חוקה פתיב בהו, פיון דהו בכלל פנים דכתיב בהו חוקה אף לר' יהודה, וע"ז הוא דמשני לא דאקדים מתנות דפר דמזבח, ובזה שפיר ליתא עיפובא לר"י, פיון דהם בכלל דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ, וביאור דברי הרמב"ם שכתב בפנים בהיכל, ר"ל בהיכל במקום שהוא פנים, דהיינו על הפרונכת, וכמש"כ בהל' ד' שם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרונכת יחזור וינה וכו', והיינו משום דרק מתנות שעל הפרונכת הם בכלל דברים הנעשין בפנים, אבל מתנות שעל המזבח הם בכלל דברים הנעשין בחוץ, ולית בהו עפובא.

ולפ"ז הרי ניחא היטב קושית הלח"מ על הרמב"ם מהסוגיא דזבחים דסדר הזאות דהיכל לא מעפב לר"י, הרי דהיכל חשוב בכלל חוץ, ולפי המבואר נוקמה במתנות דמזבח, דזה הוי בכלל חוץ גם לדעת הרמב"ם, וכש"נ.

הלכות מעילה פ"ב הל"ה וכן פרה אדומה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר אע"פ שהיא קדשי בדיק הבית הרי נאמר בה חטאת היא עכ"ל, עיין בכ"מ שהקשה ע"ז דהרי קדשי בדיק הבית ג"כ מועלין בהן וא"כ מאי איכפת לן במאי דהויא קדשי בדה"ב עיי"ש.

ונראה לומר, דהנה במנחות דף נ"א דרשינו מחטאת היא דדוקא קודם שריפה מועלין בה ולא לאחר שריפה, והנה התוס' שם הקשו דלמה לן הך מיעוטא דהיא תיפוק לן דקי"ל בכל הקדשים דלאחר שנעשו אפר אין מועלין בהן, ותירצו דטעם דהתם משום דאין לה דבר שנעשית מצותו ומועלין בו אבל הכא אפתי לא איתעביד, ר"ל משום דעיקרה להזאה קיימא.

והנה בפרה אדומה הרי קי"ל דחטאת קריני' רחמנא, ולכאורה נראה דנהי דעדיין עומדת לאחר שריפה להזאה, דזהו עיקר הדין של פרה אדומה שיהא האפר שלה מטהר, אבל מ"מ הך דינא דחטאת קריני' רחמנא הרי לא שייך אלא במעשה ההקדבה, אבל לאחר

שנעשית בכל מצותי' תו ליכא בה דינא דחטאת, אלא דאפר שלה יש לו דין טהרה דהוא מילתא באנפי נפשי' ואין זה נוגע כלל לדין חטאת שלה, ולפ"ז צ"ע כמה שכתבו התוס' דהכא לא חשיבא נעשית מצותה פינון דעומדת עוד להזאה, ונהרי מ"מ הו דינא דחטאת כפר פקע מינה, וא"כ הרי שוב לאו בת מעילה היא.

אכן נראה דכ"ז הוא אם באנו לדון בה דין קדושת הגוף, אז בנדאי הוי דינא דכינון דכלו מעשיה ודין מעשה חטאת שבה שוב לית בה דין קדושה כלל, אע"ג מאחר דעיקר קדושת פרה הויא קדושת דמים, א"כ אע"ג דבטל דין חטאת מינה, מ"מ קדושת דמים שבה לא פקעה, וזהו שכתבו התוס' דכינון דקיימא להזאה לא מיחשב עדיין נעשית מצותה, ר"ל וצריכה להיות בקדושת דמים שלה, ושפיר הויא בת מעילה, אי לאו משום הקרא דחטאת היא, דילפינו מיני' דכשנעשית אפר פקע גם דין קדושת דמים שלה.

ולפ"ד זהו ביאור דברי הרמב"ם שכתב אע"פ שהיא פקדשי בדה"ב, ר"ל וא"כ הרי הי צריק להיות בה מעילה גם לאחר שנעשית אפר, וע"ז מסיק שהרי נאמר בה חטאת היא, ר"ל דרבזמן שחטאת היא היא דקדושה בקדושת דמים, אבל לאחר שרפיה דפקע מינה הדין דחטאת היא, אז ממילא פקע מינה גם קדושת דמים שבה, ואין מועילין בה עוד, וכסוגית הגמ' דמנחות, וכמש"נ.

והנה באמת נראה, דלא שייך דין נעשית מצותו רק בקדשי מזבח, או גם בקדושת דמים של מזבח, דעיקר קדושתו למצותו, משא"כ בקדשי בדיק הבית, דנעשה ע"י ההקדש קנין גבוה בעצם הדבר המוקדש, ולא איכפת לן כלל אם חזי למצותו אם לא, וא"כ הרי לא שייך בו לומר שוב נעשית מצותו, פינון דאין קדושתו תלוי' במצותו.

וקדשים שמתו יוכיחו, דמבואר במעילה דף ט"ו דרק קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה אבל קדשי בדה"ב אף לאחר שמתו אית בהו מעילה, משום דלא יהא אלא דאקדוש אשפה לבדה"ב דמועילין בה, ועיין בתוס' שם שהקשו דמאי דמיון הוא קדשים שמתו לאשפה הא אשפה ראו' לפדות אבל קדשים שמתו לא חזינו לפדי' פינון דאינם בני העמדה והערקה, ומירצו דאתיא כמ"ד קדשי בדה"ב א"צ העמדה והערקה, אכן צ"ע על הרמב"ם שפסק בפ"ה מהל' ערכין דגם קדשי בדה"ב צריכין העמדה והערקה, ומ"מ פסק בפ"ג מהל' מעילה דקדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה, ומשמע דקדשי בדה"ב אית בהו מעילה אף לאחר שמתו, וצריק טעם למה, אלא ודאי משום דרק קדשי מזבח שקדושתו למצותו להכי כשמתו ולא חזינו תו למצותו פקע מיניהו דין קדשי ד' ולית בהו מעילה, משא"כ קדשי בדה"ב, דהו של הקדש בקנינם, א"כ לא שייך בהו כלל דין מתו, ולא איכפת לן כלל מה דלא חזינו תו למצותו, פינון דעכ"פ הרי הו קנין גבוה, שפיר מועילין בהו.

אשר לפ"ז, גם לענין הו דינא דנעשית מצותו, נראה דחזינוו רק בקדשי מזבח, דקדושתו היא למצותו, וע"כ כשנעשית מצותו פקעה קדושתו, משא"כ בקדשי בדה"ב, דאין הקדשן תלוי במצותו, לא שייך בהו כלל דין נעשית מצותו, כמו דלא שייך בהו דין מתו.

האומנם דהך דינא דנעשה מצותו ודהך דינא דקדשים שמתו שני דינים נפרדים הם, דבקדשים שמתו הלא רק מעילה הוא דלית בהו, הך מקדש קדשי, משא"כ בנעשה מצותו, דעיקר קדושתו פקעה מינייהו עי"ז.

אכן נראה, דמ"מ חד טעמא להו, דמדחזינן דלא חזיל בקדשי בדה"ב דין מתו, מטעמא שכתבנו שקדושתו אינה למצותו, א"כ ממילא דהוא הדין דלא שייך בהו דין נעשית מצותו ג"כ, כיון דקדושתו אינה שייכה לכל למצותו, וכש"נ.

אשר לפ"ז הרי מתישבא קושית התוס' שהקשו דלמה לן מיעוטא דחטאת היא, ותיפוק לן דבלא"ה אין מעילה באפירה, דהרי כבר נעשית מצותה, אכן לפי המבואר הרי ניחא, דכיון דפרה קדשי בדיק הבית היא, א"כ הרי לא שייך בה כלל הך דינא נעשית מצותו, וגם בלאו הך טעמא דקיימא להזאה, ג"כ צריכינן למיעוטא דחטאת היא להוציאה מידי מעילה, דכל קדשי בדה"ב מועלין בה לעולם אף שאינה ראוי' לכלום.

ומוכן היטב גם דברי הרמב"ם, כיון דתרי דיני בקדושתה, שם חטאת שהיא עיקר דינא דפרה אדנומה, ושם קדושת בדה"ב, ומשום דין בדה"ב הלא הי' צריך להיות בה מעילה לעולם, ואף דהגזה"כ דחטאת היא הוא דבא לאורויי דגם קדושת בה"ב שבה תלוני' בדין חטאת, ולהכי הוא דפקע מינה דין מעילה כשנעשית אפר, ונהו שהוסיף הרמב"ם טעמא שיהי נאמר בה חטאת היא, ודברי הרמב"ם הן עצמן הסוגיא דמנחות, וכש"נ.

פ"ח הל"א הפועלים שהם עושין בהקדש אע"פ שפקדו עמהן מזונות לא יאכלו מגרוגרות של הקדש ואם אכלו מעלו אלא ההקדש נותן להם דמי מזונות, הדין פרשיני הקדש ה"ז חוסם את הפרה שנאמר לא תחסום שור בדישו דיש הראוי לו עכ"ל, והוא במעילה דף י"ג עיי"ש, ובפ"ב מהל' שכירות הל"ה ז"ל אין הפועלים אוכלין בשל הקדש שנאמר בכרם רעה עכ"ל, והדרשה הזו מפונרשת בב"מ דף פ"ז עיי"ש, אכן עיי"ש בתוס' שהקשו דלמה לנו לקרא דרעה למעוטי הקדש ותיפוק לן מקרא דדישו, דהא מקשינן חוסם לנחסם בדרך פ"ט שם לענין גמר מלאכה, וא"כ ה"נ גילף פועל משור לענין הקדש, ולמה לן קרא דרעה למעוטי הקדש, עיי"ש בדבריהם.

ונראה לומר, דהנה אע"ג דחוסם ננחסם שוין בדינייהו, מ"מ הרי חלוקין בעיקר חיובם, דפועל עיקר חיובו מקרי דבר שבממון וזכות, ואע"ג דמשל שמים הוא אוכל, היינו דאין לו התחייבות על הבעה"ב, וכדקאמר הגמ' הנ"מ לענין ליתן לאשתו ובניו, אבל הא מיהא דיש לו רשות לאכול, וזה הוי דין זכות ממון, וראוי לנה מהא דמבואר בסנהדרין דף נ"ז יעו"ש בפירש"י וברמב"ם פ"ט מהל' מלכים דבן נח אצל ב"נ אוכל, ואם נימא דלא הוי רק מצוה על הבעה"ב, א"כ מהיכי תיתי נהוג זאת בב"נ, אלא נדאי דהוי דין ממון, ולהכי הוא שנוהג בב"נ דהרי הוא בכלל דינים וגזל, אכן בשור הרי לא הוי הך לא תחסום רק איסור לאו ולא דין ממון וכדחזינן דנוהג גם בבקמתו, ובקמת עצמו לא שייך דין ממון להבהמה על הבעלים, וכן חזינן דב"נ אינו מוזהר על חסימת בהמה, וכמבואר בב"מ דף צ' נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום, והיינו משום דלא הוי רק איסורא על הבעלים, וע"כ לא שייך זאת גבי ב"נ.

והנה יעו"ש בתוס' שהקשו דלמה לנו קרא דרעה למעוטי הקדש ותיפוק לן דאסור משום איסור מעילה, ותירצו דס"ד דשרי כמו איסור גזל, וקשה לפ"ז מהא דאיתא לקמן בדרב ז"ב דפועל נזיר אינו אוכל בגפן, הרי דלא ילפינו למשרי איסורא מהא דאוכל משל בעלים, ומ"ש הקדש דצריף מעוטה, וכן עיניו לקמן דף צ' דמבואר שם בסוגיא דפועל אינו אוכל במעשר שני חוץ לחומה, וכבר הקשו בתוס' שם דאמאי לא יהא נזיר כמו הקדש אי לאו קרא דרעה.

וע"כ נראה לומר, דבאמת לא שייך למילף כלל שאר איסורין מגזל, מלבד דאיסורא מממונא לא ילפינו, אלא דבפועל לא דהותר איסור גזל, כי אם דעי"ז דהתירה התורה לפועל לאכול בקמת חבירו ממילא אין זה גזל כלל, משא"כ בנזיר ומעשר שני חוץ לחומה ושאר איסורין דהרי הן באיסורן א"כ מהיכי תיתי יהא מותר הפועל באסור לו, ולא צריף קרא למעוטי כלל.

והא דאצטריף קרא דרעה למעוטי הקדש, נראה דהוא משום דהוה איסורא דמעילה דרשינו במעילה דף י"ח כי תמעל מעל אין מעל אלא שינוי, דמבואר בזה דכל יסוד איסור מעילה הוא משום דין גזל הקדש, וכן מוכח מהא דמעילה שיעורו בפרוטה וצירף את המעילה לזמן מרובה ואכילתו ואכילת חבירו מצטרפין, אשר כ"ז הוא משום דדין גזלה ב', וליהכי הוא דמצטרף בכל גונו, ושיעורו בפרוטה כדין גזל.

אשר לפ"ז יש לומר, דבפועל דנתנה לו התורה רשות לאכול, ויש לו זכות אכילה, א"כ ממילא דאין פאן מעילה כלל, כיון דבזכיתו קאכיל, ומפקע גם מגזל הקדש כמו מגזל הדיוט, והנה צריף להיות דגם בהקדש נוהג דין היתר פועל כמו בהדיוט, וע"ז הוא דבא הקרא דרעה למעוטי הקדש.

אשר כ"ז לא שייך רק בהקדש, דאיסורי' דומה לדין ממון בזה דיש לומר גבי' דעי"ז זכות פועל יהא מיפקע איסורא דבי', משא"כ בנזיר ומע"ש חוץ לחומה ושאר איסורין דאין איסורן תלוי בדין זכיתו באכילתו, א"כ נדאי דפועל ושאר אנשים שוין, ונהרי הוא באיסורי' ולא צריף קרא למעוטי.

והנה כ"ז לא שייך אלא בפועל, דהוי דין ממון, שיש לו רשות לאכול, וע"כ לא הוי גזל, משא"כ בשור דלא הוי דין ממון, ורק איסורא איכא על בעה"ב מלאו דלא תחסום, וא"כ הא ליכא מידי דלישרי לאיסורא דהקדש.

ולפ"ז הא ניחא הא דצריכינו לקרא דרעה למעוטי הקדש, ולא ילפינו זאת מקרא דדישו, דהנה בדברי הרמב"ם הרי מבואר דהא דממעטינו הקדש מקרא דדישו היינו משום דבעינו דיש הראוי לו, והקדש לא הוי ראוי לו.

דאסור להאכילו דבר הקדש, וא"כ הא לא שייך זאת אלא גבי שור, דליכא מידי למשרי איסורי', משא"כ בפועל דהוי דין ממון, וא"כ הא נפקע איסורא דהקדש, וא"כ שפיר מקרי ראוי לו, ולא נוכל למילף כלל פועל משור, ושפיר אצטריף למיעוטה דרעה.

וליהפוך ג"כ לא קשה, דליכתוב רעה ולא ליבעי דישו, דנילף שור מפועל, דלפמש"נ נראה דכל הוה מעוטה דרעה דממעטינו הקדש לא בא למעוטי הקדש מעצם דין אכילת פועל, כי אם דהמעוט הוא להפקעת זכותא, דבהקדש אין לו להפועל זכות אכילה, והכי

נראה מהא דנוהג דין אכילת פועל גם בשל נכרי, ואם נימא דהמיעוט דרעה הוא בעיקר הדין אכילה שאין דין זה נוהג אלא ברעה, א"כ מ"ש נכרי מהקדש, ונהרי בכ"מ נכרי לאו רעה הוא, אלא ודאי דכל המיעוט דרעה הוא רק על הפקעת הזכות, דבהקדש פקע זכותו, ובה שפיר חלוק הקדש מנכרי, ועוד דבנכרי איפא ק"ו אם הותר לפועל לאכול בישראל בנכרי לא כש"כ, ולהכי הוא דממעטינן רק הקדש ולא נכרי, וא"כ ממילא לא שייך לומר שיהא הך דינא נוהג גם בשור, פנין דבשור אין זה פלל מדין זכות שיש לו על הפעלים והתבואה, וכל דינו הוא רק שלא יחוסם בשעת מלאכה, אשר זה לא שייך פלל למילפי מהפקעת זכות פועל, ולהכי הוא דצריכין למיעוטא דדישו, דכל דיש שאינו ראוי לו לית בי דין חסימה פלל.

ולפ"ז שפיר צריכין להתרי קראי דרעה ודישו פנין דלא ילפי מהדדי, וכש"נ. ובאמת נראה, דאפילו אם נימא דמעילת הנאה אינה מדין גזל הקדש, ג"כ ניחא כמש"כ, דמ"מ הא ודאי דהפקעת דין מעילה שייכא לדין ממון, ושע"ז שיש להפועל זכות אכילה שפיר נוכל לומר דע"ז יפקע איסור הקדש מיני, פנין דברשות קאכיל, ויש לו זכות על אכילתו.

אלא דגם זה ודאי דאיסורו הוא משום גזלה, ומחנור היטב כמש"כ. ועיין בקידושין דף מ"ג דאמרינן שם דמודה שמאי באומר לשלוחו צא בעול את הערונה ואכול את החלב שהוא חייב ושולחיו פטור שלא מצינו בכה"ת פולה זה נהנה וזה מתחייב, ובתוס' שם ז"ל וא"ת והא איפא מעילה שאם אמר הגזבר לשליח אכול כפר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דחייב המשלם ואמאי זה נהנה וזה מתחייב הוא, וי"ל דמעילה לא מתחייב המשלם ע"י הנאת השליח וכו' דמיד דאגבהי' שליח קניי' והיא שעמא חייב משלם עכ"ל, אכן עיין ברמב"ם בפ"ז מהל' מעילה הל"א שכתב ז"ל אמר לשלוחו תן לאורחים חתיכה חתיכה של בשר וכו' אמר להם השליח טולו שתיים שתיים מדעתי שניהם מעלו וכו' במה דברים אמורים פשהו החתיכות מקדשי בדיק הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שיהי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכה"ת פולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר עכ"ל, והכא הרי בע"כ קאי פשהמעילה היא על האכילה ולא על ההגבהה, דאי על ההגבהה הא ליכא איסורא דבשר עולה, ובע"כ דקאי פשהמעילה היא על האכילה, וא"כ הא קשה למה הוצרך הרמב"ם לטעמא דאין שליח לדבר עבירה ותיפוק לי' דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב וקנושית התוס'.

אכן לפמש"כ הרי ניחא, דכיון דכל עיקר איסורא דנהנה דמעילה הוא רק מדין גזלת הקדש, א"כ ממילא שוב לא שייך ע"ז הדין דל"מ זה נהנה וזה מתחייב, פנין דאין עיקר חיובו מדין הנאה ורק מדין גזלה, א"כ הרי היא ככל גזילות דעלמא שלא ע"י הנאה, ואף דהא איסורא דבשר עולה הוא איסור אכילה, ושייך בי' הדין דזה נהנה וזה מתחייב, אבל הרי זה אפתי לא מהניא לבטל השליחות לענין איסורא דמעילה, דרק בדבר עבירה הוא דהוי דינא דכל שיש בהשליחות דבר עבירה ממילא בטלה השליחות לגמרי, משא"כ בזה נהנה וזה מתחייב, נהי דעל חיובא דבשר עולה שהוא משום הנאה לא חייילא דין שליחות.

אָבֵל עַל חַיּוּבָא דְמַעֲלָה שֶׁהוּא מִדִּין גְּזֵלָה שְׁפִיר חֲזִינְיָא דִּין שְׁלִיחוֹת, וְע"כ זֶהוּ שֶׁהוּצָרָף הֶרֶמְב"ם לְטַעְמָא דְאִין שְׁלִיחַ לְדַבְרַי עֲבִירָה, וּמִינִישְׁבַּת הֵיטֵב קוֹשְׁיַת הַתּוֹס', וְכש"נ.

אֵלָא דצ"ע עַל דְבִרְיָנוּ, דְלפ"ז הָא נִמְצָא דְכָל הַקְרָא דְדִישׁוּ צְרִיכִינוּן רַק לְמַעַט הַקְדָּשׁ שְׁלֵא יִהְיֶה בְּכֻלָּל הַלְאָו דְלֵא תַחֲסוּם, אֲבָל אִיסוּרָא דְהַקְדָּשׁ פְּשִׁיטָא דְאִיפָא וְלֵא צְרִיכִינוּן פְּלִל קְרָא לְזֵה, פִּינּוּן דְלִיפָא מִיָּדִי לְמִשְׁרֵי לְאִיסוּרֵי, וְא"כ לְמָה פְּתַב הֶרֶמְב"ם הֵךְ דִּינָא דְיִלְפִינוּן מִקְרָא דְדִישׁוּ בַהֲל' מְעִילָה, וְהָא מֵאֲחַר דְהִילְפוּתָא מִקְרָא דְדִישׁוּ אִינְהָ שְׁיִיכָה פְּלִל לְדִין אִיסוּרָא דְהַקְדָּשׁ, וְרַק לְדִין הַלְאָו דְלֵא תַחֲסוּם, א"כ הָא הו"ל לְכַתּוּב זֹאת בַּהֲל' שְׁכִירוֹת, דְהֵתֵם הוּא מְקוּם הַדִּין דְחֲסִימָה, וּמִדְכַתּוּב זֹאת בַּהֲל' מְעִילָה ש"מ דְבְּלָאוּ הַקְרָא דְדִישׁוּ הו"א דְמִתְרַם גַּם בְּשֵׁל הַקְדָּשׁ, וְרַק מִשׁוּם הַקְרָא דְדִישׁוּ הוּא דְאִיפָא אִיסוּרָא דְמַעֲלָה, וְהֵדֵר קִשָּׁה דְלָמָּה לָנוּ לְקָרָא דְרַעְפָּה, וְתִפּוּק לּוֹ מִקְרָא דְדִישׁוּ, פִּינּוּן דְפוֹעֵל וְשׁוּר תְּרוּנֵיהוּ שׁוֹיֵן הֵן בְּדִינוּ.

אֲכַן נִרְאָה, דְצִפְקִילוּ אִם נִימָא פֶּן, דְגַם בְּשׁוּר אִי לָאו הַקְרָא דְדִישׁוּ דְמַמַּעַט הַקְדָּשׁ מִדִּין חֲסִימָה הִי הַדִּין דְמִתְרַם גַּם בְּשֵׁל הַקְדָּשׁ, מ"מ הָא וְדִאי דְאִין בְּהִיתְרוּ דִּין הַפְּקַעַת הַקְדָּשׁ, פִּינּוּן דְאִין בּוּ דִין זְכוּת אֲכִילָה, וְהָא דְהִי גִיתֵר בְּאֲכִילַת הַקְדָּשׁ נִרְאָה דְהוּא מִשׁוּם דְבִאֲמַת הַרִי שְׁשׁוּר לָאו בֵּר מְעִילָה וְאִיסוּרָא הוּא פְּלִל, וְרַק דְעֵצִים הַהַקְדָּשׁ אִית בִּי דִין בְּהַחֲפָצָא דְאִינוּן נֶאֱכָל לְבַהֲמָה, וְע"כ ע"ז הוּא דְהִנְהָ מְהַנִּי הַלְאָו דְלֵא תַחֲסוּם, דְכִינוּן דְבְּרִשׁוֹת קְאֲכִיל ע"כ מִמִּילָא דְהַהַקְדָּשׁ נֶאֱכָל לּוֹ אַף פְּשָׁהוּא בְּהַקְדָּשׁוֹ וְאִיסוּר הַקְדָּשׁ שְׁבוּ.

וְלפ"ז הַרִי מִמִּילָא דְשׁוּר וְפוֹעֵל שְׁנֵי דִינִים הֵם, כְּמִש"כ לְמַעֲלָה, דְהָא וְדִאי דְבְּפוֹעֵל דְהוּא בֵּר מְעִילָה א"כ בְּע"כ דְלֵא מִשְׁתְּרֵי בְּהַקְדָּשׁ רַק ע"י דִּין הַפְּקַעַת הָאִיסוּר, שְׁזֵהוּ רַק ע"י דִּין זְכוּת אֲכִילָה שְׁיֵשׁ לּוֹ, מִשָּׂא"כ בְּשׁוּר, דְהַפְּקַעַת אִיסוּרָא לִית בִּי, וְהִיתְרוּ הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּהַקְדָּשׁוֹ וְאִיסוּרֵי.

וּמִמִּילָא דְצְרִיכִינוּן לְהַתְרֵי קְרָאֵי דְרַעְפָּה וְדִישׁוּ, פִּינּוּן דְשְׁנֵי דִינִים הֵם, וְאִין לְמִילְפִינְהוּ זמ"ז, וְכש"נ. וְהִנְהָ כ"ז לֹא שְׁיִיף אֵלָא לְדַעַת הֶרֶמְב"ם, דְהַמְיַעוּט דְדִישׁוּ הוּא דְבְּעִינּוּ דִישׁ הַרְאֵי לּוֹ, וְהִיתְרַם חֲסִימַתּוּ הוּא מִשׁוּם אִיסוּרָא דְהַקְדָּשׁ, אֲשֶׁר ע"כ שְׁפִיר נוֹכַל לְחַלֵּק, דְבְּפוֹעֵל דְדִין זְכוּת אֲכִילַתוֹ מִפְּקִיעַ לְאִיסוּרָא דְהַקְדָּשׁ, עַל פֶּן לֹא נוֹכַל לְמִילְפִי מְהָךְ דִּינָא דְדִישׁוּ, מִשָּׂא"כ לְפִירש"י דְהָא דְמַמַּעַטִּינוּן הַקְדָּשׁ מִקְרָא דְדִישׁוּ הוּא מִשׁוּם דְדְרָשִׁינוּ דִישׁוּ שְׁלֵף וְלֹא שְׁל הַקְדָּשׁ, וְא"כ אִין זֶה שְׁיִיף פְּלִל לְאִיסוּרָא דְהַקְדָּשׁ, פִּי אִם דְכָל הַמְיַעוּט עַל הַקְדָּשׁ נֶאֱמַר, וְהִי הֵךְ מִיַּעוּטָא כְּמוֹ הַמְיַעוּט דְרַעְפָּה הָאִיסוּר בְּפוֹעֵל, וְא"כ הִלָּא קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' בְּמִקוּמָהּ, דְלָמָּה לָנוּ תְּרֵי קְרָאֵי, פִּינּוּן דְאִתְקַשְׁוּ פּוֹעֵל וְשׁוּר לְהַדְדִי, וּמָה שְׁכַתְּבֵנוּ דְפוֹעֵל שְׁאֵנִי מִשׁוּם דְזְכוּת אֲכִילַתוֹ מִפְּקִיעַ אִיסוּר הַקְדָּשׁ, ג"כ לֹא שְׁיִיף פְּלִל, דְאִדְרַבְהָ הַרִי יִלְפִינוּן מִקְרָא דְדִישׁוּ דְבְּהַקְדָּשׁ לִיפָא זְכוּת אֲכִילָה, וְע"כ זֶהוּ שֶׁהַקְשׁוֹ הַתּוֹס' דְלָמָּה לָנוּ תְּרֵי קְרָאֵי, וְאִף דְלַדַּעַת הֶרֶמְב"ם שְׁמִפְרֵשׁ דִישׁוּ הַרְאֵי לּוֹ שְׁפִיר נִיחָא כְּמִש"כ.

הַלְכוּת קֶרְבֵּן פֶּסַח פ"ב ה"ו שְׁחָטוּ לְמוּלִים וְנָזַק הַדָּם לְשֵׁם מוּלִים וְעֶרְלִים פְּסוּל שֶׁהִזְרִיקָה חֲמוּרָה שֶׁהִיא עֵיקַר הַקֶּרְבֵּן, שְׁחָטוּ לְמוּלִים שֶׁיִתְפָּרוּ בּוּ עֶרְלִים פְּסוּל שֶׁהִרִי יֵשׁ מִחֻשְׁבַּת עֶרְלִים בְּזִרְיָהּ, שְׁחָטוּ לְאִוְכְלִי לְזִרְקָה דְמוֹ שְׁלֵא לְאִוְכְלִי הַפֶּסַח פֶּשֶׁר וְאִין אָדָם יוֹצֵא בּוּ דִי חוֹבְתוֹ לְפִי שְׁאִין מִחֻשְׁבַּת אִוְכְלִי בְּזִרְיָהּ עכ"ל, מְקוּר דִּין זֶה הוּא בְּפִסְחִים דְף ס"א שְׁחָטוּ לְמוּלִים ע"מ שֶׁיִתְפָּרוּ בּוּ עֶרְלִים בְּזִרְיָהּ ר"ח אָמַר פְּסוּל רַבָּה אָמַר פֶּשֶׁר, ר"ח

אמר פסול יש מחשבת ערלים בזריקה רבה אמר פשר אין מחשבת ערלים בזריקה, ופסוק הרמב"ם כר"ח דיש מחשבת ערלים בזריקה, אלא דעיין בתוס' שם שפיתבו ז"ל ודוקא בשחט למולים ע"מ שיתכפרו ערלים פסיל רב חסדא אבל נזרק לשם ערלים אפילו ר"ח מודה דכשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה עכ"ל, ומשום דדעת התוס' דמחשבת אוכלין ומחשבת ערלים תרונניהו חד דינא להו, ופולגת רבה ור"ח היא רק בחשב בשעת שחיטה, דרבה ס"ל דכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה ע"כ מועיל זאת דלא תשיבא מחשבה הפוסלת כלל, וכל שחשב על הזריקה אינה פוסלת גם בשעת שחיטה, ור"ח ס"ל כיון דבשעת שחיטה מיהא יש מחשבת אוכלין ע"כ פסול, אכן הרמב"ם חולק בזה וס"ל דפולגת רבה ור"ח היא גם בחשב בשעת זריקה, ופליגי אם יש מחשבת ערלים בזריקה, ושאיני בזה מחשבת ערלים ממחשבת שלא לאוכלין.

אכן נראה דהרמב"ם לטעמין אגזיל שכתב בפט"ו מה' פסולי המוקדשין ה"י ז"ל שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה ה"ז פסולה לפי שמשבין מעבודה לעבודה וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה ולפיכך פסולה עכ"ל, הרי שתלה להו דינא דמחשבתין משחיטה לזריקה בטעמא דהוי כאילו חשבה בשעת זריקה, ולא כתב להיפוך דנימא דהא דחשב על הזריקה הוי כאילו חשב על השחיטה עצמה, אלא ודאי דיסוד הו דינא הוא דבעינן דבר הפוסל באותה עבודה שחשב עלי, וזהו עיקר פסולה, והא דמחשבתין מעבודה לעבודה מועיל על חלות הפסול דבעינן שיהא דוקא בשעת עבודה, ואמרינן בזה דמחשבת פסול דזריקה חלה בשעת עבודת שחיטה, אבל הא ודאי דבעינן דבר הפוסל בעבודת זריקה, ובלא"ה לא חל בה דינא דמחשבתין מעבודה לעבודה כלל.

אשר לפ"ז הרי א"א לפרש כלל, דהא דפוסל רב חסדא בשחט למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים, הוא משום דיש מחשבת אוכלין בשחיטה, כיון דביסוד הדין דמחשבתין מעבודה לעבודה בעינן דוקא שיהא דבר הפוסל בזריקה, אלא ודאי דטעמא דר"ח הוא משום דיש מחשבת ערלים גם בזריקה עצמה, וחלוקה מחשבת ערלים ממחשבת שלא לאוכלין, וגם בחשב בשעת זריקה עצמה שזרק לשם ערלים ס"ל לר"ח דמיפסול, ומשום"ה הוא דפוסל בשחט למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים, משום דמחשבתין מעבודה לעבודה.

ועיין בתוס' שם שהקשו לר"ח מהא דתנאי לקמן בדרף ע"ח שחטו לאוכלין לזרוק דמו שלא לאוכלין פסח עצמו פשר, ומפורש שם בסוגיא דהוא משום דאין מחשבת אוכלין בזריקה, הרי להדיא דמחשבת אוכלין של זריקה אינה פוסלת גם בשעת שחיטה, ותירצו דל"ג לזרוק דמו אלא ונזרק דמו, ולפי הגרסא שלנו צ"ל דטעמא דאין מחשבת אוכלין בזריקה קנימא אלקבא דרבה, ולר"ח נימא דהברייתא ר' נתן היא ולא רבנן, וכדמשני שם הגמ' מקודם, וכן עיין בירושלמי ריב"א בשם ר"י שחטו לאוכלין לזרוק דמו שלא לאוכלין פשר אשר לפ"ד התוס' צ"ל דר' יוחנן ס"ל כרבה, אכן לדעת הרמב"ם הרי ניתק בפשיטות, דשאיני מחשבת ערלים דפסלה גם בזריקה לר"ח, ובמחשבת שלא לאוכלין דאין מחשבת אוכלין בזריקה א"כ מפילא דבשחט לאוכלין לזרוק דמו שלא לאוכלין פשר גם לר"ח, ואתאי הברייתא ונהו דירושלמי לכו"ע.

והנה שם בסוגיא תניא יכול יפסול בני חבורה הבאין עמו וכו' ת"ל זאת, ובגמ' שם אליבא דרב חסדא דה"ק ת"ל וכל ערל פולח ערלה פסלה מקצתה לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה ת"ל זאת דאפילו מקצתה נמי פסלה, וכן הוא ברמב"ם ו"ל שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן עכ"ל, ומשום דפוסק כר"ח.

אלא דצ"ע במש"כ אה"כ ו"ל שחטו למולים שיתפפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה, וסתם הדברים בכולה ערלה, ולא נקט גוונא דמקצת ערלים ג"כ פסלה, וצ"ל שפסוק על הדברים שמקודם, והכא לא בא ללמדנו רק דמחשבין מעבודה לעבודה.

אכן י"ל עוד, דהרמב"ם ס"ל דהא דזריקה חמורה דגם מקצת ערלה פסלה בה וזה דבשחיטה לא פסלה רק פולח ערלה עיקר דינו תלוי בחלות הפסול, ובעיקר הדין הוא דנאמר דבזריקה פסלה גם מקצת ערלה ובשחיטה לא פסלה רק פולח ערלה, וע"כ הדבר תלוי בהעבודה שהיתה בשעה שחשב, ולא איכפת לן כלל אם היא מחשבת ערלים של זריקה או של שחיטה, וגם מחשבת ערלים של זריקה אם רק חשב עלי' בשעת שחיטה חזר דינה דמקצת ערלה לא פסלה בה.

ולפ"ז לשון הרמב"ם מכונן, דהא דמקצת ערלה פסלה בזריקה הוא רק בחשב עלי' בשעת מעשה זריקה עצמה, אבל בשחט למולים ע"מ שיתפפרו בו ערלים בעינו דוקא פולח ערלה, וכסתמת לשון הרמב"ם, וכש"נ.

אשר לפ"ז הרי שיטת הרמב"ם מוכרחת מתוך הסוגיא עצמה דמחשבת ערלים פוסלת גם בשעת זריקה, כיון דאדרבה בזה הוא דנאמר דזריקה חמורה דפסלה בה גם מקצת ערלה, ובלא"ה לא משפחינו לדין מקצת ערלות כלל, וכש"נ.

אלא דיש להוכיח בדעת הרמב"ם, דגם בשחטו למולין ע"מ שיתפפרו בו ערלים ג"כ פסלה מקצת ערלה, והוא ממה שהשמיט הדין המבואר בסוגיא שם במחשבת ערלים אם חל בי' פסולא דשינוי בעלים, וצ"ל הטעם בזה, דהנה בפירש"י שם הקשה דמאי נ"מ בזה ותיפוק לן דבלא"ה הפסח פסול משום מחשבת ערלים, ותיקן דנ"מ בזה, דמחשבת ערלים לא פסלה רק במנויין ושינוי בעלים הוא באינן מנויין, וא"כ י"ל דהרמב"ם חולק בזה וס"ל דמחשבת ערלים פוסל גם באינן מנויין, והא דפליגי אם יש שינוי בעלים במחשבת ערלים, י"ל דהרי הסוגיא שם קיימא אם נימא דמקצת ערלה לא פסלה גם בזריקה, וא"כ הא שפיר משפחינו פסול דשינוי בעלים במקצת ערלים דלית בה פסול דמחשבת ערלים, ורק משום פסול דשינוי בעלים הוא דאתינן עלה, אשר לפ"ז הרי ניחא הא דהשמיט זאת הרמב"ם, דכיון דפוסק כל"ק דמקצת ערלים ג"כ פוסלת בזריקה, א"כ הרי ממילא דלא משפחינו כלל פסולא דשינוי בעלים בכה"ג, כיון דלעולם הוא פסול מחמת פסול דמחשבת ערלים.

ולפ"ז הרי מוכח דהרמב"ם ס"ל דגם בחשב בשחיטה ע"מ שיתפפרו בו ערלים בזריקה ג"כ הני דינא דפסלה מקצת ערלה, דאלא"ה הא שפיר צריכינו לפסולא דשינוי בעלים בכה"ג, ולמה השמיט זאת הרמב"ם, אלא ודאי דכל שחשב על זריקה פסלה גם מקצת

עָרְלָה, וְלֹא צָרִיכִינּוּ לְפָסוּלָא דְשִׁינּוּי בְּעָלִים כָּלָל, כִּינּוּ דְשִׁינּוּי בְּעָלִים הוּא ג"כ רַק בְּמַחְשָׁבַת זְרִיקָה דְפָסְלָה בָּהּ גַּם מְקַצֵּת עָרְלָה, וְלִהְיֵי הוּא שְׁהַשְׁמִיטָה הֶרְמֵב"ם, וְכַש"נ.

פ"ב ה"ו שְׁחָטוּ לְאוּכְלִי לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי הִפְסַח כְּשֶׁר וְאִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבְתוֹ לְפִי שְׁאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה עַכ"ל, וּבְפָסְחִים דְּף ע"ח ת"ר שְׁחָטוּ לְאוּכְלִי וְזָרְקוּ דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי הִפְסַח עֲצָמוֹ כְּשֶׁר וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבְתוֹ, וְגִירְסַת הַר"ח לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי, וְלִגְרָסָא זֶה הָרִי מְבֹאֵר לְהִדְיָא דְלֹא כְּהֶרְמֵב"ם דְּבִשְׁחָטוּ לְאוּכְלִי לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, אִם לֹא שְׁנִימָא דְהֶרְמֵב"ם הִי גֹרְס דְאִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, וְזֶה צ"ע דְּהָרִי הִגְמ' בְּעֵינֵי לְאוּכְלִי שֶׁם כַּר"נ דְּאֶכִּילַת פָּסְחִים לֹא מְעַפְבָּא וְלַר"נ הִלֵּא צָרִיף לְהִיּוֹת אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח ג"כ, אוּ דְנִימָא דְגִירְסַת הֶרְמֵב"ם הִיא כְּגִירְסָא שְׁלִפְנֵינּוּ וְזָרְקוּ, דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי, וּבְחֻשָׁב בְּשַׁעַת זְרִיקָה הוּא דְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, מִשָּׂא"כ בְּאִם חֻשָׁב בְּשַׁחֲמִיטָה ע"מ לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי אִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח.

אָבֵל קָשָׁה מֵאִי נ"מ בְּזֶה, הִלֵּא תַרְנוּנִייהוּ חַד דִּינָא לְהוּ דְאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה, וְכַדְחִינּוּ דְהִפְסַח עֲצָמוֹ כְּשֶׁר מִטַעַם זֶה, וְא"כ מ"ש דְּבִשְׁחָטוּ ע"מ לְזָרוּק אִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח וּבְחֻשָׁב בְּזְרִיקָה עֲצָמָה יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, וּבְתוֹס' דְּף ס"א פְּתַבּוּ דְלִהּ גִּירְסָא דְגִרְסִינּוּ וְזָרְקוּ אֲמַרִינּוּ דְבְחֻשָׁב בְּשַׁחֲמִיטָה ע"מ לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי מִיְקָרִי מַחְשָׁבַת שְׁלֵא לְאוּכְלִי בְּשַׁחֲמִיטָה, אֲלֵא דַלְפ"ז הָרִי צָרִיף לְהִיּוֹת גַּם פְּסוּל, אָבֵל הֶרְמֵב"ם דְּפָסַק דְכְּשֶׁר, וְא"כ ס"ל דְּלֹא חֻשְׁבָּא כְּחֻשָׁב בְּשַׁחֲמִיטָה, וְכַדְחִינּוּ הֶרְמֵב"ם לְפִי שְׁאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה, וְא"כ אֲמַאי אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, וְהִלֵּא בְּזָרְק שְׁלֵא לְאוּכְלִי אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח, וּבְאֲמַת דָּאָף אִם גִּימָא דְגִירְסַת הֶרְמֵב"ם הִיְתָה דְאִין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יַד"ח בְּפָסַח ג"כ טַעְמָא בְּעֵי, כִּינּוּ דְאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה אֲמַאי אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוּבְתוֹ.

וְהִנֵּה בְּהַד דִּינָא דְשַׁחְטוּ ע"מ לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי דְהִפְסַח עֲצָמוֹ כְּשֶׁר מִשּׁוּם דְאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה צ"ע, דְּהָרִי בְּדָף ע"ח שֶׁם תַּנְיָא נִמְנוּ עָלֵינוּ חֲבוּרָה אַחַת וְחֲזָרוּ וְנִמְנוּ עָלֵינוּ חֲבוּרָה אַחֲרַת רֵאשׁוּנִים שְׁיֵישׁ לָהֶם כְּזִית אוּכְלִין וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פָּסַח שְׁנֵי אַחֲרֹנִים שְׁאִין לָהֶם כְּזִית אִין אוּכְלִין וְחִיבִין לַעֲשׂוֹת פָּסַח שְׁנֵי, וְהָרִי הָא דְאִין אוּכְלִין הוּא מִשּׁוּם דְאִין הִפְסַח נֶאֱכַל אֲלֵא לְמִנּוּיָיו, הָרִי דְכָל שְׁאִינוּ רְאוּי לְאֶכִּילָה אִין מִנּוּיָיו מִינּוּיָיו כָּלָל, וְהִינּוּ מִשּׁוּם דְכָל עֵינְקָר דִּין מִינּוּיָיו יִלְפִינּוּ לָהּ בְּפָסְחִים דְּף ס"א וְדָף ע"ח מְקָרָא דְאִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְכֻסּוֹ הַפְּתוּב שְׁנָה עָלֵינוּ לַעֲפֹב, וּמִינּוּיָיו יִלְפִינּוּ ג"כ הַד דִּינָא דְלְאוּכְלִי, וּמִמִּילָא הָרִי גַזָּה"כ דְּהִמְנִינּוּ הוּא רַק עַל אוּכְלִי, וְשְׁאִינוּ רְאוּי לְאֶכִּילָה לֹא חָל עָלֵינוּ כָּלָל מִינּוּיָיו שְׁל פָּסַח, וְעַל כֵּן הָאֲחֲרֹנִים שְׁאִין לָהֶם כְּזִית צָרִיכִין לַעֲשׂוֹת פ"ש וְאֲסוּרִין לְאֶכֹּל מְהֵרָאשׁוּן מִשּׁוּם דְאִינוּ נֶאֱכַל אֲלֵא לְמִנּוּיָיו וּלְפ"ז הָרִי גִרָאָה דַּה"ה בְּכָל שְׁאִינוּ רְאוּי לְאֶכִּילָה לֹא חִיבִיל עָלֵינוּ מִינּוּיָיו שְׁל פָּסַח, כְּמוֹ עַל פְּחוֹת מְכֻזֵּית, דְּהָרִי כּוּלְהוּ חַד דִּינָא לְהוּ מְקָרָא דְאִישׁ לְפִי אֲכָלוּ, וְלְפִי זֶה קָשָׁה בְּשַׁחְטוּ ע"מ לְזָרוּק דָּמוֹ שְׁלֵא לְאוּכְלִי אֲמַאי הִפְסַח כְּשֶׁר, נָהִי דְאִין מַחְשָׁבַת אוּכְלִין בְּזְרִיקָה, אָבֵל מִכִּינּוּ דְלֹאוּ בְּר מִינּוּיָיו דְפָסַח הוּא, א"כ הָא לֹא הִינּוּ בְּעָלִים דְהֵאִי פָּסַח כָּלָל, וְנִמְצָא דְנִשְׁחַט בְּשִׁינּוּי בְּעָלִים דְתַנּוּ בְּרִישׁ זְבָחִים דְהִפְסַח פְּסוּל, וְקָשָׁה אֲמַאי הִפְסַח כְּשֶׁר לִפְסַל מִשּׁוּם שִׁינּוּי בְּעָלִים.

וצ"ל עפ"י המבואר בפסחים דף ס"ב דמחשבת ערלים לא הוי שינוי בעלים לרבה משום דדרשינו עליו ולא על חבירו חבירו דנמא דידן' לאפוקי ערל דלאו בר פפרה הוא, ואף ר"ח דפליג הרי מבואר שם דהינו משום דס"ל דמיקרי ראוי לקרפן זה הואיל דאי בעי מתקן נפשי', אבל בקא כו"ע לא פליגי דבעינו בשינוי בעלים ראוי לקרפן זה, וכמבואר בזבחים דף ז' חטאת ששחטה על מי שמחנניב עולה פשרה משום דלא הוי חבירו דומיא דידן', וע"כ בשחטו שלא לאוכליו, דאינו ראוי לפסח ואין בידו לתקן נפשי', וא"כ לא הוי חבירו דומיא דידן', ממילא דליפא הך פסולא דשינוי בעלים, ונפיר הפסח פשר, פינו דשינוי בעלים ליפא הך, ורק דדיינינו מדין פסול דשלא לאוכליו, ובזה הרי קי"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה.

ולפ"ז הרי מוכן היטב טעמו של הרמב"ם שפסק דשחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח פשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו, וכבר הקשינו דכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה אמאי אינו יוצא בו יד"ח ג"כ, ומעתה הרי ניחא, דהנה הרמב"ם בפט"ו מה' פסוהמ"ק ה"ח פסק דחטאת ששחטה על מי שמחנניב עולה פשרה ולא עלתה לבעלים, וכן פסק בה"ט שם דחטאת ששחטה לשם מת פשרה ולא עלתה לבעלים, הרי דהא דבעינו חבירו דומיא דידן' הוא רק לענין לפסול הקרפן, אבל מ"מ אינו עולה לבעלים לשם חובה אף באינו מחנניב פפרה פמותו, וא"כ ה"נ בפסח ששחטו ע"מ לזרוק דמו שלא לאוכליו, דנתבאר דהוי שינוי בעלים, ורק דלא הוי חבירו דומיא דידן', ע"כ נהי דהפסח פשר אבל אין אדם יוצא בו יד"ח, וכמו שפסק הרמב"ם דאף באין חבירו דומיא דידן' לא עלה לבעלים לשם חובה וצריף קרפן אחר.

ולפ"ז יתישב ג"כ מה שהקשינו דמ"ש שוחט ע"מ לזרוק מחשב בזריקה עצמה דתניא דאדם יוצא בו יד"ח, ולפ"ז ניחא, דנימא דהא דמי שאינו יכול לאכול אין מינויו מינוי הוא רק קודם שחיטה, אבל לאחר שפבר נשחט עליו הפסח ואח"כ אינו יכול לאכול שוב לא פקע מינויו מינוי, ונהי דאין הפסח עולה לו, וכדתניא בפסחים דף ע"ח שם דהי' חולה בשעת זריקה אין הפסח עולה לו, אכן זהו רק משום פסולא דאינו יכול לאכול ממנו, ונהי הא דאלו שאינו ראוי לאכילה אין יכולין להמנות ואין שוחטין עליהן הרי ילפינו מקרא דאיש לפי אכלו תכוסו, והך תכוסו הא הוי שחיטה, ומה"ט הא הוי דינא דאין מחשבת אוכלין בזריקה משום דהך תכוסו הוי שחיטה, וא"כ ה"נ לענין לבטל מינויו הוי ג"כ רק עד שחיטה, ונהי דלענין גברא דחזי לאכילה בעינו ג"כ בשעת זריקה, וכמבואר בפסחים דע"ח שם, וילפינו לה ג"כ מקרא דאיש לפי אכלו, אבל מ"מ הא חזינו דלענין מחשבה אמרינו דתלוי בשעת שחיטה ומשום הך טעמא דתכוסו הוי שחיטה, וא"כ ה"נ נוכל לומר לענין ביטול המינוי דזה תלוי רק בשחיטה.

ובלא"ה נראה פו, דקודם שחיטה הרי תנו דנמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט, משא"כ לאחר שחיטה, דאינו יכול עוד להמשך ממנו, וגם דכבר הוקבע הקרפן לבעליו בשחיטה, ולא שייף עוד פלל שיןפקע דין מינוי ובעלים שלו מהקרפן.

אשר ע"כ ממילא דגם באינו יכול לאכול בשעת זריקה, נהי דאין הפסח יכול להקרב עליו, אבל מ"מ אינו פוסל עוד משום שינוי בעלים, פינו דבעליו של הקרפן מיקרי. ולפ"ז הרי ניחא הסוגיא דזרק דמו שלא לאוכליו דאדם יוצא בו יד"ח בפסח, דנימא

דאיירי במי שהי' פריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, דשינוי בעלים לית פאן פיון דכבר הוקבע להיות בעלים בשעת שחיטה, ורק משום מחשבת שלא לאוכליו לחוד הוא דאית בזה, ושפיר אמרינו דכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה על פן אדם יוצא בו יד"ח ג"כ, משא"כ הרמב"ם דאיירי בשחטו ע"מ לזרוק דמו שלא לאוכליו, וא"כ הא אינו ראוי לאכול גם בשעת שחיטה, ונמצא דבטל מינויו, ואיתא במחשבתו גם דין שינוי בעלים, ע"כ שפיר פסק דאין אדם יוצא בו יד"ח, וכש"נ דשינוי בעלים ממי שאינו ראוי לעשות הפסח הפסח כשר ואין אדם יוצא בו יד"ח, וכש"נ.

והנה כבר הבאנו שיטת הר"ח דגריס שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואדם יוצא בו יד"ח, דמבואר מזה דגם בחולה שאינו ראוי לאכול בשעת שחיטה ג"כ לית בי' משום שינוי בעלים.

והטעם בזה נראה, דהרי באמת דין מנויין ודין בעלים שני דינים הם, ומנויין הוי גזה"כ בפסח, והרי בפסחים דף ע"ח מצרכינן קראי דמינוי מעפב לפי אכלו תכנסו ומפסח נפשות, ואם נימא דמינוי הוא משום בעלים הרי לא צריכינן קראי לזה, דדין בעלים נוהג גם בכל הקרבנות, והרי מחשבת מנויין איפא בשחיטה, וכדתנן בדרף ס"א שחטו שלא למנוייו פסול, ושינוי בעלים הוא רק בזריקה, וכדאיתא בדרף ס"א שם, אלא ודאי דדין מנויין הוי גזה"כ בפסח, מלבד דין בעלים הנוהג בכל הקרבנות, אלא דזה אמת דאם לא יוכל להתמנות על הפסח ממילא לא הוי בעלים, דהרי נמנין ומושכין את ידיהם מפסח לפסח, הרי דע"י המינוי הוא דנעשה בעלים, וע"כ שפיר קם דינא דאם אין חל מינויו שוב לא הוי בעלים, אבל הא מיהא דבעצם הדינים שקהם שני דינים הם, דין מינוי של פסח ודין בעלים של קרבן.

אשר ע"כ נראה, דאע"ג דאם אין מינוי ממילא אינו בעלים פלל, מ"מ כ"ז הוא אם לא חל מינויו פלל, כגון שמשוה את ידו מהפסח, דבטל כל עצם מעשה המינוי לגמרי, ואין פאן במה שיחשב בעלים, משא"כ בנתמנה על הפסח, ורק שבשעת שחיטה אינו ראוי לאכילה, דבאמת לא הופקע עצם מעשה המינוי, ואם הי' חוזר ונעשה ראוי לאכילה בשעת שחיטה באמת הי' הפסח קרב עבורו ועולה לו, משום דלא הופקע עצם המינוי שלו, ורק מגזה"כ האמור בפסח דבעינן חזי לאכילה ואלא"ה אינו בר הקרבת ק"פ משום זה הוא דהופקע מינוי דין מינוי של פסח, והרי הוא בכלל אינו מנוי עליו, א"כ י"ל דכ"ז הוא לענין דין מנויים האמור בפסח, אבל לענין דין בעלים של קרבנות, בזה כל שעצם מעשה המינוי לא פקע ממילא לא פקע גם דין בעלים שלו, אף אם לא חזי לאכילה ואינו בר הקרבה דפסח, מ"מ בעליו של הקרבן מיקרי, וממילא דאינו בכלל שינוי בעלים.

ובאמת דמדין איסור אכילה דשלא למנוייו לא שייך פלל למידן לענין דין שינוי בעלים, דדין אכילה שאני, דאין דינה תלוי רק בעצם חלות המינוי אם הוא מנוי על הקרבן אם לא, כי אם דבעינן עוד שהקרבן בדין הקרבתו? הא קרב עבורו ועולה לו בתורת ק"פ לבעליו, ואם אף בדין הקרבתו הוי דינא שהפסח לא יוכל להקרב עבורו ולא עולה לו הרי הוא אסור באכילתו משום שלא למנוייו, וגם בחלים בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה דלא פקע שוב דין בעלים ומנויין מינוי, מ"מ פיון דאין זורקין עליו ג"כ הוא אסור באכילתו.

ולפ"ז י"ל, דכל שנתמנה עליו פדין, אף אם הי' חולה בשעת שחיטה, מ"מ שוב לא פקע מינויו מיני' לענין דין מחשבת שינוי בעלים, וגם מחשבת שלא למנויו ג"כ לית בי', ורק לענין דין איסור אכילה הוא דאית בי' דין שלא למנויו אבל לא לענין דין פסול מחשבה, וכדתנן במתני' מחשבת שלא לאוכליו ומחשבת שלא למנויו בתרתי, דמשמע מזה דבמחשבת שלא לאוכליו ליתא למחשבת שלא למנויו, וממילא דלא הוי בכלל שינוי בעלים ג"כ.

אשר ע"כ מתישבת היטב גירסת הר"ח דשחטו לאוכליו ע"מ לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח פשר ואדם יוצא בו יד"ח, דנימא דאיירי דהי' חלים בשעת מינוי וכל מינוי פדין, ורק בשעת שחיטה הוא דנעשה אינו ראוי לאכילה, וע"כ לית בי' עוד משום שינוי בעלים, ורק מחשבת שלא לאוכליו לחוד אית בי', וכיון דאין מחשבת אוכלין בזריקה שפיר יוצא בו יד"ח, ומינשבת שפיר גירסת הר"ח.

וכבר נתבאר דהרמב"ם פליג בזה וס"ל דכל שהוא חולה בשעת שחיטה פקע מינוי' דין מינויו לגמרי, ומועיל זאת גם להחשב מחשבת שינוי בעלים, ולהכי הוא שפסק דאין אדם יוצא בו יד"ח, וכש"נ.

ונראה דמקור דברי הרמב"ם הוא מהסוגיא דפסחים דף ס"א דאיתא שם שחטו למולין ע"מ שיתכפרו בו ערלים בזריקה וכו' ר"ח אמר פסול יש מחשבת ערלים בזריקה רבה אמר פשר אין מחשבת ערלים בזריקה, אמר רבה מנא אמינא לה דתניא וכו' אלא לאו הכי קתני ת"ל וכל ערל פולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה וכ"ת ה"ה לזריקה דכולה ערלה מיהא פסלה ת"ל זאת וכו' ור"ח אדרבה לאינדף גיסא ת"ל וכל ערל פולה ערלה פסלה וכו' אבל זריקה אפילו מקצתה נמי פסלה וכו' מתקיף לה רב אשי וכו' דילמא האי וכל ערל משמע פל דהוא ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא פולה ערלה לא פסלה ל"ש בשחיטה ול"ש בזריקה, אלא א"ר אשי ר"ח ורבה בהאי קרא קמיפלגי ונרצה לו לכפר עליו עליו ולא על חבירו רבה סבר חבירו דומיא דידן' וכו' לאפוקי האי ערל דלאו בר פפירה הוא ור"ח סבר האי ערל נמי וכו' בר פפירה הוא הואיל דאי בעי מתקן נפשי', והנה רש"י פי' שם דלפי הך אוקימתא דרב אשי לא מיירי פלל בערלים מנויין, רק בערלים שאינן מנויין, ומדין שינוי בעלים הוא דפסול לר"ח, ולא משום מחשבת ערלים הוא דמפסל, דאדרבה אי לאו ערלים הי' פסול לכו"ע משום שינוי בעלים, ורק בערלים פליגי אי מיפסיל משום שינוי בעלים או לא, וזה צ"ע דפשוטות הסוגיא משמע דמשום מחשבת הערלים הוא דפסול, וכמו שסברה הגמ' מתחלה.

אכן לפמש"כ לעיל בדעת הרמב"ם הא נמצא דבאמת פל מחשבת ערלים יש לפסלו גם מדין שינוי בעלים, כיון דערל אינו בר הקרבת ק"פ, וכמבואר ביבמות דף ע"א דערל אימעיט בין מעשי' ובין מאכילה, א"כ הרי י"ל דגם הפסול ערלות מפקיע הדין מינוי שלו, וגם דהא ערל הוא בכלל הנה שאינן ראויין לאכילה, והוא זה פסול שלא לאוכליו דמפקיע המינוי לדעת הרמב"ם, ואע"ג דערל שאני מחולה, דבערל לא שייך לומר שיופקע המינוי כיון דיש בידו למול, אכן י"ל דמ"מ הערלות שהיא בשעת שחיטה גורמת להפקיע מינויו מפסח זה, כיון דעכ"פ יש בו פסול ערלות, וממילא דמחשבת ערלים חשיבא שינוי בעלים לדעת הרמב"ם כמו מחשבת שלא לאוכליו.

אשר לפ"ז נוכל לומר, דהרמב"ם מפרש דבאמת גם לפ"מ דמשני רב אשי מיירי פלוגתא ר"ח ורבה בערלים מניין, [נהא דלא פסלה משום ערלות אף לרבה, י"ל דאיירי במקצת ערלה דלא פסלה לר"א], ורק מפתח מתשבת הערלות הוא דקפסיל ליי ר"ח, משום דהערלות גורמת להפקיע מינויו מהפסח, והוי שינוי בעלים, ורק דר"א בא לומר דלא מיירי פלוגתניהו מפתח פסולא דערלה ורק מפתח פסולא דשינוי בעלים שיש במתשבת ערלים, ומינושבת היטב הסוגיא בפשטה דהפסול בא מפתח המתשבת ערלים, וזהו יסוד דינו של הרמב"ם דאינו ראוי לאכול מפקיע המינוי ויש בו משום שינוי בעלים, כמו הפסול דערלות המבואר בפסוגיא, ולהכי הוא שפסק דאין אדם יוצא בו יד"ח, וכש"נ.

פ"ה ה"ז וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל, והכ"מ הקשה אטו קטן בר חיובא ופטורא הוא, וכוננתו היא מהא דמבואר בר"ה דכ"ח דאם אכל מצה כשהוא שוטה ונשתפה לא יצא ידי חובת מצה, פיון דהי' אז בר פטורא בשעת קיום המצוה, והי' בקטן אם אכל מצה דלא יצא ידי חובתו לכשהגדיל, וא"כ מ"ש בפסח דפטור לעשות פ"ש לכשהגדיל, ואיך מיפטר במה ששחטו עליו בראשון, פיון דהי' אז פטור מפסח, ותיגרץ הכ"מ בשם הר"י קורקוס דכיון דרחמנא רבינ' לקטן שישחטו עליו ומניין אותו נפטר הוא בכך מן השני עכ"ד, וקשה דהא מסקינן בנדרים דל"ו דשה לבית לאו דאורייתא, והדרה קושית הכ"מ לדופתה.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דשאני פסח ממצה, דבפסח הא מלבד מצות הפסח שעליו הא יש בזה עוד דין הקרבת קרבן, מה שהוא קרבנו וקרב עבורו ועולה לו, ככל הקרבנות שקרבים ועולים לבעליהן, ובחשו"ק הרי לא מצינו רק דאינם בני מצות, ומשום דלאו בני חיובא ואזהרה ניהו, אבל אינם מופקעים מעצם הדינים, ואם הם פטורים ממצות הפסח, אבל מ"מ בני קרבן פסח ניהו, ופסחם קרב עליהן ועולה להם לשם פסח ככל הקרבנות שעולין לבעליהן, וכדתנו יתום ששחטו עליו אפטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה, ומבואר בפסוגיא שם דהיינו משום דאיזה פסח שירצה הרי הוא מנוי עליו, הרי להדיא דחגיל על הקרבן דין מינוי ובעלים של פסח, וכן תניא התם דאדם שוחט את פסחו ע"י בנו ובתו הקטנים, והיינו משום דמדין הקרבת פסח לא הופקעו.

ולפ"ז הרי שפיר פסק הרמב"ם דקטן שהקריבו עליו בראשון פטור מפ"ש, דאף אם נימא דליכא בפסח שהקריבו עליו דין קיום מצוה כלל, אבל מ"מ מאחר שהקריב מיהא את הפסח וקיים דין הקרבתו, שוב אין עליו עוד חובת פסח, פיון דקיים מיהא דין עשייתו, משא"כ במצוה דאין באכילתה שום חלות דיומלבד קיום המצוה, א"כ בחשו"ק דלאו בני מצות ניהו, ממילא לא קיימו שום דבר, וע"כ כל שהגדיל או נתפסח ונשתפה חייב במצות מצה, פיון דאפתי לא קיימו דבר בדין אכילת מצה.

ובאמת נראה, דגם בדין קיום המצוה חלוק מצוה מפסח, דבפסח עיקר המצוה חלה על החפצא של מעשה המצוה, שהוא הקרבת הקרבן שעולה לו, דבזה שהקרבן עולה לשם בעליו הוי קיום המצוה שבו ממילא, ובכה"ג דקיום המצוה נעשית ממילא, שוב הדר דינא דחגיל דין קיום המצוה גם בחשו"ק, פיון דמעיקר הדינים לא הופקעו, משא"כ במצות אכילת מצה, דבעצם מעשה המצוה דהוא אכילת המצוה ליכא שום חלות דין על

התפצא, ורק דחובתו בהמצנה היא דמשווי' לי' לקיום מצנה, וע"כ שפיר אמרינו דבחושו"ק דלאו בני חיובא גינהו ממילא ליפא בהו גם דין קיום מצנה פלל.

ולפי"ז מינשב היטב הא דפסק הרמב"ם דלכשהגדיל פטור מפ"ש פיון דקניינים גם מצנת פסח, משא"כ במצנה דליפא קיום מצנה בחשו"ק, ע"כ מתחייבין בה לכשנעשו בני חיובא, וכש"נ. אלא דהא קשה בדברי הרמב"ם מהא דאיתא בנדריים דל"ו דפריה שם הגמ' אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו שפן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים וכו' אר"ז שיה לבית אבות לאו דאורייתא, הרי דאינו יכול למנות פלל בו"ב הקטנים על הפסח מד"ת, ומשום דאין אדם מביא פסח על חבירו שלא מדעתו, ועיין ברמב"ם פ"ב מה' ק"פ ה"ח שפסק דאין שוחטין את הפסח על הגדול שלא מדעתו, והיינו פמסקנת הסוגיא בנדריים שהבאנו דשה לבית לאו דאורייתא, וא"כ הא קשה דאיך נפטר מפ"ש, פיון דמד"ת לא נמנה על הפסח ולא עשהו פלל.

אלא דבעיקר הסוגיא דנדריים דשה לבית אבות לאו דאורייתא, צ"ע מהא דאיתא בפסחים דפ"ח על הא דתנו יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה, דפריה שם הגמ' ש"מ יש בריה, ומשני רבי זירא שיה לבית מ"מ, ופירש"י שם שיה לבית מ"מ דלא בעינו דעתו פלל וע"כ לא שייך זאת לדין בריה, וקשה דהרי רבי זירא בעצמו הוא דס"ל בנדריים דשה לבית לאו דאורייתא, ולא מהניא מינוי האב פלל לגבי הקטנים, ואיך קאמר הקא דשה לבית מ"מ, ועיין בתוס' שם ד"ה שיה שפירשו משום זה דהא דקאמר שם ר"ז שיה לבית מ"מ ר"ל דשה לבית לאו דאורייתא וקטנים לאו בני מינוי פלל, ונדברי התוס' צ"ע"ק ממשנתנו בעצמה דתנו יאכל במקום שהוא רוצה, ולפ"ד התוס' הא יכול לאכול גם מפסחים אחרים, ולא עדיף פסח זה מפסח אחרים שאינו מנוי עליו, ועוד דהא פרכת הגמ' דש"מ יש בריה הא שייכה גם בעבדים, דתניא בפסחים שם דעבד של שני שנתפין רצה אוכל רצה מזה אוכל, בזמן שאינם מקפידין זע"ז, וא"כ הא ש"מ יש בריה, ובע"כ דשינויא דר"ז קאי גם על עבדים, והרי התם פשיטא דשה לבית דאורייתא, ובע"כ כפירש"י, ונדברי התוס' צ"ע].

ואשר ע"כ נראה, דבאמת לענין עיקר דין המינוי והקרבת הק"פ שאדם שוחט את פסחו על בו"ב הקטנים, שפיר הוי שיה לבית דאורייתא, ומינויו מינוי מדאורייתא, וכמו דאתרבו עבדים בהך דשה לבית שייכול הרב למנותו על פסחו שלא מדעתו, וכדאיתא בפסחים דפ"ח, ובעבדים הרי פשיטא דהוי דאורייתא לפ"מ דקי"ל נשים בראשון חובה, א"כ הא הם חייבין בק"פ מד"ת, ואפילו למ"ד נשים בראשון רשות, מ"מ מהא דאוכל משל רבו הרי חזינו דהוי דאורייתא, דאלא"ה הא הוי שלא למנויו, וע"כ גם קטנים דכונתייהו אתרבו בהך דשה לבית לענין שייכול האב למנותו על פסחו שלא מדעתו, ושיהא חל עליהן דין מינוי ובעלים של פסח מד"ת.

והא דשה לבית לאו דאורייתא הוא לענין חיובא, דלא איפללו קטנים בחיובא דק"פ שמהא חובה שיקרב ק"פ על הקטנים ויהא האב מחוייב להקריב פסחם עליהם, ונשארו בדינם דקטן לאו בר חיובא הוא, אכל הא מ"מ דלענין עיקר דין מינוי אתרבו גם קטנים מקרא דשה לבית דהאב יכול למנותו שלא מדעתו, וזהו דמשני ר"ז שיה לבית מ"מ, פיון דבעיקר דין המינוי אתרבו גם קטנים בהך קרא.

וביאור הסוגיא דנדרים שהבאנו דלהכי לא מצינו למילף דאדם מביא ק"פ ע"ח של"מ מהא דמביא אדם ק"פ על בו"ב הקטנים, משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ואע"ג דלפמש"נ הרי עיקר דין המינוי והבאת הק"פ שמביא על בו"ב הקטנים באמת הוי מדאורייתא, נראה עפי"מ שפסק הרמב"ם בפ"א מהל' מחוסרי פפ"ה הל"ה ו"ל פבר ביארנו במעשה הקרנות שכל מחוייבי קרפן אינו מקריבין על ידן אלא מדעתן חוץ ממחוסרי פפ"ה שאין צריכין דעת בעלים עכ"ל, הרי דמבואר בדברי הרמב"ם דכל עיקר הך דינא דאין אדם מביא קרפן ע"ח של"מ הוא רק בקרנות חובה, דלענן שיוקרר לחובתו צריכין דוקא דעת בעלים, ולא בקרנות נדבה, ולפ"ז הא דקאמר הגמ' בנדרים שם אלא מעתה יביא אדם פסח ע"ח שפן אדם מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים, בע"כ הוא משום דלפי הס"ד דשה לבית מדאורייתא, הנה ס"ד דאתרבו קטנים בעיקר הדין פסח, שצריך שיוקרר הפסח עליהם, ובא בחובה על הקטנים, וע"כ זהו דפריה הגמ' דגילף מינ' גם לגדולים דאדם מביא פסח על חבירו של"מ, וזהו דמשני הגמ' דשה לבית לאו דאורייתא, ר"ל דאין פסחם קרב עליהם בתורת קרפן חובה, וע"כ ממילא שוב אין זה נוגע להך דינא דאין אדם מביא קרפן ע"ח של"מ, ולא מצינו למילף מינה לגדולים שקרפנם חובה שיהא אדם מביא קרפן פסח על חבירו שלא מדעתו.

האומנם דאפתי צ"ע, די"ל דהכא בפסח פנין דעיקרו הוא קרפן חובה, שיהא חובת היום, א"כ לא איכפת לן מה דקטן לאו בר חיובא הוא ואין הק"פ קרב לחובתו של הקטן, דמ"מ שיהי' בזה הך דא"א אדם מביא קרפן ע"ח של"מ, וכאשר פן מוכח מהא דצריכין לריבויא דשה לבית גבי קטנים שיהא האב מביא פסחם עליהם, הרי דבלא"ה הוי דינא דאינו יכול להביא ק"פ על בניו ובנותיו הקטנים, והיינו משום הך דינא דאין אדם מביא קרפן ע"ח של"מ, וכן נראה מבואר מהא דאיתא בפסחים דף פ"ח דאין שוחטין את הפסח על הנשים אלא מדעתן, ואף דאיכא למ"ד דנשים בראשון רשות, הרי דאף ק"פ שאינו בא בחובה מ"מ צריך דעת בעלים.

אכן נראה, דנהי דנשים בפסח רשות, אבל כ"ז הוא בעיקר הבאתו, שאינו מחוייבין להביאו, אבל כשקרב הוא קרב בדין חובתו של פסח, וכל דין קרפן חובה בו, משא"כ בקטנים דלאו בני חיובא נינהו, ולא חייילא עליהו דין חובה פלל, א"כ ממילא דפסחם חלוק גם בעיקר דין הקרבתו, דאין בו רק דין קיומא דפסח אבל אינו קרב בחובה, ואשר ע"כ שפיר י"ל דפסח הבא על הקטנים קרב גם שלא מדעתן, ואינו בכלל קרפן חובה שצריך דעת בעלים.

אלא דאפילו אם נימא דהוא בכלל קרפן חובה שיהי' צריך דעת בעלים, ורק מגזה"כ דשה לבית הוא דאתרבו דשוחטין על הקטנים וממנין אותן שלא מדעתן, מ"מ ניחא הא דלא ילפינו מזה שיוכל להביא פסח גם על הגדולים שלא מדעתן, דכיון דכל דין דעת בעלים תלוי בדין קרפן חובה, א"כ הרי נדאי דכל צד דין קרפן חובה שבו גורם שיהא צריך דעת בעלים, ולפ"ז גם הא דקרב בתורת חובה ג"כ גורם שיהא דינו שצריך דעת בעלים, וממילא דלא מצינו גילוי דפסח א"צ דעת רק בקטנים דאע"ג דעיקרו הוא קרפן חובה אבל מ"מ הרי אינו קרב בחובה, משא"כ בגדולים דקרב בחובה בזה לא גלי קרא שיהא קרב שלא מדעת בעלים, וזהו דמשני הגמ' דשה לבית לאו דאורייתא, ר"ל אינו

חובה בקטנים, וממילא דליפאלמילף גדולים מינייהו וכש"נ, והא דיליף ר"י במחוקרי פפורה דכשם שאדם מביא על הקטנים כף מביא על הגדולים שלא מדעתו, הוא משום דקרפנות מחוקרי פפורה הניין קרפנות חובה וקרבים בחובה גם בקטנים כמו בגדולים, וע"כ שפיר ילפינו מיני' גם לגדולים שמביא שלא מדעתו, משא"כ בפסח דאין קרפנם חובה, ורק דקטנים תשיבי בני קיומא דפסח לבד, אין למילף מקרפון קטנים לקרפון גדולים, וכש"נ.

ועכ"פ הא נתבאר, דגם לפי"מ דמסקינן דשה לבית לאו דאורייתא מ"מ איתרבו קטנים מהו קרא שממנים את הקטנים שלא מדעתו והפסח עולה להם, ומשום דבזה כו"ע ס"ל דשה לבית אבות דאורייתא, וא"כ הא מינושב היטב הא דפסק הרמב"ם דקטן שהקריבו עליו בראשון פטור מפסח שני, כיון דכבר קיים הקרבת הפסח ומצנתו בראשון, וכש"נ.

פ"ו ה"א איזהו טמא שנדחה לפסח שני וכו' אבל הנוגע בבבילה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר ה"ז טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול וכו' טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר אעפ"י שטבל והונה עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני שצאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' מפי השמועה למדו ששביעי שלהן הי' וע"ז שאלו אם ישחט עליהן וכו' ופירש להן שאין שוחטין עליהן עכ"ל, ובהשגות ז"ל אין דרף הלכה הולכת פן שהרי רב שאמר אין שוחטין וזרקין על טמא שרץ מפאן למד ואיהו ס"ל שוחטין וזרקין על טבול יום וא"כ זה טבול יום ורחמנא דחי', אלא האי קרא בשלא טבל ולא הנה דהינינו טמא שרץ ומעשה פי הנה הכי הנה ששחטו וזרקו עליהן קודם טבילה והי' סברו שיעלה להן ולא שאלו אלא אחר זמן שחיתה וכו' עכ"ל, ביאור הדברים, דהרמב"ם מוכיח מהא דאמר להם משה שידחו לפ"ש, דקשה דהלא היו יכולין לטבול בו ביום ולעשות אח"כ הפסח, וכבר הקשו זאת התוס' בפסחים דף צ' עיי"ש, ומזה הוא שהוכיח הרמב"ם דטמא מת גם לאחר טבילה והנאה אינו ראוי לעשות ק"פ, והראב"ד כתב ע"ז שמפאן אין ראוי דמעשה שהי' כף הי' שלא הי' להם שהות אז לטבול ולעשות הפסח, ועל עיקר דינו של הרמב"ם דטבו"י דמת אין שוחטין עליו את הפסח השני הרמב"ם דר"ב יליף בפסחים דף צ' ע"ב טמא שרץ מט"מ שחל שביעי שלו להיות בע"פ דאין שוחטין עליו את הפסח, ולדעת הרמב"ם דיש נפקותא ביניהם בטבו"י שלהן א"כ איך ילפינו להו מהדדי בעוד טומאתו עליהם, כיון דלא דמיין להדדי, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה בפ"ב מהל' ביאת המקדש הי"ב פתב הרמב"ם ז"ל טמא שרץ וכיוצא בו והערל משלחין את קרפנותיהו ומקריבין עליהו חוץ מפסח שאין שוחטין אותו על טמא שרץ וכו' אבל טמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר עכ"ל, ומקור הדבר הוא מסוגיא דמו"ק דף ט"ז דדרשינן מקרא דוביום באו דבזמן שאינו ראוי לביאה אין מקריבין עליו, ולשיטת רש"י שם קאי גם על ט"מ, ועיין בתוס' שם שהקשו מהא דערל וטמא משלחין קרפנותיהו, אכן לדעת הרמב"ם הרי באמת ט"מ אינו משלח קרפנותיו.

וכן בגזיר דף מ"ז דתנן שם מי שזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא וכו' וחכ"א יביא שאר קרפנותיו ויטהר, ומבואר שם בירושלמי דיטהר תחילה ואח"כ יביא שאר קרפנותיו,

ועיין בתוס' שם שפיתבו דהוא משום דגם לרבנו סותר מיהא את הזבחים שהקריב משנטמא דהא קפיד קרא שייביא קרבנות נזיר בטרה, אכן לדעת הרמב"ם הוא בפשיטות משום דאין מקריבין על ט"מ, ועיין בכ"מ בהל' ביאת מקדש שם דהרמב"ם מפרש לכולא סוגיא דזקני דרום בזבחים דף כ"ב דמתפריין טמאי מת אין מקריבין עליהן שום קרבן.

ודין זה הוא מד"ת, וכדילפינו לה מקרא דוביום באו, וכן הלא מבואר מדברי הרמב"ם בהי"א שם דגם בדיעבד לא הורצה, הרי דהוי מד"ת. ולפ"ז נראה, דהא דט"מ אינו בר הבאת ק"פ הוא מתרי טעמי, חדא משום דלא גרע ק"פ משאר קרבנות דט"מ אינו משלח קרבנותיו, שהיא זה דין המסונים במת לבד, ועוד משום דין המסונים בפסח שאינו בא על הטמאים, שכולל כל הטמאים אף אותו שמשלחין קרבנותיהן כמו טמא שרץ וכדומה, וגם טמא מת דכנותיהו.

ולפ"ז הרי י"ל, דהא דפסק הרמב"ם דטבו"י דמת אין שוחטין עליו את הק"פ, לאו משום דהו דינא דאין ק"פ בא על הטמאים הוא דאין מקריבין עליו, דבאמת בזה שנה ט"מ לשאר טמאים דטבו"י דינא פטהור בזה ואיתנ' בפסח, אלא משום דט"מ הא אינו משלח שום קרבן, ובזה הוא דסובר הרמב"ם דגם טבו"י דמת ג"כ אין מקריבין עליו שום קרבן וכן גם פסח.

אשר ע"כ הרי מיושב היטב השגת הראב"ד על הרמב"ם מהסוגיא דפסחים שם דילפינו טמא שרץ מט"מ, דש"מ דט"מ שנה לשאר טמאים בזה, דבאמת אה"נ דבעיקר הדין המסונים בפסח דאינו בא בטומאה גם לדעת הרמב"ם שנה ט"מ לשאר טמאים, והא דשאני ט"מ משאר טמאים לענין טבו"י הוא משום דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו דאיתנ' גם בשאר קרבנות, וא"כ לענין דינא האמור בפסח שאינו בא בטומאה שפיר ילפי מהדדי פיון דשוין הו דדינו בזה, וכש"נ.

אלא דאפתי השגת הראב"ד במקומה עומדת, דמ"מ תקשי דאיך ילפינו מט"מ בשביעי שלו לטמא שרץ דאין שוחטין וזורקין עליו, והרי אף לפמש"כ דבעיקר דין דחיית טמא לפ"ש המסונים בפסח ט"מ וטמא שרץ שוין, אבל הרי בע"כ הטמאי מתים נדחין לפ"ש משום דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו, שזה שייך רק בט"מ לבד ולא בשאר טמאים, וכדחזינו דגם טבו"י נדחה לפ"ש, ואיך ילפינו טמא שרץ מיניה, וצ"ע.

אכן נראה, עפי"מ שפיתב הרמב"ם שם ז"ל בד"א בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן אבל אם הי' טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו עכ"ל, ומקור דין זה הוא בנזיר דף נ"ג ב"ד שלאחריהם אמרו וכו' רובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח, (ועיין בתוספתא נזיר פ"ה שהגירסא שם היא לנזיר ולמקדש, ונראה דכן היתה גירסת הראב"ד גם בסוגיא, ולהכי הוא שפיתב לא מצאתי לזה שורש וכו'), אלא דצ"ע למה פיתב הרמב"ם דהוא זה רק אחר שיטבול ויזה עליו, והרי הלכה זו נאמרה על יסוד הטומאה, דטומאה זו של רביעית דם ורובע עצמות לא חשיבא טומאה לגבי עושה פסח, וא"כ הרי גם בלא טבילה והזאה ראויין הו להקריב הפסח בראשון ונזיר יוכיח שאינו סותר ימי נזירותו בשעה שנטמא, ובע"כ דלא חשיבא טומאה פלל לגבי נזיר, וא"כ

ממילא דה"ה לעושה פסח, דתרנונייהו תדא הילכתא נינהו, וכן חזינו לגבי ביאת מקדש דתנו שם כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עלי' אין חייבין עלי' על ביאת מקדש, ושם גם בלא טבילה והזאה פטור, ומ"ש הכא גבי פסח דבעינו דוקא טבילה והזאה.

ואשר יראה לומר בזה, דדעת הרמב"ם היא, דהך הלכה דלא לנזיר ועושה פסח לא נאמרה רק על הא דט"מ אינו משלח קרבנותיו, אבל בהדין השני שיש בפסח לבדו דטמא לאו בר פסקא הוא ע"ז לא נאמרה הלכה זו, ורובע עצמות ורביעית דם שוין לטומאת מת שלם ולשאר מיני טומאות דלאו בני פסקא נינהו.

אשר לפ"ז הרי מיושב היטב דעת הרמב"ם הא דהצריך טבילה והזאה בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן, דבאמת אה"נ דמשום טעמא דט"מ אינו משלח קרבנותיו כל שנטמא בטומאה שהנזיר אינו מגלח עלי' הוי בר הבאה דפסח, אלא דהרי טמא בלא"ה לאו בר הבאה דפסח הוא משום דין המסונים שנאמר בפסח דטמאים נדחין לפ"ש, אשר בזה נכלל גם טמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' וכש"נ, ורק בטב"י דבדין המסונים שנאמר בפסח הרי הוי דינא דטב"י דינא פטהור והוי בר הבאת ק"פ, וכדחזינו דטב"י בשאר טומאות עושה פסח, ורק דבאנו למידן ב"י משום הך דינא דט"מ אינו משלח שום קרבן, וע"ז הרי איתה להלכה דרובע עצמות ורביעית דם לא חשיבא טומאה לענין עושה פסח, וממילא דהוי בר הבאת ק"פ ממ"נ, דמשום הך דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו הרי נאמרה ההלכה דלא לעושה פסח, והך דינא המסונים בפסח שאינו בטמאים הרי ליתא בטב"י, וזהו שפסק הרמב"ם דבטב"י הוא דחלוק טומאה שהנזיר מגלח עלי' מטומאה שאין הנזיר מגלח עלי', וכש"נ.

ולפ"ז הרי מתישבת היטב הסוגיא דילפא לטמא שרץ מט"מ בשביעי שלו, גם לדעת הרמב"ם, דהרי הך פרשה דאיש איש כי יהי טמא לנפש הא הוא זה הדין המסונים בפסח דבחייד אינו בא בטומאה, דבזה לא נאמרה ההלכה דאכל לא לעושה פסח, וא"כ הא נכלל בהקרא בין טומאה שהנזיר מגלח עלי' ובין טומאה שאין הנזיר מגלח עלי', ובטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' הרי שוחטין וזורקין על טב"י, ורק על טמא הוא דאין שוחטין, ודין אחד לו עם שאר טמאים, וא"כ מדאין שוחטין על טמא זה גם בשביעי א"כ ש"מ דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, כיון דבדין זה המסונים בפסח, כולהו טמאים חד דינא להו, וכש"נ.

והנה בפ"ו מה' ק"פ ה"ו כתב הרמב"ם ז"ל ט"מ שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו אלא למחר ואפילו חל שביעי שלו להיות בשלשה עשר בניסן והוא שבת ידחה ליום ארבעה עשר ומזין עליו ואין שוחטין עליו כמו שבארנו אלא ידחה לפסח שני, והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום פרת מפני שפיום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו פרת וכו' עכ"ל, וצ"ע דהתינוח טומאה שהנזיר מגלח עלי', דאין שוחטין וזורקין על טב"י שלה, ובע"כ דההזאה והטבילה הם בי"ג, אבל בטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' דשוחטין וזורקין על טב"י, א"כ הא יכולה להיות ההזאה וטבילה שלו גם בי"ד דהוא זמן הכרת, וא"כ הא קשה בחל י"ד בשבת אמאי אינה דוחה את השבת, והיאך העמידו דבריהם במקום פרת, ועוד דלהדיא מבואר בפסחים דף ס"ט הזאת ט"מ תוכיח שחל שביעי שלו

להיות בשבת ובערב הפסח וכו' ואינה דוחה את השבת, הרי להדיא דגם בהנאת י"ד העמידו דבריהם במקום פרת, וקשה על הרמב"ם שפכת הטעם דהעמידו דבריהם מפני שאינו בזמן חיובא, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בזה, עפי"מ שפסק הרמב"ם בפ"ה שם הל"ב ו"ל מי שישגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב פרת וכו' אבל מי שהי' טמא או בדרף רחוקה ולא עשה את הראשון אע"פ שהזיד בשני אינו חייב פרת שפבר נפטר בפסח ראשון מן הפרת עכ"ל, והנה נראה, דאע"ג דלדעת הרמב"ם טבוי"י דמת ג"כ אינו עושה את הפסח, מ"מ לא דמי טבוי"י לטמא, דדוקא קודם טבילה דפטורו הוא משום הדין המסויים שנאמר בפסח שאינו בא על הטמאים, דהוא זה דין הנאמר בדין פסח דטמא לאו בר פסח הוא, בזה הוא דאמרין שפבר נפטר בפסח ראשון מן הפרת, משא"כ בטבוי"י, דבכל הטמאים שוחטין את הפסח עליו, ואינו בכלל טמא האמור בפסח, ורק בטמא מת הוא דאין שוחטין עליו משום טעמא דט"מ אינו משלח קרבנותיו, והד' דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו פיון דאין זה דין של פסח ורק דין של כל הקרבנות דטמא לאו בר הקרבה הוא, א"כ ממילא דהוא זה רק חסרון הקרבה, שאינו יכול להקריב את הפסח, אבל הפקעה מדין פסח ג"כ לית פאן, וא"כ ממילא דבר פסחא הוא, ורק דזה שאינו יכול להקריב שום קרבן אונסו ומונעו מלהקריב את הפסח, ונמצא דפטור מחובת ומצות פסח אין פאן, ורק דהוא אנוס מפסח ע"י דין חסרון הקרבה שבו.

אשר לפ"ז נראה, דוקא בטמא שמופקע הוא מעצם דין פסח, ושם טומאה היא שמפקיעתו מדין פסח, בזה הוא דס"ל להרמב"ם דאף אם הזיד בשני אינו חייב פרת, מפני שפבר נפטר בפסח ראשון מגזה"כ דטמא ודרף רחוקה האמור בתורה לגבי פסח, משא"כ בטבוי"י דאינו נפקע כלל מעצם דין פסח, ורק דין חסרון הקרבה האמור בכל הקרבנות הוא דפגע בי, והטומאה אינה רק גורמת למנוע ממנו דין הקרבה, וממילא דאינו בר פסחא, וגם דקלישא טומאתי, על פן אין זה בכלל טמא האמור בתורה, ורק דין אונס הוא דאית בי לגבי פסח, ואם הזיד בשני חייב כשאר שוגגין ואנוסין.

ומעתה הרי מנושבים היטב דברי הרמב"ם שפכת הטעם שהעמידו דבריהם במקום פרת מפני שאינו בזמן חיובא, ולא תקשי מטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' דההנאה היא בי"ד, דבאמת כל היכא דחלה הנזאתו בי"ד בשבת הרי ע"י מניעת ההנאה נשאר הוא בטומאתו ומפטר מפרת ומעיקר החיוב פסח לדעת הרמב"ם, וכדחזינו דגם אם הזיד בשני ג"כ פטור, וע"כ שפיר יכולין להעמיד דבריהם בכה"ג גם במקום פרת, פיון דעכ"פ לאחר התקנה לית בי' שום חיובא, משא"כ היכא דחלה הנזאה שלו בי"ג, דלמחר בי"ד שהוא חול הרי יזה ויטבול, ומניעתו מפסח תהי' רק מדין אונס כדין טבוי"י דחיובא לא פקע ואם הזיד בשני יתחייב, בזה הוא דקשית' להרמב"ם דאיך העמידו דבריהם במקום פרת, פיון שלא נפקע חיובו, וע"ז הוא שתיגרז דכל שאינו בזמן חיובו שפיר יכולין להעמיד דבריהם גם בכה"ג.

ועכ"פ נמצינו למדין בדעת הרמב"ם דגם טבוי"י דמת אינו בכלל טמא האמור בפסח, והא דאין שוחטין וזורקין עליו את הפסח הוא משום טעמא דט"מ אינו משלח קרבנותיו, וזהו להדיא כמש"כ למעלה.

ולפי המבואר, הרי יש לישב דברי הרמב"ם שפסק דאין שוחטין וזורקין על טבוי דמת, וכבר הבאנו מה דקשה דאיה זלפינו טמא שרץ מט"מ בשביעי שלו, ודילמא דחזית ט"מ בשביעי שלו הוא משום הך דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו, וכדחזינו דגם טבוי שלו נדחה, מה דלא שייך זאת בט"ש ובשאר טמאים, ומעתה הרי יש לישב זאת, דהרי לפמש"נ הא נמצא דחלוק הך דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו מהך דינא המסויים בפסח שאינו בא בטומאה, לענין הזיד בשני, דמשום הך דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו חייב אם הזיד בשני, ומשום דין טמא הנאמר בפסח מיפטר גם אם הזיד בשני, ולפ"ז שפיר זלפינו ט"ש מט"מ שחל שביעי שלו להיות בע"פ, דכיון דכיל ל"י קרא דאיש איש וגו' לט"מ בשביעי שלו בהדי דין טמא לדחות לפ"ש, ואם הזיד בשני פטור מן הכרת, וא"כ בע"כ דהוא מטעם דין מסויים שיש בפסח, ונלמד מזה דגם ט"מ בשביעי שלו הוא בכלל דין טמא הנאמר בפסח, וע"כ שפיר זלפינו גם לט"ש מיני, וכש"נ דבהך דינא המסויים בפסח ט"מ ושאר טמאים שוין, ושפיר זלפינו לט"ש דהוא בכלל דין טמא לענין פסח, וכש"נ.

אלא דעיקר הך מילתא דמשום הך דינא דט"מ אינו משלח קרבנותיו צריך להיות הדין דאם הזיד בשני חייב פרת אינו מוכרח, די"ל דכל ששם טמא בי הרי הוא נכלל בהך קרא דאיש איש וגו' דנדחה לפ"ש, בין שמניעת הקרבתו היא משום דין המסויים בפסח, בין שהיא מדין דט"מ אינו משלח קרבנותיו, כיון דעכ"פ שם טמא בי הרי הוא נכלל בהך קרא דאיש איש וגו' שנדחה לפ"ש, וגם אם הזיד בשני ג"כ פטור, ודוקא בטבוי הוא דהוי דינא דאם הזיד בשני חייב פרת, משום דקלישא טומאתי, ולא נכלל בהך קרא דאיש איש כי יהי טמא לנפש, וכמבואר בתוס' פסחים דף צ' עיי"ש, וכן הוא פשוט ממשנתנו דשוחטין וזורקין על טבוי ומחו"כ, שנהו רק משום דקלישא טומאתו ולא איפללו בכלל טמא, אשר לפ"ז י"ל דדוקא בטבוי הוא דאמרנו דאע"ג דאינו משלח קרבנותיו מ"מ דין דחזיתו לפ"ש אינו בכלל טמא כ"א בכלל אנוס ואם הזיד בשני חייב, כיון דלא איפללו בקרא דטמא לנפש, משא"כ בטמא ממש, דשם טמא בי, לא איכפת לן אם מניעתו מפסח היא רק מטעמא דאינו משלח קרבנותיו, אבל עכ"פ כיון דטמא הוא פבר הוא נכלל בהפרשה דטמא לנפש לפטור בפסח ראשון מן הכרת גם אם הזיד בשני, ולפ"ז שוב קשה הסוגיא דילף ט"ש מט"מ בשביעי שלו, כיון דיוכל להיות דהא דט"מ נדחה הוא מטעמא דאינו משלח קרבנותיו, כיון דגם הא דאינו משלח קרבנותיו מועיל לפטור מפסח ראשון פדין טמא, ושוב ליפא למילף שאר טמאים מיני, וע"כ צ"ל כמש"כ למעלה.

הלכות בכורות פ"ו ה"י וכן האחים שירשו טלאים מאביהם הרי הם פטורים מן המעשר אבל הנולדים להם בשנותפות לאחר מפאן מאלו הבהמות בין לשנותפין בין לאחין חייבין במעשר עכ"ל, והלח"מ הקשה ע"ז מהא דאיתא בב"ק דק"י ע"ב פי קמקבעיא לן פגון שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר מיחייבי לאפרושי מינייהו מעשר או לא יורשין הו דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבין או דילמא מקבלי מתנות הו ויתנו הלוקח והנזיתן לו במתנה פטור ממעש"ב ע"כ, הרי להדיא דאם יורשין הוינו חייבין במעשר בהמה על מה שירשו ואיה פסק הרמב"ם דפטירי.

וענין ברמב"ם בהי"ג שם ו"ל כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר פטורין מן המעשר שמתנות פהונה מתנות הן וכבר ביארנו שהנותן מתנה פטור מן המעשר עכ"ל, וזהו דברי הגמ' שבב"ב, הרי להדיא דגם הרמב"ם סובר כן דירושא חייבת במעש"ב, וקשה על מה שפסק הכא דירושין פטורין.

ונראה לומר, דבאמת גם הרמב"ם ס"ל דירושא חייבת במעשר בהמה, והא דפסק הכא דהאחין פטורין, הוא משום דס"ל, דכל אחין שירשו אי משום דין ירושה כל אחד זוכה בחלקו לעצמו, ואינן נעשין שותפין יחד להיות פחד בעלים, ועל כן הוי דינו, או דבאמת אינן חשובין להיות שותפין יחד, או דשותפתן נעשה ממילא ע"י חלקו של כל אחד שיש לו בהירושא, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דהירושין פטורין ממעש"ב, דממ"נ, דאם באמת אינם שותפין ויש לכל אחד חלק במקצתן הרי כ"א בפ"ע לית בי חיובא דמעש"ב כלל, וגם דהרי דרשינן בבכורות דנ"ו ע"ב יהי לה ולא של שותפות יכול אפילו קנו בתפיסת הבית ת"ל יהי, הרי דדוקא אם נעשים שותפים וכולן נעשין פחד בעלים אז הוא דחייבים, אבל אם כל אחד יש לו חלק בפ"ע ממעטינו מקרא דיהי לה דפטורין ממעש"ב, ואם נימא דנעשין שותפים ממילא ג"כ פטורין, דכיון דאין שותפתן באה ע"י ירושה מפח אביהם, ורק דהם בעצמן משתתפין ממילא, ע"כ דינם כשנים שנסתתפו דחשוב לקוח דפטור ממעש"ב, ולפי"ז הרי נמצא, דבעיקר הדין דעת הרמב"ם דירושא חייבת במעש"ב, ובחד יורש גם לדעת הרמב"ם חייב במעש"ב, ורק בשנים שירשו הוא דפטורין, ומשום דשותפתן יש בה לקוח מוסיף על הירושא.

ולפי"ז בגזל הגר, דהוא ממתנות פהונה הנתינים לאנשי משמר, דהוא לכל המשמר ביחד, וכולהו ביחד משולחן גבוה זכו, אם אף נימא דירושין הן שפיר חייבים במעש"ב, כיון דכולהו ביחד חז בעלים הם, דהנפלי היא לכל המשמר יחד, וכיון דדין תורת ירושה בזה הא אין פאן מעשה שותפות כ"א ירושה בלבד, ובעיקר הדין הא ירושה חייבת במעש"ב, וכמש"נ.

ונראה דגם לאחר חלוקה חלוקה דין יורשים מדין פהנים בגזה"ג, דבירושא כיון דכל אחד זכה בחלקו הויא אח"כ חלוקתו זה כנגד זה ואחין שחלקו לקוחות הן דאין ברייה, משא"כ בגזה"ג דאיתא בב"ב דק"י דאין חולקין גזה"ג כנגד גזה"ג, וא"כ כל אחד נוטל חלקו בפ"ע משולחן גבוה, ואין פאן דין ברייה כלל.

וענין בתוס' זבחים דמ"ד שהביאו דעת רש"י דגזה"ג משולחן גבוה קא זכו, והקשו מהא דדרשינן בזבחים שם לה שלף יהא לקדש בו את האשה, ולפי המבואר בפסוגיא דהכא דאין חולקין גזה"ג כנגד גזה"ג, בע"כ מוכרחין אנו לאמר דהך קרא דלה יהא הוא דוקא לאחר שזכה הפהן בחלקו, אבל מתחלה פשיטא דאינו יכול לעשות בו דבר, וכמו דאינו יכול לחלוק כנגדו, וכמבואר בקדושין דנ"ג דכל שאינו יכול לחלוק כנגדו לא חשיב ממונו לשום דבר, ואע"ג דבקדושין מיייתי לה הגמ' להך דאין חולקין גם לענין אחר שפאו לרשות פהו, היינו התם דאיפא תרי קראי קרא דלה וקרא דמן האש וכמבואר בפסוגיא שם, אבל הכא דרשינן לכו"ע מקרא דלה שלף יהא וכמבואר בפסוגיא דזבחים, וגם דהתם כיון דהויין קדשים א"כ גם לאחר חלוקה אינו זוכה בהן יותר מזכות המשמר בכלל, וע"כ שפיר מיייתי לה הגמ' דכיון דמעיקרא לאו ממונו הוא ממילא לא חשיב ממונו

גם לאחר חלוקה, משא"כ בגז"ג דהוי ממון הדיוט, ע"כ שפיר מחלקינו ואמרנו דנהי דמעיקרא אין לו בו זכי' פיון דיש לו דין משמר, מ"מ אח"כ פשפא לחלקו ממילא נעשה ממונו לכל דבר.

ועיין ברמב"ם פ"ג מה' בפורים הל"א שפתיב ו"ל הבפורים נותנין אותן לאנשי משמר והו' מחלקין אותן ביניהם פקדשי המקדש, דמבואר מזה דשוין הו' בחלוקתו לכל מילי לקדשי המקדש, ואין חולקין בכורים פנגד בכורים, ונהרי תנו בפ"ב דבכורים דהבכורים הו' נכסי פהו, והיינו ג"כ משום דבזכות משמר שוין הו' לכל הקדשים, ורק בזכירתו בחלקו ממילא נעשית ש'לו לכל דבר, וא"כ ה'א מיקא דעיקר זכירתו בחלקו ע"י חלוקת המשמר אינו שיקף לדין ברירה, פיון דמשולחן גבוה קא זכו ואין לפהגים ב'הו אפתי זכית ממונו, וכמש"נ.

ולפי"ז אם אף פהגים בגז"ג יורשים הם חשיבי יורשים גם לאחר חלוקה, פיון דכ"א נוטל בפ"ע משולחן גבוה, [ואע"ג דע"י זכירתו זכה יותר דנעשה ממונו לכל דבר, מ"מ פיון דעיקר זכירתו בהחלוקה היא מדין ירושה שפיר הוי דינו פירוש, ולא איכפת לו במה שזכה יותר פיון דהזפי' היא ע"י ירושה].

וא"כ שפיר חייבין במעש"ב גם לדעת הרמב"ם דירושין פטורין, דהרי נתבאר טעם פטורן משום דנעשו לקוחות, משא"כ הקא בגז"ג דלעולם הניין יורשים, פיו קודם חלוקה פיו לאחר חלוקה, ע"כ ממילא חייבין לעולם במעש"ב, אם לא שנימא דכהגים בגז"ג מקבלי מתנות הו', דאז חשוב לקוח בעיקר זכית המשמר, ומיושבת היטב הסוגיא גם לדעת הרמב"ם, וכמש"נ הלכות שגגות פי"ג ה"ד הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם שחטאו וחרו ב'הו, ואח"כ הורו שע"ז פלונית מותרת ועבד אותה ע"ז מיעוט אחר על פיהם וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להם ידיעה ב'נתים עכ"ל, ובהשגות ו"ל בענין ולא אפשיטא היא ולא ב"ד מיתו ולא צבור מיתו עכ"ל, ומשיג על הרמב"ם שפסק דמצטרפין ומשמע דחייבין בקרבן צבור ונהרי איבעיא דלא אפשיטא היא ומספיקא לא מיתו קרבן צבור דאין חטאת באה בנדבה.

ולכאורה י"ל, דה'א דפסק הרמב"ם דמצטרפי הוא רק לענין זה שלא יהא נחשב פ'חיד שעשה בהוראת ב"ד דקי"ל דחייב, וכמו שפסק הרמב"ם פן בריש פי"ג שם, אבל אה"נ דגם קרבן צבור לא מיתו ג"כ מספיקא.

אלא דמ"מ צ"ע לשון הרמב"ם שכתב בסתמא דמצטרפין, דמשמע דחייבין גם בקרבן צבור, וזהו השגת הראב"ד אמאי דכתב הרמב"ם בסתמא דמצטרפין. והנה התוס' הקשו על ה'א דמיעוט בחלב ומיעוט בע"ז דמיעבדא אם מצטרפי, ונהלא אין קרבנו שוה, ואיזו קרבן יביאו אף אם יצטרפו.

ולכאורה י"ל דגם האיבעיא דגמ' ג"כ קאי לענין אם היחידים חייבין, דאם יצטרפו הניין צבור שעשו בהוראת ב"ד דפטורין, משא"כ אם לא מצטרפי הוי יחיד שעשה בהוראת ב"ד דחייב. וי"ל דמשו"ה סתם הרמב"ם וכתב בסתמא דמצטרפין, משום דמקרבן צבור

בלא"ה פטורין אף אם נימא דמצטרפין דאיזו קרפן יביאו פקושית התוס', וכל האיבעיא היא רק לעגנן קרפן יחיד, וע"כ פסק בסתמא דמצטרפין ופטורין גם מקרפן יחיד. אלא דצ"ע בחלב ודם דהתם קרבנן שנה וגם שם פסק הרמב"ם בסתמא דמצטרפין, וצ"ע. וי"ל דהשגת הראב"ד היא רק על חלב ודם.

ובדעת הרמב"ם י"ל דס"ל דבאמת בחלב ודם איפשיטא האיבעיא, דהא האיבעיא דמיעוט בחלב ומיעוט בע"ז הוי באת"ל דמיעוט בחלב ומיעוט בדם מצטרפין, ודעת הרמב"ם בכמה מקומות דאת"ל הוי פשיטותא, וצ"ע.

והנה בעיקר הך דינא דצבור שעשו בהוראת ב"ד דפטורין מקרפן יחיד צ"ע, אם הטעם הוא משום שחייבין בקרפן צבור, וא"כ נמצא דהקרפן צבור הוא שפוטין מקרפן יחיד, או דנימא דהוי דין בפ"ע דצבור שעשו בהוראת ב"ד פטורין, ושני דינים נפרדים הם בהוראת ב"ד, חדא דפטורין מקרפן יחיד, והשנית דחייבין בקרפן צבור, ולא דהקרפן צבור הוא שפוטין מקרפן יחיד.

והנה לקמן בהוריות דף ה' תניא ונודעה הסטאת ולא שיודעו החוטאין, ועיין ברמב"ם בפ"ד מהל' שגגות הל"ד שפסק דחייבין בקרפן יחיד, ואע"ג דהויין צבור שעשו בהוראת ב"ד, הרי להדיא דלאו בצבור תליא מילתא כי אם בחובת הקרפן צבור, וכיון דפטירי הקא מקרפן צבור ממילא דמתחייבים כל אחד בפני עצמו בקרפן יחיד.

והנה התם דף ג' תנו דאפילו לאחר שנתפפרו הצבור היחיד שעשה עפ"י ההוראה פטור, והרי קרפן אינו מכפר על להבא, והיחיד בפני עצמו הא לא הוי בר הבאת קרפן צבור, וא"כ הא הוי צבור שעשו בהוראת ב"ד בלא קרפן, ומדפטור ש"מ דצבור שעשו בהוראת ב"ד פטורין גם בלא כפרת קרפן.

אכן נראה, דהיחיד שעשה לאחר שנתפפרו הצבור דינו חלוק, דאם באנו לדון לעגנן עצם החיוב של קרפן צבור, בזה נדאי דכל שחטא לאחר שהביאו הצבור כפרתו אינו מצטרף להצבור לעגנן עצם החובת קרפן, כיון דבשעת חטאו כבר פקע מהצבור דין חובת קרפן, אכן אם באנו לדון לעגנן עצם החטא ודין המחייב שבו, בזה אמרינן דגם בעשה לאחר כפרה מ"מ מצטרף מיהא להצבור לעגנן עצם מעשה החטא וההעלם, והוי בכלל דין העלם חטא של צבור שיש בו דין המחייב בקרפן צבור.

אשר ע"כ שפיר פטור מקרפן יחיד, כיון דעצם החטא וההעלם דין קרבנו הוא של צבור אלא דמיפטר מקרפן, וע"כ שפיר מיפטר גם מקרפן יחיד, כיון דדינו הוא בקרפן צבור, משא"כ בהך דינא דנודעה הסטאת ולא שיודעו החוטאין, דאימעות מעיקר החיוב של קרפן צבור, נמצא דעצם החטא וההעלמו אימעות מדין קרפן צבור, שפיר מתחייבי בקרפן יחיד, כשאור שגגות חטא, כיון דאימעות מגזה"כ של צבור.

אשר לפ"ז י"ל בדעת הרמב"ם, דס"ל דאף אם מיעוט בחלב ומיעוט בדם מצטרפי, מ"מ כ"ז הוא לעגנן עיקר הדין של קרפן צבור, אבל מ"מ איכא דין בפ"ע בדין קרפן דשני חטאים לא מצטרפי לחיוב קרפן אחד, אשר ע"כ ממילא דלא מועיל צירופן רק לעגנן שעיקר החטא שלהן יחול בי' דין העלם חטא של צבור המחייב בקרפן צבור, ושמועיל זאת לפטרן מקרפן יחיד, אבל מ"מ קרפן צבור לית כאן, מטעמא דאין קרפן אחד בא על

שְׁנֵי חֲטָאִים, וע"כ זֶהוּ שְׁפִסַּק הַרְמַב"ם בְּסֵתְמָא דְמַצְטְרִפִּין, פִּינּוּ דְגַם אִם מַצְטְרִפִּין פְּטוּרִים ג"כ מִקְרָבִין צְבוּר, וְכָל הַאֲיִבְעֵינָא הִיא רַב לְעַנְנִין אִם חֲיִיבִים בְּקָרְבִין יָחִיד, וּבְזָה פִּינּוּ דְנִשְׁאָר בְּסִפְיָא פְּטוּרִין גַּם מִקְרָבִין יָחִיד.

וּבְזָה הִרְאָב"ד חוֹלַק וּס"ל דְאִם אִף מַצְטְרִפִּין חֲיִיבִין גַּם בְּקָרְבִין צְבוּר, וע"כ זֶהוּ שְׁהֵשִׁיג דְהו"ל לְמִפְסַק דְדִין צִירוּפִין הוּא סְפִיָא, כִּי הֵיכִי דְלִיפְטְרוּ בֵּין מִקְרָבִין יָחִיד בֵּין מִקְרָבִין צְבוּר. הַלְכוֹת טְוִמְאָת מַת פ"ז ה"ד אִין הַקָּבֵר מְטַמָּא מְכַל סְבִיבֵי עַד שְׁיִהִיָּה שָׁם חָלָל טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח אֲפִילוּ הַגְבִּיָּה הַבְּנִין ע"ג חָלָל טַפַּח עַד לְרַקִּיעַ הַכֹּל טַמָּא לְפִי שְׁהַכֹּל בְּקָבֵר, הִיָּתָה טְוִמְאָה רְצוּצָה וְלֹא הִי שָׁם חָלָל טַפַּח טְוִמְאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה בּוֹקְעַת וְיִוֶּרְדַת וְכו' זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּטְוִמְאָת מַת שְׁכָל דְבָר הַמְטַמָּא בְּאֵהָל מִן הַמַּת אִם הִי רְצוּץ וְכו'.

הַרִי טְוִמְאָה בּוֹקְעַת וְכו' וְאִינָה מְטַמָּאָה מִן הַצְּדִין וְכו' וְאִם הִי מְקוּם הַטְוִמְאָה חָלוּל טַפַּח עַל טַפַּח וְכו' הוּא בְּקָבֵר סְתוּם וּמְטַמָּא מְכַל סְבִיבֵי עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל זֶה הָעַנְנִין שְׁלֵשׁ מְדוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁאִם יֵשׁ בְּמְקוּם הַטְוִמְאָה טַפַּח מְרַבֵּעַ אַע"פ שְׁהַטְוִמְאָה מְמַעֲטַת הַחָלָל וְהַרִי הוּא כְּטְוִמְאָה רְצוּצָה וּבּוֹקְעַת וְעוֹלָה וּמְטַמָּאָה בְּאֵהָל כְּמו"כ מְטַמָּא כָּל סְבִיבֵי בְּמַגְעַ וְנָהוּ קָבֵר סְתוּם, וְאִם יֵשׁ שָׁם טַפַּח פְּנוּי חָלָל אִינוּ מְטַמָּא בְּאֵהָל אֲבָל מְטַמָּא כָּל סְבִיבֵי בְּמַגְעַ, וְאִם אִין בְּמְקוּם הַטְוִמְאָה טַפַּח מְרַבֵּעַ זֶה הִיא טְוִמְאָה רְצוּצָה שְׁבוֹקְעַת וְעוֹלָה וּמְטַמָּאָה בְּאֵהָל וְאִינָה מְטַמָּאָה בְּמַגְעַ מַצְדִּיָּה, וְזוֹ הִרְצוּצָה אִם הִיא בְּכֹחַל שְׁבִין שְׁנֵי בְּתִים אוֹ בְּמַעֲזִיבָה שְׁבִין בֵּית לְעֵלִי רֹאִין לְאִינָה צַד הִיא יוֹתֵר קְרוּבָה וּבּוֹקְעַת לְאוֹתוֹ צַד וּמְטַמָּא כָּל מַה שְׁיֵשׁ בְּאוֹתוֹ אֵהָל, וְדְבָרִים הַלְלוּ מִתְבָּרְרִים מִן הַמְשַׁנָּה מְאַרְוֹנוֹת דְרַאב"צ דְבְּרָכוֹת וּמִבֵּית שְׁפָרַץ אֶת פְּצִימֵי דב"ב דוּק וְתִשְׁכַּח עַכ"ל, וְכֵן פִּסַּק בַּפְּכ"ה שָׁם דְּכָל שְׁיֵשׁ בּוֹ חָלָל טַפַּח פְּנוּי אִינוּ מְטַמָּא בְּאֵהָל.

וְהִנֵּה חוֹלַק הִרְאָב"ד בֵּין טְוִמְאָת מַגְעַ שֶׁל קָבֵר לְטְוִמְאָת אֵהָלוּ, בְּיֵשׁ בּוֹ חָלָל טַפַּח פְּנוּי, מְשׁוּם דְהֵכִי מוֹכַח מֵהַךְ דְּבֵית שְׁפָרַץ אֶת פְּצִימֵי דב"ב דַּף י"ב דְּמְטַמָּא כָּל סְבִיבֵי, דְקָשָׁה מְזָה עַל הַסּוּגִיָּא דְבְּרָכוֹת דִּי"ט דְרַאב"א בְּרַ צְדוּק מְדַלְגִין הִיִּינוּ ע"ג אַרְוֹנוֹת שֶׁל מְתִים וְכו' [דְּמִפְרָשׁ שָׁם בְּסוּגִיָּא טַעְמָא מְשׁוּם דְרוּב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בְּהוּן חָלָל טַפַּח, וְקָשָׁה דְהַרִי גַם בְּבֵית אִיכָא חָלָל טַפַּח, אֲלֵא וְדַאי דְבְּמַגְעַ מְטַמָּא בְּכָל גְּוֹנִי, וּבְאֵהָל אִינוּ מְטַמָּא אֲלֵא בְּשִׂאִין שָׁם חָלָל טַפַּח פְּנוּי, וְעִיִּין לְקַמֵּן פִּי"ב ה"ו דְהַרְמַב"ם הוֹכִיחַ מֵהַךְ דְאַרְוֹנוֹת דְרַאב"צ דְאַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ אִין בְּהוּן דִּין קָבֵר, וְלִטְעַמֵּי אֲזִיל דַּס"ל דְאַדְרָבָה כָּל טְוִמְאָתוֹ שֶׁל קָבֵר הִיא רַב בְּיֵשׁ בּוֹ חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וְבַע"כ דְאַרְוֹנוֹת לֹא הוֹיִין קָבֵר, אֲבָל לְהִרְאָב"ד זֶהוּ גּוֹפִי' טְהַרְתֵּן מַה דִּישׁ בְּהוּן חָלָל טַע"ט, וְעִיִּין בְּתוֹס' בַּב"ב דַּף ק' שְׁתִּירְצוּ דְמִיָּרִי בְּאַרְוֹנוֹת פְּתוּחִים, דְאִין מְטַמָּאִין מְשׁוּם קָבֵר פִּינּוּ דְאִינוּ סְתוּמִין, וְדִינוּ כְּכָל אֵהָל דְעֵלְמָא, דְבְּיֵשׁ בּוֹ חָלָל טַע"ט חוּצָץ בְּפְנֵי הַטְוִמְאָה, וּבְזָה הַרִי דַעַת הַרְמַב"ם וְהִרְאָב"ד שְׁנֵיהּ דְמִיָּרִי בְּסֵתְמִין.

וְהִנֵּה הִרְאָב"ד בְּפִי"ב שָׁם תִּירַץ עַל הַךְ דְּמַדְלָגִין הִיִּינוּ ע"ג אַרְוֹנוֹת, דְּטְוִמְאָת קָבֵר שְׁנֵיהּ לְטְוִמְאָת גּוֹלָל וְדוּפַק, דְתַנּוּן בְּהוּ בְּנִזִיר דַּף נ"ד דְאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהוּן וְע"כ גַּם כְּהוּן אִינוּ מְוַזְהֵר עֲלֵיו, וְזֶה סוּתֵר לְדְבָרֵי הִרְאָב"ד דְהִקָּא בְּעִיָּקֵר הַדִּין שְׁהוֹכִיחַ הִקָּא דְאִינוּ מְטַמָּא כָּלֵל, וְצ"ע.

ובעיקר דעת הראב"ד שפכת לחלק בטומאת קבר בין מגע לאהל צ"ע, דהרי מגע ואהל תרנוניהו מחדקרא נפקי בגזיר דנ"ג, דדרשינן שם וכל אשר יגע על פני השדה זה המאהיל, [ועינין בראב"ד פ"ב מה' טו"מ שפכת דאשר יגע היא טומאת מגע על פני השדה היא טומאת אהל] או בקבר זה קבר סתום, הרי דתרנוניהו טומאת מגע ואהל של קבר מחד קרא נפקי, וחד דינא להו, דקבר הוי אב הטומאה לטמא במגע ובאהל, ואיך מחלקינן ביניהו דבמגע מטמא בכל גונוי ובאהל אינו מטמא אלא כשהטומאה ממעטת את החלק טפח.

והנראה לומר בזה, דהנה מקור הך דינא דקבר דצריף שיהא בו פותח טפח הלא הוא באהלות פ"ז דתנן שם נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, אם הנה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהיא כקבר סתום, הרי להדיא דדין טומאת קבר שטמא מכל סביביו הוא דוקא ביש בו טע"ט, אכן קשה ע"ז מהא דאיתא בגזיר דנ"ג או בקבר זה קבר סתום דאמר מר טומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, הרי דיסוד דין טומאת קבר הוא משום ההילכתא דט"ר בוקעת וכו', וא"כ הא צריכינן שתהא הטומאה שבתוכו רצוצה, דהיינו דוקא בפחות מפותח טפח, ואיך תנן הכא להיפוך דכל טומאתו של קבר היא דוקא ביש בו טע"ט, דלא הויא הטומאה רצוצה.

והנראה מוכרח מזה, דהא דבעינן טע"ט ושם אהל בדין טומאת קבר, אין זה כלל מדין טע"ט ואהל של הבאת טומאה, כי אם דהוא דין בפ"ע מסויים בקבר דבעינן בו שם אהל טומאה, אבל לא אהל של הבאה.

וכך הדין נותן מסברא, דהרי באמת ליפא בקבר שום צד הבאת טומאה, דארף שלא במקום המת ג"כ טומאתו היא מעצמותו מדין קבר האמור בתורה, וכינן דאין בו דין הבאת טומאה א"כ ממילא דגם דין אהל שבו ג"כ לאו אהל של הבאה הוא.

אשר לפ"ז משנתנו דתנן דבעינן בקבר טע"ט אינה סותרת כלל להסוגיא דגזיר דטומאת קבר היא מההילכתא דרצוצה, ומשום דנראה, דאע"ג דבעלמא קי"ל דכל שהטומאה ממעטת את החלק טפח פקע דין אהל מיני, ואינו מביא ואינו חוצץ, משום דהו"ל טומאה רצוצה, מ"מ כ"ז הוא נענין דין אהל של הבאה ונחציצה, בזה הוא דהוי דינא דרצוצה מבטלת דין אהל שבו, וממעטת שיעור טפח שבו, משא"כ לענין דין אהל טפח דבעינן בקבר, דטומאתו היא מעצמו, שהיא בעצמו הוי אב הטומאה בפ"ע מגזה"כ, אבל אין בזה שום דין הבאה, וכן דין אהל אין בו דין אהל הבאה, רק דין אהל טומאה לחוד, לחלות עצם השם של קבר, בזה לא מצינו שהטומאה תמעט את השיעור אהל טפח שבו.

וכך הסברא נותנת, דכינן דכל עיקר הך דינא שהטומאה ממעטת את השיעור טפח הוא משום ההילכתא דט"ר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכמבואר בראב"ד פ"ב מטו"מ שם, א"כ לענין הבאה ונחציצה דע"ז הוא דנאמרה ההילכתא דבוקעת שתופקע מינה דין הבאה ונחציצה, ע"כ ממילא הוי דינא שהטומאה הרצוצה מפקעת גם את הדין אהל וממעטת את השיעור טפח שבו, משא"כ לענין טומאת קבר, דההילכתא דרצוצה בוקעת אינה סותרת כלל לדין טומאת קבר, ע"כ ממילא דאין הרצוצה סותרת כלל את שם האהל טומאה האמור בקבר, ואין הטומאה ממעטת את השיעור טפח שבו.

וּלְפִי הַמְּבֹאֵר בְּסוּגֵי דְנִזִּיר דְּאֲדַרְבֵּה עֵיקַר טוֹמְאָת קָבֵר הִיא בְּצִירֵיהּ הַהִילְכָתָא דְּבוֹקְעָת, א"כ מְמִילָא דְּבַעֲיָנוּ דְּנִקָּא בְּקָבֵר שְׁתָּהָא הַטְּוֹמְאָה שְׂבֹו רְצוּצָה, כְּדִי שְׂיָהָא בּוּ דִין בְּקִיעָה, וּמ"מ אֵין זֶה סוֹתֵר כְּלָל לְמִשְׁנֵיתֵינוּ דְּבַעֲיָנוּ בְּקָבֵר דִּין אֲהֵל טְפַח, דֹּאֵה"נ דְּעַצְמָם הָאֵהֵל צָרִיף שְׂיָהָא בּוּ טַע"ט, וְרַק דְּהִנְיָא רְצוּצָה בְּמִיעוּט הֵךְ שְׂעִוְרָא ע"י הַטְּוֹמְאָה שְׂבֹתוֹכוּ.

וְהָרִי בְּדַבְרֵי הָרֵאָב"ד הָא מְבֹאֵר לְהִדְיָא דְּקָבֵר הַמְּטַמָּא בְּאֵהֵל הוּא בְּיַשׁ בּוּ טַע"ט וְהַטְּוֹמְאָה מְמַעֲטָתוּ, וְכִנְרָאָה מְקוֹר הַדְּבָרִים הֵם הַסּוּגֵי דְנִזִּיר עִם הַמְּשֻׁנָּה, וְכַמְש"כ. וּלְפ"ז הָרִי נִיחָא הָא דְּמַחְלֵק הָרֵאָב"ד בֵּין טוֹמְאָת מְגַע שֶׁל קָבֵר לְטוֹמְאָת אֲהֵלוּ, דְּבַמְּגַע מְטַמָּא בְּכָל גּוֹנְי אֶף בְּשִׂישׁ שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וּבְאֵהֵל אֵינוּ מְטַמָּא כִּי אִם פְּשֵׁה־טוֹמְאָה מְמַעֲטָת אֵת הַחָלָל טַע"ט, וּכְבָר הַקְּשִׁינוּ דְּהֵלֵא תְּרֻנְיָהּ חַד דִּין טוֹמְאָה נִינְהוּ, וּמַה"ת נַחְלֵק בֵּינֵיהוּ, אֲכֹן לְפַמְש"נ הָרִי נִיחָא, דְּבַאֲמַת גַּם לְדַעַת הָרֵאָב"ד לְעוֹלָם שָׁם קָבֵר בִּי בֵּין שְׂיָישׁ שָׁם חָלָל טְפַח פְּנוּי בֵּין שְׂהַטְּוֹמְאָה מְמַעֲטָת אֵת הַחָלָל טַע"ט, וְהָא דְּמַצְרִיף הָרֵאָב"ד שְׂהַטְּוֹמְאָה תְּמַעֲטָת אֵת הַחָלָל טַע"ט וְלֹא יֵהָא שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, הוּא מְשׁוּם הַסּוּגֵי דְנִזִּיר דְּדִין קָבֵר שְׂמְטַמָּא הוּא מְשׁוּם הַהִילְכָתָא דְּטוֹמְאָה רְצוּצָה בּוֹקְעָת, וְא"כ הָא צָרִיכֵינוּ שְׁתָּהָא הַטְּוֹמְאָה שְׂבֹתוֹכוּ רְצוּצָה, דְּהוּא דְּנִקָּא בְּשִׂאֵין שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וְא"כ הָרִי לֹא שְׂיָיֵף זֹאת אֲלֵא לְעַנְנֵי לְטַמָּא בְּאֵהֵל, דְּשְׂיָיֵף בְּזֶה טַעְמָא דַּט"ר בּוֹקְעָת, מִשָּׂא"כ לְעַנְנֵי טוֹמְאָת מְגַע, הָרִי לֹא שְׂיָיֵף כְּלָל טַעְמָא דְּבְקִיעָה, וְטוֹמְאָתוּ הִיא בְּלֹא בְּקִיעָה, וְע"כ שְׂפִיר מְטַמָּא בְּמְגַע בְּכָל גּוֹנְי, גַּם בְּיַשׁ שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, כֵּינֵן דְּלַעוֹלָם שָׁם קָבֵר בִּי.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם הָרִי חוֹלֵק בְּזֶה עַל הָרֵאָב"ד, וְכַמוֹ שְׂפַסֵּק דְּכָל דִּין טוֹמְאָת קָבֵר הוּא רַק בְּשִׂישׁ שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וְהֵינְנוּ מְשׁוּם דַּס"ל דְּהַהִילְכָתָא דַּט"ר בּוֹקְעָת סוֹתֵרְתָּ גַם לְדִין טוֹמְאָת קָבֵר, וְאֵע"ג דְּטוֹמְאָתוּ מַחְמַת עֲצָמוּ, אֲבָל מ"מ כֵּינֵן שְׂהוּא זֶה מַחְמַת הַמַּת, ע"כ חֲזִינְיָא גַם ע"ז הַהִילְכָתָא דַּט"ר בּוֹקְעָת דְּכָל שְׂהוּא רְצוּץ אֵין בּוּ רַק בְּקִיעָת טוֹמְאָה שֶׁל הַמַּת עֲצָמוּ וְלֹא טוֹמְאָת אַחֲרוֹת, וְכַמוֹ שְׂפַסֵּיִם בְּטַעְמָא דְּבַעֲיָנוּ בְּקָבֵר חָלָל טַע"ט פְּנוּי וְז"ל זֶה כְּלָל גְּדוֹל בְּטוֹמְאָת מַת שְׂכָל דְּבָר הַמְּטַמָּא בְּאֵהֵל מִן הַמַּת אִם הִי רְצוּץ וְכו' הָרִי הַטְּוֹמְאָה בּוֹקְעָת וְכו', וְזֶהוּ לְהִדְיָא כַּמְש"כ.

אֲכֹן קִשָּׁה ע"ז מִהַסּוּגֵי דְנִזִּיר שְׂהַבְּאֵנוּ, דְּאִיתָא שָׁם דְּהָא דְּקָבֵר מְטַמָּא הוּא מְשׁוּם דְּאָמַר מַר ט"ר בּוֹקְעָת, הָרִי דְּכָל טוֹמְאָת קָבֵר הִיא בְּרְצוּצָה, וְלֹא בְּשִׂישׁ שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וְצ"ל דְּהַרְמַב"ם לֹא הִי גוֹרֵס לְהֵךְ דְּאָמַר מַר גַּבֵּי קָבֵר.

וּלְפִי הַגִּירְסָא שְׂלָנוּ צ"ל לְדַעַת הַרְמַב"ם דַּס"ל דְּקָבֵר שְׂאֵנִי, דְּאֶף בְּיַשׁ שָׁם חָלָל טַע"ט פְּנוּי, מ"מ חֲשִׁיבָא טוֹמְאָתוּ לְעוֹלָם רְצוּצָה, וְיַשׁ בָּהּ דִּין בְּקִיעָה. וְאֵין בְּזֶה חִידוּשׁ, דְּכֵינֵן דְּמְבֹאֵר בְּסוּגֵי דְהָא דְּקָבֵר מְטַמָּא בְּאֵהֵל הוּא מְשׁוּם דַּט"ר בּוֹקְעָת וְעוֹלָה בּוֹקְעָת וְיִוֵּרְדָת, א"כ מְמִילָא דְּזֶהוּ יְסוֹד גְּזַה"כ שֶׁל קָבֵר שְׂטוֹמְאָתוּ תָּהָא בָּהּ דִּין רְצוּצָה וְדִין בְּקִיעָה, ע"כ מְמִילָא דְּלַעוֹלָם הִנְיָא טוֹמְאָת קָבֵר טוֹמְאָה רְצוּצָה, וְאֶף בְּיַשׁ בּוּ חָלָל טַע"ט פְּנוּי, וְלַעוֹלָם דִּין בְּקִיעָה בִּי.

אֲלֵא דְּהָא מִיָּהָא קִשָּׁה לְדַעַת הַרְמַב"ם שְׂפַסֵּק דְּהִיכָא דְּהַטְּוֹמְאָה מְמַעֲטָת אֵת הַחָלָל טְפַח אֵינוּ מְטַמָּא כְּלָל מְשׁוּם קָבֵר, וְכַתֵּב הַטַּעַם בְּזֶה מְשׁוּם דְּכָל שְׂהוּא רְצוּץ הָרִי הַטְּוֹמְאָה בּוֹקְעָת וְכו' וְאֵינָה מְטַמָּא מִן הַצְּדָדִין, דְּמְבֹאֵר מְזֶה דְּטוֹמְאָה רְצוּצָה שְׂבוֹקְעָת סוֹתֵרְתָּ

ומבטלת לדין קבר, והא לפי הסוגיא דנזיר הא נמצא דאדרבה כל דין טומאת קבר הוא משום ההילכתא דט"ר בוקעת, הרי דלא סתרי כלל אהדדי.

אכן נראה, דתרי דינים נינהו, דבאמת הא דמיייתי הגמ' טעמא דאמר מר ט"ר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת גבי קבר, הרי זה לא נאמר רק על דין שהקבר מטמא מפל סביביו וע"ג, ע"ז הוא דקאמרה הסוגיא דהוא מדין בקיעה דרצוצה, אבל בעיקר דין קבר בטומאת עצמו שהוא בעצמו הוי אב הטומאה כל תוכו בין במקום המת בין שלא במקום המת ונגו וכתליו, הרי זה לא שייך כלל לההילכתא דט"ר בוקעת, וטומאתו היא רק מגזה"כ דאו בקבר, וא"כ הרי שפיר י"ל דבעיקר חלות שם ודין קבר אמרינן דההילכתא דט"ר בוקעת סותרת לזה, ומשום דבההילכתא נאמר שלא תהא מהטומאה הרצוצה שום טומאה אחרת וטומאת צדדין כלל, ורק שהמת עצמו מטמא פגדו, אשר בזה נכלל שלא תחול ברצוצה גם טומאת קבר, אבל אה"נ דלאחר שחלה בי' דין טומאת קבר, ונעשה אב הטומאה של קבר, שפיר אמרינן דהא דקבר מטמא מפל סביביו וע"גהיא מדין בקיעה דרצוצה, אשר על פן ממילא קם דינא דהיא דהטומאה והמת ממעט את החלל טפח אז היא טומאה רצוצה דפקע מינה דין קבר לגמרי, וכש"נ דההילכתא דט"ר בוקעת נאמרה דכל שהיא רצוצה לא יהא בה שום טומאה רק הבקיעה שמעצם המת, משא"כ בפשיש שם חלל טע"ט פנוי, דחנייל בי' דין קבר, וזהו קבר האמור בתורה שהוא אב הטומאה לטמא באהל, אז שפיר אמרינן דהגזה"כ הוא שיחול בטומאתו דין רצוצה ודין בקיעה לטמא באהל ע"ג ומפל סביביו, ומינשבים היטב דברי הרמב"ם והסוגיא דנזיר.

ויסוד פלוגמת הרמב"ם והראב"ד היא, דהראב"ד סובר דהא דתנו דבקבר בעינן טע"ט הוא דין בפ"ע דבעינן בי' שם אהל טומאה, אבל אה"נ דאין דין רצוצה סותר לחלות דין קבר וע"כ מפרש להסוגיא דנזיר כפשטה דלעולם אין קבר מטמא באהל רק כשהטומאה ממעטת את החלל טפח, ודעת הרמב"ם היא דכל יסוד דין שיעור טפח האמור בקבר הוא משום דבלא"ה הויה רצוצה דמבטלת שם קבר, וע"כ ממילא דחלל טפח פנוי בעינן בקבר, והסוגיא דנזיר היא משום דלאחר שחנייל בי' דין קבר הוי דינו דטומאתו חשיבא רצוצה, ומטמא באהל ע"ג ומפל סביביו מדין בקיעה דרצוצה, וכש"נ.

והנה התוס' בנזיר שם הקשו על הא דמיייתי הגמ' על טומאת קבר הו דאמר מר ט"ר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, והא טומאת קבר לא הויה מדין רצוצה דהרי קבר מטמא אף שלא כנגד הטומאה.

ונראה לומר בזה, דדין רצוצה אטרנוייהו חניילא, בין על טומאת המת ובין על טומאת הקבר, ובטרנוייהו איתא לדין בקיעה, וע"כ טמא כל מה שפגד הקבר משום ההילכתא דט"ר בוקעת שהיא בכל הקבר כולו.

ואע"ג דלא שייך דין רצוצה רק בעצם הטומאה ולא בטומאת הבאה, וכדכתב הרמב"ם בפ"ט מה' טו"מ ה"א גבי פנורת וז"ל היתה הטומאה בתוכה הפל טמא וכו' וכל שתחתי פגד הטומאה, הרי דתחתי אינו טמא רק כנגד הטומאה לבד ולא כנגד שאר תוף הפנורת, והיינו משום דכנגד הטומאה דהויה רצוצה ע"כ בוקעת גם למטה שאין שם חלל טפח, משא"כ כנגד שאר תוף הפנורת דהויה רק טומאת הבאה ע"כ לא חנייל בה דין רצוצה ואינה בוקעת למטה, הרי מבואר בזה דבטומאה שפאה ע"י הבאה לא שייך רצוצה, מ"מ

גבי קבר שפיר חניל דין רצוצה על כל תוכו אף שלא פנגד הטומאה, משום דטומאת קבר חשיבא עצם הטומאה ולא טומאת הבאה, או דנימא דטומאת קבר הויא פולה חדא טומאה עם המת ביחד, וע"כ אלימא טומאת קבר למיחל על כולי' דין רצוצה שבוקעת, ומינשבת היטב קושית התוס', וכש"נ.

אלא דצ"ע, דמ"מ הרי מהא דמטמא אף שלא פנגד הטומאה, הרי חזינן דקבר יש בו דין טומאה בפ"ע גם בלא דינא דרצוצה, דנהי דאחרי שחניל בי' דין קבר שוב הוי קבר רצוי ומטמא, אבל עיקר טומאתו לכתחילה בתוכו גם בצדדיו שלא פנגד המת הא הויא מדין קבר בלא בקיעה, ובע"כ דטומאת קבר הוי גזה"כ בפ"ע אף בלא דין רצוצה, וא"כ הא קשה למה מביאה הגמ' להד' דטומאה רצוצה בוקעת גבי קבר, ולמה לא סגי בעיקר דין קבר לבד ש'מטמא באהל, וגם צ"ע דאמאי לא תהא טומאת אהל' של קבר כטומאת מגעו, ש'מטמא מבחוץ אף בלא טעמא דבקיעה, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה בסנהדרין דף מ"ז איתא קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה, וב'מב"ם פ"ח מטו"מ הל"ה ז"ל וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פנהו מקומו טהור עכ"ל, והיינו משום דכיון דנפנה המת מתוכו שוב לא הוי קבר ופקע מיני' טומאת קבר שלו.

אלא דיש להסתפק בעוד המת בתוכו ומטמא, וטומאת קבר הא הויא גזה"כ ואב הטומאה בפ"ע מקרא דא' בקבר, אם נימא דטומאתו הוא הקבר בלבד, והמת והטומאה שלו אינו מועיל רק לענין שיחול עליו שם קבר.

אבל הטומאה של קבר הוא רק הקבר בלבד, וגם בלא המת מטמא, או דנימא דזה ש'הוא הקבר עם המת ביחד זהו עיקר הטומאה של קבר, ומטמא פולו אף שלא פנגד המת מדין טומאת קבר, וכן הוא הגזה"כ של קבר דכולי' עם המת ביחד הוא עיקר הטומאה והאב של קבר, אבל הקבר בלבדו בלא צירוף המת והטומאה שבו אין זה אב הטומאה של קבר ואין בו טומאת קבר.

ונראה דהכי מוכח מהא דפסק הרמב"ם בפ"ג מה' אבל הל"ב ז"ל וכן אם נגע הפהו בקבר לוקה, אבל נוגע הוא בבגדים שנגעו במת אע"פ ש'מטמא בהן טומאת שבועה עכ"ל, והיינו משום דאזרת פהנים נאמרה רק על טומאות הפורשות מן המת עצמו, ומ"מ הרי פסק דבגטמא בקבר לוקה, ובע"כ דהאב הטומאה של קבר הוא כמו ש'הוא עם המת ביחד, וע"כ פהו לוקה על טומאתו.

והכי מבואר מדברי הרמב"ם בפ"ו מה' נזירות הל"ח ז"ל מי שנזר והוא בבית הקברות נזירות חלה עליו ואפילו ש'ה שם פמה ימים אין עולין לו ולוקה על ש'הייתו שם וכו' אינו מגלח ש'ערו פשיצא משם ואם נטמא שם בכיה"ק באחת מן הטומאות ש'הנזיר מגלח עליהן אינו מגלח ואינו מביא קרבן טומאה עכ"ל, הרי דפסק דבקבר אע"פ שאינו מגלח עליו מ"מ לוקה על טומאה זו, וגם מעכבתו מלחול עליו נזירות טהרה, והוא כמו ש'פסק בפ"ה שם הט"ו ז"ל נזיר ש'נטמא למת טומאת שבועה בין בטומאות ש'הוא מגלח עליהן כמו ש'יתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן ה"ז לוקה עכ"ל, וע"כ לוקה על טומאת קבר ואע"פ שאינו מגלח עלי', אבל הא מיהא נראה דגם לענין מלקות בעינן טומאת המת

עצמו, דהא עיקר אזהרת נזיר היא מקרא דלא יטמא להם במנותם ומקרא דעל נפשנות מת לא יבא, הרי דעיקר אזהרת נזיר היא שלא יטמא במת עצמו, ומ"מ הרי פסק הרמב"ם דלקי על טומאת קבר, הרי דעיקר טומאת קבר היא כמו שהוא עם המת ביחוד.

וכן הוא מוכח גם מהא דמבואר בדברי הרמב"ם שהבאנו דבנטמא בקבר אף שאינו מגלח אבל מ"מ אין אותן הימים עולין לו למגן הנזירות, ובנטמא בכלים שנגעו במת הלא מבואר בנזיר דף נ"ד דימי טומאתו עולין גם למגן הנזירות, וכן פסק הרמב"ם בפ"ז שם ה"ח, אלא ודאי דקבר שאני דטומאתו היא כמו שהוא עם המת ביחוד, ואע"ג דקבר הוי אב הטומאה בפ"ע מגזה"כ דאו בקבר, אבל מ"מ זה שהוא עם המת ביחוד זהו הקבר שביקרא, וע"כ נזיר וכהן לוקין עליו ואין ימי טומאתו עולין למגן הנזירות.

ולפ"ז נראה, דזהו דמיייתי הגמ' הקא הך דטומאה רצוצה בוקעת וכו', דנראה דאע"ג דקבר הוי גוף הטומאה, אבל מ"מ פינו דטומאתו היא מה שהוא עם המת ביחוד, ממילא שייך ב' חציצה לאשוויי קבר בלא מת דאז יהי טהור, וע"כ הקבר גופי' צריך להיות אהל החוצץ על כל תוכו, ולא יטמא מבחוי' משום דהוי קבר בלא מת.

ונראה עוד, דמלבד דחייילא חציצה על טומאת המת שבתוף הקבר, עוד חיייל גם דין חציצה על טומאת הקבר עצמו כמו שהוא בגגו וכתליו, דכיון דטומאתו היא מה שעשוי לתוכו, וכדחזינו דמצטרף המת וכל תוכו עם הבגין יחד להיות אב הטומאה, וכל שעשוי לתוכו והטומאה שלו הויא בצירוף תוכו חשוב אהל גם על עצמו לחוי' בפני טומאתו הבאה לו מתוכו שלא יטמא מבחוי'.

וע"כ זהו דמיייתי הגמ' הך דט"ר בוקעת, פינו דמצד הדין הי' הקבר חוצץ על טומאתו והמת שבו, ורק משום ההילכתא דט"ר בוקעת הוא דמטמא. ונהרי יסוד דברי הראב"ד הוא מהא דאיתא בבבבכות דארונות שיש בהן חלל טפח אין בהן טומאה מבחוי' מד"ת, וכמבואר בדברי הראב"ד בעצמו, ושם הא מבואר להדיא טעמא דאהל טפח חוצץ, הרי להדיא דהקבר בעצמו הוי אהל לחוי' על טומאתו, ומינשבת היטב הסוגיא דנזיר כמש"כ.

[והנה לדעת הרמב"ם דקבר הוא ביש בו חלל טע"ט פנוי, הרי מינשבת היטב הא דצריכינו לטעמא דבקיעה, פינו דבלא"ה הא יש שם אהל חוצץ, אכן לדעת הראב"ד דדין קבר הוא בשטומאה ממעטת את החלל טפח, וא"כ הרי אפתי צ"ע למה מיייתי הגמ' טעמא דט"ר בוקעת, ונהרי בלא"ה ליכא אהל החוצץ, דהרי הטומאה ממעטת את השיעור טפח.

אכן מלבד דגם בלא אהל פלל מ"מ כל טומאה טמונה צריכינו לטעמא דבקיעה, וכמבואר בחוליו דף קכ"ה, אלא דאפילו אם נימא דבקבר באין שם אהל טפח לא מקריא טמונה פלל, פינו דהקבר עצמו מצטרף להיות אב הטומאה, מ"מ ניחא דעת הראב"ד, לפי המבואר בדברי הראב"ד בפ"ב מטו"מ הל"א דהא דהטומאה ממעטת את השיעור טפח הוא ג"כ משום ההילכתא דבקיעה, א"כ הרי עכ"פ צריכינו לטעמא דבקיעה, פינו דבלא"ה הא יש פאן אהל טפח גם לדעת הראב"ד].

ולפ"ז הא שפיר חלוקה טומאת מגע של קבר מטומאת אהלו, פינו דכל הטעם דאינו מטמא באהל כשיש שם חלל טע"ט פנוי הוא משום דהאהל של קבר חוצץ בפני טומאתו שבתוכו, וא"כ כ"ז הוא בטומאת אהל, משא"כ בטומאת מגע הרי לא שייך פלל ענין

חציצה, ולא נאמר דין חציצה פלל בטומאת מגע, וע"כ זהו שמחלק הראב"ד, דלטומאת אהל בעינו דוקא שהטומאה תמעט את החלל טע"ט, כי היכי דתהוי טומאה רצופה, ולא יהא דין חציצה בפני הטומאה שבתוכו, משא"כ בטומאת מגע, נהי דבטומאת מגע של גגו וכתליו מצטרף בזה גם טומאת המת שבתוכו, אבל מ"מ פיון דדין חציצה מיהא לית בה ע"כ שפיר מטמא בכל גונוי והנה לקמן בפכ"ה הל"א כתב הרמב"ם ז"ל עמוד העומד בתוך הבית וטומאה רצופה תחתיו וכו' ואם יש במקום הטומאה טע"ט על רום טפח הרי הוא פקק סתום ומטמא מכל סביביו והבית פולו טמא שהרי האהיל על הקבר עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל זה אינו אלא בשאין שם חלל טפח פנוי אבל יש שם חלל טפח פנוי אינו מטמא באהל וי"ל שמטמא כל סביביו ויש דברים מסייעים לזה מ"מ בשיש שם טפח פנוי אינו מטמא באהל וכו' עכ"ל, והנה דברי הראב"ד שכתב וי"ל שמטמא כל סביביו יש לפרשם בתרי גונוי, או דר"ל שמטמא כל סביביו במגע, וכשיטתו הכא בפ"ז שהבאנו דבמגע מטמא אף ביש שם חלל טפח פנוי, או דר"ל דהבית פולו טמא משום סוף טומאה לצאת, ורק דטומאת אהל לית בי, וכאשר פן מבואר בתוס' בב"ב דף י"ב בהך דבית שפרץ את פצימיו, דהא דמטמא כל סביביו הוא משום סוף טומאה לצאת, וזהו גם כןונת הראב"ד.

אלא דנראה מלשון הראב"ד שכתב זאת בלשון וי"ל, ואי משום סוף טומאה לצאת הא הויא זאת טומאה ודאית, אלא ודאי נראה דכוננת הראב"ד היא שמטמא כל סביביו במגע, וע"כ כתב זאת בלשון וי"ל, ומשום דמהך דבית שפרץ את פצימיו דמטמא כל סביביו אפתי לא מכרעא מילתא אם הוא משום דבמגע מטמא גם ביש בו חלל טע"ט פנוי או משום סוף טומאה לצאת וכמבואר בתוס', וע"כ כתב זאת בלשון וי"ל.

והרי זה סותר לדברינו שכתבנו בדעת הראב"ד, דטעמא דבעינו שלא יהי שם חלל טע"ט פנוי הוא משום שלא יהא חשוב אהל החוצץ, ולפום הך טעמא הרי לכאורה ודאי דהוא רק לענין לטמא באהל, דשייכא בי חציצת אהל, ולא לענין מגע, ומדחזינו בדעת הראב"ד די"ל דביש בו חלל טע"ט פנוי גם במגע אינו מטמא, ש"מ דטעמו הוא טעמא אחרניא ודלא כמש"כ.

אכן נראה, דבקבר מלבד שמועיל בי דין חציצת אהל על תוכו על טומאתו מלטמא בחוץ, עוד חזיל בי דין חציצת אהל גם להפקיע מהצד שלחוץ עצם דין קבר, דכיון דעיקר דין קבר שפגגו וכתליו הוא עי"ז שפעשו לתוכו, א"כ ממילא דהצד הפנימי שבו חוצץ על צד החיצון ומפקיעו מכלל תורת קבר.

אשר לפי"ז הרי מיושבים היטב דברי הראב"ד, בהא דמבואר בדבריו דיוכל להיות דביש בו חלל טע"ט אינו מטמא כל סביביו אף במגע, דכיון דחציצה זו של צד הפנימי מועלת לחצוץ בפני צד החיצון להפקיע מיני עיקר דין קבר, א"כ הרי ממילא שייכא חציצה זו גם לענין טומאת מגע שלא יטמא מבחוץ, פיון דחשוב אינו נוגע בקבר פלל, דהא פקע מיני דין קבר מבחוץ, וע"כ כתב להך שמטמא כל סביביו במגע רק בלשון וי"ל.

והנה מסקנת דעת הראב"ד הרי היא, דבמגע מטמא בכל גונוי אף ביש בו חלל טע"ט פנוי, וס"ל דלא שייך דין הפקעת קבר גם בצד חוץ, אבל מ"מ דין חציצה בפני הטומאה אית בי, וע"כ זהו טעמו של הראב"ד דס"ל דביש בו חלל טע"ט פנוי אינו מטמא באהל,

ונהו ג"כ טעמא דהסוגיא דצריכינן לההילכתא דט"ר בוקעת, ומינשבים היטב דברינו
בדעת הרמב"ד, וכמש"כ, והנה לדעת הרמב"ם שפוסבר דקבר הוא ביש שם חלל טפח
פנוי, אלא דגם בזה יש ההילכתא דבקיעה, משום דכן הוא גזה"כ של קבר דטומאתו
חשובה רצוצה, וכמבואר בהסוגיא דנזיר שהבאנו, צ"ע אם זה הגזה"כ דחשוב טומאה
רצוצה הוא משום דין טומאת קבר, ולענן טומאת קבר הוא דחשוב רצוצה, אבל אם
באנו לדון על טומאת המת עצמו לא הויה רצוצה, ואין בה דין רצוצה כלל, פיון דיש
שם חלל טע"ט והויה פחת אהל, או דנימא דהגזה"כ הוא על טומאת המת עצמו ג"כ,
דכל שהויה בקבר סתום הויה רצוצה, וממילא דכל שהויה פנגד המת עצמו אית בי' טומאה
דמת עצמו, פיון דחשובה טומאתו רצוצה, ורק שלא פנגד המת שם הוא דטומאתו היא
רק מחמת קבר ולא מחמת עצמו של מת, פיון דאין שם מת, אבל פנגד המת חשיבא
טומאה הבאה מחמת עצמו, פיון דדין רצוצה בה.

אכן זה מבואר מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מה' נזירות דנזיר שנטמא בבית הקברות אינו
מגלח משום דאין הנזיר מגלח על טומאת קבר, ואם נימא דפנגד המת יש בו דין רצוצה
של עצמו של מת, א"כ אמאי אינו מגלח, אלא נדאי דגם דין רצוצה שבו הוא ג"כ רק
מדין טומאת קבר, ולהכי הוא דאין הנזיר מגלח עלי'.

ונראה דהראב"ד חולק גם בזה, וס"ל דאם אף הי' גזה"כ שיחול דין טומאה רצוצה בקבר
סתום, א"כ לא שייך כלל לומר דזה יהא מדין טומאת קבר, דההילכתא דרצוצה על כל
דבר ודבר כמו שהויה בעצמותו, והרצוצה שפנגד המת מיקריא טומאת מת עצמו,
והרצוצה שבפדדין שלא פנגד המת חשיבא טומאת קבר, אבל דנימא דגם רצוצה זו
שהיא פנגד המת יהא דין בקיעתה ודין רצוצה שבה מדין טומאת קבר ולא מדין טומאת
מת עצמו, ס"ל להראב"ד דזה לא אמרינן, כ"א דאם אף חלה שם רצוצה על המת, ממילא
חשיבא טומאת מת עצמו ולא טומאת קבר, ואע"ג דיש שם חלל טפח, מ"מ כל שהויה
בכלל בקיעה דרצוצה חשוב טומאת מת עצמו, ונזיר מגלח עלי'.

ולפ"ז הרי מינשב היטב סתירת דברי הראב"ד שהבאנו, דבפי"ב פתב דטעמא דמדלגין
היו ע"ג ארונות הוא משום דאין הפהנים מוזהרין על טומאת קבר, פיון דאין הנזיר מגלח
עלי', וכבר הקשינו ע"ז דא"כ איך מוכיח בפ"ז שם מהו דמדלגין דבייש בו חלל טע"ט
פנוי אינו מטמא באהל, והא אף אם יש בו טומאת אהל ג"כ אין הפהן מוזהר עליו, אכן
לפי"ז ניחא, דמ"מ הא זה מיהא שפיר מוכח דדין בקיעה דרצוצה מיהא ליתא ביש בו
חלל טפח, וכדחזינו דאין הפהן מוזהר עליו, וא"כ ממילא דלית בי' טומאת אהל כלל,
וכמבואר בהסוגיא דנזיר דכל טומאת אהל של קבר היא רק מההילכתא דבוקעת, ובע"כ
דבייש בו חלל טע"ט אינו מטמא רק במגע ולא באהל.

והא דהוצרך הראב"ד בפ"ב לטעמא דאין פהן מוזהר על טומאת קבר, הוא משום דבהו
דמדלגין היתה גם טומאת מגע של קבר, דזה איתא גם ביש בו חלל טע"ט, וע"ז הוא
דכתב טעמא דאין הפהן מוזהר עליו, דזה פשיטא דכיון דלית בי' ההילכתא דרצוצה,
והאהל חוצץ בין המת למבחוץ, א"כ נדאי דטומאת מגעו שפבוץ היא רק טומאת קבר
ולא טומאת המת עצמו, ואע"ג דטומאתו היא עם המת ביחד, מ"מ טומאתו מדין קבר

היא דבאה, ואין הנזיר מגלח עלי, וע"כ אין הפהו מוזהר עלי, ומגושבים היטב דברי הרמב"ד וכש"נ.

פ"ז הל"ז טומאה שהיא רצוצה בכותל וסמך סוכה לכותל הסוכה טמאה שהרי נעשה הכותל צד מצדי האהל ואע"פ שהצדדין טהורים לנוגע אילו לא הי' עליהן אהל אבל משנעשה עליהן אהל האהל פולו טמא שהרי הטומאה בתוכו עכ"ל, ובהשגות ז"ל אין דרך המשנה בדבריו דתנו פ"ז נפש אטומה הנוגע מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, אם היה מקום הטומאה טפח על טפח הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא כקבר סתום, סמך לה סוכות טמאות ור"י מטהר, הנה שאין הסוכה טמאה אלא שיש במקום הטומאה טפח על טפח שנעשית הסוכה דופן הקבר ומטמאה במגע מכל סביביה ולא באהל אלא א"כ הקבר פתוח אליה וכו' אבל בנפש אטומה כיון שהנוגע בנפש מן הצדדין טהור אף הסוכה הסמוכה לה טהורה במגע ובאהלה מתוכה וכו' שאם אין קבר אין גולל ונפש אטומה אינה קבר וכו' עכ"ל, והרמב"ם מפרש דהא דסמך לה סוכות טמאות דתנו במתני' קאי על נפש אטומה, ומשום דכיון דסמך לה סוכות ונעשית אהל ממילא פקע מינה דין רצוצה, והטומאה מתפשטת לכל האהל, וכדתנו בפ"ו דאהלות כותל שהוא לאויר והטומאה בתוכו מחציו ולפנים הבית טמא וכו', הרי דטומאה הבלועה בכותל חשובה כמו בתוך האהל, וה"נ דכונתה בסמך לה סוכות דנעשה הנפש אחת מן הכתלים המשמשים את הסוכה הטומאה מתפשטת בתוך הסוכה שהיא אהל שלה.

ולא חלק הרמב"ם בין מחציו ולפנים למחציו ולחוץ, משום דדעת הרמב"ם דדוקא בסמך התקרה לצד הכותל אז הוא דנידון בדין מחציו ולפנים ומחציו לחוץ, משא"כ אם התקרה מונחת על הכותל אז כל הכותל שייך להאהל, וכמבואר פן בלשון הרמב"ם בפכ"ד מטומאת מת שכתב שם ז"ל כותל שהוא לאויר ונג הבית סמוך לכותל ואינו מורכב על הכותל וכו' מחציו ולפנים הבית טמא וכו' עכ"ל, הרי מבואר להדיא דאם היה מורכב על הכותל אין בו דין דמחציו ולפנים ומחציו לחוץ, אלא דכל הכותל שייך להאהל, ומפרש הרמב"ם דהא דסמך לה סוכות איירי בשהתקרה מורכבת על הכותל, ולכן לא הזכיר החילוק דבין מחציו ולפנים למחציו ולחוץ.

ודעת הרמב"ד ז"ע, במש"כ דנפש אטומה שאין בה פותח טפח כל הסוכה טהורה בין במגע בין באהלה מתוכה, ומ"ש מכותל המשמש את הבית וטומאה בתוכו דהבית טמא. וצ"ל דהרמב"ד ס"ל דהא דסמך לה סוכות איירי באהל עראי או באהל תלוש דאז אין הנפש בטל לגבי האהל ואין בו דין טומאת כתלים, וע"כ הסוכה טהורה.

אלא דצ"ע קצת למה סתם הרמב"ם הך דינא דסמך לה סוכות ולא הזכיר להדיא דאיירי בשמורכב על הכותל, וכן צ"ע למה חלקו הרמב"ם וכתב הך דינא דבלוע בכתלים בפכ"ד שם והא דסמך לה סוכות בפ"ז, ולא סמך אהדדי, והלא חד דינא הוא.

והנה בהא דתנו בפ"ז שם דאם יש בהנפש טפח על טפח הנוגע בה טמא מפני שהיא כקבר סתום ואם לאו הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, והיינו משום דהא דקבר מטמא באהל הוא דוקא בשיש בו חלל טפח על טפח, אבל בשאין בו חלל טע"ט אין בו דין קבר כלל, צ"ע בבלוע בכתלים מחציו ולפנים דהבית פולו טמא, ואע"ג דאין במקום הטומאה טע"ט מ"מ טמא משום דהכותל שייך להבית וחשוב כאילו הטומאה מונחת

בתוך הפית, אם מהניא הך הלכה גם לדינא דטע"ט של קבר, שאע"פ שאין במקום הטומאה טע"ט, מ"מ פיון דבבית יש בו טע"ט תהני גם לענין קבר, כמו דמהניא לענין אהלים, או לא, די"ל דלא מהניא הך הלכה דכתלים רק לענין הבאת טומאה ולענין דין אהלים, אבל לא לענין קבר, וגם די"ל דבקבר הוי דינא דבעינו טפח על טפח במקום הטומאה עצמה והמת גופו, וממילא לא מהני גבי דינא דכתלים, פיון דסוף סוף במקום שהמת עצמו מונח שם אין טע"ט.

והנה בהל"ד שם פתב הרמב"ם ז"ל אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהא שם חלל טע"ט על רום טפח וכו' זה פלל גדול בטומאת מת שפל דבר המטמא באהל מן המת אם היה רצוין שאין לו חלל טפח הטומאה בוקעת ועולה וכו' ואינה מטמאה מן הצדדין וכו', וקשה דמאי שייכות הוא דין רצוצה בוקעת לדיון קבר, דהרי דין רצוצה הוי דין בהבאת טומאה, משא"כ בקבר דהוי אב הטומאה בפ"ע.

ואולם נראה, דכל דין טומאת קבר הוא בזה שיש בו דין אהל הבאת טומאה, ובזה שחזיל עליו דין אהל זה גופא משוי לי' לקבר, משא"כ אם לא הוי אהל אינו שייך פלל להטומאה ולא הוי קבר פלל, וכמבואר ברמב"ם פ"ט מטומאת מת הל"ד ז"ל הנכרים אין להם טומאת קברות הואיל ואינן מטמאין באהל הרי הנוגע בקברו טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או ישאנה עכ"ל, וכן הוא בפ"ג מה' אבל עיי"ש, והיינו משום דכשאין בתוכו דין טומאת אהל ממילא אין הקבר שייך להמת פלל, ואין בו דין טומאת קבר, וע"כ ה"נ דכונתה פיון דהויא רצוצה ופקע מינה דין אהל הבאת טומאה, ממילא שוב לא הוי קבר ואינו מטמא גם במגע, וזהו דכז"ל הרמב"ם בהדדי חלל טפח האמור בקבר דהוי חז מילתא עם שיעורא דטפח של אהל הבאת טומאה, דזה גופא דהוי אהל של הבאת טומאה זה גופא משוי לי' לקבר כשהוא סתום, [ואע"ג דיש לחלק דמת נכרי שאני דפקע מינה דין טומאת אהל פלל, משא"כ בפחות מטפח דכל ביטולו של האהל הוא רק מההלכה דרצוצה, וא"כ י"ל דלא שייך זאת לענין טומאת קבר, וכאשר פן מוכרח לדעת הראב"ד דסובר דגם ברצוצה הוי קבר, ובמת נכרי לא השיג, ומשמע דס"ל פדעת הרמב"ם דאין קבריהן מטמאין אף במגע, וגם די"ל, דהא דקברי נכרים אינם מטמאין במגע, לאו משום דקבר בעי אהל, רק דטעמא דכיון דחזינו דליכא גבייהו טומאת אהל, והיינו משום דהגזה"כ הוא דבעינו שיגע בעצמו של מת, ממילא כמו כן לא שייך בהו טומאת קבר, מ"מ לפי"ד הרמב"ם דסובר דרצוצה אין בה טומאת קבר, שפיר הוי טעמא כמש"כ, דבעינו אהל הבאת טומאה, וממילא דרצוצה וקברי נכרים חז טעמא להו], ומדכתב הרמב"ם דכל עיקר הטעם דבעינו בקבר טע"ט הוא רק משום דין רצוצה, מבואר מזה דדעת הרמב"ם דמלבד דין אהל של הבאת טומאה ליכא דין בפ"ע בקבר דבעי מקום טע"ט, ושניהם שוין דכל מה דהוי אהל לענין הבאת טומאה הוי אהל לענין קבר.

ולפ"ז בבלוע בכתלים, לדעת הרמב"ם דדין טע"ט של אהל ודין טע"ט של קבר חז דינא הוא, וא"כ בבלוע בכתלים דיש בו טע"ט של הבאת טומאה, ממילא חשוב קבר ג"כ, פיון דדין אהל של הבאת טומאה וקבר חז דינא הוא.

ולפ"ז מבוארים היטב דברי הרמב"ם דסמך לה סוכות, דהרמב"ם מפרש דמייירי בשפסוקה סתומה, וטמאה משום דנעשית קבר ע"י ההלכה של דין כתלים, וטומאת קבר

עלי' לטמא באהל, ולכן א"ש מה דכתב הרמב"ם להך דינא קכא בפ"ז, וגם לא הביא החילוק של מחצית ולפנים ומחצית ולחוץ, משום דרק עיקר הדין אתי לאשמעינן דגם גבי קבר איפא להך דינא דכתלים כמו גבי אהל, ולכן פתבם קכא בפ"ז דאיגרי בהלכות קבר, ופשוט דגם קכא בעינן פל הדינים המבוארים באהל וא"צ להביאם בהדיא.

והנה הראב"ד בפ"ז שם הל"ד פתב וז"ל שאם יש במקום הטומאה טפח מרובע אע"פ שהטומאה ממעטת את החלל והרי היא פטומאה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאה באהל כמו כן מטמא פל סביביו במגע וזהו קבר סתום וכו', הרי דדעת הראב"ד דעיקר דין קבר האמור בתורה הוא דוקא בפטומאה רצוצה, ולקמן בכ"ב פתב וז"ל דחלל טפח פנוי בעינן להביא את הטומאה ולחוץ בפני הטומאה שאם לא פן הטומאה ממעטת את החלל טפח טומאה רצוצה היא ואינה מביאה ואינה חוצצת, הרי דדעת הראב"ד היא דפטומאה ממעטת את החלל טפח לא הוי אהל פלל, ומ"מ פתב פאן בפ"ז דפטומאה ממעטת יש בו דין קבר לכל דיני טומאת קבר, וחסונו דלדעת הראב"ד טע"ט של קבר לא שנייה פלל לדין טע"ט של אהל הבאת טומאה, אלא דהוי דין בפ"ע בקבר דבעי מקום טע"ט, וא"כ הך דינא דכתלים לא מצינו לדעת הראב"ד רק בדין אהל ולא בדין קבר, ושפיר י"ל דבקבר בעינן שיהא מקום הטומאה עצמה טע"ט וכמש"כ, וגם דכיון דהוינן שני דינים הטע"ט של הבאת טומאה וטע"ט של קבר, ונמצא דאין מועיל פלל טע"ט של הבאת טומאה לאשוויי קבר, א"כ ממילא בעינן בהפסול גופא טע"ט, ולא מהניא פלל מה שהטומאה מתפשטת בתוך האהל טע"ט, דזה הא הוי מדין הבאת טומאה, וזה לא מהני בקבר, לדעת הראב"ד דס"ל דבקבר הוי דין בפ"ע דבעינן מקום טע"ט וכמש"כ.

ולפ"ז הראב"ד שהשיג וכתב דהך דסמך לה סוכות קאי על יש בהנפיש פותח טפח, ובאין בה פותח טפח טהורה, לטעמין אזיל, דהרי פל המשנה מיירי בדין טומאת קבר, וא"כ הך דסמך לה סוכות מיירי ג"כ לענין טומאת קבר, ולפמש"נ דלהראב"ד ליכא בקבר דין פתלים, א"כ באין בו פותח טפח לא הוי קבר פלל, ולכן מפרש להמשנה דמיירי בשיש בה פו"ט דהוי קבר, וכמש"כ דבאין בה פותח טפח לא חשוב קבר אף בסמך לה סוכות.

פי"א הל"א ארץ העמים בתחלה גזרו על גושה בלבד כבית הפרס ולא היו מטמאין אלא המהלך בה או נוגע או נושא מעפרה חזרו וגזרו על אוירה שייטמא ואע"פ שלא נגע ולא נשא אלא פיון שהכניס ראשו ורובו לאויר ארץ העמים נטמא וכו' טומאת אויר ארץ העמים לא עשו אותה פטומאה עפרה אלא קלה היא ממנה שעל טומאת עפרה שורפין תרומות וקדשים והמתטמא בגושה טמא טומאת שבעה וצריך הנייה שלישי ושביעי אבל הנטמא באוירה א"צ הנייה שלישי ושביעי וכו' עכ"ל, והוא בנזיר דף נ"ד ע"ב איבעיא להו ארץ העמים משום אוירא גזרו עלי' או דילמא משום גושה גזרו עליה, ת"ש ומזה בשלישי ושביעי ואי אמרת משום אוירא הגזאה ל"ל וכו' לעולם אימא לך משום אוירא וכי קתני אשארא, ופסק הרמב"ם פשינויא דגמ' דפטומאת אויר ארץ העמים א"צ הגזאה שלישי ושביעי.

והנה בטעמו של הרמב"ם שפסק דמשום אוירא גזרו הי' מקום לומר דהוא משום דהויא איבעיא דלא אפשריטא וספק דבריהם להקל, ואה"נ דלהחמיר לא אמרינן דמשום אוירא גזרו, אכן ממה שפסק הרמב"ם לקמן בהל"ה ז"ל המהלך בארץ העמים בהרים ובסלעים

טמא טומאת שבעה, בים ובמקום שהים עולה בזעפו טהור משום נוגע בארץ העמים וטמא משום אונירה עכ"ל, והרי התם ליפא טומאת גושא כלל, דכיון דטהור הוא מטומאת גושא של מגע ומשא, א"כ ממילא דכש"כ דלית בי' גם טומאת אוניר גושא, וכל טומאתו היא רק משום אונירא, ומשום דהרמב"ם פוסק בנדאי דמשום אונירא גזרו בין להקל ובין להחמיר, וזה צ"ע דהא הניא איבעיא דלא אפשרטא והי' צריף להיות דין זה בספיקא, ויותר קשה דהנה שם בסוגיא לימא פתנאי הנכנס לארץ העמים בשנידה תבה ומגדל רבי מטמא ור' יוסי בר' יהודה מטהר מאי לאו רבי סבר משום אונירא ור"י בר"י סבר משום גושא, לא דכו"ע משום גושא מ"ס אהל זרוק שמי' אהל ומ"ס לא שמי' אהל, והה משום גושא פירושו דוקא משום גושא, דאי משום אונירא אין פאן חציצת אהל דהרי הן פתוחין למעלה, והנה בעירובין דף ל' ובחגיגה דף כ"ה איתא שם הך פלוגתא דרבי ורבי יוסי ברבי יהודה וכהך אוקימתא דפליגי באהל זרוק אם שמי' אהל אם לא, וא"כ הנה סוגיות מוכיחות דמשום גושא גזרו, ולמה פסק הרמב"ם דמשום אונירא.

ועיין ברמב"ם בפ"א שם שכתב ו"ל הנכנס לארץ העמים בשנידה תבה ומגדל הפורחין באוניר טמא שאהל זרוק אינו קרוי אהל עכ"ל, הרי דהרמב"ם ג"כ פוסק כהך אוקימתא דפליגי באהל זרוק, דהוא זה רק אם גימא דמשום גושא גזרו, וזה סותר למה שפסק הכא דמשום אונירא גזרו.

ואם די"ל דהרמב"ם איירי בסתומין גם למעלה דאיכא חציצת אהל גם בפני טומאת אונירא, אבל מאחר דהסוגיות הא מיררו בפתוחין למעלה ומוכיחות דמשום גושא גזרו, א"כ אפתי צ"ע פסק הרמב"ם דמשום אונירא גזרו.

והנה שם בסוגיא עוד והתניא ר"י בר"י אומר תיבה שהיא מלאה פלים וזרקה על פני המים באהל טמאה ואם הייתה מונחת טהורה, אלא דכו"ע משום אונירא ומ"ס פיון דלא שכיחא לא גזרו בי' רבנו ומ"ס אע"ג דלא שכיחא גזרו בי' רבנו, [יעו"ש במפרש דהך והתניא הניא פירקא, דמהך דתיבה שזרקה על פני המים באהל טמאה ש"מ דר"י בר"י סבר דאהל זרוק לא שמי' אהל, וע"ז מסיק דבמילתא דלא שכיחא פליגי, אכן גירסת הר"ח שם ואבע"א דכו"ע וכו', והך והתניא פירושו דהוי סייעתא, ומשום דהא דמונחת טהורה היא במונחת באוניר, וש"מ דאהל זרוק שמי' אהל, ותבה שזרקה דטמאה הוא משום דהניא פטלית המנפנת דאינה אהל לכו"ע], והתניא הנכנס לארץ העמים בשנידה תיבה ומגדל טהור בקרון ובספינה טמא ואבע"א הכא שמיא יוציא ראשו ורובו לשם פליגי והתניא ר"י בר"י אומר הנכנס לארץ העמים בשנידה תבה ומגדל טהור עד שיוציא לשם או ראשו או רובו, ע"כ הסוגיא, והנה מהא דתניא דטהור עד שיוציא או ראשו או רובו, הרי מבואר להדיא דר"י בר"י ס"ל משום גושא גזרו, דאי משום אונירא א"כ הא בפתוח כל שהוא ממילא הוי כולו בארץ העמים, ומדיהיב שיעורא דעד שיוציא ראשו או רובו ש"מ דמשום גושא גזרו, וא"כ קשה הא דקאמר הגמ' דכו"ע משום אונירא גזרו, וכן הא דתניא דבקרון ובספינה טמא, דטומאתו היא משום אונירא, ומוקמינן לה כר"י בר"י, והא ר"י בר"י ס"ל דמשום גושא גזרו, וצ"ע ולכאורה הנה נראה לומר, דהנה הא דקאמרה הגמ' דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי' רבנו הא קיימא שם על טומאת אונירא, וא"כ הרי י"ל דטומאת גושא נהגת בכל גוונא ואף במילתא דלא שכיחא, ולפ"ז הא שפיר

נוכל לומר דבאמת ר"י בר"י סובר דמשום אורא גזרו, וקא דקאמר ר"י בר"י דטהור עד שיוציא ראשו או רובו דזה קיימא על טומאת גושא, הוא משום דטומאת אורא בלא"ה ליפא, משום טעמא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן, ולא נשאר רק טומאת גושא, וזהו דתלוי בהוצאת ראשו או רובו, ולפ"ז הרי ניחא קא דבקרונ ובספינה טמא, פיון דבאמת ס"ל לר"י בר"י דמשום אורא גזרו.

אכן זה אינו, דנראה דאם נימא דמשום אורא גזרו ליתא לטומאת גושא כלל, וכמבואר בדברי הרמב"ם שפסק בסתמא דבטומאת אורא ליפא הוצאה, ולא הזכיר הוצאה בטומאת ארץ העמים רק במגע ומשא של גושא, ואם נימא דטומאת גושא לעולם איפא אף אם משום אורא גזרו, א"כ קא הו"ל להזכיר הוצאה בהההלת גושא, והכי מוכחת ג"כ הסוגיא דנזיר שם דפריה ואי משום אורא הוצאה ל"ל, ומאי פירכא, ונימא דההוצאה קיימא על טומאת הההלת גושא, דקא סתמא תנוטומאת ארץ העמים, דנכלל בזה הההלת גושא.

וגם דהכי מסתברא, דקא חזינו דטומאת אורא היא מין טומאה בפ"ע שאין בה משום סרף הההלה כלל, וטומאת גושא היא משום סרף הההלה, וכדקאמר הגמ' דהוצאה איתא בגושא וליתא באורא, והיינו משום דטומאת גושא אית בה סרף טומאת אהל, ושנייכא בה הוצאה, משא"כ טומאת אורא, דהויא מין טומאה בפ"ע, ואינה שנייכה כלל לדין הוצאה.

ולפ"ז הרי ממילא מוכן דאי משום אורא גזרו ליתא לטומאת גושא, דלא מצינו רק חדא גזירה ולא תרתי גזירות. ולפ"ז הרי לא נוכל לומר דר"י בר"י ס"ל דמשום אורא גזרו וקא דמצריה ראשו ורובו הוא משום טומאת גושא, פיון דליתנייהו כלל שני הטומאות ביחד, ולפ"ז שוב קשה הנה תרי ברייתות אהדדי, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בזה, דקא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן לא מהניא רק אם יש פאן הצלת אהל ובזה הוא דלא גזרו, אבל בלא הצלת אהל לא מהניא כלל מה דלא שכיחא. ולפ"ז שפיר ניחא, דבאמת ס"ל לר"י בר"י דמשום אורא גזרו, וקא דמטהר בלא הוציא ראשו ורובו אף שפתוח לארץ העמים, היינו משום טעמא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן, וקא דמטמא בהוציא ראשו ורובו היינו משום דאז הרי ליפא הצלת אהל כלל, ובכה"ג לא שייך קא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן, אבל אה"נ דמשום אורא גזרו לר"י בר"י, וניחא קא דבקרונ ובספינה טמא פיון דמשום אורא גזרו, ומינושבת היטב הסוגיא וכש"נ.

אכן כ"ז הוא לשיטת הר"ח, דר"י בר"י ס"ל דאהל זרוק שמי אהל, אבל לשיטת המפרש דבברייתא מבואר דר"י בר"י ס"ל דאהל זרוק לא שמי אהל, ומ"מ סובר דהנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טהור משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי רבנן, א"כ הרי מבואר להדיא דאף במקום דליפא אהל ג"כ לא גזרו בי רבנן, וקא דטמא בהוציא ראשו ורובו ע"כ צ"ל דגם בלאו טעמא דאהל שאני הך לא שכיחא דשידה תיבה ומגדל מהך דהוציא ראשו, ואולי בחציצה בעלמא הדבר תלוי.

אלא דמ"מ לשיטת הר"ח שפיר צ"ל כמש"כ דבדין אהל תליא מילתא, וראי' לזה מפל הני סוגיות שהבאנו דרבי ור"י בר"י פליגי בדין אהל זרוק אי שמי אהל אי לא, וקשה לפ"מ דאיבעיא לן דילמא משום אורא גזרו א"כ קא לא שייך כלל דין אהל לטומאת

אַרְצֵי הָעַמִּים, כִּינֹן דְּהוּא פְּתוּחַ לְמַעַלָּה וְאֵיכָּא שְׁמֵי טַוּמְאָת אֲוִירָא, וּמֵאֵי אֵיכָּפֶת לָן אִם אֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל אוֹ לֹא, וּבִיּוֹתֵר דְּלִפִּי שִׁיטַת הַר"ח הָא מוֹכַח מְהֵא דְּבַקְרוֹן וּבְסַפִּינָה טַמְא דַר"י בַר"י ג"כ ס"ל דְּמִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, א"כ הָא בְּנֻדְאֵי לֹא שְׁיִיךְ כָּלִל תְּחִיצַת אֵהֶל, וְקֻשְׁיָה כָּל הַנֶּה סוּגְיוֹת דְּאִיתָא שְׁמֵי דְּטַעְמָא דַר"י בַר"י הוּא מִשּׁוּם דְּאֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל.

אַלָּא וְדֵאֵי כַמֶּש"כ, דְּלִשְׁיטַת הַר"ח הָא דְּמִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא גְזֵרוּ בִּי רַבְּנָן בְּתַחֲצִיטָא אֵהֶל תְּלִיָא, וְע"כ שְׁפִיר תְּלִי לֵה הַגַּמ' בְּדִין אֵהֶל זְרוּק גַּם אֵי מִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, וְכַמֶּש"כ דְּאִם שְׁמִי אֵהֶל וְאֵיכָּא תְּחִיצַת אֵהֶל אֲזֵי הוּא דְּשְׁיִיךְ בִּי הָא דְּמִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא גְזֵרוּ בִּי רַבְּנָן, אַבְּל בְּלֹא"ה לֹא שְׁיִיךְ בִּי גַם הֵךְ דְּמִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא, וְכַש"נ.

וְהַמְּבֹאֵר מַכ"ז, דְּלִשְׁיטַת הַר"ח דַר"י בַר"י ס"ל אֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל, א"כ מְמִילָא מוֹכַח מְהֵא דְּבַקְרוֹן וּבְסַפִּינָה טַמְא דְּמִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, דְּאֵי מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא אֵיכָּא שְׁמֵי תְּחִיצַת אֵהֶל, וְכָל הַנֵּי סוּגְיוֹת דְּאִיתָא שְׁמֵי דְּפְלִיגֵי בְּאֵהֶל זְרוּק אִם שְׁמִי אֵהֶל אִם לֹא מְתִישְׁבִים גַּם אִם גִּימָא דְּמִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ.

אַשְׁרֵי ע"כ זֶהוּ שְׁפָסַק כֹּן הַרְמַב"ם, כִּינֹן דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא הָא מוֹכַחָא הֵךְ בְּרִייתָא דְּבַקְרוֹן וּבְסַפִּינָה טַמְא כְּהֵךְ שְׁיִנּוּיָא דְּכו"ע ס"ל מִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, וּמְמִילָא דְּקו"ל כֹּן. וְנִיחָא נְמִי הָא דְּפָסַק הַרְמַב"ם בְּסַתְמָא דְּהַנְּכָנֵס לְאַרְצֵי הָעַמִּים בְּשִׁידָה תְּבָה וּמַגְדֵּל טַמְא מִשּׁוּם דְּאֵהֶל זְרוּק ל"ש אֵהֶל, וְלֹא הַזְפִּיר דְּאֵיירִי בְּסַתוּמִין, כִּינֹן דְּגַם בְּפַתוּחִין צְרִיכִינוּ לֵהךְ טַעְמָא דַל"ש אֵהֶל, דְּבִלֹא"ה הִי טְהוּר גַּם אֵי מִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, מִשּׁוּם דְּמִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא גְזֵרוּ בִּי רַבְּנָן, וְכַש"נ.

אַלָּא דְּכ"ז לְשִׁיטַת הַר"ח, מִשָּׂא"כ לְפִי גִירְסַת הַמְּפָרֵשׁ, דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא ר"י בַר"י ג"כ ס"ל דְּאֵהֶל זְרוּק ל"ש אֵהֶל, א"כ הָא לֵיכָּא הוֹכְחָה מְהֵא דְּבַקְרוֹן וּבְסַפִּינָה טַמְא דְּמִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, דְּהָרִי גַם אֵי מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא גְזֵרוּ ג"כ טַמְא בְּקָרוֹן וּבְסַפִּינָה, כִּינֹן דְּהָרִי אֵהֶל זְרוּק דַל"ש אֵהֶל, וְאִין פָּאן תְּחִיצָה גַם בְּפִנֵי טַוּמְאָת גְּנוּשָׂא, וְא"כ מְמִילָא דְּנֻשָׂא בְּאֵיבְעֵיָא אֵי מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא גְזֵרוּ אֵי מִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ, וְהָרִי סְפִיקָא דְּדִינָא.

פִּי"א הַל"ה הַנְּכָנֵס לְאַרְצֵי הָעַמִּים בְּשִׁידָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל הַפּוֹרְחִין בְּאִוִיר טַמְא שְׂאֵהֶל זְרוּק אִינוּ קָרוּי אֵהֶל עַכ"ל, וּבְנֻזִיר דָּף נ"ד אֵיבְעֵיָא לֵהוּ אַרְצֵי הָעַמִּים מִשּׁוּם אֲוִירָא גְזֵרוּ עֲלֵיהֶּ אוֹ דִּילְמָא מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא גְזֵרוּ עֲלֵיהֶּ וְכו' לִימָא פְּתַנָּאי הַנְּכָנֵס לְאַרְצֵי הָעַמִּים בְּשִׁידָה תְּבָה וּמַגְדֵּל רַבִּי מְטַמָּא וְר"י בַר"י מְטַהֵר, מֵאֵי לֹא רַבִּי סָבַר מִשּׁוּם אֲוִירָא וְר"י בַר"י סָבַר מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא, לֹא דְּכו"ע מִשּׁוּם גְּנוּשָׂא מ"ס אֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל וְמַר סָבַר לֹא שְׁמִי אֵהֶל, וְהַתְּנָא ר"י בַר"י אוֹמֵר תִּיבָה שְׂהִיא מְלֵאָה כְּלִים וְזַרְקָה עַל פְּנֵי הַמַּת בְּאֵהֶל טַמְאָה וְאִם הִיתָה מְנוּחַת טְהוּרָה אֵלָּא דְּכו"ע וְכו', וְגִירְסַת הַר"ח שְׁמֵי וְאִם הִיתָה מְנוּחַת טְהוּרָה וְאִבְעֵיָא וְכו', וּבְתוֹס' שְׁמֵי פִּירְשׁוּ שְׁנֵי הַגִּירְסָאוֹת, דְּלִגִירְסַת הַר"ח הָרִי הֵךְ וְהַתְּנָא סִייעָתָא, דְּהָא דְּתַנָּא דְּאִם הִיתָה מְנוּחַת טְהוּרָה פִּירְשׁוּ שְׂהִיתָה מְנוּחַת ע"ג אָדָם אוֹ בְּהֵמָה שְׁנוּשָׂאִין אוֹתָהּ, וְא"כ הָא הָוִיָא אֵהֶל זְרוּק, וּמ"מ מְצַלֵת עַל הַכְּלִים שְׂבִתוּכָה שְׂהֵם טְהוּרִים, ש"מ דַר"י בַר"י סָבַר דְּאֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל, וְזֶהוּ סִייעָתָא דְּפְלִיגֵי בְּאֵהֶל זְרוּק, וְהָא דְּבִזְרָקָה כְּלִים שְׂבִתוּכָה טַמְאִים, הִינּוּ מִשּׁוּם דְּכְשָׂהִיא גְזַרְקַת בְּאִוִיר הָרִי הִיא פְּטִלִית הַמְּנַפְנֶפֶת וְעוֹף הַפּוֹרְחַן וּסְפִינָה שְׂהִיא שְׂטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם דְּתַנּוּ בַפ"ח דְּאֵהֶלוֹת דְּלֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין, וְזֶה לְכו"ע, אַפְּילוּ אִם אֵהֶל זְרוּק שְׁמִי אֵהֶל, מ"מ הָרִי לֹא הָוִי אֵהֶל כָּלִל, וְע"כ

גם בְּזִרְקָה דְכֹנֶטֶה דְאִינְה אֶהֱל לכו"ע, וּלְפִי הַגִּירָסָא דְגַרְסִינּוּ אֶלָּא הָוֵי הָדָּ וְהַתְּנִיָּא פִּירְקָא, דְהַגְמִי מוֹכִיחַ מְהֵא דְבִזְרָקָה פְּלִים שְׁבַתוֹכָה טְמָאִים ש"מ דְאֶהֱל זְרוּק לָא שְׁמִי אֶהֱל אֶפִּילוּ לר"י בר"י, וּמוֹכַח מְזָה דְלָא פְּלִיגֵי בְּאֶהֱל זְרוּק, וְהָא דְבְּמִנְחַת פְּלִים שְׁבַתוֹכָה טְהוּרִים פִּירוּשׁוֹ דְמִנְחַת עַל הָאֲרֵץ דָּאֵז לָא הָוִיָּא אֶהֱל זְרוּק פְּלָל.

וְהַתּוֹס' הִכְרִיעוּ פְּגִירְסַת הַר"ח דְהָאוּקִימְתָא דְפְּלִיגֵי בְּאֶהֱל זְרוּק לָא אִיתּוּמְבָא, וְהוֹכִיחוּ זֹאת מְהֵא דְבְּעִירוּבִין דָּף ל' וּבְחִגְיָה דָּף כ"ה אִיתָא דְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי פְּלִיגֵי בְּאֶהֱל זְרוּק, וּלפ"ז הָא נִמְצָא דְכָל הַנֶּהָר סְנִיגִין אִיפְרוּד, אֶלָּא וּדְאִי פְּגִירְסַת הַר"ח.

וּלְהַרְמַב"ם שְׁפַתְב דְהָדָּ שְׁיָדָה תִּיבָה וּמְגַדֵּל דְפְּלִיגֵי בְּאֶהֱל זְרוּק אִינְרֵי בְּפוּרְחִין בְּאֹוִיר דְהָוֵי כְּמוֹ תִּיבָה שְׁזַרְקָה, א"כ ש"מ דְגַם תִּיבָה שְׁזַרְקָה הָוִיָּא בְּכָלֵל אֶהֱל זְרוּק, וּמְדַמְטָמָא גַם ר"י בר"י בע"כ מְוַכַּח פְּדַעַת הַמְּפָרֵשׁ דְהָדָּ וְהַתְּנִיָּא הָוִיָּא תִּיּוּבְתָא וְלָא סִייעָתָא, וְקָשָׁה אֲלִיבֵי ג"כ מְכָל הַנֶּהָר סְנִיגִיּוֹת שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס'.

וְהִנֵּה קָשָׁה מְאֹד לְפִי שְׁיִטַת הַרְמַב"ם וְהַמְּפָרֵשׁ דַּס"ל דְזַרְקָה וּפוּרְחִין בְּאֹוִיר תְּלוּי בְּדִין אֶהֱל זְרוּק, וְהָא הָוִינּוּ מְמַשׁ כְּמוֹ טְלִית הַמְּנַפְנֶפֶת וְעוֹף הַפּוּרְחַ וּסְפִינָה שְׁהִיא שְׁטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם דְתַנּוּ סְתָמָא בַּפ"ח דְאֶהֱלוֹת דְלָא מְבִיאִין וְלָא חוֹצְצִין, וְכַפִּי הַנֶּרְאָה פְּשׁוּט דְזָה לכו"ע וְלָא שְׁיָדָה לְדִין אֶהֱל זְרוּק פְּלָל, וְאִיָּד תְּלֵי הַסְּנִיגִיָּא הִכָּא תִּיבָה שְׁזַרְקָה בְּדִין אֶהֱל זְרוּק.

וּצ"ל לְדַעַת הַרְמַב"ם דְמִינְרֵי בְּשְׁיָדָה תִּבָּה וּמְגַדֵּל בְּשַׁעָה שְׁהוּ מִתְעַכְבִּין בְּאֹוִיר וְלָא פּוּרְחִין, וּע"כ דִּינּוּ פְּסִינָה שְׁקִשְׁרָה דְתַנּוּ בְּאֶהֱלוֹת פ"ח שֵׁם דְהָוִיָּא הָאֶהֱלָה, וְרַק אֶהֱל זְרוּק הוּא דְהָוִינּוּ, פִּינּוּ שְׁהֵם בְּאֹוִיר, וְהָא דְנִקְט הַרְמַב"ם דְאִינְרֵי בְּפוּרְחִין בְּאֹוִיר וְלָא אוּקְמָה בְּנִישְׁאִין, הִינּוּ מְשׁוּם דַּס"ל דְבִלָּא"ה לָא מְצִינּוּ אֶהֱל זְרוּק פְּלָל, וְכַדְתַּנּוּ בַּפ"ו דְאֶהֱלוֹת אַרְבַּעָה נוֹשְׁאִין אֶת הַנְּדָבָר טוֹמְאָה תַּחְתּוּי פְּלִים שְׁעַל גְּבִיּוֹ טְמָאִין וְכו' נִתּוּן וְכו' עַל דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים טוֹמְאָה תַּחְתּוּי פְּלִים שְׁעַל גְּבִיּוֹ טְמָאִין וְכו' נִתּוּן וְכו' אָדָם לָא הָוִי אֶהֱל לכו"ע, וְאִי בְּנִישְׁא ע"ג בְּהֵמָה לכו"ע הָוִי אֶהֱל, וְגַם בְּשַׁעָה שְׁהוּ מְהִלְכִים ג"כ הָוִי אֶהֱל לכו"ע פְּדַתַּנּוּ בַּפ"ג דְפָרָה מ"ב וּמְבִיאִין שְׁנוּרִים וְעַל גְּבִיָּהוּ דְלְתוֹת וְתִינּוּקוֹת יוֹשְׁבִין עַל גְּבִיָּהוּ, הָרִי דְמַהֲנֵי אֶהֱל הַדְּלְתוֹת שְׁעַל גְּבִיָּהוּ לְהוֹלִיף הַתִּינּוּקוֹת וְלְהַצִּיל עֲלֵיהוֹן בְּפִנֵי טוֹמְאָת הַתְּהוּם שְׁמַתַּחַת, וּש"מ דְלָא הָוִי אֶהֱל זְרוּק, וְכַבֵּר הַקָּשׁוּ זֹאת הַתּוֹס' בְּעִירוּבִין דָּף ל"א יַעו"ש, וּמְשׁו"ה הוּא שְׁפַתְב הַרְמַב"ם דְמִינְרֵי בְּפוּרְחִין בְּאֹוִיר דָּאֵז הוּא דְהָוִי דִּינָא דְחִשְׁבֵי אֶהֱל זְרוּק, אֶבֶל אַה"נ דְמִינְרֵי בְּשַׁעָה שְׁהוּ מִתְעַכְבִּין וְלָא פְּשְׁהוּ פּוּרְחִין.

וּלפ"ז נִיחָא שְׁיִטַת הַרְמַב"ם גַּם לְפִי גִירְסַת הַר"ח דְתִיבָה שְׁזַרְקָה פְּלִים שְׁבַתוֹכָה טְמָאִים מְשׁוּם דְהָוִיָּא כְּטְלִית הַמְּנַפְנֶפֶת, וְאִם הִיָּתָה מְוַנְחַת ר"ל בְּאֹוִיר פְּלִים שְׁבַתוֹכָה טְהוּרִים, וּמְשׁוּם דַּר"י בר"י סָבַר אֶהֱל זְרוּק שְׁמִי אֶהֱל, וְהִינּוּ כְּפִי הַסְּנִיגִיּוֹת שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס'.

אוּלָּם לְדַעַת הַמְּפָרֵשׁ הָרִי קָשָׁה כְּנ"ל דַּמ"ש תִּיבָה שְׁזַרְקָה מְטְלִית הַמְּנַפְנֶפֶת וְהַנֶּרְאָה לוֹמַר בְּזָה, דְהִנֵּה מְצָאנּוּ חִלּוּקִין הָדָּ דִּינָא דְטְלִית הַמְּנַפְנֶפֶת וּסְפִינָה שְׁשֻׁטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם מְדִין אֶהֱל זְרוּק לְמ"ד אֶהֱל זְרוּק לָא שְׁמִי אֶהֱל, דְכְּטְלִית הַמְּנַפְנֶפֶת וּסְפִינָה שְׁשֻׁטָה הָא תַּנּוּ דְלָא חוֹצְצִין וְלָא מְבִיאִין ג"כ, וְאִילוּ בְּאֶהֱל זְרוּק הָא תַּנּוּ בַּפ"ז דְאֶהֱלוֹת דְהָאִיפְרָ עוֹבֵר וְהַמְּרַדַּע עַל כְּתָפוֹ דְאִם יֵשׁ בְּמְרַדַּע פּוּתַח טְפַח מְבִיא אֶת הַטוֹמְאָה, וּמְבִאָר בְּשַׁבַּת דָּף י"ז דְזָהוּ מְד"ת, וְאֵע"ג דְבְּשַׁעָה שְׁהוּ עוֹבֵר הָוִי אֶהֱל זְרוּק וּמ"מ מְבִיא אֶת הַטוֹמְאָה, וְהִינּוּ

משום דכל הך דינא דאהל זרוק לא שמי' אהל לא נאמר אלא לענן חציצה אכל לענן הבאה גם אהל זרוק מביא את הטומאה, והטעם בזה נראה פשוט, דטלית המנפנת וספינה ששטה הוי הדין בהו דלח חשיבי האהלה פלל, ואינם מאהילים פלל על מה שמתחיתה, פנין דאינם קבועים, וע"כ לית בהו גם דין הבאת טומאה, פנין דאין פאן האהלה על הטומאה, משא"כ אהל זרוק, פנין דהוי על הבקמה הנושאת אותו שפיר הוי האהלה קבועה ומביא את הטומאה, אלא דכיון שהוי זרוק הוי חסרון בגופו של האהל, דאין בהחפצא דין אהל, וכל דחשיבא האהלה אלא דהוי חסרון בגוף האהל ע"כ אין זה שייך אלא לדין חציצה, דאינו חוצץ אם לא שיהא בגופו דין אהל אכל אין זה שייך לדין הבאת טומאה, דאף אם אינו חשוב אהל, מ"מ כל מידי דמאהיל מביא את הטומאה והו' יש לעיין, בספינה ששטה על פני המים ושידה תיבה ומגדל הפורחין באויר, דלענן אהל על מה שמתחיתה הא לא הויין האהלה פלל, מה דינא היכא שמכוסין למעלה ויש פאן דין אהל גם על מה שבתוכן אם נימא דבטל פל דין אהל שלקו ואינו אהל גם על תוכן, או דנימא דעל תוכן שפיר הויין אהל גמור.

ולפי המבואר נראה, דמשום דין טלית המנפנת דעיקר הדין הוי דהאהלה עוברת לא הויא האהלה, אכל לא דהוי חסרון בגוף האהל, א"כ אין זה שייך רק לתחיתה, דעל תחיתה הויין מנפנפין ועוברין ולא קבועין, משא"כ לענן אהל תוכן, פנין דהפיסוי לעולם קבוע בהספינה והמגדל, א"כ הא הוי אהילה קבועה, ועל מה שהוי קבוע שפיר חשוב האהלה, אלא דאם נימא דאהל זרוק לא שמי' אהל וזה הא הוי חסרון בגוף האהל, דבשעה שהוי זרוק אין בו דין אהל, ולא איכפת לן גם מה שהוי קבוע, אכל מ"מ פנין שהוי זרוק אינו אהל, א"כ ממילא גם הכא אהל של הספינה והמגדל על תוכן ג"כ הוי אהל זרוק, ואין בו דין אהל ואינו חוצץ בפני הטומאה, אם נימא דאהל זרוק לא שמי' אהל ולפ"ז הרי ניחא הא דתלי הגמ' הך דינא דתיבה שזרקה דכלים שבתוכה טמאים בדין אהל זרוק, וכן הא דמפרש הרמב"ם דשידה תיבה ומגדל הויין פורחין באויר, ומ"מ תלי לה לדין הצלתן בדין אהל זרוק, וכבר הקשינו ע"ז דהא הויין פטלית המנפנת וספינה ששטה דלא הויין אהל לכו"ע, אכן לפ"ז הרי ניחא, דהנה הך תיבה שזרקה הא תניא פשהיא באהל המת, וא"כ הא אינה יכולה להציל אם לא בסתומה גם למעלה ומפל צדדיה, וכן השידה תיבה ומגדל לפ"מ דקי"ל משום אוירה גזרו וכמבואר ברמב"ם פי"א מה' טו"מ יעו"ש, ג"כ בע"כ מייירי במקוסין גם למעלה ומפל הצדדים, וא"כ הא קשה דאמאי כלים שבתוכה טמאים, והא אף אם נימא דאהל זרוק לא שמי' אהל, ואפילו גם אם נימא דהויא גם פטלית המנפנת, אכתי צריכה להציל גם מדין צמיד פתיל, דמציל בכל גוונין, וכדתנן בפ"י דכלים דכלי עץ הטהורים מצילין בצ"פ, אשר בכלל זה גם שתו"מ, ובדין צ"פ הא לא שייך פלל לא דין זרוק ולא דין מנפנף, ולעולם הצ"פ מציל על פל מה שבתוכו, וא"כ גם הכא מציל התיבה על פל מה שבתוכה מדין צ"פ.

וצ"ל דמייירי במקוסה למעלה בלא חיבור ומירווח, וע"כ לא מהניא הצלתן רק מדין אהל, ולא מדין צ"פ, ומשו"ה הוא דתלוי בדין אהל זרוק ולפ"ז הא עיקר דין אהל דדיינינו בהך תיבה אין זה על מה שמתחיתה, ורק לענן תוכה הוא דדיינינו דין אהל, שבהפיסוי הא חשוב אהל לחצוץ על תוכו, ולענן אהל ששל תוכו הא לא הוי מנפנף פלל, פנין דמאהיל עליו בקביעות, ואינו מנפנף ממנו, וכמש"נ דבכה"ג לא שייך דין מנפנף, אלא

דְּהָא מִיָּהָא דְאֵהֵל זְרוּק מִיָּהָא הָוִי, וְזֵה שְׁיִיף גַּם לְעֵנִן אֵהֵל הַפִּסּוּי שְׁמַאֲהִיל עַל תּוֹכוֹ, וְע"כ זֵהוּ דְתַלִּי לָהּ הַסּוּגָא בְּדִין אֵהֵל זְרוּק, וּמִיָּשֵׁב הֵיטֵב דַּעַת הַמְּפָרֵשׁ בְּהַךְ דְּתִיבָה שְׁזַרְקָה, וְכֵן דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּהַךְ דַּשְׁתוּ"מ הַפּוֹרְחִין בְּאֹוִיר, אַף אִם מִיָּרִי בְּשַׁעֲהָ שְׁהוּ פּוֹרְחִין, פִּינּוּ דְמִיָּרִי בְּמַכּוֹסִין וּלְעֵנִן הַצֵּלַת תּוֹכוֹ, ע"כ לֹא שְׁיִיף זֹאת רַק לְדִין אֵהֵל זְרוּק, וְלֹא לְדִין מְנַפְנֵף, וְכַמְש"נ.

וּבְאַמַּת שַׁלפ"ז צ"ע שְׁיִטַת הַר"ח, דְּאִיף תַּלִּי לָהּ לְתַבָּה שְׁזַרְקָה בְּדִין טְלִית הַמְּנַפְנֵפֵת, פִּינּוּ דְאַיְרִינּוּ לְעֵנִן דִּין אֵהֵל שֶׁל הַפִּסּוּי עַל תּוֹכוֹ דְלִיתָא בְּכַה"ג לְדִין מְנַפֵּן וּבַע"כ צ"ל לְדַעַת הַר"ח דְּמִיָּרִי בְּגוּנָא דְלִיפָא דִין צ"פ מְלַמְטָה, וְכַגוּן שְׁפַתַח הַתִּיבָה מְלַמְטָה דְחֶסֶר מִיָּרוּחַ טִיט מְלַמְטָה, וְאִין הַפְּלִים נִיצוּלִין אִם לֹא שְׁנֵדוֹן דִּין אֵהֵל גַּם עַל הַצֵּלְתָּה לְמַטָּה, וְהָרִי אִין אֵהֵל רַק עַל מַה שְׁתַּחֲתִיו וְלֹא לְצַד מַעְלָה, וְכַמְבֹּאֵר בְּרַמְב"ם בַּפ"כ מִטו"מ ה"ו, וּבַע"כ דְּהַצֵּלָה הֵנָּא בְּמָה שְׁמַאֲהֵלַת עַל הַטּוּמְאָה שְׁתַּחֲתִיָּה וְחוּצָצַת בְּפִנְיָה, וְע"כ זֵהוּ שְׁפִי הַר"ח דְּלַהֲכִי מַה שְׁבַתּוּכָה טְמֵא מִשּׁוּם דְּהֵנָּא פְּטִילִית הַמְּנַפְנֵפֵת, דְּלְעֵנִן תַּחֲתִיָּה שֶׁל תִּיבָה יֵשׁ בָּהּ דִּין מְנַפְנֵפֵת, דְּלֹא הֵנָּא אֵהֵל כָּלֵל לְכוּ"ע.

וּלְפִי"ז הָרִי שׁוּב נוֹכַל לֹמַר בְּדַעַת הַרְמַב"ם גַּם כְּפִי גִיְרַסַת הַר"ח וְשִׁטְתּוֹ, וְהָא דְתַלִּי לְשִׁינְדָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל הַפּוֹרְחִין בְּאֹוִיר בְּדִין אֵהֵל זְרוּק, מִשּׁוּם דְאַיְרִי בְּפַתְחוֹ לְמַעְלָה, דְּמַצִּילִין מְלַמְטָה מְדִין צ"פ, וְאַיְרִי רַק לְעֵנִן אֵהֵל הַפִּסּוּי עַל תּוֹכוֹ, דְלִית בִּי דִין מְנַפְנֵף, וְרַק דִּין אֵהֵל זְרוּק, וְזֵהוּ הַשְׁתוּ"מ שְׁיֵשׁ בְּהֵן הַפְּלִיגְתָּא דְרַבִּי וּר"י בַּר"י וּפְסַק הַרְמַב"ם כְּרַבִּי דְלֹא שְׁמִי' אֵהֵל, מִשְׁא"כ הַךְ תִּיבָה שְׁזַרְקָה דְאַיְרִי בְּפַתְחוֹ מְלַמְטָה, וְע"כ הֵנָּא בְּכָלֵל מְנַפְנֵפֵת, וְנִיחָא דְבָרֵי הַרְמַב"ם בִּין לְפִי גִיְרַסַת הַר"ח וּבִין לְפִי גִיְרַסַת הַמְּפָרֵשׁ, וְכַמְש"נ.

וְהוּן חֲלוּק דִּין הַצֵּלָה דְצַמִּיד פְּתִיל מְהַצֵּלַת אֵהֵל, דְּהַצֵּלַת צ"פ הִיא עַל תּוֹכוֹ, וְזֵהוּ עֵיקַר דִּינוֹ שֶׁל צ"פ דְכָל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טְהוֹר, מִשְׁא"כ בְּאֵהֵל עֵיקַר דִּינוֹ הוּא דִין חֲצִיצָה, שְׁחוּצָן וּמַצִּיל עַל מְקוֹמוֹ, וְכַד תֵּנּוּ בַּפ' כְּנֹרֶת, כְּנֹרֶת שְׁמֹנְשַׁת בְּתוּף הַפְּתַח וְטוּמְאָה ע"ג אוֹ תַּחֲתִיָּה תַּחֲתִיָּה וְגַבָּה טְמֵא הֵיטָה פְּחוּתָה אוֹ מְחֻזְקַת אַרְבְּעִים סָאָה וְטוּמְאָה תַּחֲתִיָּה כְּנֻגְדָה עַד הַתְּהוּם טְמֵא טוּמְאָה ע"ג כְּנֻגְדָה עַד לְרַקִיעַ טְמֵא, הָרִי דְבַצ"פ טוּמְאָה עוֹבְרַת דְרָף עָלָיו, וְה"ה דְאַיְנּוּ מַצִּיל גַּם עַל מְקוֹמוֹ, כִּי אִם דְתוֹכוֹ נִיצָל, וְאֵהֵל מַצִּיל וְחוּצָן לְטַהַר הַמְּקוֹם מְמַנּוּ וְאַיְלָף.

אֲשֶׁר לַפ"ז הָרִי מִיָּשֵׁב הֵיטֵב שְׁיִטַת הַר"ח דְּתִיבָה שְׁזַרְקָה עַל פְּנֵי הַמַּת פְּלִים שְׁבַתּוּכָה טְמֵאִים מִשּׁוּם דְּהֵנָּא פְּטִילִית הַמְּנַפְנֵפֵת, וְכַבֵּר הַקְּשִׁינוּ ע"ז דְאַכְתִּי תַּצִּיל בְּתוֹרַת צ"פ לְמַטָּה, בְּצִירוּף דִּין אֵהֵל בְּכִסּוּי מְלַמְטָה, דְּכָלִים הַבָּאִין בְּמִדָּה הָרִי מַצִּילִין בְּכִסּוּי לְבַד גַּם בְּלֹא מִיָּרוּחַ טִיט ע"י דִּין אֵהֵל שְׁלֵהֵן, וּלְפ"ז הָרִי נִיחָא, דְנִימָא דַּעַת הַר"ח הִיא, דְכָל שְׁהַצֵּלְתוֹ הִיא מְדִין אֵהֵל הוּא דְנֻקָא הִיכָא שְׁמַצִּיל עַל עֶצֶם הַמְּקוֹם, אֲבָל לְהַצֵּלַת תּוּף לֹא מְהַיֵּי כָּלֵל דִּין אֵהֵל, וּלְעֵנִן הַצֵּלַת מְקוֹמָה הָא שׁוּב הָזַר דִּינָה כְּמוֹ טְלִית הַמְּנַפְנֵפֵת דְלֹא הָוִי אֵהֵל, וְאֵע"ג דְלַגְבֵי הַתִּיבָה בְּעֶצְמָה חֲשׁוּבָה הָאֵהֵלָה קְבוּעָה, אֲבָל כ"ז הוּא לְעֵנִן הַצֵּלַת תּוֹכָה, אֲבָל לְעֵנִן הַצֵּלַת מְקוֹמָה הָא פְּשִׁיטָא דְחֲשׁוּבָה פְּטִילִית הַמְּנַפְנֵפֵת, וְכִינּוּ דְלְעֵנִן הַצֵּלַת תּוֹכָה לֹא שְׁיִיף דִּין אֵהֵל אִם כֵּן מְמִילָא דְאַיְנּוּ מוֹעִיל כִּסּוּי, דְּהַפִּסּוּי דְהַצֵּלְתוֹ הִיא מִשּׁוּם דִּין אֵהֵל לֹא מְהַיֵּי רַק הִיכָא דְנֻעֲשָׂה אֵהֵל עַל מְקוֹמוֹ, אֲבָל לֹא עַל תּוֹכוֹ, פִּינּוּ דְלֹא חִייל כָּלֵל דִּין אֵהֵל עַל הַצֵּלַת תּוֹכוֹ וּלְפ"ז אִין אָנוּ צְרִיכִין לְמַש"כ לְמַעְלָה, לְאֻקְמֵי דְמִיָּרִי

כְּשֶׁפִתְחָה שָׁל תִּיבָה לַמָּטָה, כִּינּוּ דָגָם אִי פִתְחָה מְלַמְעֵלָה ג"כ אֵינָה מַצְלָת, וְכִדְבִיאָרְנוּ דָאִין הַצְלַת אֶהֱל מוֹעֵלַת לְדִין תּוֹכָה.

אַלָּא דִי"ל, דְּכִינּוּ דְהֵךְ דִּינָא דְמִנְפָּנָךְ אֵינּוּ מִפְקִיעַ רַק דִּין אַהֲלָתוֹ וְהַצְלָתוֹ שְׁעַל הַמְקוֹם, אֲבָל מ"מ לֹא פִקֵּעַ מִינְיָן דִּין אֶהֱל בְּגוֹפִי' וּבְהַחְפָּצָא שְׁלוֹ, וּא"כ שׁוֹב מוֹעִיל הָא דְהֵוִי אֶהֱל, לְעַנְיָן שְׂיָהָא סְגִי פִסוּיָו לְהַצְלַת צ"פ, וְשְׁלֵא יָהָא בּוֹ דִּין מִירוּס וְחִיבּוּר, דְּזָה דְאֶהֱל לֹא בְּעֵי מִירוּס וְחִיבּוּר אִין זֶה שְׂיָיָךְ לְדִין הַצְלַת אֶהֱל, כ"א לְעַצְמָם דִּין אֶהֱל, וְכָל שְׁבִגּוּפּוֹ דִּין אֶהֱל עָלְיוֹ שְׁפִיר מוֹעִיל בִּי' פִּסוּי וּמַצְטָרֵךְ בֵּין לְהַצְלַת אֶהֱל וּבֵין לְהַצְלַת צ"פ אִם יֵשׁ בּוֹ גַּם דִּין פְּלִי.

אַשְׁרֵי ע"כ הָרִי מִינְשָׁב הֵיטֵב דַּעַת הָרַמְבַּ"ם הָא דְתַלִּי לָהּ לְשִׁינְדָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל הַפּוֹרְחִין בְּאֹוִיר בְּדִין אֶהֱל זְרוּק, וְכֵן דַּעַת הַמְפָּרֵשׁ בְּהֵךְ דְּתִיבָה שְׁזַרְקָה, דְּכִינּוּ דְהַפִּסוּי אֵינּוּ מִנְפָּנָךְ מִתּוֹךְ הַפְּלִי, שְׁפִיר מוֹעִיל הַדִּין אֶהֱל שְׁבִגּוּפִי' שְׂיָצִיל גַּם בְּכִסּוּי לְבַד עַל פֶּל מַה שְׁבִתּוֹכוֹ בְּתוֹרַת צ"פ, וְאֵךְ דְּכִינּוּ דְאֶהֱל זְרוּק לֹא שְׁמִי' אֶהֱל, וּפִקֵּעַ דִּין אֶהֱל גַּם מְגוּפִי', לְהַכִּי הוּא דְאֵינּוּ מוֹעִיל בּוֹ פִּסוּי, וּמִינְשָׁבִין הֵיטֵב דְּבִרְיָנוּ כַּמֶּש"כ.

וְעֵינּוּ בַר"ש פ"ד דְּאֶהֱלוֹת גְּבִי מַגְדֵּל וּבפ"ט גְּבִי פְּנוּרַת שְׁפַתְב דְּכִינּוּ דְמַחְזִיקִין אַרְבַּעִים סָאָה מַצְיָלִין גַּם בְּכִסּוּי לְבַד, וְאֵע"ג דְּשֵׁם הַנְּיָא הַצְלָתָן מִדִּין צ"פ וְלֹא בְּתוֹרַת אֶהֱל, וְכַמְבּוֹאֵר שֵׁם בַר"ש דְּהַטְּנָמָא עוֹבְרַת עַל גְּבִי וְלִיכָא שֵׁם רַק הַצְלַת תּוֹךְ, הָרִי לְהַדְיָא דְכִינּוּ דְמַחְזִיקִין אַרְבַּעִים סָאָה וְאִית בְּהוּ דִּין אֶהֱל ע"כ מוֹעִיל גַּם לְדִין הַצְלַת תּוֹךְ, וְנָהוּ לְהַדְיָא כַּמֶּש"כ.

וְהִנֵּה בַפִּי"ח מַהֲל' טו"מ הַל"ד פְּתַב הָרַמְבַּ"ם ז"ל מַגְדֵּל הַבָּא בְּמַדָּה שְׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַפְּתַח וְנִפְתַּח לְחוּץ טְנַמָּא בְּתוֹכוֹ הַבֵּית טְהוּר, טְנַמָּא בְּבֵית מַה שְׁבִתּוֹכוֹ טְמֵא שְׁהָרִי הוּא פְּתוּחַ בְּתוֹךְ הַפְּתַח וְדָרְךְ הַטְּנַמָּא לְצֵאת וְאִין דְּרַכָּה לְהַכְּנִס עכ"ל, וְצ"ע דְּמַה זֶה שְׁפַתְב הָרַמְבַּ"ם טְעָמָא שְׁהָרִי הוּא פְּתוּחַ בְּתוֹךְ הַפְּתַח, וּמַה לָּן אִם פְּתוּחַ לְתוֹךְ הַפְּתַח אוֹ לְחוּץ, וְהֵלֵא עכ"פ סוֹף טְנַמָּא לְצֵאת דְּרַךְ הַמַּגְדֵּל, וְצ"ע.

אֲכֵן נִרְאָה, דְּהִנֵּה צְרִיךְ עֵיוֹן הֵךְ דִּינָא דְטְנַמָּא בְּבֵית מַה שְׁבִתּוֹכוֹ טְמֵא מִשׁוּם שְׁסוּף הַטְּנַמָּא לְצֵאת דְּרַךְ הַמַּגְדֵּל, וְהָא הֵךְ דִּינָא דְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת לֹא מַצְאָנוּ רַק בְּחִיצֵית אֶהֱלִים, דְּבְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת לֹא חִינֵץ, מִשָּׂא"כ בַּצ"פ לֹא מַצְיָנוּ דְנִימָא סוֹף טְנַמָּא לְצֵאת שְׁתָּהָא הַטְּנַמָּא נִכְנַסַת תּוֹךְ הַצ"פ, וְגַם דְּהֵךְ דְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת לֹא שְׂיָיָךְ רַק עַל הַמְקוֹם דְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת בּוֹ, מִשָּׂא"כ בַּצ"פ, דְּהַצְלָתוֹ אֵינָה עַל הַמְקוֹם וְרַק עַל תּוֹכוֹ, וּבְתוֹכוֹ לֹא שְׂיָיָךְ סוֹף טְנַמָּא לְצֵאת, וְקִשָּׁה דְאַמָּי טְנַמָּא בְּבֵית מַה שְׁבִתּוֹכוֹ טְמֵא, נָהִי דְאֵינּוּ מוֹעִיל לְהַצִּיל מִדִּין אֶהֱל, כִּינּוּ דְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת, אֲבָל אִפְתִּי תוֹעִיל הַצְלָתוֹ בְּתוֹרַת צְמִיד פְּתִיל, וּכְדַתְנֵן בַּפ"י דְכָלִים דְכָלִי עֵץ הַטְּהוּרִים מַצְיָלִין בַּצ"פ.

וְעֵינּוּ בַר"ש שֵׁם שְׁגוּרַס בְּאַמַת טְנַמָּא בְּבֵית מַה שְׁבִתּוֹכוֹ טְהוּר, וְהֵינּוּ כַּמֶּש"כ, אֲבָל לְהַגְיִרְסָא דְגְרַסִּין טְמֵא צ"ע פְּנ"ל. אֲכֵן לְפִי הַמְבּוֹאֵר בְּדַעַת הַר"ח דְכִסּוּי אֵינּוּ מַצְטָרֵךְ רַק לְהַצְלַת אֶהֱל וְלֹא לְהַצְלַת צ"פ, ע"כ מִתִּישְׁבָּא שְׁפִיר הַגְיִרְסָא דְמַה שְׁבִתּוֹכוֹ טְמֵא, דְנִימָא דְאֵינּוּ דְאִית בִּי' פִּסוּי הַמְחַסֵּר מִירוּס, דְאָז אֵינּוּ מַצִּיל רַק בְּתוֹרַת אֶהֱל, וְעַל כֵּן שׁוֹב מוֹעִיל הָא דְסוֹף טְנַמָּא לְצֵאת לְטְמֵא מַה שְׁבִתּוֹכוֹ.

ולפ"ז הרי ניקח גם דברי הרמב"ם שכתב טעמא דתוכו טמא שְהרי פתוח הוא בתוך הפתח, דלפמש"נ הרי דעת הרמב"ם היא דבמחזיק ארבעים סאה מצטרף הפיסוי גם להצלת צ"פ, וא"כ היא קשה לדידך דאמאי תוכו טמא, דהא צריך להציל על תוכו בתורת צ"פ, דליפא בי' סוף טומאה לצאת פלל, אשר להכי הוסיף הרמב"ם דאירי בנפתח תוך אהל הפתח, ואהל הפתח שחויץ למגדל היא פשיטא דטמא משום סוף טומאה לצאת, וממילא דהטומאה חוזרת משם להמגדל הפתוח שם, וע"כ טמא מה שבתוכו.

ולפ"ז דדעת הרמב"ם דכיסוי האהל מצטרף להצלת תוכו בתורת צ"פ, וא"כ מיןושב היטב מש"כ בדעת הרמב"ם בהך דשינה תיבה ומגדל הפורחין באויר וכמש"כ. והנה כ"ז שפתבנו בדעת הרמב"ם דאירי גם בשהשתו"מ פורחין, וכסתימת לשון הרמב"ם, ואף דהם סתומין גם למעלה, וכש"נ למעלה בדברינו, כ"ז הוא רק בדברי הרמב"ם.

אבל הסוגיא דנזיר היא בע"כ מיירי בפתוחה למעלה. וכדקאמר דכו"ע משום גושא, ואי בסתומה גם למעלה היא אין זה שייך פלל לדין גושא ואוירא, ובכל גונוי מצלת, ולפ"ז היא בע"כ דהסוגיא מיירי בשעה שהו נחין, ולא בשעה שהו פורחין, דבדעת פריחתו היא הונוי ממש כספינה שהיא שטה על פני המים דאינה חוצצת לכו"ע.

אכן אין בזה דוחק מה דשינה הרמב"ם הך דשתו"מ באופן אחר מהסוגיא דנזיר דלפי כל הנה סוגיות שהבאנו דפלוגתיהו דרבי ור"י בר"י הוא באהל זרוק אם שמי' אהל אם לא, והך דמשום אוירא גזרו או משום גושא גזרו נשאר באיבעיא, א"כ היא בע"כ צ"ל דאי משום אוירא גזרו מיירי הך פלוגתא דרבי ור"י בר"י בסתומה גם למעלה, וע"כ הרמב"ם דפסק דמשום אוירא גזרו הרי ג"כ בע"כ אירי בשתו"מ הסתומין, וממילא דקימא זאת בכל גונוי, אף בשעה שהו פורחין, וכש"נ.

ועיין בלח"מ פ"ז מהל' נזירות שהקשה על דברי הרמב"ם דהנכנס לארץ העמים בשתו"מ דתלי לה בדין אהל זרוק, והא הך אוקימתא דפליגי באהל זרוק קיימא רק אם ניקח דמשום גושא גזרו, אכן לפ"ז הרי ניקח, דכל הני סוגיות שהבאנו מוכיחין דהך פלוגתא קיימת גם אם ניקח דמשום אוירא גזרו, ואף דמיירי בסתומין למעלה.

ועיין במל"מ בפ"א מהל' טו"מ שם שכתב בזה כמש"כ. פי"ב הל"א פופח על טפח מרובע על רום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה ד"ת שאין קרוי אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א לא בירר את דבריו דחלל טפח פנוי בעינן להביא את הטומאה ולחויץ בפני הטומאה שאל"כ והטומאה ממעטת את החלל טפח טומאה רצוצה היא ואינה מביאה ואינה חוצצת עכ"ל, ועיין בכ"מ שהביא לשון הרמב"ם בפ"ב הל"ו שם גבי ארונות של עץ שכתב אם יש בין פיסוי הארון והמת גובה טפח חוצץ, וכן לעיל בפ"ז גבי קבר היתה הטומאה רצוצה ולא היה שם חלל טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, שזה מורה דגם דעת הרמב"ם פדעת הראב"ד דחלל טפח פנוי בעינן, עכ"ד.

והנה הזכיר הראב"ד טעמא משום דהויא טומאה רצוצה, ולא כתב בפשיטות משום דכיון דהטומאה ממעטת את הטע"ט א"כ הרי אין כאן אהל טפח ואינו מביא ואינו חוצץ, אלא משום דבאמת אע"פ שהטומאה ממעטת את החלל טפח, מ"מ האהל אינו מתבטל, ודין

אהל טפח עליו, וכדתנן פט"ו דאהלות בית שמלאו עפר או צרורות ובטלו וכן פרי של תבואה או גל של צרורות אפילו כגלו של עכן ואפילו טומאה בצד הפלים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויוקדת, ומבואר בסוגיא דסופה דף ד' דהפל תלוי בביתו, הרי דבלא ביתו המילוי שבו אינו ממעט את האהל, והוי אהל גמור להביא את הטומאה ולחויץ בפני הטומאה, ולהדיא תנן שם בית שהיא מלא תבן וכו' פלים שבפנים אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים, משום דאינן ממעטין ואינן חוצצין הואיל ולא ביתו, וע"כ חשוב אהל גמור להביא את הטומאה, והכא הא הטומאה ממעטת את החלל טפח בכל גונוי ואפילו בלא ביתו להטומאה שם, אשר ע"כ פתב הרמב"ד דזהו משום דין דטומאה רצוצה, ור"ל דאע"ג דיש פאן דין אהל, מ"מ אינו מביא ואינו חוצץ משום ההילכתא דטומאה רצוצה בוקעת, ולענין לאשוויי' רצוצה אפילו בלא ביתו מ"מ כיון דמלא טומאה שפיר הויא רצוצה, ובזה בודאי מחלקינו, דבמלא טומאה הטומאה גופא נעשית רצוצה עי"ז שהאהל מלא טומאה, משא"כ בשאר דברים כגון עפר וצרורות וכדומה, דלא הוי האהל מלא טומאה, ע"כ בלא ביתו דיש עליו דין אהל לא הויא רצוצה.

ולפ"ז הא י"ל, דבאמת דעת הרמב"ם דטע"ט מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה גם כשהטומאה ממעטת את החלל טפח, והא דכתב הרמב"ם בפ"ז ובפי"ב שם דבעינן חלל טפח מלבד הטומאה, היינו משום דהתם הא איירי לענין דין קבר, דנאמרה בו ההלכה דדוקא קבר סתום הוא שמשמא, ותניא בב"ב דף י"ב דאפילו בסתמו כולו כל שלא פריץ את פצמיו אינו מטמא, הרי דבעינן דוקא סתום ומבוסל מתורת פתח, וא"כ הרי ממילא דגם הטומאה חנייל עלה דין ביתו לגבי אהל זה, ובכה"ג ודאי דהטומאה ממעטת, כיון דממעטת את עיקר דין אהל, אבל הכא דמיירי בלא ביתו להטומאה שם, דעצם האהל לא נתמעט, בזה י"ל דדעת הרמב"ם כמו שכתב הכא בסתמא דאף אם הטומאה ממעטת ג"כ מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה, כל שיש פאן אהל טע"ט.

וי"ל דהרמב"ם והרמב"ד לטעמייהו אנלי, דהנה בפט"ז מהל' טו"מ הל"ו פתב הרמב"ם ז"ל לפי שפך טומאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח הרי היא כרצוצה עכ"ל, והרמב"ד חולק שם ע"ז וס"ל דאין רצוצה אלא טמונה, וכל שיש לה אור טפח אף שאינה תחת אהל לא הויא רצוצה, הרי דלדעת הרמב"ם כל דין רצוצה מיתלא תלי באהל, דכל שהיא תחת אהל אינה רצוצה, ובלידתא לאהל הויא רצוצה, ולדעת הרמב"ד דין רצוצה תלוי רק בחלל טפח פנוי, ואין תלוי פלל באם היא תחת אהל אם לא, ולפ"ז הא דכתב הרמב"ד הכא, דאף אם עצם האהל לא נתמעטו מחלל טע"ט, מ"מ הדין רצוצה שיש בהטומאה מבטל את הבאת האהל ונחציצתו, הוא רק לפ"מ דסובר דעיקר דין רצוצה תלוי בחלל טע"ט פנוי, וא"כ הכא אע"ג דלענין דין אהל חשוב טע"ט, ויש בו דין אהל כל זמן שלא ביתו, מ"מ לענין דין רצוצה שפיר הויא רצוצה, דחלל טע"ט הא ליכא הכא, ולענין זה ליכא שום נ"מ בין ביתו ללא ביתו, וע"כ שפיר אתיא ההילכתא דרצוצה ומפקעת דין הבאת האהל ונחציצתו, משא"כ לדעת הרמב"ם דסובר דכל דין רצוצה תלוי בדין אהל, א"כ הכא דלא ביתו פינוי דאית בי' שיעורא דטע"ט לענין דין אהל, א"כ ממילא לית בה דין רצוצה פלל, וע"כ שפיר ס"ל הכא דכל שיש בו טע"ט מביא וחוצץ אף בשהטומאה ממעטת את החלל, דהרי יש פאן אהל טפח כל זמן שלא ביתו, ורצוצה אין פאן פינוי שהיא תחת אהל.

וי"ל עוד, דאפילו בבית דין להטומאה ג"כ צריכין לטעמא דהו"א רצוצה שפתי הרב"ד, משום דבלא"ה אין האהל מתמעט כלל ע"י הטומאה, ואע"ג דלכל מיני הרי פקע דין אהל מיני, פניו דבית דין להטומאה שם, מ"מ לענין טומאה דין אהל טומאה עלה, משום דטומאה לא חוצצת ולא מבטלת את עצם האהל.

וכן נראה מבואר מהא דפסק הרב"ד בפ"ז מהל' טו"מ וז"ל שאם יש במקום הטומאה טפח מרובע אע"פ שהטומאה ממעטת את החלל והרי היא כטומאה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאה באהל כמו כן מטמא כל סביביו במגע וזהו קבר סתום וכו' ואם אין במקום הטומאה טפח מרובע זו היא טומאה רצוצה שבוקעת ועולה ומטמאה באהל ואינה מטמאה במגע מצדיקה עכ"ל, הרי דס"ל להרב"ד דקבר האמור בקרא שמטמא באהל הוא היכא שהטומאה ממעטת את החלל טפח, והרי בקבר בעיני דוקא שיהא שם אהל טפח, וכמבואר פן גם בדברי הרב"ד שהבאנו דאם אין בקבר אהל טפח אינה מטמאה במגע מצדיקה, והיינו משום דלא הוי קבר רק באהל טפח, ובע"כ צ"ל דהיכא דהטומאה ממעטת לא פקע מיני דין אהל טפח, ועל פן הוי קבר, והרי הגזה"כ של קבר הוא בכל גונו גם בביתו, ומה גם לפמש"כ למעלה דכל קבר חשוב ביתו, ומ"מ חשוב אהל בכה"ג, ובע"כ דבעצם דין אהל של טומאה אמרינו דטומאה אינה ממעטת את האהל, וחשוב אהל טפח לגבי טומאה, והא דהטומאה ממעטת את האהל מלהביא ולחזי בפני הטומאה, הוא משום ההקלקתא דרצוצה דמפקעת דין הבאה וחציצה, וע"כ לענין קבר דלית בי דין הבאת טומאה כלל, והוא אב הטומאה מעצמו, ולא בעיניו בי רק שם אהל טפח, שפיר ס"ל להרב"ד דחשוב קבר בשהטומאה ממעטת את האהל, פניו דההקלקתא דרצוצה בוקעת לא מפקעת דין קבר, ושם אהל טפח הא איכא הכא, פניו דטומאה אינה ממעטת את עצם האהל טפח, וכמש"כ.

ואשר ע"כ זהו שהוצרך הרב"ד לטעמא דהו"א טומאה רצוצה, משום דבלא"ה הא איכא אהל אמור להביא ולחזי בפני הטומאה, פניו דאין הטומאה ממעטת את עצם דין האהל טומאה שבו וכמש"נ, וממילא נמצא דלדעת הרב"ד ליכא שום.

נ"מ בין בית דין ללא בית דין, פניו דבכולהו גונוי אין עצם האהל מתמעט, ורק דהדין רצוצה שבהטומאה הוא דמפקיע מינה דין הבאה וחציצה, אשר בזה לא שנייך כלל הדין נ"מ בין בית דין ללא בית דין.

והנה הרמב"ם חולק שם בפ"ז על הרב"ד וז"ל אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהיה שם חלל טע"ט על רום טפח וכו' היתה טומאה רצוצה ולא היה שם חלל טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכו' זה כלל גדול בטומאת מת שכל דבר המטמא באהל מן המת אם היה רצוי שאין לו חלל טפח הרי הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום ואינה מטמאה מן הצדדין עכ"ל, הרי דדעת הרמב"ם דרק בשיש בו חלל טפח פנוי הוא דיש בו דין קבר לטמא באהל, ולא בשהטומאה ממעטת את החלל טפח.

ולכאורה היה נראה לומר, דטעמו של הרמב"ם הוא, משום דסובר דהטומאה ממעטת את האהל, פניו דאיירי בבית דין להטומאה שם, ומשום דסובר דטומאה ושאר דברים שוין, וממילא דאין פאן אהל טע"ט, וע"כ לא הוי קבר.

אכן מדסיים הרמב"ם בזה הפלל דטומאה רצוצה בוקעת, ש"מ דבעיקר הדין אהל ס"ל להרמב"ם דאין הטומאה ממעטת את האהל טע"ט אף בביתלה להטומאה שם, ורק משום ההילכתא דרצוצה בוקעת הוא דפקע מיני דין קבר.

ופלוגת הרמב"ם והראב"ד נראה דהיא, דהראב"ד סובר דהו דיןא דרצוצה בוקעת לא מבטל רק דין הבאה ורצוצה, אבל טומאת קבר שהיא טומאה דממילא, ולית בה דין הבאת טומאה פלל, זה אינו סותר לדין בקיעה דרצוצה, וכינון דשם אהל טומאה עלה, ע"כ שפיר הוי קבר, בשטומאה ממעטת את החלל טע"ט, ודעת הרמב"ם היא דדין בקיעה מפקעת גם דין קבר.

וי"ל בזה בתרי טעמי, או דס"ל דהדין רצוצה מבטל גם את עצם שם אהל טומאה, וממילא דלא הוי קבר פינון דאין פאן שם אהל טומאה, או דנימא דבאמת שם אהל טומאה לא פקע, ורק דס"ל דכל טומאה שפאה מהמת הרצוצה מפקיעתה שלא תהא רק במקום המת וכנגדה ומחמת המת עצמו, וע"כ גם קבר שטומאתו היא ממילא, מ"מ ההילכתא דרצוצה בוקעת מפקיעה שלא תהא בה רק טומאת המת עצמה שבוקעת, ולא שם קבר שהוא שם טומאה בפ"ע, וגם שהוא בכל הקבר גם שלא פנגד המת עצמו.

ועכ"פ נתבאר דגם דעת הרמב"ם דבעיקר הדין אהל אין טומאה ממעטת את השיעור טע"ט אף בביתלה להטומאה שם, ואף משום ההילכתא דרצוצה הוא דמתבטל הדין אהל שבו, וא"כ הרי חזינו דאע"ג דאהל מבטל את הרצוצה מ"מ היכא דהטומאה ממלאה את החלל אז אדרבה הרצוצה מבטלת את האהל, וא"כ הרי ממילא צ"ל בדעת הרמב"ם פדעת הראב"ד דהטע"ט צריף להיות מלבד הטומאה, ולא שייף החילוק שפכתבו בין ביתלה ללא ביתלה, פינון דגם בביתלה הרי לא נתבטל הדין אהל, ורק דהדין רצוצה הוא שמתבטל את האהל, שזה הדין שייף גם בלא ביתלה.

אלא דמ"מ אין זה מוכרח, די"ל דגם לענין רצוצה הדין חלוק, דבביתלה להטומאה, שפדין אהלים הרי צריף להיות האהל בטל, בזה הוא דנשארת רצוצה, ומה דהוי אהל להטומאה לבד לא מהני לבטולי רצוצה, משא"כ בלא ביתלה, דהוי אהל לכל מילי, בזה שפיר נפקעת הרצוצה ע"י האהל לדעת הרמב"ם.

ולפ"ז שוב נוכל לומר, דהא דכתב הרמב"ם בסתמא דטע"ט מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה, הוא גם כשהטומאה ממעטת את החלל, משום דאיירי בלא ביתלה, ולא דמי לקבר דצריף שם טע"ט פנוי, משום דהתם הוי ביתלה להטומאה לגבי האהל, וכש"נ.

פי"ח ה"ז כל שפועי אהלים וכו' הטומאה מתוף השפוע הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבועה והנוגע בשפוע מאחריו טמא טומאת ערב נעשה השפוע מאחריו פאילו הוא פלי שנגע באהל, היתה הטומאה על אחורי השפוע הנוגע בו מאחריו טמא טומאת שבועה, והנוגע בשפוע בתוכו טמא טומאת ערב, פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחריו טמא טומאת ערב והאהל עצמו טמא טומאת שבועה, עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א איני יודע מה ראה לפרש מתוכו מתוף השפוע, ולפי דבריו שישחשוב אחוריו פכלי שני לגבי תוכו וא"כ באהל עצמו אמר פן אבל לא, בשפוע ולא באהל, אין נחת בפירושו, שישחובו כשני כלים למנות בהן ראשון ושני, ואני אומר שאין שנים

טמאים טומאת שבועה בשום דבר אלא או בחרב או בחיבורין, או חיבור אדם באדם או חיבור אדם במת, וחיבור לאדם במת הוא העיקר מן התורה, וע"ז הדרה אני מפרש את המשנה, פשהטומאה בתוך האהל הנוגע בו מתוכו טמא אפילו יתפך מן האהל מתוכו לחוץ טמא שבועה מפני שהוא בחיבורין, אבל נגע מבחוץ טמא טומאת ערב שאינה חיבורין, ואע"פ שאין אומרים פן בשאר פלים שאין הצדדים נחלקים, גבי אהל שאינו עשוי אלא לתוכו וכשהטומאה מבחוץ טמא שבועה שזה חיבור אבל נגע מבפנים טמא טומאת ערב שאינה חיבורים, וכשהטומאה פחצי זית בפנים וכחצי זית מבחוץ אין הנוגע באהל חיבור לטומאה לא בפנים ולא בחוץ אבל האהל מ"מ טמא שבועה, זה הדרה ערב לי והוא הישר לכל מבין, עכ"ל.

והנה יסוד מחלקותן מבואר, דהרמב"ם מפרש דהא דהנוגע באהל טמא שבועה הוא משום דהאהל נעשה כחלל מדינא דחרב הרי הוא כחלל, והראב"ד מפרש דהא דהנוגע טמא שבועה הוא משום דין חיבורין, ולטעמיהו אזלי דנחלקו לעיל בפ"ה הל"ג ובפ"ז מהל' גזירות אם אמרינן חרב הרי הוא כחלל בכל פלי שטרף או דוקא בכלי מתכות עיי"ש.

והנה הטעם דחלוק נוגע מתוכו לנוגע מאחוריו, מבואר בדברי הראב"ד משום דאהל שאני שאינו עשוי אלא לתוכו אכן כל זה הוא אם נימא דלגבי טומאת האהל עצמו אין חלוק תוכו מאחוריו, ורק לענין חיבורין, וע"ז הוא דמהני טעמא דלתוכו עשוי, דעל פן גגיעתו מצד אחד אינו עושה חיבורין לטומאה שבצד השני, אבל לדעת הרמב"ם דטומאת הנוגע היא משום חרב ה"ה כחלל, א"כ הרי אין לטהר את הנוגע בו אלא א"כ נימא דהאהל גופו בטומאתו נחלק הצד השני מהראשון להקל טומאתו דאינו כחלל, וכאשר פן מבואר להדיא בדברי הרמב"ם דנעשה השיפוע מאחוריו כאילו הוא פלי שנגע באהל, וצ"ל דהטעם דאינו עשוי אלא לתוכו מהני לחלק האהל לשנים אף לגבי טומאת האהל עצמו, ואם נימא דלזה לא מהני כלל טעמא דלתוכו עשוי, דהרי אפילו אם לתוכו עשוי מ"מ בטמא פלו, צ"ל דהא דחלוק תוכו מאחוריו לדעת הרמב"ם הוא משום דין חציצה, דאהל צד הפנימי שבו חוצץ על טומאתו שבתוכו שלא יטמא צד החיצון, או שמציל על עצמו שלא יטמא מהטומאה שבחוץ, ובזה הוא שניחלק האהל עצמו תוכו ואחוריו לשני פלים למנות בהן ראשון ושני, וכמבואר להדיא הך טעמא בר"ש פ"ז דאהלות עיי"ש.

וזהו שמיאן הראב"ד בפירוש הרמב"ם, משום דס"ל דלגבי טומאת האהל עצמו לא שייך חילוק, כי אם לגבי דין חיבורין שלו. אלא דהא דהשיג הראב"ד דלמה נקט הרמב"ם הך חילוקא שבין נוגע מתוכו לנוגע מאחוריו בשיפועי אהלים ולא באהל עצמו צ"ע, דהרי במשנתנו תנו פן להדיא הך חילוקא דתוכו מאחוריו לגבי שיפועי אהלים, והרמב"ם נקיט פמתניתין, וגם דמה נוגע זה לפלוגת הראב"ד והרמב"ם אם טומאתו היא משום דחרב ה"ה כחלל או משום חיבורין.

אכן נראה, דהנה אם נימא דאירינן בדין חרב ה"ה כחלל, והחילוק שבין תוכו לאחוריו הוא משום דין חציצה, א"כ לא מיקרי תוכו אלא מה שהיה בתוך האהל בעת שהאהל על הטומאה, אבל אותו מקצת שנתהפך לחוץ ולא האהיל על הטומאה מעולם, האהל חוצץ עליו, ודינו כאחוריו, משא"כ אם נימא דאירינן בדין חיבורין ומשום טעמא דעשוי

לתוכו, א"כ גם אותו מקצת שנתהפך לחוץ ג"כ יש בו דין תוכו, פינון דעשוי מיהת להיות תוכו של אהל.

והכי מוכרח, פינון דמיירי בנוגע בעוד שהמת באהל, א"כ בתוכו ממש הרי הוא טמא בלא"ה מהמת, ובע"כ דמיירי בנוגע במקצת שנתהפך לחוץ, וגם בזה שיירי דין תוכו. וע"כ זהו שהשיג הראב"ד, דבשלמא אי מיירי באותו מקצת שנתהפך, ע"כ ניחא דנקוט זאת בהדי שיפועי אהלים, דאותו מקצת שנתהפך הוא בשיפועי האהל, משא"כ לדעת הרמב"ם דמיירי בנוגע מתוכו ממש, א"כ הרי קשה המשנה למה לא נקטה הך דינא באהל עצמו.

ולדעת הרמב"ם צ"ל, דהרי שני דינים באהל, חדא דאהל מביא את הטומאה, שנית דאהל חוץ בפני הטומאה, ואשמעינו הכא ברישא דמתניתין דשיפועי אהלים פאהלים לענין הבאת טומאה, ובסיפא דהנוגע מתוכו טמא שבעה ומאחוריו אינו טמא אלא טומאת ערב דשיפועי אהלים הוין פאהלים גם לענין חציצה, וכדחזינו דתוכו חוץ בפני אחוריו, וממילא דהוא הדין באהל עצמו, דחלוק תוכו מאחוריו ע"י חציצת האהל, וכש"נ.

והנה קשה לדעת הרמב"ם, מסיפא דמתניתין דתנו פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טומאת ערב, ולדעת הרמב"ם הרי צריך להיות טהור לגמרי, בין האהל בין הנוגע בו, פינון דכל צד מהאהל לא האהיל רק על חצי זית, והחצי זית שמתוכו הרי אינו מביא טומאה לצד אחוריו של אהל, והחצי זית של אחוריו הרי אינו מביא טומאה על צד תוכו של אהל, ונמצא דאין פאן רק מאהיל על חצי זית דטהור לגמרי, והיאך תנו במתניתין דהנוגע בו טמא, ונהרי מזה מבואר פדעת הראב"ד דלענין טומאת האהל עצמו אין חלוק כללתוכו מאחוריו, וע"כ הוי מאהיל על שני חצאי זיתים דטמא, לפ"מ דקי"ל דמאהיל וחוזר ומאהיל, ואולי לזה פינון הראב"ד במה שהביא ביאור סוף המשנה בהשגתו שם, והיינו להוכיח כמש"כ.

וצ"ל לדעת הרמב"ם, דבאמת בהך דינא דהנוגע באהל טמא שבעה תרתי איפללו בזה, חדא הא דהנוגע במת דטמא, ועוד דאמרינו חרב ה"ה פחלל, וע"כ י"ל דהא דחלוק באהל תוכו מאחוריו להיות פשני פלים, הוא רק לגבי הך דינא דחרב ה"ה פחלל, דהצד שלגבי הטומאה נעשה פחלל, והצד השני נחלק פאהל שני, דאינו נעשה פחלל, אבל לענין עיקר טומאתו פל האהל פולו חד הוא, ואין חלוק תוכו מאחוריו, וכולו נטמא מהמת, וע"כ ממילא דבחצי זית מתוכו וחצי זית מאחוריו האהל עצמו טמא, משום דלענין עיקר טומאתו לא חלוק פלל תוכו מאחוריו, וע"כ טמא, דהא קי"ל דנוגע וחוזר ונוגע טמא, וה"נ הרי פולו נוגע בשניהם, משא"כ לענין הנוגע בו, דצריכנו לדינא דחרב ה"ה פחלל, דבזה חלוקין תוכו ואחוריו לשנים, ע"כ ממילא דליפא פזית שלם בחצי זית מתוכו וחצי זית מאחוריו, וע"כ הנוגע בו אינו טמא אלא טומאת ערב.

ואין זה תימה, דמ"ש דין חרב ה"ה פחלל דחלוק בו תוכו מאחוריו, מעיקר טומאתו דאין חלוק תוכו מאחוריו, פינון דשני דינים הם ולא תליין זה בזה. והנראה עוד בזה, דהנה הך דינא דהאהל חוץ על צדו השני, יש לפרשו בתרי גוונני, או דחציצת האהל היא על ההאהלה, דאהל צד הפנימי חוץ בפני צד החיצון שלא יהא חשוב מאהיל על הטומאה פלל, וממילא דאינו נטמא מהמת עצמו שבתוך האהל, ורק ע"י נגיעתו בצד הפנימי הוא

שמתטמא, ככלים שנגעו בפלים, או דגימא דחציצת האהל היא על עצם הטומאה שלא תתפשט לצד החיצון או שלא תפנס לצד הפנימי.

ועל שני האופנים קשה טובא, דלטעמא דחציצה בפני עצם הטומאה צ"ע דאיזה חציצת אהל שייך ע"ז שלא יתטמא פולו, אחר שיש פאן האהל טומאה הראויה לטמא, ולא שייך חציצת אהל רק על עצם הטומאה שבתוכו שלא תצא לחוץ, או על ההאהלה, אבל הכא דמצד האהל עצם הטומאה יש פאן האהל הראויה לטמא, היכן מצינו שחציצת אהל תפנע מלהתטמא, ועל אופן הראשון שפתבנו דהחציצה היא בפני ההאהלה ג"כ צ"ע, דמאי איכפת לן כלל במה שהצד השני אינו מאהיל על הטומאה, והלא מ"מ יש פאן האהל טומאה על הצד שפלי טומאה, וסגי בזה לטמא את פולו, וכי צריכינו שיאהיל על פולו, וא"כ הרי לכל האופנים קשה דאמאי חלוק אחריו מתוכו.

והנראה לומר בבניאור הך דינא לדעת הרמב"ם, דכיון דהא מיהא הרי מועיל חציצת האהל, שהצד החיצון לית בי' מדינא האהל טומאה, ולית בי' קבלת טומאה מחמת עצמו, ורק דמתטמא הוא רק ע"י צד השני, וע"כ ס"ל להרמב"ם דכל פי האי לא חנייל בי' ע"ז דין חרב ה"ה פחלל, דלענן למיחשב פחלל צריכינו שיהא בו בפ"ע מגע או האהל, אבל פל שטומאתו באה לו ע"י האהל וקבלת טומאה של דבר אחר לית בי' דין חרב ה"ה פחלל.

ולפ"ז הא ניקא הא דבבבחי זית מתוכו וחצי זית מאחוריו האהל עצמו טמא, כיון דבאמת לענן עצם קבלת טומאה הוי כל האהל חז קבלת טומאה, ורק דדין חרב ה"ה פחלל הוא דחסר בהצד השני, משום דחסר מעשה ההאהלה, וע"כ זהו דתנן דהאהל עצמו טמא שבעה והנוגע בו אינו טמא אלא טומאת ערב.

והנה לפמש"כ הרמב"ם דהואיל והאהל עשוי לתוכו ע"כ אין זה חיבורין, דבניאורו הוא דלהכי חשיבי תוכו ואחוריו כשני פלים, ומחלקינן בעצם דין אהל ומגעו, דלענן טומאת עצמו הוי תוכו ואחוריו חז, ולענן חיבורין הוא דחלוק תוכו מאחוריו, ניקא ג"כ דעת הרמב"ם, די"ל דכל פי האי שיש לו צד חלוק במגעו, ואין בצד השני דין מגע מעצמו, שוב לא אמרינן בי' חרב ה"ה פחלל, וכמש"כ למעלה דדין טומאתו ודין זה דה"ה פחלל שני דינים נפרדים הם, אלא דאם נפרש בדעת הרמב"ם כפי המבואר בר"ש, דטעמא הוא משום חציצת אהל, ומשום דהצד השני אין בו דין האהל, רק דין טומאה לחוד, וכמש"כ, מתישב יותר הא דלא אמרינן בהצד השני חרב ה"ה פחלל, וכש"נ.

אמנם אם נפרש פן בדעת הרמב"ם פאופן הראשון שפתבנו, דהאהל חוצץ בפני ההאהלה של צד החיצון, שלא יהא בו דין מגע והאהלה וקבלת טומאה ע"י עצמו, ורק ע"י מגע והאהלת צד הפנימי הוא שמתטמא, צ"ע לפ"ז אם שייך בזה הך דינא דנוגע וחוזר ונוגע מצטרפין, מאחר דמאי דנוגע בהאי אינו נוגע בהאי, א"כ הא אין פאן מגע והאהלה של פזית שמתטמא, ולא דמי לכל נוגע וחוזר ונוגע דעלמא, דהתם מצטרפין בעצם דין מגע והאהלתו, וחשוב נוגע ומאהיל פולו על פל הכזית טומאה, אבל הכא דעצם המגע וההאהלות לא מצטרפי, אף דקבלת טומאתו אחת היא, ומתטמא אחד במגע והאהלת חבירו, מ"מ פל שבדין מגע והאהלתו חלוקים הם, ולא מצטרפי עצם המגע וההאהלות להחשב נוגע ומאהיל פולו בכזית טומאה, א"כ י"ל דלא שייך שוב ע"ז הך דינא דנוגע

וחוזר ונוגע, פֿינן דאָין פֿאן מַגַע וְהֶאֱהֵלָה שֶׁל פְּזִית שְׁלֵם טוֹמָאָה, וּמִדִּתְנֵן דְּכַחְצֵי זֵית מִתּוֹכוֹ וְכַחְצֵי זֵית מֵאַחֲרָיו הָאֵהֵל עֲצָמוֹ טָמֵא, דִּהְיִינוּ מִשּׁוּם הֵךְ דִּינָא דְנוֹגַע וְחֹזֵר וְנוֹגַע, לְכַאֲרָה נִרְאָה מְוֹכַרְח מִזֶּה פֿאַנפֿן הַשְּׁנֵי שְׁפִתְבְּנוּ, דְּגַם לְדַעַת הֶרְמַב"ם עֵיקַר טַעְמָא הוּא מִשּׁוּם דְּהֶאֱהֵל עֲשׂוּי לְתוֹכוֹ, וְע"כ לִית בְּהַצַּד הָאֲחֵר דִּין חֶרֶב ה"ה פֿחֶלֶל, דְּחִשּׁוּבֵין פֿשְׁנֵי פְּלִים, וְנִסְתָּרוּ דְּבְרֵינוּ שְׁפִתְבְּנוּ מִתְחַלָּה.

אוּלָם נִרְאָה, דְּנִהֵי דְעֲצָם הַמַּגְעוֹת וְהֶאֱהֵלוֹת לֹא מַצְטַרְפֵי, מ"מ מֵאַחֵר דְּכָל מַגַע וְהֶאֱהֵלָה שֶׁל צַד אֶחָד יֵשׁ בָּהּ דִּין מְטָמֵא עַל פְּלוֹ, פֿינן דְּחֶדָא גִינְהוּ בְּקַבְלַת טוֹמָאָתוֹ, א"כ מִמִּילָא הָא נִמְצָא דִישׁ פֿאַן עַל פְּלוֹ מְטָמֵא שֶׁל פְּזִית, ע"כ שְׁפִיר גַם בְּכַה"ג שְׁיִיךְ הֵךְ דִּינָא דְנוֹגַע וְחֹזֵר וְנוֹגַע, דְּכָל שְׁבִין שְׁנֵיהֶם יֵשׁ פֿאַן מְטָמֵא שֶׁל פְּזִית שְׁלֵם שׁוּב מַצְטַרְפֵין לְטָמֵא.

וּלפ"ז מִינְשֻׁבִים הֵיטֵב גַם דְּבְרֵינוּ שְׁפִתְבְּנוּ מִתְחַלָּה, דִּהוּא מִשּׁוּם חֲצִיצַת אֵהֵל, וְכש"נ. וְהִנֵּה בְּנִגְעִים פֿי"ג תְּנֵן טְהוֹר שְׁהַכְּנִים רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית טָמֵא נְטָמֵא וְכו' טְלִית טְהוֹרָה שְׁהַכְּנִים מִמְּנָה שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ לְבֵית טָמֵא נְטָמֵא, וְהַטַּעַם בְּזֶה כְּמִבְּנִיָּא בְּסִפְרָא מְצֻרְע פ"ה דְּכָל בִּיאָה הֵינּוּ רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, וְכֵן הוּא בְּנִזִיר דָּף מ"ג ע"א, וּר"ל דְּבִיאָה הֵינּוּ פְּלוֹ וְרֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ הֵינּוּ פְּכוּלוֹ וְע"כ אֵינוֹ טָמֵא עַד שְׁיִכְנֹס רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אֲלֵא בְּטְלִית פֿינן שְׁיִכּוּל לְקוֹנְצָא עַל כֵּן מַה שְׁהַכְּנִים שְׁפִיר מִיחֻשָּׁב בִּיאַת פְּלוֹהָ (וְכֵן הוּא מְבֹאָר בְּתוֹס' בְּזִבְחִים דָּף צ"ה ע"א ד"ה מְכַנִּיסוֹ] וְע"כ טָמֵא, וְדוֹקָא בְּשְׁהַכְּנִים שְׁיַעוֹר קַבְלַת טוֹמָאָה, אֲבָל אִם הַכְּנִים פְּחוֹת מְשִׁיעוֹר קַבְלַת טוֹמָאָה הֲרִי זֶה שְׁהַכְּנִים בְּפִנֵי עֲצָמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל טוֹמָאָה אִם לֹא בְּצִירוּף מַה שְׁלֵא הַכְּנִים, וְלַעֲנִין מַה שְׁלֵא הַכְּנִים חֲשִׁיב הַמְקַצֵּת שְׁהַכְּנִים בִּיאָה בְּמַקְצֵת, דְּלֹא הֵינּוּ בִיאָה בְּדִין בֵּית הַמְּנוֹגַע, וְע"כ טְהוֹרָה.

אֲלֵא דִּהָא מִיָּהָא קִשָּׁה, בְּהַכְּנִים שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ אַמְאֵי נְטָמֵא פְּלוֹהָ, וְהֵלֵא בְּהַשְּׁאָר שְׁלֵא הַכְּנִים לִיכָא בִיאָה, וְלִטְמֵא פְּלוֹהָ עי"ז שְׁהַכְּנִים מְקַצֵּתָהּ הָא הֵינּוּ בִיאָה בְּמַקְצֵת דְּלֹא הֵינּוּ בִיאָה, וְאִיךְ טָמֵא הַשְּׁאָר מִן הַבְּגָד אִף מַה שְׁלֵא הַכְּנִים.

וְהַנִּרְאָה מִזֶּה מְבֹאָר, דִּהָא דְּבִיאָה בְּמַקְצֵת לֹא חֲשִׁיבָא בִיאָה, אֵינוֹ שְׁיִיךְ רַק כֵּל זְמַן שְׁאֲנוּ דְנִין עַל עֲצָם מַעֲשֵׂה הַבִּיאָה, אִם חֲשִׁיבָא בִיאָה לְטָמֵא אִם לֹא, וּבְזֶה הוּא דְנִיאָמַר דְּלֹא שְׁמָה בִיאָה וְאֵינָה מְטָמָא, אֲבָל בְּהַכְּנִים שְׁיַעוֹר טוֹמָאָה דְּהַבִּיאָה בְּנִדְאֵי מְטָמֵא לְהַבְּגָד, אֲלֵא שְׁאֲנוּ דְנִין בְּדִין קַבְלַת טוֹמָאָתוֹ אִם יְטָמֵא פְּלוֹ אִם לֹא, בְּזֶה לֹא נִיאָמַר הֵךְ דִּינָא דְּבִיאָה בְּמַקְצֵת לֹא שְׁמָה בִיאָה, וְאִךְ דְּהִזְר דִּינֵי פְּכָל דִּינֵי קַבְלַת טוֹמָאָה דְּסִגֵי בְּמַקְצֵתוֹ, דְּאִם נַעֲשֵׂה דְבַר הַמְטָמֵא בְּמַקְצֵתוֹ נְטָמֵא פְּלוֹ, וְהוּא הַדִּין בְּטוֹמָאָת בִּיאָה דְּכֹוּנְתֵי, וְע"כ נְטָמֵא כֵּל הַבְּגָד וְחֻזִּינוּ מִזֶּה, דֹּא ע"ג דְּמַעֲשֵׂה הַבִּיאָה בְּעֲצָמָה לֹא חֲזִיילָא עַל כֵּל הַבְּגָד מִשּׁוּם דְּהֵינּוּ בִיאָה בְּמַקְצֵת דְּלֹא שְׁמָה בִיאָה, מ"מ נְטָמֵא כֵּל הַבְּגָד ע"י בִּיאַת הַמְקַצֵּת, מִשּׁוּם דְּהוּאִיל וַיֵּשׁ פֿאַן בִּיאָה הַמְטָמָא, ע"כ הִזְר דִּינָא גְּבַה לְטָמֵא אֵת כֵּל הַבְּגָד, וְהוּא זֶה כְּמוֹ שְׁפִתְבְּנוּ לַעֲנִין אֵהֵל, דְּאִף דְּחֻצִין עַל צַד הַחִיצוֹן שְׁלֵא יָהָא בּוֹ דִּין הֶאֱהֵלָה, מ"מ נְטָמֵא פְּלוֹ, וְאִךְ דְּמִדִּין בִּיאָה הָא חֻזִּינוּ, דִּהָא דְּטָמֵא פְּלוֹ הָא אֵינוֹ מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה בִיאָה שְׁל מְקַצֵּתוֹ, כִּי אִם דְּמְצֻרְף לְזֶה מַה דְּחִיילָא בִי דִין מְטָמֵא עַל מְקַצֵּתוֹ, וְע"י זֶה הוּא דְּחִיילָא בִי דִינָא דְּנְטָמֵא פְּלוֹ, וּמִשּׁוּם דְּדִין בִּיאָה בְּמַקְצֵת לֹא נִיאָמַר רַק עַל מַעֲשֵׂה הַבִּיאָה, וְלֹא עַל דִּין טוֹמָאָתוֹ, וְכָל שְׁשֵׁם מְטָמֵא בִי הֲרִי הוּא מְטָמֵא אֵת פְּלוֹ, וְה"נ גְּבַי אֵהֵל ג"כ הָא דְּנְטָמֵא צַד הַשְּׁנֵי הוּא מִשּׁוּם דִּין קַבְלַת טוֹמָאָה שְׁחִיילָא בְּצַדוֹ הַשְּׁנֵי.

אשר על פן להכי הוא דלא אמרינו בי חרב הרי הוא כחלל, הואיל וטומאת כולו לא באה ע"י אהילת מקצתו לבד, כ"א בדין קבלת טומאה שחיילא בי, וכל כה"ג לא אמרינו בי הו דינא דהרי הוא כחלל.

פי"ט הל"א פנורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא פנגד הזית בתחתיה או בגבה טמא וכו' עכ"ל. ובהשגות ז"ל אין הענין מתפרש אלא בכנורת של חרס שאינה מטמאה מגבה עכ"ל, ועיין בכ"מ שפתב דהרמב"ם מעמידה במחזקת מ' סאה, וכפירושו במשנה שם.

אלא דצ"ע דהרי לקמן בהל"ד כתב ז"ל היתה טומאה בתוכה הכל טמא וכו' שהכלים מביאין ואינן חוצצין וכו' לפיכך אם היתה פנורת זו המוטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש או שהיתה באה במדה וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא, ע"ג כנגדו עד לרקיע טמא וכו', הרי להדיא מבואר בדעת הרמב"ם דהא דהכא בוקעת מתחתיה לע"ג הוא דוקא באינה מחזקת ארבעים סאה.

ועיין באלף רבא שפירש דאיירי באינה מחזקת ארבעים סאה ומ"מ היא טהורה מחמת הנקבים שבה, אשר כזה יש לפרש גם דעת הרמב"ם כן, אלא דצריף להבין יסוד פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בזה.

והנה בטומאה בתוכה דתנן שם הכל טמא, פסק הרמב"ם דבתחתיה אינו טמא אלא כנגד הטומאה, והטעם בזה הוא עפי"מ דתנן בפט"ו חביות שהן יושבות על שוליהן או מוטלות על צדיהן באויר והן נוגעות זו בזו בפ"ט טומאה פחת אחת מהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות וכו' טומאה פחת אחת מהם פחת כולם טמא, הרי דכלי טהור שיש בו דין צ"פ שאין הטומאה בוקעת לתוכו ממעט את החלל טפח לאשנויי רצוצה, ולפ"ז גם בטומאה בתוכה, נהי דכלים אינם חוצצין בפני הטומאה, והטומאה צריכה להיות יורדת גם לתחתיה, מ"מ פיון דמתחתיה לתוכה אינה יכולה לחזור ולהתפשט, א"כ הא חשוב לעולם תחתיה אין בו חלל טע"ט, דהכנורת ממעטת את החלל, וע"כ תחתיה טהור, ואף דכלים אינם חוצצין בפני הטומאה, אבל גם בלא חציצה הרי קי"ל דאין הטומאה נכנסת למקום שפחות מטע"ט, וגם תחתיה דאין בו חלל טע"ט אין הטומאה נכנסת בו, ולהכי מפרש הרמב"ם דהא דתנן הכל טמא הוא רק כנגדה בלבד, או משום דטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, או משום מאהיל כנגדה, דשם לא בעינן חלל טפח, משא"כ כנגד שאר תוף הכנורת דהיא טומאה המתפשטת, ואין בה דין בקיעה, ורק דין הבאת טומאה שע"י אהל, דבעינן בה חלל טפח, ע"כ תחתיה שאין בו חלל טפח טהור.

ולפ"ז הרי מוכן היטב פלוגתת הרמב"ם והראב"ד, דלעיל בפט"ז הל"ו הרי נחלקו בטומאה שבאויר, דדעת הרמב"ם דחשיבא רצוצה ואית בה דין בקיעה, ודעת הראב"ד דאין בה דין בקיעה, וכן נחלקו בפ' זה בהיתה גבוהה מן הארץ ומנוחת פחת אהל פלים, דלדעת הרמב"ם הו"א רצוצה, דדמיא למנוחת באויר, ולדעת הראב"ד לא הו"א רצוצה, פיון דגם באויר לא חשיבא רצוצה, ועל פן הרמב"ם לטעמיה דס"ל דטומאה שבתוכה חשיבא רצוצה, ולהכי מוקים לה גם בכנורת טהורה שאינה מקבלת טומאה, והא דתנן דמתחתיה טמא בטומאה בתוכה, מוקים לה בכנגד הטומאה, דיש בה דין בקיעה, וע"כ

בוקעת גם לפחות מטע"ט, משא"כ לדעת הר"ב ד' דסובר דטומאה שפאור וטומאה שבתוכה לא הויא רצוצה, ואין בה דין בקיעה, וא"כ הלא צריף להיות תחתיה טהור לגמרי אף פנגד הטומאה בטומאה בתוכה, כיון דאין הטומאה נכנסת בפחות מטע"ט, וקשה הא דתנו בטומאה בתוכה הכל טמא, ונהרי תחתיה טהור, וע"כ מפרש הר"ב ד' דאירי בכונרת של חרס, דבטומאה בתוכה הרי היא פלי טמא, דאינה ממעטת את החלל כלל, וממילא דגם תחתיה חשיב יש בו חלל טע"ט, וממילא דכל תחתיה טמא וכמבואר בדברי הר"ב ד' שם.

אלא דנראה, דכל דברינו יתכנו לענין הדין בקיעה, אבל באמת הרי גם מלבד הדין רצוצה דבוקעת, צריף להיות טמא גם משום מאהיל פנגדה, דנכנסת ג"כ למקום פחות מטע"ט, והואיל דכלים אינם חוצצין בפני הטומאה, א"כ כל טומאה שעוברת תחתיה אינה צריכה לדין בקיעה, ומשום מאהיל פנגדה לבד ג"כ הטומאה נכנסת לשם, וכדתנו דטומאה על גבה כל שתחתיה פנגד הטומאה טמא, ונהרי לדעת הר"ב ד' טומאה שע"ג לא הויא רצוצה, ובע"כ דמה שתחתיה טמא הוא משום דין מאהיל פנגדה, וא"כ גם בטומאה בתוכה ג"כ פנגד הטומאה טמא משום מאהיל פנגדה, וזה גם לדעת הר"ב ד', וממילא דלא יתכן לאמר כמש"כ בדעת הר"ב ד'.

אלא דנראה פשוט, דהר"ב ד' מדייק מהא דתנו דטומאה בתוכה הכל טמא, וא"כ הרי צריף להיות כל תחתיה טמא, וכל שלא פנגד הטומאה הא הויא טומאת המשכה, דאינה נכנסת במקום פחות מטע"ט, ומשו"ה הא פ"י הרמב"ם דאע"ג דתנו דהכל טמא מ"מ תחתיה אינו טמא אלא פנגד הטומאה, והר"ב ד' מפרש כפשוטו דכל תחתיה טמא, ורק דמוקי לה בכונרת של חרס דלא מיטמאה מגבה, ובטומאה בתוכה הויא פלי טמא דאינה חוצצת כלל, ומצטרפת עם תוכה יחד לדין טע"ט, וכדהבאנו מהך דחבית דתנו שם דאם הוי טומאות הכל טמא, וע"כ גם הכא הכל טמא, ונמצא דמה דתנו טומאה בתוכה הכל טמא הוכיח הר"ב ד' דאירי בכונרת של חרס, וכש"נ.

והנה בפ"ג מה' פלים הל"ה פתב הרמב"ם ז"ל אהד פלי חרס ששנכנסה טומאה לאוירו או שפכהו על הטומאה המונחת על הארץ ונעשה אהל עלי שיהי הטומאה בתוכו מפי השמועה למדו שנה שצאמר אל תוכו לרבות את האהלים עכ"ל.

ובהשגות שם ז"ל אבל האהלים שהוצרכו לרבות הן השידה התבה והמגדל הבאין במדה שהם פאהלים שאינן צריכין צמיד פתיל באהל המת שאפילו בכסוי בעלמא הן מצילין באהל ואפילו הכי לענין אויר פלי חרס מיטמאין ככלים ולא נחשוב אוירן פאור בית וכו' עכ"ל, והנה הא דכתב הר"ב ד' דלענין הצלה דינם פאהלים, נראה דמקורו הוא מהא דתנו הכא בכונרת דבזמן שהיא באה במדה דינה פאהלים וחוצצת, ולדעת הר"ב ד' דמוקי לה בשל חרס, ש"מ דגם בכלי חרס איפא הך דינא דבאים במדה להעשות אהל, אכן לדעת הרמב"ם הרי י"ל דבכלי חרס ליתא כלל להך דינא דבאים במדה.

ואין בזה דוחק לומר פן, דהרי תנו גבי תנור נטר שהיא נתון על פי תנור חדש טומאה תחתיה פלים שע"ג טהורים וכו' ובישן טמא, ובע"כ דתנור חשוב אהלגמור, דאל"ה הרי גם פלי אדמה אינם חוצצין, ומ"מ בישן פקע מיני' דין אהל, ובע"כ דכל שנעשה פלי חרס שוב אין בו דין אהל.

ולפי"ז הרי ניקחא הא דלא מוקים לה הרמב"ם בכונרת של חרס, דתקשי סיפא דמתניתין דתנו דאם באה במדה חוצצת, ונהרי בחרס ליתא פלל להך דינא דבאין במדה, ובע"כ דאיירי בכונרת של שאר מינים, וע"כ ממילא מוכח דהא דתנו בתוכה הכל טמא תחתיה אינו טמא אלא פנגד הטומאה, משא"כ הרמב"ד לטעמיה דס"ל דגם בכלי חרס איפא הך דינא דבאין במדה, ע"כ שפיר מוקי לה בכונרת של חרס, ולפי"ז מתפרש הא דתנו דבתוכה הכל טמא פפשטה, דכל תחתיה טמא בין פנגד הטומאה ובין שלא פנגד הטומאה, דאין פלי טמא חוצץ, פיון דמיירי בכונרת של חרס, וכש"נ.

פי"ט הל"א כונרת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא פנגד הזית בתחתיה או בגבה טמא וכל מה שבאור תוכה טהור חוץ מפלי שהוא פנגד הטומאה עכ"ל, והוא ברפ"ט דאהלות דתנו שם פונרת וכו' פזית מן המת נתון תחתיה או ע"ג מבחוץ כל שהוא פנגד הזית תוכה וגבה טמא, ועוד גירסא שם תחתיה וגבה טמא, והנ"מ בין שני הגירסאות הוא, דלפ"מ דגרסינו תוכה, א"כ הא תנו דכנגד הטומאה טמא גם בתוכה, ובע"כ דטומאה רצוצה בוקעת גם לתוך צ"פ, ואין הצלת צמיד פתיל מועלת בפני בקיעה דרצוצה, ולפ"מ דלא גרסינו תוכה, ותוכה טהור לגמרי אף פנגד הטומאה, א"כ צמיד פתיל מציל גם מטומאה רצוצה, וכבר נחלקו הראשונים בזה, דדעת הרמב"ם ונהראב"ד לגרוס תוכה, וכנגד הטומאה טמא אף בתוכה, ודעת הר"ש ונהרא"ש היא דלא גרסינו תוכה.

אכן קשה ע"ז מהא דתניא בתוספתא דאהלות פ"י, ונהביאה הר"ש בפ"ט דאהלות, חבית וכו' היתה מלאה אונקליו ומשקין ומקפת צמיד פתיל ונתונה ע"ג המת באור פלים שלמעלה ושלמטה הימנה טמאין והאונקליו והמשקין שבתוכה טהורין, וכן פסק ג"כ הרמב"ם בפ"ז מה' טומאת מת הל"ו, ונהרי כל באור לדעת הרמב"ם הא הניא רצוצה, וכמבואר ברמב"ם פט"ז מה' טו"מ הל"ו, ומ"מ אונקליו ומשקין שבתוכה טהורין, הרי להדיא דצמ"פ מציל גם מרצוצה, וקשה דמ"ש בכונרת דטמא גם בתוכה.

והנה בסיפא דמתניתין דכונרת שם דתנו היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה וכו' הכל טמא אלא תוכה, נחלקו בזה הרמב"ם ונהראב"ד בפ"ט שם, דנהראב"ד פתב דבגבוהה מן הארץ טפח תוכה טהור אף פנגד הטומאה, משום דאינה רצוצה, ולפי"ז הרי ניקחא גבי חבית הא דאונקליו ומשקין שבתוכה טהורין, דנוקמה בגבוהה מן הארץ טפח, דאז הכל טהור, אכן דעת הרמב"ם שם דכנגד הטומאה טמא גם בגבוהה מן הארץ טפח אף בתוכה, משום דבאור חשוב פרצוצה, ולפי"ז הא קשה מהא דאונקליו ומשקין שבתוכה טהורין, אמאי אינו טמא פנגד הטומאה, וכהך דכונרת, וצ"ע.

והנה ברפ"ט שם כתב הרמב"ד ז"ל א"א אין הענין מתפרש אלא בכונרת של חרס שאינה מטמאה מגבה עכ"ל, וביאור הדברים, משום דבכונל פרקין שם מחלקינו דבטומאה בתוכה הכל טמא ובטומאה תחתיה או ע"ג תוכה טהור, מלבד פנגד הטומאה לדעת הרמב"ם ונהראב"ד, והיינו משום דהפונרת דין צמ"פ עליה שמצלת על הסהרה ואינה חוצצת בפני הטומאה, ולפי המבואר בדברי הרמב"ם שם דמיירי בכונרת של עצ, בע"כ דאיירי בכלי עצ הטהורין שאינן מקבלין טומאה, דמצילין בצ"פ, וכדתנו בפ"י

דכלים, וע"ז באה ההשגה דזה הענין אינו מתפרש אלא בכוננת של חרס דאינה מטמאה מגבה ומצלת בצ"פ.

אכן קשה ע"ז, דכיון דכלים שבתוכה פנגד הטומאה טמאין, א"כ הרי הטומאה בוקעת פנגדה לתוכה, וצריך להיות גם הפונרת טמאה, וא"כ הא בטיל מינה כל דין צמ"פ, דכלי טמא הא אינו מציל, וכדתנו בעדיות פ"א מי"ד, וממילא דליכא שום נ"מ בין טומאה בתוכה לטומאה ע"ג, וגם קשה סיום דברי הראב"ד שכתב שאינה מטמאה מגבה, והא כיון דהטומאה רצוצה בקעה לתוכה, א"כ הרי יש פאן גם טומאת תוף, דטמא גם בכ"ח, וצ"ע.

והנראה לומר בנדעת הראב"ד, דס"ל דבטומאה רצוצה מלבד דעצם הטומאה נכנסת לכנגדה, עוד איכא בה דין דמטמאה פנגדה גם למרחוק, ואף במקום שאין עצם הטומאה נכנסת לו, מ"מ כל שהיא פנגד הטומאה טמא, משום דינא דרצוצה ומאהיל פנגד הטומאה, דנאמרה בהו ההלכה דמטמאה כל שכנגדה גם בלא דין הבאת עצם הטומאה, וסובר הראב"ד דבאמת צמ"פ מציל שלא תכנס עצם הטומאה לתוכו גם ברצוצה, והא דתוכו נגד הטומאה טמא, הוא משום דהצ"פ אינו מציל רק מדין הבאת וכניסת טומאה לתוכו, אבל מ"מ נטמא כל מה שבתוכו משום הך דינא דמטמא גם מרחוק גם בשאין עצם הטומאה עוברת לשם, ולענין זה לא שייך כלל הצלת הצ"פ.

ויסוד לזה מהא דבתוכה אין טמא אלא פנגד הטומאה לבד, וכבר הקשה הכ"מ דמאחר דהטומאה בוקעת לתוכה, א"כ ממילא תביא הפונרת טומאה לצדדיו, כמו בטומאה בתוכה דתנו הכל טמא, אלא ודאי דבאמת אין פאן טומאה כלל בתוכה אף פנגד הטומאה, וא"כ הרי ליכא פאן האהלת טומאה כלל, ולא שייך בזה הבאת טומאה לצדדיו, וע"כ אינו טמא אלא פנגדה.

ולפי"ז הרי ניקח הא דהפונרת עצמה טהורה ולא מתטמאת, דכל בכלי חרס דטומאתו היא טומאת תוף, בעינינו דוקא שהטומאה תהא בתוכו, אבל הכא דאינה בוקעת לתוכה, נרק דהוא נוגע ומאהיל מרחוק, א"כ אין בו רק שם מאהיל ונוגע, אבל שם טומאת תוף אין בו, וע"כ בכלי חרס טהור.

והאומנם דיסוד דין טומאת תוף נראה דהוא רק על קבלת הטומאה של הכלי שיהא דרוך תוכו, ולא בעיניו שעצם הטומאה תהא בתוכו, ודחזינו דמיטמאה בהיסט דרוך תוכה, ואע"ג דלא שייך שם כלל שהטומאה בתוכה.

אכן כ"ז הוא רק בטומאת מעשה, שע"י מעשה ההיסט הוא דנטמאת, בזה הוא דהוי גזה"כ דחייל שם היסט גם על תוכו, משא"כ בטומאת מגע ואהל שעצם הדבר מטמאתו, בזה י"ל דכל דליתא לטומאה בתוכה לא חייל בה גם על קבלת טומאתה שם תוף, וטהור בכ"ח.

והנה הרי כבר הבאנו גירסת הר"ש והרא"ש דתחתיה פנגד הטומאה טמא, אבל תוכה טהור פולו אף פנגד הטומאה, ולפי המבואר י"ל בזה תרי טעמי, או משום דס"ל דגם פנגד הטומאה וגם ברצוצה מ"מ כל שלא בא לו עצם הטומאה לא מתטמא, ולהכי תוכה טהור, כיון דלא יוכל להתטמא כל מה שבתוכה כי אם בכניסת הטומאה לתוף הפונרת.

וע"ז היא מועיל צ"פ שמציל ומונע פניסת הטומאה לתוכה, או דנימא דזה נדאי לכו"ע כל פנגד הטומאה הרי הוא טמא גם בלא הבאת עצם הטומאה אליו, והא דתוכה טהור הוא משום דצ"פ המועיל להציל בפני פניסת הטומאה לתוכו, הוא חוצץ על כל תוכו שלא יהא גם בכלל מאהיל פנגד הטומאה, ואינו חשוב פנגד הטומאה כלל, וע"כ תוכו טהור.

ונראה דכן היא גם שיטת הרמב"ם דגרס תוכו פנגד הטומאה טמא, דמ"מ ס"ל דצ"פ פשם שמציל על פניסת עצם הטומאה לתוכו, כמו כן הוא חוצץ על כל שבתוכו שלא יהא גם בכלל מאהיל פנגדה, ואף פנגד הרצוצה ג"כ חוצץ, והא דתוכו פנגד הטומאה טמא, הוא משום דתרי דיני בצמ"פ, חדא דהפלי חוצץ ומציל, ושנית דאף פשהפלי מגוקב ג"כ מציל, כל שאין בנקביו פשיעור, וכדתנן בפ"ט דכלים ובמב"ם פכ"ב מטו"מ, וס"ל להרמב"ם, דנהי דבין מקום הנקב ובין מקום הסתום שויוהו בדינו, והפלי פול"י מציל על כל תוכו ביחד בתורת צמ"פ, אבל כ"ז הוא לענין פניסת טומאה לתוכו, אבל לענין שלא יהא חשוב מאהיל פנגדה להטמא גם מרחוק, דיסודו דין חציצה, בזה הדין חלוק, דבמקום שהפלי מפסיק שפיר איכא חציצה, ואינו חשוב פנגד הטומאה, משא"כ פנגד נקביו, כיון דאין שם חציצה, א"כ הרי הוא פנגד הטומאה, ומתטמא מדין מאהיל פנגד הטומאה, שטמא גם בלא הבאת עצם הטומאה אליו, דבזה ליכא דין הצלת צמ"פ היכא דהוא בלא חציצה, וע"כ משנתנו דאיירי בכונרת שיש בה נקבים, וכדתנן שהיא מחולקת, זהו דתנן בה דתוכה פנגד הטומאה טמא, ר"ל דמקום הפתוח שהוא פנגד הטומאה תוכה טמא וכמש"נ.

ולפ"ז הרי ניחא הא דחבית המוקפת צמ"פ ונתונה ע"ג המת באויר אוכלין ומשקין שבתוכה טהורין. גם פנגד הטומאה, ואף דלדעת הרמב"ם הא הניא שם רצוצה, דבחבית שהיא מוקפת וסתומה מכל צדדיה, ע"כ ממילא מהני הצ"פ לחוץ על תוכה גם פנגד הטומאה וטהורה פולה, וכמש"כ דגם בכונרת אין טמא בתוכה אלא במקום הפתוח ולא במקום הסתום.

והנה בהא דתנן היתה גבוהה מן הארץ טפח הפל טמא אלא תוכה, כתב הראב"ד בפ"י ט שם דפנגד הטומאה ג"כ תוכה טהור, משום דכיון דגבוהה טפח הרי אינה רצוצה, וצ"ע אם דעת הראב"ד היא דכל עיקר הך דינא דפנגד הטומאה טמא אף בלא הבאת עצם הטומאה הוא רק ברצוצה, וכל עיקרה של טומאה זו הוא משום ההילכתא דרצוצה, וכל שאינה רצוצה אינה מטמאה אף פנגדה רק משום דין הבאת עצם הטומאה, ולפ"ז יהא הדין פשוט, דבאמת צ"פ מועיל גם בפני רצוצה, ורק דלא שייך צ"פ רק על פניסת טומאה לתוכו, משא"כ לענין שיהא חשוב פנגד הטומאה, בזה ליכא דין צ"פ כלל, ועל כן זהו שחלוק, דברצוצה דמטמאה גם מרחוק משום האהלה פנגדה אף בלא פניסת הטומאה לתוך הצ"פ, משו"ה מה שבתוכה טמא, דלא שייך זאת להצלת צ"פ כלל, משא"כ בגבוהה טפח דאינה רצוצה, ואין בה טומאה מרחוק, פי אם בפניסת הטומאה לתוך הצ"פ, א"כ יש כאן דין צ"פ שמציל על תוכו, וע"כ טהור פולו אף פנגד הטומאה.

או דנימא דבאמת גם באינה רצוצה כל שפנגד הטומאה מטמאה אף בלא הבאת עצם הטומאה אליו, ובזה הוא דחלוק דין מאהיל פנגד הטומאה מדין הבאת טומאה לצדדיו, דכל הבאת טומאה לצדדיו לא חזיקא רק ע"י הבאת עצם הטומאה, משא"כ מאהיל פנגדה

טמא אף בלא הבאת טומאה אצלו, והא דהוצרך הרמב"ד הכא לטעמא דרצוצה, הוא משום דבאמת צ"פ מהניא חציצתו גם לזה שלא יהא חשוב פנגד הטומאה כלל, ולזה הוא דמועיל ההילכתא דרצוצה דבוקעת ומבטלת חציצת הצ"פ ומטמאה פנגדה, והא דעצם הטומאה אינה נכנסת לתוך הפונרת, צ"ל דדוקא לענין מאהיל פנגדה מרחוק בזה הוא דמועלת בקיעה של רצוצה לבטל דין הצלת צ"פ שבו שלא יחויז פנגדה, משא"כ לענין פניסת הטומאה עצמה לתוכה, בזה אינו מועיל הדין בקיעה דרצוצה, והצ"פ מציל, וע"כ בגבוהה מן הארץ טפח דאינה רצוצה ולית בה בקיעה, הצ"פ חוצץ שלא יהא גם בכלל טומאה פנגדה, ולהכי תהור פולו אף פנגד הטומאה.

ולפי אופן השני שכתבנו בדעת הרמב"ד, דהא דצריכנו לדין רצוצה הוא משום דבלא"ה הצ"פ חוצץ גם בפני האהלה שפנגדה, א"כ בע"כ דאיירי פנגד הסתום, דכנגד הפתוח הא ליכא חציצה, ובע"כ מבואר מזה דהרמב"ד חולק על הרמב"ם וס"ל דרצוצה בוקעת גם בפני הסתום שיהא טמא פנגדה, ותקשי אליבני' בחבית המונקפת צמ"פ ומנחת ע"ג המת באויר אמאי אוכלין ומשקין שבתוכה טהורין, וצ"ל דמייירי בגבוהה טפח דתוכה טהור פולה לדעת הרמב"ד, ומשום דלא הויא רצוצה, וכמש"נ.

והנה תנו בפ' פונרת שם בד"א בזמן שהיא כלי מחולקלת הייתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה וכו' פזית מן המת נתון תחתיה פנגדו עד התהום טמא, והרמב"ד בפ"ט שם הקשה ע"ז דאמאי אינה בוקעת הטומאה גם למעלה לתוך הפונרת, כיון דמנחת על הארץ ואין שם פו"ט, א"כ הא אין שם הצלת אהל למטה, ואמאי לא תבקע הטומאה לתוך הפונרת, כיון דטומאה רצוצה בוקעת גם לתוך צ"פ.

ולפמש"נ י"ל, עפי"מ דתנו בפ"י דאהלות ארובות זו ע"ג זו וכו' אין בארובות פו"ט וכו' הטומאה פנגד ארובות נתון דבר וכו' שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן אין טמא אלא תחתון, ופ"י הרמב"ם בפ"ט מהל' טו"מ דבנתן דבר ע"ג ארובת העלי' הטומאה מתפשטת בכל הבית והעליה פולה אף פנגד הטומאה טהורה משום דאין טומאה שפחת אהל יוצאת דרך הארובה שהיא פחות מפו"ט, ונהרי הך שיעורא דפו"ט לא שייך אלא לענין פניסת הטומאה עצמה, אבל לענין דין טומאת האהלה מרחוק ודאי דלא שייך הך שיעורא, וכל שהוא פנגדה חשוב מאהיל פנגדה להיות טמא, וא"כ הא קשה דלמה אין טמא אלא תחתון, ולהוי טמא כל שפנגד הטומאה אף בעליה, משום הך דינא דמאהיל מרחוק.

אלא ודאי מוכרח מזה, דכל תחת אהל ליתא להך טומאה דמאהיל מרחוק, ולהכי הוא דאינו טמא אלא תחתון, כיון דהויא טומאה שפחת אהל דפקע מינה דין מאהיל מרחוק. ולפ"ז ניחא גם הכא הא דאין הטומאה בוקעת למעלה לתוך הפונרת, ואע"ג שאין תחתיה פו"ט, דמאחר דעצם הטומאה אינה בוקעת לתוך הפונרת משום הצלת צ"פ, וטומאת פלים שבתוכה פנגד הטומאה היא רק משום דין מגע ומאהיל מרחוק, וא"כ בפחותה ואפוצה, דתוכה דין אהל בי', דליכא שם הך הבאת טומאה דמגע ומאהיל מרחוק, א"כ ממילא דליכא שום צד הבאת טומאה לתוכה, וע"כ תוכה טהור לגמרי, וכש"נ.

פי"ט הל"א בד"א בזמן שהיא כלי ומחולקלת, אבל אם הייתה פחותה וכו' או שהייתה אפוצה עד שלא יהיה בה חלל טפח וכו' הייתה מנחת על הארץ ופיה לחויז וכזית מן המת

נתון תחסי' פנגדו עד התהום טמא, הנה ע"ג פנגדו עד הרקיע טמא וכו' היתה טומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א פאן צריף טעם מפני מה אינה בוקעת למעלה פלמטה שהרי היא רצופה, ואני מפרש כל שאין לה טפח ממקום אחד שהיא אפופה פגון שנשברו דפנות הפנורת עד שלא נשאר שום דופן [שלם] שאינו כלי שהיא ראוי להשתמש פנורת, אלא שיש פו"ט בין עובי השולים והדפנות כדי להביא את הטומאה, והקושא במקומה, עכ"ל.

וביאור הדברים, דהרי עיקר דברי המשנה שמחלקת בין פנורת שלמה לפחותה ואפופה, הוא משום דשלמה הויא כלי ואינה חוצצת בפני הטומאה, משא"כ בפחותה ואפופה דלא הויין כלי, ע"כ נעשין אהלים לחוץ בפני הטומאה, וזהו דפריף הרמב"ד, דלפי הרמב"ם דאפופה היא שאין בה חלל טפח, וא"כ היא אינה אהל, פנין דהויא פחות מטע"ט, וא"כ היא קשה דאיף חוצצת הכא, ואמאי לא תבקע הטומאה ע"ג למעלה פלמטה, פנין דליפא אהל החוצץ, וזהו שפייס פירושו דאפופה היינו שבורה ואין לה דופן שלם, אבל אה"נ דיש שם חלל טע"ט, וממילא ניחא היא דאינה בוקעת, פנין דיש פאן אהל טפח החוצץ, וסיים עוד והקושא במקומה, ור"ל דכיון דאין שם דופן שלם של טפח, א"כ הרי ממילא ג"כ דליפא אהל, וחסרה הקושא דאין פאן אהל לחוץ בפני הטומאה.

ובדעת הרמב"ם י"ל, עפי"מ שפסק לעיל בפ"ב הל"ח ז"ל סאה שהיא מוטה על צדה באויר אינה מביאה את הטומאה תחת פולה עד שיהיה בהיקפה ד' טפחים ומחצה בקרוב, כדי שיהיה גובההצד העליון טפח ומחצה ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח עכ"ל, הרי דדעת הרמב"ם דצד התחתון של הכלי אינו ממעט את השיעור טפח על טפח שמצד העליון, וא"כ ה"נ באפופה שהיא שאין בחללה טע"ט מ"מ שפיר חשוב זאת אהל טפח, דמייירי בגוונא דעד הקרקע אית בה טע"ט, וא"כ שפיר איפא אהל טע"ט, פנין דהצד שלמעלה יש ממנו עד לקרקע טע"ט, והראב"ד בזה לטעמי' אזיל דס"ל שם גבי סאה דהצד שלמטה של הכלי ממעט את השיעור טע"ט מהצד שלמעלה, וע"כ השיג גם הכא על הרמב"ם דבאפופה היא ליפא אהל טפח.

אלא דהראב"ד הרי מפרש הכא דאפופה היינו דליפא דופן שלם של טע"ט, אבל חלל טע"ט איפא, ומה דקשה להראב"ד דאפתי היא ליפא אהל טפח פנין דליפא דופן טפח, י"ל דאיירי בהניח דבר על מקום הפחת, ונמצא דיש פאן אהל טפח, וכלי לא הויא הואיל והפנורת בעצמה אין לה דופן שלם שראוי להשתמש.

אלא דקשה בין על פחותה ובין על אפופה ואפילו היכא דנעשה אהל גמור, מ"מ למה לא תבקע הטומאה לתוכה, ונהלא כל עיקר דין אהל לא שייף אלא על מה שתחתיו לצד מטה, שחוצץ על מה שתחתיו אם על הטומאה או על הטהרה, וכיון דמונחת על הארץ ואין שם טע"ט וא"כ היא אין שם אהל כלל, ואמאי לא תבקע הטומאה לתוך הפנורת פנין שאין שם דין אהל להציל.

ואין לומר דמציל מלמטה בצמיד פתיל, וכדתנן בכלים פ"י דכלים הבאין במדה מצילין בצ"פ, וכן בפחותה היא מבואר בשבת דף צ"ו דבצ"פ עד שיפחת רובו, דהא הכא איירינן ברצופה דבוקעת גם לתוך צ"פ, וצ"ע.

ואולי זהו פנונת הרצב"ד ג"כ. והנה תנו שם פנונת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ פזית מן המת נתון תחתיה או ע"ג מבחוץ כל שהיא פנגד הזית תוכה וגבה טמא, וכל שאינו פנגד הזית תוכה והבית טהור, כן היא גירסת הרמב"ם והרצב"ד בפ"ט מהל' טומאת מת שם, וגירסא השניה כל שפנגד הזית תחתיה וגבה טמא.

ולגירסא השניה הא דמתקינו בין פנגד הטומאה לשלא פנגד הטומאה, הוא רק בתחתיה וגבה, אבל בתוכה הפל טהור משום דניצל בצמיד פתיל, ואע"ג דיש פאן טומאה רצוצה, מ"מ אינה בוקעת לתוך צ"פ, ולגירסת הרמב"ם והרצב"ד דכל שפנגד הטומאה טמא אף בתוכה, היינו משום דס"ל דטומאה רצוצה בוקעת גם לתוך צ"פ, וע"כ פנגד הטומאה טמא הפל אף בתוכה, וכן פסק הרמב"ם דבתוכה פנגד הטומאה טמא.

אלא דכבר הקשה הכ"מ שם דאמאי באמת אינו טמא בתוכה הפל, דכיון דהטומאה בוקעת לתוכה וכלים נעשין אהלים להביא את הטומאה, א"כ יהא טמא כל שבתוכה ע"י אהל הפלי, עי"ש בכ"מ פ"ט מטו"מ שם.

ואשר נראה מבואר בדעת הרמב"ם והרצב"ד בזה, דס"ל דהנה באמת הרי צ"פ מציל על תוכו שלא תפגס בו טומאה, אלא דט"ר שאני דהוי דינא גבה דבוקעת ועולה, וע"כ בוקעת גם לתוך צ"פ, והנה בחולין דקכ"ה איתא אר"א ואיתימא ריב"א אף אנו נמי תנינא הנוגע בכחצי זית ומאהיל על חצי זית או חצי זית מאהיל עליו טמא, אא"ב חד שמה הוא משו"ה מצטרף, אא"א תרי שמי נינהו מי מצטרף והתנו זה הפלל כל שהוא משם אחד מצטרף וטמא משני שמות טהור, אלא מאי חד שמה הוא אימא סיפא אבל הנוגע בכחצי זית ונדבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור, ואי חד שמה הוא אמאי טהור, אלא קשיא רישא, אר"ז בטומאה רצוצה בין שני מגדלים עסקינו ואין ביניהן פו"ט דכולה גייעה היא, הרי דטומאה רצוצה שבוקעת דין טומאת מגע ג"כ אית בה בבקיעתה, וא"כ הרי י"ל, דבט"ר שבוקעת לתוך צ"פ, מדין אהל של ט"ר הצ"פ מציל, ורק מדין מגע של ט"ר הוא שבוקע לתוך הצ"פ, ובזה לא שייך פלל שאהל יביא אח"כ את הטומאה לצדדיו, פנו דגם פנגדה ג"כ ליכא טומאת אהל פלל בתוך הצ"פ, ורק טומאת מגע הוא דאית בה, דלית בה דין הבאת טומאה לצדדיו, וע"כ אינו טמא אלא פנגדה.

והנה פסק הרמב"ם בפ"ט שם דגם בגבוהה מן הארץ טפח פלים שבתוכה פנגד הטומאה טמא, הרי דאף שאינה רצוצה טמונה ג"כ בוקעת לתוך הצ"פ ואינה מתפשטת שם לצדדיו, אכן אין זה סתירה לדברינו, דבחולין דקכ"ה שם איתא עוד אמר אב"י למטה מטפח אהל גייעה למעלה מטפח אהל גרידא, רבא אמר אפילו למעלה מטפח נמי אהל גייעה הוא וה"ד אהל גרידא בהמשכה, הרי דלרבא כל פנגד הטומאה יש בה גם דין טומאת מגע ואף באינה טמונה, וא"כ שפיר נוכל לומר כמש"כ, דלעולם אינה בוקעת לתוך הצ"פ רק טומאת מגע בלבד, ומטומאת אהל הצ"פ מציל, והא דפסק הרמב"ם דגם בגבוהה מן הארץ טפח ג"כ בוקעת הטומאה לתוך הפנונת פנגדה, היינו משום דקי"ל רבא דכל פנגד הטומאה לעולם אית בה גם דין טומאת מגע, וזהו שבוקע לתוך הפנונת.

ועיין ברצב"ד שם שהשיג ע"ז ופסק דטהור לפי שאין פאן רצוצה, ובפ"ט מטו"מ הל"א נחלקו הרמב"ם והרצב"ד בדין טומאה שפאור, דהרמב"ם סובר דהויא רצוצה ובוקעת,

והראב"ד סובר דלא הויא רצוּצה ואינה בוקעת, וי"ל דזהו פלוגתתם גם הכא, דלהרמב"ם דבאור חשיבא רצוּצה ע"כ בוקעת לתוך הפנורת, ולהראב"ד דאינה רצוּצה ע"כ אינה בוקעת.

והו נראה דמקור פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בטומאה שבאור הוא מדברי רבא בן חננין שבהבאנו דכנגד הטומאה הוי אהל נגיעה, אשר זהו מקור דברי הרמב"ם דלעולם פל שפנגד הטומאה באור חשיבא רצוּצה ואית בה דין בקיעה לכנגדה משום ההלכה דט"ר בוקעת, ובדעת הראב"ד נראה, דס"ל דנהי דבעיקר דין טומאת מגע שלקו טמונה ואינה טמונה שוין הו, דכל שפנגד הטומאה חנייל עלי' דין טומאת מגע, אבל מ"מ דין בקיעה של רצוּצה אינו רק בטמונה, דאז הוא דהויא הלכה דחנייל עלה דין בקיעה, ולא בטומאה שבאור, אבל עכ"פ הא מיהא דהרמב"ם פוסק כרבא, וע"כ שפיר מיןשב פסק הרמב"ם גם הכא, דטומאת מגע היא שבוקעת לתוך הצ"פ, ולא טומאת אהל המתפשטת, וע"כ אינו טמא בתוכה אלא כנגד הטומאה לבד, ומשום דפוסק כרבא וכמש"כ.

ומתניתין אתיא שפיר גם לר"ז, דבמתניתין הרי אינו מבואר כלל דבגבוהה טפח תוכה כנגד הטומאה טמא, אלא דהרמב"ם דפסק כרבא, ע"כ זהו שפסק דכנגד הטומאה טמא תוכה אף בגבוהה טפח, ובאמת דלר"ז אינה נכנסת הטומאה כלל לתוך הפנורת בגבוהה טפח, וכש"נ.

והנה באהלות פ"י תנו מקצת טומאה בבית מקצתה כנגד ארובה וכו' ר' יוסי אומר אם יש בטומאה כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה טמא, ואם לאו הבית טמא כנגד הטומאה טהור, וקשה בהא דאם אין בטומאה כדי שתחלק כנגד הטומאה טהור, ונלא מאהיל הוא על כל הטומאה ע"י האהלתו על אותו מקצת שפנגד הארובה, והרי בכל מאהיל כנגד הטומאה לא צריכינו שיאהיל על כל הכזית, אלא דסגי בהאהלת מקצתו, ואמאי הכא טהור העומד כנגד הטומאה, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בזה, עפי"מ שפסק הרמב"ם בפט"ז מהל' טו"מ הל"ו ו"ל לפי שכל טומאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח הרי היא כרצוּצה עכ"ל, הרי דכל עיקר דין רצוּצה מיתלא תלי באהל, ואם היא תחת אהל האהל מפקיע מינה דין רצוּצה, וע"כ גם זה דכל מאהיל כנגד הטומאה חשוב מגע, וגם זה דכל מאהיל כנגד הטומאה א"צ פו"ט, והטומאה נכנסת גם בפחות מפו"ט, כולהו מיתלא תליין בדין אהל, דכשם שהאהל מפקיע דין רצוּצה, כמו"כ מפקיע גם דין מאהיל כנגד הטומאה, וכל טומאה שהיא תחת אהל אין בה הך הבאת טומאה שמדין מאהיל כנגד הטומאה.

ומעתה הרי מבואר היטב הא דבאין בהטומאה כדי שתחלק לכאן ולכאן כנגד הטומאה טהור, דכיון דהחצי זית שתחת אהל הבית פקע מגוף החפצא שלו הבאת הטומאה של מאהיל כנגדה, על פן שוב לא סגי בהאהלת מקצתה שפנגד הארובה, דאין החצי זית שתחת אהל הבית מצטרף לטומאה זו, ואינה יוצאה מן האהל רק בפו"ט, ונמצא דאין כאן האהלת טומאה של זית שלם, וע"כ העומד מלמעלה טהור.

ולפ"ז הרי מיןשב היטב הא דבפחותה או אפוצה או מחזקת ארבעים סאה וטומאה תחתיה כנגדה עד התהום טמא, אבל תוכה טהור לגמרי, ואף דמונחת על הארץ, ומ"מ אינה

בוקעת למעלה לתוך הפנוורת, ואע"ג דאין שם דין אהל החוצץ, אכן לפ"ז הרי ניתא, דהרי הא מיהא דדין צ"פ שפיה הרי מועיל דליכא בקיעה רק על דין מגע והאהלה פנגדה שפיה, אבל טומאת אהל לא בקיעה לתוכה, וא"כ מאחר דכל אהל מבטל דין בקיעה והאהלה פנגדה, א"כ הא נמצא דעכ"פ הא ליכא שום צד הבאת טומאה בתוכה, דמטומאת אהל הרי היא ניצלת בצ"פ, ומאהיל פנגדה ובקיעה הרי ג"כ ליכא בתוכה, דתחת אהל הא ליכא לא בקיעה ולא האהלה פנגדה, וממילא הא ליכא שום צד הבאת טומאה בתוכה.

ולא דמי לכל ט"ר שבוקעת אף למקום שאינו רצוץ, דהתם ע"י הרצוצה שפגופה הוי דינה שבוקעת והולכת בכ"מ, וממילא דאית בה דין בקיעה והאהלה פנגדה, ואם בקיעה לתוך אהל אית בה גם הבאת טומאה של אהל, אבל הא מיהא דגם ברצוצה בעינו צד הבאת טומאה לטמא, אם ע"י בקיעה או ע"י אהל, אבל הכא בכנוורת פינון דהצ"פ מציל שאף אם תבקע הטומאה לתוכה לא יחול בה שם אהל, א"כ הא נמצא דבתוך הפנוורת שהיא אהל וצ"פ יחד ליכא שום צד הבאת טומאה, דהצ"פ מפקיע מדין אהל, והאהל שע"ג מפקיע מינה הדין בקיעה ומגע פנגדה, ואין פאו הבאת טומאה כלל, וע"כ תוכה טהור ואינה בוקעת למעלה.

האומנם דיש לחלק, דהא דאהל מפקיע דין רצוצה היינו אהל שחל אהילתו על הטומאה, אבל הכא פינון דאין הטומאה מתפשטת בהאהל אין זה אהל של טומאה כלל, ובכה"ג י"ל דאינו מפקיע את הרצוצה.

וגם דלא מצינו רק שהאהל מפקיע מהטומאה דין רצוצה, וממילא דאין פאו רצוצה, אבל היכא דהיא עכ"פ רצוצה, זה לא מצינו שלא תבקע לתוך אהל, וא"כ הרי נסתר מש"כ. אכן נראה דזהו הנלמד ממשנה זו דכנוורת דלא נחלק בהכי, ורק דבכילהו גונוי אין שום בקיעה של רצוצה ומגע תחת אהל, וכילהו מילי דרצוצה האהל מבטלן, ואין שם טומאת מגע כלל תחת אהל, וזהו דתנן דבפחותה או אפוצה וטומאה תחתיה אינו טמא אלא תחתיה פנגד הטומאה, אבל למעלה טהור, ואף באינה גבוהה טפח מהארץ, ומשום דהצ"פ מציל מטומאת אהל, וטומאת מגע של הבקיעה לא שייכה תחת אהל, וכש"נ.

ובזה יובן מקור דברי הרמב"ם שפסק דגם בגבוהה מן הארץ טפח תשובה הטומאה שתחתיה רצוצה, והיינו משום דאהל פלים אינו מפקיע דין רצוצה, וגם הרמב"ד לא פליג אלא משום דסובר דטומאה שבאור לא הויא רצוצה, וכדכתב בפט"ז מהל' טו"מ הל"ו בהשגתו שם, אבל בדין הפקעת רצוצה שע"י אהל לא מצינו דחולק על הרמב"ם, ולפי דברינו הרי הדבר מפורש במשנתנו, שמחלקת בין שלמה לפחותה ואפוצה ובאה במדה, דבשלמה דהויא פלי אינה מפקעת דין בקיעה וע"כ תוכה טמא מפני שהטומאה בוקעת לתוכה, משא"כ בבאה במדה או פחותה או אפוצה דלא הויא פלי והויא אהל גמור, ומפקיע בתוכו דין בקיעה, ע"כ תוכה טהור, והיינו להדיא כפסק הרמב"ם דאהל של פלים אינו מפקיע לא דין בקיעה ולא דין מאהיל פנגד הטומאה, וכש"נ.

והנה קשה על דברינו מהא דפסק הרמב"ם בפ"ד שם דמאהיל פנגד הטומאה מצטרף בהדי אהל ולא בהדי מגע, הרי דדעת הרמב"ם היא דמאהיל פנגד הטומאה הויא טומאת אהל ולא טומאת מגע, והוא כר"ז בחולין שם ולא פריבא, וזהו דלא כמש"כ דלהכי אינה

מתפשטת בתוך הפונורת משום דפוסק פּרָבָא דְהוּנָא טוּמְאָת מַגְע, וְהָרִי דַעַת הָרַמְב"ם הִיא דְהִיא טוּמְאָת אֱהֵל.

אַלָּא דְבִאֲמַת אַפְתִּי צ"ע דְבָרֵי הָרַמְב"ם בַּפ"ד שֵׁם שְׁפִסְק בְּסִתְמָא דְמֵאֲהִיל פְּנִגְד הַטּוּמְאָה מַצְטַרֵף רַק בְּהָדִי אֱהֵל וְלֹא בְּהָדִי מַגְע, וְלֹא חִילָק דְבִרְצוּצָה מַצְטַרֵף בְּהָדִי מַגְע, וְלָמָּה הַשְׁמִיט מִשְׁנֵתִינוּ דְהַמַּגְע וְהַמֵּאֲהִיל פְּנִגְדָּה מַצְטַרְפִּין בְּרְצוּצָה.

וְהַנְרָאָה מְוַכַּח מְזָה, דְטַעֲמָא דְהָרַמְב"ם הוּא מְשׁוּם דְפּוֹסֵק כַּר"ש דְאָמַר מְלֵא תַרְנוּד רַקֵּב אִינוּ מְטַמָּא בְּמַגְע, וְחִילָק אַרְבֵּי יוֹסִי וְכַמְבֹּאֵר בְּסוּגְיָא דְחֻלְיִין שֵׁם, וְסוּבֵר הָרַמְב"ם דְּלַר"ש גַּם רְצוּצָה מְמַשׁ ג"כ מַצְטַרְפֵת רַק בְּהָדִי אֱהֵל וְלֹא בְּהָדִי מַגְע, דֹּאֲלֵא"ה הָרִי מְצִינוּ מַגְע בְּתַרְנוּד רַקֵּב הִיכָא דְהִיא רְצוּצָה, וְע"כ זֶהוּ שְׁפִסְק בְּסִתְמָא דְמֵאֲהִיל פְּנִגְדָּה אִינוּ מַצְטַרֵף בְּהָדִי מַגְע, כִּיּוֹן דְגַם רְצוּצָה אִינְהּ מַצְטַרְפֵת רַק בְּהָדִי אֱהֵל וְלֹא בְּהָדִי מַגְע, אַבְל בְּפִלּוּגְתָא דַר"ז וְרַבָּא בְּאֲמַת פּוֹסֵק הָרַמְב"ם פְּרָבָא דְטוּמְאָת מֵאֲהִיל פְּנִגְדָּה הוּנָא בְּכָלֵל מַגְע לַר"י, דְהָרִי פּוֹסֵק דְכָל טוּמְאָה שְׁבִאֹרִי חֲשִׁיבָא רְצוּצָה, שְׁזֵהוּ יְסוּד הַדִּין דְחָשׁוּב מַגְע.

וּלפ"ז מִתְנַשְׁבִּים הֵיטֵב דְבָרֵינוּ, דְנִרְאָה דְטוּמְאָה רְצוּצָה בֵּין אִם שֵׁם מַגְע בָּהּ אוֹ שֵׁם אֱהֵל, מ"מ הָא מִיָּהָא וְדֹאֵי לְכוּ"ע דְאִיכָא צַד הַבָּאָת טוּמְאָה בְּבִקִיעֻתָּהּ לְכַנְגְדָּה, אִף אִם לֹא יָהָא בָּהּ דִּין הַבָּאָת טוּמְאָה לְצַדְדִין, וְכַעֲיָקֵר הַהֲלָכָה שְׁנֵאֲמָרָה בָּהּ בּוֹקְעַת וְעוֹלָה בּוֹקְעַת וְיִוֵרְדַת, וְא"כ הָכָא דְהַצ"פ מְצִיל מִטוּמְאָה הַמִּתְפַּשְׁטַת לְצַדְדִין שְׁלֵא תְבַקַע לְתוֹכָהּ, א"כ מִמִּילָא דְבַתְרוּף הַפְּנוּרַת לִית בָּהּ רַק בְּקִיעַת טוּמְאָה דְכַנְגְדָּה לְבַד, וְזֵהוּ דַתְנֵן דְאִין טַמָּא אֱלֵא פְּנִגְדָּה, וְנִיחָא הָא דַתְנֵן דְבִפְחוּתָהּ וְאַפּוּצָה גַּם פְּנִגְדָּה טְהוּר גַּם לַר"ש דְשֵׁם טוּמְאָת אֱהֵל בָּהּ, וְכַמְש"כ דַּתְחַת אֱהֵל דְלִיכָא שֵׁם דִּין בְּקִיעָה א"כ מִמִּילָא דְלִית בָּהּ טוּמְאָה זֹו שְׁאִין בָּהּ דִּין הַבָּאָת טוּמְאָה לְצַדְדִין, כִּיּוֹן שְׁכָל הַבָּאָת טוּמְאָה זֹו הִיא רַק ע"י בְּקִיעָה דְלִיתָא זֹאת בְּאֱהֵל, וְכַש"נ.

פִּי"ט הַל"ב הִיָּתָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח וְטוּמְאָה תַחְתִּי אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֵהּ אוֹ בְּבֵית הַפֶּל טַמָּא וְכו' וְכָל שַׁע"ג וְכָל שְׁבִתוֹכָה טַמָּא שְׁהַפְּלִי מְבִיא אֶת הַטּוּמְאָה וְאִינוּ חוֹצֵץ כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר עַכ"ל, וְבַהֲשִׁגוֹת ז"ל דְבָרִים אֱלוּ כְּבָדִים הֵן וְכו' כִּי מַעַל גְּבֵה וְהַטּוּמְאָה מִבְּחוּץ אִיף תְּבֵא לְתַחְתִּי אַעֲפ"י שְׁגָבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח וְהִיא כְּלִי וְהִלָּא הִיא שֶׁל חָרָס, וּמְצִאֲתִי וְכו' שְׁהָרִי אָמְרוּ הַמֵּאֲהִיל עַל הַטּוּמְאָה שֶׁל שְׂרָצִים טְהוּר פִּי סַפְק נִגַע וְסַפְק לֹא נִגַע טְהוּר דְהוּ"ל כְּנִזְרֵק וְהַנְזַרְקִין סַפְקֵן טְהוּר שְׁאִין לֵה דְבָר שְׁמַטָּא מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה אֱלֵא כְּזִית מֵת וְכו' וְאוּלַי עַל זֶה הַדְרָף הִלְכוּ וְאָמְרוּ אִם הַטּוּמְאָה עַל גְּבֵה וְהַפְּנוּרַת תַּחְתִּי וְכִלִּים תַּחַת הַפְּנוּרַת וְכו' הַפֶּל תַּחַת אֹרִי הַטּוּמְאָה וְכִיּוֹן שֶׁהוּא כְּלִי אִינוּ מְפָסִיק וְכו' עַכ"ל, וְכ"כ לְעֵיל בַּהֲל"א בְּהַשְׁגוֹת שֵׁם ז"ל אִין פֶּאן טַעַם שְׁהָרִי בְּכַנְגְדָּה שֶׁל חָרָס עֲסָקִינוּ שֶׁהוּא חוֹצֵץ וְלֹא נִתְחַנֵּן אֲצִלִי טַעַם הַמְשָׁנָה טַעַם בְּרוּר עַכ"ל, אַבְל צ"ע מַה שֶׁהִבִּיא מִהַסּוּגְיָא דְנִזְזִיר, וְהִלָּא הָכָא הָא הוּנָא הַקּוֹשְׁיָא מְשׁוּם דְהַצ"פ מְפָסִיק בֵּינֵיהֶם, וּמְזָה לֹא הֵןזְכָר פֶּלַל בְּהַסּוּגְיָא דְנִזְזִיר שֵׁם, וְגַם צ"ע דְמֵאִי אֱלִימוּתָא לְהוֹכִיחַ מִהַסּוּגְיָא דְנִזְזִיר, אַחֲרֵי שְׁדָבָר זֶה מְפֹרָשׁ בְּמִשְׁנֵיּוֹת בְּכָל פֶּרֶק פְּנוּרַת, וְצ"ע.

וְהוּ יְסוּד קוֹשְׁיֵית הָרַבָּב"ד מַה דְלֹא נִיחָא לִי בְּתִירוּץ הָרַמְב"ם שְׁכַתְב דְלֵהֲכִי הַטּוּמְאָה עוֹבְרַת עַל גְּבִיָּהּ מְשׁוּם דְאָדָם וְכִלִּים אִינֵן נַעֲשִׂין אֱהֵלִים לְטְהַר אֲשֶׁר בְּזָה הָרִי מְפֹרָשׁ דְכִלִּים אִינֵן חוֹצְצִין בְּפִנֵי הַטּוּמְאָה, צ"ל דְהוּא מְשׁוּם דַּס"ל, דְנִהִי דְלִיכָא פֶּאן אֱהֵל הַחוֹצֵץ,

אָבֵל מ"מ הָרִי חוֹצְצֵת עַל תּוֹכָה מִדִּין צ"פ שְׁלֵא יְהֵא שָׁם טְנוּמְאָה עוֹבְרֵת, וּמִמִּילָא דְחָסֵר כָּאֵן עֵיקַר הֶבְאָת טְנוּמְאָה, כִּינּוּן דְבִין הַטְנוּמְאָה וְהַטְהָרָה הָרִי יֵשׁ כָּאֵן מְקוּם שְׂאִין בּוֹ הֶבְאָת טְנוּמְאָה, וְלֹא מְצִינּוּ הֶבְאָת טְנוּמְאָה אֲלֵא כְּשֶׁהַטְנוּמְאָה הוֹלְכֵת מֵהֵמֶת עַד הַטְהָרוֹת, מִשָּׂא"כ כְּשֶׁחָסֵר הֶבְאָת טְנוּמְאָה בְּאִמְצָע, א"כ הֵלֵא אִין כָּאֵן הֶבְאָת טְנוּמְאָה כָּלֵל, וְלֹא שְׂיִיף כָּאֵן הֵהִילְכְתָּא דְכָלִים אִין חוֹצְצִין בְּפָנֵי הַטְנוּמְאָה לְטַהַר, דְּהֵתָם אִינְרִי בְּכָלִים טְהוּרִין אָבֵל אִין מְוַקְפִין צ"פ, וְא"כ הַטְנוּמְאָה עוֹבְרֵת דְרָף הַכָּלִים, הוֹאִיל וְאִין חוֹצְצִין, וְשִׁפִּיר יֵשׁ כָּאֵן הֶבְאָת טְנוּמְאָה, מִשָּׂא"כ בְּצ"פ, כִּינּוּן דְאִין הַטְנוּמְאָה עוֹבְרֵת דְרָף הַצ"פ, א"כ אַף אִם אִינּוּ נַעֲשִׂין אֲהֵלִים, אָבֵל מ"מ הָרִי יֵשׁ כָּאֵן הַפְסֵק בְּהֶבְאָת טְנוּמְאָה, וּמִמִּילָא דְעַל גְּבוֹ טְהוּר.

וּלְפִי"ז נִיחָא דְבִרֵי הָרָאב"ד מַה שֶׁהֵבִיא מֵהַסְנוּגְיָא דְנִזְוִיר דְרָף ס"ד, דְּהֵנָּה שָׁם תְּנִיָּא וְהַנְזַרְקִין סְפִיקוֹן טְהוּר, חוּץ מִן כּוֹזֵת הַמֵּת וְהַמְאָהִיל עַל פְּנֵי טְנוּמְאָה וְכָל דְבָר שְׂמַטְמָא מְלַמְעֵלָה כְּלַמְטָה לְאֲתוּיֵי זָב וְנֹזָה, וְסוּבֵר הָרָאב"ד דְאִם אַף הֵנָּה צְרִיכִינוּ שֶׁהֶבְאָת טְנוּמְאָה תְּהֵא נִמְשַׁכֵּת מֵהַטְנוּמְאָה לְהַטְהָרוֹת בְּלִי הַפְסֵק אִין זֶה בְּכָלֵל מְטַמָּא מְלַמְעֵלָה כְּלַמְטָה, וְדוּקָא אִם הַטְנוּמְאָה עוֹבְרֵת מְרַחוּק גַּם בְּהַפְסֵק בִּינְתֵימִים מְעַצֵּם הַטְנוּמְאָה, אַז הוּא דְנִחְשָׁב מְטַמָּא מְלַמְעֵלָה כְּלַמְטָה, וּבַע"כ מְוַכְרַח מְזֵה דְגַם בְּהַפְסֵקָה הֶבְאָת טְנוּמְאָה בִּינְיָהוֹן מ"מ כָּל שֶׁהוּא כְּנֻגַד הַטְנוּמְאָה מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה יֵשׁ בְּמַת דִּין הַעֲבֵרֵת טְנוּמְאָה גַּם מְרַחוּק וְטַמָּא, וְנִהוּ שֶׁהֵבִיא הָרָאב"ד, דְּכִינּוּן דְאִיכָּא בְּמַת הֶבְאָת טְנוּמְאָה גַּם מְרַחוּק, שׁוּב מוֹעִיל הֵא דְכָלִים אִינּוּ נַעֲשִׂין אֲהֵלִים לְחוּץ בְּפָנֵי הַטְנוּמְאָה דְאִין צ"פ מוֹעִיל לְהַפְסִיק בִּינְיָהוֹן, דְּנִהֵי דְתוֹכוֹ אִין הַטְנוּמְאָה עוֹבְרֵת בּוֹ, אָבֵל מ"מ מֵאַחֵר דְאִין דִּין צ"פ מוֹעִיל לְעַנְיָן חוֹצְצָה לוֹ, א"כ אֲפִתִּי אִיכָּא הֶבְאָת טְנוּמְאָה מְרַחוּק, וְלִגְבֵי הַף הֶבְאָת טְנוּמְאָה הָרִי הוּא כָּלֵל הַכָּלִים דְנִאֲמָרָה בְּהוֹן הֵהִלְכָה דְאִין כָּלִים חוֹצְצִין בְּפָנֵי הַטְנוּמְאָה וְהֵנָּה בְּהַף דְהַנְזַרְקִין סְפִיקוֹן טְהוּר מְבֹאָר בְּתוֹס' בְּנִזְוִיר שָׁם וּבְמִפְרָשׁ שָׁם מְשׁוּם דְהוּי בְּכָלֵל דִּינָא דְסַפֵּק טְנוּמְאָה צָפָה, דְיִלְפִינּוּ לִי מְקַרָּא שָׁם, אֲכֹן בְּרַמְב"ם פִּי"ד מַה' אֲבוֹת הַטְנוּמְאוֹת הַל"ג כְּתִב ו"ל וְלֹא אָמְרוּ סַפֵּק טְנוּמְאָה צָפָה טְהוּר אֲלֵא לְשַׁרְץ בְּלִבָּד עכ"ל, וּלְפִי"ז סַפֵּק הַנְזַרְקִין דְלֵא מִפִּיק מִינֵי' רַק מַת וְנֹז, בַּע"כ דְהוּי דִּין בְּפ"ע, וְאִין זֶה שְׂיִיף כָּלֵל לְדִין צָפָה, דְבְּצָפָה הֵלֵא לֹא נֶאֱמַר דְסַפִּיקָה טְהוּר רַק בְּטְנוּמְאָת שַׁרְץ, מִשָּׂא"כ גְּזַרְקִין דְסַפִּיקוֹן טְהוּר בְּכָל הַטְנוּמְאוֹת, וְצ"ל דְסַפֵּק גְּזַרְקִין הוּא הִלְכָה לְמִשְׁהָ מְסִינֵי, וְכֵף נֶאֱמָרָה כְּלִשׁוֹן הַבְּרִיָּיתָא דְסַפֵּק הַנְזַרְקִין טְהוּר חוּץ מִמַּת וְכָל דְבָר שְׂמַטְמָא מְלַמְעֵלָה כְּלַמְטָה, וְנִמְצָא דְבִהִלְכָה זֶה נְכָלֵל דִּישׁ דִּין הֶבְאָת טְנוּמְאָה בְּמַת גַּם מְרַחוּק וּבְהַפְסֵק הַמְשַׁכָּה בִּינְתֵימִים, וְנִהוּ שֶׁהֵבִיא הָרָאב"ד הֵכָּא אֵת שְׁתֵּי הֵהִלְכוֹת, חֲדָא הֵא דְבְּמַת אִיכָּא הֶבְאָת טְנוּמְאָה גַּם מְרַחוּק, וְעוֹד הֵהִלְכָה דְאִין כָּלִים חוֹצְצִין בְּפָנֵי הַטְנוּמְאָה, דְמִשְׁתִּיָּהוֹן בִּיחֻד הוּא דְנִלְמַד הַף דִּינָא דְאִין צ"פ מוֹעִיל לְהַפְסִיק מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה, וּמִשְׁתִּי (הֵהִלְכוֹת אֵלּוּ הוּא דְנִשְׁנָה פָּרָק זֶה דְכּוֹנְרֵת.

פ"כ הַל"א שְׁלִשָּׁה דְבָרִים מְצִילִין בְּאֵהֵל הַמֵּת צְמִיד פְּתִיל וְאֲהֵלִין וּבְלוּעִין וְכו' צְמִיד פְּתִיל וְאֲהֵלִין מְצִילִין עַל הַטְהוּרִים שְׁלֵא יִתְטַמְּאוּ וְאִינּוּ מוֹנְעִין אֵת הַטְנוּמְאָה שְׁלֵא תִצָּא וְכו' וְכֹן אֲהֵל בְּתוֹף אֲהֵל וְכוֹזֵת מִן הַמֵּת בְּאֵהֵל הַפְּנִימִי כָּל הַכָּלִים שְׂבִאֲהֵל הַחִיצוֹן טְמֵאִים עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ו"ל דְּוִקָּא בְּאֵהֵל שֶׁהוּא מְקַבֵּל טְנוּמְאָה א"נ בְּאֵהֵל הַפְּנִימִי שְׂאִין לוֹ דְרָף לְצֵאתָ אֲלֵא עַל הַחִיצוֹן עכ"ל, וּבַהֲל"ו שָׁם ו"ל וְכֹן אִם חָלַק הַבֵּית בְּמַחֲצֵה מְפִלְפִי אַרְצוֹ וְהִתְהַתָּה הַטְנוּמְאָה בֵּין הַמַּחֲצֵה וְהָאָרֶץ כָּלִים שְׂכַפְּבִית לְמַעְלָה מִן הַמַּחֲצֵה טְמֵאִים שְׂאִין הָאֲהֵלִים מוֹנְעִין הַטְנוּמְאָה כְּמוֹ שְׂבִיָּאֲרֵנוּ עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ו"ל וְהֵלֵא דְבָר יְדוּעַ הוּא שֶׁהָאֲהֵל חוֹצֵץ

וכו' אבל טעם המשנה מפני שדרך הטומאה לצאת עכ"ל, ועוד בפכ"ד הל"ב ז"ל בית שחלקו בנסרים וכו' מן הצדדין או מפלפי הקורות וכו' היתה הטומאה בין מחיצה לפותל או בין מחיצה לקורות פלים שבבית טמאים שאין המחיצה מונעת הטומאה שלא תצא ותטמא כמו שביארנו עכ"ל, ודינים אלו הם במשנה פט"ו דאהלות מ"ד, אלא דהראב"ד מפרש דכולהו משום דינא דסוף טומאה לצאת, ודעת הרמב"ם דכולהו משום דאין האהל מציל על הטומאה, ועיין בכ"מ שהביא מהתוספתא פ"ו דכלים דתניא שם להדיא והצמיד פתיל ואהליו מצילין על הטורין מליטמא ואין מצילין על הטמאין מליטמא, וזהו דברי הרמב"ם.

והנה לדעת הראב"ד לא תקשי מהו תוספתא, דתרי גוויי אהלים גינהו בדין הצלה מטומאה, וכדתנן בכלים פ"י אלו הכלים מצילין בצמיד פתיל פלי גללים פלי אבנים פלי אדמה פלי חרס וכו' היו כפויין על פיהן מצילין כל שפתחיהן עד התהום, והיינו מדין אהל, ונהרי באמת תנן בפ"ו דאהלות דאדם וכלים נעשין אהלים לטמא אבל לא לטהר, אכן פשוט דתרי ענינים נפרדים הם, דהמשנה דאהלות קנימא על דין אהל האמור בתורה בקרא דכל אשר באהל וגו', שמביא וחוצץ ודינו דין חציצה, ובזה הוא דתנן דאדם וכלים אינו חוצצין בפני הטומאה, משא"כ המשנה דכלים מייירי בדין הצלת אהל, ולא בדין חציצת אהל, ודינה פדין צמ"פ שמציל על הטהרה ולא על הטומאה, ובזה שפיר מועיל אהל פלים, דכל הגוי פלים דמצילין בצמ"פ מצילין גם באהלן על מה שפתחיהן, פיון דדין טהרת והצלת צמ"פ בהו ועיין ברמב"ם פכ"א הל"א שפכת ז"ל אם הדברים שבתוך הפלי המוקף נצלו ק"ו לבלועין ולכלים שפתח האהלים, ועל אהל גמור האמור בתורה הלא לא צריכין לק"ו, דהא מקרא מפורש הוא כל אשר באהל יטמא הא מה שחוצץ לאהל טהור, ומשום שהאהל חוצץ, אלא משום דקאי על אהלי פלים שהצלתן היא מדין צמ"פ, ונהו דצריכין בהו לק"ו, פיון דאינו בכלל אהל האמור בתורה, משום דינא דהאדם וכלים אינו נעשין אהלים, וע"כ מפרש הראב"ד דהא דתניא בתוספתא דהאהליו מצילין על הטהרה ולא על הטומאה, קאי על אהלי הפלים שהנכרנו, דבהו ודאי דאינו מצילין על הטומאה, פיון דמדין צמ"פ קאתו, אבל אהל גמור האמור בתורה מציל גם על הטומאה, אבל הרמב"ם הרי פסק דגם אהל גמור של נסרים אינו חוצץ בפני הטומאה, ונהו שהשיג הראב"ד, דאהל של נסרים דהוא אהל גמור האמור בתורה, ע"כ הגוי דינו דין חציצה שחוצץ גם בפני הטומאה.

האומנם דבעיקר הו דינא דכלים כפויין מצילין, נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפכ"א שם, דדעת הרמב"ם היא, דאע"ג דדין הצלתן נלמד מצמ"פ, מ"מ הואיל שהן אהלים ובתורת אהל הוא שמצילין לא צריכין בהו מירוח טיט, והראב"ד חולק שם וס"ל דצריכין מירוח טיט ככל צמ"פ, וא"כ הרי לדעת הראב"ד הצלת פלים כפויין לאו משום אהל היא פלל פי אם מדין צמ"פ ממש, וא"כ הרי לא נוכל לפרש לשיטת הראב"ד דהתוספתא קאי על הצלת פלים כפויים, פיון דאין זה בכלל אהל.

אכן נראה מוכרח מהא דחזינו דמצילין כל מה שפתחיהן עד התהום, ואם נימא דהצלתן היא רק בתורת צמ"פ, א"כ הרי צמ"פ אינו מציל רק על תוכו לחוד, אלא ודאי נראה דגם לדעת הראב"ד הצלתן היא בתורת אהל, והא דס"ל דבעינן מירוח טיט, נראה דהוא

משום, דהנה באמת צ"ע עיקר הדין דתנו בהמשנה דמצילין כל מה שתחתיהן עד התהום, ומ"ש דלענן הצלה על הטומאה אמרינו דאינו מצילין, ומשום דכיון דילפינו להו מצמ"פ ע"כ הן שוין בזה לצמ"פ שאינו מציל רק על הטהרה לבד, א"כ ה"נ נימא דכי היכי דאמ"פ אינו מציל רק על תוכו גם אהל לא יציל רק על תוכו, ומ"ש דמצילין עד התהום.

והפשוט בזה, דהרי הא דאהל מציל עד התהום וצמ"פ אינו מציל רק על תוכו, הא אין זה משום דדין הצלה דצמ"פ שאני מהצלה דאהל, אלא דהוא דין בעצמן של אהל וצמ"פ, דכף הוא דינו של עצם האהל שעד התהום מקרי הפל תחת האהל, ודין צמ"פ ליפא רק על תוכו וע"כ אינו מציל רק על תוכו, ולהכי גם פלים הפפויין נהי דדין הצלתו בק"ו מצמ"פ הוא דילפינו לי, אבל מ"מ מכיון דעיקר הילפותא בזה הא הויא שגם אהל יציל בק"ו מצמ"פ, ומפח דין אהל שעליהן הוא שמצילין, ע"כ ממילא דמצילין עד התהום כדין אהל, ולא שייך כלל לדמותו לענן זה לצמ"פ, כיון דאין זה שייך כלל לדין הצלתו, וכל חילוקו זמ"ז הוא רק בעיקר חלות שם צמ"פ ושם אהל, אשר בזה אין אהל נלמד מצמ"פ, ופשיטא דכל אחד חל כדינו, ואהל לחוד וצמ"פ לחוד, משא"כ הא דצמ"פ מציל רק על הטהרות ולא על הטומאה, הלא אין זה שייך כלל לחלות דין צמ"פ, כי אם דכן הוא עיקר דין הצלתו דמועיל רק על הטהרות לבד, וע"כ גם אהל פלים דילפינו לי מצמ"פ, ג"כ אינו מציל רק על הטהרות ולא על הטומאה, דלא שייך לחדש דין הצלה על הטומאה באהלים, כיון דליהא זאת בצמ"פ.

ולפ"ז הא דפליגי הרמב"ם והראב"ד אם צריכין מירוח טיט אם לא, הוא משום, דהרמב"ם ס"ל דגם מירוח טיט הוא שייך לעצם מעשה הצמ"פ, וממילא דלא שייך למילף אהל פלים מינן, דאהל שאני דחיל שם אהלו גם בכיווי לבד, והראב"ד ס"ל דדין מירוח טיט הוא שייך לדין הצלתו, דכל שלא נתמרח בטיט אינו ניצל, והטומאה נכנסת בו, וממילא דגם אהל דכונתו דצריף ג"כ מירוח טיט, אבל אה"נ דגם לדעת הראב"ד הצלת פלים פפויין היא מדין אהל, וכדחזינו מהא דמצילין כל מה שתחתיהם עד התהום, ונפיר מתפרשא התוספתא דאהלים אינו מצילין על הטומאה, דקיימא על אהלי פלים הפפויין, ומבוארת היטב בהשגה כמ"כ למעלה.

והנה דברי הרמב"ם לכאורה תמוהין מאד, דהרי משניות מפורשות הן באהלות דאהל מציל על הטומאה, וכדתנו בפ"ט שם גבי פנורת דכשהיא פחותה או מחזקת ארבעים סאה טומאה תחתיה ע"ג טהור, וכן בכל הפרק דארובה פ"י שם דטומאה בבית העלף טהורה, וכן בפ"ז שם דאם בנה עלי ע"ג פל העליות שע"ג טהורות, הרי להדיא דאהל מציל גם על הטומאה שלא תצא ותטמא, וכן הוא מבואר להדיא גם ברמב"ם פי"ב הל"א ז"ל הנה למדת שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו מציל כל שחוצה לו וחוצץ בין הטומאה ובין פלים שעל גביו וכו', ואיך פסק הכא הרמב"ם דאהל אינו מציל על הטומאה.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה בעיקר הדין מה דאין טומאה עוברת מאהל לאהל יש לפרשו בתרי גוונני, או דהוי מדין חילוק אהלים ונחיצת האהלה, דכל אהל חולק מקומו לאהל בפ"ע ואין הטומאה והטהרות בחד אהל, וגם דהאהל חוצץ בין האהלת הטהרות והטומאה שלא תהוין חדא האהלה, וע"כ טהורין כיון דאין כאן האהלה

מהטומאה להטהרות, ובקרא פתיב כל אשר באהל יטמא ולא מה שחויץ לאהל, או דנימא דהוי דין תציצה בפני עצם הטומאה, שהאהל חוצץ בפני הטומאה שלא תצא ממנו ולא תפגס אליו.

ונ"מ בזה, דהנה בסופה דף כ"א אמרינן דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וא"כ גם בטומאה כה"ג באהל עראי שהוא בתוך אהל קבע, אם נימא דטעמא דאין טומאה עוברת מאהל לאהל הוא משום דין חלוקת אהלים שבכ"מ, שהאהל חולק את מקומו שלא יהא בכלל אהל השני, א"כ באהל עראי דלא אתי ומבטל אהל קבע, ותוך האהל עראי בכלל תוך האהל קבע חשיב, א"כ שפיר יש פאן הבאת טומאה מזל"ז, פינן דהטומאה והטהרות תרונניהו בחד אהל נינהו, וחדא האהלה להו, ונהרי הוא בכלל כל אשר באהל יטמא, משא"כ אם נימא דתציצת האהל היא בפני עצם הטומאה, א"כ גם באהל עראי שהוא בתוך אהל קבע, פינן דאיהו בפ"ע דין אהל עליו, שפיר אית בל' דין תציצה בפני הטומאה שלא תצא ממנו ולא תפגס אליו, וממילא דאין הטומאה עוברת מזל"ז, דלענן דין האהל עצמו הרי אהל עראי ואהל קבע שוין דדין אהל בהו וחוצצין בפני הטומאה.

ועל פן נראה דזהו שחלק הרמב"ם בין טומאה לטהרות, משום דס"ל דכל הצלת אהל היא מדין חלוקת האהלה, ולא שחוצץ בפני עצם הטומאה, אלא דכ"ז באהל שעל הטומאה, משא"כ באהל שעל הטהרות, הרי מלבד דין אהל הנלמד מקרא דנפול אשר באהל וגו', עוד נוכל למילפי' בק"ו מצמ"פ, אשר מזה נלמד שיש בו גם דין הצלה כמו צמ"פ, ונימא דהרמב"ם איירי הקא באהל עראי שהוא בתוך אהל קבע, דחלוקת אהלים לא מהניא משום דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וכל הצלתו תוכל להיות רק מדין הצלה בפני עצם הטומאה, ולהכי הוא שפסק דמציל רק על הטהרות ולא על הטומאה.

ולפ"ז הרי ניחא מפל הני דוכתי שהבאנו דחוצץ גם בפני הטומאה, דבכל הני דוכתי הא איירי או בששניהם קבועים או דליכא אהל קבע כלל, ובכה"ג שפיר מציל גם על הטומאה, מדין חלוקת האהלה האמור באהל, וכש"נ.

אכן אפתי קשה דעת הרמב"ם, מהא דתנן בפ"ד דאהלות גבי מגדל, הנה עומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרפה להפגס וכו' ר' יוסי מטהר מפני שהוא יכול להוציאה חצייים או לשרפה במקומה, הנה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טמא שדרך הטומאה לצאת ואין דרפה להפגס, ונהרי הא דעומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ לא מהני רק לענן דלא הוי סוף טומאה לצאת דרך הבית, אבל לדעת הרמב"ם דס"ל דאהל אינו מציל כלל על הטומאה, א"כ הרי אפתי צריך להיות הבית טמא בהיתה טומאה בתוך המגדל, פינן דאין פאן אהל החוצץ, וכן מהא דמטהר ר' יוסי מפני שיקול להוציאה חצייים וכו', דהוא ג"כ רק טעמא בדין סוף טומאה לצאת, מבואר מזה להדיא דהיכא דלא הוי סוף טומאה לצאת אהל מציל גם על הטומאה, ונהרי המגדל הוא אהל עראי והבית הוא אהל קבע ומ"מ מציל על הטומאה שבתוכו שלא תפגס לבית, וכן בפ"ט שם גבי פנוורת תנן ג"כ דכשהיא בתוך הפתח אם היתה פחותה או אפופצה וטומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה והבית טהור משום דאהל הפנוורת חוצץ, ואע"ג

דהפנורת היא אהל עראי והבית הוא אהל קבע, הרי להדיא דגם אהל עראי שהוא בתוך אהל קבע ג"כ מציל על הטומאה שבתוכו, וקשה על הרמב"ם שפסק דאהל אינו מציל כלל על הטומאה, וצ"ע.

ואולי י"ל, דכל שהטומאה בתוכו וכשינטל המגדל והפנורת תנטל גם הטומאה משם, א"כ מיחשבא זאת האהלה קבועה לגבי הטומאה שבתוכו, ושפיר מועיל אהל זה גם לתקנת אהלים, ומשום דזה דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, אין דינו תלוי בעצם האהל, כי אם בההאלה שבו, וע"כ שפיר חוצץ בין בפני הטהרות ובין בפני הטומאה, משא"כ היכא דהוי אהל עראי גם לגבי ההאלה שעל הטומאה, אז הוא דחלוק דעל הטהרות מציל ועל הטומאה אינו מציל וכש"נ, וצ"ע בזה.

והנה בפכ"ד שם ז"ל בית שחלקו בנסרים או ביריעות אם חלקו מן הצדדין או מכלפי הקורות והיתה הטומאה בבית פלים שביין המחיצה ובין הפותל או שביין המחיצה והקורות טהורין, היתה טומאה בין מחיצה לפותל או בין מחיצה לקורות פלים שבבית טמאין שאין המחיצה מונעת הטומאה שלא תצא ותטמא כמו שביארנו באהל שבתוך הבית עכ"ל, וצ"ע מהא דפסק לעיל בפ"כ הל"ו ז"ל וכן אם חלק הבית במחיצה מכלפי ארצו והיתה הטומאה בין המחיצה והארץ פלים שבבית למעלה מן המחיצה טמאין שאין האהלים מונעין הטומאה כמו שביארנו היתה הטומאה למעלה מן המחיצה פלים שביין המחיצה והארץ טהורין שהאהל מציל עכ"ל, הרי להדיא דאם הפלים למטה מן המחיצה והטומאה למעלה הפלים טהורים דהוא בכלל אהל מציל על הטהרות, ומ"ש הקא בפכ"ד דפסק דהפלים טמאים.

האומנם דדברי הרמב"ם הם מפורשים במשנה פט"ו דאהלות, אכן שם ניחא, דהחלוק שביניהם הוא, דבחצצו מכלפי ארצו הפתח הוא למעלה בבית, ובחצצו מכלפי הקורות הפתח הוא למטה בבית, וטומאתן היא משום דינא דסוף טומאה לצאת, וע"כ לעולם פלים שלמעלה או שלמטה מן המחיצה טהורין, ואם הטומאה למעלה או למטה מן המחיצה פלים שבבית טמאים, משא"כ לדעת הרמב"ם ששפרש דטעמא הוא משום דאין האהל מציל רק על הטהרות ולא על הטומאה, א"כ הא לאו בפתחא תליא מילתא, וקשה מ"ש חצצו מכלפי ארצו מתצצו מכלפי הקורות, ועוד דהלא כל עיקר דין אהל והצלתו הוא על מה שתחתיו לצד מטה אם על הטומאה אם על הטהרות, וא"כ בהיתה טומאה למעלה מן המחיצה והטהרות למטה הא חשיבא המחיצה לעולם אהל שעל הטהרות דדינו דמציל, ואם הטומאה למטה והטהרות למעלה חשיבא המחיצה אהל שעל הטומאה דדינו דאינו מציל, וקשה בהך דחצצו מכלפי הקורות דמתקנינו להיפוך, וצ"ע.

ואשר נראה מבואר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאמרין סוף טומאה לצאת הוא ג"כ רק בצירוף הך טעמא דאהל אינו מציל על הטומאה, אבל אם אף הנה הדין דאיכא הצלת אהל גם על הטומאה שמונע את עצם הטומאה שלא תצא ותטמא, אז שוב לא הנה מהני גם הך דינא דסוף טומאה לצאת.

ויסוד הטעם בזה נראה, משום דגם הך דינא דסוף טומאה לצאת עיקר דינו הוא דין הבאת טומאה, וע"כ אם אף הנה הדין דאהל חוצץ בפני עצם הטומאה ומונע אותה שלא תלך ותטמא, א"כ ממילא דהיתה מועלת חציצה זו גם בפני הך הבאת טומאה של סוף

טוּמְאָה לְצִאת, וְרַק דְּמֵאֲחֵר דְּדִין הַצְּלָה בְּפָנֵי עֲצָם הַטּוּמְאָה לִיכָּא בְּאֵהָל, וְרַק דְּחִסּוּר לָנוּ הִבָּאת טוּמְאָה מְטַעְמָא דְחִלּוּקַת אֵהָלִים, אַבְל דְּבַר הַמוֹנֵעַ אֵת הַטּוּמְאָה ג"כ לִיכָּא, וְרַק חִסּוּר הִבָּאת טוּמְאָה, ע"ז הוּא דְמַהֲנֵי הַדִּין דְּסוּף טוּמְאָה לְצִאת לְהִבִּיא טוּמְאָה.

וְנִמְצָא דְשְׁנֵי הַטַּעְמִים צָרִיכִין, דְּטַעְמָא דְּסוּף טוּמְאָה לְצִאת צָרִיכִינוּ, דְּאִי מְשׁוּם טַעְמָא דְּאֵהָל אֵינוּ מְצִיל עַל הַטּוּמְאָה לְחוּד הָא אֲפִתִּי צָרִיף לְהִיּוֹת טְהוֹר מְטַעְמָא דְּחִלּוּקַת אֵהָלִים, וְטַעְמָא דְּאֵהָל אֵינוּ מְצִיל עַל הַטּוּמְאָה צָרִיכִינוּ ג"כ, מְשׁוּם דְּבִלְא"ה לֹא הִי מוֹעִיל גַּם הִף דִּינָא דְּסוּף טוּמְאָה לְצִאת וְכש"נ.

וְלֹא תִקְשִׁי עַל דְּבִרְיֵנוּ, דֹּא"כ גַּם בְּאֵהָל שְׁעַל הַטְּהָרוֹת לֹא יִהְיֶה בְּזָה הַדִּין דְּסוּף טוּמְאָה לְצִאת, כִּינֵן דְּאֵהָל מְצִיל עַל הַטְּהָרוֹת שְׁלֹא תִפְגַּס בּוֹ הַטּוּמְאָה. אַכּוּ נִרְאָה, דְּלֹא נֶאֱמַר כ"ז אֲלֵא אִם הָיָה הָאֵהָל מְצִיל עַל הַטּוּמְאָה, דְּזָה הָיָה דִּין חֲצִיצָה בְּפָנֵי עֲצָם הַטּוּמְאָה, וְע"כ הִי מְבַטֵּל גַּם הִבָּאת טוּמְאָה שְׁבָאָה ע"י הַדִּין דְּסוּף טוּמְאָה לְצִאת, מִשָּׂא"כ לִפ"מ דְּמִסְקִינֵן דְּאֵהָל אֵינוּ מְצִיל עַל הַטּוּמְאָה, רַק עַל הַטְּהָרוֹת, א"כ הַצְּלָה זֹו שְׁעַל הַטְּהָרוֹת אֵינָה חֲצִיצָה בְּפָנֵי עֲצָם הַטּוּמְאָה, רַק שְׁמְצִיל עַל הַמְּקוֹם שְׁלֹא תִפְגַּס בּוֹ טוּמְאָה, ע"כ אֵין זֶה שְׁיִיף כָּלֵל לְדִין טוּמְאָה שְׁבָאָה ע"י דִּין סוּף טוּמְאָה לְצִאת, כִּי אִם דְּכֹל שְׁסוּף הַטּוּמְאָה לְצִאת דְּרָף עֲלֶיהָ בְּטֻלָּה הַצְּלָתָהּ.

פכ"ב הל"ב כְּלִי חֶרֶס שְׁנָתֵן בּוֹ טִיט עַד חֲצִיּוֹ לֹא בִיטְלוּ וְאִם הִשְׁקִיעַ בּוֹ אֵת הַכִּלִּים מְצִיל עכ"ל, וְהוּא בְּתוֹסְפָתָא כְּלִים פ"ז כְּפִישָׁה שְׁנָתֵן בְּהָ טִיט עַד חֲצִי וְהִשְׁקִיעַ בְּהָ אֵת הַכִּלִּים ר"י אֹמֵר אֵינָה מְצַלֵּת וְחכ"א מְצַלֵּת, וּמְפָרֵשׁ הֶרְמֵב"ם דְּפִלְיָגִי אִם בִּיטְלָהּ אוֹ לֹא, וּפְסִק כְּחֻכְמִים דְּלֹא בִיטְלָהּ וּמְצַלֵּת.

וּבְהַשְׁגוֹת שְׁם ז"ל לְשׁוֹן הַתּוֹסְפָתָא אֵינוּ כֵּן וְכו' שֶׁהַחֲבִית אֲטוּמָה עַד חֲצִי טְמֵאָה הִיא אֵינָה מְצַלֵּת, וְאֲפִילוּ אֲטוּמָה כְּנֻלָּה טְמֵאָה הִיא וְהָכִי אֵיתָא בְּתוֹסְפָתָא עכ"ל. וּבִיאֹר הַדְּבָר, דְּהֶרְאָב"ד מְפָרֵשׁ לְדְבָרֵי הֶרְמֵב"ם, דס"ל דְּהִטִּיט בְּעֲצָמוֹ הָיָה צמ"פ וּמְצִיל עַל הַכִּלִּים הַשְׁקוּעִים בְּתוֹכוֹ, וְזֶהוּ שֶׁהַשִּׁיג דְּמֵאֲחֵר דְּהִטִּיט הוּא רַק עַד חֲצִי א"כ הָרִי הַחֲבִית בְּעֲצָמָה טְמֵאָה, דְּהָרִי הִיא מִיטְמְאָת דְּרָף חֲצִי הַפְּתוּחַ, וְא"כ הָא הָיָא כְּלִי טְמֵא שְׁאֵינוּ מְצִיל בְּצמ"פ, וְאֵיף מְצַלֵּת עַל הַכִּלִּים הַשְׁקוּעִים בְּהָ.

ויעו"ש בכ"מ שְׁפָתַי דְּדְבָרֵי הֶרְמֵב"ם וְהַתּוֹסְפָתָא קְיָיְמִי שֶׁהַכ"ח מְנַקֵּף צמ"פ מְלַמְעָלָה, וְקִסְבֵּר ר"י דְּאֵינוּ מְצִיל מְשׁוּם דְּבִיטְלוּ מִתּוֹרַת כְּלִי, וְאֵין בּוֹ דִּין הַצְּלָתָא צמ"פ, וְחֻכְמִים ס"ל דְּלֹא נִתְבַּטֵּל מִתּוֹרַת כְּלִי וְיֵשׁ בּוֹ דִּין הַצְּלָתָא צמ"פ, עכ"ד הַכ"מ, וְקָשָׁה דְּאֵיף אֲפָשָׁר שְׁיִבְטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי, כִּינֵן דְּנִשְׁאָר בּוֹ מְלַמְעָלָה שְׁיַעֲוֹר כְּלִי שְׁאֵינוּ אֲטוּם, וּמֵאֲחֵר דְּעֲצָם הַכ"ח שְׁם כְּלִי עֲלִיו מִחֲמַת חֲצִיּוֹ הַפְּנוּי, א"כ הָרִי מְמִילָא דְּגַם מֵה שְׁפָתוֹף הִטִּיט ג"כ נִיצֵל, דְּלֹא גָרַע מְבִלוּעַ בְּדוֹפְנֵי הַכְּלִי הַמְּנַקֵּף צמ"פ דג"כ נִיצֵל, וְכִדְתָּנֵן בְּכִלִּים פ"ט, וּמ"ט דר"י דְּאֵינָה מְצַלֵּת, וְצ"ע.

וְהִנְרָאָה לוֹמֵר בְּזָה, עִפִּי"מ דְּאֵיתָא בְּתוֹסְפָתָא, הוּבָאָה בְּר"ש פ"ט מְכִלִּים, אֵין בְּמִשְׁמַע אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהוּא בְּתוֹף הַחֲבִית וּמְנִינֵן אֲפִילוּ בְּתוֹף הַמְּגוּפָה לְמַעְלָה מְאֹוִיר שֶׁל חֲבִית ת"ל כְּלִי, וּבִיאֹר הַדְּבָר, דְּאֵי לָאוּ רִיבּוּיָא דְּכִלִּי הוּא דְּרַק תּוֹכוֹ שֶׁל הַכְּלִי הַמְּנַקֵּף צמ"פ הוּא

דניצל, אבל לא מה שבתוך המגופה, ת"ל פלי, ר"ל דמה שבפעם הפלי ג"כ ניצל, ובזה נכללה גם המגופה, פיון שהיא עצם הפלי.

אלא דצ"ע בזה, אם נימא דלאחר הילפותא מקרא דכלי שוב אין דין הצלת צמ"פ תלוי כלל בדין תוה, ולא בעינו תוה רק לענין שיחול בו דין מוקף צמ"פ, אבל כל שחל בו דין צמ"פ שוב מציל על כל הנמצא בכלי בין בתוכו ובין בדפניו, ואין דין הצלתו תלוי כלל בשם תוה, או דנימא דהא נדאי דדין צמ"פ נאמר רק על תוכו, ויסוד דין הצלתו תלוי בדין תוה, וכך הוא עיקר דין הצלת צמ"פ דכל מה שבתוכו טהור, ולא זולת, והריבוי מקרא דכלי הוא זה דין מחודש, דכל הבלוע בגופו של הפלי הרי הוא שייך לתוכו בדין הצלה, ונחלה עלי' הצלת תוכו, אבל הא נדאי דרק התוה של הכ"ח הוא שמציל, ונהו יסוד דינה של הצלת צמ"פ האמור בכ"ח דהתוה מציל על מה שבו מדין צמ"פ.

ונראה דזה מתבאר מהסוגיא דחולין דף ע"א אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנלן ק"ו ומה כ"ח המוקף צמ"פ שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא וכו' מציל על טהרה שבתוכו מליטמא אדם שמציל על טומאה שבתוכו מלטמא אינו דין שמציל על טהרה שבתוכו מליטמא מה לכ"ח שכן אין מטמא מגבו וכו' אטו אנו מגבו קאמרינו מתוכו קאמרינו אדרבה פלי חרס חמור שכן מטמא מאוירו, וביאור פרקת הגמ' הוא דלא נוכל למילף בלוע באדם מצמ"פ דשאני הצלת צמ"פ דאינו מקבל טומאה מגבו ועי"ז הוא שניצל כל מה שבו, ועי"ז משני אטו אנו מגבו קאמרינו מתוכו קאמרינו, ר"ל דהצלת צמ"פ אינה ע"י הפלי בעצמו כי אם תוכו הוא שמציל על כל מה שבו, ופעם הפלי הוא פטול לתוכו וגורם שיהא פאן תוה הפלי המציל, וכיון דעיקר המציל הוא תוכו שפיר ילפינו מיני' מק"ו דגם בלוע מציל, ולא איכפת לן מה שהאדם מקבל טומאה, פיון דעכ"פ מה שבתוכו דין בלוע בי', דהצלתו היא ק"ו מהצלת צמ"פ שמציל.

אשר לפי"ז נראה, בכ"ח שמלאו טיט עד חציו, נהי דפעם הפלי תורת פלי עליו ע"י חציו הפנוי, אבל הרי יש לדון ולומר, דמקום הטיט מפיון שהוא אטום פקע מיני' שם תוה, וממילא דאין בו דין הצלה, וכש"נ דכל דין הצלת צמ"פ הוא רק ע"י התוה, וכל שאינו בכלל התוה אינו ניצל, ולא דמי לבלוע בתוה הדופן ובתוה המגופה שניצל, דלפמש"נ דין הצלת צמ"פ מתחלק בשנים, תוה הפלי שהוא יסוד דין ההצלה, וגם מה שבלוע בדופןי הפלי, דהוי ג"כ בכלל תוה הפלי מגזה"כ דנפל פלי, אשר באה ההלכה דגם מגופת הפלי בכלל זה, ודין תוה עלה, אכן במלאהו טיט עד חציו, אם נימא דהמילוי מבטל את התוה שבמקומו, נראה דהפלים שבתוה הטיט אינו ניצולין, פיון דהתוה נתבטל בזה המקום, וגם דהטיט אינו בכלל גוף הפלי, ואינו בכלל הריבוי דוכל פלי, ונמצא דאין פאן דין תוה פלל, וממילא דאין פאן דין הצלה, ואע"ג שהוא בפנים הכ"ח, מ"מ הרי פבר נתבאר דאין הפלי מציל על מה שבו כי אם בדין תוה, ולא זולת אשר לפי"ז זהו שכתב הרמב"ם דאם מלאהו טיט עד חציו לא ביטלו, ר"ל דגם התוה של מקום הטיט לא בטל, ולהכי הוא דהפלים שבתוכו ניצולין, ואה"נ דמיירי במוקף צמ"פ מלמעלה, ואף דגם במוקף צמ"פ מ"מ צריכין לטעמא דלא ביטלו להתוה וכש"נ.

ומעתה ניחא מה שהקשינו, דאיהו אפשר שהכ"ח יבטל מתורת פלי פיון דעכ"פ נשאר מחציתו פנוי, דלפמש"נ בדעת הרמב"ם הרי לא דייגינן הכא כלל מדין ביטול פלי, כי

אם מדין ביטול תוֹף, ולענגן דין תוֹף אין מחציתו האָחד שניִיף לתבירו, פי אם דְּכָל מקצת נידון בפ"ע אם שם תוֹף בי' או לא, וְנָהוּ דפליגי ר"י נחכמים בתוספתא אם מקום הטיט בטל מתורת תוֹף או לא, ופסק הרמב"ם פתכמים דהוי בכלל תוֹף ומציל, וכש"נ.

והנה מדברי הרמב"ם שכתב כ"ח שמלאו טיט עד חציו לא ביטלו, הרי מבואר דבמלאו פולו באמת בטל ואינו מציל, ולפמש"כ הביטול הוא על התוֹף, דבטל ממנו תורת תוֹף, ומשו"ה הוא דאינה מציל, ולפי"ז גם לענגן קבלת טומאה בכ"ח, דתלוי' ג"כ בדין תוֹף, צריף להיות הדין נותן דכל שמלאו פולו שוב לית בי' קבלת טומאה, פינו דפקע שם תוֹף ממנו, ודין זה מבואר להיפוף בדברי הראב"ד שהבאנו, שכתב להדיא דאפילו אטומה פולה טמאה היא, והביא זאת מפנרש מתוספתא, הרי להדיא דאפילו באטומה פולה ג"כ לא פקע מינה שם תוֹף, וצ"ע הא דנקט הרמב"ם דוקא מילאו טיט עד חציו.

אכן נראה, דאין ללמוד קבלת טומאה מהצלת צמ"פ, אע"ג דגם קבלת טומאה תלוי בדין תוֹף, אָבֵל עיקר דינו הוא בהפלי שהפלי יהי' לו תוֹף, וכן לענגן עצם הקבלת טומאה הרי עיקר המתטמא הוא הפלי, ואף שקבלת טומאתו צריכה להיות מתוכו, וא"כ עיקר הדין תוֹף שפנה הוא תנאי בהפלי, אָבֵל לא חלות שם תוֹף בפ"ע, משא"כ לענגן דין הצלה דצמ"פ, עיקר דינו תלוי רק בשם תוֹף, והתוֹף בפ"ע הוא המציל.

אשר ע"כ לענגן דין ביטול שפיר חלוקים הם מהדדי, דדוקא לענגן הצלת צמ"פ, דדינה הוא חלות שם תוֹף בפ"ע, שם הוא דנאמר דינא דכל שהוא אטום בטל מיני' דין תוֹף המציל, משא"כ לענגן דין קבלת טומאה, דעיקר דינה הוא הפלי, והתוֹף הוא ג"כ מדיני הפלי, בזה הוא דתניא בתוספתא דארף באטומה פולה מ"מ לא הופקע ממנה דין תוכו של פלי והפלי מקבל טומאה, וכמש"כ דקבלת טומאה וצמ"פ שני עניני תוֹף חלוקים הם, וְכָל אָחַד נידון פדינו.

אולם באמת נראה דשיטת הרמב"ם דכ"ח שמלאו פולו פקע מיני' דין תוֹף גם לענגן קבלת טומאה, דהנה ברמב"ם פ"א מהל' מקנאות הל"ג ז"ל כל הפלים שנטמאו יש להם טהרה במקנה חוץ מכ"ח וכו' כ"ח נאמר בו ואותו תשפירו ואין לו טהרה אלא שבירה אפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר ואפילו מלאהו סיד או גפסים הרי הוא כמו שהי' עד שישבר עכ"ל, הרי דהא דבמלאהו סיד וגפסים נשאר בטומאתו, הוא זה משום גזה"כ דנאותו תשפירו שאין לכ"ח טהרה אלא שבירתו, שהוא זה דוקא בנטמא מקנודם ואח"כ נתמלא סיד וגפסים, וש"מ מיהא דבשעה שהוא מלא סיד וגפסים לא בר קיבולי טומאה הוא, והיגנו כמש"כ דבגתמלא פולו פקע מיני' תורת תוֹף, ולהכי אין בו גם דין קבלת טומאה, ובגטמא מקנודם הוא בטומאתו משום דהפקעת טומאתו היא דין טהרה, דזהו הדין האמור בקרא דנאותו תשפירו דכ"ח אין לו דין טהרה.

פכ"ד הל"ד פותל שבין שני בתים וטומאה בתוֹף הכותל בית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור, היתה מחצה למחצה שניהם טמאים וכו', וכן מעזיבה שבין הבית והעלייה והטומאה בתוֹף מעזיבה מחציו ולמטה הבית טמא והעלייה טהורה, מחציה ולמעלה העלייה טמאה והבית טהור, מחצה למחצה שניהם טמאין וכו', היתה המעזיבה לאויר וטומאה בתוכה מחציה ולמטה הבית טמא והעומד מלמעלה אפילו כנגד הטומאה טהור שהרי פשטה הטומאה בכל הבית, היתה הטומאה מחציה ולמעלה הבית טהור

והעומד מלמעלה פנגד הטומאה טמא, מחצה למחצה הבית טמא והעומד מלמעלה פנגד הטומאה טמא שְהָרִי אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצָם וכו', פּוֹתֵל שֶׁהוּא לְאוֹר וכו' וְטוֹמְאָה רְצוּצָה בְּתוֹךְ הַפּוֹתֵל הִיְתָה מְחֻצֵּי וְלִפְנֵי הַבַּיִת טְמֵא וְהַעוֹמֵד מִלְּמַעְלָה עַל רֹאשׁ הַפּוֹתֵל טְהוֹר פְּעוֹמֵד עַל גַּג הַבַּיִת, הִיְתָה מְחֻצֵּי וְלַחוּץ הַבַּיִת טְהוֹר וְהַעוֹמֵד מִלְּמַעְלָה פְּנֵגֵד הַטוֹמְאָה טְמֵא שְהָרִי לֹא פִשְׁטָה הַטוֹמְאָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת, הִיְתָה הַטוֹמְאָה מְחֻצָּה לְמְחֻצָּה הַבַּיִת טְמֵא וְהַעוֹמֵד מִלְּמַעְלָה טְהוֹר שְהָרִי פִשְׁטָה הַטוֹמְאָה בַּבַּיִת עַכ"ל.

והנה באהלות פ"ו גבי פותל שהוא לאור תנו מחצה על מחצה הבית טמא והעומד מלמעלה ר"מ מטמא וחקמים מטהרין, ובתוספתא שם לענין מעזיבה תניא מחצה על מחצה הבית טמא והעומד מלמעלה ר"מ מטמא ור"ש מטהר, והרי נראה מבואר בזה דבהך דינא דמחצה על מחצה מעזיבה וכוותל שוין, דר"מ מטמא להעומד מלמעלה בין בפותל ובין במעזיבה, ור"ש דמטהר במעזיבה היינו משום דסובר פחקמים דמטהרין גם בכותל, וכן מבואר בר"ש שם, וקשה על הרמב"ם שפסק במעזיבה דהעומד מלמעלה טמא ובכותל פסק דהעומד מלמעלה טהור, והא תרנוייהו חד דינא להו.

ואם פי י"ל דמאחר דבתוספתא תניא ר"ש מטהר ובמתניתין גבי פותל תנו וחקמים מטהרין, ש"מ דלאו חד דינא הוא, וע"כ גבי פותל דפליגי חקמים אר"מ פסק פחקמים דהלכה פרבים גם להקל משא"כ במעזיבה דלא פליגי חקמים ורק ר"ש הוא דפליגי והוי יחיד ויחיד וע"כ פסק להחמיר דהעומד מלמעלה ג"כ טמא, אכן עצם הסברא קשה, דמהיכי תיתי נחלק בין פותל למעזיבה, פינו דחזינו דבדין קרוב שוין הם, א"כ גם במע"מ ג"כ צריכין להיות שוין.

ובע"כ דר"ש היינו חקמים, ומר"מ. אין ראיה דהא ר"מ גם בכותל פליגי, ומהיכי תיתי נחלק ונאמר דבמעזיבה במע"מ שניהם טמאים, וצ"ע.

והנה בהא דתנו מחצה על מחצה הבית טמא, והעומד מלמעלה ר"מ מטמא וחקמים מטהרין, כתב הר"ש דפלוגתיהו הוא דר"מ סבר דלהחמיר שדינו לה בתי ובתרי אויר ורפנו סברי דלגמרי שדינו לה בתי ובתרי, ובאל"י רבא כתב ז"ל חקמים דהקא כסברא דר"י דארובה פ"י מתני' ג', והיינו משום דהאלי' רבא ס"ל דהא פשיטא דהמקצת טומאה שקרוב לבית שייך לבית, והמקצת שמחציו ולחוץ שייך לאויר ולא לבית, וע"כ הוי פטומאה שמקצתה פחת הבית ומקצתה פנגד ארובה, דפליגי ר"מ ור"י לקמן, וכמו"כ פליגי גם הקא ר"מ וחקמים.

ונראה דכן הוא מוכח גם מדברי הרמב"ם, שפכת טעמא במע"מ דהעומד מלמעלה טהור בפותל, משום שְהָרִי פִשְׁטָה הַטוֹמְאָה בַּבַּיִת, וְאִם נִימָא פְּשִׁיטַת הַר"ש דְּטַעְמָא דְּמַע"מ דְּשִׁנְיָהּ טְמֵאִין הוּא מְשׁוּם דְּשִׁדְיָן לָהּ כְּוֹלָה לְצַד חוּץ וְכוּלָה לְצַד פְּנִיִּים וְהַפֵּל לְהַחְמִיר, וְא"כ מַה מוֹעִיל הַטַּעַם דְּפִשְׁטָה הַטוֹמְאָה בַּבַּיִת, פִּינּוּ דְעַל זֶה גּוֹפֵא אָנוּ דְּנִין דְּמ"מ נִשְׁדָּה כְּוֹלָה לְצַד חוּץ ג"כ, אֶלָּא וְדַאי דְּדַעַת הַרְמַבְ"ם פְּדַעַת הָאֵלִי' רַבָּא, דְּהָא וְדַאי דְּהַחְצִי זֵית שְׁמַחְצִי וְלִפְנֵי הוּא שְׁיֵיךְ בְּדִינוּ לַבַּיִת, וְהַחְצִי זֵית שְׁמַחְצִי וְלַחוּץ הוּא שְׁיֵיךְ לְאוֹר, וְא"כ הָא קָשָׁה הָכָא בְּמַע"מ אֲמַאי הָעוֹמֵד ע"ג טְהוֹר, וְהֵלָּא מְאֵהִיל הוּא עַל כָּל הַזֵּית דְּרַךְ אוֹתוֹ מְקַצַּת שְׁמַחְצִי וְלַחוּץ, וְאֲמַאי אִינוּ מְצַטְרֵף בְּהַדִּי הַחְצִיזֵית שְׁמַחְצִי וְלַחוּץ גַּם הַחְצִי זֵית

שמחציו ולפנים לטמא העומד ע"ג מלמעלה, פיון דבדין האהלתו הרי סגי בהאהלת מקצתו.

ובאמת דזה קשה גם במקצת טומאה בבית ומקצתה פנגד ארובה, דאמאי לא מצטרף החצי זית שבבית עם החצי זית שפנגד ארובה לטמא פנגד ארובה משום מאהיל פנגד הטומאה.

אכן נראה, דהוא משום דהמקצת טומאה שפתח הבית דהויא תחת אהל, פקע מינה דין רצוצה ודין טומאת מאהיל פנגד הטומאה, וע"כ לא מצטרפא הטומאה שבבית לטמא דרף הארובה שהיא פחות מפו"ט, וה"נ הכא במע"מ אינו מצטרף החצי זית ששייך לבית לטמא ע"י בקיעה, פיון דאין בה דין רצוצה, וע"כ זהו שכתב הרמב"ם שהרי פשטה הטומאה בבית, ר"ל דהחצי זית שמחציו ולפנים פשטה טומאתו בבית והויא טומאה שפתח אהל, ולהכי אינה מצטרפת לבקיעה דרצוצה.

ולפ"ז הרי מיושב היטב מה דמחלק הרמב"ם בין מעזיבה לפותל, דבכנותל במע"מ הרי אינו מאהיל רק על מקצת הטומאה שמחציו ולחוצ, ולא על הטומאה שמחציו ולפנים שהאהל מפסיק, ביניהן וע"כ הדבר מתחלק, דהמחצה שלפנים שהיא תחת האהל אינה מצטרפת, משא"כ במחצה על מחצה דמעזיבה, הרי בנה שמאהיל על חצי מבחוצ הרי הוא חשוב מאהיל על פולה, פיון דאין כאן אהל המפסיק, וכל הטומאה פנגד המאהיל בלא הפסק אהל, וע"כ הרי הוא מאהיל פנגד פולה, ולהכי הוא דפסק הרמב"ם דבמחצה ע"מ במעזיבה העומד מלמעלה טמא, דזה לכו"ע פיון דהוא מאהיל על פולה.

ובהכי מדוייק לשון הרמב"ם דגבי מעזיבה כתב דמחציה ולמטה הבית טמא והעומד מלמעלה טהור שהרי פשטה הטומאה בכל הבית, מה שלא הנפיר זה הטעם גבי פותל, אלא משום דגבי פותל הרי העומד מלמעלה טהור מפני שהאהל מפסיק וחוצץ בפני הטומאה, ומחציו ולפנים דינו כמו תחת האהל, בין לעגנו הבאה ובין לעגנו חציצה, משא"כ במעזיבה, נהי דהטומאה היא מחציה ולפנים, אבל מ"מ היכא דפתחה גם להחצי של מעלה א"כ הא אין כאן אהל המפסיק, ועוד דהרי הטומאה בוקעת למעלה פנגדה בתוך המעזיבה במקום הפתוח, וממילא דאיתה לטומאה גם בחצי שלמעלה, דהוי דינא בזה דהעומד ע"ג טמא, אלא דמ"מ הוי דינא הכא דטהור, משום דדינו הוא כהא דתנן בפ"י שם, נתן רגלו על הארובה אם רגלו קדמה את הטומאה טהור, ואע"ג דליכא אהל החוצץ בין הטומאה לרגלו, אלא משום דטומאה שפתח אהל אינה נכנסת לפחות מפו"ט, וה"נ דכונתה אע"ג דפתחה הוא לחצי שלמעלה, אבל מ"מ הרי אין בהפתוח פו"ט, דאם היה בו פו"ט, הרי לית בי' פלל דינא דבלוע בפתלים, דהא הוי אהל בפ"ע, וכמבואר בר"ב פכ"ד מטו"מ גבי קורות שם], והטומאה הא הויא טומאה שפתח אהל ואינה נכנסת בפחות מפו"ט, וע"כ זהו שכתב הרמב"ם טעמא דפשטה הטומאה בכל הבית, ור"ל דמשו"ה הויא טומאה שפתח אהל ואינה נכנסת בפחות מפו"ט.

ועכ"פ מבואר מדברי הרמב"ם דגם מחציה ולמטה במעזיבה הא דהעומד ע"ג טהור, הוא משום דאין טומאה שפתח אהל נכנסת לפחות מפו"ט, וא"כ הרי כ"ז הוא רק בשפל הטומאה מחציה ולמטה, שהיא בתוך האהל, דאז כל אהל הבית מציל עליה וחוצץ בפניה, משא"כ במע"מ, דעצם הטומאה בולטת למעלה ויוצאת חוצץ לאהל הבית, ואין אהל הבית

מציל בפניה פלל, א"כ הרי העומד מלמעלה טמא לכו"ע, פיון דמאהיל על פל הטומאה פנגדה ואין שם דבר החוצץ בפניה, וזהו שפסק הרמב"ם דמע"מ במעזיבה העומד מלמעלה טמא וכש"נ.

ונראה דגם לדעת הר"ש שפכת דהא דבמע"מ העומד ע"ג טהור, הוא משום דשדינו לה לגמרי בטר בית, ג"כ ניחא דעת הרמב"ם כמש"כ דלא דמי פותל למעזיבה, ומשום דהרי עיקר ההילכתא של מחציו ולפנים ומחציו ולחוץ, הא נאמרה על הפותל והמקום, ולא על הטומאה והפלים, דהא יסוד הילכתא זו הוא בעיקרי דין הבית והאהל, דנה המקום עד חציו שייך לאהל הסמוך לו, ובע"כ דהספק להיכא שדינו לה דנאמר במע"מ הוא רק על הבאת טומאתו, אבל עיקר הטומאה פשיטא דמקצתה היא בפנים, ומקצתה היא בחוץ, כמו שהיא מונחת בפותל, וא"כ במעזיבה היכא דמקצת הטומאה מונחת למעלה, ודאי דמונעת את האהל מלחוץ בפני הטומאה פולה, וע"י מקצתה שמחציה ולמעלה חשוב מאהיל פנגדה על פל הטומאה, וממילא דהעומד ע"ג טמא, וליכא הכא הך טעמא דשדינו לה פולה לצד הבית, פיון דכולה פתוחה לחוץ, ולא הוי מע"מ פלל לגבי העומד מלמעלה, משא"כ במע"מ דכונתל, דעל חציה של צד פנים הרי אהל הבית מציל, ובזה הוא דשייך דינא דמע"מ דשדינו לה לבית, והעומד ע"ג טהור, ומינשב היטב דעת הרמב"ם וכש"כ אלא דהרי אפתי קשה, דהרי להדיא תניא בתוספתא דפליגי ר"מ ור"ש במעזיבה, הרי להדיא דגם במעזיבה איכא הך דינא דמע"מ, ודלא כמש"כ דבמטזיבה חשוב מאהיל על פולו לכו"ע.

ונראה דהך מע"מ אין פירושו שהטומאה באמצע, ורק דדינא קתני, דהרי יכול להיות שהטומאה מונחת בקינא שהיא ע ונגמרת עד מחצה ממש, ואז נקרא זה לעגן הצד של אויר מחציו ולחוץ, דעצם הטומאה הא הניא בחציו שלחוץ, ולגבי האהל נקרא מע"מ, דהטומאה היא עד מחציתו ממש, והיכא שהטומאה מונחת בחציו שלפנים ונגמרת עד מחציתו נקראת לגבי האהל קרוב לאהל, פיון דעצם הטומאה מונחת בהחציה שלפנים אא הצד שלאויר נקראת מע"מ, וזהו דין מע"מ דפליגי ר"מ ואש דב"א דר"לן ס"ל א"א מגם וע"כ הבית והעומד ע"ג מיא דדילמא מקצתו יוצא למעלה מחציה וממילא דהוי מאהיל על פולו אנאל ור"ש סובר אפשר לצמצם, כ העומד אא טהור פיון דהטומאה פולה בהחציה שלפנים.

ולפ"ז נמצא דהפלוגתא דר"מ נחכמים במע"מ דכונתל שבמתני' והפלוגתא דר"מ ור"ש במע"מ דמעזיבה שבתוספתא תרי פלוגותות בתרי דיני מיוחדים גינהו, דמתני' קיימא לפי"מ דקי"ל א"א לצמצם, והוי דינה כמו מקצתה בחציו שלפנים ומקצתה בחציו שלחוץ, ומ"מ נחכמים מטהרין את העומד ע"ג פנגדה, משום דליכא כולא שיעירא בחציה שלחוץ, והתוספתא דקיימא לעגן מעזיבה, בזה לכו"ע גם במקצתה למעלה העומד ע"ג טמא משום דחשוב מאהיל על פולו, ואף דפליגי בדין אם אפשר לצמצם.

ונראה דכן הוא מבואר ברמב"ם להדיא, שפכת טעמא דבמע"מ במעזיבה העומד מלמעלה טמא משום שא"א לצמצם, ואם נימא דפירושא דמע"מ הוא שמקצת הטומאה למעלה ומקצתה למטה.

וא"כ איזה שייכות הוא דן אם אפֿשר לצמצם, וגם אה אם ז אמצא ארי מחל יכול לצמצם שפֿתהא מקצת הטומאה למטה ומקצתה למעלה, אלא ודאי דבמע"מ אכלו בי' תראי, אדא יא דמקצת הטומאה בתצי זה ומקצתה בתצי השני, ועוד גוונא היכא דמונחת בתציו האחד ונשלמת בצמצום במחצית הפותל, ומשום דכיון דא"א לצמצם ע"כ היא תשובה מקצתה בתצ' השני, והוי בכלל מחצה על מחצה דשניהם טמאין, ולתכי הוא שהוסיף הרמב"ם טעמא דא"א לצמצם, כיון דבלא"ה הרי היא פולה בתצ' האחר והשני טהור.

ולפ"ז הא שפיר נוכל לומר דפלוגתא דר"מ ור"ש בתוספתא במעזיבה שהיא לאויר הוא רק במע"מ הזה שהטומאה נשלמת במחצית הפותל, ופליגי בדינא דאפֿשר לצמצם, ואה"נ דהיכא דהטומאה נכנסת בתצי השני שניהם טמאין לכו"ע במעזיבה וכש"נ למעלה.

ולפ"ז הרי ניקח הא דפסק הכא הרמב"ם כר"מ דשניהם טמאים ודלא כר"ש משום דהכי קי"ל בכל דוכתי דא"א לצמצם. אלא דלפ"ז הא נמצא דלר"ש דפליג וסובר דהעומד מלמעלה טהור ומשום דאפֿשר לצמצם, א"כ גם הבית צריף להיות אליב' טהור במע"מ, כיון דאפֿשר לצמצם והטומאה פולה מונחת בתצי מעזיבה שלחויץ, ובתוספתא שהבאנו הרי תניא מעזיבה שהיא לאויר העולם וכו' וטומאה בתוכה וכו' מחצה על מחצה הבית טמא, והעומד מלמעלה פנגד הטומאה ר"מ מטמא ור"ש מטהר, הרי דברי שא דהבית טמא גם ר"ש מודה, וא"כ הרי נסתרים דברינו שפֿתבנו בבאיור התוספתא.

והנה בראב"ד פכ"ד מטו"מ שם על הך דמע"מ ז"ל מחלוקת ר"מ ור"ש בתוספתא ור"מ מטמא והוא פסק כר"מ וכו' הילכף הבית טהור כר"ש וכו' עכ"ל, הרי דמבואר בדברי הראב"ד דלר"ש הבית טהור, שזהו להדיא פנגד המבואר בהתוספתא דהבית טמא גם לר"ש, וע"כ נראה מזה דגירסא אחרת הנה לו להראב"ד בהתוספתא דהך דר"מ מטמא אתרנוניהו קאי ולא על העומד ע"ג לחוד, וגריס בסיפא והעומד מלמעלה טמא דברי ר"מ, והך דברי ר"מ קאי אתרנוניהו בין על הבית ובין על העומד מלמעלה, וממילא מפרש דר"ש דמטהר קאי על דין הבית שברישא.

ולפ"ז הרי מיושב היטב מש"כ, דדעת הרמב"ם דפלוגתא דר"מ ור"ש היא בדין אם אפֿשר לצמצם, ומפרש דהך דר"ש מטהר קאי בין ארישא ובין אסיפא ומטהר גם את הבית ומשום דס"ל אפֿשר לצמצם וכש"נ, והנה בתוספתא דאהלות פ"ז פותל שבין שני בתים וטומאה בתוכו הבית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור מע"מ שניהן טמאין ר"א אומר שורפין עליהן את התרומה ואין סייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו, וכן בתוספתא פ"ט שם ופ"ה דנזיר ר"א אומר וכו' טומאה שהיא נתונה בפותל מחצה על מחצה וכן עדר וכו' אין הנזיר מגלח עליהן ואין סייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו, ומבואר בירושלמי נזיר משום דאע"ג דהו אהל ד"ת וגם לחצוץ בפני הטומאה מ"מ לא הויין אהל גמור לענין נזיר וטומאת מקדש וקדשיו, וכן הוא ברמב"ם פי"ט מה' טומאת מת דהואיל שדין אהלון הוא מדברי קבלה על פן אין הנזיר מגלח עליהן ואין סייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו, דנאמרה בהו ההלכה דבעינו בהו דוקא טומאה המפורשת בקרא.

אלא דצ"ע בדברי הרמב"ם שם דחשיב כל הנה שבתוספתא והשמיט הך דטומאה שנתונה בפתל מע"מ, ואשר ע"כ נראה מוכרח מזה, דדעת הרמב"ם דטומאת אהל שבכתלים מיקריא מפורש בקרא, ומן הדין נזיר מגלח עליה, ותיבין עליה על טומאת מקדש וקדושו, והא דתניא בתוספתא דאין הנזיר מגלח עליה, מפרש הרמב"ם דמייירי באופן השני שהזכרנו, היכא שהטומאה נשלמת עד מחצית הכותל בצמצום, דטומאתה מספק משום טעמא דא"א לצמצם, ולהכי הוא שהשמיטה הרמב"ם, משום דסמך בזה על דין ספק טומאה שפסק הרמב"ם בפ"ט מנזירות ובפ"א משגגות, והכא לא קחשיב רק הנה דאהלן הוא רק מדברי קבלה.

ולפ"ז שפיר נוכל לפרש גם הך דמע"מ דמעזיבה דכל דינו הוא רק משום טעמא דא"א לצמצם, וכמש"כ והנה בהשגות שם ז"ל מחלוקת ר"מ ור"ש בתוספתא ור"מ מטמא והוא פסק כר"מ משום דחזא מתניתין במעזיבה שבין בית לעלי' מחצה למחצה הרי הן טמאין ואולי אינו דומה דהתם טומאה היכא שדית לה אי להכא טמא אי להכא טמא הלכך שניהם טמאים אבל מעזיבה שהיא לאויר אי שדית לה לחוץ ליכא טומאה הלכך הבית טהור כר"ש דר"מ ור"ש הלכה כר"ש ועוד דספיקא לקולא עכ"ל, ומבואר מדברי ההשגות דהך מע"מ פירושו שמקצת הטומאה למטה ומקצתה למעלה, וכמש"כ טומאה היכא שדית לה, דלפ"מ שכתבנו דהתוספתא מייירי בשהטומאה בהחצי האחד ופליגי רק בדין אפשר לצמצם, א"כ הרי ליכא ספיקא להכא נשדי', כיון דהצד שהטומאה בתוכו הא אית בי' דינא דקרוב לטומאה טמא, אלא ודאי דהראב"ד מפרש דהך מע"מ הוא שהטומאה מקצתה בחצי זה ומקצתה בחצי האחר, ופליגי ר"מ ור"ש אם שדינו לה גם לבית אם לא.

אכן קשה לדעת הראב"ד, דמ"ש פותל ממעזיבה, והרי בכותל שהוא לאויר הא ג"כ אם שדינו לה לחוץ ליכא טומאה, וכדתנן דאם מחציו ולחוץ טומאה בוקעת כמו במעזיבה, ומ"מ הא תנן דבמע"מ הבית בנדאי טמא, והעומד מלמעלה פליגי ר"מ ורבנן, והילכתא פתקיים דטהור, הרי דשדינו לה בטר בית, ומ"ש במעזיבה דהבית טהור לר"ש, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בזה, דהנה בהך דינא דמע"מ הרי הא ודאי דהחצי שלצד פנים דינו כמחציו ולפנים והחצי שלחוץ דינו כמחציו ולחוץ, והגע עצמה, אם היה חצי זית מת בבית שיצורף להחצי של מע"מ שבצד פנים הרי פשיטא דהבית טמא לכו"ע, וכן אם היה עוד חצי זית בחוץ שיצורף להחצי שבמע"מ בצד חוץ ג"כ ודאי דהעומד ע"ג טמא לכו"ע, ורק דאם באנו לדון לשדי' פולה או לצד פנים או לצד חוץ בזה הוא דפליגי ר"מ וכתמים בכותל ור"מ ור"ש במעזיבה, ולפ"ז הא נמצא דכל מע"מ מיתדן בתרי דיני, ותרי גונוי טומאה איתנהו בי', החצי שבכל צד שייך לקרוב לו לענגן להצטרף שם עם טומאה אחרת, וזה לכו"ע, וגם אית בי' גם הך דינא דשדינו לה פולה אם לצד פנים או לצד חוץ דפליגי בזה תנאי.

ולפ"ז הרי מיושב היטב דעת הראב"ד, דהנה חלוק דין הצלת אהל של מעזיבה מדין הצלת פותל, דבכותל לא מצינו שיהא בו דין הצלה מטומאה, ורק דכשהפותרל מפסיק ממילא אין מקום להטומאה להתפשט, כיון דאין שם פו"ט, וגם דחשיבי שני אהלים בפ"ע, ואין הטומאה יוצאת מאהל זה לאהל השני, ועכ"פ כל הצלת פותל היא מעיקר

מעשה האהילה, שהפנתל חוצץ נשד השני אין בו אהילת טנמאה פלל, משא"כ בהצלת אהל הני עיקר דינה דהאהל מציל וחוצץ בפני הטנמאה עצמה, ונחציצתו והצלתו באהילת הטנמאה הוא ג"כ בעצם הטנמאה עצמה, והוא ג"כ משום דין מניעת הטנמאה, שמונעה שלא יהא חשוב מאהיל עלי'.

ויסוד לזה מהא דתנן בפ' ארובה מקצת טנמאה בבית מקצתה פנגד ארובה וכו' ר' יוסי אומר אם יש בטנמאה כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטנמאה טמא ואם לאו הבית טמא פנגד הטנמאה טהור, וקרי שם ליפא תציצה במעשה ההאהלה, דכיון דמאהיל על מקצתה א"כ ממילא הא הני מאהיל גם על פולה, וכמו בכל מאהיל פנגד הטנמאה דסגי במאהיל על מקצתה, ובע"כ צ"ל דהא דכנגד הטנמאה טהור הוא משום דהאהל מציל וחוצץ בפני הטנמאה שתחתיו שלא תחול בה פלל מעשה האהלה שע"י מקצתה שתחת ארובה, משא"כ בפנתל, אם הנה מצאנו כה"ג שהאהיל על מקצתו של פזית טנמאה, לא שייך פלל לומר שהפנתל יחויץ שלא תחול ההאהלה על כל הכזית, דכיון דאין בפנתל דין הצלה בפני הטנמאה א"כ ממילא דלית בי' גם הך דינא דמניעת חלות האהלה, וכל שהאהיל על מקצתו ממילא חשוב מאהיל על פולו וטמא.

אשר לפי"ז נמצאנו למדין, דדין מע"מ דתנן לגבי פנתל ודין מע"מ דתנן גבי מעזיבה תרי דינים הם, דבמע"מ גבי פנתל דתנן דשניהם טמאים, פל אחד מתטמא ע"י האהלת מקצתה, וכש"נ דבכנתל פיון שמאהיל על מקצתה חשוב מאהיל על פולה וטמא, משא"כ במעזיבה, דיש בה דין הצלת אהל, א"כ האהל של מטה חוצץ בפני החצי שלחוץ שלא תחול בי' דין האהלה פלל, ואין אהילתו על החצי שבפנים מועיל פלל לטמא את הבית, פיון דהאהל חוצץ בפני החצי שלחוץ, וכן הוא חוצץ ומציל בפני החצי שבפנים שלא תצא טנמאתו למעלה לחויץ ולא תחול בי' ההאהלה שלמעלה, והנה צריך להיות מדינא דבין הבית ובין העליה שניהם טהורים פיון דכל אחד לית בי' שיעורא דכזית טנמאה, וכל עיקר טנמאתו היא משום דשדינן לי' פול' לצד בית וכול' לצד עלי', ואשר על פן זהו שכתב הרמב"ד דמעזיבה שהיא לאויר דאי שדינולה לחויץ ליפא טנמאה הילכף לא שדינן לה לפנים, וזהו שהקשה רק מבית ועליה ולא מפנתל, פיון דהא דטמא בפנתל הוא לא משום דשדינן לה פולה לפנים, כ"א דטמא גם באהילת מקצתה לבד, משא"כ במעזיבה שבין בית לעליה, דלא סגי באהילת מקצתה לחוד פיון דיש שם אהל החוצץ, והא דטמא התם הוא רק משום דשדינן לה פולה לכאן ולכאן, ע"כ זהו שהקשה משם על מעזיבה שהיא לאויר דנשדי ג"כ פל הטנמאה לצד פנים, וזהו שתירץ ע"ז דהתם טנמאה היכא שדית לה אי להכא טמא אי להכא טמא על פן שניהם טמאים אבל מעזיבה שהיא לאויר אי שדית לה לחויץ ליפא טנמאה הילכף הבית טהור.

והנה פכר פתבנו למעלה, דטעמו של הרמב"ם שפסק דבמע"מ של מעזיבה שניהם טמאים, הוא משום דס"ל דכיון דעצם הטנמאה בולטת מקצתה למעלה מחויץ לאהל ע"כ שוב ליפא תציצת אהל על פל הטנמאה, וה"ה גם למטה פל שנגנסת מקצתה בתוך האהל ממילא ליפא תציצה גם למטה בפני פל הטנמאה, וע"כ שניהם טמאים לכו"ע, והא דפליגי בתוספתא במע"מ של מעזיבה, הוא רק בשהטנמאה פולה בצד אחד והיא נגמרת עד תצי המעזיבה בצמצום, והפולוגתא היא בדין אם אפשר לצמצם.

ולפמש"נ הרי הַרְאָב"ד חולק בְּזֶה וס"ל דגם היכא שהטומאה בולטת למטה לתוך האהל מ"מ האהל חוצץ בפני יתר הטומאה שמחציו ולחוץ שלא תפגס בו הטומאה, וה"ה גם בבולטת לחוץ האהל חוצץ בפני חצי שלפנים שלא תצא ותטמא, וע"כ כל טומאתו היא רק משום דשדינו לה פולה לצד אחד, ודעת הר"ש שנה בזה לדעת הַרְאָב"ד, אלא דהר"ש סובר דרק לגבי למעלה האהל חוצץ בהחצי שלפנים שלא תצא, אבל לענין החצי שלחוץ פינון דבולטת מקצתה לצד פנים ממילא אין פאן חציצת אהל שלא תפגס בו הטומאה, וע"כ גורס דהבית טמא לכו"ע במע"מ של מעזיבה, והַרְאָב"ד סובר דהאהל חוצץ גם למטה שלא תפגס בו הטומאה, והילכך הבית טהור.

אלא די"ל דגם בזה דעת הר"ש פהַרְאָב"ד דהאהל חוצץ גם מלמטה, והא דהבית טמא הוא משום דס"ל דלגבי הבית כו"ע מודים דשדינו לה פולה לפנים, וכמבואר פן בדברי הר"ש שם. פכ"ד הל"ח טומאה שהיתה בין קורות הבית אפילו אין תחמי' אלא פקליפת השום הבית טהור, ורואין את הטומאה כאילו היא רצוצה בארץ ומטמאה פנגדה בלבד, ואם יש במקומה טפח על טפח הפל טמא, וכן אם היתה נראית בתוך הבית בין פך ובין פך הבית טמא עכ"ל, והוא משנה באהלות פ"ו מ"ה טומאה בין הקורות ותחמיהן פקליפת השום אם יש שם פותח טפח הפל טמא, ר"ל משום קבר, אם אין שם פותח טפח רואין את הטומאה כאילו היא אנטם, ר"ל דהויא רצוצה ואינה מטמאה אלא פנגדה, ומשום דגבי קורות ליטא לדינא דמע"מ ששייך להבית, היתה נראית בתוך הבית בין פך ובין פך הבית טמא, וזהו דברי הרמב"ם, והַרְאָב"ד פירש המשנה באופן אחר וכמבואר בהשגה שם.

והנה צריך עיון בהא דתנו דרואין את הטומאה כאילו היא אנטם, דכתב על זה הרמב"ם דהיינו דרואין אותה כאילו היא רצוצה בארץ ומטמאה פנגדה בלבד, אם פירושו הוא דכנגדה מיהא מטמאה בין בבית ובין בעלי', ורק דאין הטומאה מתפשטת שם, ואם פן היא מבואר בזה דט"ר בוקעת גם לתוך אהל, ואין האהל מציל מטומאה רצוצה, דהרי תחת הקורות הא הוי אהל, ומ"מ הטומאה שבין הקורות בוקעת לבית מתחת הקורות, א"כ הא ש"מ דטומאה רצוצה בוקעת גם לתוך אהל, או דנימא דהכא פללא נקט דדינה פכרצוצה דבוקעת פנגדה, וממילא דבבית טהור אף פנגדה, ומשום דהאהל חוצץ פנגדה אף שהיא רצוצה, ולתוך העלי' שפיר בוקעת פינון דאין שם דבר שיציל, ואה"נ דכיון דבוקעת שם ממילא מתפשטת בכל העלי' אם יש שם אהל על גבה.

ונראה דכן הוא מוכרח מהא דתניא בתוספתא פ"ז במעזיבה שהיא לאויר העולם דטומאה מחציו ולמעלה הבית טהור וכנגדה למעלה טמא, הרי להדיא דטומאה רצוצה אינה בוקעת לתוך אהל וכדתנו דהבית טהור, ומשום דאהל הבית חוצץ, וה"נ דכונתה אהל הבית הבית חוצץ לגבי הקורות ואין הטומאה בוקעת לבית והבית טהור, וש"מ פפירוש השני שכתבנו בקורות, דהא דאינו טמא אלא פנגדה ר"ל למעלה, ולמטה תחת הקורות הבית טהור לגמרי, וממילא דגם למעלה מחלקינו דאם יש אהל על גבה הטומאה מתפשטת בכל האהל ואם אין אהל פנגדה אינו טמא אלא פנגדה, וכל החילוק דתנו גבי קורות דאם יש שם פו"ט הפל טמא ואם אין שם פו"ט רואין אותה כאילו היא אנטם, הוי רק לגבי הבית, דאם יש שם פו"ט הוי קבר וגם הבית טמא, ואם אין שם פו"ט הבית טהור.

והכי מוכרח ממתניתין דנקטה ומתחיתהו פקליפת השום וכן בסיפא היתה נראית בין פה ובין פה הבית טמא, ולא נזכר לגבי עלי' אם היא מחצת' ולמעלה וכן אם היתה נראית, אלא משום דלגבי עלי' ליפא נ"מ פלל, דטומאה רצוצה שבוקעת לתוכה חוזרת ומתפשטת בכל העלי', ורק דכל הנ"מ היא בהבית אם האהל חוצץ וטהור או לא, והיגו כמש"כ.

והנה לעיל בפ"ז נחלקו הרמב"ם והראב"ד בקבר שיש בו חלל טע"ט פנוי. דדעת הרמב"ם דחשוב קבר גם לענין טומאת אהל, ודעת הראב"ד דכיון דיש בו חלל טפח על טפח שוב אינו מטמא באהל, ולפי"ז הרי לדעת הראב"ד כל שיש אהל החוצץ בין המת שוב לא הוי קבר, ואהל הקבר גופי' מועיל לזה שיחוצץ בפני טומאת המת שבו, ושיהא נפקע עי"ז טומאת אהל של קבר.

ולפי"ז הרי גם ה"א בקורות, כיון דהויין אהל טפח על שלמטון לגבי הבית, ומועילין לחצוץ על הבית לבין טומאת המת שבתוכו, אם כן הרי ממילא פקע טומאת אהל'ו של קבר מלמטה בהבית, ונמצא דלדעת הראב"ד לא נוכל לפרש משנתנו דאם יש בו פו"ט הפל טמא דהוא משום קבר, כיון דלדעת הראב"ד אין פאן טומאת אהל של קבר פלל על שלמטה בהבית, והקורות עצמן נעשין אהל החוצץ על שלמטון, כיון דיש בהן פו"ט.

האומנם דדברי הראב"ד דבייש בהקבר חלל טע"ט פנוי אינו מטמא באהל יש לפרשן בתרי גונוי, או משום דבייש בהקבר חלל טע"ט פנוי חשוב אהל הקבר גופי' אהל החוצץ על הטומאה של תוכו, וע"כ שוב אינו מטמא באהל, או דנימא דלאו מדין חציצה על הטומאה אתינן עלה, אלא דבגוף הקבר הוא דהוי דין בפ"ע דבעינן דוקא שתהא הטומאה בתוכו רצוצה, ובלא"ה אין זה קבר, ואם נימא כן הא נוכל לאוקמי מתניתין היכא שתטומאה ממעטת את החלל טפח, ואז מטמא גם למטה באהל פדין קבר, ולא אמרינן שהאהל שלמטה חוצץ, כיון דלא מצינו פלל בדעת הראב"ד דחציצת אהל של הקבר תפקיע ממנו דין קבר.

אכן נראה דיסוד הך דינא של הראב"ד הוא מהסוגיא דנזיר דף נ"ג דמיייתי שם הגמ' על טומאת קבר הא דאמר מר ט"ר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וא"כ הא מבואר בהך סוגיא לדעת הראב"ד דעיקר דין טומאת אהל של קבר הוא רק ע"י ההילכתא דט"ר בוקעת, הרי להדיא דלא סגי במה שגוף הטומאה רצוצה היא, כ"א דצריכין לעצם הדיון בקיעה של רצוצה, וע"כ כל דאיפא אהל החוצץ למטה ואין בו דין בקיעה שמה שוב אינו מטמא משום טומאת אהל של קבר.

אלא דעיינן בראב"ד פכ"ד שם דמפרש להמשנה דקורות באופן אחר דלא איירי פלל פדין קבר, וא"כ ניחא דעת הראב"ד. ודלדעת הרמב"ם צ"ל דלטעמי' אזיל דפסק בפ"ז שם דההלכה דקבר נאמרה בייש בו חלל טפח על טפח פנוי, הרי דס"ל דהקבר בעצמו אינו נעשה אהל החוצץ על טומאתו, כיון דאיהו גופי' הוי מעצם הטומאת קבר, וה"נ לענין למטה ג"כ לא שייך לומר דהקבר יהי אהל החוצץ, כיון דאיהו גופי' עצם הטומאה, ואין פאן דבר החוצץ בפני הטומאה.

האומנם דאפתי יש לחלק, דמהא דפסק הרמב"ם דבייש בו חלל טע"ט הוי קבר ומטמא באהל הרי לא שמעינן רק דאהל הקבר לא הוי חציצה, משא"כ הכא גבי קורות, דאהלן של הקורות שהוא על הבית למטה הא הוי אהל בפ"ע, ובכה"ג לא מצאנו שלא יחוץ אהל.

וכן במש"כ דלדעת הראב"ד אין טומאת הקבר יורדת למטה לתוך אהל הבית, ג"כ צ"ע מהא דתנן בפ"ט דאהלות בארון שהוא חקוק בפלע דאם רחבה מלמעלה וצרה מלמטה הנוגע למטה טמא, הרי דהטומאה יורדת למטה, ולא אמרינן דאהל שלמטה חוצץ בפני טומאת הקבר שבו.

אלא דכפי הנראה בדברי הרמב"ם והראב"ד בפ"ז שם הוי יסוד פלוגתתן, דדעת הרמב"ם דטומאת אהל של קבר נאמרה בין על תוכו ובין גגו וכתליו, וע"כ מטמא באהל גם ביש בו חלל טפח פנוי, ואין כאן אהל החוצץ פניו דגם גגו וכתליו הם בכלל הקבר ומטמאין באהל, ולגבייהו הא ליכא אהל החוצץ כלל, ודעת הראב"ד היא דחלוק דין טומאת מגע של קבר מטומאת אהל, דטומאת מגעו נאמרה גם על גגו וכתליו, וע"כ מטמא במגע בכל גונו, גם ביש בו חלל טפח פנוי, וטומאת אהל ליכא רק על תוכו לא על גגו וכתליו, וע"כ ביש בו חלל טע"ט איכא על תוכו דין חציצת אהל, ושוב אין בו טומאת אהל של קבר.

ולפי"ז הרי ניחא הא דתנן בארון שהוא חקוק בפלע דהנוגע בו מלמטה טמא, ואע"ג דאיכא אהל החוצץ, פגון דהתם מייירי בטומאת מגע, וטומאת מגע הא איתא בכל גונו, וכן ניחא דעת הרמב"ם הכא בקורות דטמא הבית משום טומאת אהל של קבר, ואע"ג דאיכא אהל החוצץ בהבית, פניו דס"ל דגם גגו וכתליו הם בכלל קבר ומטמאין באהל, וא"כ הא ליכא אהל החוצץ כלל מהקבר, פניו דגם הצד שלמטה של הקורה הוא בכלל קבר ומטמא באהל, וע"כ שפיר ס"ל דטמא הבית משום קבר, ומינשב היטב דעת הרמב"ם והראב"ד כמש"כ.

הלכות טומאת צרעת פט"ז הל"ח מי שהי' עומד בבית מנוגע ופשט ידיו חוץ לבית וטבעותיו בידי אה שקה כדי אכילת השיעור נטמאו הטבעות אעפ"י שהם בחוץ, וכן העומד בחוץ ופשט ידיו לבית מנוגע וכו' ואם נשתהו שם כדי אכילת השיעור נטמאו טבעותיו ואם לאו טהורות עכ"ל דין זה מבואר במשנה נגעים פי"ג מ"י הנה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידי אה שקה כדי אכילת פָּרָס טמאין, הנה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בידי ר"י מטמא מיד וחכ"א עד שישקה כדי אכילת פָּרָס, אלא דקשה ממ"נ אם ברישא דהנה רובו בפנים אמרינן דשדי מיעוטו בתר רובו והוי פְּכוּלוֹ בפנים, א"כ בסיפא שיהי' בחוץ ופשט ידו לפנים אמאי ס"ל לרבנן דאם שקה כדי אכילת פָּרָס טמאין ואמאי לא אמרינן שדי מיעוטו בתר רובו ויהי' דינו פְּכוּלוֹ בחוץ, ובשלמא לר"י דמטמא מיד א"כ ס"ל דטומאתו היא רק מהפלים בעצמן, ולא שיהי' כלל להרישא דהתם טמאין מחמת האדם, אבל לרבנן דס"ל דבסיפא נמי טמאין מחמת האדם, א"כ קשה ממ"נ אמאי ברישא אמרינן שדי מיעוטו בתר רובו ובסיפא לא אמרינן הכי ונראה לומר, דהנה בשבועות דף י"ז ע"ב איתא א"ר אושעז' וכו' הנכנס לבית המנוגע דרף אחוריו ואפילו כולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב והבא אל הבית דרף ביאה אסרה תורה,

והנה לראיה נראה דאינו טהור רק האדם אבל הכלים שעליו נטמאו, ודא דהא דדרה אחריו לא הויה ביאה הוא רק לגבי האדם, אבל לגבי הכלים הרי לא איכפת לן פלל מה שהאדם נכנס דרה אחריו, ועוד דהרי גם באדם גופי' אם נכנס פולו טמא אף דרה אחריו וכמבואר שם בהסוגיא, א"כ הכלים שפבר הביאן פולן הרי צריכין להיות טמאין, וקשה על הרמב"ם שפסק בסתמא בפט"ז מהל' טומאת צרעת שם דטהור שונכנס לבית המגוגע דרה אחריו אפילו נכנס פולו חוץ מחוטמו טהור, ונקיט לה בסתמא, ואמאי לא פירש דהכלים מיהא טמאים, ושוב ראיתי בתוס' שבועות שם ד"ה אפילו וכו' שמבואר שם דבנכנס פולו דרה אחריו חוץ מחוטמו באמת הכלים טהורים, וקשה דהרי הכלים הי' להם להיות טמאין וכמו שביארנו.

ואין לומר דכיון דטומאת הכלים הויה ע"י האדם ולהכי פיון שהאדם טהור ממילא גם הכלים טהורין, וז"א, דהרי להדיא מבואר בהמשנה שהבאנו דאפילו הכניס רק ידיו הכלים טמאים, ונהרי התם ג"כ האדם טהור מדאורייתא, ואפ"ה הכלים טמאין, וא"כ ה"נ דכונתה בביאה דרה אחריו הו"ל להיות ג"כ הכלים טמאין.

ונראה לומר, דהנה נראה דהו דיןא דשהה בבית כדי שיעור אכילה הכלים טמאין, בע"כ מוכרחים אנו לומר דלא דהדין הוי דהבגדים נטמאו ע"י האדם כדין טומאת בגדים, וכמבואר בהמשנה שהבאנו דהיא עומד בחוץ והכניס ידיו לפנים הכלים טמאין, הרי להדיא דאף דהאדם טהור מ"מ הכלים טמאין, אלא ודאי דהא דתלוין בביאת האדם הוא רק לענין הדין ביאה, דע"י ששהה האדם שם בהבית המגוגע חשיבי הכלים ג"כ כבאין להאהל המגוגע, אבל טומאתם באמת הויה מחמת עצמם, דכיון דחשיבי כבאים להאהל המגוגע נטמאו מחמת הבית.

ולפ"ז הרי אחי שפיר הא דבנכנס דרה אחריו הכלים טהורים ובהכניס ידיו הכלים טמאים, דהנה התוס' בשבועות הקשו דלפ"מ דמסיק הגמ' דבנכנס פולו דרה אחריו טמא משום דלא גרע מפלים שבבית וא"כ אמאי לא נימא רובו פכולו ויהי' טמא גם בנכנס רובו דרה אחריו, ונהרי גם בבא פדרה ביאה צריה ג"כ ביאת פולו, אלא דטמא הוא בנכנס רובו משום דין רובו פכולו, וא"כ גם בבא דרה אחריו נימא ג"כ רובו פכולו.

ונראה לומר, דלא שייך לומר הו דיןא דרובו פכולו, רק היא דנכנס פדרה ביאה, דכל מקצת ומקצת ביאה מיקריא והבא, אלא דלא נטמא עד שיכנס פולו, וע"ז שפיר אמרינן דרובו פכולו, משא"כ בנכנס דרה אחריו דכל זמן שלא נכנס פולו לא הויה ביאה פלל, וא"כ הא דצריכין לביאת פולו הוא מלבד מה שלא גרע מפדרה ביאה דקי"ל דלא נטמא עד שיכנס פולו, עוד הוא טהור משום דכ"ז דלא נכנס פולו עוד לא הויה אפילו ביאה במקצת, ולפ"ז הרי לא שייך הקא פלל הו דיןא דרובו פכולו, דרובו פכולו לא שייך אלא לענין הו דיןא דבעינן פמה שיכנס, וע"כ שפיר אמרינן דהרוב שחשוב כפר בא הוי פכולו, משא"כ היא דבלא פניסת פולו לא הויה ביאה פלל.

וא"כ לא שייך לומר רובו פכולו פיון דגם הרוב עדיין אין עליו דין ביאה. ולפ"ז הרי מבואר היטב החילוק שבין נכנס דרה אחריו לבין הו דיןא דהכניס ידו, דבדרה אחריו דקי"ל דאפילו מה שונכנס ג"כ לא חשיבא ביאה פלל ע"כ שפיר טהורין גם הכלים, דכיון דהגזה"כ דוהאופל בבית דילפינן מינ' הו דיןא דשהי' לענין לטמאות בגדים הא הוי

דביאת הפלים צריכה להיות דוקא ע"י ביאת האדם, א"כ מאחר דבהאדם לא הי' עוד דין ביאה פלל, ממילא הרי ליפא דין ביאה גם על הפלים.

משא"כ בהכניס ידו, דהוי דרוך ביאה, ונחשיב האי מקצת ככבר בא, אלא דהאדם טהור משום דלא נטמא עד שיפנספולו, א"כ שפיר אמרינו לגבי הפלים, פיון דלא צריכינו רק שתהא ביאתו ע"י האדם ולא טומאתו, א"כ שפיר יש בהן דין ביאה ע"י ביאת מקצת האדם, וממילא נטמאו מחמת עצמן.

ומעתה הרי מיושב היטב מה שהקשינו בראשית דברינו, דכמו דמהניא ביאת רובו של אדם לטמאות הפלים כמו כן תהני מה שרובו בחוץ לטהרן דלפמש"נ הרי המקצת של האדם גופי' ג"כ דינו כבא, וא"כ שפיר מהני הך מקצת לענין הפלים דלהווי חשובין כבאין לתוך הבית ע"י אותו מקצת אדם.

ועוד יותר נראה, דהרי תנו שם דטלית טהורה שהכניס ממנה ג' על ג' לבית המנוגע נטמאת, ובשאר פלים תניא בתוספתא פ"ז שם דעד שיכניס רובו, והיינו משום דנטמאו באחת משתי אלה, או שיכניס רוב, או שיכניס שיעור הראוי לקבל טומאה וע"כ בטלית דאית בה ג' על ג' דהיינו שיעור הראוי לקבל טומאה נטמאת, משא"כ בשאר פלים דבמקצת פלי ליפא שיעור הראוי לקבל טומאה, ע"כ בעינן שיכניס רובו, ולפ"ז הא נמצא דבעומד רובו בפנים צריף להיות טמא משום דינא דרובו ככולו, ובהכניס ידו עם הפלים לפנים ג"כ צריף להיות טמא משום הך דינא דהכניס שיעור טומאה, דהרי הפלים יש בהן שיעור טומאה, ושפיר תנו במתניתין דתרנונייהו טמאין, וכש"נ.

הלכות מטמאי משפב ומושב פ"ח הל"ד זב שהכניס ידו או רגלו לאויר פלי חרס הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הגידו הרי זה טהור שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאברים עכ"ל, ובהשגות ז"ל זה אינו מחנור אצלי פי מאחר שאויר מטמא במגע למה אין התנור טמא ומה שאמר שאין הנדה מטמאה לאברים לא על זו הדרך נאמר אלא שהמשפב והמושב שפשטה הנדה ידה או רגלה עלי' אינו טמא וכו' עכ"ל.

וביאור הדברים, דהנה בשבת דף פ"ג איתא ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנדה דאינה לאברים למת דלא מטמא בכעדשה וכו', הרי דנתחלקה נדה משאר טמאים בזה דאינה מטמאה לאברים, ומפרש לה הרמב"ד דקניימא לענין דין טומאת משפב ומושב, שהיא טומאה מסויימת בנדה ושאר מטמאי מו"מ, וקי"ל בזה דאינו נעשה משפב ומושב רק ככולו או רובו, אבל בלא"ה נדה ושאר טמאין שוין, אכן הרמב"ם מפרש דהוא זה דין מסויימ בגופן ויסוד טומאתו של הנדה וכיוצא בה שאינו מטמאין לאברים, וכל הטומאות שלהן הם דוקא ככולו או רובו, מה שאין הדיו פן בשאר טמאין דכה"ת כולה, והו' יסוד המחלקת של הרמב"ם והראב"ד, אלא דלשיטת הרמב"ם הרי צריף ביאור באיזה אופן שייף דין זה דאינה מטמאה לאברים, דבכל מגע הרי מגע מקצתה הוא מגע כולה, וע"כ זהו דנקט הרמב"ם דהך דינא ליפא אלא באויר כ"ח, דעיקר טומאתו אינה טומאת מגע רק דהוא דין תוף, ובזה הוא דשייף הך דינא דאינה לאברים, דבכניסת אברים הרי ליפא דין תוף רק על האברים שנקנסו ולא על יתר גופן, וע"כ שייף שפיר הך דינא דאינה לאברים לטהר הכ"ח שהכניס בו ידו, משום דאין באברים דין טומאה לטמאות והנה הראב"ד הרי השיג מ"ש אויר משאר מגעות, ולפי דברינו הרי

דעת הרמב"ם מתבארת היטב, דשאר מגעות הויין בכל גופן, וטמאין דאין פאן מגע אברים רק מגע פולו, משא"כ באויר כ"ח, דדין תוף ליפא רק על האברים הנכנסין, וכיון דאינה לאברים ממילא הכ"ח טהור, דאין פאן מטמא, דכולה הרי היא חוץ לתוכה ונראה דהרמב"ם והראב"ד פליגי ביסוד הדין של טומאת תוף האמור בכ"ח, דהראב"ד ס"ל דהא דבעינן תוף בכ"ח הוא דין בקבלת טומאתו, דהתוף הוא המקבל טומאה, וכל צד קבלת טומאה שיש בהפלי צריף להיות ע"י תוכו, אבל דנימא חלות דין תוף לענין המטמא, שצריף שיהא המטמא בתוף הכ"ח זה ליתא פלל, ואשר ע"כ ס"ל להראב"ד דבאמת לא משכחת לה פלל הו דין דאינה מטמאה לאברים גם באויר כ"ח, דכיון דדין קבלת טומאה הרי יש ממקצת הנדה קבלת טומאה מפולה, א"כ גם במקצת נדה בתוף כ"ח, מיקושב בהתוף קבלת טומאה מהנדה פולה, וטמא משום דיש פאן מטמא שלם על התוף, ולא איכפת לן מה דאין המטמא פולו בתוף הכ"ח, פיון דבאמת לא נאמר פלל חלות דין תוף בהמטמא, רק בקבלת טומאת הפלי שהיא מתוכו, ע"כ פל שיש צד קבלת טומאה מהמטמא ע"י מקצתו שבפנים מצטרף גם השאר שחוץ לכ"ח לטמא את הכ"ח ונהרי יש פאן בהתוף קבלת טומאה מהנדה פולה ע"י מקצתה שבפנים וטמא, וזהו שכתב דמאחר דאויר מטמא במגע ע"כ הכ"ח טמא, ומשו"ה הוכיח מזה דליפא פלל דינא דאינה לאברים בעצם הטומאה, פיון דלא מצינו אופן שיתקיים דין זה והרמב"ם ס"ל דהגזה"כ של טומאת תוף בכ"ח נאמר לענין המטמא, שהמטמא יחול עליו דין תוף של כ"ח, ורק ע"ז שהמטמא בתוף הכ"ח נטמא הכ"ח, וע"כ שפיר ס"ל דהמקצת שחוץ לכ"ח אין בו דין מטמא על הכ"ח, ושפיר משכחת לה הו דינא דאינה מטמאה לאברים בטומאת אויר כ"ח, דהשאר שחוץ לכ"ח אינו מצטרף לטמא את הכ"ח, ונהרי היא רק טומאת אברים וטהור.

והנה בב"ק דף כ"ה מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בנב מטמא במת מפץ שמשמא בנב אינו דין שיטמא במת, ויעו"ש בתוס' שהקשו דאמאי פכין קטנים טהורים בנב וקא יכולין להטמא ע"י שערו, ולפי דברי הרמב"ם הרי גיחא, פיון דגם מקצת גופו אינו מטמא, משום טעמא דאינה לאברים, א"כ כ"ש שערו דאינו גופו, ובע"כ דהתוס' ס"ל כדעת הראב"ד.

והנה יעו"ש בפירש"י ותוס' שהקשו עוד דהא פכין קטנים טמאין בנב ע"י הקסט, והוכיחו מזה דפכין קטנים אינם מתטמאין גם בהקסט משום דאינו באין לכלל מגע, יעו"ש בדבריהם, ונראה דלא גיחא להו לפרש דהילפותא היא מטומאת מגע של אויר, משום דטהרתו אינה מדינא רק משום שאי אפשר ליגע בתוכו, ונהו שתירצו דגם בהקסט אינו מטמאין, וא"כ טהרתו היא מדינא.

והנה ברמב"ם לא הוזכר בשום מקום שפכין קטנים אינם מיטמאין בהקסט, וכפה"נ דעתו דבהקסט גם פכין קטנים מיטמאין, והוא משום דהרמב"ם מפרש דהא דפכין קטנים טהורין בנב הוא זה משום דנדה אינה מטמאה לאברים, א"כ טהרת הפכין קטנים במגע היא מדינא, ושפיר מפרש דהילפותא מפכין קטנים היא מטומאת מגע, אבל אה"נ דטומאת הקסט אית בהו, ונהו שלא הביא זאת הרמב"ם.

והנה בנבים פ"ה מ"ד מקצת טמא על הטהור ומקצת טהור על הטמא וכו' טמא, ונה לכאורה סותר לדברינו, דהרי במשא מקצתו ליכא משא פולו, וא"כ מאחר דאינה לאברים אמאי במקצת טמא על הטהור טמא משום משא, והא אינה לאברים, ומאחר דהמשא היא רק במקצת הזב הו"ל להיות טהור הנושא.

אכן נראה, דכ"ז הוא דנקא במשא דעלמא, דבעינו דנקא לעצם מעשה המשא, שהחפץ יהא ניסט או נישא מחמתו ומפחו, ובזה נדאי דהמקצת שלא הוסט ולא נישא אין בו דין משא, משא"כ בזב וכתביריו דקי"ל דמטמאין באבן מסמא, ויש בו דין משא אף שלא נישא הזב מפחו כלל, רק כל שהזב ע"ג יש בו תורת משא, א"כ ממילא דגם בשמקצת הזב על הטהור מקרי ג"כ משא על כל הזב, דעי"ז שהיא תחת מקצת הזב הרי הוא תחת פולו, ושפיר תנו דמקצת טמא על הטהור טמא כיון דאין זה בכלל אברים, כי אם דיש כאן משא כל הזב מדין אבן מסמא.

ובאמת דגם מלבד הדין דנדה אינה מטמאה לאברים ג"כ מוכרח הדבר כמש"כ, מסיפא דמתניתין דמקצת טהור על הטמא טמא, דהוא זה מטעם הניסט, והרי בדין הניסט פשיטא דבעינו שיחול הניסט על כל החפץ, וכדאמרנו מגע שהוא פולו זה הניסט, ואיך תנו דמקצת טהור על הטמא טמא, אלא נדאי כמש"כ, דכיון דנתרבה אבן מסמא לטמא, ע"כ כל שנישא מקצתו ע"ג הזב מקרי הניסט פולו.

והנה במתני' שם ר"ש אומר מקצת טמא על הטהור טמא ומקצת טהור על הטמא טהור, ונראה דר"ש סובר דבהניסט ליתא לדין אבן מסמא כ"א דבעינו הניסטו ממש, וע"כ ממילא דבהניסט מקצתו חשיב זה הניסט רק על זה המקצת שהניסט ולא על פולו וע"כ טהור, וכמש"כ דליתא לדין הניסט רק בפולו, ות"ק דפליג ומטמא הוא משום דסובר דגם על הניסט נאמר דין אבן מסמא, והוי בכלל הניסט פולו.

ועכ"פ הא מיהא לכו"ע, דבמשא דנאמר דין אבן מסמא הוי זה משא פולו ולא משא מקצתו, ועל פן שפיר טמא אף דנדה אינה לאברים. ובדברינו אלה יבוארו דברי הרמב"ם בפה"מ בפ"א דכלים מ"ג על הא דתנו שם למעלה מהן בועל נדה שהוא מטמא משכב תחתון פעליון למעלה מהן זובו של זב וכו' שהן מטמאין במגע ובמשא, ועיי"ש בר"ש שפי' דהחומר דזובו של זב מבויעל נדה היא דגם במגע מטמא אדם לטמא בגדים, משא"כ בועל נדה דאינו מטמא אדם לטמא בגדים רק במשא, אכן בפ"א הרמב"ם שם מבואר דהחומר דזובו של זב היא שמשא במשא בכל שהוא, משא"כ בועל נדה דבעינו שישאנו פולו, והיינו משום דעת הרמב"ם דגם בועל נדה מטמא אדם לטמא בגדים אף בטומאת מגע, וכמבואר בדברינו בפ"ו מאה"ט הי"ב ז"ל וכל אב טומאה שמשא במגע ובמשא וכו' אדם הנוגע בו או הנושא מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו וכו' בד"א בשאר כל האבות חוץ מן הנבילות והמרקב אבל הנבילה והמרקב אעפ"י שמשאין במגע ובמשא הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו וכו' והנושא מטמא בגדים וכו' עכ"ל, הרי להדיא דלא הוציא מן הפלל רק נבילה ומרקב, אבל בועל נדה דינו שונה לאידך שגם בשעת מגעו מטמא בגדים, ומשום דבועל נדה דינו כנדה לענין זה, ומשום"ה הוכרח לפרש דהחומר שיש בזובו של זב היא לענין טומאת משא, דבבועל נדה בעינו פולו, וזובו של זב מטמא בכ"ש.

אָבֿל צ"ע עִיקָר יסוד דין זֶה, מה"ת שֶׁהבוֹעֵל נָדָה דינו מְשֹׁנָה מִכָּל הַטְּמָאִים שְׁבִתוּרָה, דְּצָרִיף מִשָּׂא כּוֹלוֹ, מה שאין הדין כּוֹן לֹא בְּזַב וְחִבְרִיו וְלֹא בְּשָׂאָר טְמָאִים, וְאִינָה חִידוּשׁ הַלְּקָה מְסֻנְיָת יֵשׁ בְּזֶה בְּבוֹעֵל נָדָה, וְלִכְאוּרָה הוּא תְּמוּהָ.

וּלְפִי דְבָרֵינוּ הַדְּבָר מְבוֹאָר הֵיטֵב, דְּהֵנָּה ו"ל הֶרְמֵב"ם בּפ"ג מִמְטָמְאֵי מו"מ ה"ל"א בּוֹעֵל נָדָה כְּנֶדָה שֶׁהוּא אָב מְאֻבּוֹת הַטְּוֹמָאָה שֶׁל תּוֹרָה מְטָמָא כְּלִים בְּמַגַּע וּמְטָמָא אָדָם בְּמִשָּׂא וּבְמַגַּע וּמְטָמָא בְּהִיסּוּט וּמְטָמָא מִשְׁכָּב וּמְרֻכָּב כְּנֶדָה עכ"ל, הָרִי דְבוֹעֵל נָדָה לְכָל טְוֹמָאוֹתָיו יְלִיף מִנֶּדָה וְשׁוּה אֵלֵי, דְּכָל שֶׁהִנְדָּה מְטָמָאָה הוּא מְטָמָא, וּמִשׁוּם דְּבִקְרָא כְּתִיב וְתֵהִי נֶדְתָּה עֲלָיו וְיִלִּיף מִנֶּדָה לְכָל דְּבָר, אֲשֶׁר ע"כ ס"ל לְהֶרְמֵב"ם, דֵּה"ה בְּהַרְדָּה דִּינָא דְנֶדָה אִינָה מְטָמָאָה לְאֲבָרִים, אע"ג דֵּהוּא חִידוּשׁ דִּין מְסֻנְיָים בְּגוּף הַמְטָמָא שֶׁל הִנְדָּה וְכִינָצָא בְּהָ, מ"מ ס"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּלֹא חֲמִיר בּוֹעֵל נָדָה מִנֶּדָה עֲצֻמָּה, וְכִינּוֹן דְנֶדָה אִינָה מְטָמָאָה לְאֲבָרִים מִמִּילָא גַם בּוֹעֵל נָדָה אִינוּ מְטָמָא רַק כּוֹלוֹ וְלֹא מְקַצְתוּ.

אָכּוֹן לְעֵנִין הַדִּין שֶׁל אָבּוֹן מְסָמָא, ס"ל לְהֶרְמֵב"ם, דְּכִינּוֹן דֵּהוּא זֶה טְוֹמָאָה מְחֻנְדָּשׁת מִהַלְּקָה לְמ"מ בְּזַב וְחִבְרִיו, וְאִינוּ כְּכָלֵל דִּין מִשָּׂא שְׁנֹאֲמַר בְּקָרָא וּבִכְה"ת כּוֹלָה, דֵּהוּא רַק בְּמִשָּׂא מִמִּשׁ, ע"כ לְעֵנִין זֶה לֹא יְלִיף בּוֹעֵל נָדָה מִנֶּדָה, דֵּהִקְרָא דְּוִתְהִי נֶדְתָּה עֲלָיו קָאֵי רַק עַל הַטְּוֹמָאוֹת שְׁנֹאֲמַרוּ בְּפִרְשָׁה, וְלֹא עַל טְוֹמָאָה וְדִין מְסֻנְיָים שְׁנֹאֲמַר מִהַלְּקָה, וְאִינוּ דִּין אָבּוֹן מְסָמָא נוֹהֵג רַק בְּזַב וְחִבְרִיו, שְׁנֹאֲמַרְהָ בְּהֵן הַהַלְּקָה, אָבֿל בּוֹעֵל נָדָה טְוֹמָאָת מִשָּׂאוֹ הִיא דּוֹקָא בְּמִשָּׂא מִמִּשׁ שְׁנִינְיָא מְחֻמָּתוֹ וּמְכַחוּ, כְּמוֹ כָּל טְוֹמָאָת מִשָּׂא שֶׁל כֵּה"ת כּוֹלָה.

וּלְפ"ז הֵדֵר דִּינָא בּוֹעֵל נָדָה, דְּבִנְיָשָׂא מְקַצְתוּ חֲשׁוּב בְּאַמְת רַק מִשָּׂא מְקַצְתוּ, וְלֹא מִשָּׂא כּוֹלוֹ, דֵּהִשָּׂאָר שֶׁלֹּא נִישָׂא לִית בִּי תוֹרַת מִשָּׂא, וְכִמוּ בִכְה"ת כּוֹלָה דְּבִנְיָשָׂא מְקַצְתוּ לֹא נִישָׂא כּוֹלוֹ, אֲשֶׁר ע"כ מִמִּילָא דְּבּוֹעֵל נָדָה מִיחְשָׁבָא מִשָּׂא מְקַצְתוּ בְּאַמְת טְוֹמָאָת אֲבָרִים וְלֹא טְוֹמָאָת כּוֹלוֹ, וְהֶרְמֵב"ם לְטַעְמֵי דס"ל דְנֶדָה אִינָה מְטָמָאָה לְאֲבָרִים, ע"כ זֶהוּ שְׁכַתֵּב דְבוֹעֵל נָדָה צָרִיף דּוֹקָא שֶׁיִּשְׂאָנּוּ כּוֹלוֹ, וּמִשׁוּם דְּגַם בּוֹעֵל נָדָה כְּנֶדָה דִּינּוֹ מְטָמָא רַק כּוֹלוֹ וְלֹא מְקַצְתוּ כְּנֶדָה.

וְעֵינִין בְּרֵמֵב"ם פ"ג מְבִיאַת מְקַדָּשׁ ה"ל"ב שְׁכַתֵּב וז"ל שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁהִצְוֹרַע וְהִזָּב וְטָמָא מֵת שְׁלִשְׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד ת"ל בְּמִצְוֹרַע בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ וְכו' מֵה מִצְוֹרַע שְׁטוֹמָאָתוֹ חֲמוּרָה חֲמוּרָה שְׁלִיחוֹהוּ מְשִׁלּוּחַ חִבְרִיו אַף כָּל שְׁטוֹמָאָתוֹ חֲמוּרָה חֲמוּרָה שְׁלִיחוֹהוּ מְשִׁלּוּחַ חִבְרִיו לְפִיכָף מְשִׁלְּחִין אֶת הַמִּצְוֹרַע חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחֲנוֹת וְכו' מְפָנִי שֶׁהוּא מְטָמָא בְּבִיאָה מֵה שְׂאִין הִזָּב מְטָמָא, וּמְשִׁלְּחִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוֹת וְיולָדוֹת חוּץ לְשִׁתֵּי מַחֲנוֹת וְכו' מְפָנִי שֶׁהֵן מְטָמָאִין הַמְשֻׁכָּב וְהַמוֹשָׁב אֶפְּלוֹ מִתַּחַת הָאָבּוֹן מֵה שְׂאִין הַמֵּת מְטָמָא עכ"ל, וְקָשָׁה דֵּהִרִי בְּמַת לִיכָא שׁוּם טְוֹמָאָת מְשֻׁכָּבוֹת וְלָמָּה נִקְט הֶרְמֵב"ם דּוֹקָא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב שְׁתַּחַת הָאָבּוֹן דֵּהוּא זֶה דִּין אָבּוֹן מְסָמָא.

וְהֵנָּה דְבָרֵי הֶרְמֵב"ם הֵם מִהַסְפָּרֵי נְשָׂא דְאִיתָא שֵׁם חֲמוּרָה הִזָּב שֶׁהוּא מְטָמָא תַּחַת אָבּוֹן מְסָמָא מֵה שְׂאִין כּוֹן בְּמַת, אָכּוֹן הַסְפָּרֵי הִי' אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ עַל טְוֹמָאָת אָבּוֹן מְסָמָא שֶׁל טְוֹמָאָת מִשָּׂא, דְּעֲצָם טְוֹמָאָת מִשָּׂא אִיתָא גַם בְּמַת, וְכָל חוֹמְרָתוֹ שֶׁל זָב בְּזֶה: הִיא מֵה שְׁמִטָּמָא בְּאָבּוֹן מְסָמָא, אָבֿל הֶרְמֵב"ם דְּמְפָרֵשׁ לָהּ עַל טְוֹמָאָת אָבּוֹן מְסָמָא שֶׁל מו"מ צ"ע כְּנ"ל.

ובלא"ה צ"ע דברי הספרי, דהרי בנב איכא כמה חומרות ממת, שמשמא בהיסט ומטמא מו"מ, ולמה נקט הספרי דוקא לחומרא דאבן מסמא. אכן לפמש"כ דברי הספרי והרמב"ם מןושבים היטב, דהנה הרי גם בועל נדה שנה בשילוחו לט"מ, וכדתנן בנבים פ"ה מי"א דבועל נדה כטמא מת, ומפרש לה בפסחים דף ס"ח: דלמחנותם קאמר יעו"ש, ונהרי בועל נדה פנב לטמא מו"מ ולטמא בהיסט, אכן טומאת אבן מסמא לפמש"כ ליתא בבועל נדה, ונהו דנקט הספרי לחומרא זו של אבן מסמא שהיא שישנה פנב גם לגבי בועל נדה שישנה בשילוחו לט"מ.

ומזה סיג לדברינו, דלענן טומאת אבן מסמא שהיא מהלכה למשה מסיני, בועל נדה שנה לכל הטמאים, ואין דינו כנדה בזה, וכמש"כ. והנה בתו"כ פ' מצרע מרבינן לטמא אבן מסמא במשפכות ומושבבות, וצ"ע הך אבן מסמא במאי קאי, אם פשאין הנב נישא כלל על המו"מ, רק שהיא ע"ג אבל אינו נישא עליו, א"כ הרי טהור, וכדקי"ל דבעינן שישנא רובו על המשפב, ואם בנישא רובו עליו, א"כ הרי הוי משפב ומושב ממש, ובמאי נתחלק משאר משפכות ומושבבות דצריף ריבויא, הלא זהו עצם משפב ומושב, מה שהנב נישא עליהם, ואיזה תוספת דין יש באבן מסמא, וצ"ע.

והנה תרי דיני יש במשפכות, חדא דאינו נעשה מו"מ אלא בנשיאת רובו, והוא זה מעצם שם משפב דאינו נחשב משפב אלא בשנישא רובו, ועוד דאפילו אם הנה משפחין שישחול בי שם משפב, אבל הרי קי"ל דנדה אינה לאברים, וא"כ אין בו טומאת משפב כי אם פשכל הנב נישא עליו, ויש פאן טומאת משפב מהנב פולו, אבל כל שנישא רק מקצתו א"כ הרי אין פאן מטמא שלם לענן המשפב, וטהור משום הדין דנדה אינה מטמאה לאברים.

ונ"מ בין הנד תרי דיני, דאי משום דין שם משפב שאינו אלא בנשיאת רובו, א"כ ברובו סגי, דכל שנישא רובו שם משפב בי, משא"כ משום הדין דאינה מטמאה לאברים, א"כ בעינן לטומאת המשפב דוקא לכולי זב, דכל שאינו פולו הרי הוי בכלל אברים דאינן מטמאין.

ולפ"ז הרי ניחא הא דמרבינן אבן מסמא במו"מ, דנ"מ לענן דנטמא בנשיאת רובו של הנב, דאלא"ה הרי בעינן דוקא פולו משום דינא דנדה אינה לאברים. אלא דצ"ע מה מועיל הדין דאבן מסמא לענן הדין דנדה אינה מטמאה לאברים, בשלמא בטומאת משא מועיל הדין דאבן מסמא דא"צ עצם נשיאת החפץ רק שיהא ע"ג, וממילא דכשהוא תחת מקצתו ה"ה תחת פולו, ויש פאן דין משא על הנב פולו, אבל במו"מ, דארף דמרבינן לדין אבן מסמא, אבל הרי עכ"פ בעינן דוקא לעצם מעשה המשא, וא"כ המקצת שאין בו מעשה המשא לית בי תורת מו"מ, דוגמת משא של כה"ת דנישא מקצתו לא נישא פולו, א"כ סוף סוף דין אברים בי, ומאי מהני דין אבן מסמא להדין דנדה אינה מטמאה לאברים, וצ"ע.

אכן נראה, דמלבד הסברא דכשהוא תחת מקצתו הרי הוא ממילא תחת פולו עי"ז המקצת, אלא דגם בעצם הדין של אבן מסמא נאמר דמקצת הנב מועיל כפולו, ויסודו הוא על דינא דנדה אינה מטמאה לאברים, וע"ז אמרינן דכ"מ דאי תרבי טומאת אבן מסמא ישנה לאברים, וגם מקצתה מטמאה.

אֲשֶׁר ע"כ מו"מ ומשׂא נְהִיט דְאִתְרַבּוּ בְּהוּ אֲבָן מְסָמָא בְּבַנְיָן אָב לְכָל הַנְּיֻשָׁאִין אִיתְנָהוּ לְאַבְרָיִם, מִשׂא"כ מַגְע וְתוֹף כ"ח דְלָא אִתְרַבּוּ לְאַבְן מְסָמָא אִית בְּהוּ הֵךְ דִּינָא דְאִינְהּ לְאַבְרָיִם, וְכִינּוּן דְבְּמַגְע הָרִי מַגְע מְקַצְתוּ הָרִי מַגְע פְּלוּן, א"כ מְמִילָא דְהֵךְ דִּינָא דְאִינְהּ מְטַמְאָה לְאַבְרָיִם לִיתְנִי רַק בְּטֻמְאַת תּוֹף שֶׁל כ"ח, וְהֵן הֵן דְבְּרֵי הַרְמְב"ם דְּנִקְט לְהֵךְ דִּינָא דְנִדָּה אִינְהּ מְטַמְאָה לְאַבְרָיִם רַק בְּטֻמְאַת תּוֹף שֶׁל כ"ח וְלֹא זוּלַת, וְכַש"נ.

וְנִרְאָה דְהָכִי מִתְבָּאָר גַּם מְהָא דְתַנּוּן בְּזַבִּים פ"ד מ"ז הִי יוֹשֵׁב ע"ג הַמְטָה וְד' טְלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רְגְלֵי הַמְטָה טְמֵאוֹת מְפַנֵּי שְׂאִינְהּ יְכוּלָה לְעַמּוֹד עַל שְׁלֹשׁ ר"ש מְטָהָר, וְנִטְעָמָא דַּת"ק מְבֻנְאָר בְּשִׁבְתָּ דָף צ"ב מִשׁוּם דְּזַהוּ דִּין דִּין בְּכַה"ת דְּכָל שְׂזָה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל פְּלוּי מַעֲשָׂה קַעְבִּיד, וְע"כ גַּם הֵכָא נִחְשָׁב שְׂזָהּ גַּם הֵכָא נִחְשָׁב עַל פְּלוּם, וְר"ש לְטַעְמֵי דַּס"ל גַּבֵּי שִׁבְתָּ דְבָזָה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל פְּלוּם פְּטוּרִים, וְע"כ גַּם הֵכָא אִין הֵזַב נִיּוּשָׁא עַל כָּל אֲחָד בַּפ"ע.

וְלִכְאוּרָה צ"ע, נְהִי דְמוּעִיל הָא דְזַה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל לְהַחֲשֵׁב נִיּוּשָׁא עַל כַּאו"א, אָבֵל לְעַנְיָן הַדִּין דְּנִדָּה אִינְהּ מְטַמְאָה לְאַבְרָיִם הָרִי קִשָּׁה מַה מוּעִיל הָא דְזַה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל, הֵלֵא זַהוּ דִּין בַּפ"ע בְּהֵזַב גּוּפְנִי דְבְּעֵינּוּן לְכוּלִי זַב לְעַנְיָן הַטֻּמְאַתָּה, וְלִזְה לֹא שְׂיִיךְ פְּלֵל צִירוּפָא דְזַה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל, וְא"כ אֲכַתִּי אִיךְ מִתְטַמְאִין הֵלֵא אִין הֵזַב מְטַמְא לְאַבְרָיִם, וְצ"ע.

אֵלָא וְדַאי מְנוֹכְרַח הַדְּבָר כַּמִּש"כ, דְּלְעַנְיָן הַדִּין דְּנִדָּה אִינְהּ מְטַמְאָה לְאַבְרָיִם מוּעִיל דִּין אֲבָן מְסָמָא דְאִתְרַבּוּ בְּמו"מ דְּבְּמַקְצַת הֵזַב סָגִי, וְכָל הַדִּין דְּבְּעֵינּוּן רְוּבּוּ הוּא רַק מִשׁוּם עֲצָם שִׁם מִשְׁכָּב דְּבְּעֵינּוּן שְׂיֻשָׁא רְוּבּוּ עֲלִיו, וְנִמְצָא דְאִינוּ דְנִין הֵכָא רַק לְעַנְיָן שִׁם מִשְׁכָּב וְלֹא לְעַנְיָן הַטֻּמְאַתָּה, וְשִׁפִּיר תַּנּוּן דְּכָל שְׂזָה אִינוּ יְכוּל וְזַה אִינוּ יְכוּל מְצַטְרְפִי שְׂיַחְוִיל עַל פְּלוּהוּ דִּין מִשְׁכָּבוֹת, וּמְמִילָא דְכוּלָן טְמֵאִין, וּמְנוּשָׁב הֵיטֵב דַּעַת הַרְמְב"ם דְּהַדִּין דְּנִדָּה אִינְהּ מְטַמְא לְאַבְרָיִם הוּא רַק בְּאוּרִי פְּלִי חָרַס, וְכַש"נ.

הַלְכוֹת אַבוֹת הַטֻּמְאַת פ"ג הַל"א נְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוֹר מְטַמְא מִן הַתּוֹרָה, מְפִי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ שְׂזָה שְׂנַאָמַר וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִילָה וְכו' אִינוּ מְדַבֵּר אֵלָא בְּאוּכַל נְבִילַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בְּלִבָּד וְכו' וְכִיצַד הִיא טֻמְאַתָּה אִינְהּ מְטַמְאָה לֹא בְּמַגְע וְלֹא בְּמִשָּׂא וְלֹא פְּשִׁיא בְּתוֹף הַפָּה אֵלָא בְּתוֹף בֵּית הַבְּלִיעָה שְׂנַאָמַר וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל אִינְהּ מְטַמְאָה אֵלָא פְּשִׁיא בְּבֵית הַנֶּפֶשׁ וְזַה שְׂנַאָמַר תֹּאכַל לַתַּת שְׂיַעוּר לְטֻמְאַתָּה פְּשִׁיעוּר אֲכִילָה שְׂהוּא פְּזִיַת עַכ"ל, דִּין זַה דְּבְּעֵינּוּן פְּזִיַת מְבֻנְאָר בְּזַבְּחִים דָּף ע' דְאִיתָא שִׁם וְר"מ הִיא נְבִילָה מֵאֵי עֵבֶיד לִי לְשִׂיעוּר אֲכִילָה בְּכַזִּית וְתִפּוֹק לִי מְקַרָא קְמָא מְדַאֲפְקִי רַחֲמָנָא בְּלִשׁוֹן אֲכִילָה חַד לְשִׂיעוּר אֲכִילָה בְּכַזִּית וְחַד לְשִׂיעוּר אֲכִילָה בְּכַזִּי אֲכִילַת פָּרַס, וְלִפִּי"ז הָרִי קִשָּׁה עַל הַרְמְב"ם שְׂהַשְּׂמִיט לְהֵךְ דִּינָא דְמַצְטַרְף בְּכַזִּי אֲכִילַת פָּרַס וְכַמְבֻנְאָר בַּגַּמ', וְצ"ע.

וְנִרְאָה לְוֹמַר בְּזַה, דְּהַנְּה מְבֻנְאָר הֵכָא בְּדְּבְּרֵי הַרְמְב"ם דְּטֻמְאַת נְבִילַת עוֹף טְהוֹר הִיא בְּמִקּוּם בֵּית הַבְּלִיעָה, וְהָרִי בְּכָל אֲכִילוֹת דְּעֻלְמָא בְּכַה"ת הָרִי לִיכָא פְּלֵל מְקוּם מְסוּנִיִּים הִיכּוּן שְׂנַעֲשִׂית הָאֲכִילָה, כִּי אִם דְּעִיקַר דִּינּוּ הָרִי רַק דִּין מַעֲשָׂה אֲכִילָה, בְּמַה שְׂעוּשָׂה אֵת הַדְּבָר שְׂיַיָּהּ פְּלוּעַ וְנַאָכֵל, וְהֵכָא הָרִי תְּלִי לָהּ הַרְמְב"ם בְּדִין מְקוּם בֵּית הַבְּלִיעָה, וְגַם דְּהָרִי בְּכָל אֲכִילוֹת דְּעֻלְמָא הָרִי לְאַחַר הַבְּלִיעָה הִיא שְׂנַעֲשִׂית הָאֲכִילָה, וְכָל זְמַן שְׂהוּא בְּבֵית הַבְּלִיעָה אִין עֲלִיו עוֹד שׁוּם דִּין אֲכִילָה, וְכַמְבֻנְאָר בְּכַתְּוָבוֹת דָּף ל' ע"ב גַּבֵּי תְּרוּמָה דְּכֻשָּׂיָא

בבית הבליעה עוד אינו חייב עלי' משום אכילה דורות, ולאחר מקום בית הבליעה הלא כפר נחשב לאחר האכילה, וא"כ הא ממילא נמצא דבאמת אין פאל מקום שנעשה בו האכילה, פי אם דיש רק מעשה אכילה במה שעושה את הדבר בלוע ונאכל, וא"כ ה"ה בנבלת עוף טהור אם אף היתה טונמאת אכילה א"כ הרי לא ה' בזה ג"כ מקום מסויים בטונמאתה, פי אם דהנה חשיבא טונמאת מעשה, ומדפסק הרמב"ם דטונמאת נבלת עוף טהור היא במקום בית הבליעה, בע"כ ש"מ דדעת הרמב"ם דטונמאת אינה טונמאת אכילה, ורק טונמאת מקום, דכן הוא הגזה"כ בנבילת עוף טהור, שאם היתה במקום בית הבליעה שהיא מקום מעשה האכילה מטמאה, אבל לא דעצם מעשה האכילה הוא המטמא.

ובהכי מתבאר היטב לשון הרמב"ם שכתב ו"ל וזה שנאמר תאכל, ר"ל דהניא פרקא על מה שפסק מתחלה דטונמאתה אין בה דין טונמאת אכילה, רק במקום אכילה, ע"ז הוא דפרי' דהלא נאמר תאכל, ומת'ן זאת בד'רשת הגמ' דהקרא דתאכל בא להורות דשיעורה בכזית.

ולפי"ז הא ניחא מה שהשמיט הרמב"ם לה' דינא דמטמאה בכדי אכילת פרס, משום דההילכתא דבכא"פ לא נאמרה רק על עצם דין אכילה, משא"כ הקא דטונמאתה אינו תלוי' בדין אכילה עצמה, פי אם במקום אכילה, דבזה שהיא במקום אכילה היא מטמאה, ע"כ לית בה ה' דינא דבכא"פ, ודינה ככל טונמאות דעלמא דבעינן שיעורא בב"א.

אלא דהא גופא קשיא, דמאחר דבסוגיא דזבחים הרי מבואר דמצטרף בכדי אכילת פרס, ש"מ דטונמאה זו הניא טונמאת אכילה, ולמה פסק הרמב"ם דאינה רק טונמאת מקום בית הבליעה ולא טונמאת אכילה.

אכן בזה י"ל, דסמך על הא דדרשינן בספרא מקרא דנפש דאינה מטמאה אלא פשהיא בבית הנפש, הרי דסיום מקומה ועיקר דין בית הבליעה לא ילפינן כלל מקרא דתאכל ורק מקרא דנפש, וש"מ דאינה טונמאת אכילה.

וכן מהא דצריף קרא בספרא שם דאינה מטמאה דרף יציאתה, ג"כ ש"מ דטונמאתה אינה טונמאת אכילה, דעל דין אכילה פשיטא דיציאה אינה בכלל אכילה. אלא ודאי דהניא רק טונמאת מקום של בית הבליעה ולא טונמאת אכילה, וע"כ שפיר צריף קרא דנפש לסיים מקומה זה, וכן שפיר צריף קרא על זה שהיא במקום בית הבליעה דרף יציאתה דאינה מטמאה.

נהרי בסוגיא דזבחים איתא לה' דרשא דבכא"פ לר"מ, ומפרש הרמב"ם דאינך תנאי פליגי וס"ל דאינה טונמאת אכילה, וכדמוכח פן מהספרא שהבאנו. ויסוד לזה מהא דאיתא בגדה דף מ"ב אותו מקום של נבלת עוף טהור אביי אמר בלוע הוי ורבא אמר בית הסתרים הוי, הרי להדיא דמקום בית הבליעה עצמו דהוי מקום בית הסתרים לרבא זהו מקום טונמאתה של נבלת עוף טהור, וש"מ דלא הניא טונמאת אכילה, דבמקום בית הסתרים הרי ודאי דאפתי לא נעשית האכילה, ומדמטמאה מוכח פמו שכתבנו דאינך תנאי פליגי ארבי מאיר, ופסק הרמב"ם פנותיהו וכה' סוגיא, וכמו שנתבאר.

הלכות טומאת אוכלין פ"ב הל"ד וכן אם יבש האילן ובו פירות הרי הן פתלושין תאנים שיבשו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין במקומן עכ"ל, ובהשגות ז"ל אין דבר זה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בגמ' דחולין אבל אם יבשו בו פירות במקושר הרי הן פתחושרין עכ"ל, ובכ"מ שם ז"ל דהא בפ' העור והרנטב אמרינן אליבא דשמואל דכי תניא הרי הן פתחושרין לאו לענין טומאה וממילא משמע דלענין טומאה חשיבי תלושין וכו' עכ"ל, וכן מבואר להדיא בחולין דף קכ"ז דתאנים שצמקו באיביהן מקבלין טומאה משום דחשיבי פתלושין, וצ"ע.

ונראה דהראב"ד ג"כ לא השיג על תאנים שיבשו ורק על יבש האילן, והיינו משום דהראב"ד סובר לחלק בין יבש האילן ליבשו הפירות, ובמקום אבל אם יבשו בו פירות המנושר בהראב"ד שלפנינו צ"ל אבל אם יבש ובו פירות אשר לפ"ז הרי מבואר בדברי הראב"ד גופי' הך חילוקא, דכשיבשו הפירות מקבלין טומאה, וכשיבש האילן והפירות לא יבשו הרי הן פתחושרין ואינן מקבלין טומאה, וההשגה היא על מה שפתיב הרמב"ם דגם ביבש האילן מקבלין טומאה, וע"ז הוא שפתיב דזה לא נזכר בגמ', וכבר הדבר מבואר פן במל"מ שם.

והרי הא דכשיבשו הפירות הרי הן פתלושין, הא זה לא שייך רק לגבי פירות וטומאת אוכלין, אבל לענין דין מחובר בכל התורה הלא לא שייך כלל הך דינא דייבשו, אלא דינא לפרש בתרי גוונני, או דנימא דפירות שאני משאר דברים, דשאר דברים לא בטל חיבורן, ופירות משבישו נתבטל חיבורן, או דנימא דגם פירות לאחר שיבשו הרי הן אז כשאר דברים המחושרין, אלא דלענין דין מחובר האמור בטומאת אוכלין לא מועיל דין מחובר שבכל התורה, ורק דין חיבור פירות ודין זרעים בעינן, וכדילפינן לה בספרא שמיני מקרא דזרע זרוע, והוי דין מסויים של חיבור פירות, וע"כ כשיבשו נהי דעדיין הם פתחושרין אבל דין זרעים ודין חיבור פירות דבעינן בטומאת אוכלין שוב לית בהו, וע"כ מקבלין טומאת אוכלין.

ונראה דהראב"ד ס"ל דכל זמן שיש להן דין חיבור של כה"ת עדיין אינן מקבלין טומאה, ובע"כ דצ"ל דפירות שאני, דכשיבשו בטל מהן דין מחובר לגמרי, וע"כ מחלק דכל זה לא שייך אלא היכא שהפירות עצמן יבשו ואז בטל מהן חיבורן, משא"כ היכא שהפירות עצמן לא יבשו, והן מחושרין באילן, ורק שהאילן יבש, א"כ הרי הן עדיין מחובר לכה"ת פולה, וע"כ אין מטמאין טומאת אוכלין ג"כ, דבעצם הדין דין מחובר של טומאת אוכלין שונה לדין מחובר של כה"ת, וכן מבואר להדיא בלשוננו שפתיב אבל אם יבש ובו פירות במקושר, ר"ל דכיון שהפירות להאילן עדיין מחושרין הן, א"כ הא נשארין בדין מחובר של כה"ת ואינן מקבלין טומאת אוכלין ג"כ.

וילדעת הרמב"ם צ"ל, או דס"ל דגם פירות שיבשו עדיין הן נשארין בדין מחובר של כה"ת פולה, אלא דשאני דין מחובר האמור בטומאת אוכלין, דבעינן שיהא בו דין זרע, וכשיבשו בטל מהן דין זרע, וע"כ ליכא חילוקא בין יבשו הפירות או שיבש האילן, ובשניהם ליכא בהו דין מחובר של זרע, וע"כ מקבלין טומאה, או דנימא דס"ל דגם ביבש האילן בטל מהן דין מחובר לכה"ת פולה, ומשום דפירות שאני משאר דברים,

ולא ס"ל לחלק בין יבש האילן ליבשו הפירות, אלא דבכל גוונא לית בהו דין מחובר, וע"כ מקבלין טומאה.

והנה תנו בפ"א דמכשירין כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון או שסופו לרצון אע"פ שאין תחלתו לרצון ה"ז בכי גופן, וברמב"ם בפ"ב מהל' טומאת אוכלין ז"ל כל משקה שנפל על האוכל בתחלה ברצון בעלים אע"פ שאין סופו ברצון או שהיה סופו ברצון ואין תחלתו ברצון הכשיר, נפל שלא ברצונו אינו מכשיר, ובהשגות שם ז"ל לא תימא שנפל על האוכל בתחלה ברצון אלא שאם רצה בו תחלה לשום דבר תלוש אע"פ שנפל על האוכל שלא לרצון ואין בו רצון לא בתחלה ולא בסוף הרי הוא מכשיר עכ"ל, וטעם מחלקותן מבואר, דדעת הרמב"ם היא דהיגין שני דינים, חדא תלישת המשקין, דבעינו שיתלשו לרצון, וכדדרשינו בספרא שמיני מקרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי, דבעינו דוקא שיתלשו לצורך תלוש, דהיינו לרצון של צורך תלוש, וילפינו מיני' דכל מים שנתלשו שלא לרצון אינם בכלל משקה המכשיר כלל, ועוד בעיקר ההכשר בעינו שיהיו המים על הפירות ג"כ דוקא לרצון, וכדדרשינו וכי גופן דומיא דכי יתן דילפינו מיני' שיהא עיקר הכשר הפירות דוקא לרצון, וע"כ ס"ל להרמב"ם דתרתיה בעינו, תלישת המים לרצון, ונתינתן על הפירות לרצון, והמשנה דתחלתו אע"פ שאין סופו אע"פ שאין תחלתו מפרש הרמב"ם דקאי על נתינת המים על הפירות, דסגי או שהיה לרצון בשעת נתינה או אח"כ בשעה שהיה משקה טופח עליהו, והראב"ד מפרש דתחלתו האמור במשנה היא תלישת המים, וסופו הוא נתינתן על הפירות, דבחדא מינייהו סגי, ואע"ג דילפינו להו מתרי קראי, מ"מ מהניא חדא מינייהו, משום דדעת הראב"ד היא דהא דדרשינו וכי יתן דומיא דכי יתן הוא ג"כ בתלישת המים, אלא דתרי גווני תלישה הו, או תלישתן מקרקע דילפינו מקרא דוכל משקה אשר ישתה בכל כלי, או תלישתן אח"כ בנתינתן על האוכלין, וזהו דילפינו מקרא דוכי יתן דומיא דכי יתן דבעינו שתהא תלישה זו לרצון, וכיון דתרי גווני תלישה הו ע"כ סגי בחדא מינייהו.

והכי מבואר לקמן בהל"ג שפתי הרמב"ם ז"ל משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון אינן מכשירין לפיכך אדם או כלים או פירות שנבללו במשקין ונתלשו שלא ברצון אע"פ שנגעו אוכלין באותן משקין ברצון לא הוכשרו שהרי אותן המים שלא לרצון נתלשו וכאילו הו עדיין בקרקע שאינן מכשירין עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל ואילו היו בקרקע ונתלשו משם לרצון ונתינתן על האוכלין הלא הו מוכשרין וגם אלו כמו כן מוכשרין עכ"ל, ור"ל דגם אלו הרי בשעה שנגעו בהו האוכלין הנתלשו ממקומן על האוכלין, וממילא דהו תלושין לרצון דמכשירין.

ולדעת הרמב"ם ז"ל, דנ"מ להיכא שנגעו בהו אוכלין כשהו במחובר והיתה אז מחשבה לרצון ואח"כ כשנתלשו לא היתה בהו מחשבת רצון, דלענין דין נתינתם על האוכלים דילפינו מפי יתן נראה דמהניא מחשבתו שמקודם שהיתה בשעת חיבורם, לענין זה דכשנתלשו והיה משקה טופח עליהו הוכשרו, דהמחשבה הראשונה הועילה שהמשקים הם לעולם על הפירות ברצון, משא"כ לענין דין תלישת המים דילפינו מקרא דוכל משקה, הרי בעינו שיהא לרצון בשעת תלישה, ולא מהניא מחשבתו הראשונה, וגם

דבמחשבתו הראשונה לא היתה פנונת תלישה כלל, וא"כ הרי שפיר יכול להיות שנתנת המים על האוכליו יהיה לרצון ודין תלישתו יחשב שלא לרצון.

וגם דיוכל להיות באופן שנתנת המים היתה רק סופה לרצון, דחשיבא נתינה לרצון, ותלישה אין בהם לרצון, כיון דכבר הם על האוכלים מתחלה עוד קודם מחשבתו. וגם דהרי י"ל דבנגיעת האוכלין להמים כ"ז שהמים במקומן לא מיחשבא תלישה כלל, וא"כ אם אח"כ היתה תלישתו שלא לרצון אינו מכשירין משום דהוינו תלושין שלא לרצון.

אשר ע"כ שפיר פסק הרמב"ם דאע"פ שנתנו המים על האוכלין לרצון אם אף נתלשו שלא לרצון אינם מכשירין, כיון דמציינו הרבה גונוי דיוכל להיות שאע"פ שנתנו על הפירות לרצון מ"מ לא נתלשו לרצון.

והראב"ד חולק וס"ל דלא מציינו גונוא שתהא נתינה לרצון בלא תלישה לרצון, וכל מחשבת נתינה הויא גם מחשבת תלישה, וזהו שהשיג דכיון שנתנו על האוכלין לרצון, ממילא הויא גם תלישה לרצון ומכשירי.

ולפ"ז הא בע"כ מוכרח לדעת הראב"ד, דהוה דינא דנתינה לרצון ותלישה לרצון חד מילתא הוא, דהרי הראב"ד הא סובר דכל שנתלש לרצון מכשיר גם בלא נתינה לרצון, וגם סובר דכל נתינה לרצון חשיבא גם תלישה לרצון, וממילא דלא צריכינו כלל להנתינה לרצון שבו, דהא מכשיר גם משום תלישה לרצון, וא"כ הוה דינא דנתינה לרצון היכא משכחינו לי, כיון דלעולם הוא מכשיר משום תלישה לרצון, אלא ודאי מוכרח לדעת הראב"ד דהוה דינא דתלישה לרצון ונתינה לרצון תרוננייהו חד דינא הוינו, דבעינו רצון בהכשר מים, והיינו כמש"כ למעלה בדעת הראב"ד.

והנה הא קי"ל דרק תלוש מקבל הכשר ולא מחובר, ולדעת הראב"ד הרי מבואר דדין מחובר זה הוא חד דינא עם דין מחובר של כה"ת פולה, דהרי לדעת הראב"ד נאמר בקרא דוכי גופן דכשחשב שיומן המים על דבר המקבל הכשר חשוב זה מחשבת תלישה על המשקין, ומשום דבעינו בתלישת משקין שיחשב לצורף תלוש.

ובהו קרא הא נכלל גם הוה דינא של דבר המקבל הכשר, דרק תלוש הוא מקבל הכשר ולא מחובר, וכדאייתא בתורת פהגים פ' שמיני וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע וגו' וכי גופן מים על זרע וגו' יש לי בענין הנה זרעים טמאים וזרעים טהורים מחוברין לקרקע ותלושין מן הקרקע וכו', וא"כ הא נמצא דנאמר בזה דכשחשב לצורף דבר המקבל הכשר הויא תלישה משום דהויא מחשבה לצורף תלוש, אשר להדיא מבואר מזה דדין מחובר ותלוש של קבלת הכשר ודין מחובר ותלוש של תלישת משקין חד דינא להו, והרי גבי תלישת משקין הא תנו להדיא דבשביל שידח הפותל אינו בכי גופן ובשביל שיתודח הקערה ה"ז בכי גופן, הרי דלגבי תלישת משקין דבעינו לצורף תלוש הוא תלוש הנאמר בכל מקום, ומחובר שבו היינו מחובר שבכ"מ, וממילא דגם בדין קבלת הכשר תלוי ג"כ בדין מחובר ותלוש שבכ"מ.

אשר על פו להכי הוא שסובר הראב"ד דגם לענין קבלת טומאה הא דמחובר אינו מקבל טומאה תלוי ג"כ בדין מחובר של כה"ת, דאחרי שציינו דדין זה דמחובר ותלוש נוהג בין בקבלת טומאה ובין בהכשר, ממילא הדין נותן דשיון הו להדדי, וכדאייתא בחולין

דף קי"ח ע"ב דהכשר תחלת טומאה הוא, ולהכי הוא שחילק דכשיבש האילן והפירות עדיין לחין אינו מקבלין טומאה, פינן דאפתי הפירות מחוברין להאילן, ואית בהו דין מחובר של כה"ת פולה, דטהור בקבלת טומאה, משא"כ לדעת הרמב"ם הרי נתבאר דלא נאמר בהקרא דוכי יתן פלל מדין תלישת משקין, ורק דין קבלת הכשר לחוד הוא דכתיב בי, וא"כ לא מצינו פלל שיהא שניף דין מחובר של קבלת הכשר לדין מחובר של תלישת משקין, ולא לדין מחובר של כה"ת, ושפיר נוכל לומר אליבין דדין מחובר האמור בקבלת טומאה וקבלת הכשר תלוי רק בדין זרוע, פינן דהוי דין מסויים בטומאת אוכלין, ויילפינן לה מקרא דאשר יזרע, וכמבואר בתורת פהנים, ושפיר נוכל לומר אליבין כמש"כ למעלה, דלהכי לא מחלק בין יבש האילן ליבשו הפירות, פינן דגם ביבש האילן פסקה יניקתו ושוב אינו בכלל זרוע.

אלא דדעת הרמב"ם בלא"ה ניקח, די"ל דס"ל דפירות שאני משארי דברים, ובפירות כל שפסקה יניקתו שוב אין בהם דין מחובר, ונחשיבי בתלושין בכ"מ, וכש"נ. פ"ז הל"ה הנצוצה אינו חיבור וכו', וכן הקטפרס שיש עליו משקה טופח אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון לא לטומאה ולא לטהרה, אבל המשקין שבאשפון פולן חיבור לטומאה ולטהרה עכ"ל, והוא מהא דתנן בטהרות פ"ח הנצוצה והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה.

ויקצת יש לדקדק, דבקטפרס הא גם בלאו טעמא דמשקה טופח ג"כ לא הוי חיבור, וכדתנן בהמשנה שהבאנו, ולמה לא נקט הרמב"ם הך דינא דקטפרס היכא דאיכא טופח להטפית. אכן נראה דגם הך טופח שהזכיר הרמב"ם ג"כ פוננתו על טופח להטפית, וכאשר פן נמצא לשון זה בהרמב"ם לעיל בפ"ב מהל' טומאת אוכלין הכ"ח, ושם מבואר דהך טופח שהזכיר שם הוא טופח להטפית יעו"ש, וע"כ גם הכא יתפרש פן.

אלא דהא צ"ע למה השמיט הא דתנן דמשקה טופח לא הוי חיבור, דהוי דין בפ"ע בלאו הך טעמא דנצוצה וקטפרס. וכמבואר בגיטין דף ט"ז יעו"ש, וצ"ע.

האנמנם דבפי"א מהל' מקנאות פסק שם הרמב"ם דמשקה טופח לא הוי חיבור לענין נטילת ידים, אכן אפתי צ"ע דבעיקר דין טומאה וטהרה דנשנית במשנתנו השמיטו הרמב"ם, וצ"ע. והנה בגיטין דף ט"ו בעי אילפא ידים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין וכו' והאמרי דבי ר' ינאי ידים אין טהורות לחצאין.

ל"צ דאיכא משקה טופח וכו' והתנן הנצוצה והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור וכו' ל"צ דאיכא טופח להטפית, הא נמי תנינא טופח להטפית חיבור דילמא לענין מקנאות ור' יהודה היא דתנן מקנה שיש בו ארבעים סאה מכוננות וירדו שנים וטבלו בזאח"ז ראשון טהור והשני טמא, ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור, וקשה דהיכן מצינו פלוגתא דר"י ורבנן לענין חיבורא דטופח להטפית, והרי פלוגתאיהו הא הויא לענין אם אמרינן גוד אחית וכגון בנצוצה וקטפרס, אבל הכא דאיירינן לענין חיבורא דטופח להטפית מאי שייכות הוא הך דר"י לכאן.

והנראה מוכרח מזה, דבאמת כל דהוי באשפון לא צריכינן פלל לדין חיבור. ורק דכל שהמים הם ביחד הרי הן ממילא מחוברין ועומדין, וע"כ ממילא לא בעינן באשפון

טופח להטפית ג"כ, דזה הא הוי שיעורא הנאמר בדין חיבור, ובמקום שמחוסר חיבור, ולא באשפון, ולא שינה שיעורא דטופח להטפית לענגן חיבור, כי אם בנצוק וקטפרס, דאינו מחוברין ממילא, וצריכינו בהו לדין חיבור, בזה הוא דבעינן השיעור של טופח להטפית, וכינן דקי"ל דנצוק וקטפרס אינו חיבור ולא מהניא להו שום חיבור, א"כ לא משפחין הך שיעורא דטופח להטופח, אלא או בנט"י דשם מהני גם חיבור של קטפרס, ובעינן בזה טופח להטפית, או לר"י לענגן מקנאות, דס"ל דאם הוי רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור, ומבואר בחגיגה דף י"ט טעמא משום דאמרינן גוד אחית, ומועיל זאת שיחול דין חיבור גם בקטפרס, דשם פינן דאינו באשפון צריכינו בי לדין חיבור, ונשפיר בעינן בי שיעורא דטופח להטפית ולפ"ז זהו דמיתתי הגמ' מתחלה מהא דתניא טופח להטפית חיבור, והך ברייתא קיימא אמתני' דהנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור, וא"כ בע"כ דקיימא בנט"י דמהני בי חיבור של קטפרס, דבעינן אחר לא יוכל להיות כלל הך שיעורא דטופח להטפית האמור לענגן קטפרס, פינן דקטפרס אינו חיבור, וש"מ דינדים טהורות לחצאין, ודחי דילמא לענגן מקנאות ור"י היא, וא"כ אע"ג דקטפרס אינו חיבור מ"מ במקום גוד אחית שפיר הוי חיבור, ובזה הוא דצריכינו שיעורא דטופח להטפית, פינן דהוי חיבור של קטפרס, אכל אה"נ דינדים אין טהורות לחצאין.

ועכ"פ הא מבואר מהסוגיא דגיטין דמוקי לה כר"י, דשיעורא דטופח להטפית הוא רק בחיבור של קטפרס, אכל באשפון הוי חיבור ממילא, וגם בכ"ש בלא טופח להטפית סגי, וע"כ זהו שהשמיט הרמב"ם הך דינא דמשקה טופח אינו חיבור, פינן דפסק פתכמים דלא ס"ל הך דגוד אחית, ולעולם קטפרס אינו חיבור, וכמבואר ברמב"ם פ"ח ממקנאות הל"ח והי"ב, וע"כ ממילא דליתא כלל אליבין' לכל הך דינא דבעינן טופח להטפית, ואף לגבי דינדים דחיבור הוי חיבור של קטפרס ואית בהו דין חיבור, בזה הוא שהביא הרמב"ם להך שיעורא דטופח להטפית ונהנה י"ל עוד בבבאור הסוגיא, דהנה הרי הקשו בתוס' שם דאיך קאמר הגמ' דהך דטופח להטפית חיבור הוא לענגן מקנאות, וקלא קי"ל דעירוב מקנאות כשפופרת הנאד ולא סגי בטופח להטפית לחוד עיי"ש.

והנה במקנאות פ"ו תנן מטהרין את המקנה העליון מן התחתון וכו' ביצד מביא סילון וכו' ומושכו ומשיקו אפילו כשערה דיו, ועיין בר"ש שם שהקשה דהלא עירוב מקנאות כשפוח"נ ואיך תנן הך דאפילו כשערה דיו, ותירץ דלענגן טהרת שאיבה שהיא מדרבנן הקילו, אכן צ"ע דהרי דין השקה נאמר גם לענגן טהרת מים טמאין, דזה הא הוי דאורייתא, וא"כ אמאי לא בעינן בזה כשפוח"נ, וצ"ע.

ואין לומר, דכל הך דינא דכשפוח"נ לא נאמר רק לענגן דין מקנה, אכל לענגן דין טהרת מים טמאין ע"י השקה לא שינה כל הך דינא דכשפוח"נ, ז"א, דהרי גם זה דמים טמאים נטהרין ע"י זריעה יסוד דינו הוא משום דנעשו מקנה, וכדילפינן לה מקרא דמקנה מים יהי טהור, וכן מבואר להדיא בפסחים דף י"ז דרביעית מים בקרקע טהורים משום דחזו להטביל בהו מחטין וצינורות, הרי להדיא דדין טהרת מים שפקרקע הוא רק ברביעית דהוא שיעור מקנה, וזהו הדין מה דנטהרין ע"י השקה, משום דהו עצמן נעשו מקנה, וא"כ הלא עיקר דינו הוא דין מקנה, וא"כ הא צריף להיות בזה דינא דעירוב מקנאות כשפוח"נ.

וגם דבאמת הך דינא דכשפואה"נ אינו דין מסונים בדין מקנה, דהרי גם גבי קידוש מי חטאת איפא הך שיעורא, וכדתנן בפ"ה דפרה מ"ח שתי שקתות שבאבן אחת קדש אחת מהן המים שבשני' אינן מקודשין, היו נקובות זו לזו כשפואה"נ וכו' וקדש את אחת מהן המים שבשני' מקודשין, הרי להדיא דהך שיעורא דכשפואה"נ הוא דין בכה"ת, דאם יש כשפואה"נ חשיבי מעורבין יחד, וא"כ הא צ"ע דמ"ש דלענן השקה לא בעינן כשפואה"נ, וצ"ע.

והנראה לומר בזה, דבאמת תרי שיעורי ודינים נפרדים גינהו מד"ת בכה"ת, דין עירוב, ודין חיבור, ודין טופס להטפיח הוא שיעור בדין חיבור, והיכא דצריכין לדין עירוב הוי שיעורו כשפואה"נ, וזהו הדין דעירוב מקנאות פשפופרת הנאד משום דלצרף שני מקנאות יחד שיהיו חשובין חד מקנה ויהא בהם שיעורא דמ' סאה לא סגי בדין חיבור לבד מה שהמים מחוברין זל"ז, כי אם דצריכין לדין עירוב, וע"ז הוא דנאמר הדין דעירוב מקנאות פשפופרת הנאד, וכן לענן קידוש מי חטאת דבעינן שיחול הקידוש מאחד לחבירו ג"כ צריכין לדין עירוב, ולא סגי בחיבור לבד, וע"כ צריכין כשפואה"נ, דזהו שיעור עירוב, משא"כ לענן דין השקה של שאובין וטהרת מים טמאים, דלא צריכין כלל לצרפו ליטר המקנה, ועיקר דין טהרתו והפקעת שם שאיבה שבהו הוא רק במה שחל עליהו בעצמן שם מקנה, בזה לא צריכין לדין עירוב, ורק דין חיבור לבד, דכל המחובר למקנה חל בי' שם מקנה, וממילא דפקע מינ' דין שאיבה ונטהר מהגזה"כ דמקנה מים יהי טהור, וע"כ שפיר סגי בזה בטופס להטפיח, דזהו שיעורא דחיבור.

והנראה דכדברינו מבואר במשנה דמקנאות פ"ו עוקת המערה אין מטבילין בה אלא א"כ היתה נקובה כשפואה"נ, אר"י אימתי בזמן שהיא מעמדת עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא, ולכאורה צ"ע, ממ"נ אם היא חשובה הפסק הך מחיצה שאינה יכולה לעמוד א"כ ליבעי כשפואה"נ, ואם לא חשיבא הפסק א"כ אפילו כ"ש לא גיבעי, אכן לפי דברינו הרי ניחא, דבאמת הפסק מחיצה ליכא, אלא דאפילו בלא הפסק מחיצה מ"מ בעינן שיהיו המים נוגעין זב"ז ושיהיו חשובין מחוברין זל"ז, דהרי גם אם חלוקין הן בלא הפסק מחיצה ג"כ לא מצטרפי, וכל דין הפסק מחיצה לא שייך רק לענן דין עירוב, דבליכא מחיצה המפסקת א"כ כל שהמים מחוברין יחד הרי הן חד מקנה, ובעינן רק שיהיו מחוברין יחד, וע"כ שפיר סגי בכ"ש, וכש"נ דלדין חיבור לא בעינן פשפופרת הנאד, אבל כ"ש מיהא בעינן, דאלא"ה לא הויין מחוברין כלל, וזהו דתנן דמטבילין בה אשר לפ"ז נראה דזהו ביאור הסוגיא דגיטין דמוקי להך דטופס להטפיח חיבור לענן מקנאות וכו' דאית לי' גוד אחית, משום דבאמת הרי לא משפחת לה כלל השיעור דטופס להטפיח לענן צירוף מקנאות, פינן דלעולם הרי צריכין לדין עירוב, וא"כ הא לעולם בעינן כשפואה"נ, וכקושית התוס', וזהו דקאמרה הגמ' ור"י היא ומשום דינא דגוד אחית, דנראה דהדין דגוד אחית לא מהני רק לענן דין עירוב, דבעינן שיהיו נחשבים פחד, ובזה הוא דמועיל גוד אחית, משא"כ לענן דין חיבור לא מהניא כלל הך דגוד אחית וכמוכח, אלא דבהיו רגליו של ראשון נוגעות במים הרי באמת איכא חיבור, פינן דהמים נוגעין זב"ז, ולא חסר שם רק דין עירוב לבד, וע"ז הוא דנאמר דין גוד אחית, וזהו דקאמרה הגמ' דהך שיעורא דטופס להטפיח לענן צירוף מקנאות לא משפחת לה רק לר"י ובאופן דאמרינן גוד אחית, דמועיל זאת לענן דין עירוב, ומ"מ חיבור מיהא

בְּעֵינָיו, וְשֵׁם הוּא דְנֶאֱמַר שְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ חִיבוּר, וְנִיחָא קוֹשְׁיַת הַתּוֹסֵ' מְהָא דְעִירוּב מְקַנְאוֹת כַּשְׁפוּה"נ, וְכַש"נ.

וּלפ"ז הָרִי נִסְתַּרְהּ הוֹכְחַתְנֵנוּ מִהַסְנוּגְיָא מְהָא דְמוֹקִי לָהּ דְנוֹקָא כַּר"י וּבְגוֹנוֹנָא דְגוּד אַחִית דְבִאֲשְׁפּוֹרָן לֹא צְרִיכֵינוּ לְדִין חִיבוּר, כִּינֵן דְהָא דְמוֹקִי לָהּ כַּר"י הוּא מְטַעֲמָא דְעִירוּב מְקַנְאוֹת כַּשְׁפוּה"נ וְכַש"נ.

וְגַם עֲצָם הַחִילּוּק שְׁפַתְבְּנוּ דְגוּד אַחִית מוֹעִיל שְׁיַחּוּל דִּין חִיבוּר גַּם בְּקַטְפָּרְס, אֲבָל מ"מ חִיבוּר בְּעֵינָיו, ג"כ לַפ"ז אֵינּוּ, דְבִאֲמַת גוּד אַחִית מוֹעִיל בְּקַטְפָּרְס לְמִשְׁנֵי לְכָל מְיָלִי בְּאֲשְׁפּוֹרָן, וְרַק דְחִיבוּר בְּעֵינָיו גַּם בְּאֲשְׁפּוֹרָן, וְנִסְתַּרִים כָּל דְבָרֵינוּ שְׁפַתְבְּנוּ בְּדַעַת הַרְמַב"ם.

אֲכַן נִרְאֶה דְאִפְּלוּ אִם נִפְרַשׁ כּוּ ג"כ מְוַכְרְחִים דְבָרֵינוּ דְבִאֲשְׁפּוֹרָן לֹא צְרִיכֵינוּ לְדִין חִיבוּר, דְאִפְּתִי קִשְׁיָה הַסְנוּגְיָא לְמָה מוֹקִים לָהּ כַּר"י וּבְקַטְפָּרְס, וְהִלָּא גַם לְרַבְּנָן שְׁפִיר מְשַׁכַּחַת לָהּ בְּמַקְנְאוֹת שְׁיַעוּרָא דְחִיבוּר, בְּעוֹקַת הַמְעָרָה שְׁהַבְּאֵנוּ דְסָגִי בְּחִיבוּר לְבַד, וְלָמָּה צְרִיךְ הַגַּמ' לְאוֹקְמֵי דְנוֹקָא כַּר"י, וְע"כ מְוַכְרַח לֹא מְרַשׁ גַּם לַפ"י פִּירוּשׁ זֶה כַּמֶּש"כ דְבִאֲשְׁפּוֹרָן לֹא צְרִיכֵינוּ לְדִין חִיבוּר וְלִשְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ כָּלָל, וְכָל דִּין חִיבוּר שֶׁל טוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ הוּא רַק בְּנִצּוּק וּקַטְפָּרְס וּבְגוֹנוֹנָא דְגוּד אַחִית וְכַמֶּש"כ לְמַעְלָה, וְבַע"כ דְאִתְיָא רַק כַּר"י.

אֲלֵא דְקִשְׁיָה עַל דְבָרֵינוּ, דְבַמְתַּנִּי הָא תַּנּוּ דְמִשְׁקָה טוֹפְסָה אֵינּוּ חִיבוּר לֹא לְטוֹמְאָה וְלֹא לְטַהָרָה, וְלַפ"י דְבָרֵינוּ הָרִי לֹא מְשַׁכַּחַת לָהּ כָּלָל הֵךְ דִּינָא לְעַנְיָן טוֹמְאָה, דְבִאֲשְׁפּוֹרָן הָרִי גַם מִשְׁקָה טוֹפְסָה חִיבוּר, דְהָרִי הוּן מְחַוְּבִין וְעוֹמְדִין מִמִּילָא, וְלִית בְּהוּ דִינָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ, וּבְנִצּוּק וּבְקַטְפָּרְס הָרִי גַם בְּטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ לֹא הוּי חִיבוּר, וְהֵךְ דִּינָא דְגוּד אַחִית לַר"י הִלָּא לֹא מְצִינּוּ רַק לְעַנְיָן מְקַנְאוֹת, אֲבָל לְעַנְיָן טוֹמְאָה לֹא מְצִינּוּ כָּלָל דְנִימָא גוּד אַחִית, וְא"כ אֵיךְ מְשַׁכַּחַת לָהּ כָּל הֵךְ דִּינָא דְמִשְׁקָה טוֹפְסָה אֵינּוּ חִיבוּר לְעַנְיָן טוֹמְאָה, וְבַע"כ מְוַכְרַח מְזַה דְגַם בְּאֲשְׁפּוֹרָן צְרִיכֵינוּ לְדִין חִיבוּר וְלִשְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ.

וְעוֹד צ"ע עַל דְבָרֵינוּ, דְנִרְאֶה דְהֵךְ שְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ הוּא הַלְכָה לְמִשְׁיָה מְסִינֵי, וְאֵיךְ תִּהְיֶה מִיתוּקְמָא הַלְכָה זוּ לַפ"מ דְקו"ל דְנִצּוּק וּקַטְפָּרְס אֵינּוּ חִיבוּר. אֲכַן זֶה יֵשׁ לִישָׁב, דְנִרְאֶה דְהֵךְ שְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ עִיקְרוֹ נֶאֱמַר לְעַנְיָן דִּין שֵׁם מִשְׁקָה, דְבִפְחוּת מְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ לֹא חָל בִּי שֵׁם מִשְׁקָה כָּלָל לְשׁוּם דְבָר, וְכ"ה מְבִנְיָן לְהַדְיָא מְהָא דְתַנּוּ בְּטַהָרוֹת פ"ג הָרוֹטְבַּ וְהַגְרִיסִין וְהַחֲלָב בְּזַמְנֵן שְׁהוּ מִשְׁקָה טוֹפְסָה הָרִי אֵלּוּ תַחֲלָה, וְעֵינֵינוּ בְּר"ש שֵׁם דְפִירוּשָׁא דְמִשְׁקָה טוֹפְסָה שְׁבַמְתַּנִּי הוּא טוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ, הָרִי לְהַדְיָא דְלְעַנְיָן שְׁיַהֵא בּוֹ טוֹמְאָת מִשְׁקִין צְרִיכֵינוּ דְנוֹקָא טוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ, וּבִפְחוּת מְטוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ לִית בִּי שֵׁם מִשְׁקָה כָּלָל, וְכֵן לְעַנְיָן הַכָּשֶׁר תַּנּוּ בַפ"ג דְמְכַשִּׁירִין הַמְטַנֵּן בְּטֵיט הַנְּגוּב אִם יֵשׁ בּוֹ מִשְׁקָה טוֹפְסָה בְּכִי יוֹתָן וְאִם לֹא אֵינּוּ בְּכִי יוֹתָן, וְכּוֹבְחָוּלִין דִּף ל"ו מְבִנְיָן דְפָרַת שְׁלָמִים שְׁהַעֲבִירָה בְּנַחַל וְשַׁחֲטָה וְעַדִּין מִשְׁקָה טוֹפְסָה עֲלֵי הַקְּשָׁרָה, וּבַתּוֹסְפָתָא פ"ב דְמְכַשִּׁירִין הַמְרַבֵּץ אֶת בֵּיתוֹ בְּמִים וְנִתְּן בּוֹ שְׁבָלִים וְטַנְּנוּ אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מִשְׁקָה טוֹפְסָה הָרִי זֶה בְּכִי יוֹתָן וְאִם לֹא אֵינּוּ בְּכִי יוֹתָן, וְכֵן בַּתּוֹסְפָתָא עוֹקְצִין פ"ג בְּעוֹלָשֵׁין שְׁלִקְטָן לְבַהֲמָה וְאִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן לְאֵדָם אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מִשְׁקָה טוֹפְסָה הַקְּשָׁרוֹ, הָרִי דְמְבִנְיָן מְכָל הַנֶּה שְׁהַבְּאֵנוּ דְגַם בְּהַכָּשֶׁר בְּעֵינָיו טוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ, דְכָל הַנֶּה מִשְׁקָה טוֹפְסָה בַע"כ נִרְאֶה דַר"ל טוֹפְסָה לְהַטְפִּיחַ, דְלֹא מְצִינּוּ בְּשׁוּם דְנוֹקְמָא שְׁיַעוּרָא דְטוֹפְסָה לְבַד, וְכָל דְסָגִי בְּטוֹפְסָה סָגִי בַכ"ש, וְבַע"כ דְכָל הַנֶּה מִשְׁקָה

טופח המבוארים גבי הכשר פירושן טופח להטפית, והיגו משום דבפחות מטופח להטפית לא חל עליו שם משקה כלל לשום דבר, ואינו מכשיר ואינו מקבל טומאה.

ואשר ע"כ גם לענין דין חיבור מחלקינן ואמרין דדוקא בקטפרס דהרי הו מחולקין, וצריכין שיחול בה דין משקה המחבר, ע"כ בעינן דוקא שיהא בו שיעורא דמשקה, שהוא טופח להטפית, משא"כ באשפון דהרי הו מחוברין ועומדין ממילא, עי"ז שהו ביחד, ע"כ לא צריכין בהו כלל לדין חלות שם משקה, וממילא דגם בפחות משיעורא דטופח להטפית סגי, ונהרי הו מחוברין ועומדין ממילא, ומנושב היטב כמש"כ.

אבל משנתנו דתנו דאינו חיבור לטומאה עדיין צ"ע. ונראה לומר בזה, עפי"מ דאיתא בתוספתא בפ"ד דאהלות, ר' יוסי אומר זקנים הראשונים היו אומרים מקטפרס ולפנים הבית טמא מקטפרס ולחוץ הבית טהור, חזרו לומר קטפרס בין מבפנים בין מבחוץ הבית טהור, ועיין בראב"ד בפ"ד מטומאת מת שכתב וז"ל טעמיהו דזקנים לא ידענא מ"ש בפנים ומ"ש בחוץ והא מפונר הוא ואולי נאמר דס"ל דכולי בית פאשפון דמי וזה הוא פשהמדרון כלפי פנים אבל כלפי חוץ לא עכ"ל, אלא דכ"ז כפי שיטתו שם דמייירי שכל הרביעית דם הוא בתוך אהל הבית, וע"כ שפיר חגיל בי' דינא דבית משוי לי' לאשפון, משא"כ לדעת הרמב"ם שם דאיירי פשהבית מאהיל על מקצתו, א"כ הא זה שבחוץ ודאי דלא הוי אשפון, ושוב קשה מ"ש מקטפרס ולפנים למקטפרס ולחוץ.

אכן נראה דלדעת הרמב"ם פירוש דברי התוספתא עפי"מ דאיתא בתגיה דף י"ט שלש גממיות בנחל העליונה הסחתונה והאמצעית העליונה והסתתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של מ' סאה וחרדלית של ג' גשמים עוברת ביניהם ר' יהודה אומר מאיר הי' אומר מטביל בעליונה וכו' ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה, ומבואר בפסגיא שם דהוא משום דר"י גוד אחית אית לי' גוד אסיק לית לי', וע"כ מצטרפי יחד רק לענין להשלים שיעורא בהסתתונה, אבל לענין השלמת שיעורא בהעליונה לא מצטרפי, אשר ע"כ נראה דזהו גם טעמא דזקנים הראשונים, דס"ל כר"י דאמרין גוד אחית, ועל פן אם הקטפרס הוא כלפי פנים, דההאהלה היא על המקצת שלמטה, מועיל דין גוד אחית להשלים אליו שיעורא דרביעית ומועיל שיחשב כמאהיל על פלו, וע"כ הבית טמא, משא"כ פשהמדרון כלפי חוץ, דההאהלה היא על המקצת שלמעלה, ואין פאן גוד אחית להשלים שיעורא דהאהלת רביעית בפנים, וע"כ הבית טהור.

אשר לפ"ז הרי נראה מוכרח, דגם לענין דין מצע טומאה מועיל ג"כ טעמא דגוד אחית, דהרי הכא בדין טומאת מת הא לא סגי בהשלמת שיעורא דרביעית, כי אם דבעינן שיאהיל על כל הרביעית, והא דטמא באהילת מקצת הוא משום דין חיבור דחשוב האהיל על פלו, ומדתניא דמקטפרס ולפנים הבית טמא ולא חיישינן להא דקטפרס אינו חיבור, ש"מ דדין גוד אחית מועיל גם לענין דין חיבור של מצע טומאה, ולהכי הוא דהבית טמא, פינו דחשיב כמחבר, וההאהלה שעל מקצתו הויא האהלה על פלו, פינו דכולו חשוב כמחבר.

ולפי"ז הרי מנושבת היטב המשנה דמשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, דנימא דלטומאה ולטהרה תרנוייהו בחד גוונא מייירי, וכדמוקי לה בפסגיא דגיטין דמייירי בקטפרס ובגוונא דגוד אחית וכו' יהודה, דהגוד אחית מועיל שיחול בו דין חיבור גם

לענן מגע טומאה, ובזה הוא דבעינן שיעורא דטופח להטפית, דדין חיבור עכ"פ בעינן בי, אבל אה"נ דבאשפון לא בעינן טופח להטפית, ומשום דהניין מחוברין ועומדין ממילא, וע"כ לדין דקי"ל דלא אמרינן גוד אחית וקטפרס לעולם אינו חיבור, וליתא לחיבור משקין כי אם באשפון, א"כ ממילא דליתא להך שיעורא דטופח להטפית לענן חיבור משקין, ולהכי הוא שהשמיטו הרמב"ם, ולא הביאו רק בנטילת ידיים ושם גם קטפרס חיבור, ומינשב דעת הרמב"ם כמש"כ.

והנה בטהרות פ"ח תנו עריכה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן שלש חתיכות בכביצה אינו מצטרפות וכו' ואם הי' משקה עומד אפילו כעין הסרדל מצטרף, ועיין בר"ש שם שפי' דהך פ'עין הסרדל קאי על האוכלין, אכן ברמב"ם בפ"ז מטומאת אוכלין פתב ז"ל ואם הי' תחתיהן משקה עומד אפילו כעין הסרדל ה"ז מצטרף את פולן, ושינה לכתוב לשון מצטרף במקום מצטרף האמור במשנתינו, והיינו משום דהרמב"ם מפרש דהך פ'עין הסרדל קאי על משקה המצטרף, וכ"ה בכ"מ שם, ולפ"ז הני שיעור משנתינו דבקטפרס אפילו משקה טופח אינו מצטרף, ובאשפון אפילו כעין הסרדל שהוא פחות מטופח להטפית ג"כ מצטרף והרי זה פשוט דאין המשקה מצטרף את האוכלין כי אם כשהמשקה עצמו חשוב פולן כמחובר, ובע"כ מבואר מזה דכל באשפון הני מחובר גם בליית בי' שיעורא דטופח להטפית, וכדתנו דגם כעין הסרדל מצטרף.

וידעת הנה רבנותא דס"ל דבעינן דוקא טופח להטפית גם באשפון, צ"ל דמפרשי הך פ'עין הסרדל דקאי על האוכלין, ואה"נ דהמשקה אית בי' שיעורא דטופח להטפית המנוכר בתחלת המשנה, אבל בדעת הרמב"ם הרי מבואר להדיא דבאשפון לעולם הניין מחוברין, ולא בעינן בהו טופח להטפית, וכמש"כ.

האומנם די"ל, דבאמת גם בחיבור אשפון איתא לשיעורא דטופח להטפית, והא דתנו הך דכעין הסרדל מצטרף, הוא משום דהנה צ"ע בעיקר השיעור של טופח להטפית, אם בעינן דוקא שבכ"מ בפ"ע יתא בו טופח להטפית, או דנימא דמצטרף מפל המשקה ביחד, דאם יש בכלול יחד טופח להטפית יש בו שם משקה.

ולכאורה נראה, דכיון דהך דטופח להטפית הוא מדין שיעורין, דכך הוא שיעורא בדין משקה, א"כ ממילא דכל שיש מיהא בכלול טופח להטפית, א"כ הרי יש בהמשקה שיעורא דבעינן לחלות שם משקה.

אשר לפ"ז הרי י"ל, דהא דתנו במתני' דאפילו כעין הסרדל מצטרף, הוא קאי על מלמטן האמור במשנה, וזהו דקאמר דאפילו אם המשקה שמתחת החתיכות הוא רק כעין הסרדל מ"מ מצטרף, ומשום דבאמת מיירי דאם נצטרף לכל המשקה שבהעריכה יש בו שיעורא דטופח להטפית, וכדבעינן בחיבור משקין וצירוף אוכלין, ואה"נ דגם באשפון איתא לשיעורא דטופח להטפית.

אלא דמהא דמבואר בהסוגיא דגיטין שהבאנו דהא דמשקה טופח אינו חיבור הוא לענין מקנאות וכו' יהודה, דהיינו לענין צירוף שני מקנאות יחד, הרי לפי פ"ל כל הראשונים דאיירי לענין השקה דג"כ הוא חיבור למקנה, הרי חזינו להדיא דאף דיש בכלול ביחד שיעור מקנה מ"מ המקום שאין בו טופח להטפית אין מועיל לחבר, ומבואר מזה דלא

מְצַרְפִּינֵנוּ שְׁיַעוֹר טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ מְכַל הַמְשָׁקָה בְּיַחַד, כִּי אִם דְּבַעֲיָנוּ שְׁבָכָל מְקוֹם בַּפ"ע יִהְיֶה בּוֹ טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ.

וּבְאֵמֶת נִרְאָה, דְּגַם הֵךְ דִּינָא אִם הַשְׁיַעוֹר טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ מְצַטְרַף מְכַל הַמְשָׁקָה בְּיַחַד אִם לֹא, הוּא תְלוּי בְּהֵךְ דִּינָא אִם צְרִיכֵינוּ בְּאַשְׁבְּרוֹן לְדִין חִיבוֹר, דְּאִם נִימָא דְּגַם בְּאַשְׁבְּרוֹן צְרִיכֵינוּ לְדִין חִיבוֹר, וְא"כּ הָא נִמְצָא דְּכָל שְׂאִין בּוֹ טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ הַמְשָׁקָה עֲצָמוּ אִין בּוֹ דִּין חִיבוֹר מְזוּל"ז, וְא"כּ לֹא שְׂיִיךְ לְצַרְף הַשְׁיַעוֹר שְׁל טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ מְכַל הַמְשָׁקִין בְּיַחַד, כִּינֵן דְּהַמְקוֹם שְׂאִין בּוֹ טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ אִינוּ מְחַוְּבֵר כָּלֵל לִיתֵר הַמְשָׁקִין וְלֹא מְצַטְרַף לְהֵם, מִשָּׂא"כּ אִם נִימָא כַּמִּשָּׂא"כּ דְּבְאַשְׁבְּרוֹן לֹא צְרִיכֵינוּ לְעֵנֵן חִיבוֹר הַמְשָׁקָה עֲצָמוּ לְדִין חִיבוֹר כָּלֵל, וְגַם בְּפָחוֹת מְטוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ הֲרִי הֵן מְחַוְּבֵרִין וְעוֹמְדִין מִמִּילָא, וְא"כּ שְׂפִיר י"ל דְּהַשְׁיַעוֹר שְׁל טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ מְצַטְרַף מְכַל הַמְשָׁקָה בְּיַחַד, כִּינֵן דְּהַמְשָׁקָה עֲצָמוּ הֲרִי הוּא מְחַוְּבֵר כָּוְלוּ, וְשְׂפִיר מְצַטְרַף הַשְׁיַעוֹר מְכַוְּלוּ.

וּלפ"ז הֲרִי אִין סְתִירָה מְהָא דְּמְשָׁקָה טוֹפֵחַ אִינוּ חִיבוֹר לְעֵנֵן מְקוֹה, וְאֵע"ג דְּיֵישׁ שְׁם מ' סָאָה בְּצִירוּף יְתֵר הַמְשָׁקָה, דְּהֵתֵם הֲרִי צְרִיכֵינוּ לְשְׁיַעוֹרָא דְּטוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ לְעֵנֵן חִיבוֹר עֲצָם הַמִּים לְהַדְדִי, וְע"כּ שְׂפִיר צְרִיכֵינוּ שְׁבָכָל מְקוֹם בַּפ"ע יִהְיֶה בּוֹ שְׁיַעוֹרָא דְּטוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ וְכַש"נ, דְּאֵלֵא"ה הֲרִי זֶה הַמְקַצֵּת אִינוּ מְצַטְרַף כָּלֵל לִיתֵר הַמְשָׁקִין, וּמִמִּילָא דְּלֹא שְׂיִיךְ לְצַרְפֵי שְׁיַעוֹרָא מְכַל הַמְשָׁקִין בְּיַחַד, אֲבָל אֵה"נ דְּבְאַשְׁבְּרוֹן לַפִּמְשָׂא"כּ דְּהַמְשָׁקִין בְּלֵא"ה מְחַוְּבֵרִין וְעוֹמְדִין אֲזִי שְׂפִיר מְצַטְרַף הַשְׁיַעוֹר טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ מְכַל הַמְשָׁקִין בְּיַחַד, כִּינֵן דְּהַמְשָׁקָה עֲצָמוּ יֵישׁ בּוֹ דִּין צְיָרוּף.

אֲשֶׁר לַפ"ז י"ל דְּבְצִירוּף אוֹכְלִין שַׁע"י מְשָׁקִין שְׂפִיר בְּעֵינֵן דִּין חִיבוֹר וְשְׁיַעוֹר שְׁם מְשָׁקָה דְּטוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ, וְהָא דְּמַהֲנֵי פְעִין הַסְרְדָל הוּא מְשׁוּם דְּמִיָּרִי שְׂיֵישׁ בּוֹ לְצַרְף טוֹפֵחַ לְהִטְפִּיחַ, וּכְרִישָׂא דְּמַתְנִי' שְׁם, אֲבָל הָא מִיָּהָ מְוַכְרַח דְּלְעֵנֵן חִיבוֹר הַמְשָׁקִין עֲצָמוּ בְּאַשְׁבְּרוֹן לִיכָא שׁוּם שְׁיַעוֹרָא, וְלְעוֹלָם הוּא חָשׁוּב מְחַוְּבֵר וְעוֹמֵד, וְכַדְחִזִּינוּ דְּהֵךְ פְעִין הַסְרְדָל חָשׁוּב מְחַוְּבֵר לִיתֵר הַמְשָׁקִין, וְזֵהוּ דְּעַת הַרְמַב"ם, וְכַש"נ.

הַלְכוֹת פְּלִים פ"י ה"ו הַחֲצוּצָרַת שְׁמַפְּנֻצְלַת חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת אִם אִין יוֹדַע לְהַחֲזִירָה אֲלֵא אֲוִמֵן ה"ז מְקַבְּלַת טוֹמְאָה פְּשֵׁהִיא מְחַוְּבֵרַת, וְאִם יְכוּלִין הַכֵּל לְפָרְקָה וְלְהַחֲזִירָה אִינְהָ מְקַבְּלַת טוֹמְאָה עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל וְמָה שְׂאֵמֵר שְׂאֵם אִין יְכוּל לְהַחֲזִירָה אֲלֵא אֲוִמֵן מְקַבְּלַת טוֹמְאָה פְּשֵׁהִיא מְחַוְּבֵרַת אֲבָל אִם הֲדִיּוּט יְכוּל לְהַחֲזִירָה אִינְהָ מְקַבְּלַת טוֹמְאָה אֲפִילוּ מְחַוְּבֵרַת דְּבָר זֶה רְחוּק מְאֹד וּבְהַפְּדָה נִמְצָא בְּמִשְׁנֵה פכ"ו סְנַדָּל עֲמָקִי וְכִיס שְׁל שְׁנֻצוֹת הֲרִי אֵלוּ מְטַמְּאִין וּמְטַהֲרִין שְׂלֵא בְּאֲוִמֵן, אֲמַר ר' יוֹסִי וְהֵלֵא כָּל הַכֵּלִים מְטַמְּאִין וּמְטַהֲרִין שְׂלֵא בְּאֲוִמֵן אֲבָל אֵלוּ אֵע"פ שְׁמִוּתֵרִין טְמֵאִין שְׁהַדִּיּוּט יְכוּל לְהַחֲזִירָם וְכֵן בַּגְמ' דְּשַׁבַּת לַגְבִי עֲנָבֵל זֹוּג אֲמַרִּינוּ הוּאִיל וְהֲדִיּוּט יְכוּל לְהַחֲזִירָם אֲפִילוּ נְטֵלוּ עֲנָבֵלִיהֶם טוֹמְאָתֵם עֲלִיהֶם אֲלֵמָא כִּינֵן שְׂיִכּוּל הֲדִיּוּט לְהַחֲזִירוֹ כ"ש שְׂהוּא כְּמַחְוְבֵר וְאֲפִילוּ נְתַפְרַק וְכ"ש בְּשַׁעַת חִיבוֹרוֹ עַכ"ל, וְהִנֵּה שְׂיִטַת הַרְמַב"ם דְּזֵהוּ הַמְשָׁנָה דְּפִי"א דְּכֵלִים דְּתַנֵּן שְׁם קָרוּן עֲגוּלָה טְמֵאָה וּפְשׁוּטָה טְהוֹרָה, וְהִינֵנוּ מְשׁוּם דְּבַעֲגוּלָה אִינוּ יְכוּל לְהַחֲזִירָה אֲלֵא אֲוִמֵן וּפְשׁוּטָה גַם הֲדִיּוּט יְכוּל לְהַחֲזִירָה, אֲבָל אֲפִתִי תְמוּהָ דְּהֲרִי מְהַסְוִיגָא דְּשַׁבַּת שְׂהִבִיא הַרְאָב"ד מְבוֹאֵר לְהַדְיָא דְּבְהֲדִיּוּט יְכוּל לְהַחֲזִירוֹ ג"כ מְקַבֵּל טוֹמְאָה, וְבַע"כּ דְּלֹא נוֹכַל

לפרש פן המשנה, ועיין בר"ש שם שפירש פירוש אחר בהה דקרו עגולה, וזהו השגת הרמב"ד דמהסוגיא דשבת הא מוכח דלא נוכל לפרש פן המשנה.

והנה בכלים פי"א תנן כל פלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא וכו', ועיין ברמב"ם פ"ט מהל' פלים דמפרש לכל הפרק שם דאיירי בכלי של פקדים שנופרק, וע"ז תנן דהפרק שיש לו שם בפ"ע טמא כשנופרק וזה שאין לו שם בפ"ע טהור כשנופרק, ושם תנן עוד גזם שהוא עשוי פקדירה מלמטה וכעדשה מלמעלה ונפרק פקדירה טמא משום פלי בית קיבול וכעדשה טמא בפ"ע, וברמב"ם פ"ט שם הל"ג ז"ל וקדשה מקבלת טומאה בפני עצמה מפני שיש לה שם בפ"ע, עוד תנן שם העשוי פמין אשכול ונפרק טהור, וברמב"ם שם ז"ל הנה הגזם עשוי פמין אשכול ונפרק טהור מפני שאין בו בית קיבול ואין לכל גרגיר ממנו שם בפ"ע וקרי אינו ראוי לתכשיט משנופרק עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל אני איני תולה אותם בשם אלא הטהורים מפני שאינם משמשים בפני עצמם כלום אלא ע"י חבורם עם השאר והטמאים מפני שמשמשים בפ"ע עכ"ל, ולכאורה צ"ע דהרי בקבלת טומאה בעינו דוקא פלי מעשה, ובלא"ה לא מקבל טומאה, וכדאיתא בשבת דף נ"ח ע"ב מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנופרק כל דבר וגו' תעבירו באש אפילו דבור יבא באש, והיינו משום דבעינו דוקא פלי מעשה, וע"כ ילפינן דמשמיע קול חשוב פלי מעשה, וכן הוא בדרף ס"ג ע"ב שם דתכשיט כל שהוא טמא מפל פלי מעשה, והיינו דגם תכשיט חשוב מעשה, וכן טבעת בהמה וכלים דתנן בפ"ב דכלים דטהורה הוא ג"כ משום דבעינו דוקא פלי מעשה דאדם, ואין תשמיש ותכשיט בהמה בכלל, הרי מיהא פשוט דבעינו דוקא פלי מעשה, וא"כ הא קשה לדעת הרמב"ם למאי מהני מה שיש להן שם בפ"ע, אבל מאחר דאינו ראויין לתשמישן ולתכשיטן, א"כ הא לא הויין שוב פלי מעשה ואיך טמאין.

והנראה בדעת הרמב"ם, דס"ל דשני דינים הם, דבעינו שיהא פלי, שיהו יסוד הדין שנופרק בזה הגזם כדטומאה, דכלים מקבלים טומאה ושאר דברים אין בהן דין קבלת טומאה, ועוד בעינו שיהא פלי מעשה, דהיינו או לתשמיש או לתכשיט.

ונ"מ ביניהם, דבהה דינא דבעינו שיהא ראוי לתשמיש גם שני פלים נפרדים אם בין שניהם הרי הן ראויים לתשמיש הרי הן מקבלין טומאה, וכמבואר בהסוגיא דשבת דף נ"ח דנטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהן ופריה הגמ' למאי חזו ומשני הגמ' הואיל שיהדיוט יכול להחזירו, והרי הא דהדיוט יכול להחזירו אינו מועיל רק לענן שלא יהא חשוב נשבר ולענן שיהיו חשובין ראויין לתשמיש, אבל אפתי מאחר דנטלו ענבליהן א"כ הרי הן כשני פלים נפרדים שיחדיו הן ראויין לתשמיש וטמא, הרי להדיא דלא בעינו שיהא ראוי לתשמיש בפ"ע, אלא כל שראוי לתשמיש עם שאר פלים שפיר חשוב פלי מעשה ומקבל טומאה.

אכן כ"ז הוא לענן הדין דכלי מעשה, אבל לענן הדין פלי, בזה בעינו שיהא כל אחד בפ"ע חשוב פלי, ובלא"ה לא מקבל טומאה, דאין שני חצאי פלים מצטרפין, דיש עליו דין פלי ע"כ הוא מקבל טומאה, משא"כ אם אין וע"כ זהו דתנן כל פלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא, ור"ל דכל שיש לו שם בפ"ע אז הוי בפ"ע פלי שלם, וכיון לו שם בפ"ע,

אז אין לו דין פלי קלל ואינו בר קבולי טומאה ואינו מועיל לו מה דחזי לתשמישי בהדי אחרוני, אבל מ"מ מאחר שהוא בפ"ע אינו פלי אינו בר קבולי טומאה בפ"ע וכש"נ.

וכן הוא להדיא ברמב"ם פ"ט שם הל"א ו"ל וכל פלי מתכות שיש לו שם לנזי אינו מתטמא בפ"ע מפני שהוא כמקצת פלי, וכן עיין בר"ש פי"א דכלים שם שהביא מהספרי זוטא דילפינו לה מקרא דכלי מתכות תלוין בשם, והיינו דזהו דילפינו לה דדין פלי שלקו תלוי בשם בפ"ע, והיינו כמש"כ.

ולפ"ז הרי ניקח דברי הרמב"ם בהדי דחצוצרת, דהרמב"ם מפרש להמשנה דקרו עגולה טמאה ופשוטה טהורה דתלוי בהדיוט יכול להחזירה, משום דס"ל דכל שההדיוט יכול להחזירה אינו חשוב חיבור לעשותו יחד פלי אחד, וא"כ הרי בעינו שבאחד בפ"ע יהיה לו שם בפ"ע, דבלא"ה לא הוי פלי, וכיון שאין להם שם בפ"ע ולא הוי פלי בפ"ע, ממילא אין בהן קבלת טומאה קלל, משא"כ בעגולה, דאינו יכול להחזירה אלא אנו, והיינו חיבור זל"ז שיהיו יחד פלי אחד, וממילא לא איכפת לן בשם בפ"ע, כיון דמחזירין יחד להיות פלי אחד, וע"כ טמאה.

וניחא מה דבזוג וענבל טמאין בהדיוט יכול להחזירה, דהתם הא טמאין גם בנטלו ענבליהו, ומדמקבל טומאה בפ"ע הרי בע"כ דחשוב פלי בפ"ע, או דיש לו שם בפ"ע, או משום דיש לו בית קיבול, וכל שיש לו בית קיבול חשוב פלי, משום דלא גרע פלי מתכות משאר פלים דכל שיש לו בית קיבול הוי פלי, וכדתנן גבי נזם דהקדירה טמאה משום שיש לה בית קיבול, אלא דפרכת הגמ' הויא נטלו ענבליהו למאי חזו, ר"ל וא"כ אף דהוי פלי אבל אפתי אינו פלי מעשה, כיון דאינו ראויין לתשמיש, וע"ז משני הגמ' הואיל והדיוט יכול להחזיר ע"כ מקבלין טומאה וטמאין, וכש"נ דלענן דין תשמיש וכלי מעשה גם שני פלים נפרדים שראויין לתשמיש ביחד טמאין ומקבלין טומאה, משא"כ בחצוצרת שמפוצלת, דכל אחת בפ"ע אין בה דין פלי קלל, ע"כ פל שהדיוט יכול להחזירה אינו חיבור יחד, וכיון דלענן דין פלי בעינו שיהא בו בפ"ע דין פלי, ע"כ טהורה בהדיוט יכול להחזירה.

והרי הו דקרו עגולה תנו לה בהדי פרקא דיש לה שם בפ"ע, והיינו משום דזהו דין טהרתה, וכן פסקה הרמב"ם ג"כ בהדי הנה דאין להן שם בפ"ע דטהורין, והיינו כמש"כ. ונראה דגם דעת הראב"ד דלענן דין פלי בעינו שיהא בו בפ"ע דין פלי, ולענן דינא דכלי מעשה מצטרפין שני פלים נפרדים לתשמיש אחד, והא דכתב לעיל אני איני תולה אותו בשם אלא בראויין לתשמיש, היינו משום דס"ל דהדין פלי אינו תלוי קלל בשם, אלא בראוי לתשמיש, וכל שראוי לתשמיש יש בו דין פלי, וכל שאינו ראוי לתשמיש אין בו דין פלי קלל, ולדעת הראב"ד כל הפלים שתשמישן יחדיו כשהם מפורדין, א"כ פל אחת מהן מקרי ראוי לתשמיש כשהיא מפורדת, וע"כ דין פלי עליה גם בפ"ע, וכל שתשמישן בחיבור דוקא אז כ"א בפ"ע אין בו דין פלי קלל, וע"כ זהו שכתב אני איני תולה אותו בשם אלא בתשמיש, ר"ל דדין פלי שלקו תלוי בתשמישן כמו שהוא.

ולפ"ז גם הכא בחצוצרת, לענן דינא דהדיוט יכול להחזירה, אף אם אין בה דין חיבור של פלים להיות פלי אחד, אבל הלא ראוי היא לתשמיש, וא"כ ממ"נ חשובה פלי, או דכולהו ביחד חד פלי מיקרו, או דגם פל אחד בפני עצמו חשוב פלי, כיון שראוי

לתשמישו כמו שהוא בלא דין חיבור, וא"כ הוי פשני פלים נפרדים שראויין לתשמיש ביחד, דחשוב עי"ז כל אחד בפני עצמו פלי שלם, וה"נ דכונתה.

ונהו שיהי'א מסוגיא דשבת גבי זוג וענבל דהיכא דהדיוט יכול להחזירן מקרי גם פשהם בפ"ע ראויין לתשמיש, וממילא דהויין פלי גם בפ"ע, וכשיטת הראב"ד דכל דמקרי ראוי לתשמיש חשוב פלי שלם, ולפ"ז פל דהדיוט יכול להחזירן בודאי דמקבלין טומאה וטמאין ממ"נ, משא"כ לדעת הרמב"ם דדין פליין של פלי מתכות אינו תלוי בתשמיש, אלא בשם בפ"ע, ע"כ מחלק דלענין ראוי לתשמיש לא בעינן דין חיבור, וטמא גם בהדיוט יכול להחזירו, אבל לענין דין פלי דבעינן שיהא בפ"ע חשוב פלי, ע"כ פל שאין לו שם בפ"ע ואינו חיבור ממילא לא הוי פלי ואינו מקבל טומאה וטהור, וכש"נ.

והנה בסוגיא דשבת דף נ"ח שם על נטלו וענבליהן למאי חזו, אמר אביי הואיל שיהדיוט יכול להחזירו, מתיב רבא הזוג והענבל חיבור, [עיי"ש בפירש"י דהפרכא היא דמדהוי חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי פלי שניטל מקצתו, ואע"ג דהדיוט יכול להחזירו פל כמה דלא אהדר' לאו שלם הווא, וכ"ת ה"ק אע"ג דלא מחבר כמחבר דמי, והתניא מספורת של פרקים ואינמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה וכו' ואמר רבה ד"ת בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו וכו' אלא אמר רבא הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, איתמר גמי אמר ריב"ח הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, רי"א הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק, ומסקנא דפליגי אם בעינן מעין מלאכתו הראשונה ואיפוך דריב"ח ור"י, ע"כ הסוגיא שם, הרי להדיא דאע"ג דהדיוט יכול להחזירו מ"מ חשוב זוג וענבל חיבור, דכי נתפרקו פנשבר דמי והן טהורין, אם לא משום דראוי להקישו ע"ג חרס או לגמע בו מים, וכן מועיל החבור לעשותן פלי אחד, מדמייטי הגמ' מהך דזוג וענבל חיבור לענין נשבר, ש"מ דתרונייהו חד דינא להו, דביחד הויין חבור להיות פלי אחד וכשנתפרקו יהיו פנשברין, ומבואר מתוך הסוגיא דאע"ג דהדיוט יכול להחזירו ג"כ הוי חיבור להיות פלי אחד יחדיו, ונהו להדיא דלא כמש"כ בדעת הרמב"ם דכל שיהדיוט יכול להחזירו לא הוי חיבור.

אם לא שנימא דזהו גופא מייטי הגמ' דמדהוי חבור ש"מ דאין הדיוט יכול להחזירו, אשר זה דוחק. אלא דנראה, דהא דתלי הגמ' דהואיל דהזוג והענבל חיבור ש"מ דכי נתפרקו חשיבי מפורקין וניטל מקצתו, ולא מהניא הא דהדיוט יכול להחזירו, אם נימא דעל פן חשיבי נשברין ואינן עוד פלי, או דנימא דעל פן כ"א בפ"ע חשוב אינו ראוי לתשמיש, במחלוקת שנוי, דלדעת הראב"ד שסובר דכל דין פלי תלוי בתשמיש, א"כ קאי הגמ' גם לענין דין פליין, דהואיל דכי נתפרקו ואינם מחוברין חשיבי אינם ראויין לתשמיש, ממילא שוב לא הוי פלי ג"כ, דכל שאינו ראוי לתשמיש לא הוי גם פלי, משא"כ לדעת הרמב"ם דדין פלי בשל מתכות תלוי בשם, א"כ צריף לפרש דהסוגיא קאי לענין אם חשיבי ראויין לתשמיש, אבל לא לענין דין פלי, דהרי הגמ' משני הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, א"כ הא הויא המסקנא דהפל תלוי בתשמיש, והרי דין פלי להרמב"ם הא תלוי בשם בפ"ע, אלא ודאי דהכא קיימא הסוגיא לענין אם חשויין ראויין לתשמיש פל פרק בפ"ע, וע"ז הוא דקאמרה הגמ' דכיון דחשוב חיבור ש"מ דחשוב ניטל מקצתו פשנתפרק,

ולא הוּינן ראויין לתשמיש אם לא משום דראוי להקישו ע"ג חרס או לגמע בו מים, וכדמשני הגמ'.
ולפ"ז הרי לא קשה מה דפסק הרמב"ם דכל דהדיוט יכול להתזירה לא הוי חיבור מהא דהזוג והענבל חבור, ואע"ג דהדיוט יכול להתזירו, דהך דהזוג והענבל דקיימא לענין דין ראוי לתשמיש, ובזה מועיל גם חבור של הדיוט יכול להתזירו, משא"כ לענין לעשותו פלי, וכמו בתצונצרת של פרקים דאירי לענין לעשותו פלי ביחד, וכמש"נ דהתם אין להו שם בפ"ע וכל פרק בפ"ע לא הוי פלי כלל, בזה להרמב"ם חיבור של הדיוט יכול להתזירו לא חשוב חיבור וטהורין לגמרי.

ולדעת הראב"ד דס"ל דהסוגיא קיימא גם לענין דין פלי, א"כ מוכרח מהסוגיא דחיבור של הדיוט יכול להתזירו חשוב חיבור גם לעשותו פלי. והנה סיגם הראב"ד ז"ל אלמא פנין שיכול הדיוט להתזירו כ"ש שהוא פמחנפר ואפילו נתפרק וכ"ש בשעת חיבורו, וכבר נתבאר דדעת הראב"ד דאפילו אם הו מפורקין ג"כ הווינו פלים המקבלין טומאה ומשום דכן הוא תשמישו במפורק, אלא דזהו שהוסיף דגם חיבור שהדיוט יכול להתזירו ג"כ חשוב חיבור לאשוויי פלי, וכש"נ דלדעת הראב"ד מבואר מסוגיא דשבת דגם היכא דהדיוט יכול להתזירו חשוב ג"כ חיבור לענין דיני פלים, וכש"נ.

פי"ד ה"ח וה"ט פלי שהיתה הטומאה בתוכו והקניס הפלי לאויר פלי חרס ושפת הפלי הטמא חוץ לכלי חרס אע"פ שהטומאה מכוננת בתוך פלי חרס ה"ז טהור שנאמר אל תוכו לא אל תוף תוכו, וכן אם הי' פלי חרס טמא והקניס לאוירו פלי אחר שיש בו אונקלין ומשקין ושפת הפלי האחר חוץ לכלי חרס וכו' הרי אלו טהורין שנאמר כל אשר בתוכו יטמא ולא שבתוף תוכו וכו', היתה הפונרת או הקנפה או החמת וכיוצא בהן נקובין אינו מצילין, אלא אם הי' השרץ לתוכו ושלשן לאויר פלי חרס הטהור נטמא, ואם היו אונקלין או משקין לתוכו ושלשן לאויר כ"ח הטמא נטמא, וכמה יהי' בנקב אם הי' בכלי שטף במוציא זיתים, ואם הי' בכ"ח העשוי לאונקלין שיעורו פזיתים והעשוי למשקין שיעורו בכונס משקה, והעשוי לכה ולכה מטילין אותו לחומר עכ"ל, ובהשגות ז"ל אם הי' בכלי שטף וכו' זה ההפך לא נמצא בשום מקום לענין צמיד פתיל, וההפך שביניהם לענין קבולי טומאה הוא דבכ"ח אזלינן למה שהוא מיוחד ובכלי עצ במוציא רמון מפני שהוא ראוי לתקנו ואין אדם פורש ממנו עד שינקב במוציא רמון וכו' אבל לענין הצלה מאויר הטומאה בולן שוין פלומר למה שהוא מיוחד אזלינן, ומשנה שלמה היא פ"ח עיין ותמצא עכ"ל.

והנה מה שציין שהיא משנה שלמה בפ"ח דכלים, י"ל שהוא מהא דתנן שם היתה שלמה וכו' הקנפה וכן החמת השרץ בתוכה הטהור טהור השרץ בתנור אונקלין שבתוכה טהורין נקבו העשוי לאונקלין שיעורו פזיתים העשוי למשקין שיעורו פממשקין העשוי לכה ולכה מטילין אותו לחומר בכונס משקה, הרי דתנן סתמא ולא חילקה בין כ"ח לכ"ש, וגם פי סתם קנפה וחמת הם של עור, דהויין בכלל כ"ש, וש"מ דלענין הצלה גם בכ"ש אזלינן בטר המיוחד, וכדתנן דהעשוי למשקין שיעורו פממשקין, כן נראה פירוש דברי הראב"ד.

ולדעת הרמב"ם צ"ל דס"ל דמירי בקנפה נחמת של חרס, דבכ"ש הא הוי שיעור נקיבתו בזיתים, ובע"כ צ"ל דהמשנה קיימא בשל חרס. ויסוד הדבר מבואר בספרא שמיני פרשה

ז' ה'לכה ח' ט' ת"ל פל אָשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְלֹא מֵה שֶׁבְּתוֹךְ תּוֹכוֹ יָכוֹל אֵעָפִי שֶׁנִּיקְבָה ת"ל פל אָשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, וְכַמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ שֶׁל נֶקֶב בַּכ"ח בְּכוּנִס מִשְׁקָה וּבכ"ש בְּמוֹצֵיא זֵיתִים, הָרִי לְהִדְיָא דְגַם לַעֲגוֹן הַצֵּלָה לֹא אֶזְלִינוּ בַּכ"ש בְּתַר הַמְיֻחָד, וְשִׁיעוּרוֹ בְּזֵיתִים, וּבַע"כ דְּהַמְשָׁנָה מֵיָרִי בַּכ"ח דְּנֻקָא.

וּבְאַמַּת שַׁצ"ע לְדַעַת הָרֵאָבִ"ד דְּסוֹבֵר דְּלַעֲגוֹן הַצֵּלָה גַם בַּכ"ש אֶזְלִינוּ בְּתַר הַמְיֻחָד, וְהִלָּא בְּהַסְפָּרָא שֶׁהִבְאֵנוּ הָא מְבוֹאֵר לְהִדְיָא דְגַם לַעֲגוֹן הַצֵּלָה כ"ש שִׁיעוּרוֹ בְּזֵיתִים. וְאִשֶׁר יִרְאֶה לּוֹמֵר בְּדַעַת הָרֵאָבִ"ד, דְּהֵינָה עֵצָם הַחִלּוּק שֶׁמְסַלֵּק הָרֵאָבִ"ד בֵּין קַבְלַת טְוּמָאָה לְהַצֵּלַת צַמ"פ, מְשׁוּם דְּלַעֲגוֹן קַבְלַת טְוּמָאָה אֶמְרִינוּ דְּכִינוּן דִּיכּוֹל לְתַקְנֵנוּ אִינוּ פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְלֹא פִקַּע שֵׁם כְּלֵי מִינְיָ, מִשָּׂא"כ לַעֲגוֹן דִּין הַצֵּלָה דַּצ"פ אֶזְלִינוּ רַק בְּתַר תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ, לְכַאוּרָה צ"ע, דְּהָרִי גַם לְגַבֵּי הַצֵּלָה הַפֶּל תְּלוּי בְּתַר דִּין כְּלֵי, וּכְדַתְנֵנוּ בְּפ"ה דְּפָרָה דְּאִין מְצִילִין בַּצ"פ אֶלָּא כְּלֵים וְאִין מְצִילִין מִיַּד כ"ח אֶלָּא כְּלֵים, וְא"כ הָרִי צ"פ שְׁנֵה לְקַבְלַת טְוּמָאָה שֶׁדִּינוּ תְּלוּי בְּתוֹרַת כְּלֵי, וּמִדּוּעַ לֹא נִחְלַק גַם לַעֲגוֹן צ"פ בֵּין כ"ש לַכ"ח.

אֲכַן נִרְאֶה הַטַּעַם בְּזֶה, עַפ"י מְדַאִיתָא בְּשַׁבַּת דָּף צ"ה חֲמֵשׁ מִדּוֹת בַּכ"ח וְכו' וְלַעֲגוֹן צ"פ עַד שִׁיפְחַת רְבוּבו, אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן, וּכְבָר הַקְּשׁוֹ בְּתוֹס' שֵׁם מְהָא דְתַנֵּן בַּכ"ט דְּכֵלִים דְּמִשְׁנִיקְבוּ בְּכַדֵי תַשְׁמִישָׁן שׁוּב אִינוּ מְצִילִין, וְתִנְרָצוּ בְּשֵׁם הַר"ת דְּהִנְהָ שִׁיעוּרִין דְּבְכַדֵי תַשְׁמִישָׁן הֵם לַעֲגוֹן זֶה שֶׁצָּרִיף מִירוּחַ טִיט וְסַתִּימָה כְּתוֹרַת צ"פ, וּבְפָחוֹת מְכַדֵי תַשְׁמִישָׁן א"צ סַתִּימָה כְּלָל, מִשָּׂא"כ הַסּוֹגֵיָא דְשַׁבַּת מֵיָרִי לַעֲגוֹן לְהַפְקִיעַ מִינְיָ כְּל תוֹרַת הַצֵּלָה, שֶׁלֹּא תִהְיֶי גַם סַתִּימָה וּמִירוּחַ, וּבְזֶה הָיִי שִׁיעוּרָא בְּרְבוּבו אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן.

וְהַטַּעַם בְּזֶה פְּשוּט, מְשׁוּם דְּתַרֵי דִינֵים אִיתְנָהוּ בְּהַצֵּלָה דַּצ"פ, חֲדָא דְבַעֲיָנוּ דְּנֻקָא שֶׁיְהֵא בּוֹ תוֹרַת כְּלֵי, וְכַדְדֵרְשִׁינוּ בְּזַבְחִים דָּף ג' דְּאוּכְלִין שֶׁגִּבְלָן בְּטִיט אִינוּ מְצִילִין, וּבַעֲיָנוּ דְּנֻקָא כְּלֵי, וְעוֹד הִלָּא בַעֲיָנוּ שֶׁיְהֵא צ"פ עַל פֶּתַח, לְהַצִּיל מְכַנִּיסַת הַטְּוּמָאָה, וְלִזְהָ הוּא שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי הַשִּׁיעוּרִים, דְּלַעֲגוֹן דִּין כְּלֵי שֶׁל צ"פ שִׁיעוּרוֹ בְּרְבוּבו אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן, וְלַעֲגוֹן שִׁיעוּרָא דְּפֶתַח הַפֶּל הוּלָף בְּתַר תַשְׁמִישׁוֹ, דְּבַהֲכֵי הוּא דְּהָיִי שִׁיעוּר כְּנִיסַת טְוּמָאָה וְלֹא פָחוֹת מִזֶּה, כַּדְדֵרְשִׁינוּ מְקַרָא דְּפִתּוּס דְּדָרָף פֶּתַח נְכַנְסַת וְלֹא דָרָף נֶקֶב.

הַאֲנֻמְנָם דְּמִשְׁנִיקְבוּ בַּכ"ח דְּכֵלִים קִיָּמָא לַעֲגוֹן תּוֹף תּוֹכוֹ, בְּדִין הַצֵּלָתָה מְאוּר כ"ח, דְּשֵׁם לֹא שִׁיף כְּלָל דִּין הַבָּאָת טְוּמָאָה, וְאִין טְוּמָאָת אֹרִי כ"ח יוֹצֵאת לְכֵלֵי הַשְּׁנֵי אָף דָּרָף פֶּתַח, מ"מ נִרְאֶה דְּהֵכָא שְׂאֵנִי, דְּכִינוּן שֶׁהוּא בְּתוֹף כְּלֵי הַחִיצוֹן, וְנִיקְבַּת בְּכַדֵי תַשְׁמִישׁוֹ שֶׁהוּא שִׁיעוּר פֶּתַח, דְּלִית בֵּי דִין הַצֵּלָה, א"כ מְמִילָא דְּגַם תּוֹף כְּלֵי הַפְּנִימִי הָיִי בְּכֵלֵי תּוֹכוֹ שֶׁל חִיצוֹן דָּרָף אוֹתוֹ פֶּתַח וְלֹא הָיִי תּוֹף תּוֹכוֹ כְּלָל, וְשִׁפִּיר מְתִישְׁבָא שִׁיטַת ר"ת כַּמֶּש"כ.

וְעֵינֵן בְּרַמְבַּ"ם בַּכ"ב מֵהַל' טו"מ וּבְרַאָבִ"ד שֵׁם דְּקִיָּמִי ג"כ בְּשִׁיטַת ר"ת. אִשֶׁר עַל כֵּן נִרְאֶה, דְּזֵהוּ טַעְמָא דְּהָרֵאָבִ"ד שֶׁסוֹבֵר דְּלַעֲגוֹן צ"פ גַם בַּכ"ש אֶזְלִינוּ בְּתַר מַה שֶׁהוּא מְיֻחָד לוֹ, מְשׁוּם דַּס"ל דְּהָא דְּחִלּוּק כ"ש מַכ"ח הוּא רַק בְּדִין תוֹרַת כְּלֵי, וּבְזֶה הוּא דְּאֶמְרִינוּ דַּכ"ש כִּינוּן דִּיכּוֹל לְתַקְנֵנוּ לֹא פִקַּע עֲדִינוּ שֵׁם כְּלֵי מִינְיָ, מִשָּׂא"כ הֵכָא לַעֲגוֹן צ"פ, דְּלֹא אִיָּרִינוּ כְּלָל בְּדִין תוֹרַת כְּלֵי שְׁלוֹ, דְּהָא ע"ז שִׁיעוּרוֹ בְּרְבוּבו אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן גַּם בַּכ"ח, וְהֵכָא הָרִי פֶּסֶק הַרְמַבַּ"ם דַּבְּכ"ח שִׁיעוּרוֹ בְּכַדֵי תַשְׁמִישׁוֹ וּבכ"ש כְּמוֹצֵיא זֵיתִים, אֶלָּא וְדָא דְּאִיָּרִינוּ הֵכָא לַעֲגוֹן שִׁיעוּרָא דְּפֶתַח, וּכְמוֹ שְׁפִיָּים הַרְמַבַּ"ם דְּמַהֲנֵיָא סַתִּימָה, בְּזֶה סוֹבֵר הָרֵאָבִ"ד דַּכ"ש שְׁנֵה לַכ"ח, דְּבְכַדֵי תַשְׁמִישׁוֹ הַמְיֻחָד לוֹ חֲשׁוּב פֶּתַח, וְלֹא שִׁיף ע"ז כְּלָל

הא דיכול לתקנו, ואינו מציל אלא א"כ סתמו פדין צ"פ, וזהו שהשיג על הרמב"ם שפסק דגם בלא סתימה בכ"ש מציל עד כמוציא זיתים.

והנה שם ברמב"ם סתם נקב כ"ח בזפת אם הי' השרץ בכלי זה ושלשלו לאויר התנור הטהור נטמא שאין הצמיד מציל על הטומאה מלטמא כמו שביארנו, אבל אם הי' בכלי זה אוכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור הטמא הרי הן טהורין שהרי הנקב סתום, ושאר כל הפלים שסתמן בזפת וכיוצא בו אינו מציל מיד כ"ח עכ"ל, וצ"ע אם הפירוש בדברי הרמב"ם הוא, דאין סתימת הזפת מועלת כלל לענין דין הצלה דתוף תוכו, אלא דבעינו דוקא שיהא הפלי עצמו שלם, ורק לענין הצלה דצ"פ הוא דמועיל סתימת זפת, והצלתו על הטהרות שבתוכו היא רק מדין הצלת צ"פ ולא בתורת תוף תוכו, וזהו שכתב שאין הצמיד מציל על הטומאה כמו שביארנו, דקאי על מה שפסק בפ"כ מהל' טו"מ דצ"פ אינו מציל רק על הטהרות ולא על הטומאה, וה"נ הכא דהצלתו היא בתורת צ"פ, או דגימא דבדין הצלת תוף תוכו גופי' הדין מתחלק, דצמיד מועיל לתורת תוף תוכו רק על הטהרות ולא על הטומאה, וכדין הצלת צ"פ פן גם דין הצלת תוף תוכו דצמיד מועיל גבה רק על הטהרות ולא על הטומאה, דעל כל הצלת צמיד הוא דנאמר הדין דאינו מועיל רק על הטהרות בלבד, בין על דין תוף תוכו ובין על דין צ"פ.

ונראה דזה נלמד מהא דאיתא בתוספתא הסל והקנפה והחמת שהיו נתונים בתנור ופיהן למעלה מן התנור השרץ בתוכן התנור טהור, שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טהורין, ניקבו ועשאן בטיט שרץ בתוכן תנור טמא שאין צ"פ לטומאה שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טהורין, חבית שהיא משוקעת בתנור וכו' ניקבה ועשאה בטיט שרץ בתוכה התנור טמא שאין צ"פ לטומאה שרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין, ואם עשאה בזפת התנור טהור שהזפת חיבור לה ושאר כל הפלים שעשאן בזפת אין הזפת חיבור להן ע"כ, הרי דהתוספתא נקטה תרי גוונני, סל וקנפה וחמת, או חבית, והיינו דסל וקנפה וחמת הם כ"ש וחבית היא כ"ח, וכסיום התוספתא דרק בחבית הוא שהזפת חיבור ולא בשאר כל הפלים, והיינו משום דקיימא על סל וקנפה וחמת שהם כ"ש, ועכ"פ הא תניא בהו דכשניקבו ועשאן בטיט שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טהורין, ובע"כ דהצלתן היא מדין תוף תוכו, דהא כ"ש אינו מצילין בצ"פ אף מטומאת אויר כ"ח, כדאיתא בספרא שמיני פ"ט יעו"ש, וא"כ הרי מבואר להדיא דגם בתוף תוכו איתא להו דינא דהצמיד מציל על הטהרות ולא על הטומאה.

האומנם די"ל, דהכא שאני דכיון דניקבו א"כ הא נטהרו מקבלת טומאה ובכה"ג גם כ"ש מצילין בצ"פ כדחתנו בפ"י דכלים דכלי עץ הטהורים מצילין בצ"פ, וא"כ הרי שוב י"ל דהא דניקבו ועשאן בטיט אוכלין שבתוכן טהורין הוא מדין צ"פ, ואה"נ דהצלת תוף תוכו ליתא בכלים נקובים.

אכן א"א לומר פן, דהרי תרי שיעורי גינהו, דשיעור נקב האמור לענין דין פתח שצריך סתימה הא הני לדעת הרמב"ם בכ"ש כמוציא זיתים ולדעת הרמב"ד בכדי תשמישו, ואילו לענין קבלת טומאה הא תנו בפ"ז דכלים כל פלי בעלי בתים שיעורן ברמוגים, והתוספתא דניקבו ועשאן בטיט סתמא תניא דאוכלין שבתוכן טהורין, דאיכפלל בזה גם

בגונןא דהפלים הם עוד בנני קבולי טומאה דלית בהו הצלת צ"פ, ובע"כ דהצלתן היא רק מדין תוף תוכו.

ולא עוד אלא דלדעת הרמב"ד בע"כ מייירי בנניקבו פחות מפדי טהרתו, דהנה בסוגיא דשבת שם א"ר אסי שמעתי כ"ח שיעורו פמוציא רמון, א"ל רבא שמא לא שמעת אלא במןקף צ"פ, וקא רבא הוא דאמר מןקף צ"פ עד שיפחות רובו ל"ק קא ברברבי קא בזוטרי, ופירש"י דברברבי ברובו ובזוטרי סגי בכמוציא רמון להבטל מכלי, וכן פסק גם הרמב"ם בפכ"ב מהל' טו"מ ה"ג עיי"ש, אכן בתוס' שם פירשו בשם הר"י דברברבי פמוציא רמון ובזוטרי שמוציא רמון הוא יותר מרוב סגי ברוב, וכן פי' גם הרמב"ד בהל' טו"מ שם, ולפ"ז הרי קא דתניא דנקבו ועשאן בטיט אוכלין שבתוכן טהורין, לדעת הרמב"ד ונתוס' בע"כ דמייירי בנניקבו פחות מפמוציא רמון, מדמהניא בהו סתימת טיט, וא"כ הרי בכ"ש צדיין בנני קבולי טומאה ניהו, ובע"כ דהצלתן היא מתורת תוף תוכו, דדין צ"פ קא ליפא בכ"ש, ונמצינו למדין מזה דהדין דצמיד מועיל להציל על הטהרות איתני' גם בהצלת תוף תוכו, וכש"נ.

אכן בתוספתא שלנו הגירסא בהה' דסל וקנפה נחמת שניקבו ועשאן בטיט שרץ בתנור אוכלין שבתוכן טמאין, ורק בחבית הוא דתניא שם דאוכלין שבתוכה טהורין, ולפמ"ש"נ נראה דה"ט דגירסא זו, משום דכל שניקבו ועשאן בטיט פקע מיניהו דין תוף תוכו לגמרי, דאין סתימה וצמיד מועיל לאשוויי תוף תוכו, וגם דכיון דאינו מציל על הטומאה א"כ ממילא דחשוב תוכו, ולא תוף תוכו, וכל דין הצלה של ניקבו ועשאן בטיט הוא רק מתורת צ"פ, וע"כ זהו דתניא בתוספתא דרק בחבית שיהא של חרס הוא דאוכלין שבתוכה טהורין, משא"כ בסל וקנפה נחמת שהן כ"ש אוכלין שבתוכן טמאין, דהרי אין כ"ש מצילין בצ"פ מאויר כ"ח, וכמבואר בהספרא שהבאנו.

והמבואר מזה, דבניקבו וסתמן אם מצילין על הטהרות מתורת תוף תוכו, הרי זה תלוי בשתי הגירסות שבתוספתא, דלפי הגירסא שלנו דאוכלין שבתוכן טמאין בע"כ דפקע מיניהו דין תוף תוכו גם לענין הצלה על הטהרות, ולפי הגירסא דאוכלין שבתוכן טהורין שפיר מהניא הסתימה להציל על הטהרות גם מדין תוף תוכו, וכש"נ.

ונראה דבזה פליגי הרמב"ם והרמב"ד בהל"י שם שכתב הרמב"ם ז"ל ושאר כל הפלים שסתמן בנפת וכיוצא בו אינו מציל מיד כ"ח עכ"ל, וכתב ע"ז הרמב"ד דכ"ז אינו אלא בסתמו בטיט, אבל אם סתמו בנפת התנור טהור שהנפת חיבור לה וקסתום דמי ופיה למעלה והוי תוף תוכו אבל שאר הפלים אין הנפת חיבור להן והתנור טמא דכנקובים דמי וכ"ש אם סתמן בטיט שאינו חיבור והכי איתא בתוספתא עכ"ל, והנה בעיקר הדין דסתימת נפת בחבית של חרס אם מועיל להציל גם בפני הטומאה או שאינו מציל רק על הטהרות, הרי בע"כ דתרי גירסות הו בתוספתא, וגירסת הרמב"ם דרק אוכלין שבתוכה טהורין אבל התנור טמא, וגירסת הרמב"ד דגם התנור טהור, וכאשר כ"ז מבואר בפנים דבריהם, אלא דהרמב"ד הרי הוסיף להוכיח מסיום דברי התוספתא דבשאר הפלים אין הנפת חיבור, דלדעת הרמב"ם הרי בע"כ הפירוש דלהכי גם על הטהרות אינו מציל, וע"ז הוא שהקשה הרמב"ד דמי גרע נפת ממירוח טיט שמבואר בכ"מ שמועיל להציל

על הטְהָרוֹת בצ"פ, ומְזָה הוא שְׁהוֹכִיחַ הָרֹאֵב"ד, דבע"כ דְּאִיִּרִינן לְעַנְנֵי שְׂיָהָא חִיבוֹר להַעֲשׂוֹת כְּלִי, וְלְהַצִּיל גַּם עַל הַטְּוֹמָא, מְדִין תּוֹף תּוֹכוֹ, וְזָהוּ שְׂקֻשָּׁה לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם.

וְאֶפְיָלוּ אִם נֹאמַר דְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם הִיא דְּזִפְתָּ גְרַע שְׂאִינוּ מִתְחַבֵּר כְּלָל וּבְטַל מִינְיָ' גַּם דִּין תּוֹרַת סְתִימָה וְצָמִיד, אֶפְתִּי קֻשָּׁה מַה דְּכִנְיָל הָרַמְבַּ"ם דָּאִם סְתָמֵן בְּזִפְתָּ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אִינוּ מְצִיל, וְהָרִי דִּין זֶה לֹא מְצָאנוּ רַק בְּזִפְתָּ לְחֹד, וְלֹא הִזְכִּיר הָרַמְבַּ"ם כְּלָל אִיזוֹ סְתִימָה מְצִילַת וְאִיזוֹ סְתִימָה אִינְהָ מְצִילַת.

אֲכַן לְפַמְש"כ הָרִי נִיחָא, דְּטַעְמָא דְּהָרַמְבַּ"ם הוּא, דְּכָל שְׂנִיקְבָ וְסְתָמוּ שׁוֹב פְּקַע מִינְיָ' דִּין תּוֹף תּוֹכוֹ וְכָל הַצְּלָתוֹ הִיא רַק מִתּוֹרַת צ"פ, וּמִמִּילָא דְּלִיתָא לְהַצְּלָה זֶה רַק בְּכ"ח וְלֹא בְּשָׂאָר כְּלִים, וְשְׂפִיר כְּנִיָל הָרַמְבַּ"ם דְּלֹא מְהַנְיָא בְּהוּ שׁוֹם סְתִימָה, וְלְעוֹלָם אִינְן מְצִילִין מְאֹוִיר כ"ח, וְהָרֹאֵב"ד שְׂפִסְק דְּסְתִימַת זִפְתָּ מוֹעֲלַת גַּם בְּשָׂאָר הַכְּלִים לְהַצִּיל עַל הַטְּהָרוֹת גַּם מְדִין תּוֹף תּוֹכוֹ, וּבַע"כ דַּס"ל דְּסְתִימָה מוֹעֲלַת לְהַצִּיל עַל הַטְּהָרוֹת גַּם מְדִין תּוֹף תּוֹכוֹ, וְע"כ שְׂפִיר אִיתָא לְהַצְּלָה זֶה גַּם בְּשָׂאָר כְּלִים שְׂאִינְן כ"ח.

וְנִרְאָה דְּאֶפְיָלוּ אִם נִימָא דְּבְרִישָׁא דְּתוֹסְפָתָא גְבִי סַל וְקוֹפָה וְחֻמַּת שְׂנִיקְבּוֹ וְעֲשָׂאָן בְּטִיט, הַגִּירָסָא דְּאוּכְלִין שְׂבִתוּכָה טְהוֹרִין הִיא לְכו"ע, מ"מ זֶה שְׂפִתְבְּנוּ בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם נִרְאָה נְכוֹן, וְנוֹקְמִינְהוּ בְּסַל וְקוֹפָה שְׁל חָרַס אוֹ שְׂאָר כְּלִים טְהוֹרִים, וְכֹאשֵׁר לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם פֶּן גַּם בְּהָךְ דְּקוֹפָה וְחֻמַּת שְׂבִמְשֻׁנְתִּינוּ פ"ט שְׁם דְּמִיָּרִי בְּשֵׁל חָרַס, מְדַנְקֻטָּה בְּהוּ שְׂיַעוֹרָא דְּכַדִּי תְּשִׁמִּישׁוֹן, שְׂהוּא זֶה רַק בְּכ"ח לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם, וְשְׂפִיר נוֹכַל לְפָרַשׁ הַתּוֹסְפָתָא ג"כ דְּמִיָּרִי בְּכ"ח, אֲבָל אַה"נ דְּבְכ"ש לֹא מְהַנְיָא סְתִימָה וְכַש"נ.

וְהָכִי מוֹכַח מְדַהֲשֵׁמִיט הָרַמְבַּ"ם כֹּל הָךְ בְּבָא דְּסְתָמֵן בְּטִיט דְּמוֹעִיל לְהַצִּיל עַל הַטְּהָרוֹת, אֲלֵא וְדֹאֵי דְּמִיָּרִי רַק בְּכ"ח, וּמִמִּילָא דְּנִכְלָל זֹאת גַּם בְּהָךְ דְּכ"ח שְׂפִתְמוּ בְּזִפְתָּ שְׂמְצִיל עַל הַטְּהָרוֹת שְׂבִתוּכוֹ, דְּטִיט וְזִפְתָּ שְׁוִין הֵן לְעַנְנֵי דִּין סְתִימָה וּמִקְרוֹחַ, וּבְכ"ש הָרִי סִיָּים הָרַמְבַּ"ם דְּלֹא מְהַנְיָא סְתִימָה כְּלָל לְהַצְּלָה, מִשָּׂא"כ לְדַעַת הָרֹאֵב"ד דְּסְתָמֵן סַל וְקוֹפָה הֵם כ"ש, וְכַדְהוֹכִיחַ מְשֻׁנְתִּינוּ דְּקוֹפָה וְחֻמַּת דְּגַם כ"ש שְׂיַעוֹרָן בְּכַדִּי תְּשִׁמִּישׁוֹן, ע"כ ס"ל דְּסְתִימָה מוֹעֲלַת גַּם לְעַנְנֵי הַצְּלַת תּוֹף תּוֹכוֹ שְׂיַשְׁנָה גַּם בְּכ"ש, וְכִגְיָרְסָתוֹ בְּהַתּוֹסְפָתָא בְּהָךְ דְּסַל וְקוֹפָה וְחֻמַּת דְּאוּכְלִין שְׂבִתוּכוֹ טְהוֹרִין, דְּהוּא זֶה בְּכ"ש, וְכַש"נ.

וְהִנֵּה סִיָּים דְּבְרִי הַתּוֹסְפָתָא וְשָׂאָר כֹּל הַכְּלִים שְׂעֲשָׂאָן בְּזִפְתָּ אִין הַזִּפְתָּ חִיבוֹר לְהוֹ, צ"ע לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם דְּטַעְמָא דְּאִין מְצִילִין הוּא מְשׁוֹם דְּאִין כ"ש מְצִילִין בְּצ"פ, וְלֹא בְּדִין חִיבוֹר הוּא דְּתִלְיָא מְלִתָּא.

אֲכַן הָרִי נְעַלֵם מְאֹתְנוּ גִירָסַת הָרַמְבַּ"ם בְּתוֹסְפָתָא זֶה, וְלִפִּי הַמְּוֹכְרָח דְּגוֹרַס בְּהַתּוֹסְפָתָא דְּכ"ח מְצִיל עַל הַטְּהָרוֹת לְבַד וְכ"ש גַּם עַל הַטְּהָרוֹת אִינוּ מְצִיל, א"כ מְתִישֵׁב הֵיטֵב הַטְּעַם שְׂהַזִּפְתָּ אִינוּ חִיבוֹר, דְּר"ל דְּהוּאִיל וְאִינוּ חִיבוֹר לְהַחֲשֵׁב כְּלִי שְׁלָם, מִשׁוּ"ה הוּא דְּפָקַע מִינְיָ' תּוֹרַת תּוֹף תּוֹכוֹ, וּמִמִּילָא דְּחֻלּוּק בְּזָה כ"ש מְכ"ח, וְצ"ע.

וְהִנֵּה בְּהָא דְּקְאָמְרָה הַגְּמָרָא בְּשִׁבְתָּ דָּף צ"ה דְּלְעַנְנֵי צ"פ הָנִי כְּלִי עַד שְׂיַפְחוֹת רְוּבּוֹ אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן, צ"ע אִם זֶה הַשְׂיַעוֹרָר הָנִי גַּם לְעַנְנֵי תּוֹף תּוֹכוֹ, וְצ"פ וְתוֹף תּוֹכוֹ שְׁוִין נִינְהוּ בְּזָה, אוֹ דְּנִימָא דְּהָךְ שְׂיַעוֹרָא דְּעַד רְוּבּוֹ אוֹ כְּמוֹצֵיא רְמוֹן לֹא נֹאמַר רַק לְעַנְנֵי צ"פ, וְתוֹף תּוֹכוֹ אִיתָא לִי שְׂיַעוֹרָא בְּכ"ע.

והנה לפמש"נ בדעת הרמב"ם דסתימה לא מועלת כלל לענגן תוה תוכו, א"כ הרי ליפא נפקותא כלל בדין כלי של תוה תוכו, כיון דעל כל האופנים כל שניקב בכדי שיחשב פתח שוב אינו מציל בתוה תוכו אף ע"י סתימה, וא"כ הרי ממילא דכל שיעורא דתוה תוכו הוא כדי שיעור פתחו.

אכן לדעת הרמב"ם דשפיר דלענגן תוה תוכו ג"כ מהניא סתימה, א"כ אפתי צ"ע איך הוא שיעור כלי שלו, ועדכמה הוא חשוב עוד כלי ומהניא לי סתימה ומירות, ומאימתי פקע מיני דין כלי ודין הצלת תוה תוכו שלא תהניא לי גם סתימה ומירות.

אשר לפ"ז הרי יש לישב דעת הרמב"ם דשפיר דלענגן הצלה גם כ"ש שיעורו כדי תשמישו ושה ל"ח, וכבר הקשינו ע"ז מהא דמבואר בספרא דבכ"ש שיעורו פמוציא זיתים, ורק בכ"ח הוא דהני שיעורו בכדי תשמישו, ולפמש"נ י"ל דהרמב"ם דמפרש דהספרא איירי לענגן דין כלי של תוה תוכו, ולענגן דין הצלת תוה תוכו ש"ע"י סתימה, ובזה הוא דחלוק כ"ש מכ"ח, דאף דניקב בכדי תשמישו מ"מ לא פקע שם כלי מיני עד פמוציא זיתים, והרמב"ם דהשגות איירי על ענגן שיעור פתח של תוה תוכו, ולענגן דין הצלתו בלא סתימה ומירות, דבהכי הוא דקיימי שם דברי הרמב"ם, וע"כ זהו שהשיג דלענגן שיעור פתח כ"ש שנה ל"ח דאזלינן רק בטר תשמיש המינוח לו, וע"ז הוא שהביא ממשנתנו מסל וקנפה דהויין כ"ש ושיעורו הוי בכדי תשמישו, ושם מיירי ג"כ בלא סתימה, והיינו משום דלענגן שיעור פתח כ"ש וכ"ח שוין דשיעורו כדי תשמישו.

ולפ"ז הרמב"ם לטעמי דס"ל דלענגן תוה תוכו לא מהניא סתימה כלל, א"כ הרי השיעור דכמוציא זיתים האמור בספרא לענגן תוה תוכו בע"כ איירי לענגן דין הצלתו בלא סתימה, ולענגן דין שיעור פתחו הוא דנאמר זאת, ולהכי הוא שפסק הרמב"ם דלעולם כ"ש חלוק מכ"ח ומציל עד שניקב כמוציא זיתים, וכדברי הספרא שהבאנו.

אלא דצ"ע, דאם נפרש להספרא דאיירי לענגן שלא תועיל סתימה, ובהספרא הא תניא דבכ"ח פכונס משקה, וא"כ הא מבואר לפ"ז דכ"ח משניקב פכונס משקה אינו מציל עוד בתוה תוכו גם ע"י סתימה, וא"כ הא נמצא דלא מצינו כ"ח שתועיל לו סתימה לדין תוה תוכו, כיון דשיעור פתח שלו ושיעור ביטול תורת כלי שלו הפל שיעור אחד הוא פכונס משקה, א"כ הא לא מצינו לעולם סתימה בכ"ח שתועיל לדין תוה תוכו, ובתוספתא הא תניא להדיא דגם בחבית של חרס מהניא סתימה להציל, והוא זה מדין תוה תוכו לדעת הרמב"ם ד, וצ"ע.

אם לא שנימא, דגם לדעת הרמב"ם דהו סיפא דחבית שמצלת ע"י סתימה הוא מדין צ"פ, כיון דהיא כ"ח, ורק רישא דתוספתא דהו דסל וקנפה וחקמת שהם כ"ש הוא דמוכרח דהצלתו היא מדין תוה תוכו, דהא כ"ש אינו מצילין בצ"פ, ובהו שפיר מצינו סתימה לדעת הרמב"ם דמשניקב בכדי פתחו עד כמוציא זיתים, וצ"ע בזה.

ועוד קשה על דברינו דהספרא קאי לענגן שלא תועיל לו גם סתימה, דא"כ איך תניא דאם היו נקובין בכ"ח פכונס משקה אין מצילין, והרי בכ"ח צריף להיות דינו דמצילין מדין צ"פ, דהני שיעורא עד רובו או פמוציא רמון.

וצ"ל דאה"נ דמדין צ"פ מציל, אלא דהספרא איירי הקא לענין דין תוה תוכו, וע"ז הוא דקאמר דשיעורו בכ"ח פכונס משקה, ומשפחת גוונא דלית בי' הצלה דצ"פ גם בכ"ח, וצריכינן לדין תוה תוכו, פגון בכלי טמא דקי"ל דאינו מציל בצ"פ, אכן לענין דין תוה תוכו, דאינו כלל מדין הצלה בפני הטומאה, אלא דעיקר דינו הוא דמה שבתוה הפלי הפנימי לא הני בכלל תוכו של החיצון, והוא דין חילוק תוכות, בזה ליכא נפקותא אם הוא פלי טהור או טמא, ובכל גונו מציל.

וכן הוא מוכרח מהא דחזינו דשרץ בתוה כ"ח והכניס הכ"ח לאויר התנור הטהור דהתנור טהור, וכמבואר בתוספתא ובספרא שם, ונהרי פיון דהטומאה בתוה הכ"ח א"כ הא נטמא הכ"ח מאוירו, ומ"מ מציל שלא יתטמא התנור, וזה להדיא דגם פלי טמא מציל בתוה תוכו.

וכן הם הדברים מבוארים בתוס' זבחים דף ג' עיי"ש. ולפ"ז הרי מצינו גוונא דצריכינן דוקא להצלת תוה תוכו גם בכ"ח, וא"כ הרי מיןשבים היטב דברי הספרא דתניא דכל שניקב בכ"ח פכונס משקה ובכ"ש פמוציא זיתים אינו מצילין, דאיירי לענין עצם דין פלי של תוה תוכו, ושהוא זה לענין שלא יצילו גם ע"י סתימה, ואע"ג דבכ"ח הרי מצילין בתורת צ"פ, אבל מ"מ תורת דין תוה תוכו פקע מינייהו, ואה"נ דלענין שיעור פתח י"ל דגם כ"ש שיעורן בכדי תשמישן וכדעת הראב"ד, וכש"נ.

פי"ט הי"ב חבית שנתרעעה וספלה בגללים אעפ"י שהוא נוטל את הגללים והתקסין נוטלים ה"ז מקבלת טומאה מפני שלא בטל שם פלי מעלי', נשברה ונדבק חרסי' אחר שפרשו וכו' ה"ז טהורה מפני שבטל מעלי' שם פלי וכו', חבית שניקבה וסתם הנקב בזפת ואח"כ נשברה אם יש בחרס הסתום בזפת פדי להחזיק רביעית ה"ז מקבל טומאה מפני וכו' ולא בטל שם פלי מעלי', אבל חרס שניקב אחר שפירש מן הפלי וסתם הנקב בזפת אעפ"י שהוא מחזיק רביעית טהור שהחרס שניקב בטל שם פלי מעליו וטהר וכל שטהר בכ"ח שעה אחת אין לו טומאה לעולם עכ"ל, והוא מבואר במשנה פ"ג דכלים, אלא דבמשנה תנו סתמא בשניהם טעמא דבטל שם פלי מעליו, והרמב"ם חלקו בתרתי, דבדין סתימת זפת הוסיף הרמב"ם הטעם דכ"ח שטהר אין לו טומאה לעולם, ובחבית שטפלה בגללים לא הזכיר הך דכ"ח שטהר, וצ"ע דמ"ש חבית שניקבה מחבית שנתרעעה, הלא תרנוייהו חד דינא הוא, וגם דהרי בטעמא דבטל שם פלי לחוד הרי סגי לטהר, משום דאין מועיל סתימת זפת וטפילת גללים לאשוויי פלי, ולמה הוסיף הרמב"ם הך טעמא דכ"ח שטהר שוב אין לו טומאה וצ"ע.

ונראה לומר, עפי"מ שכתב הרמב"ם בפ"ח שם הל"י ונ"ל כל הפלים שנספרו ונפסדה צורתן אין שבריהן מקבלין טומאה אעפ"י שאותן השברים ראויין לתשמיש חוץ משברי כ"ח וכו' שנאמר וכל פלי חרס מפי השמועה למדו שזה לא בא לרבות אלא שברי פלי חרס עכ"ל, והוא גזה"כ דאע"ג דלכתחלה בעשיית פלי כ"ח שנה לשאר פלים דבעינן צורת פלי, ובלא"ה לא הני פלי פלל, ואינו מקבל טומאה, פיון דבלא צורת פלי אינו חשוב פלי שתחול עליו טומאת פלים, אבל בשברים הבאין מפלי שהי' כבר, בזה אתרבו כ"ח דגם שבריהן שאין בהן צורת פלי מ"מ דין פלינו עליהן ומקבלין טומאה.

ולפי"ז הרי צ"ע המַשְׁנָה שְׁמַחֲלֶקֶת דְּחֻבָּתִית שְׁנִיקָבָה אַף שְׁנִיקָבָה חוֹזֶרֶת לְטוּמְאָתָהּ בְּסִימַת זֶפֶת מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָטַל שֵׁם כְּלִי מְעֻלָּי וּבְחֶרֶס שְׁנִיקָבָה לֹא מְהַנִּיחַ לִי סִימַת זֶפֶת מִפְּנֵי שֶׁבָטַל שֵׁם כְּלִי מְעֻלָּיו, וְהָרִי לֹא מְצִינּוּ כָּלֵל בְּכ"ח דִּין הַפְּקָעַת כְּלִי, כִּינּוּ דָּאִין בְּהוּ דִּין צוּרַת כְּלִי, וּבְכָל אֲנָפִין שְׁיֵהָיָה דִּין כְּלִי מְעֻלָּיו, אִם אֵף בָּא מִכְּלִי שֶׁהִי כְּבָר, וְאִיזָה בְּיָטוּל כְּלִי מְצִינּוּ בּוּ.

וְאֲשֶׁר יִרְאֶה לּוֹמֵר בְּזָה, דְּבִיטוּל כְּלִי שֶׁל שְׁבָרִי כְּלִי חֶרֶס הוּא רַק ע"י טְהָרְתּוֹ, וְחֲלוּק בְּזָה כְּלִי שֶׁלֵּם מִשְׁבָּרִי כְּלִים, דְּבִכְלִי שֶׁלֵּם הָרִי תָּנּוּ דְּחֻבָּתִית שְׁנִיקָבָה לֹא בָטַל שֵׁם כְּלִי מְעֻלָּי, וְאֵף בְּעֵת שֶׁהִיא נְקוּבָה שֶׁהִיא טְהוּרָה מ"מ הָרִי דִּין כְּלִי עֲלִי, אָכֵן שְׁבָרִי כ"ח, שְׁאִין לְהֵם צוּרַת כְּלִי, וְרַק מְרִיבּוּיָא דְּוָכַל כְּלִי הוּא דְּאִיִּתְרַבּוּ, דְּבִהֲרִיבּוּי נֶאֱמַר שְׁחֻשׁוּבִין כְּלִי לְקַבֵּל טוּמְאָה, עַל כֵּן לֹא אִתְרַבִּי דִּין כְּלִינָן רַק בְּצִירוּף דִּין קַבְּלַת טוּמְאָה, אָבַל אִם אֵף טְהוּרִין מְלַקְבֵּל טוּמְאָה אִזּוּ לִיכָּא בְּהוּ הָךְ רִיבּוּיָא וּפְקַע מִינְיָהּ גַּם דִּין כְּלִי שְׁעֻלִּיהוּן, וְגַם דְּכִינּוּ דְּהָךְ דִּינָא דְּשְׁבָרִים אִינוּ נוֹהֵג בְּכָל הַכְּלִים רַק בְּכָל חֶרֶס בְּלִבָּד, א"כ הָרִי י"ל, דָּאִין עֲלִיהוּן שֵׁם כ"ח אֵלָא בְּזִמְנָן שְׁיֵשׁ בְּהוּ דִּין טוּמְאָת כ"ח, אָבַל כִּי פְקַע מִינְיָהּ דִּין טוּמְאָה שֶׁל כ"ח, הָרִי הוּן בְּכָלֵל כָּל הַכְּלִים, דְּלֹא אִתְרַבּוּ בְּהוּ שְׁבָרִים, וּמִמֵּילָא דְּפְקַע מִינְיָהּ דִּין כְּלִי בְּטְהָרְתּוֹ.

אֲשֶׁר לְפִי"ז הָרִי נִיחָא הֵיטֵב הָא דְּהוֹסִיף הֶרַמְב"ם טַעְמָא דְּכ"ח שְׁטָהָר שׁוּב אִין לּוּ טוּמְאָה לְעוֹלָם, וּמִשׁוּם דְּכִינּוּ דָּאִין בְּכ"ח דִּין בְּיָטוּל כְּלִי ע"י שְׁבִירְתּוֹ, וְרַק ע"י טְהָרְתּוֹ כְּשִׁנְיָקְבוּ וְנִעְשׂוּ אִינּוּ רִאויִין לְתַשְׁמִישׁ, מִשׁוּם זֶה הוּא דְּבִטְלָה מִינְיָהּ גַּם דִּין כְּלִי שְׁלֵהוּן, א"כ הָרִי נִמְצָא דָּאֵע"ג דְּתִיקוּן הַזֶּפֶת אִינוּ מוֹעִיל לְאֲשׁוּוּיָא כְּלִי מ"מ כִּינּוּ דְּמוֹעִיל מִיָּהּ זֶה לְהַחֲשִׁיבוּ רִאוי לְתַשְׁמִישׁ וְלִהְיוֹתוּ רִאוי לְקַבֵּל טוּמְאָה סְגִי בְּזָה, דְּמִמֵּילָא הָרִי חוֹזֵר בּוּ הָךְ דִּינָא שֶׁל וְכָל כְּלִי דָּאִית בִּי, שֶׁהוּא חָשׁוּב כְּלִי גַם כְּמוֹ שֶׁהוּא עֵתָה בְּנִקְיָתוֹ, דְּנִהִי דְּבִלָּא סִימַת הַזֶּפֶת הָרִי אִית בִּי גַם הַחֲסָרוֹן שֶׁל צוּרַת כְּלִי, אָבַל כִּינּוּ דְּכ"ז הוּא מִשׁוּם דִּין טְהָרְתּוֹ, א"כ מִמֵּילָא דְּכָל שְׁחוֹזֵר בּוּ דִּין טוּמְאָתוֹ הִדָּר בְּדִינָי, וְאִית בִּי גַם הַדִּין שֶׁל וְכָל כְּלִי, שְׁחֻשׁוּב כְּלִי בְּכָל גְּוֹנֵי גַם כְּשֶׁהוּא שְׁבוּר, בְּלַעֲדֵי הַתִּיקוּן, וְלִהְכִי הוּא שְׁהוֹסִיף הֶרַמְב"ם טַעְמָא דְּכָל כ"ח שְׁטָהָר שׁוּב אִין לּוּ טוּמְאָה לְעוֹלָם, דִּיסוּד הָךְ דִּינָא הוּא דְּכָל שְׁהוֹפְקַע מִפְּנֵי תוֹרַת כְּלִי שֶׁלּוּ פְעַם אַחַת שׁוּב אִינוּ חוֹזֵר לּוּ, וְע"כ גַּם הֵכָא כִּינּוּ דְּבְעֵת טְהָרְתּוֹ מִיָּהּ בָּטַל מִינְיָי גַּם שֵׁם כְּלִי, ע"כ אִינוּ חוֹזֵר עוֹד לְדִין כ"ח וְטְהוּר מְלַקְבֵּל טוּמְאָה עוֹד.

וְנִיחָא נְמִי מַה דְּמַחֲלֶק הֶרַמְב"ם בֵּין חֻבָּתִית שְׁטָפְלָה בְּגִלְלִים וּבֵין חֶרֶס שְׁנִיקָבָה וְסִתְמוּ בְּזֶפֶת, דְּהָךְ דְּטָפְלָה בְּגִלְלִים הָא אִיירִי בָּאִין בְּכָל חֶרֶס בְּפ"ע כְּדִי תַשְׁמִישׁ, וְרַק דְּע"י חִיבּוּרָן יַחַד הוּא דְּנִעְשׂוּ כְּלִי וְרִאויִין לְתַשְׁמִישׁ, וְא"כ אִין זֶה שִׁירִים מְכָלִי שֶׁהִי מְקוּדָם, וְרַק פְּנִים חֲדָשׁוֹת שֶׁל כְּלִי חֲדָשׁ הוּא דְּהוּי כָּאן, וְא"כ הָרִי סְגִי בְּטַעְמָא דְּבָטַל מִינְיָי תוֹרַת כְּלִי לְחוּד, דְּדִינָא דְּוָכַל כְּלִי לֹא שְׁיִיף הֵכָא, דְּזָה נֶאֱמַר עַל תוֹרַת כְּלִי שְׁמִקוּדָם וְלֹא בְּפְנִים חֲדָשׁוֹת, וְכִינּוּ דְּטָפְלִית גִּלְלִים לֹא מְשׁוּיָא כְּלִי חֲדָשׁ, ע"כ ה"ה בְּטְהָרְתָהּ, וְרַק בְּחֶרֶס שְׁנִיקָבָה וְסִתְמוּ, דְּחוֹזֵר לְתוֹרַת כְּלִי שְׁמִקוּדָם, וְאִית בִּי דִינָא דְּוָכַל כְּלִי, בְּזָה הוּא שְׁהוֹצֵר הֶרַמְב"ם בְּדִין טְהָרְתּוֹ לְטַעְמָא דְּכ"ח שְׁטָהָר שׁוּב אִין לּוּ טוּמְאָה לְעוֹלָם, וְכַמְש"נ.

הַלְכוֹת מְקַנְאוֹת פ"ו ה"ד הַלּוֹקֵחַ כְּלִי גְדוֹל כְּגוֹן חֻבָּתִית גְדוֹלָה אוֹ עֲרִיבָה גְדוֹלָה וְנִקְבּוּ נִקְבּוּ הַמְטָהָרוּ וְקָבְעוּ בְּאַרְצָן וְעֲשָׂאֵהוּ מְקוּנָה ה"ז כְּשֶׁר עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל דְּבָר זֶה אִינוּ מְחַנּוֹר

להטביל בתוכו אלא שאין המים היוצאין ממנו פוסלין את המקנה אבל להטביל בתוכו עד שיהיו המים שבתוכו מעורבים עם המקנה בנקב שהוא פשופרת הנוד ר"י אומר בכלי גדול ד' טפחים ובקטן ברובו הרי ר"י שהוא מחמיר בהטבילה בתוך פלי ורפנן מיהא פשופרת הנוד בעו ואע"פ שהשידה והתיבה בכלי שניקב בכדי טהרתו הוא ועוד איך אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה ע"י יחודו להשתמש בו ונמצאת טבילה זו בכלים עכ"ל, ועיין לקמן פ"ק זה הל"ח שפסק הרמב"ם פ"ו דשידה ותיבה שפ"ם אם היו נקובים פשופרת הנוד מטבילין בהם, וכרבנן דמשנתנו, ובע"כ דהרמב"ם מחלק בין שידה ותיבה שפ"ם להך דהכא דשיעורו בכדי טהרתו.

ונראה החילוק בזה, דבאמת הו"י תרי דינים מחולקים, שיעורא דשופרת הנוד הוא לענן עירוב מקנאות, וכדתנן פ"ו דמקנאות עוקת המערה אין מטבילין בה אלא א"כ היתה נקובה פשופרת' הנוד, והתם לא איירינן בכלים פלל, אלא לענן חיבור שני המקנאות יחד, ומנהי הך שיעורא גם בשידה ותיבה שפ"ם, משום הך טעמא דעירוב מקנאות, דנעשין המים שבהן מעורבין עם המים שפ"ם, וחשיבי כמנוחים בי"ם ואינם בכלי פלל ומטבילין בהם, אכן הך שיעורא דבכדי טהרתו הרי לא מהני פלל לענן עירוב המים, אלא דעיקר הכשר זה הוא משום שנשברו ונתבטלו מתורת פלי, וע"כ אף שהמים שאובין כמנוחים בתוכם, מ"מ כשרים לטבול בהן, כיון שאין פאן עוד טבילה בכלי, דהא בטלו מתורת פלי, ובהך שיעורא דביטול פלי הוא שפסק הרמב"ם דהוי בכדי טהרתו.

אשר על פ"ו לא קשיין אהדדי, כיון דתרי מיני הפשרי גינהו, חדא ע"י עירוב המים, ושנית ע"י ביטול התורת פלי, ובחדא מינייהו מתקשרא, וכש"נ. אלא דהא מיהא קשיא, דאמאי לא מהני בשידה ותיבה שפ"ם גם הך שיעורא דבכדי טהרתם לבטל מהן תורת פלי, ויהא מותר לטבול בהן משום טעמא דביטול פלי, ולמה צריכין בהו דוקא להך הכשרא דעירוב מקנאות דרבה שיעורי' והוא פשופרת הנוד.

ונראה דהנה הך דינא דאין טובלין בכלים איתא בספרא על הקרא דבור מקנה מים יכול אף בור שבספינה יהא טהור ת"ל מעין מה מעין שעיקרו בקרקע אף מקנה שעיקרו בקרקע, הרי דהא דאין טובלין בכלים לא תלי עיקר הפסול בדין פלי, אלא דכל שאינו בקרקע אין מטבילין בו, וגם אם המים אינם בכלי אלא בשבר פלי ג"כ אין מטבילין בהן, כיון דבעינן דוקא שיהיו המים בקרקע, ולפ"ז הרי צ"ע עיקר הך דינא שפסק הרמב"ם דכשנשברו ונתבטלו מתורת פלי מטבילין בהן, והרי זה לא תלי פלל בדין פלי, ומאי איכפת לן בין פלי לשבר פלי.

והפשוט בזה, משום דכל שקבועין ועומדין בקרקע חשובין המים שבתוכן כאלו הן בקרקע, ואף דבכלים הוי דינא דאפילו אם הן קבועים בקרקע יש להן דין קבלה בפ"ע, והמים שבהן אינן בקרקע, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דכשנשברו וקבעו בקרקע מטבילין בהן, דכיון דנשברו ופקע מהן תורת פלי ממילא אהניא קביעתן בקרקע לענן זה שהמים שבתוכן הרי הן בקרקע וכשרים לטבילה.

אשר כ"ז לא שייך אלא פשעומדין בארץ, משא"כ בשידה ותיבה שפ"ם, דעמידתן במים לא הויא פשעומדין בארץ לגבי השידה והתיבה בעצמן, וממילא דהמים שבהן ג"כ אינם בארץ, ולפ"ז גם בנשברו דפקע מהן תורת פלי, מ"מ כיון שהמים שבתוכן לא הויין עוד

אָבֵל בְּשָׂאָר דִּינֵי פְלִים לְעוֹלָם תּוֹרַת פְּלֵי קִיבּוּל עָלָיו, וְאַפִּילוּ לֹא יִחַדּוּ לְקַבְּלָהּ, וְאִין מִטְבִּילִין בְּתוֹכוֹ. אֲשֶׁר ע"כ זֶהוּ שְׁהֵשִׁיג גַּם הֵכָא, דְּנִהֵי דְנִשְׁבֵּר וְאִינוּ רְאוּי לְקַבְּלָהּ עוּד, אֲכַן הָרִי כֹל זֶה הוּא לְעֵנֵן תְּשֻׁמִּישׁוֹ הַמִּיּוֹחָד לוֹ, אֲבָל פִּינּוּן שְׂיִישׁ בְּקַרְקַעִיתוֹ וְדַפְנוּ חֶרֶס הָרְאוּי לְקַבֵּל טוֹמְאָה ע"י יְחוּד, א"כ הָא נִמְצָא דְאָף קוֹדֵם יְחוּדוֹ הָרִי הוּא רְאוּי לְקַבְּלָהּ, אֲלֵא דְאִינוּ מִיּוֹחָד לְתִשְׁמִישׁ קַבְּלָהּ זֶה, וְהוּי דִּינוּ פְּכָל פְּלֵי קִיבּוּל שְׁלֵא נִתְיַחְדּוּ לְקַבְּלָהּ, דְּפִסּוּלִין לְטַבּוּל בְּהוּן לְדַעַת הָרְאָב"ד.

וְהָרִי בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו פְּתַב הָרְאָב"ד דַּמ"מ פְּלֵי זֶה שְׁנִשְׁבֵּר אִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוֹה ע"י מִים הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ, אֲשֶׁר מְזַה מוֹכַח לְהִדְיָא כַּמְש"כ לְחֻלְק לְדַעַת הָרְאָב"ד, דְּלַעֲנִין לְפִסּוּל אֶת הַמְּקוֹה ע"י הַמִּים הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ בְּעֵינֵן דְּנִקָּא שְׂיִהָא הַפְּלֵי עֲשׂוּי וּמִיּוֹחָד לְקַבְּלָהּ, וְכַש"נ.

אֲכַן הָרַמְב"ם הָרִי לֹא חֻלַּק כְּלָל בְּהוּ דְמִטְהָרִין אֶת הַמְּקַנְאוֹת בֵּין סִילוֹן כְּפוּף לְאִינוּ כְּפוּף, וְס"ל דְּכָל שְׁלֵא נִתְיַחְדּוּ לְקַבְּלָהּ אִין עָלָיו תּוֹרַת פְּלֵי כְּלָל וְכָשֶׁר גַּם לְטַבּוּל בְּתוֹכוֹ, וְלִהְכִי כָשֶׁר לְטַהַר אֶת הַמְּקַנְאוֹת וּלְחַבְּרָן יַחַד גַּם בְּסִילוֹן כְּפוּף, וְע"כ פִּסְק גַּם הֵכָא בְּלוֹקַח פְּלֵי גְדוּל דְּכָשֶׁר לְטַבּוּל בְּתוֹכוֹ, וְלֹא אִיכְפַת לָן בְּמַה שְׂיִישׁ בּוֹ חֶרֶס הָרְאוּי לְקַבֵּל טוֹמְאָה ע"י יְחוּד, דְּכִינּוּן דְּהַשְׁתָּא מִיָּהָא לֹא נִתְיַחְדּוּ, הֵלֵא אִין עָלָיו תּוֹרַת פְּלֵי לְדַעַת הָרַמְב"ם וּמִטְבִּילִין בּוֹ, וְכַש"נ פ"ט ה"ט מְעִין שְׂמִימִיּוֹ יוֹצֵאִין וְנִמְשָׁכִין לְתוּף הַשְּׁנִיקַת, וְאַח"כ יוֹצֵאִין מִן הַשְּׁנִיקַת וְנִזְחָלִין, הָרִי כֹל הַמִּים שְׁבִשְׁנִיקַת וְשָׁחוּץ לוֹ פְּסוּלִין עַכ"ל, דִּין זֶה הוּא בְּמַקְנְאוֹת פ"ה.

אֲלֵא דַּצ"ע לְמַה פְּתַב הָרַמְב"ם שְׁהוּ נִזְחָלִין, פִּינּוּן דְּהוּ פְּסוּלִין לְגַמְרֵי מַחְמַת שְׂאִיבָה, וְא"כ הָרִי גַם בְּאַשְׁבּוּרָן הוּן פְּסוּלִין, וְלְמַה פְּתַב שְׁהוּ נִזְחָלִין, וְצ"ע. וְלוֹמַר דְּלְדַעַת הָרַמְב"ם הֵם בְּאַמַּת פְּשָׁרִין בְּאַשְׁבּוּרָן, וְרַק דְּדִין מְעִין פִּקַּע מִיְנִיָּהּ, ג"כ לֹא מְשַׁמַּע, דְּלִשׁוֹן פְּסוּלִין מְשַׁמַּע דְּלְגַמְרֵי פְּסוּלִין, וְכֵן מוֹכַח מִהַמְשָׁנָה, דְּבִסְיָא תַּנּוּ דַּה"ה פְּמַקְנָה וְהֵכָא תַּנּוּ פְּסוּלִין, א"כ הָא מְשַׁמַּע דְּפְסוּלִין לְגַמְרֵי, וְכֵן מְהָא דְּפִסְק הָרַמְב"ם בַּה"ל"י שְׁם ז"ל מְעִין שְׂמִימִיּוֹ נִמְשָׁכִין ע"ג פְּלִים שְׂאִין לְהוּן בֵּית קִיבּוּל וְכו', ה"ז פְּמַקְנָה וְכו', מְבִנְאָר לְהִדְיָא דְּבִישׁ לְהוּן בֵּית קִיבּוּל פְּסוּלִין לְגַמְרֵי וְאִינוּ אָף פְּמַקְנָה, וְצ"ע הָא דְּכַתַּב הָרַמְב"ם וְנִזְחָלִין, פִּינּוּן דְּגַם בְּלֹא זַחֲלָהּ פְּסוּלִין, וְצ"ע וְהַנְּרָאָה לוֹמַר בְּזֶה, דְּהִנֵּה הַר"ש שְׁם הַקֶּשֶׁה דְּאַמַּי נִפְסְלוּ הַמִּים שְׁבִשְׁנִיקַת וְהֵלֵא הֵם מְחֻבְּרִין לְמַעֲנֵן, וְתִירֵץ דְּפִסְלֵי מִיָּהָא מְדַרְבְּנָן עִי"ש, וְהִנֵּה יַעו"ש בְּרַמְב"ם בַּפ"ח הַל"ח שְׁפַתָּב וְז"ל ג' גְּנוּמוֹת שְׁבִנְחַל הַתַּחְתּוֹנָה וְהַעֲלִיּוֹנָה שְׁל כ' סָאָה וְהָאֲמַצְעִית שְׁל מ' וְשִׁטְף שְׁל גְּשָׁמִים עוֹבֵר בְּתוּף הַנְּחַל אַע"פ שְׁהוּא נִכְנָס לְתוֹכָן וְיוֹצֵא מִתּוֹכָן אִין זֶה עִירוּב וְכו' שְׂאִין הַמִּים הַנְּזַחֲלִין מְעַרְבִין אַא"כ עֲמָדוּ עַכ"ל, הָרִי דְּזוֹחָלִין לֹא הִנְיִין חִיבּוּר כְּלָל, וְלַפ"ז הָרִי י"ל דְּלִהְכִי הוּא שְׁפַתָּב הֵכָא דְּמִיָּרִי בְּנִזְחָלִין, כִּי הִיכִי דְּלֹא לִיָּהּוּ בְּהוּ דִּין חִיבּוּר לְהַמְעִין, וּמַשׁו"ה הוּא דְּחִיָּיל עֲלִיָּהּוּ דִּין שְׂאִיבָה.

אֲכַן הָרִי זֶה דְּזוֹחָלִין לֹא הִנְיִין חִיבּוּר הוּא רַק בְּמַקְנָה, אֲבָל בְּמַעֲנֵן הָרִי קו"ל דְּגַם הַזּוֹחָלִין חִיבּוּר, וְכַדְתַּנּוּ בַּפ"ה דְּמַקְנְאוֹת הַזּוֹחָלִין כְּמַעֲנֵן וְהַנּוֹטְפִין בְּמַקְנָה, וּבְרַמְב"ם בַּפ"ט הִי"ג ז"ל הַמִּים הַזּוֹחָלִין מִן הַמַּעֲנֵן הָרִי הוּן כְּמַעֲנֵן לְכָל דְּבָר וְהַמְנַטְפִין מִן הַמַּעֲנֵן וְכו' הָרִי הוּן כְּמַקְנָה וְאִין מְטַהְרִין אֲלֵא בְּאַרְבָּעִים סָאָה עוֹמְדִין עַכ"ל, וְהִיָּינוּ מַשׁוּם דְּהָרַמְב"ם מְפָרֵשׁ דְּהָא דְּנוֹטְפִין בְּמַקְנָה הוּא מַשׁוּם דְּנִפְסְקוּ מִהַמַּעֲנֵן, וְכַמוֹ שְׁפַסְק כֵּן גַּם גְּבִי גַל שְׁנַתְּלַשׁ דְּדִינוּ

כמקנה, פינו דאינו מחובר למעין, ורק הזחליו שמחוברין למעין הוא דדינם כמעין, ובע"כ דבמעין גם זחליו הניין חיבור.

אכן נראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דבאמת מעיקר הדין הי' צריף להיות דהמים שבתוף השוקת אינם נפסלין לגמרי, ולא חגיל עלניהו דין שאיבה, פינו שהו מחוברין להמעין, ורק דדין מעין פקע מיניהו, ואף דמחוברין להמעין, מ"מ אהני להו זה שהם בתוף השוקת להפקיע מיניהו דין מעין, וצריף להיות דינם כמקנה, ורק דכינו דפקע דין מעין מיניהו שוב הדר דינא דאין הזחליו מערבין ובטל מהו חיבורו להמעין לגמרי, וממילא דחל עלניהו דין שאיבה ע"י השוקת ופסולין לגמרי.

ונמצא דתרי דינים בזה ולתרוניהו צריכנו, חדא מה דע"י השוקת פקע מיניהו דין מעין אף שהו מחוברין למעין, ושנית מה דפקע מיניהו חיבורו להמעין ע"י שהו נזחליו, משום דבמקנה קי"ל דאין הזחליו מערבין, וממילא דנפסלין לגמרי משום דין שאיבה שחל עלניהו ע"י השוקת, וזהו דברי הרמב"ם.

אלא דצ"ע בעיקר הו טעמא, מדוע נפקעו מדין מעין ע"ג השוקת, ושאיבה לא חלה עלניהו, וצ"ע דאם אף לית בהו פסול שאיבה, א"כ הרי הו ממילא כמעין גמור, וכדתנו במתני' דהעבירו ע"ג שפה כל שהוא פשר חוצה לה שהמעין מטהר בכ"ש, הרי דמועיל חיבורו למעין גם להעשות מעין, וא"כ גם בתוף השוקת יועיל חיבורו להיות כמעין, אם לא דחשיבי כשאובין, וצ"ע.

אכן נראה, דהנה שם בפ"ה תנו העבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל ר' יהודה אומר הרי הוא כמו שהי' ר' יוסי אומר ה"ה כמקנה, ר"ל דפקע מיני' דין מעין ונשאר בו רק דין מקנה. וביאור המשנה נראה, עפי"מ דתנו שם ונוטפין שעשאון זחליו סומף אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב ונזה יורד וטובל ד"ר יהודה ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, והו נוטפין שעשאון זחליו פירושו לדעת הרמב"ם דהיינו שהעמיד דבר תחת הנוטפין ונעשו זחליו ומחוברין למעין, ופליגי בזה ר' יהודה ור' יוסי, דר' יהודה סובר דמזחילין בכל דבר, ור' יוסי סובר דכל דבר שמקבל טומאה אין מזחילין בו כדדרשינו בזבחים דף כ"ה דבעינו הנייתו ע"י טהרה.

אשר ע"כ זו היא פלוגתא גם הכא בהעבירו ע"ג כלים וספסל, דנמצא דזחילתו וחבורו למעין הוא בדבר המקבל טומאה, וע"כ ר' יהודה לטעמי' ס"ל דהרי הוא כמעין, ור' יוסי לטעמי' דכל דבר שמקבל טומאה אין מזחילין בו, ובטל מיני' דין חיבורו למעין, וע"כ הרי הוא רק כמקנה.

ולפ"ז הרי ניחא גם הו דשוקת כמש"כ, דנימא דאיירי בשוקת המקבלת טומאה, דפקע מהמים דין חיבור למעין, וממילא דהדר דינא דאין הזחליו מערבין, ופקע מיניהו דין חיבור לגמרי, וממילא דנפסלו משום שאיבה, וכמש"כ.

אכן עדיין צ"ע, דהרי מהא דתנו בדברי ר' יוסי דהרי הוא כמקנה, אין להוכיח דלענין מקנה ליתא לכל הו דינא דהנייתו ע"י טהרה תהא, די"ל דטעמא הוא משום דלענין דין מקנה אין הכלים והספסל מסייעין כלל לזה, פינו דלא צריכנו לענין זה לדין חיבור להמעין, ורק דהמים מצד עצמן הרי הו ממילא מקנה במקומן, פינו דאינו שאובין, א"כ

ממילא דאין פאן חסרון דין הווייטן ע"י טהרה בזה שהפלים מקבלין טומאה, ודוקא לענון שיהא דין מעין על המים, שזה בא רק מחמת חיבורן להמעין, בזה הוא דאמרינו דכיון דחיבורן בא ע"י הפלים מקרי אין הווייטן ע"י טהרה, אבל אה"נ דעצם הדין דהווייטן ע"י טהרה איתל' בין במעין ובין במקנה, וממילא דגם במקנה במקום דצריכינו חיבור צריף שיהא החיבור דוקא ע"י דבר שאינו מקבל טומאה, אפשר לפ"ז הרי אפתי צ"ע דברי הרמב"ם דשוקת, דהרי בשוקת אילולי דין חיבורה להמעין הא נעשין המים שבה שאובין, פינון שיהא פלי המקבלת, ורק מדין חיבורה להמעין הוא שאנו דנין להכשירה, שלא יחול על המים שבה דין שאיבה, וא"כ הא נמצא דגם לענון דין מקנה שבה ג"כ צריכינו להחיבור שנעשה ע"י השוקת, וכיון דאירינו הכא בשוקת המקבלת טומאה הא הווייטן ע"י טומאה גם לענון מקנה, ושוב קשה ל"ל טעמא דזחילה, ותיפוק לן דבלא"ה פסולין משום דאין הווייטן ע"י טהרה, ומ"ש דין מקנה מדין מעין, וצ"ע.

ונראה דדעת הרמב"ם היא, דהדין של הווייטן ע"י טהרה הוא רק במעין ולא במקנה, והטעם בזה, או משום דעיקר הלכה זו לא נאמרה רק במעין ולא במקנה, או משום דכל מעין מקרי חלות שם של מעין, והמחנך לו צריף ג"כ שיחול עליו שם מעין, משא"כ במקנה, דלית בה שום דין של חלות שם, ורק הוא מידי דממילא דדין מקנה בה, וכל המחנך לה שחל בו דין מקנה הוא ג"כ דין דממילא, פינון דכל עיקרה של דין מקנה הוא דין דממילא, ואשר על פן לא שייף במקנה הך דינא דהווייטן ע"י טהרה, דדין הוי' לא שייף רק במידי דאית בי' חלות שם, ולפ"ז שפיר קם דינא דכל מעין שפקע מינ' שם מעין משום דהווייטו שלא ע"י טהרה הרי הוא נשאר בדין מקנה, והוא כמש"כ בדעת הרמב"ם, וכש"נ.

והנה בזבחים דף כ"ה תנו התם נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית פסולין עלי קנים ועלי אגוזים פשרה, זה הפלל דבר המקבל טומאה פסולין דבר שאינו מקבל טומאה פשרין מנה"מ דאר"י משום ריב"א אמר קרא אף מעין ובור מקנה מים יהי טהור הווייטן ע"י טהרה תהא, ועיין ברש"י שפי' דקאי שהמים מקלחין למרחוק ואינו יורדין להחבית וע"י הדבר המקבל טומאה הוא שעוברין המים להחבית, ולפ"ז נמצא דעצם החיבור של המים היורדין להחבית להמעין הוא ע"י הדבר המקבל טומאה.

אכן ברמב"ם בפ"ו מה' פרה אדומה הל"ח ז"ל נתן את החבית במים ודחק המים בידי או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית הרי אלו פסולין, וכן אם שקעו במים כדי שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית פסולין וכו' זה הפלל דבר שהיא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלאו הפלי המים פסולין עכ"ל, הרי דמפרש דקיימא בגוונא שעצם ביאת המים הוא באמת מהמעין עצמו מיד לתוף הפלי, והדבר המקבל טומאה הוא רק גורם ומסייע לביאת המים מהמעין לכלי, וס"ל דגם בכה"ג מקרי הווייטן ע"י טומאה ומפסלי, וצ"ע למה לא פי' כפירש"י דמייירי דעצם ביאת המים וחיבורן להמעין הוא ע"י דבר המקבל טומאה, והרי לכאורה י"ל דרק בכה"ג הוא דמיחשבא הווייטן ע"י טומאה, ולא בגרמא וסיוע בעלמא.

אכן נראה דזה מוכרח מהסוגיא שם, דאיתא אר"ח אר"י זאת אומרת אויר פלי ככלי דמי, ור"ל דאם נימא דלאו ככלי דמי, א"כ הא נמצא דהמים באין לתוף הפלי מהאויר

פלי, ואז הרי ליתא להקני' שע"י טומאה קלל, ואם נימא כפירש"י דמייירי בגוונא שעצם החיבור של המים להמעין הוא ע"י הדבר המקבל טומאה, והלא דרשינן מים חיים אל פלי שתהא חיותן בכלי, דהיינו שהמים יתמלאו בכלי מעצם חיותן בהמעין, וא"כ הרי גם פשיטא לתוף הפלי היא מהאור, ג"כ עיקר הכשר המילוי הוא עי"ז שהמים מחוברים אז להמעין, וכיון דהחיבור הוא ע"י דבר המקבל טומאה, א"כ הא נמצא דלעולם אית בהו הקני' שע"י טומאה, בזה שחיבורן למעין הוא ע"י דבר המקבל טומאה, ומשנה שלמה שנינו דכ"ד שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, ואע"פ שהמים כבר נתרחקו מן הדבר המקבל טומאה מ"מ מקרי הנייתו ע"י טומאה משום דחיבורן להמעין הוא ע"י דבר המקבל טומאה, וה"נ דכונתה, וקשה דאיך מוכיח הסוגיא מינה דאור פלי בכלי דמי, והרי אף אם לאו בכלי דמי הו"א ג"כ הנייתו ע"י טומאה בחיבורן להמעין.

וע"כ הוכיח מזה הרמב"ם, דמייירי בגוונא שהמים מחוברים למעין גם בלא הדבר המקבל טומאה, ואף שהדבר המקבל טומאה גורם למעשה המילוי, וע"כ כל שהגיעו לאור פלי, דלא צריכין עוד לסיוע של דבר המקבל טומאה, פקע מינייהו דין הוי' שע"י טומאה, ונהו דמוכיחה הגמ' דאור פלי בכלי דמי, דאלא"ה לא מיפסלי משום דכבר פקע מינייהו מעשה הקני' שע"י טומאה.

ובאמת דלפירש"י דמייירי בגוונא שחיבור למעין הוא בדבר המקבל טומאה, א"כ הא קשה דאיך מוכיחה הסוגיא דאור פלי בכלי דמי כיון דלעולם הו"א הנייתו ע"י טומאה, וצ"ע. אכן נראה, עפ"י מ דאיתא בחגיגה דף י"ט מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין, ועיין ברמב"ם פ"ט מה' מקנאות הי"ח שכתב ז"ל לפי שאין מטבילין בזוחלין ק"ו באור, הרי דגל שנתלש אינו מטהר בזוחלין, והיינו משום דכיון דאינו מחובר להמעין פקע מיני' דין מעין, אכן יעו"ש בתורת הבית ריש הל' מקנאות שהביא בשם ר"ת להוכיח דגם מעין צריף ארבעים סאה לטבילת אדם, מהא דתנו בפ"ה דמקנאות גל שנתלש וכו' ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין, הרי דס"ל לר"ת דגם אחר שנתלש מן הים ג"כ דינו כמעין.

אשר לפ"ז נראה, דהא דתנו דכל דבר שמקבל טומאה אין מזחילין בו, שפירשה הרמב"ם דר"ל שכל שהזחילה והחיבור למעין הוא ע"י דבר המקבל טומאה שוב אינו מטהר בזחילה, וכמבואר בדבריו בפ"ט שם, כ"ז הוא כפי שיטתו דכל שנפסק מהמעין פקע מיני' דין מעין, ונמצא דהחיבור להמעין הוא יסוד דין מעין שבו, וע"כ כשהוא בדבר המקבל טומאה א"כ הא חלה בי' פסולא דהנייתו ע"י טומאה, כיון דכל הכשרו הא נעשה ע"י הדבר המקבל טומאה, ואינו חוזר להיות מעין כי אם כשישוב ויתחבר להמעין בלא דבר המקבל טומאה, משא"כ לשיטת ר"ת דגם בשנתלש מן המעין דינו כמעין, א"כ גם כשנתחבר למעין ע"י דבר המקבל טומאה, אבל מ"מ כיון דאין אנו צריכין להחיבור קלל, ואין החיבור מוסיף בו שום הכשר, א"כ ממילא דאין זה הנייתו ע"י טומאה.

ולפ"ז הרי ניחא שיטת רש"י, דהנה בזבחים שם בעי מיני' ר"א מר"י וכו' אור שאין סופו לנוח כמנח דמי וכו' א"ל תניתיה חבית שמנחת תחת הזבוח מים שבתוכה ושפחוצה לה פסולין וכו', ר"ל משום דפקע מינייהו דין מים חיים ע"י אור החבית, וש"מ דאור פלי בכלי דמי, הרי דאם אור פלי לאו בכלי דמי לא פקע מינייהו דין מים

חיים גם פֿשֶׁהם בַּאָויר הַפְּלִי, וּלְדַעַת הַר"ת גַּם אִם הֵם אֶז תְּלוּשִׁין מֵהַמַּעַן ג"כ דִּין מִים חַיִּים בְּהוּ, וּלפ"ז שְׁפִיר מוֹכִיחָה הַסּוּגָא דש"מ אָויר פְּלִי כְּכִלִּי דְמִי, דָּאִי לָאוּ כְּכִלִּי דְמִי אַמַּאי פְּסוּלִין בְּנִתְּנָן יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ וְהָא אֵין פְּאֵן הוּי' שַׁע"י טַנְמָאָה, דָּאִי מִשּׁוּם חִיבּוּרָן הֲלֵא זֶה אֵינוֹ בְּכֻלָּל הוּי' פְּלִל, לְפִי שִׁיטַת הַר"ת דְּגַם בְּתִלוּשִׁין מֵהַמַּעַן דִּין מִים חַיִּים בְּהוּ, וְכֹל עֵיקָר פְּסוּלָן מִשּׁוּם הוּי' ע"י טַנְמָאָה בַּע"כ הוּא רַק בְּמָה שְׁמַסִּיעַ שְׁיַעֲבֵרוּ הַמִּים לְתוּף הַפְּלִי, וּלפ"ז הָרִי מְפִינָן שְׁהַגִּיעוּ לְאָויר הַפְּלִי שׁוּב אֵין צֻנְרָה לְהַסִּיעוּ, וְא"כ הָרִי שְׁפִיר מוֹכִיחָה הַגַּמ' דְּאָויר פְּלִי כְּכִלִּי דְמִי, דַּאֲלֵא"ה הָרִי אֵיפֵא מִלּוּי מִים חַיִּים בְּלֵא הוּי' ע"י טַנְמָאָה, פִּינָן דְּהַמִּים שְׁבַאָויר הַפְּלִי הָרִי הֵן מַעִין, וְדִין מִים חַיִּים בְּהוּ, וְהוּן מַצַּד עֲצָמָן כְּשֵׁרִין לְמִלְאוּת מְהוּ, וְאֵין פְּאֵן הוּי' ע"י טַנְמָאָה פְּלִל, אֲלֵא וְדָאִי ש"מ דְּאָויר פְּלִי כְּכִלִּי דְמִי.

וְהַרְמַב"ם לְטַעַמָּן דַּס"ל דְּלִיפֵא לְדִין מַעִין וּמִים חַיִּים רַק בְּמַחְנֻבֵּר לְמַעִין, וְא"כ גַּם הַמִּים שְׁבַאָויר הַפְּלִי כֹּל עֵיקָר הַכְּשָׁרָן לְמִי חֲטָאֵת הוּא רַק מִשּׁוּם חִיבּוּרָן לְהַמַּעַן, וְאִם אָף חִיבּוּרָן לְהַמַּעַן הוּא ע"י דְּבַר הַמַּקְבֵּל טַנְמָאָה לְעוֹלָם הוּי' בְּכֻלָּל הַנְּיִתָּן ע"י טַנְמָאָה, וְקִשָּׁה אֲלִיבָן הָא דְחֲתִילֵי לָהּ הַגַּמ' בְּדִין אָויר פְּלִי כְּכִלִּי דְמִי אוֹ לֵא, וְלִהְיֵי מְפָרֵשׁ דְּמִיָּרִי בְּגוּוֹנָא שְׁהַסִּיעַ מְדַבֵּר הַמַּקְבֵּל טַנְמָאָה הוּא מַצַּד אַחַר וְלֵא בְּחִיבּוּר הַמִּים לְמַעִין, וְכַש"נ.

וְעַכ"פּ נִמְצְיָנוּ לְמַדִּין בֵּין לְפִירֵשׁ"י וּבֵין לְפִי הַרְמַב"ם, דְּכֹל שְׁיֵישׁ בּוֹ סִיעוּעַ בְּשׁוּם צַד שְׁיֵהֵן מִהַדְּבַר הַמַּקְבֵּל טַנְמָאָה, הָרִי הוּא בְּכֻלָּל אֵין הַנְּיִתָּן ע"י טְהָרָה, וְהָרִי תָּנוּ בְּמַקְנָאוֹת פ"ה מ"ו וּמוֹדִים שֶׁהוּא גּוֹדֵר פְּלִים וְטוֹבֵל בְּהוּ, הָרִי דַּאֲע"ג דְּעֲצָם הַמַּקְנָה וְהַכְּשָׁר אֲשַׁבְּרוּן שְׁלוֹ מְתַקְּיָם ע"י הַפְּלִים הַמַּקְבֵּלִין טַנְמָאָה מ"מ טוֹבֵל בּוֹ, וּבַע"כ מְוַכְרַח דְּבַמַּקְנָה לִיתָא לְכֹל הַף דִּינָא דְהַנְּיִתָּן ע"י טְהָרָה תְּהֵא, וּלפ"ז שׁוּב הַדְּרִינָן לְמַש"כ, דְּבַמַּקְנָה גַּם בְּמַקּוֹם דְּצָרִיכִינוּ חִיבּוּר הַחִיבּוּר יוֹכֵל לְהַעֲשׂוֹת בֵּין ע"י טְהָרָה וּבֵין ע"י טַנְמָאָה, וּמִמִּילָא דְּכֹל שְׁפַקַע מִינָן דִּין מַעִין מִשּׁוּם שְׁחִיבּוּרוֹ לְמַעִין הוּא ע"י דְּבַר הַמַּקְבֵּל טַנְמָאָה הָרִי הוּא נִשְׁאָר בְּדִין מַקְנָה, וּמִינְשָׁבִים הֵיטֵב דְּבַרֵּינוּ בְּהַף דְּמַעִין שְׁהַעֲבִירוֹ ע"ג הַשְּׁוֹקֵת, וְכַש"נ.

פ"ט ה"ו לְמַעֲלָה מְזַה הַמַּעַן שְׁמִימִיּוּ מוּעָטִין וְהַרְבּוּ עָלָיו מִים שְׁאוּבִין שְׁנֵה לְמַקְנָה שְׁאֵין מְטַהְרִין בְּמִים הַנְּמַשְׁכִּים מְמַנּוּ אֲלֵא בְּמִים הַנְּקוּיִם וְעוֹמְדִים בְּאֲשַׁבְּרוּן וְשְׁנֵה לְמַעִין שֶׁהוּא מְטַהֵר בְּכֹל שֶׁהוּא שְׁהַמַּעַן אֵין לְמִימִיּוֹ שְׁעִיעוֹר אֲפִילוּ כֹּל שֶׁהוּן מְטַהְרִין עַכ"ל, כֵּן הוּא בְּמַשְׁנֵה פ"א דְּמַקְנָאוֹת, אֲלֵא דַּהַר"ן בְּנִדְרִים דְּף מ' ע"ב הַקִּשָּׁה דַּמ"ש דְּלַעֲנָן זוּחְלִין דִּינוּ כְּמַקְנָה וְלַעֲנָן כ"ש הוּי כְּמַעִין, וְע"כ פִּירֵשׁ דְּרִישָׁא וְסִיפָא קִיָּמִי בְּתַרִי גּוּוֹנִי, וּבְרִישָׁא דְּקַתְּנֵי שְׁנֵה לְמַקְנָה לְטַהֵר בְּאֲשַׁבְּרוּן ה"ה כְּמַקְנָה גַּם לַעֲנָן שְׁצָרִיף מ' סָאָה, וּבְסִיפָא דְּקַתְּנֵי שְׁנֵה לְמַעִין לְטַהֵר בְּכ"ש ה"ה כְּמַעִין גַּם לַעֲנָן זוּחְלִין, אֲכַן בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם שְׁהַבְּאֵנוּ הָרִי מְבּוֹאָר דְּמוֹקִי לָהּ בְּחַד גּוּוֹנָא, וְרַק דְּדִין זוּחְלִין חֲלוּק מְדִין כ"ש, וְלַעֲנָן זוּחְלִין הוּי כְּמַקְנָה וְלַעֲנָן כ"ש ה"ה כְּמַעִין, וְצ"ע דַּמ"ש דִּין זַחִילָה מְדִין כ"ש: וְהִנֵּה בְּמַקְנָאוֹת פ"ה תָּנוּ גַּל שְׁנַתְּלֵשׁ וּבּוֹ מ' סָאָה וְנִפְּלַעַל הַאָּדָם וְעַל הַפְּלִים טְהוּרִין, וּמִיָּרִי בְּגַל שְׁנַתְּלֵשׁ מִן הַיָּם, וְאֲלִיבָא דַּר"י דְּסוּבֵר בְּמַקְנָאוֹת פ"ה דְּיָם מְטַהֵר בְּזוּחְלִין, וְכַדְקו"ל כֵּן, אוֹ בְּנַתְּלֵשׁ מִן הַמַּעַן וְאֲלִיבָא דְּכו"ע, וְלָכֵן מְטַהֵר בְּנִפְּלִיתוֹ וְאֲע"ג דְּהוּי זוּחַל, וְהָרִי תָּנוּ בְּהַמַּשְׁנֵה דַּאֲינוּ מְטַהֵר אֲלֵא א"כ יֵישׁ בּוֹ מ' סָאָה, וְאֲע"ג דְּמַעִין לְדַעַת הַרְבֵּה מְהַרְאֵשׁוּנִים אֵין צָרִיף מ' סָאָה אָף לְאָדָם, וְצ"ל מִשּׁוּם דְּכִינוּן דְּנַתְּלֵשׁ מִן הַמַּעַן שׁוּב אֵינוֹ מְטַהֵר בְּכ"ש.

וכן הוא ב"ש"ה יו"ד סי ר"א ס"ק כ', וחלוק דין כ"א דמטהר במעין דבעינו לזה שיהא מחובר למעין אז הוא דמטהר בכ"ש ולא בנתלש מהמעין, משא"כ לעגנו דין זחילה לעולם דינו כמעין, ואפילו אחר תלישתו ג"כ מטהר בזוחליו.

ונראה מזה מוכרח, דהא דמעין מטהר בכ"ש נאמר דוקא על עצם המעין, דבמה שיש דין מעין על המים בזה הוא דמטהר בכ"ש, וע"כ בנתלש דאין על המים עוד דין מעין אינו מטהר אלא במ' סאה, משא"כ לעגנו זחילה לא בעינו עצם המעין, ורק דכינון דהמים באין ממעין ודין מי מעינות עליהן ה"ה מטהרין בזוחליו.

ולפ"ז הרי ניחא הא דרבו עליו מים שאובין דשנה למקנה לטהר באשפון ודמעין לטהר בכ"ש, והוא, דנימא דגם בעיקר ויסוד דין מעין חלוק דין כ"ש מדין זחילה, דלעגנו זחילה לא מהני כלל מה שיחול עליו עצם דין מעין, ומה דמעין מטהר בזוחליו הוא רק משום דינא דמי מעינות מטהרין בזוחליו, וגם בעודו מחוברין למעין חיבורן אינו מעלה להם כלל להקשר זוחליו, ורק דדינם בנתלשו דמטהרין ג"כ בזוחליו, וע"כ פשרבו עליהן מים אחרים, מועיל הרוב לבטל מהן הך דינא דמי מעינות, דכל דין מעין שיש על המים גם בלא חיבורו במעין הרי פשיטא דמועיל בהן רוב לבטלן, משא"כ לעגנו כ"ש, דתלוי במה שיש עליהן עצם דין מעין, וכדחזינו דבעינו שיהיו מחוברין למעין דוקא, בזה לא שייך כלל רוב לבטל דין מעין מהם, ואף לאחר שרבו עליהן מים אחרים מ"מ דין מעין לא נתבטל מהן, דכל שהקשרו ודין מעין שלו בא ע"י חיבור, הרי הוא בהקשרו גם לאחר שרבו עליו מים שאובין, פינו דאפתי הוא מחובר למעין, ע"כ הרי הוא בחיבורו והקשרו ודין מעין עליו, וע"כ זהו דתנו דמעין שרבו עליו מים שאובין שנה למקנה לטהר באשפון, דהרוב מועיל לבטל ממנו הקשרו של מעין ומי מעינות לעגנו זחילה, ושנה למעין שמטהר בכ"ש, וכש"נ דזה שיש על המים עצם דין מעין ע"י חיבורו למעין אינו מתבטל ע"י רוב, ולעולם דמייירי בחד גוונא, וכש"נ.

אלא דאפתי קשה לדעת הרמב"ם, דהנה בחגיגה דף י"ט תניא מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין לפי שאין מטבילין באויר, והיינו משום דבעינו דומיא דמעין שהוא בארץ, וכדאימא בספרא פ' שמיני דדרשינו מה מעין שעיקרו בקרקע אף מקנה שעיקרו בקרקע, אכן ברמב"ם פ"ט מה' מקנאות הי"ח ז"ל אין מטבילין בגל כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ ואע"פ שיש בו מ' סאה לפי שאין מטבילין בזוחליו ק"ו באויר, הרי דלדעת הרמב"ם כל שנתלש אינו מטהר עוד בזחילה, ולפ"ז הרי הדר שנה דין זחילה לדין כ"ש דבתרונתו בעינו דוקא שיחול על המים דין עצם המעין, ולפ"ז הרי הדר קשה הא דתנו שנה למקנה לטהר באשפון ולמעין לטהר בכ"ש, פינו דלדעת הרמב"ם הרי דין זחילה ודין כ"ש שנה.

ואם פי י"ל דגם לדעת הרמב"ם חלוק דין זחילה דתלוי במי מעינות מדין כ"ש דתלוי בעצם המעין וכמש"כ, והא דבנתלש אינו מטהר בזוחליו לדעת הרמב"ם הוא משום דס"ל דכל שנתלשו המים מהמעין פקע מנייהו כל דין תורת מעינות, אבל אה"נ דבעודו מחוברין למעין חלוקין הן בזה, דהקשר זחילה הוא משום דין מי מעינות, והקשר כ"ש הוא משום דין מעין עצמו.

אֵלָא דְכִינּוּן דְאִין לְנוּ רַאִי' מַהֲדָּ דְגַל שְׁנַתְלֵשׁ, כִּינּוּן דְשָׁם הָא אִינוּ מְטַהַר בְּזַחֲלֵה ג"כ, א"כ הָא אִין לְנוּ הִכְרַח לְהַדְּ חִילּוּקָא, וְא"כ לְדַעַת הֶרְמֵב"ם בְּעַצְמוֹ אִפְתִּי צ"ע הַדְּ דְמַעֲיִן שְׂרַבּוּ עָלָיו מִיָּם שְׂאוּבִין וּכְמַש"כ, וּצ"ע.

וְעִינּוּ בְּרַא"ש בַּהֲל' מְקַנְאוֹת סִימָן י"ג שְׁפַתְב לְהַדְּיָא דְגַל שְׁנַתְלֵשׁ מְטַהַר בְּזַחֲלִין, אֵלָא דִּי"ל דְּהַרְא"ש ס"ל דְּגַם מַעֲיִן צְרִיף מ' סָאָה לְטַבִּילַת אָדָם, וְא"כ גַּל שְׁנַתְלֵשׁ דִּינוּ כְּמַעֲיִן לְכָל דְּבָר, וְהֶרְמֵב"ם דַּס"ל דְּמַעֲיִן מְטַהַר בְּכ"ש אַף לְאָדָם, ע"כ מוֹכִיחַ מַהֲדָּ מְשַׁנָּה דְכָל שְׁנַתְלֵשׁ פְּקַע מִיָּנִי' דִּין מַעֲיִן לְגַמְרִי.

וְעַכ"פ הָא מִיָּהָא דְלְדַעַת הֶרְמֵב"ם אִין הִכְרַח לְחַלְק בֵּין דִּין זַחֲלֵה לְדִין כ"ש, וּכְמַש"כ. וְעַל כֵּן נִרְאֵה לֹמַר בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם, דְּבִאֲמַת הָרִי הָא דְמַקְנָה אִינוּ מְטַהַר בְּכ"ש הָא אִין זֶה פְּסוּל בְּעַצְמָם הַמִּיָּם, וְרַק דִּין חֶסְרוֹן שְׂעִיעוֹר יֵשׁ בּוֹ, דְּכָף הִיא הִלְכָה דְבְּעִינּוּ מ' סָאָה, וּלְפ"ז מַעֲיִן דְּמְטַהַר בְּכ"ש, כְּמוֹ שְׂמוּעִיל עַל עַצְמוֹ לְטַהַר בְּכ"ש, הָרִי כְּמוֹ כֵּן מוּעִיל גַּם לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹן הַשְׂעִיעוֹר שֶׁל מִי מַקְנָה דְבְּעִינּוּ בְּהוּ מ' סָאָה דְּוִקָא, דְּכִשְׁהֵם מְחַזְבְּרִין לְמַעֲיִן הָרִי יֵשׁ כְּפֹאן שְׂעִיעוֹר שְׁלָם הַמְשֻׁלְמָן.

וּלְפ"ז הָרִי נִיחָא הָא דְרִיבָּה עָלָיו מִיָּם שְׂאוּבִין דְשָׁוָה לְמַעֲיִן דְּמְטַהַר בְּכ"ש, כִּינּוּן דַּע"י הַמַּעֲיִן אִין כְּפֹאן חֶסְרוֹן שְׂעִיעוֹר גַּם בְּמִי הַמַּקְנָה, וְכִלּוֹ מַקְנָה שְׁלָם הוּא, וְלֹא אִיכְפַת לָן ג"כ בְּמָה דְמִימַקְנָה הַנִּינּוּ רַבָּא, חֲדָא דְאִפְתִּי הָרִי יֵשׁ כְּפֹאן שְׂעִיעוֹר שְׁלָם מִהַמַּעֲיִן, וְעוֹד דְּגַם מִי הַמַּקְנָה שְׂאִינּוּ מַמַּעֲיִן הָרִי ג"כ מַקְנָה שְׁלָמָה הַנִּינּוּ ע"י הַמַּעֲיִן שְׂמוּשָׁלִים שְׂעִיעוֹר, וְעַכ"כ מְטַהַר בְּכ"ש, מִשְׂא"כ לְעַנּוּן לְטַהַר בְּזַחֲלִין, דְּזֶה הוּי פְּסוּל בְּעַצְמָם מִי הַמַּקְנָה, שְׂאִין מְטַהַרִין בְּזַחֲלִין, וְאִין הַמַּעֲיִן מוּעִיל לְהַכְשִׁיר לְזַחֲלֵה, וְע"כ אֲזַלִּינוּ בְּתַר רַבָּא, וְכָל שְׂרַבּוּ עָלָיו מִי מַקְנָה שׁוּב אִינוּ מְטַהַר בְּזַחֲלִין, וְכְמוֹ דְּאֲזַלִּינוּ בְּתַר רַבָּא בְּכ"מ.

וכש"נ.

הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן פ"ד הַל"ד הַמוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שְׂכָר אוֹ לְשׁוֹכֵר אוֹ לְשׁוֹאֵל נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים וְאִם הִזִּיקָה חֲזִיב הַשׁוֹמֵר, בְּד"א בְּזַמַּן שְׁלֹא שְׂמְרוּהָ כָּלֵל, אֲבָל אִם שְׂמְרוּהָ שְׂמִירָה מְעוֹלָה כְּרֹאֵי וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה הַשׁוֹמֵרִים פְּטוּרִים וְהַבְּעָלִים חֲזִיבִין וְכו', שְׂמְרוּהָ שְׂמִירָה פְּחוּתָה אִם שׁוֹמֵר חֲנָם הוּא פְּטוּר וְאִם שׁוֹמֵר שְׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל הוּא חֲזִיבִין עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל לֹא מִיתְּוִקָמָא הָא אֵלָא בְּכַדִּי שְׂיַדַע כְּעַנּוּן שְׂאֵמְרוּ בְּבוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁוֹתְפִין וְכו' עַכ"ל, וְהַמ"מ כְּתַב דְּאִיירִי בְּשׁוֹר תָּם דְּלֹא מִיפְטַר בְּשְׂמִירָה.

וְהַאֲוָמָנָם דְּהָא וְדָאִי דְמִיירִי בְּתָם, וְכַדְמוּכַח כֵּן מִסִּיּוּם דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם שְׁפַתְב דָּאִם שְׂמְרוּהָ שְׂמִירָה פְּחוּתָה ש"ח פְּטוּר וּש"ש וְשׁוֹכֵר וְשׁוֹאֵל חֲזִיבִין, וּבְמוֹעֵד הָא וְדָאִי דְמִיפְטַרִי הַשׁוֹמֵרִין בְּשְׂמִירָה פְּחוּתָה, וּבַע"כ דְּמִיירִי בְּשׁוֹר תָּם, אֵלָא דְמ"מ כְּתַב הֶרְאָב"ד דְּמִיירִי בְּכַדִּי שְׂיַדַע, מִשׁוּם דְּהֶרְאָב"ד ס"ל דְּבְשְׂמִירָה מְעוֹלָה גַּם תָּם פְּטוּר, וְא"כ הָא קִשְׁה רִישָׁא שְׁפַתְב הֶרְמֵב"ם דְּבְשְׂמִירָה מְעוֹלָה הַבְּעָלִים חֲזִיבִין, וְאִמָּאִי חֲזִיבִין כִּינּוּן דְּעִיקָר הַנְּגִיחָה הוּא נְגִיחָה שֶׁל פְּטוּר, וְע"ז הוּא שְׂתִירָץ הֶרְאָב"ד דְּאִיירִי בְּכַדִּי שְׂיַדַע, וְא"כ נִמְצָא דְלַגְבֵי בְּעָלִים אִינוּ בְּפָלֵל מְשׁוֹמֵר, וְהַמ"מ חִידַשׁ דְּגַם שְׂמִירָה מְעוֹלָה לֹא מְהַנְיָא בְּתָם, וְלִהְכִי הוּא שְׁפַתְב דְּלֹא צְרִיכִינוּ לְהַדְּ דְּבְכַדִּי שְׂיַדַע כִּינּוּן דְּאִיירִי בְּתַמָּה.

אָלא דצ"ע, דבֿתָּם הָרִי כָּל חַיּוּבוֹ מַגּוּפוֹ, וְהָא דְהַשׁוּמְרִין חַיִּיבִין ר"ל לְשֵׁלַם לְהַבְעֵלִים מְשׁוּם דִּין שְׁמִירַת גּוּפוֹ, וּמְשׁוּם דְאַפְסִידוּהוּ לְשׁוּרוֹ שְׁהַנְיָקָא נׁוֹטְלוֹ, וְא"כּ הָא אִין זֶה שְׁיִיף לְהַדִּיק דִּינָא דְהַשׁוּמְרִין נְכַסּוֹ תַּחַת הַבְעֵלִים, דְּהוּא זֶה בְּשְׁמִירַת נְזָקִין שְׁהַשׁוּמְרַת מִתְחַיִּיב לְגַבֵּי הַנְיָקָא.

וּצ"ל דְּדַעַת הַרְמַב"ם הִיא, דְּגַם בְּשְׁמִירַת גּוּפוֹ שְׁמִתְחַיִּיב לְהַבְעֵלִים, מ"מ כָּל שְׁהַהֲפֵסֵד בָּא ע"י שְׁהַזִּיק לְאַחֲרִים הָוִי בְּכָלֵל שְׁמִירַת נְזָקִין, וְזֶה צ"ע. וְהִנֵּה בב"ק דָּף מ' ת"ר שְׁאָלוּ בְּחֻקַּת תָּם וְנִמְצָא מוּעֵד בְּעֵלִים מְשֻׁלְמִים חֲצֵי נְזָק וְשׁוֹאֵל מְשֻׁלְמִים ח"נ וכו', וְנִימָא לִי אִי תָּם הָוִה מְשֻׁלְמִים מַגּוּפוֹ, מְשׁוּם דָּא"ל סוּף סוּף אֶתְּ לָאו תוֹרָא בְּעֵית שְׁלוּמֵי לְדִידִי, וְנִימָא לִי אִם תָּם הָוִה מוּדִינָא וּמִפְטָרִינָא וכו', אָלָא הַב"ע פְּגוֹן דְּאַקְדָּים בִּי דִּינָא וְתַפְסִי, וְקָשָׁה לְפִי הַשִּׁטָּה הַמְבֹאֲרֶת בְּרֵאשִׁית דְּהַשְׁגוּת שְׁם דְּהָא דד' שׁוּמְרִין נְכַסּוֹ תַּחַת הַבְעֵלִים הוּא רַק לְעֵנְוֵן שְׁהַשׁוּמְרִין מִתְחַיִּיבִין ג"כ בְּהַנְיָקָא, אָבֵל הַבְעֵלִים נְשֻׁאֲרִים לְעוֹלָם בְּחַיּוּבָם, וְגַם בְּמִסְרוּהוּ לְשׁוּמְרַת חַיִּיבִין בְּנְזָקִין, וְא"כּ הָרִי הָא דְמוּדָה וּמִפְטָר אִינוּ מוּעֵיל רַק לְמִפְטָר נְפִשֵׁי מְחֻבְּתֵי הַנְיָקָא שְׁעָלֵיו, אָבֵל הַבְעֵלִים אֶפְתִּי בְּחַיּוּבָן הֵם, דְּלְגַבֵּייהוּ לֹא שְׁיִיכָא הוּדָאָה, פִּינּוּ דִּאִין יוֹדְעִין מִהַנְיָקָא כָּלֵל, וְגַם הוּדָאָתָּה שְׁשׁוּמְרַת לֹא מְהַנְיָא לְמִפְטָרִינָהּ, פִּינּוּ דְלֹא הָוִינּוּ עִי"ז בְּכָלֵל מְרַשִּׁיעַ אֶת עֲצָמוֹ, וְאִין הוּדָאָתוֹ מוּעֵלֵת לְחַיִּיבָם כָּלֵל, וְא"כּ הָא סוּף סוּף תוֹרָא בְּעֵי שְׁלוּמֵי לְהוּ, וְא"כּ מֵאִי פְרִיף הַגַּמ' וְלִימָא לִי אִי תָּם הָוִה מוּדִינָא וּמִפְטָרִינָא, פִּינּוּ דְאַפְתִּי סוּף סוּף תוֹרָא בְּעֵי שְׁלוּמֵי לְבְעֵלִים.

וְנִרְאָה דְאַפִּילוּ לְפִי שִׁיטָּה הַשְּׁנִי' שְׁפָרְאָב"ד שְׁם דְּהַבְעֵלִים נְפִטְרִים בְּמִסְרוֹ לְשׁוּמְרִים, וְהַנְיָקָא גוּבָה רַק מִהַשׁוּמְרַת וְלֹא מִהַבְעֵלִים, מ"מ כָּל זֶה הוּא בְּמוּעֵד דְּחַיּוּבוֹ מִן הַעֲלִיָּה, אָבֵל בְּתָם דְּעֵיקָר חַיּוּבוֹ מַגּוּפוֹ שְׁל הַשׁוּר, שְׁהוּא שְׁל הַבְעֵלִים, א"כּ פְּשִׁיטָא דְּחַיּוּבָא דְּבְעֵלִים הוּא, וְא"כּ הָא קָשָׁה דְּמֵאִי מְהַנְיָא הוּדָאָתָּה שׁוּמְרַת, פִּינּוּ דְּעֵיקָר חַיּוּב הַמַּגּוּפוֹ הוּא שְׁל בְּעֵלִים, וְא"כּ גַּם לְאַחַר הוּדָאָתוֹ הָא הַנְיָקָא גוּבָה דְּמֵי נְזָקוֹ מִהַשׁוּר, וְהַשׁוּמְרַת מִתְחַיִּיב לְשֵׁלַם לְהַבְעֵלִים מְשׁוּם דִּין שְׁמִירַת גּוּפוֹ, וּמֵאִי פְרִיף הַגַּמ' הָוִה מוּדִינָא וּמִפְטָרִינָא, וּצ"ע.

וְאַשְׁרֵי יִרְאָה מְוַכְרַח בְּזֶה, דְּבִאֲמַת עַל עֵיקָר נְפִילַת הַשׁוּר לִיד הַנְיָקָא לֹא שְׁיִיף כָּלֵל לְמִתְחַיִּיבֵי לְשׁוּמְרַת מִדִּין שְׁמִירַת גּוּפוֹ, פִּינּוּ דְּהַנְיָקָא גוּבָהּ בְּחַיּוּבוֹ שְׁל הַבְעֵלִים, וּמַה שְׁהַבְעֵלִים פּוֹרְעִים בּוֹ חוּבָם אִינוּ שְׁיִיף לְדִין הַנְיָקָא שְׁמִתְחַיִּיב עֲבוּרוֹ הַשׁוּמְרַת, וְאִם בְּאִנּוּ לְדוֹן דִּין חַיּוּב שׁוּמְרִין עַל זֶה גּוּפִי' שְׁבִפְשִׁיעַתוֹ וּגְרַמְתוֹ הַבְעֵלִים מִתְחַיִּיבִים בְּחַיּוּב זֶה, לֹא שְׁיִיף כָּלֵל דִּין שְׁמִירָה ע"ז, דְּלֹא מְצִינּוּ דִּין שְׁמִירָה רַק עַל גּוּף הַמְמוֹן עֲצָמוֹ, וְלֹא עַל גְּרַם חַיּוּבָא, וְהָא דְקָאָמַר הַגַּמ' סוּף סוּף אֶתְּ לָאו תוֹרָא בְּעֵית שְׁלוּמֵי לְדִידִי, דְּמְבֹאֲרַת בְּזֶה דְּהַשׁוּמְרַת מִתְחַיִּיב לְשֵׁלַם לְבְעֵלִים דְּמֵי הַשׁוּר, הוּא מְשׁוּם דְּבִאֲמַת פִּינּוּ דְּהַשׁוּמְרִין נְכַסּוֹ תַּחַת הַבְעֵלִים א"כּ הַחַיּוּב שְׁיִיף לְהַשׁוּמְרַת, וְגַם בְּשׁוּר תָּם דְּחַיּוּבוֹ מַגּוּפוֹ ג"כ חַיִּיל חַיּוּבָא עַל הַשׁוּמְרַת לְשֵׁלַם מַגּוּף הַשׁוּר, וְאַף דְּהַשׁוּר הוּא שְׁל בְּעֵלִים, מ"מ פִּינּוּ שְׁמִסְרוֹ לְשׁוּמְרַת שְׁהַשׁוּמְרַת יְכַסֵּס תַּחְתּוֹ בְּחֻבְתּוֹ הַנְיָקָא, עַל כֵּן שְׁפִיר חַיִּיל בְּמִסְרָתוֹ הָא דִּינָא שְׁהַנְיָקָא יִפְרַע מַגּוּפוֹ שְׁל שׁוּר בְּשִׁבִיל חַיּוּבוֹ שְׁל הַשׁוּמְרַת, אֲשֶׁר ע"כּ שְׁפִיר הָוִי דִּינָא דְּהַשׁוּמְרַת צָרִיף לְשֵׁלַם דְּמֵי הַשׁוּר לְנְיָקָא, דְּכִינּוּ דְּבְחַיּוּבוֹ הוּא שְׁנִפְרַע הַשׁוּר לְנְיָקָא, וְא"כּ הָא נִמְצָא דְּמַכְחוּ הוּא שְׁנִפְלַת הַשׁוּר לִיד נְיָקָא, עַל כֵּן שְׁפִיר הָוִי זֹאת בְּכָלֵל שְׁמִירַת גּוּפוֹ שְׁמִתְחַיִּיב מְטַעַם שׁוּמְרַת, פִּינּוּ דְּעֵיקָר הַפְּסִדוֹ שְׁל שׁוּר בָּא עַל יְדוֹ.

אשר לפ"ז מבוארת היטב פרכת הגמ' דאי תם הנה מודינא ומיפטריןא, ולא איכפת לן מה שהקשינו דהא אפתי חייב דמי שור לבעליו משום דהודאיתו לא מועלת למיפטר בעלים, והבעלים הם עדיין בחיובם, וא"כ הרי אפסדי להשור מיד בעלים, דחייב ע"ז משום שמירת גופו, ולפי המבואר הרי ניחא, דנהי דהבעלים בחיובם, אבל הא מיהא דהודאיתו מהניא לגבי עצמו שניפקע מיני' חובת הנזקין, וגביית הנזק היא רק מחמת חיובא דבעלים בלבד, ולא מחמת חיובא דשומר, וא"כ שוב הדר דינא דאין השומר מתחייב בתשלומיו לבעלים, וליכא בזה חיוב תשלומין דשמירת גופו, וכש"נ דעל גרמתו בפשיעתו שתחול חובת תשלומין על הבעלים לית בזה חיוב שומרין, וממילא דבהודאיתו נפטר משניהם מהנזק ומהבעלים, וזהו דפריה הגמ' אי תם הנה מודינא ומיפטריןא, פיון דבהודאיתו נפטר לגמרי.

ולפ"ז הרי מיןשבים היטב דברי הרמב"ם שכלל להו דינא דהשומרין חייבין להחזיר דמי השור לבעלים, דהוא זה מטעם שמירת גופו, בהדי הו דנכנסו תחת הבעלים שהוא מטעם שמירת נזקיו, פיון דנתבאר דחובת תשלומין של שמירת גופו בתם שהזיק הוא ג"כ מחמת חיובא דשומר שנתחייב בתשלומי נזקיו, וא"כ יסוד חיובו הוא רק מה שנתחייב בתשלומי נזקיו, וזהו הא דנכנסו תחת הבעלים.

והנה התוס' בב"ק דף מ"ה חולקים ע"ז, שכתבו דבתם אין השומר יכול לומר לבעלים הרי שלח לפניה משום דחשוב הניזק ניפר, ולפי המבואר הרי אין פאן חובת תשלומין של שמירה כלל, רק מטעמא דהשומר בעצמו מתחייב בנזקין לשלם מהשור, וא"כ אין זה שייך כלל לדין הרי שלח לפניה, ולפ"ז צ"ע מאי דפריה הגמ' אי תם הנה מודינא ומיפטריןא, פיון דאפתי מתחייב דמי שור לבעליו משום דין שמירת גופו.

ונראה דהתוס' ס"ל, דזה לא יתכן כלל לומר שהשומר מתחייב לשלם בהשור של הבעלים, פיון דתורא לאו דידן' הוא, אלא דממילא פן הוא, פיון שהבעלים מסרוהו לשומרים ע"כ ממילא חל חיובא לגבות מגוף השור, כדין תם שגובה מגופו, ולא איכפת לן מה דחובת הנזקין היא על השומרין ולא על הבעלים, פיון דעכ"פ יש פאן נגיחה של חיוב, ע"כ ממילא משמעבד השור בחיובו של שומר אבל הא מיהא דגביית הנזק היא מהבעלים ולא מהשומר, והשומר אף דרמא עלי' חובת נזקין מ"מ חובת ממון ליתא עלי', פיון דתם אינו משתלם אלא מגופו.

בשגם די"ל עוד, דבתם לא מיקריא חובת תשלומין כלל, ורק חיובא דממילא דחיייל על השור בעצמו, אם מדין שותפין, או כדין בע"ח, וממילא דלא שייך למימר כלל דהשומר מתחייב לפרוע בשור של הבעלים מאחר דלא חיייל עלי' דין חובת תשלומין, פיון דהשור אינו שלו.

ולפ"ז חיובא דשומר להבעלים הוא רק מחמת חובת שמירת גופו בלבד, ולא מחמת חובת נזקיו, ובע"כ דהא דהשור משתלם מגופו חשוב זאת נזק והפסד בהשור להתחייב ע"ז מדין שמירה. ולפ"ז הא דפריה הגמ' הנה מודינא ומיפטריןא, היינו משום דכיון דהשומרים נכנסו תחת הבעלים והבעלים נפטרים, וא"כ הא חלות החיוב הוא מחמת חיובא דשומר, והשם מזיק הוא דחיייל רק על השומר ולא על הבעלים, ע"כ לא איכפת לן כלל מה דחובת התשלומין היא מהבעלים, דמ"מ שפיר מהניא הודאית שומר להפקיע

עיקר החובת נזקין, וממילא דנפטרין שניהן כיון דפקע עיקר החובה, דלענין דין הודאה בקנס לא איכפת לו בחובת התשלומין על מי שהיא, וגם לא איכפת לו מאיזה ממון שמשתלם, פי אם דהפל תלוי במי שחשוב מזיק ומי שראוי להתחייב, וכיון דכ"ז הוא רק השומר ולא הבעלים, ע"כ ממילא דבהודאת שומר פקע עיקר החיוב ונפטרין שניהן.

אלא דכ"ז הוא לפי השיטה המבוארת בראב"ד דהיכא דהשומרין נכנסו תחת הבעלים נפטרין הבעלים לגמרי, וע"כ שפיר י"ל דהודאת השומר מהניא לפטור גם הבעלים, ומטעם שכתבנו דכל דין הודאה בקנס שבזה תלוי רק במי שחל עליו שם מזיק, משא"כ לפי השיטה השני' שבראב"ד שם דהא דנכנסין תחת הבעלים הוא רק לענין חיובא דשומרין, אבל הבעלים אין נפטרין בזה, וא"כ הא נמצא דהבעלים הם לעולם בחיובן, ושם מזיק עליהן ככל בעלים דעלמא, וא"כ הרי מכש"כ בשור תם, דהחיוב תשלומין שמוגופו הוא גם מחמת הבעלים עצמן, ונדאי דלא מהניא הודאת השומר למיפטרינהו, כיון דחיובן לאו מחמתו הוא, ולפ"ז הא קשה מאי פריף הגמ' אי תם הנה מודינא ומיפטרינא, והא אפתי איהו תורא בעי שלומי לבעלים משום דין שמירת גופו שהפסידן את השור, ובע"כ מוכרח כמש"כ למעלה, דאי משום הפסד השור שפא מחמת חיוב הבעלים מצד עצמן, ליכא דין חובת תשלומי שמירה כלל, וכל חיובא דשומר לבעלים הוא רק מחמת הפסד השור שפא מחיובא דשומר, וזהו דפריף הגמ' דלימא אי תם הנה מודינא ומיפטרינא, וממילא דהנה מיפטרינא עי"ז גם מבעלים, וכש"נ כ"ז למעלה, ומינשבים היטב דברי הרמב"ם שכלל דין שמירת גופו בחיובם להבעלים בהדיה דדינא דהשומרים נכנסו תחת הבעלים, כיון דנתבאר דגם חובת תשלומין לבעלים שבשור תם הפא מחמת דין שמירת גופו יסוד הדבר הוא רק מחמת חיובם בשמירת נזקין, וכש"נ.

פ"ד הי"א מסר השומר לשומר אחר השומר הראשון חייב לשלם לנזיק שהשומר שמסר לשומר חייב, והרי הנזיק אומר לו למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר שלם לי אתה ולך נעשה דין עם השומר שמסרת לו אתה, מסרה השומר לבנו או לכן ביתו או למסעדו נכנסו תחת השומר וסניבים עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א כ"ז אינו מחנור אלא הנזיק גובה מן השני או מאיזה שירצה ועד שאומר לשומר יאמר לבעלים למה לא שמרת אתה את שורך וכו' דליכא למימר הכא אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שהרי הבעלים אינם מפסידים פלום עכ"ל, והמ"מ הביא סוגיית הגמ' בב"ק דף נ"ו ע"ב על הא דתנן מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו, ומפרש שם בגמ' דמסרה שומר לרועה, ופריף בגמ' לימא תהוי תיובתא דרבא דאמר שומר שמסר לשומר חייב, ומשני אמר לך רבא מאי מסרו לרועה לברזילי דאורחי דרועה למימסר לברזילי, וזהו דברי הרמב"ם.

וענין בפירש"י שם דמיירי לענין לשלם להבעלים, והרמב"ם מפרש דמיירי לענין לשלם להנזיק. אלא דקשה קושניית הראב"ד דאיף שניף הך דינא דשומר שמסר לשומר לגבי הנזיק, כיון דלא שניף בזה הא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, וביותר קשה דהתם הא פריף לרבא ורבא הא מפרש בב"מ דף ל"ו ע"ב טעמא דשומר שמסר לשומר חייב משום דאת מהימנת לי בשבועה האף לא מהימן לי בשבועה, ולגבי הנזיק הא ליכא שבועה כלל, ואיף שניף הך דרבא לגבי נזיק, וכ"ז הוא בכלל השגת הראב"ד, שסובר דלגבי הנזיק באמת לא שניף הך דינא דשומר שמסר לשומר חייב, וסוגיא דהפונס קיימא

לענן חיוכם להפעלים וכפירש"י שם, ולפמש"כ המ"מ עצם הסוגיא מוכרחת דאורי
לענן חיוב נזקין, דמחויב השומרין על דמי השור לא הנזפר כלל במשנה ומאי פריד
לרבא, אלא דהסוגיא צ"ע פקושנית הרבאב"ד.

והנה יש להסתפק, להד מ"ד דשומר שפסד לשומר פטור משום טעמא דמסרה לכו דעת,
אם פירושו הוא, דעל פן יכול בזה להסתלק מעיקר חיוב שמירה שלו ובטל דין שומר
שלו לגמרי, או דנימא דזה נדאי דכיון דנכנס בשמירה שוב אינו יכול להסתלק מזה, ורק
דכיון דיהיב לי גברא בתריקין ע"כ מ'פטר בהכי אבל לא דבטל עיקר דין שומר שלו.

וכן הוי ה' ספיקא גופי' להד מ"ד דשומר שפסד לשומר חייב משום דאת מהימנת לי
בשבועה האיה לא מהימן לי בשבועה, דבלאו ה' טעמא דהאיה לא מהימן לי בשבועה
הרי סובר דשומר שפסד לשומר פטור, ג"כ צ"ע אליבין' אם מ'פטר ומסלק משמירתו,
או דמ'פטר משום דיהיב לי גברא בתריקין'.

ונראה דזה מבואר מהא דפליגי בגרועי גרעין' לשמירתו אם בכה"ג חייב אם לא, דלהד
מ"ד דגם בגרועי גרעין' מ'פטר, הרי דמ'פטר אע"ג דלא יהיב לי גברא בתריקין', דהרי
השומר השני אינו פראשון, ובע"כ דהוי מדין סילוק שמירה, ועל פן לא איכפת לן במאי
דגרעין' לשמירתו, פיון דכבר נסתלק משמירתו וליכא עלי' עתה חיוב שמירה כלל על
החפץ, ורק דצריך להתחייב משום זה גופי' שנסתלק בלא השבחה לבעלים, וע"ז שפיר
מהני ה' טעמא דמסרה לכו דעת דמ'פטר בהכי.

ולפ"ז י"ל דזהו יסוד המחלוקת של שומר שפסד לשומר אם חייב אם לא, דהד מ"ד
דחייב ס"ל דאינו יכול להסתלק מעיקר דין חיוב שמירתו, ופטורו הוא רק משום דיהיב
לי גברא בתריקין', וע"כ מועיל ה' טעמא דהאיה לא מהימן לי בשבועה דלא יהיב לי
גברא בתריקין', דכל זמן שלא נסתלק משמירתו א"א לו לשנות מדעת הבעלים, וע"כ
מועיל ה' טעמא דהאיה לא מהימן לי בשבועה לחייבו, משא"כ למ"ד שומר שפסד
לשומר פטור, היינו משום דס"ל דיכול להסתלק עצמו משמירתו, ואין עליו רק חיוב מה
שנסתלק בלא השבחה לבעלים, וממילא דאינו יכול לטעון עוד דהאיה לא מהימן לי
בשבועה, דלענן חיוב השבחה אין הדבר תלוי עוד בדעת בעלים, וכל שהיא מהימן שוב
הויה השבחה, ומהני ה' טעמא דמסרה לכו דעת דמ'פטר בהכי.

והכי נראה מבואר, מהא דכנייל בגמ' ה' פלוגתא דשומר שפסד לשומר פמותו עם ה' ה'
פלוגתא בגרועי גרעין' לשמירתו ביחד, ואע"ג דהויין שני טעמים נפרדים ואין תלויין
זב"ז כלל, אלא נראה משום דבזה כו"ע מודים דהיכא דלא נסתלק משמירתו ורק דבא
למ'פטר נפשי' משום דיהיב לי גברא בתריקין' שפיר מועיל ה' טעמא דגרועי גרעין'
לשמירתו לחייבו, משום דלא יהיב לי גברא בתריקין' על המותר שמירה, וגם מועיל ה'
טעמא דהאיה לא מהימן לי בשבועה לחייבו, משום דהנאמנותתלוי' בדעת בעלים, ואם
איה נסתלק משמירתו כו"ע מודים דלא איכפת לן במאי דגרעין' לשמירתו ובמאי דהאיה
לא מהימן לי בשבועה, פיון דאיהו מיהא נסתלק מחייב שמירתו, והשבחה איכא שהרי
מסרה לכו דעת, וא"כ הרי נמצא דשני הדינים תלויין רק בהד דינא אם נסתלק משמירתו
אם לא, וממילא דמאן דס"ל שומר שפסד לשומר פטור משום דנסתלק משמירתו א"כ
השומר הראשון פטור גם בגרועי גרעין' לשמירתו, ומאן דס"ל דשומר שפסד לשומר

חייב ומשום דלא נסתלק משמירתו, ממילא חייב גם בלא גרעין לשמירתו משום טעמא דהאיך לא מהימן לי בשבועה, ולהכי פנילינהו בגמ' ביחד בין היכא דגרעין לשמירתו ובין היכא דלא גרעין לשמירתו, פינו דבעיקר הדין הוה חזק פלוגתא, אם נסתלק משמירתו אם לא, וכש"נ.

והנה לענן הך דינא דמסרו לשומרין נכנסו תחת הבועלים לענן נזקין, אם יכולין השומרים להפטר עי"ז שיתן גברא בתריקין, אף אם אינו מסתלק משמירתו, נראה דלפ"מ שכתב הראב"ד בתחלת פ"ד בהשגה שם די"ל דהבועלים לעולם אין נפטרין, וגם במקרהו לשומרין חייבין בחיוב הנזקין, וא"כ ה"ה בשומר קמא אע"ג דמסרו לשומר שני מ"מ פינו דלא נסתלק משמירתו הרי הוא כבועלים ומתחייב בנזקין, דהרי הא דשומר חייב בנזקין הרי מבואר בתוס' בב"ק דף נ"ו ע"ב דזהו מדין בעלים ולא מדין שומרים, וכן הוא מוכרח, דלא מצינו דין שומרים רק על גופו ממון, אבל לא על חיוב נזקין, וכיון דמדין בעלים אתינו עלה על פן השומר דינו כבועלים, ובמסר לשומר אחר ג"כ חייב כהבועלים, ולא דמי לשומר שמסר לשומר בשמירת החפץ דמפטר, אם לא משום טעמא דאת מהימנת לי בשבועה וכו'] דדוקא שומרין הוא דמפטר ביהיב גברא בתריקין, אבל הקא דחייבו הוא משום מזיק ומשום דחשוב כבועלים א"כ הדר דינו כבועלים דלא מפטר בהכי, ועוד דהתם הא איירינן בשנעשה שמירה פראוי ע"י השומר השני, וע"כ שפיר צריך להיות פטור פינו דנתקיימה שמירתו, משא"כ הקא דאיכא מיהא חיוב נזקין, ע"כ כל זמן שלא נסתלק משמירתו לא פקע מינה הך חיובא, וכמו שהבועלים חייבין כמו"כ גם השומר הראשון חייב.

אכן כ"ז הוא למ"ד דשומר שמסר לשומר לא מסתלק הראשון משמירתו לגמרי, אבל למ"ד דשומר שמסר לשומר פטור, ומשום דנסתלק הראשון משמירתו לגמרי, א"כ הרי נדאי דה"ה גם בנזקין מפטר השומר הראשון, ולא דמי לבועלים שחייבין, דכיון דנסתלק מהשמירה לגמרי א"כ הרי שוב אינו כבועלים, ואינו שייך כלל לחיוב נזקין אלו, פינו דכבר נסתלק משמירתו.

ולפ"ז הרי מתישבא היטב הסוגיא דהפוגס כפשטה, דמייירי לענן שמירת נזקין, ומ"מ שפיר תלי לה הגמ' בפלוגתא דשומר שמסר לשומר, דהרי כבר נתבאר דיסוד הפלוגתא היא אם השומר הראשון יכול להסתלק משמירתו אם לא, ובזה תלוי גם הקא, דאם נסתלק משמירתו מפטר מהנזקין, ואם אינו מסתלק משמירתו חייב בנזקין, ומה דלא שייך הקא טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וטעמא דהאיך לא מהימן לי בשבועה, הרי נתבאר דהני טעמי נאמרו פי הכי דלא ליפטר בזה דיהיב לי גברא בתריקין, אשר כ"ז לא שייך הקא כלל, דהרי בנזקין ליתא כלל להך פטורא דיהיב לי גברא בתריקין, וכדחזינו דגם הבועלים חייבים, וכל עיקר דינא דדיינינו הקא הוא רק אם נסתלק השומר הראשון אם לא, ובזה שפיר שנה שמירת החפץ לשמירת נזקין, ומיושבת היטב הסוגיא וכמ"כ.

והנה בדברי הראב"ד שהזכרנו כתב שם אופן שני, די"ל דהבועלים נפטרין במקרו לשומרין, ולפ"ז הרי קשה הסוגיא במאי דתליא לה בדין שומר שמסר לשומר אם חייב אם לא, פינו דאפילו אם לא יסתלק השומר קמא משמירתו הרי ג"כ צריך להיות פטור

במה שמסרו לשומר אחר, ודברי לא גרע שומר מבועלים, פיון דליפא הכא לגבי הניזק טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, וכמו דהבועלים נפטרינן במסרוהו לשומרין כמו"כ גם השומר הראשון מןפטר בהכי, ושוב קשה הסוגיא מאי דתליא לה בדין שומר שמסר לשומר אם חייב אם לא, ודברי הכא ליכא טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר.

אכן נראה, דאפילו לפי שיטה זו, מ"מ יש נ"מ בזה, היכא שהשומר השני אנוס מלשמור, דאז ודאי דהבועלים חוזרין ומתחייבין, ובשומר קמא שמסר לשומר בכה"ג, אם מסתלק הראשון משמירתו לגמרי חוזר חייבא דנזקין רק לגבי בעלים, ואם אינו מסתלק משמירתו חוזר גם שומר קמא להתחייב בנזקין.

ונהו דתלי לה הגמ' בדין שומר שמסר לשומר אם חייב אם לא, דהגמ' מפרש דהא דתנו נכנס הרועה תחתיו הוא דשומר קמא איפטר לי' לגמרי ואף בנאנס השני חוזר חייבוו רק להבועלים ולא אליו, וזה שפיר תלוי לכו"ע בדין שומר שמסר לשומר אם חייב אם לא, דיסוד הפלוגתא היא אם נסתלק הראשון משמירתו אם לא, ומינשבת היטב הסוגיא דאיירי לענן שמירת נזקין לשני האופנים שהזכיר הרמב"ד, וכש"נ.

ובהכי מדויק הא דמשני הגמ' הב"ע כגון שמסרה לברזילי, ולא משני שמסרו למי שהבועלים כל יומא גבי' הווי מפקדי, ולפי דברינו הרי ניחא, משום דהכא הרי בעינו שישתלק הראשון משמירתו, וזה לא מציינו רק במסרה לברזילי, ולא היכא דכל יומא גבי' הווי מפקדי, וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ד מה' שאלה ופקדון ה"ט דהיכא דמסרו לברזילי אף אם פשע השני חייב רק השני ולא הראשון, והיינו משום דנסתלק הראשון משמירתו לגמרי.

ועיין ברמב"ם בפ"א מה' שכירות שפסק דהיכא דגרועי גרע' לשמירתו חייב גם היכא דכל יומא גבי' הווי מפקדי, דמזה מוכח דלא נסתלק הראשון משמירתו, וכמש"כ למעלה דלענן דין סילוק שמירה ליכא נפקותא בין אם גרועי גרע' לשמירתו אם לא.

וע"כ הכא לענן נזקין דבעינו דוקא לדין סילוק שמירה, משו"ה משני הגמ' רק באופן שמסרו לברזילי, ומשום דהא דכל יומא גבי' הווי מפקדי לא מהני לדין סילוק שמירה, וכש"נ. והנה אפתי יש לדקדק, דבאמת גם הך דינא אם השומר יכול להסתלק משמירתו אם לא, גם בזה יש לחלק בין דין שמירת נזקין לדין שמירת החפץ, דגבי שמירת החפץ הרי נתחייב השומר לבעלים, ועל פן אין בכחו להסתלק מחיוב שמירתו בזה שמוסר החפץ לאחרים, משא"כ לענן דין שמירת נזקין, לא נתחייב השומר להניזק מאומה, א"כ יכול להסתלק גם מעיקר שמירתו.

אלא דע"ז הלא הביא המ"מ הסוגיא דהכונס, דבפשוטה נראה דקנימא לענן שמירת נזקין, דבזה מבואר דבדין סילוק שמירה שמירת חפץ ושמירת נזקין שוין. וכן נראה מבוארת דעת הרמב"ד, שפכת דהניזק יכול לתבוע ממי שירצה, הרי דבעיקר הדין דעתו דגם הראשון חייב, וכתב אח"כ שפ"ל מה שפכת בזה שלא לצורך הוא דליכא למימר הכא אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, וקשה מאחר דליכא למימר פאן אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר למה הראשון חייב, אלא ודאי דדעת הרמב"ד היא ג"כ כמש"כ, דהשומר

הראשון הוא שנה לבצעים, פיון דאינו יכול להסתלק משמירתו, ועל פן חייב אף בלא הדי טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, אלא דהראב"ד הרי פתב לעיל די"ל דהבצעים נפטרין מחובת הנזקין במסרו לשומרין, וי"ל דאין הבצעים נפטרין מחובת הנזקין, וע"כ פתב גם הכא דהנזק גובה מהשומר השני, או מאיזה שירצה, ר"ל דתלוי בהתרי גונני דלעיל, דאם נימא דהבצעים נפטרין מחובת הנזקין, א"כ גם הכא הוי דינא דהנזק גובה מהשומר השני והשומר הראשון מןפטר, ואם נימא דאין הבצעים נפטרין אז גובה מאיזה מהן שירצה גם משומר ראשון גם מהבצעים.

ולפ"ז גם לשיטת הראב"ד הסוגיא דהכונס מתפרשאלענין שמירת נזקין אם השומר הראשון יכול להסתלק לגמרי או לא וכמש"כ, והשגת הראב"ד היא על מה שכתב הרמב"ם דהנזק אומר לשומר למה לא שמרת אתה בעצמה, דזהו מדין תביעת שמירה, וא"כ הרי הנזק גובה דמי נזקו מהשומר הראשון ולא מהבצעים, ע"ז הוא שהשיג דלגבי הנזק לא שייך דין תביעת שמירה ולא טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, השומר הראשון והבצעים שוין בזה.

והנה ברמב"ם בפ"ד שם הל"ד ו"ל המוסר בהמתו לשומר וכו' נכנסו תחת הבצעים ואם הזיקה חייב השומר, במה דברים אמורים בזמן שלא שמרוהו כלל אבל אם שמרוהו שמירה מעולה פראוי ויצאת והזיקה השומרים פטורים והבצעים חייבין וכו', הרי דדעת הרמב"ם דרק בזמן שהשומרין פטורין הוא דהבצעים חייבין, אבל בזמן שהשומרין חייבין ובגוננא דרישא שהנפיר הרמב"ם אז הבצעים פטורין, ולפ"ז הרי הדרא השגת הראב"ד, דמאי שייכות הוא דין שומר שמסר לשומר לדין חייב נזקין, ומש"כ דכיון דלא נסתלק משמירתו א"כ ממילא אינו נפטר מחייב נזקין, הרי זה אינו, פיון דלדעת הרמב"ם גם הבצעים נפטרין במסירתו לשומרין, א"כ ה"ה לשומר הראשון.

אכן נראה, דהרי הראב"ד פתב דדברי הרמב"ם לא מיתוקמי אלא בכדי שידע, וא"כ הרי יוכל להיות גוננא שלגבי השומר לא ה"ה בכדי שידע ולגבי הבצעים ה"ה בכדי שידע, ובזה הרי יש לדון, דאף אם נימא דהבצעים אין נפטרין מחובת הנזקין של השור במסירתו לשומר, מ"מ הלא זה מיהא דנפטרו מחובת השמירה והוא קאי ברשות שומר לענין חובת שמירת נזקין, וא"כ הרי כל דלגבי השומר הוי השור משומר, י"ל דחשיבא נגיחה של פטור, דכל משומר הרי הוא פטור מגזה"כ דולא ישמרנו, דדרשינו מניג' דעצם הנגיחה הויא של פטור היכא דהמזיק משומר, וא"כ אף דחובת נזקין לא פקעה מהבצעים, מ"מ לענין שם משומר שמסרוהו בזה לשומר הפל תלוי בדעת שומר, וכל שלגבי השומר הוא בכלל משומר ממילא אין כאן חייבא כלל, וגם הבצעים נפטרין, וזהו שהשמיענו הכא הרמב"ם, דכיון דיש כאן מיהא חסרון שמירה מצד הבצעים, ע"כ חזר דינו להיות בכלל אינו משומר לגבי הבצעים, וחסייבין בנזקין, וממילא דליכא למידק הכא כלל דהיכא דהשומרין מתחייבין הבצעים נפטרין, פיון דשם הוא נגיחה של חייב, דיש חובת תשלומין ודאי, א"כ אין זה שייך לדהכא כלל, ונשפיר י"ל בדעת הרמב"ם דאין הבצעים נפטרין לעולם מחובת התשלומין, ומינשבים היטב דברינו בדעת הרמב"ם כמש"כ.

אלא דבאמת הא דכתב הראב"ד דדברי הרמב"ם מיתוקמי בכדי שידע, זה לא יתכן אלא לדעת הראב"ד בעצמו שפסק בפ"ב שם דלא בעינן שידע ממש אלא בכדי שיעור הראוי

לידע, אָכו לזעט הרמב"ם שם דבעינו שיזע ממש, א"כ לא שינה פלל לאוקמי דדברי הרמב"ם הָכָא קיימי בכדי שיזע, דאי יזעו ממש הבועלים ששורם אינו משומר א"כ פשיטא דחייבין, ולא שינה ע"ז פטורא דמסרו לשומרין פלל, כיון שהם יודעים ששורם אינו משומר, ומאי אשמעינן בזה הרמב"ם.

וע"כ צ"ל דדברי הרמב"ם קיימי בשור נגחן, שהחזוק דלא סגי לי' בשמירה מעולה זו, ומ"מ השומרין נפטרין כל חד פדיגי', שומר חנם בשמירה פחותה, ושומר שכר בשמירה מעולה, ויסוד דברי הרמב"ם הָכָא הם להשמיענו דמותר השמירה של נזקין היתירה על הלכות שומרין אין השומרין נכנסין בזה תחת הבועלים, ודינם בזה פלא מסרו לשומרין פלל, שהבועלים מתחייבין בה ולא השומרין, ולפ"ז הרי לכאורה יש למידק מדנקט הָכָא הרמב"ם הך דינא דהבועלים חייבין, ש"מ דרק היכא דאין השומרין נכנסין הוא דהבועלים מתחייבין, אבל היכא דהשומרין נכנסין תחת הבועלים פטורין, והדרא השגת הרמב"ם דלדונפתה דאמאי חייב השומר הראשון, ומה"ת לחייבו יותר מהבועלים.

אלא דבאמת הא דהשומרין פטורין במותר השמירה הוא חד דינא עם חייבא דהבועלים, דבלא"ה השומרין חייבין בפל, כיון דהשור תחת ידם וברשותם, ששאלוהו להנאתם ותשמישם, והניזק יכול לתבעם למה לקחיהו מרשות בעליו, ורק בחייבא דבועלים הוא דמיפטרי שומרין, ונמצא דחובת בעלים ופטור שומרין חד דינא הוא, וע"כ ליכא למידק הָכָא לענין חובת התשלומין אם יש על הבועלים אם לא, דהָכָא דינא אחרנינא נקט דחובת מותר השמירה היא רק על הבועלים ולא על השומרין, וכן פל חובת הנזקין היא רק על הבועלים לבד, אבל אה"נ דלגבי הנזק אין הבועלים נפטרין לעולם גם לזעט הרמב"ם, וגם היכא דהשומרין נכנסו תחת הבועלים, מ"מ לגבי הנזק אין הבועלים נפטרין, ורק דאז חוזרין הבועלים ועושין דין עם השומרין, דעיקר חייבא עלייהו רמיא, ומינשבים היטב דברינו בזעט הרמב"ם שפסק דאין השומר הראשון נפטר, דר"ל דדינו פדיון הבועלים להתחייב לגבי הנזק, ומשום דלא נסתלק משמירתו, וכמש"כ.

עוד י"ל בזעט הרמב"ם, דהנה בהא דהבועלים נפטרין במסרו לשומרין ומשום דינא דהשומרין נכנסו תחת הבועלים יש לומר בזה תרי גונוי, או דנימא דהשומרין נכנסו תחת הבועלים לענין עיקר דין חובת נזקין, והוא קאים מהשתא ברשותו לענין נזקין, והבועלים נסתלקו להו ואינם עוד אחראין פלל על נזקי השור, ולא ברשותו קאים עוד לענין נזקין, או דנימא דגם לאחר שמסרוהו לשומר לא נסתלקו הבועלים מעיקר חובת נזקין, ובאמת גם הם הוויין בכלל דין מזיק על מה שהזיק, וראוי לחול בהו חייבא דמזיק, אלא דעיקר דין זה הוא, דהשומרין נכנסו תחת הבועלים בחובת התשלומין, וזהו שגורם לפטור את הבועלים מלשלם להנזק, משום דהשומר נכנס במקומן לענין החיוב תשלומין, אבל הפקעת דין מזיק באמת ליכא לגבי הבועלים במסרו לשומרין.

והנה ברמב"ם ד הביא שתי שיטות בהך דנגכסו תחת הבועלים, אם דנימא דאין הבועלים נפטרין פלל, ורצה הנזק גובה מן הבועלים ורצה הנזק גובה מהשומר, או דהבועלים נפטרין לגמרי מפל חובת דין נזקין, וכמש"כ דאף אם יזעו הבועלים שהשור אינו משומר א"כ פטורין, והיינו משום דפקע מינייהו פל חובת דין נזקין לגמרי, אבל שיהא דינם

חלוק, שתורת נזקין לא תפקע מינייהו, והשומרין יכנסו תחת הבבועלים בחובת תשלומין, מזה לא הונפר כלל.

ולכאורה י"ל דהוא זה דבר שא"א להיות כלל מצד הדין, דאם אף לא פקע מהבבועלים תורת דין נזקין, ממילא אין מועיל מסירתן לשומרין לפוטרון מחיוב תשלומין. אכן נראה, דהנה בב"ק דף מ' ת"ר שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בבבועלים משלמין חצי נזק ושואל משלם חצי נזק וכו', ונימא לי' תם שאילי מועד לא שאילי, משום דא"ל סוף סוף אי תם הנה פלגא נזקא בעית שלומי השתא נמי זיל שלים פלגא נזקא וכו', ואם נימא דיסוד הדין דנכנסו תחת הבבועלים הוא דנעשה איהו בבבועלים של השור לענן נזקין והבבועלים איסתלקו להו, א"כ מה לן בזה שלא קבל עליו החיוב תשלומין של מועד, אבל מ"מ פיון שקבל מיהא שמירתו ונעשה איהו בבבועלים לענן הנזקין, א"כ הרי ממילא מתחייב בחיוב מועד מדין בבבועלים.

ועוד דגם בשאלו בחזקת תם הרי קבל עליו דין בבבועלים של נזקין בשלימות, וכל קולתו של תם היא רק בחובת התשלומין שאינה רק ח"נ, ופלגא נזקא דידי' פכולא נזקא דמועד הוא, וא"כ ממילא דקבל עליו כל חובת נזקין, ואמאי אינו משלם רק ח"נ.

וגם דעיקר הדין חלוק דהקא שהבבועלים מתחייבים בח"נ והשואל בח"נ, ג"כ לא שייך לענן עיקר דין חובת נזקין, ורק בחובת תשלומין הוא דשייך לומר זאת דזה מתחייב בחצי נזה מתחייב בחצי, ואם נימא דחלות דין של נכנסו תחת הבבועלים הוא בעיקר דין נזקין, ממילא דצריך להיות דכל אחד מתחייב בכולו ורק דיושנותפין הוא דאית בהו, ומדחזינן הקא דהבבועלים חייבין בח"נ בפ"ע והשואל בח"נ בפ"ע, ש"מ דהא דנכנסו תחת הבבועלים הוא בדין חובת תשלומין, דבזה שפיר שייך לומר דהוא נכנס רק בחובת תשלומין של ח"נ, והבבועלים נשארין בחיובן של ח"נ השני.

ונהי דעיקר חיובו של השומר לגבי הנזק הוא נדאי מדין מזיק ומשום דגם הוא כבבועלים משום דשמירתו עליו, אבל מ"מ זה שהוא מתחייב לשלם להנזק ולא הבבועלים הוא מטעמא דנכנס תחת הבבועלים לענן חובת התשלומין, ונהו דהוי כפי דין חיוב שומרין, וכיון דהוא לא קבל עליו רק חיוב תם ע"כ משלם רק ח"נ.

ולפ"ז יבואר היטב טעמא דהרמב"ם והראב"ד בדין שומר שפסר לשומר, דדעת הרמב"ם היא דהא דשומר שפסר לשומר הראשון חייב שייך גם לענן חובת נזקין, והראב"ד הרי השיג ע"ז מתרי טעמי, חדא דלגבי הנזק לא שייך זאת, ועוד דלא אלים חייבא דשומר מחייבא דבבועלים, ועד שאומר לשומר הראשון למה לא שמרת אתה בעצמך יאמר לבבועלים, אכן הרי יש לחלק בזה ולומר, דאם באנו לדון על הא דהשומרין נכנסו תחת הבבועלים להיות כבבועלים של שור לנזקין, וחובת תשלומין שמתחייבין להנזק ממילא באה, בזה לא אלים חייבא דשומר מחייבא דבבועלים, וגם לא שייך בזה כל הך דינא דשומר שפסר לשומר, פיון דאין עיקר חיובו מפת דין שמירה כלל, משא"כ אם באנו לדון על הא דנכנסו תחת הבבועלים בחובת תשלומין, א"כ הא עיקר חובת תשלומין דידהו באה ע"י דין שמירה, א"כ ממילא דשייך בה דין שומר שפסר לשומר, ואדרבה דחייבא דשומר אלים מחייבא דבבועלים, ובמסירתו לשומר שני לא פקע מיני' חובת תשלומין של נזקין, פיון דאינו יכול להסתלק משמירתו למ"ד שומר שפסר לשומר חייב.

אשר לפ"ז נימא דדעת הרמב"ם היא, דהא דהבעלים נפטרינן משום דהשומרין נכנסו תחת הבעלים, הוא רק בחובת התשלומין של נזקין, אבל עצם דין מזיק לא פקע מהבעלים, ולהכי הוא שפסק דהנזק גובה משומר הראשון, משום שאינו יכול להסתלק מחובת תשלומין דידי' שבאה ע"י דין שמירה, וגם דהרי דין מזיק לא פקע לא מהשומר ולא מהבעלים כלל, וכל עיקר פטורו הוא רק ע"ז דהשומרין נכנסין תחתיהן בחובת תשלומין, ובזה שפיר איתא לדינא דשומר שפסד לשומר חייב, שמועיל זאת שלא תפקע מיני' שום חובת תשלומין, והראב"ד לטעמ' דס"ל דבהא דנכנסו תחת הבעלים פקע מהבעלים עיקר דין מזיק, וזה דנכנסו תחת הבעלים בחובת תשלומין אינו מועיל כלל לפטור את הבעלים, וא"כ הלא צריכין אנו לדון הכא דין שומר שפסד לשומר במקורו לשומר שני על עיקר דין בעלים שחלה עליו, וממילא הוא שיתחייב בתשלומי הנזקין, וע"כ ס"ל דלא שנייה בזה כלל דין שומר שפסד לשומר, וגם דלא אלים חיובא דשומר מחיובא דבעלים, ומשום דלענין עיקר דין בעלים שחל על השומר לענין נזקין לא שאני בזה שומר מבעלים, וגם הא דשומר שפסד לשומר חייב אין זה נוגע לענין הנזק.

ולפ"ז הרי מיןשבת היטב דעת הרמב"ם גם אם נימא דהרמב"ם ס"ל דבמסרו לשומר הבעלים נפטרינן, דמ"מ שפיר שנייה בזה דין שומר שפסד לשומר, כיון דכל פטורו הוא רק מחובת התשלומין, ולא מהפקעת עיקר שם בעלים של נזקין, וכש"נ.

הלכות גניבה פ"א הט"ו מי שגנב כלי ושברו או פחתו או נשבר או נפחת מאליו אין שמיין לו הפחת אלא רואין כמה הנה שנה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו והפלי השבור יהיה לגנב וכו' עכ"ל, ובהשגות ז"ל אע"פ שאמרו אין שמיין לגנב ה"מ בקרנא אבל בכפילא שמיין לגנב דומיא דגזלן והשכל מורה פן עכ"ל, ובמ"מ שם הביא מהירושלמי דדרשינן חיים שנים ישלם חיים ולא מתים וזהו מקור הך דינא דאין שמיין לגנב, הרי להדיא דגם בכפל אין שמיין וצריף לשלם דוקא חיים ושלמים.

וידעת הראב"ד צ"ל לפ"מ דאיתא בב"ק דף ס"ה דקרן כעין שגנב ויליף לה מדכתיב גנבה וחיים אחי' לקרן כעין שגנב, ותשלומי כפל ודו"ה פשעת העמדה בדיו, הרי להדיא דחיים דקרא קאי רק אקרן, וה"נ בהך דינא שמיין לגנב דהוא רק בקרן ולא בכפל ודו"ה.

והנה בהא דכתב הרמב"ם ז"ל אין שמיין לו הפחת אלא רואין כמה הנה שנה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו והפלי השבור יהיה לגנב, יש לפרשו בשני אופנים, או דנימא דאשמעינן הכא דאינו יכול לומר על הפלי השבור הרי שלח לפניה, אבל אה"נ דבתורת תשלומין יכול לתת לו השברים, דגם בשברים יכול לשלם לו, וכדעת הרשב"ם והריב"ם בב"מ דף צ"ו ע"ב בתוס' ד"ה זיל דגם גנב וגזלן יכולין לשלם בשברים, דמטלטלין כל מילי מיטב הוא, או דנימא דפירושא של הפלי השבור יהיה לגנב דגם בתורת תשלומין אינו יכול ליתן לו, וכדעת רש"י והרא"ש בב"ק דף י"א דגנב וגזלן אינו יכולין לשלם בשברים, משום גזה"כ דחיים ולא מתים.

ואם נימא דדעת הרמב"ם פדעת הרשב"ם והריב"ם דיכול לשלם בשברים, א"כ כל הנפקותא בין אם מחזיר לו השברים בתורת תשלומין או בתורת הרי שלח לפניה היא לענין פחת זולא, דאם נותן לו בתורת תשלומין הרי נותן לו כפי שווייה השתא, ואם יכול לומר לו הרי שלח לפניה הרי הפחת זולא הוא לנגזל, וכאשר פן מבואר להדיא

בתוס' בב"מ שם דלדעת הרשב"ם והריב"ם יסוד הדין דינא דאין שמיין לגנב ולגזלן הוא לענן הפחת שהוול משעת השבירה עד שעת העמדה בדין, ואם נימא פן בדעת הרמב"ם הרי מתפרשא השגת הראב"ד בפשיטות, דכפל ודו"ה הרי מבואר להדיא בב"ק דף ס"ה דהם פשעת העמדה בדין, וא"כ הא לא שייך הדין דינא דאין שמיין רק בקרן ולא בכפל ודו"ה.

אלא דאפילו אם נימא בדעת הרמב"ם דהא דינא דאין שמיין הוא שצריף ליתן לו שלמים ולא שבורים, ג"כ ניחא השגת הראב"ד, דמ"מ הרי נכלל בהדין דינא דאין שמיין גם הדין דינא דפחת נבלה ושבורים אם הוול הוי של גנב, וא"כ שפיר הוכיח הראב"ד דכיון דתשלומי כפל ודו"ה פשעת העמדה בדין, ש"מ דהדין דינא דאין שמיין קאי רק אקרן לחוד, וממילא דהא דצריף לשלם שלמים ולא שבורים הוא ג"כ רק בקרן ולא בכפל ודו"ה.

אלא דהרי הא דצריף לשלם שלמים ולא שבורים והא דפחת זולא לגזלן הרי באמת שני דינים נפרדים הם, והא דנכללו שניהם בהדין דינא דאין שמיין היינו רק דתלוייהו תרנונייהו בהדין דינא יכול לומר הרש"ל, וממילא דינא יכול לגזלן להפטר מחיובא דשלמים ומחיובא דפחת זולא בהדין שלף לפניה, אבל הא מיהא דאחרי דלא אמרינן הרש"ל שוב הווינן שני דינים נפרדים, ועל פן ס"ל להרמב"ם דאע"ג דהדין דינא דפחת זולא לגזלן לא שייך רק בקרן ולא בכפל ודו"ה, מ"מ הדין דינא דצריף לשלם דוקא שלמים ולא שבורים איתא גם בכפל, כיון דהווינן תרי דינים נפרדים ולא תלויין פלל בהדדי, והראב"ד ס"ל דכיון דתרנונייהו מחיים ילפינן ע"כ תרנונייהו קיימי רק אקרן ולא אכפל, וגם דכיון דעיקר הדין דינא דשלמים ולא שבורים הא תלוי רק כמו שהיתה בשעת הגנבה ע"כ לא שייך זה רק בקרן ולא בכפל.

ועיין בהג"מ שפכת בדעת הרמב"ם בפירוש השני דגם בתורת תשלומי צריף ליתן לו דוקא שלמים ולא שבורים, ושפיר נוכל לומר כמש"כ. ונראה דגם הראב"ד מפרש לה הכי, מדסיים והשכל מורה פן, ואם לענן פחת זולא הרי סוגיא מפורשת היא דתשלומי כפל ודו"ה פשעת העמדה בדין.

אלא דנראה דאפילו אם נימא דהרמב"ם לא איירי הכא פלל בדין פחת זולא, אבל מ"מ מדכתב אלא רואין כמה הנה שנה אותו הפלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו, א"כ הא חזינו דנכלל בזה גם הדין דינא דפחת זולא של שבורים לגזלן, וזה צ"ע דתשלומי כפל הא הוי פשעת העמדה בדין.

אלא דאם נפרש השגת הראב"ד לענין יוקרא וזולא, צ"ע לשון הראב"ד שפכת אבל בכפילא שמיין, והא זה דכפל פשעת העמדה בדין לאו משום דשמיין הוא, פי אם דהוי גזה"כ בפני עצמו דתשלומי כפל ודו"ה פשעת העמדה בדין, וביותר מזה לא חזיל חיובא פלל, ומאי שייך זאת לדין שמיין, וצע"ק.

ונראה לומר, דהנה לעיל בהי"ד כתב הרמב"ם ז"ל גנב בהמה או פלי וכיציא בהן ובשעת הגנבה הנה שנה ד' ועכשיו בשעת העמדה בדין שנה ב' משלם קרן פשעת הגנבה ותשלומי כפל או דו"ה פשעת העמדה בדין, הנה שנה בשעת הגנבה שנים ובשעת העמדה בדין ד' אם שחט או מכר או שבר הפלי או אבדו משלם תשלומי כפל או דו"ה פשעת העמדה בדין ואם מתה בהמה או אבד הפלי מאליו משלם תשלומי כפל פשעת הגנבה

עכ"ל, וקשה על הך דינא דהיה שנה בשעת הגנבה שנים ובשעת העמדה בדין ד' דאם שבר או טבח או מכר משלם תשלומי כפל ודו"ה כשעת העמדה בדין, והלא החילוק שבין אימפר ממילא לתברה בידים היא מבואר בב"מ דף מ"ג דהוא משום דבשברה בידים השתא הוא דקא גנב לה, א"כ הרי אפתי שעת גנבה היא דמקריא ולא שעת העמדה בדין.

וגם דכל זה אינו מועיל רק בקרון דחייבו כעין שגנב, אבל לענן תשלומי כפל ודו"ה הא אזלינן בתר שעת העמדה בדין ולא בתר טביחה ושברה, דאם הוול בין שברה להעמדה בדין הרי אינו משלם רק כשעת העמדה בדין, ואיך פנילינהו הרמב"ם לכפל וקרן בהדדי כיון דחלוקין הן בדיניהם.

ואע"ג דהרמב"ם איירי הקא בגוונא דבין בשעת הטביחה ושברה ובין בשעת העמדה בדין היה שנה ד', ובזה קרן וכפל שוין דעכ"פ אינו משלם יותר ממה שהיה שנה בשעת גנבה, וע"כ צריכינו לטעמא דכיון דמברה בידים השתא הוא דקא גנב לה ונמצא דגם שעת הגנבה היה ביוקר, ביו לענן קרן ובין לענן כפל, מ"מ אפתי צ"ע, דהרי הא מיהא דהא דמברה בידים לא שייך רק לדינא דכעין שגנב, ולמה פללה הרמב"ם בדינא דשעת העמדה בדין.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דתשלומי כפל ודו"ה כשעת העמדה בדין, היינו דוקא כשהגנבה בעין, ומשום דדין זולא הרי צריכין אנו לדון בגוף הגנבה, ולא שייך זאת רק כשהגנבה בעין, דאז אמרינן דכיון דהוול ע"כ לא מתחייב רק כפי שיווי הגנבה בשעת העמדה בדין, משא"כ כשאין הגנבה בעין, לא שייך כלל למידן בזה דין הוול, כיון דאין כאן דבר שתחול בי' זולא כלל, וממילא דקיימת בדינה שמקודם, ודינינו לה כשוני' שמקודם.

וגם די"ל, דכל זמן שהגנבה בעין, ויכול לומר לו הרש"ל, ואי חזרה קרן לבעלים מיפטר, וכמבואר בב"מ דף ס"ח ודף ע"ו שם, וא"כ הא לא נשלם עדיין חייבו בכפל ודו"ה, ורק בשעת העמדה בדין הוא שנגמר חייב כפל שלו, וע"כ הך זולא משנה את דינו, משא"כ בלימא לגנבה, דאין כאן עוד לומר הרש"ל, וכבר נגמרה גנבתו וחייב כפל שלו, א"כ הך זולא אינה משנה את דינו, ואזלינן רק בתר שונו' של שעת גמר החייב, שהיא שעת שברה.

ולפ"ז הרי ניחא הא דכתב הרמב"ם דבטבח או מכר או שבר משלם כשעת העמדה בדין, ומטעמא דהשתא הוא דקא גנב לה, דכיון דנשברה הא ליתא לגניבה בעין, וכן בטבח דקני בשונו, או מכר שהוציאה כבר מרשותו, דכולהו פליטה לגניבה דמי, וגם כבר נשלם חייב גנבתו בכפל ודו"ה, ע"כ לא שייך בזה עוד דין פחת זולא, והיא שעתא דמברה שעת גניבה ושעת העמדה בדין מקריא, כיון דכבר נגמרה גנבתו, וגם העמדה בדין רק על האי שעתא חילא, ושפיר פנילינהו הרמב"ם בהדדי דאזלינן רק כמו שהיה שנה בשעת שברה, וכש"נ.

ועיין ברא"ש בב"מ דף ס"ה שם שכתב פו להדיא דבשברה בידים משלם גם כפל ביוקר, דשעת שברה, וזהו כמו שכתבנו לדעת הרמב"ם. והנה הך דגזל פלי ושברו דפסק

הרמב"ם דאין שמין לו הפחת אלא רואין כמה הנה שנה אותו הפלי ומשלם לבצעלים שנים בךמיו, ופסק עוד דאם רצו הבצעלים ליתול הפלי השבור שומעין להם, הא בע"כ איירי בגונא דלא הוי שנינוי מעשה, ולא קנאו עוד הגנב, וכדפסק דהרשות ביד בצעלים ליתול את הפלי השבור, והינינו אפילו בע"כ של הגנב, ובע"כ דלא קנאו עוד הגנב, אלא דלקא מיהא מהני הא דנשבר, דלא הוי עוד כעין שגנב ואינו יכול לומר הרי שלף לפניך.

ולפ"ז צ"ע, מה דינו בפחת זולא לענין תשלומי פפל, אם נימא דכיין דאינו יכול לומר הרש"ל, א"כ הא כבך נגמרה גנבתו וחיובו בתשלומין, ושוב לא שייך למידן בהגנבה דין יוקרא זולא, וגם דכיין דכבך נגמר חיוב פפל שלו, ע"כ שוב לא מהניא בה הזולא שאח"כ לשנות חיובו, ודינה פליתא לגנבה דדיינינו לה פשוני' שמקודם, או דנימא דכל זמן שלא קנאה הגנב בשנינוי וברי החפץ עדיין ברשות בצעלים, ע"כ עוד חז"ל בה דין זולא.

וגם די"ל דאם היתה חוזרת עדיין לבצעלים הנה חז"ל בה דין חזרה קרן לבצעלים להפטר מפפל, כיין דעדיין היא שלו, וא"כ מקרי עוד לא נגמר חיובא דכפל, ומועלת בה עוד זולא לשנות חיובו.

ודיינינו לה פשעת העמדה בדין. אכן הרי הדבר מבואר מדברי הרמב"ם והראב"ד שהבאנו, דהרמב"ם הרי פסק הקא דרואין כמה הנה שנה אותו הפלי ומשלם שנים בךמיו, ולא אכפת לן בהזולא שאח"כ, ואע"ג דלא קני עוד בשנינוי, הרי להדיא דסובר דכיין דמהניא מיהת השבירה דאינו יכול לומר הרש"ל, ע"כ דינו פליתא לגנבה בעין, דלא איכפת לן עוד בזולא שאח"כ גם לענין פפל ודו"ה, ומה שהקשינו על הרמב"ם מהא דתשלומי פפל ודו"ה פשעת העמדה בדין הרי ניחא מעתה, כיין דחשוב פליתא לגנבה בעין.

ובדעת הראב"ד אם נימא דקאי השגתו בהא דכתב דכפל שמין גם לענין יוקרא זולא, א"כ הרי מבואר דס"ל דאע"ג דאינו יכול לומר הרש"ל לענין הקרן, מ"מ הרי היא ברשות בצעלים לענין פחת זולא, ואזלינו בה לענין פפל ודו"ה פשעת העמדה בדין.

וניחא השתא הא דתלה לה הראב"ד בסברא, דזה דחשוב לגנבה בעין לא מצינו להדיא בפסגיא, וכש"נ. ובאמת דמצד הסברא נראה, דזה שכתבנו די"ל דכ"ז דלא קני בשנינוי עדיין תלוי דין פפל שלו בפשעת העמדה בדין לענין פחת זולא, לא יתכן אלא אם נימא דכפל יכול לשלם לו גם בשברים, ואז שפיר נוכל לומר דלענין חיובא דכפל חשבינו לי' פאילו איתני' בדיני', דיכול לומר הרש"ל, ופחת זולא הוא של הבצעלים, משא"כ אם נימא דגם לענין פפל איתא לה גזה"כ דכאשר גזל ותיים שנים ישלם, וצריף דוקא לשלם שלמים ולא שבורים, א"כ ודאי דזה גופי' גורם דאע"ג דלא קני בשנינוי מ"מ כבך נשלם חיוב גנבתו גם לענין פפל, ודומה פליתא לגנבה בעין, כיין דאינו יכול לאהדורי לבצעלים גם בתורת תשלומי פפל לא שייך למידן בה עוד דין פחת זולא, כיין דצריף לשלם דוקא תשלומין אחרים ולא הגנבה עצמה.

ואשר ע"כ לפי המבואר בהג"מ דהרמב"ם איירי הקא לענין שצריף לשלם שלמים ולא שבורים, וכדמשמע פן פשטות דברי הרמב"ם והראב"ד, דנמצא דפליגי בדין זה לגבי

כָּפֶל אִם יָכוֹל לִיתֵן הַשְּׁבָרִים בְּתוֹרַת תְּשֻׁלוּמִין, אֲלֵא דְכָבֵר נִתְבָּאֵר דְּנִכְלָל הָכָא גַם דִּין פְּחַת זוּלָא לְעֵנִין כָּפֶל וּלְפַמְשׁ"כ הֵנָּה תְּרַתִּי תְלוּוִין זב"ז, וְשִׁפִּיר אִיפְלָלוּ בְּהִדְדִי, פִּינּוּ דְהוּיָא חֲדָא פְּלוּגְתָּא, וּכש"נ.

פ"ג הל"ב או שגנב פיס בשבת והיה מגררו עד שהוציאו מרשות הבעלים שהיא רשות היחיד לרה"ר ואבדו שם ה"ז פטור מן התשלומין שאיסור שבת ואיסור גנבה והיזק באין כאחד עכ"ל, והנה פבר הקשו על הרמב"ם מהא דבשבת דף צ"א ע"ב פריה הגמ' למ"ד אגד פלי שמי' אגד מהך דהגונב פיס בשבת דאם היה מגרר ויוצא פטור, ואי ס"ד אגד פלי שמי' אגד קדים לי' איסור גנבה לאיסור שבת, ר"ל באותן המעות שנגמרה משיכתן קודם שהוציא את הפיס כולו, ולענין שבת אינו חייב עליהן משום הוצאה הואיל ועדיין אגודין ע"י הפיס, ומשני הב"ע דאפקי' דרף שוליו, וא"כ קשה לדידן דקי"ל כהך מ"ד שמי' אגד, וכמו שפסק פן הרמב"ם בפ"ב מה' שבת, א"כ הו"ל להרמב"ם לחלק כמו שפסקו שם בגמ', ואיך פסק דבכל גונוי פטור.

והנראה לומר בזה, דהנה הא דקאמר הגמ' הכא דלענין איסור גנבה הוא חייב עוד קודם שיוציא את כולו, הוא רק לפ"מ דקי"ל דמשיכה בכליו של מוכר מהניא, וכדהוכיחו פן התוס' בב"ב דף פ"ה מהסוגיא שם, דאלא"ה לא היה חייב באיסור גנבה קודם שגמר משיכת הפיס, דהרי לפי המבואר בב"ב דף ע"ה ע"ב דצריף למשנה את כולה.

וא"כ משיכת המעות היא עדיין בכליו של בעלים, פינן דעדיין לא משף את כל הפיס. והו נראה, דאם משף איזה דבר בתוך הפלי של הבעלים מזוית זו לזוית זו, ודאי דלא מהני, דהרי כליו של בעלים הרי הן פתוחו, וא"כ כמו דלא מהניא משיכה ברשות בעלים ה"נ לא מהניא בכליו של בעלים, והא דקי"ל דבכליו של מוכר מהניא המשיכה, היינו דוקא היכא דעשה המשיכה גם בכליו של מוכר, דא"כ הרי עשה מעשה משיכה על הפלי ג"כ, להכי מהניא לקנות מה שבתוכו, משא"כ היכא דהפלי עומד במקומו ולא משף בו כלל, ודאי לא מהניא משיכתו בהתפץ שבתוך הפלי, דהו"ל כמו שמושף את התפץ בתוך חצרו של בעלים דלא מהניא.

ולפ"ז הרי תקשי כאן אהא דפריף והא איסור גנבה קדים, והא כ"ז שלא משף את הפיס כולו לחוץ א"כ לא עשה עדיין משיכה בהפס, וא"כ אף אם המעות שבתוך הפיס נמשכו כולן במה שמשף את הפיס קצת, מ"מ לא תהניא משיכתו, פינן דבהכיס לא עלתה לו משיכה הו"ל כמו שמושף את המעות בתוך חצרו של בעלים.

אלא דצ"ל דהגמ' קאי לאידך שינויא דבכתובות דף ל"א דמייירי שצירף ידו למטה משלשה וקבלו, דאז קני להו בכל גונוי אף שלא עשה קנין בהפס, וא"כ שפיר פריף הגמ' דאיסור גנבה קדים, אבל אה"נ דלענין קנין משיכה לא קני עד שיוציא את כל הפיס, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דאיסור גנבה ואיסור שבת באין כאחד, והשמיט כל הסוגיא דשבת, דהרמב"ם קאי בקנין משיכה, וכרבינא דמוקי לה גם במשיכה ובאפקה לרה"ר, ומשום דגם לרה"ר משיכה קניא בגנבה, ובזה לא קני עד שהוציא את כל הפיס, דבלא"ה הא הויא משיכה ברשות המוכר, וכש"נ.

אַלָּא דְקַשָּׁה, דְּאִי נִימָא דְקֵאִי לְהַד תִּירוּצָא דְצִינְרָף יָדוּ לְמַטָּה מְשַׁלְשָׁה וְקַבְלוּ, א"כ מֵאִי מְשַׁנֵּי הַגַּמ' דְּמִינְרִי בְּהוֹצִיאוּ דְרָף שׁוּלְיוֹ דְלֵא מְצִי לְמִיּוֹשֶׁל לִי, וְכֵן מְשַׁנֵּי שְׁם בְּנִסְכָּא, מ"מ הָא יָדוּ כְּמֵאן דְּפָסִיק דְּמִי וְקִנֵּי בְּכָל גְּוֹנֵי, וְכַמְבֹּאֵר בְּב"מ דָּף ז' הָאִי סוּדְרָא דְתַפְסִיס בִּי שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ כְּמֵאן דְּפָסִיק דְּמִי וְקִנֵּי.

אַלָּא דְבְּאַמְתָּ צ"ע עַל גּוּף הַגַּמ' דְּכַתְּנֻבוֹת שְׁם דְּאִינְרִי שְׁצִינְרָף יָדוּ לְמַטָּה מְשַׁלְשָׁה וְקַבְלוּ, דְּהָרִי כִּינּוּן דְּבִיד כָּל מַה דְּנִקְיֵט בִּידֵינִי כְּמֵאן דְּפָסִיק דְּמִי וְקִנֵּי, א"כ הָא נִמְצָא דְכָל מְשֻׁהוּ בְּפ"ע קְנֵהוּ וְחִיִּיב עֲלֵיו מְשׁוּם גְּנִיבָה וּמְשׁוּם שְׂבַת לֹא מִתְחַיִּיב עַד שְׁיֹצִיא אֶת כָּל הַחֲפִיץ, אָף אִם אֲגַד כְּלִי לֹא שְׁמִי אֲגַד, וְכַמְבֹּאֵר בְּשְׂבַת דָּף צ"א שְׁם דְּמוֹקִי שְׁם לְבַרְיִתָּא דְּבַעֲיָנוּ שְׁיֹצִיאָנוּ כְּלוּל בְּאַנְרָנְסִי, וְא"כ הָא קִדְּיָם לִי אִיסוּר גְּנִיבָה לְאִיסוּר שְׂבַת.

אַלָּא בַע"כ נִרְאֶה מְוַכְרַח מְזָה, דְּהָא דְקֵאָמַר בַּגַּמ' שְׁצִינְרָף יָדוּ לְמַטָּה מְשַׁלְשָׁה וְקַבְלוּ לֹא הָוִי קִנְיָנוּ מְשׁוּם יָד, אַלָּא מְשׁוּם הַגְּבֻהָה, וּבְהַגְבֻהָה בְּעֵינָן שְׁיִגְבִּיָה אֶת כָּל הַחֲפִיץ, וְעַל כֵּן אִיסוּר שְׂבַת וּגְנִיבָה בְּאִין כְּאַחַד, וְע"ז שְׁפִיר מְשַׁנֵּי הַגַּמ' דְּהַב"ע דְּאַפְקֵי דְרָף שׁוּלְיוֹ, דְּלֵא מְצִי לְמִיּוֹשֶׁל לִי.

אָכֵן רַש"י מְפָרֵשׁ דְּהוּא מְדִין יָד, וְהִינּוּ מְשׁוּם דְּרַש"י ס"ל בְּכַתְּנֻבוֹת דָּף ל"א ע"א בַד"ה דְּאִי בְּעֵי דְהַגְבֻהָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת דְּוָקֵא שְׁלֵשָׁה טְפָחִים, וְהֵכָא הָרִי קֵאָמַר שְׁצִינְרָף יָדוּ לְמַטָּה מְשַׁלְשָׁה, וְבַע"כ דְּהוּא מְשׁוּם יָד, אָכֵן מְהֵרָמַב"ם מְשַׁמַּע דַּס"ל דְּלֵא בְּעֵינָן שְׁלֵשָׁה טְפָחִים, וְע"כ שְׁפִיר מְפָרֵשׁ לְהַגְמ' מְשׁוּם הַגְּבֻהָה, וְכַס"נ.

הַלְכוֹת גְּזִילָה וְאַבְיָדָה פ"ב הַט"ו גְּזֵל כְּלִי וְשָׁבְרוּ אִין שְׁמִין לוֹ הַפְּחַת אַלָּא מְשַׁלֵּם דְּמִי וְהַפְּלִי הַשְּׁבוּר שֶׁל גְּזֵלָן, וְאִם רְצוּ הַבְּעָלִים לְיִטְוֹל הַכְּלִי הַשְּׁבוּר נוֹטְלִין וּמְשַׁלֵּם הַפְּחַת שְׁזוֹ תַקְנָה הִיא לְבְּעָלִים וְאִם לֹא רְצוּ הַרְשׁוֹת בְּיָדָם עַכ"ל, וְתַמָּה ע"ז הַה"מ דְּאַמְאִי פָּסֵק דְּאִם רְצוּ הַבְּעָלִים לְיִטְוֹל הַשְּׁבוּר נוֹטְלִין אֲפִילוּ בַע"כ שֶׁל גְּזֵלָן וְהָא קִנֵּי בְּשִׁינּוּי מַעֲשָׂה, וּמוֹקִי לַה הַה"מ דְּאִינְרִי בְּשָׁבֵר קִטּוֹן שְׁעֵדִינּוּ שְׁמוֹ עֲלֵיו דְּלֵא חֲשִׁיב שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה עִי"ז, אַלָּא דַּלְפ"ז קִשָּׁה תַחֲלַת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם שְׁפָסֵק דְּמַחְזִיִּיב הַגְּזֵלָן לְשַׁלֵּם כָּל דְּמִי וְהַפְּלִי הַשְּׁבוּר יִהְיֶה לְגִזְלוֹן, וְהָא מְבֹאֵר בְּב"ק דָּף צ"ד דְּהָא דְּאִין שְׁמִין לְגַנֵּב וּלְגִזְלוֹן הוּא מְשׁוּם דְּשִׁינּוּי קוּנָה, וְא"כ הַרְמַב"ם דְּאִינְרִי בְּשָׁבֵר כִּי הָאִי דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה, א"כ הָרִי צְרִיף לְהִיּוֹת הַכְּלִי הַשְּׁבוּר שֶׁל הַגְּזֵל, דְּהָרִי בְּלֹאוּ שְׁיִנּוּי קוּנָה הָא שְׁמִין לְגִזְלוֹן.

וְעוֹד קִשָּׁה מְהָא דְּאִיתָא בְּב"ק דָּף צ"ו וְדָף צ"ח דְּפִירוֹת שְׁהַרְקִיבוּ מְקַצְתָּם וְכַחֲשָׁה הַכְּחָשָׁה דְּהִדְרָא אוֹמַר לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ, וְקִשָּׁה מ"ש מְקַצְתָּן וּמ"ש הַכְּחָשָׁה דְּהִדְרָא הָא כְּוָלְהוּ הִיזְקָא דְּמִינְכֵרָא נִינְהוּ, אַלָּא פְּשוּט דְּהַטְעַם בְּשִׁנְיָהֶם מְשׁוּם דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה, דְּבְּשִׁינּוּי מַעֲשָׂה הָוִי דִּינָא דְּבַעֲיָנוּ דְּוָקֵא דְּלֵא הָדַר, וְכֵן בְּהַרְקִיבוּ מְקַצְתָּם צ"ל דְּהָוִי מְקַצְתָּ כִּי הָאִי דְּלֵא חֲשׁוּב שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה, וְכֵן מְבֹאֵר בְּנ"י שְׁם וּבְתוֹס' ב"ק דָּף נ"ו ע"ב דְּהַטְעַם הוּא מְשׁוּם דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה, הָרִי דְּהִיכָא דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה אוֹמַר לוֹ הָרִי שְׁלֵף לְפָנֶיךָ, וְאִיף פָּסֵק הַרְמַב"ם דְּאַף בְּשָׁבֵר כִּי הָאִי דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי מַעֲשָׂה אִינוּ יָכוֹל לוֹמַר הַרש"ל.

וְכֵן קִשָּׁה מְהָא דְּקֵאָמַר בַּגַּמ' בְּב"ק דָּף צ"ה דְּמְהָא דְּגִזְלוּ בְּהֵמָה וְהִזְקִינָה אִינוּ יָכוֹל לוֹמַר הַרש"ל מוֹכַח דְּשִׁינּוּי קוּנָה, הָרִי לְהִדְרָא דְּבְּלֹאוּ שְׁיִנּוּי קוּנָה יָכוֹל לוֹמַר הַרש"ל, וְאִיף פָּסֵק הַרְמַב"ם דְּאַף דְּלֵא הָוִי שְׁיִנּוּי לְקִנּוּת מ"מ אִינוּ יָכוֹל לוֹמַר הַרש"ל וּמְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגְּזִילָה

והנה בב"ק דף צ"ו תנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינה וכו' גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו ינו והחמיץ משלם פשעת הגזילה, מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח וכו' אומר לו הרי שלח לפניה, ובגמ' שם מייתי הברייתא דדריש לה מקרא דוהשיב את הגזלה אשר גזל יחזיר פועין שגזל, ועיין לעיל בדר"ס"ו דקאמר בגמ' שינוי קונה פתיבא והשיב את הגזלה אשר גזל אם פועין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי, הרי להדיא דהוה דינא דהרי שלח לפניה והוה דינא דשינוי קונה פתוננייהו עד דינא נינהו מקרא דאשר גזל, דאם.

פועין שגזל לא קנה ויכול לומר הרש"ל, ואם אינו פועין שגזל קנה ואינו יכול לומר הרש"ל. אלא דצ"ע, אם זה דינא יכול לומר הרש"ל הוא משום דקני בהשינוי, ומשום דקני' הוא דינא יכול לומר הרש"ל, או דנימא דמשום זה גופי' דינא פועין שגזל משו"ה אינו יכול לומר הרש"ל, וכמו דמהני זה דינא פועין שגזל לקנותו כמו"כ מועיל זה גופא דלא הוי פועין שגזל לענין שלא יוכל לומר הרש"ל.

ונראה פשוט דשניהם אמת, דמשום דקני' אינו יכול לומר הרש"ל, וכמבואר לעיל בדר"ס"ו דהיכא דקני ביאוש שוב אינו יכול לומר הרש"ל, וה"נ קנין שינוי לא גרע מיאוש, אלא דגם בלאו הוה טעמא דקני' ג"כ אינו יכול לומר הרש"ל משום דלא הוי פועין שגזל, וראיה לזה מהא דפליגי ר"א ור"ח בדר"ס"ה בגנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור אם קנאו בשינוי אם לא, וקשה לר"ח דס"ל דלא הוי שינוי לקנות על ידו מהא דתנן בדר"צ"ו ע"ב דגזל בהמה והזקינה משלם פשעת הגזילה, אלא ודאי צ"ל דר"ח ס"ל ג"כ דהבהמה מיהת נשתנית ולא הוי פועין שגזל וע"כ אינו יכול לומר הרש"ל, אלא דס"ל דלא מועיל השינוי כי האי לקנות על ידו, הרי להדיא דאף דלא קנאו בהשינוי מ"מ מועיל השינוי לזה דינא יכול לומר הרש"ל.

ובאמת שכן הוא מוכרח גם מצד הסברא, דנראה דכל עיקר הוה דינא דבענין פועין שגזל על דין השבחה נאמר, דדוקא אם היא פועין שגזל מיסקימא בה חובת השבחה, ובאינה פועין שגזל לא מיסקימא בה שוב בהשבחה חובת השבחה ומתחייב בתשלומין, וממילא הוא דהדר דינא דכיון דאינה בדין השבחה בזה הוא דנקנית לו הגזילה, וא"כ הרי הא ודאי דכל שאינו פועין שגזל אינו יכול לומר הרש"ל, כיון דלא מיסקימא בי' דין השבחה.

והא דתני לה בגמ' הוה דינא דהרש"ל בדין שינוי קונה, היינו משום דלמ"ד שינוי אינו קונה לא צריכין פלל בהשבחה גזילה שתהא פועין שגזל וישפיר מיסקימא מצות השבחה ויכול לומר הרש"ל ג"כ.

וגם דהרי עיקר הדין דשינוי אחד הוא דלא הוי פועין שגזל, ורק דמתחלק לתרי נ"מ, חדא לענין לקנות את הגזילה, ועוד שאינו יכול לומר הרש"ל, אבל פתוננייהו הרי הניין עד דינא דשינוי, וע"כ אם שינוי אינו קונה א"כ הא ליכא דין שינוי פלל בגזילה, וממילא דיכול לומר הרש"ל ג"כ, ולא איכפת לן פלל מה דנשתנית הגזילה כיון דליכא דין שינוי פלל בגזילה, משא"כ למ"ד שינוי קונה ובענין בהשבחה גזילה פועין שגזל, ואיכא דין שינוי בגזילה, וע"כ היכא דנשתנית אינו יכול לומר הרש"ל גם משום זה גופא דלא הוי פועין שגזל, ולא צריכין לטעמא דהואיל וכבר קנה.

ואשר על כן נראה, דבאמת היא כל שבר וכל היגק נזכר הוי שינוי, אלא דלא חשוב שינוי בכל החפץ, והחפץ עוד חשוב פשהיה, וא"כ כ"ז הוא רק לענין קנין, דלענין לקנות את הגזילה בעינין שיחול השינוי על כל החפץ, ולא מהני מה דהוי שינוי במקומו, משא"כ לענין הרש"ל, דזהו דין בחיובא דגזלן, דכיון דאינו פעין שגזל אינו יוצא בו ידי השבה ואינו יכול לומר הרש"ל, בזה לא צריכינו כלל שיחול השינוי על כל החפץ, וכל דהוי שינוי במקומו שוב לא הוי פעין שגזל, ואף בשבר קטן שוב אינו יכול לומר הרש"ל, וגם דלא שייך שיעורא רק לענין לקנותו, דבזה חלוק דשבר קטן אינו מועיל לקנותו ושבר גדול מועיל לקנותו, משא"כ לענין הרש"ל כל דלא הוי פעין שגזל שוב אינו יכול לומר הרש"ל, ולא שייך בי שיעורא כלל, ובכל גונו אינו יכול לומר הרש"ל.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם דהכל תלוי בבועלים אם רצו נוטלין השברים וישלם הפחת ואם רצו צריף לשלם הפל כמו שגזל, דהרמב"ם איירי בגוונא דנשבר ועוד לא נשתנית כל הגזילה לגמרי שיהא חשוב עי"ז שינוי לקנות, וכמש"כ הה"מ, ונמצא דהגזילה עדיין של הגזל, ומ"מ אינו יכול לומר הרש"ל, כיון דהוי מיהא שינוי במקומו, וע"כ הכל תלוי ביד הבועלים.

ומעתה שוב לא קשה מפירות שהקייבו מקצתם ומכחשה הכחשה דהדרא דיכול לומר הרש"ל, דלפמש"נ הא דאינו יכול לומר הרש"ל הוא משום דהוי שינוי, ובפירות שהקייבו מקצתם אין המקצת שנשתנה שייך כלל להנשאר, ולא הוי שינוי כלל, וכן בהכחשה דהדרא הוי דין מסויים בשנינוי דכל דהדר לא הוי שינוי כלל, ונמצא דכפי שנוני' שמחזיר הויא פעין שגזל לגמרי, וע"כ יכול לומר הרש"ל ג"כ.

משא"כ בכלי, דכולו כלי אחד, והשבר הוי חסרון בכל הכלי כולו, ע"כ ממילא הוי כולי אינו פעין שגזל, ואינו יכול לומר הרש"ל, ואע"ג דאין השבר גדול כל כף לענין לקנות על ידו בדין שינוי, הרי נתבאר דרק לענין קנין הוא דאיכא שיעורא, אם השינוי גדול כל כף אם לא, אבל לענין דינא דהרש"ל כל שינוי כל דהוא סגי, דאינו פעין שגזל ממש, ואינו יכול לומר הרש"ל.

ובאמת שקשה מאד להנה פוסקים דס"ל דגם בלידתא לגזילה כלל ומשלם פלים אחרים דצריכין להיות דוקא שלמים ולא שבורים, ומפרשים כן דזהו הך דינא דאין שמיין לגנב ולגזלן, וא"כ איך קאמר הגמ' לקמן דהך דינא דאין שמיין היינו כמ"ד שינוי קונה, ומאי שייך פאן שינוי קונה, כיון דגם פלים אחרים צריכים להיות דוקא שלמים ולא שבורים.

וצ"ל דבאמת נכללו בזה תרי דיני חדא דהתשלומין צריכין להיות דוקא שלמים ולא שבורים, וזה לכו"ע אף למ"ד שינוי אינו קונה, אלא דכ"ז הוא אם ישלם משל אחרים, אבל במחזיר הגזילה עצמה, א"כ הא נמצא דכפי שינוי הגזילה שמחזיר ליכא עליו שום חיובא כלל ואומר לו הרש"ל, וממילא לית בזה חיוב תשלומין כלל.

וליתא גם להך דינא דשלמים ולא שבורים, וזהו דתלי לה בגמ' בדין שינוי קונה, דלמ"ד שינוי קונה אינו מועיל מה שמחזיר את הגזילה עצמה, כיון דכבר נשתנית, משא"כ למ"ד שינוי אינו קונה, אז שפיר אמרינן דהגזילה עצמה יכול להשיב לבעלים, וליתא לחיוב תשלומין בכדי שנוני' שאומר לו הרש"ל.

ולפ"ז הא נמצא, דבקה דאין שמין לגנב ולגזלן דהוי כמ"ד שינוי קונה, תרתי נכללו בי',
חדא דאינו יכול לומר הרש"ל בהשברים, ועוד דאינו יכול לשלם בשברים. וע"כ אינו
יכול לימן השברים בתורת תשלומין.

וקשה פיון דתרי שיעורי גינהו, דלענין שינוי הרי בעינו שבר פי האי דהוי שינוי, ולענין
לשלם בשברים אחרים הרי פשיטא דכל שנשבר מעט שוב אינו יכול לשלם בו, ואיך
פנילינהו בחדא.

אלא ודאי דלענין חיובא דאינו יכול לומר הרש"ל, דהוי חיובא דגזלן, בעינו כמו שגזל
ממש, וכל שנשפנה או נשבר מעט שוב אינו יכול לומר הרש"ל, ושפיר פנילינהו בחדא.
דהוי חד דינא דצריך להיות פועל שגזל ממש בין לענין השבה ובין לענין תשלומין.

ולפ"ז גם לאיך פוסקים דס"ל דכחול לשלם גם בשברים, היינו לענין תשלומין, דכל
מילי מיטב. הוא, ולא שייך בתשלומין לדידהו הך דינא דכעין שגזל, אבל לענין הרש"ל,
דתלוי בכעין שגזל, כו"ע ס"ל דכל שיש בו הניזק ניכר ושינוי מעט שוב אינו יכול לומר
הרש"ל, פיון דלא הוי פועל שגזל ממש, ואף אם עוד לא נשפנה לגמרי שיוכל לקנות
עי"ז.

והיינו כמש"כ בדעת הרמב"ם דחלוק דין קנין מדין הרש"ל, ולענין קנין בעינו שיהא
שינוי חשוב ולענין הרש"ל כל דהוי מיהא שינוי שוב לא הוי פועל שגזל. ואינו יכול
לומר הרש"ל, וכמש"כ.

והנה בב"ק דף צ"ז ע"א איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אמר רב
רצה שצרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה, וכבר הקשו
הראשונים דממ"נ באיזה פחת מייירי הקא, אם בפחת פי האי דהוי שינוי מעשה, א"כ
אמאי אינו משלם אלא פחתה, והא קי"ל דאין שמין לגזלן, וא"כ יהא חייב לשלם דמי
פל הספינה, ואי מייירי בפחת דלא הוי שינוי מעשה.

אמאי משלם פחתה, ולימא לי' הרש"ל, ותירצו דבאמת מייירי בפחת פי האי דחשוב
שינוי מעשה, ולהכי אינו יכול לומר לו הרש"ל, והא דאינו משלם אלא פחתה, הוא
משום דמייירי הקא שלא גזל את גוף הספינה ורק תשמשה, דהוי שואל שלא מדעת
דחייב משום גזלן, ולהכי לא שייך בזה הך דינא דאין שמין, פיון דאין פאן שינוי קונה,
דהרי לא נחית לה אדעתא דגזלנותא לקנותה כולה.

ולפמש"נ בדעת הרמב"ם דגם היכא שאינו קונה אותה בשינוי מ"מ כל שנשפנת שוב
לא הוי פועל שגזל ואינו יכול לומר הרש"ל, א"כ הא הדרא קושית הראשונים לדנופתה,
דנהי דהך דינא דשינוי קונה לא שייך בשואל שלא מדעת, פיון שלא עשה בה קנין גזילה
ע"מ לקנותה, אבל הך דינא דבעינו בהשבת גזילה פועל שגזל, הא הוי זה דין בעיקר
חיובא דגזלן, דכשאינה פועל שגזל לא מייקיימא בה השבה בהרש"ל, וחייילא עלי' חיוב
תשלומין של גזלן, ובעיקר חיובא דגזלן הא שואל שלא מדעת שנה בזה לגזל גוף החפץ,
והדרא קושית הראשונים לדנופתה, וצ"ע.

והנראה לומר לדעת הרמב"ם, דבאמת מייירי הקא בפחת פי האי דלא מייחשב שינוי פלל
בהנשאר, והרי היא עדיין פועל שגזל ממש, והא דפחתה מיהא משלם, הוא משום

דְהַרְמַב"ם סוֹבֵר דְגַם בְּלֹא הֵךְ טַעְמָא דְבַעֲיָנוּ בְהַשְׁבַּת גְּזֵילָה כְּעֵין שְׁגֵזֵל, מ"מ הָא מִיָּהָא וְדַאי, דְכָל מַה שְׁנַפְחַתָּה מִשְׁעַת גְּזֵילָה עַד לְשַׁעַת הַשְׁבָּה, כִּינּוּ דְהוּי חֶסְרוֹן בְּגוּף הַגְּזֵילָה, א"כ מִמִּילָא דְחֶסֶר זֹאת גַּם בְּהַשְׁבָּתָה, דְהֵךְ מִקְצַת שְׁוִוִי שְׁחֶסֶר כְּעַת בְּהַגְזֵילָה הָא אִינוּ מְשִׁיב כְּעַת, וְהֵךְ מִקְצַת שְׁוִוִי דִינוּ כְּלִיתָא לְגֵזֵילָה בְּעֵינוּ, דְחֵייל ע"ז חַיִּיב תְּשַׁלּוּמִין.

וְרֵאָיָה לְזֶה מְהֵא דְאִיתָא לְמָאן דַּס"ל שְׁוִוִי אִינוּ קוּנָה, וְלֹא בְּעֵינוּ בְהַשְׁבַּת גְּזֵילָה כְּלָל כְּעֵין שְׁגֵזֵל, אִטוּ גִימָא לְדִידְךָ בְּגֵזֵל כְּלִי וְנִשְׁבַּר אוֹ בְּהֵמָה וּמַתָּה שְׁוִוִיכָל לְפִטוֹר עֲצִמוּ בְּהַשְׁבָּרִים אוֹ בְּהַגְבִּילָה לְחוּד, וְדַאי דְלֹא, אֲלֵא וְדַאי דְנָהִי דְלֹא בְּעֵינוּ כְּעֵין שְׁגֵזֵל, מ"מ.

אִפְתִּי מִיְחֶסְרָא הַשְׁבָּה עַל הֵךְ מִקְצַת שְׁנַפְחַתָּה מִשְׁעַת גְּזֵילָה עַד לְשַׁעַת הַשְׁבָּה, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִים דְּמֵי הַפְּחָת, וְהֵךְ דִּינָא דְכְּעֵין שְׁגֵזֵל הוּא רַק לְעֵנְיָן שְׁאִינוּ יָכוֹל לֹמַר בְּהַנְשָׂאָר הַרְש"ל וּמַתְחִיב בְּכּוֹלוֹ בְּתַשְׁלוּמִין, אֲבָל דְּמֵי הַפְּחָת בְּאַמַּת מְשַׁלֵּם גַּם בְּלֹא טַעְמָא דְבַעֲיָנוּ כְּעֵין שְׁגֵזֵל וְטַעְמָא דְשְׁוִוִי קוּנָה.

וּלפ"ז הָא נִיחָא הָא דְבַתּוֹקֵף סְפִינְתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ מְשַׁלֵּם פְּחָתָהּ, וְאִינוּ נִפְטָר בַּהַרְש"ל, וְאִף דְּבַע"כ הָא מִיִּירֵי בְּפְחָת כִּי הָא דְלֹא חָשִׁיב שְׁוִוִי מַעֲשֵׂה, וְחִשׁוּבָה עוֹד כְּעֵין שְׁגֵזֵל, מְדַלֵּא מְשַׁלֵּם דְּמֵי כָּל הַסְּפִינָה, וּמ"מ פְּחָתָהּ מִיָּהָא מְשַׁלֵּם, דְּכִינּוּ דַּמ"מ הַפְּחָת הוּא נִיפְרָא וְחִשׁוּב הַיְזָק נִיפְרָא בְּהַגְזֵילָה, א"כ מִמִּילָא דִּין פְּחָת זֶה כְּלִיתָא לְגַבְבָּה וְגֵזֵילָה בְּעֵינוּ, וְחֵיילָא עַלִּי חַיִּיב תְּשַׁלּוּמִין עַל שְׁוִוִי הַפְּחָת, וְע"כ מְשַׁלֵּם פְּחָתָהּ.

פ"ט ה"א הַגְּזֵילָה קַרְקַע מִחֲבִירוֹ וְכו' אֲבָל אִם נִשְׁחַתָּה מֵאֵלִי כְּגוֹן שְׁשֻׁטְפָה נִהָר אוֹ נִשְׁרָפָה בְּאֵשׁ שְׁיָרְדָה מִן הַשָּׁמַיִם אוֹמַר לוֹ הָרִי שְׁלָךְ לְפָנַיָּךְ שֶׁהַקְּרַע בְּחִזְקַת בְּעֵלְיָהּ כִּינְיַמַת וְאִין אַחֲרֵיכֶם הַפְּסִידָה עָלָיו אִיא"כ הַפְּסִידָה בִּידוֹ מַה שְׁאִין הַדִּין כֵּן בְּמִטְלָטְלִין אוֹ בְּעַבְדִּים כְּמוֹ שְׁבִיִּאֲרָנוּ עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל א"א תִּימָה הוּא זֶה שֶׁהוּא לֹא בִּיֵּאָר כֵּן שְׁהָרִי עֲשֵׂה עַבְדִּים כְּקַרְקַעוֹת לְעֵנְיָן גְּזֵילָה (ר"ל שְׁפָסֵק לְעֵיל בַּפ"ג שְׁגַם עַבְדִּים אִינּוּ נִגְזָלִים) שְׁהָרִי הַזְּקִינוּ אוֹמַר לוֹ הָרִי שְׁלָךְ לְפָנַיָּךְ (ר"ל וְקִשָּׁה דְאִיָּךְ פָּסֵק הֵכָא דְעַבְדִּים נִגְזָלִים) מִיָּהוּ ה"מ לְעֵנְיָן כְּחֻשָּׁה אַע"ג דְלֹא הִדְרָא גְּזֵילָה מִיָּהָא בְּעֵינָהּ אִיתָא וְאוֹמַר לוֹ הָרִי שְׁלָךְ לְפָנַיָּךְ אֲבָל מ"מ נִגְזָלִים הֵם וְנִקְנִים בִּיֵּאוּשׁ דְכָתִיב וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי וְאֶמְרִינוּ הָעֶבֶד שְׁנִשְׁבָּה וּפְדָאוּהוּ לְשֵׁם כֵּן חוֹרִין אַחַר יְאוּשׁ לֹא יִשְׁתַּעַבַּד לֹא לְרֵאשׁוֹן וְלֹא לְשֵׁנִי אֲלֵמָא לֹא כְּקַרְקַע דְּמֵי דְהָא קָנִי נִפְשִׁי בִּיֵּאוּשׁ הֵילְכָךְ בְּשִׁמַּת הָעֶבֶד אוֹ נִשְׁרָף מְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי שְׁהָרִי מִשְׁמַת אִין שְׁלוֹ לְפָנָיו וְכִשְׁמַת לְגִזְלָן מַת עַכ"ל, וְעֵינּוּ בַּמ"מ שְׁחֹלֵק עַל הַרְאָב"ד וְס"ל דְּגַם בְּנִאָבְדוֹ לְגַמְרֵי אֶמְרִינוּ ג"כ דְּעַבְדִּים אִינּוּ נִגְזָלִים וּפְטוֹר מֵאַחֲרֵיכֶם, וְהֵךְ אוֹ בְּעַבְדִּים שְׁהוֹנְפֵר בְּרַמְב"ם כְּתַב ע"ז הַמ"מ דְּהוּא ט"ס עֵי"ש.

וְהִנֵּה לְכֹאֲרָה דְבָרֵי הַרְאָב"ד תְּמוּהִים, דְּאִיזָה חִילּוּק יֵשׁ בֵּין נֶאָבְדוֹ לְגַמְרֵי לְנֶאָבְדוֹ מִקְצַתָּם ע"י הַכְּחָשָׁה, וְגַם זֶה שֶׁהִבִּיא מִיֵּאוּשׁ דְּאֲלֵמָא דְּעַבְדִּים לֹא כְּקַרְקַע דְּמֵי ג"כ צ"ע, וְהָא כִּינּוּ דְאִיִּתְקַשׁוּ לְהַדְדֵי צָרִיכִין לְהִיּוֹת שְׁוִין בְּדִינָהֶם בְּכָל, וְעֵינּוּ בְּתוֹס' בַּב"ב דָּף מ"ד שֶׁהוֹכִיחוּ מְהֵא דְמוֹעִיל יְאוּשׁ בְּעַבְדִּים דְּגַם בְּקַרְקַע מוֹעִיל יְאוּשׁ, כִּינּוּ דְאִיִּתְקַשׁוּ לְהַדְדֵי, וְדָבָרֵי הַרְאָב"ד שְׁמַחֲלֵק בִּינֵיהֶם בֵּין לְעֵנְיָן יְאוּשׁ וּבֵין לְעֵנְיָן חַיִּיבֵם בְּנֶאָבְדוֹ צ"ב.

וְהִנֵּה בְּדָבָרֵי הַרְאָב"ד שֶׁהִבְאִינוּ הָרִי מְבֹאָר עוֹד, מַה דְּקִשָּׁה דַּמ"ש קָנִין שְׁוִוִי דְלֹא מְהַנִּי בְּעַבְדִּים, וְכִדְתָּנוּ בַּב"ב דָּף צ"ו גְּזֵל בְּהֵמָה וְהַזְּקִינָה עַבְדִּים וְהַזְּקִינוּ מְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגְּזֵילָה

ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך, ומבואר בפסוקים שם דפלוגתייהו היא אם עבדים נגזלים אם לא, ומ"ש קננו יאוש מהני גם בעבדים, וכדתנו בגיטין דף ל"ז עבד שנשפה ופדאוהו וכו' אם לשום בן חורין לא ישתעבד, ומוקי לה שם בפסוקים דמיירי לאחר יאוש דקנה שבאי ועל פן מהניא הפדיל של חירות, ונהרי עבדים אינו נגזלים, וא"כ הנה צריף להיות דלא יועיל בי' יאוש כמו דלא מהני שינוי.

והנראה לומר בזה, דשאני הך קנינא דיאוש מהך קנינא דשינוי, דשינוי עיקר קנינו הוא קננו של גזילה, ומדיני האמורים בגזילה, משא"כ יאוש עיקר קנינו אינו דין קננו של גזילה, וכמבואר בב"ק דף ס"ו דקנינא דיאוש בגזילה ילפינו לי' מאבידה, ושם הוא עיקר קרא דיאוש, ואם גם ילפינו גזילה לדין יאוש אבל אין עיקרו מדין גזילה, ורק דאמרינו דגזילה היא ג"כ פאבידה לחשבה אינה ברשות בעלים שיהא נוהג בה דין יאוש.

וא"כ הרי י"ל, דבעבדים דאינו נגזלים, כל זה הוא רק לענין דינים המסויימים בגזילה, ולא חיילי בהו קנינים של גזילה, וממילא דלית בהו קננו שינוי, דהוא ג"כ מדיני גזילה, משא"כ יאוש, דדינו נוהג גם באבידה, ולא מתחשב מדיני גזילה, ורק מעשה גזילה בלבד הוא דבעינו פדי שיהא נוהג בי' דין יאוש, מזה לא אימעוט עבדים, ושפיר נקנין ביאוש.

עוד י"ל, דחלוק דין שינוי מדין יאוש, דבשינוי הרי השינוי מצד עצמו לא הוי קננו כלל, ולא השינוי הוא שגורם לו לקנות את החפץ, רק מקננו גזילה הוא שקונה אותו, וכף הוא הגזה"כ דהשבה דבנשתנית ואינה פועל שגזל דמים בעלמא פועל שלומי, ועל פן בעבדים דאינו נגזלים ולית בהו קננו גזילה, ממילא לא שייך בהו שינוי כלל, משא"כ ביאוש, הרי עצם היאוש הוא דבר המועיל ומהני כמו הפקר, ועל פן שפיר מועיל זה גם בעבדים דאינו נגזלים, דהיאוש הרי מועיל שייחול בהם דין קננו שלא בתורת גזילה, ואין זה שייך פלל עוד להא דאינם נגזלים.

אלא דגם לפי תירוץ זה מוכרחין אנו לומר, דאע"ג דאין עבדים נגזלים מ"מ מעשה גזילה אית בהו, דאלא"ה הרי ליכא בהו חלות דין של יאוש כלל, פיון דהרי הו ברשות בעלים, ולגבי יאוש הא בעינו או מעשה גזילה או מעשה אבידה.

ולפ"ז הרי ניחא ג"כ הא דחלוקין עבדים מקרקע, דבקרקע לא מהני יאוש משום דאינה נגזלת, ובעבדים אע"ג דאינו נגזלין מ"מ יאוש מהני בהו, דבאמת הרי בקרקע לא שייך פלל לא מעשה גזילה ולא אבידה, דהרי היא עומדת ברשות בעליה כמו שהיתה, ורק אם הנה בה דינא דנגזלת, והי' חל בה קננו גזילה, עי"ז הוא דהינו מוצאין בה מעשה גזילה ואבידה ע"י קננו גזילה שבה, ועל פן לפי"מ דקי"ל דקרקע אינה נגזלת ולא חל בה קננו גזילה, א"כ זה ממילא דאין פאן מעשה גזילה ואבידה כלל, ולהכי הוי דקי"ל דכיון דקרקע אינה נגזלת על פן לא חיייל בה קננו יאוש ג"כ, פיון דאין פאן גם מעשה גזילה ואבידה כלל, שבלא זה לא שייך ענין יאוש כלל, אבל עכ"פ הא מיהא דעיקר הדין הנאמר בקרקע הוא דאינה נגזלת, ולא חל בה קננו גזילה, ונה ממילא מצד הסברא, דכיון דלית בה קננו גזילה, ממילא דאין בה גם מעשה גזילה ואבידה, וא"כ בעבדים דההיקוש שיהוקשו לקרקעות הרי לא שייך רק על הדינים שנאמרו בקרקעות, אבל לא במה שחלוקין הו בסברא, ועל פן ממילא דלענין שאין נגזלים גופם ושייחול בהו קננו גזילה ילפינו להו מקרקעות דדינם דאינם נגזלים, משא"כ בזה דלית בהו מעשה גזילה ואבידה,

דהוא מצד הסברא, בזה לא שינה כלל למילף עבדים מקרקעות, ושפיר אית בעבדים מעשה גזילה ואבידה, ולהכי מועיל בהו יאוש.

והנה ברמב"ם פ"א מהל' גזילה הל"א ז"ל כל הגזל את חבירו שנה פרוטה עובר בל"ת שצאמר לא תגזול ואין לוקין על לאו זה שהרי הפתוב נתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שצאמר והשיב את הגזילה אשר גזל זו מצות עשה ואפילו שרף הגזילה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו עכ"ל, הרי דמחלק הרמב"ם, דבאיתא לגזילה אינו לוקה משום דהוי לאו הניתק לעשה ובאיתא לגזילה לא לקי משום דהוי לאו שניתן לתשלומין, דמבואר בזה דס"ל דתרי חייבי בפ"ע ניהו, חייב השבת עצם הגזילה, דהוא מקרא ונהשיב את הגזילה, וחייב תשלומין משלו, דהוא פשאין הגזילה קיימת, והוא מקרא דושלם, וכמבואר פו להדיא בספרא פ' ויקרא עיי"ש], ומקור הדברים הוא מהסוגיא דמכות דף ט"ז דפריף שם הגמ' ותו ליכא והאיכא גזל דרחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזילה וכו' ומשפחת לה בקיימו ולא קיימו ובטלו ולא בטלו, התם פיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם, הרי להדיא דאית בגזילה גם דין חייב תשלומין.

ולפ"ז נראה לומר, דהראב"ד ס"ל, דבעבדים דאינו נגזלים, מ"מ פיון דחזינו דאית בהו דין מעשה גזילה, וכדחזינו דמועלת בהו הגזילה לחול בהו דין יאוש, ובע"כ דדין גזילה שלם מתחלק, דגופם אינו נגזל, ומעשה גזילה מ"מ איתעביד בהו, וא"כ ממילא גם דינם וחייבם מתחלק, וכל דיני הגזילה דאיתנהו בעצם הגזילה, דהם מדין השבחה, אימעוט עבדים מיניהו, ומשום דלא חזיל על גופם דין גזילה, אבל חייב תשלומין שפיר אית בהו, ומשום דעל מעשה גזילה בלחוד ג"כ מתחייב הוא בתשלומין.

ועל פו פשאיתנהו לעבדים אלא דנשתנו בזה שפיר אומר לו הרי שלח לפניהו, ולא בעינו בהו כאשר גזל, ואין השינוי קונה בהו, פיון דהו גופו אינו נגזלים, משא"כ כשמתו ואינם עוד בעולם שפיר חייב בתשלומין משום מעשה גזילה דאיתעביד בהו.

וגם דכיון דאמרינו דהא דעבדים אינו נגזלים היינו דגופו אינו נגזל אבל מ"מ מעשה גזילה מיהא איתעביד בהו, א"כ ממילא דיש לחלק גם בחייב תשלומין גופו ובמעשה גזילה עצמה ולומר, דהיכא דאיתנהו לעבדים בעין אז שפיר אמרינו דהואיל וגופם אינו נגזל ע"כ ממילא לא חלה המעשה גזילה וחייבא דידה כלל, פיון דהרי הו ברשות בעליהם בכל מקום שהו, משא"כ בליתניהו בעין אז חיילא המעשה גזילה ומתחייב ע"ז בתשלומין, וזהו דתלי הראב"ד דהכא חייב תשלומין בדין יאוש, פיון דמדין יאוש הרי חזינו דאע"ג דאין בגופם חלות דין גזילה מ"מ איתעביד בהו מעשה גזילה, וע"ז הוא דחייב בתשלומין פשאין הגזילה קיימת, וכש"נ.

והנה בפ"א מהל' גניבה הל"ט כתב הרמב"ם ז"ל העבד שגנב פטור מן הפסל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אע"פ שהו ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו ילדו ונדליק גדיש באלף דינר וכיוצא בזה משאר נזקין עכ"ל, והוא מתני' במס' ידים והובאה בסוגיא דריש ב"ק, אלא דקשה דשם הא מייירי לענין עבדו ואמתו אם חייב בנזקיהו, דשם הוי דינא דכל שהוא ממונו שמירתו עליו וחייב בנזקיו, וזהו דבאה המשנה להשמיענו דהואיל ועבדו ואמתו הוינו בני דעה ע"כ אין

שְׁמִירְתוֹן עָלָיו, אֲבָל לָמָּה הֵבִיא זֹאת הַרְמַב"ם לְגַבֵּי גְּנֹבָה, דְּחִיּוּבָהּ הוּא רַק מִחֲמַת עֲצָמוֹ, וְאֲשֶׁר גַּם אִם הָיוּ הַבְּעָלִים מִתְחַיִּיבִים בְּשְׁמִירַת עֲבָדָם וְאִמְתָּם הָרִי ג"כ לֹא שְׁיִיף זֹאת לְחִיּוּבָא דְגְּנֹבָה וְגִזְיָלָהּ, וְצ"ע לָמָּה שְׁיִינָה הַרְמַב"ם מִשְׁנָה זוֹ וְהֵבִיאָהּ בְּדִין גְּנֹבָה.

וְאֲשֶׁר נִרְאָה מְוכָרָח בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דַּס"ל דְּבַגּוּ"ג חִיּוּבָן חֲלוּק, דְּנָהִי דְדִין הַשְּׂבָה הוּא חִיּוּב דְרַמְיָא אֲבָעָלִים לְבַד, וְלֹא שְׁיִיף בְּזָה פְּלָל דִּין שְׁמִירְתוֹן עָלֶיהָ, אֲבָל מ"מ חִיּוּב תְּשְׁלוּמִין שְׂבָהוֹן, פִּינּוֹן דְּהוּא גַם מְדִין מְזִיק, שְׁפִיר יֵשׁ לְחִיּוּבָן גַּם מְדִין שְׁמִירְתוֹן עָלֶיהָ, וְהָא דְמִפְטָר בְּעָבָד וְאִמָּה הוּא רַק מְשׁוּם טַעְמָא דְבְּגִי דַעָה נִינְהוּ וְאִין שְׁמִירְתוֹן עַל הַבְּעָלִים.

וּלפ"ז גַּם נִזְק גְּנֹבָה וְגִזְיָלָהּ ג"כ אֵיפְלָל בְּהַךְ מִתְנִי' דִּינִים, וְזֵהוּ דְקַבְעָה הַרְמַב"ם בְּדִין גְּנֹבָה וְלֹא בְּדִין נִזְקִין כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֶה גּוּפָא דְגַם בְּגְנֹבָה וְגִזְיָלָהּ אֵית בְּהוּ דִין נִזְקִין. עכ"פ מְצָאוּנוּ, דְגַם בְּלֹא חִיּוּבָא דְהַשְׂבָּה שְׂבָא ע"י קְנִינָא דְגִזְיָלָהּ, אֵיפָא עוֹד חִיּוּב תְּשְׁלוּמִין בְּגִזְיָלָהּ מַה דְמַעֲשֵׂה הַגִּזְיָלָהּ עֲצָמָה מְחִיבָתוֹ בְּתְשְׁלוּמִין, וְכַדְחִינּוֹן דְּמִתְחַיִּיב גַּם עַל גְּנֹבָתָּ מְמוֹנוֹ מְדִין שְׁמִירְתוֹן עָלֶיהָ, דְּהוּא רַק מְשׁוּם מַעֲשֵׂה הַגְּנֹבָה וְהַיְזָק לְחֹוד.

וּלפ"ז שְׁפִיר נוֹכַל לֹמַר בְּדַעַת הַרְאָב"ד כַּמְש"כ, דְּבַעְבָּדִים נָהִי דְאִינּוֹן נְגִזְלִים, מ"מ שְׁפִיר מְתַחַיִּיב בְּתְשְׁלוּמִין, מְשׁוּם דְמַעֲשֵׂה גִזְיָלָהּ מ"מ אֵינְתְּעִבִיד בְּעָבָדִים וְקַרְקַע שְׂאֵנִי מְשׁוּם דְבִלֵּא קְנִינּוֹן וְדִין גִּזְיָלָהּ בְּגוּפָה לֹא שְׁיִיף בְּהַ פְּלָל מַעֲשֵׂה גִזְיָלָהּ, וְזֵהוּ שְׂפָתַב הַרְאָב"ד דְּבַעְבָּדִים אֵינּוֹן פְּקַרְקַע, וְכַש"נ.

הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמְזִיק פ"ו ה"ל"ד וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּפֶרֶת חֲטָאת וּבְמִי חֲטָאת בְּמִזִּיד חֲיִיב לְשַׁלֵּם בְּשׁוּגַג פְּטוּר עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת שָׁם ז"ל שְׂאֵפִילוֹ עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה בְּגוּפָן לְמ"ד הַיְזָק שְׂאֵינּוֹ נִיפְרָ לֹא שְׁמִי' הַיְזָק פְּטוּר מְדִינֵי אָדָם אֲפִילוֹ בְּמִזִּיד וְקִי"ל כְּנוֹתָ' וְטַעְמָא דְמִלְתָּא מְשׁוּם דְאִין מְתַפְנִין לְהַיְזִיק אֲלָא לְהַנְאָתוֹ הוּא מְתַפְנִין וּמְשׁוּם הָכִי לֹא קְנָסוּ בּוֹ מִזִּיד עכ"ל, וּבַמ"מ שָׁם הֵבִיא סוּגְיַת הַגַּמ' בְּגִיטִין דָּף נ"ג דְּפָרִיף לְמ"ד הַיְזָק שְׂאֵינּוֹ נִיפְרָ שְׁמִי' הַיְזָק מְהָא דְתַנָּיָא הָעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּמִי חֲטָאת וּבְפֶרֶת חֲטָאת פְּטוּר מְדִינֵי אָדָם וְחֲיִיב בְּדִינֵי שְׁמִים אִי שְׁמִי' הַיְזָק בְּדִינֵי אָדָם נְמִי לִיחֲיִיב, וְהֵלֵא מְבֹנְאָר בְּסוּגְיָא שָׁם דְּבַשׁוּגַג גַּם לְמ"ד שְׁמִי' הַיְזָק מ"מ פְּטוּר כְּדִי שְׂיִלָּהּ וְיֹודִיעוּ, וּבַע"כ דְקָאֵי עַל מִזִּיד, וּמ"מ לְמ"ד לֹא שְׁמִי' הַיְזָק נִיחָא הָא דְפְטוּר מְדִינֵי אָדָם, הָרִי לְהַדְיָא דְלְמ"ד לֹא שְׁמִי' הַיְזָק פְּטוּר בְּעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּמִי חֲטָאת וּבְפֶרֶת חֲטָאת גַּם בְּמִזִּיד, וְאֵע"ג דְּבָכַל הַיְזָק שְׂאֵינּוֹ נִיפְרָ מִזִּיד חֲיִיב אַף לְמ"ד לֹא שְׁמִי' הַיְזָק מְשׁוּם קְנָסָא, ע"ז תִּירַץ הַרְאָב"ד דְּהֵכָא שְׂאֵנִי דְכִינּוֹן דְּמִתְפְּנִין לְהַנְאָת עֲצָמוֹ לֵיפָא קְנָסָא, וְקָשָׁה עַל הַרְמַב"ם שְׂפָסַק דְּבַמִּזִּיד חֲיִיב, וְהָרִי קִי"ל דְלֵא שְׁמִי' הַיְזָק, וְצָרִיף לְהִיּוֹת פְּטוּר בְּעוֹשֶׂה מְלֹאכָה גַם בְּמִזִּיד.

וְנִרְאָה לֹמַר בְּזֵה, דְּהִנֵּה הָא דְמַחְלִקִינּוֹן בֵּין שׁוּגַג לְמִזִּיד, דְּבַמִּזִּיד חֲיִיב בֵּין לְמ"ד שְׁמִי' הַיְזָק וּבֵין לְמ"ד לֹא שְׁמִי' הַיְזָק וּבְשׁוּגַג פְּטוּר לְכוּ"ע, כ"ז הוּא רַק בְּמִזִּיק, אֲבָל בְּגִזְלָן אִם יְכוֹל לֹמַר הָרִי שְׂלָהּ לְפָנֶיהָ הָרִי מְבֹנְאָר שָׁם בְּסוּגְיָא בְּגוּל חֲמִץ וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח דְלְמ"ד שְׁמִי' הַיְזָק אֵינּוֹ יְכוֹל לֹמַר הָרִי שְׂלָהּ לְפָנֶיהָ וְלְמ"ד דְלֵא שְׁמִי' הַיְזָק יְכוֹל לֹמַר הָרִי שְׂלָהּ לְפָנֶיהָ, וְהֵתָם לֵיפָא חִילּוּקָא בֵּין שׁוּגַג לְמִזִּיד, דְּהָרִי גַם הֵיכָא דְהַיְזָק בָּא מְמִילָא ג"כ אֵיפָא חִילּוּקָא דָאָם שְׁמִי' הַיְזָק אֵינּוֹ יְכוֹל לֹמַר הָרִי שְׂלָהּ לְפָנֶיהָ וְלְמ"ד לֹא שְׁמִי' הַיְזָק יְכוֹל לֹמַר הַרְש"ל, וְגַבֵּי עוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּמִי חֲטָאת וּבְפֶרֶת חֲטָאת הָרִי הוּא חֲיִיב מְשִׁנֵּי טַעְמִים,

חָדָא מְשׁוּם מְזִיק, דְּפָסֵל לְפָרְתַּת הַחֲטָאֵת אוּ לְהַמֵּי חֲטָאֵת, וְעוֹד מְשׁוּם גְּזֵלָן, דְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה
הָא הָוֵי שׁוֹאֵל שְׂלָא מְדַעַת דְּחֵיב גַּם מְשׁוּם גְּזֵלָן.

ולפ"ז הרי ניחא הסוגיא בפשיטות, דבאמת נימא דגם עושה מלאכה דינו כמו כל מזיק
דבשוגג פטור במזיד חייב, אכן כ"ז הוא לענין חיובו משום מזיק, אבל אפתי צריף להיות
חייב משום גזלן גם בשוגג, וע"כ זהו דפריף הגמ', דבשלקמא למ"ד הניזק שאינו ניפר לא
שמי'הניזק, וא"כ משום גזלן פטור לגמרי, דיכול לומר הרש"ל, ורק דצריף להיות חייב
משום מזיק, וע"כ שפיר נוכל לאוקמה בשוגג דמזיק פטור בהניזק שאינו ניפר, אבל
למ"ד שמי' הניזק, א"כ נהי דמשום מזיק פטור בשוגג, אבל אפתי צריף להיות חייב משום
גזלן, דחייב בכל גונו, פיון דאינו יכול לומר הרש"ל.

ועכ"פ הא נמצא לפ"ז, דגם למ"ד לא שמי' הניזק ג"כ לא מציינו דעושה מלאכה במי
חטאת ובפרת חטאת יחא חלוק משאר הניזק שאינו ניפר, והגמ' קאי לענין שוגג, וע"כ
שפיר פסק הרמב"ם בעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת דבשוגג פטור במזיד חייב,
וכש"נ.

אלא דצ"ע לפ"ז הא דמשני הגמ' פרה שהכניסה לרבקה שתניק ותדויש מי חטאת ששקל
בהן משקלות, ופירש"י דלא עביד רק גרמא פיון דשקל פנגדו ובגופו לא עביד מעשה,
נהרי כ"ז אם נימא כשיטת הראב"ד דפרכת הגמ' היא דליחייב משום מזיק, וע"כ שפיר
משני פיון דלא הוי רק גרמא ע"כ שפיר פטור אפילו למ"ד שמי' הניזק, אבל אם נימא
דפרכת הגמ' היא דליחייב משום גזלן, הרי קשה דמאי אכפת לן דלא עביד רק גרמא,
אבל עכ"פ פיון דלקחו לתשמיש גזלן הוא, גם בלא נזק כלל, משום שואל שלא מדעת,
וגזלן הא חייב גם בנפסדה מאליה ומכש"כ בנפסדה ע"י גרמא.

ונראה בזה, דהרמב"ם לטעמי' פירש משו"ה בפ"י מהל' פרה אדנומה דהא דקאמר בגמ'
ששקל פנגדו היינו ששקל אותן המי חטאת גופייהו, ונמצא דלא לקחון לשום תשמיש,
ולא הוי שואל שלא מדעת כלל, והיינו כמש"כ בדעת הרמב"ם דפרכת הגמ' הויא
דליחייב משום גזלן, וכש"נ.

אלא דלפ"ז הרי צ"ע דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' חובל ומזיק שם הל"ה שפכת ז"ל הכניס
פרה למרבק פדי שתניק ותדויש והסיח דעתו ממי חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני
שמים עכ"ל, ולפמש"כ בדעת הרמב"ם דהגמ' קאי בשוגג ולענין חיובו משום גזלן, א"כ
הרי לא הוזכר בגמ' כלל דפטור בכה"ג רק בשוגג ולענין חיובו משום גזלן, דבכה"ג אינו
חשוב גזלן, פיון דלא לקחו לתשמיש, אבל במזיד לענין חיובא דמזיק הרי לא הוזכר
כלל בגמ' דפטור בכה"ג, וא"כ הרי יוכל להיות דלענין חיובא דמזיק במזיד באמת נשאר
בדינו דחייב, ואיך פסק הרמב"ם דפטור בכל גונו אף במזיד, אחר דבגמ' לא הוזכר
זאת, וצ"ע.

אכן נראה, לפמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' גניבה דבגנב פלי ושברו והיה שונה בשעת
הגנבה שנים ובשעת השבירה ארבעה דמשלם כפל בשעת השבירה, ואי איתבר ממילא
אינו משלם אלא פעין שגנב, הרי דבשבירה חשיבא זאת גנבה, מדמחייב כפל בשעת

שְׁבִירָה, וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּכַל שְׁחַפְּיָן גְּנוּב אוֹ גְּזוּל כֹּל נִזְק שְׁעוֹשֶׂה בְּיָדָם דִּין גְּנֵבָה וּגְזוּלָה כּי'.

וא"כ אף אנו נלמד מזה, דְּכַל שְׁעוֹשֶׂה קִנְיָן שֶׁל גְּזוּלָה, כַּגּוֹן מְשִׁיכָה אוֹ הַגְּבָהָה, אִף שְׁלֵא עָשָׂה זֹאת לְשֵׁם גְּזוּלָה וְלֹא לְשׁוּם תּוֹשָׁמִישׁ, וְרַק כְּדֵי לְהַזִּיקוֹ, מ"מ נַעֲשֶׂה בְּזֶה גְּזוּלָה, דְּכִינּוּ דְגַם מַעֲשֶׂה נִזְק מִצְטָרֵף לְהַחֲשֵׁב גְּזוּלָה, א"כ מִצְטָרֵף הַנִּזְק לְמַעֲשֶׂה הַמְשִׁיכָה וְהַגְּבָהָה לְהַעֲשׂוֹת גְּזוּלָה עי"ז.

ויסוד דְּבָר זֶה נִלְמַד מִמְּנַסֵּף, דְּלֹא חָשַׁב לְגוּזְלוֹ, וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, וּמ"מ הָרִי מְבֹנָאָר בְּסוּגְיָא שֵׁם דְּמִכִּי אַגְבֵּהִי קִנְיָן לְהַחֲחִיב בְּאַוְנָסִין, דְּהִינּוּ חַיִּיב גְּזוּלָה, וּבַע"כ דְּזֶה שְׁחַפְּיָן לְהַזִּיקוֹ וּלְאַוְסְרוֹ בְּהִנָּאָה זֶה גּוֹפִי' מוֹעִיל לְהַחֲשֵׁב גְּזוּלָה, בְּקִנְיָן הַגְּבָהָה עִם מַעֲשֶׂה הַהִיזְק שְׁעוֹשֶׂה.

וְנִרְאֶה דְּאִף אִם נִימָא דְּהֵתָם בְּגוּל כְּלִי וּשְׁבָרוּ לֹא הָיִי גְּזוּלָה עַל מַעֲשֶׂה הַשְׁבִּירָה, וְרַק מִזִּיק הוּא דְּהָיִי, הִינּוּ רַק דְּמַעֲשֶׂה הַשְׁבִּירָה אֵינָה חֲשׂוּבָה גְּזוּלָה, אֲבָל הָא מִיָּהּ לְכוּ"ע דְּהַגְּבָהָה שַׁע"מ לְהַזִּיק חֲשִׁיבָא מַעֲשֶׂה גְּזוּלָה, וְכַדְהִבְּאֵנוּ מִהָד דְּמְנַסֵּף.

אֲלֵא דְּהָא מִיָּהּ נִרְאֶה, דְּכִינּוּ דְּכַל הַדִּין גְּזוּלָה שְׁבָלְקַח ע"מ לְהַזִּיק הוּא מְטַעֲמָא דְּהַרְמָב"ם שְׁהִבְּאֵנוּ מִשׁוּם דְּכַל נִזְק שְׁבָלְקַח דִּין גְּזוּלָה כּי', א"כ לֹא שְׁיִיךְ זֹאת אֲלֵא הִיכָא דְּדִין מִזִּיק בוֹ, אֲבָל הִיכָא דְּהַנִּזְק בָּא מִמִּילָא וְאִין בוֹ דִּין מִזִּיק, א"כ מִמִּילָא דְּלִיכָא דִּין גְּזוּלָה גַם בְּעֵצָם הַלְקִיחָה, וְנִמְצָא דְּהָא דְּבָלְקַח ע"מ לְהַזִּיק מְקַרִי גְּזוּלָה הוּא רַק בְּלְקַחָה שְׁיִיזִיקָה הוּא, מִשָּׂא"כ בְּלְקַחָה ע"מ שְׁיִיחָא בָּא לָהּ הַפְּסֵד וְהִיזִיקָא דְּמִמִּילָא בְּזֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה גְּזוּלָה.

וְהָכִי אֵימָא בִּירוּשְׁלָמִי בַב"ק פ' הַכּוֹנֵס עַל הָא דְּתַנּוּ הוֹצִיאוּהָ לְסֻטִּים לְסֻטִּים חֲזִיבִין, וְקָאָמַר ע"ז בִּירוּשְׁלָמִי אָמַר רַב הוֹשַׁעֲנִי בְּשִׁהוּצִיאוּהָ לְגוּזְלוֹהָ אֲבָל אִם הוֹצִיאוּהָ לְאַבְדָּהּ הַלְקִיטִים פְּטוּרִין, וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּנִתְפְּוֹנוּ רַק שְׁתִּיאָבֵד מִמִּילָא וְלֹא שְׁיִזִיקוּהָ בְּיָדָם, וְע"כ אִין זֶה חֲשׂוּב גְּזוּלָה.

וּלפ"ז הָא נִמְצָא, דְּהָכָא בְּעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּמִי חֲטָאת וּבְכַפֶּרֶת חֲטָאת חַיִּיבוּ מִשׁוּם גְּזוּלָה מִתְּלָא תְּלִי בְּדִין מִזִּיק שְׁלוֹ, דָּאָם דִּין מִזִּיק עָלְיוֹ בְּהִזְקוֹ א"כ מִמִּילָא דְּחֲזִיב גַם מִשׁוּם גְּזוּלָה, וְכַש"נ דְּבָלְקִיחָתוּ שַׁע"מ לְהַזִּיק בְּצִירוּף מַעֲשֶׂה הַהִיזְק שְׁעוֹשֶׂה חַל בוֹ דִּין גְּזוּלָה וְחַיִּיבָא דְּגוּזְלוֹ.

וְעַל כֵּן זֶהוּ דְּפָרִיף הַגַּמ' מַעֲיָקְרָא, דָּאָם אֵימָא דְּהִיזְק שְׁאִינוּ נִיכָר שְׁמִי הִיזְק, א"כ מִמִּילָא דְּצָרִיף לְהִיזְק חֲזִיב גַם בְּשׂוּגָה מִשׁוּם חַיִּיבָא דְּגוּזְלוֹ, דְּעַל הָד חַיִּיבָא דְּמִשׁוּם גְּזוּלָה לִיכָא הָד חַיִּיבָא שְׁבִין שׂוּגָה לְמַזִּיד, דְּכַל שְׁבָעִיקָר הַהִיזְק דִּין מִזִּיק בוֹ א"כ מִמִּילָא דְּמִיחָשֵׁב עי"ז גַם גְּזוּלָה בְּכָל גּוּנֵי אִף בְּשׂוּגָה, וְעַל כֵּן מוֹכִיחַ מִינָהּ הַגַּמ' דְּהִיזְק שְׁאִינוּ נִיכָר לֹא שְׁמִי הִיזְק, וְאִין בוֹ בְּעִיקָר הִיזְקוֹ דִּין מִזִּיק כְּלָל, וְע"כ אֵינוֹ חֲזִיב גַם מִשׁוּם גְּזוּלָה, וְע"ז הוּא דְּמִשְׁנֵי הַגַּמ' פְּרָה שְׁהַכְּנִיסָה לְרַבָּקָה ע"מ שְׁתִּינָה וְתוֹדוּשׁ מִי חֲטָאת שְׁשַׁקֵּל בְּהֵן מְשַׁקְלוֹת, ר"ל דְּבַכָּה"ג אִין בוֹ דִּין מִזִּיק כְּלָל בְּעִיקָרוֹ גַם בְּמַזִּיד אִף לְמ"ד הִיזְק שְׁאִינוּ נִיכָר שְׁמִי הִיזְק, וְע"כ מִמִּילָא דְּאִין בוֹ גַם חַיִּיבָא מִשׁוּם גְּזוּלָה.

וּלפִי"ז הָרִי נִיחָא הָא דְּפָסְק הַרְמָב"ם לְהָד דִּינָא לְעַנְנֵן מִזִּיק, כִּינּוּ דְּעִיקָרוֹ נִאָמַר לְעַנְנֵן מִזִּיק, וְאִף דְּמִמִּילָא הוּא דְּנִלְמַד מִזֶּה גַם לְעַנְנֵן גְּזוּלָה, וְע"כ זֶהוּ שְׁפָסְקוֹ כֵּן הַרְמָב"ם לְעַנְנֵן חַיִּיבָא דְּמִזִּיק בְּמַזִּיד, וְכַש"נ.

הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א הל"ט אף זו מצנת לא תעשה שלא לחוס על נפש הרוצח, לפיכך הורו חכמים שהעונבר שיהיה מקשה לילד מותר לחתוך העונבר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא פרוץ אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם עכ"ל, וכבר הקשו ע"ז מהא דאיתא בסנהדרין דף ע"ב אר"ה קטן הרוצח ניתן להצילו בנפשו וכו', איתבי ר"ח לר"ה יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי רוצח הוא, שאני התם דמשמאי קא רדפי לה, הרי דלא הוי רוצח, והרי פו הוא סיום דברי הרמב"ם ג"כ דלקחי ביצא ראשו אין דוחין נפש מפני נפש משום דזהו טבעו של עולם, ר"ל וע"כ לא הוי רוצח, וא"כ איך פתב הרמב"ם דלקחי בלא יצא ראשו הורגין העונבר מפני שהוא רוצח, פניו דבאמת לא חשיב רוצח.

ובטעם המשנה צ"ל, דלקחי בלא יצא ראשו הורגין אותו, משום דעדיין לא הוי נפש, ונדחה מפני פקוח נפש של האם, ככל הדברים שנדחין מפני פקוח נפש, אבל מש"כ הרמב"ם דלקחי הורגין אותו משום דין רוצח צ"ע, דברוצח הרי ליכא נ"מ בין יצא ראשו ללא יצא ראשו, וצ"ע.

וביאור דעת הרמב"ם בזה נראה, דהנה יסוד דין הריגת הרוצח הלא הוא מדין הצלת הנרצח, ועיקרו הוא שנפש הרוצח נדחה מפני פקוח נפשו של הנרצח, וכדמניא בסנהדרין דף ע"ד ריב"ש אומר רוצח שהי' רוצח אחר חברו להרגו ויכול להצילו באחד מאיבריו ולא הציל נהרג עליו, הרי דכל ההריגה של רוצח היא רק להציל את הנרצח, אלא דהלא בכ"מ אין דוחין נפש מפני נפש והכא ברוצח הוי גזה"כ דנפשו נדחה, והרי זהו הלאו שכתבהרמב"ם שלא לחוס על נפש הרוצח, ר"ל דלא נדון בזה לומר שאין דוחין נפש מפני נפש, אלא פה הוא הגזה"כ שנפשו הרוצח נדחה.

אלא דאפתי יש להסתפק, אם כל הגזה"כ דרוצח הוא רק בעצמו של הרוצח שידחה בפני פקוח נפשו של הנרצח, אבל עיקר ההצלה של הנרצח היא משום דין פקו"נ של כה"ת פולה, או דנימא דגם עיקר ההצלה של הנרצח היא מהה"כ של רוצח, והוא דין ההצלה בפ"ע של נרצח, מלבד דין פקו"נ של כה"ת, וצ"ע.

ונראה דכן הוא פאופן השני שכתבנו, דהרי בסוגיא שם מבואר דילפינן דין רוצח מקרא דשנפך דם האדם באדם דמו ישפך, הרי דיש דין זה גם בבני נח, דפרשה זו הלא נאמרה לנח, וכן הוא להדיא בסנהדרין דף נ"ז דחשיב להו דיכול להציל באחד מאיבריו בכיוצא בזה דנקרי בנקרי כמו ישראל, וכ"ה ברמב"ם בפ"ט מהל' מלכים עיי"ש, הרי להדיא דאם אינו יכול להציל באחד מאיבריו מצילין אותו בנפשו של רוצח גם בבני נח, והרי לא מצינו דין פקו"נ בב"נ, אלא נדאי דהוי גזה"כ בפ"ע להציל הנרצח בנפשו של רוצח, ואין זה שייך לפקו"נ דכה"ת פולה, ושייך זה גם בב"נ, דהוא בכלל דינין.

והלא יסוד הו' דינא של רוצח אחר חבירו להרגו ילפינן לה בסנהדרין דף ע"ג מעריות ומקרא דאין מושיע לה, מה שאין זה שייך כלל לדין פקו"נ של כה"ת פולה, אלא נדאי דהוי דין בפ"ע, דין ההצלה של נרצח, אם להריגה אם לעריות.

אשר לפ"ז נראה לומר בדעת הרמב"ם, דלהכי הוא שכתב טעמא דהעובר הוא פרוצה אחריה להרגה, משום דס"ל דבדין פקו"נ של כה"ת פולה באמת הוי דינא דגם עובר הוא בכלל נפש ואינו נדחה מפני נפש אחרים, ואם באנו להציל נפש בנפשו של העובר היכא דלא הוי רודף הוי דינא דאין מצילין, ועל פן גם הכא אם באנו לדון משום דין פקו"נ של כה"ת לא היה העובר נדחה מפני נפשה של האם, ורק בדין הצלה האמורה בפרצה הוא דהוי דינא דעובר נדחה בהצלה זו, וזהו שכתב הרמב"ם טעמא דהרי הוא פרוצה אחריה להרגה.

ויסוד דבר זה נראה נלמד משום דהרי הא דפקו"נ דוחה כה"ת פולה הא ילפינן לה ביומא דף פ"ה מקרא דוחי בהם ולא שימות בהם, וא"כ כל שנכלל בכלל וחי בהם ודוחה את האיסורין הרי לא נכלל בכלל הנדחין, והנה כבר נחלקו הראשונים בהא דתנן ביומא דף פ"ב עוברא שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה, אם הוא מחמת סכנת עובר או מחמת סכנת האם, ולהנהיג דס"ל דהוא מפני סכנת העובר הרי מבואר דעובר ג"כ נכלל בכלל וחי בהם לדחות את האיסורין מפני פקוח נפשו, וא"כ ממילא הרי מוכרח דלא ניתן עובר לדחות מפני פקו"נ של אחרים, כיון דגם הוא בכלל וחי בהם.

ואפילו אם דעת הרמב"ם היא דפקו"נ דעובר אינו דוחה את האיסורין, מ"מ ג"כ י"ל, דאע"ג דכל זמן שלא נולד ולא נגמר חיותו אינו דוחה את האיסורין, אבל כל זה לענין לדחות את האיסורין, אבל לענין להיות נדחה גם עובר בכלל נפש, ונהרי הוא נכלל בכלל וחי בהם לענין שלא להיות נדחה בפני פקו"נ.

ועוד דבישבה על המשבר הרי מבואר בערכין דף ז' דהוי גופא אחרינא ונגמר חיותו באנפי נפשי, ומבואר שם עוד דמחללין עליו את השבת, וברא"ש פ' יוה"כ מבואר דאף באמו חיה מ"מ מחללין עליו את השבת, כיון דחי הוא באנפי נפשי ונדלת הוא דאחידיא באפ"י, וא"כ הרי בישבה על המשבר לכו"ע דהוא בכלל וחי בהם ופקוח נפשו דוחה כה"ת, וממילא דאינו נדחה מפני פקו"נ דאחרים, וא"כ הא קשה הא דתנן דחותרין את העובר שבמעיה אם לא יצא ראשו.

וע"כ מפרש הרמב"ם דהוא דין מסויים בדין הצלה האמורה בפרצה דעובר נדחה בפני נפש הגמור, ולהכי הוא שחותרין אותו בהצלת האם, ושאני מכל פקו"נ דעלמא, וזהו שכתב טעמא שהרי הוא פרוצה אחריה להרגה, וכש"נ.

אלא דלפ"ז גם עצם משנתנו צ"ע, דמאחר דמשמיהא קא רדפי לה ולא הוי רודף פלל, ואשר משום זה ביצא ראשו אין נוגעין בו ולא אמרינן שתדחה נפשו בשביל נפש האם משום דלא הוי רודף פלל, וא"כ אמאי בלא יצא ראשו הורגין אותו משום דין הצלת הנרדף, כיון דאין פאן דין רודף פלל, וצ"ע.

ואשר יראה מוכרח בזה, דבאמת אע"ג דמשמיהא קא רדפי לה, מ"מ לא פקע מהעובר עצם דין רודף בשביל זה, ודין רודף בי, אלא דבאמת נהי דעיקר דין רודף הוא הצלתו של נרדף, מ"מ הא דלא דיינינן עלי' הו' דאין דוחין נפש מפני נפש הא ודאי דהוי דין חיובא ברוצה, אשר על פן לזה הוא דמהניא הא דמשמיהא קא רדפי לה להפקיע מינ' חיוב זה, וממילא דדיינינן בי' הא דאין דוחין נפש מפני נפש, אבל מ"מ עיקר דין רודף

והצלת נרדף לא פקע בזה, וממילא דהדר דינא גפי עובר דנדחה בפני האם, ומשום דבדין הצלת נרדף הוי דינא דעונפר נדחה בפני נפש הגמור, וזהו דתנו דעד שלא יצא ראשו חותכין אותו, ונפשו נדחה מעצם דין רודף גם בלא חיובא דרודף, משא"כ ביצא ראשו אין נוגעין בו, משום דאין דוחין נפש מפני נפש כי אם בצירוף חיובא דרודף, והכא לית ביה חיובא, משום דמשמיה קא רדפי לה.

פ"ט הי"ד באו שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו ואמרו לו לא לא ראית הרי הן פשגי עדיות המכחישות זא"ז ועורפין עכ"ל, והוא בסוטה דף מ"ז עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית הוי עורפין, אלא דבפשיטות צ"ל דהוא משום דבטל עדות הראשון לגבי השנים שמכחישין אותו וע"כ עורפין בודאי, וכמבואר פן להדיא ביבמות דף קי"ז ע"ב דבכה"ג אין דבריו של אחד במקום שנים, [ועיין בתוס' שם ד"ה ל"צ שפכתו דבאמת הוי תרי ותרי, וצ"ע], וקשה על הרמב"ם שפכתו דהוי פשטי עדיות המכחישות זא"ז, דמשמע דחשוב ספיקא, וצ"ע.

אם לא שגפרש דברי הרמב"ם, דזהו גופא באמת פנונת הרמב"ם, ור"ל דחזר דינו כב' עדיות המכחישות זא"ז, וממילא דאין דבריו של אחד במקום שנים, וצ"ע"ק בלשון הרמב"ם שסתם הדברים.

והנה בפ"ב מה' גירושין הי"ח כתב הרמב"ם ז"ל שע"א נאמן בעדות אשה פשגי עדים בשאר עדויות, וכן כתב בפ"א מה' סוטה הט"ז ז"ל שע"א בטומאת סוטה פשנים, וכ"כ בפ"ט מה' רוצח הי"ג ז"ל אבל אם אמר אחד אני ראיתי את ההורג ה"ז נאמן פשנים לענין זה, הרי מבואר בדברי הרמב"ם דדוקא בטומאת סוטה ועגלה ערופה ועדות אשה הוא דהוי פשנים ולא בשאר איסורין, והוא פדעת הריטב"א הובא בני"י יבמות פ' האשה רבה ז"ל נראין דברים דברי ר"י ז"ל שאמר דדוקא בעדות דבר שבפערנה דבעינן שנים והאמינוהו לזה פשנים, אבל באיסור דעלמא דסגי בחד פיון שלא האמינוהו אלא פחד כי אתא אחרניא ואפחשי' הויא הכחשה פחד לגבי חד עכ"ל, אלא דבדברי הריטב"א הרי מבואר דכל הך טעמא דמחלקינן בין דבר הצריך עדים כמו דבר שבפערנה לשאר איסורין, הוא משום דכל עיקר הדין דה"ה פשנים הוא מפני דחזינן דהאמינתו התורה פשנים, ועל פן לא שייך זה בשאר איסורין.

אכן לדעת הרמב"ם בעצמו שפסק בפ"ט מה' רוצח הי"ד דבנשים ועבד ושפחה לא אמרינן דה"ה פשנים, ומ"מ הא חזינן דנאמנים, א"כ הרי מוכח דאפילו היכא דלא הוינן פשנים ג"כ נאמנים, ואיך נוכל לומר דהעד הפשר הוי פשנים הואיל והאמינתו התורה פבי תרי, פיון דחזינן דלא בעינן בזה נאמנות פבי תרי, ואפילו הני דלא הוינן פתרי פגון אשה ועבד ושפחה ג"כ נאמנים.

והפשוט בזה, דהר"י והרמב"ם חלוקין ביסודה דדינא, דהר"י דסובר דהא דהוי פשנים הוא משום דהאמינתו התורה גם בדבר שצריך עדים, א"כ ס"ל דהויא גזה"כ בפאלימותא דהאי סהדא, דהתורה אלמה לעדותו שתהא נחשבת כעדות שנים, וע"כ אלפינן פל הנד דנאמנים בע"כ דעדותן אלימא, פיון דנאמנים בדבר שצריך שני עדים, וממילא דבכולהו הוי דינא דאין השני יכול להכחישו משום דאין דבריו של אחד במקום שנים, והרמב"ם ס"ל דהא דנאמנים לא הוי משום עדיפותא דידהו שהתורה האמינתו יותר, אלא דהויא

גזה"כ דבנטמאה וראיתי ההורג ומת בעלה והא ע"א נאמן, אבל אה"נ דעדותן לא שניא משארי עדיות דע"א, וע"כ ס"ל דאע"ג דלא הויין פשנים כמו באשה ועבד ג"כ נאמנים.

וא"כ הא צריף ביאור בטעמו של הרמב"ם שסובר דהא דהוי פשנים ואין אחר יכול להכחישו הוא רק בהנהגת תלמא בסוטה ועגלה ערופה ועדות אשה, ומ"ש הני משאר דוכתי, פנין דגם בהני לא האלימה תורה עדותו של זה.

וצ"ל בזה, דהנה באמת בכל הנהגת תלמא דוכתי דאמרינן כ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים, הרי הראשון שאומר מת או ראיתי את ההורג או נטמאה מעיד בדבר שנאמן, דהאמינה תורה ע"א לכה, והע"א שפא אח"כ נאומר לא מת או לא ראית את ההורג או לא נטמאה הרי מעיד בדבר שאינו נאמן, דהרי הא דמעיד שלא מת או שלא נטמאה הוי דבר שבפירושה דאינו פחות משנים, ואם איכא גזה"כ להאמין העד שאמר נטמאה, וכן תק"ח להאמין את העד שאמר מת בעלה, אבל על עדות שלא נטמאה ולא מת נשאר בדין דאין דבר שבפירושה פחות משנים, וכן בדין ראית ההורג הרי כתב הרמב"ם בפ"ה מה' עדות ז"ל בשני מקומות האמינה תורה ע"א בסוטה שלא תשתה מי מרים ובעגלה ערופה שלא תערף, הרי להדיא דעדות זו של עגלה ערופה הויא גזה"כ שע"א נאמן בה, ובלא"ה הוי זה מדברים הצריכים שני עדים, וא"כ הא לא נאמר הך גזה"כ אלא באומר ראיתי את ההורג, אבל זה שאומר לא ראית לא מצאנו בו שהאמינתו תורה, ונשאר פדינו דאין ע"א נאמן בזה, ואין עדות לא ראית קיימת משום דלא הוי רק ע"א.

והכי מוכח מהא דס"ל לעולא דגם בבאו בב"א אמרינן ע"ז שאומר ראיתי דה"ה פשנים, וקשה בבאו בב"א מאי אלימותי דהאי מהאי, אלא נדאי דזה שאומר לא ראית מעיד בדבר שאינו נאמן, ועל פן אמרינן על האומר ראיתי שנאמן דה"ה פשנים.

ולפ"ז צ"ע, דלמה לנו פלל להך דינא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, ותפוק לן דבלא"ה אין השני נאמן משום דלא הוי רק ע"א, וממילא נשאר הראשון בעדותו.

ובע"כ צ"ל, דהוא משום דנהי דאינו נאמן לומר לא נטמאת ולא ראית את ההורג, אבל מ"מ עדותו לא בטלה, ויש פאן עדות ע"א שאומר לא נטמאה ולא ראית את ההורג ולא מת בעלה, ועל פן נהי דהראשון שאמר נטמאה וראיתי את ההורג ומת בעלה הוא נאמן, אבל מ"מ הא טפי מע"א לא הוי, וא"כ פנין דאיכא עדות של ע"א המכחישו, ולא מצינו שהאלימה אותן תורה לענין הכחשה שיהא זה נאמן מזה, א"כ ממילא דהויא עדות מוכחשת, והוי ספק השקול, וכאשר באמת הדין פן לר"ח בסוטה דף מ"ז בבאו שניהם כאחד דהשני יכול להכחישו, והיינו משום דלענין הכחשה שניהם שוין, משום דזה עדותו דין ע"א עליו וזה עדותו דין ע"א עליו, וע"ז פא הך דינא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה פשנים לומר דאינו מתכחש מחבירו, וממילא דעדותו נשארת, לכל מ"ד כדאית לי בסוטה דף מ"ז, למ"ד דאפילו באו בב"א אמרינן דאין דבריו של השני פלום ולעולם אינו מתכחש מחבירו, ולמאן דמחלק בין באו בב"א לבאו בזאח"ז, הוי הך דינא בזאח"ז, דכיון שנתקיימה עדותו שוב אינו מתכחש מחבירו.

ולפ"ז היא נמצא, דכל הך דינא דכ"מ שְהֵאֱמִינָה תוֹרָה ע"א ה"ה פְּשָׁנִים, הוא רק לענין זה דאינו מתקחש מתבירו, אכל לא דעדות תבירו בְּטָלָה, אלא דתבירו בלא"ה לא מהימן בעדותו, משום דלא הוי רק ע"א, ועל פן פוסק הרמב"ם דזהו דוקא בהנהגת תלמידי הוֹכְחֵי דאין ע"א נאמן בהם, משא"כ בשאר איסורין דע"א נאמן בהם, על פן אמרינו, דנהי דאינו מתקחש, אכל מ"מ תבירו ג"כ דין ע"א עליו, וא"כ הוא תבירו ג"כ נאמן, דע"א נאמן באיסורין, וממילא דלא עדיף האי מתבירו, פנין דאין תבירו צריף שיהא הראשון מן־השניים, ורק דגם עדות תבירו קיימת, וע"ז הוא לא מהני פלל הך דינא דכ"מ שְהֵאֱמִינָה תוֹרָה ע"א ה"ה פְּשָׁנִים לענין שיהא תבירו מן־השניים.

ולפי המבואר הוא נמצא, דכל הך דינא דה"ה פְּשָׁנִים לא מהני רק לענין שלא יהא הוא מתקחש מתבירו, אכל היכא דגם השני נאמן בזה לא מהני פלל הך דינא דה"ה פְּשָׁנִים לבטל עדותו של השני.

ולפ"ז הוא מְיֻשָׁב היטב פוסק הרמב"ם דבבאוי עדים אח"כ ה"ה פְּשָׁתֵי עֲדוּתֵי הַמְּכַחֲשׁוֹת זא"ז, וכבר הקשינו ע"ז מהא דביבמות מבואר דהוי אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם, דהנהגה היא קי"ל בסנהדרין דף ל' דהודאה אחר הודאה וְהַלְוָאָה אַחֵר הַלְוָאָה מְצַטְרָפִין, ואע"ג דעל פל הלוואה בפ"ע ליכא רק חד סהדא, מ"מ מועלת עדות שניהם להוציא ממון, וכן הוא בכ"מ דבעיני עדים, זולת בנפשות דילפינו מקרא במכות דף ו' דאין עדות מיוחדת מועלת, וע"ע מה דין עדות זו לענין הכחשה לגבי חד, וי"ל דשפיר הויא הכחשה, פנין דעל פל דבר בפ"ע הרי באמת ליכא רק חד סהדא, א"כ הוא יכול ע"א להכחישו, ושקולה עדותו לענין הכחשה כע"א, אלא דהא מיהא מועלת עדות שניהם להצטרף ולהיות חשיבי שני עדים היכא דליכא עדות המכחישתו.

ולפ"ז זהו דנקט הרמב"ם נא"כ באוי שניים נאמרו לא ראית, דאיירי בכל גוונני אפילו במיוחדת, דאז לענין הכחשה דינו פחד, דאינו מועילין להכחיש את הראשון שאומר ראיתי, אכל עכ"פ הרי הן ג"כ אינו מתפחשים, וכמש"נ בדעת הרמב"ם דגם השני אינו מתקחש בעדותו, אלא דעדותו בלא"ה לא מהניא, משום דאין ע"א נאמן לומר לא ראית, וכיון דע"ז הוא שוב מהניא עדות שניהם המיוחדת שיהיו נחשבין פְּשָׁנִים לענין עדותו שלא ראה את ההורג, א"כ הוא איכא עדות הקיימת שלא ראה את ההורג, וחוזר דינם להיות כפלגא ופלגא, נאשר ע"כ להכי הוא שכתב הרמב"ם בסתמא דה"ה פְּשָׁתֵי עֲדוּתֵי הַמְּכַחֲשׁוֹת זא"ז, משום דבהך שני עדים שכתב הרמב"ם הוא איפלל בזה גם עדות מיוחדת ג"כ, ובכה"ג הרי הוא דעורפין הוא רק מטעמא דהו"יין פלגא ופלגא, פנין דבעיקר דינם הו"יין פְּשָׁתֵי עֲדוּתֵי הַמְּכַחֲשׁוֹת זא"ז, ומינשבין היטב דברי הרמב"ם, וכמש"כ.

פ"ט הט"ו בד"א פשהיו שלשתן פשרים או פסולים אכל אם אמר ע"א ראיתי ההורג ושתי נשים או שני פסולים אומרים לו לא ראית אין עורפין, שתי נשים או שני פסולים אומרים ראינו ההורג וע"א מכחישם ואומר לא ראיתם עורפין שאפילו מאה נשים או מאה פסולים וע"א מכחיש את פולם הרי אלו פאיש אֶחָד וְעַד אֶחָד עכ"ל, וצריף להבין, פנין דהקשר והפסולים הם כפלגא ופלגא א"כ מ"ש רישא בע"א אומר ראיתי דאין עורפין ומ"ש סיפא בפסולים אומרים ראינו דעורפין, פנין דשניהם שוין, ועיין בפ"א מהל' סוטה הי"ח שכתב הרמב"ם ז"ל בא ע"א פשר ונשים רבות או פסולים רבים כאחד

העד אומר נטמאת והנשים או הפסולים אומרים לא נטמאת ה"ז שותה שע"א ופסולים רבים פמחצה על מחצה הם עכ"ל, הרי דהפסולים מכחישים את העד הפשר בכאו בב"א ושותה, ומ"ש הכא דלא מחלק כלל בין באו בב"א לבזה אחר זה ובכל גונוי פסק דהפסולים אינם מכחישים את הע"א ואין עורפין, וצ"ע.

וי"ל דהכא שאני, דכל עדותו של האומר לא ראיתאינו כלל בעצם המעשה, אלא להכחיש את העד שאומר ראיתי, וא"כ הא נמצא דהויין לעולם בזה אחר זה, דזה שאומר ראיתי מוקדם להאומרים לא ראיתי, וע"כ חזר דינו כמו שפתי הרמב"ם לעיל, דבכשרים בזאח"ז אמרינו כל מקום שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים ואין עורפין, ובפסולים ליתא להו דיןא דה"ה כשנים ועורפין, משא"כ בסוטה, דהעד שאומר נטמאה והעד שאומר לא נטמאה שניהם עדותם בגוף המעשה, והויין שתי עדיות נפרדות, וא"כ משפחת לה שהעידו בב"א.

ואע"ג דהרמב"ם מחלק לעיל בע"א אומר ראיתי וע"א אומר לא ראיתי בין בב"א לבזאח"ז, הרי דגם בעגלה ערופה איתא להו דיןא דבב"א, היינו משום דהתם איירי בשניהם פשרים, דיש בהם דין קבלת עדות בב"ד, דבזה שייך דין בב"א בכל גונוי, אף דעדות השניה היא רק להכחיש הראשונה ואינה עדות בפ"ע, מ"מ כל שקבלת עדותו היא בב"א שפיר חזיל בה דין בב"א, וגם דיש בהו דין תוכ"ד על קבלת עדותו, ושפיר מקרי בב"א, משא"כ בפסולי עדות, דלית בהו דין קבלת עדות, ורק דין נאמנות בלבד, ע"כ לעולם המכחיש את האומר ראיתי הוי בזאח"ז, ולא שייך בי גם דין תכ"ד, פיון דהויין אמירות נפרדות, ומכש"כ בפסולים לגבי עד פשר, דהויין תרי גונוי הגדות, א"כ ממילא דהמכחיש לגבי הראשון חשוב לעולם בזאח"ז.

וע"כ זהו שסתם הרמב"ם דבעד פשר אומר ראיתי אין עורפין, משום טעמא דה"ה כשנים, פיון דדינו לעולם כבזאח"ז, משא"כ בפסולים שאומרים ראינו עורפין, פיון דלית בהו הו דיןא דה"ה כשנים, והרי עד פשר מכחישו.

והנה חלוק סוטה מעגלה ערופה, דבסוטה הא דאין משקין אותה פשיש עדים שזינתה אינו משום שהעדים גורמים שלא תשטה, דהעדים אינם מוסיפים פלום בדין סוטה השקאטה, אלא דעיקר הו דיןא הוא, דלא נאמרה השקאה רק בספק זינתה ולא בנדאי זינתה, [ואע"ג דבייש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, וכמבואר בסוטה דף ו', וזלפינו זאת מקרא דועד אין בה, אבל הרי גם שם הוא משום דכיון דאיכא עדים במה"י הויא ג"כ נדאי זינתה, דעיקר הו קרא דועד אין בה הוא בא להשמיענו דבייש עדים הויא נדאי זינתה], משא"כ בעגלה ערופה, הא אין פאן ספק לפנינו כלל, ורק דהויא גזה"כ לא נודע מי הפהו הא נודע אין עורפין, והויא הגזה"כ דעצם הידיעה גופה גורמת שלא תערף.

והנה הרי נראה, דחלוק ע"א פשר מפסולים בדין נאמנות, דבפסולים דנאמנים הרי אינם בתורת עדות, ורק מדין נאמנות בעלמא, משא"כ בע"א פשר הא דנאמן מלבד דלא גרע מפסולים דנאמנים ג"כ הרי עוד אית בי' עדיפותא דנאמן גם בתורת עדות.

ולפ"ז הוא נמצא, דכל ע"א פשר ופסולים רבים המכחישים זא"ז, איכא צד ידיעה ע"י דברי הכשר דחשיבא ידיעה, והיא הידיעה שיש בעד פשר לבד, ע"י תורת עדות, דבזה דברי הכשר קיימי בלא שום הכחשה.

אשר ע"כ זהו שחלק הרמב"ם בין סוטה לעגלה ערופה, דגבי סוטה דעצם הידיעה לא מועילה כלל, והעיקר תלוי רק בעצם המעשה, אם היא חשובה ודאי זינתה אם לא, ועל פן אע"ג דהפסולין בתורת עדות לא מהימני כלל, אבל מ"מ מאחר דבעיקר המעשה הם כפולגא ופולגא לגבי העד הכשר, והויא ספק זינתה, ממילא הרי היא בת השקאה, משא"כ בעגלה ערופה, דעצם הידיעה היא שגורמת הפטור, א"כ צריכין אנו לדון על עצם הידיעה אם יש בה דין ידיעה באיזה צד שיהיה, וא"כ נהי דעצם הדבר אם יש פאן ידיעה הוי ספיקא, אבל מ"מ מאחר דאם נדון בהלכות עדות אית בה דין ידיעה בלא הכחשה, ממילא מועיל זה גופא לפטור מעגלה ערופה.

ועל פן זהו שפסק הרמב"ם דהיכא דהפסולים אומרים ראינו והע"א הכשר אומר לא ראינום דעורפין, כיון דחשובין כפולגא ופולגא והויא עדות מוכחשת, משא"כ היכא דהעד הכשר אומר ראיתי והפסולים אומרים לא ראית פסק דאין עורפין ומשום דיש פאן צד ידיעה ע"י תורת עדות של הכשר דלית בזה הכחשה, ולא דמי לסוטה, וכש"נ.

אלא דעדיין צ"ע, דהרי באמת עדות סוטה ועגלה ערופה הא הויא באמת מדברים הצריכים שני עדים, ועל עדות שלא נטמאת ולא ראית את ההורג הא באמת הוי דינא דצריך שני עדים, ואף דעל עדות שנטמאת וראיתי ההורג הויא גזה"כ להאמין בזה גם ע"א, וכמבואר ברמב"ם פ"ה מהל' עדות הל"ב ז"ל בשני מקומות האמינה תורה ע"א בסוטה שלא תשמה מי מרים ובעגלה ערופה שלא תערף עכ"ל, הרי דבסוטה וע"גזה"כ היא להאמין את העד שאומר נטמאת או ראיתי את ההורג, אבל בלא"ה עצם הדבר הוא מדברים הצריכים שני עדים, וא"כ הרי י"ל, דהגזה"כ היא רק שיהא נאמן, אבל מ"מ הויא נאמנותו רק כפסולים, דהויא רק בתורת נאמנות בעלמא, אבל תורת עדות לית בי' בנאמנותו, ונסתרים כל דברינו שפתבנו בדעת הרמב"ם.

אכן עיין ברמב"ם בפ"ט מהל' רוצח שם שפסק דהו דינא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים לא אמרינו רק בעד פשר ולא בפסולים, ואם נימא דגם בע"א פשר נאמנותו היא שלא בתורת עדות, ורק מדין נאמנות בעלמא, א"כ הא ליכא נ"מ בין פשר לפסול, ומ"ש דבכשר אמרינו דה"ה כשנים ובפסול לא אמרינו, כיון דדין נאמנותו שונה, אלא ודאי דהגזה"כ של סוטה וע"ע דנאמן בהו ע"א מועיל שבכשר תהני זאת גם בתורת עדות, וע"כ זהו דס"ל להרמב"ם דהדין דה"ה כשנים לא חנייל רק על דין נאמנות שבתורת עדות ולא על דין נאמנות בעלמא, וע"כ לא שייך הדין דה"ה כשנים בפסולים, כיון דנאמנותו אינה בתורת עדות.

וכן מהא דאיתא בשבועות דף ל"ב דעד סוטה שפכר עדותו חייב בקרבן שבועת העדות, ואם נימא דנאמנותו היא כשאר פסולים אבל לא בתורת עדות, א"כ פשיטא דאינו בדין קרבן שבועת העדות, דעדות בעינן ולא נאמנות בעלמא.

וכן מהא דפסק הרמב"ם בפכ"א מהל' עדות דע"א בטומאה שהיוזם משלם פתובתה, ודין
הזמה הרי פשיטא דאינו רק בעדות ולא בפשאר נאמנות, ובע"כ דהעד הפשר נאמן בסוטה
וע"ע גם בתורת עדות, ודין עד עלי' לענין זה, דבזה הרי סוטה וע"ע שוין.

ולפי"ז שפיר מנישבים דברינו שפתבנו בדעת הרמב"ם, וכש"נ. פ"ט הט"ו אבל אם אמר
ע"א ראיתי ההורג ושתי נשים או שני פסולין אומרים לו לא ראית אין עורפין, שתי
נשים או שני פסולין אומרים ראינו ההורג וע"א מכחיש את פולן הרי אלו פאישי אעד אעד
שאפילו מאה נשים או מאה פסולים וע"א מכחיש את פולן הרי אלו פאישי אעד אעד
עכ"ל, ובהשגות ז"ל שלא אמרו אלא בדאתא ע"א פשר מעיקרא אבל אתא לבסוף
הולכין אחר רוב דעות ואפילו בעד אעד מכחישן עכ"ל, וצ"ע דברי הראב"ד שמחלק
דבא עד פשר לבסוף לא מיחשב כפולגא ופלגא, והרי בסוגיין לא מציינו החילוק שבין
בא מתחילה לבא בסוף אלא לענין דינא דכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים,
דבזה הדבר תלוי אם כבר נתקבלה עדותו אם לא, אבל לענין הדין דינא דעד פשר ופסולין
רבים כפולגא ופלגא דמיין, דדין זה הוא בעצם עדותו, דשקולין הן, וא"כ איזו נ"מ יש
בין בא מתחילה לבא בסוף.

ונ"ל בדעת הראב"ד, משום דהרי דברי הרמב"ם שמחלק דאם הע"א הפשר אומר ראיתי
ההורג והפסולין אומרים לא ראית אין עורפין ואם הפסולין אומרים ראינו והפשר אומר
לא ראיתם עורפין, ואע"ג דכפולגא ופלגא דמיין, בע"כ הוא משום דקאי בבאו זה אחר
זה, וכפי שיטתו שפסק לעיל בהי"ד דלא אמרינוכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים
רק בעד פשר ולא בפסולין, ובפסולין גם בבאו זאח"ז דינם כבאו בב"א דעורפין, אשר
להכי מחלק הרמב"ם ה"כא, דבע"א פשר אומר שראה ההורג אז אמרינו על עדותו דה"ה
כשנים, ואין הפסולין רבים יכולין להכחישו, פינן דכפולגא ופלגא דמיין, משא"כ
בפסולין אומרים שראו ההורג, דלית בהו דינא דהרי הם כשנים, ע"כ ממילא שפיר
מועיל הע"א שפא אח"כ להכחישם ועורפין דדין באו בב"א, וא"כ הראב"ד לטעמין
דס"ל לעיל דגם בפסולין אמרינו כ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים, זהו שהשיג גם
ה"כא, שלא אמרו דהרי הם כפולגא ופלגא אלא בדאתא ע"א פשר מעיקרא, ר"ל דבאו
בב"א, אבל באתא לבסוף הולכין אחר רוב דעות, ר"ל משום דאמרינו על עדות הפסולין
שפאו מתחלה דהרי הם כשנים ואין דבריו של העד פשר שפא אח"כ כלום.

אלא דלפ"ז הרי צ"ע למה תלה זאת הראב"ד ברוב דעות, פינן דעיקר טעמא הוא משום
דהו נחשבין כשנים, א"כ הרי חד פסול ותרתי פסולין שוין, והרוב דעות לא מעלה ולא
מוריד כלל, וצ"ע.

וי"ל עפ"י"מ שכתב המ"מ בפ"ב מהל' גירושין הכ"א, דהא דע"א פשר ופסולין כפולגא
ופלגא דמיין, ובבאו הפסולין מתחלה אמרינו על עדותם דהרי הן כשנים ואין הע"א שפא
אח"כ יכול להכחישם, היינו רק בשני פסולין, אבל בלא בא מתחלה רק חד פסול מועיל
הע"א להכחישו אף שפא לבסוף, משום דעד פשר אלים עדותו טפי מאשה ופסול, ולא
הוי כפולגא ופלגא לגבי אשה ופסול אעד, ולפ"ז י"ל דזהו דתלי לה הראב"ד ברוב דעות,
פינן דע"י חשיבותא דרוב דעות הוא דדיינינו בהו ה"ה דהרי הם כשנים לגבי עד פשר,
וכש"נ.

אָלא דאַפּתי צ"ע, דֶּהֱרָאָב"ד הָרי הַשִּׁיג גַּם עַל הַדָּ בָּבָא דְרִישָׁא שְׁפִסְק הֶרְמֵב"ם דּבַע"א אֹמֵר רֵאִיתִי הַהוּרָג וְהַפְּסוּלִין מְכַחֲשִׁים אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לֹא רֵאִיתִי אֵין עוֹרְפִין, וְהַשִּׁיג ע"ז הֶרְאָב"ד שֶׁם דּבַכּה"ג עוֹרְפִין עֵי"ש, וְטַעְמוֹ הוּא מְשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּכַפְלָגָא וּפְלָגָא דְמִינּוֹן א"כ הָרי מְמִילָא דְעוֹרְפִין, הָרי לֶהֱדִיא דֶּהֱרָאָב"ד מְפָרֵשׁ לָהּ דְקָאִי בָבָאוּ בּב"א, דָּאִי בּוֹאָח"ז הָרי אֲמַרִינּוּן עַל עֲדוּת הַכְּשֵׁר שְׂבָא מִתְחַלָּה דֶּה"ה פְּשָׁנִים וְאֵין דְּבַרִיהֶם שְׁל הַפְּסוּלִין שְׂבָאוּ אַח"כ פְּלוּם, כִּינּוֹן דְּחֻשְׁבִּי פְּפִלְגָא וּפְלָגָא, וּבְנֻדָּאִי דָּאֵין עוֹרְפִין.

וּלפ"ז הָרי הֶדֶר צ"ע דְּבַרִי הֶרְאָב"ד, דְּמָאִי נְפָקוּתָא אֵיכָא בֵּין אִם בָּא הַע"א כְּשֵׁר מְעִיקָרָא אוֹ לְבִסּוּף, כִּינּוֹן דְּסוּף סוּף הָא אֵינְרִי בָבָאוּ בּב"א, וּצ"ע. וּצ"ל דֶּהֱרָאָב"ד מְפָרֵשׁ דְּבַרִי הֶרְמֵב"ם דְּקִינְמִי בֵּין בָּבָאוּ בּב"א וּבֵין בָּבָאוּ בּוֹאָח"ז, וּע"כ זֶהוּ שְׁהַשִּׁיג בְּתַרְתִּי.

אָבֵל זֶה נִרְאָה דְחֻק. וְהִנֵּה עֵיקַר הַדָּ דִּינָא דְמַאָה נְשִׁים וּע"א כְּפִלְגָא וּפְלָגָא דְמִינּוֹן לְכַאוּרָה צ"ע, לפי"מ דְּמִבְּנָאָר בִּירוּשְׁלַמִי סוּטָה שֶׁם דְּכָל מְקוּם שְׁהַכְּשִׁירוּ עֲדוּת אֲשֶׁה הָאִישׁ מְכַחֲשִׁי אֶת הָאֲשֶׁה וְהָאֲשֶׁה מְכַחֲשֶׁת אֶת הָאִישׁ, הָרי דְכְּשֵׁר וּפְסוּל תְּרַנּוּיָהּוּ שְׁקוּלִין פְּהֶדְדִי וְשׁוּיִן בְּנֶאֱמָנוּתוֹ, וּא"כ מ"ש דַּע"א וּפְסוּלִין רַבִּים הֵוִיִן כְּפִלְגָא וּפְלָגָא וְלֹא אֲזֵלִינּוּן בְּהוּ בְּתַר רֹב דְּעוּת, וְהָא מְכִינּוֹן דְּלִיכָא עֲדִיפּוּתָא בְּעֲדוּת הַכְּשֵׁר מְבַעֲדוּת הַפְּסוּל, א"כ הָרי מְמִילָא דְּבַפְּסוּלִין רַבִּים צָרִיף לֶהֱיוֹת בְּהוּ דִּינָא דֶּהוּלְכִין אַחַר רֹב דְּעוּת, וּצ"ע.

וּבְאַמַּת דְּגַם מְסוּנְגִינּוֹן גּוּפָה צ"ע, דְּמַאָחַר דְּמַאָה נְשִׁים וּע"א כְּפִלְגָא וּפְלָגָא דְמִינּוֹן, א"כ הָא חֲזִינּוּן דְּגַם פְּסוּלִין מוֹעִילִין בְּפִנֵּי עַד כְּשֵׁר, וּא"כ מ"ש דְּלֹא אֲזֵלִינּוּן בְּתַר רֹב דְּעוּת דִּידֶהּוּ לְגַבֵּי הָעֵד הַכְּשֵׁר, כִּינּוֹן דְּבַעֲיָקַר דִּין הַכְּחָשָׁה גַּם פְּסוּלִין מוֹעִילִין בְּפִנֵּי עַד כְּשֵׁר.

וְאֲשֶׁר יִרְאָה לֹמֵר בְּזֶה, עֵפִי"מ שְׁפִסְק הֶרְמֵב"ם בּפכ"א מֵהַל' עֲדוּת הַל"ה ז"ל בָּא ע"א וְהַעִיד שְׁזַנְתָּה אַחַר קִינּוּי וְסִתִּירָה וְנִמְצָא אוֹתוֹ הָעֵד זֹמֵם מְשַׁלֵּם כְּתוּבָתָה עכ"ל, הָרי דְּנֶאֱמָנוּת הַע"א בְּטוּמְאָה דִּין תּוֹרַת עֲדוּת בָּהּ, וְלֹא רַק דִּין נֶאֱמָנוּת בְּעֵלְמָא, דֶּהֱרִי הָא פְּשִׁיטָא דְּחִיּוּבָא דֶּהֱזַנְמָה לִיכָא רַק בְּעֲדוּת וְלֹא בְּשִׂאָר נֶאֱמָנוּת, וְכֵן נִרְאָה מְבִאָר מֵהָא דְּאִיתָא בְּשׁוּבוֹעוֹת דָּף ל"ב דְּעַד מִיתָה וְעַד טוּמְאָה שְׁפָפְרוּ עֲדוּתוֹן חֲזִיבִין בְּקֶרְפֵּן שְׁבוּעַת הָעֲדוּת, וְדִין שְׁבוּעַת הָעֲדוּת הָרִי ג"כ וְדָאִי דְּלִיתָא רַק בְּעֲדוּת וְלֹא בְּשִׂאָר נֶאֱמָנוּת, וּבַע"כ דֶּהֱעַד הַכְּשֵׁר נֶאֱמָן בְּסוּטָה וּמִיתָה וְעֵגְלָה עֲרוּפָה גַּם בְּתוֹרַת עֲדוּת, וְשִׂאֲנִי מְפִסּוּלִין דְּנֶאֱמָנוּתוֹן בְּעֲדוּת מִיתָה וְטוּמְאָה וְעֵגְלָה עֲרוּפָה הִיא רַק דִּין נֶאֱמָנוּת בְּעֵלְמָא, אָבֵל דִּין תּוֹרַת עֲדוּת לִית בְּהוּ, מִשָּׂא"כ עַד כְּשֵׁר אִית בִּי דִּין תּוֹרַת עֲדוּת ג"כ בְּנֶאֱמָנוּתוֹ.

וּלפ"ז נִרְאָה בְּהָא דְּמִבְּנָאָר בִּירוּשְׁלַמִי שְׁהַבְּאֵנוּ דֶּהֱאֲשֶׁה מְכַחֲשֶׁת אֶת הָאִישׁ, וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּכִינּוֹן דֶּהֱכָא גַּם פְּסוּלִין נֶאֱמָנִים ע"כ כְּשֵׁר וּפְסוּל שׁוּי, אָכֵן הָרי הָעֵד כְּשֵׁר נֶאֱמָנוּתוֹ בְּתוֹרַת עֲדוּת וְהַפְּסוּל רַק בְּתוֹרַת נֶאֱמָנוּת בְּעֵלְמָא, וּבַע"כ צ"ל דְּלֹא אֵיכְפַת לָן כְּלָל בְּזֶה, דַּמ"מ כִּינּוֹן דְּתְרַנּוּיָהּוּ מִיָּהּ נֶאֱמָנִים, ע"כ מְמִילָא הֵוִיִן כְּפִלְגָא וּפְלָגָא בְּהַכְּחָשָׁה, וְעֲדוּת וְנֶאֱמָנוּת שׁוּיִן הֶכָּא, אֲמָנָם נִרְאָה, דַּכ"ז הוּא בְּעֵיקַר הַמְעַשָּׂה, בְּזֶה הוּא דְּאֲמַרִינּוּן דְּכִינּוֹן דֶּהֱכָא גַּם פְּסוּלִים מֵהֵימְנֵי ע"כ מְמִילָא דְכְּשֵׁר וּפְסוּל שׁוּיִן בְּעֵיקַר נֶאֱמָנוּתָם בְּבִירוּר הַמְעַשָּׂה, אָבֵל אִם בָּאֵנוּ לְדוֹן עַל שְׁמֵי הָעֲדוּת עֲצָמוֹן, בְּזֶה לֹא שְׁיָיְדָהּ לְמִיחָשְׁבִינְהוּ שְׁקוּלוֹת וְלֶהֱשׁוּוֹתָם זֶה לְגַבֵּי זֶה, כִּינּוֹן דְּבַעֲיָקַר דִּין הַגְּדָתָם וְנֶאֱמָנוּתָם הֵם חֲלוּקִין זַמ"ז, דְּזֶה בְּתוֹרַת עֲדוּת וְזֶה בְּתוֹרַת נֶאֱמָנוּת, וְכָל אֶחָד בּפ"ע נִדְּוֹן כְּדִינְיָ.

אשר ע"כ ממילא דע"א לגבי פסולים דינו חלוק, דאם פאנו לדון לאשוויי ספיקא ע"י הכחשת הפסולין, דבזה הרי לא צריכינן פלל למיחשב בניהו חד לגבי חבירי, ורק דדיינינן עדותו של כל אחד בעיקר המעשה, וממילא נעשה ספיקא, ע"כ שפיר מועילין גם פסולין לגבי עד פשר לאשוויי ספיקא, פנין דגם הם יש להם נאמנות בעיקר המעשה, משא"כ לענין שיהיו הפסולין מהימני בתורת רוב דעות להכחישו בנדאי, שיהא הוא מתכחש ומתבטל על ידם, שבזה הרי צריכינן שיחול דין הכחשה של הפסולים על עצם עדותו של העד פשר, בזה אמרינן דמאחר דדין עדות בי' ע"כ אינו מתכחש רק ע"י עדות דכונתי, ולא ע"י פסולים דלית בהו דין עדות, דעצם מילתייהו של עדות ונאמנות לאו שקולות גינהו, ואין עדות מתבטלת בפני נאמנות.

ובאמת דבעיקר דין ע"א צריף להיות דינו חלוק פו, דנראה דאף במקום שהאמינה תורה ע"א, מ"מ כל זה הוא רק לענין נאמנותו, אבל לענין להכחיש את חבירו, או גם את הפסול שפנגדו, בזה שוב הדין לדניא דעל פי שנים עדים יקום דבר, אכן הוא בעצמו בנאמנותו פנין דהאמינתו תורה ודין עדות בי' שוב הרי היא ככל עדיות דעלמא שאינה מתבטלת רק עפ"י שנים עדים, אשר על פו שפיר הוי הכא דינא דע"א פשר ופסול חשיבי כפלקא ופלקא, ואין אחד מתבטל מחמת חבירו, ומ"מ לגבי רוב פסולים ג"כ הוי כפלקא ופלקא, ומשום דכל לענין ביטול דברי העד פשר הרי היא בכלל עדות שאינה מתבטלת ע"י פסולים.

וללשונא קמא בסוטה שם דעשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד, היינו משום דס"ל דנהי דדין תורת עדות בי' בהע"א הכשר, אבל מ"מ נאמנותו לאו בדין עדות תליא, וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' סוטה הט"ו ז"ל אפילו אשה וכו' נאפילו קרוב נאמן לעדות סוטה להעיד עלי' שזינתה וכו' הואיל וכו' והתורה האמינה ע"א בטומאה הרי פולן פשרים וכו' עכ"ל, הרי דהא דפסולים נאמנים בעדות טומאה ילפינן זאת מנאמנותא דעד פשר, ובע"כ דגם נאמנותא דעד פשר לאו בדין עדות שבו תליא מילתא, וע"כ דינו בזה כנאמנות הפסולין, דמהני כנגדו רוב דעות.

ובזה הל"ב חולק וס"ל דכיון דהוי מיהא עד פשר ממילא אית בנאמנותו דין עדות גם לענין זה דאינו מתבטל ע"י פסולין, והוי לעולם כפ"פ, וכש"ג. ולפ"ז הרי ניחא דעת הראב"ד שמחלק דבאמת העד פשר מעיקרא הוי כפלקא ופלקא לגבי מאה נשים ובאמת לבסוף הולכין אחר רוב דעות, דהנה בהנהגה הכחשות דסוטה ועגלה ערופה שזה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאתה אומר ראיתי את ההורג וזה אומר לא ראית, הרי הדין עדות שלא נטמאה ולא ראית את ההורג אינם מחדשים פלום בעצם המעשה ע"י הגדתו, דהרי הא דאומר לא נטמאת פירושו הוא שלא ראו שנטמאה, וגם אם יאמר בפירושו שלא נטמאת הרי אין אנו באין לדון ע"י עדותו להתירה בלא השקאה, דאין דבר שבערוה פחות משנים, וכל עיקר פעולת הגדתו היא אף להכחיש את האומר נטמאה ואת האומר ראיתי את ההורג, שחגי לה השקאה, ורק זו העדות שנטמאה וזה שאומר ראיתי את ההורג הם הוא שהאמינתו תורה, והם המחדשים בעדותו ומונעים השקאת הסוטה והבאת העגלה ערופה, וא"כ הא נמצא דהיא דאיכא הכחשה בעדותו עיקר דין חליות ההכחשה היא רק על עדות שנטמאה וראיתי ההורג.

ולפ"ז נראה דס"ל להראב"ד, דהא דע"א פשר ופסולין רבים פפלגא ופלגא דמנין, היינו רק דהע"א אינו מתקח ומתבטל ע"י הרוב דעות של הפסולין, דזהו עיקר דינו דכיון דתורת עדות בי"ע לא מועיל לגבין רוב דעות של נאמנות לבטלו, משא"כ לענין שיחול דין הכחשה מהע"א על הפסולין הרבים, ע"ז הדר דינא דהולכין אחר רוב דעות, ואין הע"א מועיל אף לאשוויי ספיקא, ומשום דכיון דכל אלימותא דע"א היא רק לענין שלא יתבטל, אבל לענין לבטל דברי שפנגדו לית בי' שום אלימותא אף אם שפנגדו הוא אשה ופסול, א"כ ממילא דהיכא דחלות ההכחשה היא על דברי הפסולין אז נשארין הפסולין גם בדין רוב שלקהם אם הם רוב דעות, והם בפ"ע חשיבי פנדאי מחמת דין רוב שלקהו, ונהו שחילק דדוקא בדאמתא ע"א פשר מעיקרא דאז הגדתו היא שנטמאה ושראה ההורג והפסולין באין להכחישו הניין פפלגא ופלגא, משא"כ בבא עד פשר לבסוף, והוא בא להכחיש את הפסולים רבים שאומרים נטמאה וראינו ההורג, בזה אזלינן בטר רוב דעות למיחשבינהו פנדאי שלא תחול עליהו דין הכחשה, ואין עורפין, וכש"נ.

ובזה הוא שחולק הרמב"ם וס"ל, דכיון דעד פשר מיהא אינו מתקח ע"י רוב פסולים, א"כ גם בשגדתו היא שלא נטמאה ושראה ופלא ראו את ההורג, אע"ג דהגדתו באה להכחיש את הרוב פסולין שאומרים נטמאה וראינו ההורג, מ"מ הניא זאת גם עדות בעיקר המעשה שמעיד שלא נטמאה ולא ראו את ההורג, ועדות זו שבעיקר המעשה דין עדות עלה, ואית בה דינא דאינה מתבטלת ע"י פסולים, א"כ ממילא דנשארין הדבר בספיקא, וחייל ע"ז גם חלות דין הכחשה על הרוב פסולים למהני פפלגא ופלגא, ולהכי הוא שפסק דגם בדאמתא עד פשר לבסוף ואומר לא ראינן עורפין.

ולפ"ז מתישבים דברי הראב"ד גם אם נפרש דהרמב"ם קאי גם בבאו בב"א, וכדברי השגת הראב"ד שלמעלה. ועיין בדברינו לעיל בדברי הרמב"ם גם שם נחבאר דהרמב"ם קאי גם על באו בב"א, ומינשב היטב, וכש"נ.

הלכות מכירה פי"ג הל"ג האומר לחברו על מנת שאין לה עלי אונאה יש לו עליו הונאה, במה דברים אמורים בסתם שאין יודע כמה הונאה יש בו כדי שימחול, ואין צריך לומר אם אמר לו על מנת שאין בו הונאה שיהי יש בו, אבל במפרש אין לו הונאה שכל תנאי שבממון קיים עכ"ל.

עיין בלח"מ שהקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ט מהל' שמקטא ויובל ה"י דהמלנה את חברו והתנה עמו ע"מ שלא תשמיטני בשביעית דתנאו קיים משום דכל תנאי שבממון קיים, ונהרי גם התם לא ידע דקא מחיל, דהרי אפשר שיפרענו עוד קודם שמתגיע השביעית, ומ"מ תנאו קיים, ומ"ש הקא בע"מ שאין לה עלי הונאה דאין תנאו קיים משום דלא ידע דקא מחיל, וצ"ע.

ונ"ל דבע"מ שלא תשמיטני בשביעית לא איכפת לן פלל במה דלא ידע אם תעבור שביעית על החוב אם לא, דמ"מ הרי דין החוב הוא שצריך להשמיט בשביעית ובהתנאותו חייל על החוב מעתה הך דינא שלא תשמיטנו שביעית, ואף דיוכל להיות דבלא"ה לא תעבור השביעית על החוב, אבל מ"מ הרי בכל אופן דין התנאי מיהא חייל בהחוב גם השתא שלא תשמיטנו שביעית, וידע במאי דהתנה, משא"כ בע"מ שאין לה עלי אונאה, אם אף אין בהמקח אונאה, א"כ ממילא דלא שייך בי' כל הך דינא דאונאה, ובטל מינן.

כָּל חִלּוֹת תְּנָאֵי זֶה שְׁהִתְנָה, וְע"כ שְׁפִיר שְׁיִיף בִּי טַעְמָא דְלֹא יָדַע דְּמַחְזִיל, מִשָּׂא"כ בַּע"מ
שְׁלֵא תַשְׁמִיטְנִי בְּשִׁבְעֵית, דְּהִתְנָאֵי חָל בְּתוֹרַת וְדָאֵי, עַל פֶּן שְׁפִיר חָשִׁיב יָדַע דְּמַחְזִיל וְתַנְאֵי
קִיָּים.

וְהָא דְבִמְכּוֹת דָּף ג' תְּלִי לְהוּ בַּגְמ' אֲוֹנָאָה וְשִׁבְעֵית בְּהֶדְדִי, צ"ל דְּהִיָּנּוּ מִשׁוּם דְּהֶתֵּם הָא
קָאֵי הַגְמ' אֲלִיבָא דְשְׁמוּאֵל דָּאֵית לִי בַב"מ דָּף נ"א דְהֶפֶל תְּלוּי רַק אֵי וְדָאֵי קָא עָקֵר הַד"ת,
וּבְזָה שְׁפִיר אֲוֹנָאָה וְשִׁבְעֵית דְּמִיָּין לְהֶדְדִי, דְּבַתְּרוּנֵיהּ לָאוּ וְדָאֵי קָא עָקֵר, דְּלַעֲנֵן דִּין
מִתְנָה עַל מַה שְׁפָתוּב בְּתוֹרָה הָעֵיקָר תְּלוּי רַק בְּעֵקֶרֶת הַד"ת בְּשִׁעְתָּה, שְׁבִיָּה גַם בְּשִׁבְעֵית
לִיכָא וְדָאֵי, דָּאֵף דְּחִלוֹת הִתְנָאֵי הוּא וְדָאֵי, מ"מ עֵקֶרֶת הַד"ת הִיא סָפֵק, מִשָּׂא"כ לְעֲנִין
הָף דִּינָא דְלֹא יָדַע דְּמַחְזִיל, דְּהָעֵיקָר תְּלוּי בְּחִלוֹת הִתְנָאֵי, וּבְזָה שְׁפִיר חָלוּק שְׁבִיְעֵית
מִאֲוֹנָאָה, דְּבִשְׁבִיְעֵית חִלוֹת הִתְנָאֵי בְּהַחֹב הוּא וְדָאֵי, וְע"כ שְׁפִיר מְקַרֵי יָדַע דְּמַחְזִיל, וְרַק
בְּאֲוֹנָאָה דְבָאֵין בּוֹ אֲוֹנָאָה לִיתָא לְעֵיקָר תְּנָאוֹ פְּלִל, בְּזָה הוּא דְמְקַרֵי לֹא יָדַע דְּמַחְזִיל,
וּמִיּוֹשְׁבִים הֵיטֵב דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם, וְכַש"נ וְהִנֵּה בְּכַתְּוּבוֹת דָּף פ"ד אֵיתָא וְסָבֵר רַב תְּנָאוֹ
קִיָּים וְהָא אֵיתָמֵר הָאוּמֵר לְחַבְרוֹ ע"מ שְׂאֵין לָהּ עָלֵי אֲוֹנָאָה רַב אֲמַר יֵשׁ לוֹ עָלֵי אֲוֹנָאָה,
וּבַתּוֹס' שֵׁם הַקְּשׁוֹ וְנ"ל וְאֵע"ג דַּבְּפ' הַזֶּהָב מוֹקֵי רַב נִפְשֵׁי אֲפִילוּ כְּרַבֵי יְהוּדָה דְּאֲמַר בְּדָבָר
שְׁבַמְמוֹן תְּנָאוֹ קִיָּים דְּעַד כָּאֵן לֹא קָאֵמֵר ר"י הֶתֵּם אֲלֵא דִּינְדְעָה וְקַמְחִלָּה הֵכָא מִי יָדַע דְּמַחְזִיל
הֵכָא לִיכָא לְשִׁנּוּי הָכִי דַּה"נ לֹא יָדַע דְּמַחְזִיל שְׁהָרֵי אֵינּוּ פְּרוּר לּוֹ שְׁהִיא תְּמוֹת בְּחִיּוֹ שְׁמָא
הוּא יְמוֹת בְּחִיּוֹ לְכַף פְּרִיף שְׁפִיר עַכ"ל, וְלִפִּי דְבָרֵינוּ הָא נִמְצָא, דְּהֵכָא בִּירְוִשָׁה לֹא שְׁיִיף
פְּלִל הָף טַעְמָא דְלֹא יָדַע דְּמַחְזִיל, דְּהָרֵי הָא מ"מ הִשְׁתָּא בְּהַנְיָשׁוּאֵין מִיָּהָא חֲנִיִּל הָף תְּנָאָה
שְׁלֵא יִירְשָׁנָה וְהַפְּקַעַת דִּין יְרוּשָׁה שְׁלוֹ בְּתוֹרַת וְדָאֵי, וְא"כ לַפְּמִש"כ הָוֵי זֶה בְּכָלֵל יָדַע
דְּמַחְזִיל, וְהִדְרָא קוֹנְשֵׁית הַתּוֹס' לְזוֹפְתָה.

אֲכֹן עֵינֵן בְּמַלְחָמוֹת שֵׁם שְׁתִּירֵץ עַל קוֹנְשֵׁית הַתּוֹס', דְּהַסְּוֹגֵיא קָאֵי אֲלִיבָא דְאַבְיֵי דָאֵית לִי
בַב"מ שֵׁם דְּמִילְתֵי דְרַב אֲתָא כַר"מ דַּס"ל דְּמִתְנָה עַל מִש"כ בְּתוֹרָה תְּנָאוֹ בְּטַל אָף בְּדָבָר
שְׁבַמְמוֹן, וְלִדְיִדִי שְׁפִיר פְּרִיף הֵכָא מְדַרְב אֲדַרְב, וְא"כ הָרֵי י"ל פֶּן גַּם לְדַעַת הֶרְמֵב"ם,
נִיחָא הַסְּוֹגֵיא דְכַתְּוּבוֹת גַּם לַפְּמִש"כ.

וְעֵינֵן בְּרַמְבַּ"ם פִּי"ב מֵהַל' אִישׁוֹת הַל"ט שְׁפָסֵק וְנ"ל הַתְּנָה עֲמָה אַחַר שְׁנִשְׁאָה שְׁלֵא יִירְשָׁנָה
תְּנָאוֹ בְּטַל וְכו' וְאֵע"פ שֶׁהוּא מְמוֹן שְׁנָאֵמֵר בְּהַ לְחֻנְקַת מְשֻׁפֵּט עַכ"ל, הָרֵי דְדַעַת הֶרְמֵב"ם
דְּבָלָאוּ הַגְזָה"כ דְּחֻנְקַת מְשֻׁפֵּט הִי תְּנָאוֹ קִיָּים שְׁלֵא יִירְשָׁנָה, וְאֵע"ג דְּלֹא נוֹדַע מִי מִיָּית
קוֹדֵם, וְא"כ הָא לֹא יָדַע דְּמַחְזִיל, וְצָרִיף לְהִיּוֹת תְּנָאוֹ בְּטַל.

אֲלֵא וְדָאֵי כַמִּש"כ, דְּכִיָּוֵן דְּעָקֵר מִיָּהָא הַדִּין יְרוּשָׁה מְשַׁעַת נְשׁוּאֵין, עַל פֶּן מְמִילָא דִּישׁ כָּאֵן
מְחִילָה וְדָאֵית, וְהָוֵי בְּכָלֵל יָדַע דְּמַחְזִיל, וְזִהוּ לְהִדְיָא כַמִּש"כ. וְהִנֵּה אֲמַנְם נְרָאָה, דְּלֹא דְמִי
תְּנָאֵי דְשִׁבְעֵית לְתַנְאֵי דִירְוִשָׁה, דְּבִירְוִשָׁה כִּי מִתְנָה ע"מ שְׁלֵא יִירְשָׁנָה, וְדָאֵי דְהוּנֵיא עֵקֶרֶת
דִּין יְרוּשָׁה מֵהַשְׁתָּא וּבְתוֹרַת וְדָאֵי, וּמִשׁוּם דִּירְוִשָׁת הַבְּעַל הוּנֵיא חִלוֹת דִּין בְּעֵצִים הָאִישׁוֹת,
וּבְחִלוֹת הָאִישׁוֹת חֲנִיִּל בִּי דִין יוֹרֵשׁ, וְכַדָּאֵיתָא בְּגִיטִין דָּף פ"ה דְּחוּץ מִירְוִשָׁתָהּ חָשׁוּב
שְׁיִוְרָא בְּגִירוּשֵׁין, וְהִיָּנּוּ מִשׁוּם דְּדִין יְרוּשָׁתָהּ בְּאִישׁוֹת הוּא דְתַלְיָא, וְע"י אִישׁוֹת שְׁבִיְנֵיהֶם
הוּא דִּיוֹרְשָׁה, וְעַל פֶּן שְׁפִיר ס"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּבַמְתְּנָה עָלֵיהָ שְׁלֵא יִירְשָׁנָה חָשׁוּב יָדַע דְּמַחְזִיל,
פִּינּוּ דְהָוֵי עֵקֶרֶת דִּין מֵהַשְׁתָּא, מִשָּׂא"כ בְּתַנְאֵי דְשִׁבְעֵית, דְּלֹא שְׁיִיף פְּלִל שׁוּם חִלוֹת דִּינָא

דְּשִׁבְעִיעִית בְּהַחֹב קוֹדֵם שְׁבִיעִית, וּא"כ מִמִּילָא דְגַם הַתְּנָאי דְּשָׁלָא תִּשְׁמָטְנוּ שְׁבִיעִית עֵיקַר חִלּוּתוֹ הוּא גַם כֵּן רַק בְּשַׁעֲתוֹ, בְּעַת שְׁרָאוּי לְחוּל עֲלָיו דִּין שְׁבִיעִית.

וְנִרְאֶה דְּהֵינּוּ טַעְמָא דְּבִמְתְּנָה ע"מ שְׁלָא תִּשְׁמָטְנִי בְּשִׁבְעִיעִית הָנִי בְּכָלֵל לָאוּ וְדָאי קָא עֵקַר, כְּדָמוּכַח מִהַסְּנֵיגָא דְּמַכּוּת שְׁהַבְּאֵנוּ, מִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאִכְתִּי לִיתָא שׁוּם חִלּוּת דִּין שְׁלָא שְׁבִיעִית בְּהַחֹב, מִמִּילָא דְּלָא הָנִיא עֵקִירָה וְדָאִית, וְאֵה"נ דְּבִמְתְּנָה עֲמָה שְׁלָא יִרְשָׁנָה חָשׁוּב וְדָאי קָא עֵקַר, כִּינּוֹן דְּעֵקַר זְכוּת הִירְוּשָׁה שְׁיִישׁ לְבַעַל מִהַשְׁתָּא, וּבְשַׁעַת הַתְּנָאָתוֹ גּוּפָא חָשׁוּב כְּפָר נִתְקַיָּים תְּנָאוֹ שְׁמַתְנָה עַל מַש"כ בְּתוֹרָה, וּא"כ ה"ה נְמִי לְעֵנִין דִּין יַדְע' דְּמַחֲלִיל שְׁפִיר י"ל דְּבִשְׁבִיעִית חָשׁוּב לֹא יַדְע דְּמַחֲלִיל, דְּהָא הָנִי סְפִיקָא אִם תַּעֲבֹר שְׁבִיעִית עַל הַחֹב וְיָבֵא חִלּוּת הַתְּנָאי אִם לֹא.

אֲכֹן נִרְאֶה, דְּמַלְבַּד דָּאִין זֶה מְוַכְרַח, י"ל עוֹד דְּלְעֵנִין דִּינָא דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל לֹא שְׁיִינָה הָךְ חִילּוּקָא כְּלָל, כִּינּוֹן דְּהָא מִיָּהָא דְּעֵקִירַת דִּין הַשְּׁמִיטָה שְׁתָּהָא בְּשַׁעֲתָהּ הָא מִתְקַיָּיֶמַת מִיָּהָא מִהַשְׁתָּא מְשַׁעַת הַלְוָאָה, וְתְנָאוֹ בְּנִדְאִי חֲזִיל, וְכָל סְפִיקָא שְׁבֹו הוּא רַק אִם יָבֵא הַתְּנָאי לִידֵי קִיּוּם אִם לֹא, אֲבָל חִלּוּת הַתְּנָאי הָנִי בְּתוֹרַת וְדָאי, א"כ שְׁפִיר מְקַרִי גַם בְּכַה"ג יַדְע דְּמַחֲלִיל, וְאֵע"ג דְּחָשׁוּב לָאוּ וְדָאי קָא עֵקַר, וְרַק בְּאֻנְיָא דָּאִם אִין בְּהַמְקַח אֻנְיָא הָא לִיתָא לְעֵיקְרוֹ שְׁלָא תְנָאי, וְאִין שְׁם חִלּוּת תְּנָאי כְּלָל, אֲזִי הוּא דְּחָשׁוּב לֹא יַדְע דְּמַחֲלִיל, וּמִינְשִׁבְתָּהּ הֵיטֵב דַּעַת הַרְמַב"ם, וְכַמַּש"כ.

וְהֵנָּה הָרִי כְּפָר הַבְּאֵנוּ מִהַתּוֹס' דַּס"ל דְּגַם תְּנָאי דִּירְוּשָׁה הָרִי הוּא בְּכָלֵל לֹא יַדְע דְּמַחֲלִיל, וְאֵע"ג דְּבִירְוּשָׁה הָרִי וְדָאי דְּהָנִיא הַפְּקַעַת זְכוּת יְרוּשָׁה מִהַשְׁתָּא בְּתוֹרַת וְדָאי. וְנִרְאֶה דְּפִלְגֻסְתָּא הַרְמַב"ם וְהַתּוֹס' תְּלִיא בְּהָא, דְּהֵנָּה בְּעֵיקַר הָךְ טַעְמָא דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל צ"ע, אִם לְפִי הָךְ טַעְמָא שׁוּב אִין הַדְּבָר תְּלוּי כְּלָל בְּמָה שְׁהַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, וְרַק דְּגַם עֵיקַר הַתְּנָאָתוֹ בְּטָלָה מִשּׁוּם דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל, וְאִם תְּהָא הַתְּנָאָתוֹ שְׁלָא עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, מ"מ כָּל דְּלָא יַדְע וּמַחֲלִיל הָרִי הִיא בְּטָלָה, אוּ דְנִימָא דְּהַטְעַם דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל אִינוּ מוֹעִיל כְּלָל לְבַטֵּל הַתְּנָאָה, וְרַק דְּכִינּוֹן דְּמַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, דְּתְנָאוֹ בְּטָל בְּכ"מ, וְרַק בְּמִזְמוֹן הוּא דְּתְנָאוֹ קִיָּים, וְע"ז הוּא דְּמַהֲנִיא הָא דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל דְּשׁוּב לִית בִּי הַעֲדִיפוּתָא דְּדְבָר שְׁבִימָמוֹן, וְהֵדָר דִּינוֹ לְהִיּוֹת כְּדִין מַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה שְׁלָא בְּדְבָר שְׁבִימָמוֹן דְּתְנָאוֹ בְּטָל.

וְנִרְאֶה דְּבִזְוָה הוּא דְּפִלְגִי הַרְמַב"ם וְהַתּוֹס', דְּהַרְמַב"ם ס"ל דְּהַטְעַם דְּלָא יַדְע דְּמַחֲלִיל גְּבִי אֻנְיָא מוֹעִיל רַק דְּתִהְיִי בְּכָלֵל מַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, וּא"כ הָא נִמְצָא דְּבִאֲמַת עֲצָם מַעֲשֵׂה הַתְּנָאָה עֲצָמָה שְׁלָא יָהָא עֲלָיו אֻנְיָא הָרִי הִיא הַתְּנָאָה הַמּוֹעֵלָת, וְהָא דְּצָרִיכִינוּ לִידְע וּמַחֲלִיל הוּא רַק מִשּׁוּם דִּין קִיּוּמוֹ שְׁלָא הַתְּנָאי שְׁלָא יָהָא בְּכָלֵל מַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, וְהַמַּחֲלִילָה הַנְּצָרְכַת לְקִיּוּמוֹ שְׁלָא תְנָאי אִם אָף יֵשׁ לוֹ יַדְעָה בְּנוֹגַע לְעֵיקַר חִלּוּת הַתְּנָאי סְגִי בְּהִכִּי, כִּינּוֹן דְּבִאֲמַת כְּפָר יֵשׁ כָּאֵן הַתְּנָאָה הַקְּיָיֶמַת עַל עֵיקַר הַדְּבָר שְׁמַתְנָה עֲלֵי, וְעַל כֵּן בִּירְוּשָׁה וּשְׁבִיעִית דְּעֵיקַר חִלּוּת הַתְּנָאי הוּא דְּבָר בְּרוּר וְדָאי מִהַשְׁתָּא, שְׁחַל מַעֲכָשׁוֹ לְהַפְקִיעַ זְכוּת יְרוּשָׁתוֹ שְׁלָא הַבְּעַל וְדִין שְׁמִיטָה מִהַחֹב, עַל כֵּן מִמִּילָא דְּתְנָאוֹ קִיָּים, כִּינּוֹן דְּיַדְע זֹאת וּמַחֲלִיל שְׁיַחֲוֹל הַתְּנָאי וִיקְיָיֶים, וְלֹא אִיכְפַת לָן מָה דְּלָא יַדְע בְּעֵיקַר הַדִּין מְמוֹן אִם יָבֵא לְכָלֵל יְרוּשָׁה אוּ לְכָלֵל שְׁמִיטָה, כִּינּוֹן דְּזֶה מִמִּילָא קִיָּים ע"י הַתְּנָאי שְׁקִיָּים מְדִינָא.

וְהַתּוֹס' ס"ל, דְּלִפ"מ דְּמַסְקִינּוֹן טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם דְּלָא יַדְע וּמַחֲלִיל, א"כ שׁוּב אִין הַדְּבָר תְּלוּי כְּלָל בְּמַתְּנָה עַמַּש"כ בְּתוֹרָה, וְרַק דְּבִלֵּא"ה אִין כָּאֵן מַעֲשֵׂה הַתְּנָאָה כְּלָל מִשּׁוּם דְּלָא

ידע אותה ולא גמר בדעתו ההתנאה ומחילת הממון, ועל כן כל שלא ידע בעיקר הדין ממון אם יבא לכלל ירושה או לכלל שמיתה, ממילא מקרי לא ידע, ולא גמר ומחיל ולא גמר והתנה, ולהכי הוא דכילינהו התוס' בכלל לא ידע דמחיל דההתנאה בטלה.

פט"ו הל"א המוכר לחברו במדה במשקל או במנן וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין הונ' אלא בדמים אבל בחשבון חוזר, פיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעה ותשעים נקנה המקח ומחזיר את הטעות ואפילו לאחר שנים, וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מן המנן שפסקו חוזר וכו' עכ"ל, ובהשגות ז"ל אינו מחזור פעמים שאין המקח נקנה שאם רצה לחזור עד שלא השלים חוזר כגון שהי' תופס לפניו שק של אגוזים ואמר לו הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים בדינר ונטלו והלך לו ומדדו ולא מצא מדתו ה"ז חוזר ואע"פ שרצה זה להשלים וכו' עכ"ל.

והנה הרשב"ם בב"ב דף ק"ג ע"ב הוכיח דבטעה במדה ובמשקל עצם המקח בטל, מהא דאיתא בב"ב דף צ' אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות וכו' אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנן אפילו פחות מפקדי אונאה חוזר, הרי להדיא דפירושא דחוזר היינו ביטול מקח, ולפ"ז קשה על הרמב"ם שפסק דהמקח קיים אלא שצריך להחזיר הטעות.

ועיין ברשב"א קידושין דף מ"ב שסובר ג"כ פדעת הרמב"ם, ומפרש להסוגיא דב"ב דפרכת הגמ' היא רק דהרי ליכא נ"מ בין פחות משתות ליתר משתות, ואם בפחות משתות המקח קיים ומחזיר הטעות ממילא דה"ה גם ליתר משתות דאין המקח מתבטל עי"ז, פנין דליכא הכא שיעורא דשתות, וזהו דמיייתי הגמ' ע"ז מילתא דרבא דאפילו פחות מפקדי אונאה חוזר ללמדנו דטעות של מדה ומשקל אינו בכלל דין אונאה, וממילא דפחות משתות יתר משתות שוין הם בזה, אבל אה"נ דבטעה במשקל ובמדה המקח קיים, עיי"ש.

והנראה לומר בזה, דעד כאן לא קאמר הרמב"ם דהמקח קיים, רק כשהיתה דעת שניהם שונה בפסיקת המדה, ורק דאח"כ חיסר לו מהמדה שפסק עמו, וכגון בגונא שהזכיר הרמב"ם שמוכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו תשעים ותשעה, ובזה הוא דס"ל להרמב"ם דעצם המקח אינו מתבטל ע"י טעותו במנן, אלא שיחזיר לו מה שפסק עמו, משא"כ התם בב"ב, דאירינן לענין הוספה על המדות, דהטעות התם הוא בגונא שהלוקח יהי' סבור על המדה הגדולה והמוכר תהי' דעתו על המדה הקטנה, ונמצא דהם מחולקין בעצם פסיקת המכר, א"כ הרי לא שייך הכא לומר שיחזיר לו טעותו ויתקיים המקח, דהרי אם יחזיר הטעות הרי יחדר אז הדין טעות אצל חברו שנתפונן על המדה האחרת, וממילא דהמקח בטל, פנין דעצם הפסיקה נעשה בטעות.

אלא דעדיין צ"ע, דא"כ מאי מיייתי הגמ' ע"ז מהו דרבא דכל שבמדה ושבמשקל ושבמנן אפילו פחות מפקדי אונאה חוזר, פנין דבהו דרבא ליכא ביטול מקח, והכא אירינן לענין ביטול מקח, וגם דלמה צריכין הכא לדינא דטעה בדבר שבמדה ושבמשקל חוזר, פנין דהכא הרי בלא"ה אין כאן פסיקה, פנין דלא פונוו שניהם לדעת אחת, ומאי מיייתי הגמ' הכא הו דרבא, וצ"ע.

והנראה לומר, דהנה לכאורה יש לעיין בכל אונאת שתות דעלמא דקי"ל דקנה ומחזיר אונאה, ויעו"ש ברמב"ם בהל' מכירה שם שפסק דאפילו אם המאנה לא ידע שמאנהו גם כן הדין כן דקנה ומחזיר אונאה, וצ"ע דכשמחזיר האונאה א"כ הא הוי לגבין טעות בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין דחוזר, דהרי הוא הי סבור שמכר לו החפץ ביותר ונמצא שהמכר נעשה בפחות, וא"כ המאנה יבטל את המקח כמו כל טעות שבמדה ושבמשקל דחוזר, ונהי דאונאה לא הויא דהא החפץ נמכר עתה בשויו, אבל טעות מיהא הוי לגבי המחזיר האונאה, ונמצא דלא נתקיים המקח כמו שעשו, וגם דנתבטלה הפסיקה, ואמאי אין המאנה יכול לחזור.

ואשר יראה מוכרח בזה, משום דבכל אונאת שתות, אי משום דין טעות הלא שתות שנה לפחות משתות דהי צריף להיות המקח קיים כמו שפסקו זע"ז, והא דבשתות מחזיר אונאה, הוא רק מגזה"כ בפ"ע הנאמר באונאה דשתות קנה ומחזיר אונאה, וא"כ הא נמצא דמשום עצם מעשה המקח לא הי צריף להחזיר כלל אונאה, ורק דד"ת הוא שיחזיר, מדין החזרת אונאה שהוא זה דין וגזה"כ בפ"ע כמו החזרת גזילה.

אשר ע"כ שפיר המקח מתקיים ולא דיינינו בי דין טעות לגבי המאנה ובקטול הפסיקה, כינו דמדין תורה הוא שמחזיר ולא משום עצם מעשה המקח, ע"כ לא דיינינו בי דין טעות עי"ז בהמקח.

אכן כ"ז הוא באונאה, דדין החזרתו הוא מגזה"כ, משא"כ בטעות במדה ובמשקל ובמנין, דדין החזרתו לאו משום דין אונאה קאתינו עלי, כי אם דהוי טעות מעיקרא, א"כ ממילא דכשמחזיר את הטעות הא נמצא דבטלה הפסיקה לגבי המחזיר שנתפנין על המדה האחרת, וא"כ ממילא דבטל המקח, כינו דלא נתקיימה הפסיקה מעולם, וכש"נ.

ולפ"ז הרי ניחא הא דמיימי הגמ' לענין הוספה על המדות הך דרבא דכל שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מפדי אונאה חוזר, דעיקרו בא לאשמעינו דכל שבמדה ושבמשקל אין בו משום דין אונאה כי אם דין חזרת הטעות דמעיקרא, אשר ע"כ ממילא, דהיכא דהמוכר והלוקח לא כונו שניהם לדעה אחת בפסיקת המדה המקח בטל, משום דלגבי כל אחד הוי טעות בדבר שבמדה דחוזר מעיקרא, ונמצא דאין כאן פסיקה השונה לשניהם, ואין כאן מקח כלל.

פכ"ב הי"ז יש גאונים שחולקים על דבר זה ואומרים שאין העניינים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה בהן ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם וכו' עכ"ל, והוא דעת הרי"ף בב"ק רפ"ד על הא דאיתא שם בגמ' שהוא גברא דתקע לחברין וכו' א"ל וכו' נתבין לעניינים הדר א"ל נתבין ניהלי וכו' א"ל רב יוסף כפר זכו בי עניינים ואע"ג דליכא עניינים הך אנו יד עניינים אנו, והקשו ע"ז ברי"ף ובתוס' שם מהא דאיתא בר"ה דף ו' בפי' זו צדקה, וא"כ בלאו טעמא דיד עניינים אנו גם כן כפר זכו בי עניינים, [והיינו משום דהקרא דבפי' קאי על גזרת נדבה דלעיל, דאיפללו בי תרתי, חדא באומר הרי עלי, דמתחייב לקיים דיבורו מדין גזר, ושנית באומר הרי זו, דבדיבורו לחוד זכו בי עניינים מדין נדבה בלא שום קנין, וזהו שהקשו דלמה לנו לקנינא דמעמד שלשתן ולטעמא דיד עניינים כיון דבלא"ה כפר זכו בי עניינים].

וּמִרְצוֹ דְשֹׂאנֵי הַכָּא דְאִין פֶּאן מְמוֹן בְּעִין וְרַק חַיּוּבָא בְּעֵלְמָא דְלָאוּ בְּר קִנְיָן וְהַקְדָּשׁ הוּא, אוּ מְשׁוּם דְלָא בָּא לְעוֹלָם, אוּ מְשׁוּם דְאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ, וְעַל פֶּן לָא זָכוּ בִּי עֲנִיִּים, יַעוּ"ש בְּדַבְרֵי הָרִי"ף וְהַתּוֹס'.

וְהֵנָּה צ"ע, נְהִי דְעַצְם הַכֶּסֶף הַמְחֻנָּיֵב לִיתֵי' בְּעִינֵי, אֲבָל מ"מ הָרִי כְּבָר רְמִיָּא עֲלֵי חַיּוּבָא וְשִׁעְבוּדָא, וְנָה גּוּפִי' הָרִי דְבָר הַנְּקָנָה, לְהֵנָּה רֵאשׁוּנִים דְסַבְרֵי דְאָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹת מְלֵנָה ע"פ לְחַבְרֵוֹ אֲגַב קַרְקַע אוּ בְחַלִּיפִין, וְאִפְּלִי לְהֵנָּה רַבְּנוּתָא דְפְּלִיגִי וּס"ל דְמְלֵנָה ע"פ לִית בָּהּ קִנְיָנָא פְּלָל, ג"כ י"ל דְהוּא זֶה רַק מְשׁוּם חֶסְרוֹן מַעֲשֵׂה קִנְיָן, דְהַחֹב אִינוּ נִתְפָּס בְּקִנְיָנִים, אֲבָל לֹא דְעִיקָר דִּין הַקְּנָאָה וְזָכִי' לִיתָא בְּחֹב, וְא"כ בְּהַךְ דִּינָא דְבְּפִיָּה זֹו צְדָקָה, דְעִיקָר דִּין זֶה הָא הָרִי דְבְּדִיבּוּרוֹ לְחוּד נַעֲשִׂין הַמַּעֲוֹת צְדָקָה, וְלֹא חֶסֶר שׁוּם מַעֲשֵׂה קִנְיָן ע"ז, א"כ הָרִי שְׁפִיר צְרִיף לְהִיּוֹת מוֹעִיל גַּם בְּחֹב.

וְקִנְיָן שְׁטָרוֹת יוֹכִיחַ, דְהֵלֹא בְּעִיקָר דִּין מְכִירָה וְזָכִי' שֶׁל חֹב הָרִי מְלֵנָה בְּשִׁטְר וּמְלֵנָה ע"פ שְׁוִין הֵן, וּמְדַחֲזִינָן דְאִיכָּא רֵאשׁוּנִים דּוּס"ל דְקִנְיָן שְׁטָרוֹת מוֹעִיל מֵה"ת, א"כ ש"מ דְבְּעִיקָר דִּין הַקְּנָאָה וְזָכִי' גַּם מְלֵנָה ע"פ חַיּוּבָא דְבָר הַנְּקָנָה.

וְאִפְּלִי לְהֵנָּה רֵאשׁוּנִים דּוּס"ל דְמְכִירַת שְׁטָרוֹת לֹא מְהַנְּיָא מִד"ת, הֵנָּה עֵינֵן בְּרַמְבַּ"ם בַּפ"ו מֵהַל' מְכִירָה הִי"ב שְׁפָתַב ז"ל קִנְיָן הַשְׁטָרוֹת בְּדָרְף הַזֹּאת מִד"ס אֲבָל מֵה"ת אִין הֶרְאִיּוֹת נִקְנוֹת אֲלָא גּוּף הַדְּבָר בְּלִבְד קִנְיָן עַכ"ל, הָרִי דְכָתַב טַעְמָא דְלֹא מוֹעִיל מֵה"ת מְפָנִי שְׁאִין הֶרְאִיּוֹת נִקְנוֹת, וְעַל פֶּן אִין קִנְיָנוּ שְׁבַהֲשִׁטְר מוֹעִיל לְקִנְוֹת אֶת הַחֹב, אֲבָל בְּלֹא"ה שְׁפִיר הֵיטָה מוֹעֵלַת מְכִירָה בְּחֹב גַּם מֵה"ת, הָרִי לְהַדְּיָא דְעִיקָר דִּין מְכִירָה וְהַקְּנָאָה שְׁפִיר אִיתָא גַּם בְּחֹב מֵה"ת, וְרַק מְשׁוּם חֶסְרוֹן מַעֲשֵׂה קִנְיָן הוּא דְאִתִּיבָן עָלֶיהָ.

וְכֵן הוּא מְבֹרָךְ מְדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ם בַּפכ"ב מֵהַל' מְכִירָה הִל"ט שְׁפָתַב ז"ל אֲבָל הַמְּלֵנָה הוּא אִיל וְלִהוֹצֵאָה נִיחָנָה אִינָה בְּעוֹלָם וְאִין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ וְכו' וְאִם הֵיטָה מְלֵנָה בְּשִׁטְר מְקַנָּה אֶת הַשְׁטָר בְּכַתִּיבָהּ וּמְסִירָהּ שְׁהָרִי יֵשׁ פֶּאן דְבָר הַנְּמָסֵר לְקִנְוֹת שִׁעְבוּד שְׁבֹו עַכ"ל, הָרִי דְכָתַב טַעְמָא דְמוֹעִיל קִנְיָן שְׁטָרוֹת מְשׁוּם שְׁהָרִי יֵשׁ פֶּאן דְבָר הַנְּמָסֵר וְכו', הָרִי לְהַדְּיָא דְעִיקָר דִּין מְכִירָה וְהַקְּנָאָה שְׁפִיר שְׁיִיף גַּם בְּחֹב, וְרַק מְשׁוּם דְחֶסֶר לָנוּ בְּמָה שְׁיִקְנָה אֶת הַחֹב מְשׁוּם דְלֹא שְׁיִיף גְבִי' מַעֲשֵׂה קִנְיָן, וְלֵנָה הוּא דְמוֹעִיל קִנְיָן הַשְׁטָר שְׁיִקְנָה הַחֹב עַל יָדוֹ, אֲבָל אִם נִימָא דְעִיקָר דִּין הַקְּנָאָה וְזָכִי' לֹא שְׁיִיף פְּלָל בְּחֹב, א"כ מֵאִי מְהַנְּיָא לָן מֵאִי דִישׁ פֶּאן דְבָר הַנְּמָסֵר וְכו', סוּף סוּף הָרִי הַחֹב לָאוּ בְּר הַקְּנָאָה הוּא, וְאִיף תוֹעִיל מְכִירַתוֹ, אֲלָא וְדֹאֵי דְבְּעִיקָר דִּין הַקְּנָאָה וְזָכִי' שְׁפִיר שְׁיִיף זֹאת גַּם בְּחֹב, וְרַק מְשׁוּם חֶסְרוֹן קִנְיָן הוּא דְאִתִּיבָן עָלֶיהָ, וּלפ"ז הָרִי הַדְּרָא קוֹשְׁיַת הָרִי"ף לְזוֹכְמָה, דְאִמָּאֵי לֹא יוֹעִיל הַכָּא הָךְ דְבְּפִיָּה זֹו צְדָקָה שְׁיִזְכּוּ בּוֹ עֲנִיִּים, וְצ"ע וְנִרְאָה לְוֹמֵר בְּזֵה, דְהֵנָּה בְּעִיקָר הָךְ דִּינָא דְבְּפִיָּה זֹו צְדָקָה בְּנִדְבָהּ, דְבְּדִיבּוּרוֹ לְחוּד נַעֲשֵׂה עֶצֶם הַדְּבָר שֶׁל עֲנִיִּים, יֵשׁ לְעֵינֵינוּ, אִם נִימָא דְבְּדִיבּוּרוֹ נַעֲשֵׂה חַפְּזֵי שֶׁל הָעֲנִיִּים בְּעִיקָר הַדִּין מְמוֹן לְגַמְרֵי, וְהָרִי הוּא מְמוֹנָם לְכָל דְבָר, וְלֹא מִיחֶסֶר לְהוּ תוֹ שׁוּם קִנְיָן, אוּ דְנִימָא דְעִיקָר זְכִיּוֹת הָעֲנִיִּים בַּד"מ לֹא שְׁיִיף פְּלָל לְדִין בְּפִיָּה זֹו צְדָקָה, כִּי אִם דְשִׁנָּה לְכָל קִנְיָן מְמוֹן בְּעֵלְמָא דְצְרִיף דְוִקָּא קִנְיָן, וּבְדִיבּוּרָא בְּעֵלְמָא לֹא קִנְיָן, וְדִיבּוּרוֹ לֹא מְהַנְּיָ רַק לְעֵנֵינוּ דְחֵייל עַל חַפְּזֵי חִלּוֹת שֶׁם צְדָקָה, וְנִתְפָּס בְּדִין מְעוֹת עֲנִיִּים, וְנָהוּ דִינָא דְבְּפִיָּה זֹו צְדָקָה, אֲבָל בְּעִיקָר דִּין הַזְּכִי' בַּד"מ בְּזֵה שְׁוֹ עֲנִיִּים לְכוּלֵי עֵלְמָא, וְצְרִיף דְוִקָּא קִנְיָן, וְדִיבּוּרָא בְּעֵלְמָא אִינוּ מוֹעִיל.

ונראה דנ"מ מזה בתשלומיו ונחליפיו של התפצא שנדב לצדקה, דאם נימא דאין להעניינים זכי' בד"מ, ורק דין התפסת צדקה על התפצא בלבד הוא דאיפא, א"כ לתשלומיו לא שייך זאת, דעל תשלומיו ליפא התפסה, פינן דהוי תפצא אחר, דהא דתשלומי התפצא שייכים למי שהתפצא שייך הוא דין זכייית בעלים, והוא מהלכות זכותי ממון, אבל באופן דזכייית בעלים וזכייית ד"מ ליפא, ורק דין התפסה על התפצא, הוא רק חלות דין על התפצא שהותפס, ולא שייך לתפצא אחר, דליפא במה שתחיל התפסת שם צדקה על התפצא שלא היתה בו מעשה ההתפסה.

אשר על כן פשוט, דאפילו אם נימא דחגיל על שעבוד וחוב הו' דינא דבפי' זו צדקה, אבל פינן דלית בי' שום זכייית ממון, ע"כ ממילא לא שייך כלל לומר דע"י התפסת שם צדקה של השעבוד יותפס גם עצם החוב הנגבה בשם צדקה, וכמו שנתבאר דלא שייך חלות זה רק לתפצא שנעשה בו מעשה ההתפסה ולא יותר.

ולפ"ז הרי מינשבת היטב דעת הרי"ף והתוס' דבחו' לא מהני הו' דינא דבפי' זו צדקה, משום דהוי דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו, ולא תקשי עליהו מהא דחייילא עלי' הקנאה ומכירה, דבאמת הלא השעבוד בעצמו נדאי דלאו ממונא הוא, וכל דין הקנאה שבחוב הוא רק משום עיקר הממון שפא מזה, וא"כ כ"ז לא שייך אלא בקנאה לתבירו, דע"י זכיייתו להשעבוד גם כסף הנגבה שלו, וע"כ שפיר חגיל בי' משום זה דין מכירה, משא"כ בהו' דבפי' זו צדקה, דנתבאר דהשעבוד ועצם חוב הנגבה תרי מיילי נינהו, ותפיסת שם צדקה שחגיל בשעבוד אינו מועיל כלל לענין עצם חוב הנגבה, על כן ממילא שוב הדר דינא דהשעבוד עצמו לאו פלום הוא למיחל עלי' שם צדקה, ולפ"ז הלא אין לנו לדון במה שאמר נתב' לעניינים פי' אם שיחול שם צדקה על עצם הכסף הנגבה, וע"ז הוא שפיתבו הרי"ף והתוס' דלא מהני, משום דהוי דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו.

פכ"ג הל"ג מ"כר עבדו לקנס שאם יוגחת וימות יהיה קנס של לוקח הרי זה ספק לפיכך לא קנה ואם תפס הקנס אין מוציאין מידו עכ"ל, והוא איבעיא דלא אפשיטא בגיטין דף מ"ב, וליהכי פסק הרמב"ם דמספיקא לא קנה הלוקח ואם תפס אין מוציאין מידו, וקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ח מהל' שאלה ופקדון הל"ה ז"ל אמר הרניני משלם וחסור ואמר איני משלם וכו' כל אלו ספק ונהרי הפל מוטל בספק ואינו תחת יד אחד מהם לפיכך חולקים עכ"ל, הרי להדיא דכל דהוי ספק אם קנה אם לא, מפנין שאין האחד מוחזק יותר מחבירו חולקים, ואמאי פסק הכא במקר עבדו לקנס דמספק לא קנה הלוקח ונהרי הוא של המוכר, ומ"ש דין קנס מדין כפל, וצ"ע.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה בעיקר הו' דינא דעבד שמכרו רבו לקנס או בהמה לכפילה, אם נימא דמכירתו קיימת, צ"ע, אם הדין הוא דהלוקח הוא נעשה בעלים ממש, ועיקר חיובא של שלשים שקלים וכפל הוא להלוקח בעצמו, ומשום דלגבי קנס זה הרי העבד והבהמה קנויים לו ואיהו גופי' הוי הבעלים של זה הקנס) או דנימא דאף אם מכירתו קיימת מ"מ עיקר חיובא של שלשים שקלים של עבד וכפל של גנבה הוא להבעלים המוכרים, פינן דהם הבעלים של העבד והבהמה לכל מיילי, ורק דזכות זה שיש

להפעלים בהעבד והבהמה לשלשים שקלים וכפל הוא דקונה הלוקח, ונמצא דחלות החיוב של המתחייב הוא להפעלים המוכרים ואף שזה קנוי ללוקח, וצ"ע בזה.

ונראה דיש לחלק בזה בין חיובא דשלשים שקלים של עבד לחיובא דכפל, דחיובא דכפל פינון דכל דין גנבה וחיוב כפילא הרי הוא מתמת דין בעלים וזכות ממון שלהם בהחפץ, והכפל הוא תשלומי הגנבה, א"כ ממילא דבקנייתו את החפץ לכפילו, שנעשה איהו בעלים של החפץ לגבי גנבה, וזה שהגנב מתחייב בחיוב כפל מתמתו ומתמת דין בעלים שלו הוא, א"כ הרי ממילא דהחיוב כפל בעיקרו לו ולא להפעלים הראשונים, משא"כ הו' חיובא דשלשים של עבד, דחיובו הוא פפרה, דוגמת חיובא דכופר שבו חוריו, וכמבואר ברמב"ם פי"א מהל' נזקי ממון ז"ל פמה הוא הכופר וכו' וכן פירש העבדים וכו' הוא הקנס הקצוב בתורה שלשים סלע וכו', הרי דהשוה אותם להדדי, ועיקר החיוב בא על הריגת העבד עצמו, ולא מתמת זכות הבעלים שבהעבד, וזכות הבעלים שבהעבד אינו מוסר פלל לעצם החיוב של שלשים שקלים, ורק דנה הוי דין בפ"ע דחובת הכפרה של שלשים שקלים שיש על המזיק היא שייכה להפעלים, וא"כ הלא בלקיחתו את העבד לקנסו לא נעשה הוא הגורם לעיקר חיובא דקנס שיבא, ולא מהניא פלל מכירתו לענין זה שיהא עיקר החיוב לו ממילא, פינון דאין זכירתו שייכת פלל לעיקר החיוב שפא על הריגת האדם מדין כופר, ולא מתמת זכות ממון, ודין אדון האמור בשלשים של עבד נראה ג"כ דתלוי בקניית איסור עבדות שבו ובקניית גופו לכל דבר, לפמש"נ דהניא רק כפרה שפאה על הריגתו, שזה שייך רק לעיקר קנין גופו ואיסורי, אשר לפ"ז בעבד שפכרו רבו לקנס עיקר חיוב הקנס הוא להפעלים המוכרים, שהם אדונו לכל מילי, וזכות הלוקח בחיוב זה הוא רק מפח הבעלים.

אשר על פן זהו שמחלק הרמב"ם בין קנס דשלשים של עבד לקנס דכפל, דבשלשים של עבד, פינון דגם אם קניית הלוקח קיימת, הרי החיוב נשאר לבעלים הראשונים, ולוקח מפחם קנזי, על פן חשיבי הבעלים הראשונים מוחזקים, וכינון דמספקא לן אם קנה הלוקח אם לא, שפיר פסק דהרי הוא של בעלים הראשונים, כדין המוציא מחבירו עליו הראי, משא"כ גבי כפילא, דבקנה הבהמה לכפילה הוי עיקר חיובא להלוקח, א"כ אין להפעלים הראשונים דין מוחזק בחיוב זה יותר מהלוקח, ולהכי פסק דחולקין, פינון דהוי ממון המוטל בספק ואינו תחת יד אחד מהם.

אלא דלכאורה לא נוכל לומר פלל כמש"כ, דלוקח עבד לקנסו אף אם קנייתו קיימת מ"מ אין המזיק מתחייב קנס זה רק להפעלים הראשונים, והלוקח הוא זוכה רק זכותא דבעלים הראשונים, דא"כ הרי קשה עיקר סוגיית הגמ' דאמרינן תיבועי לר"מ תיבועי לרבנן וכו' ותיבועי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא פגון פירות דקל דהשתא מיהא ליתנהו אבל הכא הא קאי שור והא קאי עבד, ר"ל והוי פדקל לפירותיו, ולפי דברינו הרי לא אהני פלל טעמא דהא קאי עבד, פינון דאין הקנס בא מתמת קנינו שבהעבד, והרי זה דומה פדקל לפירות שאינן באין מתמת הדקל דפשיטא דאין זה פלום, אלא ודאי ש"מ דבזה שקנה העבד לקנסו אית לי זכותא בגוף העבד שהקנס יהא שייך לו, וממילא דצריף להיות דעיקר החיוב יהא ג"כ ללוקח.

דבלא"ה אפתי אין קנינו בהעבד מועיל פלום לענין קניית הקנס שבא רק ע"י דין חיוב של המזיק, וזה סותר למש"כ.

אכן נראה, דגם לפי דברינו מתישבא הסוגיא היטב, ומשום דנהי דכופרא כפרה, ועיקר חיובא דמזיק הוא להפעלים שיש להם בהעבד קנין איסור של עבדות וגופו, אבל מ"מ הרי הא נדאי דחובה זו של שלשים של עבד היא דין תשלומין בעבד, וזכית רבו בזה היא זכי בגוף העבד, וכך הוא הגזה"כ דהמזיק מתחייב על מיתת העבד בתשלומי קנס אלו, וכדחזינו דמפטר עי"ז מתשלומי דמיו, וכמבואר בסוגיא דב"ק דף מ"ג דבמקום דליכא חיוב קנס איכא חיוב דמים, וחיוב קנס הוא שפוטרו מחיוב דמים, ומדמהני קנס לפוטרו מדמיו דהוי תשלומין בגוף העבד, ש"מ דגם קנס דכונתני הוי תשלומין בהעבד.

והכי מתבאר מתוך הסוגיא דגיטין דף מ"ב דאיבעיא לן מעופב גט שיקרוור יש לו קנס או אין לו קנס ומייתי מהך דהפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן דמי עינו ואי אמרת יש לו קנס וקנס לרבו השתא חבלי בי אחריני יהבי לי לרבי חבל בי רבי גופי יהיב לי לדידי, ונהרי חיוב חבלות נדאי דהוי תשלומין של העבד, וזכות האדון בזה הוא משום זכות ממונו של האדון בהעבד, ומדמייתי מינה לקנס ש"מ דגם חיוב קנס הוא ג"כ רק ע"י זכות ממונא שיש להאדון בהעבד, ומשום דאע"ג דהחיוב בא על הריגת העבד עצמו, מ"מ חובתו היא חובת תשלומין.

ולפ"ז הרי נדאי, דחובת התשלומין של קנס זה היא רק למי שיש לו זכות בהעבד לקנסו, פיון דהוי תשלומין הפאין על דין ממון שיש להפעלים בהעבד על ענין זה. אשר על פן נראה, דבעבד שמכרו רבו לקנס, נהי דחיובא דקנס ודין אדון שבזה תלוי בקנין איסור וגופו של העבד, שזהו רק לאדון הראשון המוכר, אבל מ"מ פיון שדין חובה זו הוא שיחול בתורת תשלומין, א"כ ממילא דחלות התשלומין מהמזיק הוא רק להלוקח שבא מפח דין אדון של פעלים הראשונים שמכרו לו זכותם, וממילא שפיר גיחא הסוגיא דחשיב לי דקל לפירותיו, פיון דהוי זכות ממון בגופו של העבד שגורם שחובת התשלומין תהא לו, ולא איכפת לן מאי דדין אדון שלו הוא בא מחמת פעלים הראשונים, פיון דעכ"פ מ"מ חובת התשלומין היא להלוקח על פן שפיר הוי פדקל לפירותיו.

ונראה דאדרבה מוכרח פן מהסוגיא כמש"כ דהלוקח מפח פעלים הראשונים הוא דבא, מדקאמר הגמ' דעד פאן לא קאמר ר"מ אלא פגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא מי יימר דמינגח וכו', ואם גימא דקנין הלוקח הוא בגופו של עבד, והלוקח הוא דנעשה אדון לגבי הקנס, והקנס ממילא הוא שלו מד"ת, א"כ לא איכפת לן פלל אם עבידי דאתו אם לא, וגם דאין זה דבר שלא בא לעולם פלל, פיון דקנינו אינו בהקנס רק בהעבד, אלא נדאי דזכות הלוקח בעצמו אפתי לא מועיל לזכות בהקנס, כי אם בצירוף זכות פעלים הראשונים, וע"כ שפיר שייך בה טעמא דלא עבידי דאתו, ונהו כמש"כ לדעת הרמב"ם, וכש"נ.

ונראה דדברינו בדעת הרמב"ם מוכרחים מהסוגיא דב"מ ר"פ המפקיד דפריף שם הגמ' דאייך קונה השומר את הפל ונהלא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומשני נעשה פאומר לו לכשתגב ותרצה ותשלמני הרי פרתני קנוי' לה מעכשיו, ועיין בתוס' שם שכתבו וז"ל וא"ת ונהלא אפילו אי עבידי דאתו היאך יקנה הפל בפעולת ששלם ונהלא

מעוֹת אֵינָם קוֹנוֹת וכו', וי"ל דְּהַמְקֻשָּׁה סִבֵּר דְּבִשְׁעַת מְשִׁיכָה הַקְנָה לֹו הַפְּרָה לְקוֹנוֹת הַפְּפֵל פְּשִׁיבָא וכו', וּפְרֻכְתַּת הַגַּמ' הֵוֵיא מְשׁוּם דְּהָא זֶה אֵיבְעֵיא דְלָא אֵיפְשִׁיטָא בְּגִיטִין בְּמִכְרַ עֲבָדוּ לְקִנְסָא אִם הוּא דְבָר שְׁלָא בָּא לְעוֹלָם אוּ לָא, וּכְדַמְשִׁנֵי הַגַּמ' נַעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר לֹו וכו' הָרִי פְּרֵתִי קְנוֹי' לָהּ מַעֲכָשִׁין, ר"ל דַּא"כ הָרִי הַקְנָה לֹו גּוּף הַפְּרָה לְגַמְרִי, וַא"כ אֵין זֶה שְׁיִיף פְּלֵל לְדִין הַקְנָאת בְּהֵמָה לְכַפִּילָהּ.

וְעֵינִן בַּמ"מ שְׁכַתְבַּת דְּמִשְׁעַת גְּנֵבָה וְאֵילָף הָוֵי גַם שְׁבָחָא דְּמַגּוּפָה לְנִפְקָד, וּמְדַמּוּעִיל קְנִין דְּמַעֲכָשִׁין לְשְׁבָחָא דְּמַגּוּפָה שֶׁאֵח"כ, ש"מ דְּגוּף הַפְּרָה קְנוֹי' לְגַמְרִי לְהַנְפִיקָד, וְאֵף דְּשִׁירָא שְׁיִירֵי שְׁבָחָא דְּמַגּוּפָה לְעֲצָמֵן עַד שְׁעַת גְּנֵבָה.

אֲכֹן הֶרְמַב"ם בַּפ"ח מַה' שְׁאֵלָה וּפְקֻדוֹן פֶּסֶק דְּפָרָה עֲצָמָה חוֹזֶרֶת לְבַעֲלִים הִיא וְגִזְזוּתִי וְנִלְדוּתִי, וַא"כ הָא נִמְצָא דְלִדְעַת הֶרְמַב"ם גַּם לְפִי הַמַּסְקָנָא הַבְּהֵמָה עֲצָמָה הִיא שְׁל בְּעָלִים, וְלֹא הַקְנָה לֹו רַק הַפְּרָה לְכַפִּילָהּ, וּמְשׁוּם דְּמַפְרֵשׁ דְּלְפִי הַס"ד בְּסוּגְיָא לֹא הַקְנָה לֹו רַק הַפְּפֵל בְּלִבָּד, כְּדַעַת הֶרִיטְב"א שָׁם, וּבְסוּף הַסּוּגְיָא מְסִיק דְּהַקְנָה לֹו פְּרָה לְכַפִּילָהּ וְלִכְל שְׁבָחָא דְּמַעֲלָמָא.

וּלְפ"ז הָא קָשָׁה לְדַעַת הֶרְמַב"ם, דַּמ"ש פְּרָה לְכַפִּילָהּ דְּמַהֲנֵי קְנִינָה בְּנֹדָא, מְמוּכָר עֲבָדוּ לְקִנְסָא דְּהוּיָא אֵיבְעֵיא דְלָא אֵיפְשִׁיטָא אֵי קְנָה הַלּוּקַח אוּ לָא. וְאֵין לֹוּמֵר דְּהָא שְׁאֵנִי מְשׁוּם דְּקִנֵי לָהּ לְכָל שְׁבָחָא דְּמַעֲלָמָא, דְּנִרְאָה דְּכָל שְׁגוּף הַפְּרָה נִשְׁאַרְתַּת לְהַבְּעֵלִים אֵין זְכוּת אֶחָד מוּעִיל לְחַבְרֵוּ פְּלֵל, וְאֵין קְנִין הַשְּׁבַח דְּמַעֲלָמָא שְׁל יוֹקְרָא מוּעִיל פְּלֵל לְקִנְיֵן הַפְּפֵל, וַא"כ הָא קָשָׁה דַּמ"ש מוּכָר בְּהֵמָה לְכַפִּילָהּ מְמוּכָר עֲבָדוּ לְקִנְסָא.

אֵלָא וְדָאֵי מוּכָרַח כַּמַּש"כ, דְּבְמִכְרַ הַפְּרָה לְכַפִּילָהּ הָוֵי הַלּוּקַח גּוּפֵי' הַבְּעָלִים לְעֵנֵין זֶה, וְעֵיקָר חַיִּיב הַפְּפֵל לְלוּקַח קְאָתִי, וְע"כ אֵין זֶה שְׁיִיף פְּלֵל לְדְבָר שְׁלָא בָּא לְעוֹלָם, פִּינּוּ דְּקִנְיֵנוּ הוּא רַק בְּהַבְּהֵמָה וְהַפְּלִים, וְהַפְּפֵל מְמִילָא שְׁלֹו הוּא מַד"ת, וְלֹא מַחֲמַת קְנִין הַבְּעָלִים הֶרְאִשׁוּנִים, אֲבָל לֹא כֹן בְּמִכְרַ עֲבָדוּ לְקִנְסָא, דְּנִהֵי דְחִלּוֹת הַתְּשִׁלוּמִין הוּא לְלוּקַח, מ"מ בְּעֵיקָר חַיִּיבָא וְדִין אֲדוֹן הוּא בָּא מַחֲמַת זְכוּת בְּעָלִים הֶרְאִשׁוּנִים, וְעַל כֵּן יֵשׁ לֹו לְהַתְּחַשֵּׁב בְּכָלל דְּבָר שְׁלִבְל"ע, פִּינּוּ דְּזַכִּיּוֹתוֹ בְּהַקְנָסָא הוּא ע"י הַבְּעָלִים הַמוּכָרִים, וְזֶהוּ דְּאֵיבְעֵיא לֹו אִם מְכָר עֲבָדוּ לְקִנְסָא קְנָה אִם לָא.

וּלְפ"ז הָרִי לְדַעַת הֶרְמַב"ם בְּעֲצָמוֹ הַחִילּוּק שְׁבִין קִנְסָא שְׁל עֲבָד לְקִנְסָא דְּכַפִּיל מְבִנְיָר מִתּוֹךְ הַסּוּגְיָא דְּהַמְפְקִיד, וּמִיּוֹשְׁבִים הֵיטֵב דְּבִרִינוּ שְׁכַתְבְּנוּ בְּדַעַת הֶרְמַב"ם, וְכַש"נ. אֲכֹן לְדַעַת הַתּוֹס' דְּמַפְרֵשֵׁי דְלְפִי הַס"ד אֵיירִי בְּמַקְנָה לֹו פְּרָה לְכַפִּילָהּ, וּפְרֻכְתַּת הַגַּמ' מְדַבֵּר שְׁלִבְל"ע הִיא מְשׁוּם דְּהוּיָא אֵיבְעֵיא דְלָא אֵיפְשִׁיטָא בְּמִכְרַ עֲבָדוּ לְקִנְסָא, א"כ הָא ש"מ דְּקִנְסָא דְּשְׁלִשִׁים שְׁל עֲבָד וּקִנְסָא דְּכַפִּיל שְׁוִין לְהַדְדִי, וַא"כ מוּכָח דְּלָא כַּמַּש"כ לְחַלְקַ בִּינֵיהֶם, וּמְמִילָא דְּהָא דְּפֶסֶק הֶרְמַב"ם לְחַלְקַ דְּבִסְפֵק מְכִירַת קִנְסָא שְׁל שְׁלִשִׁים שְׁל עֲבָד הַמוּצִיא מְחַבְרֵוּ עָלֵיו הֶרְאִיָּה וּבְסִפֵּק פְּפֵל חוֹלְקִין, הַתּוֹס' חוֹלְקִים ע"ז, פִּינּוּ דְלִדְעַת הַתּוֹס' דִּין מְכִירַת שְׁנֵיהֶם שְׁוֵה וְכַש"נ.

וְהִנֵּה נִרְאָה עוֹד לֹוּמֵר בְּדַעַת הֶרְמַב"ם בְּאִנְפֵן אַחַר, דְּחִלּוּק דִּין חַיִּיבָא דְּכַפִּיל מִדִּין חַיִּיבָא דְּקִנְסָא, דְּכַפִּיל נִהֵי דְּדִינוּ הוּא חוֹבַת תְּשִׁלוּמִין, דְּכֵן הוּא הַגּוּזָה"כ דְּמַתְּחֵיב בְּעַד הַגְּנֵבָה בְּתְשִׁלוּמִין אֵלוּ, מ"מ דְּמִי הַחֲפֵץ מִיָּהָא לָא מְקַרֵי, וְרַק הַקְרָן הוּא דְּחָשׁוּב דְּמִי הַגְּנֵבָה, אֲבָל

הפּפּל חַיּוּב חֲדָשׁ הוּא, וְלֹא דְמֵי הַגְּנֵבָה, מִשָּׂא"כ הֵךְ חַיּוּבָא דְשִׁלְשִׁים שְׁל עֶבֶד, כִּינּוּ דְחַזִּינוּ דְמִפְטָר עי"ז מִתְשַׁלּוּמֵי דְמִיּו, א"כ חַזִּינוּ דִּהְגֵזָה"כ שְׁל חַיּוּב קִנְס הוּא גַם זֶה שְׁהַשְׁלִישִׁים שְׁקָלִים יִהְיוּ בְתוֹרַת דְמִיּו שְׁל הָעֶבֶד.

ולפ"ז הרי גיחא דעת' הרמב"ם, דבאמת הרי אם באנו לדון בגוף החפץ למי הוא שנין? אם למוכר אם לזקח הרי פשיטא דהבעלים הראשונים חשיבי מוחזקים בו, והא דכתב הרמב"ם דהפּפּל מוטל בספק וחולקין, היינו משום דבחיוב הפּפּל אין האחד מוחזק יותר מחבירו, כינון דלא הי' עוד תח"י אחד מהם מקודם, וע"כ ס"ל להרמב"ם, דכ"ז.

הוא בחיוב כפּל, דחיובו הוא חיוב תשלומין חדש, אבל לא בתורת דמים של החפץ, ולהכי הוא דאין חזקתו בהחפץ מועלת לענין החיוב כפּל, משא"כ חיובא דשלישים של עבד, דדינו הוא שיהא חשוב דמים של העבד, ע"כ מועיל בי' גם דין מוחזק של העבד, וכל שהעבד בחזקתו גם תשלומי דמיו דכונתו, ולהכי דיינינו בי' דין המע"ה.

ולפ"ז מתישב פסק הרמב"ם גם לדעת התוס' שהבאנו. הלכות זכאי ומתנה פ"ד הל"ו אין אדם זוכה במתנה לחברו עד שיהי' הזוכה גדול וכן דעת וכו', אבל הגוי אינו זוכה הואיל ואין ראוי לשליחות לעולם כה אינו זוכה לישראל וכו', קטן שנותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכו' עכ"ל, והוא בגיטין דף ס"ד אר"י אר"א צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו ובין לאחרים, כי אמריתיה קמי' דשמואל אמר לי דא ודא אחת היא, מאי דא ודא אחת היא, אר"ח אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים.

ופסק הרמב"ם כשמואל דקטן לעולם אינו זוכה לאחרים. והא דנכרי אינו זוכה לאחרים, דנקט בי' הרמב"ם טעמא משום דאין לו שליחות לעולם, הוא מסוגיא דב"מ דף ע"א דקאמר שם רבינא דנכרי אע"ג דלית לי' שליחות מ"מ זכאי אית לי' מידי דהוי אקטן, ומסיק שם דנכרי לית לי' זכאי ואינו דומה לקטן משום דקטן אתי לכלל שליחות נכרי לא אתי לכלל שליחות.

אלא דצ"ע, דנה הטעם הא נקיט בסוגיא לענין שאין ישראל זוכה לנכרי, וכדי לחלק בין קטן לנכרי, אבל לענין שאין הנכרי זוכה לישראל לא מצינו שנוצטרו לטעמא דלא אתי לכלל שליחות, וקטן יוכיח דאתי לכלל שליחות ומ"מ אינו זוכה לאחרים, ולמה פתב הרמב"ם טעם זה דלא אתי לכלל שליחות לענין ע זה דאין הנכרי זוכה לישראל, וצ"ע.

והנה שם בסוגיא פירש"י דהא דחפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה לאחרים הוא מדרבנן, והתוס' שם פתבו דמהא דמשני הגמ' שאני שיתופי מבואות דרבנן משמע דהפלוגתא היא אם זוכה לאחרים מדאורייתא או לא, ור"ל דמזה הרי מבואר דמדרבנן לכו"ע זוכה לאחרים, וכל עיקר הפלוגתא היא רק אם זוכה מד"ת או לא, והוכחה זו עצמה היא גם מהא דמשני התם בגמ' בעציץ שאינו נקוב דרבנן, הרי להדיא דמדרבנן לכו"ע זוכה, ושוב הקשו ע"ז דאיך יזכה לאחרים מד"ת והא אין שליחות לקטן, ותירצו דבמילתא דאית' בדנפשי' אית' גם בשליחות וזוכה לאחרים.

ולדעת רש"י דהא דזוכה לאחרים הוא רק מדרבנן, צ"ל דס"ל דקטן אין לו שליחות לעולם אף במילתא דאית' בדנפשי', או דס"ל דגם זכאי מקריא לית' בדנפשי', דהא

מציאת חרש שוטה וקטן אין בה משום גזל אלא מדבריהם, ואם גם בדעת אחרת מקנה אותו אית לי זכי' מד"ת, אכן זהו משום דעת האחרת של הגדול, וממילא דאין זה בכלל אית' בדנפשי', פנין דאין זה משום לתא דידי', ורק מפח המקנה הוא שזוכה בה.

וגם דלפי הנראה בסנפה דף מ"ו ע"ב דעת רש"י היא דקטן לית לי זכי' מד"ת אף בדעת אחרת מקנה אותו, וכמש"כ שם דהא דינוקא מיקנא קני הוא מדרבנן, וממילא דהוי מילתא דלית' בדנפשי' ג"כ, ואינו זוכה לאחרים רק מדרבנן, פנין דאין שליחות לקטן, וגם דקטן אינו יכול לזכות פלל.

והא דקאמר בגמ' שאני שיתופי מבואות דרבנן וכן הא דקאמר בגמ' בעציץ שאינו נקוב דרבנן, צ"ל לדעת רש"י, דר"ל דכן תקנו דלענן דבר שהוא מדבריהם זהא קטן זוכה לאחרים, אע"ג דלענן ד"מ קטן אינו זוכה פלל לאחרים אף מדבריהם, וכאשר פן היא גם דעת הרמב"ם, דלענן ד"מ פסק בסתמא דקטן אינו זוכה לאחרים פלל, ומ"מ פסק בפ"א מה' עירובין ז"ל שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים עכ"ל, וזהו להדיא דעת רש"י וכמש"כ.

אלא דקשה לדעת רש"י, מהא דאיתא בסוגיא שם מתיב ר"א מערימין על מעשר שני פיצד אומר אדם לבנו ובתו הגדולים לעבדו ושפחתו העבדים הא לכם מעות הללו ופדו בהן מע"ש זה, האי שפחה ה"ד אי דאתיא שתי שערות מאי בעיא גבי', אלא לאו דלא אתיא ש"ש, הב"ע במעשר בזה"ז דרבנן, ואמה העברי' בזה"ז מי איכא וכו' אלא בעציץ שאינו נקוב דרבנן, הרי דקבעיא הסוגיא לאוקמה במע"ש דאורייתא, ולאוכחי מינה דקטן אית לי זכי' גם לאחרים, וזהו להדיא דעת התוס', דלמ"ד קטן זוכה לאחרים הוא מד"ת, וכדמהניא גם לענן מע"ש של ד"ת, וקשה על מש"כ רש"י דהא דזוכה לאחרים הוא רק מדרבנן, וצ"ע.

ונראה לומר, דבאמת עיקר הסוגיא צריכה ביאור, איזה זוכה לאחרים יש פאן בפדיית המע"ש, ואם נפרש דהא דאמר הא לכם מעות, ר"ל שאינו נותן להם המעות מתנה ורק שמוסר להם הכסף שיפדו בו את המע"ש, א"כ אין זה בכלל זוכה לאחרים, כי אם דהוי זאת פכל שליחות דעלמא, דקי"ל אין שליחות לקטן, דלהתפיס פסר חברו בקדושת המע"ש הרי פשיטא דצריף לזה שליחות דנא ואין זה זכי' פלל, ובנדאי דלא מהניא זאת בקטן.

ובע"כ צ"ל דנותן להם הכסף במתנה והם פודים משל עצמם, וא"כ איזה זכי' לאחרים יש פאן, וכל שפודה משלו צריף להיות מועיל גם בקטן מד"ת לכו"ע, אם אף הגיע לכלל מופלא סמוך לאיש, וכדאיתא בתו"כ ואם גאל יגאל איש ממעשרו איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואם גאל יגאל, והוא מופלא סמוך לאיש לר' יוסי בר' יהודה בנדה דף מ"ו, וא"כ צ"ע הסוגיא הך דתלי לה בדין קטן זוכה לאחרים.

ונראה לומר, עפי"מ דאיתא בב"ק דף ס"ט דמע"ש שאינו ברשותו אינו יכול לחללו, משום דבעינן דומיא דביתו שיהא שלו וברשותו, הרי דחילול מע"ש הוא דבר הצריף

בְּעֵלִים, וְגַם כְּשֶׁאֲחֵר מְחַלֵּל הוּא רַק מִדַּעַת הַבְּעֵלִים וְרִשְׁוֹתוֹ, אֲבָל בְּלֹא דַעַת הַבְּעֵלִים אֵין חִילּוּל וְחִילּוּל כְּלָל.

אֲשֶׁר עַל פִּי הַגִּי דִּינָא דְכָל פְּדִיָּת מֵע"ש שֶׁל אֲחֵרִים חֲשִׁיבָא זֹכָה לְהַבְּעֵלִים שֶׁל הַמַּעֲשֶׂר, דְּחֻלוֹת מַעֲשִׂיו בְּפִדְיוֹנוֹ וְחִילּוּלוֹ בִּמְע"ש שֶׁל אֲחֵרִים, שְׂבָאָמַת הוּא תְלוּי בְּדִין בְּעֵלִים וְדַעַת בְּעֵלִים, כֹּל קִיוּמוֹ הוּא רַק מִדִּין זֹכָה לְאֲחֵרִים.

וְנָהוּ דְמוּכִיחַ הַגַּמ' מְהָא דְשִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִי שֶׁהִיא קִטְנָה וּמ"מ מַעֲשִׂיָה קִיּוּמִין לְפָדוּת וְלִחְלָל אֶת הַמַּעֲשֶׂר שֶׁל הַבְּעֵלִים, ש"מ מְזַה דְקָטָן זֹכָה לְאֲחֵרִים. וְאֵע"ג דְּעֵיקַר חֻלוֹת חִילּוּלוֹ הוּא מְהָא דְאֲתְרַבִּי מְוִפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ לְהִיּוֹת כְּגֹדֹל, אֲבָל כ"ז הוּא רַק לְעִנְיָן עֲצָם הַחִילּוּל, מִשָּׂא"כ לְעִנְיָן דִּינָא דְדָבָר שְׂאִינוּ שְׁלוּ, וּמַעֲשֵׂה פְדִיּוֹנוֹ וְחִילּוּלוֹ בִּמְע"ש שְׂאִינוּ שְׁלוּ, פִּיּוֹן דְּתְלוּי בְּדִין זֹכָה לְאֲחֵרִים, הוּא דִּין בִּפ"ע שְׂלֵא מַעֲנִין הַפְּלָאָה, וְאֵין דִּין מְוִפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ מוֹעִיל לְזָה כְּלָל, וּבִע"כ ש"מ דְקָטָן זֹכָה לְאֲחֵרִים מִד"ת.

וְהִנֵּה תְרֵי גִוּוּנֵי בְּפִדְיוֹן מֵע"ש שֶׁל אֲחֵרִים, אִם שְׂפָל אֶחָד יִשְׂאָר בְּשְׁלוּ, וְהַפְּדִיּוֹן מוֹעִיל רַק שְׂקִדְנוּשַׁת הַמַּעֲשֶׂר שֶׁל תְּחֻלָּל עַל כְּסָף הַפּוֹדָה, אוֹ שֶׁהַפְּדִיּוֹן נַעֲשֶׂה בְּאִנְפוֹן שְׂכָסָף הַפְּדִיּוֹן הַנִּתְפָּס בְּקִדְנוּשַׁת מֵע"ש יֵהִי שֶׁל הַבְּעֵלִים וְהַמַּעֲשֶׂר שְׂשִׁיּוּצָא לְחֻלְיִין יֵהִי לְהַפּוֹדָה.

וְדִין מְוִפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ מְהִנֵּי בֵין לְעֲצָם הַפְּדִיּוֹן שֶׁל קִדְנוּשַׁת מַעֲשֶׂר, וְגַם דְּפִדְיוֹנוֹ מְהִנֵּי שְׂשִׁיּוּצָא הַמַּעֲשֶׂר שֶׁל שְׁלוּ וּפְדִיּוֹנוֹ יִשְׂאָר לְהַבְּעֵלִים, וְכִדְאִיתָא בְּמַתְנֵי דְאֹמַר אָדָם לְשִׁפְחָתוֹ פְּדָה לָהּ מַעֲשֶׂר זָה, וְהָּ פְדָה לָהּ ר"ל שֶׁהַמַּעֲשֶׂר יֵהִי שְׂשִׁיּוּצָא לָהּ, וְכַמְבֹּאָר בִּירוּשְׁלָמֵי בִּמְע"ש שְׂשִׁיּוּצָא דְהַגְּבָה תְרֵי גִוּוּנֵי חִילּוּל אֵינְפְלָלוּ בְּמַתְנֵי.

וְאֵע"ג דְקָטָן לָאו בֵּר קִנְיָן וְחִילּוּף הוּא, צ"ל דְהֵכָא שְׂאִנֵּי, דְעֵיקַר מַעֲשִׂיו הֵם רַק בְּהַפְּדִיּוֹן, וְהַקְּנִיָּן וְהַחִילּוּף מִמִּילָא חֲנִייל, וּמִיגְרָר גְּרִיר בְּתֵר פְּדִיּוֹנוֹ, וְעַל פִּי אֵין מַעֲשֵׂה הַקָּטָן בְּזָה בְּתוֹרַת קִנְיָן וְחִילּוּף כִּי אִם בְּתוֹרַת פְּדִיּוֹן, דְמַהֲנֵי לְזָה דִּין מְוִפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ.

אֲכֹן נִרְאָה דְכ"ז הוּא אִם בְּאִנְפוֹן לְדוֹן מַחְמַת דִּין חֲסֵרוֹן הַקְּנָאָה, בְּזָה הוּא דְשְׂשִׁיּוּצָא לְוֹמַר כַּמִּש"כ, אֲבָל אִם בְּאִנְפוֹן לְדוֹן מַחְמַת גְּרִיעוּתָא דְקָטָן אֵינוּ זֹכָה לְאֲחֵרִים, בְּזָה לֹא מְהִנֵּי כְּלָל דִּין מְוִפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ, דְהֵרִי זָהוּ דִּין בִּפ"ע דְכָל לְאֲחֵרִים אֵין מַעֲשֵׂה קָטָן כְּלוּם, וְא"כ גַּם בְּמַעֲשֵׂה הַפְּלָאָה וְתוֹרַת פְּדִיּוֹן לֹא מְהִנֵּי מַעֲשִׂיו בְּזִכְיָ לְאֲחֵרִים, וּמִמִּילָא דְלֹא מְהִנֵּי מַעֲשִׂיו לְהַקְּנִיָּן וְהַחִילּוּף, דְפְּשִׁיטָא דְהַקְּנָאָתוֹ בְּפִדְיוֹן לְבְּעֵלִים וְכֹן זְכִיּוּתוֹ בְּהַמַּעֲשֶׂר שֶׁל מְרִשׁוֹת הַבְּעֵלִים הוּא זָה בְּכָלֵל זֹכָה לְאֲחֵרִים, דְלֹא מְהִנֵּי בְּקָטָן אִף בְּתוֹרַת פְּדִיּוֹן וְהַפְּלָאָה.

אֲשֶׁר לִפ"ז, אִם נִפְרָשׁ דְפְּרָכַת הַגַּמ' הִיא שִׁפְחָה ה"ד קָאֵי עַל גִּוּוּנָא דְפְדָה לָהּ, הִרִי מְתִישְׁבַּת הַסְּוִגָּא כְּפִשְׁטָה, דְלִמ"ד קָטָן אֵינוּ זֹכָה לְאֲחֵרִים אֵין מוֹעִילִין מַעֲשִׂי הֵכָא גַם בְּתוֹרַת פְּדִיּוֹן, פִּיּוֹן דְקִטְנָה הִיא וְאֵינָה זֹכָה לְאֲחֵרִים.

אֲלֹא דְנִרְאָה, דְגַם אִם נִפְרָשׁ דְפְּרָכַת הַגַּמ' קִיּוּמָא עַל רִישָׁא דְמַתְנֵי דְהֵא לְכֶם מְעוֹת הַלְלוּ, דְמְבֹאָר בִּירוּשְׁלָמֵי דְמִיּוּרֵי בְּגוּוּנָא דְאֹמַר לְהֶם פְּדוּ לִי, ר"ל שֶׁהַמַּעֲשֶׂר שֶׁל יִשְׂאָר לְהַבְּעֵלִים וְרַק שְׂקִדְנוּשַׁתוֹ תִּתְחַלֵּל עַל כְּסָף הַפְּדִיּוֹן שְׂלֵהֶם, ג"כ נִיחָא הָא דְתְלִי לָהּ בַּגַּמ' בְּדִין זֹכָה לְאֲחֵרִים, כַּמִּש"כ דְכִיּוֹן דְפְדִיּוֹן מֵע"ש תְלוּי בְּבְעֵלִים וְכָל מַעֲשֵׂה פְדִיּוֹתָהּ הוּא רַק בְּשִׁבִיל הַבְּעֵלִים וּמְפָחֶם וּמִדַּעַתָּם, עַל פִּי שְׂפִיר מְקַרִי זָה זֹכָה לְאֲחֵרִים, וּמִיּוֹשֵׁב הֵיטֵב הָא דְתְלִי לָהּ בַּגַּמ' לְהָּ מַתְנֵי דְהֵא לְכֶם מְעוֹת בְּדִין קָטָן זֹכָה לְאֲחֵרִים, בֵּין אֲרִישָׁא וּבֵין אֲסִיפָא,

כִּינּוֹן דְּשִׁנֵי הָאוֹפְנִים הֵם בְּכָל־זֶכֶר לְאַחֲרִים, וְכַש"נ וּלְפִי הַמְּבֹרָךְ נִמְצְאוּ לְמַדּוֹן, דְּהָא דְּפָלְגִי בְּקֶטֶן אִם זֹכֶה לְאַחֲרִים אִם לֹא, לְאוּ מְשׁוּם טַעְמָא דְּשְׁלִיחוֹת קְאָתִינוּן עֲלֵהּ, כִּי אִם דְּהוּא דִּין בְּפ"ע אִם מַעֲשֵׂה קֶטֶן מוֹעִילִין בְּזַכָּי לְאַחֲרִים, וּרְאָי לְזֶה מְהֵא דְּחִשְׁבָּא פְּדִינָתוֹ לְהַמַּע"ש בְּכָל־זֶכֶר לְאַחֲרִים, וְהֵתָם לִיכָּא שְׁלִיחוֹת כָּל־ל, דְּלֹא מִיבְעִיָּא לְפַמַּש"נ דְּהִנְפִּי לְאַחֲרִים הִיא מַה דְּזֹכֶה בְּהַמַּע"ש מְהַבְעֵלִים וְשִׁסְפָּהּ הַפְּדִיוֹן נִקְנָה לְהַבְעֵלִים, א"כ הֲלֹא כָּל מַעֲשִׂיו מַעֲשֵׂה לְקִיטָה וְחִילּוֹף ע"י פְּדִיוֹנוֹ שְׁעוֹשָׂה, דְּלֹא שְׁיִיךְ כָּל־ל לֹמַר שְׁיִיחָא ע"ז שְׁלִיחַ שְׁל הַבְעֵלִים, כִּינּוֹן דְּאֶדְרַבָּה הוּא הַזֹּכֶה וְהַמוֹצִיא מְרֻשׁוֹת בְּעֵלִים, אֲלֵא דְּגַם זֶה שְׁכַתְּבֵנוּ בְּאַנְפֵן הָרֵאוּן, דְּכִינּוֹן דְּפְדִיוֹן מַע"ש תְּלוּי בְּדִין בְּעֵלִים וְדַעַת בְּעֵלִים, לְהַכִּי הוּא דְּהוּי בְּכָל־זֶכֶר לְאַחֲרִים, מ"מ נִרְאָה דְּדִין שְׁלִיחוֹת לִיתָא הֵכָא, וְאִין הַפּוֹדָה מִיחְשָׁב שְׁלֹחוֹתוֹ שְׁל הַבְעֵלִים, וְאִף אִם מַעֲשִׂיו הֵם בְּשִׁבִיל הַבְעֵלִים וּמַפְחָם, אֲבָל שְׁלִיחוֹת מִיחָא לֹא בְּעִינוּ הֵכָא וְיִסוּד לְזֶה מְהֵא דְּתֵנוּן בְּמַע"ש פ"ה פְּרָם רְבַעִי מְצִינִין אוֹתוֹ בְּקוֹזוֹת אֶדְמָה וְכו' אָמַר רַשִׁי ב"ג בד"א בְּשִׁבְעֵית, וְהַצְנוּעִין מְנִיחִין אֶת הַמַּעוֹת וְאוֹמְרִים כָּל הַנְּלֻקֵּט מְזֵה יְהֵא מְחֻלְלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלוּ, וּבְרַמְב"ם פ"ט מַמַּע"ש ה"ל"ז ו"ל וְהַצְנוּעִין הִיוּ מְנִיחִין אֶת הַמַּעוֹת בְּשֵׁנַת שְׁמִטָּה וְאוֹמְרִים כָּל הַנְּלֻקֵּט מִפִּירוֹת רְבַעִי אֵלוּ מְחֻלְלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלוּ שְׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ בְּמַחְנֹבֵר עכ"ל, וְהָרִי שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית הִיא הַפְּקָר, וְנִמְצָא דְּפִירוֹת רְבַעִי אֵלוּ הֵם מְנֻפְקָרִים, וְגַם לְאַחַר לְקִיטָה הָא ג"כ בְּהַפְּקָרָן קִימִי, לִפ"מ דְּקו"ל מַע"ש מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא וְאִין בְּהֵם שׁוּם צַד זָכִי, וְכַמְבֹרָךְ בְּקִדּוּשֵׁין דְּרַף נ"ד, וּמ"מ הִיוּ מְחֻלְלִין אוֹתוֹ, הָרִי דְּמַהֲנֵי חִילּוֹל וּפְדִי גַם בְּמַע"ש וּרְבַעִי שְׁל הַפְּקָר, וּבַע"כ דְּהָא דְּמְבֹרָךְ בְּסוּגִיָּא דְּב"ק שְׁהַבְּאֵנוּ דְּפְדִיוֹן מַע"ש וּרְבַעִי שְׁנָה לְהַקְדֵּשׁ דְּבַעֲיָנוּן בְּהוּ דְּוִמְיָא דְּבִיתוֹ שְׁיִיחָא שְׁלוּ וּבְרֻשׁוֹתוֹ, כ"ז הוּא דְּוִקָא בְּשִׁישׁ לְהֵם בְּעֵלִים.

אֲבָל הִיכָא דְּלִית לְהוּ בְּעֵלִים שְׁפִיר מְהִנְיָא בְּהוּ פְּדִי וְחִילּוֹל, וְלֹא בְּעִינוּן כָּל־ל דִּין בְּעֵלִים לְעַצְמָם מַעֲשֵׂה הַחִילּוֹל וְהַפְּדִי. וְהַכִּי מְנֻכָּרָח נְמִי מְדַבְּרִי הַרְמַב"ם אֵלוּ שְׁכַתְּבֵנוּ כָּל הַנְּלֻקֵּט מִפִּירוֹת רְבַעִי אֵלוּ מְחֻלְלָל וְכו', וּכְבָר הַקְּשָׂה ע"ז בְּתַשׁוּבוֹת הַמִּינְחָסוֹת לְהַרְמַב"ם וְדְּהָרִי לִפ"מ דְּקו"ל גְּזוּל וְלֹא נִתְּנִיָּא שׁוּ הַבְעֵלִים שְׁנִיָּהֵם אֵינּוּ יְכוּלִין לְהַקְדִּישׁ אֵין הַחִילּוֹל חָל עַל כָּל הַנְּלֻקֵּט מְשׁוּם דְּהוּי אֵינּוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ, וְכַמְבֹרָךְ בְּסוּגִיָּא דְּב"ק דְּרַף ס"ט שָׁם, וְאִיךָ הִבִּיא זֹאת הַרְמַב"ם כִּינּוֹן דְּלֹא קו"ל הַכִּי.

אֲכֹן נִרְאָה, דְּהַרְמַב"ם ס"ל, דְּהָא דְּנוֹהֵג דִּין אֵינּוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ בְּחִילּוֹל רְבַעִי וּפְדִיוֹנוֹ, הוּא דְּוִקָא בְּרְבַעִי שְׁיִישׁ לוֹ בְּעֵלִים, דְּחִילּוֹלוֹ תְּלוּי בְּדִין בְּעֵלִים, וְלֹא חִיָּל כִּי אִם מִפְּחָ הַבְעֵלִים וּמַדַּעַתָּם, וְאִז הוּא דְּנוֹהֵג גַּם דִּין אֵינּוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ, וּמְשׁוּם דְּכָל דְּתְלוּי בְּבְעֵלִים בְּעִינוּן דְּוִמְיָא דְּבִיתוֹ שְׁיִיחָא שְׁלוּ וּבְרֻשׁוֹתוֹ, מַשָּׂא"כ בְּרְבַעִי שְׁל הַפְּקָר, דְּאִין דִּין בְּעֵלִים כָּל־ל בְּחִילּוֹלוֹ, מְמִילָא דְּלֹא שְׁיִיךְ שָׁם עֲנִין אֵינּוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ כָּל־ל.

אֲשֶׁר ע"כ צ"ל, דְּהַסְּוִגִיָּא דְּתְלִי לָהּ לְהַה דְּצְנוּעִין בְּדִין גְּזוּל וְלֹא נִתְּנִיָּא שׁוּ הַבְעֵלִים, הוּא מְשׁוּם דְּהַה דְּצְנוּעִין קִימָא גַם אֶת"ק, וְאִיָּרִי גַם בְּשִׁנִּים שְׁאִינָם שְׁל שְׁבִיעִית, דְּהוּי רְבַעִי שְׁיִישׁ לוֹ בְּעֵלִים, וְאִז הוּא דְּנוֹהֵג בִּי הַדִּין דְּאֵינּוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ, מַשָּׂא"כ הַרְמַב"ם דְּפְסָק פְּרַשְׁב"ג וְהִבִּיא הַה דְּצְנוּעִין עַל שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה דְּהוּי רְבַעִי שְׁל הַפְּקָר, וְגַם לְאַחַר שְׁכַבְרָ נְלֻקֵּטוֹ הֵם ג"כ בְּהַפְּקָרָן, לִפ"מ דְּקו"ל מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא, וְהוּי רְבַעִי שְׁאִין לוֹ בְּעֵלִים, דְּלִית בְּחִילּוֹלוֹ

כָּלֵל דִּין בְּעָלִים, וְעַל פֶּן מִמִּילָא דְלֹא שְׁיִיךְ בִּי כָּלֵל הֵךְ דְּאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, וְשִׁפְרֵי חֲנִיל הַחֲקִילוֹל
גַּם עַל כָּל הַנְּלִקְטוּ.

וְעַכ"פּ הָא מִיָּהָא דְחִילוֹל רְבָעֵי נוֹהֵג גַּם בְּשַׁל הַפְּקָר, שְׂאִין שְׁיִיךְ שָׁם דִּין בְּעָלִים כָּלֵל.
וּלפ"ז נִרְאֶה מִמִּילָא, דְּגַם מִע"ש וּרְבָעֵי שְׁיִישׁ לָהֶם בְּעָלִים, מ"מ עֵיקַר מַעֲשֵׂה הַחֲקִילוֹל
וְהַפְּדִי נַעֲשֶׂה מִפְּתַח הַפּוֹדָה אֲף שְׂאִינוּ הַבְּעָלִים שְׁלָהֶם, וְנִהֵי דִישׁ בְּזָה עֵיכּוֹב דִּין בְּעָלִים,
וְצָרִיכִינוּ שְׁתֵּהָא הַפְּדִי נַעֲשִׂית בְּשִׁבִיל הַבְּעָלִים וּמִפְּתָח וּמִדַּעְתָּם, אָבֵל מ"מ שְׁלִיחוֹת לָא
בְּעִינוּ בְּזָה, פִּינוּ דְלַעֲצָם מַעֲשֵׂה הַפְּדִי וְהַחֲקִילוֹל לָא צָרִיכִינוּ לְדִין בְּעָלִים, וּמִדַּתְלִי לָהּ בַּגְּמ'
בְּדִין זֹכָה לְאַחֲרִים, ש"מ דְּהָא דְּאִין קָטָן זֹכָה לְאַחֲרִים, הוּא דִּין בַּפ"ע, וְלֹא מִשׁוּם לְתָא
דְּשְׁלִיחוֹת קְאָתִינוּ עֲלֵי.

וּלפ"ז הָרִי נִיחָא שְׁיִטַּת רַש"י דְּהָא דְקָטָן זֹכָה לְאַחֲרִים הוּא רַק מְדַרְבְּנָן, וְלֹא תִקְשִׁי מְהָא
דְמוֹעִיל זְכִייתוֹ לְאַחֲרִים גַּם לְעֵנָן מִע"ש דְּאוֹרֵייתָא, דְּבִאֲמַת עֵיקַר הַפְּלוּגְתָא אִם קָטָן זֹכָה
לְאַחֲרִים אִם לָא הִיא מַד"ת, וְעַל פֶּן לְמ"ד קָטָן זֹכָה לְאַחֲרִים פְּדִינוֹ בַּמַּע"ש קֵינִים מַד"ת,
אֵלָא דְכָל זֶה הוּא בְּזֹכָה לְאַחֲרִים שְׁלֹא בְּמִקּוֹם שְׁלִיחוֹת, אָבֵל סְנִינִית הַגְּמ' דְּפִלְגִי רַב
יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב אֲסִי וְשִׁמוּאֵל בְּקָטָן אִם זֹכָה לְאַחֲרִים, דְּמִיָּרִי בְּזֹכָה דְּבַר שְׁצָרִיף מַעֲשֵׂה
זְכִי וְקִנְיָן, שְׁנֵהוּ רַק בְּתוֹרַת שְׁלִיחוֹת מִהַקּוּנָה, בְּזָה הוּא דְּכַתֵּב רַש"י דְּזְכִייתוֹ אִינָהּ רַק
מְדַרְבְּנָן, דְּמִדְּאוֹרֵייתָא אִין שְׁלִיחוֹת לְקָטָן, וְנִיחָא הֵיטֵב, וְכַש"נ.

וּלפ"ז הָרִי נִיחָא דְבָרֵי הַרְמַב"ם שְׁפַתְב טַעְמָא דְאִין הַנְּכָרִי זֹכָה לְאַחֲרִים מִשׁוּם דְּלֹא אָתִי
לְכָלֵל שְׁלִיחוֹת, וְהַקְּשִׁינוּ ע"ז דְּתִיפּוֹק לִי דְהָרִי קָטָן ג"כ אִינוּ זֹכָה לְאַחֲרִים, אָכֵן לַפְּמַש"נ
הָרִי נִיחָא, דְהָרִי זֶה עַכ"פּ נִמְצִינוּ לְמַדִּין מִסְּנִינִית הַגְּמ', מְהָא דַּס"ל לַר"א דְקָטָן זֹכָה
לְאַחֲרִים, דְּמִדְּרַבְּנָן קָטָן הָוִי בַר שְׁלִיחוֹת שֶׁל זְכִי, וְשִׁמוּאֵל לָא פְּלִיג עֲלֵי כָּלֵל בְּזָה, אֵלָא
דַּס"ל דְקָטָן בְּלֹא אִינוּ זֹכָה לְאַחֲרִים מִשׁוּם דְּלֹא בַר דְּעָה הוּא לְעֵנָן זֶה, אָבֵל מִשׁוּם
הַדִּין שְׁלִיחוֹת שְׁיִישׁ בְּזָכֵי הָוִה מְהַנְיָא בְּקָטָן מְדַרְבְּנָן, וְזֵהוּ דְקִשְׂיָא לִי לְהַרְמַב"ם, דְהָרִי
בְּנְכָרִי הָא דְאִינוּ זֹכָה לְאַחֲרִים הוּא רַק מִטַּעְמָא דְלִית לִי שְׁלִיחוֹת, דְּהָא בַר דְּעָה גְּמוּרָה
הוּא, וַא"כ אֲמַאי לָא תִקְיָנוּ לִי רַבְּנָן שְׁלִיחוֹת בְּזָכֵי כְּמוֹ בְּקָטָן, וְכִמוֹ דְּפָרִיף הַגְּמ' פֶּן לְעֵנָן
לְזִכּוֹת עֲבוּרוֹ, וְזֵהוּ שְׁמַתְרִץ לָהּ בְּשִׁינוּיָא דַּגְמ' דְּשִׁאֲנִי נְכָרִי הוּאִיל וְלֹא אָתִי לְכָלֵל שְׁלִיחוֹת
לָא תִקְיָנוּ לִי רַבְּנָן זְכִי.

הַלְכוֹת שְׁכָנִים פ"ב הִיא הָאֲחִין שְׁחֻלְקוּ וְעָשׂוּ בִּינֵיהֶם גּוֹרֵל פִּינוּ שְׁעָלָה גּוֹרֵל לְאַחַד מֵהֶם
קָנוּ כְּוָלָם בְּהַנְיָה שְׁנַעֲשִׂית לָהֶם שְׁשֻׁמְעוּ זמ"ז לְדַבְּרָה שְׁהַסְפִּימוּ עָלָיו גְּמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם
וּמִקְנָה לְחֻבְרֵוֹ עַכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל לָא נִתְחַוְּוּ דְבָרֵי עַכ"ל, וְלִכְאוּרָה דְבָרֵי הַרְאָב"ד
תְּמוּהִים, דְהָרִי דְבָרֵי הַרְמַב"ם הֵם סְוִיָא מְפֹרְשֵׁת בַּב"ב דְּף ק"ו דְּאִיתָא שָׁם תְּנִיָא רִי"א
הָאֲחִין שְׁחֻלְקוּ פִּינוּ שְׁעָלָה גּוֹרֵל לְאַחַד מֵהֶם קָנוּ כְּוָלָם, וּמִסִּיק שָׁם רַב אֲשִׁי בְּהִיא הַנְּאָה
דְּקָא צִינִיתִי לְהַדְדִי גְּמָרִי וּמִקְנֵוּ לְהַדְדִי, וְאִין בְּזָה שׁוּם פְּלוּגְתָא בַּגְּמ', וְהָרִי זֵהוּ מִמְּשׁ דְבָרֵי
הַרְמַב"ם, וּכְבָר עָמַד ע"ז הַמ"מ שָׁם.

וְהַנְּרָאָה לוֹמַר בְּדַעַת הַרְאָב"ד, דְּהִנֵּה שָׁם בְּסוּגִיָא אִיתָא מ"ט אר"א פְּתַחֲלַת א"י מַה תְּחַלָּה
בְּגוֹרֵל אֲף פָּאן בְּגוֹרֵל, הָרִי חֲזִינוּ דְהָא דְגּוֹרֵל מְהַנְיָ הָכָא גְזַה"כ הוּא וְנִלְפִינוּ לִי מִתְחַלָּת
א"י דְקָנוּ ע"י הַגּוֹרֵל, וְה"נ בְּכָל חֲלֻקָת שְׁוִתְפִין דְכּוֹנוֹתָהּ.

והנה באמת בתלונת שותפיו, אם נימא דיש ברירה, אין בתלונתו שום מעשה קננו, כי אם מעשה תלונה בעלמא, שנוטל כל אחד חלקו, משא"כ אם נימא דאין ברירה ונהו לקוחות, אז מלבד התלונה הרי בעינו גם מעשה קננו, שקונה כל אחד מינד חבירו את שלו.

ולפי"ז לפ"מ שפכתבו התוס' בב"ק דף פ"ח דבתלונת א"י כו"ע מודים דיש ברירה, וא"כ הרי לא מצאנו רק שהגורל עושה את התלונה, אבל לא שהגורל עושה קננו, וא"כ לדין דקי"ל אין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם, וצריף כל אחד קננו מחבירו, ובנדאי הדבר פשוט דע"ז אין הגורל מועיל כלל.

ונהו שהשיג הראב"ד דר"י דיליף מתלונת א"י לשאר חלוקות בע"כ דקאי אם נימא דיש ברירה, וא"צ רק מעשה תלונה גם בשאר חלוקות, משא"כ לדין דקי"ל אין ברירה, הרי ליכא דינא דגורל כלל, דהרי כל זמן שלא קנה אחד מחבירו לא נתקיימה עוד תלונה כלל.

אלא דבב"ב דף ק"ו שם פריף הגמ' על הא דילפינו מתלונת הארץ דמועיל גורל אי מה להלן בקלפי ואו"ת אף פאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההיא הנאה דקא ציייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ועיין בראשונים שם דיש דגורסים אלא אמר ר"א, ור"ל דהדר בי' בגמ' מקפיייתא ולא ילפינו לה מתחלת א"י, ויש גורסים אמר ר"א, והו טעמא דגמרי ומקני מועיל להילפותא מתחלת א"י, וא"כ י"ל דזהו פלוגתת הראב"ד והרמב"ם, דהרמב"ם סובר פהו גירסא דגריסין אלא, וא"כ הא לא ילפינו כלל דין גורל מתלונת א"י, וע"כ זהו שפסק דגורל מועיל לכו"ע גם אם אין ברירה, והראב"ד סובר פהו גירסא דלא גריסין אלא, וא"כ הא באמת נשארה הילפותא מתלונת א"י, ועל פן זהו שהשיג דזהו רק אם יש ברירה, משא"כ לדין דקי"ל אין ברירה אין הגורל מועיל כלל, וכמש"כ.

והנה קשה להנהו ראשונים דלא גרסי אלא, דמאי משני הגמ' בההיא הנאה דקא ציייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, והלא עכ"פ הא אין פאן גורל שנה לגורל של תלונת הארץ פינו דחסר קלפי ואו"ת, ואיף יצטרף לזה מה דגמרי ומקנו להדדי פינו דאין פאן גורל קדינו.

ונראה דבאמת מוכרח מהו סוגיא, דאע"ג דבתלונת הארץ הי' גורל בקלפי ואו"ת, מ"מ הגורל וקלפי ואו"ת שני דינים הוא דאית בהו, דעיקר דין תלונה הי' ע"י הגורל לבדו, ומשום דכף הנה הגזה"כ דע"י הגורל יעשה ויחול הדין תלונה, וקלפי ואו"ת הנה לברר לכל אחד חלקו, ותרנוייהו צריכין להדדי, דאע"ג דקלפיואו"ת בירו' לכל אחד שנהו חלקו, אבל כל זה הוא אם הם מחולקים זה מזה, אבל קודם שנתחלקו זמ"ז היתה א"י זכיות פולם ביחד, וא"כ הלא היו צריכין לגורל שעל ידו נתחלקו זמ"ז, שיוכל לזכות כל אחד בחלקו לבדו, וגורל לבדו ג"כ לא מהני, דהרי אין בגורל דין קננו שיזכה על ידו כל אחד בחלקו, וממילא דלא חלה דין תלונה כלל, דעצם התלונה הא הויא מה שנשאר כל אחד בחלקו בלא זכות חבירו, אלא דכינו דהוי קלפי ואו"ת שביירו' לכל אחד שנהו חלקו ולא חלק חבירו אם יתחלקו, א"כ ממילא אהני הגורל.

ונמצא דהגורל וקלפי ואו"ת פולהו צריכין להדדי, דבין פולם ביחד חלה חלוקה וזכיותו של כל אחד בחלקו ביחד, כיון דהיה פאן חלוקת גורל ובידור החלקים לכ"א מה ש'לו, א"כ ממילא שאינו חסר עוד קנין וזכיה ונתקיימה החלוקה.

ולפ"ז הרי מתבאר שפיר הסוגיא, דבאמת אפילו אם נימא דיש ברייה ג"כ קשה הילפותא מתחלתה של א"י, דהרי באמת באחין שחלקו, להו מ"ד דיש ברייה הרי א"א לומר דהבביר דכל אחד היה צריך לירש אותו חלק שנטל, דהרי זה פשיטא דאינו, דהרי ברור דכל אחד יש לו פח ירושה על כל מקצת ומקצת, ואיך נימא דכח ירושתו של זה היינו רק על אותו חלק שנטל, וכן פחו של השני על חלק השני דוקא, אלא ודאי דה"פ דיש ברייה דזה החלק שנטל יהיה שלו מדין ירושה, והוי הדיו דכל אחד ואחד כל מה שנטל יהיה עליו דין יורש.

ולפ"ז הרי לא. שייך דינא דיש ברייה אלא אחר שזכה כל אחד בחלקו, דאז אמרינו דהבביר דהוא יורש ע"ז החלק, אבל קודם שזכה כל אחד בחלקו הרי פשיטא דיד שניהם שנה בכל הירושה.

ובזה באמת חלוק כל יש ברייה דעלמא ליש ברייה של חלוקת א"י, דבחלוקת א"י היתה הברייה דנטל כל אחד חלק המגיע לו, ולא היה יכול להשתנות בשום אופן, דכיון דהיה על פי הדיבור ונביא ואורים ותומים פשיטא דנטל כל אחד חלק המגיע לו, ופשיטא דלא הי' צריך כל אחד לשום קנין, כיון דנתבבר דזהו חלקו שלו, והשתא הוא דגמרה זכיות ירושתו של כל אחד בחלקו, משא"כ בכל יש ברייה דעלמא עיקר הברייה היא ע"י זכיות כ"א בחלקו וכמש"כ.

אשר על כן זהו דפריה הגמ' אי מה להלן בקלפי ואו"ת אף פאן בקלפי ואו"ת, ר"ל וא"כ איך ילפינו כל חלוקה דעלמא מחלוקת א"י לענין גורל, ונלא בחלוקת א"י כיון דנתבבר ע"י הקלפי ואו"ת לכל אחד חלקו במסויים, וא"כ הרי אין בהגורל רק מעשה חלוקה בעלמא בלי שום קנין, ובזה הוא דמהני גורל, משא"כ בכל חלוקה דעלמא, דנתבאר דאפילו למ"ד יש ברייה מ"מ הרי בעינו בחלוקתו גם דין מעשה קנין, ולזה הרי לא שייך כלל ענין גורל, וממילא דאינה מתקיימת המעשה חלוקה.

וע"ז הוא דמשני הגמ' בהיה הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ר"ל וחסוב זאת כמו שנתבברו בחלקם, ואינו חסר עוד לכל אחד קנין וזכיה בחלקו, והכל תלוי רק במעשה חלוקה, ושוב ילפינו מתחלתה של א"י דגורל מהני לעשות מעשה חלוקה, וכמש"כ דגם בתחלתה של א"י חלות דין מעשה חלוקה היה ע"י הגורל לבדו, ומינשבת היטב הסוגיא גם לפי דעת הראשונים דלא גרסי אלא, וכש"נ.

והנה צ"ע בעיקר הו דינא דמעשה חלוקה, אם שייך זאת לפ"מ דקי"ל אין ברייה, די"ל דדוקא אם יש ברייה, וכל אחד נוטל חלקו, אז דין חלוקה בזה, ושייך גבה גורל שיעשה את המעשה חלוקה, משא"כ לפ"מ דקי"ל אין ברייה, וכל אחד נוטל חלק בתורת לקיחה, א"כ עיקר המעשה הוא הלקיחה והזכיה בחלק כל אחד מה שהוא נוטל, וממילא הן מחולקין זה מזה, ואין פאן מקום כלל לדין גורל, שהוא רק על מעשה חלוקה, או דנימא

דגם אם אין ברירה ולקוחות הם, מ"מ דין חלוקת ירושה לא פקע מינה, וע"כ שייך בזה גם דין מעשה חלוקה.

ועיין ברמב"ם בפ"א מה' שמיטה ויובל שכתב ז"ל האחין שחלקו פלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל ולא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה עכ"ל, הרי דעצם החלוקה קיימת ואין היובל מבטלה, ואם נימא דכולהו רק בתורת לקיחה נטלו חלקיהן, אבל חלוקת ירושה אין פאן כלל, א"כ פשהיובל מבטל המעשה לקיחה ממילא בטלה החלוקה כולה, אלא ודאי דיש פאן גם דין חלוקת ירושה, שנה לא מתבטל ביובל, ומשום הכי אינה מתבטלת חלוקתן מכמות שהיתה.

ובזה מנושב הא דאפסיקא הלכתא בב"ב דף ק"ז דהאחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן דבטלה מחלוקת, והוא משום דיורשין הו וכמבואר בפונגיא שם, וכבר הקשו התוס' דלפי"מ דקי"ל אין ברירה הא הויין לקוחות, אכן אם נימא דיש בחלוקת אחין גם דין מעשה חלוקה של ירושה, ומשום דכל אחד בחלקו תרתי בי' יורש ולוקח, א"כ משו"ה בטלה מחלוקת משום דין חלוקת ירושה שבה.

ונראה דנה תלוי בשתי הגירסות הקא, דהנה בעירובין דף ל"ז מבואר דר' יוסי ס"ל אין ברירה, והקא ג"כ אליבא דר' יוסי קיימינן, ולפ"ז לפ"מ דלא גרסינן אלא, והילפותא מחלוקת א"י קיימא גם לפי המסקנא, א"כ הרי הדבר מבואר להדיא דדין מעשה חלוקה שייך בכל גונוי אף אם לקוחות הם, כינו דגורל מהני לר' יוסי מדינא, ואף דס"ל אין ברירה, והנה דגרסי אלא אר"א והילפותא מחלוקת א"י איפרקא, י"ל דהוא משום דס"ל דכינן דאין ברירה ולקוחות הו לא שייך כלל דין מעשה חלוקה, ועל פו אין גורל מועיל בזה.

ולפ"ז נסתרו דברינו שכתבנו בדעת הראב"ד, דס"ל דלדין דקי"ל אין ברירה לא מהני גורל, דהא ר' יוסי בעצמו דסובר דקנו פלם בגורל הא ס"ל ג"כ אין ברירה, וא"כ הרי להדיא דגורל מהני גם לדין דקי"ל אין ברירה.

ועל פו נראה, דהשגת הראב"ד היא עמש"כ הרמב"ם בלשונו בהנאה שנעשית להם ששמעו זמ"ז לדבר שהספימו עליו וכו', ע"ז הוא שהשיג הראב"ד, דגורל לא מקרי דבר שהספימו עליו לבד, כי אם דבר המועיל מדינא, וכמש"נ דעל מעשה החלוקה הרי ילפינו מתחלת א"י דגורל מהני מדינא, וזו היא פוננת ההשגה, אבל אה"נ דבעיקר הדין גם הראב"ד ס"ל דגורל מהני.

וילדעת הרמב"ם צ"ל, או דס"ל ג"כ הכי דגורל מהני מדינא, והא דנקט בלשונו לדבר שהספימו עליו, הוא משום דהקנין דגמרי ומקנו להדדי נעשה עי"ז שהספימו לעשות החלוקה בגורל, או דהרמב"ם סובר פהגירסא דגרסינן אלא אמר ר"א, ולפ"ז לפי המסקנא באמת גורל לא מהני מדינא, ואינו רק דבר שהספימו עליו.

והנה לפ"מ דגרסינן אלא אר"א, הרי יש לפרש בפשיטות, דהא דפריי הגמ' אי מה התם בקלפי ואורים ותומים, פירושו הוא דבלא קלפי ואו"ת לא מיחשב גורל כלל, ומשו"ה הוא דגרסי אלא, ולא קיימא הילפותא מחלוקת א"י במסקנא.

ומ"מ פתב בפ"ג מהל' רוצח הי"ב ו"ל הזורק צרור בפותל וחסור האבן לאחורי ונהרגה חייב מיתת ב"ד שפפחו היא באה עכ"ל, הרי להדיא דס"ל להרמב"ם דבנפשות בעינו דוקא שיהרג מפחו, ואם נהרג שלא בכחו אלא מחמתו פטור, וקשה דלחייב בכל גונו כאסו"מ, וכקושית התוס' שהבאנו.

וגם עיקר החילוק שפתבנו בין שיהא חשוב עשה המעשה לכח גברא ג"כ אינו מוכרע לדעת הרמב"ם, דנהי דהחילוק נכון בין עשה המעשה לכח גברא, אבל מ"מ י"ל לדעת הרמב"ם דהא מיהא דכל שלא נעשה המעשה מפחו לא מקרי עשה המעשה בידיים ופטור בנפשות, וצ"ע בזה.

ואשר ע"כ נראה בדעת הרמב"ם, דס"ל דהא דאשו משום חציו לאו דגזה"כ הוא באש לחייבו משום חציו, דאם נימא פו הרי הי צריף להיות הדין פו רק בממון דהתם איפא הך גזה"כ, משא"כ בנפשות דליכא קרא ע"ז פשיטא דלא הוי חציו, אלא הא דהוי חציו, היינו משום דבאמת הדבר פו דאשו הוי חציו ממש והולכת מפחו, ועל פו שפיר חייב גם בנפשות פינו דהויא פחו ממש, והא דאצטריף למילפה מקרא, הוא משום דכח אחר מעורב בה, והוי אמרינו דפטור, ובזה הוא דגלי לן קרא דגם היכא דכח אחר מעורב בו ג"כ חייב והוי לי פחו ממש, וזהו הגזה"כ דאשו משום חציו, אשר לפי"ז י"ל גם בנפשות הך דינא דחייב משום חציו, פינו דהוי כעין גילוי מילתא דגם בכח אחר מעורב בו ג"כ הוי פחו, משא"כ בכח שני ובאסו"מ שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוי, דפסק פחו ואין שם פחו כלל, אז אין בהם חיובא דחציו, ורק משום ממונו לבד הוא דחייב עליהו, דאין חציו אלא בבא מפחו וכמש"כ, ובנפשות פשיטא דמיפטור עליהו פינו דגם בממונות לא הויין חציו, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דכל היכא דפסק פחו מיפטור בנפשות, וממילא דפשוט בנפלה ספין מידו ושחטה דפסול, פינו דלא חשיבא חציו ואין פאן פח גברא כלל, וכמש"נ ונראה דהסוגיא דסנהדרין מברעת פו פמו שפיארנו, דדוחק לומר דכל הסוגיא אתיא כמ"ד אשו משום ממונו, ולפי"מ דקי"ל אשו משום חציו היא דלא פהלקתא, אלא נדאי כמש"כ, דאין חציו אלא בבא מפחו, ובפסק פחו שוב לא הוי חציו.

ולפי המבואר הא נמצא, דהא דאמרינו בגמ' דאבנו ספינו ומשאו הויין תולדה דאש, קאי על הך דינא דאש דכלו לו חציו דחייב משום ממונו, וכמבואר בב"ק דף כ"ג שם, ומזה שפיר ילפינו גם אבנו ספינו ומשאו דחייב עליהם משום ממונו, אבל לא לענין שיהיו חציו, דחציו לא הויין פינו דפסק פחו.

ולפי"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם שהבאנו דהיכא דהרוח מסייעתו פטור, וכבר הבאנו קושית המ"מ מהא דליבה ולבתה הרוח שהוא חייב משום דחשוב גורם, ולפי"ז הרי ניחא, דלפי"מ שפיארנו בדעת הרמב"ם דאסו"מ שהניחן בראש גגו הוי חייבן משום ממונו, א"כ הא נמצא דחייבו הוא על מה שעשה הדבר המזיק, וכמו שאר פל המזיקין פגון שור ובור דחייבו הוא על מה שעשית המזיק, משא"כ היכא דהוי חציו, א"כ הא הוי חייבו על עצם הנזק שעשה הוא, דהא הוי אדם המזיק גם בשעת הנזק, וא"כ הרי ניחא דברי הרמב"ם, דברי הרמב"ם פתב דלהכי חייב בלבה ולבתה הרוח משום שהוא גורם, הרי דס"ל להרמב"ם דחייבו הוא משום גרמא, ונראה דזה לא שייף רק היכא דחייבו הוא על

עשׂיית הנזק, דאָמרינו דכינן דהוא גרם הנזק ע"כ חייב, משא"כ בעשׂיית המזיק, בזה לא מצינו דין גרמא, שיתחייב אם עשה את המזיק ע"י גרמא.

ולפ"ז הרי שפיר חלוק דין ליבה ולבטה הרוח, דהויא חציו וחשיב אדם המזיק בעשׂיית הנזק, ע"כ שפיר מתחייב עלי' משום גרמא, משא"כ ברקתא, דהויא דומיא דאבנו ספינו ומשאז דחייבו משום ממונו ולא משום חציו, וא"כ הוי פל עיקר חייבו רק על עשׂיית המזיק, ולא על עשׂיית הנזק בעצמו, ובזה לא מצינו דין גרמא, וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דבסייעתו הרוח דלא הוי רק גרמא פטור, וכש"נ.

הלכות עבדים פ"ז הל"ה הכותב לשפחתו מענבת הרי את חורין וולדו עבד דבריו קיימין, הרי את שפחה וולדו בן חורין לא אמר ולא פלום שזה פמי שמשחרר חצי עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א קשיא רישא אסיפא סיפא קאמר דענבר ירו אמו הוא א"כ רישא אמאי דבריו קיימין, אלא רישא דבריו קיימין דענבר לאו ירו אמו הוא, וסיפא לא אמר פלום או משום דאינו בא לעולם או משום דאין העבד מקבל גט לחברו מיד רבו שלו עכ"ל, והנה ביאור ההשגה יש לפרשו בשני פירושים, או דהשגתו היא פיון דענבר ירו אמו א"כ גם ברישא דהרי את ב"ח וולדו עבד ג"כ יחשב משחרר חצי ולא יחול שיקרורו פלל, או דההשגה היא דכינן דענבר ירו אמו א"כ בהרי את ב"ח וולדו עבד צריף להיות גם הנולד משוחרר ממילא, וכדאימת בתמורה דף כ"ה דאם ענבר ירו אמו שיקרו אינו משוחרר, וזהו שהשיג על הרמב"ם שפסק דדבריו קיימין והנולד עבד והא מאחר שפוסק דענבר ירו אמו הרי צריף להיות גם הנולד משוחרר, ועיין בלח"מ שם.

והנה הא דחשוב משחרר חצי הרי לא הנזכר בגמ' רק לגבי הענבר ולא לגבי האם, וא"כ הרי י"ל דחלוק בזה דין האם מדין הענבר, דענבר במעי אמו פיון דאפתי לא נגמר חיותו וחייתו תלוי בתר אמו ולא הוי איש בפ"ע, משו"ה הוא דהוי משחרר חצי, או משום דחשוב חצי איש, או משום דלא הוי פרישות, וגם דגם בדין חלות דין עבדות שבו הוא ג"כ אגב אמו ולהכי הוא דחשוב חצי עבד, משא"כ האם, אע"ג דענבר ירו אמו הוא, אבל מ"מ האם אינה צריכה להעובר פלל, ויש עלי' דין עבדות גם בלא הענבר, על פן הוי בכלל משחרר פולה, גם אם נימא דענבר ירו אמו הוא.

ונראה דגם יסוד הך דינא דענבר ירו אמו שבכ"מ, אינו רק לענין הענבר, דאינו חשוב בלא אמו, ורק ירו אמו הוא דהוי, משא"כ לענין האם, לא שיקו פלל לגבי דידה זה דענבר ירו אמו הוא, וא"כ ודאי דשיחרור האם חשיב משחרר פולה.

ונראה דכן הוא מבואר להדיא בסוגיא דתמורה דף כ"ה דאפלגי שם ריה"ג ורפנן בהרי את ב"ח וולדו עבד דס"ל לריה"ג דגם הנולד משוחרר ממילא, ומבואר שם בגמ' תרי לישני, או משום דענבר ירו אמו, או מגזיה"כ דהאשה וילדיה תהיה לאדוניה דבזמן שאין אמו שפחה אין הנולד עבד, וקשה דכינן דענבר ירו אמו א"כ הא הוי שיקרור האם שיקרור חצי דלא מהני, וא"כ הא נמצא דגם האם עצמה אינה משוחררת, וממילא הרי לא שיקו פאן לא טעמא דענבר ירו אמו ולא טעמא דהאשה וילדיה, ואיך ס"ל לריה"ג דולדה פמוה ושניהם משוחררים, אלא ודאי דשיחרור האם לעולם חשוב שיקרור פולו, ומועיל גם בלא שיקרור הענבר, אף אם ענבר ירו אמו, וזהו להדיא פפסק הרמב"ם דחלוק דין האם מדין הענבר.

ועל פן נראה דבאמת גם דעת הראב"ד פדעת הרמב"ם דשיחרור האם לא חשיב שיחרור חצי אף אם עובר ירף אמו הוא, וכוננת השגתו היא שישוחרר גם הנולד אם עובר ירף אמו, וכמבואר בהסוגיא דתמורה שהבאנו.

וליישב דעת הרמב"ם נראה, דבאמת הרי ריה"ג קאמר טעמא משום דדרשינן האשה וילדיה תהי' לאדוני' דבזמן שאין האשה לאדוני' אין ילדיה לאדוני', והגמ' מוסיף טעמא משום דעובר ירף אמו הוא, ובע"כ צ"ל דתרונייהו צריכון, ומשום דבאמת הרי שניר העובר בשיחרורה, ועל פן אף אם עובר ירף אמו הוא, מ"מ הואיל והוא עבד בפ"ע, וכל דין עבדות שלו עתה חד מילתא הוא עם דין עבדות שיהי' בו לאחר שינולד, דהני דין עבדות בפ"ע, א"כ אע"ג דעובר ירף אמו מ"מ אם שנירו צריף להיות משנייר, אם לא מגזה"כ דהאשה וילדיה תהי' לאדוני', דהני חידוש דין דקשהאם ב"ח פקע דין עבדות גם מהעובר, והעובר נגרר אחר האם להשתחרר על ידה, ומשו"ה הוא דאמרינן דהתנאותו ושנירו בטל ואינו יכול לשייר.

והא דתלי לה בגמ' בטעמא דעובר ירף אמו, הוא לפ"מ דאיתא ביבמות דף ע"ח דנכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה, ומפרש שם טעמא משום דאם עובר ירף אמו א"צ מעשה גירות וטבילה כלל בהעובר, ואם עובר לאו ירף אמו, והנולד צריף גירות בפ"ע, אמרינן דנעשה הטבילה והגירות גם בהנולד משום דהיינו רבית', וא"כ גם הקא גבי שיחרור דכונתה, אם עובר לאו ירף אמו צריף מעשה שיחרור גם בגוף העובר, ואם ירף אמו הוא א"צ מעשה שיחרור בגופי' ורק דאגני לי' שיחרורא דאמיל', ועל פן זהו דתלי לה הגמ', דאם עובר ירף אמו, דא"צ מעשה שיחרור בפ"ע, ורק דאמינן עלי' מפת התנאותו, מדין שיור, וע"כ מהניא הגזה"כ דהאשה וילדי' דלא מהניא התנאותו ושנירו, ונולדה כמות משוחרר, משא"כ אם עובר לאו ירף אמו, וצריף מעשה שיחרור בגופי' בפ"נ, א"כ פיון דשיירו וחסר המעשה שיחרור בגופי', א"כ שוב לא שייף כלל למידרש הך דהאשה וילדי' תהי' לאדוני', פיון דלא מתורת שיורא אמינן עלי', כי אם דהני מחוסר שיחרור מעיקרא, ונדאי דדבריו קיימין והנולד עבד.

וכי מסקינן דכו"ע שנירו משנייר ושאיני הקא דאמר קרא האשה וילדיה תהי' לאדוני', היינו משום דר"ל לפי המסקנא דהגזה"כ הניא דאפילו אם עובר לאו ירף אמו ג"כ א"צ מעשה שיחרור בפ"ע, ורק דמשוחרר ממילא מהך גזה"כ דהאשה וילדי'.

ועכ"פ הא מיהא דאפילו אם עובר ירף אמו מ"מ הא דלא מהני שיורא הוא רק מגזה"כ דהאשה וילדי', ולפ"ז הרי מיושב היטב הא דפסק הרמב"ם דדבריו קיימין, אע"ג דעובר ירף אמו, פיון דלפי מסקנת הסוגיא רבנו לא דרשי הך דהאשה וילדי', וכמבואר פן גם בקידושין דף ס"ט, וממילא דדבריו ושנירו קיימין גם אם עובר ירף אמו, וכש"נ.

והנה בתמורה דף כ"ה שם מיתיבי האומר לשפחתו הרי את שפחה ונולדה ב"ח אם היתה עוברת זכתה לו, אא"כ אם שיירו אינו משנייר עובר ירף אמו משו"ה זכתה לו והו"ל כמשחרר חצי עבדו וכו' אלא א"א שיירו משנייר עובר לאו ירף אמו הוא אמאי זכתה לו והא תניא נראין דברים שהעבד זוכה לקבל גט שיחרור של חברו מיד רבו שאינו שלו ולא מיד רבו שלו וכו', וקשה דבלא"ה תיפוק לן דהיאך יזכה העובר בהשטר שיחרור,

והיאף ישמחרר ע"י אחרים, פינון דאין זכי' לענובר ואין שליחות לענובר, וכדקי"ל דהמופה לענובר לא קנה.

ואשר יראה מוכרח מזה, דבאמת בין למ"ד ענובר ירף אמו ובין למ"ד ענובר לאו ירף אמו, מ"מ עיקר שיקרוורו של הענובר הוא רק אגב אמו, שמשחרר בהאם את הענובר, ועל פן אין זה בכלל מופה לענובר, פינון דהאם והעובר אחת הן יחידו בקבלת השטר שיקרוור.

וקא דפריף הגמ' להף מ"ד דענובר לאו ירף אמו מהא דאין עבד מקבל גט לחברו מיד רבו שלו, הרי דאם לאו ירף אמו הוא חשוב מקבל גט לחברו, נראה עפי"מ דאיתא בגיטין דף ע"ז רבא זד עבד קא קשיא לי' למ"ד בשטר ע"י עצמו זד עבד פיד רבו דמיא אלא גיטו וידו פאין פאחד וכו', הרי מבואר בזה דהא דהעבד מקבל גט לעצמו הוא רק מטעמא דגיטו וידו פאין פאחד, אבל בלא"ה הנה אמרינו דיד עבד פיד רבו ואינו יכול לקבל גט שיקרוור אף לעצמו מיד רבו שלו, ואשר זהו ג"כ יסוד הדין מה דאינו יכול לקבל גט שיקרוור של חברו מיד רבו שלו, משום דלא שייף בזה טעמא דגיטו וידו פאין פאחד.

ולפ"ז גם בעובר המשמחרר אגב האם ע"י קבלת שטר שיקרוור של האם הדין תלוי, דאם זד השפחה חשיבא גם זד של הענובר, א"כ ממילא דאמרינו גם לגבי הענובר הף דינא דגיטו וידו פאין פאחד, פינון דאית ביה דין זד גם לגבי הענובר בעצמו, אבל אם אמרינו דיד השפחה לא חשיבא זד פלל לגבי הענובר, ורק דבקבלת השפחה הוא דמשמחרר הענובר, א"כ ממילא דלא שייף בזה טעמא דגיטו וידו פאין פאחד, פינון דהשפחה גופה הרי לא נשמחררה, ולא מהני גם זה דשיקרוורו אגב אמו שיהא חשוב בכלל מקבל גט לעצמו דמהני, פינון דגם בעבד גופי' המשמחרר בקבלת עצמו ג"כ לא היתה מועלת קבלתו אם לא משום טעמא דגיטו וידו פאין פאחד, מה דליתא זאת גבי ענובר.

ועל פן זהו דתלי לה הגמ' לענין הף דינא דאין העבד מקבל גט לחברו מיד רבו שלו בדין ענובר ירף אמו, ולא מהניא לנה הא דמשמחרר אגב אמו, דכיון דבעינו שמהא זד השפחה זדו של ענובר, וזה תלוי רק בדין ענובר ירף אמו הוא, דאם הוא ירף אמו אז הניא זד האם זד גם לגבי הענובר, ואלא"ה לא, אבל מהא דאין זכי' לענובר לא פריף הגמ', דלזה מועיל הא דשיקרוורו אגב אמו דממילא זוכה בשטר שיקרוור אגב אמו, ושיקרוורו קנים אף אם ענובר לאו ירף אמו הוא וכש"נ.

והנה בתוס' בגיטין דף כ"ג שם הקשו דמאי מהניא הף דענובר ירף אמו, וקלא מ"מ הדין היא של האדון, פינון דלא שיקרוור רק את הענובר ולא שייף הקא טעמא דגיטו וידו פאין פאחד, ואפילו שיקרוור פולה חוץ מינה לא הו"ל לזכות פינון דהדין היא של האדון.

ואשר יראה לומר בזה, דעיקר דין קנין זד אינו במה שהיך קנוי' לו בגופה, ואף, במה שעפי"י דין חשיבא זדו, וא"כ לא איכפת לן פלל במה שהיך היא קנוי' להאדון, דמ"מ פינון דענובר ירף אמו הוא, ואית ביה דין זד גם לגבי הענובר, על פן שפיר משמחרר בקבלת השפחה, ושפיר שייף בזה דינא דגיטו וידו פאין פאחד לענין שיקרוורו של הענובר.

הרי להדיא מבואר בתוס' דגם אם ענובר ירף אמו לא הי' מועיל שיקרוור הענובר, אם לא כמש"כ לתרץ משום דידה הניא גם זד של הענובר, וא"כ הא מיהא דאם לאו ירף אמו

נדאי דלא מהניא זכירתה להעובר, אף אם דין שיקרוורו הוא ע"י האם, פנין דאין ידה חשוכה יד להעובר, והיא עצמה נשארת שפחה, א"כ ממילא דאינה מקבלת גט שיקרוור מיד רבה שלה, ונכלל זה בכלל הך דינא דאין עבד מקבל גט לחברו מיד רבו שלו, וכש"נ.

ולפ"ז הרי י"ל, דבאמת העובר בעצמו הוא מופקע מפל דין שיקרוור, ומשום דגמר דין עבדותו נגמר כשיולד, ובעודו עובר נגמר דין עבדותו בהדי אמו, ומשו"ה הוא דחנייל עלי' דין שיקרוור, וגם דהעובר בפ"ע אפתי לאו איש הוא, ולא חנייל בי' דין שיקרוור, וא"כ גם למ"ד עובר לאו ירף אמו ג"כ הוי שיקרוור העובר בכלל משחרר חצי עבדו, פנין דכל חלות דין שיקרוור שבו הוא רק בהדי אמו.

ולפ"ז יתפרשו דברי הרמב"ם בין אם עובר ירף אמו ובין אם עובר לאו ירף אמו, וכמש"כ דהך דינא דשיקרוור העובר מיחשב שיקרוור חצי הוא לכו"ע, גם אם עובר לאו ירף אמו, ושיקרוור האם מיחשב שיקרוור כולה גם אם עובר ירף אמו, וכד הבאנו מהסוגיא דתמורה, ואתיין היטב דברי הרמב"ם על כל האופנים, וכש"נ.

וי"ל דגם הרמב"ד ס"ל כמש"כ דשיקרוור העובר הוא רק אגב אמו, אלא דס"ל דאע"ג דעובר בפ"ע לאו בר שיקרוור הוא כלל, וכל שיקרוורו הוא רק אגב אמו, מ"מ לענין הדין דחצי עבד כל דהוויין גופין מחולקין לא חניילא בי' שם חצי, ועל פנ ממילא דאם עובר לאו ירף אמו לא חשיב חצי.

וכן בדין השני דהרי את ב"ח וילדו עבד, ס"ל להראב"ד דאם אף הוי דינא דעובר ירף אמו, בע"כ דרשינן להקרא דהאשה וילד' וכו' דבזמן שאין האשה לאדוני' אין ילדיה לאדוני', והא דחכמים לא דרשי הך דהאשה וילד' הוא רק משום דס"ל דעובר לאו ירף אמו הוא, אכל אם אף עובר ירף אמו אז אין מקום לומר דלא נדרוש הך דהאשה וילד' וכו', ונהו שכתב דדינו של הרמב"ם דדבריו קיימין הוא רק אם עובר לאו ירף אמו, אכל בעיקר הדבר גם הרמב"ד ס"ל פהרמב"ם דהא דגם הולד בן חורין אם עובר ירף אמו הוא רק משום הקרא דהאשה וילד', וכש"נ.

הלכות שכירות פ"א הל"ד עבר השומר ומסר לשומר השני אם יש עדים ששמרה השומר השני פדורו השומרין ונאנס פטור השומר הראשון וכו' ואם אין שם עדים חייב השומר הראשון לשלם לבועלים וכו' שהרי יש לבעל החפץ לומר לו אתה נאמן אצלי להשבע וזה אינו נאמן לפיכך אם הנה דרו הבועלים להפקיד תמיד דבר זה אצל השומר השני ה"ז השומר הראשון פטור מלשלם וכו' והוא שלא ימעט שמירתו, כיצד ימעט שמירתו כגון שהנה מפקד אצלו בשקר והפקידו אצל אותו השני בחנם וכו' הואיל ומיעט שמירתו פושע הוא ומשלם וכו' ואם הביא השומר השני הרא' שיפטר בה שומר ראשון פדין שמירתו ה"ז פטור עכ"ל, עיין במל"מ שהקשה דמאחר שאם הביא עדים שפאנסה פטור א"כ תהני גם שבועתו של השני לפוטרו, פנין דכל יומא גבי' הוו מפקדי ומיהימן הוא בשבועתו, א"כ הרי השבועה פועלים דידעין מיהא שפאנסה, דפטור גם הראשון, עיי"ש בדברי המל"מ והנראה לומר בזה, דהנה עיקר הדין ששנוי כאן הוא, דביסוד הדין דחייב שבועה של שמירה זו מועלת בה שבועת השומר השני להפטר על ידה, ומייקיימא בזה דין שבועת השומרין, ושבועת השני באמת שקולה היא בדינה פשבועת הראשון דשניהם נפטרין, אם לא מטעמא דהבועלים יכולין לומר האף לא מהימן לי בשבועה, והיכא

דהבועלים כל יומא גבי השני הווי מפקדי, דאז לא מצו אמרי דהאיף לא מהימן להו בשבועה, שפיר מהניא גם שבועת השני, פיון דבאמת לא שניא היא משבועת השומר הראשון.

והנה הרי זה פשוט, דנהו רק היכא שהשומר השני גם הוא מחוייב בשבועה זו כמו הראשון, ובדין הוא נשבע אותה, ובשבועה פי האי הוא דהוי דינא שגפטרין בה שניהם, פיון דמיקנימא בה שבועת השומרין, אבל היכא דהשומר השני פטור הוא משבועה, ולא מדינא הוא דנשבע אותה, אז נדאי דשבועה זו אינה מועלת להפטר בה, דשבועה שאינה מדינא נדאי דאינה מועלת להפטר על ידה מחובת שבועה, ואף דבכל שומר שומר לשומר הרי השומר השני דין שומר בי' לכל מילי, ורמי גם עלי' חיוב שבועה זו של שומרין שגאנסה, ועל פן הוי דינא דגם השומר הראשון מופטר בשבועה זו של השני, אם לא משום טעמא דהאיף לא מהימן לי בשבועה, אשר זה ליתא היכא דכל יומא גבי הווי מפקדי.

ולפ"ז בש"ש ששומר לש"ח, דש"ח הרי פטור בגניבה ואבידה, א"כ הא אין נכלל בדין שבועת השומרין שלו רק עד גניבה ואבידה, ואף בטוען טענת אונס, מ"מ אין זה הגורם פטורו, וממילא דלית בי' חיוב שבועה ע"ז, וא"כ הא נמצא, דלעולם בש"ח שגשבע שגאנסה, הך מקצת שבועתו שש"ח נאנסה שבועת עצמו היא, ולא מדינא הוא נשבע אותה, ואינה מועלת להפטר בה מדינא, וא"כ מאחר דהשומר הראשון הא הוי ש"ש וחיוב בשבועה שגאנסה, א"כ ממילא דלא יוכל להפטר ע"י שבועתו של השני, דחסר לו הך תוספת שבועה של נאנסה יתר על לא פשעתי בה, שאינו נפטר ע"ז בשבועתו של השני.

וע"כ זהו שפסק הרמב"ם דהשומר הראשון חייב ולא מהניא שבועת השני, ואע"ג דכל יומא גבי' הווי מפקדי, פיון דהכא הרי לא צריכין כלל לטעמא דהאיף לא מהימן לי בשבועה, פיון דמעיקר הדין של שבועת השומרין חסרה שבועת השני, ולא מהניא כלל, פיון דאינה חיובית, וכש"נ.

אלא דבדברי הרמב"ם הרי מבואר דטעמא דמילתא הוא משום דחשוב פושע בזה שמייעט שמיירת החפץ, ולפמ"ש"כ הא גם בלאו הך טעמא דפשע צריף להיות חייב, ובע"כ מוכח מדברי הרמב"ם דלא כמש"כ.

ועל פן נראה לומר עפ"י"מ דאיתא בב"ק דף ק"ח בעי רבינא חומש וכפילא בתרי גברי מאי, ה"ד פגון שומר שורו לשני בני אדם וטענו בו טענת גנב חד נשבע והודה וחד נשבע ובאו עדים מאי וכו', הרי מבואר בזה דכל שומר לשני שומרים אין אחד מהם נפטר בשבועת חבירו, דאלא"ה הא אין פאן טוען טענת גנב כלל בשבועת השני, פיון דכבר יצא ידי בעלים בשבועת חבירו, דאין בזה עוד משום טוען טענת גנב, וכמבואר בסוגיא שם, אלא נדאי דאין אחד נפטר בשבועת חבירו, ומשום דכיון דכל אחד בפ"ע חייב בשבועה על פן לא מהניא לגבי' שבועת חבירו, דלא מהניא שבועה רק לגבי עצמו ולא לגבי חבירי'.

ולפ"ז צ"ל, דהא דהכא בשומר שפסד לשומר היכא דכל יומא גבי' הוה מפקדי מיפטר הראשון בשבועתו של השני, ואע"ג דבעלמא אין שומר פוטר חבירו בשבועתו, היינו משום דהכא הא נכנס השומר השני תחתיו דראשון, ונמסרה לו עיקר חובת השבועה, ונהרי הוא השומר השני משלים כל דיני שומרין בחריקין' דשומר קמא, ועל פן שפיר יכול השומר השני לפטור בשבועתו את השומר הראשון היכא דכל יומא גבי' הוה מפקדי, כיון דהוא בחריקין' דשומר קמא להשלים כל דיני שומרין, ועל פן מהניא לגבין' שבועתו של השני ג"כ, ולא דמי למסר שורו לשני בני אדם, דהתם שניהם חייבים, ועל פן אין אחד פוטר את חבירו, משא"כ הכא, דהשומר השני הוא תחתיו דראשון, על פן שפיר מיפטר מחובת השומרין בשמירת ושבועת השני.

ונהו ג"כ יסוד הדין מה שיכולים הבועלים לומר את מהימנות לי בשבועה האיה לא מהימן לי בשבועה, דאין זה טעמא בדיני שבועה, כי אם בדיני שומרין הוא דהוי דינא הכי, דאינו יכול למסור חובתו בשבועתו להשומר השני ולהפטר על ידו, כיון דהאיה לא מהימן לי בשבועה, וכיון דלא נפטר מחובת השבועה ממילא דאין שבועת אחד מועילה לפטור לחבירו.

ואשר על פן זהו שחידש הרמב"ם, דכל זה הוא בלא גרע לשמירתו, אבל היכא דגרעין' לשמירתו הוי פשיעה, ולא מיפטר הראשון במסירתו לשומר השני מחובת שמירה וחובת שבועה שעליו, וממילא דאע"ג דהשומר השני ג"כ חשוב שומר, מ"מ הוי דינן כשני שומרין דאין שבועת האחד מועילה לפטור חבירו משבועתו, ועל פן זהו שכתב הרמב"ם דהיכא דגרועין' לשמירתו הואיל ופושע הוא על פן שוב לא מהניא שבועתו של השני לפוטרו, והראשון חייב בכל גוונין אף היכא דכל יומא גבי' הוה מפקדי, וכש"נ.

פ"ג הל"ב המעביר חבית ממקום למקום בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם שאין זה אונס גדול ונהרי השבירה כגנבה ואבידה שהוא חייב בהן וכו' עכ"ל, ובטור סי' ש"ד פסק ז"ל המעביר חבית ממקום למקום ונתקל בדרך ישרה ונשבר החבית הוי פשיעה וחייב אפילו אם הוא שומר חנם וכו' ואם נתקל במקום מדרון לא הוי פושע ודומה לגנבה ואבדה וכו' עכ"ל.

והנה הרמב"ם לא חילק בין מקום מדרון לדרך ישרה, וכתב בסתמא דחשוב כגנבה ואבידה, וא"כ הרי ש"ח פטור כדין גנבה ואבידה, והטור חילק בין מקום מדרון לדרך ישרה, דבדרך ישרה הוי פשיעה וחייב.

ופלוגמתם היא מהא דאיתא בב"מ דף פ"ב פלוגמא דר"י ור"א, דר"י סובר דנתקל לאו פושע הוא וש"ח פטור, ור"א סובר דחלוק בש"ח בין מקום מדרון לדרך ישרה, דבדרך ישרה חייב גם ש"ח, וע"כ הרמב"ם פסק כר"י דבכל גוונין פטור, והטור פסק כר"א דמחלק בין מקום מדרון לדרך ישרה.

אלא דצ"ע על הטור, דהרי איהו גופין' פסק בסי' תי"ב דנתקל לאו פושע, ולא חילק שם כלל בין מקום מדרון לדרך ישרה, ואיה פסק הכא דבדרך ישרה הוי פשיעה וחייב, וצ"ע. ונראה לומר ופשוט, דהא דפסק דבדרך ישרה חייב, לאו משום דהוי פושע גמור, אלא משום דאדם מועד לעולם אפילו באונס, ועל פן גם נתקל חייב, אף דלא הוי פושע.

וא"כ לא שייך זאת אלא באדם המזיק, משא"כ בבור וישאר נזקין, דגבייהו ליתא להך דינא דשוגג ואונס, שפיר אמרינן דכינן דנתקל לאו פושע הוא פטור. ואע"ג דאייירינן הך לענין עשיית המזיק מה שעשה האדם, מ"מ גם ע"ז ליתא להך דינא דאדם מועד לעולם, וכמבואר בב"ק דף ס' דהיכא דנתלבתה על ידו ברוח שאינה מצוין פטור על האש, והרי להדיא מבואר לעיל בדף כ"ז דאדם מועד לעולם ותייב אפילו בנפל ברוח שאינה מצויה, הרי להדיא דגם על עשיית המזיק שעושה האדם ג"כ ליתא להך דינא דאדם מועד לעולם, ועל כן שפיר פטור בנתקל משום בור, משום הך טעמא דנתקל לאו פושע הוא.

אלא דקשה מהא דאיתא בפור סי' תי"ג בשני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון דאם לא הנה להראשון פנאי לעמוד או להזהיר פטור משום דנתקל לאו פושע, ולא מחלק בין מקום מדרון לדרה, דבדרה ישרה יתא חייב, כדמחלק הך במעביר חבית, וצ"ע.

אכן עיין שם בפור שהביא מחלוקת הראשונים, היכא דהנה לו פנאי לעמוד ולהזהיר, דאז הרי הראשון חייב, אם חיובו הוא משום אדם המזיק או משום בור, וא"כ לפי דעת הראשונים דחיובו משום בור ניקחא מה דלא חילק הטור אליבייהו בין מקום מדרון לדרה ישרה, וכמו שפכתבנו לעיל דלענין חיוב בור דליכא בי' הך דינא דאדם מועד לעולם גם הטור מודה דפטור, אכן לפ"ד הראשונים שהביא הטור דחיובו משום אדם המזיק, א"כ הרי צ"ע מה דלא חילק הטור אליבייהו בין מקום מדרון לדרה ישרה, דבדרה ישרה הנה לו להתחייב משום הך דינא דאדם מועד לעולם, וגם דהרי הא דס"ל להנה ראשונים דחיובו משום בור, הא הוי משום דס"ל נתקל לאו פושע הוא, ואין לחייבו על עצם הנפילה משום אדם המזיק, ועל חיובו משום שהנה לו לעמוד בזה הוא דס"ל דחיובו משום בור, אבל הא מיהא דאם נוכל לחייבו על עצם הנפילה בזה לכו"ע יתחייב משום אדם המזיק, וא"כ הרי עוד יותר קשה לפ"ז דליתחייב בדרה ישרה על עצם הנפילה גופה משום אדם המזיק, ומדינא דאדם מועד לעולם, וגם דליתחייב גם בלא הי' לו פנאי לעמוד או להזהיר על עצם הנפילה גופה, וצ"ע.

והנראה לומר, לפ"מ דאיתא בב"ק דף מ"ח דשניהם ברשות אם הן זכו זב"ז פטורין, ואם הזיקו זא"ז חייבין, ולא מיחייבי בהן אלא בשעוהו שלא ברשות. והנה בהך דינא דברשות ושללא ברשות הרי לא מצוינו כלל דאחרי דאדם מועד לעולם לכן גם באונס יחשב שלא ברשות, ופשוט דדוקא היכא דהנזק מונמן ברוח מצויה אז מקרי שלא ברשות, משא"כ היכא דברוח מצויה אין הנזק מונמן הוי ברשות.

ולפ"ז הרי ניקחא שפיר מה דראשון פטור בנזקי שני משום דנתקל לאו פושע הוא, ולא איכפת לן מה דהוי אדם המזיק, דחייב על אונס, דבאמת הרי הוי התם הן זכו זב"ז, דהרי השני הנוק בהראשון, ולא נוכל לחייבו אלא משום דהראשון הנה שלא ברשות, וכיון דלענין שיהנה ברשות בעינן רק שלא יהא פושע, וא"כ פיון דנתקל לאו פושע הוא, א"כ הו"ל ברשות דפטור, משא"כ במעביר חבית ממקום למקום, דהתם הוי הזיקו זא"ז, ובאדם המזיק הרי קי"ל דגם באונס חייב, ועל כן שפיר כתב הטור דבדרה ישרה חייב, דאף דנתקל לאו פושע, מ"מ הרי הוא אדם המזיק, וכמש"כ.

והנה הרמב"ם בפ"ו מהל' חובל ומזיק הל"ג פסק דשניהם ברשות פטורים גם בהזיקו זא"ז, ונהרי פיון דהעביר הקבית ברשות הבועלים, א"כ הא הוי פשניהם ברשות דפטורין אם הזיקו זא"ז, ושוה ממש להך דשני קדרין דלכו"ע פטור שם בלא הנה לו פנאי לעמוד ולהזהיר, גם בדרה ישרה, וכדהבאנו מדברי הטור, וממילא דה"ה הכא גבי מעביר קבית ממקום למקום גם פן פטור בכל גונו, פיון דאליב' ליכא החילוק בין הוהזיקו זב"ז להזיקו זא"ז, ונהו שפסק דבכל גונו פטור, משום דלטעמי' אזיל, וכש"נ.

הלכות מלנה ולנה פ"ה הל"ג ישראל שלנה מעות מן הנכרי ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה להך כדדה שאמה מעלה לנכרי ה"ז רבית קצוצה אפילו העמידו אצל הנכרי עד שיטול הנכרי מעותיו ויחזור ויתנם בידי ישראל האחר, נכרי שלנה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה להך כדדה שאמה מעלה לישראל ה"ז מותר ואם העמידו אצל ישראל אע"פ שנתן הנכרי המעות ביזו הואיל ומדעת ישראל נתן ה"ז רבית קצוצה עכ"ל, ובמ"מ שם ז"ל ומ"מ מ"ש שהוא רבית קצוצה אע"פ שלא נטל הישראל ונתן בידי חלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואמרו דדוקא לכתחלה הוא דאסור וכו' דלא עדיף מאבק רבית שהרי מד"ת אין שליחות לנכרי כלל עכ"ל, וביאור דבריו, דהנה בב"מ דף ע"א ת"ר מלנה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל כיצד ישראל שלנה מעות מן הנכרי ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי וכו' אסור ואם העמידו אצל נכרי מותר וכן נכרי שלנה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי וכו' מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא פיון דאין שליחות לנכרי איהו גיהו דקא שקיל מיני' רביתא אר"ה בר מנוח משמי' דר"א ברי' דר"א הב"ע פגון דאמר לו הניחם ע"ג קרקע והפטר א"ה מאי למימרא אלא אר"פ פגון שנטל ונתן בידי וכו' מהו דתימא נכרי גופי' פי עביד אדעתא דישאל קא גמיר ויהיב קמ"ל, ע"כ הסוגיא, ונהו שפסק הרמב"ם ברישא במלנה נכרי ולנה ישראל דרק בנטל הנכרי ונתן בידי הוא דמותר אבל בלא"ה אסור אף בהעמידו אצל הנכרי ומשום דאין שליחות לנכרי וכהסוגיא, אלא דבהסוגיא הרי מבואר דהא דבסיפא אסור פי העמידו אצל ישראל הוא זה משום דלחומרא, ופירש"י שם דהוא זה חומרא בעלמא מדרבנן, דמד"ת אין שליחות לנכרי, והוי בכלל הלואת נכרי כל זמן שלא נטל הישראל מיד ישראל, ורק מדרבנן הוא דאסור, וכ"ה מוכרח, דהרי מדאורייתא ליכא נפקותא בין לקולא בין לחומרא, ונהו שהקשה המ"מ על הרמב"ם שפסק דהויא רבית קצוצה, והא מאחר דאין שליחות לנכרי א"כ כל איסורו רק מדרבנן.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דבסיפא מטעמא אחרניא הוא דקאתי עלה, דכיון דנתן הנכרי מעותיו על דעת ישראל א"כ הוי הישראל ערב בהלואה זו של הנכרי פיון דעל פיו נתן, וממילא דחשיב מלנה של ישראל שני הלנה, ומקרי זה הלואת ישראל ג"כ, וכדאיתא בסוגיא שם וכיון דדיני' דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו גיהו דקא שקיל מיני' רביתא, הרי להדיא דבישראל שלנה מן הנכרי וישראל שני ערב להנכרי דינו מיתלא תלי, דאם אין הנכרי יכול לתבוע מן הערב תחלה הויא רק הלואת נכרי, ואם יכול לתבוע את ישראל השני הערב תחלה חשיבא גם הלואת ישראל, ומשום דהערב חשוב ג"כ

מלנה של ישראל הלנה, וגם מבואר בזו הסוגיא דע"ז מועיל הא דבדיניהם יכול לתפוע את הערב תחלה להחשב הלנאת ישראל, וא"כ ה"נ דכנותה, פינו דהמלנה נכרי יכול לתפוע בדיניהם את ישראל הערב תחלה ממילא דאית פאן הלנאת ישראל ורבית ישראל והיא רבית קצוצה.

וי"ל עוד, דהכא דנתן הנכרי מדעת ישראל והעמידו אצל ישראל ונתן מדעתו באמת דינו בקבלן, וא"כ גם בדיני ישראל יכול לתפוע את הישראל תחלה, וגם בלא דיניהם פינו דהישראל הוי ערב קבלן חשיב כמלנה לגבי ישראל הלנה, וזהו שפסק הרמב"ם דהיא רבית קצוצה, פינו דיש פאן הלנאת ישראל.

וכ"ה להדיא לשון הרמב"ם שפתב וז"ל הואיל ומדעת ישראל נתן ה"ז רבית קצוצה עכ"ל, והינו כמש"כ, דכיון דנתן מדעת ישראל ונעשה הישראל ערב קבלן להנכרי על מעותיו, ממילא דיש פאן הלנאת ישראל, והיא רבית קצוצה מדאורייתא.

והא דקאמר בגמ' בשלמא סיפא לחומרא, היינו משום דנהי דהישראל השני חשוב ערב קבלן בהלנאה זו, וזהו דמהני לאשוויי' מלנה לגבי ישראל הלנה, ויש פאן הלנאת ישראל, אבל מ"מ הא ודאי דלא פקע שם מלנה גם מהנכרי המלנה שהלנהו, וא"כ הא יש פאן דין הלנאת נכרי ודין הלנאת ישראל, פינו דשניהם תורת מלוים עליהם בהלנאה זו, וממילא דאזלינו לחומרא, פינו דיש פאן הלנאת ישראל ג"כ, אשר על פו זהו דקאמר הגמ' בשלמא סיפא לחומרא, ר"ל דכיון דהישראל ערב אם פו הרי יש פאן הלנאת ישראל ואזלינו לחומרא ואסור מדין רבית, ואה"נ דאסור מד"ת, וחומרא זו אינה חומרת הדין, כי אם דאזלינו לחומרא בשביל הלנאת ישראל שיש פאן גם פו, ושפיר פסק הרמב"ם דהיא רבית קצוצה מדאורייתא, וכו' ברישא בישראל שהלנה לישראל שני מדעת הנכרי ונעשה הנכרי ערב קבלן להישראל, גם פו יש פאן דין הלנאת נכרי ודין הלנאת ישראל, דין הלנאת נכרי ע"י דין ערב קבלן שלו, והלנאת ישראל מה שהלנה להישראל השני, וצריף להיות אסור מד"ת מחמת דין הלנאת ישראל שיש פאן, וכפסק הרמב"ם שפסק בשניהם דהיא רבית קצוצה מד"ת.

והא דתלי לה הסוגיא בדין שליחות לנכרי, נראה דהוא משום, דאם אף הי' הדין דיש שליחות לנכרי, והי' חל על ההלנאה דין שליחות וזכיל, אם פו הרי ממילא דלא הוי דין ערבות פלל, דכיון דחשוב שלוחו של הראשון, אם פו הרי הוי רק נתינתו של הראשון, וממילא דהנה פקע דין ערב מן הישראל ברישא, ולא הנה חשיבא פלל הלנאת ישראל, וכו' גם בסיפא לא הנה חל דין ערב על הנכרי, וזהו דקאמר הגמ' בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא פינו דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיני' רביתא, ר"ל פינו דאנו קי"ל דאין שליחות לנכרי אם פו הרי בסיפא חל דין ערב על הישראל, ושפיר מהני זה לאשוויי' גם להישראל הראשון מלנה לגבי ישראל השני, והינו לחומרא, דנהי דיש פאן הלנאת נכרי, אבל הרי יש פאן גם דין הלנאת ישראל, וכיון דיש פאן הלנאת ישראל גם פו הרי הוי רבית קצוצה ואסור מה"ת, אלא ברישא נהי דגם הנכרי הוי בכלל מלנה ע"י דין ערבות, פינו דהעמידו אצל נכרי, וחשיבא גם הלנאת נכרי, אבל להתיר הרבית והינו לקולא הרי צריכינו שינפקע דין מלנה מהישראל, וע"ז הרי לא מהני פלל דין ערבות של הנכרי, ואם פו גם ברישא הו"ל להיות אסור, פינו דיש פאן דין הלנאת נכרי

ודין הלואת ישראל, ממילא דחשיבא רבית של ישראל, ואם פן הרי צריף להיות אסור מה"ת, פיון דחשיבא רבית קצוצה.

והיינו כפסק הרמב"ם, דכיון דנתן על דעת ישראל הוי הישראל ערב, וממילא דחשוב הישראל מלנה לגבי הישראל השני ואסור מד"ת, וכמש"נ. והנה בנכרי שלנה מעות מן הישראל והעמידו אצל ישראל דסיפא, וכן גם בהעמידו אצל נכרי דרישא, הרי באמת מלבד דין מלנה שחל על הישראל בסיפא וכן על הנכרי ברישא ע"י דין ערבות, פיון דצוה לו לתת, נראה דבסיפא בהעמידו אצל ישראל חל על הישראל גם דין מלנה מדין עבד פנעני, והוא, דכיון דהנכרי נותן עבור ישראל ומדעתו, אע"פ שלא זכה הישראל במעותיו, מ"מ פיון דנותן להישראל השני שיתחייב להישראל הראשון, שפיר חל על הישראל דין מלנה מדין עבד פנעני, וכדאיתא בקידושין דף ו' הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת לפלוני מדין עבד פנעני, וה"נ אע"ג דלא זכה הישראל במעותיו עבורו, מ"מ פיון שנותן הנכרי להישראל שיתחייב להישראל הראשון, שפיר חל עלי' דין עבד פנעני לאשוויי' לישראל מלנה לגבי הישראל ובאמת שחלוקין הן ביסוד דיניהם, דיסוד דין ערבות הוא רק דין חיובא, והדין מלנה שלו הוא דין דממילא, דחגיל ע"י הך חיובא, דכל שנעשה ערב עבורו חשיב גם מלנה שלו, ואם פן נמצא דשם מלנה באמת לא פקע מהראשון, וההלואה נשאת בדינה דשייכה גם להראשון, וחגיל על שניהם תורת מלוים בהלואה זו, אבל דין עבד פנעני ביסוד דינו נאמר על עצם דין ההלואה ונתינתה, דההלואה שייכה רק להמלנה הראשון, ולית פאן על השני דין מלנה כלל, פיון דיסוד דין זה הוא בעצם דין נתינתה דנחשבת עבור המלנה הראשון, ואם פן ממילא דלא חל על הנכרי ברישא תורת מלנה כלל, והישראל חשוב לנה רק מהישראל הראשון שהמעות ניתנו עבורו ומדעתו.

ולפי"ז בסיפא גבי נכרי שלנה מעות מן הישראל והעמידו אצל ישראל, והנכרי נותן מדעת ישראל, הרי מלבד דין מלנה שחל על הישראל ע"י דין ערבות, פיון דעל פיו נתן, הלא חל עלי' גם דין מלנה מדין עבד פנעני, ושפיר צריף להיות אסור, וכפסק הרמב"ם, פיון דהויא הלואת ישראל, דהישראל השני חשוב לנה לגבי הישראל הראשון, אבל ברישא גבי ישראל שלנה מן הנכרי והעמידו אצל נכרי, והישראל נותן מדעת הנכרי ובשבילו, ואם פן הרי באמת חשיבא רק הלואת נכרי, פיון דחל עלי' דין עבד פנעני, ואם פן ממילא דההלואה בעצם נתינתה שייכה רק להנכרי, והויא הלואת נכרי ורבית נכרי, דהישראל חשיב לנה רק מהנכרי, וצ"ע על הרמב"ם שפסק דאסור.

אכן נראה, דכיון דיסוד דין עבד פנעני הלא נאמר בעצם נתינת המעות, דנתינתו של זה נחשבת עבור חבירו, אם פן גבי נכרי דאימעט מדין שליחות וזכ'י, ממילא דלית' גם בדין עבד פנעני, דנהי דדין עבד פנעני אינו דין שליחות וזכ'י גמורה, והוא גזה"כ ודין כפ"ע, מ"מ נראה דכיון דעיקר דינו שתהא נתינת חבירו חשובה נתינת עבורו הוא מחלות דיני שליחות וזכ'י, וכל שהוא לאו בר שליחות וזכ'י לאו בר דין עבד פנעני הוא, וגבי נכרי דאימעט מדין שליחות וזכ'י מקרא דאתם, שפיר לית' בדין עבד פנעני.

ולפי"ז בהעמידו אצל נכרי, לא נעשה רק דין ערבות לחוד, פיון דעל פיו נתן, ושפיר חשיב גם הישראל מלנה וחשיבא הלואת ישראל ושפיר אסור, וכפסק הרמב"ם. ובאמת

דְּנִרְאָה דְּזָהוּ בְּיָאוּר הַסּוּגְיָא, דְּפָרִיף שָׁם הַגַּמ' בְּשִׁלְמָא סִיפָא לְחַוְרָא אֱלָא רִישָׁא פִּינּוּ דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי אִיהוּ נִיהוּ דְּקָא שְׁקִיל מִינּוּ רַבִּיתָא, אֲשֶׁר הַמְּבֹאֵר מְזַה דְּבָהָא דְּהַעֲמִידוּ אֲצֵל הַנִּכְרִי אִיכְלָל בְּזָה מַעֲשֵׂה שְׁלִיחוֹת, ר"ל דְּעֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ לְתַת הַמַּעֲוֹת עֲבוּרוֹ, וְזָה צ"ע.

אֲכֹן לְפִי הַמְּבֹאֵר הַדְּבָר פְּשוּט דְּכִינּוּ דְּהַעֲמִידוּ אֲצֵל הַנִּכְרִי וְנָתַן עַל פִּיו, הָרִי יֵשׁ פָּאן דִּין עֶבֶד פְּנֻעֵי, וְכִמוּ שְׁאֲמַר הִילָךְ מְנָה וְהַתְּחִיב לְפִלוֹנִי, וְדִין עֶבֶד פְּנֻעֵי הָרִי מוֹעִיל שְׁפִיר שְׁיָהָא חָשׁוּב רַק אִיהוּ הַמְּלִנְהָ לְחוּד, וְרַק דְּכִינּוּ דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי אִם פֶּן הָרִי לִית גְּבִי גַם דִּין עֶבֶד פְּנֻעֵי.

וּלְפִי"ז זָהוּ דְּפָרִיף הַגַּמ' אֱלָא רִישָׁא פִּינּוּ דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי, אִם פֶּן מְמִילָא דְּלִית גְּבִי דִּין עֶבֶד פְּנֻעֵי גַם פֶּן, וְשְׁפִיר הָיִי הַיְשָׁרְאֵל שְׁהַלְנָהוּ מְלִנְהָ, וְהוּ"ל לְהִיּוֹת אֲסוּר פִּינּוּ דְּהִנְיָא הַלְוֹאֵת יִשְׂרָאֵל, וְכַפְסָק הַרְמַב"ם.

פ"ו ה"ז הוּרֵי רַבּוּתִי שְׁהַמְּלִנְהָ אֶת חֲבִירוֹ וּמִשְׁפָּן לֹא שְׂדָהוּ ע"מ שְׁיֵאכֹל פִּירוֹתֵי כָּל יְמֵי הַמְּשֻׁכְּנָה אַע"פ שְׁאִינוּ מְנַפְּהָ לֹא פְלוּם ה"ז אֲבָק רִיבִית וְאִינְהָ יוֹצֵאָה בְּדִינֵינִים שְׁאִין הַמְּשֻׁכְּנָן אֶת הַשְּׂדָה דוּמָה לְמִשְׁפָּן בֵּית שְׁהָרִי אִין בְּשְׂדָה פִּירוֹת מְצוּיִין בְּעַת הַהַלְוֹאָה וְכו' וְאֲפֹשֶׁר שְׁיִפְסִיד בְּזַרְיַעְתָּהּ וְעַבּוּדְתָּהּ וּלְפִיכָף הִיא אֲבָק רִיבִית, וְכֹן אִין הַמְּשֻׁכְּנָה דוּמָה לְמִי שְׁמֵכֵר בְּאַסְמַכְתָּא שְׁהַמּוֹכֵר בְּאַסְמַכְתָּא לֹא גָמַר וְהִקְנָהוּ וְהַמְּשֻׁכְּנָן גָּמַר וְהִקְנָהוּ גוּף זָה לְפִירוֹתֵי וְכו' עכ"ל, וְבַהֲל"ח שָׁם ז"ל הוּרֵי מְקַצֵּת גְּאוּנִים שְׁפָּל מְשֻׁכְּנָה שְׁאִין בָּהּ נְכוּי פְּלָל הָרִי הִיא רִיבִית קְצוּצָה, וְלֹא יִרְדוּ לְעוֹמֵק הַדְּבָר לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׂדָה לְחֶצֶר וּלְפִיכָף נִתְקַשׁוּ לְהֵם דְּבָרֵי חֲכָמֵי הַגְּמָרָא עכ"ל, וְבַהֲשֻׁגוֹת ז"ל אֶמֶת הוּא זָה שְׁהַחְמִירוּ בְּכָרֵם יוֹתֵר מְשֻׁדָּה וְלֹא לְהַקֵּל בְּמְשֻׁכְּנֵי שְׂדָה אֱלָא לְהַחְמִיר בְּמַכִּירַת פָּרֵם אֲבָל מִי שְׁסוּבֵר בְּמְשֻׁכְּנָתָא בְּלֹא נְכִייתָא שְׁהוּא רִיבִית קְצוּצָה אֲמַר פֶּן אַף בְּשְׂדָה וּמֵאֵי דְּקִשְׂיָא לְהוּ דְּרַבִּינָא אֲדַרְבִּינָא הָא אֲתַרְצָא לָהּ פְּדַכְתִּיבְנָא לְעִיל וְעוּד יֵשׁ לָנוּ הַפְּלָגוֹת פִּי יֵשׁ חִילּוּק בֵּין אֲתַרָא דְּמַסְלְקֵי וּבֵין אֲתַרָא דְּלֹא מַסְלְקֵי עכ"ל.

בְּיָאוּר הַדְּבָרִים, דְּבַב"מ דָּף ס"ב קֹאֲמַר שָׁם רַבִּינָא דְּמְשֻׁכְּנָתָא בְּלֹא נְכִייתָא אִין מְחִזְרִין מְמַלְנָה לְלוּנָה, וְהִינּוּ מְשׁוּם דְּהִנְיָא אֲבָק רִיבִית, וְקִשְׂיָה לָמָּה לֹא יִהְיוּ הַפִּירוֹת שְׁנוּתֵן לֹא רִיבִית קְצוּצָה, אֲכֹן יַעו"ש בְּדָף ס"ז דְּקֹאֲמַר רַבְּהָ בַר רַב הוּנָא דְּמַכִּירָה בְּאַסְמַכְתָּא דְּלֹא גָמַר וּמִקְנֵי הִנְיָין הַפִּירוֹת אֲבָק רִיבִית, וְקֹאֲמַר שָׁם בַּגַּמ' מְשֻׁכְּנָתָא מֵאֵי הָתָם טַעְמָא מֵאֵי מְשׁוּם דְּלֹא קִץ לִי ה"נ לֹא קִץ לִי אוֹ דִּילְמָא הָתָם זְבִינֵי הָכָא הַלְוֹאָה אֲמַר לִי הָתָם טַעְמָא מֵאֵי מְשׁוּם דְּלֹא קִץ לִי וְכו', וְחִזְוִין מְזַה דְּהִינּוּ טַעְמָא דְּבְמְשֻׁכְּנָתָא בְּלֹא נְכִייתָא לֹא חֲשִׁיבֵי הַפִּירוֹת רִיבִית קְצוּצָה מְשׁוּם דְּלֹא קִץ לִי, וְהִנְהָ בְּפִירוֹשָׁא דְּהָךְ דְּלֹא קִץ לִי נְחַלְקוּ בּוֹ הֶרְאֻשׁוּנִים, דְּרַש"י פִּי מְשׁוּם דְּלֹא הִתְנָה עִמּוֹ שְׁיֵאכֹל הַפִּירוֹת אֱלָא אֲכִילְתוּ אֶת הַפִּירוֹת הִיא מְמִילָא וְלֹא הוּיָא רִיבִית קְצוּצָה, וְהַרְבֵּה מִן הֶרְאֻשׁוּנִים מְפָרְשִׁים מְשׁוּם דְּאִין הַרְיֹנַח קִינֵי וּבְרוּר, דְּאֲפֹשֶׁר שְׁיִפְסִיד בְּזַרְיַעְתָּהּ, וְנ"מ בֵּין שְׁנֵי הַטַּעְמִים הִיכָא שְׁהַתְנָה עִמּוֹ שְׁיֵאכֹל פִּירוֹתֵי, דְּלִטְעַם הֶרְאֻשׁוֹן הָרִי קִץ לִי וְהוּיָא רִיבִית קְצוּצָה, וּלְטַעַם הַשְּׁנֵי מְשׁוּם דְּאִין הַרְיֹנַח בְּרוּר גַּם בְּכַה"ג לֹא הוּיָא רַק אֲבָק רַבִּית, וְזָהוּ שְׁנַחְלָקוּ הַרְמַב"ם וְהַרְאָב"ד, דְּהַרְמַב"ם פְּתַב וּמִשְׁפָּן לֹא שְׂדָהוּ ע"מ שְׁיֵאכֹל פִּירוֹתֵי, וְגַם בְּכַה"ג לֹא הוּיָא רַק אֲבָק רַבִּית, מְשׁוּם דְּאִין הַרְיֹנַח בְּרוּר, וְהַרְאָב"ד חוֹלַק בְּזָה וְס"ל דְּכִינּוּ שְׁהַתְנָה הוּיָא רַבִּית

קצוצה, משום דס"ל דגם בשדה דינו פרינוח פרוור, אלא דעיקר הטעם משום דלא התנה עמו, אבל בהתנה הו"א רבית קצוצה.

והנה הנפיר הרמב"ם חילוקא דשדה אינה דומה לבית משום דרבית הוי רינוח פרוור, כי היכי דלא תקשי מהא דאמרינו בערכין דף ל"א דרבתי ערי חומה שיכול לפדותה הו"א פרבית קצוצה אלא שהתורה התירתו, ולכן מחלק דרבית הוי רינוח פרוור ובשדה לא הוי רינוח פרוור, ועיין בתוס' ב"מ דף ס"ד ע"ב שפתבו בשם ר"ת דגם בבית לא הוי רינוח פרוור דאפשר שתשרף, ופירשו הך דערכין דהו"א רבית גמורה היינו מדרבנן, אבל הרמב"ם ס"ל דהו"א רבית גמורה דאורייתא, ועל כן פתב דבית שאני משום דהוי רינוח פרוור והנה הא דסיים הרמב"ם דלהנהגאונים דלא מחלקי בין בית לשדה וס"ל דבשניהם הוי רינוח פרוור נתקשו להם דברי חכמי הגמרא, לפי הפשוט נראה דהוקשה להם למה הו"א אבק רבית במשפנתא בלא נכיתא.

ואע"ג דהבאנו לעיל פירוש רש"י דהוי הטעם משום דלא התנה בפירוש על אכילת פירות, אפשר דלא ניחא לי' להרמב"ם בהאי חילוקא, או דניחא לי' להרמב"ם לפרש סוגיין גם בהתנה עמו בפירוש על אכילת פירות, דבלא התנה לא הוה מספקא להגמ' בזה אי הו"א רבית קצוצה, פינו דלא קניין לי', פשיטא דלא הו"א אלא אבק רבית.

ובאמת דלהך פירושא דמירי בלא התנה צ"ל דהיינו שלא התנה עמו בפירוש על אכילת פירות, אבל סתמא דמשפנתא הוי שיאכל המלנה הפירות, ובכה"ג ס"ל דלא הו"א רבית קצוצה, משום דלענין רבית קצוצה צריך שיקוץ בפירוש הרבית.

ובזה הרמב"ם חולק וס"ל דכיון דמסתמא אית לי' הפירות שפיר מקרי קניין, וכמו דחזינו מהך דבתי ערי חומה, דלא התנה ג"כ בפירוש על הדירה, ומכ"מ הא קאמרה הגמ' דרבית הוא והתורה התירתו, אלמא דאע"ג דלא התנה בפירוש מ"מ פינו דמסתמא אית לי' שפיר הו"א רבית קצוצה.

ולדעת הגאונים צ"ל כמו שהבאנו בשם ר"ת דהא דקאמר בגמ' דערכין ה"ז רבית גמורה היינו מדרבנן. אכן מדברי הרמב"ם שמחלק בין בית לשדה הרי מוכח דס"ל דהו"א רבית גמורה דאורייתא, ועל כן שפיר כתב דלפי דעת הגאונים קשה דברי הגמ'.

אכן מדברי הראב"ד שכתב ומאי דקשיא להו דרבינא אדרבינא, נראה דמפרש דהא דקאמר הרמב"ם דנתקשו להם דברי חכמי הגמ' הו"א קושיא אחריתא, והיא מדרבינא אדרבינא שהזכיר הראב"ד, ועיין שם בפסוגיא דהקושיא הו"א מהא דסבירא לי' לרבינא בדף ס"ב דמשפנתא בלא נכיתא הו"א אבק רבית ובדף ס"ז קאמר בגמ' דעבד רבינא עובדא ואפיק פירי, הרי להדיא דס"ל דהפירות הויין רבית קצוצה, ומבואר שם בפסוגיא דמירי בלא קץ לי' המוןכר שם מתחלה בגמ', וקשיין דברי רבינא אהדדי, דלעיל קאמר רבינא דמשפנתא בלא נכיתא הו"א אבק רבית, והיינו משום דלא קץ לי', לכל חד פירושא פדאית לי', והכא קאמר רבינא דהו"א רבית קצוצה גם בדלא קץ לי', כן נראה מדברי הראב"ד בפירוש הקושיא שהזכיר הרמב"ם.

אכן הדברתמות, דמאי מהני הך חילוקא שבין בית לשדה שהזכיר הרמב"ם להך קושיא מדרבינא אדרבינא, והרי תרנוניהו מירו בשדה, וכמבואר בפסוגיא שם, ולכאורה נראה

מדברי הרמב"ם דהקושיא מדרבינא אדרבינא מתרין לה במה שמתחלק בין משפנתא למכירה באסמכתא, דמכירה באסמכתא לא גמר והקנהו, ובמשפנתא גמר והקנהו הגוף לפירוטיו, והוה חילוקא פתב לתרין הקושיא מדרבינא אדרבינא, משום דמפרש דהא דאפיק רבינא קאי על מכירה באסמכתא, וזהו שפתב לחלק ביניהם, אבל החילוק הראשון בין בית לשדה הרי לא שינה כלל להוה קושיא דרבינא אדרבינא, פיון דמתרין והוה מיירו בשדה, וכבר הקשה זאת הלח"מ, יעו"ש בדבריו ונראה לומר, דהנה צ"ע בהא דכתב הרמב"ם דלהכי לא תשיבא רבית של תורה משום דאין הריוח ברור ואפשר שיפסיד, הרי מ"מ אפשר שלבסוף ימצא שיהא ריוח, ובהי בהכי קיימינן היכא דלבסוף נמצא שהי ריוח אם יוצא בדינין אם לא, וא"כ לכאורה צ"ע מה מועיל זה שאפשר שיפסיד, אבל היכא שהי ריוח הא מיהא נוטל את הריוח שקצץ לו.

וצ"ל דמ"מ אפתי בשעה שקצץ אז לא הי' ריוח ברור, ועל כן גם פשנתהוה ריוח אח"כ קציצה מיהא לא הוה, ועל כן לא הוה רק אבק רבית. אכן אפתי אין זה ברור, די"ל דכיון דקצץ לו שיטול זאת בדמי רבית שוב הוה קציצה גמורה, דכן היתה קציצתו מתחלה שאם יהא ריוח יטול זאת ברביתא, ועל כן הוה זאת קציצה גמורה, וא"כ צ"ע קצת דמה מועיל מה שמתחלה אין הריוח ברור, אבל סוף כל סוף לבסוף מיהא נוטל את הרבית שקצץ לו מתחלה, וצריכה להיות רבית גמורה מד"ת, וצ"ע אם בכה"ג שאין הריוח ברור מקריא קציצה אם לא, אולם נראה, דאף אם נימא דזה מקרי קציצה גמורה, ג"כ ניחא, דכיון דכל זמן דאין הריוח ברור לא הוה רבית, א"כ תו לא אכפת לן במה שנתנה אח"כ ריוח, דכיון דהקנה לו קרקע לפירוטיו, א"כ נמצא דזה שנתנה אח"כ ריוח קרקע של מלנה היא דאשבחא, אבל מהלנה לא קבל רק דבר שאין הריוח ברור, וממילא דאין פאן רבית לעולם, ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לנה, ולא מה שהרויח המלנה לעצמו.

אשר לפי"ז יתבארו דברי הרמב"ם על נכון, דהנה פבר הבאנו קושית הראשונים מדרבינא אדרבינא, דלעיל בדר"ס"ב קאמר דמשפנתא בלא נכיינתא הוה אבק רבית, והכא איתא דאפיק רבינא פירי משום דהוה רבית קצוצה, ועל זה תירצו הראשונים דהא דאפיק רבינא הוא במכירה באסמכתא ולא במשפנתא, והא דאפיק לאו משום דין רבית אלא משום דהוה מחילה בטעות וחוזר, והרמב"ם לא ניחא לי' בזה, משום דכל הסוגיא משמע דהא דאפיק רבינא הוא משום דין רבית, וכאשר כן מבואר ברמב"ם פרוק זה דהא דהדרי פירי במכירה באסמכתא הוא משום דהוה רבית קצוצה, וע"ז פתב הרמב"ם הוה רבית דמשפנתא בלא נכיינתא לא הוה רק אבק רבית, משום דאין הריוח ברור, ואינו דומה לבית דהוי ריוח ברור, ואינו דומה למכירה באסמכתא, ר"ל דשם הא מיירי ג"כ בשדה דאין הריוח ברור ומ"מ הוה רבית קצוצה, לפי שהמשפנתא הקנה לו גוף לפירוטיו, ר"ל וא"כ ברשות המלנה הוא דאשבחא, אבל מיד הלנה לא לקח רק דבר שאינו ריוח ברור, אבל מכירה באסמכתא לא גמר והקנהו, ר"ל וא"כ ברשות הלנה הוא דאשבחא, וא"כ הא נמצא דבשעה שנוטל מיהא הוה רבית, ועל כן הוה רבית ד"ת, פיון דלבסוף נוטל ריוח ברור משל לנה עצמו, ולהכי לא קשיא מדרבינא אדרבינא, דבמשפנתא בלא נכיינתא, דקני הגוף לפירות, אין הריוח ברור, ואח"כ שדהו היא דאשבחא, ועל כן הוה אבק רבית, משא"כ במכירה באסמכתא, דמה שנוטל אח"כ היא

משל לנה, על פן הני לבסוף ריגום ברור, ועל פן הניא רבית גמורה דבר תורה וזהו שפכת הרמב"ם דיש מקצת גאונים שלא חלקו בין בית לשדה, ולדידהו הני בכל ענין ריגום ברור, וממילא דשוב ליפא נ"מ בין משפנתא למכירה באסמכתא, פנין דבכל גוונא הני ריגום ברור, ועל פן נתקשו להם דברי חכמי הגמ', והינינו דרבינא אדרבינא.

והו יגש לנישב, דהו דרבינא דאפיק פירי מיירי בפך, דדומה לבית, והני ריגום ברור, וכמבואר בראב"ד שם, והו דמשפנתא בלא נכייטא מיירי בשדה, דאפשר שיפסיד, וע"כ הניא רק אבק רבית, ויתפרשו דברי הרמב"ם בפשיטות.

אכן עיין לעיל בהל"ד שכתב ו"ל המלנה את חבירו על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי מפאן עד שלש שנים הרי היא שלי ה"ז לא קנה מפני שהיא אסמכתא, לפיכך מנפה כל הפירות שאכל מפני שהוא רבית של תורה עכ"ל, וקשה מהא דפסק הרמב"ם לקמן דבשדה לא הניא רבית משום דאין הריגום ברור, והרי הכא דהניא רבית ולא דחיבו משום גזל, וא"כ הרי צ"ע מהא דמבואר ברמב"ם דבשדה לא חשיבא רבית משום דאין הריגום ברור, והרי כתב הכא הרמב"ם הטעם משום דלא קנה השדה על חיובו משום ריבית, ובע"כ כמש"כ, דכיון דלא קנה השדה א"כ גם עתה לבסוף בפשה שהריגום ברור נוטל מפת הלנה ומפת קציצתו שמתחלה וע"כ הניא רבית קצוצה, וזהו החילוק בין משפנתא למכירה באסמכתא שכתב הרמב"ם בהל"ז שם, וזהו להדיא כמש"כ.

והראב"ד דס"ל דמקרי ריגום ברור, א"כ מוכח מהא דקאמר רבינא לעיל בדרף ס"ב דמשפנתא בלא נכייטא לא הניא רק אבק רבית, דס"ל פרבה בר רב הונא דהני לא קז, וא"כ אליבין תקשי דאיה אפיק רבינא פירי, פנין דרבית של תורה בשום אופן לא הניא הואיל וליפא קציצה, וזהו שפייס הראב"ד דמאי דקשיא דרבינא אדרבינא, ר"ל דכיון דרבינא ס"ל דהני לא קז ממילא נשאר הקושיא, ועל זה כתב פדכתיבנא לעיל, והוא לעיל בהל"ד בהשגה שם דטעמא דרבינא דאפיק פירי הוא משום דין גזל ולא משום רבית, וכמש"נ.

פי"ט הל"ח מכר הלנה שדה ללוקח ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכתב המלנה ללוקח ראשון דין ודברים אין לי עמה וקנו מיזו הרי בע"ח טורף מלוקח שני אותה השדה ולוקח ראשון טורף אותה מבע"ח שהרי כתב לו ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון שהרי הוא מכרה לו ובע"ח חוזר וטורף משני וחזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן וכן האשה בכתובתה עכ"ל, ובהשגות ו"ל זה הפירוש למה שאמרו וכן בע"ח ושני לקוחות וכו', מכמה תשובות, האחת שאין זו החלילה אלא כשמכר הלוקח ראשון לשני באחריות ומשנתנו אין בו הפלגה וקאמר וכן בע"ח, והב' משנתנו הפשרה מתחלה לשלשמן וכאן אין הפשרה אלא לשנים בע"ח ואחד מן הלקוחות שהרי אחד מן הלקוחות קבל מעותיו, והג' שאף לב' אין פאן פשרה פי כשיטרוף בע"ח השדה מלוקח שני הלא אצל לוקח ראשון ולקח מעותיו כשיבא לוקח ראשון ויציא השדה מבע"ח אותו בע"ח על מי יחזור והלוקח שני כבר לקח מעותיו והלאו לו נמצא הוא לבדו מפסיד, והרביעית שאף לכתחלה אין ב"ח יכול לטרוף מלוקח שני משום דאמר לי' אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרך למרי' וכו' עכ"ל, ונמצא דהראב"ד חולק בזה גם בעיקר הדין עם הרמב"ם, דלדעת הרמב"ם הני בכה"ג חזרין חלילה, ולדעת הראב"ד הני אחת משתי

אלה, או שהבע"ח אינו טורף כִּלְל מִשּׁוּם אִי שְׂמִתָּה, וְאִם טוֹרֵף הַלּוֹקֵם שְׁנֵי יָגֵבָה דְּמֵי אַחֲרֵיאוֹתָו וְהַלּוֹקֵם רֵאשׁוֹן יִקַּח אֶת הַשְּׂדֵה, וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף הַבַּע"ח מִפְּסִיד, וְאִין כָּאֵן חוֹזְרִין חֲלִילָה.

אֵלָּא דְקָשָׁה מְאֹד בְּהָא דְהַלּוֹקֵם רֵאשׁוֹן חוֹזֵר וְגוֹבֵה מִב"ח, וּבְזֵה דַעַת הַרְמַב"ם וְדַעַת הַרְאָב"ד שְׁוִין, וְקָשָׁה וְהֵלֵא מֵאַחַר דְּגוּף הַשְּׂדֵה הָרִי כְּבָר אֵינָה שֶׁל הַלּוֹקֵם רֵאשׁוֹן, פִּינּוֹן דְּכָבֵר מְכָרָה לְלוֹקֵם שְׁנֵי, וְאֵינָה זְכוּת יֵשׁ לוֹ בְּהַקְרָע כִּלְל, וְגַם זֶה שֶׁכָּתַב לוֹ דו"ד אֵין לִי עֵמָף, הֵלֵא בְּזֵה לֹא נִכְלַל רַק שְׂלֵא יָגֵבָה מִמֶּנּוּ, אֲבָל מִגּוּף הַשְּׂדֵה הָרִי לֹא פָקַע שְׁעֵבוֹדוֹ, וְכַדְחִינֵן דְּגוֹבֵה מְלוֹקֵם שְׁנֵי, וּמֵאַחַר דְּהַלּוֹקֵם רֵאשׁוֹן אֵין לוֹ בְּהַשְּׂדֵה כְּלוּם אִיף יַחְזִיר וְיִוְצֵא הַשְּׂדֵה מִב"ח.

וְאֵין לוֹמֵר מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וּמִפְּסִיד אַחֲרֵיאוֹת עַל כֵּן חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ מִב"ח, מִשּׁוּם דְּבְּזֵה שֶׁכָּתַב לוֹ דו"ד אֵין לִי עֵמָף נִכְלַל גַּם זֶה שְׂלֵא יֵהָא לוֹ הַפְּסִד אַחֲרֵיאוֹת, הֵנָּה מְלַבֵּד דְּעֵצָם הַסְּבָרָא קָשָׁה, וְכִי בְשֶׁבִיל שֶׁכָּתַב לוֹ דו"ד אֵין לִי עֵמָף עָלָיו לְרֵאוֹת שְׂלֵא יִגְלַגֵּל לוֹ הַפְּסִד אַחֲרֵיאוֹת, אֵלָּא דְיֹוֹמֵר קָשָׁה דְּמִשּׁוּם טַעֲנַת הַפְּסִד אַחֲרֵיאוֹת הִ' לוֹ לְהוֹעִיל שְׂלֵא יָגֵבָה כִּלְל מִהַלּוֹקֵם שְׁנֵי, אֲבָל לֹא שְׂהוּא יַחְזוֹר וְיִטְרוֹף הַשְּׂדֵה מִב"ח, דָּאִם אִף הַטִּירְפָּא כְּדִין שׁוֹב אֵין לוֹ לְהַלּוֹקֵם רֵאשׁוֹן כְּלוּם בְּזֵה.

וְאִשְׁרֵי יִרְאֵה מְוֹכְרָח בְּזֵה, דְּכָל מוֹכֵר בְּאַחֲרֵיאוֹת, כְּשֶׁבָּא הַב"ח וְטָרַף, דְּהַלּוֹקֵם חוֹזֵר וְגוֹבֵה מְעוֹתָיו מִהַמוֹכֵר, הֵדֵר דִּינָא דְּגַבִּיטָה הַב"ח הִיָּתָה מִהַמוֹכֵר, דְּכֵן הוּא דִין תְּנַאי הָאֲחֲרֵיאוֹת שְׂטִירְפָּתָה הַשְּׂדֵה תַתְקִיִּים בְּשִׁיור לְגַבִּי מוֹכֵר, וְעַל כֵּן נָהִי דְקוֹדֵם שְׂגוֹבֵה אֵין לְהַמוֹכֵר בְּהַשְּׂדֵה כְּלוּם, אֲבָל כְּשֶׁבָּא הַב"ח חוֹזֵר הַדִּין דְּגַבִּיטָהוֹ תְּשִׁיבָא מִהַמוֹכֵר וְלֹא מִהַלּוֹקֵם, וּמִשּׁוּם דְּזֵהוּ דִין תְּנַאי הָאֲחֲרֵיאוֹת שְׂלוֹ שְׂהַגְבִּיל תַתְקִיִּים מְרִשׁוֹת מוֹכֵר.

וּיְסוּד לְזֵה, מְהָא דְאִיתָא בַב"מ דָּף ט"ו אָמַר שְׂמוּאֵל בַּע"ח גוֹבֵה אֶת הַשְּׂבִיחַ אָמַר רַבָּא תַדַּע שְׂכָף כּוֹתֵב לוֹ מוֹכֵר לְלוֹקֵם אָנָּא אֵיקוּם וְאִשְׁפִּי וְכו' אֵינּוֹן וְעַמְלִיהוֹן וְשִׁבְחִיהוֹן וְכו' אֵלָּא מַעֲתָה מַתְּנָה דְלֹא כְּתִיב לִי הִכִּי ה"נ דְלֹא טָרַף שְׂבִיחָא א"ל אֵין, וְהַמְבָּרָא מִתּוֹף הַסְּוִגְיָא דְבָאָמַת מְדִינָא לֹא הִ' ב"ח גוֹבֵה אֶת הַשְּׂבִיחַ, וּמִשּׁוּם דְּהַשְּׂבִיחַ נַעֲשֵׂה בְרִשׁוֹת לוֹקֵם, וְלֹא הִ' בּוֹ זְכוּת מוֹכֵר מְעוֹלָם, וְלֹא חָל עָלָי שְׁעֵבוֹד כִּלְל, וְרַק מִשּׁוּם תְּנַאי אַחֲרֵיאוֹת דְּהַשְּׂבִיחַ מִשּׁוּ"ה הוּא שְׂגוֹבֵה הַב"ח אֶת הַשְּׂבִיחַ, וְכַמְש"כ הַרְמַב"ם בַּפְּכ"א שֵׁם וְז"ל וְלָמָּה יִטְרוֹף ב"ח חֲצִי הַשְּׂבִיחַ וְכו' מִפְּנֵי שְׂהַמוֹכֵר כּוֹתֵב לְלוֹקֵם בְּשִׁטְר מְכִירָה שְׂאֵנִי מְחַוְּיִיב לָהּ בְּקָרוֹן וּבְעַמְלָ שְׂתַעֲמוֹל וּבְשִׁבְחַ שְׂתַשְׁבִּיחַ וְעָלִי אַחֲרֵיאוֹת הַכֹּל וְרַצָּה הַלּוֹקֵם וּקְבַל דְּבָר זֶה וְכו' וְהֵנָּה הָא דְמַהֲנִיָּא הַתְּנָאֵת הַמוֹכֵר וְהַלּוֹקֵם שְׂהַב"ח יָגֵבָה אֶת הַשְּׂבִיחַ, מְבָרָא בַב"ב דָּף קנ"ז דְּהוּא מִשּׁוּם שְׂהַלּוֹקֵם מְקַנָּה הַשְּׂבִיחַ לְהַמוֹכֵר, וְכַדִּיתָא שֵׁם דְּהַשְּׂבִיחַ מְשַׁתְּעֵבֵד מִשּׁוּם טַעֲמָא דְדַאֲקִי וְקַנְיָה מְשַׁתְּעֵבֵד, וּמִשּׁוּם דְּהַתְּנָאֵת הַמוֹכֵר וְהַלּוֹקֵם לֹא מְהַנִּיָּא כִּלְל לְשַׁעֲבֵד שְׂבִיחָא, כִּינּוֹן דְּסוּף כֹּל סוּף הַשְּׂבִיחַ הוּא נְכִסֵּי הַלּוֹקֵם, וּמֵהִיכִי תִיָּתִי יִשְׁתַּעֲבֵד לְהַבַּע"ח שֶׁל מוֹכֵר, וְרַק מִשּׁוּם הַקְּנָאָה שְׂהַקְּנָה לְהַמוֹכֵר שְׂבִיחָא הוּא שְׂחִזוֹר וּמְשַׁתְּעֵבֵד כִּלְל נְכִסֵּי הַמוֹכֵר.

וְזֵה צ"ע, דְּהָרִי הַשְּׂבִיחַ הוּא דְבָר שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם, וְאִיף חֲזִייל עָלִי קַנְיָא דְמוֹכֵר מְלוֹקֵם, וְעוֹד דְּהָרִי הוּא מְחַוְּסֵר קַנְיָן, דְּכִינּוֹן דְּהַקְרָעֵה הִיא שֶׁל לוֹקֵם, אִם כֵּן הָרִי לִיכָא קַנְיָא עַל הַשְּׂבִיחַ לְמוֹכֵר, אֵלָּא וְדִאי בַע"כ מְוֹכְרָח, דְּכָף הוּא עֵיקַר הַדִּין דְּאַחֲרֵיאוֹת, שְׂגַבִּיטָה הַבַּע"ח

תהי' מרשות מוכר, וממילא דמועלת התנאת המוכר והלוקח שהמוכר יקנה גם השבח, ואינו מחוסר קנין, כיון דעיקר ההתנאה היתה שהשבח בעיקרו יהי' שייך למוכר לגביינא להבע"ח כגוף הקרקע.

ונהו להדיא כמו שכתבנו בדעת הרמב"ם והראב"ד, דיסוד דין אחריות הוא, שגביית הבעל חוב תהי' מרשות מוכר. ולפ"ז שפיר חוזר הלוקח ראשון ודוחה להבעל חוב, כיון דהגובינא מרשותי' היא, וכבר כתב לו דין ודברים אין לי עמך.

ולפ"ז הרי ניחא דעת הרמב"ם במה שפסק דחוזרין חלילה, והראב"ד השיג ע"ז דהלוקח שני הרי גובה אחריותו והלוקח ראשון יוציא את השדה מבע"ח והבע"ח נפסיד לגמרי ואיזה חוזרין חלילה יש פאן, ולפ"ז הרי ניחא, דכיון דמועיל תנאי האחריות שגביית הבע"ח תהא משל המוכר, א"כ הא מועיל התנאי דו"ד שכתב לו שגבייתו תתבטל למפרע, וממילא דהדר דינא שגוף השדה היא של לוקח שני, שהרי הלוקח ראשון כבר מכרה לו לגמרי, ותנאי האחריות הרי לא שייך אלא כשתקנים גבייתו ומעמד ברשות הבע"ח, אבל כיון שנתבטלה גבייתו למפרע לא שייך הכא כלל תנאה דאחריות, והרי היא של לוקח שני, שפבר מכרה לו, ושוב חוזר הבע"ח וגובה השדה מלוקח שני, ונהו חוזרין חלילה, דכל זמן שלא נתקיימה גביית הבע"ח הרי היא של הלוקח שני, ומהלוקח שני הרי יש לו רשות לגבותה ולטרוף אותה ממנו, וכשתקנים הטירפא תחזור ותתבטל מחמת הלוקח ראשון, וכש"נ דהגב"י היא משל הלוקח הראשון שהוא המוכר, וכינן לוקח ראשון ג"כ לא תוכל להשאיר כיון שפבר מכרה ללוקח שני, ונמצא דגוף השדה לא תוכל להשאיר לא אצל הבע"ח ולא אצל שני הלקוחות, ונהו חוזרין חלילה, וא"כ הרי לא איכפת לן מה שלוקח ראשון חייב לשלם ללוקח שני דמי אחריותו, דמ"מ על גוף השדה שאנו דנין הוי דינא דחוזרין חלילה.

ולפי"ז ניחא גם קושית הראב"ד דלימא לי' לוקח שני לבע"ח אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרי', די"ל דהדו"ד אין לי עמך לא קיימא רק שלא יגבה ממנו כל זמן שהקרקע היא שלו מחמת הלקיחה הראשונה, ומאותו הזכות שהי' לו בה בעת שכתב לו הדו"ד, רק מזה הוא שסילק נפשי' וגביית חובו ממנו, משא"כ בזה שתבא לו הקרקע ע"י לקיחה שני, י"ל דמזה לא סילק נפשי', ולא נכלל זאת בהדו"ד אין לי עמך שכתב לו, והא דחוזרין חלילה והלוקח ראשון דוחה להב"ח לעולם, הוא משום דגביית הב"ח הרי חוזרת ומתבטלת, ונמצא דלעולם היא ברשות הלוקח ראשון מחמת לקיחה הראשונה, שעלי' הוא שכתב לו דו"ד אין לי עמך, וא"כ כ"ז הוא רק כשבאה ליד הלוקח ראשון ע"י גביית הבע"ח, משא"כ אם הלוקח שני מהדר שטרא למרי', דזה הוי לקיחה חדשה, א"כ שפיר יגבה הב"ח ממנה גם מהלוקח ראשון, כיון דהיא לקיחה חדשה שאינה שייכת כלל להדו"ד שכתב לו מקודם, וממילא לית פאן טענת אי שתקת כלל.

ובעיקר הדין אם הלוקח הראשון חייב לשלם ללוקח שני דמי אחריותו, לא נתבאר בדעת הרמב"ם, די"ל דהואיל שנתבטלה הטירפא למפרע, ממילא אינו חייב לשלם לו דמי אחריותו, או דנימא דכיון שהדין הוא דחוזרין חלילה, והקרקע לא תוכל להיות בידו בשופי, על זה גופא חייב הוא באחריותה.

אֵלָא דְמִלְשׁוֹן הַרְמַב"ם הָרִי מִשְׁמַע דְּהַפְשָׁרָה הִיא בֵּין שְׁלִשְׁתָּן, וּמוּכַח דַּס"ל דְּכָל זְמַן שְׁלֵא
נְתַקְיָימָה הַטִּירְפָּא אִינוּ חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹת, וְעַל כֵּן שְׁפִיר הָוִי הַפְשָׁרָה בֵּין שְׁלִשְׁתָּן. אֵלָא
דְּמִדְבָּרֵי הַרְאָב"ד הָרִי מְבִנְיָר לְהַדְיָא דַּס"ל דְּמִשׁוּם זֶה גּוּפָא דְּחֻזְרִין חֲלִילָה חַיִּיב לִוְקַח
רֵאשׁוֹן בְּאַחֲרִיּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁפְּתַב וְז"ל כִּי פְּשִׁיטְרוּף בַּע"ח הַשְׁדָּה מְלוּקַח שְׁנֵי הַלֵּף אֶצְל לִוְקַח
רֵאשׁוֹן וְלִקַּח מְעוֹתָיו פְּשִׁיבָא לִוְקַח רֵאשׁוֹן וְיוֹצִיא הַשְׁדָּה מִבַּע"ח אוֹתוֹ בַּע"ח עַל מִי יַחְזוֹר
וְהַלִּוּקַח הַשְׁנֵי פְּבָר לִקַּח מְעוֹתָיו וְהַלֵּף לוֹ, הָרִי לְהַדְיָא דַּס"ל לְהַרְאָב"ד דְּחַיִּיב אַחֲרִיּוֹת
הוּא בְּנֻדָּא, וְגַם ס"ל דְּתַנָּא אַחֲרִיּוֹת אֵלִים כ"כ דְּבִזָּה שְׁטוּרְפָה מְלוּקַח שְׁנֵי וְהַלִּוּקַח רֵאשׁוֹן
נְתַחְיִיב לְשַׁלֵּם בְּנֻדָּא דְּמִי אַחֲרִיּוֹתָהּ בְּזָה גּוּפָא נְתַקְיָימָה הַשְׁדָּה בְּיַד לִוְקַח רֵאשׁוֹן, מִשׁוּם
דִּין תַּנָּא אַחֲרִיּוֹת שְׁהַגְבִּי תַהִי מִשְׁל לִוְקַח רֵאשׁוֹן, וְעַל כֵּן אַע"ג דְּלַגְבִּי הַלִּוּקַח הַרֵאשׁוֹן
הַגְבִּי לֹא תוּכַל לְהַתְקַיֵּם, מ"מ לַגְבִּי לִוְקַח שְׁנֵי מִיָּהָ הַגְבִּי קַיִימָת, וְקַיִימָם דִּין תַּנָּא
אַחֲרִיּוֹת שְׁחַיִּיב לְשַׁלֵּם לְלוּקַח שְׁנֵי, וְהַשְׁדָּה נְשַׁאֲרַת אֶצְל הַלִּוּקַח הַרֵאשׁוֹן, וּמִמִּילָא אִין
פָּאן דִּינָא דְּחֻזְרִין חֲלִילָה.

וּלפ"ז מְנוּשְׁבַת הַיֵּטֵב פְּלוּגְתַת הַרְמַב"ם וְהַרְאָב"ד, דְּבִקְאָמַת דַּעַת שְׁנֵיָהֶם שְׁנָה דְּתַנָּא
אַחֲרִיּוֹת הוּא שְׁהַגְבִּי תַהִי מִהַלִּוּקַח רֵאשׁוֹן שְׁהוּא הַמוּכָר, וּמִמִּילָא דְּצָרִיף לְהִיּוֹת בְּהוֹן דִּינָא
דְּחֻזְרִין חֲלִילָה, אֵלָא דְּהַרְאָב"ד ס"ל דְּכָל שְׁחַל בִּי דִינָא דְּחֻזְרִין חֲלִילָה נְשַׁלֵּם חַיִּיב
אַחֲרִיּוֹת, וּמִמִּילָא דְּהַלִּוּקַח שְׁנֵי נוֹטֵל דְּמִי אַחֲרִיּוֹתוֹ וְהַקְרַקַע תַּעֲמֹד בְּרֵשׁוֹת הַלִּוּקַח רֵאשׁוֹן
ע"י גְבִיית הַבַּע"ח שְׁגַבִּייתוֹ קַיִימָת, וְהַרְמַב"ם ס"ל דְּכָל שְׁלֵא נְטָרְפָה הַשְׁדָּה מְלוּקַח שְׁנֵי
עוֹד לֹא חַל חַיִּיב אַחֲרִיּוֹת, וּמִמִּילָא דְּחֻזְרַת חֲלִילָה וְיַעֲשׂוּ פְּשָׁרָה בֵּין שְׁלִשְׁתָּן.

פכ"א ה"א בע"ח גוּבָה אֵת הַשְּׁבַח שְׁהַשְּׁבִיחַ הַלִּוּקַח בֵּין שְׁהַשְּׁבִיחוּ מַחְמַת הוֹצָאָה בֵּין
שְׁשֻׁבְחוּ גְכָסִים מְאֻלְיָהוֹן אֵלָא שְׁאֵם שְׁבַחוּ מְאֻלְיָהוֹן טוּרְף כֹּל הַשְּׁבַח וְאֵם הַשְּׁבִיחוּ מַחְמַת
הוֹצָאָה גוּבָה חֲצִי הַשְּׁבַח עכ"ל, וּבַהֲלָכָה ג' וד' שָׁם ז"ל מַתְנָה שְׁשֻׁבְחָה מַחְמַת הוֹצָאָה אִין
בַּע"ח גוּבָה מְשֻׁבְחָה פְּלוּם וְכו' וְאֵם שְׁבַחָה מְאֻלְיָהוֹ בַּע"ח גוּבָה אֵת כְּלוּלָה וְכו', וְכֵן יְתוּמִים
שְׁהַשְּׁבִיחוּ הַגְכָסִים אִין בַּע"ח גוּבָה מִן הַשְּׁבַח פְּלוּם אֶבֶל אֵם שְׁבַחוּ גְכָסִים מְאֻלְיָהוֹן גוּבָה
אֵת הַשְּׁבַח כְּלוּל עכ"ל, וְהַרְאָב"ד שָׁם פְּתַב בְּשִׁנְיָהֶם שְׁהִיא דַּעַת יַחִיד, וּבַמ"מ בַּה"א שָׁם
פְּתַב ז"ל כְּתַב הַרְשָׁב"א ז"ל אִין הַגְּאוּנִים ז"ל מוֹדִים בְּדָבָר זֶה אֵלָא לַעוֹלָם לֹא גְבִי בַּע"ח
אֵלָא חֲצִי שְׁבַח וְאִפִּילוּ בְּשֻׁבְחָא דְּמִמִּילָא וּבְדַכְתַּב לוֹ דְּאַקְנִי עכ"ל.

וּבִיָּאוֹר הַדְּבָרִים, דְּהִנָּה בַּב"מ דָּף ט"ו אִיתָא אָמַר שְׁמוּאֵל בַּע"ח גוּבָה אֵת הַשְּׁבַח, אָמַר
רְבָא תַדַּע שְׁכָף כּוֹתֵב לוֹ מוּכָר לְלוּקַח אָנָּא אִיקוּם וְאִשְׁפִי וְכו' זְבִינֵי אִילִין אִינוּן וְעַמְלִיָּהוֹן
וְשֻׁבְחִיָּהוֹן וְכו' א"ל רַחֲב"א לְרַבָּא אֵלָא מַעֲתָה מַתְנָה דְּלֹא פְּתִיב לִי הִכִּי ה"נ דְּלֹא טְרִיף
שְׁבַחָא א"ל אִין, וּמְבִנְיָר מְזָה דְּמִדִּינָא לֹא הִי בַּע"ח נוֹטֵל אֵת הַשְּׁבַח, אֵלָא מִשׁוּם שְׁכָף
הִיָּתָה הַמְכִירָה שְׁהַבַּע"ח יְגָבָה מִהַשְּׁבַח וְהַלִּוּקַח יַחְזוֹר עַל הַמוּכָר, וְלַהֲכִי בְּמַתְנָה וִירוּשָׁה
שְׁלֵא הוֹתְנָה כֵּן כְּמוֹ בְּמִכְרָה קַיִימִי אִדִּינָא דְּאִין בַּע"ח נוֹטֵל אֵת הַשְּׁבַח, וּבְזָה הוּא שְׁנַחְלִקוּ
הַרְמַב"ם וְשַׁאֲר פּוֹסְקִים, דְּהַרְמַב"ם סוּבֵר דְּבְשֻׁבְחָא דְּמִמִּילָא בַּע"ח גוּבָה מִדִּינָא, וְעַל כֵּן
גוּבָה גַם בִּירוּשָׁה וּמַתְנָה, וְהַחֻלְקִים ס"ל דְּמִדִּינָא גַם מְשֻׁבְחָא דְּמִמִּילָא לֹא שְׁקִיל, וְעַל כֵּן
בִּירוּשָׁה וּמַתְנָה גַם מְשֻׁבְחָא דְּמִמִּילָא לֹא שְׁקִיל.

וְהִנָּה בַּב"ב דָּף קנ"ז אִיתָא דְּלוּנָה וְלוּנָה וְאֵם כ"כ קָנָה וּמְכָר שְׁנֵיָהֶם חוּלְקִין, וּמְבִנְיָר שָׁם דְּגַם
הַלִּוּקַח וְהַבַּע"ח חוּלְקִין בְּהַשְּׁבַח, מִשׁוּם דְּהַלִּוּקַח ג"כ חָשׁוּב בַּע"ח מַחְמַת הַאֲחֲרִיּוֹת,

והשבח שבא אח"כ דינו כמו לנה ולנה ואח"כ קנה, ועל פן חולקין, ומפרש הרמב"ם דהא דחשוב השבח דאקני, היינו דוקא בשבחא דלא משתעבד מדינא, אלא משום שהמוכר התנה פן עם הלוקח, ועל פן הוי דינו של שבח כמו שקנה אותו המוכר מהלוקח, ועל פן חשוב דאקני, משא"כ היכא שבע"ח גובה מדינא את השבח, בזה לא הוי דאקני, ועל פן גובה הבע"ח את פלו, ולהכי מחלק הרמב"ם דשבחא דממילא הבע"ח גובה פלו.

והחולקים עליו היינו משום דס"ל דהשבח דממילא גם פן לא גבי מדינא, ועל פן ס"ל דגם בשבחא דממילא חולקין. והנה קשה לדעת הרמב"ם, היאך גובה הבע"ח את השבח דממילא מדינא, ונהרי פיון דהשבח נעשה ברשות הלוקח שגוף השדה שלו, וא"כ הא נמצא דהשבח מעיקרו הוא של הלוקח, ואין להמוכר בו שום זכות מעולם, ואיך גובה הבע"ח של המוכר מהשבח שהוא של הלוקח, ואי דנימא דהרמב"ם ס"ל דכיון דינש להבע"ח.

שעבוד על גוף הקרקע אמרינו דקרקע שלו היא דאשבחה, א"כ הא קשה דאמאי בשבחא דמחמת הוצאה לא שקיל מדינא, ונהרי קי"ל בב"מ דף ק"א דהיורד לתוך שדה חבירו ברשות וזרעה ונטעה דנוטל פאריס, והיינו משום דהקרקע של בעלים היא שהשביחה, וא"כ גם הכא, פיון דהרמב"ם ס"ל דהבע"ח שיש לו שעבוד על הקרקע יכול לומר ג"כ ארעאי הוא דאשבח, אם פן גם בשבח הבא מחמת הוצאה גם פן לימא ארעאי אשבח, ולא יתא להלוקח מדינא אלא פאריס, והמוכר יטול הבע"ח מדינא, ונהרי בדברי הרמב"ם מבואר דביתומים ומקבל מתנה אין הבע"ח נוטל מהשבח כלל, וכמש"כ ז"ל אלא רואין כמה היתה שנה בשעת מתנה וגובה, וקשה דאמאי לא יטול חלק בהשבח משום דהו דארעאי אשבח.

ונראה לומר, דבאמת גם הרמב"ם ס"ל דאין הבע"ח יכול לומר ארעאי אשבח, ונהרי אין להבע"ח רק שעבודא, והו דיןא דארעאי אשבח לא שייך אלא במי שגוף הקרקע היא שלו, והא דס"ל דהבע"ח גובה משבחא דממילא מדינא, ואע"ג דהשבח הרי לא הנה של המוכר מעולם, היינו משום דמשעה שנשטעבדה לו הקרקע שוב אינו צריך כלל לשעבודא דמוכר ואקרקע גופה אית לי' שעבודא, וכדקי"ל דגם לאחר מימת הלנה ג"כ גובה מהנכסים, ואע"ג דלא שייך שוב שעבודא על הלנה, ולפ"ז שפיר נוטל מהשבח, דכיון דהשבח בא מהקרקע, כגופה של קרקע דמי, ולהכי אמרינו דכמו דאית לי' שעבודא על הקרקע רמי גם פן שעבודא על השבח.

ולא מהניא לן מידי מה דהשבח הוא של הלוקח, דכ"ז הי' שייך אם הי' חשוב כגובה מן המוכר, אבל מאחר שבא לגבות מהקרקע, על פן השבח שייך להקרקע, וכגופה של קרקע דמי למיחל גם עלי' ממילא שעבודא מדינא גם בלא דאקני.

ולפי"ז הרי ניחא הא דמחלק הרמב"ם בין שבחא הבא מחמת הוצאה לשבחא דממילא, דהנה בירושלמי פ"א דמעשרות איתא ר' זעירא ר' יסא בשם ר' לעזר הזורע שדה הבקר חייב במעשרות, וכ"ה ברמב"ם פ"ב מהל' תרומות הי"א, הרי להדיא דאע"ג דבירוד לתוך שדה חבירו הוי השבח של הבעלים, מ"מ בזורע שדה הפקר לא אמרינו דהשבח יהי הפקר, אלא דהכל של הזורע, דאם לא הי' דינו רק פאריס לפי חלקו הרי צריך

להיות טָבֵל וְחֹלִין מְעַרְבִין זב"ז, ובע"כ דְּכָל הַשְּׁבִיחַ הוּא שֶׁל הַזֹּרֵעַ, וא"כ אתי' שְׁפִיר
הָא דָּאִין הִבֵּע"ח נוטל מֵהַשְּׁבִיחַ הַבָּא ע"י הוֹצָאָה.

פִּינּוּן דֵּהֲלוּקָם זְרָעָה אוּ נְטֻעָה א"כ הָרִי הַשְּׁבִיחַ שִׁינְיָה לְהִלּוּקָם, אֲלֵא דִּיהִיכָא דְאִיפָא בְּעֵלִים
הָרִי קַרְקַע שֶׁל בְּעֵלִים הִיא דְאִשְׁבָּחָה, אֲבָל הִבֵּע"ח דָּאִין לוֹ רַק שְׁעֵבוּד וְאִין גּוּף הַקַּרְקַע
קִנּוּיָה לוֹ, וְלֹא שִׁינְיָה לֹאמַר בִּי אֲרַעֲאִי הוּא דְאִשְׁבָּחַת, חֲזַר דִּינוּ כְּמוֹ בְּהַפְקָר, דִּהַשְּׁבִיחַ הוּא
שֶׁל הַמְּשֻׁבָּת, וּמִמִּילָא דָּאִין לוֹ בְּזָה שׁוּם שְׁעֵבוּד פְּלִל, פִּינּוּן דֵּהוּא שֶׁל הִלּוּקָם, גַּם בְּלֹא
זְכוּת הַקַּרְקַע וְעַל פֶּן פְּסִק הַרְמַב"ם דְּשְׁבִיחַ הַבָּא מְחַמַּת הוֹצָאָה אִין לִבֵּע"ח בּוּ פְּלוּם מְדִינָא
וְכַש"נ, מִשָּׂא"כ בְּשְׁבָחָא דְמִמִּילָא, פִּינּוּן דִּהַשְּׁבִיחַ שִׁינְיָה לְהַקַּרְקַע, וְאִין הַשְּׁבִיחַ שִׁינְיָה לְהִלּוּקָם
אֲלֵא ע"י זְכוּת הַקַּרְקַע, עַל פֶּן הָיִי דִינוּ כְּמוֹ גּוּף הַקַּרְקַע דְּגוּבָה מִינֵי' מְדִינָא, וְכַמְש"כ.

וְהִנֵּה בִפּי"א מַה' שְׁמִיטָה וְיֹבֵל הִל"ח פְּתַב הַרְמַב"ם ו"ל הִלּוּקָם שְׂדֵה אֶחָזָה וְנְטֻעָה
אֵילָנוֹת וְהַשְּׁבִיחָה כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת בִּיּוֹבֵל שְׁמִין שְׁבִיחַ הָאֵילָנוֹת שְׁבָתוּכָה וְנוֹמֵן בְּעַל הַשְּׂדֵה
דְּמִי הַשְּׁבִיחַ לְלוּקָם שְׁנָאֵמַר וְיָצָא מִמְּכָר בֵּית מִמְּכָר חוֹזֵר וְלֹא הַשְּׁבִיחַ עַכ"ל, וְהָיָה דְרָשָׂא
מְבֹנְאֶרֶת בִּב"מ דָּף ק"ט יעו"ש, וּמְבֹנְאֶר לְהִדְיָא בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם אֵלוּ, דְּכָל הָיָה דִּינָא דָּאִין
הַשְּׁבִיחַ חוֹזֵר הוּא רַק בְּשְׁבָחָא הַבָּא ע"י הִלּוּקָם, וְלֹא בְּשְׁבָחָא דְמִמִּילָא, וְקִשָּׁה דִּמ"ש שְׁבָחָא
דְּמִמִּילָא דְחוֹזֵר, וְהָא אִפְתִּי שְׁבִיחַ הוּא וְלֹא מְמָר.

וְנִרְאָה דְדַעַת הַרְמַב"ם הִיא, דְּשְׁבָחָא דְמִמִּילָא הוּא בְּדִינֵי' כְּעֵצָם הַקַּרְקַע לְמִיחַל עֲלֵי' דִּין
יּוֹבֵל, וְכִינּוּן דְזַכִּיּוּת הִלּוּקָם בְּהַשְּׁבִיחַ הִיא ע"י שְׁגוּף הַקַּרְקַע הִיא שְׁלוֹ, א"כ הָרִי הוּא בְּכָלֵל
מִמְּכָר וְחוֹזֵר בִּיּוֹבֵל, מִשָּׂא"כ בְּשְׁבִיחַ שְׁהַשְּׁבִיחַ הִלּוּקָם, דִּהָרִי הוּא שְׁלוֹ גַם בְּלֹא מְמָכְרוּ
בְּגוּף הַקַּרְקַע, עַל פֶּן אֵינּוּ בְּכָלֵל מִמְּכָר וְאֵינּוּ חוֹזֵר בִּיּוֹבֵל.

וְנָה אִין לֹאמַר דֵּהֲמוּכָר יֵהִי לוֹ חֶלֶק בְּהַשְּׁבִיחַ מִשׁוּם דְאַרְעֵי' אִשְׁבָּחַת, פִּינּוּן דְבְּשָׁעָה שְׁנַעֲשֶׂה
הַשְּׁבִיחַ הָרִי לֹא הֵימָּה הַקַּרְקַע שֶׁל הַמוּכָר, וְאִין לוֹ הַזְכוּת לֹאמַר אֲרַעֲאִי אִשְׁבָּחַת, וּבְעֵינֵינוּ
דְנוּקָא שְׁיַחוּל דִּין יּוֹבֵל עַל גּוּף הַשְּׁבִיחַ, וּבְזָה שְׁפִיר מְחַלְקִינוּ, דְשְׁבָחָא דְמִמִּילָא הָרִי הוּא
כְּגוּף הַקַּרְקַע לְמִיחַל עֲלֵי' דִּין יּוֹבֵל, וְשְׁבִיחַ הַבָּא ע"י הִלּוּקָם פִּינּוּן דֵּהוּא שְׁלוֹ בְּלֹא זְכוּת
הַקַּרְקַע אֵינּוּ בְּכָלֵל מִמְּכָר וְאֵינּוּ חוֹזֵר בִּיּוֹבֵל.

וְנָהוּ כַמְש"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם, דְשְׁבָחָא דְמִמִּילָא הַבָּא לוֹ ע"י זְכוּת הַקַּרְקַע הָרִי הוּא כְּגוּף
הַקַּרְקַע לְמִיחַל עֲלֵי' שְׁעֵבוּדָא, וְה"נ חַל עֲלֵי' יּוֹבֵל, וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל מִמְּכָר, וְשְׁבָחָא דְבִינְדִים
הוֹאִיל וְהוּא שֶׁל הַמְּשֻׁבָּת גַּם בְּלֹא זְכוּת הַקַּרְקַע, אֵינּוּ כְּגוּף הַקַּרְקַע, וְהָרִי הוּא שֶׁל
הַמְּשֻׁבָּת, וְלֹא חֲזִייל עֲלֵי' לֹא שְׁעֵבוּד וְלֹא יּוֹבֵל.

וְהִנֵּה צ"ע בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם, מַהָּא דְתַנּוּן בִּב"מ דָּף ק"ט דֵּהֲמַקְבֵּל שְׂדֵה מְחַבִּירוֹ לְשָׁנִים
מוֹעֲטוֹת אִין לוֹ בְּקוֹרוֹתִישְׁקָמָה, וּבְסוּגֵיָא שָׁם אָמַר אֲבִי בְּקוֹרוֹתִישְׁקָמָה אִין לוֹ בְּשְׁבִיחַ
שְׁקָמָה יֵשׁ לוֹ וְרָבָא אָמַר אִפִּי' בְּשְׁבִיחַ שְׁקָמָה נָמִי אִין לוֹ, וּפְרִיָה שָׁם הַגְמ' לְרָבָא מַהָּא
דְתַנּוּיָא דְשְׁבִיחַ שְׁקָמָה אֵינּוּ חוֹזֵר בִּיּוֹבֵל, וּמִשְׁנֵי שְׁאֵנִי הֵתָם דָּא"ק וְכו' מִמְּכָר חוֹזֵר שְׁבִיחַ
אֵינּוּ חוֹזֵר, וּפְרִיָה שָׁם עוֹד וְנִגְמַר מִינֵי', וּמִשְׁנֵי הֵתָם זְבִינֵי מְעֵלִיָּא הוּא וְיּוֹבֵל אִפְקַעְתָּא
דְּמִלְכָּא הִיא, וְקִשָּׁה לִפ"מ שְׁפִסְק הַרְמַב"ם בִּפ"ח מַה' שְׁכִירוֹת יַעו"ש דֵּהָא דְשְׁבִיחַ שְׁקָמָה
לְבַעֲלִים הוּא דְנוּקָא בְּעֵלוּ מְאֵלִיָּהוּ וְלֹא בְּהַשְּׁבִיחַן הַמְּקַבֵּל, אִם פֶּן מְאֵי פְרִיָה הַגְמ' דְנִגְמַר

מיוכל דשכח למקבל, פנין דהא דאינו חוזר ביוכל הוא דוקא בהשביטון הלוקח, ובהשביטון המקבל הא באמת הוי שבחא דידן'.

אכן נראה, דהנה באמת פרקת הגמ' דנגמר מיני, נראה דהוא משום, דנהי דדין חזרת יוכל ליפא על השבח, מגזה"כ דשכח אינו חוזר ביוכל, אבל מ"מ מאחר דעצם השקיע מיהא חזרת ביוכל, א"כ הא צריף להיות הדר דינו של לוקח במקבל שדה מחבירו דאין השבח שלו, פנין דגוף השקיע אינה שלו דהרי חזרת ביוכל, ומדנשאר השבח ללוקח על פו נגמר מיני' לכל מקבל שדה מחבירו דהשבח של המקבל, אבל הא מיהא דאם באנו לדון על עצם חזרתו ביוכל, פשיטא דלא שייף למילף מקבל שדה מחבירו מחזרה ביוכל, פנין דהה גזה"כ דשכח אינו חוזר הוא דין חלוק הנאמר בדין חזרת יוכל, ואין זה שייף כלל לענין מקבל שדה מחבירו, ולפ"ז הרי מינשבת היטב פרקת הגמ', ואף דהרי גם ביוכל בשבחו מאליהן השבח של המוכר, דהא דמחלקינן בין שבחא שע"י הלוקח לשבחא דממילא, הוא רק בעיקר דין חזרת יוכל של השבח, אם הוא חשוב כגוף השקיע אם לא, אבל בדין מקבל שדה מחבירו, פנין דגוף השדה של בעלים היא, וארע'י הוא דאשבח, אם פו ליפא חילוקא כלל בין שבחא דממילא לשבחא שע"י הלוקח, דאם אף בשבחא דממילא השבח לבעל השדה, אז גם בשבחא שע"י הלוקח צריף להיות דין הלוקח רק כאריס לפי חלקו, פנין דארעא של בעלים הוא דאשבח, וזהו דפריף בגמ', דמהא דחזינו דבשבחא שע"י הלוקח השבח פולו ללוקח, ואף דעצם השקיע הרי היא של מוכר, דהרי חזרת ביוכל, א"כ ממילא נגמר מיני' גם למקבל דגם בשבחא דממילא השבח למקבל, וע"ז הוא דמשני הגמ', דביוכל זביני מעליא הוא ויוכל אפקעתא דמלפא היא, ועל פו אין זה שייף למקבל, פנין דגוף השדה היא של לוקח, ועל פו גם השבח של הלוקח, וממילא הדר דינו דדיינינן בי' רק גזה"כ דיוכל, דשוב חלוקין הן בדייניהם, דשבחא דממילא הוי כגוף השדה והוא בכלל ממפר, וחזייל עלי' דין יוכל שחוזר למוכר, משא"כ שבחא דבידיהם הוי פולו של לוקח, דכיון דליפא פאן דינא דארע'י אשבח, ממילא השבח פולו של משביט, ועל פו אינו בכלל ממפר, ולא חזייל עלי' דין יוכל, ומינשב היטב דעת הרמב"ם שמתלק בין שבחא דממילא לשבחא דבידיהם, וכמש"כ.

הרי דהיכא דארע'י אשבח נוטל חלקו, ובל"ז השבח פולו למשביט, אף בלא זכות השקיע, וזהו להדיא כמש"כ בדעת הרמב"ם גבי בע"ח, וכש"נ. והנה הרי"ף בפ"ק דב"מ על הא דבע"ח אינו גובה משבח מתנה כתב ז"ל ומסתברא דהאי שבחא דלא טריף ממתנה שבחא דאיתי מחמת הוצאה הוא אבל שבחא דאיתי ממילא טריף וכן הילכתא עכ"ל, והוא פדעת הרמב"ם שהזכרנו, והרמב"ן במלחמות שם ביאר טעמו של הרי"ף משום דיכול הבע"ח לומר ארעאי אשבח, וסיי' שם דלפ"ז גם בשבח הבא ע"י הוצאה פל זה הוא בשבח שפנגד הוצאה בזה הוא דלא טריף ממקבל מתנה אבל שבח היתר על ההוצאה שקיל ממקבל מתנה פנין דארע'י הוא דאשבח, וחולק בזה על הרמב"ם שפוסק דשבח הבא ע"י הוצאה אין הבע"ח נוטל ממנו ממקבל מתנה.

וכבר נתבאר טעמו של הרמב"ם בזה, משום דסובר דבע"ח דאין לו רק שעבודא לא אמרינן ארע'י אשבח, פנין דאפתי לאו ארע'י הוא. והסוגיא דב"ב דמבואר שם דשבח חולקין הבע"ח והלוקח משום דהוי לנה ולנה ואח"כ קנה, צ"ע לדעת הרמב"ן, דכיון

דאָמרינן גם בבע"ח הַף דאַרען אַשְׁבַּח, וְכָל זְכוּת טַיִרְפָּא שְׁלוֹ הוּא רַק מַחֲמַת שְׁעֵבֹד גּוֹף הַקְּרָקַע, א"כ הָא שְׁיִיף דִּין קְדִימָה גַם עַל הַשְּׁבַח כְּמוֹ עַל גּוֹף הַקְּרָקַע, וְהַבַּע"ח רֵאשׁוֹן יְכוּל לֹמַר לְהַבַּע"ח שְׁנֵי אַרְעָאֵי אַשְׁבַּח, כְּמוֹ שְׂאוּמֵר לְלוֹקַח, וְלָמָּה חוֹלְקִין גַּם בַּשְּׁבַח הַיִּתֵּר עַל הַהוֹצָאָה.

אֲכַן לְדַעַת הַרְמַב"ם דַּבְּבַע"ח לֹא שְׁיִיף פְּלֵל הַף דַּאֲרַעֵי אַשְׁבַּח, הָרִי נִיחָא דְכָרִי הַגַּמ' בַּב"ב, דְּכִינֹן דְּמַעֲיָקֵר הַדִּין הָרִי הַשְּׁבַח שְׁל לֹקַח, וְהָא דְנוּטֵל הַבַּע"ח שְׁבַחָא מְלוֹקַח הוּא רַק מַחֲמַת הַתְּנַאי דְאַנָּא אִיקוּם, עַל כֵּן שְׁפִיר מִיחְשָׁב פְּקֻנָּה אַח"כ דְּאִין בּוּ הַקְּדָמָה, וְעַל כֵּן שְׁנִיָּהֶם חוֹלְקִין.

וְהִנֵּה כְּכָר הַקְּשׁוֹ הַרְאִשׁוֹנִים עַל הָא דְאָמַר שְׂמוּאֵל בַּע"ח גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח, וּמְפָרֵשׁ לָהּ בְּסוּגְיָא דְהוּא מְשׁוּם תְּנַאָּה דְאַנָּא אִיקוּם וְאַשְׁפִּי וְכוּ', וְהָא שְׂמוּאֵל גּוֹפֵי אִיבַעֲיָא לִי בַּב"ב אִם דְאִקְנִי מְשַׁתְּעַבְד, וּמְבַנְאָר שֵׁם בְּסוּגְיָא דְאִם דְאִקְנִי לֹא מְשַׁתְּעַבְד אִין בַּע"ח נוּטֵל אֶת הַשְּׁבַח מְלוֹקַח מְשׁוּם דְהָרִי דְאִקְנִי, וְכִינֹן דְלֹא אִפְשִׁיטָא הַאִיבַעֲיָא א"כ הָא הָרִי סְפִיקָא אִם בַּע"ח גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח, וְאִיף קָאָמַר שְׂמוּאֵל הָכָא דַּבְּבַע"ח גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח וְדַאי, וְהַרְמַב"ן תִּירָץ בְּזוּה, דְכָל שְׁבַח שְׁאִינוּ דִּין קִנְיָן בַּפ"ע, שְׁפִיר מְשַׁתְּעַבְד לְהַבַּע"ח אִף אִם דְאִקְנִי לֹא מְשַׁתְּעַבְד, מְשׁוּם דְאָמְרִין אַרְעֵי אַשְׁבַּח, וְהָא דְתַלִּי הַגַּמ' בַּב"ב דִּין גְּבִיט שְׁבַח בְּדִין דְאִקְנִי, הִינֵנוּ רַק בַּשְּׁבַח שְׁיֵשׁ בּוּ חִלוּת דִּין קִנְיָן בַּפ"ע, כְּגוֹן בְּנִינָא וְנִטְעִיָּה וְכַדוּמָה, וְנִטְעִמוּ שְׁל הַרְמַב"ן הָרִי מְבַנְאָר, דְכִינֹן דַּאֲרַעֵי אַשְׁבַּח א"כ שׁוּב אִינוּ מְחַנְסֵר קִנְיָן, וּמַהוֹצָאָה מִיְפִטָר כִּינֹן דְלֹא נְחִית אַדְעֵתָא דְלִישְׁקַל הוֹצָאָה מֵהַבַּע"ח וְרַק מֵהַמּוֹכֵר, וְעַל כֵּן שְׁפִיר מְשַׁתְּעַבְד אִף אִם דְאִקְנִי לֹא מְשַׁתְּעַבְד, כִּינֹן דְלֹא שְׁיִיף הָכָא טַעֲמָא דְאִין אָדָם מְקַנָּה דְכָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, דְהָא אִינוּ מְחַנְסֵר קִנְיָן פְּלֵל, כִּינֹן דַּאֲרַעֵי הוּא דַּאֲשְׁבַח.

וּלְפִי דַעַת הַרְמַב"ם דְלֹא אָמְרִין בַּבַּע"ח דַּאֲרַעֵי אַשְׁבַּח, חוֹזְרֵת קְנוּשִׁית הַרְאִשׁוֹנִים, דְאִיף קָאָמַר שְׂמוּאֵל בַּע"ח גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח, וְהָא זְהוּ אִיבַעֲיָא דְלֹא אִפְשִׁיטָא אִם דְאִקְנִי מְשַׁתְּעַבְד אִם לֹא, וְצ"ע.

וְנִרְאָה לֹמַר, עַפִּי"מ שְׁפָסַק הַרְמַב"ם בַּפְּכ"א שֵׁם הַל"ו ו"ל הִיָּתָה הַשְּׁדָּה אַפּוֹתִיקֵי ב"ח נוּטֵל אֶת כְּנֻלָּה וְרוֹאִין חֲצֵי הַשְּׁבַח הַנְּשָׂאָר לְלוֹקַח אִם הִיָּה חֲצֵי הַשְּׁבַח יֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה נוּטֵל הַהוֹצָאָה מִב"ח שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ ב"ח שְׁדִי הוּא שְׁהַשְּׁבִיחָה וְהַנְּשָׂאָר לוֹ מִן הַשְּׁבַח נוּטֵל מִן הַמּוֹכֵר, וְאִם הִיָּה חֲצֵי הַשְּׁבַח פְּחוּת מִן הַהוֹצָאָה אִין לוֹ מִן הַטּוֹרָף אֱלָא דְמִי חֲצֵי הַשְּׁבַח וְחוֹזֵר וְגוֹבָה מִן הַמּוֹכֵר חֲצֵי הַשְּׁבַח שְׁנִטְרָף בְּלַבַּד עַכ"ל, וְכָכָר עֲמָדוֹ הַמְּפָרֵשִׁים בְּבִיאוֹר דַּעַת הַרְמַב"ם וְנִטְעִמוּ הָכָא, אֲכַן נִרְאָה, דְדְּכָרִי הַרְמַב"ם מִינְסָדִים לְפִי שְׁיִטָּתוֹ דְכָל דְיִכּוּל לֹמַר אַרְעָאֵי אַשְׁבַּח הָרִי הוּא חֲשׁוּב ב"ח מְקַדָּם, א"כ גַּם הָכָא כָּל הַשְּׁבַח הַיִּתֵּר עַל הַהוֹצָאָה הָרִי הוּא שְׁל בַּע"ח הַאִפּוֹתִיקֵי, כִּינֹן דְבַאִפּוֹתִיקֵי הָרִי אָמְרִין אַרְעֵי אַשְׁבַּח, וְאִיף דְכַנְגָּד הַהוֹצָאָה הָרִי לֹא שְׁיִיף אַרְעֵי אַשְׁבַּח, וְעַל כֵּן הוּא בְּזוּה כְּשָׂאָר בַּע"ח, וְכַזוּה הוּא דְהָרִי דִינוּ כְּלָנָה וְלָנָה וְחוֹזֵר וְקַנָּה דְשְׁנִיָּהֵן חוֹלְקִין, וְהָא דְכַנְגָּד הַהוֹצָאָה מְשַׁתְּעַבְד לְבַע"ח וְאִף שְׁהוּא גּוֹפֵי שְׁל הַלּוֹקַח, הוּא מְשׁוּם דַּעַת הַרְמַב"ם דְגַם בְּאַפּוֹתִיקֵי אִיתָא לְהַף תְּנַאָּה דְאַנָּא אִיקוּם וְכוּ', וְעַל כֵּן הָרִי הוּא מְשַׁתְּעַבְד לְבַע"ח, וְחוֹלְקִין הַבַּע"ח וְהַלּוֹקַח, כְּמוֹ בְּשָׂאָר בַּע"ח, וְזוּהוּ שְׁפָסַק דְגּוֹבָה הוֹצָאָתוֹ מְדָמִי חֲצֵי הַשְּׁבַח, וּמִינְשָׁבִים הֵיטֵב כָּל דְכָרִי הַרְמַב"ם.

ועכ"פּ הָא נַתְבָּאָר, דְּגַם בְּאַפּוֹתִיקַי אֵיתָא לְהֵךְ תְּנַאָה דְאַנָּא אֵיקוּם וכו', וּמִשְׁתַּעְבַּד הֵךְ שְׁבַחָא דְכַנְגַּד הַהוּצָאָה לְבַע"ח הָאפּוֹתִיקַי, וּלְפ"ז הָרִי נִיחָא הָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל ב"ח גּוֹבְהָ אֵת הַשְּׁבַח, אַף אִם דְאַקְנִי לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, דְּהָא מְצִינוּ זֹאת בְּאַפּוֹתִיקַי, דְאַמְרִינוּ בְּהָ דְאַרְעֵי' אֲשַׁבַּח, וּמִמִּילָא דְלֹא הוּי דְאַקְנִי, וְאַף בְּשַׁבַּח שְׁפַנְגַּד הַהוּצָאָה דְלֹא שְׁיִיךְ בְּזֵה אַרְעֵי' אֲשַׁבַּח, אֲבַלְפֹל דְלֹא נַחִית אֲדַעְתָּא לְמִיִּשְׁקַל הוּצָאָה שׁוּב לֹא הוּי מְחַסְרָא קַנְיָן, וְשִׁפִּיר מִשְׁתַּעְבַּד אַף אִם דְאַקְנִי לֹא מִשְׁתַּעְבַּד, וּבַחֹב שְׁאִינוּ אֲפּוֹתִיקַי בְּאַמְתָּ דְזֵה תְלוּי בְּהַאיִבְעִיָּא אִם דְאַקְנִי מִשְׁתַּעְבַּד וְכַמְבּוֹאָר בְּסוּגִיָּא דְב"ב שָׁם.

וְהִנֵּה הֶרְאָב"ד פְּתַב גַּבֵּי הֵךְ דְאַפּוֹתִיקַי וְנ"ל מֵהוּ כִּי תְצִי הַשְּׁבַח הֶרְאִי לְלוֹקַם הַהוּצָאָה ג"כ תְּהִיָּה תְצִי הַהוּצָאָה מִשְׁלוֹ וכו' וְאִם יִטּוֹל בַּע"ח אֵת הַפֹּל יִפְרַע כָּל דְּמֵי תְצִי הַשְּׁבַח לְלוֹקַם וְהַהוּצָאָה נְכַלְלַת בּוּ וכו' וְתְצִי הַשְּׁבַח הֶרְאִי לְב"ח נוֹתֵן אֵת תְצִי הַהוּצָאָה לְלוֹקַם וכו' עכ"ל, וְחוֹלַק עַל הֶרְמַב"ם בְּתַרְתִּי, תְּדָא דַס"ל דְּגַם בְּאַפּוֹתִיקַי חוֹלְקִין גַּם בְּשַׁבַּח הֶיְתֵר עַל הַהוּצָאָה, וְעוֹד דְּבְאַפּוֹתִיקַי מְשַׁלֵּם הַב"ח הַהוּצָאָה גַּם מִתְצִי הַשְּׁבַח שְׁלוֹ וְנִרְאָה דְּהָא בְּהָא תְּלִיָּא, דְּכִינּוּ דַס"ל דְּבְאַפּוֹתִיקַי מְחַזִּיר לְלוֹקַם הוּצָאוֹתִיו, א"כ הָא בַע"כ דְּהֵךְ דְּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר ב"ח גּוֹבְהָ אֵת הַשְּׁבַח מִשּׁוּם דְּכַתְּב לּוֹ אֲנָא אֵיקוּם וכו' הוּא רַק בְּשַׁאָר ב"ח וְלֹא בַּחֹב דְאַפּוֹתִיקַי, וְא"כ הָא הֶדְרָא קְוִשְׁנִית הֶרְאִי שׁוֹנִים דְּאִיךְ בַּע"ח גּוֹבְהָ אֵת הַשְּׁבַח וְהָא אִיבְעִיָּא לִי לְשְׁמוּאֵל אִם דְאַקְנִי מִשְׁתַּעְבַּד, וּבַע"כ צ"ל כְּשִׁיטַת הֶרְמַב"ן דְּגַם בְּשַׁאָר ב"ח אֲמַרִינוּ דְאַרְעֵי' אֲשַׁבַּח, וְעַל כֵּן אִין זֵה בְּכַלֵּל דְאַקְנִי, וּמִדְּמַסְקִינוּ בְּשַׁבַּח דְּחוֹלְקִין, ש"מ דְּגַם הִיכָא דְּמְצִי לֹאמַר אַרְעֵי אֲשַׁבַּח מ"מ הוּי דִּינוּ כְּמוֹ לָנָה וְלָנָה וְאַח"כּ קָנָה, כִּינּוּ דְּגוּף הַשְּׁבַח נִתְּהוּהָ מִיָּהָ אַח"כּ, וְעַל כֵּן זֵהוּ שְׁפִסְק דְּגַם בְּאַפּוֹתִיקַי חוֹלְקִין, וְלֹא אֵיקַפְתָּ לָן מַה דְּיִכּוֹל לֹאמַר אַרְעֵי אֲשַׁבַּח, דְּמ"מ שִׁפִּיר הוּי דִּינוּ כְּלָנָה וְלָנָה וְאַח"כּ קָנָה, וְכַשְׁאָר ב"ח כֵּן גַּם אֲפּוֹתִיקַי דְּחוֹלְקִין, וְכַש"נ.

הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פ"ה הַל"ב וְכֵן הַחֹפֵר בְּשׂוּדָה חֲבָרוּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וְהַפְסִידָה וְהָרִי הוּא חֲזִיב לְשַׁלֵּם בֵּין שְׁטַעְנוּ שְׁחַפֵּר וְהוּא אֹמַר לֹא חֲפַרְתִּי אוֹ שְׁטַעְנוּ שְׁחַפֵּר שְׁתִּי מְעָרוֹת וְהוּא אֹמַר לֹא חֲפַרְתִּי אֲלֵא אַחַת אוֹ שְׁהִי שָׁם עַד אֲחַד שְׁחַפֵּר וְהוּא אֹמַר לֹא חֲפַרְתִּי כְּלוּם ה"ז נִשְׁפַּע הִסְתָּ עַל הַפֹּל עכ"ל, וּבְהַשְׁגוֹת ז"ל א"א נִרְאִין דְּבָרִים שְׁתַּבְּעוּ לְמַלְאֵת הַחֲפִירוֹת וְלַהֲשׁוּוֹת הַחֲצָרוֹת אֲבַל אִם תְּבַעוּ לְשַׁלֵּם פְּתַחוּ הָרִי הוּא כְּשַׁאָר תְּבִיעַת מְמוֹן וְכַמִּי שְׁאָמַר לּוֹ חֲבַלְתָּ בִּי שְׁנִים וְהוּא אֹמַר לֹא חֲבַלְתִּי אֲלֵא אַחַת עכ"ל, וְהִינּוּ מִשּׁוּם דְּהֶרְאָב"ד מְשַׁנֵּה חֲבַלְתָּ אֲדָם לְנִזְקִי קַרְקַע דְּתַרְנּוּיָהּ אִין עַל גּוּפָן דִּין שְׁבוּעָה וְרַק דְּעַל הַתְּשׁוּלוּמִין חֲזִיב לִישְׁבַע.

וְהִנֵּה כְּבָר כְּתִבוּ הַמְּפָרְשִׁים, דְּלִפ"מ שְׁכַתְּב הֶר"ן בְּשְׁבוּעוֹת עַל הֵךְ דְּר"י דְּחֲבַלְתָּ בִּי שְׁנִים וכו', דְּלֹא דְּהוּי מוֹדָה בְּמַקְצָת מִמֶּשׁ אֲלֵא כְּעִין מוֹדָה בְּמַקְצָת, וְזֵה שְׁיִיךְ אֲפִילוּ בְּקַרְקַעוֹת. אֲלֵא דְּהַקְצוּה"ח הַקְּשָׁה מְהָא דְּתַנּוּ בְּשְׁבוּעוֹת דָּף ל"ו ע"ב אֲנַסְתָּ וּפְתִיתָ אֵת בְּתִי וְהוּא אֹמַר לֹא אֲנַסְתִּי וְלֹא פְתִיתִי מִשְׁבִּיעַךְ אֲנִי וְאָמַר אֲמֵן חֲזִיב, וְהָרִי פְּגָם הִינּוּ נִזְק, וְהוּי דְּמִי אֲדָם, וּמ"מ חֲזִיב בְּקַרְבֵּן שְׁבוּעָה, וּבַע"כ דְּמִי קַרְקַע דִּינָם כְּמַטְלִטְלִין.

וּבְאַמְתָּ שְׁמַזְהָ קִשְׁהָ לְמָה לֹא הִבִּיא זֵה הֶרְאָב"ד, וְהָרִי חֲזִיב קַרְבֵּן שְׁבוּעָה הוּי מְדַאוּרִיָּתָא, וְלַהֲדִיא תַנּוּ בְּמַתְנִיתִין שָׁם אָמַר לּוֹ חֲבַלְתָּ בִּי וְעַשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה וְהוּא אֹמַר לֹא חֲבַלְתִּי וְלֹא עַשִׂיתִי בְּךָ חֲבוּרָה מִשְׁבִּיעַךְ אֲנִי וְאָמַר אֲמֵן חֲזִיב, וְלְמָה הִבִּיא הֶרְאָב"ד מֵהֵךְ דְּחֲבַלְתָּ

בי שנים, דהשבועה אינה אלא מדרבנן, ולא הביא מהה דחפלת בי דחייב קרבן שבועה מה"ת, ונהרי קרבן שבועה גם פן ליפא בקרקע, ובע"כ דדמי קרקע אינם בקרקע, וצ"ע.

והנראה מזה מבואר, דחלוק דין קרבן שבועה מדין חיוב שבועה, דאע"ג דתרונייהו ליתנייהו בקרקעות, מ"מ לענין דמי קרקע חלוקין הם, דבאמת הרי התשלומין שמתחייב בהם הא הניין מטלטליו, והם פכל מטלטליו דעלמא, והא דפסק הרמב"ם דאין נשבעין על דמי קרקע, בע"כ צ"ל דהוא משום, דכיון דהתשלומין הם חליפי הקרקע שהזיקו, ונזק הקרקע הוא עיקר חיובו, וא"כ עיקר חיוב שבועתו הוא רק בנזק הקרקע, וכיון דאין נשבעין על הקרקעות ומיפטר בכפירתו בלא שבועה ממילא ליפא עלי' חיוב שבועה גם על התשלומין.

ולפ"ז שפיר חלוק בזה חיוב שבועה מקרבן שבועה, דלענין חיוב שבועה צריכין אנו לדון בעיקר והתחלת החיוב אם מתחייב ע"ז שבועה אם לא, וכן הטענה והפירה וההודאה הפל ביסוד והתחלת חיובו, ועל פן בדמי קרקע, כיון דעיקר החיוב הוא הפסד הקרקע, והתשלומין הניין חליפי הקרקע, א"כ ממילא דלית בי' בעיקר חיובו דין שבועה, וממילא דאין פאן חיוב שבועה גם על התשלומין, משא"כ לענין קרבן שבועה, דעיקר דין פפירה שבועה הוא מדין גזלת ממון, א"כ אין דינו תלוי פכל ביסוד והתחלת החיוב, ורק בהחייב תשלומין של עתה היא שחלה כפירתו ויגזלתו, וכל שהתשלומין דאית לי' גבי' עתה הם מטלטליו, לא אכפת לן פכל בעיקר החיוב מה שהוא, וחייב בקרבן שבועה, ועל פן גם בדמי קרקע, כיון דהתשלומין עצמם חשיבי מטלטליו, על פן שפיר מתחייב בקר"ש.

וגם דבעיקר השבועה חלוקין הן זמ"ז, דלענין טענות ותביעות הרי דיינינן על חיוב שבועתו, וזה פא על עיקר חיובו והנזק שהזיקו שהוא מקרקעי, משא"כ לענין קרבן שבועה, דלא צריכין לזה חיוב שבועה, ורק חלות מעשה שבועה, וחלות מעשה השבועה היא על מטלטליו, כיון דהתשלומין הן עתה מטלטליו, ועל פן פל דמי קרקע דינם כמטלטליו לענין קרבן שבועה.

אשר על פן להכי הוא שלא הביא הראב"ד פכל מהה דקרבן שבועה, ורק מהה דחפלת בי שנים, דאייני לענין חיוב שבועה, דמוכח מזה דגם לענין חיוב שבועה דמי קרקע דינם כמטלטליו ונשבעין עליהן, וע"ז הרי יש ליישב לדעת הרמב"ם דהתם הויא שבועה דרבנן, דאיתא גם בקרקעות, וכש"נ.

אלא דקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' נערה בתולה הי"ג ו"ל אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתייתי ה"ז נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בנשת ופגם עכ"ל, ונהרי גם תשלומין אלו הן מדין חבלות, ומ"מ פסק הרמב"ם דנשבעין עליהם שבועת התורה, וקשה דהא הויין דמי קרקע דאין נשבעין עליהן לדעת הרמב"ם.

אכן נראה, דהנה פל חובל בחברו הרי מתחייב בתמשה דברים, וגם בצער ובנשת, ונהרי צער ובנשת לית בהו נזק ממון פכל, ומ"מ מתחייב בתשלומין, אשר זהו רק גזה"כ בחבלות, שיתחייב בתשלומין אף בלא נזק ממון.

ולפ"ז נראה, דגם בגזק חלוק דין תכלות משאר נזקי ממון, דבשאר נזקי ממון עיקר חיובו הוא הממון עצמו שהפסידו, ומחמת חיוב זה הוא שמתחייב בהתשלומין, שהם חליפי ממון שהפסיד, דאם לא הנה מתחייב בעיקר הממון שהפסיד, לא הנה חנייל עלי' גם חיוב תשלומין, משא"כ בתכלות, התחלת חיובו הוא בהתשלומין עצמם, דחייבתו התורה מחמת שיווי הגזק מגזה"כ דתכלות, וכחייבא דצער ובנשת פן גם חייבא דגזק דחיוב התשלומין הוא התחלת חיובו.

ונהרי פן הוא גם חייבא דשבת, דליכא ג"כ ממון הנפסד, דהא הוי רק מניעת הרינח וגרמא בעלמא דפטור בכל מקום, ורק דבתכלות הניא גזה"כ לחייבו על שניו, אבל מ"מ הרי נדאי דהתחלת החיוב הוא רק על התשלומין, פיון דאין שם ממון הנפסד כלל, וא"כ ה"נ גם בגזק דכונסין, דאית בי' גם הך חייבא שחנייל מתחלה על התשלומין.

ובאמת דלפי דעת הרמב"ם הדבר פשוט פן כמש"כ, וכמו שפסק בפ"ד מהל' חובל ומזיק הי"ד ז"ל החובל בבת קטנה של אחרים וכו' וכן גזק שאינו פונתה מפסדה הרי הוא שלה עכ"ל, הרי דס"ל דאיכא חיוב גזק אף בלא אפחתין מפספין כלל, וכן בפ"ב שם הל"ו ז"ל אפילו חסרו פשערה מעור בשורו חייב בתמשה דברים שהעור אינו חוזר אלא צלקת עכ"ל, ובהך גזק דלא אפחתין מכספיהרי פשיטא דתחלת חיובו הוא רק בהתשלומין, דבמה שהזיק הרי ליכא הפסד ממון כלל, וא"כ הרי להדיא דגם בגזק עיקר חיובו הוא בהתשלומין, ולא גרע גזק דאפחתין מפספין מגזק דלא אפחתין, דחל גם על התשלומין בפ"ע עיקר והתחלת חיוב.

אלא דאפילו לדעת המ"מ בפ"ב שם דס"ל דכל דלא אפחתין מפספין ליכא גזק כלל, כל זה הוא בליכא חסרון פסד, ואין דבר שיגרם חיובא עליו, אבל בגזק דאפחתין, דאיכא מיהא דבר הגורם להתחייב, שפיר חנייל חיובא בגזק דתכלות גם תחלת חיובא על התשלומין, ומשום דלא גרע גזק מצער ושבת, ומשום דכן הוא גזה"כ של חיוב תכלות, וכש"נ.

ואשר על פן לענין הדין דמי קרקע, דדעת הרמב"ם דדינו פקרקע דאין נשבעין עליהו, חלוק דמי קרקע מדין תכלות, דבקרקע דחיובו בא מחמת עצם הממון שהפסידו, על פן התשלומין שהן חליפי עצם הקרקע שהזיק ג"כ דינם פקרקע ואין נשבעין עליהו, וכמש"כ למעלה דכיון דבעיקר החיוב לא חלה עליו שבועה ממילא מיפטר, משא"כ בתכלות, דהתחלת חיובו הם התשלומין גם בלא חיוב עצם הממון שהפסיד, וכמש"כ דשנה חיובא דגזק לחייבא דצער ובנשת, ונמצא דגוף התכלה לא חשיבא רק פדבר המביאתו לידי חיוב תשלומין, ובכה"ג לא מהניא מה דליכא חיוב שבועה על עצם הממון שהפסידו, אבל מ"מ התשלומין אינם דמי קרקע ונשבעין עליהם, וניחא השתא הא דפסק הרמב"ם גבי אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי דנשבע שבועת התורה משום מודה במקצת, וכן הא דהביא הראב"ד מהא דתנו בשבועות דף מ"ד תבלת בי שנים והוא אומר לא תבלתי בך אלא אחת דהוי מודה במקצת, פיון דכבר נתבאר דבתכלות לא הניין התשלומין דמי קרקע ונשבעין עליהו, וכש"נ.

הלכות נחלות פ"ה הל"ח נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין ועליו כתרובת אשה ובע"ח יורשי האב אומרים מת הבן תחלה ולא הניח פלום ואבד החוב ובע"ח אומרים

הָאָב מֵת תְּחִלָּה וְנִזְכָּה הַבֵּן בִּירוּשָׁתוֹ וַיֵּשׁ לָנוּ לְגִבּוֹת מִחֲלָקוֹ הַרֵי הַנְּכָסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין וְעַל הָאִשָּׁה וּבַע"ח לְהִבְיָא רַאִי אוּ יִלְכוּ לְהֵם בְּלֹא פְלוּם עַכ"ל.

וּמְבוֹנָאָר מְזַה דָּאָם אָדָּ מֵת הַבֵּן תְּחִלָּה שׁוֹב אֵין הַבַּע"ח גּוֹבִין מְנַכְסֵי הָאָב שְׁמַת אַח"כּ, וְהַדִּין הַזֶּה מְפֹרָשׁ בְּמַתְנֵי בַב"ב דָּף קנ"ז עיי"ש. אֵלָּא דְטַעְמָא דְהַד מַתְנֵי נִלְמַד מֵהָא דַתְנֵן בְּבִכּוּרוֹת דָּף נ"ב וְכוּלָּן אֵין נוֹטְלִין בְּשִׁבְחָה וְלֹא בְּרֵאוּי בְּבִמְוֹחֲזָק, וְקֹאֲמַר שָׁם בַּגְמ' וְלֹא בְּרֵאוּי לְאִתּוּי נְכָסֵי דְאָבִי אָבָא, וְהֵתָם קִיָּמִינוּ אַפְכוּר וַיָּבֵם וּכְתוּבַת אִשָּׁה, הַרֵי דְהָא דַתְנֵן בְּמַתְנֵי דַב"ב דְּכְתוּבַת אִשָּׁה וּבַע"ח אֵינָן נוֹטְלִין מְנַכְסֵי אָבִי הָאָב הוּא מְשׁוּם דָּאֵין נוֹטְלִין בְּרֵאוּי, וּלְפ"ז צ"ע עַל הַרְמַב"ם שְׁפַתָם הַדְּבָרִים וְלֹא הַזְפִּיר טַעְמָא דָּאֵין בַּע"ח וּכְתוּבַת אִשָּׁה נוֹטְלִין בְּרֵאוּי, שְׁהוּא זֶה דִּין הַנִּלְמַד מִמְשַׁנְתָּנוּ, וּמִשְׁפַּחְיָנוּ זֹאת גַּם בְּגוֹנוּי אַחֲרֵינוּ, כְּגוֹן כּוֹפֵר דָּאֵינוּ מְשַׁתְּלֵם אֵלָּא לְאַחַר מֵיתָה וְהוּי רֵאוּי, וְכַמְבּוֹנָאָר בַּב"ב דָּף מ"ב, וְכַכֵּר עֲמַד בְּזַה הַמַּל"מ שָׁם.

הַאֲנוּמְנָם דִּי"ל דְּדַעַת הַרְמַב"ם דַּבַּע"ח נוֹטֵל בְּרֵאוּי, וְנִלְמַד זֹאת מֵהָא דְאִיתָא בַב"ב דָּף קנ"ט דְּטַעְמָא דְּמַתְנֵי הוּא מְשׁוּם דְּמַצִּי לְמִימַר אָנָּא מִפְּחַ אָבוּהַ דְּאָבָא קְאָתִינָא, וְכַדְאִיתָא בְּסוּגִיָּא שָׁם וְאִס"ד לֹא מַצִּי אָמַר מִפְּחַ אָבוּהַ דְּאָבָא קְאָתִינָא וְכו' כִּי מֵת הַבֵּן וְאַח"כּ מֵת הָאָב מֵאֵי הוּי נִימָא לְהוּ בַע"ח יְרוּשַׁת אָבוּהוֹן קָא שְׁקִילְנָא, הַרֵי לְהַדְיָא דְאֵע"ג דְּהַנְּכָסִים הַוּיָן רֵאוּי, שְׁבָאוּ לוֹ בִּירוּשָׁה אַחַר מוֹתוֹ, מ"מ בַּע"ח גּוֹבָה מֵהֵם, אֵי לֹאוּ מְשׁוּם טַעְמָא דְּמִפְּחַ אָבוּהַ דְּאָבָא קְאָתִינָא, וְהָא דְצָרִיכִינוּ בְּבִכּוּרוֹת לְטַעְמָא דְּרֵאוּי, הוּא מְשׁוּם בְּכוּר וַיָּבֵם, דְּאִינְהוּ מִפְּחַ יְרוּשָׁה קָא שְׁקִילִי, וְלֹא שְׁיָיָד גְּבִיָּהוּ טַעְמָא דְּמִפְּחַ אָבוּהַ דְּאָבָא קְאָתוּ, וְעַל כֵּן צָרִיכִינוּ בְּהוּ לְטַעְמָא דְּרֵאוּי, אָבָל אַה"נ דְּטַעְמָא בְּהוּ, דְּלִיכָא דִּין מְמוֹן בְּהוּ בְּרֵשוּת מוֹרִישָׁן.

וְלֹא מִשְׁפַּחְיָנוּ דַּבַּע"ח הוּא מְשׁוּם טַעְמָא דְּמִפְּחַ אָבוּהַ דְּאָבָא קְאָתוּ, וְלִהְכִי הוּא דְנִקְטַת הַרְמַב"ם לְהַד דְּנָפַל הַבֵּית וְכו' בְּסַתְמָא, כִּינֵן דָּאֵין כָּאֵן טַעְמָא דְּרֵאוּי כָּלָל. אֵלָּא דְּעַדִּין קִשָּׁה, דְּכְתוּבַת אִשָּׁה הָא וְדָאֵי דְאִינְהוּ נוֹטְלַת בְּרֵאוּי, וְכַדְתָּנוּ בְּמַתְנֵי דְּבִכּוּרוֹת שָׁם, וְלִמָּה הַשְׁמִיט הַרְמַב"ם לְהַד דִּינָא דְּרֵאוּי בְּכְתוּבַת אִשָּׁה, וְצ"ע.

וְהַנְּרָאָה לוֹמַר בְּזַה, דְּבִכּוּפֵר כִּינֵן דָּאֵינוּ מְשַׁתְּלֵם אֵלָּא לְאַחַר מֵיתָה, א"כ מְמִילָא דְּגַם בְּלֹאוּ הַד טַעְמָא דְּרֵאוּי אֵין הַבַּע"ח וּכְתוּבַת אִשָּׁה גּוֹבִין מְזַה, וּמְשׁוּם דְּכִינֵן דָּאֵינוּ מְשַׁתְּלֵם אֵלָּא לְאַחַר מֵיתָה וְכָל חֲלוֹת הַד חִיּוּבָא הוּא לְאַחַר מֵיתָה, א"כ מְמִילָא דְּהַדִּין מְמוֹן שָׁל הַד חִיּוּבָא נַעֲשֶׂה רַק תַּח"י הַיּוֹרְשִׁין, וְלֹא לְהַנְּהַרְג.

וְאֵע"ג דְּעֵיקַר חִיּוּבָא דְּכוּפֵר הוּא שְׁיָיָד לְהַנְּהַרְג, וְהַבְּנִים רַק מִפְּחַ אָבוּהוֹן הוּא דְּקוֹזְכִּין בִּי, מִדִּין יְרוּשָׁה, מ"מ הָא וְדָאֵי דְלֹא צָרִיכִינוּ לְדִין יְרוּשָׁתוֹ שְׁיָהָא חֲלוֹת דִּין מְמוֹן עַל הַחִיּוּב, כִּי אִם דְּחִיָּיל דִּין יְרוּשָׁה גַּם עַל עֵיקַר זְכוּת הַד חִיּוּבָא, שְׁהֵם נְכָנְסִים בְּמִקוּמוֹ לְזַכּוֹת בְּחִיּוּב זֶה, וּמְמִילָא דְּהַחִיּוּב הוּא שְׁלָהֵם מְעֵיקְרָא, הוּאִיל שְׁבָא לְאַחַר מֵיתָתוֹ.

וְלִהְכִי הוּי דִּינָא דָּאֵין הַבַּע"ח וּכְתוּבַת אִשָּׁה גּוֹבִין מְזַה גַּם בְּלֹאוּ טַעְמָא דְּרֵאוּי, דְּשַׁעְבוּדָא דְּחוּב לֹא חִיָּיל כִּי אִם עַל דִּין מְמוֹן לְחוּד, וְהָכָא כִּינֵן דְּהַדִּין מְמוֹן נַעֲשֶׂה רַק תַּח"י הַיּוֹרְשִׁין וְלֹא לְהַנְּהַרְג, א"כ מְמִילָא דָּאֵין כָּאֵן דִּין מְמוֹן לְגְבִיַת הַבַּע"ח וּכְתוּבַת אִשָּׁה, וְאֵין גּוֹבִין מֵהוּ.

והוא הדין והוא הטעם לכל דיני ממון הבאין לאדם לאחר מותו, דלא צריכינן בהו לדינא דראוי, משום דבלא"ה אין דין גבייה גוונא דראוי רק בנכסים שנפלו לו מאביו לאחר מותו, דאז הדין ממון עצמו ממשמש והולך בירושפה דרף עליו, ובזה הוא דצריכינן לטעמא דראוי, פיון דבלא"ה שיעבודא חגיל עליוהו פכל נכסי המוריש, אלא דשם איפא גם טעם השני דיכולין לומר מפח אפנה דאבא קאתו, ועל פן זהו שפסק הרמב"ם בסתמא להך דינא דאין האשה ובע"ח גובין מנכסים שנפלו מאבי האב, ולא הזכיר טעמא דראוי פלל, פיון דליפא מזה נ"מ למקום אחר, וכש"נ.

והנה בכתובות דף ל"ח ע"ב אמר אפני פא עלי ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה, מילתא דפשיטא לי לאפני מיבעיא לי לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר וכו' מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו.

וברמב"ם פ"א מהל' נערה בתולה הט"ו ו"ל פא עליה ומתה ה"ז פטור מן הקנס שנאמר וכו'. והנה השמיט הרמב"ם להך איבעיא דיש בגר בקבר או דמיתה עושה בגרות, משום דלפ"מ דפסק פאפני הרי שוב ליתא להאיבעיא, וכמבואר בדברי הגמ' שהבאנו.

אלא דצ"ע, דלפי המבואר בדברי הרמב"ם שהבאנו, פל הך דינא דלא לאבי מתה אין זה רק בקנס ולא בנשות ופגם, וא"כ הא נמצא דהאיבעיא אם יש בגר בקבר או אם מיתה עושה בגרות קנימא עדיין לענין בנשות ופגם, דאם יש בגר בקבר או מיתה עושה בגרות ונהרי היא מןפקעת מרשות אב, א"כ הא גם הבנשות ופגם שלה, וע"ז הא ליפא פשיטותא דאפני, וא"כ למה השמיטה הרמב"ם.

והפשוט בזה, משום דבאמת הרי ליפא נ"מ פלל מהאיבעיא לענין בנשות ופגם, דנהרי גם אם מןפקעת היא מרשות אב הבו"פ הם לאבי, דנהרי הוא הקודם בנחלה וירושפה, ורק לענין קנס דאין אדם מוריש קנס לבניו ע"ז הוא דנאמרה האיבעיא אם יש בגר בקבר או אם מיתה עושה בגרות, פיון דמשום דין ירושפה אין האב זוכה בזה, וכיון דהרמב"ם פסק פאפני דבמתה ליפא קנסא, א"כ שוב ליפא נ"מ פלל מהאיבעיא, ועל פן השמיטה.

אלא דעדיין צ"ע, דנהרי נ"מ לענין הבע"ח שלה, דאם יש בגר בקבר או מיתה עושה בגרות ונהרי הבו"פ מדינא לה ורק שזוכה בהן האב מדין ירושפה, א"כ הרי הבע"ח גובין מהם, משא"כאם אין בגר בקבר או דמיתה אינה עושה בגרות ונהרי עיקר החיוב של בו"פ לאביה, א"כ אין הבע"ח שלה גובין מהבו"פ, וכמבואר להדיא הך נ"מ בתוס' שם, וא"כ הא איפא נ"מ מהאיבעיא גם לענין בו"פ, דליתא ע"ז פשיטותא דאפני, ונהדר קשה למה השמיטה הרמב"ם.

וצ"ל בזה, משום דאף אם מיתה עושה בגרות או דיש בגר בקבר והבו"פ שלה, מ"מ הרי זכיותה בהבו"פ היא לאחר מיתתה, וא"כ הא הני ראוי, דאין הבע"ח גובה מזה, ושוב ליפא נ"מ מהאיבעיא לענין בו"פ.

אכן מאחר דלא הוזכר ברמב"ם פלל הך דינא דראוי, א"כ קשה הדבר לומר דהשמיטת הרמב"ם תהא מטעמא דאין בע"ח נוטל בראוי, פיון דעיקר דין ראוי הושמט ברמב"ם. אכן לפמש"נ הרי ניחא, דהכא פיון דזכיותה בהך חיובא היא לאחר מיתתה, א"כ ממילא

דחלות דין ממון שעל הך חייבא הוא רק תח"י אביה, ומשום דאביה יורש עיקר הנכות של הך חייבא, שהחייב שלו הוא משעוה הראשונה עד שלא בא החייב לרשותה, וממילא דלא חל בהחייב דין ממון רק תחת ידי אביה ולא תחת ידה כלל, וממילא דאין הבע"ח גובה מנה, דשעבודא דבע"ח וכתובת אשה רק על דין ממון לחוד הוא דרמי.

אשר על פן להכי הוא שהשמיט הרמב"ם האיבועא דבגרות לאחר מיתה, פיון דליפא מנה שום נ"מ לענין בו"פ, רק לענין קנסא לחוד, ובנה הרי כבר פסק הרמב"ם פאפיי. הלכות עדות פ"ג הל"ד דין תורה שאין מקבלין עדות לא בד"מ ולא בד"נ אלא מפי העדים שנאמר על פי שנים עדים מפיהם ולא מכתב ידן אבל מדברי סופרים שחוכין ד"מ בעדות שבשטר וכו' עכ"ל, והרמב"ן בספר המצות שרש ב' הקשה עליו ונ"ל מהו שאנו דנין בגטין בעדי חתימה בלבד והאשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו ומתירין אותה להנשא על פי עדות השטר וזה לדברי הפל עכ"ל.

והנה קושיות הרמב"ן על הרמב"ם נחלקת לשנים, חדא דהיאך הדין באם גירש או קידש בשטר שיש עליו עדים שפיר דמי, הא קיי"ל דהמגרש והמקדש בלא עדים לא פלוג הוא, וא"כ להרמב"ם דלא חשיבא עדות כלל מד"ת, מפני מה מהניא עדות שבשטר לשון גירושין וקידושין עפ"י עדות זו.

ואם פי בזה פליגי ר"מ ור"א אי עדי חתימה פרתיה או ע"מ פרתיה, אפתי קשה לר"מ איך מהני ע"ח הא הוי מפי כתבם. וביותר קשה על הרמב"ם בעצמו שפסק בפ"א מה גירושין הט"ז ונ"ל חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה וכו' ה"ז כשר הואיל ועדים שבו פשרים ונהרי הגט יוצא מתחת ידה עכ"ל, הרי דפסק להדיא דע"ח מהני לכו"ע אפילו לר"א, ואמאי הא הוי מפי כתבם, הא חדא.

ועוד קשה על הרמב"ם, דאמאי סמכינן באשה המוציאה גט לפנינו לומר שנתגרשה, וסומכין ע"ז ע"י ע"ח שבגט, ונהרי להביא ראי' שנתגרשה בעיני עדות גמורה מד"ת, משום דאין דבר שבפירוה פחות משנים, ועדות זו פסולה מד"ת, משום דהויא מפי כתבם להרמב"ם.

והנה על קושיותו הראשונה י"ל, דהא דלא מהני מפ"כ, הוא רק לענין דין הגדת עדות, דמפ"כ לא חשיבא הגדה כלל, אבל לענין הך דינא דהמקדש בלא עדים לאו פלוג הוא, הרי אין זה שייך להגדת עדים, אלא דבעיני עדים על מעשה הגו"ק, ולזה שפיר מהניא גם עדות שבשטר, דנהי דלא חשיבא הגדת עדות, אבל עדות מ"מ הויא, ומועלת לשון גו"ק.

אבל הקושיות השני' תקשי עדיין, דאיך סמכינן על השטר לענין ראי' שנתגרשה, דבזה הרי בעינן גם הגדת עדות, ככל עדות דעלמא, פיון דאין דבר שבפירוה פחות משנים, ואיך סמכינן אשטרא דהוי מפ"כ.

אכן באמת דגם קושיות הראשונה במקומה עומדת, דהרי כל ע"ח אינם יודעים כלל מגוף הגו"ק, וליכא רק הגדתן שמעידין על הגו"ק, או על השטר, ובע"כ צ"ל, דזהו גזה"כ, דהגדתן שבשטר משוני' לי' לשטרא וחשיבא גם עדות ראי' על גוף המעשה של הגו"ק וכדומה, וא"כ הרי כ"ז לא שייך רק אם נימא דהויא הגדה פשרה, ואז ממילא חזר בו

כל הגזה"כ של שטרות, אבל לדעת הרמב"ם דהויא הגדה פסולה, משום דהויא מפ"כ, א"כ ממילא אין פאן עדות כלל, וקשה דאיך מהני ע"ח בלא ע"מ, והא פיון דבטלה הגדתו הרי אין פאן שום עדות לאשוויי' שטרא, וממילא אין פאן עדות על עצם הגו"ק, והוי מקדש ומגרש בלא עדים דבטל הגו"ק.

ועוד דלא הוי שטר כלל, וכדקי"ל דבעינן ע"ח או ע"מ גם לענין אשוויי' שטרא, וכמבואר בכתובות דף י"ח ע"ב דיסוד השטרות הוא משום דעדים התומין על השטר נעשה כמו שנקראה עדותו בב"ד, וקשה על הרמב"ם שפסק דהמגרש בע"ח לבר מהני, דהא הוי מפ"כ, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה באמת הרי מבואר בגטין דף ע"א דעדות בכתב בטלה, מהו דרשא דמפיהם ולא מפ"כ, ופשוט דאין זה סותר לדין שטרות דעדותו בכתב קיימת, משום דשני דינים הם, עדות בכתב פסולה, ועדות שבשטר פשרה, ובזה גם הרמב"ם סובר פו, ורק דאם באנו לדון איזו מקריא עדות שבשטר, בזה חולק הרמב"ם וס"ל, דאין שטר אלא מה שנעשה לקנין, כמו גו"ק ושחרורים וקנינים וכדומה, דאיכא עלייהו דין שטר מד"ת, אבל מה שנעשה רק לרא'י, בזה דעת הרמב"ם דלא מקרי שטר, אלא עדות בכתב, ועל פו פסול בהו מפ"כ.

האומנם פי גם לדעת הרמב"ם הרי עיקרו של שטרות הוא רק במה שנעשה מדעת המתחייב, וכדעת כל הראשונים, אבל מ"מ זהו דין בפ"ע דלא חיייל דין שטר רק היכא שנעשה לקנין, ועל פו כל שטרי ראי', אף דנעשו קדין שטרות, מ"מ לא חיייל עלייהו דין שטרות, והיינו רק עדות בכתב, ופסולים משום מפ"כ, ורק מדרבנן הוא דעדותו מתקיימת ונוהג בהן דין שטרות, אבל אה"נ דשטרי מעשה וקנין גם לדעת הרמב"ם הם מד"ת, ומועילין בין לגמר מעשה ובין לעדות, ומיושב היטב דעת הרמב"ם.

והנה בסנהדרין דף ל"ב איתא ולטעמיה תקשי לה מתני' שטרי חוב המוקדמין פסולים והמאחרין פשרים ואי ס"ד בעינן דו"ח מאחרים אמאי פשרים וכו' אר"ח ד"ת אהד ד"מ ואהד ד"נ בדו"ח שנאמר משפט אהד יהי לכם ומ"ט אמרו ד"מ לא בעינן דו"ח כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, וקשה לפי"ז מהא דתנו בגטין דף פ"ו דגט שאין בו זמן אם נישאת הנולד פשר, וקשה דהרי התם מדאורייתא בעינן דו"ח, וכינון דאין בו זמן הלא הגט פסול ד"ת, ואמאי אין הנולד ממזר, וכבר הקשה זאת הנ"י, ותירץ משום דאפקעינהו רבנן לקידושין מינ'.

ואפתי קשה לפי"ז מהא דקאמר הגמ' בגטין דף י"ז מפני מה תקנו זמן בגטין ומפרש שם משום בת אחותו או משום פירי, וקשה והלא מדאורייתא בעינן זמן משום דו"ח, דבלא"ה פסול.

וכן קשה מהא דאיתא ביבמות דף ל"א דבשטר קידושין לא תקנו זמן משום דלא שייך הוה תקנתא דשמא יחפה ומשום פירי, וקשה דהרי אפתי מדאורייתא בעינן זמן משום דו"ח.

וכן קשה מהא דאיתא שם דבשטר שחרור לא בעינן זמן, והלא מדאורייתא בעינן זמן משום דו"ח, וא"כ הוא עבד גמור מדאורייתא לכל דבריו. ובהא לא שייך תירוץו של

הנ"י משום דאפקעינהו רבנן לעבדות מינן, דהלא אם גם אפקעינהו לא עדיף מהמפקיר עבדו דצריך גט שיקרו, ואם נימא דאפקעינהו רבנן לעבדות מינן כמו שלא הי' עבד מעולם, א"כ אין פאן גירות כלל, דהלא גייר עצמו רק לשם עבדות ולא לשם ישראל, וחסר לו קבלת עול מצות הנוהגים בישראל ולא בעבדים, וגם בעיקר הגירות חסר לו הא דלשם ישראל, ואם אין פאן עבדות אין פאן גירות כלל, והא קיי"ל ביבמות דף מ"ח דבשעה שמשתחרר לא בעינו דעתו ומטבילין אותו בע"כ, ולדעת הרבה מהראשונים טבילה זו אינה אלא מדבריהם, משום שפבר גייר עצמו בשעה שנעשה עבד, ובע"כ מוכרח דלא אפקעינהו רבנן לעבדות מינן, וא"כ אמאי א"צ זמן.

ובאמת דכמה דיני עדות ליכא בשטרות, וכדתנן בגטין דף י"ז דנחתם בליה פשר, ונהרי קי"ל דאין מקבלין עדות בליה. ועל כן נראה פשוט, דזה דקאמר הגמ' עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, זהו פל עיקר גזה"כ דשטרות, דלא שייכי גבייהו פל דיני קבלת עדות והגדת עדות, ונהרי עיקר יסוד קבלת עדות היא דוקא בפני ב"ד, והכא בשטרות לא בעינו ב"ד כלל, וממילא פינו דלא בעינו ב"ד לא בעינו דו"ח ולא בעינו דוקא ביום, דכל זה לא נאמר אלא בב"ד איך יקבלו העדות, אבל מאחר דבשטרות לא בעינו ב"ד, לא בעינו פל הדינים הנאמרים בקבלת עדות, וזהו הדין דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, דלא בעינו בשטרות פל דיני קבלת והגדת עדות.

והא דפריך הגמ' בסנהדרין על שט"ח המאונחין אמאי פשרים הא בעינו דו"ח, היינו משום דהתם קאי על שטרי ראי', דאין עליהם דין שטר כלל, רק דין עדות בכתב, וכמש"כ למעלה בדעת הרמב"ם, ועל כן שפיר פריך הגמ' אמאי לא בעינו דו"ח, משא"כ בשטרי גו"ק ושיקרו וקנזן, דדין שטר עליהם, ובשטר הרי לא בעינו דו"ח, וכמש"כ למעלה, ועל כן שפיר פשרים ד"ת גם באין בהם זמן.

עכ"פ נתבאר, דהא דאמרינן בגמ' עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, נכלל בזה דלא בעינו בשטרות פל דיני קבלת עדות והגדתה, וגם נתבאר דזה דוקא בשטרי קנזן, דדין שטר עליהם, אבל לא בשטרי ראי', ולפי"ז שפיר פסק הרמב"ם בהך פסולא דמפ"כ, דזהו ג"כ פסול האמור בדין הגדת עדות, דשטרי ראי' מדאורייתא פסולים משום דהוינן מפ"כ, ולא תקשי עלי' משטרי גו"ק וקנזן ושיקרו דכשרים מדאורייתא, ולא פסלינן להו משום מפ"כ, דהתם הלא דין שטר עליהם, ובשטרות הרי לא בעינו דין הגדת וקבלת עדות וכמש"כ, ועל כן לא שייך בהו גם פסולא דמפי כתבם ג"כ.

ולכאורה אפתי יש לפקפק בזה, דכ"ז ניחא רק הא דלא בעינו יום ולא מפייהם בשטרות, משום דזהו דין איך יגידו העדים עדותן, וזה לא בעינו בשטרות, אבל הא דבעינו דו"ח הוא דין בעצם העדות, דאימתי סמכינן על עדותן ועדותן מתקבלת רק בעדות דרושה וחקורה, א"כ אפתי תקשי אמאי לא בעינו דו"ח בשטרות פינו דהוי דין בעצם העדות.

אכן הרי איתא בסנהדרין דף ע"ח ובב"ק דף צ' ובר"ה דף כ"ו דההורג בפני ב"ד חייב מיתה משום דלא תהא שמיעה גדולה מראי', והא ודאי דאין הב"ד נאמנים יותר מהעדים, וא"כ קשה הלא חסר הך דינא דדו"ח, דנהרי לא בעינו שידעו הב"ד היום והשעה, דאם

נימא שיתקיים בב"ד הדין של דו"ח בראייתו, הלא אז דין עדים על הב"ד ואין עד נעשה דינו, אלא נדאי, דנהי דדו"ח הוי דין בעצם העדות, אבל מ"מ כל זה הוא היכא דעדותו צריכה להתקבל, אבל בלא"ה לא בעינו כלל דו"ח בעדותו, וא"כ בשטרות דלית בהו דין קבלת עדות, ממילא דלא בעינו בהו דו"ח ג"כ, וכמש"נ.

ובזה ניחא מה דקשה עדינו בהסוגיא דסנהדרין שהבאנו דשטרי ראי' צריכין דו"ח משום דדינם כעדות בפתב, וקשה דהרי כל זה הוא מד"ת, אבל מדבריהם הרי פשיטא דגם שטרי ראי' דין שטר עליהו, כמבואר בכתובות דף י"ח דגם בשטרי ראי' אמרינו עדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותו בב"ד, וקשה דמאי פריה בגמ' על שטרי חוב המאותרין דחסר דו"ח, והא לפי"מ דתקינו רבנו דגם שטרי ראי' יהי דין שטר עליהם, א"כ הא לא בעו דו"ח, וכמו דכשר בהו מפ"כ כמו כן לא בעינו דו"ח.

אכן לפי המבואר דדו"ח הוי מעצם העדות, ואף דבשטרות הוי דינא דלא בעינו דו"ח, א"כ י"ל דאפילו לבתר דתקינו רבנו דגם שטרי ראי' יהיו בכלל שטרות, מ"מ כ"ז הוא רק לענין מפ"כ וכדומה, דהניין רק מדיני הגדת עדות, אבל בכל הצורך לעצם העדות, בזה דיני עדות עליהו, ובעינו שתהא עדותו מועלת וכשרה, והא דשטרי ראי' דין שטרות עליהם אף בלא דו"ח, הוא רק משום התקנה דגם עדות ד"מ לא בעיא דו"ח, וזהו דפריה הגמ' על שט"ח המאותרין דהא חסר דו"ח, ומשני דעדות ד"מ לא בעיא דו"ח.

ועיין ברמב"ם פ"ח מה' עדות שפסק דהעדים ששכחו עדותו נתבטל השטר, הרי דס"ל דגם לבתר התקנה מ"מ כל שטרי ראי' דין עדות עליהם בכל הנוגע לעצם העדות, ואפילו לדעת הרמב"ד שחולק שם, הוא רק היכא דהשטר כבר נעשה בהכשר, אבל לענין אשוויי שטרא מתחלה, י"ל דגם לדעת הרמב"ד בעינו שתהא עדותו כשרה בכל הנוגע לעצם העדות, וכפי המבואר בסוגיא דסנהדרין שהבאנו.

והנה ביבמות דף ל"א ומפני מה לא תקנו זמן בקידושין וכו' אבע"א משום דלא אפשר היכא ליעביד וכו' לינחה גבי עדים אי דזכירי ליתו ליקסוד, ואי לא זימנין דחזו מכתבא נאתו ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפ"כ, וכבר הקשו הראשונים דבשטרות הא ליכא להו פסולא דמפיהם ולא מפ"כ.

ונראה לומר, דהנה בפ"ח מה' עדות הל"ה כתב הרמב"ם ז"ל אחד הכותב עדותו על השטר או שנמצא כתוב בפנקסו בכתב ידו פלוני העיד אותי עליו ביום פלוני בכף וכף אם זכר מעצמו או הנפירוהו אחרים ונזכר מעיד ואם לאו אסור להעיד שאין זה דומה אלא למי שאמר לו אדם נאמן פלוני יש לו אצל פלוני כף וכף והעיד הוא שיש לזה אצל זה והוא אינו יודע מן הדבר כלום אלא מפי האחר שמע והעיד עכ"ל, וקשה למה נקט הרמב"ם טעמא דביטול עדות זו משום דהוי עד מפי עד, והרי בסוגיא דיבמות מבואר דעדותו בטלה משום דהויא מפ"כ.

אכן נראה דשני הטעמים אמת, דאם באנו לדון שעדותו הראשונה שבכת"י הוא מביא לב"ד, בזה הוי הפסול משום דהוי מפ"כ, ואין זה עד מפ"ע, כיון דעדותו של עצמו הוא שמביא לב"ד, אבל אם נימא דעתה הוא מעיד עדות כשרה על פי מה שנודע לו מהשטר

שְׁנֵי חֲשֵׁבֵי עֵדוּת, זֶה הָיָה עַד מִפּ"ע, דְּזֶה שֶׁנֶּעֱשֶׂה שְׁטֵר וְנִחְקָרָה עֵדוּתוֹ לֹא תִשְׁכַּח עֵדוּת עֲצָמוֹ, וְעַל כֵּן הָיָה עַד מִפּ"ע.

וּמֵעַתָּה הָרִי נִיחָא הַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת דְּקִאָמְרָה דְּהָיָה מִפּ"כ, וְאֵע"ג דְּכָל שְׁטֵרוֹת דְּעֵלְמָא לֹא הָיוּ מִפּ"כ, דְּבִאֲמַת בְּשְׁטֵר אִיפָּא תְּרֵי דִינֵי, דִּין תּוֹרַת עֵדוּת שְׁבוּ, וְגַם זֶה דְּהָיָה שְׁטֵר וְנִחְקָרָה הָעֵדוּת שְׁבוּ, וְהָעֵדוּת מִמ"נ בְּטִילָה, דְּמִדִּין תּוֹרַת שְׁטֵר שְׁבוּ הָיָה עִמָּפ"ע, וְכֵלְאוּ הָיָה טַעְמָא דְּשְׁטֵר דְּהָיָה כְּמוֹ שְׁנֵי חֲשֵׁבֵי עֵדוּתוֹ הָיָה מִפּ"כ, וְעֵדוּתוֹ מִמ"נ בְּטִילָה.

וְאִשְׁרָא עַל כֵּן זֶהוּ שְׁהִיבֵי הַרְמַב"ם גַּם הֵךְ טַעְמָא דַּעֲמָפ"ע, מִשּׁוּם דְּקִשָּׁה בְּהַסּוּגִיָּא דִּיבְמוֹת דְּבִשְׁטֵרוֹת הָיָה לִיפָּא לְהֵךְ פְּסוּלָא דַּמִּפּ"כ, וְעַל כֵּן מִיִּשְׁבַּב הַרְמַב"ם דְּכָל עֵינְקָר דִּין שְׁטֵר דְּכָשֵׁר בִּי מִפּ"כ, הֵלֵא זֶהוּ רַק בְּמָה שְׁנֵי חֲשֵׁבֵי עֵדוּתוֹ בִּב"ד, וְלַעֲנֵן לְסַמּוּךְ ע"ז הָיָה עִמָּפ"ע.

וְהַמְבֹאָר מִזֶּה, דְּנִעַת הַרְמַב"ם דְּבִשְׁטֵרוֹת לִיפָּא לְפְסוּלָא דַּמִּפּ"כ וּמִשּׁוּם טַעְמָא דְּעֵדוּתוֹ כְּמוֹ שְׁנֵי חֲשֵׁבֵי עֵדוּתוֹ בִּב"ד, וְהָיָה כַּמִּש"כ דְּלִהְיֵי לֹא בְּעֵינֵן בְּשְׁטֵרוֹת כָּל דִּינֵי קַבְלַת וְהַגְדָּת עֵדוּת, וְכַמִּש"נ. וְצ"ל דְּהַטַּעַם דַּעֲמָפ"ע שְׁהִיבֵי הַרְמַב"ם הוּא רַק מִשּׁוּם שְׁטֵר, אֲבָל לְעֵנֵן כָּתֵב יָדוֹ בְּחֻדָּא מִתְרֵי טַעְמֵי סָגִי, אוֹ דְּהָיָה עִמָּפ"ע, אוֹ דְּהָיָה מִפּ"כ.

וּבִאֲמַת קִשָּׁה מְאֹד לְפִי"ד הַרְמַב"ן דְּגַם שְׁטֵרֵי רֵאִי דִּין שְׁטֵר עֲלִיָּהוּ, וְאִית בְּהוּ הֵךְ דִּינָא דְּעֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְׁטֵר נֶעֱשֶׂה כְּמוֹ שְׁנֵי חֲשֵׁבֵי עֵדוּתוֹ בִּב"ד, וְאִפְ"ה אֲמַרְיִנְבְּסִנְהִדְרִין דַּמִּד"ת בְּעֵינֵן דִּו"ס, א"כ קִשָּׁה מִשְׁטֵרֵי גו"ק וְשִׁיחְרוּר דְּכִשְׁרִים ד"ת אִף שְׂאִין בְּהֵם זְמוֹ, וְהָא חֲסֵר דִּו"ס.

וְנִרְאֶה לֹאמֵר, דְּהִנֵּה בְּהָא דְּאֲמַרָה תּוֹרָה דְּבְעֵינֵן בְּעֵדִים דִּו"ס, חֲדָשָׁה הַתּוֹרָה בְּזֶה שְׁנֵי דְּבָרִים, אֲחַד דְּהָעֵדִים צָרִיכִין לְהִיּוֹת דְּרוּשִׁים וְחִקוּרִים, וְהַב' דְּהַחֲקִירוֹת הֵן מְגוּפָה שְׁל עֵדוּת, דְּאִי לֹא קָרָא הִנֵּה אֲמִינָא דְּהַחֲקִירוֹת אֵינָם שְׁיִיכִים לְגוּפָה שְׁל עֵדוּת, וְדָבָר אַחֵר הוּא, וְהַשְׁתָּא מְקָרָא יְדַעֲנֵן דְּהַחֲקִירוֹת הֵן כְּגוּפָה שְׁל עֵדוּת.

וְהַשְׁתָּא בְּשְׁטֵרוֹת דְּגִזָּה"כ דְּלֹא בְּעֵינֵן בְּהוּ דִּו"ס, הָיָה רַק דְּגִילְתָּה הַתּוֹרָה דְּבִשְׁטֵרוֹת לֹא בְּעֵינֵן דִּו"ס, וְכָשֵׁר בִּל"ז, אֲבָל מ"מ אִם כָּתְבוּ בְּשְׁטֵר הַדִּו"ס, הָא מִיָּהָא דְּגַם זֶה הוּא בְּכָלֵל גּוּף הָעֵדוּת שְׁבִשְׁטֵר, וּמִמִּילָא בְּהוֹכְחֵשׁוּ בְּחִקִירוֹת הָיָה עֵדוּת שְׁבִבְטָלָה מְקַצְתָּה דְּבְטָלָה כְּוָלָה, וְגַם דְּנָהִי דְּלֹא בְּעֵינֵן דִּו"ס, אֲבָל מ"מ דִּין הַכְּחָשָׁה בְּדִו"ס לֹא פָקַע מִיִּנְיָהוּ, וּבְטָלָה עֵדוּתוֹ, כִּינֵן דְּהַדִּו"ס הָיָה מְגוּפָה שְׁל עֵדוּת גַּם בְּשְׁטֵרוֹת.

וּלְפִי"ז הָרִי נוֹכַח לְפָרֵשׁ גְּוִשְׁיַת הַגַּמ' מִשְׁט"ח הַמְאֻחְרִין, מִשּׁוּם דְּמְאֻחְרִין הָיָה הַכְּחָשָׁה בְּדִו"ס דְּפְסוּלָא גַם בְּשְׁטֵרוֹת, וּמִמִּילָא לֹא קִשָּׁה מְגו"ק וְשִׁיחְרוּרִין שְׁהִבְאֵנוּ דְּלֹא בְּעֵינֵן בְּהוּ זְמוֹ, דְּזֶה הָיָה רַק חֲסֵרוֹן דִּו"ס דְּכָשֵׁר בְּשְׁטֵרוֹת.

וְהִנֵּה לְפִי"ז נִמְצָא דְּלְפִי תִירוּץ הַגַּמ' דַּתְק"ח כְּדִי שְׁלֵא תִנְעוּל דְּלֵת וְכו', כָּשֵׁר בְּד"מ גַּם בְּהוֹכְחֵשׁוּ בְּדִו"ס, וּבִאֲמַת בְּזֶה נִחְלָקוּ הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן, דְּהַרְמַב"ן סוֹבֵר דְּלֹאֲחַר תִּקְנָה גַם בְּהוֹכְחֵשׁוּ בְּדִו"ס עֵדוּתוֹ קִיָּמַת, הוּבָאָה דַּעֲתוֹ בְּבַעַה"ת שְׁעַר כ"ט ח"ד, וְעַל כֵּן שְׁפִיר נוֹכַח לְפָרֵשׁ גְּוִשְׁיַת הַגַּמ' בְּסִנְהִדְרִין מִשְׁטֵר מְאֻחְרִין, דְּהָיָה הַכְּחָשָׁה בְּחִקִירוֹת, וְע"ז מְתָרֵץ הַגַּמ' דַּתְק"ח הִיא דְּגַם בְּהוֹכְחֵשׁוּ עֵדוּתוֹ קִיָּמַת, אֲבָל לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם שְׁפָסַק בְּפ"ג מ'ה עֵדוּת הַל"ג דְּגַם לְאַחַר הַתִּקְנָה אִם הוֹכְחֵשׁוּ הָעֵדִים בְּחִקִירוֹת עֵדוּתוֹ בְּטִילָה, א"כ בַּע"כ מוֹכְרָח לְפִי"ז דְּמְאֻחְרִין לֹא הָיָה הַכְּחָשָׁה כָּלֵל, וְגוֹשְׁיַת הַגַּמ' הָיָה רַק מִשּׁוּם דְּנָהִי

דמאןחר לא הויא הכחשה, אבל מ"מ לא עדיף מאין בו זמן דחסר דו"ח, וא"כ קשה משטרי גו"ק ושיחרורים פדלעיל, ובע"כ מוכרח לדעת הרמב"ם דשטרי ראי' לחוד ושטרי קנזן לחוד, וקושיות הגמ' היא רק משטרי ראי', ועולים יפה דברי הרמב"ם בפ"ג מה' עדות, וכמש"נ למעלה, ודוק.

פ"ה הל"ו שטר שהיו עדי מרובין ונמצא אחד מהם קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה ונהרי אין העדים קיימים פדי לשאול אותן אם יש שם עדות ברורה שפולם ישבו לחתום שהרי נתפוננו להעיד ה"ז בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר, ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הפשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם עכ"ל.

והנה קשה, מה מועיל לנו זה שאפשר להיות שחתמו זה שלא בפני זה, אבל הרי אפשר להיות ג"כ שחתמו זה בפני זה, דאז הוי נמצא אחד מהן קאו"פ דבטלה עדות השאר והשטר בטל, ואיך מקיימין השטר מספיקא.

וצ"ל דאמרינן ע"ז עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, ונזקה דאין העדים חותמין על השטר אלא א"כ נעשה בכשרות, והוי ככל פסולין דעלמא דאנוסין ופסולי עדות וקטנים דמבואר בכתובות דף י"ח דדינו של שטר הוא דהעדים החתומין בו נכלל בעדותן שנעשה בכשרות, וה"נ העדים מעידים דליכא בהאי שטרא הפסול של נמצא אחד מהם קא"פ.

וכן מבואר להדיא בתוס' גיטין דף י"ח ובתוס' ב"ב דף קס"ב שכתבו דתלינן דלמילוי חתמו, ושוב הקשו על זה דאיך תלינן דלמילוי חתמו גישילינהו וכמבואר במכות דף ו' דשיילינן להו אי למחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו, ותירץ ר"ת דשאני שטר דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, והיננו כמש"כ.

אלא דלפ"ז הרי קשה דברי הרמב"ם שפסק דאם עדי השטר בעצמן אומרים או שיש שם עדות ברורה שפולן ישבו לחתום ה"ז בטל, ונהלא מבואר בכתובות דף י"ח דאין נאמנים לפוסלו, ומשום דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, וכן איתא בדף י"ט שם דגם שנים אחרים הבאין לפסול את השטר חשיבי תרי ותרי לגבי עדי השטר, וא"כ ה"כ אם אף נימא דנתקרה עדותן בב"ד דלית בהו פסולא דנמצא אחד מהן קא"פ, א"כ אמאי מהימני הם בעצמם או סהדי אחרני לומר שישבו פולן פאחת לחתום, אלא ודאי דהרמב"ם סובר דעל זה דאין בהן קאו"פ לא אמרינן הך דינא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, ולפ"ז הדרא הקושיא לזנפתה הא דבסתמא מכשרינן השטר משום שיכול להיות שחתמו זה שלא בפני זה, ונהרי אפתי ספיקא הוי ואיך מקיימין השטר מספיקא, וצ"ע.

ובעיקר דברי הרמב"ם, דגם בשטר איתא להך דינא דנמצא אחד מהם קאו"פ עדות פולם בטלה, צ"ע, דהלא הך דינא הוא רק פשנצטרפו יחד הכשרים והפסול בתדא הגדה ובתדא קבלת עדות, דהיננו בב"ד אחד, וא"כ הרי לא שייך זאת אלא בעדות בע"פ, דאית בה דין קבלת עדות בב"ד, ושייך בהו צירופא דתדא הגדה ונתדא קבלת עדות, משא"כ בשטר דלית בי' דין קבלת עדות בב"ד, וכל יסוד דינו הוא מה דעדים החתומים על השטר נעשה

כמו שנוחקרה עדותן בב"ד, וא"כ היא נמצא דכל עד בפ"ע בחתימתו נעשית עדותו כמו שנוחקרה בב"ד, אבל צירופא דחדא הגדה הרי לית בהו, פנין דאין כאן דין בב"ד המצטרפן, והרי זה כמו שהעידו בשתי בתי דינין, דלית בהו צירופא, והרי הן נחשבין בשתי הגדות נפרדות, וא"כ איך שייך בשטר הך דינא דנמצא אחד מהן קאו"פ עדות פולן בטלה, וצ"ע.

ונראה לומר, דהנה יסוד ההילכתא של שטרות, שהשטר מועיל ושהוא פ' עדות, הא עיקרה הוא דין הגדת עדות, וזהו עצמו של שטר מה שהוא לפנינו עדות חקירה, דהלא ההילכתא של שטרות היא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנוחקרה עדותן בב"ד, דכ"ז לא שייך אלא לענין דין הגדת עדות וקבלת עדות בב"ד, והיינו דזהו כל דינו של שטר מה שהוא לפנינו עדות שנוחקרה ונתקבלה פ' כר, אכן לענין עצם דין עדות, דהיינו גוף העדים של ראית המעשה, לזה לא שייך כלל ההילכתא של שטרות, ודין עדותם בזה פ' דין כל עדות שבתורה, ופשוט דעצם העדות נעשית בשעת ראית המעשה האמורה בשטר זה.

אלא דנראה דגם עשיית השטר עצמו ג"כ חשיבא מעשה, ובשעה שהעדים חותמין הויין אינהו גופייהו עדי ראי' של מעשה זה של עשיית השטר, והשטר הוא הגדת העדים של מעשה זה.

ויסוד לזה, מהא דפריף הגמ' בסנהדרין דף ל"ב על שט"ח המאחרין אמאי פשרים והא בעינו דרישה וחקירה, הרי דזמנו של שטר הנכתב פראוי חשוב דרישה וחקירה לענין קיום העדות שבשטר, וקשה דהרי כל דרישה וחקירה פירושה זמן המעשה ולא זמן העדות, וא"כ מאי מהניא הא דנכתב בו זמן כתיבת השטר, והא אפתי זמן העדות הוא דהוי ולא זמן המעשה, והנה צריך להיות בדין דרישה וחקירה שיהא נכתב זמן המעשה, פ' כגון בשטרי הלואה יהא נכתב זמן ההלואה וכדומה, אלא נדאי דעיקר המעשה שעליו תסוב ותתקיים העדות שבשטר זה הוא עשיית השטר, ולהכי הוא דהוי זמן עשיית השטר במקום דרישה וחקירה של עשיית המעשה, וכל שטר הבא לפנינו הוא עצמו במקום קבלת העדות בב"ד, וראית המעשה ועיקר העדות הויא בעת חתימתו, שאז הם דנעשים עדי ראית מעשה שטר זה.

אשר לפ"ז נראה, דאם באנו לדון בדין צירוף עדי שטר דינם חלוק, דאם נדון על עצם הגדת העדות האמורה בשטר זה, דהוא זה מההילכתא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שנוחקרה עדותן בב"ד, בזה אמרינו, פנין דכל עד בפ"ע הגדתו הויא כמו שנוחקרה בב"ד, על פ' הוי דינם כמו שהעידו בשתי בתי דינין, ואין אחד שייך לחברו בדין הגדתו, משא"כ אם באנו לדון על העדים עצמן בעיקר עדותן, בזה שהן עצמן עדי שטר זה, עדי מעשה השטר ועדי ראית מעשה זה, בזה שפיר מצטרפין יחד בדין כל עדות דעלמא, דכולהו פ' אחת של עדות הם לעשיית השטר ולראית מעשה זה.

אשר לפ"ז ניחא הא דפסק הרמב"ם דאם ישבו פולן פ' אחת לחתום על השטר והנה אחד מהם קאו"פ בטלה עדות פולן, וכבר הקשינו ע"ז דהא הויין שתי עדות בשתי ב"ד דלא מצטרפין יחד ולית בהו דין נמצא אחד מהם קאו"פ, אכן מעתה הרי ניחא, דהרי הך דינא דנמצא אחד מהם קאו"פ שייך בין בהגדה בין בראי', וכדתנן במכות דף ו' דאם נתפוננו

להעיד בטלה עדות כולן, ופסק פן הרמב"ם בפ"ה שם, וכיון שישובו כולן כאחת והיו פת אחת בעצם העדות ובראית המעשה, שפיר בטלה עדות כולן מדין נמצא אחד מהם קאו"פ בשעת ראיה, ובאמת שפן הוא מבואר מתוך דברי הרמב"ם עצמן שכתב ו"ל אם יש שם עדות ברורה שכולן ישובו לחתום שהרי נתפוננו להעיד ה"ז בטל, וצ"ע דלמה לנו להק טעמא דנתפוננו להעיד, ונהרי חתימתן היא עדות והגדת עדות, א"כ למה לנו שם כפוננה להעיד, אלא ודאי דעיקר הפסול של נמצא אחד מהם קאו"פ שבשטר הוא רק משום עצם עדותן וראית המעשה, ולא משום הגדתן שבשטר, ועל פן צריכנו בהו לטעמא דנתפוננו להעיד, כדיון נמצא אחד מהן קאו"פ בשעת ראיה, והיננו כמש"ה.

אכן אפתי צ"ע על דברינו, דנראה דכל עדים החתומין על השטר, מכיון דחלות הדין שטר הוא ע"י כל חתימה בפ"ע, א"כ ממילא דכל אחד עיקר מה שנעשה עד הוא על חלות הדין שטר דאיתי מפח חתימתו עצמו, אבל על חלות דין שטר שמפח יתר עדים החתומין בו ע"ז לא הוי עד כלל, ונמצא דכל עדי שטר עדות המעשה וראית המעשה שלקו מיוחדות וחלוקות הן, דכל עד הוי דין ראית עדותו רק על זה הדין שטר שנעשה בחתימתו, ולפ"ז הלא נסתר מש"כ דדיינינו בשטר הו דינא דנמצא אחד מהן קאו"פ עדות כולן בטלה על עצם העדים בעת חתימתם, משום דחשיבא אז ראית עדות של כולם יחד, ומעתה הרי נסתר זאת, כיון דראית כל אחד מהעדים הויא על מעשה בפ"ע, ולית כאן כלל הו פסולא דקאו"פ של שעת ראיה, ודלא כמש"כ.

אכן נראה, דאם באנו לדון בעיקר דין עדותן, שהן עדים שיהא נעשה על ידם שטר שיהא בו דין קנני ונעבוד וכדומה, בזה הרי הן עדות אחת על מעשה אחת, וכולהו פת אחת של עדות הם, ורק דאס"פ בעשיית השטר בחתימתן הוא דנחלקין ממילא לשתי מעשיות ע"י ההילכתא דשטרות הנאמר בדין חתימת עדים.

ואשר על פן, נהי דעיקרו של שטר נעשייתו הוא חתימת העדים. אבל מ"מ דין עדות שבשטר זה הרי לאו בחתימה תליא מילתא, כ"א בהעדים גופייהו, במה שהן עצמן דין עדים בהן, בזה הוא שהשטר נעשה ומתקיים על ידם, וזהו עיקר המעשה שמעידין עליו, ונעשיית השטר ממילא הוא דקאיתי, דבזה שהן הן העדים ממילא שחתימתן מועלת לאשוויי שטרא, וא"כ כיון דבעצמן של עדים ועיקר עדותן הן פת אחת על מעשה אחד, על פן שפיר חיייל עלליהו דין נמצא אחד מהם קאו"פ של שעת ראיה.

ונראה דגם בחתימתן ג"כ דינן מתחלק, דבדין שטר חשוב מעשה בפ"ע בחתימתו, אבל לענין דין עדות ודין ראית העדות שיש בשעת חתימתן חשיבא ראיה אחת של עדות, דהואיל ועיקר העדים פת אחת הן, א"כ ממילא דגם החתימות שיש בהן דין חלוקת שטר מ"מ ראיה אחת של עדות היא.

ויסוד לכל זה, מהא דאיתא בסנהדרין דף ל' דתנא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ריב"ק אומר אפילו בזה אחר זה, ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר"נ אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו, וקשה לפי זה מכל שטרות דעלמא, דכל עד בפ"ע הוי כמו שנוקרה עדותו בב"ד, והוי כמו שהעידו בשתי פתי דיניו, והויא עדות מיוחדת בהגדה, דאין עדותן מתקיימת לרבנן דר"נ, וכדאיתא בב"ב דף קס"ה דשני עדים שהעידו בשתי ב"ד בפ"ע תליא

בפְּלוֹגְמָא דר"ג וּרְבִנּוּ, וְכֵן לַעֲנִין דִּין רֵאֵינִית חֲתִימָתָן דְּהֵיא בְּכֻלָּל רֵאֵינִית הַמַּעֲשָׂה הָא הֵוֵיא ג"כ עֲדוּתָן חֲלוּקָה וּמִיּוֹסְדָתָא, כִּינּוּן דְּכָל אֶחָד רֵאֵינִיתוּ מִיּוֹסְדָתָא עַל חֲתִימָתוֹ לְבַד, דְּלֵא מַצְטַרְפֵי לְרִבְנָן דְּרִיב"ק דס"ל דַּאִין עֲדוּתָן מַצְטַרְפָּת עַד שְׂרֵאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְא"כ אִיךָ מְצִינוּ שְׁטָרוֹת לְרִבְנָן.

וּבַע"כ צ"ל דְּשְׁטָרוֹת שְׂאֵנִי, דְּכָךְ הֵיא הַהִלְכָתָא שֶׁל שְׁטָרוֹת שְׁתַּתְקִינִים וְתַצְטַרְף עֲדוּתָן. אוּ דְנִימָא כְּמוֹ שְׁהַעֲרַנִי אֶחָד קִצָּת, לַפְמִש"כ לְמַעְלָה בְּדַבְרֵי הַרְמְב"ם בַּפ"ג מֵהַל' עֲדוּת עֵי"ש דְּבִשְׁטָרוֹת לִיתְנַיִיְהוּ לְכוּלְהוּ דִּינֵי דְהַגְזָתָא עֲדוּת וְקַבְלַת עֲדוּת, מְמִילָא לִית בְּהוּ גַם הֵךְ דִּינָא דְמִיּוֹסְדָתָא.

אָבֵל הָרִי כֹּל זֶה לֹא שְׂיִיךְ רַק לַעֲנִין דִּין מִיּוֹסְדָתָא שֶׁל הַגְזָתָא עֲדוּת, דְּבִזְזָה שְׁפִיר מוֹעִיל הַשְׁטָר, וְזֶהוּ עֵינְקָר הַהִילְכָתָא שְׁהַשְׁטָר הוּא בְּמַקּוֹם הַגְזָתָא עֲדִים וְקַבְלָתָם, וְעֲדִים הַחֲתוּמִין בּוּ נַעֲשָׂה כְּמוֹ שְׁנַחֲקָרָה עֲדוּתָן בַּב"ד כְּהִלְכָתָהּ, מִשָּׂא"כ לַעֲנִין דִּין עֶצֶם הַעֲדִים וְרֵאֵינִית הַמַּעֲשָׂה וְהַעֲדוּת, דְּזֶה לֹא שְׂיִיךְ כְּלָל לְהַהִילְכָתָא דְשְׁטָרוֹת, וְעַדִי שְׁטָר שְׁוִין בְּזֶה בְּדִינָם לְשִׂאָר עֲדִיּוֹת, וְא"כ אִם נִימָא דְגַם לַעֲנִין רֵאֵינִית הַמַּעֲשָׂה הַוִּינּוּ עֲדוּת מִיּוֹסְדָתָא, הָא אִפְתִּי קִשָּׁה לְרִבְנָן דְּרִיב"ק דַּאִיךָ מְצִינוּ שְׁטָרוֹת בְּעוֹלָם, וְהֵלֵא אִין עֲדוּתָם מַצְטַרְפָּת עַד שְׂרֵאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד.

אֵלֵא וְדֵאִי כַּמִּש"כ, דְּרַק בְּהִלְכוֹת שְׁטָרוֹת הוּא דְהֵוֵיא רֵאֵינִית חֲתִימָתָן רֵאִי' מִיּוֹסְדָתָא, אָבֵל לַעֲנִין דִּין עֲדוּת שְׂבָה, וְכֵן לַעֲנִין דִּין עֶצֶם הַעֲדִים וְרֵאֵינִיתוֹ אִין בְּהוּ דִּין מִיּוֹסְדָתָא כְּלָל, כִּי אִם דְּהוֹנִינּוּ כַּת אַחַת וְעֲדוּת אַחַת, וְשְׁפִיר מַצְטַרְפֵי עַדִי שְׁטָר גַּם לְרִבְנָן דְּרִיב"ק.

וְכ"ה לְהַדְיָא בַּב"ב דַּף קס"ה שֶׁם דְּלְרִבְנָן דְּרִיב"ק אִין עַדִי הַשְׁטָר מַצְטַרְפִין כְּשִׁחְתָּמוּ זֶה שְׁלֵא בְּפִנֵי זֶה, וְזֶהוּ לְהַדְיָא כַּמִּש"כ, דְּבִישְׁבוּ כְּוָלָן לְחַתּוּם כְּאֶחָת הֵוֵיא עֲדוּת אַחַת, כִּינּוּן לַעֲנִין עֶצֶם הַעֲדִים וְכִינּוּן לַעֲנִין רֵאֵינִית עֲדוּתָם.

אֲשֶׁר לַפ"ז מִתְבָּאֵרִים הֵיטֵב דְּבַרֵי הַרְמְב"ם כַּמִּש"כ, דְּזֶה שְׁכַתֵּב דְּדִין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קֵאו"פ עֲדוּת כְּוָלָם בְּטָלָה נוֹהֵג גַּם בְּשְׁטָר, הוּא מְשׁוּם דִּין קֵאו"פ שֶׁל שְׁעַת רֵאִי', וְלֹא מְשׁוּם פְּסוּל הַגְזָה, וְלִהְיֵי הוּא דְתַלְאָה בְּטַעֲמָא דְנִתְפְּוֹנוּ לְהַעֲיֵד, דְּהוּא מְדִינֵי רֵאֵינִית הַעֲדוּת, וְכַש"ג.

וְנִרְאָה לְהוֹכִיחַ עוֹד כְּדַבְרֵינוּ, דְּהֵנָּה קִשָּׁה עוֹד עַל הָא דְנוֹהֵג דִּין נִמְצָא אֶחָד מֵהוּ קֵאו"פ בְּשְׁטָרוֹת, לַפ"מ דַּאִימָא בְּמַכּוֹת דַּף ו' אָמַר רַבָּא וְהוּא שְׁהַעֲיֵדוּ כְּוָלָם בְּתוּף כְּדִיבּוּר, ר"ל דַּאִזְזוּ נִחְשְׁבִין כְּוָלָן עֲדוּת אַחַת, וּמְשׁוּם דְּכָל בַּתְכ"ד הָרִי יְכוּל הַעֲדָה הָרֵאשׁוֹן לְחַזֵּר בּוּ וְלוֹמַר שְׁקָר הַעֲדָתִי, וְעַל כֵּן עַדִינּוּ לֹא נִשְׁלָמָה עֲדוּתוֹ לְגַמְרֵי, וְהוֹנִינּוּ כְּוָלָהוּ כְּחַדָּא עֲדוּתָא.

וְהָרִי נִרְאָה, דְּחֲלוּקָה בְּזֶה עֲדוּת בַּע"פ מַעֲדוּת שְׁבִשְׁטָר, דְּבַעֲדוּת בַּע"פ אִם אָמְרוּ הַעֲדִים תְּכ"ד מַעֲדוּתָן עֲדוּת שְׁקָר הַעֲדָנוּ, אִף אִם יִתְבָּרַר אַח"כ שְׁהַעֲדוּת הָרֵאשׁוֹנָה הֵיטְהָ אֶמַת וְחַזְרָתוֹ הֵיטְהָ שְׁקָר, מ"מ עֲדוּתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה מִיְהָא בְּטָלָה, וְאֵע"ג דְּחַזְרָתוֹ אִין בְּהַ מְמַשׁ כִּינּוּן דְּהֵיטְהָ בְּשְׁקָר, אָבֵל מ"מ מֵאֲחַר דְּבַעֲיָנוּ שְׁעִידוּ עֲדוּתָן לְפִנֵי ב"ד וְשַׁב"ד יְקַבְּלוּ עֲדוּתָן, וְעַל כֵּן כִּינּוּ דַתְכ"ד חַזְרוּ לְפִנֵי ב"ד וְקו"ל דַּתְכ"ד כְּדִיבּוּר דְּמִי, א"כ נִהֵי דְחַזְרָתוֹ הֵיטְהָ בְּשְׁקָר, אָבֵל לְפִנֵי ב"ד מִיְהָא לֹא הַעֲיֵדוּ עֲדוּת זוּ הָאֶמְתִּית, כִּינּוּן דְּחַזְרוּ וּבְטָלוּ דְבַרֵיהֶם לְפִנֵי ב"ד בַּתְכ"ד, וְנִמְצָא דְלֵא הֵיטְהָ כְּאִין הַגְזָה לְפִנֵי ב"ד כְּלָל, וְהוֹנֵיא עֲדוּת שְׁלֵא נִתְקַבְּלָה

בב"ד עדיין, משא"כ בשטר, אם העד שחתם חזר בו בתכ"ד ואמר עדות שקר העדתי, אם יתברר אח"כ שעדות חתימתו הייתה אמת ונזרתו הייתה שקר, השטר קיים למפרע, ולא שייך לומר דהא מיהא חזר בו מהגדתו, פיון דעדות שבשטר הרי אין בה דין הגדה לאחרים, ואין בה דין קבלת עדות בב"ד, ורק דעדותו מתקיימת ונחקרה מעצמה, ועל פן פיון דעדות חתימתו היא האמתית הרי היא חקורה וקיימת, ונזרתו פיון שהיא דברים של שקראינה מועלת לבטל העדות, ומה שחוזר בו בתכ"ד לא איכפת לן פיון דהיא חזרה של שקר.

ולפ"ז צ"ע, איך שייך בשטר הך דינא דנמצא אחד מהם קאו"פ עדות פולן בטלה, ונהרי בדין עדות פולן בטלה הא בעינו שיעידו כל העדים כל אחד מהן בתכ"ד של חברו, וא"כ הרי לא שייך זאת אלא בעדות בע"פ, דיכול לחזור ולבטל עדותו בתכ"ד, ועל פן מועיל התכ"ד לצרפן לעדות אחת, משא"כ בשטר, דאף בתכ"ד ג"כ אינו יכול לבטל עדותו, וא"כ הא פבר נגמרה עדותו אף קודם כ"ד, וא"כ לעולם דינו פלאחר כ"ד, דקי"ל דעדות השאר קיימת, וה"נ בשטרות לעולם דכונתה, וצ"ע ואפילו אם נימא, דגם בשטר מועלת חזרתו תכ"ד שאמר עדות שקר העדתי לענין זה שלא נאמין לעדותו שבשטר כל זמן שלא יתברר שעדותו שבשטר היא האמתית, אבל הרי זה לא יועיל רק לענין שיוכלו העדים להטעותנו שלא יתברר לפנינו שחתמתו קיימת, אבל באמת הרי עדותו שבכתב קיימת ולא חזרתו, ולענין הך דינא שתכ"ד עושה עדות פולן עדות אחת ומצרפן, הלא בעינו שיוכלו לחזור ולבטל עדותו באמת, אבל מה שיכולין לחזור ולהטעותנו, זה אינו מועיל כלל לצרפן לעדות אחת, וכיון דבאמת אין יכולין לחזור מעדותו, שוב הדר דינם פלאחר כ"ד, דלא בטלה עדות פולן.

והאומנם דינא לדון ולומר, דהא דתכ"ד משוי לכולהו עדות אחת, לא הוי טעמא משום דהראשונים יכולין עוד לחזור בהו, אלא דזה הוי דין בפ"ע דכל תכ"ד פדיבור דמי ומקרי שיעידו פולן פאחת, וזהו דמשוי לכולהו חדא עדות, משא"כ לאחר כ"ד נחלקה העדות והוויי הגדות מיוחדות, ועל פן לא בטלה עדות פולן, וכדאשכחן בנפשות דבעינו שיעידו פאחת, ומשום דבלא"ה הויא הגדה מיוחדת, וכמבואר הך טעמא אליבא דת"ק דר"ב יעו"ש, וה"נ לענין נמצא אחד מהן קאו"פ, עיקר הדין של תכ"ד הוא ג"כ משום מיוחדת, אבל לא משום חזרה כלל.

אבל נראה, דכיון דנשלמה עדות חתימתו לענין זה מיהא דאין יכולין לחזור בהו, ושוב לאו בדידהו תליא מילתא, א"כ שוב לא שייך כלל הך דינא דתכ"ד, פיון דהוא אינו שייך עוד לעדותו שכבר חתם, וא"כ פקע מעדותו זאת כל דין תכ"ד לגמרי, ושוב דינו פלאחר כ"ד, וקשה דאיך אמרינן דעדות פולן בטלה, פיון דהוי פהעידו לאחר כ"ד, דמבואר בהסוגיא שהבאנו דלא בטלה עדות פולן.

והניחא לדעת הרמב"ם בפ"כ מהל' עדות הל"ג שפסק דגם בהעידו לאחר כ"ד ג"כ אמרינן דבטלה עדות פולן, א"כ שפיר ניחא גם הכא הא דבטלה עדות פולן, אבל לדעת הראב"ד דס"ל שם דלא בטלה עדות פולן רק פשהעידו בתכ"ד, א"כ הדרא גושיתנו דאיך שייך כלל דין נמצא אחד מהן קאו"פ בשטרות, פיון דלית בהו דין תכ"ד.

אֵלָא וְדַאי כַּמְש"כ לְמַעְלָה, דְּהָא דָּאָם יִשְׁבּוּ פְּוֹלָן לְחַתּוּם עֵדוּת פְּוֹלָן בְּטִלְהָ וְהַשְׁטֵר בְּטִל, הוּא מְשׁוּם דִּין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ שֶׁל שְׁעַת רַאִי, וְלֹא מְשׁוּם פְּסוּל הַגְּדָה, וּמִמִּילָא דְּלֹא שְׁיִיף הֶכָּא דִּין תַּכ"ד פְּלָל, וְשִׁפִּיר נוֹהֵג גַּם בְּשִׁטְרוֹת, וּכְש"נ.

עכ"פ נִתְבָּאָר, דְּהָא דְּדִינִינֵן בְּשִׁטְר דִּין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ לְבַטֵּל עֵדוּת פְּוֹלָן, הוּא רַק עַל הָעֵדִים עֲצָמוֹן בְּעַת חֲתִימָתוֹ, אֲבָל עַל עֲצָם הַגְּדָתוֹן הָאֲמוּרָה בְּשִׁטְר זֶה לֹא שְׁיִיף פְּלָל לְדוֹן בְּזָה דִּין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קַאו"פ לְבַטֵּל עֵדוּת הַשְּׂאָר, וּלְפִי"ז הֵרִי גִיחָא הָא דְּפִסְק הֶרְמֵב"ם דְּבָאִין עֵדוּת בְּרוּרָה שְׁפֹלָם יִשְׁבּוּ לְחַתּוּם הַשְּׂטֵר כְּשֵׁר, מְשׁוּם שְׂאֲפִשֵׁר לְהִיּוֹת שְׁחַתְמוּ זֶה שְׁלֹא בְּפִנֵּי זֶה, וְהַקְּשִׁינוּ ע"ז דְּאִפְתִּי סְפִיקָא הֵוִי, וּמַעְתָּה הֵרִי גִיחָא, דְּבָאֶמַת הַשְּׁטֵר עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא לְפִנֵּינוּ הָא לִית בִּי שׁוּם פְּסוּלָא וְהֵרִי הוּא בְּכַשְׁרוּתוֹ, כִּינּוֹן דְּעִיקְרוֹ הוּא הַגְּדָת הָעֵדִים וְקַבְּלָתוֹ, וּבְזָה הָא הֵוִי דִּין כְּשִׁפְתֵי עֵדוּת שְׁהַעִידוּ בְּשִׁפְתֵי בְּתֵי דִינִין דְּעֵדוּת הַפְּשָׁרִים קִינִימַת, וְזֶה לֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מְקוֹם שְׁנַחְקְרָה עַל עֵדוּת כְּשֵׁרָה הָךְ חֲשִׁשָׁא דִּילְמָא הִי בְּשְׁעַת רַאִי קַאו"פ, וְעַל כֵּן הֵרִי הוּא בְּכַשְׁרוּתוֹ.

וְגִיחָא נְמִי הָא דְּפִסְק הֶרְמֵב"ם דְּנִאֲמָנִין לֹוֹמֵר שְׁיִשְׁבּוּ פְּוֹלָן לְחַתּוּם, וְלְפִסְוֹל אֶת הַשְּׁטֵר בְּזָה, כִּינּוֹן דְּבָאֶמַת ס"ל לְהֶרְמֵב"ם דְּעַל הָךְ פְּסוּלָא דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ לֹא אֲמָרִינוּ פְּלָל דְּהֵוִי כְּמוֹ שְׁנַחְקְרָה עֵדוּתוֹן בְּב"ד, וּמ"מ בְּסִתְמָא כְּשֵׁר מְשׁוּם דְּבִלֵּא"ה לִיכָּא חֲשִׁשָׁא פְּלָל, וּכְמַש"כ.

וְהִנֵּה בְּטַעְמוֹ שֶׁל הֶרְמֵב"ם דְּס"ל דְּלֹא אֲמָרִינוּ עַל הָךְ פְּסוּלָא דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ הָךְ דִּינָא דְּעֵדִים חֲתוּמִין עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחְקְרָה עֵדוּתוֹן בְּב"ד, מְבֹאָר בְּב"י ס' מ"ה דְּהוּא מְשׁוּם דְּהַשְּׁטֵר עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא לְפִנֵּינוּ הֵרִי הוּא עִם הַרְיַעוּתָא מְעֵדוּת הַקַּאו"פ שְׁבּוּ.

וּי"ל עוֹד, דְּכָל עַד חֲתוּמוֹ בְּשִׁטְר אִינוּ כְּחֻקוֹר רַק עַל עֲצָמוֹ, וְלֹא עַל הָעֵדִים הָאֲחֵרִים חֲתוּמִין עִמוֹ, וְעַל כֵּן אִין בְּעֵדוּתוֹן רַק שְׁחַתְיָתוֹן כְּשֵׁרָה מְצַד עֲצָמוֹ, וְלֹא מְפִסְוֹלָא דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ דְּהוּא פְּסוּל הַנַּעֲשֶׂה מִחֲתִימַת הַשְּׁנִי.

אֲכֹן כֵּל זֶה הֵרִי לֹא שְׁיִיף אֵלָא אִם גִּימָא דְּהַפְּסוּל דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ שְׁבִשְׁטֵר הוּא פְּסוּל הַגְּדָה, וְהַפְּסוּל נַעֲשֶׂה ע"י חֲתִימָתוֹ, וְעַל כֵּן אֲמָרִינוּ דְּכִינּוֹן דְּעַל חֲתִימַת הַשְּׁנִי אִין זֶה מְעִיד פְּלוּם.

מִמִּילָא דְּאִין בְּעֵדוּתוֹ לְגַבֵּי הַשְּׁנִי אִם הוּא קַאו"פ, אֲבָל לְפַמְש"כ דְּהָךְ דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קַאו"פ שְׁבִשְׁטֵר הוּא פְּסוּל בְּעִיקְרָא רַאִי עֵדוּתוֹם, א"כ הָא נִמְצָא דְּשׁוּב הַגְּדָת כֵּל אֶחָד בְּחֲתִימָתוֹ. פְּסוּלָה הִיא מְעִיקְרָא, כִּינּוֹן דְּכֻבֵּר הֵם פְּסוּלִים וְעוֹמְדִים.

וּמִמִּילָא דְּכְזָה דְּנַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחְקְרָה עֵדוּתוֹן בְּב"ד דְּהַגְּדָתוֹם כְּשֵׁרָה מְצַד עֲצָמוֹ, אִיכְפִּלְלָא בְּזָה גַּם הָא שְׁלֹא הִי בְּהֵן פְּסוּלָא דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קַאו"פ בְּרַאִיָּתוֹם, דְּאִזְ ג"כ הִלֵּא הַגְּדָתוֹם פְּסוּלָה מְצַד עֲצָמוֹ, וּמִדְּפִסְק הֶרְמֵב"ם דְּלֹא אֲמָרִינוּ בְּזָה הָךְ דְּעֵדִים חֲתוּמִין עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחְקְרָה עֵדוּתוֹם בְּב"ד, ש"מ דְּפְסוּלוֹ הוּא פְּסוּל הַגְּדָה וְלֹא פְּסוּל רַאִי, וְדִלֵּא כְּדַבְּרִינוּ.

וּלְפִי טַעְמוֹ שֶׁל הַב"י ג"כ צ"ע, אִם אֵף גִּימָא דְּהוּא פְּסוּל רַאִי, אִם זֶה חֲשִׁיב רִיעוּתָא בְּהַשְּׁטֵר, כִּינּוֹן דְּהַשְּׁטֵר לֹא הֵוִי רַק גּוֹרָם לְחוּשׁ דִּילְמָא יִשְׁבּוּ פְּוֹלָן כְּאֲחַת וְנִפְסְלוּ אִזְ בְּשְׁעַת

ראי', אָבֿל בְּעֶצֶם חֲתִימַת הָעֵדִים הָרִי לִיפֵא שׁוּם רִיעוּתָא, כִּינּוּ דְעֵדוּת מַחֲלָקוֹת הֵן, וְא"כּ אֲמַאי לֹא נִימָא גַם בְּזֶה עֵדִים הַחֲתוּמִין עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחֲקֵרָה עֲדוּתָן בְּב"ד.

אֲכֹן נִרְאֶה, דְּבִאֲמַת גַּם זֶה שֶׁהוּ עֶצְמָן הַוִּינִין עֵדִים בְּעֲדוּת זֹו שְׁבִשְׁטֵר, הַכֵּל בְּחֲתִימָתָן הוּא דְהוּא זֹאת, דְּבִזְזָה הוּא דְנַעֲשׂוּ עֲדֵי הַשְּׁטֵר, וְזֶהוּ כֹּל יְסוּד עֲדוּתָן, וּבִלְעֲדֵי חֲתִימָתָן וְדִין עֲדוּתָן שְׁעַל הַשְּׁטֵר לִית בְּהוּ שׁוּם דִּין עֲדוּת כָּלֵל, וְאַף דְּבִחֲתִימָתָן גּוּפָה מַחֲלָקִינּוּ וְאַמְרִינּוּ.

דְּבַהֲלָכוֹת עֲדוּת בְּמַה שֶׁהוּ עֶצְמָן נַעֲשִׂין עֵדִים עַל הַף מַעֲשֶׂה בְּזֶה כְּוָלְהוּ כַּת אַחַת שֶׁל עֵדִים הֵם, וְכוּלְהוּ אֲחֻדָּא מִלְתָּא: קַמְסָהֲדִי, דְּשְׁטֵר זֶה שְׁחֲתוּמִין עָלֵיו הָוִי חַד מַעֲשֶׂה לְגַבִּי דִּין עֲדוּתָן, מִשָּׂא"כּ לְגַבִּי דִּין הַגְּזֵת עֲדוּת שְׂיֵשׁ בְּהַשְּׁטֵר, בְּזֶה חֲתִימַת כָּל אֲחֻד חֲשׂוּבָה הַגְּזֵת עֲדוּת מַחֲלָקָת, וְגַם דִּין שְׁטֵר בְּפ"ע, כִּינּוּ דְכָל אֲחֻד בְּפ"ע הוּא עֲדוּתוֹ כְּמוֹ שְׁנַחֲקֵרָה בְּב"ד גַּם בְּלֹא חֲבָרוּ, וְכַש"נ.

וְעַכ"פּ הָא מִיָּהָ וְדָאִי, דְּכָל יְסוּד עֲדוּתָן וְרֵאֲיִית עֲדוּתָן הַכֵּל הוּא בְּחֲתִימָתָן, וּבְזֶה שֶׁהוּ עֲדֵי הַשְּׁטֵר זֶהוּ כֹּל דִּין עֲדוּת שְׁלֵהוּ, וְגַם הָא דְבִנְשִׁבּוּ כְּוָלָן לְחֲתוּם כְּפִאֲחַת חֲזִיילָא בְּהוּ פְּסוּלָא דְקֹאוּ"פּ שֶׁל עֲדוּת רֹאִי, ג"כּ בְּחֲתִימָתָן הוּא דְנַעֲשֶׂה זֹאת, דְּהִנֵּף כְּוָלְהוּ שְׂיֵשִׁבּוּ לְחֲתוּם אִם אֲחֻד מֵהֵם לֹא חֲתֵם פְּקַע מִיְנֵי' דִּין עֲדוּת לְגַמְרִי, וְאַיְנוּ לֹא עַד רֹאִי וְלֹא עַד הַגְּזָה, וְכֹן אִם חֲתָמוּ כָּל אֲחֻד בְּשְׁטֵר בְּפ"ע, לְפ"מ דְּקוּ"ל הוּדְאָה אַחַר הוּדְאָה מְצַטְרְפִין וְעֲדוּתָן מוֹעֲלָת, מ"מ נִרְאֶה וְדָאִי דְלְגַבִּי דִּין נִמְצָא אֲחֻד מֵהֵם קֹאוּ"פּ אִינּוּ מְצַטְרְפִין.

וּמִשׁוּם דְּכִינּוּ דְהַשְּׁטֵרוֹת חֲלוּקִין עַל כְּוָן הַוִּינִין עֲדוּת מַחֲלָקָת גַּם בְּעֶצֶם דִּין עֲדוּת שְׁלֵהוּ, וְאַף בְּזֶה שֶׁהוּ חֲתוּמִין כְּוָלָן בְּיַחַד עַל שְׁטֵר אֲחֻד בְּזֶה הוּא דְנַעֲשׂוּ כַּת אַחַת, וּמִשׁוּם דְּלְגַבִּי עֶצֶם דִּין עֲדוּתָן וְרֵאֲיִית עֲדוּתָן הָוִי הַף שְׁטֵרָא חַד מַעֲשֶׂה, כִּינּוּ דְחַד שְׁטֵר הוּא, וְלְפ"ז הָרִי מִיְנֵשִׁבּ הֵיטֵב הָא דְלֹא אֲמְרִינּוּ עֵדִים הַחֲתוּמִין עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחֲקֵרָה עֲדוּתָן בְּב"ד לְהַפְקִיעַ מִיְנֵי' הַף פְּסוּלָא דְנִמְצָא אֲחֻד מֵהֵם קֹאוּ"פּ, דְּכִינּוּ דְחֲתִימַת הָאֲחֻד אִינְהָ מְעִידָה עַל חֲתִימַת הַשְּׂנִי, וְכָל עַד עֲדוּתוֹ חֲקוּרָה רַק עַל חֲתִימָתוֹ לְבַד, א"כּ הָרִי מִמִּילָא דְכָל הַרִיעוּתוֹת הַבָּאִין ע"י חֲתִימוֹת הַשְּׂנִי אִין בְּזֶה דִּין עֲדוּת שְׁנַחֲקֵרָה בְּב"ד מְאֻחַד עַל חֲבָרוּ, וּמִמִּילָא דְלֹא שְׂיֵיף הַף דִּינָא דְנַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחֲקֵרָה עֲדוּתָן לְדִין נִמְצָא אֲחֻד מֵהֵם קֹאוּ"פּ, כִּינּוּ דְהַפְּסוּל שֶׁל קֹאוּ"פּ הוּא בָּא מֵעֶצֶם מַעֲשֶׂה חֲתִימַת הַשְּׂנִי.

וְגַם טַעְמוֹ שֶׁל הַב"י ג"כּ מִיְנֵשִׁבּ הֵיטֵב, דְּכִינּוּ דְהָא מִיָּהָ דְּבִחֲתִימָתָן הוּא דְנַעֲשֶׂה בְּהוּ פְּסוּלָא דְקֹאוּ"פּ, א"כּ מִיְחֻשְׁבָּא זֹאת רִיעוּתָא בְּשְׁטֵר עֶצְמוֹ, וְעַל כֵּן אַע"ג דְּבִסְתָּמָא לֹא חֲזִינִין דִּילְמָא יִשְׁבּוּ כְּוָלָן כְּפִאֲחַת לְחֲתוּם, מ"מ הֵיכָא דְעֵדִים מְעִידִין ע"ז שְׁפִיר נְאֻמִּינִים, וְאַיְנוּ מְוַכְחָשִׁים מִחֲמַת עֲדֵי הַשְּׁטֵר, כִּינּוּ דְהַרִיעוּתָא הִיא מֵעֶצֶם חֲתִימָתָן.

וּכְבָר הַבְּאֵנוּ דְבְּדְבָרֵי הַרְמְב"ם מְבֹאָר לְהַדְיָא דְפְּסוּל נִמְצָא אֲחֻד מֵהֵם קֹאוּ"פּ שְׁבִשְׁטֵר הוּא פְּסוּל רֹאִי וְלֹא פְּסוּל הַגְּזָה, מְדַתְּלָאוּ בְּדִין נִתְכַּוְּנוּ לְהַעֲיֵד, וְא"כּ בַּע"כּ מְוַכְחָשִׁים הַדְּבָרִים כַּמְש"כּ. וְהִנֵּה כְּבָר הַבְּאֵנוּ מֵהַתּוֹס'.

שְׁכַתְּבוּ בְּגִיטִין דְּף י"ח וְנ"ל אֲמַאי תְּלִינּוּ בְּשָׂאָר שְׁטֵרוֹת שְׁחֲתָמוּ לְמִלּוּי לִישְׂיִלִינְהוּ כִּי הֵיכִי דְשְׂיִלִינּוּ הֵתֵם לְמַחְזִי אֲתִיתוּ כו' וְאֵר"ת דְּשָׂאֲנִי שְׁטֵר דְעֵדִים הַחֲתוּמִין נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנַחֲקֵרָה עֲדוּתָן בְּב"ד עַכ"ל, הָרִי לְהַדְיָא דָּאִי לֹא הוּא חֲשִׁיב כְּנַחֲקֵרָה עֲדוּתָן בְּב"ד לֹא

הנה מכשירינו שטר, מספיקא דהה חששא דנמצא אחד מהם קאו"פ, ונהו להדיא דלא כמש"כ בדעת הרמב"ם.

ולכאורה נראה מוכרח מנה, דהתוס' ס"ל דבשטר שקתמו בו קאו"פ אית בלי גם הך פסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ של שעת הגדה, וא"כ הא נמצא דהשטר כמו שהוא לפנינו הרי הוא בפסולו, ולתכי הוא דלא מכשירינו לי' מספיקא, אם לא משום טעמא דנעשה כמו שפסקה עדותו בב"ד שנעשה בכשרות.

וי"ל דהתוס' והרמב"ם בזה לטעמייהו אזלי, דהנה דעת התוס' בב"ב דף קס"ה דשטר הבא בע"א לא הוי שטר פלל, ושני שטרות הבאין לפנינו ובכל אחד חתום בו ע"א לא מצטרפי, משום דלא אשכחן בשום מקום שטר בע"א שיועיל, עיי"ש בדבריהם, הרי דס"ל להתוס' דע"א בשטר לאו פלום הוא, ואף תורת ע"א אין בו להצטרף עם עוד ע"א.

ולפ"ז הא נמצא, דהא דעדים החתומין על השטר נעשה כמו שפסקה עדותו בב"ד, דוקא בשני העדים ביחד הוא דחגיל בהו הך דינא. ולפ"ז שפיר ס"ל להתוס' דאית בשטר גם הך פסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ של הגדה, ואין זה דומה פלל להעידו בשתי ב"ד, דכינן דרק משניהן ביחד הוא דנעשה עדותו חקורה, א"כ הרי הוא כב"ד אחד, דמצטרפי גם לענין הך פסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ, משא"כ לדעת הרמב"ם שפסק בפ"ד מהל' מלנה ולנה ובפ"ד מהל' טוען ונטען דע"א בשטר מועיל לחיוב שבועה ולדין מתוך שאינו יכול ליטבע משלם, הרי דס"ל דשטר הבא בע"א הוי שטר, ונמצא דכל עד שבשטר הויא עדותו פנחקה בב"ד גם בלא חברו, וממילא דהניין פהעידו בשתי ב"ד, דלא מצטרפי לענין פסול דקאו"פ של הגדה, ורק פסולא דקאו"פ של שעת ראי' הוא דאית בהו, ומינשב היטב דעת הרמב"ם כמש"כ.

אכן נראה, דאפילו אם נימא דע"א בשטר אינו מועיל פלל אף לחיוב שבועה, מ"מ אין זה משום דלא חגיל על עדותו פל הך דינא דנעשה כמו שפסקה בב"ד, אלא דעיקר הדין הוא, דאף דהויא עדותו כמו שפסקה בב"ד, מ"מ עדותו לא מועלת משום דהוי רק ע"א, דכף היא ההלכה של שטרות שהם דוקא בשנים עדים, והוי פכל הדברים הצריכין שני עדים, ודין עדותו בזה פדין ע"א בע"פ במקום שצריף שני עדים, דעדותו חקורה וקיימת, ורק דאינה מועלת.

וכן הוא מוכרח מהא דאיתא בב"ב דף קס"ה שם דע"א בכתיב וע"א בע"פ מצטרפין, דזהו להדיא דגם שטר בע"א הוי שטר, ולהנה דס"ל דשטר הבא בע"א לאו פלום הוא, הרי פירשו התוס' שם דהא דע"א בכתיב וע"א בע"פ מצטרפין היינו עד חתימה ועד מסירה, דמרווייהו אשטרךא קמסהדי, אכל מ"מ הרי אם נימא דעיקר הדין דנעשה כמו שפסקה עדותו בב"ד לא חגיל רק בעדות של שנים דוקא, וע"א בשטר לא הויא עדותו פנחקה בב"ד פלל, א"כ מאי מהניא לי' מה דאיפא גם עד מסירה, ונלא העד מסירה מועיל רק לעיקר דין השטר וקיומו, אכל לחלות דין שיש בשטר של עדי חתימה, שהוא דין הגדת עדות מדין דנעשה כמו שפסקה עדותו בב"ד, הלא אין ע"מ שייכים פלל לזה, וכל עיקר דין ע"מ שהשטר מתקיים על ידם הוא דין ראית עדות, וא"כ איף שייף לומר שישלים העד מסירה דין שנים עדים דצריכין לענין דינא דנעשה כמו שפסקה עדותו בב"ד, פיון דאינו מענינה של הגדת עדות הפולגה בע"ח.

וגם דבעיקר דין השטר חלוקין הו דינו ע"ח וע"מ זמ"ז, דע"ח הו הו עצמו של שטר, משא"כ ע"מ דינו רק שמועילין לקיום דין שטר, אבל לא דהו בכלל עצמו של שטר, וא"כ הלא בנדאי קשה דאיך מועיל צירופו של העד מסירה להעד החרתום בשטר שיהא בו דין ע"ח של שטר, אלא נדאי דגם ע"א בשטר חגיל בי' דין שטר נעשה כמו שנהקרה עדותן בב"ד, ודין ע"א בי', ורק דע"א אינו מועיל לעדות זו, ועל פן שפיר מצטרף הוא לעד מסירה להדין שנים עדים דבעינו לקיום דין שטר.

ולפ"ז הרי שוב נמצא, דבכל עדים החרתומין בשטר, כל עד בפ"ע הויה עדותו כמו שנהקרה בב"ד אף בלעדי חבירו, ושוב חזר דינם כמו שנהקרה כל אחד בב"ד מיוחד, ולא שיהי' בהו הדין דנמצא אחד מהן קאו"פ עדות פולן בטלה.

ועל פן נראה, דגם לדעת התוס' הא דנוהג פסול דנמצא אחד מהן קאו"פ בשטרות הוא רק משום פסול ראית עדות, ולא משום פסול הגדה, ורק דהתוס' ס"ל דבכ"ז מ"מ פיון דחרתום בהשטר גם קאו"פ לא מקיימין שטרא מספיקא, וחי'שין דלמא הי' הקאו"פ עם הכשרים במעמד אחד בשעת החרתומה, שאז היא ראית העדות, אם לא משום טעמא דעדים החרתומין על השטר נעשה כמו שנהקרה עדותן בב"ד שנעשה בהכשר גם מפסולא דקאו"פ, ולהכי הוא דמקיימין שטרא.

וביסוד הך מילתא שכתבנו דעדים החרתומין על השטר כל אחד הוי פתקור רק על עצמו ולא על העדים האחרים החרתומים עמו, הנה זה נסתר מהסוגיא דכתובות דף י"ט דשנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא זה אבל אנוסין היו קטנים היו פסולי עדות היו דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר חשיבי תרי ותרי לגבי עדי השטר, ומשום דעדים החרתומין על השטר נעשה כמו שנהקרה עדותן בב"ד, ואם נימא דכל אחד אינו מעיד רק על עצמו לבד, א"כ הא אין פאן תרי ותרי, כי אם דהוי תרי בחד, דהרי כל עד החרתום בשטר הא רק חד סהדא שמעיד על פשרותו, והוא מה שמעיד על עצמו שאינו קאו"פ, ועל פסולו הא איכא עדות של שנים משני אלה המעידין עליו שהוא קאו"פ, וקשה היאך חשבינו להו לתרי ותרי, פיון דבעיקר הכחשתו שעל כל עד בפ"ע הוין תרי לגבי חד, דעדות השנים קיימת ועדות האחד בטלה, וכמבואר בב"ק דף ע"ג יעו"ש.

אלא נדאי דכל עדים החרתומין על השטר נכלל בעדותן שהשטר כשר גם מצד יתר העדים החרתומין בו, וגם ע"ז הוי כמו שנהקרה עדותן בב"ד, ועל פן שפיר הוי דינא דבבאו שנים אחרים לפוסלו הו תרי ותרי, פיון דגם בשטר יש פאן עדות של שנים המעידין יחד על פשרותו והכשר העדות שבו.

ולפ"ז הרי שוב הדר דינא, דכל עדים החרתומין על השטר נעשה כמו שנהקרה עדותן בב"ד דהרי הוא בכשרותו גם בפני הך פסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ, ונסתר זה הטעם שכתבנו דכיון דהפסול בא מחבירו ולא מחמת עצמו ע"כ אין בזה דין חזקת שטר דעדותו נחקרה שהוא בכשרותו, ולפי המבואר הרי א"א לומר פן, דהרי חזינו דעל כל מעשה השטר וגם על הכשרו שבא מחמת חבירו העד שני ג"כ אמרינו דהרי הוא כמו שנהקרה עדותו בב"ד, ונהרי הוא בכשרותו, ונהקרה זאת מפל העדים יחדיו, ומפילא הרי נכלל

בזוה דלית בי' גם הך פסולא דנמצא מהן קאו"פ, וצ"ע דברי הרמב"ם שפסק דאם יש עדות ברורה שפולן יושבו לחתום השטר בטל בנדאי, ואמאי לא חשבינו להו כתרי ותרי.

אלא ודאי דהכא שאני משום דכינן דהא ודאי דחתומין בו גם פסולין, ונהרי הוא לפנינו בפסולא דנמצא אחד מהן קאו"פ, ורק דאנו באין להכשירו ע"י שנתחלק העדות ולעשותן עדות מיוחדת לומר שחתמו זה שלא בפני זה על פן לית בהו הך דינא דנתקרה עדותן בב"ד, וזהו להדיא כמש"כ הב"י.

והנה לפי המבואר הרי יש מקום לומר, דשפיר שיניף בשטר גם דין נמצא אחד מהן קאו"פ של הגדה, דנראה דהא דכל אחד בעדותו מעיד גם על חברו שהוא פשר, הוא משום דכל העדים החתומים חד סהדוּתא ניהו בהגדתו, אשר על פן נהי דבעצם ההילכתא דשטרות דעדותן כמו שנתקרה בב"ד אין אחד שיניף לחבירו כלל, אבל מ"מ מאחר דגם זה נכלל בהגדתו דכולהו אתו להיות חדא עדות נחדא הגדה, א"כ ממילא מועיל זאת למיחל עליהו דין נמצא אחד מהם קאו"פ לבטל העדות כולה.

אכן מלבד דאין זה מוכרע, י"ל עוד, דנהי דהא ודאי דכל אחד מעיד גם על חבירו, ומשום דכמו ששמעיד על כל מעשה השטר כמו כן הוא מעיד על חתימת השני, דהוא זה ג"כ מעצם השטר, ועל פן לענין הכחשה שפיר הניין תרי ותרי, אבל לענין דין נמצא אחד מהם קאו"פ הפל תלוי בדין צירוף עדותו, וזה לא מצינו דהגדתו מצטרפת למחוי חדא הגדה.

ובדעת הרמב"ם הרי כבר הבאנו דהפסול של נמצא אחד מהן קאו"פ שבשטר הוא משום פסול ראי', וכדתלי לה בדין נתפוננו להעיד, ומיושבים היטב דברינו למעלה כמש"כ. ובעיקר הסוגיא דכתובות שהבאנו, דשנים החתומין על השטר וכאו שנים אחרים ואמרו אנוסין היו קטנים היו פסולי עדות היו דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר חשיבי תרי ותרי עדים המעידין ועדי השטר, צ"ע לפ"מ דקי"ל דעדי השטר חותמין זה שלא בפני זה, וא"כ הא יכול להיות שחתמו זה שלא בפני זה, דאז הלא ודאי דאין בעדותו של האחד כלל לגבי השני אם הוא קאו"פ אם לא, כינן שאינו יודע מהשני כלל, ואז ודאי דהוי כמו דאסהידו בי' תרי בחד ותרי בחד, דמבואר בב"ק דף ע"ג דהשנים האחרונים נאמנים לפוסלים, ואיך אמרינו דחשיבי תרי ותרי, וצ"ע, ואמנם פן דבאנוסים היו נחיא, דהרי הא דבטלה העדות אם היו אנוסים, הלא זהו רק משום דעצם המעשה לא היתה כמו שאמרו, אבל אם אף המעשה אמת הלא עדותן פשרה ומתקיימת גם בעדים אנוסים, וא"כ הרי עיקר ההכחשה היא בעצם המעשה אם הוא כמו שאמרו אם לא, וע"ז הא הניין באמת תרי ותרי.

אמנם ברמב"ם פ"ז מהל' עדות מבואר להדיא דגם בקטנים היו פסולי עדות היו הניין תרי ותרי, וכפשטא דברייתא דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים, דקאי אכולהו בבי, ובזה שוב קשה דהא הניין תרי בחד ותרי בחד, וצ"ע.

פי"ד הל"ז הכותב פל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן השני הרי השטר פסול מפני שהוא עדות אחת, אבל אם כתב בשטר אחד שנתתי לראובן חצר פלונית ושתתי לשמעון שדה פלוני נמצאו העדים קרובים

לזה ורחוקים מזה זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת שאלו שתי עזריות אע"פ שהם בשטר אחד עכ"ל, דין זה איתא בירושלמי פ"ק דגטין דר"י אומר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה, ור"ל אומר פשרים לזה ופסולין לזה, ומפרש שם טעמא דר"י משום דהויה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וטעמא דר"ל משום דנעשה כשתי פתי עדים, ופסק הרמב"ם כר"י, אכן היכא דהויין שתי עדות מודה ר"י לר"ל, דהרי טעמא דר"י מפרש שם בירושלמי משום דנעשית עדות אחת וכאיש אחד, משא"כ היכא דהויין שתי עדות.

וכבר הקשו הראשונים מהא דאיתא בסנהדרין דף ט' גבי פלוני רבעני לרצוני דאמרין פלגינן דיבורא ולא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וה"נ נפלגי דיבורם ועדות הקרובים תבטל ועדות הרחוקים תתקיים, והרא"ש פ"ק דמכות הוכיח מזה פדעת הראב"ד דלא אמרינן פלגינן דיבורא אלא בבעל דין, משא"כ בעדות קרובים אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ולא פלגינן דיבורא.

והרבה מהראשונים ס"ל מפח הד סוגיא דסנהדרין דפלגינן דיבורא דעל פן בההו פלוגתא דבירושלמי הלכה כר"ל, משום דרביא ס"ל פנותי' דפלגינן דיבורא וסמוך לזה דהירושלמי מדמה לה לההו דעבד שהביא שטר שכתוב בו עצמה ונכסי קנויין להו דלגבי הנכסים לא מהימן אי מהימן לגבי עצמו, והרי בגיטין דף ח' ע"ב קאמר רביא ע"ז דפלגינן דיבורא, הרי להדיא דרביא כר"ל ס"ל, ועל פן הילכתא פריבא וכו' ר"ל, וכסוגיא דתלמודין דפלגינן דיבורא.

ועיין בסוגיא דסנהדרין דף י' שם דבאשתו פלגינן דיבורא, וכתב הראב"ד משום דאשתו פגופו והויה כבע"ד, ולא מדין קרוב אחינן עלה, והרמב"ם פתב בפ"ג מהל' עדות הי"ג ז"ל האיש עם אשתו ראשון בראשון לפיכך אינו מעיד לא לבנה וכו', הרי דמדין קרוב דן לה, ובע"כ דס"ל דגם בקרובים פלגינן דיבורא, וכן עיי"ש בפ"ב הל"ב פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בבבאור הסוגיא דפלוני רבע שורי, ויסוד דברי הראב"ד שם לפי שיטתו דחויז מבע"ד לא פלגינן דיבורא, ומשמע מזה דהרמב"ם לא ס"ל לחלק בזה בין בע"ד לשאר פסולים, ואם פי כל זה אינו מוכרח למעייין שם, אכן מזה שלא הנכיר הרמב"ם כל ההו פללא של הראב"ד, משמע דלא ס"ל לחלק בזה, דכל כה"ג הו"ל לפרושי דלאו בכל גווי פלגינן דיבורא, ומדסתם לה ש"מ דס"ל פדעת הסוברים דבכל גווי פלגינן דיבורא, וקשה על הרמב"ם איך פסק הכא דאמרינן דבטלה פל העדות אף לגבי הרחוקים, ואמאי לא נימא פלגינן דיבורא.

והנה בכותב נכסיו לשני בני אדם הרי קונה פל אחד גם בלא חבירו, וראיה לזה מהא דצריכינן הכא לטעמא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, הרי דבלא"ה הנה דינא דהרחיק קונה והקרוב אינו קונה, הרי להדיא דאחד קונה בלא חבירו.

ולפ"ז הא נמצא דכל כותב נכסיו לשני בני אדם הויין באמת שתי מתנות לכל אחד החצי ורק דעריבניהו יחד. ולפ"ז צ"ע בהא דאמרינן הכא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה,

ומפּרש טעמא משום דהוּא עדות אחת, וקוּשָׁה דְהָא פִּינּוּ דְלְכָל אֶחָד הוּא מִתְּנָה בִּפ"ע
א"כ הָא הוּיִינן שְׁתֵּי עֵדוּת.

והנראה מןכרח מזה, דכל נותן מתנה לשנים דינם נחלק, דבעת שקנו שניהם אז הוּא
חדא מתנה לשניהם, ואין אחד קונה בלא חבירו, פי אם דהוּא הקנאה אחת וזכיה אחת
לשניהם ביחד, ואף אם מתבטלת מתנת אחד מהם אז הוא דנשפּתנה סדר המתנה וקונה
אחד בלא חבירו.

ואשר על פן הא נחא הוּ טעמא דעדות שבטלה מקצתה בטלה פולה, דאי משום דיני
קנו, הוי דינא פִּינּוּ דנתבטלה מתנת הקרוב א"כ נתחלקה מתנת הרחוק להיות מתנה
בפ"ע, ושתהא מתנה קיימת, אבל בדין עדות אזלינן בטר עיקר עדותו, ואם לפי מה
שהעידו הוּאחדא עדות וחיל בה דין בטלה מקצתה בטלה פולה לא מהניא מה דיכולה
עדותו להתחלק, פי אם דהפל הולף לפי מה שהעידו, בין להתבטל ובין להתקיים, ועל
פן גם הכא פִּינּוּ דעדותו היתה שהיא מתנה לשניהם ביחד א"כ הָא נְכַלל בְּעֵדוּתוֹ דְהוּא
חדא מתנה וחדא עדות, ממילא אית בה דין בטלה מקצתה בטלה פולה, ועדות הקרוב
מבטלה גם עדות הרחוק, ובטלה כל העדות והשטר, ונתבטלה כל ההקנאה והמתנה.

ולפי"ז הרי נחא מה דבטלה הכא העדות פולה, דלא נאמר דין פלגינן דיבורא רק כמו
התם בפלוני רבעני לרצוני, דבדינם הרי כל אחד חייב בפ"ע, וממילא דבעיקר העדות
הוּיִינן ג"כ שתי עדות של חיוב, על כל אחד בפ"ע, ורק דנכללו יחד בחד מעשה וחדא
הגדה, ובזה הוא דפלגינן דיבורא, ואין עדות אחת מבטלת עדות השניה, משא"כ הכא
דהוּא זכיה אחת לשניהם, ואין אחד זוכה בלא חבירו, דלפ"ז הָא הוּא זאת חדא עדות
גם בעיקר דין עדותו, פִּינּוּ דאחד בלא חבירו הוי חצי דבר וחצי עדות, ובכה"ג שפיר
מתבטלת העדות פולה, דלא מפלגינן רק דיבורא, אבל עדות לא מפלגינן, וכל שהיא
עדות אחת בטלה פולה, דזהו עיקר הדין דעדות שבטלה מקצתה בטלה פולה, ונחא דעת
הרמב"ם שפסק כר"י דבירושלמי, פִּינּוּ דאין זה סותר לדין פלגינן דיבורא, וכמש"כ.

פ"כ הל"ב נהרג זה שהעידו עליו ואח"כ הוזמו אינו נהרגין וכו' אבל אם לקה זה שהעידו
עליו לוקין עכ"ל, והראב"ד השיג ע"ז וכתב שלא כן הוא, וביאר הכ"מ פוננתו דס"ל
דמלקות שנה למיתה וגם במלקות אמרינן פאשר זמם ולא פאשר עשה, ובאמת צ"ע,
דהרי גם חיובא דעדים זוממין במלקות הָא הוי מהו קרא דכאשר זמם לעשות, ומאחר
דדרשינן פאשר זמם לעשות ולא עשה, א"כ מהיכי תיתי נחייב במלקות גם בעשה, ועיין
בתוס' ב"ק דף ד' שכתבו לענין ממון דחייבין גם בעשה, או משום דבממון עונשין מן
הדין או משום דממון אית' בחזרה, אשר כ"ז לא שייך במלקות, וז"ל הרמב"ם שם וכן
אם יצא הממון מיד זה ליד זה בעדותו חוזר לבעליו ומשלמין לו עכ"ל, אשר זה שכתב
הכא הוּ דינא דהממון חוזר הוא כפי הנראה טעמא דאפשר בחזרה, ומשמע דאלא"ה הנה
אמרינן גם גבי ממון הוּ דרשא דזמם ולא עשה, וצ"ע מ"ש דבמלקות ס"ל להרמב"ם
דחייבין גם בעשה.

ונראה לומר, דהרי מצינו גבי מלקות דבעינן דוקא שילקה בפני ב"ד, וכדכתיב בקרא
והפילו השופט והפיהו לפניו, וכן הוא לשון הרמב"ם בפט"ז מה' סנהדרין הלכה ב' מלקין
בזה"ז בכ"מ מן התורה בפני שלשה סמוכין, ולישנא דבפני שלשה משמע דכולל גם זאת

שְׁהַמְלָקוֹת תְּהִי בְּפָנֶיהֶם דְּוָקָא, וְכָל עֵינְקֵרָה שֶׁל מְלָקוֹת קִיּוּמָה הוּא רַק בְּפָנֵי ב"ד, וְכַדְקִי"ל דְּגַם בְּכַפִּיתָהּ לַחֹד וּבְרַח מִיְפֻטֵּר מִקְרָא דְּוָנְקְלָה אַחִיָּה לְעֵינֵיהּ, וְזֶה הָרִי פְּשִׁיטָא דְּלֹא שְׁנִיָּהּ רַק בְּב"ד, וְכַדִּין וְנִקְלָה כּוּן דִּין שֶׁל עֶצֶם הַמְלָקוֹת, דְּתַרְנוּנֵיהּ חֲדָא מִיְלְתָא הִיא, וּקְרָא דְּוָנְקְלָה קָאִי גַם עַל עֶצֶם הַמְלָקוֹת, וְכַדְדְּרֵשִׁינּוּ כִּינּוּן שֶׁלְקָה הָרִי הוּא פְּאָחִיָּה, וְסֻדְרַת הַמְלָקוֹת מְבֹאָר בְּמִכּוֹת דְּרַף כ"ג דְּאֶחָד מֵהַדְּיָנִין קוֹרָא וְהַשְׁנִי מוֹנֶה וְהַשְׁלִישִׁי אוֹמֵר הַפָּהוּ, וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּהַמְלָקוֹת הִיא בְּפָנֵי ב"ד, וְאִם הִלְקוּהוּ שְׁלֹא בְּפָנֵי ב"ד אִין זֶה מְלָקוֹת כְּלָל וְלֹא מִיְפֻטֵּר בְּהִכִּי, וּמַגְזֵה"כ דּוֹהֲפִילוּ הַשׁוֹפֵט וְהַפָּהוּ לְפָנָיו וְכַמְש"נ.

וּלְפִי"ז נִרְאֶה, דְּכִשְׁהוּזְמוּ הָעֵדִים וְאִיגְלָאֵי מִיְלְתָא דְּלֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם וְלֹא נִתְחַיֵּיב מְלָקוֹת מְעוּלָם, א"כ הָא נִמְצָא דְּאִין עַל הַמְלָקוֹת דִּין מַעְשָׂה ב"ד כְּלָל, וְלֹא חֲשִׁיבֵי ב"ד בְּזֶה, וְהוֹלְקָה חוּץ לְב"ד, וְא"כ הָא אִיגְלָאֵי מִיְלְתָא דְּמָה שֶׁלְקָה אִין בְּזֶה דִּין מְלָקוֹת, וְלֹא חֲשִׁיב תּוֹ עָשָׂה, כִּינּוּן דְּהוּנָא כְּמוֹ חֲבָלוֹת בְּעֵלְמָא, אֲבָל לֹא שֶׁהוֹלְקָה בְּדִין מְלָקוֹת וּבְשֵׁם מְלָקוֹת כְּלָל, וְלֹא דְּמִיָּא מְלָקוֹת לְמִיתָה וּמָמוֹן, דְּהֵתָם הָרִי לֹא בְּעֵינּוּ שְׁהַקִּיּוּם יְהֵא בְּב"ד דְּוָקָא, וְא"כ אַע"ג דְּאֶחָד פְּ אִיגְלָאֵי מִיְלְתָא דְּלֹא הָנָה מְחַנְיָיב מִיתָה וּמָמוֹן, וְאִיגְלָאֵי מְלָתָא גַם זֶה דְּאִין עַל הַמִּיתָה דִּין מִיתָת ב"ד וְאִין עַל הַמָּמוֹן דִּין תְּשִׁלוּמִין, אֲבָל כ"ז הוּא רַק מְשׁוּם דְּחִסְרָא לֹא חֲשִׁיבֵיב שֶׁל מִיתָה, וּבְזֶה הָא אִיכָּא הַגְזֵה"כ דְּמִקְרֵי עָשָׂה, דְּבַהֲכִי הָא אִיִּירִי קְרָא דְּזָמַם לְעֵשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה, דְּבַכָּה"ג דְּעָשָׂה עַפ"י עֵדוֹת שֶׁקָּר מִקְרֵי עָשָׂה וּמִיְפֻטֵּר, מִשָּׂא"כ מְלָקוֹת, דְּאִית בָּהּ דִּין מְסוּנֵיִם דְּגַם הַקִּיּוּם וְעֵשִׂיִית הַמְלָקוֹת צָרִיף לְהִיּוֹת בְּפָנֵי ב"ד, א"כ בְּהוּזְמוּ הָא נִמְצָא דְּחִסְרָא מִדִּין הַקִּיּוּם, דְּכֻטְלָה מִדִּין מְלָקוֹת, עַל כּוּן שְׁפִיר ס"ל לְהַרְמַב"ם, דְּכִינּוּן דְּלֹא מְצִינּוּ ע"ז גְּזֵה"כ שְׁיָהָא נִקְרָא עָשָׂה, עַל כּוּן שׁוֹב הַזֵּר דִּינָא דְּכִינּוּן דְּכֻטְלָה מִינָהּ דִּין מְלָקוֹת שׁוֹב לֹא הוּי עָשָׂה כְּלָל, וְהוּי רַק זָמַם לְעֵשׂוֹת וְלֹא מִיְפֻטֵּרִי הָעֵדִים.

וְנִרְאֶה דְּגַם בְּזֶה חֲלוּק דִּין מְלָקוֹת מִדִּין מִיתָה וּמָמוֹן, דְּבְמַחְנֵיִיבֵי מָמוֹן וּמִיתָה אִין חֲשִׁיבֵיב אֲלֵא לְחֵיִיבוּ בְּמָמוֹן אוֹ בְּמִיתָה, מִשָּׂא"כ בְּמַחְנֵיִיבֵי מְלָקוֹת עֶצֶם חֲשִׁיבֵיב מְשׁוּנֵי לֵה לְהַמְלָקוֹת שֶׁתָּהָא נְחֻשְׁבֵּת מְלָקוֹת, וְכַמוֹ דְּחֻזִּינּוּ דְּגַם בְּכַפְתּוֹ וּבְרַח מִיְפֻטֵּר מִמְלָקוֹת, וְהֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁכְּבָר נִתְקִיּוּם בּוֹ וְנִקְלָה, וְכּוּן חֻזִּינּוּ דְּאוּמְדִין אוֹתוֹ וְכָל שְׁבִשְׁעַת גַּמ"ד לֹא הִי' יְכוּל לְקַבֵּל שׁוֹב מִיְפֻטֵּר מִהַשָּׂאָר לְדַעַת הַרְמַב"ם וְאִף בְּהַבְרִיא אַח"כ, מְשׁוּם שֶׁכְּבָר נִפְטֵר בַּהַגַּמ"ד שֶׁל מְקַצֵּת מְלָקוֹת, וְכּוּן הָעֵדִים זוֹמְמִין לוֹקִין כָּל הַמְלָקוֹת, וְאֶע"ג דְּזֶה שֶׁהַעִידוּ עָלָיו לֹא הִי' יְכוּל לְקַבֵּל אֶת כָּל הַמְלָקוֹת, וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּשִׁנְיָהֶם שְׁוִין דְּדִין מְלָקוֹת עָלֵיהוּ, וְלֹא אִיכְפַת לָן מַה שֶּׁזֶה לוֹקָה פְּחוֹת וְזֶה לוֹקָה יוֹתֵר, אֲבָל מ"מ תְּרַנּוּנֵיהּ דִּין מְלָקוֹת עָלֵיהוּ, אֲשֶׁר מַכ"ז נִרְאֶה דְּבְמְלָקוֹת עֶצֶם חֲשִׁיבֵיב שֶׁל מְלָקוֹת מְשׁוּנֵי לֵה לְדִין מְלָקוֹת.

וּלְפִי"ז בְּהוּזְמוּ הָעֵדִים, בְּמָמוֹן וּנְפֻשׁוֹת מִקְרֵי שְׁנַעְשָׂה בּוֹ שְׁלֹא כְּדִין, אֲשֶׁר זֶהוּ בְּכָלֵל גְּזֵה"כ דְּכַאֲשֶׁר זָמַם וְלֹא כַּאֲשֶׁר עָשָׂה דְּזֶה מִקְרֵי עָשָׂה מַה שְׁנַעְשָׂה בּוֹ שְׁלֹא בְּחִיּוֹב, מִשָּׂא"כ בְּמְלָקוֹת, דְּעֶצֶם חֲשִׁיבֵיב הוּא שְׁמִשְׁנָה אוֹתוֹ לְדִין מְלָקוֹת, א"כ בְּהוּזְמוּ הָעֵדִים נִמְצָא דְּלֹא הוּיִין מְלָקוֹת כְּלָל, וְעַל כּוּן לֹא מִקְרֵי עָשָׂה, כִּינּוּן דְּלֹא נַעְשָׂה בּוֹ דִּין מְלָקוֹת.

וְאֲשֶׁר עַל כּוּן זֶהוּ שְׁפִסְק הַרְמַב"ם דְּבְמְלָקוֹת חֲיִיבִין הָעֵדִים גַּם בְּעָשָׂה וּכְבָר נִלְקָה הַנְּיָדוֹן, וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּלְפִי"מ שֶׁהוּזְמוּ הָעֵדִים א"כ הָא נִמְצָא דְּעֶצֶם הַקִּיּוּם הִי' שְׁלֹא כְּדִין ב"ד, גַּם דְּכִינּוּן דְּכֻטְלָה חֲשִׁיבֵיב מִמִּילָא אִין בָּהּ דִּין מְלָקוֹת כְּלָל, וְא"כ הָא נִמְצָא דְּבְהוּזְמוּ הָעֵדִים

לא נעשה בו דין מלקות כלל, ועל פן לעולם הוי רק זמם ולא עשה, ועל פן זהו שפסק הרמב"ם דהעדים לעולם חייבין אף בשפכר הולקה הגידון זה שהעידו עליו, וכמש"נ.

אלא דלפי"ז תקשי, דא"כ גם כאשר זמם לא משפחת כלל בעדות של מלקות, פיון דלא יוכל להתקיים בו כלל דין מלקות, א"כ הא ליכא בו גם זמם לעשות כלל, פיון דלא זממו לעשות בו מלקות, וא"כ ליפטרו עדים זוממין של מלקות לגמרי גם בלא עשה, משום דליכא בה כאשר זמם לעשות.

אכן הרי מבואר במכות דף ב' דעדים שהעידו על אחד שהוא פן גרושה אינו נעשין פן גרושה, משום דדרשינו ונעשייתם לו ולא לזרעו, וקשה דתיפוק לן דהרי לעולם לא יעשה זה שהעידו עליו פן גרושה כלל, וא"כ לא הוי זמם לעשות כלל, אלא ודאי דבדין כאשר זמם דיינינו דכל שאם היתה עדותן אמת זהו מקרי זמם לעשות, וא"כ גם במלקות הדין פן דהוי זמם לעשות, דאם היתה עדותן אמת הרי הי' חייב מלקות גמור, אלא דהו דין אינו רק לענין לקרותו זמם לעשות, אבל לענין עשה בעינו שיהא עשה באמת, וכיון דבאמת לאחר שהזממו העדים לא נעשה בהגידון דבר, ע"כ זהו שפסק הרמב"ם דלא מקרי עשה וחיובין העדים משום זמם לעשות, וכמש"נ.

אלא דבעיקר הו דין דדרשינו כאשר זמם לעשות ולא עשה יש לעיין, אם המיעוט הוא על שנעשה בו העונש דאז מיפטרי העדים זוממין, או דעיקר הו דין הוא דכיון דנעשה בו העונש שוב לא הוי עוד זמם לעשות, וכיון דליכא זמם לעשות על פן מיפטרי העדים, ולפי"ז אם נימא דאין עצם הפטור של העדים זוממין משום עשה, אלא משום דהעשה גורם שלא יהיו שוב זמם לעשות, א"כ צריף להיות דכמו דבהדין דזמם לעשות דיינינו אילו היתה עדותן אמת, פיון דאין זה דין עשה, ורק ביטול דזמם לעשות, וילענין זמם לעשות הרי דיינינו פמו שהיתה עדותן אמת, וא"כ גם ביטול הזמם לעשות פן דיינינו דכיון דאילו היתה עדותן אמת אין זוממין עוד לעשות על פן שוב ליכא בהו הו דזמם לעשות ומיפטרי.

ונראה דכן היא דעת הראב"ד, דכל עיקר הו דין דכאשר זמם ולא כאשר עשה, היינו משום דבעשה נתבטל הזמם לעשות, ועל פן ס"ל דלעולם דיינינו פמו שהיתה עדותן אמת, ואע"ג דלפי האמת לא הוי עשה, אבל מ"מ מקרי ביטול זמם לעשות, פיון דאם היתה עדותן אמת ג"כ ליכא זמם לעשות, ועל פן סובר דבמלקות ג"כ מפטרי בעשה, משום דליכא עוד זמם לעשות, וכמש"כ.

והרמב"ם סובר דהויין תרי דינים, דבחיובא דכאשר זמם אזלינו בטר עדותן פמו שהיתה אמת, וילענין הפטור דעשה בעינו עשה ממש, ועל פן במלקות דלא נעשה בו מלקות ממש שפיר מקרי כאשר זמם ולא עשה, ועל פן חייבין העדים זוממין בכל גונוי אף בשפכר הולקה זה שהעידו עליו, וכמש"נ.

פכ"א הל"ט העידו שנים שמכרו לזה הישראל והוזמו ולא היו שם עדים שגנבו הרי אלו פטורין שאפילו לא הוזמו לא הי' זה נהרג מפני שיכול לומר עבדי מכרתי, באו עדי גנבה אחר שהוזמו עדי מכירה אפילו ראינו אותן רומזין זה את זה אין נהרגין עכ"ל, והוא בסנהדרין דף פ"ו ע"ב א"ר אסי עדי מכירה בנפש שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכול לומר

עבדי מכרתי וכו' ובדלא אתו עדי גנבה א"ה מאי למימרא ל"צ דאע"ג דאתו לבסוף ואפתי מאי למימרא ל"צ דקא מרמזי רמוזי מהו דתימא רמיזא מילתא היא קמ"ל רמיזא לאו פלוגיה, אלא דהתוס' שם הקשו דמ"ש מרמיזא דגבי שור המועד בב"ק דף כ"ד דמסקינן התם דקמרמזי רמוזי, ותימצו דהתם מייירי ברמיזא חשוכה שכל השלשה ימים באו אלו עם אלו וקא מרמזי אבל הקא ברמיזא גרועה קמייירי דלאו מילתא היא, והנה הרמב"ם בהל"ח שם פסק בשור המועד דרמיזא מילתא היא, והקא בעדי מכירה בנפש פסק דרמיזא לאו פלוגיה היא, וסתם הדברים מלחלק בין רמיזא גרועה לחשוכה, וא"כ הרי צ"ע אליבין קושית התוס', והכ"מ פתב דס"ל פאיךד תירוץא של התוס' דשאני ד"נ מד"מ.

והנראה לומר בזה, דהנה באמת צ"ע בפסוקי שם, מה בין עדי גנבה לעדי מכירה, והלא פי הכי דעדי מכירה לחודייהו לא מצו לחייבו, ה"נ עדי גנבה לחודייהו לא מצו ג"כ לחייבו עד שייבאו עדי מכירה, ומ"ש דהני פטורין לכשיוזמו והני חייבין.

אולם הדבר פשוט, דעדי גנבה אף דאינהו לחודייהו לא מצו לחייבו מיתה, מ"מ העידו מקצת עדות לחיובו, דלחייבו מיתה תרנוייהו בעינו גנבה ומכירה, והם מעידים על הגניבה, וא"כ הרי העידו מקצת דבר הצורך לחיוב מיתה, משא"כ בעדי מכירה, לפי מאי ד יכול לומר עבדי מכרתי הרי אין זו עדות פלל, ורק דע"י עדי גנבה שפאו אח"כ הוא שנמצא שמכר נפש הנגנב, ונמצא דעדי גנבה המה עדים גם על שמכר נפש הנגנב, וזהו דקאמר הגמ', דאע"ג דעדי גנבה הבאים מתחלה חייבים, היינו משום דהעידו מקצת חיוב מיתה, משא"כ אם באו עדי מכירה תחלה, מתוך שיכול המכירה.

לומר עבדי מכרתי א"כ נמצא דהם לא העידו פלוגיה על פטורים. וכן מבואר בירושלמי בב"ק פ"ז הלכה ג' וז"ל באו עדי טביחה וכו' ואח"כ באו עדי גנבה אמר להם הווי יודעים שפבר באו עדי טביחה ולא קבלנום ועל ידיכם אנו מקבלים אותם ונמצאו זוממין עדי גנבה משלמין ע"י עדי טביחה, וקשה מהא דאיתא בב"ק דף כ"ד בשלש פתות של שור המועד דנמצאו זוממין בולם מצטרפין לשלם הצד העדאה, והרי גם התם לענו צד העדאה אין בעדות הראשונים פלוגיה, ונמצא דכל החיוב נגמר ע"י כת שלישית, ומ"מ גם הראשונים מצטרפים לחיוב, ומ"ש הקא דעדי טביחה ומכירה פטורין, אלא נדאי כמו שכתבנו, דהתם מתוך שיכול לומר שורי טבחי ומכרתי נמצא דאין בעדותן שום עדות של טביחה ומכירה, ועדי גנבה הם המעידים גם על הטביחה ומכירה, דע"י עדותן נמצא דהטביחה ומכירה היתה על שור נגנב, ונמצא דעדי גנבה מעידים גם על הטביחה ומכירה, ועל פן חייבין בכל, וזהו להדיא כמש"כ.

והנה לחייב עדים זוממין אנו צריכין שני דברים, חדא דבעינו שיעידו עדותן המועלת, וכדתנן דאין העדים נעשין זוממין עד שנגמר הדין על פיהם, והב' דבעינו שיהיו זוממין לעשות, וכדאיתא בסנהדרין דף מ"א דעדי נערה המאורסה שהיוזמו פטורין משום שיכולים לומר לאסרה על בעלה באנו, הרי דאע"ג דעדויהו היתה עדות גמורה לחייבה גם מיתה, מ"מ העידים פטורין משום דלא פנונו לחיוב מיתה, והיינו משום דכתיב בקרא פאשר זמם לעשות וגו', וכן מבואר בירושלמי שהבאנו דצריכין הב"ד לומר להם הווי יודעין שפבר באו עדי טביחה ועל ידיכם אנו מקבלים אותם, והיינו כפי שיזומו לעשות.

ולפי"ז הרי מיושב היטב מה דקאמר בגמ' דסנהדרין לא צריכא דקמרמזי רמוזי מהו דתימא רמיזא מילתא היא קמ"ל דרמיזא לאו פלום הוא, וכבר הבאנו קושית התוס' מהא דבב"ק איתא דמהניא הרמיזא לחיוב גם את העדים הראשונים, ומעתה הרי ניחא, דהתם גבי שור המועד הרי נתבאר דחשיבא גם עדות הראשונים עדות גמורה על מקצת העדאה, אלא הא דפטירי הוא משום דאמרי לחיבו חצי נזק באנו, ר"ל דנהי דעדותן מועלת גם לצד העדאה, אבל הם לא פונונו לזה, וא"כ אין פאן פאשר זמם לעשות, וע"ז שפיר משני הגמ' לא צריכא דקמרמזי רמוזי, ויש פאן אןמנדנא דמוכח דכונונו גם לצד העדאה, ועל פן שפיר חייבין, משא"כ הכא בעדי מכירה שהעידו קודם עדי גנבה, דהפטור שלהם הוי משום שישכול לומר עבדי מכרתי, וא"כ נמצא דלא העידו פלל וכמש"כ, א"כ שפיר קאמר הגמ' דאע"ג דקמרמזי רמוזי רמיזא לאו פלום היא, ר"ל דנהי דהרמיזא מוכיחה שפונונו לחיבו מיתה, אבל הרי הפטור שלהם הוא משום דלא העידו פלל, וע"ז לא מהניא הרמיזא, וע"כ שפיר קאמר בגמ' דרמיזא לאו פלום הוא, דלא מהניא הרמיזא לשוני' עדות.

ועל פן שפיר סתם הרמב"ם בהנהגת תרי דינים דבעדי מכירה בנפש לא מהניא רמיזא ובשור המועד מהניא רמיזא, ולא חלק בין רמיזא גרועה לחשובה, וכמש"נ דבאמת חלוקין הם הנהגת תרי דינים דרמיזא, ודוק.

אכן ברמב"ם הרי מבואר פאן דינא דרמיזא לאו פלום הוא רק פשפאו עדי גנבה אחר שהוזמו העדי מכירה, וכמש"כ ז"ל באו עדי גנבה אחר שהוזמו עדי מכירה אפילו ראינו אותם רומזים זא"ז אין נהרגין עכ"ל, ובבאו עדי גנבה קודם שהוזמו עדי מכירה אין מבואר פלל ברמב"ם דלא מהניא רמיזא, וא"כ הרי בלא"ה לא קשה קושית התוס'.

אלא דדברי הרמב"ם בלא"ה תמוהים, דבהוזמו עדי מכירה עוד קודם שבאו עדי גנבה, א"כ מאי שייך בזה דינא דרמיזא לאו פלום היא, הרי בלא"ה מפטר, דליכא פאן גמ"ד פלל, ואין העדים נעשים זוממים עד שיגמר הדין על פיהם, וצ"ע, ואולי הוא ט"ס בהרמב"ם וצ"ל אחר שהעידו, אפר פן משמע מזה שלא העירו בזה המפרשים פלל, וכן נמצא בכת"י ישן הנוסחא אחר שהעידו, ומיושב היטב, וכש"נ.

הלכות ממרים פ"ז הל"ז פיצד דנין בן סורר ומורה מביאין אותו אביו ואמו תחלה לב"ד של שלשה וכו' ומביאין שני עדים שגנב משל אביו וקנה בשור ניין במה שגנב ואכל אותה אכילה האמורה אחר ההתראה וכו' ומלקין אותו כשאר חייבי מלקות וכו' חזר וגנב משל אביו ואכל אכילה זו אביו ואמו מביאין אותו לב"ד של שלשה ועשרים ומביאין שנים וכו' ואחר שמקבלין עדותן בודקין אותו שמא הקיף השער את כל הגיד, אם לא הקיף וכו' גומרין דינו כדרך כל הרוגי ב"ד וסוקלין אותו עכ"ל, ובכ"מ שם ז"ל ומ"מ צ"ע במה שלא הצריך לבדוק אם הקיף זקן אלא בעת שרוצים לגמור דינו למיתה למה לא הצריך לבדוק קודם שילקוהו שאם הוא גדול פיון דאינו נעשה בן סו"מ לאו בר מלקות הוא עכ"ל.

והנראה לומר בזה, דהנה הרי הא דכתב הרמב"ם דבודקין אותו קודם גמר דינו אם הקיף זקן התחתון אם לא, הלא הוא עפ"י"מ דאיתא בסנהדרין דף ע"א דברח עד שלא נגמר

דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור משום דאשתני דינו דאי עבד השתא לאו בר קטלא הוא, ועל כן צריכין הב"ד דווקא לבדוקו קודם גמ"ד אם הקיף זקן אז אם לא.

ולפ"ז נראה לומר בדעת הרמב"ם, דחלוק דין מלקות מדין מיתה בהך דאשתני דינו, ומשום דכל הנה דינים הנאמרים בבן סו"מ, שלא יהא איש ולא אב ועוד הרבה פרטים דבחסר אחד מהם אינו נעשה בן סו"מ, עיקרון לענין חיוב מיתה הוא דנאמרו, דעיקר חיובה הוא מדין בן סו"מ, ותלוא בשם בן סו"מ, ועלה קנימי כל הנה דינים, דאלא"ה לית בי' שם בן סו"מ, אבל חיוב המלקות י"ל דאין זה פלל מדין בן סו"מ, ורק משום דעבר על הלאו דלא תאכלו על הדם, והוי פכל חייבי לאוין דעלמא שלוקין, אבל אין זה תלוי בעיקר שם בן סו"מ שלו, וממילא דלא קאי עליהו כל הנה דינים, ונהי דבחסר מהנה פרטי הרי ממילא דלית בי' גם מלקות, ומשום דכל הלאו הרי נאמר שלא יהא בן סו"מ הראוי למות ולהסקל, אבל מ"מ עיקר חיוב המלקות לא נאמרו בה כל הנה דיני, ורק דנה ממילא דאינו חייב מלקות רק היכא דעבר על אזהרה דלא תאכלו על הדם, דנה נאמר רק על בן סו"מ האמור בתורה בכל פרטיו.

ולפ"ז י"ל, דדווקא בהחיוב מיתה הוא דאמרינן דאם הקיף זקן אח"כ ונעשה איש דאשתני דינו ומיפטור, ומשום דהוי דין האמור בעצם חיוב מיתה שלו, דאיש אינו בדין בן סו"מ החייב מיתה, משא"כ במלקות, דלא נאמר בה פלל שום דין אם יהא איש או קטן, א"כ ממילא דלא חשוב אשתני דינו בזה שנעשה עתה איש, דלענין דין אשתני דינו בענין שיהא דין בעצם חיוב המלקות, אבל במאי דהוי רק גרמא בדין חיוב המלקות, לא שנייה לדין אשתני דינו להפטר בזה, ועל כן זהו שהשמיט הרמב"ם לענין חיוב המלקות הא דבדוקין אותו, משום דבמלקות סגי בבדיקת עדים בשעת התראה, ושוב לא איכפת לן אם הקיף זקן התחתון אם לא, ורק בגמ"ד דמיתה דאם הקיף זקן התחתון מיפטור, להכי הוא דפסק שם הרמב"ם דבדוקין אותו, וכש"נ.

והנה קשה ע"ז, מהא דברי' פירוש שם אמרינן דהנה ס"ד דכיון דעל שם סופו נהרג גם קטן חייב, ואם נימא דחיוב המלקות לאו משום דין בן סו"מ הוא, ורק פכל חייבי לאוין דעלמא, א"כ הלא קטן לאו בר עונשין הוא ומיפטור מיהא ממלקות, וממילא דלא מצינו דין בן סו"מ בקטן, דהא אינו נעשה בן סו"מ עד שילקה תחלה, וכדכתיב ויסרו אותו, אלא נדאי דגם חיוב מלקות דבן סו"מ הוא ג"כ מגזה"כ, ושם בן סו"מ הוא שגורם לחייבו במלקות, וממילא דגם לענין חיוב מלקות הוי אישתני דינו כשהקיף זקן התחתון, והדרא קושית הכ"מ לדוכתה.

אכן נראה, דנה אמת דגם חיוב מלקות הוא מדין בן סו"מ, ותלוי בעצם שם בן סו"מ, וכדין מיתתו, וממילא דבענין גם לענין מלקות כל הנה תנאים דבענין לחיוב מיתה, אבל הא מיהא נראה, דכל הפרשה שנאמרה בבן סו"מ דבן ולא איש ולא אב וכולהו תנאים דבן סו"מ על חיוב מיתה קיימא, ועלה הוא דנאמר פל יסוד דין שם בן סו"מ, ורק דחיוב המלקות האמור בקרא דויסרו אותו הלא נאמר על זה הבן סו"מ שהוא בן סו"מ לחיוב מיתה, ולזה הוא שחייבה התורה מלקות, אשר על כן לענין הך הילקתא דאשתני דיני' אשתני קטלי' עדיין חלוק דין מיתה של בן סו"מ מדין מלקות שלו, דווקא לענין חיוב מיתה, דבה הרי נאמר עיקר הדין והתנאי של בן ולא אב ולא איש, על כן שפיר אמרינן

דְּכַשְׁנַעְשָׂה אָב או איש נִשְׁתַּנֶּה דִּינוֹ, משא"כ לַעֲנִין חַיִּיב מִלְּקוּת, דְּעֵיָקֵר דִּינוֹ לְאוּ בְּשֵׁם
אִישׁ וְאָב תְּלִי, כִּי אִם בִּיסוּד הַדִּין שֶׁל בֶּן סו"מ הָאָמּוֹר בְּמִיתָה הוּא דְתִלּוּי חַיִּיבוֹ, וּבְזָה לֹא
מְצִינּוּ שְׁנֵימָא בִּי אֲשַׁתְּנִי דִּינוֹ בְּמֵאֵי דְּפַקַּע מִיְיָנִי דִּין בֶּן סו"מ, וְשִׁפִּיר אֲמַרִּינֵן דְּבַתֵּר חֲטָא
אֲזִלִּינֵן, וְאִם הַקִּיף זָקֵן אַח"כ ג"כ הָרִי הוּא בְּחַיִּיב מִלְּקוּת שְׁלוֹ, וּמִיּוֹשְׁבֵי הַיֵּטֵב דְּבָרֵי
הָרַמְבַּ"ם כַּמֶּש"כ.

וּבְאַמַּת דְּעֵיָקֵר הָךְ דִּינָא דְּאֲשַׁתְּנִי דִּינָא אֲשַׁתְּנִי קְטָלָא, דְּהוּא דְּבָר הַנֶּאֱמָר בְּהַלְכָה שְׁיַחּוּל
דִּין פְּטוֹר אַח"כ לְהַפְקִיעַ מִמֶּנּוּ חַיִּיבוֹ, הָרִי לֹא מְצִינּוּ זֹאת רַק לְגַבֵּי חַיִּיב מִיתָה וְלֹא בְּשַׁאֲר
חַיִּיבִים, וְלִיפָא לְמִילָף מִלְּקוּת מִיְיָנֶה.

וְעֵינֵן בְּסִנְהֶדְרִין דָּף ע"א דְּפָרִיף שָׁם הַגַּמ' עַל הָךְ דִּינָא דְּאֲשַׁתְּנִי דִּינָא אֲשַׁתְּנִי קְטָלָא מְסִיפָא
דְּמַתְנִי דָּאֵם מְשַׁנְגָּמֵר דִּינוֹ בְּרַח וְאַח"כ הַקִּיף זָקֵן הַתְּחַתּוֹן חַיִּיב, וּמְשַׁנֵּי הַגַּמ' נְגַמֵר דִּינוֹ
קְאָמְרַת נְגַמֵר דִּינוֹ גְּבָרָא קְטִילָא הוּא, וּבְרַמְבַּ"ם שָׁם בַּה"ל ט"ז לְשָׁפֵל מִי שְׁנַגְמֵר דִּינוֹ
הָרִי הוּא פְּהָרוּג וְאִין לוֹ דָּם עַכ"ל, הָרִי דָּאִי לְאוּ הָךְ טַעֲמָא דְּמִיחְשָׁב פְּגַבְרָא קְטִילָא גַם
בְּהַקִּיף זָקֵן אַחַר שְׁנַגְמֵר דִּינוֹ הִי מִיפְטֵר בְּזָה, וְאַע"ג דְּכַבֵּר נְגַמֵר חַיִּיבוֹ בַּגַּמ"ד, וְהָרִי הָךְ
דִּינָא דַּגַּמ"ד עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְגַבְרָא קְטִילָא הָרִי לֹא שְׁיָיָף רַק בְּמִיתָה, אֲבָל בְּמִלְּקוּת לֹא חֲזִיֵל
בִּי שׁוּם דִּינִים ע"י שְׁנַגְמֵר דִּינוֹ לְמִלְּקוּת, וְאַ"כ הָרִי אִם נִימָא גַם בְּמִלְּקוּת הָךְ דִּינָא
דְּאֲשַׁתְּנִי דִּינָא אֲשַׁתְּנִי קְטָלָא, הָרִי צָרִיף לְהִיּוֹת פְּטוֹר גַּם בְּאֲשַׁתְּנִי דִּינוֹ אַחַר גַּמ"ד, וְאַ"כ
הָא הו"ל לְהַרְמַב"ם לְמִינְקֻט בְּהַדְיָא הָךְ דִּינָא דְּאֲשַׁתְּנִי דִּינָא לַעֲנִין מִלְּקוּת, מְשׁוּם חִידוּשׁ
דִּין שְׁבוֹ דְּמִיפְטֵר גַּם לְאַחַר גַּמ"ד, אֲלָא וְדָאִי דְּבְמִלְּקוּת לִיתָא פְּלִל לְהָךְ דִּינָא דְּאֲשַׁתְּנִי
דִּינוֹ, דְּהוּא זֶה פְּטוֹר הָאָמּוֹר רַק בְּחַיִּיב מִיתָה לְבַד, וּמִמִּילָא דְּבַהַקִּיף זָקֵן אַח"כ הָרִי הוּא
בְּחַיִּיבוֹ לְמִלְּקוּת, וּמִיּוֹשְׁבֵי הַיֵּטֵב דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם, וְכַמֶּש"כ.